

שבוע פרשת תצוה - פרשת זכור

(02 - 08 March 2025)

ב' - ח' אדר תשפ"ה

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ
 יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דַגְגֶךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי
 עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׂמֵרוּ לָכֶם
 פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׂמִים
 וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַרְתֶּם
 מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם
 אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם
 לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם
 אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ
 בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ,
 וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתָּיִכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׂמִים עַל
 הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם
 לְדַרְתָּם, וְנָתַנוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם
 לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם
 אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר
 אִתָּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל
 מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי
 יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַד בְּמִוֶּדֶ:
 מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי
 שְׂמַתְחֵל לִימֵי הַחֹדֶשׁ.
 יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנָה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ:
 אֶךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה'
 הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נִשְׁמַתִּי
 בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על
 התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת
 של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד
 ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתַי, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל
 ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתַי, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.
 כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל
 הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נֹתֵן
 הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

כְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבַבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל
 מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ
 הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ
 בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם
 לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל
 מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׂמַעוּ אֵל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
 אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לְוִלִי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ יְאִמְרֵנָּא
 יִשְׂרָאֵל: בְּלוּלִי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ בְּקוּם עָלֵינוּ אָדָם:
 ג אָזִי חַיִּים בְּלַעֲוֵנוּ בְּחִרְוֹת אָפֶם בָּנוּ: ד אָזִי הַמּוֹם
 שִׁטְפוּנוּ נִחְלָה עֵבֶר עַל־נַפְשָׁנוּ: ה אָזִי עֵבֶר עַל־
 נַפְשָׁנוּ הַמּוֹם הַיּוֹדוּנִים: ו בְּרוּךְ יְיָ שֶׁלֹּא נִתְּנָנוּ טָרְף
 לְשֹׁנֵיהֶם: ז נַפְשָׁנוּ כִּצְפוּר נִמְלֶטָה מִפֶּח יוֹקֵשִׁים
 הַפֶּח נִשְׁבֵּר וְאִנְחָנוּ נִמְלֶטָנוּ: ח עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יְיָ עֲשֵׂה
 שְׁמִים וְאַרְצָן:

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:
 א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶלְיָךְ נִשְׂאֵתִי אֶת עֵינֵי
 הַיֹּשְׁבֵי בַשָּׁמַיִם: ב הִנֵּה כְּעֵינֵי עֲבָדִים אֶל
 יַד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי שִׁפְחָה אֶל יַד גְּבֻרָתָהּ
 בֵּן עֵינֵינוּ אֶל יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַד שִׁיחַנְנוּ: ג חָנְנוּ
 יְיָ חָנְנוּ כִּי רַב שִׁבְעָנוּ כּוֹז: ד רַבֹּת שִׁבְעָה
 לָהּ נַפְשָׁנוּ הִלְעַג הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוֹז לְגֵאִי
 יוֹנִים:

זמן תחילת קידוש לבנה:
 יום חמישי בערב, ו' אדר משעה 7:02 בערב

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז שבט, תשי"ח
 ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ וכו' מוה' יצחק זלמן שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת ספרו רעיונות על הסדרות וכן הקטע ממכ"ע ומזל טוב אשר הופיע כבר בדפוס, ובטח עושה כפי הדרוש בהנוגע לפרסומו באופנים המתאימים, ולפלא שלא ניצל האסיפה חצי השנתית של אגוד הרבנים שהיתה שבוע העבר, והרי שם נאספו מכמה בתי כנסיות וכו' כן לפלא אשר חסרה הקדמה להספר, היפך הנהוג בכגון דא, ובהנוגע לספר כגון דא, נוגע ביותר - שצריך הי' שיהי' ניכר תומ"י שאפשר לנצל הספר בהנוגע לדרשות שהרי זוהי הסחורה המהלכת ביותר במקומות אלו, אף שבמקצת יש למלאות הדבר ע"י מאמרי הבקורת שישתדל שיפרסמו אודותו, אבל מובן שאין זה דומה אם הי' בספר עצמו עכ"פ איזה שורות עד"ז אם בהקדמה או גם על השער...

ויהי רצון שיזכה כאו"א שהן כוונתו והן מעשיו יהיו רצוים ומתאימים לתכלית הפנימית והנקודה העיקרית היא הפצת המעינות חוצה.

בברכה

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
 מזכיר

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 253..... שולחן ערוך עם הערות וצייונים
 254..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
 257..... תורה אור

אדמו"ר האמצעי

- 261..... תורת חיים.

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 262..... דרך מצוותיך.

אדמו"ר מוהר"ש

- 264..... תורת שמואל תרל"ג.

אדמו"ר מוהרש"ב

- 265..... ספר המאמרים - המשך תער"ב.

אדמו"ר מוהרי"צ

- 266..... ספר המאמרים - תרפ"ט
 267..... לקוטי דיבורים - בלה"ק.
 269..... רשימות אדמו"ר מוהרי"צ - יאיר נתיב
 272..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ

הוספות

- 54..... ילקוט לוי יצחק על התורה
 55..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח.
 210..... נביאים וכתובים
 221..... עין יעקב - מסכת ברכות
 273..... נקודה משיחת קודש מעובדת
 274..... חומש לקריאה בציבור
 285..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש
 286..... לוח זמנים
 287..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל,
 פורים, ה'תש"ל 5

התועדויות

- שיחת שבת פרשת תצוה, פרשת זכור, י"ג אדר, ה'תשכ"ו... 25
 שיחת שבת פרשת תצוה, פרשת זכור, י"א אדר, ה'תשל"ב... 30

לקוטי שיחות

- פרשת תצוה, כרך כו, א 43
 פרשת תצוה - ז' אדר, כרך כו. 50

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי - פרשת תצוה 57
 לוח לתהלים היומי 82
 תניא יומי 83
 לוח 'היום יום' 95

רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם 100
 שלושה פרקים ליום 104
 פרק אחד ליום 171
 ספר המצוות 190

לימוד מוהולק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת שבועות 212
 גמרא עם ביאור - מסכת סנהדרין 222
 שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי' 254

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
 שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

נאמר בתורה, אודות המלחמה בעמלק:

37 מדוע דוקא במלחמת עמלק הוצרכו לזה, לשאת עינים למרום
38 ולשעבד את ליבם אל הקדוש-ברוך-הוא במיוחד לצורך הניצחון במלחמה
39 ולא מצינו שהוצרכו לזה במלחמת כיבוש הארץ, אף שלכאורה

1 והיה¹ פאָשר ירים משה ידו וגבר ישראל². וצריך להבין³,
2 הרי במלחמת עמלק היו בני ישראל במעמד ומצב רוחני
3 נעלה שנה עתה יצאו בני ישראל ממצרים, ששם עוד בחיותם

41 בן מלחמת כיבוש הארץ
42 שהיתה עם שבועה עממין
43 (הפנעני החתי האמורי
44 והפריזי והיבוסי⁷) ושלישים
45 ואחד מלכים⁸ ולכאורה שם
46 הסיוע מלמעלה נדרש עוד יותר מאשר
47 במלחמת עמלק, ואף על פי כן
48 לא מצינו שם במלחמת כיבוש
49 הארץ הענין דירים משה ידו
50 או על כל פנים ענין דוגמתו,
51 כי אם במלחמת עמלק דוקא
52 וצריך להבין מהו טעם הדבר?

53 ויש לומר, שעל דרך הענין
54 דירים משה ידו שהיה במלחמת
55 עמלק לאחר יציאת מצרים, היה גם
56 במלחמת עמלק בימי שאול,
57 שאז קיימו בני ישראל
58 לראשונה את הציווי דמחית
59 עמלק (לאחרי מלחמת עמלק
60 בפעם הראשונה שהיתה
61 בימי משה), כמו שנאמר
62 (בהפטרך דפרשת זכור)⁹
63 פקדתי את אשר עשה עמלק

בס"ד. פורים, ה'תש"ל

(הנחה בלתי מוגה)

9 והיה¹ פאָשר ירים משה ידו וגבר ישראל².
10 וצריך להבין³, הרי במלחמת עמלק היו
11 בני ישראל במעמד ומצב שנה עתה יצאו
12 ממצרים, ששם ראו נסים ונפלאות בגלוי, ועד
13 למעמד קריעת ים סוף שעל זה נאמר⁴ זה אלי
14 ואנהו, זה דייקא, והשימוש בביטוי 'זה דייקא'
15 והשימוש בביטוי 'זה דייקא', המתייחס
16 לדבר גלוי וברור לעין הוא משמעותי
17 בפירוש המדרש⁵ שהגלוי היה
18 כל כך ברור ומוחשי שכל אחד
19 ואחד היה מראה באצבעו
20 ואומר זה, שזהו ענין גילוי
21 אלקות במוחש, ואף על פי
22 כן, למרות שבני ישראל היו במצב כל
23 כך נעלה, בכל זאת כדי שהיה
24 וגבר ישראל על עמלק, היו
25 צריכים לענין מיוחד, שירים
26 משה ידו וצריך להבין מהו טעם
27 הדבר?
28 ואיתא מובא על זה במשנה
29 במסכת ראש השנה⁶, וכי
30 ידיו של משה עושות
31 מלחמה כו', אלא בזמן
32 שישאל מסתפלין כלפי
33 מעלה ומשעבדין את לבן
34 לאביהם שבשמים, היו בני
35 ישראל מתגברים במלחמה על
36 עמלק. וגם בזה צריך ביאור,

17 עם עמלק בלבד, מה שאין בן מלחמת כיבוש
18 הארץ שהיתה עם שבועה עממין (הפנעני החתי האמורי והיבוסי⁷)
19 ושלישים ואחד מלכים⁸, ואף על פי כן לא מצינו שם הענין דירים משה ידו
20 או על כל פנים ענין דוגמתו, כי אם במלחמת עמלק דוקא.
21 ויש לומר, שעל דרך הענין דירים משה ידו, היה גם במלחמת עמלק בימי
22 שאול, שאז קיימו לראשונה את הציווי דמחית עמלק (לאחרי מלחמת
23 עמלק בפעם הראשונה שהיתה בימי משה), כמו שנאמר (בהפטרך דפרשת
24 זכור)⁹ פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל גו' עתה לך והכיתה את עמלק
25 ויש לומר, שעל דרך הענין דירים משה ידו, היה גם במלחמת עמלק בימי
26 שאול, שאז קיימו לראשונה את הציווי דמחית עמלק (לאחרי מלחמת
27 עמלק בפעם הראשונה שהיתה בימי משה), כמו שנאמר (בהפטרך דפרשת
28 זכור)⁹ פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל גו' עתה לך והכיתה את עמלק

(1) מאמר זה הוא המשך למאמר ד"ה זכור את אשר עשה לך עמלק דש"פ ויקרא, פ' זכור (ספר המאמרים תש"ל ע' ריג ואילך). (2) בשלח יז, יא. (3) ראה גם רד"ה והי' כאשר ירים משה שבערה 18. (4) בשלח טו, ב. (5) שמו"ר ספכ"ג. (6) ספ"ג. (7) יהושע ג, יר"ד. ט, א. (8) ראה ויק"ר פי"ז, ו. (9) שמואל-א טו, ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לְיִשְׂרָאֵל גו' עָתָה לָךְ וְהִפְתִּיחָה אֶת עֲמֻלְךָ גו', שְׂזוּ הַיְתָה
2 הַמְלַחֲמָה שְׁעֵשָׂה שְׂאוֹל הַמֶּלֶךְ עִם אֲגַג מֶלֶךְ עֲמֻלְךָ, וְכֵן עַל דֶּרֶךְ
3 זֶה הִיא גַם בִּימֵי הַפּוֹרִים שֶׁגַם אִז הֵייתָה זֹו מִלְחָמָה עִם עֲמֻלְךָ, כְּדֹאִיתָא
4 כְּמוֹבָא בְּמִשְׁנֵה¹⁰ בְּפוֹרִים קוֹרִין בְּתוֹרָה בְּצִיבּוֹר וַיְבִיֵא עֲמֻלְךָ¹¹,
5 וְטַעַם הַדְּבָר, לְפִי שֶׁהָמֵן
6 הָאֲגַגִּי הָיָה מִבְּנֵי בְּנֵי שֵׁל
7 אֲגַג מֶלֶךְ עֲמֻלְךָ שֶׁהָיָה מְזַרְע
8 עֲמֻלְךָ, וְעַד גַּם לְמַחֲמִית
9 עֲמֻלְךָ שֶׁתְּהִיָּה בְּדָרָא דְּמֻלְכָא
10 מְשִׁיחָא בְּדוֹרוֹ שֶׁל מֶלֶךְ הַמִּשְׁחָה
11 [כְּפִירוֹשׁ הַתְּרַגּוּם¹² עַל
12 הַפְּסוּקִים¹³ בְּתוֹרָה, הַמְּסִים אֶת עֵינַיִן
13 יוֹבָא עֲמֻלְךָ מְלַחֲמָה לְהוֹי'
14 עֲמֻלְךָ מְדוֹר דְּדוֹר, דְּקָאִי
15 הַשְּׁבִיטוֹי 'מְדוֹר דְּדוֹר' מִכּוּזָן (גַּם) עַל
16 דְּרָא דְּמֻלְכָא מְשִׁיחָא, שְׂאֵז
17 בִּימֹת הַמִּשְׁחָה יְקוּיִים מֵה
18 שְׁכֵתוֹב¹⁴ בְּתוֹרָה הַשְּׁקִדוּשׁ-בְּרוּךְ-
19 הוּא אוֹמֵר מַחָה אֲמָחָה (נֹסֶף
20 עַל הַצִּיּוּוֹי דְּתַמְחָה¹⁵ הַמְּדַבֵּר אֵל
21 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל) אֶת זֶכֶר עֲמֻלְךָ,
22 וּמַחֲמִית עֲמֻלְךָ בִּימֹת הַמִּשְׁחָה תְּהִיָּה
23 בְּאוֹפֵן כּוֹה שְׂאֵל יִשְׂאֵר זֶכֶר
24 לְעֲמֻלְךָ, כְּמוֹבָא בְּפִירוֹשׁ
25 רַש"י¹⁶ (מְמַכִּילְתָּא¹⁷) שְׁמַחֲמִית
26 עֲמֻלְךָ לְגַמְרֵי הִיא שְׂאֵל יְהֵא שֵׁם
27 עֲמֻלְךָ נִזְכָּר אֶפְיִלוֹ עַל
28 הַבְּהִמָּה (גְּמֹל אוֹ שׂוֹר כו')
29 לוֹמֵר בְּהִמָּה זֹו מִשְׁל עֲמֻלְךָ
30 הַיְתָה], הִנֵּה גַם שֵׁם הֵיינוּ כֹּכֵל
31 הַשְּׁלִבִים שֶׁל הַמְּלַחֲמָה בְּעֲמֻלְךָ עַד
32 לְמַחֲמִית עֲמֻלְךָ לְגַמְרֵי יִשְׁנֹו עַל דֶּרֶךְ
33 הַעֲנִין דְּרִים מִשָּׁה יְדוֹ, כְּפִי
34 שִׁיּוּבְכוֹר לְחֶלֶן.
35 (ב) וּלְהַבִּין בִּיאֹוֹר הַעֲנִין, מֵהוּ
36 הַטַּעַם שֶׁדּוֹקָא בְּמֻלְחָמָה

(10) מגילה פ"ג מ"ו (ל, ב). (11) בשלח יז, ח ואילך. (12) תרגום יונתן בן עוזיאל. (13) בשלח יז, טז. (14) בשלח שם, יד. (15) תצא כה, יט. (16) עה"פ תצא שם. (17) ס"פ בשלח. מכילתא דרשב"י שם. (18) בכל הבא לקמן – ראה ד"ה זכור גו' עמלק, ד"ה והי' כאשר ירים משה ידו וד"ה ראשית גוים עמלק פר"ת (נדפסו בקונטרס בפ"ע* – קה"ת תשל"ל, ואח"כ בספר המאמרים פר"ת ע' רעה ואילך). (19) בלק כד, כ. (20) ראה תניא רפ"ג.

(* ראה בפתח דבר לקונטרס הנ"ל: כ"ק אדמו"ר שליט"א בעת ההתוועדויות דש"פ זכור, בטענות פורים וש"פ פרה שנה זו, הואיל לאמר חלקים ממאמרים הנ"ל עם שינויים והוספות.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שכך הוא גם לענין עמלק והמלחמה בעמלק. ובפֿרט על פי המבואר
- 2 בדברי חז"ל²¹ על הפסוק¹¹ ויבוא עמלק וילחם עם
- 3 ישראל ברפידים, שרפידים הוא על שם שרפו נחלשו ידיהם
- 4 של בני ישראל באותה שעה מדברי תורה, והיינו, שענין זה שהוא
- 5 ענין של חלישות ורחיטת הנה
- 6 הנתנית מקום לויבוא עמלק,
- 7 שזהו פללות הענין המדה
- 8 כנגד מדה²², שפיון שישנו
- 9 הענין דויבוא עמלק בנוגע
- 10 לא-ל זר אשר בקרבך²², כיוון
- 11 שהיצר הרע שבתוך בני ישראל בא
- 12 ותפס מקום וגרם לרפיון מדברי תורה,
- 13 מלחמה של גוי' ברוחניות, הנה
- 14 מזה נשתלשל למטה הענין
- 15 דויבוא עמלק כפשוטו מלחמה
- 16 עם גוי בגשמיות. וכן הוא בנוגע
- 17 למלחמה שבני ישראל נלחמו עם
- 18 שאר הגוים, שפללותם של כל
- 19 הגויים הם השבעה אומות
- 20 שכאמור בהם נכללים כל שבעים
- 21 האומות. ומזה מוכן, שעל פי
- 22 ההסברה וההבנה בביאור
- 23 הענין של מלחמת עמלק, וההבדל
- 24 בין מלחמת עמלק והמלחמה עם שבע
- 25 האומות כפי שהוא בעבודה
- 26 הרוחנית בנפש האדם, יובן גם
- 27 בנוגע למלחמת עמלק
- 28 כפשוטו, והחילוק שבינה
- 29 לבין מלחמת השבעה אומות
- 30 בעת כיבוש ארץ כנען פדי
- 31 לחולל בה שינוי, לעשותה ארץ
- 32 ישראל.
- 33 וכיון שפללות העבודה עוברת
- 34 ה' בכלל היא באופן דלאום
- 35 מלאום יאמץ²³, ככתוב בתורה
- 36 לגבי יעקב ועשיו (וכפירוש רש"י,
- 37 כ"שזה קם זה נופלי), היינו שצד
- 38 הקדושה לוחם כנגד הצד של היפך
- 39 הקדושה, הנה הענין האמור של
- 40 מלחמת עמלק ומלחמת שבע האומות
- 41 כפי שהוא בלעומת זה, בצד
- של היפך הקדושה, יובן מפורט שהוא בקדושה, שהרי כלשון
- הכתוב בקהלת את זה לעומת זה עשה האלקים²⁴, וסדר הדברים
- הוא שכל מה שיש בקדושה יש כנגדו בלעומת זה, וכן להיפך, והיינו,
- שיש דוגמתו בדוגמת מה שיש בלעומת זה גם בטוב, בנפש
- הקדושה, נפש האלקית של
- כל אחד מישראל, שגם בה
- ישנם שני הענינים, הענין
- דגויים שהוא ענין שבע האומות,
- והענין דראשית גוים שהוא
- ענינו של עמלק, אלא שזהו כפי
- שהם בקדושה ומהדברים כפי
- שהם בקדושה יובן לענינו, שבע
- האומות ועמלק כפי שהם בלעומת
- זה, ולכן יבאר תחילה את הענינים
- כפי שהם בקדושה, וכפי שממשך.
- ג) וכללות הענין התוכן הכללי
- בה, דהנה, יש בנשמה
- חלוקה פללית לשני סוגים.
- הסוג האחד, הבחינה שנקראת
- ראש שבנשמה, ובעומק
- יותר, בחינת ה'ראש' היא בחינת
- המקיף שבנשמה כוחות
- 'מקיפים' שלא מתלבשים ופועלים
- באברי הגוף בהתלבשות פנימית אלא
- הם כוחות כלליים, כמו למשל כוח
- הרצון, והשני, והסוג השני מכוחות
- הנפש הוא בחינת הפנימי
- שבנשמה כוחות הנפש המתלבשים
- ופועלים בגוף בהתלבשות פנימית כמו
- למשל כוח השכל. ובכללות ובאופן
- כללי חלוקה זו של עניני הנפש לשני
- הסוגים האמורים הרי זה מה
- שאמרו במדרש²⁵ חמשה
- שמות נקראו לה לנשמה שבאדם,
- נפש רוח נשמה חיה יחידה,
- דנפש רוח נשמה הם בחינת
- פנימי שבנשמה, ויחידה
- ויחידה הם בחינת מקיף
- דנשמה, אלא שחיה ויחידה עצמם
- ברוחניות. ובפֿרט על פי המבואר בדברי חז"ל²¹
- על הפסוק¹¹ ויבוא עמלק וילחם עם ישראל
- ברפידים, שרפידים הוא על שם שרפו ידיהם
- מדברי תורה, והיינו, שענין זה הנה הנתנית
- מקום לויבוא עמלק, שזהו פללות הענין המדה
- כנגד מדה²², שפיון שישנו הענין דויבוא עמלק
- בנוגע לא-ל זר אשר בקרבך²², הנה מזה
- נשתלשל למטה הענין דויבוא עמלק כפשוטו.
- וכן הוא בנוגע למלחמה עם שאר הגוים,
- שפללותם הם השבעה אומות. ומזה מוכן, שעל
- פי ההסברה וההבנה בביאור הענין כפי שהוא
- בעבודה בנפש האדם, יובן גם בנוגע למלחמת
- עמלק כפשוטו, והחילוק שבינה לבין מלחמת
- השבעה אומות בעת כיבוש ארץ כנען פדי
- לעשותה ארץ ישראל. וכיון שפללות העבודה
- היא באופן דלאום מלאום יאמץ²³, הנה הענין
- כפי שהוא בלעומת זה, יובן מפורט שהוא
- בקדושה, שהרי את זה לעומת זה עשה
- האלקים²⁴, והיינו, שיש דוגמתו גם בטוב,
- בנפש הקדושה, נפש האלקית של כל אחד
- מישראל, שגם בה ישנם שני הענינים, הענין
- דגויים, והענין דראשית גוים, אלא שזהו כפי
- שהם בקדושה.
- ג) וכללות הענין בה, דהנה, יש בנשמה
- חלוקה פללית לשני סוגים.
- האחד, הבחינה שנקראת ראש שבנשמה,
- ובעומק יותר, בחינת המקיף שבנשמה, והשני,
- בחינת הפנימי שבנשמה. ובכללות הרי זה מה
- שאמרו במדרש²⁵ חמשה שמות נקראו לה, נפש
- רוח נשמה חיה יחידה, דנפש רוח נשמה הם
- בחינת פנימי שבנשמה, ויחידה הם בחינת מקיף
- דנשמה, אלא שחיה ויחידה עצמם

(21) מכילתא עה"פ. וראה ד"ה ויבא עמלק תש"ט (ספר המאמרים תש"ט ע' 34 ואילך). (22) שבת קה, ב. (23) לשון הכתוב – תולדות כה, כג. וראה תניא פ"ט. (24) קהלת ז, יד. וראה תניא רפ"ו. (25) ב"ר ספ"ד. דב"ר ספ"ב. זח"ב קנח, ב. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

1 אינם 'מקיף' מאותו סוג אלא כל בחינה היא 'מקיף' אחר **שְׁחִיָּה היא**
 2 **מְקִיף הַקְּרוֹב, וְיַחֲדָה היא מְקִיף הַרְחוק** כמבואר בקבלה
 3 והסידות, באורות העליונים יש חלוקה כללית בין אור 'פנימי' שיווד ונמשך
 4 ומתלבש בפנימיות העולמות והנבראים ואור 'מקיף', אור עליון שלמעלה
 5 מהתלבשות פנימית בעולמות ונבראים
 6 וגם כשהוא נמשך ומאיר למטה, הוא
 7 נשאר כמו 'מקיף' מלמעלה, וה'מקיף'
 8 נחלק לשניים 'מקיף הקרוב' שהוא
 9 אמנם 'מקיף' אבל יש לו ישיבות
 10 מסוימת ל'פנימי' (כמו בגדי האדם
 11 שאינם 'פנימיים' כמו המזון החרוד
 12 בתוך הגוף אלא 'מקיפים' על גופו
 13 מבחוץ, אבל הם קרובים אליו
 14 ומותאמים לפי מידתו) ויש 'מקיף'
 15 הרחוק' (המושג לגמרי מהתלבשות
 16 פנימית (כמו הבית שמקיף על האדם
 17 בלי התאמה למידותיו של האדם), וכך
 18 גם בכוחות הנפש יש 'מקיף הקרוב'
 19 שהוא אכן 'מקיף' אבל לא מושגל
 20 לגמרי מהתלבשות פנימית ויש מקיף
 21 הרחוק' שלמעלה מהתלבשות פנימית
 22 לגמרי.
 23 **וַיֵּשׁ לְבָאָר תְּחִילָה** לפני ביאור
 24 עניין ה'מקיף' על שני הסוגים שבו
 25 **עֲנִינָ שְׁלֹשׁ הַבְּחִינּוֹת** של הכוחות
 26 הפנימיים **דִּנְפֵשׁ רוּחַ וַיִּשְׁמָה**
 27 **(דָּאָף שָׁפֵל אֶחָד מֵהֶם פְּלוּל**
 28 **מְשַׁלְשֶׁתוֹ, וּבִנְפֵשׁ, לְמִשְׁל, יש גם**
 29 **רוּחַ שִׁבְנֵפֶשׁ וּנְשֵׁמָה שִׁבְנֵפֶשׁ הָרִי**
 30 **יִשְׁנּוּ גַם עֲנִינּוּ שֵׁל פֶּל אֶחָד**
 31 **מֵהֶם כְּפִי שֶׁהוּא בְּפִנֵי עֲצָמוֹ**
 32 ולא כלול באחרים, ולכן יש מקום לבאר את העניין של כל אחת משלוש
 33 הבחינות הללו בפני עצמה), **הַחֵל מֵהַבִּיאֹר דְּבַחֲיִנַת נְשָׁמָה**,²⁶ כפי
 34 שיוסבר להלן.
 35 **(ד) וְהֶעֱנִין בְּזָה, דְּהֵנָּה, נִפְשׁ הָאֱלֹקִית הָרִי עֵיִקְרָה הוּא עֲנִינָ**
 36 **הַשְּׁכָל,** וכמו שמבואר בספר התניא שעיקר משכנה של הנפש האלוקית הוא
 37 במוח **וְאֵילּו הַמְּדוֹת** שגם הם אכן חלק מהנפש האלוקית אינם עיקרה
 38 והמידות, הרגש, **נולָדִים לְאַחַר זֶה** לאחר העיקר שהוא השכל עצמו
 39 **מֵהַשְּׁכָל, וְגַם אָז,** וגם לאחר שהמידות נוצרו ונולדו וכבר יש רגש

ביאור בדרך אפשר

40 **צָרִיף לְהִיּוֹת הַמוֹחַ שְׁלֵיט עַל הַלֵּב**²⁷ וגם זה מוכיח שהעיקר הוא
 41 השכל ולכן יש להשליט את השכל על הרגש. **וְזָהוּ עֲנִינָ בְּחִינַת נְשָׁמָה,**
 42 **שֶׁהִיא בְּמוֹחַ**²⁸, **וְעֲנִינָה בְּסִפִּירוֹת** העליונות, באלוקות (שהרי עשר
 43 כוחות הנפש נשתלשלו מעשר הספירות) **הוּא סִפִּירַת הַבִּינָה, וּבְכַחוֹת**
 44 הנפש של האדם **הָאָדָם הוּא** עניינה
 45 של ספירת הבינה, בחינת 'נשמה',
 46 **עֲנִינָ הַהֲבִנָה וְהַשְּׁגָה. וְעַל**
 47 **פִּי הַמְּבּוֹאָר בְּאֶגְרַת הַקִּדְשׁ**
 48 שבספר התניא **דְּבוּר הַמִּתְחִיל**
 49 הפותחת במילים **לְהִבִּין מְשַׁל**
 50 **וּמְלִיצָה**²⁹ **שֶׁבִּנְפֵשׁ הָאֱלֹקִית**
 51 **כָּל הַמְּדוֹת** כל הרגשות וכל
 52 התחושות של הנפש האלוקית הֵן
 53 **לְה' לְבָדוּ (בְּעֲנִינָ קְדוּשָׁה**
 54 **בְּלִבְדוּ), הָרִי עֲנִינָ הַבִּינָה**
 55 **דִּנְפֵשׁ הָאֱלֹקִית הוּא הַבְּנָה**
 56 **וְהַשְּׁגָה וְתַפְסִיָּה** קליטה שכלית
 57 **בְּעֲנִינָ אֱלֹקוֹת. וְכִינָ שְׁעִינָ**
 58 **הָאֱלֹקוֹת נַחֲלָק בְּכָלְלוֹת**
 59 לשלושה עניינים כלליים **לְבַחֲיִנַת**
 60 **מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין, בְּחִינַת**
 61 **סוֹכְב כָּל עֲלָמִין, וְהַבְּחִינָה**
 62 **שְׁלִמְעָלָה מִמְּמַלָּא וְסוֹכְב,**
 63 **דְּכוּלָּא קָמִיָּה פְּלָא חֲשִׁיב**³⁰,
 64 כמבואר בחסידות, 'ממלא כל עלמין'
 65 הוא האור האלוקי המתלבש בעולמות
 66 ובנבראים בהתלבשות פנימית כדי
 67 להחיות כל עולם וכל נברא לפי ערכו,
 68 כמו הנפש ש'ממלאה' את הגוף
 69 המתלבשת באברי הגוף, בכל אבר לפי
 70 ערכו, ו'סוכב כל עלמין' הוא האור
 71 האלוקי שלמעלה בהתלבשות פנימית בעולמות, והוא 'סוכב' ומקיף' על כל
 72 העולמות בשווה ומאיר בכל העולמות ובכל הנבראים במידה שווה, שהרי
 73 איננו מותאם לכל נברא ולכל עולם לפי עניינו ומהותו, והבחינה השלישית
 74 היא בחינה שלמעלה מהעולמות לגמרי 'דכולא קמיה כלא חשיב', שלפניו,
 75 לפני הקדוש-ברוך-הוא בעצמו, הכול נחשב כ'לא', כאילו אינו קיים כלל,
 76 ובחינה זו היא למעלה מ'ממלא' ואפילו למעלה מ'סוכב', וכיוון שההבנה
 77 וההשגה של הנפש האלוקית בענייני אלוקות צריכה להיות בכל שלוש
 78 הבחינות האמורות, **הֵנָּה הַהֲבִנָה וְהַשְּׁגָה הִיא מִן הַקָּל אֶל**

(26) ראה גם ד"ה ראשית גוים עמלק וד"ה זכור במאמרי אדמו"ר האמצעי שמות ח"ב ע' תלה ואילך. ע' תקמג ואילך. ד"ה זכור תרס"ח (ספר המאמרים תרס"ח ע' קמג ואילך). ד"ה והי' כאשר ירים תרצ"ד (ספר המאמרים קונטרסים ח"ב רפח, א ואילך). (27) זח"ג רכד, א. תניא פ"ב (ז, רע"א). ועוד. (28) ראה ראב"ע משפטים כג, כה. (29) קכג, א. (30) ע"פ דניאל ד, לב. זח"א יא, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 **הַכֹּבֵד, וְהַיִּינוּ, שְׁמַתְחִיל הָאֲדָם** באמצעות כוחות הנפש האלוקית שלו
 2 **לְהַתְּבוֹנֵן בְּהַעֲנִין דְּכַח הַפּוֹעֵל** הבורא בַּנְּפִעַל בכריאה, אֵיךְ
 3 **שֶׁהַקֶּב"ה מְמַלֵּא אֶת הָעוֹלָם** באמצעות האור ה'ממלא כל עלמין'
 4 **בְּשֵׁם** באופן דומה לזה **שֶׁהַנְּשִׁמָּה מְמַלְּאָה אֶת הַגּוֹף³¹, שְׁזָהוּ**
 5 **אֵיךְ שֶׁהַקֶּב"ה בְּרָא אֶת**
 6 **הָעוֹלָם לְכָל פְּרָטִיו, וְלֹכַל פֶּרֶט**
 7 ופרט יש חיות מיוחדת ומותאמת לו'
 8 **וְכִמוּ שֶׁנֶּאֱמַר בְּתַהֲלִים מָה רַבּוּ**
 9 **מַעֲשֵׂיךָ ה'וֹי³² וּמָה גָדְלוֹ**
 10 **מַעֲשֵׂיךָ ה'וֹי³³ וְזוֹ הַתְּבוֹנָנוֹת**
 11 **וְהַהֲבָנָה וְהַשְׂגָּה ב'ממלא כל עלמין'.**
 12 **וּמָזָה** מתוך ההבנה ב'ממלא כל
 13 **עַלְמִין' בָּא אַחַר כֶּף לְהַבְּנָה**
 14 **וְהַשְׂגָּה בְּעֵינַיִן נִעְלָה יוֹתֵר,**
 15 **אֵיךְ שֶׁהַקֶּב"ה הוּא סוֹבֵב כָּל**
 16 **עֲלָמִין,** כאמור לעיל וְהַיִּינוּ הַסִּיבָה
 17 **לִכְן שָׁאוֹר נִעְלָה זֶה מֵאִיר בְּדֶרֶךְ 'סוֹבֵב'**
 18 **וְלֹא מֵאִיר בְּעוֹלָמוֹת בְּהַתְּלַבְּשוֹת**
 19 **פְּנִימִית הִיא לְפִי שֶׁהָעוֹלָם אִינוֹ**
 20 **בְּעֵרֶךְ שְׂיֻכַּל לְהַכִּיל בְּחִינָה זֹו**
 21 **וְאֵם בְּחִינָה זֹו תֵּאִיר בּוֹ בְּפְנִימוֹת, לֹא**
 22 **יֻכַּל הָעוֹלָם הַמוֹגְבַּל לְהַתְּקִיִּים,**
 23 **וְכִמְאֹמֶר רַז"ל³⁴ הוּא הַקְּדוֹשׁ-**
 24 **בְּרוּךְ-הוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם**
 25 **וְאִין הָעוֹלָם מְקוֹמוֹ כְּלוּמֹה,**
 26 **הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יֻכַּל לְהַכִּיל אֶת**
 27 **הָעוֹלָם אֲבָל הָעוֹלָם (הַמוֹגְבַּל) אִינוֹ**
 28 **יֻכַּל לְהַכִּיל אֶת הָאוֹר הָאֱלוֹקִי (הַבְּלִי**
 29 **גוּל). וּמָזָה מֵהַהֲבָנָה וְהַשְׂגָּה**
 30 **ב'ממלא' ואחר כך ב'סובב' בָּא**
 31 **לְהַתְּבוֹנָנוֹת וְהַשְׂגָּה בְּעֵינַיִן הַשְּׁלִישִׁי**
 32 **הַנּוֹכַח לְהַבְּחִינָה דְּכוּלָּא קְמִיָּה**
 33 **כָּלֵא חֲשִׁיב, שְׁלִמְעֵלָה**
 34 **מִבְּחִינַת מְמַלֵּא כָּל עַלְמִין**
 35 **וְסוֹבֵב כָּל עַלְמִין. וְכָל עֵינַיִם**
 36 **אֵלָה הֵם אֲצֵלוֹ אֲצֵל הָאֲדָם**
 37 **הַמְּתַבּוֹנֵן בְּגִדּוּלַת ה' עַל יְדֵי כוֹחוֹת**
 38 **נַפְשׁוֹ הָאֱלוֹקִית בְּאוֹפֵן שֶׁל הַשְׂגָּה וְהַבְּנָה וְהַסְּבָרָה, שְׁלֹכֵן עַל שֵׁם**
 39 **הַהֲבָנָה וְהַסְּבָרָה נִקְרָאת הַבִּינָה** (שהיא כאמור בחינת 'נשמה') **בְּשֵׁם**
 40 **פְּנִינִים מְסִבִּירוֹת³⁵ וְכַפִּי שׁוֹסְבֵר עוֹר לְהַלֵּן.**

41 **וְלְהַעִיר שְׂבִינָה הִיא פְּרָצוֹף שְׁלֵם³⁶,** 'ציר' ודמות שמורכבת מכל
 42 עשר הספירות הכלולות זו בזו ולא רק עניין אחד, ואם כן לכאורה אין מקום
 43 להדגיש כל כך את עניין ההבנה וההשגה של בינה, אֲבָל מכל מקום כָּאֵין
 44 **מְבוֹאֵר שְׂבִינָה עֵינַנָּה הַבְּנָה וְהַשְׂגָּה** שזו התכונה המרכזית של כוח
 45 הבינה.
 46 **וְעַל זֶה מְבָאֵר בַּמֶּאֱמָר³⁷,**
 47 **דִּבְיוֹר הַמַּתְחִיל וְהִיא כְּאִשֶׁר יָרִים מִשָּׁה**
 48 **שֶׁאִמֵּר אֲדוּמ"ר הַרְש"ב בְּשֵׁנַת תְּר"פ**
 49 **(וּנְדַפֵּס בִּימֵי הַסְּמוּכִים לְאִמּוֹת מֵאִמֵּר**
 50 **זֶה עַל יְדֵי הַרְבֵּי בְּשֵׁנַת תְּש"ל)**
 51 **שְׂבִינָה יֵשׁ אֲמָנָם כְּמָה**
 52 **עֵינַיִם מְלַבֵּד עֵינַיִן הַהֲבָנָה**
 53 **וְהַסְּבָרָה, וְאֲדַרְבֵּה, לֹא זֹו בְּלַבֵּד**
 54 **שְׂבִינָה יֵשׁ עֵינַיִם נוֹסְפִים אֲלֵא שֶׁהֵם**
 55 **עֵינַיִם שֶׁהֵם לְמַעַל לְכְּאוּרָה**
 56 **מִפְּנִינִים מְסִבִּירוֹת (עֵינַיִן**
 57 **הַהֲסָבָרָה), שְׁהָרִי עֲצָם עֵינַיִן**
 58 **הַסְּבָרָה הַשְּׂכָל פִּירוּשׁוֹ**
 59 **שְׂמִסְבִּירִים אֶת הַשְּׂכָל עַל יְדֵי**
 60 **עֵינַיִם שֶׁהֵם מַחוּץ לְהַשְּׂכָל**
 61 **(שְׁזָהוּ כָּל מַהוֹת עֵינַיִן**
 62 **הַהֲסָבָרָה, שִׁימוֹשׁ בְּדַבְרִים שֶׁמַּחוּץ**
 63 **לְשִׁכְל עֲצֻמוֹ כְּדִי לְהַסְבִּיר), כְּלוּמֹה,**
 64 **יֵשׁ לְהַבְּחִין בֵּין הַשְּׂכָל (הַרְעִיּוֹן הַשְּׂכָל,**
 65 **הַהֲשִׁכְלָה) עֲצֻמוֹ וּבֵין הַסְּבָרָה הַשְּׂכָל**
 66 **שֶׁהִיא בְּאִמְצָעוֹת דַּבְרִים וְאִמְצֵעִים**
 67 **חִיצוֹנִיִּים כְּמוֹ מִשַׁל אוֹ אִמְצֵעֵי הַמַּחֲשָׁה**
 68 **אֲחֵרִים וּמָזָה מֵהַדַּבְרִים שֶׁמַּחוּץ**
 69 **לְשִׁכְל הַמְּסִבִּירִים אֶת הַשְּׂכָל יֻכַּל**
 70 **וְצָרִיךְ הָאֲדָם הַמְּתַבּוֹנֵן לְבוֹא**
 71 **לְהַשְּׂכָל עֲצֻמוֹ, וְאַחַר כֶּף**
 72 **לְבוֹא לְתַמְצִית הַשְּׂכָל** שהיא
 73 **הַחֲלָק הַמְּרֻכָזִי וְהַעִקְרִי שֶׁל הַרְעִיּוֹן,**
 74 **וְעַד לְנִקּוּדַת הַתְּמַצִּית³⁸ שֶׁהִיא**
 75 **הַעוֹמֵק וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַתְּמַצִּית עֲצֻמָּה,**
 76 **וְהָרִי עֵינַיִם אֵלָיו (הַשְּׂכָל**
 77 **עֲצֻמוֹ עַד לְנִקּוּדַת הַתְּמַצִּית)**
 78 **הֵם לְכְּאוּרָה עֲצָם עֵינַיִן הַבִּינָה, פִּינֵן שְׂאִינָם עַל יְדֵי עֵינַיִם**
 79 **שְׂמַחוּץ לְהַשְּׂכָל כְּמוֹ עֵינַיִן הַהֲסָבָרָה** שהוא כאמור באמצעות דברים
 80 **שֶׁמַּחוּץ לְשִׁכְל עֲצֻמוֹ. אֲבָל אֵף עַל פִּי כֵן, לְמַרּוֹת שֶׁהַסְּבָרָה הִיא עֵינַיִן**

(31) מדרש תהלים קג, א. וראה ברכות י, א. (32) תהלים קד, כד. (33) שם צב, ו. (34) ב"ר פס"ח, ט. (35) ראה תורת חיים בא י, ג. וש"נ. (36) ראה גם מאמרי אדמו"ר הזקן מארו"ל ס"ע ז ואילך. אמרי בינה שער הק"ש פנ"ט. ועוד. (37) ד"ה והי' כאשר ירים משה הנ"ל הערה 18. (38) ראה ספר המאמרים תרנ"ט ע' רמח ובהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 חיצוני ביחס לשכל עצמו נקראת הבינה בשם הקשור עם ענין
 2 ההסברה (והוא השם פנים מסבירות) דוקא, ומזה מוכח
 3 שעיקר ענין הבינה (שזהו מה שנקרא בשם נשמה), הוא
 4 דוקא ענין ההסברה, הקשורה עם הבנה והשגה ותפיסה.
 5 וכמו שהיא גם בענין
 6 החכמה שכוח השכל (והוא השלב
 7 הקודם לבינה והנעלה יותר מבינה)
 8 שנקראת פנים מאירות³⁵,
 9 שאור שנקרא יום³⁹ ככתוב
 10 אודות מעשה הבראה יוקרא אלוקים
 11 לאור יום' הוא המושג יום' ענין
 12 הגילוי⁴⁰, אף על פי שישנו
 13 גם ענין החכמה כפי שהוא
 14 למעלה מגילוי (בחכמה עצמה
 15 יש דרגה שהיא למעלה ממדריגת
 16 החכמה כפי שבאה באופן
 17 של אור וגילוי), שהרי כל
 18 גילוי קשור עם פלי שמכיל את
 19 הגילוי וקולט אותו, ואילו חכמה
 20 מצד עצמה ענינה הוא אור
 21 בלי פלי⁴¹ ואם כן, החכמה כפי
 22 שהיא אור וגילוי אינה עיקר מעלת
 23 החכמה, ומכל-מקום החכמה נקראת
 24 'פנים מאירות' שהוא שם שניתן לה על
 25 שם האור והגילוי כשם שבינה נקראת
 26 'פנים מסבירות' למרות שענין ההסבר
 27 הוא לא עיקר ענינה ומעלתה של
 28 הבינה.
 29 וכללות הענין בזה,
 30 שבספירות העליונות, למעלה
 31 באלוקות (ומזה נשתלשלו הדברים כפי
 32 שהם בכוחות הנפש) נקראת
 33 החכמה בשם פנים מאירות,
 34 והבינה נקראת בשם פנים
 35 מסבירות, כי, חכמה בערך
 36 ביחס אל הבינה היא כמו אור
 37 בלי פלי כי חכמה היא הארה של
 38 נקודת הענין לפני ההסתעפות לפרטים
 39 ואכן את החכמה כשלעצמה אי אפשר
 40 לקלוט ולהכיל, ולכן נקראת
 41 החכמה פנים מאירות, על שם ענין האור, מה שאין פן

בינה נקראת פנים מסבירות, על שם ענין ההסברה על ידי
 ענין שמחויץ ממנה, בדוגמת הפלי שהוא מחויץ להאור
 ומשמש כאמצעי לקלוט ולהכיל את האור.
 ובכל אופן, ענין הנשמה מבין הדרגות נפש רוח נשמה שהם הכוחות
 הפנימיים של הנפש הוא ענין הבינה.
 (ה) וענין הרוח שבשלוש הבחינות
 האמורות נפש רוח נשמה הוא בלב
 (שהרי נשמה היא במוח,
 ורוח הוא בלב)²⁸, שאף שגם
 ענין הרוח הוא כלול מכולם
 (כנ"ל סעיף ג') שכל ענין
 מהשלושה, נפש רוח נשמה כולל
 מכולם אבל עם זאת יש לו את ענינו
 המיוחד לו), הרי עיקרו של ענין
 הרוח הוא ענין המדות. ואף
 שבמדות שבלב יש לא רק
 מדות טבעיות שהן אכן מידות
 שבלב, שכל ענין המחויץ אינו
 אלא לגלותן⁴² ולעורר אותן
 לצאת מההעלם אל הגילוי, אבל הן
 מידות שקיימות בלב מטבעו, אלא
 במידות שבלב יש גם מדות
 נצלות יותר, שנוגדו ונוצרו מן
 המחויץ, ועד לפנימיות
 המדות שהם כמו פנימיות
 המחויץ⁴³ כמבואר בחסידות שיש
 מידות שנוצרו ונוגדו מהסיכום
 והמסקנה של ההתבוננות השכלית
 וכיוון שזו רק חיצונית השכל, גם
 ההתפעלות במידות היא בהתאם לזה
 ויש מידות שהן תוצאה מהעומק
 והפנימיות של השכל ובאופן כזה
 מורגש ומאיר במידות עצם המחויץ
 ואין זו התפעלות שמחויץ לעצם הדבר
 (ועל דרך מה שנתבאר לעיל
 שבבינה יש ענין נעלה יותר
 מאשר פנים מסבירות אבל מכל
 מקום הבינה נקראת דוקא בשם זה),
 מפל מקום, למרות שבמידות יש
 עניינים יותר פנימיים ויותר נעלים
 מהרגש הגלוי של מידות שבלב עיקר ענין הרוח נקרא על שם

(39) בראשית א, ה. (40) ראה תו"א יתרו סז, ג. ובכ"מ. (41) ראה ספר המאמרים תרע"ח ע' שסו. וראה מקומות שצויינו בהערות 78-77. (42) ראה ספר המאמרים תרס"ה ע' כ ואילך. (43) ראה שם ע' מג. המשך תרס"ו ע' קעד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 המדות שבלב, שָׁזְהוּ עֵנִין הַלֵּב שָׁבוּ הוּא מִשְׁפַּן הַמְדוּת, 2 כפי שממשיך ומבאר את טעם הדבר.

3 וְהַעֲנִין בְּזָה, דְּהִנְהָ, הֵן אֵמֶת שִׁישׁ מְדוּת שְׁצָרִיכִים לְבוֹא 4 מִן הַמּוֹחִין עַל יְדֵי הַתְּבוּנָנוּת וְהַשְׁגָּה וּלְאֵל הַתְּהַלִּיךְ הַזֶּה שֶׁתְּחִילָתוֹ 5 בַּהֲתְבוּנָנוּת בְּמוֹחַ, הַמִּידוּת הַלְלוּ אֵיךְ 6 לֹא יִתְהוּ, מִכָּל מְקוֹם, עֵינֵךְ 7 עֵנִין הַלֵּב הוּא לֹא מֵה שֶׁהֵלֵב 8 מִקְּבֵל מֵהַמוֹחַ אֲלֵא כְּפִי שֶׁהַמְדוּת 9 הֵם בְּעֶצְמָם, וְהַמּוֹחִין הֵם רַק 10 טְפִלִּים לָהֶם וְהַמְקוֹם וְהַחֲשִׁיבוֹת 11 שֶׁל הַמּוֹחִין לְגַבֵּי הַמִּידוּת כְּפִי שֶׁהֵן 12 מִצַּד עֲצָמָם, מִצַּד טְבַע הַלֵּב, הִיא כְּטַפֵּל 13 בִּיחֹס לְעֵינֵךְ, וְעַד כִּי מוֹדַגְשֵׁת 14 (בְּכַחֲנֵה זֶה שֶׁל הַלֵּב, דְּרַגַּת יְרוּחַ) 15 הַחֲשִׁיבוֹת שֶׁל הַמִּידוּת עֲצָמָן 16 שְׁאֲפִילוֹ כְּשֶׁלֵּא מְדוּבֵר עַל מִידוּת 17 מִצַּד טְבַע הַלֵּב אֲלֵא כְּפִי שֶׁהַמְדוּת 18 נִמְשָׁכִים מִן הַמּוֹחִין, וְנוֹלְדִים 19 וְכֵל הַתְּהוּוֹתָן הִיא עַל יְדֵי 20 הַהֲתְבוּנָנוּת וְהַשְׁגָּה, הִנְהָ 21 לְאַחֵר זֶה לְאַחֵר שֶׁהַמִּידוּת כָּבֵר 22 נִמְשָׁכוּ וְנוֹלְדוּ נְעֻשִׁים מִידוּת אֵלוֹ 23 שֶׁנוֹלְדוּ מֵהַהֲתְבוּנָנוּת עֵנִין בְּפִנֵּי 24 עֲצָמָו, וְעַד שִׁיכּוֹלִים הַמִּידוּת 25 הַלְלוּ לְהִיּוֹת בְּתוֹקֶף גְּדוֹל יוֹתֵר 26 מֵאֲשֶׁר הַמּוֹחִין שֶׁהֵם הַמְקוֹר 27 ה'מוליד' את המידות (בְּמִבּוֹאֵר 28 בְּאַרְבֵּעַ בְּכַמְהָ מְקוֹמוֹת⁴⁴) 29 וְזֶה מְדַגִּישׁ יוֹתֵר שְׁעֵנִין הַמִּידוּת, אֵף 30 שֶׁהוּא כּוֹלֵל גַּם בְּחִינַת אַחֲרוֹת, וְאֵף 31 שֶׁהַגִּילּוּי אוֹ אֲפִילוֹ הַתְּהוּוֹת שֶׁל 32 הַמִּידוּת הוּא מֵהַמּוֹחִין, אַחֲרֵי הַכוֹל 33 עֵנִין הַעֵינֵי שֶׁל הַמִּידוּת הוּא עֵנִין 34 בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, עֵנִין הַרוּחַ. 35 וְעוֹד זֹאת, וְיֵשׁ הַרְגֵשָׁה נּוֹסֶפֶת עַל 36 תּוֹכֵן עֵנִין הַמִּידוּת עֲצָמוֹ, כְּמִידוּת 37 שֶׁבֵּלֵב, בְּמִבּוֹאֵר לְפַעֲמִים⁴⁵

38 שְׁאֲפִילוֹ בְּנוֹגַע לְמְדוּת שֶׁנוֹלְדוּ מִן הַמּוֹחִין וְלוֹלֵי הַמּוֹחִין לֹא הִיוּ 39 מֵתְעוֹרוֹרוֹת כִּלְלֵי אֵי אֲפֶשֶׁר לּוֹמַר שֶׁכָּל מְצִיאוֹתָן אֵינֶה אֵלֵא מִן 40 הַמּוֹחִין (וְלֹא שִׁיךְ לּוֹמַר שֶׁמְצִיאוֹתָן הִיא רַק מִן הַמּוֹחִין, לֹא רַק לְגַבֵּי 41 הַמּוֹחִין עֲצָמָן שֶׁבְּמִהוּוֹתָן הֵן דְּבַר שׁוֹנֵה וְרוּחוֹ מִמִּידוּת וְלִכֵּן מוּבֵן שֶׁאֵין לִיחֹס 42 לוֹ מִידוּת אֲלֵא הַדְּבַר נִכּוֹן שֶׁאֵי אֲפֶשֶׁר לּוֹמַר שֶׁכָּל מְצִיאוֹת הַמִּידוּת הִיא רַק מִן

הַמּוֹחִין אֲפִילוֹ מְדוּת שְׁבִשְׁכָּל, כְּפִי שֶׁהַמְדוּת הֵם בְּמּוֹחִין 43 שֶׁעַל בְּחִינָה זֹאת שֶׁבְּמּוֹחִין, מִידוּת שְׁבִשְׁכָּל, לְכַאוֹרָה יוֹתֵר רַאיוֹ לִיחֹס אֵת 44 הַמִּידוּת לְכֹל לּוֹמַר שֶׁכָּל מְצִיאוֹתָן הוּא מֵהַמּוֹחִין). דָּאֵם כֵּן, כִּי אִם כֹּל 45 מְצִיאוֹת הַמִּידוּת הִיא אֲכַן מֵהַשְׁכָּל אֵיךְ יִתְכַּן שֶׁתְּהִיָּה מְצִיאוֹתָן שֶׁל 46 הַמִּידוּת מְצִיאוֹת שֶׁהַמְהוּוֹת וְהַגְּדִירִים 47 שֶׁלֵּה הִיא הַיִּפְךָ מֵהַמּוֹחִין 48 (שְׁהָרִי בֵּין מּוֹחִין לְמִידוּת יֵשׁ 49 הַבְּדִלִים מֵהוֹתִים מּוֹחִין הֵם 50 לְעֶצְמוֹ וּמְצִיאוֹת הוֹולֵת עֲלוּלָה 51 לְהַפְרִיעַ וּלְמַנּוּעַ רִכּוּז וּמְדוּת הֵם 52 לְזוּלָתָה כְּמוֹ לְמַשֵּׁל מִידַת הַחֲסֵד 53 וְהַשְׁפַּעָה וְהַנְחִינָה שִׁישׁ לֵה מְקוֹם רַק 54 לְגַבֵּי הוֹולָתָה, וְעוֹד הַבְּדֵל מֵהוֹתֵי בֵּין 55 מּוֹחִין לְמִידוּת, הַמּוֹחִין הֵם 56 בְּנוֹעַם וּבְשִׁקְטָה וּבִישׁוּב הַדַּעַת 57 דְּוֹקָא, וּמְדוּת הֵם דְּוֹקָא 58 בְּרַעֲשׁ וּבִסְעָרָה (שְׁטוֹרְעָם) 59 מֵתוֹךְ הַתְּפַעּלוֹת וְהַתְּרַגְּשׁוֹת). 60 61 וּבְכָל אֹפֶן, כִּלְלוֹת עֵנִין הַמִּידוּת הוּא 62 בְּעֵינֵי עֵנִין הַקְּשׁוֹר בֵּלֵב, לְמִירוֹת 63 הַקְּשֵׁר וְהַשִּׁיכוֹת שֶׁל הַמּוֹחִין לְהַתְּגַלּוֹת 64 אוֹ אֲפִילוֹ לְיִלְדוּת וְהַתְּהוּוֹת הַמִּידוּת, וְרַק 65 נוֹתֵר לְבַאֵר אֵיךְ יִיתְכַּן שֶׁהַמִּידוּת הֵן 66 מֵהוֹת אַחֲרַת לְגַמְרֵי מֵהַמּוֹחִין, וְהִרֵי סוֹף 67 סוֹף לְמוֹחִין יֵשׁ תְּפִקִּיד חֲשׁוֹב בְּגִילּוּי 68 וּבַהֲתְהוּוֹת הַמִּידוּת. 69 אֵף הַעֲנִין הוּא, שֶׁהַסִּיבָה לְכַף 70 שֶׁהַמְדוּת נְעֻשִׁים מְצִיאוֹת 71 בְּפִנֵּי עֲצָמָה נִפְרַדַּת מִמְצִיאוֹת 72 הַמּוֹחִין הַקְּשׁוּרָה עִם רוּחַ 73 שְׁבִלֵב, אֵף עַל פִּי שֶׁנוֹלְדִים 74 הַתְּהוּוֹת הַמִּידוּת הִיא מִן הַמּוֹחִין, 75 הִיא, לְפִי שֶׁאֵין זֶה הַתְּהוּוֹת 76 הַמִּידוּת מֵהַמּוֹחִין בְּאֹפֶן 77 שֶׁהַמּוֹחִין צְרִיכִים לְפַעוֹל 78 עֵנִין חֲדָשׁ לְגַמְרֵי שְׁקוּדִים לְכֹן לֹא 79 הִיָּה קִיָּם כִּלְלֵי, פִּי, עֵנִין הַמְדוּת 80 יִשְׁנוּ כְּבָר מִן הַמּוֹחִין וְכֵבֵר נִמְצָא וְקִיָּם בְּחֵלֶק הַנְּשָׁמָה שְׁנִקְרָא 81 בְּשֵׁם רוּחַ, אֵלֵא שֶׁהֵם בְּהַעֲלֵם וְהַסְתֵּר (וּלְמוֹחִין יֵשׁ תְּפִקִּיד בְּהַבָּאת 82 הַמִּידוּת מִן הַהַעֲלֵם אֵל הַגִּילּוּי), אֲכָל גַּם שֵׁם עוֹד בְּהִיוֹתָם בְּהַעֲלֵם, קוּדִים 83 הַגִּילּוּי הָרִי הֵם בְּשִׁלְיֵמוֹת צְרוּתָם כְּפִי שֶׁהֵם מִצַּד הַרוּחַ 84 שְׁבִלֵב (וְלֹא מִצַּד הַנְּשָׁמָה שְׁבִמּוֹחַ), וְלִכֵּן הִנְהָ גַּם הַמְדוּת

(44) ראה המשך תער"ב ח"א ע' תקיב ואילך. (45) ראה ספר המאמרים תרנ"ה ע' קפב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 והמצוות, מלשון צוותא וחבור, הן האמצעי שרכבו יכול האדם להתחבר
 2 ולהידבק אל הקדוש-ברוך-הוא, וכן בנוגע ליראה שהיא שורש
 3 לשס"ה מצוות לא תעשה" כי ירא למרוד במלך מלכי המלכים
 4 הקדוש-ברוך-הוא או יראה פנימית מזו שמתבושש מגדולתו למרות עיני
 5 כבודו... אכל מכל-מקום העיקר של
 6 בחינת הנפש הוא המעשה בפועל
 7 דווקא, כי נוסף לךך שמבחינה
 8 מעשית אין הכרח שהמעשה יהיה
 9 מתוך אהבה ויראה דווקא כיון
 10 שהמעשה בפועל דקיום
 11 המצוות, ללא ההידור באופן
 12 של קיום אמיתי וחיית כו'
 13 (שעל כך מדובר בספר התניא), יכול
 14 להיות גם ללא אהבה ויראה,
 15 הנה גם פאשר קיום המצוות
 16 הוא מתוך אהבה ויראה, הרי
 17 עיקר הענין בזה אינו אהבה
 18 ויראה מצד עצמם, בתור רגש
 19 שבלב פי אם שמצד האהבה
 20 ויראה נעשה קיום המצווה
 21 באמת ונמצא שבסופו של דבר עיקר
 22 הדרגש הוא על המעשה בפועל.
 23 ז) והנה פל ענינים אלו
 24 (נשמה שבמות, רוח שבלב
 25 ונפש שבפכד שהם, כאמור,
 26 כללות הכוחות הפנימיים מבין כוחות
 27 הנפש), יכולה ומוכרחת
 28 הנשמה למסור אותם
 29 לאלקות (שהרי זוהי
 30 שליחותה של הנשמה בעולם,
 31 והשליחות היא באופן של ירידה
 32 ממקורה ושורשה למעלה באלוקות
 33 שהוא גבוה ונעלה מאד להתלבש בגוף
 34 גשמי בעולם הזה שהוא העולם
 35 התחתון ביותר אלא שירידה גדולה זו
 36 היא צורך עליה כדי שעל ידי מילוי
 37 שליחותה כאן למטה תעלה הנשמה
 38 בעלייה גדולה, לבחינה נעלית יותר מזו
 39 שבה הייתה קודם הירידה). והיינו,
 40 שאף שהנשמה בהיותה למטה היא רחוקה מאלקות כי הגוף
 41 הגשמי בו היא מלובשת והעולם הזה הגשמי בו היא נמצאת מעלימים
 42 ומסתירים על האלוקות, מפל מקום, למרות הריחוק, ביכלתה של

1 שנולדים מן המוחין יכולים לבוא באופן שהוא היפך טבע
 2 המוחין כמבואר לעיל שהמוחין הם לעצמו והמידות זולת, והמוחין הם
 3 בשקט והמידות הן ברעש. וזהו פללות ענין הרוח שבלב, שהוא
 4 ענין המדות.
 5 ו) וענין הנפש שבכוחות הנפש
 6 נפש, רוח, נשמה הוא בפכד²⁸,
 7 שהוא ענין המעשה בפועל
 8 (שהוא עיקר הענין של בחינת
 9 הנפש, אף שיש בו ענינים
 10 נוספים שהרי כל בחינה משלוש
 11 הבחינות נפש רוח ונשמה כלולה גם
 12 מהבחינות האחרות, קשם
 13 שנתבאר לעיל בנוגע לנשמה
 14 ורוח שהענין העיקרי של בחינת
 15 נשמה הוא הבינה והענין העיקרי של
 16 בחינת רוח הוא המידות ועל שם ענין
 17 עיקרי זה נקראת אותה בחינה בשם זה,
 18 על אף שיש בה גם ענינים נוספים),
 19 להתנהג במעשה בפועל באופן
 20 דסור מרע והיות מלעבור על
 21 מצוות לא-תעשה ונעשה טוב⁴⁶
 22 קיום מצוות-תעשה, ועד הזהירות
 23 במעשה בפועל היא באופן כזה שאי
 24 אפשר לא ייתכן להיות באופן
 25 אחר מלבד לקיים רמ"ח
 26 מצוות עשה ולשולל לחלוטין
 27 ולברוח משס"ה מצוות לא
 28 תעשה, ולהתנהג בפועל אך ורק
 29 כפי רצון הבורא. ויש בזה
 30 בקיום המצוות גם פן אהבה
 31 ויראה שהם רגשות שבלב, אבל מכל
 32 מקום העיקר של בחינת רוח שבכב
 33 הוא המעשה בפועל ולא הרגש, כי
 34 אמנם יש קשר ישיר בין אהבה ויראה
 35 לקיום המצוות כמבואר בפניא⁴⁷
 36 שהאהבה היא שורש פל
 37 רמ"ח מצוות עשה, ובלעדה
 38 ללא אהבת ה' אין להם למצוות
 39 עשה קיום אמיתי, וגם אם יש
 40 קיום מצוות בפועל אין זה 'קיום אמיתי',
 41 האהבה כו' (כהמשך הלשון בתניא), "האהבה את שם ה' וחספן לדבקה
 42 בו באמת" ואי אפשר לדבקה בו באמת כי אם בקיום רמ"ח פיקודין..."

(46) תהלים לד, טו. לו, כז. (47) פ"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

כביכול, הוא עצמו 'מבין' וזאת על ידי התורה, שנסעפה משורשה ומקורה למעלה בחכמתו ורצונו של הקדוש-ברוך-הוא בעצמו ויורה פמה מדרגות מדרגות רבות עד שנתלבשה בצירופי אותיות מילים גשמיות בדיו על הקלף היינו במציאות גשמית מוחשית, כדי שכל נשמה בכל רמה ובכל דרגה תוכל להגיע לזה להבנה והשגה בתורה, ולכן בגלל הירידה של התורה למטה והאפשרות שניתנה לשכל אנושי להבין ולהשיג את התורה האלוקית, ביכלתה של הנשמה להגיע בעניני עבודתה בעבודת ה' שלה תהיה 'ניעה' והשפעה, כביכול, לא רק עד ספירת הבינה אלא למעלה מעלה מזה עד להעצמות כו'.

ועוד זאת, בנוסף לאמור לעיל שלנשמה יש כוח, וגם הכרח, למסור את כל הענינים והכוחות הפנימיים שלה (נשמה – בינה, רוח – מידות, נפש – מעשה) לעבודת ה' ובוה היא ממלאת את שליחותה, יש לכך היבט נוסף ששלושה ענינים אלו, הן הנשמה שבמות, הן הרוח שבלב והן הנפש שבפכד, קשורים עם אברים פרטיים, ומתלבשים בהם ופעולתו של כל אחד מהם היא באמצעות אבר פרטי מסויים, ועד שבכח הקדוש-ברוך הוא המפליא לעשות⁴⁹ הרי הם כוחות הנפש מתאחדים עמהם עם האברים למציאות אחת, שמזה גופא מהעובדה שכוחות אלה מתלבשים באברים עד כדי כך שמתאחדים עמהם מוכח שזהו ענין של כח פנימי, שיהי דוקא כח פנימי, שיהי דוקא כח פנימי יכול לבוא בהתלבשות והתאחדות כו' בעוד שענין

הנשמה להשיג ולהפוס עניני אלקות על ידי בחינת הבינה, בחינת נשמה, ובאופן שיומשך במדות שבלב בחינת רוח, ועד למעשה בפועל בחינת נפש, ועד כדי כך הדבר פועל עליו בנשמה שביכלתה להשיג לא רק ענינים שלמעלה מבינתה ענין הבינה כפי שהוא בנשמה, אלא למעלה אפילו מענין הבינה כפי שהוא למעלה באלוקות, כי ההבנה וההשגה של הנשמה באלוקות (על ידי הפעולה של כוח הבינה) היא בדרגות שלמעלה מספירת הבינה שלכן, בגלל שהנשמה מוסרת את כוח הבינה, בחינת נשמה, להשגה באלוקות, הנה הציווי על ענין ההבנה וההשגה של האדם באלוקות, ובלשון הכתוב בדברי הימים (דברי דוד המלך לשלמה בנו) דע את אלקי אביך⁴⁸, הוא, לא רק על ההבנה וההשגה בעניני האלוקות עד ספירת הבינה (והענינים הקשורים עמה עם ספירת הבינה) אלא צריך להיות הלמוד בעניני אלוקות ועד לאופן של השגה ותפיסה שהדברים יהיו מובנים וייקלטו בשכל האדם גם בבחינת

הקמה הספירה הראשונה, הקודמת במעלתה לספירת הבינה וכתר וגם בבחינת כתר עליון שלמעלה גם מהחכמה עד למעלה מעלה כו'.

וטעם הדבר הסיבה לכך שההבנה וההשגה של הנשמה באלוקות היא לא רק בספירת הבינה אלא גם בספירת החכמה וגם למעלה מעלה, כאמור, הוא, הן מצד שורש הנשמה בעצמותו יתברך הנשמה מורשת בעצמות ומהות הקדוש-ברוך הוא בעצמו שנעלה אין שיעור מהספירות. ומאחר וזהו שורש הנשמה, מובן שההבנה וההשגה שלה בעניני אלוקות לא נעצרת בספירות אלא היא גם למעלה מעלה מהספירות, והן מצד זה ששעצמותו יתברך צמצם את עצמו להיות מבין בבינה כו', ספירת הבינה היא אמנם אחת מהספירות אבל בתוכה עצמות האלוקות צמצם עצמו שדרכה יהיה,

(48) דברי הימים-א כח, ט. (49) ראה רמ"א או"ח ס"ו סוס"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 **עַל פִּי טַעַם וְדַעַת**, עבודה שעל פי השכל וההיגיון, **יֵשׁ לוֹ** לאדם
 2 **שְׁלִיטָה עַל זֶה**, וּבָזָה בניצול של כל הכוחות לעבודת ה' **הִיא כָּל**
 3 **עֲבוֹדָתוֹ**, שְׁמוּטָל עָלָיו הַחַיִּיב לַפְּעוּל שֶׁהַנְּשִׂמָה וְהַרוּחַ
 4 **וְהַנְּפֶשׁ שְׁלוֹ יְהִיו קְשׁוּרִים בְּאַלְקוּת**, לְנִצַּל כָּל עַנְיֵיהֶם
 5 ולהשתמש בכל הכוחות הפנימיים
 6 שיש לו לְאַלְקוּת, וְלֵהִיּוֹת 1
 7 מוֹשְׁלָלִים מִכָּל דָּבָר שְׂאִינוֹ 2
 8 אֲלֻקוּת ולא להשתמש בכוחות הללו
 9 כלל לשום דבר שאינו קשור ישירות
 10 לעבודת ה'.
 11 (ח) אֵךְ מַלְבֵּד כּוּחוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁהֵם
 12 כּוּחוֹת פְּנִימִיִּים, כַּמְבוּאָר לַעֲלֹל
 13 באריכות, שהם הבחינות נשמה, רוח
 14 ונפש יִשְׁנֵם גַּם הַבְּחִינּוֹת דְּחִיָּה
 15 ויחידה שְׁבִנְפֶשׁ, שְׁנִקְרָאִים
 16 מְקִיפִים שְׁבִנְפֶשׁ, וְהֵם אֵינֵם
 17 קְשׁוּרִים עִם אֲבָר פְּרֻטִי,
 18 בְּאוֹפֵן שֶׁל הַתְּלַבְּשׁוֹת אֵלָא
 19 פעולתם היא בכללות הגוף בשווה,
 20 וְעַל אַחַת כְּפָה וְכְּפָה אִם הַקְּשֹׁר
 21 של הכוחות המקיפים עם הגוף הוא לא
 22 באופן של התלבשות באברים, כּוּדָאִי
 23 וכּוּדָאִי שׁוּהוּ לֹא בְּאוֹפֵן שֶׁל
 24 הַתְּאֻחְדוּת עִם אַבְרֵי הַגּוּף, וְכַפִּי
 25 שֶׁמִּשְׁחֵךְ וּמְבַאָר.
 26 וְהַעֲנִין בְּזָה, דְּהַנְּהָ, נַתְּבָאָר
 27 לַעֲלֹל (סְעִיף ד') בְּעֲנִין
 28 הַחֲכָמָה, שְׁנִקְרָאִת בְּשֵׁם פְּנִים
 29 מְאִירוֹת, וְלֹא פְּנִים מְסִבֵּרוֹת
 30 שהוא תואר של הבינה, לְהִיּוֹתָהּ כִּי
 31 החכמה היא אֹר בְּלָבָד, כְּלִי כְּלִי
 32 וְנִהְיִינוּ, שְׂאָף עַל פִּי
 33 שֶׁהַחֲכָמָה מִצַּד עֲצָמָה יֵשׁ לָהּ
 34 גַּם עֲנִין שֶׁל כְּלִי שְׁהָרִי כֹל
 35 הַסְּפִירוֹת מְאִירוֹת וּמְתַגַּלוֹת וּפְעוּלוֹת
 36 בְּדֶרֶךְ שֶׁל אִירוֹת בְּכֻלָּם (אֵלָא
 37 שְׁוָהוּ כְּפִי שְׁעֲנִין הַכְּלִי הִיא מִצַּד חֲכָמָה וְלֹא כְּמוֹ דָּבָר שֶׁמְחוּץ
 38 לַחֲכָמָה)⁴¹, מִכָּל מְקוֹם, בְּעֲרֵךְ בִּיחַס אֵל הַבִּינָה הָרִי הִיא הַחֲכָמָה
 39 אֹר בְּלָבָד, שְׂאִינוֹ קְשׁוּר עִם כְּלִי כִּי חֲכָמָה הִיא אֹר שֶׁלֹּא מִתְלַבֵּשׁ
 40 וְלֹא נִקְלַט אֵלָא אֲהַרְתָּה הִיא כְּכַרְךָ הַמְּבִרְקִי]. וְכַשֵּׁם שֶׁהוּא לְמַעְלָה,
 41 בְּסִפְרֵי הַחֲכָמָה הָאֻלּוּקִית כֵּן הוּא גַּם לְמִטָּה בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, שְׁבִחֵינָת
 42 הַחֲכָמָה שֶׁבִשְׁכַל הָאָדָם אֵינָה קְשׁוּרָה עִם אֲבָר פְּרֻטִי וְלֹא מִתְלַבֵּשׁ

(50) קהלת ז, יב (ושם: החכמה). (51) פל"ה בהגהה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דרך משל הביורור של הגבינה מה שנברר האוכל מתוך הפסולת דהיינו מן
 2 הקום ומי חלב ונעשה גבינה והיינו על-ידי עור הקיבה שנותנים בה כידוע.
 3 והנה עצמיות הטעם של עור הקיבה אינו נמצא ונרגש לא בהגבינה ולא
 4 בהקום... אף-על-פי-כן הוא פועל הביורור שמתברר האוכל מהפסולת וישתנה
 5 למעלותו. וכך הוא עניין בחכמה
 6 אתברירו שמברר הביורורם שיהיה
 7 נפרד הטוב מן הרע. מה שמקום היה
 8 הטוב מעורב ברע לכן לא היה בו טעם
 9 על דרך משל ועל-ידי החכמה נעשה
 10 הביורור ויפורדו הסיגים והפסולת או
 11 נתגלה הטוב כו'. וזהו גם כן עניין
 12 המלח שהמלח מפליט הדם מן הבשר
 13 שמברר הפסולת מן האוכל לפי
 14 שורשו מגבורות דאבא [בחינת
 15 החכמה נקראת 'אבא' דבכחמה
 16 אתברירו ולכן אף שבעצמו אין בו
 17 טעם, עם כל זה הוא פועל טעם
 18 בהבשר. על דרך הביורור וטעם הגבינה
 19 על-ידי המחבץ כו'"). הנה אף
 20 שהחכמה פועלת ענין
 21 הביורור, הרי פעולת הביורור עצמה
 22 היא הוכחה שלגבי בחינת החכמה יש
 23 מציאות שלא מבוררת ולא מתוקנת
 24 עדיין שצריכים לבררה, ורק
 25 אלא מצד מעלת החכמה
 26 שענינה ביטול נעשה הביורור
 27 לאמיתתו והדבר המתברר אכן מגיע
 28 לחיקונו האמיתי, אבל עדיין יש צורך לפעול ענין הביורור בדבר
 29 שטרם התברר, או לבטל את היש בדבר שטרם התבטל כו', ומזה
 30 גופא מזה עצמו שהחכמה עוסקת בביורור ובביטול עניינים שעדיין לא הגיעו
 31 לחיקונם מוכח שזוהי דרגא שיש לה איזה שייכות למציאות
 32 היש ולהדבר המתברר ונמצא אם כן שהביטול של החכמה שבנפש
 33 (עם היותו שייך לענין המקיף שלמעלה מענין הפנימי, כמבואר לעיל) עדיין
 34 אינו הביטול המושלם.
 35 וממשיך ומבאר שקים היבט נוסף בו מצד אחד הביטול בחכמה הוא עניין
 36 נעלה ביותר, אך מצד שני אין זה ביטול בתכלית השלימות.
 37 ובענין האין בלשון החסידות, הביטול של הישות והמציאות נקרא 'אין'
 38 ומצינו שענין זה של 'אין' שייך במיוחד לחכמה (וכפי שנרמז בלשון הכתוב
 39 באיוב שהחכמה מאין תמצא⁵³), ואם כן לכאורה בחכמה יש תכלית
 40 הביטול, אבל מצד שני הרי אין זה 'אין' של החכמה איננו האין
 41 האלוקי האמיתי (שקודם ליש) וממנו היא התהוות מציאות היש
 42 מ'אין', כי אם אלא ה'אין' של החכמה הוא האין ששבא לבטל את

1 את ענין אחרות ה' מה שקדוש-בורך-הוא הוא לבדו הוא המציאות
 2 האחת והיחידה ואין זולתו, וחזן ממנו אין כל מציאות אחרת והיינו,
 3 שאין פאן בחכמה, למרות שהיא ספירה עם הגדרה מסוימת וציור'
 4 מסויים שונה מספירות אחרות, מכל-מקום אין החכמה ענין של מציאות
 5 בפני עצמה נפרדת מהעצמות
 6 האלוקית, אלא ענין הביטול
 7 ולכן בחכמה האלוקית מאירה בגלוי
 8 ועל דרך זה בבחינת החכמה שבכוחות
 9 הנפש, בחינת חיה, שהיא כוח מקיף
 10 ועניין בנפש שאין בו יישות ומציאות
 11 עצמית אלא עבודת ה' מתוך ביטול
 12 לאלוקות. ועל אחת כמה וכמה
 13 שכן הוא בנוגע לבחינת
 14 היחידה ואם אלה הם פני הדברים
 15 לגבי החכמה, בחינת חיה, בוודאי שכן
 16 הוא לגבי הדרגה של בחינת היחידה
 17 שהיא עניין יותר עמוק ויותר פנימי
 18 בנפש מאשר החכמה.
 19 וממשיך ומבאר את ההבדל בין בחינת
 20 'חיה' לבחינת 'יחידה' ואת המעלה
 21 והיתרון של 'יחידה' אפילו לגבי 'חיה'.
 22 ובפרטיות יותר, הנה הביטול
 23 לאלוקות דחכמה שבנפש האלוקית
 24 (תיה), ביטול שתוכנו הוא הכרה
 25 בכך שהוא לבדו הוא ואין
 26 זולתו, ואין מציאות כלל מלבד
 27 הקדוש-בורך-הוא בעצמו, עם כל
 28 מעלתו של הביטול בבחינה זו הרי זה עדיין באופן שיש צורך
 29 לשלול קא סלקא דעתך וסברא אחרת כו' כלומר, אמנם מדובר
 30 בביטול עמוק ביותר (שלא קיים מצד הכוחות הפנימיים נפש, רוח נשמה)
 31 אבל עדיין יש איוו שהיא נתינת מקום שתעלה על הדעת סברא אחרת, סברא
 32 שמצידה אין הביטול ברמה הנעלית של 'הוא לבדו ואין זולתו' ואמנם האדם
 33 שולל את הסברא הזו ומבטל אותה, אבל העובדה שיש לה נתינת מקום וצירוף
 34 לשלול אותה, מלמדת שהביטול בחכמה, עם כל מעלתו, עדיין אינו בתכלית
 35 השלימות.
 36 וכן הוא בנוגע לכללות ענין הביורור של המציאות הגשמית על
 37 ידי הפרדת הטוב מהרע והעלאתו לקדושה שעל ידי החכמה,
 38 כמאמר⁵² וזהו בחכמה אתברירו, עניין הביורור הוא באמצעות
 39 החכמה (וכן מבואר ב'לקוטי תורה' לאדמו"ר הוקן (פרשת ויקרא): "...
 40 בחכמה אתברירו שחכמה הוא המברר כל הבוררים להפריד הטוב מן הרע.
 41 והנה על-דרך-משל האדם המברר אוכל מתוך פסולת או הפסולת מן האוכל
 42 הרי אין מהותו נמצא בהמתברר כ"אם רק שעל ידו נעשה הביורור. וכן על

(52) ראה זח"ב (היכלות) רנד, סע"ב. עץ חיים שער ח (שער דרושי נקודות) פ"ו. תניא אגה"ק ס"כ (קמד, ב). סכ"ח. 53) איוב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ובכל אופן, מעלת החכמה, בחינת חיה, גדולה ביותר לגבי הבניה, המידות
 2 והמעשה, בחינות נשמה, רוח ונפש, כמבואר לעיל באריכות, ומכל-מקום
 3 חכמה היא עדיין לא תכלית הביטול. אף יש ענין נעלה יותר מענין
 4 החכמה שהיא בחינת חיה, שְׁזָהוּ עֲנֵן הַיְחִידָה, שְׁעַל זֶה נֶאֱמַר⁵⁶
 5 בנוסח 'הושענות' לחג הסוכות שהוא
 6 חלק הנשמה אשר חבוקה ודבוקה
 7 בָּךְ בהקדוש-ברוך-הוא יְחִידָה
 8 לַיְחִידָה, וְהַיְיִנוּ, שְׁאִין פֶּאן
 9 במדריגה זו של הנשמה עֲנֵן
 10 שְׁצָרִיךְ לְבַטְלוֹ, כאמור לעיל לגבי
 11 בחינת החכמה שלגביה יש מציאות
 12 שצריך לברר ולבטל אֶלָּא היא
 13 בחינת היחידה מְלִכְתְּחִילָה
 14 חבוקה ודבוקה בָּךְ, וְכָל
 15 מְצִיאוּתָהּ אֵינָה אֶלָּא לַיְחִידָה
 16 האמונה באחדות ה' הדבוקות
 17 באלוקות. וְלָכֵן, הִנֵּה הַבֵּיטוּל
 18 שֶׁל בְּחִינַת הַיְחִידָה הוּא
 19 בֵּיטוּל אֲמִיתִי יוֹתֵר ויותר עמוק
 20 ויותר נעלה אֲפִילוֹ מֵהַבֵּיטוּל
 21 דְּבְחִינַת הַחֲכָמָה שגם הביטול של
 22 חכמה הוא ביטול מאוד נעלה, כמבואר
 23 לעיל.
 24 וְכִינֵן שְׁשֵׁתִי בְּחִינּוֹת אֱלוֹ חיה
 25 ויחידה, אֲפִילוֹ חִזָּה בחינת החכמה
 26 שהיא מכוחות השכל שהוא מהכוחות
 27 הפנימיים אלא שמכל-מקום היא
 28 'מקיף', וְעַל אַחַת פְּמָה וְכַמָּה
 29 יְחִידָה שבכלל לא שייכת לכוחות
 30 הפנימיים, אֵינָם פועלים בגוף האדם
 31 באופן שֶׁל הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּאֶבֶר
 32 פְּרָטִי כו', אלא הם כוחות 'מקיפים'
 33 כלליים הנמצאים בכל הגוף בשווה
 34 הִנֵּה מִזָּה מוֹבָן בְּנוֹגֵעַ
 35 לְעֵבֹדֶת ה' של הָאָדָם, שְׁעֵיקֵר
 36 הָעֵבֹדָה אֵינָה בְּבְחִינַת חִזָּה
 37 ויחידה שהם כוחות נעלים ביותר,
 38 אֶלָּא עֵיקֵר הַעֲבוּדָה היא בְּבְחִינַת
 39 נֶפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה, שְׁהִיא
 40 הָעֲבוּדָה שְׁעַל פִּי טַעַם וְדַעַת,
 41 שְׁהִיא בְּכַחוֹ שֶׁל פֶּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וְכָל אֶחָד
 42 נְצִטְוֵה עֲלֵיהָ. וְאֵף עַל פִּי שְׁיִסּוּד וְשׁוֹרֵשׁ הָעֲבוּדָה

1 הַיֵּשׁ⁵⁴ לאחר שהיש' כבר קיים, וְכִידוּעַ בתורת החסידות הַחִילּוּק
 2 הַהַבְדֵּל בֵּין שְׁנֵי הָעֲנָנִים שְׁבָאִין⁵⁵, שְׁהָאִין ענין הביטול שְׁבָא
 3 לְבַטֵּל אֶת הַיֵּשׁ שלא תהיה בו תחושה של ישות ומציאות, הָרִי הוּא
 4 בָּא לְאַחֲרֵי הַיֵּשׁ, לאחר שהיש כבר קיים וְהַיְיִנוּ, שְׁהֵיִשׁ קְדוּם
 5 אֱלֹיוּ, זה 'אין' שהיש קודם לו וְאִין
 6 זוּ רַק קְדִימָה בְּדֶרֶךְ שֶׁל סִיבָה
 7 וּמְסוּבָה תוצאה, כך שאם היש הוא
 8 הסיבה והגורם לבוא ולמציאותו של
 9 אין זה, מובן שהיש קודם לאין אבל
 10 עדיין ייתכן שבמעלתו וחיבתו האין
 11 יותר נעלה מהיש (וכפי שמוכן מכך
 12 שהאין אכן פועל את ביטולו של היש)
 13 אֶלָּא היש קודם לאין גַּם קְדִימָה
 14 בְּמַעֲלָה, והחשיבות והמעלה של
 15 היש לגבי האין היא משום שְׁהֵיִשׁ
 16 הוּא בְּשִׁרְשׁוֹ במקור שלו באלוקות
 17 לְמַעֲלָה מְשׁוֹרֵשׁ הָאִין
 18 שְׁמִבְטֵל אֶת הַיֵּשׁ וזה עניינו של
 19 ה'אין' של בחינת החכמה שהוא אכן
 20 'אין' ובכוחו לפעול את ביטול היש
 21 אבל הוא אין שבא אחרי היש ואין זה
 22 שהיש קודם לו ונעלה ממנו. וְעַד כִּדִּי
 23 כך מודגש הדבר שאין זה איננו תכלית
 24 הביטול (ואינו דומה לאין שקודם ליש)
 25 שְׁגַם הָאִין (בדרגה זו, האין שבא
 26 אחרי היש) כְּפִי שְׁהוּא מְצַד
 27 עֲצָמוֹ ולא רק כשהוא פועל לבטל
 28 את היש, יֵשׁ לוֹ אֵיזָה שְׁיִיכּוֹת
 29 אֶל הַיֵּשׁ, וְכַנֶּזֶק לְעִיל שְׁמִזָּה
 30 גּוֹפָא עצמו שְׁצָרִיךְ לְפַעוּל
 31 בֵּיטוּל בְּמְצִיאוֹת הַיֵּשׁ, מוֹכַח,
 32 שְׁיֵיִשׁ לְמִי שְׁפּוּעַל את הביטול אֵיזָה
 33 שְׁיִיכּוֹת אֶל הַיֵּשׁ, וְהָרָאָה
 34 שיש נחיתת מקום מסוימת ליש, שְׁיֵיִשׁ
 35 צוֹרֵךְ עֲנֵן שֶׁל עֲבוּדָה מִיּוֹחַדָּת
 36 לְבַטֵּל את היש, עֲבוּדַת הַבֵּיטוּל
 37 שהיא על ידי החכמה, בְּחֲכָמָה
 38 אַתְּבִירּוּ, כמבואר לעיל או
 39 שהביטול הוא על ידי עֲבוּדָה שֶׁל
 40 הַתְּבוּנָנוּת, שְׁזָהוּ עֲנֵן הַחֲכָמָה, בְּאֹפֶן שֶׁל הַפְּרָה באלוקות
 41 ובביטול לאלוקות, או יְתִירָה מִזָּה, רָאָה דְּחֲכָמָה והראיה היא ענין
 42 נעלה עוד יותר מאשר ההכרה.

כח, יב. 54) ראה אמרי בינה שער הק"ש פנ"ח. 55) ראה אוה"ת וישלח רלא, ב ואילך. 56) נוסח הושענות (יום ג').

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְאֵף עַל פִּי שְׂסוּד וְשׁוֹרֵשׁ הָעֲבוּדָה הוּא עֲנִיֵן הַמְּסִירַת נַפְשׁ, 2 שְׁזָהוּ מִצַּד רְצוֹן עֲצָמִי שְׁנוּבַע מַעֲצָם הַנֶּפֶשׁ וּפְשׁוּט שְׁמוּפֶשֶׁט מִכֹּל 3 הַגֵּדֵרָה וְהַגְּבֵלָה וּמְבֹסֵס עַל הַחֲלֻטָּה תְּקִיפָה שְׂאֵי אֶפְשָׁר בְּאוֹפֵן אַחֵר, 4 וּכְתוּרַת רַבִּינוּ הֶזְקֵן⁵⁷ שְׂיִהְיִי אֵינִי רוּצָה וְאֵינִי יְכוּל לְהִיּוֹת 5 נִפְרָד מֵאַלְקוֹת, וְהִי הַמְּסִירוֹת 6 נֶפֶשׁ וְהַרְצוֹן זֶה הֵם דָּבָר שֶׁהוּא עַל־ 7 שְׂכָלִי וְלֹמַעֲלָה מִטַּעַם וְדַעַת, אֵיךְ זֶה 8 סְתִירָה לִכְךָ שֶׁיִּקְרָה הָעֲבוּדָה הִיא כֵּן 9 בְּדֶרֶךְ שֶׁל טַעַם וְדַעַת, כִּי הִנֵּה עֲנִיֵן 10 הַהוּא שֶׁל הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ וְהַרְצוֹן 11 הָאֲמֹרִים הוּא רַק יִסּוּד וְשׁוֹרֵשׁ 12 הָעֲבוּדָה, אֲבָל הָעֲבוּדָה בְּגִלּוּי 13 וְעִיקָר הָעֲבוּדָה בְּפֹעֵל הִיא 14 הָעֲבוּדָה שְׂעַל פִּי טַעַם וְדַעַת, 15 שְׁזָהִי הָעֲבוּדָה דְּנַפְשׁ רוּחַ 16 וְנִשְׁמָה שֶׁהֵם כּוּחוֹת פְּנִימִים וְלֹא 17 בְּחַיָּה וַיְחִידָה שֶׁהֵם כּוּחוֹת מְקִיפִים. 18 (ט) וְעַל פִּי זֶה לְפִי הַמְּבוּאָר לְעִיל 19 אֹדוֹת הַהִבְדֵּל בֵּין עֲבוּדַת ה' בְּכוּחוֹת 20 הַפְּנִימִים לְעֲבוּדַת ה' בְּכוּחוֹת הַמְּקִיפִים 21 יוֹבֵן גַּם הַחֲלִילוּק שְׂפִינֵי מִלְחָמָה 22 עֲמֻלָּק שְׁבַח מִצְאָנוּ שְׂכֵאשׁוּר יָרִים מִשָּׁה 23 יָדָיו וְגַבְרַת יִשְׂרָאֵל לְמִלְחָמָה עִם 24 הַשְּׂבָעָה אוֹמְרוֹת שְׁבַח לֹא מִצְאָנוּ 25 עֲנִיֵן זֶה, וְכַפִּי הַשּׁוֹסְבֵר לְעִיל (בְּסַעֲרֵף ב) 26 כִּי הַמִּלְחָמָה עִם עֲמֻלָּק וְשְׂבַח הָאוֹמְרוֹת 27 לְמַטָּה מִשְׁתַּלְשֵׁל מִהִבְדָּרִים כְּפִי שֶׁהֵם 28 בְּרוּחָנִיּוֹת, וְכִיוּן שִׁזָּה לְעֹמֶת זֶה עֲשֵׂה 29 אֲלוֹקִים, עַל יְדֵי בִיאוֹר הָעֲנִיֵן כְּפִי 30 שֶׁהוּא בְּצַד הַקְּדוּשָׁה, בְּכוּחוֹת הַנֶּפֶשׁ 31 הָאֲלוֹקִית, יוֹבֵן הָעֲנִיֵן כְּפִי שֶׁהוּא בְּצַד 32 שֶׁל הַיֶּפֶק הַקְּדוּשָׁה בְּרוּחָנִיּוֹת, שׁוֹרֵשׁ 33 הָעֲנִיֵן שֶׁל עֲמֻלָּק וְהָאוֹמְרוֹת לְמַטָּה. 34 דְּהִנֵּה, בְּאֶשֶׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל 35 סִימְנוּ אֶת הַהֲלִיכָה בְּמִדְבָּר שֶׁהוּא לֹא 36 מְקוֹם יִישׁוּב וְאוֹ הוֹצֵרְכּוּ לִילָף 37 לְלַחַת לְאַרְץ נֹשֶׁבֶת⁵⁸, אֲרִץ 38 יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב אֲרִץ 39 טוֹבָה וְרַחֲבָה⁵⁹, שְׁשֵׁם בִּיאֵרֵן 40 נוֹשֶׁבֶת הָעֲבוּדָה שְׂבַח יִשְׂרָאֵל 41 עוֹבְדִים אֶת ה' הִיא בְּאוֹפֵן מְסוּדָר, בְּאוֹפֵן פְּנִימִי וְלֹא בְּדֶרֶךְ 'מְקִיף' 42 שֶׁהוּא לְמַעַל מִמִּדְיָה וְהַגְּבֵלָה וּמִמִּילָא אֵינִי בְּסֹדֵר מְסוּדָר, אֲזִי הִיְתָה

(57) ראה אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח ד"ע שפד (הועתק ב"היום יום" כה תמוז). ע' תקמו (הועתק ב"היום יום" כא סיון). ד"ה באתי לגני ה'ש"ת פ"ג-ד (ספר המאמרים ה'ש"ת ע' 115. ע' 117). ועוד. (58) ע"פ בשלח טז, לה. (59) שמות ג, ח.

ביאור בדרך אפשר

1 וְהֶעֱנִין בְּזָה, דְּהִנֵּה, בְּשֵׁם שְׁבַקְרוּשָׁה יֵשׁ עֲבוּדָה שְׁלֹמְעֵלָה
 2 מְטַעַם וְדַעַת, עֲבוּדָה שֶׁל מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ מֵעַל וּמֵעֵבֶר לִמְחַיִּיב עַל פִּי
 3 הַיִּגְיוֹן הִנֵּה זֶה לְעוֹמֵת זֶה עֲשֵׂה אֱלֹקִים, שְׁגַם הַנְּהַגְתּוֹ שֶׁל
 4 עֲמֻלָּק שְׁהוּא מִצַּד הַלְּעוֹמֵת זֶה הִיָּתָה בְּאוֹפֵן שְׂאִין לְזֶה לַהֲנַהֵג
 5 כִּזוּ מְקוֹם עַל פִּי טַעַם וְדַעַת,
 6 הַתְּנַהֲגוֹת לֹא הִיגְיוֹנִית כִּלְל שְׁהָרִי 1
 7 יִצִּיאַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם 2
 8 הִיָּתָה בְּאוֹפֵן דְּתַפּוּל עֲלֵיהֶם 3
 9 (עַל כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ) אֵימָתָה 4
 10 וְפָחַד⁶⁰, כְּכֹתוּב בְּתוֹרָה בְּשִׁירַת הַיָּם 5
 11 שְׁנֵאמְרָה לֵאחֲרֵי נֶס קְרִיעַת יַם סוּף וְאָף 6
 12 עַל פִּי כֵן, לְמִירוֹת שֶׁהַתְּגוּבָה 6
 13 הַמְּתַחֲיִיבֵת וְהַמְּתַבַּקֶּשֶׁת אַחֲרֵי יִצִּיאַת 7
 14 מִצְרַיִם וְקִרְיעַת יַם סוּף הִיא שְׁעֵמִי 8
 15 הָאָרֶץ יַחוּשׁוּ אִימָה וּפְחַד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל 9
 16 הִנֵּה לֹא זֶה בְּלִבְד שְׁעֲמֻלָּק לֹא 10
 17 נִתְפַּעֵל מִזֶּה וְהַנִּסִּים הִלְלוּ לֹא עִשׂוּ 11
 18 עֲלֵיו רוּשֵׁם וְהוּא לֹא פָחַד, אֱלֹא 12
 19 אֲדַרְבָּה, וְיִבּוֹא עֲמֻלָּק וְיִלְחֶם 13
 20 עִם יִשְׂרָאֵל¹¹, וְיִבּוֹא דִּיִּיקָא, 14
 21 וְהַכְּתוּב מִדִּיִּיק וְאוֹמֵר 'יִבּוֹא' הִינֵנוּ, 15
 22 שְׁבֹא עֲמֻלָּק לְהִלְחֵם עִם יִשְׂרָאֵל 16
 23 מִעֲצָמוֹ, וְלֹא בְּאוֹפֵן שְׁבֵנִי 17
 24 יִשְׂרָאֵל בָּאוּ לְהִלְחֵם עִמוֹ, 18
 25 וְלֹא הִיָּתָה לוֹ בְּרִירָה כִּי' וְהוּא 19
 26 נֶאֱלָץ לְהַשִּׁיב מִלְחָמָה אֵלָּא שְׁהוּא פָּתַח 20
 27 בְּמִלְחָמָה בִּיזְמִתּוֹ. וּבִלְשׁוֹן הַגְּמָרָא 21
 28 הַיְדוּעֵי⁶¹, חוֹצְפָה בְּלֹא תְּגָא 22
 29 (לֹלֵא טַעַם), חוֹצְפָה שְׁנִמְשֵׁלָה 23
 30 לְמַלְכוּת לֹלֵא כְּתָר, כְּלוֹמֵר, חוֹצְפָה 24
 31 וְגֵאוּוָה לֹלֵא טַעַם וְהַצְדָּקָה, כִּמּוֹ אֲדָם 25
 32 הַמוֹלֵךְ לֹלֵא כְּתָר-מַלְכוּת, הִינֵנוּ שְׁלֹא 26
 33 הַמְּלִיכּוֹ אוֹתוֹ וְאֵין לוֹ כְּתָר וּבִכֵּל זֹאת 27
 34 הוּא מִתְּגַאָה. וְכִפְדוּעַ הַמְּשָׁל 28
 35 לְזֶה⁶², לְעִנְיֵן חוֹצְפָה לֹלֵא טַעַם 29
 36 דְּהִנֵּה, יֵשׁ עֲזוֹת חוֹצְפָה שְׁעַל 30
 37 פִּי הַטַּעַם, וְכִמּוֹ עֲשִׂיר יַעֲנָה 31
 38 עֲזוֹת⁶³, שְׂיֵשׁ לוֹ לְעִשִׂיר 32
 39 הַסְּבָרָה עַל זֶה בְּטַעַם וְדַעַת, סִיבָה הִיגְיוֹנִית לִכֵּן שְׁהוּא עוֹנָה בְּעוֹזוֹת 33
 40 דְּכִינּוֹן שְׁחֹשֵׁב שְׁכַחֵי וְעוֹצֵם יְדֵי עֲשֵׂה לִי אֵת הַחִיל הַזֶּה⁶⁴, 34

ביאור בדרך אפשר

1 לְכֵן מִתְּהַלֵּל וּמִשְׁבַּח אַת עֲצָמוֹ בְּעֲשָׂרָיו⁶⁵, וְעַד כִּי הוּא מִשׁוֹכֵנֵע 41
 2 (בְּטַעוֹת) שְׁעוֹשֵׂרוֹ בֹא לוֹ בְּזֹכוֹת כּוֹחוֹ וְעוֹצֵם יְדוֹ שְׂיַעֲנָה עֲזוֹת, וְעַל דְּרָף 42
 3 זֶה בְּנוֹגַע לְחֶכֶם בְּחֻקְמָתוֹ⁶⁵ שְׁגַם לוֹ יֵשׁ הַצְדָּקָה הִיגְיוֹנִית בְּכֵךְ שְׁהוּא 43
 4 מִתְּהַלֵּל בְּחֻקְמָתוֹ כִּיּוֹן סִסְבוֹר (בְּטַעוֹת) שְׁחֻקְמָתוֹ בֹּאָה לוֹ בְּכּוֹחוֹת עֲצָמוֹ. וְאָף 44
 5 שְׁהֶאֱמַת הִיא שְׂאֲצַל שְׁנֵיהֶם 45
 6 (הַעֲשִׂיר וְהַחֶכֶם) אֵין זֶה 46
 7 הַסְּבָרָה אֲמִיתִית, וְלֹאמִיתוֹ שֶׁל 47
 8 דְּבָר גַּם לְעִשִׂיר וְלִחֶכֶם אֵין שׁוֹם הַצְדָּקָה 48
 9 לַהֲתַגָּאוֹת וְלַעֲנוֹת עוֹזוֹת פְּמִבּוֹאָר 49
 10 בְּאֲרוּכָה בְּקוֹנְטְרָס וּמַעֲזֵן⁶⁶ 50
 11 לֵאדְמוּר' הַרְשׁוּ"ב (הַפּוֹתָח בְּכּוֹתֵב 51
 12 בְּנִבּוּאֹת יוֹאֵל 'זְמַעֲיָן מִבֵּית ה' יִצָא 52
 13 וְהַשְׁקָה אֵת נַחֵל הַשִּׁישִׁים), שְׂפִאָשָׁר 53
 14 יְתַבּוֹנֵן הָאֲדָם 'יְרָאָה שְׁהֶאֱמַת הִיא 54
 15 שְׁלֹא כּוֹחוֹ וְעוֹצֵם יְדוֹ הַשִּׁיג לוֹ אֵת מֵה 55
 16 שִׁישׁ לוֹ אֵלֵא 'שְׁה' אֱלֹקִיָּד הוּא 56
 17 הַנּוֹתֵן לָךְ כַּחַ לְעֲשׂוֹת חִיל⁶⁷, 57
 18 וְהַדְּבָר נִכּוֹן הֵן בְּנוֹגַע לְעִשְׂרֵירוֹת 58
 19 כְּפִשׁוּטָה עִשְׂרֵירוֹת בְּנִשְׁמִיּוֹת, וְהֵן 59
 20 בְּנוֹגַע לְעִשְׂרֵירוֹת רוּחָנִית, 60
 21 כּוֹלֵל גַּם בְּנוֹגַע לְחֶכֶם 61
 22 בְּחֻקְמָתוֹ, מְפָל מְקוֹם, לְמִירוֹת 62
 23 שְׁהַגְאוּוָה הוּזוּ הִיא טַעוֹת, כֹּאמְרוּ, 'שֵׁ 63
 24 לְזֶה אֲחִיזָה מְסוּיִמַת בְּטַעַם 64
 25 וְדַעַת וִישׁ בְּכֵךְ הִיגְיוֹן כְּלִשְׁהוּ. אָף 65
 26 יֵשׁ גַּם עֲזוֹת שֶׁל מִי שְׂיִוְדַע 66
 27 בְּעֲצָמוֹ שְׁהוּא שְׂפַל כִּי' וּבִכֵּל 67
 28 זֹאת מִתְּגַאָה, וְכִפְּי שְׁהִיָה 68
 29 בְּעֲמֻלָּק, שְׁהִיָה בֵּן שְׂפַחָה 69
 30 (כְּדִאִתָא בְּמַדְרָשׁ⁶⁸ יִלְקוּט 70
 31 שְׁמַעוֹנֵי שֶׁאֲחוֹת לוֹטֵן, תְּמַנַע, הִייתָה בַת 71
 32 חֲשׁוּבִים וְרַצְתָה לְדוּבּוֹק בּוֹרְעוֹ שֶׁל 72
 33 אֲבִרָה, הִלְכָה וְהִייתָה פִּילְגַשׁ לְאַלְיִפוֹ 73
 34 בֵּן עִשׂוֹ, אֲמַרָה 'אֵהִיָה שְׂפַחָה לְפִסּוּלָה 74
 35 שֶׁל אֹמֵה זֶה וְאֵל אֵהִיָה גְבִירָה בְּאוֹמָה 75
 36 אַחֲרָת', וְיִצָא מִמֶּנָה עֲמֻלָּק שְׁבֹא לְעַצֵר 76
 37 אֵת יִשְׂרָאֵל), וְאָף עַל פִּי כֵן, 77
 38 לְמִירוֹת שְׁלֹא הִיָה לְעַמֻּלָּק בְּמָה 78
 39 לַהֲתַגָּאוֹת הִנֵּה לֹא זֶה בְּלִבְד שְׁלֹא נִתְפַּעֵל מִהֶאֱמַתָה וּפְחַד 79
 40 שְׂנַפְּל עַל כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ וְלְמִירוֹת שְׁכֵל הָאוֹמוֹת פְּחַדוֹ, עֲמֻלָּק לֹא פָּחַד, 80

(60) בשלח טו, טז. (61) סנהדרין קה, א. (62) ראה שערי אורה שער הפורים ד"ה יביאו לבוש מלכות פס"א ואילך. פצ"ז. מאמרי אדמו"ר האמצעי שבהערה 26. ספר המאמרים תרס"ה ע' ריג ואילך. (63) משלי יח, כג. (64) לשון הכתוב – עקב ח, יז. (65) ע"פ לשון הכתוב – ירמי' ט, כב. (66) מאמר יז. (67) עקב שם, יח. (68) ראה סנהדרין צט, ב. ילקוט שמעוני ויצא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 להתפעל מענייני אלוקות בשום מצב **בָּא גַם עֲנֵן הַקְרִירוֹת** האדויות
 2 **בְּעִבּוּדָה** שהיהודי עובד את ה', **וְהֵינּוּ, שְׂאֵף עַל פִּי שְׂרוּאָה** באופן
 3 גלוי **כְּמָה עֲנִינִים שְׂבִגְלָלִים הָיָה צָרִיף לְהִיּוֹת בְּהַתְּפַעְלוֹת**
 4 בהתרגשות ובהתלהבות **גְּדוּלָה** בעבודת ה', **מְכַל מְקוֹם, נִמְצָא**
 5 **בְּתוֹעָה שֶׁל קְרִירוֹת,** כלשון
 6 הכתוב אודות עמלק **אֲשֶׁר קָרַף**⁷¹
 7 ומפרשים 'קרף' גם מלשון קרירות.
 8 **וְלָכֵן,** כיוון שלא ניתן לנצח את
 9 עמלק על פי טעם ודעת, כמבואר
 10 לעיל, **הַעֲצָה לְנַצַּח אֶת עַמְלָק,**
 11 היא, לא על ידי עבודה
 12 (מלחמה) **שְׂעַל פִּי טַעַם**
 13 **וְדַעַת, אֲלֵא עַל יְדֵי עֲבוּדָה**
 14 **שְׂלִמְעֵלָה מִטַּעַם וְדַעַת** עבודת
 15 ה' מעל ומעבר למה שמתבקש על פי
 16 השכל וההיגיון, החל מהעבודה
 17 שְׂמַצַּד בְּחִינַת חַיָּה, שְׂזָהוּ
 18 עֲנֵן הַחֲכָמָה, פְּנ"ל כמבואר
 19 לעיל באריכות ההבדל בין שלוש
 20 הבחינות נפש-רוח-נשמה שהם כוחות
 21 פנימיים (שעל פי טעם ודעת) לשתי
 22 הבחינות חיה-יחידה שהם כוחות
 23 מקיפים (למעלה מטעם ודעת).
 24 י) וְזָהוּ מַה שְׂנֵאָמַר בַּפְּסוּק
 25 הַפּוֹתָ אֶת הַמֶּאֱמָר וְהָיָה פְּאֲשֶׁר
 26 יָרִים מִשָּׁה יָדוֹ וְגָבַר יִשְׂרָאֵל.
 27 דְּהֵגָה, עֲנִינֵנו שֶׁל מִשָּׁה הוּא
 28 כְּמוֹ שְׂנֵאָמַר⁷² בתורה שִׁמְשָׁה
 29 וְאַהֲרֹן אָמַר עַל עַצְמָם לִשְׁוֹן שֶׁל בִּיטוּל
 30 וְנִחְנּוּ מִ"ה, בְּחִינַת מִ"ה
 31 שְׂבַחְכֶּמָה חֲכָמָה הִיא אוֹתוֹת כּוֹחַ
 32 מִ"ה, וְהַמָּה' שִׁבְחָמָה הוּא עֵינֵן
 33 הַבִּיטוּל, וְעַד שְׂגָם אִפְלוּ בְּהִיּוֹתוֹ
 34 כִּאֲשֶׁר מִשָּׁה רַבְּנוּ הִיָּה לְמִטָּה בְּעוֹלָם
 35 הַזֶּה הָיָה הַכְּלִי שֶׁלּוֹ הַגּוֹף שֶׁלּוֹ
 36 שֶׁהִיָּה כְּלִי לְנִשְׁמָתוֹ הִיָּה בְּטַל לְאִלוּקוֹת
 37 בְּאִוְפֵן שְׂלֵא הָיָה סוֹתֵר לְגִילּוּי
 38 הַנְּבוּאָה, וּבְעוֹד שֶׁאֵל נְבִיאִים
 39 אַחֲרֵים הַגּוֹף לֹא הִיָּה כֹל כֵּךְ מוֹזֵק וְכֹל
 40 כֵּךְ בְּטַל לְאִלוּקוֹת וְלִכְּן מְצִיאוֹת הַגּוֹף

1 אֲלֵא אֲדַרְבָּה, וְיָבֹא עַמְלָק וְיִלְחֶם עִם יִשְׂרָאֵל, שְׂזָהוּ עֲנֵן
 2 שְׂאִינוּ עַל פִּי טַעַם וְדַעַת. וְלָכֵן, כִּיוֵן שֶׁעַמְלָק הוּא כּוֹחַ בְּלִעּוֹמַת
 3 זֶה' שֶׁלֹּא עַל פִּי טַעַם וְדַעַת הַעֲבוּדָה הַדְּרוּשָׁה הַנִּדְרֶשֶׁת מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 4 בְּכַדִּי לְהַתְּגַבֵּר עַל עַמְלָק (זִיף אֵינִינְקַעֲרֵן מִיַּט אִים' לְהַסְתֵּדֵר
 5 אַתּוֹ), אֵינָה הַעֲבוּדָה שֶׁהִיָּהוּ
 6 עוֹבֵר אֶת ה' שְׂעַל פִּי טַעַם
 7 וְדַעַת, שְׂהָרִי עֲנֵן הַטַּעַם
 8 וְדַעַת יִשְׁנֵנו גַּם אֲצֵל עַמְלָק
 9 (זֶה לְעוֹמַת זֶה גו') וְאִם יְהוּדִי
 10 יִנְסֵה לְנַצַּח אֶת עַמְלָק רַק עֲבוּדָה שֶׁעַל
 11 פִּי טַעַם וְדַעַת, הַדְּבַר לֹא יַעֲלֶה בִּידוֹ כִּי
 12 כִּנְגַד הַהִיגוֹן וְהַשְּׂכַל שֶׁל הַקְּרוּשָׁה יִשׁ
 13 לְעַמְלָק מַעֲנֶה לְפִי הַשְּׂכַל וְהַטַּעַם
 14 וְהַדַּעַת שֶׁל ה'לְעוֹמַת זֶה', וּמִבְּיַא מְקוֹר
 15 לְכֵן שֶׁעַמְלָק יִשׁ (גַּם) טַעַם וְדַעַת
 16 בְּלִשׁוֹן הַיְדוּעֵ⁶⁹ שֶׁאִמְרוּ חַכְמֵינוּ
 17 ד"ל שְׂיִדְעֵ אֶת רַבּוֹנוּ וְלִמְרוֹת
 18 הַיְדִיעָה וּמְכוּוֹן לְמַרּוֹד בּוֹ,
 19 וְהֵינּוּ, שְׂאֵף שְׂיִדְעֵ שְׂזָהוּ
 20 הַקְּדוּשָׁה-בְּיָדוֹ-הוּא רַבּוֹנוּ, וְאִין זֶה
 21 רַק יְדִיעָה סְתָם, יְדִיעָה כְּלִלִית
 22 בְּלִבֵּר אֲלֵא עֲנֵן שְׂנֵקְרָא בְּתוֹרָה
 23 בְּשֵׁם יוֹדֵעַ, שְׂזוֹהִי יְדִיעָה
 24 וְהַכּוֹחַ פְּנִימִית חֲזָקָה, וְכַמְּבֹאֵר
 25 בְּתַנְיָא⁷⁰ שְׂעֲנֵן הַדַּעַת
 26 שֶׁבְּשְׁלוֹשֶׁת חֲלָקֵי הַשְּׂכַל חֲכָמָה בִּינָה
 27 וְדַעַת הוּא בְּאִוְפֵן שְׂתוֹקֵעַ
 28 מַחְשַׁבְתּוֹ בְּעֵינֵן שְׂאוֹתוֹ הוּא לּוֹמֵד
 29 וְבוֹ הוּא מַחְבּוֹנֵן בְּחוֹזֵק, וְאֵף עַל
 30 פִּי בֵן, לְמוֹת הַיְדִיעָה וְהַחֲכָה
 31 הַחֲזָקָה בְּאִלוּקוֹת, יוֹדֵעַ אֶת רִיבּוֹנֵר,
 32 בְּכֹל זֹאת הָרִי הוּא עַמְלָק מְכוּוֹן
 33 לְמַרּוֹד בּוֹ, שְׂזָהוּ עֲנֵן
 34 דְּחוֹצְפָה בְּלֵא תְּגָא לֵא כַּחַר,
 35 הֵינּוּ לֵא כֹל הַסִּבֵּר הַהִיגוֹן, וְהֵינּוּ,
 36 שְׂאֵף שְׂאִין לּוֹ שׁוֹם הַסְּבָרָה
 37 עַל זֶה, עוֹמֵד הוּא בְּתוֹעָה
 38 שֶׁל חוֹצְפָה כְּלִי מַעֲלָה, וְעַד
 39 שְׂאִינוּ מַתְּפַעֵל מְהֵאוֹר הַחֲלוּקִי
 40 כו'. וּמִזָּה מַהֲגִישָׁה שֶׁל עַמְלָק שֶׁלֹּא

1 וּפְחַד שְׂנַפֵּל עַל כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ, אֲלֵא אֲדַרְבָּה,
 2 וְיָבֹא עַמְלָק וְיִלְחֶם עִם יִשְׂרָאֵל, שְׂזָהוּ עֲנֵן
 3 שְׂאִינוּ עַל פִּי טַעַם וְדַעַת. וְלָכֵן, הַעֲבוּדָה
 4 הַדְּרוּשָׁה בְּכַדִּי לְהַתְּגַבֵּר עַל עַמְלָק (זִיף אֵינִינְקַעֲרֵן
 5 מִיַּט אִים), אֵינָה הַעֲבוּדָה שְׂעַל פִּי טַעַם וְדַעַת,
 6 שְׂהָרִי עֲנֵן הַטַּעַם וְדַעַת יִשְׁנֵנו גַּם אֲצֵל עַמְלָק (זֶה
 7 לְעוֹמַת זֶה גו'), פְּלִשׁוֹן הַיְדוּעֵ⁶⁹ שְׂיִדְעֵ אֶת
 8 רַבּוֹנוּ וּמְכוּוֹן לְמַרּוֹד בּוֹ, וְהֵינּוּ, שְׂאֵף שְׂיִדְעֵ
 9 שְׂזָהוּ רַבּוֹנוּ, וְאִין זֶה רַק יְדִיעָה סְתָם, אֲלֵא עֲנֵן
 10 שְׂנֵקְרָא בְּתוֹרָה בְּשֵׁם יוֹדֵעַ, שְׂזוֹהִי יְדִיעָה חֲזָקָה,
 11 וְכַמְּבֹאֵר בְּתַנְיָא⁷⁰ שְׂעֲנֵן הַדַּעַת הוּא בְּאִוְפֵן
 12 שְׂתוֹקֵעַ מַחְשַׁבְתּוֹ בְּחוֹזֵק, וְאֵף עַל פִּי בֵן, הָרִי
 13 הוּא מְכוּוֹן לְמַרּוֹד בּוֹ, שְׂזָהוּ עֲנֵן דְּחוֹצְפָה בְּלֵא
 14 תְּגָא, וְהֵינּוּ, שְׂאֵף שְׂאִין לּוֹ שׁוֹם הַסְּבָרָה עַל זֶה,
 15 עוֹמֵד הוּא בְּתוֹעָה שֶׁל חוֹצְפָה, וְעַד שְׂאִינוּ
 16 מַתְּפַעֵל מְהֵאוֹר כו'. וּמִזָּה בָּא גַם עֲנֵן הַקְּרִירוֹת
 17 בְּעִבּוּדָה, וְהֵינּוּ, שְׂאֵף עַל פִּי שְׂרוּאָה כְּמָה
 18 עֲנִינִים שְׂבִגְלָלִים הָיָה צָרִיף לְהִיּוֹת בְּהַתְּפַעְלוֹת
 19 גְּדוּלָה, מְכַל מְקוֹם, נִמְצָא בְּתוֹעָה שֶׁל קְרִירוֹת,
 20 אֲשֶׁר קָרַף⁷¹. וְלָכֵן, הַעֲצָה לְנַצַּח אֶת עַמְלָק, הִיא,
 21 לֹא עַל יְדֵי עֲבוּדָה (מְלַחְמָה) שְׂעַל פִּי טַעַם
 22 וְדַעַת, אֲלֵא עַל יְדֵי עֲבוּדָה שְׂלִמְעֵלָה מִטַּעַם
 23 וְדַעַת, הַחֲל מִהַעֲבוּדָה שְׂמַצַּד בְּחִינַת חַיָּה, שְׂזָהוּ
 24 עֲנֵן הַחֲכָמָה, פְּנ"ל.

15 י) וְזָהוּ מַה שְׂנֵאָמַר וְהָיָה פְּאֲשֶׁר יָרִים מִשָּׁה יָדוֹ
 16 וְגָבַר יִשְׂרָאֵל. דְּהֵגָה, עֲנִינֵנו שֶׁל מִשָּׁה
 17 הוּא כְּמוֹ שְׂנֵאָמַר⁷² וְנִחְנּוּ מִ"ה, בְּחִינַת מִ"ה
 18 שְׂבַחְכֶּמָה, וְעַד שְׂגָם בְּהִיּוֹתוֹ לְמִטָּה הָיָה הַכְּלִי
 19 שֶׁלּוֹ בְּאִוְפֵן שְׂלֵא הָיָה סוֹתֵר לְגִילּוּי הַנְּבוּאָה,

רמז קכט. 69) ראה תו"כ (הובא בפרש"י) בחוקותי כו, יד. וראה לקוטי שיחות חכ"א ע' 193 (הערה 38. 70) ספ"ג. 71) תצא כה, יח. תנחומא תצא ט. פרש"י עה"פ. וראה ספר המאמרים תרמ"ז ע' פו. עטר"ת ע' רצד. תש"ט ע' 65. ובכ"מ 72) בשלח טז, דח. וראה תו"א שמות מט, ב. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הייתה סתירה לגילוי הנבואה הרי אצל משה רבנו לא הייתה סתירה כוו
 2 כמבואר בכמה מקומות⁷³ שבשעת הנבואה היה משה עומד
 3 על עמדו, והיינו, לפי שגופו היה מבורר ומוזכר לגמרי,
 4 שלכן אמרו עליו⁷⁴ ותרא אותו כי טוב הוא, שבשעה
 5 שנולד נתמלא הבית (הגוף)⁷⁵
 6 שהוא 'הבית' והכלי של הנשמה)
 7 כולו אורה, ועד שגופו של
 8 משה היה באופן ששכינה
 9 הייתה מדברת מתוך גרונו⁷⁶
 10 כי גופו המוזכר והמבורר היה כלי ראוי
 11 לגילוי אלוקות והשראת השכינה.
 12 ולהעיר, שענין זה שגם גופו
 13 של משה היה טוב מבורר
 14 ומוזכר לגמרי ולכן היה כלי
 15 לאלוקות, הוא כמו בספירת
 16 החכמה, שגם הפלי עצמה גם
 17 ספירת החכמה היא אור בכלי, ומהותו
 18 של הכלי הוא שהוא מגביל את האור
 19 אבל בספירת החכמה יש חידוש ועילוי
 20 מיוחד שגם הכלי היא בכחיות
 21 אור⁷⁷, שלכן נקראת החכמה
 22 בשם חיוהי⁷⁸, לשון חיות
 23 ואור ואילו התחלת ענין
 24 הפלים (בערך ביחס אל
 25 החכמה) היא בבניה. ומצד
 26 גודל מעלת בחינת משה,
 27 היה יכול להכיל (אויפנעמען
 28 להכיל ולקלוט) הבחינה דחיה,
 29 ענין החכמה, וגם אפילו בחינת
 30 היחידה שלמעלה מהחכמה.
 31 ולכן, בגלל גודל מעלת משה,
 32 כמבואר לעיל, פאשר ירים משה
 33 ידו אזי וגבר ישראל, דכין
 34 שמשה היה רעיא מהימנא
 35 (רועה נאמן) של כל ישראל,
 36 בלי יוצא מן הכלל, היה ביכולתו
 37 של משה לפעול שגם אצל בני

1 ישאל תתעורר בחינת משה שבכל אחד ואחד מישראל⁷⁹,
 2 וגם עבודתם תהיה בהתגלות בחינת חיה ובחינת יחידה שבנפשם ועל ידי
 3 זה ששעשו כל בני ישראל אנשי משה (פהלשון בתורה
 4 אור⁸⁰), אזי וגבר ישראל,
 5 שלמעלה מטעם ודעת שבה ועל ידה
 6 מנצחים את עמלק ששפעל הענין
 7 דוהחלוש גו' את עמלק ואת
 8 עמו לפי חרב⁸¹.
 9 (יא) אמנם גם לאחר שנתבאר כיצד
 10 על ידי משה מנצחים את עמלק
 11 עדיין צריך להבין,
 12 דלכאורה, פיון שצריכים
 13 להתעסק עם קליפת עמלק
 14 ששם לא מועיל ענין האור
 15 והגילוי, והראיה, שידע עמלק
 16 את רבונו ומכוון למרוד בו כי
 17 איננו מתפעל מהאור, אם פן, איך
 18 נעשה הענין דוהחלוש גו' את
 19 עמלק ואת עמו על ידי משה,
 20 בחינת החכמה, הרי ענינה
 21 של בחינת החכמה הוא ענין
 22 אור, פנים מאירות (פני'ל
 23 סעיף ד'), ואילו עמלק אינו
 24 מתפעל מענין של גילוי אור
 25 ואם כן עדיין צריך ביאור מהי הדרך
 26 לנצח את (קליפת) עמלק?
 27 אף הביאור בזה, דהנה, יש
 28 גם ענין לגריעותא בשבעה
 29 עממין לגבי עמלק, כלומר, אף
 30 שבאופן כללי עמלק גרוע מהשבעה

1 משה שבכל אחד ואחד מישראל⁷⁹,
 2 על ידי משה מנצחים את עמלק
 3 עדיין צריך להבין,
 4 דלכאורה, פיון שצריכים
 5 להתעסק עם קליפת עמלק
 6 ששם לא מועיל ענין האור
 7 והגילוי, והראיה, שידע עמלק
 8 את רבונו ומכוון למרוד בו כי
 9 איננו מתפעל מהאור, אם פן, איך
 10 נעשה הענין דוהחלוש גו' את
 11 עמלק ואת עמו על ידי משה,
 12 בחינת החכמה, הרי ענינה
 13 של בחינת החכמה הוא ענין
 14 אור, פנים מאירות (פני'ל
 15 סעיף ד'), ואילו עמלק אינו
 16 מתפעל מענין של גילוי אור
 17 ואם כן עדיין צריך ביאור מהי הדרך
 18 לנצח את (קליפת) עמלק?
 19 אף הביאור בזה, דהנה, יש
 20 גם ענין לגריעותא בשבעה
 21 עממין לגבי עמלק, כלומר, אף
 22 שבאופן כללי עמלק גרוע מהשבעה

73) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ז ה"ו. פירוש המשניות להרמב"ם סנהדרין ר"פ חלק יסוד הו'. זח"א קעא, א. זח"ג רסח, ב. 74) שמות ב, ב ובפרש"י. וראה ספר המאמרים תרח"ץ ע' ריד. שם ע' רכד. תש"א ע' 92. ועוד. 75) ראה ספר המאמרים תרפ"ח ע' נב. 76) ראה זהר ח"ג רלב, א. שם ז, א. רסה, סע"א. שמו"ר פ"ג, טו. ויק"ר פ"ב, ג. מכילתא יתרו יח, יט. 77) ראה אוה"ת וראר ע' קנ. וראה ספר המאמרים שבהערה 41. 78) ראה עץ חיים שער מב (שער דרושי אבי"ע) פ"ה. לקו"ת מטות פז, סע"ד. שה"ש לט, ג. אוה"ת שם. ספר המאמרים תרצ"א ע' עדר. 79) ראה תניא פמ"ב. 80) תצוה פג, ב ואילך. וראה ספר המאמרים תש"ט ע' 34. ע' 41. ע' 51. ע' 66. 81) בשלח יז, יג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (בו), אֵלָא שְׁלֵא מְסַפִּיקָה הַעֲבוּדָה וְהִיגִיעָה בְּאוֹפֵן הַמְדוּר
 2 וּמוּגְבַל עַל פִּי טַעַם וְדַעַת, שֶׁהִיא כִּאֲמוֹר הַעֲבוּדָה עִם הַכּוּחוֹת
 3 הַפְּנִימִיִּים אֵלָא צְרִיף לְהִיּוֹת הַעֲבוּדָה וְהִיגִיעָה בְּאוֹפֵן
 4 שְׁלֹמְעֵלָה מִטַּעַם וְדַעַת, וְאֵז, כִּפְאֶשֶׁר מִתְּבוּנָן בְּהָאוּר שְׁיִשְׁנֹו
 5 אֶצְלוֹ, אֲזִי אֶפִּילוֹ אִם יֵשׁ בּוֹ 'עֲמֶלֶק'
 6 וְחֻצְפָּה לֵּלָא טַעַם, בְּכוּחָה שֶׁל
 7 הַהֲתַבּוּנוֹת בְּאוּר, הִרִי הוּא כִּפְאֶ
 8 לְהִבְנָה וְהִשְׁגָּה וְתַפְסִיסָה בְּזָה
 9 בְּאוּר הַאֲלוּקֵי הַמְּאִיר בּוֹ, וּבְאוֹפֵן
 10 דְּמִלְמָטָה לְמַעְלָה, וְהַתְּהַלִּיךְ הוּא
 11 שֶׁמִּתְחִיל מִלְּמַטָּה וְהוֹלֵךְ וּמִתְעַלֶּה
 12 וְהִינְנוּ, שְׁמַהֲהִבְנָה וְהַשְׁגָּה
 13 דְּבִינָה כִּפְאֶ לְנִקְוֹדַת הַתְּמַצִּית
 14 שֶׁל הָעֲנִיין הַשְּׂכָלִי (הַנְּעֻלִית יוֹתֵר
 15 מִהַפְּרָטִים וְהַאוּרֵךְ וְרוּחֵב שֶׁל בִּינָה),
 16 וּמְזָה מְנַקְוֹת הַתְּמַצִּית כִּפְאֶ
 17 לְבַחֲנִית הַחֲקָמָה, לְהַפְּרָה
 18 דְּחֲקָמָה, וְעַד שֶׁמִּתְעַלֶּה יוֹתֵר וְכֵן
 19 לְהַתְּאֲמָתוֹת הַחוּדָאוֹת הַמְּחַלְטָה
 20 שְׁמַצִּיד רְאִיָּה דְּחֲקָמָה, וְעַל
 21 יְדֵי זֶה בְּסוֹפוֹ שֶׁל דְּבַר מִתְּבַטְּלָה
 22 קְלִיפַת עֲמֶלֶק. וְכֵן זֶה הוּא
 23 בְּגִלְלֵי שְׁיִשׁ אֶצְלוֹ עֲנִיין
 24 הַחֲקָמָה שֶׁהִיא הַכּוּחַ לְבִישׁוּל
 25 לְאֲלוּקוֹת, וְהַחֲקָמָה הִיא אֶצְלוֹ
 26 בְּגִילּוּי, וּבְאוֹפֵן שְׁשִׁיכַת אֲלֵיו
 27 (שְׁהִירֵי גַם בְּהִיּוֹתוֹ בְּמַעֲמַד
 28 וּמַצִּב דְּעֲמֶלֶק הִרִי הוּא יוֹדֵעַ
 29 אֵת רְבוּנוֹ וְדַעַת' הִיא הַתְּחַבְּרוֹת
 30 וְהַתְּקָרוּת שֶׁל הָאָדָם אֶל הָעֲנִיין),
 31 וְלִכְּן מֵאֲחֵר שִׁישׁ בּוֹ אוּר וְכֵן
 32 לְהִיּוֹת אֶצְלוֹ עֲנִיין הַעֲבוּדָה
 33 כּוֹ, כְּפִנ"ל.
 34 (יב) וְהִנֵּה מְבוֹאֵר בְּסִפְרִים⁸³
 35 שְׁיִשׁ גַּם עֲצָה לְנַצַּח בְּמִלְחָמָה
 36 עֲמֶלֶק בְּעֲבוּדַת הָאָדָם עַל יְדֵי
 37 קְרִיאַת פְּרִשְׁת זְכוֹר בְּתוֹרָה,
 38 וְהִינְנוּ לְפִי שְׁבַתוֹרָה יֵשׁ גִּילּוּי
 39 הַתְּגֻלוֹת וְהַאֲרָה שֶׁל בְּחִינַת
 40 פְּנִימִיּוֹת אוּר אֵין סוֹף, שְׁכָל
 41 לְנַצַּח בְּמִלְחָמָה עֲמֶלֶק בְּעֲבוּדַת הָאָדָם עַל יְדֵי קְרִיאַת פְּרִשְׁת זְכוֹר,
 42 וְהִינְנוּ לְפִי שְׁבַתוֹרָה יֵשׁ גִּילּוּי בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת אוּר אֵין סוֹף, שְׁכָל עֲנִינֵנו הוּא

1 עֲמִים וְהוּא קְלִיפָה יוֹתֵר חֲמוּדָה מֵהֵם, מְכַל־מְקוֹם בְּהִיבֵט מִסּוּיִם הַשְּׂבֵעָה
 2 עֲמִים גְּרוּעִים מִעֲמֶלֶק שְׁהִשְׁבָּעָה עֲמִינִין, שְׁהֵם שְׂבָעַת הַמְּדוּת,
 3 פּוֹעֲלִים (לֹא רַק לְקַרֵּר אֶת הַנֶּפֶשׁ מִעֲנִינֵי קְרוּשָׁה, שׁוּה עֲנִינֵנו שֶׁל
 4 עֲמֶלֶק, 'אֲשֶׁר קָרַךְ' אֵלָא שְׂבַע הַמִּדּוֹת שֶׁל 'לְעוֹמַת זֶה' פּוֹעֲלִים דְּבַר יוֹתֵר
 5 (חֲמוּר) לְהַחֲשִׁיף אֶת אוּר הַנֶּפֶשׁ
 6 וְלִמְנוּעַ מִמֶּנָּה לְהַאִיר וְלְהַתְּגַלוֹת,
 7 וּבְכָל־לֵלוֹת הִרִי זֶה פְּעוּלָה זוֹ שֶׁל
 8 הַמִּדּוֹת ד'לְעוֹמַת זֶה' הִיא בְּגִלְלֵי
 9 שְׁנַעֲשָׂה הָאָדָם מוֹשָׁקַע
 10 בְּתַאֲוֹת, בְּתַאֲוֹת אִיסוּר אוּ
 11 שֶׁדְּבַר זֶה יִכּוֹל לְהִיגַרֵם אֶפִּילוֹ כִּאֲשֶׁר
 12 הָאָדָם שְׂקוּעַ בְּתַאֲוֹת הִיתֵר (אִם
 13 הֵם בְּאוֹפֵן שֶׁל תַּאֲוֹת הַגְּיוּף
 14 סֵתָם, וְלֹא לְשֵׁם עֲבוּדַת ה',
 15 כְּמִבּוֹאֵר בְּפִנְיָא⁸² חֲמוּרַת עֲנִיין
 16 תַּאֲוֹת הִיתֵר כִּאֲשֶׁר הִדְּבַר נַעֲשָׂה רַק
 17 לְשֵׁם מִלּוּי הַתַּאוּהוֹ), שְׁעַל יְדֵי זֶה
 18 נַעֲשָׂה גְּסוּת וְחֻמְרֵיּוֹת שֶׁל נֶפֶשׁ
 19 הָאָדָם, וְעַד לְטַמְטוּם אִטִּימוֹת כּוֹ'
 20 לְדַרְבֵּיִם שֶׁבְּקְרוּשָׁה, שְׁאֵז אִי
 21 אֶפְשָׁר לְקַבֵּל לְקֻלוֹת וְלְהַכִּיל
 22 גִּילּוּי אוּר, בִּינֵן שְׁהָאוּר אֵינוֹ
 23 מְגִיעַ לְשֵׁם כִּי הַתַּאוּהוֹת הַחֲשִׁיכוֹ אֶת
 24 הַנֶּפֶשׁ וְכַעַת הִיא מְנוּעָה מִלְּקַלוֹת
 25 וְלִקְבֵל אוּר. וְזֶהוּ הַגְּרִיעוּתָא,
 26 בְּשֵׂבַע הָאוֹמוֹת, שְׂבַע הַמִּדּוֹת שֶׁל
 27 הַלְּעוֹמַת זֶה' גְּרוּעוֹת וְחֲמוּרוֹת יוֹתֵר
 28 מִקְּלִיפַת עֲמֶלֶק שְׁזֶהוּ הַנֶּפֶשׁ
 29 שֶׁהַתְּגַשְׁמָה בְּתַאֲוֹת מְקוֹם שֶׁל
 30 חוֹשֶׁף, שְׁאֵין בּוֹ אוּר כְּלָל,
 31 וְלִכְּן לֹא שְׁיִיף בְּזָה עֲנִיין שֶׁל
 32 עֲבוּדָה כּוֹ' (ס'אִיזֵי נִיטָא אוּיָף
 33 וְאוּס צוֹ הָאֶרְעוֹנֵעַן אֵין עַל מַה
 34 הַתְּיִיגַע), בִּינֵן שְׁיִשׁ לוֹ שְׁיִיכוּת
 35 רַק לְחוֹשֶׁף, וְאֵין אֶצְלוֹ עֲנִיין
 36 הָאוּר.
 37 מַה שְׁאֵין בּוֹ עֲמֶלֶק, בִּינֵן
 38 שְׁיִוִּדַע אֵת רְבוּנוֹ וִישׁ לוֹ הַכְּרָה
 39 בְּאֲלוּקוֹת, הִרִי יֵשׁ אֶצְלוֹ עֲנִיין
 40 הָאוּר, וּבְמִילָא יִכּוֹל לְהִיּוֹת
 41 אֶצְלוֹ עֲנִיין הַעֲבוּדָה (עַר הָאָט
 42 מִיט וְאוּס צוֹ הָאֶרְעוֹנֵעַן יֵשׁ לוֹ
 43 עִם מַה הַתְּיִיגַע, שְׁהִירֵי הָאוּר מְאִיר

(82) פ"ז. 83) ראה גם אוה"ת תצא ס"ע תתרכב. ספר המאמרים תרס"ח (הוצאת תשמ"ט) ס"ע רנט.

ביאור בדרך אפשר

1 ענינו של האין סוף, האור האלוקי הבלי גבול הוא למעלה מטעם
 2 ודעת, ועל ידי הקריאה בתורה הרי הוא האדם קורא
 3 וממשיך⁸⁴ וגורם שהיה המשכה וגילוי של הענין דזכור את אשר
 4 עשה לך עמלק, עד לתמכה את זכר עמלק¹⁵ האמור בסיום
 5 הענין.

ביאור בדרך אפשר

מלמעלה למטה על ידי הקריאה בתורה, ועל דרך זה על
 ידי קיום המצוות, שזהו גם באופן דמלמעלה למטה,
 שיהי יש נתינת כח על זה על קיום המצוות מלמעלה, שזהו
 ענין דקדשנו הקדוש-ביוך-הוא במצוותיו וצונו לקיימן ואחרי
 הציווי והנתינת כוח מלמעלה בא

הקיום בפועל למטה. וזהו הניצחון
 במלחמת עמלק בדרך מלמעלה למטה
 הוא גם הנתינת כח שלאחר
 זה יוכל להיות הענין דתמכה
 שהאדם למטה ימחה את זכר
 עמלק¹⁵, בדרך מלמטה
 למעלה (פמבואר בארובה
 במקום אחר⁸⁶ שזהו
 דתמכה על ידי עבודת האדם בא
 לאחרי הענין דמחה אמתה
 שבא מלמעלה), והינינו,
 שמתחיל האדם למטה להתנגע
 בעבודת ה' עם האור שישנו בו,
 וכמבואר לעיל שהאור קיים אפילו

כאשר עמלק הוא בתוקף כי גם עמלק
 יודע את ריבונו ויש לו הכרה
 באלוקות ועד שמגיע האדם על
 ידי הגיעה להפכה וראיה
 דחכמה שהיא אור רב יותר, בחינת
 חיה ולמעלה יותר כו' ובהמשך
 מגיע גם להכרה וראיה באלוקות באופן
 עוד יותר נעלה, בחינת יחידה.
 (ג) וזהו והיה כאשר ירים
 משה ידו וגבר ישראל,
 שענין זה נאמר במלחמת
 עמלק דוקא, ולא במלחמת
 השבעה אומות, ובתחילת
 המאמר נשאלה השאלה מהו טעם
 הדבר שמצאנו ענין זה דוקא
 במלחמת עמלק, והביאור הוא פי,
 בשביל מלחמת השבעה
 אומות שענינה בעבודה בנפש

וזהו והיה כאשר ירים משה ידו וגבר
 ישראל, שענין זה נאמר במלחמת עמלק דוקא, ולא במלחמת
 השבעה אומות, פי, בשביל מלחמת השבעה אומות שענינה בעבודה בנפש

למעלה מטעם ודעת, ועל ידי הקריאה בתורה
 הרי הוא קורא וממשיך⁸⁴ הענין דזכור את אשר
 עשה לך עמלק, עד לתמכה את זכר עמלק¹⁵.
 וכמו כן ישנה העצה לבטל קליפת עמלק על
 ידי מעשה בפועל, שזהו הענין דמצוות
 מעשיות, והינינו, להשתדל בקיום המצוות
 ולהדר בהם, וכפי שהובאה⁸⁵ הדוגמא לזה
 בנוגע למצות תפילין, בכתיבת הפרשיות (וכן
 הגהתן) על ידי סופר מומחה ורא אלקים, וכן
 תיקון הבתים על ידי מומחה ורא אלקים,
 והנחתן כדבעי, ושלא יסיח דעת מהם. ועל דרך
 זה בשאר המצוות.

ובכללות הענין בזה, שישנו הנצחון במלחמת
 עמלק בדרך מלמעלה למטה, שעל
 זה נאמר¹⁴ מחה אמתה את זכר עמלק, שזהו
 מה שנפעל על ידי קריאת פרשת זכור, שקורא
 וממשיך מלמעלה למטה על ידי הקריאה
 בתורה, ועל דרך זה על ידי קיום המצוות, שזהו
 גם באופן דמלמעלה למטה, שיהי יש נתינת כח
 על זה מלמעלה, שזהו ענין דקדשנו במצוותיו
 וצונו. וזהו גם הנתינת כח שלאחר זה יוכל
 להיות הענין דתמכה את זכר עמלק¹⁵, בדרך
 מלמטה למעלה (פמבואר בארובה במקום
 אחר⁸⁶ שזהו דתמכה בא לאחרי הענין דמחה
 אמתה), והינינו, שמתחיל להתנגע עם האור
 שישנו בו, ועד שמגיע להפכה וראיה דחכמה,
 ולמעלה יותר כו'.

(ג) וזהו והיה כאשר ירים משה ידו וגבר
 ישראל, שענין זה נאמר במלחמת עמלק דוקא, ולא במלחמת
 השבעה אומות, פי, בשביל מלחמת השבעה אומות שענינה בעבודה בנפש

6 וכמו כן ישנה העצה הנוספת
 7 לבטל קליפת עמלק הרוחנית
 8 ולהתגבר על המניעות בעבודת ה'
 9 הבאות ממנה על ידי מעשה
 10 בפועל, שזהו הענין דמצוות
 11 מעשיות, והינינו, להשתדל
 12 בקיום המצוות המעשיות
 13 ולהדר בהם, וכפי
 14 שהובאה⁸⁵ בחסידות הדוגמא
 15 לזה בנוגע למצות תפילין,
 16 להדר במיוחד בכתיבת הפרשיות
 17 של התפילין (וכן הגהתן) על
 18 ידי סופר מומחה ורא
 19 אלקים, וכן תיקון הבתים של
 20 התפילין על ידי מומחה ורא
 21 אלקים, והנחתן של התפילין
 22 כדבעי במקום ובאופן המדויק על
 23 פי ההלכה, ושלא יסיח דעת
 24 מהם ושהמניח את התפילין יזהר לא
 25 להסיח דעתו מהם כל זמן שהם עליו.
 26 ועל דרך זה בשאר המצוות.
 27 ובכללות הענין בזה, התוכן
 28 הכללי של מחיית עמלק לפי העצות
 29 האמורות, קריאת פרשת זכור בתורה
 30 וקיום מצוות מעשיות בהידור הוא
 31 שישנו הנצחון במלחמת
 32 עמלק בדרך מלמעלה למטה,
 33 שתחילת הענין היא מלמעלה, מצד
 34 האלוקות ומזה באה אחר כך עבודת
 35 האדם למטה שעל זה על הניצחון
 36 בדרך מלמעלה למטה נאמר¹⁴
 37 מחה אמתה היינו שהקדוש-ביוך-
 38 הוא ימחה את זכר עמלק, שזהו
 39 מה שנפעל על ידי קריאת
 40 פרשת זכור, שקורא האדם
 41 בתורה וקורא וממשיך

(84) ראה תניא ספ"ז. (85) ספר המאמרים פר"ת ע' רצה. (86) ראה גם תו"א ס"פ תצוה. ספר המאמרים תקע"ב ע' קסז. אוה"ת תצוה ח"ז ע' ב'תשכב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ויחודא תתאה היא בחינת בעל-כרחך אתה חי, דהיינו אחר שכבר נמשך שם
 2 כבוד מלכותו להיות מלכות כל עולמים להוות מאין ליש דווקא ומוכרח להיות
 3 יש גשמי יהיה בבחינת ביטול היש שיהא היש בטל ונכלל גם כן באור אין
 4 סוף ברוך הוא בקיום עוצם ענינו מראות ברע ובשמירתו ממחשבות והרהורים
 5 אשר לא לה' המה ולא תתורו אחרי
 6 לבבכם כו'... וב' בחינות אלו הם הן ב'
 7 ידיים כי דרועא ימינא וימינא תחבקני
 8 כאדם החובק את חבירו שלא יזוז
 9 ממנו אנה ואנה. וכך הוא ענין יחודא
 10 עלאה בחינת יחוד ממש במאציל
 11 העליון ברוך-הוא... ובחינת יחודא
 12 תתאה היא בחינת דרועא שמאלא
 13 בחינת גבורות שמאחר שרואה גשמיות
 14 העולם ליש דבר נפרד צריך להיות
 15 בבחינת התגברות מאוד הן בסוד מרע
 16 עוצם ענינו כו' והן בבחינת ועשה טוב
 17 יותר מטבעו ורגילותו... וב' בחינות
 18 ידיים אלו הן בחינת נשיאות והעלאה
 19 לקודש העליון להיות בטל ונכלל באור
 20 אין סוף ברוך הוא ממש שאינו בגדר
 21 עלמין כלל למעלה מבחינת ממלא
 22 ומבחינת סובב ועל ידי זה וברכו את
 23 ה' להיות נמשך שפע ברכה והמשכה
 24 להיות גילוי אור אין-סוף ברוך-הוא
 25 למעלה למטה...".
 26 וענינו זה של הרמת ידי משה פועל
 27 על בני ישראל שיהיו
 28 מסתכלין כלפי מעלה
 29 ומשעבדין את לבם לאביהם
 30 שבשמים, מסתכלין כו', דיוק
 31 הלשון 'מסתכלין' ולא הבטה רגילה
 32 היינו ראיה חזקה ואמיתית,
 33 הוא ענין ראיה חזקה, ראיה
 34 שבה יש בהירות מיוחדת וחזק מיוחד,
 35 ומשעבדין את לבם הוא ענין
 36 קיום המצוות בפועל, פי,
 37 קיום המצוות צריך להיות באופן של עבודת עבד⁸⁹, מתוך
 38 קבלת עול וביטול שזוהו ענין השעבוד. ועל ידי זה היו
 39 מתגברים (וגבר ישראל), היינו, שיהיה תחילה מזהה אמתה
 40 את זכר עמלק על ידי הקדוש-ברוך-הוא, שזוהי הנתינת פת
 41 מלמעלה שלאחר זה יוכל להיות תמחה את זכר עמלק על ידי
 42 בני ישראל, אשר, ענין זה הסיום והשלמות של מחיית עמלק הוא

1 בנפש האדם הוא בירור ותיקון שבע המדות של הלעומת זה,
 2 המידות של הנפש הבהמית, מספיקה העבודה שעל פי טעם
 3 ודעת, מין שהמדות בכללם שכיחים למוחין, הטעם ודעת,
 4 שהרי המוחין באים מהמידות ואדרבה, לא רק שאפשר לתקן את המידות
 5 על פי השכל אלא יתירה מזו יכולים
 6 לפעול שהמוח השכל של הנפש
 7 האלוקית יהיה שליט על הלב.
 8 מה שאין פן במלחמת עמלק,
 9 ראשית גוים, שיודע את
 10 רבונו ומכוון למרוד בו,
 11 חוצפה בלא תגא, כמבואר לעיל,
 12 אי אפשר לפעול את הניצחון
 13 עליו על ידי ענין הידיעה
 14 (טעם ודעת) בלבד, אלא כדי
 15 לנצח את עמלק יש צורך בכחו
 16 של משה, שהוא ענין
 17 הביטול ודנחנו מ"ה, והביטול
 18 והציאה מגדרי המציאות האישית הוא
 19 עבודת ה' למעלה מטעם ודעת
 20 ואצלו אצל משה היה בנוסף
 21 למעלת הביטול גם ענין הידיעה
 22 באלוקות באופן שפעל גם על
 23 הגוף שיהיה טוב מבורר ומווכך
 24 לגמרי כו' (פנ"ל סעיף י')
 25 ובכוח זה אפשר לנצח את עמלק
 26 שיודע את ריבונו אבל הידיעה לא
 27 פועלת בו את התיקון הרצוי.
 28 וענין קיום משה ידו הוא
 29 ענין שאו ידיכם קודש⁸⁷,
 30 כמבואר בלקוטי תורה דבור
 31 המתחיל צאינה וראינה⁸⁸
 32 שהם שני אופני העבודה
 33 דיוחד עליון ויוחד תחתון,
 34 שבשניהם ישנו הענין דמשה
 35 כו'.
 36 (וב'לקוטי תורה' שם: "... הגורם
 37 להשפיע שפע ברכה והמשכה מקודש העליון... הם ישראל על-ידי שאו ידיכם
 38 קודש. והענין כי ידיכם ב' ידיים הם ב' פסוקים הראשונים שבקריאת שמע
 39 - שמע ישראל וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד - שהם צריכים כוונת הלב
 40 לעכב והם יחודא עלאה ויחודא תתאה. יחודא עלאה למסור נפשו באחד
 41 במסירות נפש ממש שתשתפך נפשו להיות בטילה ונכללת באור אין סוף ברוך
 42 הוא ומיוחדת במאצילה ברוך-הוא כמו שהייתה קודם שירדה לעולם הזה...

(87) תהלים קלד, ב. (88) שה"ש כא, טע"ב ואילך. (89) תניא פמ"א (נז, א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

15, זכור¹⁵, שיקויים בפועל
 בגאולה האמיתית והשלימה
 על ידי משיח צדקנו, בקרוב
 ממש.

1 בהנחת הנוי אלקיף לך מכל אויבך מסביב בארץ
 2 אשר הנוי אלקיף נותן לך נחלה לרשתה (פמו
 3 שכתוב בפרשת זכור)¹⁵, בגאולה האמיתית
 4 והשלימה על ידי משיח צדקנו, בקרוב ממש.

1 בהנחת הנוי אלקיף לך מכל
 2 אויבך מסביב בארץ אשר
 3 הנוי אלקיף נותן לך נחלה
 4 לרשתה (פמו שכתוב בפרשת

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שני עמ' א

41 אחד מהם את העונש, מהתם נפקא להו גם את האזהרה. אלא
 42 לשיטת הברייתא דתני אבוה דרבי אבין, שלומדים את העונש
 43 מהפסוק שנאמר לגבי בת כהן שזינתה, ובפסוק זה לא מוזכרת
 44 אזהרה, מאי - מהו המקור לאיסורה. אמר רבי אילעא, האזהרה
 45 נלמדת מדאמר קרא (שם טי בט), 'אל תחלל את בתך להנותה',
 46 והיינו, אל תחלל את בתך בזנות.
 47 מתקוף לה - הקשה רבי יעקב אחיה דרב אחא בר יעקב על דברי
 48 רבי אילעא, וכי האי - פסוק זה של 'אל תחלל את בתך להנותה',
 49 להכי הוא דאחא - לצורך לימוד זה הוא נאמר, והרי האי מיבעי
 50 ליה לנצרך לכתניא בברייתא, נאמר בפסוק, 'אל תחלל את בתך
 51 להנותה', יכול היית לפרש, שבכהן המשיח את בתו ללוי וישראל
 52 הכתוב מדבר - שפסוק זה בא לאסור על כהן להשיא את בתו למי
 53 שאינו כהן, שמחללה בזה שפוסלה מאכילת תרומה כל זמן שהיא
 54 תחת בעלה, תלמוד לומר - לכך מלמדנו הכתוב 'להנותה',
 55 כלומר, דווקא בחילול שבזנות הכתוב מדבר, והיינו, כמפורסם את
 56 בתו לאדם המיוחד לביאת זנות שלא לשם אישות, ואיך אפשר
 57 לדרוש מפסוק זה גם אזהרה שלא לבוא על בתו. מיישבת הגמרא:
 58 הפסוק בודאי לא נאמר רק על מסירה לזנות, שהרי אם כן, לימא
 59 קרא דין זה בלשון 'אל תחלל', מאי לשון 'אל תחלל' שנאמר בפסוק.
 60 על כרחך, שמע מינה תרתי - יש ללמוד מפסוק זה שני דינים.
 61 האחד, איסור על אדם למסור את בתו לשם זנות. והשני, איסור
 62 ביאה על בתו מאנוסתו.
 63 שואלת הגמרא: ואפי' ורפא שלמדו את האזהרה בבתו מהיכן
 64 שלמדו את העונש, ולא מהיתור שבמילה 'תחלל', אם כן, האי -
 65 פסוק זה 'אל תחלל את בתך להנותה' שיש בו ייתור, מאי עבדי ליה
 66 - מה הם דורשים ממנו. אמר רבי מני, הם דורשים שחילול זה
 67 נאמר על זה המשיח את בתו לזנות, שאינה מקבלתו, ובכך גורם לה
 68 לזנות. ופדתניא בברייתא, נאמר בפסוק 'אל תחלל את בתך
 69 להנותה', רבי אליעזר אומר, איסור זה נאמר על זה המשיח את בתו
 70 לזנות, ומחמת שאינה מקבלתו, היא מונה תחתיו. רבי עקיבא אומר,
 71 זה המשיח את בתו מונגרת ואינו משיאה, ומחמת שמתבגרת ואינה
 72 נישאת, היא מתאוה לביאה ומזנה.
 73 הגמרא מביאה מימרא נוספת בענין המשהה את בתו בוגרת.
 74 אומרת הגמרא: אמר רב כהנא משום רבי עקיבא, אין לך עני
 75 בישראל אלא רשע ערום והמרשיע בערמימותו, והמשהה בתו
 76 מונגרת ואינו משיאה. שואלת הגמרא: מלשון דברי רבי עקיבא
 77 שממע שיש שני סוגי עניים, אחד רשע ערום והאחד שמשאה את
 78 בתו בוגרת, אטו ויכוי המשהה בתו מונגרת לאו רשע ערום הוא,
 79 והרי משהה אותה הוא בכדי שתוכל לשמש ולא יצטרך לקנות
 80 שפחה, ולא אכפת לו שבזה הוא גורם לה לזנות. אמר אביי,

1 'זמה' לרבות חיוב שריפה על ביאתה, שנאמר לגבי שארה 'את בת
 2 בנה ואת בת בתה וגו' שארה הנה זמה הוא' והרי זה כאילו נאמר
 3 'זמה' גם בפסוק המלמד דין הבא על שארה, ונאמר בחיובו של
 4 הבא על חמותו (שם כ יד) 'ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה
 5 הוא באש ישרפו אתו ואתהו' וגו'.
 6 הגמרא מביאה שיטה נוספת לבאר מהו המקור לחיוב שריפה
 7 בבתו מאנוסתו. אומרת הגמרא: תני - הביא אבוה דרבי אבין
 8 ברייתא, לפי שלא למדנו מהפסוק בו נדרש לרבות קרובותיו
 9 לשריפה, לחיוב שריפה בבתו מאנוסתו, שהרי לא הוזכרה בתו,
 10 משום כך הוצרך הכותב לומר (ויקרא כא ט), 'זבת איש בהן פי תחל
 11 לזנות וגו' באש תשרף', על אף שהיה די לכתוב 'זבת כהן', אלא
 12 מיתור המילה 'איש' נלמד לבת ישראל שאף אם היא רק בת איש
 13 והבעולה ולא בת אשתו, והיינו בתו מאנוסתו, יש בה חיוב שריפה
 14 אם תזנה עמו.
 15 שואלת הגמרא: אם דין בתו מאנוסתו נלמד מהפסוק העוסק בדין
 16 בת כהן, יש לשאול, אי מה פת כהן נשואה שזינתה, ממעטים
 17 מהנאמר 'היא מחללת באש תשרף', שהיא בשרפה ואין פועלה
 18 בשרפה אלא בחנק, וכמבואר להלן, אף בתו מאנוסתו הנדרשת
 19 מפסוק זה, יש לומר בה שהיא בשרפה ואין פועלה בשרפה, ואילו
 20 במשנתנו מבואר, שהבא על בתו מאנוסתו שניהם נידונים
 21 בשריפה.
 22 אמר אביי, אמר קרא (שם) 'את אביה היא מחללת באש תשרף',
 23 כלומר, מי שמחללת את אביה בזנותה, והיינו בת כהן שהלכה
 24 וזינתה, שובח היא מחללת את קדושת כהונת אביה, נאמר בה
 25 שהיא חייבת שריפה ואין בועלה חייב שריפה. יצתה זו - בתו
 26 מאנוסתו, שאביה מחללה בביאתו עליה, ובאופן זה לא התמעט
 27 הבעל מחיוב שריפה.
 28 עוד מביאה הגמרא ליישב: רפא אמר, בשלמא התם - בבת כהן
 29 שזינתה, ניתן למעט את בועלה משריפה, משום שבמעוט זה
 30 אפיקתיה - התמעט דינו מדינת דבת כהן, ואפיקתיה אדינא דבת
 31 ישראל - הוועמד בחנק כדין בועלה אשת איש ישראלית. אבל הקא
 32 - בדינו של הבא על בתו, אם נמעט את דינו מדין בתו, אדינא דמאן
 33 מוקמת ליה - כאיזה דין נעמידו, על כרחך, אדינא דפגנויה מוקמת
 34 ליה, שאין לחייב את בועלה במיתה. וכיון שבודאי אין לפטור את
 35 האב לגמרי, על כרחך שיש לדונו כדין בתו.
 36 הגמרא מבררת מהו המקור לאיסור ביאה בבתו. שואלת הגמרא:
 37 למדנו לעיל את המקור לחיובו של הבא על בתו, אבל עדיין יש
 38 לברר, אזהרה לבתו מאנוסתו מניין - מהו המקור לאיסור ביאה על
 39 בתו. בשלמא לשיטתם של אביי ורפא במקור מהו החיוב, מובן מהו
 40 המקור לאזהרה, דמתיבא דנפקא להו - מהמקור ממנו למד כל

התועדויות

בס"ד. שיחת שבת פרשת תצוה, פרשת זכור, י"ג אדר, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

- 1 א. פרשת זכור יכולה להיות בכמה פרשיות, וביניהם גם פרשת תצוה, כבקביעות שנה זו.
- 2 וכיון שכל עניני התורה אינם בדרך מקרה, אלא בהשגחה פרטית, במכלל-שכן מעניני העולם שכולם
- 3 בהשגחה פרטית¹, ובודאי שכן הוא בעניני התורה, הרי מובן, שכאשר פרשת זכור באה ביחד עם פרשת
- 4 תצוה, בודאי יש קשר ושייכות בתוכן עניניהם, ועד שהשייכות ביניהם מודגשת בגלוי בתורה שבכתב,
- 5 כדלקמן.
- 6 ב. והביאור בזה:
- 7 בהתחלת פרשת תצוה נאמר: "ואתה תצוה וגו' להעלות נר תמיד גו' חוקת עולם לדורותם". וגם
- 8 בפרשת זכור מודגש ענין התמידיות – "זכור את אשר עשה לך עמלק", "לא תשכח"², היינו, שצריך להיות
- 9 זכרון תמיד³.
- 10 ולהעיר, שנוסף לכך שהזכרון דעמלק הוא ענין תמידי, הנה גם מחיית עמלק היא מצוה תמידית – כי,
- 11 אף-על-פי שלאחרי ש"בא סנחריב ובלבל את העולם"⁴ אי אפשר לקיים מצות מחיית עמלק (ועל-דרך-זה
- 12 הציווי "לא תחיה כל נשמה"⁵ בנוגע לז' האומות), לפי ש"כבר אבד זכרם"⁶, הרי זה רק סיבה צדדית
- 13 וחיצונית שמונעת את קיום המצוה בפועל (על-דרך "אריה הוא דרביע עליה"⁷), אבל עצם המצוה דמחיית
- 14 עמלק – אילו היה עמלק קיים – היא מצוה תמידית⁸. וזהו הטעם שהרמב"ם מונה מצות מחיית עמלק
- 15 במנין המצוות, אף שכותב בעצמו⁹ שבמנין המצוות נכללו רק המצוות שהן בתמידות, ולא רק לפי שעה
- 16 – "לפי שהוא נוהג בכל דור שבו נמצאת אפשרות לאותו דבר"¹⁰.
- 17 ג. ועוד ועיקר – שבפרשת תצוה מודגש גם ענין הזכרון (כמו בפרשת זכור), הן בנוגע לאפוד, כמו
- 18 שכתוב¹¹ "ושמת את שתי האבנים על כתפות האפוד אבני זכרון לבני ישראל ונשא אהרן את שמותם
- 19 לפני ה' . . לזכרון", והן בנוגע לחושן, כמו שכתוב¹² "ונשא אהרן את שמות בני ישראל בחושן המשפט
- 20 גו' לזכרון לפני ה' תמיד".
- 21 ויומתק יותר, שהתורה לא מסתפקת בזכרון פעם אחת, אלא יש צורך בשתי זכירות, הן באפוד והן
- 22 בחושן; ועל-דרך-זה בנוגע לזכרון דעמלק – כמובא בדיבור-המתחיל "זכור" תרס"¹³ מאמר המדרש¹⁴
- 23 (שהובא ב'בחי'י"²) "שתי זכירות כתבתי לכם בתורה, זכור את אשר עשה כו' ומחה אמחה את זכר כו'"
- 24 (אף שלכאורה אינו מובן מהו הענין ד"שתי זכירות", הרי בהציווי נאמרה רק זכירה אחת, ואילו הזכירה
- 25 הב' אינה אלא בדרך סיפור דברים).
- 26 ויש להוסיף בזה, על-פי המבואר בדיבור-המתחיל "זכור" הנ"ל, שאף ש"לכאורה הלא העיקר הוא

(1) ראה כתר שם טוב בהוספות סקע"ט ואילך. וש"נ.

(2) ס"פ תצא.

(3) ראה רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ה.

(4) ראה ברכות כח, א. וש"נ.

(5) פ' שופטים כ, טז.

(6) רמב"ם שם ה"ד.

(7) עירובין עח, ב. שבועות כב, ב. וראה אנציק' תלמודית

בערכו (כרך ב ע' קפו). וש"נ.

(8) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חכ"ב ע' 49 ואילך.

וש"נ.

(9) סהמ"צ בכללים כלל הג'.

(10) שם מ"ע קפז.

(11) כח, יב.

(12) שם, כט.

(13) סה"מ תרס"ה ס"ע רי ואילך.

(14) תנחומא תצא ה. פסיקתא דר"כ ופס"ר פ' זכור (פ"ב).

יל"ש ס"פ תצא.

1 המחיה, למחזות זרעו של עמלק, מכל-מקום, יש תועלת גם בהזכירה כשלעצמה – "שזוכר ורע בעיניו הרע
2 דעמלק, ודואג בנפשו על זה שנמצא אופן רע כזה כו', והדאגה הזאת .. הרי זה שובר ומאבד קליפת
3 עמלק"¹⁵.

4]ועל-פי-זה יש לבאר הדעה שגם נשים חייבות בשמיעת פרשת זכור¹⁶, אף שאינן חייבות במחיית
5 עמלק, לפי שמחיית עמלק נעשית על-ידי מלחמה, ונשים אינן שייכות למלחמה, כדאיתא בגמרא¹⁷
6 ש"איש דרכו לכבוש ואין האשה דרכה לכבוש .. וכבשה¹⁸ (חסר) כתיב" – כי גם זכירת עמלק הוא ענין
7 בפני עצמו שיש בו תועלת כו', וענין זה שייך גם אצל נשים].

8 וכן הוא גם בענין האפוד והחושן שבפרשת תצוה – שהזכרון כשלעצמו פועל פעולתו, כפירוש רש"י¹⁹
9 שהחושן מכפר על עיוות וקלקול הדין.

10 ד. ונוסף לכך שבקביעות שנה זו שפרשת זכור היא בפרשת תצוה יש הדגשה יתירה על ענין הזכרון,
11 יש עוד מעלה בקביעות שנה זו, שפרשת זכור היא בערב פורים, ומיד לאחריה נכנסים לימי הפורים –
12 שמיד לאחר הזכרון דעמלק בפרשת זכור, באה גם מחיית המן (מזרעו של עמלק) בפועל בימי הפורים.

13 והענין בזה²⁰:

14 כתיב²¹ "והימים האלה נזכרים ונעשים", ומפרש רש"י: "נזכרים, בקריאת מגילה, ונעשים, משתה
15 ושמחה ויום טוב לתת מנות ומתנות"; אבל ישנו גם פירוש הגמרא²² ש"נזכרים" קאי על הקריאה בתורה
16 בפרשת זכור, שאז ישנו רק ענין הזכרון, ואילו "נעשים" קאי על ימי הפורים עצמם, שבהם ישנה המחיה
17 בפועל (החל מהקריאה בתורה – לא רק "זכור את אשר עשה לך עמלק", אלא "צא הלחם בעמלק"²³).

18 ובכן, בדרך כלל, כשיש הפסק של כמה ימים בין שבת זכור לימי הפורים, יש הפסק בין ה"נזכרים"
19 (בשבת זכור) ל"נעשים" (בימי הפורים); וזוהי המעלה בקביעות שנה זו – ש"נזכרים ונעשים" בסמיכות
20 זה לזה, שברגע שלאחרי ש"נזכרים" בשבת זכור, מתחיל מיד הענין ד"נעשים" שבימי הפורים.

21 ולהעיר, שיש עוד אופן בהסמיכות של פורים ליום השבת – כאשר פורים חל להיות בערב שבת,
22 אבל בקביעות זו, אין קורין פרשת זכור בשבת הסמוכה לפורים, אלא בשבת שלפניה, כדאיתא בגמרא²⁴:
23 "פורים שחל להיות בערב שבת, רב אמר מקדימין פרשת זכור (לשבת שלפניה) .. כי היכי דלא תיקדום
24 עשיה לזכירה", כך, שיש הפסק גדול בין הזכירה בשבת זכור לעשיה בימי הפורים.

25 וכמו-כן יש גם אופן הקביעות שפורים "חל להיות בשבת עצמה"²⁴ [דאף שעכשיו לא יכולה להיות
26 קביעות כזו, כיון שאז יחול פסח ביום שני, היפך הכלל "לא בד"ו פסח"²⁵, הרי בזמן שהיו מקדשים
27 על-פי הראיה – כמה מאות שנה אחרי פורים, שהיה בסמיכות לבית שני – היתה יכולה להיות גם
28 הקביעות דפורים ביום השבת], אבל לדעת רב נחמן²⁴, "אף בזו אמר רב מקדימין (קריאת פרשת זכור
29 לשבת שלפניה-זה), כדי שתקדם זכירה לעשיה דעיירות"²⁶ (ומשמעות דברי הגמרא – שהלכה כרב נחמן).

30 ונמצא, שהאפשרות היחידה להסמיכות דפרשת זכור לימי הפורים היא – בקביעות שנה זו, ששבת
31 זכור היא ערב פורים.

32 ואל יהא דבר זה קל בעיניך (שמהזכירה באים תיכף ומיד לעשיה) – שהרי זוהי המעלה המיוחדת
33 שבברכת כהנים²⁷, ש"עד מהרה ירוץ דברו"²⁸, שההשפעה באה מלמעלה באופן של מהירות, וכמו

(15) שם ע' ריט. וראה גם שיחת פורים ס"ס (לקמן ס"ע 191).
(16) ראה בס' שנסמנו בהמועדים בהלכה (לרש"י זעווין) ע' קצב.
(17) יבמות סה, ב.
(18) בראשית א, כח.
(19) פרשתנו כח, טו"ל – נתבאר בארוכה לקמן ס"ט. וש"נ.
(20) לשלימות הענין ראה שיחת פורים ס"ג ואילך (לקמן ס"ע 193 ואילך).
(21) אסתר ט, כח.
(22) ראה מגילה ל, א.
(23) בשלח יז, ט.
(24) מגילה שם.
(25) טושו"ע רסתכ"ח.
(26) פרש"י שם.
(27) ראה לקו"ט ס"פ קרח (נה, ד ואילך).
(28) תהלים קמו, טו.

שכתוב²⁹ "כי נכון הדבר מעם האלקים וממהר האלקים לעשותו", וכמו בענין השקדים כפי שהם לטובה
 כו'²⁷, והיינו, שזוהי המשכה שבאה ממקום נעלה ביותר, שלא שייך שם העלמות והסתרים, ולכן באה
 ההמשכה למטה תיכף ומיד.

ה. ויש להוסיף, שהמעלה שבקביעות שנה זו ששבת פרשת זכור היא בערב פורים, שמהזכרון דעמלק
 בשבת באים מיד למחיית המן בפועל בימי הפורים – קשורה גם עם הקביעות בפרשת תצוה:

ובהקדים המבואר בחסידות³⁰ שענינו של עמלק הוא ש"יודע את רבונו" ואף-על-פי-כן "מכוין למרוד
 בו"³¹ (לא זו בלבד שמורד, אלא שמכוין למרוד), ולכן, הנה גם כשיש גילוי אלקות, הרי הוא בתנועה
 של קרירות ("אשר קרן"³²), שאינו מתפעל מזה כו', וכל זה הוא מצד עזות וחוצפה יתירה – חוצפה
 בלא תגא³³, ללא טעם ודעת, בתכלית התוקף ובכל ההתפשטות (שהרי אין מקום שאינו נמצא בו), ללא
 הגבלות.

ועל-פי-זה אינו מובן: כיצד יכול להיות ענין המלחמה למחות את עמלק (והמן) בעבודת האדם? !
 בשלמא כאשר ההתנגדות היא על-פי שכל, אזי יכולים לפעול על-ידי הסברה שכלית באופן ההפכי;
 אבל כאשר ההתנגדות אינה על-פי שכל, היינו, שכל כוונתו אינה אלא לנגד לקדושה, גם אם זה היפך
 השכל – כיצד יכולים לפעול עליו? !

ומה שמבואר ב'תניא'³⁴ שישנה העצה היעוצה ש"מבטשין ליה"³⁵, להרעים עליו בקול רעש ורוגז כו'
 – הרי זה רק בנוגע לשלש קליפות הטמאות, שאינם משנים את תפקידם, ואינם יכולים לעבור על רצונו
 יתברך³⁶, ולכן יכולים לפעול עליהם על-ידי הביטוש כו'; אבל עצה זו אינה מועילה בנוגע לקליפת עמלק
 ש"יודע את רבונו ומכוין למרוד בו". ואם-כן, איך אפשר לפעול את הענין דמלחמת ומחיית עמלק
 בעבודת האדם?

ו. אך הענין הוא – שזוהי הפעולה שנעשית על-ידי קריאת פרשת זכור לפני פורים (כנזכר לעיל
 (סעיף ג) מהמבואר בדיבור-המתחיל "זכור" תרס"ה שיש תועלת גם בהזכירה כשלעצמה), כפי שמבאר
 רש"י³⁷ שטעם הדבר הוא "לסמוך מחיית עמלק למחיית המן", והיינו, שכדי שכל אחד מישראל יוכל
 לפעול בעבודתו הענין ד"מחיית המן", צריך להיות אצלו הזכרון ד"מחיית עמלק" כפי שנעשה לראשונה
 על-ידי משה רבינו, שאמר ליהושע: "בחר לנו אנשים"³⁸, אנשי משה דוקא³⁸.

וההסברה בזה:

ההתנגדות דעמלק מגעת רק בכחות הגלויים, ששם יכולה להיות לו שליטה כו', אבל לא על נקודת
 היהדות, שזהו ענין האמונה שלמעלה מהדעת וההשגה, שענין זה ישנו תמיד בשלימות אצל כל אחד
 ואחד מישראל, אפילו קל שבקלים, שלכן גם הוא מוסר נפשו על קדושת השם, כמבואר ב'תניא'³⁹.
 וזהו מה שכתוב במלחמת עמלק "בחר לנו אנשים", אנשי משה דוקא – כי, כאשר יהודי מעורר את
 בחינת משה שבנפשו⁴⁰, שזוהי נקודת האמונה שלמעלה מהדעת וההשגה, אזי יש בכחו לבטל ולמחות
 את עמלק.

(35) זח"ג קסט, א.

(36) ראה תניא פכ"ד.

(37) ד"ה ומפסיקין – מגילה כט, א.

(38) ראה תו"א פרשתנו פג, ב.

(39) פי"ח-יט.

(40) ראה תניא רפמ"ב.

(29) מקץ מא, לב.

(30) ראה בארוכה ד"ה זכור הנ"ל ע' ריג ואילך. ובכ"מ.

(31) ראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א שם. ובלקו"ש חכ"א

ע' 193 הערה 38. וש"נ.

(32) תצא כה, יח (ע"פ נחומא ופסיקתא).

(33) ראה סנהדרין קה, סע"א.

(34) פכ"ט.

1 ולכן, כדי שכל אחד מישראל יוכל לפעול בעבודתו בימי הפורים הענין דמחיית המן, יש צורך
2 בהקדמת קריאת פרשת זכור אודות מחיית עמלק, שענין זה נפעל על-ידי משה רבינו, שעל-ידי-זה נתעורר
3 בחינת משה שבכל אחד-ואחד מישראל, ובכח זה יכול לפעול בעבודתו הענין דמחיית המן.

4 ועל-פי-זה יש לבאר פלוגתת רב ושמואל⁴⁴ בנוגע לפורים שחל בערב שבת, ולדעת רב נחמן, גם
5 בנוגע לפורים שחל להיות בשבת עצמה, אם מקדימין קריאת פרשת זכור לשבת שלפני-זה, בגלל הצורך
6 שתקדם זכירה לעשייה אצל כל בני-ישראל (לא רק במוקפין, אלא גם בעיירות) – שלדעת שמואל, מספיקה
7 ה'נתינת כח' של משה שישנה בנוגע לכללות בני-ישראל, ואילו לדעת רב, שכן היא ההלכה, יש צורך
8 ב'נתינת כח' של משה גם בנוגע לעבודתו של כל איש פרטי מישראל.

9 ז. ובכל זה ניתוסף הדגשה מיוחדת – מצד הקביעות דפרשת זכור בפרשת תצוה:

10 בהתחלת פרשת תצוה נאמר: "ויקחו אליך גו'", שזהו ענין ההתקשרות וההתמסרות של בני-ישראל אל
11 משה רבינו, שעל-ידי-זה ניתוסף ב'נתינת כח' דמשה לכל אחד מישראל בעבודתו⁴¹.

12 ומזה מובן, שכאשר הקביעות היא באופן שבפרשת תצוה קורין גם פרשת זכור, אזי ניתוסף עוד יותר
13 בהנתינת כח דמשה לכל אחד מישראל לפעול בעבודתו הענין דמחיית עמלק.

14 והעיקר – על-פי האמור לעיל במעלת קביעות שנה זו בנוגע להסמיכות ד"נזכרים ונעשים" – שתיכף
15 ומיד יהיה הענין ד"נעשים" בנוגע ל"מלחמה לה' בעמלק מדור דור"⁴², וכפירוש התרגום⁴³ שבזה נכלל
16 גם "דרא דמשיחא", בביאת משיח צדקנו, בעגלא דידן ממש.

* * *

17 ח. בהמשך להמדובר לעיל (סעיף ג) אודות השייכות דפרשת תצוה לפרשת זכור, שגם בפרשת תצוה
18 מדובר אודות ה"זכרון לפני ה'" על-ידי האפוד והחושן – יש להתעכב גם על פירוש רש"י בנוגע ל"חושן
19 המשפט".

20 ובהדגשה – שנוסף על לימוד הפשט בפירוש רש"י, יש בפירוש רש"י גם "יינה של תורה", ששייך
21 לחלק הסוד שבתורה, פנימיות התורה, כפי שנתגלה על-ידי רבינו הזקן, ועד שנתפרסם גם בדפוס⁴⁴
22 (מה-שאינ-כן בדורות שלפני-זה לא ידעו זאת, ואפילו אלו שידעו, לא גילו זאת).

23 וכמובן, אין זה בסתירה לפירוש הפשוט בפירוש רש"י שהוא פשוטם של כתובים, ואדרבה, כיון
24 שה"יינה של תורה" שבפירוש רש"י נלקח מתוך הפירוש הפשוט בפשטות הכתובים, ומובן, שבשביל
25 למצוא את ה"יינה של תורה" מתוך פירוש פשטות הכתובים יש צורך ביגיעה כו', הרי על-פי הכלל
26 "לפום צערא אגרא"⁴⁵, מובן, שעל-ידי-זה באים לענינים עמוקים יותר בפנימיות התורה (על-דרך המעלה
27 דתלמוד בבלי, שדוקא בגלל שיש בו ריבוי הקושיות והשקלא-וטריא כו'⁴⁶, ועד שבגלל זה נקרא
28 "במחשכים הושיבני"⁴⁷, הנה הלכה כבבלי לגבי ירושלמי⁴⁸).

29 ט. הביאור⁴⁹ בפירוש רש"י על הפסוק⁵⁰ "חשן משפט", "שמכפר על קלקול הדין. ד"א משפט שמברר

שליט"א (במאמר המוסגר) לדבר המבלבל: היתכן שיש כאלו שמוסגלים להירדם ולישון בה בשעה שמבארים "געשמאקע" ענינים. ואמר, שמצא עליהם לימוד זכות – ע"פ המבואר בחסידות (ראה המשך תרס"ו ע' קו ואילך. ועוד) שתענוג וצער הם קוין שקולים, שהעונג הוא לפי ערך הצער, וכמארו"ל "לפום צערא אגרא", ולכן, מי שלא הי' לו צער מהקושיות (בגלל שנרדם ולא שמעם), אין זה פלא שגם כשמעירים אותו לשמוע התירוק, אינו מתענג מזה! ... וכיון שכן, יכולים הם להמשיך לישון מתוך תענוג, ואין צורך להעיר אותם.
(50) פרשתנו כח, טו.

41 ראה גם תו"א שם פב, א. סה"מ תרפ"ט ע' 177. תורת מנחם סה"מ אדר ע' לד ואילך. ורש"י.

42 ס"פ בשלח.

43 תיב"ע עה"פ.

44 סה"ש תרצ"ז ס"ע 197 (נעתק ב"היום יום" כט שבט).

45 אבות פ"ה מכ"א.

46 ראה המשך תרס"ו ע' ז ואילך. ועוד.

47 איכה ג, ו. וראה סנהדרין כד, א.

48 ראה אנציק' תלמודית (כרך ט) ערך הלכה ס"ד (ע' רנ).

וירוש"י.

49 במהלך הביאור בפירוש רש"י, התייחס כ"ק אדמו"ר

דבריו .. לשון בירור דברים שמפרש ומברר דבריו, בהשוואה לפירושו על הפסוק⁵¹ "את האורים ואת התומים", "הוא כתב שם המפורש שהיה נותנו בתוך כפלי החשן שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו, ובמקדש שני היה החשן, שאי אפשר לכהן גדול להיות מחוסר בגדים, אבל אותו השם לא היה בתוכו, ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט, שנאמר⁵² ושאל לו במשפט האורים", "את משפט בני ישראל", "דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות דבר או לא לעשות, ולפי מדרש אגדה שהחושן מכפר על מעותי הדין נקרא משפט ע"ש סליחת המשפט",

שבתחילה מפרש רש"י "חשן משפט", ע"ש "שמכפר על קלקול הדין" – כיון ש"משפט" כפשוטו הוא לשון דין⁵³; ואילו בסיום הפרשה שבה ניתוסף הענין ד"אורים ותומים", שמוזה מובן שהם דבר נוסף על עצם החושן (שלכן, גם בבית שני שלא היו אורים ותומים, לא היה הכהן גדול מחוסר בגדים), ובהם תלוי רק ענין ה"משפט"⁵⁴ – מסיק ומכריע רש"י שהפירוש העיקרי ב"חשן ה"משפט" הוא "דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו כו".

וה"יננה של תורה": גם בבית שני היה עצם החושן קיים בשלימותו, והחסרון הוא רק בפעולת החושן בעולם. ועל-דרך-זה בזמן הגלות, שבגילוי ישנו ענין ה"נחש" (אותיות "חשן")⁵⁵, והחושן (בגימטריא משיח)⁵⁶ הוא בהעלם, והעבודה היא לגלות את ה'חשן' (משיח), שיתגלה ויפעל בעולם – הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי-שיחות חלק י"א עמוד 133 ואילך.

* * *

י. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל להבין ענין חושן ואפור.

* * *

יא. דובר אודות הפרשה שמתחילים לקרוא בתפלת מנחה – "כי תשא גוי"⁵⁷.

של "משפט", צריך להאריך ולהוכיח ש"המשפט משמש ג' לשונות וכו'".

54 ועפ"ז יש לתרץ דיוק נוסף, שכאן נאמר "חשן המשפט" (בה"א הידיעה), ולעיל נאמר "חשן משפט" (נוסף על התירוץ הפשוט שה"א הידיעה מופיעה בפעם הב', לאחר שכבר נזכר "חשן משפט") – כי הלשון "חשן המשפט" שייך רק כאשר גם לולי ענין המשפט ישנה מציאותו של ה"חשן" (וכמו "ארון הברית", כיון שיכול להיות גם ארון סתם, וכן "שולחן הערוך", כיון שיכול להיות גם שולחן סתם), כיון שהאורים ותומים (ענין ה"משפט") הם דבר נוסף על עצם החשן.

55 שעהמ"צ וטעהמ"צ להרח"ו פרשתנו.

56 מאו"א בערכו. חומת אנך בפרשתנו.

57 לא הגיע לידינו לע"ע (המור"ק).

51 שם, ל.

52 פינחס כז, כא.

53 אלא שפירוש זה אינו מספיק, כי יש עוד בגדי כהונה שפועלים ענין של כפרה (ראה ערכין טז, א. וש"נ), ואעפ"כ, אינם נקראים על שם זה. ובפרט שעיקר ענינם של בגדי כהונה הוא (פרשתנו שם, ב"מ) "לכבוד ולתפארת" [כפי שמצינו בגמרא (שבת קיג, סע"ב. וש"נ) ש"ר' יוחנן קרי למאני מכבודתא", וכמ"ש הרמב"ם במו"נ (ח"ג פמ"ה) שאין האדם מכובד אצל ההמון כו' אלא בשלימות אבריו ויופי בגדיו], ואילו הצורך לכפר על ענין של קלקול הדין (שלא הי' צריך להיות מלכתחילה, מצד מעלת הכהנים שענינם הוא (ברכה לג, יו"ד) "יורו משפטיך ליעקב גוי") – הרי זה הו"פ הכבוד. ולכן מוסיף רש"י "ד"א משפט שמברר דבריו כו", וכיון שאין זה המשמעות הפשוטה

בס"ד. שיחת ש"פ תצוה, פ' זכור, י"א אדר, ה'תשל"ב.

בלתי מוגה

- 1 כ"ק אדמו"ר שליט"א קידש על היין.
- 2 א. יום הש"ק זה נקרא "שבת פרשת זכור", ע"ש פרשת "זכור את אשר עשה לך עמלק"¹ שבסיום
- 3 וחותם קריאת התורה, כיון ש"הכל הולך אחר החיתום"².
- 4 ולכן, גם ההפטרה (שקשורה תמיד עם סיום וחותם הקריאה) היא בענין מלחמת עמלק, אלא כיון
- 5 שבאה לאחרי הקריאה יש בה הוספה על הקריאה – שבקריאה מדובר רק אודות הציווי על מלחמת עמלק:
- 6 "זכור את אשר עשר לך עמלק וגו'", ולכן "תמחה את זכר עמלק גו' לא תשכח"³; ואילו בהפטרה מסופר
- 7 אודות מלחמת עמלק בפועל: "ויך שאול את עמלק וגו'"⁴ עד "ויססף שמואל את אגג וגו'"⁵.
- 8 והיינו, שההוספה של ההפטרה על הקריאה היא ע"ד ההוספה דפורים על פרשת זכור – ענש' לגבי
- 9 זכירה [כדברי הגמרא⁶ בנוגע לפורים שחל להיות בערב שבת: "רב אמר מקדימין פרשת זכור.. כי היכי
- 10 דלא תיקרום עשי' לזכירה", שנאמר⁷ "והימים האלה נזכרים ונעשים", "שתהא הזכרתן קודם לעשייתן"⁸],
- 11 כיון שבפורים היתה מפלת והריגת המן – "המן האגגי"⁹, שהי' מזרעו של אגג מלך עמלק (אלא שביניהם
- 12 היו כמה דורות, כפי שנמנו בתרגום שני¹⁰), ועד"ז בהפטרה דפ' זכור שבה מסופר אודות מפלת אגג
- 13 מלך עמלק; ומצד זה ישנו כבר ב"נזכרים" דשבת זכור – ה"נעשים" דפורים.
- 14 וכללות הענין דפ' זכור הוא – כמו כל ענין בתורה – הוראה בחיים (כיצד לנהוג בחיים למטה בעוה"ז
- 15 הגשמי), לכל בני" בכל הדורות ובכל הזמנים כולם, שלכן חייבים לקרוא בתורה פרשת זכור עכ"פ פעם
- 16 אחת בשנה¹¹, – כמבואר במפרשים¹² שבפ' זכור נאמר "לא תשכח", ושיעור שכחה על מת [כולל גם
- 17 עמלק, כיון ש"רשעים בחייהן קרויין מתים"¹³, ועאכו"כ לאחרי מיתתו בפועל] הוא י"ב חודש¹⁴, ולכן
- 18 קבעו לקרות פ' זכור פעם אחת בשנה –
- 19 ומודגש יותר ע"פ לשון הרמב"ם¹⁵ "מצות עשה לזכור תמיד מעשיו הרעים ואריבתו כדי לעורר איבתו
- 20 שנאמר זכור וגו'", ובספר המצוות¹⁶: "לשנוא אותו בכל עת ועת", וכמובן גם מהפס"ד שמביא רבינו
- 21 הזקן בשו"ע¹⁷ "זכירת.. מעשה עמלק.. מצות עשה של תורה.. בכל יום, וטוב לזכרן אצל קריאת שמע,
- 22 שכשיאמר.. לשמן הגדול (יזכור) מעשה עמלק" – הרי בודאי שזהו ענין שיש בו הוראה לכל אחד ואחת
- 23 מבני" בכל הדורות כולם עד לדורנו זה.
- 24 ב. בנוגע לציווי "זכור את אשר עשה לך עמלק", ישנו ענין פלא, שלכאורה אינו מובן:
- 25 ובהקדמה – שכשם שבכל המצוות העיקר הוא המעשה בפועל, כמאמר¹⁸ "המעשה הוא העיקר", הרי

(11) ראה גם לקו"ש דלקמן בפנים (ס"י) ע' 221. תו"מ חמ"ו ע' 191. וש"נ.

(12) ראה מיני תרגומא (להר"י פיק) בליקוטים שבסוף הספר (לט, א). הובא בשו"ת תורת חסד או"ח סל"ז ס"ג.

(13) ברכות יח, ריש ע"ב.

(14) שם נח, ב. וש"נ.

(15) הל' מלכים פ"ה ה"ה.

(16) מ"ע קפט.

(17) או"ח ס"ס ס"ד.

(18) אבות פ"א מ"ז.

(1) תצא כה, יז.

(2) ברכות יב, א.

(3) שם, יט.

(4) שמואל א טו, ז.

(5) שם, לג.

(6) מגילה ל, א.

(7) אסתר ט, כת.

(8) ירושלמי שם פ"ד סה"ד.

(9) שם ח, ג.

(10) שם ג, א.

לכאורה כן הוא גם בנוגע למצות זכירת מעשה עמלק, שאין הכוונה שהענין ישאר רק באופן של זכירה, זכירה בלב או זכירה בפה¹⁹, אלא העיקר הוא שהזכירה תומשך ותביא לידי עשי' בפועל.

ולהעיר, שיש אמנם מצוות שנשארות בדיבור בלבד (ונחשבות לענין של מעשה, לפי ש"עקימת שפתיו הוי מעשה"²⁰, כפי שמבאר רבינו הזקן בתניא²¹), אבל, זהו רק כשהדיבור הוא גמר המצוה, ואילו מצות זכירת מעשה עמלק אינה מסתיימת בזכירה כשלעצמה, אלא כהמשך הכתוב: "תמחה את זכר עמלק", היינו, שהעיקר בזה היא העשי' בפועל.

ואינו מובן: כיון שבנוגע לעשי' בפועל יש מצוה מיוחדת: "תמחה את זכר עמלק" – למה הוצרכה התורה להוסיף עוד מצוה: "זכור גו'", בה בשעה שכוונת ותכלית הזכירה היא שממנה יומשך במעשה בפועל, והרי על מלחמת עמלק במעשה בפועל ישנו כבר הציווי ד"תמחה את זכר עמלק"?!

ג. זאת ועוד:

בדרך כלל התועלת בענין הזכירה היא – שע"ז מתעורר רצון לעשות את הדבר המתחייב מזכרון זה, והיינו, שלולי הזכירה, יתכן שבגלל שמדובר אודות מאורע שאירע לפני זמן רב, אין זה משפיע ופועל עליו מאומה, אך ע"ז שנזכר על ענין זה, ומתבונן בו בשכלו, הרי זה חודר בו ("עס נעמט אים דורך") לגמרי, ועד שנרגש אצלו כאילו אירע הדבר עתה, ולכן הרי זה מחייב אותו לעשות מה שנדרש כתוצאה מענין זה.

וכמדובר כמ"פ²² בנוגע לעריכת התוועדות לזכר מאורע שאירע בעבר, כמו שמצינו כו"כ מצוות שהם "זכר ליציאת מצרים", אע"פ שכבר עברו אלפי שנים מאז יצי"מ – שע"ז יזכרו את העבר, ובאופן זכרון העבר יחדור בו, ובמילא יומשך הדבר למעשה בפועל בנוגע ללימוד התורה וקיום המצוות.

ועד"ז בנוגע למצות "זכור את אשר עשה לך עמלק", שהכוונה בזה, שע"ז שיזכור מה שעשה עמלק לבני", "אשר קרך בדרך וגו' ואתה עיף ויגע ולא ירא (עמלק) אלקים (מלהרע לך)"²³, ויתבונן בזה בשכלו עד שיחם לבבו כו', אזי יתעורר להלחם בעמלק ולקיים הציווי "תמחה את זכר עמלק מתחת השמים".

אמנם, ענין זה הי' מובן אילו התורה לא היתה קובעת תנאים וגדרים מיוחדים למלחמת עמלק, כך, שהזכרון על מעשה עמלק הי' יכול להביא לידי מעשה בפועל; אבל האמת היא, שגם אם הזכרון על מעשה עמלק יהי' כדבעי, ובאופן שיחם לבבו כו' – לא תהי' בזה תועלת בנוגע למעשה בפועל, כיון שהתורה אומרת: "והי' בהניח ה' אלקיך לך מכל אויביך מסביב בארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה לרשתה"³, הנה רק אז "תמחה את זכר עמלק".

והגע עצמך:

כדי לצאת להלחם בעמלק צריכים בני"י לשבת בארץ ישראל במנוחה – "בהניח גו' מכל אויביך מסביב", "מכל אויביך" דייקא, לא רק מקצתם, אלא כולם, שזהו מעמד ומצב שיכול להיות רק לאחר משך זמן כו', וכפי שרואים בפועל, שאפילו לאחר שבני"י נכנסו לארץ ישראל, עבר משך זמן ארוך עד שיצאו להלחם בעמלק – רק בימי שאול המלך, שעל זה מסופר בארוכה בהפטרה.

זאת ועוד:

היציאה למלחמה בעמלק אינה תלוי' לכאורה בעבודת בני"י שתוכל למהר אותה, אלא זהו דבר שתלוי אך ורק ברצונו של הקב"ה – כפי שהכתוב מדגיש ביתור הלשון "והי' בהניח ה' אלקיך לך מכל אויביך", ולא כשתבוא אל המנוחה, ע"ד מ"ש²⁴ "כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה", וכיו"ב.

(19) ראה ספרי תצא שם. מגילה יח, א. תו"כ ר"פ בחוקותי.

(20) סנהדרין סה, א. וש"נ.

(21) תצא שם, יח (ובפרש"י).

(22) ראה גם תו"מ חס"ד ע' 387. וש"נ.

(23) פ"ז. פנ"ג.

1 וכיון שזהו דבר שתלוי ברצונו של הקב"ה, ובנ"י מצד עצמם אינם יכולים לכאורה לעשות מאומה
2 כדי למהר זאת – מהי התועלת בציווי "זכור את אשר עשה לך עמלק", בה בשעה שבין כך ובין כך אין
3 בנ"י יכולים לעשות מאומה כדי להביא את הזכרון לידי פועל, לצאת להלחם בעמלק, כיון שצריכים
4 להמתין עד אשר יניח ה' להם מכל אויביהם?

5 ד. והביאור בזה:

6 ידועה שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר²⁵ אודות איש צבא, שכבר ביציאתו למלחמה הולך לכתחילה מתוך
7 שיר של נצחון, בהיותו בטוח שינצח במלחמה.

8 ולכאורה²⁶, הרי זה היפך ההוראה שנאמרה בכתוב²⁷: "אל יתהלל חוגר כמפתח", היינו, שבשעה שרק
9 יוצא למלחמה, אין לו להתהלל כאילו כבר ניצח במלחמה, וא"כ, מה מקום לצאת למלחמה מתוך הילול
10 ע"י שיר של נצחון?!

11 אך הענין הוא – שהשיר של נצחון בעת היציאה למלחמה אינו ענין של התהללות, אלא זוהי הכנה
12 והקדמה לנצחון המלחמה, כי, עי"ז שיוצא למלחמה מתוך שיר של נצחון, להיותו בטוח בפשיטות גמורה
13 שינצח במלחמה, הרי זה גופא נתינת כח שאכן יוכל לנצח במלחמה בפועל.

14 ה. ועד"ז בעניננו:

15 אע"פ שהתורה עצמה אומרת שהמלחמה בעמלק יכולה להיות רק "בהניח ה' אלקיך לך מכל אויביך
16 מסביב", אעפ"כ, אין לחשוב שזהו דבר שאינו תלוי כלל בו, אלא גם ענין זה קשור עם עבודתו – להלחם
17 עם "כל אויביך מסביב" בעבודה הרוחנית, ועי"ז יבוא למעמד ומצב ד"בהניח ה' אלקיך לך מכל אויביך
18 מסביב" גם כפשוטו.

19 ואיך נעשית המלחמה עם "כל אויביך מסביב"? – הנה כיון ש"ראשית גוים עמלק"²⁸, היינו, שעמלק
20 הוא ראשית ושורש ומקור של כל הגוים²⁹, הרי מובן, שע"י המלחמה נגד קליפת עמלק בעבודה הרוחנית,
21 נעשה הנצחון על "כל אויביך מסביב" בעבודה הרוחנית, ועי"ז נעשה מעמד ומצב ד"בהניח ה' אלקיך
22 לך מכל אויביך מסביב" כפשוטו, ואז יוכל לקיים גם הציווי "תמחה את זכר עמלק" כפשוטו.

23 ו. ובהקדמה:

24 לכאורה אינו מובן: מהו הקשר והשייכות בין עבודה רוחנית למלחמת עמלק – הרי הכוונה במצות
25 מלחמת עמלק היא למלחמה כפשוטה בגשמיות (כמסופר בפרטיות בהפטרה אודות מלחמת שאול המלך
26 נגד אגג מלך עמלק), ומה שייך ענין זה למלחמת עמלק בעבודה הרוחנית, שתביא לכך שיוכלו לקיים
27 מלחמת עמלק כפשוטה?!

28 ועד"ז נשאלת השאלה על מ"ש בנוגע לפורים: "והימים האלה נזכרים ונעשים", כידוע הפירוש
29 בזה³⁰, שכאשר "נזכרים" כדבעי, הרי זה פועל שיהיו "נעשים" בפועל – דלכאורה, מהי השייכות של
30 "נזכרים" ל"נעשים", בה בשעה שהחילוק בין זכרון ("נזכרים") למעשה ("נעשים") הוא כמו החילוק
31 בין דבר רוחני לדבר גשמי, וא"כ, איך אפשר לומר שע"י ש"נזכרים" כדבעי אזי "נעשים" בפועל?

32 אך הענין בזה – שכן הוא בכללות העולם, שכל הענינים שנמצאים למטה בעוה"ז הגשמי, נלקחים
33 ומשתלשלים מהעולמות העליונים שהם עולמות רוחניים, כך, שכל הענינים הגשמיים נמשכים מהענינים
34 הרוחניים, ועד כפי שהם בעולם האצילות, אשר, עם היותו עולם האחדות³¹, ש"איהו וחיוהי חד איהו

(25) ראה סה"ש תש"ט ס"ע 323. וש"נ.

(26) ראה גם תו"מ חנ"ה ע' 184 ואילך. וש"נ.

(27) מלכים-א כ, יא.

(28) בלק כד, כ.

(29) ראה תו"א מג"א צה, א. ד"ה זכור תרס"ה (סה"מ תרס"ה)

ע' רי [שיין] ואילך). ובכ"מ.

(30) ראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד

(להחיד"א) פכ"ט.

(31) ראה זח"ג פג, א. עבוה"ק ח"א פ"ב. וראה גם סה"מ

תרנ"ט ע' מז [ע' סב. וש"נ].

1 וגרמוהי חד"32, רצה הקב"ה שע"י פרסאות ומסכים כו' יומשכו ממנו הענינים כפי שהם בעולמות
2 הרוחניים שלמטה ממנו, ועד שממנו יתהוו גם הענינים הגשמיים שבעוה"ז הגשמי.

3 וכשם שבכללות העולם, שרש ומקור של כל הענינים הגשמיים הם הענינים הרוחניים – כן הוא גם
4 בנוגע לעמלק וכל הגוים, שנלקחים ומתהווים משרשם ומקורם ברוחניות.

5 ומזה מובן, שכאשר יהודי נלחם נגד "כל אויבך מסיב" בעבודה הרוחנית שבנפשו, ע"י המלחמה
6 נגד "ראשית גוים עמלק" ברוחניות – הנה עי"ז שמנצח במלחמה הרוחנית, הרי זה פועל הענין ד"בהניח
7 ה' אלקיך לך מכל אויבך מסיב" כפשוטו, ואז יוכל גם לקיים את הציווי "תמחה את זכר עמלק"
8 כפשוטו.

9 ז. וההתחלה בזה היא – "זכור את אשר עשה לך עמלק":

10 אע"פ שלכאורה יכולים לחשוב שאין תועלת בזכירה זו, שהרי גם לאחרי הזכירה אי אפשר לצאת
11 ולהלחם בעמלק, כיון שצריך להמתין למעמד ומצב ד"בהניח ה' אלקיך לך מכל אויבך מסיב" – הנה
12 האמת היא, שהזכירה אודות עמלק מעוררת שיחם לבבו כו', להלחם נגד עמלק בעבודה הרוחנית, ועד
13 שע"ז יבוא למעמד ומצב שיוכל לקיים הציווי "תמחה את זכר עמלק" כפשוטו בגשמיות.

14 ולכן יש צורך בציווי "זכור את אשר עשה לך עמלק" – לזכור מה שעשה עמלק לבנ"י, ולהתבונן
15 בזה בשכלו, ולא רק באופן מקיף, בכללות הענין, אלא גם בפרטי הענינים: מתי וכיצד הי' הדבר; באיזה
16 מעמד ומצב היו אז בנ"י – "ואתה עיף ויגע"; ובאיזה מעמד ומצב הי' אז עמלק – "ולא ירא אלקים",
17 וכל שאר הענינים שבזה.

18 ויש להוסיף בביאור דיוק הלשון "ולא ירא אלקים":

19 מצינו שפרעה אמר "לא ידעתי את ה'"33, ובמילא לא שייך שיהי' ירא ממנו; אבל בנוגע לעמלק לא
20 נאמר ש"לא ידע אלקים", אלא "לא ירא אלקים", היינו, שהוא יודע אודות מציאותו של הקב"ה, ויודע
21 שהוא נקרא "אלקים", שפירושו "בעל היכולת ובעל הכחות" (כמבואר בשו"ע34), ואעפ"כ, עומד במעמד
22 ומצב ש"לא ירא אלקים".

23 וזהו גם מה שמצינו בנוגע לעמלק ש"יודע את רבונו ומכוין למרוד בו"35, היינו, שהוא יודע לא רק
24 אודות מציאותו של הקב"ה, אלא הוא יודע גם שהקב"ה הוא "רבונו", בעה"ב שלו, וכידעו שהוא
25 "רבונו", ה"ה "מכוין למרוד בו", היינו, לא רק שעושה בפועל נגד רצונו (לא רק בשוגג, אלא) אפילו
26 במזיד, אבל לתאבון, בגלל שיש לו תאוה חזקה שאינו יכול להתגבר עלי', אלא כל כוונתו היא "למרוד
27 בו".

28 וכאמור, שכאשר יהודי מתבונן בכל הנ"ל, הרי זה מעורר אצלו את הרצון להלחם נגד עמלק בעבודה
29 הרוחנית (שע"ז יבוא גם למלחמת עמלק כפשוטה).

30 ח. והמלחמה בעמלק בעבודה הרוחנית היא – לבטל הענין ד"אשר קרך", מלשון קרירות23:

31 ענינו של עמלק הוא – שמנסה לקרר יהודי ולומר לו שאין מה להתפעל מזה שהקב"ה עושה נס,
32 כיון שלגבי הקב"ה אין זה פלא36; הקב"ה ברא את העולם כולו, והוא בעה"ב על העולם כולו לעשות
33 בו כרצונו, וא"כ, טוען היצה"ר, מהי ההתפעלות מזה שהקב"ה קרע את ים סוף – הרי לגבי הקב"ה אין
34 זה פלא, ומהו הרעש כ"כ ("וואָס איז אַזוי דער געוואַלד")? ...!

(32) תקו"ז בהקדמה (ג, סע"ב).

(ס"י) הערה 29. וחכ"א ע' 193 הערה 38. וש"נ.

(36) ראה ד"ה זכור תרס"ה פ"ד (סה"מ תרס"ה ע' ריד) [נס"ע

שכב ואילך]]. תרפ"ז פ"ו (סה"מ תרפ"ז ע' קלד). וראה גם תר"מ

חס"ג ס"ע 278 ואילך. וש"נ.

(35) תר"כ ופרש"י בחוקתי כו, יד. וראה לקו"ש דלקמן בפנים

1 ובפרט ע"פ תורת הבעש"ט³⁷ על הפסוק³⁸ "לעולם ה' דברך נצב בשמים", שבכל רגע ורגע ("לעולם")
 2 מוכרח להיות "דבר ה' בשמים ובכל הנבראים כדי להוותם ולהחיותם מחדש, כמאמר "המחדש בטובו..
 3 תמיד מעשה בראשית"³⁹, וא"כ, מהו הפלא שלמשך זמן עשה הקב"ה שמי ים סוף יהיו נצבים כמו נד
 4 וכחומה, ולא יהיו נגרים במורד כדרכם וטבעם?! – לגבי הקב"ה אין זה פלא כלל, שהרי אילו הי'
 5 הקב"ה נוטל את החיות של הים (ואינו צריך אפילו ליטול את החיות, אלא די בכך שלא ימשיך לו חיות
 6 חדש), היתה מתבטלת לגמרי כל מציאותו של ים סוף, ומהו הפלא בכך שלמשך זמן שינה הקב"ה את
 7 טבעו?!

8 ועל זה היא המלחמה הרוחנית נגד עמלק – שלא להניח לעמלק לקרר אותו, בידעו, שטענתו של
 9 עמלק שאין מה להתפעל מענין של נס, היא רק בגלל ש"יודע את רבונו ומכוין למרוד בו", והיינו, שאין
 10 זה באופן שמתבונן בשכלו ומגיע לידי מסקנא שאין פלא בכך שהקב"ה יכול לעשות נס, ולכן טוען שאין
 11 להתפעל מהנס דקרי"ס וכיו"ב, אלא טענתו היא רק בגלל ש"מכוין למרוד בו", ולכן לא מתפעל יהודי
 12 מטענותיו של עמלק, אלא עובד את הקב"ה כדבעי, מתוך חיות וחום כו'.

13 והכח לזה – להיותו "א' וואַרעמער איד", מצד נשמתו, עליו נאמר⁴⁰ "רשפי רשפי אש שלהבת י"ה".
 14 ולכן, גם כשיהודי נמצא במעמד ומצב ששומע את דבריו של עמלק שבא אליו ומנסה לקרר אותו,
 15 – שזה גופא מורה כבר על ענין של חסרון, שהרי לולי זאת, איך מגיע יהודי, שנשמתו היא "חלק
 16 אלקה ממעל ממש"⁴¹, לשמוע בכלל את דבריו של עמלק?! ומזה מוכח שחסר אצלו בהתקשרות להקב"ה
 17 כו', וכידוע הפתגם⁴² שכאשר קשורים למעלה לא שומעים מה שנעשה למטה, ולכן, מזה ששומע את
 18 טענתו של עמלק, מוכח, שאינו קשור למעלה כדבעי.

19 וכמ"ש במלחמת עמלק כפשוטה: "ויזנב כן כל הנחשלים אחריו", "חסרי כח מחמת חטאם שהי'
 20 הענין פולטין"²³, משא"כ אלו שהיו "בתוך הענין", הנה מלכתחילה לא הי' עמלק יכול לגשת אליהם –
 21 הנה מבלי הבט על מעמדו ומצבו ששומע את טענתו של עמלק שאין להתפעל מענין של נס כו' –
 22 יש בכחו להלחם עם עמלק, ולמנוע ממנו לקרר אותו בעבודת ה'.

23 וטעם הדבר – כיון שמצד עצמו הוא "א' וואַרעמער איד", ולמרות מעמדו ומצבו כפי שנראה
 24 בחיצוניות, הנה "אל תבט אל מראהו"⁴³, כיון שיודעים שבפנימיות הוא "א' וואַרעמער איד", שיש לו
 25 חיות ולהט ("א' קאָך") בעניני קדושה; ואדרבה: מזה גופא שאומרים שענינו של עמלק הוא "אשר קרן",
 26 מוכח, שמצד עצמו הוא "א' וואַרעמער איד", כי, רק בנוגע לדבר חם שייך לומר שרוצים לקרר אותו,
 27 משא"כ דבר שהוא מלכתחילה קר, לא שייך לקרר אותו.

28 ט. וזוהי ההוראה דפרשת זכור:

29 אין לחשוב שהקב"ה קבע זמן למעמד ומצב ד"בהניח.. מכל אויביך מסביב", שאז יוכל להיות הענין
 30 ד"תמחה את זכר עמלק", אלא צריך לדעת שהדבר תלוי בעבודתו של יהודי, – כמו בנוגע לענין ה"קץ",
 31 שיהודי יכול לפעול ע"י עבודתו שהגאולה תהי' באופן ד"אחישנה"⁴⁴ –

32 שצריך לקיים הציווי "זכור את אשר עשה לך עמלק", ולהלחם נגד "ראשית גוים" (כל אויביך
 33 מסביב) עמלק" ברוחניות – ע"י עבודת ה' בלימוד התורה וקיום המצוות מתוך חיות וחמימות,
 34 וע"י הנצחון במלחמה הרוחנית, פועלים שיהי' המעמד ומצב ד"בהניח ה' אלקיך לך מכל אויביך
 35 מסביב" כפשוטו, שאז יוכל להיות הענין ד"תמחה את זכר עמלק" כפשוטו.

(41) תניא רפ"ב.

(42) ראה תו"מ – רשימת היומן ע' רסה. וש"נ.

(43) שמואל-א טז, ז.

(44) ישע"י ס, כב. וראה סנהדרין צח, א.

(37) תניא שהיחיהו"א בתחלתו.

(38) תהלים קיט, פט.

(39) נוסח ברכות ק"ש.

(40) שה"ש ח, ו.

1 וכאשר בניי מקיימים את הציויי "תמחה את זכר עמלק", אזי מקיים הקב"ה את ההבטחה "מחה
2 אמחה את זכר עמלק"⁴⁵, "כי יד על כס י"ה מלחמה לה' בעמלק"⁴⁶, "ידו של הקב"ה הורמה לישבע
3 בכסאו להיות לו מלחמה ואיבה בעמלק עולמית", כיון ש"אין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה
4 זרעו של עמלק"⁴⁷, ומסיים⁴⁸: "מדור דור", וכפירוש התרגום⁴⁸ שכולל "דרא דמשיחא" – יבוא ויגאלנו
5 ויוליכנו קוממיות לארצנו, בקרוב ממש.

* * *

7 י. הביאור בשאלת המדרש⁴⁹ "כתוב אחד אומר זכור את אשר עשה לך עמלק, וכתוב אחד אומר
8 זכור את יום השבת לקדשו, היאך יתקיימו שניהם" (דלכאורה, מהי הסתירה ביניהם, ומדוע לא יוכלו
9 להתקיים שניהם⁵¹), ובמענה, "לא דומה כוס של קונדיטון לכוס של חומץ, זה כוס וזה כוס, זכור לשמור
10 ולקדש.. וזה זכור לעונש",
11 – דכיון שאמיתית ענין הזכרון צ"ל (לא רק בדיבור, אלא) מתוך מחשבה וכוונה⁵², ועד לאופן שחודר
12 בכל מהות האדם, איך אפשר שיהי' זכרון שני הענינים: שבת, שענינו "אמונת חידוש העולם כי ששת
13 ימים עשה ה' גוי"⁵³, שבזה מודגשת בעלות ושליטת הקב"ה על מעשה בראשית⁵⁴, וביחד עם זה, גם
14 הזכרון אודות המציאות של עמלק שמורד בשליטת הקב"ה על העולם?
15 והמענה על זה, שעמלק הוא כמו "כוס של חומץ" – "חומץ" דייקא, שבא מיין, ומורה שיש לעמלק
16 שורש בקדושה⁵⁵, ו"כוס" דייקא, כלי קיבול לגילוי קדושה ואלקות⁵⁶, אלא שהגילוי הוא באופן של "זכור
17 לעונש", ע"י ביטוש וביטול כו' (ולא כמו "זכור לשמור ולקדש"), כמו דברים חריפים או חמוצים (לא
18 ערבים ומתוקים) רק שמתוקנים ומתובלים היטב עד שנעשו מעדנים להשיב הנפש, וכמ"ש⁵⁷ "וגם רשע
19 ליום רעה", להפוך הרע ליום ואור, כיתרון האור מן החושך.
20 וההוראה, שגם מי שהוא בדרגת הקדושה דשבת, צריך להזהר מקליפת עמלק; ולאידך, גם מי
21 שנדמה לו שנפל עד לבחי' עמלק, צריך לידע שגם מעמלק יכולים לעשות "כוס של חומץ" שמשיב
22 את הנפש⁵⁸ –

הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חי"ט ע' 222 ואילך.

* * *

1 טורנוסורופוס (על שאלתו "ומה יום מיומים.. מי יימר דהאינדא
2 שבתא") "נהר סבטיון (נהר אחד של אבנים, ובכל ימות השבת
3 שוטף והולך, וביום השבת שוקט ונח) יוכיח" (סנהדרין סה, ב
4 (ובפרש"י)).
5 (55) להעיר גם ממשל הזונה ובן המלך (זח"ב קסג, א – הובא
6 בתניא ספ"ט. ספכ"ט).
7 (56) ולהעיר מהידוע ש"כוס" בגימטריא "אלקים" (זח"ג רמה,
8 סע"א. תקו"ז תמ"ז בסופו).
9 (57) משלי טז, ד. וראה תניא פכ"ז.
10 (58) וכן הוא בנוגע לכללות זמן הגלות, שהוא בדוגמת כתישת
11 הענבים – בניי שנמשלו לגפן (ראה חולין צב, א. ועוד) – כדי
12 להוציא מהם יין כו', שאע"פ שענין הגלות הוא דבר מר וחמוץ
13 כו', מ"מ, מהפכים אותו לדבר ערב כו'.
14 ולהעיר גם מהמשל הידוע אודות בן המלך, שכל זמן שנמצא
15 אצל אביו המלך, לא רואים כ"כ את מעלותיו, ולכן שולחו אביו
16 המלך למרחקים כו', ודוקא עי"ז שבהיותו שם מתנהג כדבעי, אזי
17 מתגלים מעלותיו כו' (ראה המשך תרס"ו סע"ש שפ [ע' תקא] ו
18 ואילך. וראה גם תו"מ ח"ח ע' 240. וש"נ).

1 (45) בשלח יז, יד.
2 (46) שם, טז.
3 (47) פרש"י עה"פ.
4 (48) תיב"ע עה"פ.
5 (49) פרדר"א פמ"ד.
6 (50) יתרו כ, ח.
7 (51) ולכאורה – אדרבה: מזה ההחייב דקריאת פרשת זכור
8 פעם אחת בשנה נקבע ליום השבת דוקא – אף שהיו יכולים
9 לקבעו ביו"ט, או ביום כניסה אחר (ולא כמו ברכת החודש
10 שנקבעה בשבת שלפני ר"ח, כיון שאין אפשרות לקובעה (ביו"ט
11 או) ביום כניסה אחר, כיון שלא כל פעם יש (יו"ט או) יום הכניסה
12 אחר – כשר"ח חל ביום ראשון) – מוכח שיש קשר ושייכות בין
13 זכירת עמלק לשבת.
14 (52) כמו בכל המצוות, שאף ש"המעשה הוא העיקר", הרי
15 מבאר רבינו הזקן בתניא (רפ"ח) ש"אעפ"כ אמרו תפלה או שאר
16 ברכה בלא כוונה הן כגוף בלא נשמה", כך, שכאשר קיום המצוה
17 הוא רק במעשה בלבד, ללא כוונה, אי חסרה נשמת המצוה כו'.
18 (53) חינוך מצוה לא.
19 (54) ובאופן שענין השבת ניכר בגלוי בעולם – כדברי ר"ע

1 יא. מאמר (כעין שיחה) ד"ה זכור את עשה לך עמלק⁵⁹.

2 * * *

3 יב. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק⁶⁰ "לא יקרע", "כדי שלא יקרע, והקורעו עובר בלאו, שזה ממנין
4 לאוין שבתורה, וכן ולא יזח החשן⁶¹, וכן לא יסורו ממנו⁶² הנאמר בבדי הארון",

5 – שמצד שינוי הלשון "לא יקרע", יש לפרש שזהו נתינת טעם: "כדי שלא יקרע". אך כיון שלא
6 נאמר "שלא יקרע", אלא "לא יקרע", מוכח, שיש כאן גם ציווי ולא בפ"ע. אלא שעצם האיסור לקרוע
7 את המעיל יודעים כבר ממ"ש⁶³ "ועשית בגדי קודש גו' לכבוד ולתפארת" (ובגד קרוע אינו לכבוד
8 ולתפארת), ונתפרש כאן (ברמז, עי"ז שלא נאמר "שלא יקרע") רק כדי למנותו במנין הלאוין שבתורה⁶⁴,
9 אבל לא להוסיף בחומר האיסור.

10 ומביא ראי' שמצינו במלאכת המשכן שניתוסף לאו רק לצורך מנין הלאוין שבתורה: "ולא יזח
11 החושן", אף שכבר נאמר⁶¹ "וירכסו את החושן.. להיות על חשב האפור" (דבוק אליו), וכן "לא יסורו
12 ממנו" בבדי הארון⁶⁵, אף שכבר נאמר לפנ"ז⁶² "בטבעות הארון יהיו הבדים".

13 והיינה של תורה", שאפילו כשהארון שבו היו הלוחות נמצא בקדש הקדשים, צריכים להיות הבדים
14 "מוכנים לעולם"⁶⁶ שיוכלו לשאתו "במהירות"⁶⁷ למקום הנדרש. וההוראה, שגם יהודי שמונח כולו
15 בתורה, צריך להיות מוכן לצאת ולהביא את התורה (עי"י הארון⁶⁸) ליהודים נוספים⁶⁹ –

16 הוגה עי"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חט"ז ע' 328 ואילך.

17 יג. ובנוגע לפועל – שהרי "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"⁷⁰ דקים המצוות – הנה בעמדנו בשבת
18 שלפני פורים, ו"מפקחין על צרכי ציבור בשבת"⁷¹, הרי כאן המקום להזכיר אודות המצוה ד"משלוח
19 מנות איש לרעהו"⁷² – להוסיף בזה בשנה זו יותר מאשר בשנים שלפנ"ז⁷³.

20 ובפרט בנוגע לעולים החדשים שהגיעו לאחרונה – בחודש זה או בשנה זו – לעיר או למדינה זו,
21 וכן בכל העולם כולו, לזכות אותם בקיום מצות "משלוח מנות",

22 – ובפרט שיש ביניהם כאלו שבמשך כמה שנים לא היו יכולים לקיים מצוה זו בפירסום, או אפילו
23 כאלו שלא יכלו לקיים מצוה זו כלל –

24 עי"ז שיתנו להם "משלוח מנות", וגם יזכו אותם בנתינת "משלוח מנות" – לא באופן שמיד יטלו
25 מהם ח"ו את ה"משלוח מנות" שנתנו להם, אלא שיוסיפו להם קצת יותר, כדי שיוכלו גם להחזיר.

(67) וע"ד ההוראה מסיפור הגמרא (תענית כא, א) אודות נחום
איש גם זו בנוגע לנתינת צדקה – שכשהעני מבקש צריך ליתן לו
מיד, ולא להתעכב אפילו לרגע אחד.
(68) ולכן אין להתפעל מענינים המבלבלים כו', כי, "בנסוע
הארון", אזי "יפצו אויביך וינסו משנאיך מפניך" (בהעלותך
י"ד, לה).

(69) וענין זה בא בהמשך להמדובר לאחרונה (ראה לעיל ע'
212. וש"נ) אודות ההוספה בלימוד התורה – שמלבד ההוספה
בכמות ואיכות הלימוד, צ"ל הוספה גם בנוגע לענין המקום,
שכאשר נודע אודות מקום מסויים שזקוק לתורה, צריך להשתדל
ולהבטיח שגם לשם יגיע הענין של לימוד התורה.

(70) קידושין מ, ב. וש"נ.

(71) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סש"ו סי"ב. וש"נ.

(72) אסתר ט, יט-כב.

(73) ראה גם תו"מ חל"י ע' 185. וש"נ.

(59) המאמר לא הגיע לידינו לע"ע (המו"ל).

(60) פרשתנו כה, לב.

(61) שם, כח.

(62) תרומה כה, טו.

(63) פרשתנו שם, ב.

(64) כפי שהבין חמש למקרא למד כבר בפירושו רש"י אודות
מנין המצוות – "עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי" (וישלח
לב, ה).

(65) והטעם שרש"י מקדים הפסוק "וירכסו את החושן" לפסוק
"לא יסורו ממנו" שנאמר לפנ"ז – י"ל בפשטות, דכיון שכאן
מדובר אודות המעיל, מתאים יותר להביא תחילה דוגמא מבגדי
כהונה, ואח"כ מענין אחר. וגם, תחילה יש להביא ראי' מפסוק
שנאמר בפרשתנו, ואח"כ ראי' מפסוק שנאמר בפרשה אחרת.

(66) ועד כדי כך נוגע הדבר, שגם בשעה שלומדים אודות
המעיל של הכה"ג, מזכיר רש"י אודות הציווי "לא יסורו ממנו
הנאמר בבדי הארון"!

1 וכן לזכות אותם ב"מתנות לאביונים"⁷² – להיות שלוחים של האביונים לקבל עבורם מעות מהעולים
 2 החדשים [היינו, לא שיקחו זאת לעצמם, שהרי הם אינם "אביונים", ואדרבה, צריך להתנהג ביד רחבה
 3 וכו', אלא להיות "שליח" שמכניס בוז ומוציא מזו, כדי לזכותם במצוה זו].
 4 וכיון שעומדים עדיין כמה ימים לפני פורים, יכולים במשך הזמן לברר את כתובותיהם של העולים
 5 החדשים, כדי שיוכלו להגיע אליהם ולזכותם במצוה זו.

* * *

6
 7 יד. בהערות על הזהר דפרשת השבוע מתעכב אאמור"ר⁷⁴ על מאמר הזהר⁷⁵ "תא חזי מה כתיב"⁷⁶ (ואתה
 8 הקרב אליך את אהרן אחיך ואת ובניו אתו) מתוך בני ישראל לכהנו לי, לכהן לי לא כתיב, אלא לכהנו
 9 לי.. לי דא אות ה', לאלעא ולשמשא ו' ("לכהנו") בה' ("לי"), למהוי כולא חד. זכאין אינון ישראל
 10 דעאלו ונפקו וידעי ברזא דארחוי דאורייתא למהך בארמ קשוט". וממשך לבאר הדיוק ד"מתוך בני
 11 ישראל", "דהא בני קיימי לתתא לאפתחא ארחין ולאנהרא שבילין ולאדלקא בוצינין ולקרבא כולא
 12 מתתא לעילא למהוי כלא חד".

13 ומבאר אאמור"ר – כרגיל – פרטי הענינים בזה ע"פ דרך הקבלה, החל מהענין ד"לכהנו לי", "דהיינו
 14 התחברות ו' ת"ת בה' מל", ומבאר גם ג' הלשונות "לאפתחא ארחין ולאנהרא שבילין ולאדלקא בוצינין",
 15 שהם כנגד ג' הקוין: "לאפתחא ארחין ולאנהרא שבילין הוא הקוין הימין והשמאל.. ולאדלקא בוצינין
 16 הוא קו האמצעי", כפי שמביא מע"ח וטעמי מצוות להרח"ו ד"ל.

17 [ולהעיר, שפי' זה הוא דלא כפי' הרמ"ק באוה"ח ש"לאפתחא ארחין הם מן הת"ת אל המל' דרך
 18 היסוד הנק' ארח, ולאנהרא שבילין מצד החכמה שהוא בימין ששם הנתיבות (ל"ב נתיבות חכמה),
 19 ולאדלקא בוצינין מן השמאל מצד הבינה". ואף שבכ"מ מביא אאמור"ר פי' הרמ"ק (והובא גם בדרושי
 20 חסידות דהצ"צ), הרי, בנדו"ד שהאריז"ל מפרש באופן אחר (שהדלקת הנרות, "לאדלקא בוצינין", קשור
 21 עם קו האמצעי), סומכים יותר על פי' האריז"ל].

22 וכמדובר כמ"פ שאאמור"ר מבאר רק הענינים שלא היו תופסים לבד, ובנוגע לשאר הענינים סומך
 23 שיבינו לבד. ובנדו"ד, דרוש ביאור מהי השייכות של יחוד ו"ה ("לכהנו לי") לענין ד"ידעי ברזא דארחוי
 24 דאורייתא" – דלכאורה, הענין דיחוד ו"ה הוא שע"ז נעשה בנין המלכות, וע"פ המבואר בחסידות,
 25 החידוש בזה הוא בעשיית העולם לדירה לו ית', כך, שזהו ענין שתלוי במעשינו ועבודתינו למטה במשך
 26 שית אלפי שנין דהוי עלמא, וא"כ, הרי זה ענין שקשור בעיקר עם נגלה תורה, ומדוע תולה זאת בענין
 27 ד"ידעי ברזא דארחוי דאורייתא"?

וכפי שיתבאר לקמן.

28
 29 טו. כללות הענין דיחוד ו"ה ("לכהנו לי"), שהו"ע יחוד ז"א ומלכות – הנה ע"פ המבואר בתו"א פ'
 30 תרומה⁷⁷ מ"כ"ק אדמו"ר נ"ע" בבאיור לענין הכרובים, "כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה
 31 גו' ופניהם איש אל אחיו"⁷⁸, הרי זה קשור לא רק עם יחוד ז"א ומלכות כפי שהוא למעלה, אלא גם
 32 כפי שהוא למטה – בנוגע ליחוד של כנס"י עם הקב"ה, שזהו מצד בחי' היחידה שבכל אחד מישראל,
 33 שהו"ע ניצוץ נברא, שבו מתלבש ניצוץ בורא כו"⁷⁹.

ומכאן באים לענין שאודותיו מדברים תמיד – "מיהו יהודי":

34
 35 ע"פ האמור לעיל שאצל יהודי יש ניצוץ בורא, נמצא, שמעלת בני' היא לא רק כפי שה"עולם"
 36 חושבים שהם הנבראים הכי נעלים, והיינו, שכשם שגדלה מעלת מין המדבר מכל ד' המינים דדצח"מ,

(77) פא, א ואילך.

(78) תרומה כה, יט-כ.

(79) ראה סה"מ תש"י ע' 115 בהערה. וש"נ.

(74) לקוטי לוי"צ הערות לזח"ב ע' קלב ואילך.

(75) ח"ב קפא, סע"א ואילך.

(76) פרשתנו כח, א.

1 כך גם במין המדבר גופא גדלה מעלת בני" שבהם בחר הקב"ה מכל העמים, אלא המציאות של בני" 1
2 היא סוג אחר שבאין ערוך לגמרי – מציאות של אלקות, כפי ש"בורא" נמצא בעולם! יהודי הוא חלק 2
3 ומקצת מהבורא כביכול, וידוע מאמר הבעש"ט⁸⁰ (בשם הרס"ג⁸¹): העצם כשאתה תופס במקצתו או 3
4 בחלקו אתה תופס בכולו!

5 ועד כדי כך, שבנוגע לנשמה לא שייך אפילו לומר "אתה בחרתנו", כי, ענין הבחירה לא שייך בנוגע 5
6 לשני דברים הפכיים, כמו בורא (אלקות) ונברא, שהרי אם רוצים "בורא", הרי זה רק בני", ואם רוצים 6
7 "נברא", הרי זה אומות העולם. ולכן מבאר רבינו הזקן בתניא⁸² שמ"ש "ובנו בחרת מכל עם ולשון" קאי 7
8 על "הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם". והרי אצל בני" העיקר היא הנשמה, ואילו 8
9 הגוף הוא טפל אל הנשמה, כפי שמבין כל אחד, אפילו גוי, שעיקר האדם הוא לא הבשר הגשמי, אלא 9
10 הנפש הרוחנית, וכפי שמבאר רבינו הזקן בתניא⁸³ ש"יסוד ושורש כל התורה הוא להגבי' ולהעלות הנפש 10
11 על הגוף מעלה מעלה כו'".

12 ואפילו בנוגע לגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם – הרי הדמיון הוא רק בחיצוניות 12
13 הגוף, שלכן, גר שנתגייר כהלכה, ע"י מילה וטבילה וקבלת מצוות, לא נעשה שינוי בחיצוניות הגוף 13
14 מכמו שהי' אתמול; אבל בפנימיות, הנה גם מציאות הגוף היא מציאות אחרת לגמרי, שלכן, "גר שנתגייר 14
15 כקטן שנולד דמי"⁸⁴, שנעשה מציאות חדשה.

16 וכאשר מתבוננים בזה שנשמתו של יהודי היא חלק מהבורא, כך, שיהודי הוא סוג מציאות אחרת 16
17 לגמרי מגוי שהוא נברא – הרי זה דבר פלא, איך יתכן שגוי יהפוך ליהודי, שנברא יהפוך לבורא, אפילו 17
18 ע"י גיור כהלכה?!

19 אלא כיון שכך קבע הקב"ה, נעשה הדבר כן, אבל רק כשהדבר נעשה לפי התנאים שקבע הקב"ה – 19
20 גיור כהלכה, ולא באופן שמתאספים 120 אנשים סתם, חלקם גוים, בצירוף כמה יהודים [הנני מדגיש 20
21 בדיוק שיהודים מצטרפים לגוים, כי כך נהוג שם, שהגוי אינו מבטל את דעתו ליהודים, אלא עושה מה 21
22 שרוצה, ואילו היהודים מפחדים לעשות דבר שמא לא ימצא חן בעיני הגוי, וחושבים רק איך לרצות את 22
23 הגוי], ולהחליט שגוי הוא יהודי!

24 [בין הדברים נאמר שגם הגוי בעצמו אינו חפץ בכך, וכדיוק הלשון "אין ארור מדבק בברוך"⁸⁵, שזהו 24
25 גם מצד הגוי ("הארור") עצמו, והיינו, שגם אם יבוא פעם זמן שה"ברוך" ירצה להדבק ב"ארור", הנה 25
26 על זה אומרים, שנקבע בטבע שה"ארור" מצד עצמו אינו מדבק ב"ברוך"].

27 טז. ולאילו הטוענים, איך יכולים לדרוש לקבוע בחוק שגיור חייב להיות כהלכה דוקא, בה בשעה 27
28 שצריכה להיות דמוקרטיא – יש להביא דוגמא ממאורע שאירע לאחרונה אצל א' מהאנשים שלהם בנוגע 28
29 לענין דוגמתו:

30 ישנו פס"ד של גדולי ישראל בנוגע לגיוס בנות ישראל⁸⁶, שיש בזה החיוב דיהרג ואל יעבור. אך על 30
31 זה הם משיבים, שההנהגה צריכה להיות באופן של דמוקרטיא.

32 ואעפ"כ, כשאירע לאחרונה שא' מהאנשים שלהם הושיט יד לנערה, במעמד של כמה אנשים שהרגישו 32
33 את עצמם פגועים בגלל שזהו בניגוד למנהג שלהם בדרכי הצניעות שאשה לא לוחצת ידו של גבר שאינו 33
34 בעלה, הנה למרות שהם לא עשו מזה רעש גדול, הרי תיכף כשנדע לו שהם נפגעו מזה, כתב מיד מכתב 34
35 התנצלות, שעשה זאת בגלל חסרון ידיעה וכו', וביקש מחילה וסליחה וכפרה, והסכים שיפרסמו וידיפסו 35
36 את התנצלותו.

(84) יבמות כב, א. וש"נ.

(85) פרש"י חיי שרה כד, לט.

(86) ראה גם תו"מ ח"ס ע' 497.

(80) ראה כש"ט בהוספות סרכ"ז. וש"נ.

(81) ראה גם תו"מ חס"ב ע' 4 הערה 18. וש"נ.

(82) פמ"ט (סא, סע"ב ואילך).

(83) רפל"ב.

1 ואכן, זוהי הנהגה הראוי, שהרי אין לפגוע באמונתו של אדם. – (כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק ואמר
2 בבת-שחוק): אינני מסכים כלל עם הנהגתו של פלוני, אבל במקרה זה עשה דבר טוב [וכפי שמצינו
3 בגמרא⁸⁷ בנוגע לאחאב שעשה דבר טוב אחד], ומזה יש ללמוד – במכ"ש וק"ו – בנוגע לענייננו.

4 והגע עצמך:

5 במאורע הנ"ל מדובר אודות נערה שלא הי' איכפת לה ללחוץ ידו של גבר, אלא שהי' זה במעמד
6 של כמה אנשים זקנים שדעתם לא הי' נוחה מזה, בגלל שזה היפך המנהג שלהם – מנהג בלבד, ומנהג
7 של שבט שיש בו כמה עשרות אלפי אנשים בלבד, שבט שאין לו אויבים מבחוץ וכו'. ואעפ"כ, כשנודע
8 לו שהם נפגעו מהנהגתו (אף שלא עשו מזה רעש גדול, ובודאי לא ב"כנסת"), הנה למרות היותו יהודי
9 מבווגר, למעלה מבן שמונים, ומיושב ותקיף בדעתו, לא חיפש תירוצים – שאין כאן קביעות זמן, ובמילא
10 אפשר לדחות זאת לאחר זמן וכו', אלא מיד התנצל על המאורע וביקש את סליחתם.

11 ואילו כאן מדובר אודות עם ישראל, 14 מליון יהודים, שיש לו אויבים מבפנים ומבחוץ, בהיותו
12 מוקף ב-80 מליון גוים, ובענין שמזיק לקיום עם ישראל, שזוהי הגזירה האיומה של "מיהו יהודי", שהיא
13 לא רק פירצה במחיצה שבין ישראל לעמים, אלא מאיימת להסיר ולבטל לגמרי מחיצה זו, והרעישו על
14 זה ב"כנסת" בבקשה לבטל גזירה איומה זו, ואעפ"כ, אי אפשר לפעול זאת!

15 וכל זה – בגלל איש אחד בלבד שהסיר תיבת "כהלכה" (ויודעים את שמו, כפי שמופיע בפרוטוקול),
16 וגם הוא עשה זאת רק מצד חסרון ידיעה, ואעפ"כ, לא מתאים לומר שאיש אחד עשה טעות מצד חסרון
17 ידיעה, ומתעקשים להצדיק אותו, בגלל שהוא חבר המפלגה – כפי שהסדר הוא מצד "משמעת
18 קואליציונית", שיש כמה אנשים, יחידי סגולה, שמחליטים מה שצריך לעשות, והם מודיעים לכל חברי
19 המפלגה שזוהי ה"עמדה" של המפלגה, וכך צריכים כולם להצביע, גם אם הם בעצמם לא יודעים כלל
20 במה דברים אמורים⁸⁸! ...!

21 יז. ועכשיו באים עם טענה חדשה – שממנה גופא מוכח עד כמה מופרך הענין כולו (כפי שאמר
22 רבינו הזקן⁸⁹ שמדברי המתנגדים גופא מוכח שאינם צודקים):

23 מה יש להרעיש עכשיו על הענין של מיהו יהודי – טוענים הם – פעם הי' יותר גרוע.

24 מתי פעם? – כאשר היטלר פתח במלחמה, ברחו מגרמניא הרבה משפחות, שביניהם היו גם נישואי
25 תערובת, והגיעו לא"י והתיישבו שם, וכיון שזה הי' לפני שנקבע "חוק השבות" וכיו"ב, נשאו רשומים
26 בתור יהודים.

27 ובכן: כיון שכבר אירע הדבר לפני למעלה משלושים שנה (שהרי משנת 1940 עד שנת 1972 עברו
28 יותר משלושים שנה) – מה יש להרעיש כ"כ עכשיו?! ...!

29 זוהי הטענה שבה רוצים לתרוץ את הגזירה האיומה של "מיהו יהודי" ...!

30 – עכשיו יטפלו לכך שיצאתי נגד אותם משפחות מגרמניא שלא היו צריכים לרשום אותם בתור
31 יהודים. ואכן נכון הדבר שאני סבור כך. אבל לא על זה מדובר עכשיו. אינני מדבר על מה שאירע לפני
32 עשר, חמש עשרה, עשרים או שלושים שנה; מדובר על מה שקורה עכשיו, שמדי יום ביומו רשומים
33 גוים בתור יהודים. גרמני, שהוא שונא ישראל בתכלית – קוראים לו "יהודי"!

34 יח. ובעמדנו בסמיכות לימי הפורים, שבהם היו "רבים מעמי הארץ מתייהדים"⁹⁰, ואם גוים
35 "מתייהדים", הרי כ"ש שיהודים צריכים להיות "מתייהדים" – הנה יה"ר שיפסיקו להתפעל מהגוים,
36 ויוסיפו בחוק שצ"ל גיור כהלכה דוקא.

(89) ראה אג"ק שלו ע' של ואילך. וראה גם לעיל 147. וש"נ.
(90) אסתר ח, יז.

(87) מו"ק כח, ב.
(88) חסר קצת (המור"ל).

- 1 ויהי גם הענין ד"כתיב למאור"⁹¹ – לפעול בעצמו ענין הביטול, שמבלי הבט על כך שעד עתה הי'
2 סבור באופן כך, יודה שטעה כו'.
- 3 ותתבטל גם הקרירות – ענינו של עמלק (שקשור עם פורים): "אשר קרך"²³ – לנושא של "מיהו
4 יהודי", ולא סתם קרירות, אלא קפאון ("פארפראַנקייט")... שאין פוצה פה ומצפצף, ומפחדים להכניס
5 אצבע במים קרים!...
- 6 ועד כדי כך, שאפילו בשעה שעשו משהו (אף שעשו זאת רק בגלל ההכרח...) – אסיפה גדולה כאן,
7 ואסיפה גדולה במונטריאול⁹², הנה בשעה שהוצרכו להדפיס זאת בעיתון שלהם, מצאו רק מקום צדדי
8 שבו כתבו על זה 13 שורות בלבד, ובאותיות קטנות, כך, שלא יהי' ניכר כלל, ויהי' נבלע בין שאר
9 הענינים.
- 10 מדובר אודות אסיפה שהם בעצמם ערכו, אסיפה שהשתתפו בה אלפי יהודים, וקיבלו בה החלטות
11 וכו', ואעפ"כ, אין להם את התוקף ("ברייטיקייט") לפרסם את מה שהחליטו, וגם אם כבר מפרסמים,
12 מסתפקים לכתוב זאת ב-13 שורות ("כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בכת"שחוק): אני מדייק לומר 13 שורות,
13 כיון שספירתי אותם!...
- 14 בעיתוני הגויים כתבו את כל אריכות הדברים עם ההחלטות וכו', אבל בעיתון שלהם, שמציינים
15 בכותרתו שזהו העיתון של אלו שמגינים על תורה ויהדות, לא מוצאים לנכון לפרסם באופן הראוי אודות
16 החלטות שנתקבלו באסיפה שלהם שנערכה ע"פ הקריאה של מועצת גדולי התורה שלהם! – הנהגה כזו
17 היא בבחינת "רבים דקרו!" ואין פוצה פה ומצפצף!
- 18 וכיון שיש חיוב למחות בשעה שרואים אדם שחוטא, ואם לאו, הנה הקולר תלוי בצווארו⁹³ – הנה
19 אני את שלי עשיתי, למחות על כהנ"ל בכל התוקף, כדי שלא יכניסו אותי בכלל אלו שלא מוחים; וכל
20 אלו ששתקו ולא מחו – צריכים גם למחות על זה, ואם לאו, תלוי הקולר בצווארם (כלומר: לא רק
21 שעשו דבר שאינו הגון וכיו"ב, אלא עליהם מוטלת כל האחריות)!
- 22 יט. ויה"ר שכל אחד יתבונן בשפל המצב שבו נמצאים, שצריך לשאת חן בפני גוי זה או אחר, מבלי
23 שיהי' תוקף שלא להתפעל מהם, על מנת לתקן את המצב, שיהי' באופן ש"רבים מעמי הארץ מתייהדים",
24 וכ"ש שיהודים עצמם עומדים בתוקף על יהדותם.
- 25 ועד"ז אצל בני" עצמם – שה"דתיים" יכולים ללמוד מאלו שנקראים "שמאלנים" [אף שאין האמת
26 כן, שהרי כל בני" הם בני אברהם יצחק ויעקב, אלא שבחיצוניות אומרים עליהם שהם "שמאלנים"],
27 כפי שרואים שהם כבר פועלים בזה, מבלי להמתין עד שהדתיים יתפסו שצריך לעשות משהו...
28 הם אמנם יהודים דתיים, שבכל יום מניחים תפילין ומתפללים ג"פ וכו', אבל אין להם את התוקף
29 לפעול בענין זה, ועד שמתייחסים אליו כענין שלא שייך אליהם, בבחינת "עבודה זרה", עבודה שהיא
30 זרה לו⁹⁴, ולכן צריך להמתין עד שה"שמאלנים" יעסקו בזה.
- 31 ועכ"פ, שלא יהי' מצב גרוע יותר – שלקראת הבחירות שמתקרבות, הנה כדי שלא יוכלו לבוא בטענה
32 לדתיים מדוע לא עשו מאומה בנוגע ל"מיהו יהודי", בה בשעה שהחפשיים עוסקים בזה, יבקשו הדתיים
33 מהחפשיים שגם הם ישתקו ולא ירעישו על זה...
- 34 ואדרבה – שיעסקו בזה, עכ"פ באופן של כפי', בלשון הרמב"ם⁹⁵: "יכוף כל ישראל לילך בה ולחזק
35 בדקה", והיינו, שכל אחד יכוף את עצמו לעסוק בזה מבלי להתפעל כו', וההתעסקות בזה תהי' בדרכי
36 נועם ודרכי שלום.

(94) ראה ב"ב קי, א.
(95) הל' מלכים ספ"א.

(91) ריש פרשתנו.
(92) ראה גם לעיל ע' 198.
(93) ראה שבת נד, סע"ב ואילך.

* * *

1

2 כ. הביאור בנוגע לענין ד"לכהנו ליי" (חיבור ז"א ומלכות) שנעשה (לא ע"י נגלה דתורה, אלא) ע"י
3 פנימיות התורה ("ידעי ברזא דארחוי דאורייתא"):

4 כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע מבאר בקונטרס עץ החיים⁹⁶, בנוגע למ"ש⁹⁷ "וזאת התורה", ש"זאת"
5 קאי על מלכות, והו' ("וזאת") קאי על ז"א, ונמצא שגם "וזאת" הו"ע חיבור ז"א ומלכות (כמו "לכהנו
6 ליי").

7 ועד"ז מבואר⁹⁸ בנוגע לתיבת "ואתה" – כמ"ש בהתחלת פרשתנו: "ואתה תצוה", וכמ"פ בהמשך
8 הפרשה⁹⁹: "ואתה הקרב", "ואתה תדבר" – ש"אתה" הו"ע המלכות, והו' ("ואתה") קאי על ז"א, ונמצא
9 ש"ואתה" הו"ע חיבור ז"א ומלכות.

10 והענין בזה – שהחיבור דז"א ומלכות הו"ע בירור עץ הדעת (מלכות) ע"י המשכת עץ החיים (ז"א),
11 שענינו בתורה הוא המשכת וחיבור פנימיות דתורה עם נגלה דתורה (וכן המשכת וחיבור יחו"ע ביחו"ת).

12 ומזה מובן, שלא די בלימוד נגלה דתורה בלבד, אלא יש צורך גם בלימוד פנימיות התורה – "ידעי
13 ברזא דארחוי דאורייתא למהך בארח קשוט", שהו"ע האמת כו'.

14 כא. וגם ענין זה נוגע להמדובר לאחרונה אודות ההוספה בלימוד התורה¹⁰⁰ – שמלבד ההוספה בנגלה
15 דתורה, צ"ל הוספה גם בפנימיות התורה.

16 ואף שללימוד נגלה דתורה צריך להקדיש כמות זמן גדולה יותר מאשר ללימוד החסידות (כמובן
17 מהמבואר בקונטרס עץ החיים¹⁰¹), הרי משך הזמן שלומדים חסידות צריך להיות באופן שנעשה כולו
18 חדור בלימוד החסידות, עד שבמשך כל היום כולו ניכר עליו החסידות שלמד.

19 וע"י לימוד סתים דאורייתא פועלים ההתקשרות דסתים דנשמתא עם סתים דקוב"ה¹⁰².

20 וענין זה קשור גם עם הגאולה העתידה לבוא – דאף ש"לבא לפומא לא גליא"88, הנה ע"י לימוד
21 פנימיות התורה מגלים זאת.

22 ואז יתגלה לימוד סתים דאורייתא לאמיתתו, כמ"ש¹⁰³ "ישקני מנשיקות פיהו", דקאי על רזי תורה¹⁰⁴,
23 שיתגלו ע"י משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

24 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן משקה לכמה מהעולים החדשים על מנת לחלק לכולם, וצוה לנגן א"צ
25 רוסישן ניגון].

26 כב. בנוגע למשלוח מנות – הנה כנהוג בכל שנה שנוסעים שלוחים לזכות יהודים במשלוח מנות,
27 הנני נותן בזה את השתתפותי [ע"פ הידוע¹⁰⁵ בענין "שנים אוחזין בטלית"106, דקאי על השותפות בעבודת
28 הבריורים] ע"י שני ענינים: משקה ומזונות.

29 וכיון שמפקחין על צרכי ציבור בשבת⁷¹, ויש דעות בפוסקים¹⁰⁷ שגם אם משלוח המנות נשלח לפני
30 פורים והגיע בפורים, יוצאים י"ח משלוח מנות – יקחו את השתתפותי בתור "משלוח מנות".

אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ע' תקלה. וש"נ.

103 זו"ח בראשית ח, א. וראה ג"כ זח"א רנג, א. סנהדרין

צט, א ובפרש"י.

104 שה"ש א, ב ובפרש"י.

105 ראה סה"מ תרפ"ט ע' רכה. וש"נ. ובארוכה – רשימת

"שנים אוחזין בטלית" (קה"ת, תשנ"ו).

106 ב"מ בתחלתה.

107 ראה נטעי גבריאל (ציננער) הלי פורים פנ"ו ס"ו. וש"נ.

96 פ"ג ואילך.

97 ואתחנן ד, מד.

98 ראה זהר ריש פרשתנו (קעט, ב). לקוטי לוי"צ לזח"א ע'

נג. ועוד.

99 כח, א-ג.

100 ראה לעיל הערה 69.

101 פכ"ה.

102 ראה זח"ג עג, א. לקו"ת ויקרא ה, ג. נצבים מו, א. אג"ק

- 1 ויעשו זאת מתוך שמחה וטוב לבב – הן מצד המקבל, והן מצד השולח, ועד ש"ליהודים היתה אורה
2 ושמחה וששון ויקר"108, "כן תהי' לנו"109.
- 3 [לאחרי אמירת ברכה אחרונה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "אי וואדיע מיא כו", ועמד
4 מלוא קומתו ורקד על מקומו משך זמן.
- 5 לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן עוה"פ ניגון הני"ל].

109) נוסח ברכת הבדלה.

108) אסתר ח, טז.

אגרות קודש

[כ"ח שבט, תשי"ח]

...נעם לי לקרות בו ר"פ מפעולותיו בקדש - הפצת היהדות בכלל, והפצת המעינות ביחוד.

כן, ת"ל, על הרושם שעשה הבקור כאן על אלו שכותב אודותם, אבל ביחד עם זה מובן שצריך בזה זהירות יתירה שלא להסתפק בהני"ל, ולומר שישו בני מעי כיון שכבר נראות פעולות טובות.

כי, וכמדומה נכתב עד"ז כמה פעמים - רושם מהתועדות וכיו"ב, הרי זה בגדר חרישה ולכל היותר זריעה, וכמה מלאכות, ומלאכות חשובות, צריכות לבוא לאחרי כן - בכדי שתהי' הצמיחה ועשית פירות כפי הדרוש,

ואדרבה - כיון שהצליחה החרישה והזריעה, שבזה הרי השקיעו כחות וראו גם סייעתא דשמיא, מובן שגדולה פי כמה אחריות כל אלו הצריכים להתעסק לאחרי זה בכל המלאכות הדרושות בכדי שתהי' הצמיחה כדבעי ועד לקצירה ולקיסת פירות.

בודאי אין הני"ל צריך לביאור נוסף לרוב פשיטות הדבר, אלא שלהיות העבודה במקומו בגדר התחלה, ה"ז התקופה להבטיח (באוואראנען) שלא תהי' הערכה - (אפשצונג) - מוגדלה של תופעות אפילו של תופעות טובות ונעימות שיש להעריך אותן, אבל לא להגזים ההערכה. וק"ל.

מובן שכל הני"ל שייך גם לאלו שהתרשמו מהבקור - שגם הם זקוקים לזהירות האמורה, ז.א. - לדעת שאין ההתפעלות תכלית המכוון וצ"ל דוקא שוב - בקיום התורה והמצוה ועד לחיי היום יומים.

ויהי רצון שיבשר טוב גם בזה, ובמדה ההולכת וגדלה - כציווי (והבטחת) התורה מעליך בקדש.

לקוטי שיחות

פרשת תצוה

כרך כו, א

מתורגם ללשון הקודש

- 11 במדת אורכו: רש"י אומר⁴ "וחוגר אותו כנגד לבו
12 למטה מאציליו"⁶ .. ומגיע עד עקביו"⁷, ואילו הרמב"ם
13 אומר "ואורכו מנגד אצילי הידים מאחוריו (ומגיע רק) עד
14 הרגלים".
15 יש לומר, ששלשה הבדלים אלו קשורים להבדל כללי
16 בין רש"י לבין הרמב"ם לגבי הגדרת מהות האפוד, כפי
17 שיוסבר להלן.

ב.

לדברי רש"י – יש מקורות?

- 18 כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר את דברי רש"י על
19 מעשה האפוד⁸. רש"י פותח את פירושו במילים: "ואפוד
20 – לא שמעתי ולא מצאתי בברייתא⁹ פירוש תבניתו. ולבי

התורה (והכוונה לפרש"י בפרשתנו) ובסוף פרשת פקודי כתב באורך
מעשה האפוד – וקאי על שניהם. וצריך חיפוש בדפוסים ישנים דפרש"י
– אולי ברש"י שראה הכס"מ לא נמצאת אריכות הפירוש בפרשתנו כח,
וכ"א רק בס"פ פקודי. וראה ברלינר (במהדורא א') פרשתנו שם שכ"ה
בכמה כתי" ודפוס ישן דפרש"י. ואכ"מ.

(4) פרשתנו כח, ו. וכן בס"פ פקודי בדפוס ראשון ושני ובכתי"י (ראה
הערה שלפני¹⁰).

(5) פרשתנו שם, כו.

בפרש"י כח, ז ד"ה אל שני כתב "שלא הי' רחבו אלא כנגד גבו של
כהן" (וכן בפסוק כח, ד (הובא לקמן בפנים ריש סעיף ב) סתם "רחבו
כרוחב גב איש"). אבל שם לא בא לקבוע דיוק מדת האפוד לרחבו, כ"א
בא לפרש התיבות "אל שני קצותיו" (שבפסוק) שהיינו "אל רחבו של
אפוד שלא הי' רחבו אלא כנגד גבו כו", ושולל בזה שלא הי' מכסה את
כל הגוף גם מלפניו (כפי הרשב"ם שם, ז).

(6) אבל להעיר מפרש"י שם, ז ד"ה אל שני: וגבהו עד כנגד האצילים
.. כנגד אציליהם. עיי"ש.

(7) להעיר שבדפוס ראשון דפרש"י בס"פ פקודי איתא "עד הארץ".
ואולי הוא טה"ד, ובפרט שבפרשתנו שם, ו איתא (כלפניו) "עד עקביו".

וכ"ה בדפוס שני ושאר כתי"י רש"י (שתח"י).

(8) כח, ד.

(9) לכאורה כוונתו לברייתא (שע"ד ברייתא) דמלאכת המשכן. –
ובברייתא דמלאכת המשכן שלפנינו ליחא ע"ד בגדי כהונה כלל. וראה
תו"ש חכ"ג מילואים לפ' תצוה ס"ז.

א.

רוחבו ואורכו של האפוד

- 1 לגבי צורת האפוד¹ תואמת שיטתו של רש"י בפירושו
2 על התורה, בדרך כלל, את דעת הרמב"ם בספרו "היד
3 החזקה", ש"האפוד רוחבו כרוחב גבו של אדם מכתף
4 לכתף. ואורכו מנגד אצילי הידים מאחוריו עד הרגלים"².
5 בכל זאת, יש "קצת שינוי"³ בין דברי רש"י לבין דברי
6 הרמב"ם בנושא זה.

- 7 במדת רוחבו: רש"י אומר "כמדת רוחב גבו של אדם
8 ויותר"⁴ ("ונקפל הסינר לפני הכהן על מתניו וקצת כריסו
9 מכאן ומכאן"⁵), ואילו הרמב"ם אומר "רוחבו כרוחב גבו
10 של אדם מכתף לכתף", כלומר – לא יותר מכך.

(1) פרטי הדיעות בציור האפוד הובאו באנציקלופדי' תלמודית בערכו.
תו"ש מילואים לפ' תצוה סי' ה. ועוד.

(2) רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ט ה"ט.

(3) לשון הכס"מ שם – בהלכה ח.

בדפוסים שלפנינו בכס"מ (נסמן ה"ח) מעתיק מדברי הרמב"ם (שם)
"ומ"ש ועושה על ארבע זוויות של חושן ד' טבעות זהב וכו', וכותב: מפורש
במקרא פרשת תצוה (וממשיך) ורש"י בפירוש התורה בסוף פרשת פקודי
כתב באורך מעשה האפוד ויש קצת שינוי בין דבריו לדברי רבינו ע"ש.

ולכאורה: (א) מה שהביא מפרש"י בנוגע לאפוד, קאי לכאורה על
דברי הרמב"ם שם ה"ט ואילך (או שכוונתו כאן לציין כל הנאמר מה"ח
עד סוף הפרק)*. (ב) מ"ש "ורש"י בפירוש התורה בסוף פרשת פקודי",
היינו (כנראה) – כפי שנדפס בדפוס ראשון ודפוס שני דפרש"י (וכן בכמה
כתי"י רש"י שתח"י)**. שלאחרי סיום פרשת פקודי איתא שם: לפי
שפירשתי מעשה האפוד והחשן פריקים פריקים על פירוש המקראות כו'
אני כותב מעשיהם יחד. וממשיך לפרש (בקיצור קצת) על דרך פירושו
בפרשתנו (כח, ו).

[ולהעיר, שבב' כתי"י רש"י שתח"י**, מסיים (לאחר גמר פירושו
הנ"ל): לכך אני כותב מעשיהם כמו שהוא בכאן למען ירוץ כל קורא בו
כי כמו כן כתובים למעלה כסדר הזה בתוך הקונטרסים].

ובכל דפוסים וכת"י הנ"ל – ישנו להפרש"י גם בפרשתנו כח, ו (ע"ד
שהוא לפנינו). ואולי, מצד הכפלת הפירוש – השמיטו המעתיקים
והמדפיסים שלאח"י פי' הנ"ל מס"פ פקודי.

ואולי צ"ל בכס"מ (מפורש במקרא פרשת תצוה) ורש"י בפירוש

(* בדפוס ראשון דהכס"מ (והיציאה שלד): רש"י בפירוש התורה כו' (לא ורש"י כו'). ונראה דאינו המשך להקודם (וכן יש לפרש גם לגירסתנו). ועפ"י מ"ש "מפורש
במקרא פ' תצוה" קאי על (ה"ח שם) "ועושה על ארבע זוויות של חושן ד' טבעות זהב". ואולי התיבות שלאח"י בכס"מ "האפוד רחבו כרוחב גבו של אדם מכתף
לכתף וכו'" (שבדפוסים לפנינו באו אחרי ציון ה"ט) הן בהמשך לדבריו "יש קצת שינוי בין דבריו כו". ודווקא, וראה בסוף ההערה.

(** וכן הביא ברלינר בס"פ פקודי (בב' מהדורותיו).

ג.

"בגדים" או "תכשיטים"

29 כדי להבין את הדברים, יש להקדים ולציין את השאלה
30 המתעוררת בפסוקים אלו, אשר מפרשים אחרים¹⁶ מבין
31 פשטני המקרא עוסקים בה, ואילו רש"י אינו מסבירה: 31
32 בפסוק⁸ מפורט "ואלה הבגדים אשר יעשו: חושן ואפוד
33 ומעיל וכתונת תשבץ מצנפת ואבנט". ומתעוררת השאלה,
34 מדוע אין מופיעים כאן גם בגדי הכהונה האחרים "ציץ"
35 (ר"מכנסיים"¹⁷)?

36 זוהי שאלה בפשוטו של מקרא, ומדוע אין אנו מוצאים,
37 לכאורה, רש"י מיישבה¹⁷!?

38 ויש לומר, שהדבר מובן לפי פירוש רש"י על "חושן",
39 שעל כך מפרש רש"י "תכשיט כנגד הלב".

וההסבר לכך הוא:

41 מהותם של בגדי הכהונה, של הכהן הגדול, היא
42 כנאמר בתורה "ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד
43 ולתפארת"¹⁸.

44 ניתן להסביר זאת בשני אופנים: (א) אלו הם בעיקר
45 "בגדי קודש", אלא שבגדים אלו נעשו באופן נאה
46 במיוחד, של "זהב תכלת וארגמן... ושש"¹⁹, ואף במדתם
47 ובצורתם נעשו כבגדי מלכות, כך שהם "לכבוד
48 ולתפארת". (ב) בעיקר מיועדים הם ל"כבוד ותפארת" –
49 "תכשיטים", אלא שהתכשיטים נעשו בצורת בגדים: "בגדי
50 .. אהרן אחיך".

51 לפי זה יש לומר, שיש הבדל גם בסדר חשיבותם של
52 הבגדים, באלו מהם ניכר יותר שהם "בגדי קודש" – לכבוד
53 ולתפארת:

1 אומר לי שהוא חגור לו מאחוריו, רוחבו כרוחב גב איש
2 כמין סינר שקורין פורצינט שחוגרות השרות כשרוכבות
3 על הסוסים, כך מעשהו...", ולאחר מכן הוא ממשיך
4 ומפרט.

5 יש להבין: כאמור, חוץ מ"קצת שינוי" הרי דעת
6 הרמב"ם לגבי צורת האפוד היא כדעת רש"י. ומכך
7 שהרמב"ם אינו אומר על כך "ויראה לי" וכדומה (כדרכו
8 במקומות שהוא מציין הלכה שאין לה מקור¹⁰), מובן, שיש
9 לו מקור לצורה ולמדה זו.

10 ואילו רש"י מתבטא במילים "ולבי אומר לי",
11 שמשמעותן שהוא מחדש זאת לפי דעתו, בלי מקור?

12 יותר מכך, לדעת מפרשי רמב"ם¹¹ מקורו הוא בפשט
13 הפסוקים, שזוהי דרכו וזהו יסוד פירושו של רש"י על
14 התורה!

15 [למרות, שבדוחק רב יש לומר שמקורו של הרמב"ם
16 הוא בדברי חז"ל (בנוסח שהיה לפניו בברייתא דמלאכת
17 המשכן, וכדומה), אשר לא היה לפני רש"י].

18 יותר מכך: רש"י עצמו ממשיך ומביא בפירושו
19 הוכחות מפסוקים לגבי מספר פרטים של "פירוש
20 תבניתו": "נאמר¹² ודוד חגור אפוד בד, למדנו שהאפוד
21 חגורה היא, ואי אפשר לומר שאין בו אלא חגורה לבדה,
22 שהרי נאמר¹³ ויתן עליו את האפוד ואחר כך ויחגור אותו
23 בחשב האפוד .. ואי אפשר לומר שעל שם שתי הכתפות
24 שבו הוא קרוי אפוד, שהרי נאמר¹⁴ שתי כתפות האפוד,
25 למדנו שהאפוד שם לבד והכתפות שם לבד והחשב שם
26 לבד", ועוד. ולפי זה, הרי במספר פרטים עיקריים המקור
27 הוא אכן בפסוקים, ואין מובן¹⁵ מדוע הוא מתבטא על כך
28 בביטוי "ולבי אומר לי"?

17 בנוגע המכנסיים אינה קושיא (גמורה) בפש"ש"מ, כי כמה ענינים
בפש"ש"מ שאין רש"י מתרץ בתחלת הענין כי סומך הוא שיפרשו בהמשך
וסיום הענין. וכאשר לומדים המשך הפרשה ע"ד המכנסיים (פרשתנו כח,
מב) – מובן הטעם שלא נמנו המכנסיים בתחלה, כי הם אינם מ"אלה
הבגדים אשר יעשו" – שהם "לכבוד ולתפארת" (ראה לקמן בפנים). כ"א
אך "לכסות בשר ערוה"
[ונזכר רק אחר (פסוק מא) שמדובר לא רק ע"ד פרטי עשיית הבגדים,
כ"א גם בנוגע ללבישתם כו' – "והלבשת .. ומשחת אותם ומלאת את ידם
וקדשת אותם וכהנו לי" (ראה בארוכה במפרשים שבהערה הקודמת)].
אבל בנוגע לציץ, יוקשה ככפנים.
18 כח, ב.
19 שם, ו; טו – אפוד וחושן. ועד"ז בנוגע שאר הבגדים.

10 כמ"ש הרמב"ם באגרת לר' פנחס בר' משולם (נדפסה בקובץ
תשובות הרמב"ם ואגרותיו (לפסיא) סי' קמ). וראה לקו"ש ח"ב ע' 6
בשוג"ג.
11 ראה קרית ספר להמבי"ט על הרמב"ם שם: האפוד רוחבו כרוחב
גבו של אדם מכתף לכתף דמדמכתבי שתי כתפות חוברות יהי' לו וגו'
משמע שהוא רחב מכתף לכתף כו'.
12 ש"ב ו, יד.
13 צו ח, ז.
14 פרשתנו כח, כז.
15 גם להגירסא (הוספה?) * בחצ"ע"ג ברד"ה ואפוד: לא שמעתי
(שהוא לבוש). וגם להמשך לאח"י: ולא מצאתי בברייתא פירוש תבניתו.
16 ראב"ע, רשב"ם, חזקוני, בחי, בעל הטורים, מושב זקנים, כלי
יקר, אוה"ח. ועוד.

* וליתא בדפוס ראשון דפוס שני וכת"י רש"י (שתח"י).

26 על כך מחדש רש"י בפרשתנו "ולבי אומר לי שהוא
 27 חגור לו מאחוריו רוחבו כרוחב גב איש כמין סינר שקורין
 28 פורציני"ט שחוגרות השרות כשרוכבות על הסוסים כך
 29 מעשהו...":
 30 אמנם, רש"י מצטט הוכחות מן הפסוקים, כדלעיל, אך
 31 ראיות אלה באות רק להוכיח, כלשון רש"י, "שהאפוד שם
 32 לבד והכתפות שם לבד והחשב שם לבד", וש"האפוד שם
 33 תכשיט לבדו" 30 –
 34 אך מכל ההוכחות הללו אין מובן איזה תכשיט הוא
 35 האפוד,
 36 ומפשוטות הפסוקים, כאשר החושן והאפוד מופיעים
 37 תמיד ביחד וקשורים זה לזה, ניתן היה להסיק שזהו
 38 תכשיט נוסף כנגד מקום מסויים בגוף 31, כפי שהחושן
 39 הוא "תכשיט כנגד הלב".
 40 על כך אומר רש"י "ולבי אומר לי 32 שהוא חגור לו
 41 מאחוריו כמין סינר .. שחוגרות השרות כשרוכבות על
 42 הסוסים", אין זה תכשיט כנגד מקום מסויים בגוף בלבד,
 43 אלא תכשיט לנוי וליופי, המשמש כלבוש ממש 33, "כמין
 44 סינר",
 45 כי לדעת רש"י – בפשוטו של מקרא, כאשר התורה
 46 אומרת "ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת
 47 .. ואלה הבגדים אשר יעשו", ומשמטה אחר כך את הציץ,
 48 הכוונה היא, שאלה הם בעיקר "בגדים", אך הם נעשים
 49 באופן שהוא לכבוד ולתפארת, בדומה לתכשיטים. ולכן,
 50 לגבי כל אחד מבגדי הכהונה, מדגיש רש"י שכל אחד מהם
 51 הוא לבוש.

1 אם ננקוט בדרך הראשונה, שאלו הם בעיקר "בגדים",
 2 אלא שנעשו באופן שהוא "לכבוד ולתפארת", הרי אז
 3 ה"ציץ" – אשר הוא כל-כולו תכשיט 20, על-אף היותו
 4 אחד משמונת הבגדים – אינו זהה במהותו לשאר בגדי
 5 הכהונה של הכהן הגדול 21.
 6 אך אם סוברים שאלו הם בעיקר "תכשיטים", כדלעיל,
 7 באופן השני המתואר, הרי אז גם הציץ הוא מאותו סוג 22,
 8 ואדרבה, הוא העיקרי מסוג זה, כי 23 בו ניכרת הגדרתו
 9 כ"תכשיט" יותר מבשאר בגדי הכהונה.

ד.

"בגדים" שהם לכבוד ולתפארת

10 לפי זה יש לומר, שזהו אחד הטעמים לפירוש רש"י 8
 11 על "חושן – תכשיט כנגד הלב", כי בכך מוסבר מדוע אין
 12 התורה מונה כאן את הציץ, למרות שהיא מציינת כאן את
 13 החושן:
 14 אמנם, החושן הוא "תכשיט", אך הוא "כנגד הלב" 24,
 15 מקום שאנשים נוהגים ללבוש עליו בגדים, ולכן הוא נכלל
 16 בקטגוריה של "ואלה הבגדים" 25, לעומת זאת הציץ, אשר
 17 מקומו הוא (א) "ושמת אותו על פתיל תכלת והיה על
 18 המצנפת..." 26, (ב) "והיה על מצח אהרן" 27, איננו במקום
 19 שלובשים עליו בגדים, ולכן אין מנה בפסוקנו.
 20 בהמשך לכך מסביר רש"י את המלה "ואפוד". ותחילה
 21 יש לציין, שכבר לפני כן, בפרשת תרומה 28, מציין רש"י
 22 ש"חושן ואפוד מפורשים בואתה תצוה והם מיני תכשיט".
 23 וכך מובן מפשוטות הפסוקים בפרשתנו, שהן החושן והן
 24 האפוד אינם בגדים רגילים שהאדם לובש 29, אלא הם
 25 תכשיטים לנוי וליופי – לכבוד ולתפארת.

(25) להעיר גם מראב"ע פרשתנו כט, ה.
 (26) פרשתנו כח, לו. ועפ"ז י"ל הוהו כגדר תכשיט על בגד.
 (27) שם, לח.
 (28) כח, כז.
 (29) ראה ראב"ע פרשתנו כח, ב: לכבוד ולתפארת שיתפארו בהם כי
 אין אחד מישראל שילבש כאלה. וראה רמב"ן שם "כי אלה הבגדים
 לבושי מלכות הן".
 (30) ולהעיר מפרש"י שם כח, ה ד"ה וחשב אפודתו. שם כט, ה.
 (31) להעיר מסיידור רס"ג סדר העבודה ליה"כ (ע' רעא) "ונתלבש בו
 מלב ועד טבור".
 (32) ראה כפ"י רבינו מיוחס (הובא בתו"ש שבעה ע"ה): ורבי שלמה
 פ"י סינר וחגורה ולא ידעתי מנין הבין זה. ועוד שאין סדר המקראות
 שלמטה מתיישב ע"פ פירושו באפוד.
 (33) ראה גו"א לפרש"י תרומה שם בסופו: והאפוד לא ה" תכשיט
 אלא מלבוש .. אבל בחושן שהוא תכשיט שייך כו'.

(20) כבמפרשים שבעה ע"ה הבאה. וראה שבת (סג, סע"ב) מנין לתכשיט
 כ"ש שהוא טמא מציצן. וכן נקרא תכשיט בסוכה ה, א (אבל: א) שם הוא
 בניגוד ל"כלי". (ב) בפרש"י סוכה שם ד"ה תכשיט "מלבוש לאדם".
 ולהעיר מתורה ת"ש (ניזיר נד, ב) קרוב לסופו: ואור"ת תכשיט כלי
 מתכות שפיר מיקרו בגדים כדכתיב בבגדי כהונה אלה הבגדים אשר יעשו
 וחשיב ציץ. וראה הערה הבאה.
 (21) כבראב"ע (כח, ד. תשא לד, ו. ושם: כי שבעה הם בגדי כהונה).
 בחיי (כח, ד. לו). בעה"ט וכלי יקר שם. ולהעיר ממגדל עזו (הל' נזירות
 פ"ז ה"ח) בסופו שהקשה על ר"ת (שבעה ע"ה הקודמת): ועיקר קרא
 דואלה הבגדים לאו בציצן דוקא מיירי ולא אמני בהדיהו. ע"ש.
 (22) ולהעיר מלשון רש"י שבת שם ד"ה מציצן "שהוא דבר מועט
 ומנאו עם תכשיטי כהן".
 (23) וכמוכן גם בפשוטות הכתובים דרק הציץ ה" מזהב לבד, משא"כ
 שאר בגדי כהונה. ולהעיר גם מרמב"ן כאן: והציץ נזר המלכים הוא.
 ובראב"ע לקמן כח, לו "והשרים הגדולים כו".
 (24) ראה פרש"י שמות ד, יד בסופו. ראב"ע שבעה ע"ה הבאה.

ו.

הרמב"ם: בגדי הכהן הגדול הם תכשיטים

לעומת זאת, לדעת הרמב"ם, ארבעה בגדי הזהב של
 הכהן הגדול אינם מוגדרים כל כך כ"בגדים", אלא
 נחשבים בעיקר ל"תכשיטים"⁴⁰, וכפי שמוכן מן הפסוקים,
 שהציץ החושן האפור והמעיל אינם בגדים רגילים. ולכן,
 כאשר מבאר הרמב"ם⁴¹ את אופן עשיית בגדי הכהן
 הגדול, הוא פותח בציץ, כי בגדי הכהן הגדול הם בעיקר
 "לכבוד ולתפארת", והם כתכשיטים מיוחדים, ומהות זו
 מתבטאת באופן ניכר ביותר, כדלעיל בסעיף ג'⁴², בציץ⁴³.
 וכך מסביר הרמב"ם לגבי האפור, כפי שמוכן
 ממשמעות הפסוקים, שהוא כתכשיט מיוחד, בדומה
 ובהמשך לחושן שהיה תכשיט מיוחד⁴⁴.
 ולפיכך אין הרמב"ם יכול לומר "ויראה לי" וכדומה,
 כי דבר זה מובן מפשטות הפסוקים.

ז.

לפי רש"י - בגד; לפי הרמב"ם - תכשיט

לפי האמור לעיל מובן ההבדל בין רש"י לבין רמב"ם
 לגבי גודל האפור ואופן לבישתו:
 לדעת רש"י, האפור הוא בעיקר לבוש, משום צניעותו
 היתירה של הכהן הגדול, ולכן הוא סובר (א) שהאפור
 מתחיל ממתניו למטה מאציליו, ולא למעלה מכך, כי מעל
 לכך אין מתאים נימוק זה של צניעות, יותר מהגב. (ב)
 האפור "מגיע עד עקביו", משום צניעות, (ג) האפור הוא
 "כמדת רוחב גבו של אדם ויותר", "נקפל הסינר לפני
 הכהן על מתניו וקצת כריסו מכאן ומכאן", ובכך מודגש
 יותר שזהו "בגד" של הכהן.

1 וכך גם לגבי החושן, אשר רש"י מכנהו "תכשיט", הוא
 2 מפרש, שלמרות זאת הוא מוגדר כבגד³⁴ - "תכשיט כנגד
 3 הלב".

ה.

האפור - תכשיט שהוא בגד מיוחד

4 לפי זה מובן מדוע צריך רש"י להוסיף "שחוגרות
 5 השרות כשרוככות על הסוסים". שהרי, לכאורה: מה
 6 מוסיפה דוגמא זו להבנת צורת האפור, והרי רש"י כבר
 7 הסביר שהוא "כמין סינר" וכן את ה"לע"ז" "שקורין
 8 פורציני"ט, וכבר מובן מהו האפור³⁵.
 9 אלא, בכך מבהיר רש"י את מהותו ויחודו של לבוש
 10 זה:

11 (א) "שחוגרות השרות" - זהו בגד מיוחד של חשיבות,
 12 ולא של אנשים רגילים, ולכן הוא "לכבוד ולתפארת",
 13 בהמשך ל"חושן" - בגד של מלכות³⁶.

14 (ב) "כשרוככות על הסוסים" - במצב זה לובשות
 15 השרות יותר בגדים, ליתר צניעות, ואילו, ההיפך הוא
 16 בתכשיטים, שעונדים אותם בעיקר בזמנים שהם כדי
 17 "להראות העמים והשרים"³⁷.

18 כך מובן גם לגבי הכהן הגדול, שאין זה סתם תכשיט
 19 נוסף שהוא עונד, אלא זהו תכשיט שהוא כבגד, ומבטא
 20 את צניעותו היתירה של הכהן הגדול, כפי שכבר הוסבר
 21 לפני כן³⁸ על "ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא
 22 תגלה ערותך עליי", שמפני קדושת אבני המזבח אסור היה
 23 לעלות אליו במדרגות, למרות שכל הכהנים לבשו מכנסים.
 24 כך מובן גם לגבי הכהן הגדול, שמשום קדושתו היתירה
 25 הוא נדרש לצניעות יתירה³⁹.

(39) וי"ל שזהו שמוסיף רש"י בסיום פירושו "ועוד אומר לי לבי שיש
 ראי' שהוא מין לבוש כו", והיינו שהוא לא רק כמין סינר שחוגרות
 השרות כשרוככות על הסוסים, שלפ"ז הרי זה בעיקר חגורה הקרוב
 לתכשיט, אלא שזהו "מין לבוש" ממש. וראה חזקוני כאן כח, ו.
 (40) ועיין לשון הרמב"ם ה"ל כלי המקדש פ"ח ה"ד ובהסמך מ"ע
 לג.

(41) פ"ט מהל' כלי המקדש.
 (42) ולפ"ז נמצא דבפ"ח ה"ב שם דכתב "מעיל ואפור וחושן וציץ"
 כתבם בסדר חשיבותם כתכשיטים מלמטה למעלה. ואולי כי שם בא
 בהמשך לבגדי כהן הדיוט.

(43) וזה שבפסוק כח, ד אינו מזכיר הציץ, י"ל דהרמב"ם ס"ל כתיורין
 המושב זקנים או ע"ד תי' האוה"ח ("לצד מעלתו כו"). שם. ועצ"ע.

(44) בתוד"ה ואינה (שבת נו, סע"ב) - מפ"י הערוך כפי' "איסטמא"
 שבגמרא שם ("ג' דברים נאמרו באיסטמא אין בה משום כלאים ואינה
 מטמאה בנגעים כו") ("חתיכה של בגד מזהב וקבועין בה אבנים טובות
 ומרגליות ולפ"ז ינחא דמטמא במת ושרצים כשאר תכשיט אבל בנגעים

(34) ראה לקמן הערה 44.
 (35) - אבל בדפוס שני דרש"י כאן "שחוגרות הנשים", וכמו שהוא
 (בשאר הדפוסים וכת"י) לקמן כח, ו (ועד"ז שם, ז) "סינר של נשים".

(36) ויש לומר שגם בשאר הבגדים מדגיש רש"י בפירושו כאן (כח,
 ד) שהם בגדים מיוחדים כו': בסד"ה ואפור מביא הכתוב "כי כן תלבשנה
 בנות המלך הבתולות מעילים" - ובניילא מובן בנוגע למעיל (שבפסוק
 זה); בד"ה תשבץ (בנוגע לכתונת) "עשוין משבצות לניו והמשבצות הם
 כמין גומות העשויות בתכשיט זהב למושב .. אבנים טובות כו"; בנוגע
 למצנפת "כמין כיפת כובע", ולא סתם כובע שמונח על הראש (ואבנט
 הוא חגורה על הכתונת - וא"כ הוי פרט מה"כבוד ותפארת" של
 הכתונת). וראה בארוכה רמב"ן שם, ב. וי"ל שבכתונת וכובע שהם גם
 ככהן הדיוט, מדגיש רש"י רק זה שהם נעשו באופן מיוחד. משא"כ
 בבגדי כה"ג שהם בגדים מיוחדים מדגיש רש"י שהם בגדי מלכות ומצד
 זה הם "לכבוד ולתפארת".

(37) ע"ד מג"א א, יא.
 (38) ס"פ יתרו. וראה פרש"י שם. ובארוכה לקו"ש ח"א ע' 119 ואילך.

ה.

סדר הלבישה – בהתאם לשיטה

לפי האמור לעיל יש להסביר מספר פרטי הלכות
 בדברי הרמב"ם:
 לגבי סדר לבישת הבגדים אומר הרמב"ם⁵¹: כהן גדול
 אחר שחוגר באבנט לובש המעיל, ועל המעיל האפוד
 והחושן, וחוגר בחשב האפוד על המעיל מתחת החושן.
 מדברי הרמב"ם מובן, שהחגירה בחשב האפוד היא
 לאחר לבישת החושן.
 בפסוקים העוסקים בכך יש הבדלים: בציווי
 בפרשתנו⁵² נאמר לגבי סדר ההלבשה "ואת האפוד ואת
 החושן (ולאחר מכן) ואפדת לו בחשב האפוד", ואילו
 בפרשת צו⁵³, נאמר לגבי ביצוע סדר ההלבשה למעשה,
 "ויתן עליו את האפוד ויחגור אותו בחשב האפוד ויאפד
 לו בו", ורק לאחר מכן נאמר "וישם עליו את החושן".
 על כך אומר רמב"ן⁵⁴: והקדים בכאן ויחגור אותו
 בחשב האפוד קודם שישים עליו החושן. כי משה ידע
 בדרך הלבישה כי לעולם הבגדים תיכף ללבישת הבגד
 יחגור אותו בחגורה העשויה לו, באבנט תיכף לכתונת,
 ובחשב תיכף לאפוד, ואין ראוי שתהיה לבישת האפוד
 בהפסקות, אבל שם נאמר ואת האפוד ואת החושן ואפדת
 לו בחשב האפוד, לפי שקצר שם בענין החושן...
 אך מדברי הרמב"ם מובן, כדלעיל, שהחגירה בחשב
 האפוד היא לאחר לבישת החושן⁵⁵.
 ולפי האמור לעיל יש לומר⁵⁶, שדעת רמב"ן היא
 כשיטת רש"י, שהחושן והאפוד הם שני פרטים שונים
 בבגדי הכהן הגדול. ולכן הוא סובר, שתחילה חוגרים את

1 ואילו לדעת הרמב"ם בספר "היד החזקה", שזהו
 2 בעיקר "תכשיט", אין טעם לחדש פרטים אלו (ובמיוחד –
 3 בפשוטו של מקרא), שהאפוד היה "עד עקביו" ורחב יותר
 4 מגבו של אדם, אלא הוא אומר "רוחבו כרוחב גבו של
 5 אדם מכתף לכתף ואורכו מכנגד אצילי הידים מאחוריו עד
 6 הרגלים"⁴⁵.
 7 ודעתו של הרמב"ם ש"ואורכו מכנגד אצילי הידים",
 8 ולא כדעת רש"י, שהתחיל למטה מאציליו, משום שלדעת
 9 הרמב"ם אין האפוד והחושן שני תכשיטים נפרדים לגמרי,
 10 אלא הם מרכיבים ביחד תכשיט אחד שלם.
 11 כשם שהשימוש בחושן ובאפוד, כאשר שואלים
 12 באורים ותומים, והכהן משיב ברוח הקודש, הוא לא רק
 13 על ידי החושן, אלא גם על ידי האפוד, כדברי הרמב"ם⁴⁶
 14 "מעלת כהן גדול שמדבר על-פי האפוד והחושן ברוח
 15 הקודש",
 16 כך גם לגבי מהותם כתכשיט, שהם יוצרים ביחד
 17 תכשיט שלם⁴⁷.
 18 ולכן סובר הרמב"ם, שהאפוד אינו צריך להתחיל
 19 למטה מאצילי ידיו, במקום שמסתיים החושן, כדעת רש"י,
 20 אלא "מכנגד אצילי הידים", במקום⁴⁸ שעדיין ישנו
 21 החושן.
 22 דבר זה מובן מן הדיוק בלשון הרמב"ם⁴⁹, ומהדגשתו
 23 את הקשר שבין האפוד לבין החושן "נמצא כשלושב
 24 האפוד עם החושן יהיה החושן על לבו בשווה והאפוד
 25 מאחוריו וחשב האפוד קשור על לבו תחת החושן", וזהו
 26 תכשיט ובגד שלם אחד המורכב מן החושן אשר מלפניו
 27 "על לבו", ומן ה"אפוד" אשר "מאחוריו"⁵⁰.

ואבני מלואים (ע"ז כד, א) בנוגע לאבני החושן "כיון שחשן מחובר
 לאפוד קרי אפוד".
 (48) ראה גם חינוך מצוה ק' (בתחלתה).
 (49) שם פ"ט הי"א.
 (50) ביאור חושן ואיפוד ושייכותם זל"ז וכו' ע"ד החסידות – ראה
 תו"ח שמות (תק, א. תקי, ב ואילך). אה"ת פרשתנו (ע' א'תרמב ואילך).
 ס"ע א'תרסג ואילך). ועוד.
 (51) שם פ"ה ה"ג.
 (52) כט, ה.
 (53) ת, ז.ת.
 (54) בפ"י עה"ת צו שם.
 (55) ראה מלבי"ם צו שם.
 (56) ראה פנים יפות צו שם.

לא שאין הבגד עיקר כ"א הזהב ואבנים טובות ומהאי טעמא נמי אין בה
 משום כלאים" –
 ועפ"ז יש לומר לכאורה, שזהו הנפק"מ בין דעת רש"י והרמב"ם
 (הנ"ל בפנים) בנוגע לחושן (עכ"פ), אם הוי גדר בגד, או רק תכשיט –
 אם יש בה משום כלאים ומטמאה בנגעים או לא (וראה גם צפ"נ להל'
 כלאים פ"י הי"ב (ד, ב)). ועפ"ז יומתק מה שהשיטו הרמב"ם בסוף
 הל' כלאים – ראה ראב"ד שם (וראה רדב"ז שם). אבל ראה כס"מ שם
 דגם לדעת הרמב"ם יש בחושן אפוד משום כלאים. וראה בעל המאור
 ור"ן לביצה יד, ב. בחיי פרשתנו כת, ו. ואכ"מ.
 (45) משא"כ הכתונת י"ל דלדעת הרמב"ם הוי (בעיקר בגדר) לבוש,
 ובוה כתב (שם פ"ח הי"ז) "אורך הכתונת עד למעלה מן העקב".
 (46) שם ספ"ו.
 (47) להעיר מבחיי פרשתנו כח, ו: והאפוד הוא עיקר הבגד וע"כ
 הקדימה הפרשה כו'. וראה רמב"ן תרומה כה, ז בסופו. ועד"ז בתוד"ה

30 ידוע הסיפור שמספרים המלמדים לילדים ב"חדר"
 31 כשלומדים את פירוש רש"י על האפוד "כמין סינר ..
 32 שחוגרות השרות כשרוכבות על הסוסים", למרות שרוב
 33 התלמידים, ובמיוחד בני חמש למקרא, לא ראו זאת אף
 34 פעם,
 35 שפעם אחת ראה רש"י, בהליכתו ברחוב כיצד שרה
 36 רוכבת על הסוס חגורה בסינר, ורש"י הצטער על כך, מדוע
 37 הראו לו משמים מראה זה.
 38 לאחר מכן, בכותבו את פירושו על התורה במעשה
 39 האפוד, נתיישרה דעתו, כי למד מכך הוראה בעבודתו
 40 לקונו, על ידי פירושו על התורה – הסבר למעשה האפוד,
 41 וזהו ההסבר לכך שהראו לו מראה זה, כדי להבין טוב
 42 יותר את מעשה האפוד, כי מכך הוא הסיק, שאין זה
 43 תכשיט בלבד, כפי שמובן לכאורה מן הפסוקים, אלא זהו
 44 בגד, כפי שהתבאר לעיל בהרחבה.
 45 ואת זאת מלמד רש"י לבן חמש למקרא, שכל דבר
 46 שיהודי שומע או רואה (ולדוגמא: ראיית שרות הרוכבות על
 47 הסוסים), הרי זה רק לצורך לימוד התורה וקיום המצוות.

לבי אומר לי"

48 לפי זה יש לבאר, בפנימיות הענינים, מדוע מדייק
 49 רש"י בלשונו "ולבי אומר לי... ועוד אומר לי לבי", ואינו
 50 אומר כדרכו במקומות אחרים בפירושו, ואף בפסוק זה
 51 "ואני אומר", וכדומה:
 52 המראה שהוזכר לעיל, אשר ראה רש"י, אינו כדברים
 53 אחרים שבעולם שיהודי רואה או שומע, דברי היתר, דברי
 54 רשות, שעליו ללמוד מהם הוראה בעבודת ה', אלא זהו
 55 מראה שיהודי צריך להימנע מלראותו, כנאמר בגמרא⁶³,
 56 "באשה קראו מושב ולא מרכב",
 57 והכח לכך שאף ממאורע זה תבוא הוספה בעבודת ה',
 58 ויותר מכך, יתווסף בהבנת ובהשגת התורה, נובע מה"לב",

1 האפוד – ויחגור אותו בחשב האפוד, כסיום לבישתו, ורק
 2 אחר כך "וישם עליו את החושן".
 3 ואילו לדעת הרמב"ם, הרי למרות שבמנין שמונת בגדי
 4 הכהונה נמנים החושן והאפוד כשני בגדים, בכל זאת הם
 5 מרכיבים ביחד בגד שהוא תכשיט אחד⁵⁷,
 6 והרמב"ם נוקט כשיטתו לפני כן⁵⁸, שהחושן
 7 והאפוד צריכים להיות מחוברים זה לזה, "ולא יזח
 8 החושן מעל האפוד, וכל המזיח חושן מעל האפוד
 9 ומפרק חיבורן דרך קלקול לוקה", וזאת לא רק בשעת
 10 העבודה, כדעת אחרים⁵⁹, אלא אף שלא בשעת
 11 העבודה, כי זוהי הלכה לגבי עצם הבגד, שהחושן
 12 והאפוד צריכים להיות מחוברים זה לזה, ולא נפרדים
 13 –
 14 ולפיכך סובר הרמב"ם שגם לבישתם היא אחת "ועל
 15 המעיל (לובשים את) האפוד והחושן" (כבגד אחד),
 16 ולאחר מכן "וחוגר בחשב האפוד", שזהו סיום של
 17 לבישת האפוד והחושן גם יחד.

ט.

כל מה שיהודי רואה או שומע הוא לצורך עבודת ה'

18 מפירוש רש"י זה נלמדת הוראה נפלאה בעבודת ה':
 19 ידועה⁶⁰ תורת הבעל-שם-טוב, שכל דבר שיהודי רואה
 20 או שומע מהווה עבורו הוראה בעבודת האדם לקונו.
 21 דבר זה הרי מובן בפשטות: כיון ש"כל מה שברא
 22 הקדוש-ברוך-הוא בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה"⁶¹,
 23 והעובדה שהקדוש-ברוך-הוא קבע שיהודי זה יראה מאורע
 24 זה בעולם, הרי מובן שאין היא לבטלה ח"ו, אלא יש לה
 25 תכלית, אשר תכלית בריאת האדם היא "אני נבראתי
 26 לשמש את קוניי"⁶².
 27 ומסביר רש"י שענין זה אינו מופנה רק לכהן הגדול,
 28 ואפילו לא רק למי שגדול בשנים, אלא יש ללמד זאת גם
 29 לבן חמש למקרא:

(59) חינוך מצוה ק. סמ"ג ל"ת רצט. וראה יראים (השלם) סי' שיו. ועוד.

(60) כתר שם טוב (קה"ת) בהוספות סי' קכז-קכט (וראה גם סי' קכו) ובהערות שם.

(61) שבת עז, ב.

(62) משנה קידושין בסופה.

(63) פסחים ג, א.

(57) להעיר מתפילין (של יד ותשר) – שהן שתיים בכמה ענינים (טושו"ע וראדה"ז או"ח ר"ס כו. שו"ע אדה"ז שם סכ"ה סי"ג) וגם אחד (ראה שו"ע אדה"ז שם סכ"ב). וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 54 ואילך. אנציקלופדי תלמודית ערך הנחת תפילין סעיף א. וש"נ.

ולהעיר דתש"י ותש"ר הן דוגמת אפוד וחושן (אוה"ת פרשתנו ס"ע א'תרעג ואילך)*.

(58) שם פ"ט ה"י – ראה פנים יפות שם.

(* בוצ"ב (רל, טע"א ואילך) – הרבא באוה"ת שם ע' איתרפ. ובכ"מ דחושן ואפוד הו"ע תפילין וקשרא דתפילין. ואכ"מ.

- 1 היחידה שבנפש, הנקודה היהודית הנמצאת אצל כל
 2 ישראל בשווה, ואשר אינה שורה במוח, אלא בעיקר
 3 בלב⁶⁴, ועל דרגה זו, של יחידה, אינו חל שום העלם
 4 והסתר⁶⁵, על ידי שום דבר בעולם, ואפילו לא על ידי
 5 דברים שאינם לפי התורה, לכאורה,
 6 ואדרבה: הכוח להפוך אפילו זדונות לזכויות נובע
 7 מדרגת היחידה שבנפש, אשר בלב,
- 8 ולכן דוקא מצד "לבי" מבינים ומיישמים למעשה,
 9 ורואים שגם מראות שנראו בניגוד לרצונו – שרה רוכבת
 10 על סוס, צריך וחובה להצטער⁶⁶ על ראייתם, עד אשר גם
 11 מראיה בעלמא זו, בעל כרחו, יגיעו⁶⁷ ליתרון בקודש,
 12 כיתרון האור מן החושך⁶⁸, עד אשר כבעניננו, נוסף על ידי
 13 כך הסבר על מעשה האפוד⁶⁹, שהוא מבגדי הכהן הגדול,
 14 ש"עושים" לו על-ידי כך "כבוד ותפארת".
- (משיחות (מוצאי) ש"פ תצוה תשל"ז, תשל"ט)

64 ראה המשך תער"ב ח"א פל"ה. שערי אורה ד"ה וקבל פי"ז. ועוד.
 65 ראה גם תניא פי"ט.
 66 תחלה – סור מרע ואח"כ וע"ט – פי' בטוב (תורה).
 67 להעיר ממאמרי אדה"ז – פרשיות ח"א ס"ע רו.

68 קהלת ב, יג.
 69 להעיר מתורת הה"מ (אור המאיר, הובא ונתבאר באוה"ת ויצא כרך ה) תתסט, א ואילך) בזה שלבן רדף אחר יעקב. וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 163. ע' 280 ואילך.

אגרות קודש

ב"ה, ז' אדר, תשי"ח
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

במענה למכתבו, בו שואל באיזה אופן לנהוג כמנהגי חב"ד.

אין שאלתו מפורטת כדי צרכה, וחסרים גם כן פרטי סביבתו, ויתיעץ עם זקני אני"ש אשר להם יציע הנ"ל ויעשה כהוראתם.

(ב) שואל מהו שרש נשמתו למעלה.

הנה ידועה הוראת תורתנו הק' לא ברא הקב"ה בעולמו דבר אחד לבטלה, וה"ה בהנוגע לידיעות האדם שעליו להודע הענינים בהם תלוי תורתו ומצותיו ית' ואופני קיומם, ובהנוגע אליו מאי נפק"מ בזה ברור שאלתו האמורה, והרי ישנו לפניו השו"ע ובו נאמר כל מה שעליו לעשות ומה לו עסק בנסתרות?

(ג) מבקש עזרה ללימוד תורה בנגלה ובנסתר.

ידוע מאמר רז"ל יגעת ולא מצאת אל תאמין, ובמילא בו הדבר תלוי להיות עמל בתורה ומהדר בקיום המצות, ואז יצליחו השי"ת.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

לקוטי שיחות

פרשת תצוה - ז' אדר*

כרך כו

מתורגם ללשון הקודש

- 19 – כאשר במקומות רבים, ובסמוך לפרשתנו – בסוף
20 פרשת משפטים – כאשר מוזכר משה בשמו הרי זה
21 באופן שמדברים רק אודות משה – כאילו שלא
22 בפניו!

ב.

הסתלקות צדיק – עליה והימצאות בעולמות

- 23 ויש לומר, שההסבר לכך הוא:
24 נאמר בזהר⁶ "צדיקא דאתפטר אשתכח בכלהו עלמין
25 יתיר מבחיהי", שצדיק נמצא לאחר פטירתו בכל
26 העולמות, כולל העולם הזה⁷, יותר מאשר בחייו. ובמילים
27 "יתיר מבחיהי" אין הכוונה ליתרון פעוט, אלא ליתרון
28 שאינו בערך למצב הקודם (כפי שמבאר אדמו"ר הזקן⁸)
29 כ':
30 א) "בהיות הצדיק חי על פני האדמה" היו "חיי
31 הצדיק" מלוכשים ב"כלי ולבוש .. בגופו", ואפשר היה
32 לקבל אז רק הארה וכו', ואילו לאחר פטירתו אין חייו
33 "בתוך כלי", ומשום כך ניתן לקבל השפעה "מבחינת רוח
34 .. העצמיות"⁹ של הצדיק.
35 ב) פטירת הצדיק היא "עליית רוחו ונשמתו למקור
36 חוצבו", וגם דרגה זו של הצדיק, כפי שהוא ב"מקור
37 חוצבו", היא "אשתכח" כאן למטה.

(3) ראה פי' הרא"ש עה"ת ובעל הטורים ריש פרשתנו.

(4) ראה בכ"ז גם לקו"ש [המתורגם] חכ"א ס"ע 193 ואילך.

(5) ראה אגה"ק ביאור לסי' זך, אשר חיי הצדיק (שאינם חיים בשריים כ"א חיים רוחניים) אשתכח בעוה"ז גם לאחר פטירתו. וראה לקמן סעיף ב.

(6) ח"ג ע"א, ב (בשינוי לשון קצת). אגה"ק סי' זך וביאורו.

(7) ראה אגה"ק שם.

(8) אגה"ק שם (בהביאור).

(9) לכאורה צ"ל "העצמית" ולא "העצמיות", כמו שכתב תיכף אח"כ.

א.

שמו של משה אינו מוזכר

- 1 ז' אדר, יום פטירת משה רבינו¹, חל ברוב השנים
2 בסמוך לפרשת תצוה. וכנאמר בספרים², יש לכך רמז
3 בפרשה: פרשת תצוה היא הפרשה היחידה – "משנולד
4 משה" ועד משנה תורה³ – אשר שמו של משה אינו מוזכר
5 בה.
6 לכאורה, אינו מובן: בפרשת תצוה אינו מוזכר⁴ רק
7 שמו של משה במפורש, אך יש בפרשה פסוקים רבים
8 העוסקים במשה ואמורים לגביו – החל מפתחת הפרשה
9 ממש, ו"אתה (משה) תצוה", ובציוויים רבים נוספים
10 למשה.
11 ועוד: אי הזכרת הצדיק הוא להיפך ממהות ההסתלקות
12 של צדיקים. כאשר צדיק מסתלק מן העולם, הרי אין
13 פגיעה בשמו ובפעולותיו – הם נשארים לעד ואינם
14 נשכחים ח"ו. רק גופו⁵ של הצדיק הולך מן העולם.
15 וכיצד אומרים, אפוא, שהסתלקותו של משה רבינו
16 נרמזת דוקא באי הזכרת שמו?
17 יותר מכך: הציוויים למשה בפרשת תצוה נאמרים
18 בלשון נוכח – "תצוה", "ועשית", "ולקחת" וכדומה

(* שענינו באדר ראשון – סוטה (יב, ב): אותה שנה (דלית משה) מעוברת היתה (ונולד באדר א'). ואף שנאמר זה בביאור דברי ר' חנינא בר פפא – הרי אין לומר שחבריו פליגי עליו בדבר שבמציאות – עיבור השנה*. וראה שאילת יעב"ץ ח"א סק"ז. וראה מג"א או"ח סתק"פ סק"ח. ועוד (ראה לקו"ש חט"ז [המתורגם] ע' 364 הערה 5. וש"ו).

(1) להעיר דלכמה דיעות (הובאו בנ"כ טושו"ע או"ח סרצ"ב ס"ב. סדר הדורות ב"א תפח) מת משה בע"ש (כקביעות שנה זו (תשד"מ)). אבל אין כן דעת אדה"ז בשו"ע שם ס"ה (דאין לומר שס"ל כהט"ז שם – כי זהו חידוש גדול. ולמה לא רמזו אפילו – אדה"ז).
(2) מאור עינים פרשתנו. וראה לקו"ש שם הערה 2.

(* והכוונה ב"משבעה באדר ועד ששע בסיני תלתא ירחי" – ה"ז כיון שהיו ד' חדשים חסר יומיים, שאפילו את"ל שדווקא הוא – דווקא גדול יותר לומר דפליגי במציאות.

(ואף שבלאה"כ פליגי במציאות (אם ה' אותו היום כ"א ניסן או ר' סיון) – הרי ע"פ הכלל לא לאפשרי במחלוקת. אין טעם להוסיף עוד פלוגתא (ובמציאות) אם היתה שנה מעוברת.)

25 וזהו הרמז להסתלקותו של משה בפרשת תצוה:
 26 בעת הסתלקותו של משה הוא התעלה לעצמיותו
 27 שלמעלה מדרגה של שם, ולכן אין הוא נזכר בפרשת תצוה
 28 בשמו¹⁶ – "משה". אך הוא "אף כאן עומד ומשמש"¹⁷,
 29 ואדרבה – בכל עצמיותו, כפי שהוא במרום¹⁸, ומשום כך
 30 משה "נמצא בפרשת תצוה"¹⁹, ואדרבה – מדברים אליו
 31 בלשון נוכח. "אתה תצוה", המצביע, כדברי ה"כלי
 32 יקר"²⁰, על "מהות עצמותך" של משה.

ד.

גימטריא – מספר ה"כוהות"

33 כיון ששמו של משה אינו מוזכר בכל הפרשה, מובן
 34 מכך, שפרשת תצוה כולה קשורה ל"עצמיות" של משה,
 35 הנעלית מהשם משה²¹.
 36 ולפי הידוע, ומוסבר מספר פעמים²², שתוכנה של כל
 37 פרשה נרמז בשמה, יש לומר, שענין זה בקשר למשה נרמז
 38 בשם הפרשה, שהוא לפי מנהג ישראל, וכפי שמודפס
 39 בחומשים – "תצוה"²³.
 40 כדי להסביר זאת יש להקדים ולבאר: אמנם, אחד
 41 מארבעת אופני לימוד התורה הוא הלימוד בדרך הרמז,
 42 הכולל את ענין הגימטריאות, וכפי שאנו מוצאים
 43 בספריהם של גדולי ישראל, כגון בעל הטורים, מגלה
 44 עמוקות ועוד ועוד. אך מובן, שאין זו "שדה פרוצה",
 45 שכל אחד יחדש גימטריאות לעצמו, אלא לכל גימטריא
 46 יש צורך במקור²⁴.
 47 כאשר שתי מילים זהות בגימטריא שלהן, עדיין אין זו
 48 הוכחה הכרחית לקשר ומשמעות משותפת ביניהן,

1 יוצא מכך, שבהסתלקותם של צדיקים יש שני ענינים
 2 קוטביים: הסתלקות הצדיק בגשמיות כרוכה בהסתלקותו
 3 ועלייתו ברוחניות – הוא עולה בעילוי אחר עילוי, עד
 4 לשורשו ומקורו הראשון¹⁰, ל"עצמיות" הנעלית לחלוטין
 5 מ"גילוי", ומשום כך אין הצדיק נמצא בעולם באופן גלוי.
 6 אך מצד שני, כל "עצמיותו" של הצדיק לאחר פטירתו היא
 7 באופן של "אשתכח בכולהו עלמין", עד לעולם הזה¹¹.
 8 ולכן אפשר לקבל ממנו השפעה "יתיר מבחייהו".

ה.

לשון נוכח – למעלה משם

9 לפי זה יובן מדוע נרמזת הסתלקותו של משה דוקא
 10 על ידי אי הזכרת שמו, בפרשת תצוה¹²:
 11 שמו של אדם איננו עצם מציאותו, אלא השם הוא
 12 עבור הזולת, וניתן כדי שחולות יוכל לקרוא לאדם בשמו,
 13 בעוד שהאדם עצמו אינו זקוק לשם¹³.
 14 כפי שרואים במציאות, שהשם ניתן מספר ימים לאחר
 15 לידת התינוק, בעוד שמציאות הילוד קיימת מיד כשנולד
 16 ויוצא לאויר העולם, וכבר אז הוא נחשב ליוֹרש על פי
 17 התורה, יורש הכל.
 18 לעומת זאת, כאשר מדברים אל אדם בלשון נוכח –
 19 "אתה" – פונים אל עצם האדם, עצמותו וכללותו של
 20 האדם.
 21 וכך גם לגבי משה: השם "משה" ניתן לו זמן מה
 22 לאחר הולדתו. יותר מכך: שם זה¹⁴ – "משה" – לא ניתן
 23 לו, בפשטות, על ידי הוריו, אלא על ידי בת פרעה – כי
 24 מן המים משייתיהו¹⁵.

(20) ריש פרשתנו. וראה ד"ה זאת תורת הבית תרפ"ט (בסה"מ קונטרסים ח"א) פ"א. וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] חכ"א (עמ' 194. ע' 198 ואילך).
 (21) ראה הביאור בזה (כנוגע לפרטי הציווים דפ' תצוה) לקו"ש שם ואילך.
 (22) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 58 ואילך. וש"נ.
 (23) בכ"מ נקראת "ואתה תצוה" (ראה זח"ג רמו, א. סדר תפלות להרמב"ם. ועוד – ראה הנסמן בלקו"ש חט"ז [המתורגם] ע' 365 הערה 9) – אבל ע"פ מנהג ישראל הנפוץ בחומשים ועוד נקראת "תצוה".
 (24) ס' הגאולה להרמב"ן בתחלתו: אין אדם רשאי לדון בחשבון גימטריאות ולהוציא מהן ענין עלה בדעתו. וראה ס' שומר אמונים (להר"י אירגס) ויכוח א' (אות כ"כג) אודות הדיוק בכללי ואופני חשבון הגימטריאות.

(10) ראה גם סידור שער הל"ג בעומר (דש, ב"ג).
 (11) ראה גם אגה"ק סי' כח: פועל ישועות בקרב הארץ.
 (12) ראה גם לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 373 ואילך.
 (13) ראה תר"א ר"פ תרומה. ובכ"מ. ועיין לקו"ת בהר מא, ג.
 (14) ראה ויק"ר פ"א, ג: י' שמות נקראו לו למשה.
 (15) שמות ב, י.
 (16) ולהעיר מהמבואר בטעם שלא נזכר שם קדוש במג"א*, מפני שקשורה עם עצמותו ית' דלא אתרמיז בשום אות (תו"א מג"א ק, ב. שם בהוספות קכא, רע"ג. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ו (ס"ע 201 ואילך; ס"ע 206). חכ"א [המתורגם] ע' 224 ואילך. וש"נ).
 (17) סוטה יג, סע"ב. ספרי ברכה לד, ה. הקדמת הרמב"ם לפיה"מ קרוב לתחלתה.
 (18) ל' הרמב"ם שם. ובספרי שם: משרת למעלה.
 (19) ראה גם מאור עינים שם.

(*) ראה מגילה יג, ב – השיבות דו' אדר לימי הפורים.

25 ההסבר לכך הוא:

26 חז"ל מסבירים²⁷, ש"הלך הקדוש־ברוך־הוא מהלך

27 חמש מאות שנה לקנות לו שם"²⁸. ומוסבר על כך: העולם

28 באופן כללי, סדר ההשתלשלות, מבוסס על המספר "חמש

29 מאות"²⁹. על ידי ש"הלך .. מהלך ת"ק שנה" נוצר הענין

30 של "לקנות לו שם" - גילוי שמו של הקדוש־ברוך־הוא.

31 וכאמור לעיל, ש"שם" מצביע על דרגה הקשורה לזולת³⁰,

32 יש מישהו הקורא בשמו.

33 ואילו המספר תק"א - אחת יותר מת"ק³¹ - מצביע

34 על אחד, על יחידו³² של עולם, העצמיות הנעלית מ"ת"ק

35 שנה" של העולם, נעלית מסדר ההשתלשלות - נעלה

36 מ"לקנות לו שם".

37 ויש לומר שזהו ההסבר גם לגימטריא המובאת

38 בספרים³³, ש"אשר" הוא בגימטריא תק"א. כי "אשר",

39 מלשון אושר, מצביע על תענוג³⁴, שזהו הענין הנעלה

40 ביותר של האדם הקשור לעצמיותו³⁵, כנאמר³⁶: אין

41 למעלה מעונג.

42 וכך גם בנפש האדם: חז"ל³⁷ אומרים "חמשה שמות

43 נקראו לה" (לנשמה), ו"חמשה שמות" אלו, כולל השם

44 "יחידה" אינם עצם הנשמה³⁸ - אלו הם רק "שמות"

45 לעצמיות - "לה".

46 ולפי הידוע, ששלמותו של כל מספר היא כאשר הוא

47 מוכפל ב"יו"ד פעמים יו"ד"³⁹, יוצא, שהשלמות של

48 "חמשה שמות" של הנשמה מתבטאת במספר חמש

49 מאות⁴⁰.

1 המתבטאים, כסימן ובהוכחה²⁵, בזהות של הגימטריאות

2 שלהן.

3 [וכפי שמוכן גם מהסברו של אדמו"ר הזקן בתיא²⁶

4 על ענין הגימטריא, שהגימטריא של מילה מצביעה על

5 "בחינה אחרונה שהוא בחינת החשבון ומוסד כמה מיני

6 כוחות" הנמצאים ב"תיבה זו",

7 גימטריא זהה בין מילים מראה שיש להן אותו מספר

8 של "כוחות" ב"אור וחיות" שלהן, אך אין זה מחייב

9 שהמהות של הכוחות שבמילה אחת קשורה למהות

10 הכוחות של המילה האחרת.

11 כשידוע, שיש קשר במשמעות בין שתי מילים אלו,

12 הרי אז מהווה הגימטריא סימן שבשורשן יש אותם "מיני

13 כוחות" אשר "כלולות באור וחיות" של שתי מילים אלו,

14 אלא, שהן ירדו מדרגה לדרגה ועברו "מיעוט אחר מיעוט

15 - עד שלא נשאר מנמו (מאור וחיות זה) אלא בחינה

16 אחרונה שהיא בחינת החשבון ומספר...". ומשום כך אלו

17 הן שתי מילים שונות].

18 ובענינו: לגבי הגימטריא של המילה "תצוה" - הרי

19 בנוסף לכך שהיא מהגימטריאות ה"מודקרות לעין" - הרי

20 ההסבר שלהלן מבוטט על התוכן של פרשת תצוה, ולא רק

21 על חשבון גימטריא.

ה.

"תצוה" - תק"א

22 הגימטריא של "תצוה" היא תק"א. במספר זה - אחת

23 יותר מחמש מאות - נרמזת הדרגה של "עצם", הנעלית

24 מ"שם".

העצם שלמעלה מהתחלקות (ראה תו"א בהוספות (קט, סע"ד ואילך) בטעם שחגה"ש הוא יום אחד. וראה לקמן סעיף ו (מלקו"ת) בנוגע למספר ק"א; הנתק בלקוט פירושים כו' לתניא פט"ו (ע' רסט)).

(32) ראה ב"ר (פ"ג, ח): יום אחד .. הקב"ה יחידי בעולמו. ולהעיר מתוד"ה עד אחת - מנחות יח, א.

(33) סידור הארז"ל (סי' רש"ר וכן בקול יעקב) בסדר ההגדה פסקא ר"י הי' נותן בהם סימנים.

(34) תו"א ריש פרשתנו. ובכ"מ.

(35) ראה המשך תרס"ו (ע' עג) דגם רצון העצמי ענינו המשכת הנפש, משא"כ תענוג העצמי שהוא מתענג בעצמותו. ע"ש, ובהמשך תער"ב פרק רב.

(36) ס' יצירה פ"ב מ"ד. המשך תרס"ו ע' כה.

(37) ב"ר פי"ד, ט. דב"ר פ"ב, לו. זח"ב קנח, סע"ב.

(38) סה"מ תפר"ח ע' קיז. ועוד. וראה לקמן הערה 46.

(39) ראה בביאור מעלת מאה ברכות (תו"א בהוספות קכא, ד. ביאור"ה ר"פ ח"ש. ועוד. וראה ס' הליקוטים דא"ח הדצ"צ מע' ברכות, מאה ברכות ס"ב ושי"ט). ועוד. וראה הנסמן בהערה הבאה.

(40) להעיר ממאור"א (י, נד) "ת"ק ה' אחרונה בהכאה". וראה הנסמן

(25) ראה ס' הגאולה שם. אנציקלופדי תלמודית ערך גימטריא סעיף ב. וש"נ. אגרות קודש אדמו"ר מהור"צ ח"ח ע' שכד.

(26) שער היחוד והאמונה ספ"ז.

(27) קה"ר פ"ז, א (ב). מדרש שמואל פכ"ג.

(28) אוה"ת שמות ס"ע ל. סה"מ תר"ל ע' צט. סה"מ תרס"ח ע' פו.

(29) וראה לקו"ת אמור (לד, א) ועוד (ראה הנסמן בס' הליקוטים דא"ח הדצ"צ מע' מספרים (פרטי המספרים) ת"ק). וראה אוה"ת (ועד"ז בסה"מ תר"ל וסה"מ תרס"ח) שם, שלכן אין סתירה לזה מהידוע ד"ש נוחה פעמים מהלך ה' מאות שנה .. כדאי' בגמ'. .. דר"ל כי ענין כו"ו. ע"ש.

(30) במאמרים שבהערה 28 מובאר שהענין ד"הלך כו' לקנות לו שם" הוא ההמשכה פנימית (גילוי בחי' נעצמות או"ס) בבחי' ת"ק שנה דס' השתלשלות, שעי"ז נמשך להיות גילוי השם (כי "שם" ממשך העצם, ו"לקנות לו שם" היינו שהשם יהי' בגילוי כמו אור). ע"ש.

אבל מכל מקום ה"ז רק המשכת (וגילוי) העצם, ולא העצם (ממש) שלמעלה מגדר גילוי (ושם).

(31) להעיר מלקו"ת שם (וראה גם אוה"ת ואתחנן ס"ע קיג ואילך. ועוד) בנוגע ל"ישרה" שמספרו תקט"ז, המשכת בחי' י"ה בת"ק. וי"ל שזהו החילוק בין תק"א לתקט"ו, כי הוספת אחד (על ת"ק) מורה על

14 לחידוש שהוסבר לעיל, של תק"א לעומת ת"ק⁴⁶.

ז.

ה"עצם" - דוקא בגימטריא

15 לפי המוסבר לעיל, בסעיף ד', על משמעות
16 הגימטריאות, יש להסביר מדוע נרמז ענין זה אודות משה,
17 שכאן מדובר על ה"עצמיות" שלו שמעל ל"שם", דוקא
18 בגימטריא של שם הפרשה (תצוה), וכן דוקא במספר
19 הפסוקים:

20 כיון שמדובר כאן על ה"עצם" הנעלה מגילוי, לכן
21 רמזו הדבר דוקא בגימטריא, שהיא "בחינה אחרונה" שבה
22 אין שום "גילוי" של תוכן הדבר, כפי שהוסבר לעיל
23 בהרחבה,
24 ודוקא ב"העלם" של ה"בחינה אחרונה" - מספר
25 המילה - טמון ה"עצם" הנעלה מגילוי.

(משיחות ש"פ תצוה תשמ"א, תשמ"ג)

הקאי על "מי ששונה" ** או על "הפעם" (ראה תניא ספט"ו) - וע"ד
פרש"י בספר התורה "הזה - הזאת" (נצבים כט, כ) - אבל זה גופא
טעמא בעי. ואכ"מ.

46 להעיר מלק"ת שם (בסוף העמוד) שהענין דק"א הוא "בחי"
החמשיית .. ועי"ז פנימית הכתר .. ה' בחי' נרנח" ובתוך .. יחידה מלוכש
בחי' תחתונה דאור א"ס" (ראה לעיל בפנים סוס"ה דמספר תק"א הוא
העצם שלמעלה מיחידה).

1 ומספר זה, של "תצוה", תק"א אחת יותר מת"ק, רומז
2 לעצם הנשמה, הנעלה מ"חמשה שמות נקראו לה".

ו.

ק"א פסוקים

3 ענין זה בפרשת תצוה, שמדובר כאן על העצם הנעלה
4 מגילוי, נרמז גם במספר הפסוקים שבפרשה: "ק"א, מיכאל
5 סימן"⁴¹:

6 אדמו"ר הזקן מסביר בלקוטי תורה⁴² את ההבדל בין
7 המספרים ק' וק"א, שהמספר ק' מראה על שלמות סדר
8 ההשתלשלות, וק"א - על "חד ולא בחושבן", וכפי שהוא
9 מביא את הסבר המהרש"א⁴³ על דברי חז"ל⁴⁴ אינו דומה
10 שונה פרקן מאה פעמים לשונה פרקן מאה ואחת⁴⁵,
11 שהמספר מאה קשור ל"נפש רוח נשמה", "אבל השונה
12 פעם אחת יותר מזה הוא חלקן אלוהה מנעל",

13 יוצא מכך, שהחידוש של ק"א לעומת ק' דומה

בהערה 28. ועוד.

41 וראה מגלה עמוקות אופן זו (הובא בילקוט ראובני ריש פרשתנו)
ד"נעלם של משה" .. עולה ק"א, ולכן "בפ' תצוה שנעלם שם של משה
יש בו קא פסוקים".

42 ראה כב, ג.

43 בחדא"ג - חגיגה ט, ב.

44 חגיגה שם.

45 להעיר משתי הלשונות בזה: ואחד, ואחת - אף דכפשוטו תלוי

(* היינו: אותיות המילוי דשם משה - מס שין הא - שנעלמות במבטא.

(** שלאחרי ששונה ק' פעמים, ה"ה אחד - שממשיך בלימוד ענין זה.

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום רביעי עמ' א

משנה

1 המכה את חברו, בין באבן בין באגרוף, ואמרוהו למיתה - והתבוננו
2 הבית הדין במכתו ושיערו שימות, ואחר כך היקל - הוטב מצבו
3 ממה שהיה בתחילה, ואמרוהו שיחיה, ולאחר מכן הַכְּבִיד החולי
4 וְמָת, הדין שהרוצח חייב, שנראה שמת מחמת המכה, אלו הם
5 דברי חכמים. רבי נחמיה אומר, פטור משום שרגלים לדבר -
6 הדברים מוכיחים שלא מת מחמת מכה זו, שהרי היקל בינתיים.

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שבת קודש עמ' א

1 נשא את בתה ונעשית בכך חמותו, ובא עליה, נידון פְּאֵשֶׁת איש,
2 כיון שבשעה שנשא את בתה כבר היתה זו אסורה עליו משום
3 אשת איש, שוב לא חל איסור חמותו על איסור אשת איש, ואינו
4 נידון אלא בחנוך כדון בא על אשת איש.
5 רב אדא בר אבהו מקשה על דברי הברייתא: אָמַר לִיה רַב אֲדָא
6 בַּר אֶהֱרָה לְרַבָּא, מדוע אמרו שאם היתה חמותו ונעשית אשת איש
7 נידון פְּחֻמָּתוֹ בלבד, לידון נְמִי אַאיסור - והרי ראוי שיהיה נידון גם
8 על איסור אשת איש, דָּהָא - שהרי אָמַר רַבִּי אֶבְהוֹ ביבמות (כב). אף

9 שחולק רבי יוסי במשנתנו וסובר שאין איסור חל על איסור, מוֹדָה
10 רַבִּי יוֹסֵי בְּאִיסוֹר מוֹסִיף - באופן שהאיסור השני מוסיף ומחדש
11 דבר שלא היה באיסור הראשון, וכגון כאן, שמתחילה כשהיתה
12 אלמנה והיתה אסורה לו רק משום חמותו היתה מותרת לכל
13 אדם, וכשנעשית אשת איש נוסף בה איסור לכל העולם, באופן זה
14 מודה רבי יוסי שאיסור חל על איסור, שמתוך שחל עליה איסור
15 אשת איש להיאסר על כל העולם, חל גם לגביו, ונוסף לאיסור
16 חמותו שהיה לפני כן.

ילקוט לוי יצחק על התורה

להפסיקם זה מזה, והוא לעשות מהם ד"ק, ועל דרך שמושה
טחן את העגל, שהוא עכו"ם צ"ו עד אשר ד"ק, וד"ל.
תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס סוף עמוד שטז

שמות לב, כ - ויקח את העגל אשר עשו וישרף
באש ויטחן עד אשר דק ויזר על פני המים וישק
את בני ישראל

סו

רמז בדיוק לשון הפסוק – משה טחן את העגל שהוא
עכו"ם (הנק' "צו" כמאהז"ל סנהדרין נו, ב) – "עד אשר
דק"

כתיב' משפטי ה' אמת צדקו יחדו, ועיין עין חיים
בשער הירח בדרוש² דאטב"ח באותיות ק"ץ וד"ו, והם
בסמ' דקדושה שהם אמת, וכשיש מהם יניקה³ ללעו"ז ח"ו,
נעשה שקר היפך האמת.

וזהו שהופסק' בין צ"ו באותיות ד"ק, הוא להורות שבחי'
צ"ו שאין צו' אלא עכו"ם, והוא היניקה ללעו"ז וצריך

(1) תהלים יט, י.

(2) עין חיים שער (לה) הירח פרק ד ופרק ה.

(3) בלקוטי לוי יצחק כאן שבפנים (לפנ"ז – בע' שטו): "כי מהוד דמל'
(הוא אותיות ק"ץ) שהוא סוף קו השמאל יכול להיות יניקה ללעו"ז
.. כי שם הגבורות קשות מאוד". וראה עין חיים (המצויין כאן בפנים)
שאותיות ד"ו שבדעת "פשוט הוא שאין בכל הנוקבא ה' גבורות
מקובצות יחד כמו בדעת שלה" – ולכן יכולה להיות יניקה מגבורות
דדעת (ד"ו) והוד (ק"ץ) דמל', וזהו ענין ההפסקה בצדק"ו.

(4) פירוש: בתיבת "צדקו", הנה יש האותיות "צו" בהתחלת וסוף
התיבה, ואותיות "דק" באמצע, כדי לחלק בין האותיות "צ" – "ו"
המורה על עבודה זרה, שלא יתחברו. וזהו "אמת צדקו", משא"כ
כשיש אותיות "צו" ביחד, אז זה "שקר", "אין צו אלא ע"ז" כדלקמן.

(5) סנהדרין נו, ב. ("בראשית ב, טז) ויצו ה' אלקים על האדם לאמור,

ויצו זו עבודת מוכבים".

ראה דרך מצותיך קו, א וז"ל: השפע בעולם הזה נמשכת דרך לבוש
הטבע, פירוש, שהיא מתלבשת ומתעלמת ומסתתרת עד שנראה
כאילו עולם במנהגו נוהג דרך הטבע, ובאמת הכל בא מהש"י בכבודו
ובעצמו אלא שהוא מסתיר שפע אלקותו כ"כ עד שלא יראה בגילוי
דבר ניסי ויוצא מנהג העולם כ"א שיראה הכל כאילו הוא דבר טבעי . .
וה"ש הארזי"ל ע"פ צו את בני' שהוא בחי' שם א"ל* אדנ"י שעולה
בגימ' צ"ו וידוע מארז"ל אין צו אלא ע"ז (עיי' סנהדרין נ"א] ב) והיינו
שבחי' ע"ז יונקת מש' אל אדני וזהו הכוונה באמירת פ' התמיד להתיש
כחה עיי"ש, ולכאורה יפלא מה ענין ע"ז לשם אל אדני, אלא הענין כי
שם זה הוא השולט בעשי' שבו ועל ידו נמשך חיות מא"ס ב"ה בעולם
העשי', וההשפעה הנמשכת בעשיה צריכה להסתתר בלבוש גם ועב
עד שיתראה כאילו עולם כמנהגו נוהג וזהו ענין ע"ז שהוא בחי' היש
וכפירה באלקות לומר אני ואפסי עוד וכחי ועוצם ידי כו' כנ"ל רק דקרו
ל' אלקא דאלקייא כמ"ש בלק"א ולכן אמרז"ל אין צו אלא ע"ז ששפע
אל אדנ"י נמשכת דרך לבוש הטבע שהוא בחי' ע"ז ובחי' יש כנ"ל.
עיי"ש.

וראה פרי עין חיים שער עולם העשי' פרק ג. לקוטי תורה פרשת מסעי
פט, ב. אור התורה פרשת ראה עמוד תשכז. תורת מנחם – ספר
המאמרים ה'תשכ"א עמוד רכג. לקמן סי' קט הערה 18. ילקוט לוי
יצחק עה"ת חלק ג סי' קמו.

(* א"ל (בגי' 13) + אדנ"י (56) = 69, כמספר צ"ו. ראה לעיל סי' לא.
לקמן סי' קי.

בוודאי נהג במנהג אנ"ש בזמן האחרון בנתינת צדקה ביום
ההולדת לפני תפילת שחרית ומנחה או ביום שלפניו – כשחל
יום ההולדת בשבת-קודש או ביום טוב – לימוד שיעור נוסף
הן בתורת הנגלה והן בתורה החסידות

ממכתב ראש-הודש אדר, תש"כ

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

שְׁלוֹם לְעַד

בְּיָמֵינוּ שֶׁל שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, שֶׁחֻקְמָתוֹ הִיָּתָה גְדוּלָה כָּל כָּךְ עַד שֶׁכָּל מַלְכֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם הִתְבַּטְּלוּ בְּפָנָיו, שָׁרַר הַשְּׁלוֹם בְּעוֹלָם. אֲלָא שְׁבֹסוּפוֹ שֶׁל דָּבָר לֹא הַמְּשִׁיחַ שְׁלוֹם זֶה בְּדוֹרוֹת הַבָּאִים, וְהָעוֹלָם נִקְלַע שׁוֹב וְשׁוֹב לְמַצְבֵי שְׁנָאָה וּמְלַחְמָה, שֶׁהוֹכִילוּ בְּסוּפוֹ שֶׁל דָּבָר לְחַרְבוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

בְּגֵאֻלָּה הַקְּרוּבָה דְרָגַת הַשְּׁלוֹם תִּהְיֶה גְבוּהָ אִף יוֹתֵר מִן הַשְּׁלוֹם שֶׁשָׁרַר בְּעוֹלָם בְּיָמֵי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה. הַהֲבִדֵל יִהְיֶה נְעוּץ בְּכֶךְ שֶׁשְׁלוֹם זֶה יִהְיֶה נִצְחִי וְשׁוֹם דָּבָר לֹא יוֹכֵל לְבַטְּלוֹ לְעוֹלָם!

(ע"פ שיחת ש"פ אמור תנש"א. מתוך לקראת שבת)

שׁוּקָא דְבִרְסָקִי

עַל הַפְּסוּק "וְאִף גַּם זֹאת בְּהִיוֹתְם בְּאֶרֶץ אֲבִיבֵיהֶם לֹא מְאַסְתִּים וְלֹא גַעַלְתִּים לְכַלְתֵּם" (בְּחֻקְתָּי כו, מד) פָּרְשׁוּ בְּזֵהָר (סוף פְּרֻשַׁת בְּחֻקְתָּי): בְּזִמְן הַגְּלוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם כְּכֹלָה הַמְּצוּיָה בְּשׁוּקָא דְבִרְסָקִי, שְׁרִיחוּ רַע, וְהַחֲתִן (הַקֶּב"ה), מִצַּד גְּדֹל אֲהַבְתּוּ אֶל הַפְּלָה, . הוֹלֵךְ לְמָקוֹם שֶׁסָּם הִיא מְצוּיָה, . מִבְּלִי לְהִתְחַשֵּׁב עִם הָרִיחַ הָרַע, וְלֹא עוֹד, אֲלָא שְׁדוּמָה עֲלוּי כְּשׁוּק שֶׁל בְּשָׂמִים.

כָּל זֶה הוּא סֹדֵר שֶׁל זְמַן הַגְּלוּת. אֲבָל עֲכָשׁוּ כְּבָר הִגִּיעַ הַזְּמַן שִׁיְהִי "דְּאֵלָאֵי גְלוּת" (קוץ הַגְּלוּת). וְעֲלִינוּ לְהִיוֹת מוֹכְנִים וּמְזַמְנִים לְגֵאֻלָּה הָעֲתִידָה. מוֹכְנֵי, . אִם כֵּן, . שְׁלֹא יִתְכַּן "לְלַכֵּת אֶל הַחֲפָה" עִם הַקֶּב"ה עִם אוֹתָם הַלְבוּשִׁים שְׂדֵי בְּהֵם כְּאֲשֶׁר הִרְחוּב הוּא שׁוּקָא דְבִרְסָקִי...

(לקוטי שיחות כ עמ' 178. מתוך לקראת שבת)

"כְּנַפֵי נְשָׂרִים" וְ"עֲנַנֵי שְׂמִיָּא"

כְּשֶׁם שְׁנֵאֵלֶת מְצָרִים הִיָּתָה בְּאִפְנוֹ שֶׁכָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ בְּאֲחֻדוֹת (כִּי כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ בְּמָקוֹם אֶחָד - בְּאֶרֶץ מְצָרִים), וּבְהִיוֹתָם בְּמַצָּב זֶה הוֹצִיאָם הַקֶּב"ה מִמְּצָרִים "עַל כְּנַפֵי נְשָׂרִים" ... - כְּמוֹ כֵּן בְּנוֹעֵץ לְגֵאֻלָּה מֵהַגְּלוּת הָאֲחֻרֹנָה שֶׁעַל יָדֵי זֶה שְׂבִנֵי יִשְׂרָאֵל נִמְצָאִים בְּמַעֲמָד וּבְמַצָּב שֶׁל אֲחֻדוֹת, מוֹצִיאָם הַקֶּב"ה מֵהַגְּלוּת בְּאִפְנוֹ דְ"אָרוֹ עִם עֲנַנֵי שְׂמִיָּא".

(תורת מנחם תשמ"ג ח"ב עמ' 803. מתוך לקראת שבת)

עַד שִׁיכְלוּ הַנְּשָׁמוֹת שֶׁבְּגוּף

תְּכַלִּית הַכְּוִנָּה שֶׁל בְּרִיאַת הָעוֹלָם הִיא שִׁיְהִיָּה לְהַקְב"ה "דִּירָה בְּתַחְתּוּנִים" לְכֵן לֹא דִי בְּכֶךְ שֶׁהַנְּשָׁמוֹת נִמְצָאוֹת לְמַעְלָה, אֲלָא עֲלֵיהֶם לְרִדַת לְמַטָּה דוּקָא, שֶׁהוּא מָקוֹם הַ"דִּירָה". וְכִשְׁיָרְדוּ כָּל הַנְּשָׁמוֹת לְמַטָּה דוּקָא, יָבִיא הַדְּבָר לְבִיאַת הַמְּשִׁיחַ וְתִשְׁלֵם הַכְּוִנָּה שֶׁל "דִּירָה בְּתַחְתּוּנִים".

הָיִי אוֹמֵר: כְּאֲשֶׁר נוֹלַד תִּינוּק יְהוּדִי, אִין זֹו שְׁמַחָה פְּרֻטִית שֶׁל הוֹרֵיו וּמִשְׁפַּחְתּוֹ בְּלִבְד; זֹו שְׁמַחָה בְּכָל הָעוֹלָמוֹת וְעַבּוּר כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּמַשְׁךָ כָּל הַדּוֹרוֹת! שְׁפֹן כָּלֶם צְמִאִים וּמְתָאִים לְהִגִּיעַ לְתַכְלִיתָם וּשְׁלֵמוֹתָם, שֶׁהִיא בִיאַת הַמְּשִׁיחַ, וְלִבַּת כָּל יָלֵד יְהוּדִי מְקַרְבָּת וּמְזַרְזָת אֶת הַגֵּאֻלָּה.

(שיחת ש"פ במדבר תשי"ז. מתוך לקראת שבת)

"בֵּית מְלֵא סְפָרִים" בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת

בְּגֵאֻלָּה הַשְּׁלֵמָה יְתוּסַף גַּם בְּהֶעָנִין שֶׁל "בֵּית מְלֵא סְפָרִים" בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת - שְׁהָרִי, לְאַחֲרֵי כָּל מָה שְׁנִתְגַּלָּה בְּהַפְתָּבִים וְהַסְפָּרִים דְתוֹרַת הַחֲסִידוֹת עַד לְיָמֵינוּ אֵלֶּה, אִין זֶה בְּעַרְךָ לְגִלּוּי פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה לְעֵתִיד לְבוֹא, עַל יָדֵי מְשִׁיחַ צְדֻקָּנוּ שִׁיְלַמֵּד תּוֹרָה אֶת כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ, וְעַד לְתוֹרָה חֲדָשָׁה מְאֵתִי תִצָּא, מֵהַקֶּב"ה בְּעֲצָמוֹ, וּבְוִדָאֵי כִתְבוּ הַ"תּוֹרָה חֲדָשָׁה" שִׁישְׁמַעוּ מֵהַקֶּב"ה בְּעֲצָמוֹ, וּבְמִלָּא יְתוּסַף עוֹד יוֹתֵר בְּהֶעָנִין דְ"בֵּית מְלֵא סְפָרִים".

(תורת מנחם תנש"א ח"ב ע' 104. מתוך לקראת שבת)

עוֹלָם חֲדָשׁ

מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ יְלַמֵּד בְּגֵאֻלָּה חֲדוּשֵׁי תּוֹרָה מְפֻלְאִים. בְּמַקְבִּיל, יִתְגַּלָּה גַּם חֲדוּשׁ עֲצוּמִים בְּשָׂמִים וּבְאֶרֶץ: תִּתְגַּלָּה בְּהֵם הַנוֹכְחוֹת שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ. בְּאוֹתָהּ מִדָּה שֶׁחֲדוּשֵׁי הַתּוֹרָה הַצְּפוּיִים יִהְיוּ כֹה נִשְׁגָּבִים, עַד שְׁאוּמְרִים חֲז"ל "תּוֹרָה שְׁאֵדָם לְמַד בְּעוֹלָם הַזֶּה - הַכָּל הִיא לְפָנֵי תּוֹרָתוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ" - כֶּךְ גַּם הַתְּגַלּוֹת נוֹכְחוֹתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּבְרִיאָה תְּחוּלָל שְׁנוּי כֹה מֵהוֹתִי, עַד שֶׁהַנְּבִיא מְכַנֶּה אֶת הָעוֹלָם שֶׁלְעֵתִיד לְבוֹא "שְׂמִים חֲדָשִׁים וְאָרֶץ חֲדָשָׁה".

(על פי שיחת שבת פּרשׁת נשׂא תנש"א. מתוך לקראת שבת)

ענינו של הרצון לצאת מהגלות

בזמן הגלות בכלל ובדורותינו אלה בפרט, אשר מצר הגלות מעיק ביותר מתאנים כל ישראל לביאת המשיח, בכדי לצאת מן המצר אל המרחב בגשמיות וברוחניות.

וזהו פונת מאמר רבותינו זכרונם לברכה אין בן דוד בא אלא בהסח הדעת. דעת הוא מלשון התקשרות

שמקשר דעתו בחזק ואמץ (תניא פרק ג) והתקשרות הדעת הוא בענינים הנוגעים בפנימיות הלב.

וזהו "אלא בהסח הדעת" - שהרצון והחפץ לביאת המשיח צריך להיות, לא מצד ענינים שנוגעים לעצמו, בחינת דעת, כי אם בכדי שישלם רצון וכוונת הבורא, "דנתאנה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים".

(משיחת ש"פ עקב תשי"ג. מתוך לקראת שבת)

אגרות קודש

ביה, י"ח אדר, תשי"ח
ברוקלין.
שלום וברכה!

נעם לי לקבל פ"ש ממנו ע"י הרה"ח אי"א נו"י רב פעלים מו"ה שלמה זלמן שי קצנלנבויגן, עם תרומתו, וכיון שנתקבל בימים שגובים למעות חטים, נמסרה תרומתו לקופת מעות חטים, ממנה עוזרים לעניים לקמחא דפסחא.

והנה בודאי למותר להאריך במה שמקרא מלא דבר הכתוב הלא פרס לרעב לחמך וגו' (ישעי' נח, ז) ומבשרך לא תתעלם, כוונתי בזה - אף ששקולה צדקה כנגד כל המצות, הרי נצטווה כ"א מישראל לשמור תרי"ג מצות, ז.א. תרי"ב מצות לבד מצות הצדקה, ומובן שקיום המצות טובה היא להאדם המקיימם וניתנו לו מראש הכחות שיוכל לקיים אותם, ואם בהנוגע לכל או"א מבני ישראל הדברים אמורים, עאכו"כ בהנוגע לאלו שזכו ללמוד בישיבת תומכי תמימים, אשר כפי ששמעתי גם הוא מכללם, והרי בישיבות אלו המשיכו רבותנו נשיאנו כחות עצומים וחיות מיוחדת בחינוך ואופנו, ובהיותם (כוונתי לנשיאנו) גם כפשוטם מחנכים טובים ומנוסים, בודאי שנעשה כל זה באופן שיהי רישומם ניכר ופועלים אפילו לאחר כמה שנים שיצאו מן הישיבה, וכלל כללו חז"ל זרוק חוטרא לאוירא ואעיקרי קאי.

וינעם לי לקבל ממנו ידיעות מזמן לזמן ע"ד האמור, ומובן שיוכל לכתוב באיזה לשון שקל לו יותר או גם להודיע ע"י אחרים.

בברכה לבריאות ולבשו"ט בכל האמור.

חומש יומי

פרשת תצוה

~ יום ראשון ב' אדר ~

כֹּוֹאֵת תִּפְקֹד יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְבּוּן לָךְ מִשְׁחָא זִיתָא דְכִיָּא פְּתִישָׁא לְאַנְהָרָא לְאַדְלָקָא בּוֹצִינָא תְדִירָא :

כּו (ב) וְאַתָּה תִּצְוֶה | אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ פְּתִית לְמֵאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תְּמִיד :

מְדַלֵּיק עַד שֶׁתִּהְיֶה שְׁלֵהֶבֶת עוֹלָה מֵאֲלִיָּה (שבת כא).
תְּמִיד • כָּל לַיְלָה וְלַיְלָה קְרוִי "תְּמִיד", כְּמוֹ שֶׁאַתָּה אוֹמֵר (במדבר כח) "עוֹלֹת תְּמִיד" וְאֵינָה אֲלָא מִיּוֹם לַיּוֹם, וְכֵן בְּמִנְחַת חֲבִיתִין גַּאֲמַר (ויקרא ו) "תְּמִיד" וְאֵינָה אֲלָא מִחֲצִיתָה בְּבֹקֶר וּמִחֲצִיתָה בְּעֶרֶב, אָבֵל "תְּמִיד" הָאֲמֹר בְּלַחֲם הַפָּנִים, מִשְׁבֶּת לְשִׁבֶת הוּא.

כּו"י • וְאַתָּה תִּצְוֶה • זָךְ • בְּלֵי שְׁמֵרִים, כְּמוֹ שֶׁשְּׁנִינוּ ב'מִנְחוֹת': (דף פו) 'מְגַרְגְרוּ בְּרֹאשׁ הַזֵּית וְכוּ'. • פְּתִית • הַזֵּיתִים הָיָה כּוֹתֵשׁ בְּמִכְתָּשֵׁת וְאֵינּוּ טוֹחֲנִין בְּרִיחִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בּוֹ שְׁמֵרִים, וְאַחַר שֶׁהוֹצִיא טָפָה רֵאשׁוֹנָה, מְכַנִּיסֵן לְרִיחִים וְטוֹחֲנִין, וְהַשֶּׁמֶן הַשְּׁנִי פְּסוּל לְמִנּוּחָה וְכֶשֶׁר לְמִנְחוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "פְּתִית לְמֵאֹר" וְלֹא פְּתִית לְמִנְחוֹת. לְהַעֲלֹת נֵר תְּמִיד •

~ נקודות משיחות קודש ~

בְּתוֹרַת ה' וְחֻקְמָתוֹ תִּתְבַּרְךְ, וַיִּשְׁעֲבֹד שְׁכֻלוֹ לְגַמְרֵי מִכָּל וְכָל.

וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף: זֶהוּ שֶׁאֵנּוּ אוֹמְרִים בְּתַפְלָה – "וְנִפְשֵׁי כְּעָפָר לְכָל תְּהִיָּה, (ועל-ידי-זה) פָּתַח לְבִי בְּתוֹרָתְךָ."

(לְקוּטֵי שִׁיחוֹת' כִּרְך ד, עמוד 1276)

על-ידי 'פְּתִית' – הַתְּבַשְׁלוֹת וְכִתִּישָׁה עֲצָמִית, מְגִיעִים לְבַחֲיַנַת 'מֵאֹר' שְׁבִתוּרָה.

לְמוֹד הַתּוֹרָה צְרִיף לְהִיּוֹת בְּכַשׁוּל וְהַנְּחַת עֲצָמוֹתוֹ שֶׁל הַלּוּמֵד, מִתּוֹךְ יְדִיעָה וְהַכְרָה שֶׁהוּא לּוֹמֵד אֵת חֻקְמָתוֹ וְרִצּוֹנוֹ תִּתְבַּרְךְ; וְלֹא זֶה בְּלֶבֶד שְׁלוּמֵד בְּהַתְמַדָּה וּשְׁקִידָה, אֲלָא שֶׁמֶסְלַק אֵת עֲצָמוֹ בְּסִלוּק אֲמִיתִי שֶׁכָּל חֲפָצוֹ יִהְיֶה אֵף וְרַק

כּא כְּמִשְׁפָּן זִמְנָא מִבְּרָא לְפִרְכָּתָא דְעַל סִהְדוּתָא יִסְדֵּר תְּתָה אֶהְרֹן וּבְנוֹהֵי מִרְמִישָׁא עַד צְפָרָא קָדָם יִי קָיָם עֲלֵם לְדִרְיָהוֹן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כּא (כא) בְּאַהֲל מוֹעֵד מַחוּץ לְפִרְכַּת אֲשֶׁר עַל־הַעֲרֹת יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֶהְרֹן וּבְנָיו מִעֶרֶב עַד־בְּקֶר לְפָנֵי יְהוָה חֲקַת עוֹלָם לְדוֹרָתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ם

הָאֲרַפִּין, וְכֵן לְכָל הַלֵּילוֹת, וְאִם יִנְתַּר אֵין בְּכֹךְ כְּלוּם.

כּו"י • מִעֶרֶב עַד־בְּקֶר • תֵּן לָהּ מִדְּתָה, שֶׁתִּהְיֶה דוֹלְקֶת מִעֶרֶב עַד בְּקֶר, וְשִׁעְרוֹ חֻקִּים חֲצִי לּוֹג לְלֵילִי טַבַּת

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

וּבְנָיו מִצָּאת הַכּוֹכָבִים עַד הַבֶּקֶר לְפָנֵי ה'. חֲקַת עוֹלָמִי עַד לְדוֹרוֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

תְּדַלֵּיק בּוֹ אֵת הַמִּשׁוּאוֹת בְּתִמְדוּת. (כא) בְּאַהֲל מוֹעֵד, מַחוּץ לְפִרְכַּת אֲשֶׁר לְפָנֵי הַעֲדוּת, יְכִין אֹתוֹ אֶהְרֹן

(ב) וְאַתָּה, לְכֹךְ צִוֶּה אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יָבִיאוּ לָךְ שֶׁמֶן זֵית זָךְ לְלֹא שְׁמֵרִים, הַמוּפָק בְּמִכְבָּשׁ, הַמִּיעֵד לְהֶאֱרָה, לְמַעַן

א ואת קרב לומר ית אהרן אחיה וית בנויה עמה מגו בני ישראל לשמשא קדמי אהרן נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר בני אהרן :

כח (א) ואתה הקרב אליך את-אהרן אחיך ואת בניו אתו מתוך בני ישראל לכהנו-לי אהרן נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר בני אהרן :

כט"ו ◀ ואתה הקרב אליך • לאחר שתגמר מלאכת המשכן.

ב ומעבד לבושי קודשא לאהרן אחיה ליקר ולתשבחן :

(ב) ועשית בגדי-קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת :

ג ואת תמלל עם כל חפמי לבא דאשלמית עמה רוח חכמתא ונעבדון ית לבושי אהרן לקדשותיה לשמשא קדמי :

(ג) ואתה תדבר אל-כל-חכמי-לב אשר מלאתיו רוח חכמה ועשו את-בגדי אהרן לקדשו לכהנו-לי :

כט"ז ◀ לקדשו לכהנו-לי • לקדשו, להקניסו בכהנה על-ידי הבגדים, שיהא כהן לי. ולשון "כהנה", שרות הוא, שנטריא"ה בלע"ז.

ד ואלין לבושיא די נעבדון חושנא ואפודא ומעילא וכתונא מרמצא מצנפתא והמניא ונעבדון לבושי קודשא לאהרן אחיה ולבנויה לשמשא קדמי :

(ד) ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד ומעיל וכתנת תשבץ מצנפת ואבנט ועשו בגדי-קדש לאהרן אחיך ולבניו לכהנו-לי :

אפוד, על שם שאופדו ומקשטו בו, כמו שנאמר: (שם) "ויאפד לו בו". והחשב הוא חגור שלמעלה הימנו, והפתפות קבועות בו. ועוד אומר לי לפי שיש ראיה שהוא מין לבוש, שתרגם ינתן וידוד חגור אפוד בד", 'פרדוט דבוץ'. ותרגם כמו כן: "מעילים", 'פרדוטין, במעשה תמר אחות אבשלום: (שמואל ב יג) 'כי כן תלבשן בנות המלך הבתולות מעילים'. ומעיל • הוא כמין חלוק, וכן הפתנת, אלא שהפתנת סמוך לשרו, ומעיל קרוי חלוק העליון. תשבץ • עשויין משבצות לנוי, והמשבצות הם כמין גמות העשויות בתכשיטי זהב, למושב קביעת אבנים טובות ומרגליות, כמו שנאמר באבני האפוד: "מוסבות משבצות זהב", ובלע"ז קוראין אותו קשטונ"ש. מצנפת • כמין כפת כובע שקורין קופי"א, שהרי במקום אחר קורא להם 'מגבעות' למען כבודו ופארו.

כט"ח ◀ חשן • תכשיט כנגד הלב. ואפוד • לא שמעתי (שהוא לבוש), ולא מצאתי בכריתא פרוש תבניתו. ולפי אומר לי שהוא חגור לו מאחוריו, רחבו כרחב גב איש, כמין סינר שקורין פרציני"ט, שחוגרות השרות כשורוכבות על הסוסים. כף מעשהו מלמטה, שנאמר: (שמואל ב ח) "ודוד חגור אפוד בד". למדנו, שהאפוד חגורה היא. ואי-אפשר לומר שאין בו אלא חגורה לבדה, שהרי נאמר: (ויקרא ח) "ויתן עליו את האפוד", ואחר-כך "ויחגר אותו בחשב האפוד", ותרגם אינגלוס: 'בהמין אפודא'. למדנו, שהחשב הוא החגור, והאפוד שם תכשיט לבדו. ואי-אפשר לומר שעל שם שתי הפתפות שבו הוא קרוי אפוד, שהרי נאמר "שתי כפתות האפוד", למדנו שהאפוד שם לבד, והפתפות שם לבד, והחשב שם לבד. לכך אני אומר, שעל שם הסינר של מטה קרוי

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(א) ואתה גם כן, אזי קרב אליך את אהרן אחיך ואת בניו עמו מתוך בני ישראל לכהן לי. אהרן - נדב ואביהוא, אלעזר ואיתמר בניו. (ב) ועשה בגדי קדש לאהרן אחיך למען כבודו ופארו. (ג) ואתה, דבר אל כל חכם הלב, אשר אני הכנסתי בו בשלמות את ידיעת עקרי החכמה, כדי שיעשה את בגדי אהרן לקדש אותו לכהן לי.

יב וְתִשְׂוֶי יַת תְּרִמִּין אֲבָנָיָא עַל כְּתָפֵי אֲפֻדָּא אֲבָנֵי דְכִרְנָא לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִטּוּל אֶהְרֹן יַת שְׂמֵהֶהוּן קָדָם זַי עַל תְּרִין כְּתָפוּהֵי לְדְכִרְנָא:

(יב) וְשִׂמְתָּ אֶת־שְׂתֵי הָאֲבָנִים עַל כְּתֹפֶת הָאֲפֻד אֲבָנֵי זָכָרֹן לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִשְׂאָ אֶהְרֹן אֶת־שְׂמוֹתֶם לִפְנֵי יְהוָה עַל־שְׂתֵי כְתָפָיו לְזָכָרֹן: ם

כ"י◀ לזכרון • שיהא רואה הקדוש-ברוך-הוא השבטים כתובים לפניו, ויזכר צדקתם.

~ יום שני ג' אדר ~

(יג) וְעִשִׂיתָ מִשְׁבַּצַּת זָהָב: יג וּמַעֲבָד מִרְמָצָן דְּדִהָב:

כ"י◀ וְעִשִׂיתָ מִשְׁבַּצַּת • מְעוּט "מִשְׁבַּצוֹת", שְׂתִים. וְלֹא פָּרַשׁ לָךְ עֵתָה בְּפָרְשָׁה זֹאת אֲלֵא מִקְצַת צָרְפָן, וּבְפָרְשַׁת הַחֲשֹׁן גּוֹמֵר לָךְ פְּרוּשָׁן.

יד וְתִרְמִין תִּכְפִּין דִּהָב דְּכִי מִתְחַמֵּן תַּעֲבֹד יִתְהוֹן עוֹבֵד גְּדִילוֹ וְתַמֵּן יַת תְּפִיָּא גְּדִילְתָּא עַל מִרְמָצָתָא:

(יד) וְשְׂתֵי שְׂרָשְׁרוֹת זָהָב טָהוֹר מִגְּבֻלַת תַּעֲשֶׂה אֹתָם מַעֲשֶׂה עֶבֶת וְנִתְתָּה אֶת־שְׂרָשְׁרוֹת הָעֶבֶת עַל־הַמִּשְׁבַּצַּת: ם

צווי, ואין "ונתתה" האמור כאן לשון צווי, אלא לשון עתיד, כי בפרשת החשן חוזר ומצוהו על עשייתו ועל קביעותו, ולא נכתב כאן אלא להודיעך מקצת צרף המשבצות שצוה לעשות עם האפוד. וכתב לך זאת לומר לך, המשבצות הללו יזקקו לך לכשתעשה שרשרות מגבלת על החשן, תתנם על המשבצות הללו.

כ"י◀ שְׂרָשְׁרוֹת זָהָב • שְׁלֹשְׁלֹאוֹת. מִגְּבֻלַת • לְסוּף גְּבוּל הַחֲשֹׁן תַּעֲשֶׂה אוֹתָם. מַעֲשֶׂה עֶבֶת • מַעֲשֶׂה קְלִיעַת חוּטִין וְלֹא מַעֲשֶׂה נִקְבִים וּכְפָלִים, כְּאוֹתָן שְׁעוֹשִׂין לְבוֹרוֹת, אֲלֵא כְּאוֹתָן שְׁעוֹשִׂין לְעִרְדִּסְקָאוֹת, שְׁקוּרִין אִינְשִׁינְשִׁיר"ש (בִּצְיָה כ"ב). וְנִתְתָּה אֶת שְׂרָשְׁרוֹת־שָׁל עֲבוֹתוֹת, הַעֲשׂוֹיוֹת מַעֲשֶׂה עֶבֶת, עַל מִשְׁבַּצוֹת הַלָּלוּ, וְלֹא זֶה הוּא מְקוֹם צְרָאָת עֲשִׂיתָן שָׁל שְׂרָשְׁרוֹת וְלֹא צְרָאָת קְבִיעוּתָן. וְאִין "תַּעֲשֶׂה" הָאֲמוּר כְּאִין לְשׁוֹן

טו וּמַעֲבָד חֲשֵׁן דִּינָא עוֹבֵד אָמֵן כְּעוֹבֵד אֲפֻדָּא תַּעֲבֹדְנָה דְּהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּוָנָא וְצִבְעָ זְהוּרִי וּבוּץ שְׂזִיר תַּעֲבֹד יַתָּה:

(טו) וְעִשִׂיתָ חֲשֵׁן מִשְׁפָּט מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב כְּמַעֲשֶׂה אֲפֻד תַּעֲשִׂנוּ זָהָב תְּכֵלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר תַּעֲשֶׂה אוֹתוֹ:

עגש מיתה, אם עגש מכות, אם עגש ממוין. וזה, משמש לשון ברור דברים, שמפרש ומברר דבריו. כמעשה אפוד • מעשה חושב ומחמשת מינין.

כ"י◀ חֲשֵׁן מִשְׁפָּט • שְׁמִכְפָּר עַל קְלָקוּל הַדִּין. דְּבָר אַחֵר: מִשְׁפָּט, שְׁמִבְרָר דְּבָרָיו – וְהִבְטַחְתּוֹ אֲמַת, דְּרִישְׁנַמ"ט בְּלַע"ז, שְׁהַמִּשְׁפָּט מְשַׁמֵּשׁ ג' לְשׁוֹנוֹת: דְּבָרֵי טַעֲנוֹת בְּעֲלֵי הַדִּין, וְגַמֵּר הַדִּין וְעַנְשׁ הַדִּין, אִם

(יב) וְשִׂים אֶת שְׂתֵי הָאֲבָנִים הַטּוֹבוֹת בְּשָׁנֵי פִּסֵּי הָאֲפֻד, אֲבָנֵי זָכָרֹן לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל, וְיִשְׂאָ אֶהְרֹן אֶת שְׂמוֹתֶם לִפְנֵי ה' עַל שְׂתֵי כְתָפָיו לְזָכָרֹן.

(יג) וְעִשֶׂה פְתִיחֵי־עֵינַיִם (וְתוֹשְׁבוֹת) מִזָּהָב. וְשְׂתֵי שְׂרָשְׁרוֹת מִזָּהָב טָהוֹר צְרוּף, לְלֹא סִיגִים תּוֹאֲמוֹת תַּעֲשֶׂה אוֹתָן מַעֲשֶׂה קְלִיעַה, וְתִלְהָ אֶת שְׂתֵי

(יד) וְעִשֶׂה חֲשֵׁן (טו) וְעִשֶׂה אֶת הַחֲשֵׁן הַמְתַּכְנֵן, מַעֲשֶׂה אָמֵן מְהִיר בְּמִלְאֵכְתּוֹ, כְּמַעֲשֶׂה

~ נקודות משיחות קודש ~

במלה 'חשן' שני רמזים מנגזדים:

(א) בכתבי הארז"ל מובא ש'חשן' אותיות 'נחש'.

(ב) בספרים נאמר משמו של רבי אפרים מבצלי התוספות, ש'חשן' בגימטריא 'משיח'.

הגוף רמזו לנחש, כי הוא נקרא 'משקא דחונא' (=עורו של נחש), והנפש רומזת למשיח. בזמן הגלות ענן הנחש

הוא בגלוי, כי סבת הגלות היא החטאים, דהיינו התגברות הגוף על הנפש. ולא ידך גיסא, ענן המשיח, אף שהוא קצם – הוא בהעלם.

עבודתנו אפוא היא – הגברת הנפש על הגוף. כלומר, להוציא ולגלות מהעלמו את ה'חשן' שבגימטריא 'משיח'.

טז מרבע יהי עיף זרתא ארפה זרתא פתיה:

(טז) רבוע יהיה כפול זרת ארפו זרת רחבו:

ויורדות לפניו מעט, והחשן תלוי בהן בשרשרות וטבעות, כמו שמפרש בענין.

כ"ג זרת ארפו זרת רחבו • כפול, ומשל לו לפניו כנגד לבו, שנאמר: "והיו על לב אהרן", תלוי בכתפות האפוד הבאות מאחוריו על כתפיו, ונקפלות

יו ותשלם בה אשלמות אבנא ארבעא סדרין אבן טבא סדרא קדמאה סמון ירמון וברמן סדרא חד:

(יז) ומלאת בו מלאת אבן ארבעה טורים אבן טור אדם פטדה וברקת הטור האחר:

כ"ג ומלאת בו • על שם שהאבנים ממלאות גמות המשבצות המתקנות להן, קורא אותן בלשון "מלואים".

יח וסדרא תננא אומרנדין ושכניז וסכהלום:

(יח) והטור השני נפך ספיר ויהלם:

יט וסדרא תליתאה קנפירי טרקנא ועין עגלא:

(יט) והטור השלישי לשם שבו ואחלמה:

כ וסדרא רביעאה כרום ימא ובורלא ופנטרי מרמצן דרהב יהון באשלמותהון:

(כ) והטור הרביעי תרשיש ושהם וישפה משבצים זהב יהיו במלואתם:

האבן, זהו לשון "במלואתם", כשעור מלוי עבן של אבנים יהיה עמק המשבצות, לא פחות ולא יותר.

כ"ג משבצים זהב • יהיו הטורים "במלואתם", מקפים משבצות זהב בעמק שעור שיתמלא בעבי

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(ט"א) והשורה השלישית – אבן עקיף חומה, ואבן סבג שחורה, ואבן פירוז תכלת בהיר נוטה לירק.
(כ) והשורה הרביעית – אבן אורק כחלה פים, ואבן קריסטל, ואבן ישפה, ותהיינה משבצות בתושבות זהב על פי סדורן.

(י"ז) וסדר בו בדיוק ארבע שורות מסדרות היחלומים. השורה הראשונה – אבן רובי קרלינגאן אדמה, ואבן אמרלד ירקה כהה, ואבן רובי קרלינגאן צהבה.
(יח) והשורה השנייה – אבן רובי קרלינגאן כחלה כהה, ואבן ספיר לבנה בוהקת, ואבן בהרמן צהבה.

האפוד תעשנו: מזהב ומצמר כבשים צבוע תכלת-אפרפר ומצמר כבשים צבוע ארגמן ומצמר כבשים צבוע שני ומפשתן רך ואורירי, הקרוי שש, בשזירה תעשה אותו.
(טז) ויהיה מרבע כפול שנים. ארכו שני טפחים וחצי ורחבו שני טפחים וחצי.

כא ואבנאי יהוון על שממה בני ישראל
תרתי עסרי על שממה יהוון כתב מפרש
פגלוף דעזקא גבר על שממה תהוון לתרין
עסר שבטיין :

(כא) וְהָאֲבָנִים תְּהִיֶינָה עַל־שְׁמַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁתִּים
עֶשְׂרֵה עַל־שְׁמַתָּם פְּתוּחֵי חוֹתָם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ
תְּהִיֶינָה לְשֵׁנֵי עֶשֶׂר שָׁבֻט:

כ"א אִישׁ עַל־שְׁמוֹ • פְּסֹדֵר תּוֹלְדוֹתָם, סֹדֵר הָאֲבָנִים: "אֲדָם" לְרֵאוּבֵן, "פְּטֹדָה" לְשִׁמְעוֹן, וְכֵן כָּלֵם.

כב ומעבד על חושנא תפין מתחמן עובד
גדילו דהב דכי :

(כב) וְעָשִׂיתָ עַל־הַחֹשֶׁן שְׂרֵשֶׁת גְּבֻלַת מַעֲשֵׂה עֶבֶת
זָהָב טָהוֹר:

לְשׁוֹן שְׂרָשִׁים, וְאָמַר שְׁהֲרִישׁ יְתֵרָה כְּמוֹ מ"ם
שְׁבַשְׁלָשׁ וּמ"ם שְׁבַרִיקָם. וְאֵינִי רוֹאֶה אֶת דְּבָרֶיךָ,
אֶלָּא שְׂרֵשֶׁת בַּלְשׁוֹן עֲבָרִית כְּשֶׁלְשַׁלַּת בַּלְשׁוֹן מִשְׁנָה.
גְּבֻלַת • הוּא "מַגְבֻלוֹת" הָאֲמוּר לְמַעְלָה, שְׁתַּתְקַעֵם
בְּטַבְעוֹת שֶׁיְהִיּוּ בְּגֻבּוּל הַחֹשֶׁן, וְכָל "גְּבּוּל" לְשׁוֹן קָצָה,
אֲשׁוּמִ"ל בְּלַע"ז. מַעֲשֵׂה עֶבֶת • מַעֲשֵׂה קְלִיעָה.

כ"ב אֶל הַחֹשֶׁן • בְּשִׁבִיל הַחֹשֶׁן, לְקַבְּעֵם בְּטַבְעוֹתָיו,
כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ לְמִטָּה בְּעַנְיָן. שְׂרֵשֶׁת • לְשׁוֹן שְׂרָשִׁי
אֵילָן הַמַּאֲחִיזִין לְאֵילָן לְהַאֲחִיז וּלְהַתְקַע בְּאַרְזֵי. אַף
אִלּוּ יִהְיוּ מַאֲחִיזִין לַחֹשֶׁן, שְׁבָהֵם יִהְיֶה תְלוּי בְּאִפּוֹד,
וְהֵן שְׁתֵּי שְׂרָשׁוֹת הָאֲמוּרוֹת לְמַעְלָה, בְּעַנְיָן
הַמְשַׁבְּצוֹת. וְאַף "שְׂרָשׁוֹת", פֶּתֵר מִנְחָם בֶּן סֵרוּק

כג ומעבד על חושנא תרתיין עזקו דדהב
ותמן ית תרתיין עזקתא על תרין סטרי
חושנא :

(כג) וְעָשִׂיתָ עַל־הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבְעוֹת זָהָב וְנִתְּתָה
אֶת־שְׁתֵּי הַטַּבְעוֹת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:

עַל קְצוֹת הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבְעוֹת זָהָב?! וְאַף
בְּ"שְׂרָשׁוֹת" צָרִיף אֶתָּה לְפֶתֵר בֶּן. עַל־שְׁנֵי קְצוֹת
הַחֹשֶׁן • לְשְׁתֵּי פְאוֹת שְׁכַנְגָד הַצְּנָאָר, לְיַמִּנִית
וּלְשִׁמְאִלִית הַבָּאִים מוֹל כְּתֻפּוֹת הָאִפּוֹד.

כ"ג אֶל הַחֹשֶׁן • לְצַרְף הַחֹשֶׁן, כְּדִי לְקַבְּעֵם בוֹ, וְלֹא
יִתְכַן לוֹמֵר שֶׁתִּהְיֶה תַחֲלַת עֲשִׂיתָן עֲלָיו, שְׂאֵם־כֵּן מֵהוּ
שְׁחֹזֵר וְאוֹמֵר: "וְנִתְּתָ אֶת שְׁתֵּי הַטַּבְעוֹת", וְהֵלֵא כְּבָר
נְתוּנִים בוֹ? הִיא לוֹ לְכַתֵּב בְּתַחֲלַת הַמְקָרָא: וְעָשִׂיתָ

כד ותמן ית תרתיין גדילין דדהב על תרין
עזקתא לסטרי חושנא :

(כד) וְנִתְּתָה אֶת־שְׁתֵּי עֲבֹתֵי הַזָּהָב עַל־שְׁתֵּי הַטַּבְעוֹת
אֶל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן:

וּתְדַע לָךְ שֶׁהֵן הֵן הָרֵאשׁוֹנוֹת, שְׁהֲרִי בְּפִרְשֵׁת "אֶלָּה
פְּקוּדֵי" לֹא הִכְפִּילוּ.

כ"ד וְנִתְּתָה אֶת־שְׁתֵּי עֲבֹתֵי הַזָּהָב • הֵן הֵן "שְׂרֵשֶׁת
גְּבֻלַת" הַכְּתוּבוֹת לְמַעְלָה, וְלֹא פֶרֶשׁ מְקוֹם קְבוּעָן
בַּחֹשֶׁן. עַכְשָׁו, מְפָרֵשׁ לָךְ שֶׁיְהִי תוֹחֵב אוֹתָן בְּטַבְעוֹת.

כה וית תרתיין גדילין דעל תרתיין סטריה תמן
על תרתיין מרמזתא ותמן על כתפי אפודא
לקבל אפיה :

(כה) וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת תִּתֵּן עַל־שְׁתֵּי
הַמְשַׁבְּצוֹת וְנִתְּתָה עַל־כְּתֻפּוֹת הָאִפּוֹד אֶל־מוֹל פְּנֵיו:

הַמְשַׁבְּצוֹת • הֵן הֵן הַכְּתוּבוֹת לְמַעְלָה, בֵּין פִּרְשֵׁת
הַחֹשֶׁן וּפִרְשֵׁת הָאִפּוֹד, וְלֹא פֶרֶשׁ אֶת צְרָפָן וְאֵת

כ"ה וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת • שֶׁל שְׁתֵּי הָעֲבֹתוֹת, שְׁנֵי
רְאִשֵׁיהֶם שֶׁל כָּל אַמַּת וְאַמַּת. תִּתֵּן עַל־שְׁתֵּי

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערכת יהודית

שְׁתֵּי הַטַּבְעוֹת אֲשֶׁר בְּשְׁנֵי צְדֵי הַחֹשֶׁן.
(כ"ה) וְאֵת הַקְּצוֹת הָאֲחֵרוֹת שֶׁל שְׁתֵּי
הַצְּמוֹת תִּתְּלֶה עַל הָעֵינָיוֹת (עַל הַחֹשֶׁבוֹת),
וְכָךְ יִגִּיעוּ אֶל שְׁנֵי פִסֵּי הָאִפּוֹד
(שֶׁהַחֹשֶׁבוֹת הֵיוּ שְׁקוּעוֹת בוֹ) בְּקַדְמָתוֹ.

(כ"ב) וַעֲשֵׂה לַחֹשֶׁן שְׂרָשׁוֹת
תּוֹאֲמוֹת, מַעֲשֵׂה קְלִיעָה מְזֻהָב טָהוֹר
צָרוּף, לְלֹא סִיגִים.
(כ"ג) וַעֲשֵׂה לוֹ שְׁתֵּי טַבְעוֹת זָהָב וְקַבַּע
אוֹתָן בְּשְׁנֵי צְדָיו (מִמִּין וּמִשְׁמָאל).
(כ"ד) וְתִלֵּה אֶת שְׁתֵּי צְמוֹת הַזָּהָב עַל

(כ"א) וְהָאֲבָנִים הַטּוֹבוֹת תְּהִיֶינָה עַל
שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי הֵן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה
כְּנֻגַּד שְׁמוֹתֵיהֶם, חֲקוּקוֹת כְּטַבְעַת,
כְּאֲשֶׁר שֵׁם כָּל אֶחָד עַל אֶבֶן טוֹכָה
הַמִּזְעֶדֶת לוֹ, תְּהִיֶינָה לְשָׁנִים עֶשֶׂר
שָׁבֻט.

תלוי. ועדין שפת החשן התפתונה הולכת ובאה ונוקשת על פרוסו, ואינה דבוקה לו יפה, לכך הוצרך עוד שתי טבעות לתחתיתו כמו שמפרש והולך. אל מול פניו. של אפוד, שלא יתן המשבצות בעבר הכתפות שכלפי המעיל, אלא בעבר העליון שכלפי החוץ, והוא קרוי "מול פניו" של אפוד, כי אותו עבר שאינו נראה, אינו קרוי פנים.

מקומן. עכשו, מפרש שיתקע בהן ראשי העבותות התחובות בטבעות החשן, לימין ולשמאל אצל הצואר, שני ראשי שרשרות: הימנית תוקע במשבצות של ימין, וכן בשל שמאל, שני ראשי שרשרות השמאלית. ונתתה. המשבצות. על כתפות האפוד. אחת בזו ואחת בזו. נמצאו כתפות האפוד מחזיקין את החשן שלא יפל, ובהן הוא

כיומעבד תרמין עזקן דדהב ותשוי תהון על תרין סטרי חושנא על ספתה די לעברא דאפודא מלגיו:

וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְעוֹת זָהָב וְנָתַתָּה אֹתָם עַל-שְׁתֵּי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל-שִׁפְתוֹ אֲשֶׁר אֶל-עֵבֶר הָאֶפֹד בֵּיתָה:

בעבר החשן שכלפי החוץ, אלא בעבר שכלפי פנים, שנאמר: "ביתה", ואותו העבר הוא לצד האפוד, שחשב האפוד חוגרו לכהן ונקפל הסינר לפני הכהן על מתניו, וקצת פרוסו מפאן ומפאן, עד כנגד קצות החשן, וקצותיו שוכבין עליו.

כש"ל על שני קצות החשן. הן שתי פאותיו התחתונות, לימין ולשמאל. על שפתו אשר אל עבר האפוד ביתה. הרי לה שני סימנין: האחד שיתנם בשני קצות של תחתיתו, שהוא כנגד האפוד, שעליונו אינו כנגד האפוד, שהרי סמוך לצואר הוא, והאפוד נתון על מתניו. ועוד נתן סימן שלא יקבעם

כיומעבד תרמין עזקן דדהב ותתן תהון על תרמין כתפי אפודא מלרע מלקבל אפוהי לקבל בית לופי מעלוי להמן אפודא:

וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְעוֹת זָהָב וְנָתַתָּה אֹתָם עַל-שְׁתֵּי כְּתוֹפֹת הָאֶפֹד מִלְמַטָּה מִמּוֹל פְּנָיו לְעַמַּת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לְחֹשֶׁב הָאֶפֹד:

זקיפת הכתפות, הוא שנאמר: "ממעל לחשב האפוד", והן כנגד סוף החשן, ונותן פתיל תכלת באותן הטבעות ובטבעות החשן, ורוכסן באותו פתיל לימין ולשמאל, שלא יהא תחתית החשן הולך לפניו וחוזר לאחור ונוקש על פרוסו, ונמצא מישב על המעיל יפה. ממול פניו. בעבר החיצון.

כש"ל על שתי כתפות האפוד מלמטה. שהמשבצות נתונות בראשי כתפות האפוד העליונים הבאים על כתפיו כנגד גרונו, ונקפלות ויורדות לפניו, והטבעות צנה ליתן בראשן השני שהוא מחבר לאפוד, והוא שנאמר: "לעמת מחברתו", סמוך למקום חבורן באפוד, למעלה מן החגורה מעט, שהמחברת לעמת החגורה, ואלי נתונים מעט בגובה

כח ויחידיו ית חושנא מעזקתה לעזקתא דאפודא בחוטא דתכלתא למתני על המן אפודא ולא יתפרק חושנא מעלוי אפודא:

וַיִּרְכְּסוּ אֶת-הַחֹשֶׁן כְּתוֹב מִטְּבַעְתּוֹ קְרוֹי מִטְּבַעְתּוֹ אֶל-טְבַעַת הָאֶפֹד בְּפִתִּיל תְּכֵלֶת לְהִיּוֹת עַל-חֹשֶׁב הָאֶפֹד וְלֹא-יִיָּחַד הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֹד:

לבקעה, הרים הסמוכים זה לזה, שאי אפשר לירד לגיא שביניהם אלא בקשי גדול, שמתוף סמיכתן

כש"ל וירכסו. לשון חבור, וכן (תהלים לא) "מרכסי איש", חבורי חבלי רשעים, וכן (ישעיה מד) "והרכסים

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

החשן מטבעותיו לטבעות האפוד על ידי פתיל מצמר כבשים צבוע תכלת-אפרפר, כדי שיגיע מעל רצועות קשירתו ולא יסור מן האפוד.

(כו) ועשה גם כן שתי טבעות זהב וקבע אותן בשני קצות החשן, בתוף שפתו, אשר בצד האפוד מבפנים. (כז) ועשה גם כן שתי טבעות זהב בקרבת שני צדי האפוד מלמטה, לכל ההקף סביב, ליד מקום חבוריו ממעל לרצועות קשירתו. (כח) ויקשרו בפתול ובחזקה את

שיעור יומי ליום שלישי ד' אדר ושנים מקרא ואחד תרגום - כח - פרשת תצוה סה
 הגי' זקופה ועמקה, יהיו לבקעת מישור ונוחה | אָל חֶשֶׁב הָאֶפֶד. וְלֹא יִזַּח • לְשׁוֹן נְתוּק, וְלִשׁוֹן
 לִילָךְ. לְהִיּוֹת עַל-חֶשֶׁב הָאֶפֶד • לְהִיּוֹת הַחֹשֶׁן דְּבוּק | עַרְכֵי הוּא, כְּדַבְּרֵי דְוַנֵּשׁ בֶּן לְכַרְט.

כט ויטול אהרן את שמות בני ישראל בחשן | וְנִשָּׂא אֶהְרֹן אֶת-שְׁמוֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בַּחֹשֶׁן
 דינא על לבה במעלה קדם ליהוה ויטול | הַמִּשְׁפָּט עַל-לְבוֹ בְּבֹאוֹ אֶל-הַקֹּדֶשׁ לְזַכֵּרֶן לְפָנֵי-יְהוָה
 קדם יי תדירא: | תְּמִיד:

ליתמן בחשן דינא ית אורי' וית תמיא | (ל) וְנָתַתָּ אֶל-חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת-הָאוּרִים וְאֶת-
 ויהוה על לבא דאהרן במעלה קדם יי ויטול | הַתָּמִים וְהָיוּ עַל-לֵב אֶהְרֹן בְּבֹאוֹ לְפָנֵי יְהוָה וְנִשָּׂא
 אהרן ית דינא דבני ישראל על לבה קדם יי | אֶהְרֹן אֶת-מִשְׁפַּט בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עַל-לְבוֹ לְפָנֵי יְהוָה
 תדירא: | תְּמִיד: ם

”ושאל לו במשפט האורים” • אֶת-מִשְׁפַּט בְּנֵי- | כט”א אֶת-הָאוּרִים וְאֶת-הַתָּמִים • הוּא כְּתָב שֵׁם
 ישראל • דְּבַר שֵׁהֶם נִשְׁפָּטִים וְנוֹכְחִים עַל-יְדוֹ, אִם | הַמִּפְרָשׁ שֶׁהִיא נוֹתְנוּ בְּתוֹךְ כְּפָלֵי הַחֹשֶׁן, שְׁעַל-יְדוֹ
 לעשות דבר או לא לעשות. ולפי ה'מדרש אנדה' | הוּא מֵאִיר דְּבָרָיו, וּמִתַּמָּם אֶת דְּבָרָיו (יומא עג.) • וּבְמִקְדָּשׁ
 שהחשן מכפר על מעוטי הדין, נקרא משפט על שם | שְׁנֵי הָיָה הַחֹשֶׁן, שְׂאִי-אֶפְשֵׁר לְכַהֵן גְּדוֹל לְהִיּוֹת מַחְסֵר
 סליחת המשפט. | בְּגָדִים, אֲבָל אוֹתוֹ הַשֵּׁם לֹא הָיָה בְּתוֹכוֹ, וְעַל שֵׁם
 אותו הכתב הוא קרוי "משפט", שְׁנַאֲמַר (במדבר כז):

~ נקודות משיחות קודש ~

מהחשן. ועל פרחך, שהחשן עצמו, בתור כגד כהנה - | וּבְמִקְדָּשׁ שְׁנֵי הָיָה הַחֹשֶׁן . . אֲבָל אוֹתוֹ הַשֵּׁם לֹא הָיָה
 אינו תלוי בשם, ועל כך מסתייע רש"י מבית שני; ואלו | בְּתוֹכוֹ (רש"י כח, ל) יֵשׁ לְשֵׁאל, מִדּוּעַ מִזְכִּיר דְּבַר זֶה. וַיֵּשׁ
 תפקידו בחשן משפט - בן תלוי בשם. | לְכֹאֵר, דְּהִנֵּה הַשֵּׁם הָיָה חֵלֶק מֵהַחֹשֶׁן, שֶׁפָּן עַל-יְדוֹ מֵלֵא
 החשן את תפקידו. אמנם, מזה שהכתוב מפריד בין מעשה | הַחֹשֶׁן אֶת תְּפִקִּידוֹ. אֲמָנָם, מִזֶּה שֶׁהַכְּתוּב מִפְרִיד בֵּין מַעֲשֵׂה
 החשן ובין נתינת ה'אורים ותמים', משמע שאינם חלק

(לקוטי שיחות, כרך יא עמ' 133)

~ יום שלישי ד' אדר ~

(לא) וְעִשִׂיתָ אֶת-מְעִיל הָאֶפֶד כְּלִיל תְּכֵלֶת: | לא וְתַעֲבֹד ית מעילא דאפודא גמיר תכלא:
 כט”א אֶת מְעִיל הָאֶפֶד • שֶׁהָאֶפֶד נָתַן עָלָיו לְחַגוּרָה. | כְּלִיל תְּכֵלֶת • כְּלִיל תְּכֵלֶת, שְׂאִין מִיֵּן אַחַר מְעַרְבַּ בּוֹ.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(כט) וישא אהרן את שמות בני | (ל) וְהִצַּבְתָּ בַחֹשֶׁן הַמִּתְכַּנֵּן אֶת
 ישראל בחשן המתכנן על חזהו | הָאוּרוֹת וְאֶת הָאֲמִתּוֹת, וְהָיָה עַל חִזּוֹ
 בהכנסו אל הקדש, זכרון לפני ה' | אֶהְרֹן בְּהִכְנָסוֹ לְפָנֵי ה', וַיִּשָּׂא אֶהְרֹן
 את מועצת משפט בני ישראל על לבו | אֶת מוֹעֲצַת מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לְבוֹ
 בתמידות.

(לב) וְהָיָה פִּירְאָשׁוֹ בְּתוֹכּוֹ שֶׁפָּה יְהִי לְפִיו סָבִיב
 מַעֲשֵׂה אִרְגָּ בְּפִי תַחְרָא יְהִי־לּוֹ לֹא יִקְרַע:
 לב ויהי פום רישה פּוּם רִישָׁה כְּפִיל לְגוּה תוֹרָא יְהִי
 מַקְף לְפוּמָה סְחוּר סְחוּר עוֹבְד מְחִי כְּפּוּם
 שְׂרָנָן יְהִי לָהּ לֹא יִתְבַּזֵּעַ:

כ"י • וְהָיָה פִּירְאָשׁוֹ • פי המעיל בגבהו, הוא פתיחת
 בית הצואר. בתוכו • פְּתַרְגוּמוֹ: "כְּפִיל לְגוּה", כְּפּוּל
 לתוכו, להיות לוֹ לְשֶׁפָה כְּפִילָתוֹ, וְהָיָה מַעֲשֵׂה אִרְגָּ
 ולא במחט. כְּפִי תַחְרָא • לְמַדְנּוּ, שֶׁהַשְּׂרִינִים שְׁלֵהֶם
 פִּיהֶם כְּפּוּל לְתוֹכָן. לֹא יִקְרַע • כְּדִי שְׁלֹא יִקְרַע.
 וְהַקּוֹרְעוֹ עוֹבֵר בְּלֹא, שְׁנָה מִמְּנִין לְאוּיִן שְׁבַתוֹרָה,
 וְכֵן: "וְלֹא יִזַּח הַחֶשֶׁן", וְכֵן "לֹא יִסּוּרוּ מִמְּנּוֹ", הַנֶּאֱמָר
 בְּכַדֵּי הָאָרוֹן.

(לג) וְעֲשִׂיתָ עַל־שׁוּלְיֹו רִמּוֹי תְּכַלֵּת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת
 שָׁנִי עַל־שׁוּלְיֹו סָבִיב וּפְעַמָּי זָהָב בְּתוֹכֶם סָבִיב:
 לג ותעבד על שיפולוהי רמוגי תכלא
 וארגמנא וצבע זהורי על שיפולוהי סחור
 סחור וזגין דדהבא ביניהון סחור סחור:

כ"י • רִמּוֹי • עֲגָלִים וְחִלּוּלִים הָיוּ כְּמִין רִמּוּנִים
 הַעֲשׂוּיִים כְּבִיצַת תְּרַנְגֵּלֶת. וּפְעַמָּי זָהָב • זָגִין עִם
 עֲבָלִים שְׁבַתוֹכֶם. בְּתוֹכֶם סָבִיב • בִּינְיָהֶם סָבִיב,
 בֵּין שְׁנֵי רִמּוּנִים, פְּעַמּוֹן אֶחָד דְּבוּק וְתֻלוּי בְּשׁוּלֵי
 הַמַּעֲיֵל.

~ נקודות משיחות קודש ~

ריקנין שבד כרמונים או כתפוחי זהב

שְׁלֹוּחַם שֶׁל כָּלל יִשְׂרָאֵל, וּבְכַנְדִּי נִרְמְזוּ כָּל הַכְּחִינּוֹת בְּכַנֵּי
 יִשְׂרָאֵל, וּבְ"שׁוּלֵי הַמַּעֲיֵל" נִרְמְזָה מַעֲלָתָם שֶׁל הַדְּרָגָה הַכִּי
 תַּחְתּוֹנָה בְּכַנֵּי יִשְׂרָאֵל "רִיקְנִין שְׁבָד".
 לְרִשִׁי – "פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מַקְרָא" – בְּ"שׁוּלֵי הַמַּעֲיֵל" מְרַמְזִים
 מַעֲלַת הַ"נּוּי" שֶׁלָּהֶם שֶׁ"אֶפִּילוֹ רִיקְנִין שְׁבָד מְלֵאִים מִצּוֹת
 כְּרַמּוֹן" וְלָכֵן נִרְמְזוּ הַ"רִיקְנִין" בְּצוּרַת רִמּוּנִים.
 אַךְ לְרַמְבַּ"ן, שֶׁבִּפְרוּשׁוֹ יִשְׁנֶם גַּם "דְּכָרִים נְעִימִים . . לְיִוְדְעֵי
 חַן" (לְשׁוֹן הַרַמְבַּ"ן בְּ"פְתִיחָה" לְפִירוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה) אִם תְּכַלִּית
 הַרַמּוּנִים הַיָּא לְגִלוֹת הַיִּפִּי וְהַ"נּוּי" שֶׁבְּ"רִיקְנִין", הָיוּ צְרִיכִים
 לַעֲשׂוֹתָם בְּצוּרַת תַּפּוּחֵי זָהָב, לְהִרְאוֹת שֶׁכָּל יְהוּדֵי
 בְּפִנְיֵימִיתוֹ אֵינּוּ "רִיקָן" (וְדַק "מְלֵא מִצּוֹת") אֲלֵא כָּל
 מְצִיאֹתוֹ הוּא "תַּפּוּחַ זָהָב", עוֹבֵד ה'.

וְעֲשִׂיתָ עַל־שׁוּלְיֹו רִמּוֹי תְּכַלֵּת . . עַל־שׁוּלְיֹו סָבִיב וּפְעַמָּי
 זָהָב בְּתוֹכֶם סָבִיב: (כח, לג)
 וּפִירִשׁ רִשִׁי: "בְּתוֹכֶם סָבִיב – בִּינְיָהֶם סָבִיב, בֵּין שְׁנֵי
 רִמּוּנִים פְּעַמּוֹן אֶחָד דְּבוּק".
 וְהַקְּשָׁה עַל־זֶה הַרַמְבַּ"ן "אִם־כֵּן לֹא הָיוּ הַרַמּוּנִים מְשֻׁמְשִׁין
 כְּלוּם. וְאִם לְנוֹי, לְמָה הָיוּ עֲשׂוּיִים כְּרַמּוּנִים חִלּוּלִים, יַעֲשֶׂם
 כְּמִין תַּפּוּחֵי זָהָב", וְלָכֵן מִפְּרִשׁ "וְהַפְּעַמּוּנִים טְמוּיִין בְּהֶם
 (כְּרַמּוּנִים)".
 וְנִמְצָא, שֶׁנִּחְלַקוּ אִם הַרַמּוּנִים הָיוּ לְנוֹי, מָה הָיָה צְרִיף
 לְהִיּוֹת צוּרָתָם. לְפִי רִשִׁי הַרַמּוּנִים חִלּוּלִים הָיוּ, וּלְפִי
 הַרַמְבַּ"ן אִם הָיוּ נְעִשִׂים לְנוֹי, הָיוּ צְרִיכִים לַעֲשׂוֹתָם
 כְּ"תַפּוּחֵי זָהָב".
 וְנִרְאֶה לְכָאֵר בְּעֻבּוֹדַת הָאָדָם לְקוּנּוֹ, דְּהִנֵּה הַפְּהֵן־גְּדוּל הָיָה

(ע"פ לקו"ש כרך טו עמ' 336 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

(לד) פְּעַמּוֹן זָהָב וְרַמּוֹן פְּעַמּוֹן זָהָב וְרַמּוֹן עַל־שׁוּלֵי
 הַמַּעֲיֵל סָבִיב:
 לד זגא דדהבא ורמונא זגא דדהבא ורמונא
 על שיפוליי מעילא סחור סחור:

כ"י • פְּעַמּוֹן זָהָב וְרַמּוֹן וְגוֹ' • פְּעַמּוֹן זָהָב, וְרַמּוֹן אֶצְלוֹ.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערכת יהודית

(לב) וְהָיָה פִּירְאָשׁוֹ פִּי, אֲשֶׁר הוּא חִלְקוֹ
 הַעֲלִיּוֹן, בְּאִמְצָעִיתוֹ עִם מַכְפֵּלֶת לְכָל
 הַהֶקֶף סָבִיב, מַעֲשֵׂה אִרְגָּ. דוּמָה לְפִיו
 שֶׁל לְבוּשׁ שְׂרִיּוֹן הַקְּשָׁקְשִׁים יְהִיָּה לוֹ
 כְּדִי שְׁלֹא יִקְרַע.
 (לג) וְעֲשֵׂה בְּשׁוּלְיֹו רִמּוּנִים מְצָמֵר
 כְּבָשִׂים צְבוּעַ תְּכַלֵּת־אֶפְרַח וּמְצָמֵר
 כְּבָשִׂים צְבוּעַ אֲרָגְמָן וּמְצָמֵר כְּבָשִׂים
 צְבוּעַ שְׁנֵי בְּשׁוּלְיֹו לְכָל הַהֶקֶף סָבִיב,
 וּפְעַמּוּנִים מְזָהָב בֵּין לְבֵין לָהֶם לְכָל
 הַהֶקֶף סָבִיב.
 (לד) פְּעַמּוֹן מְזָהָב וְרַמּוֹן אֶחָד, וְאוּיִ
 פְּעַמּוֹן מְזָהָב וְרַמּוֹן אֶחָד בְּשׁוּלֵי
 הַמַּעֲיֵל, לְכָל הַהֶקֶף סָבִיב.

וְהָיָה עַל-אַהֲרֹן לְשָׂרֵת וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ
אֶל-הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבִצְאָתוֹ וְלֹא יָמוּת׃
לה ויהי על אהרן לשמשא וישמע קולו
במעלה לקודשא קדש יי ובמפקה ולא
ימות׃

כ"י • ולא ימות • מפלל לאו אפה שומע הן: אם יהיו לו, לא יתחייב מיתה. הא אם יפנס מחסר אחד מן
הבגדים הללו, חייב מיתה בידי שמים.

~ נקודות משיחות קודש ~

ביום הכפורים אין 'רעש'

מספנה, שבורח הוא בזעקה ובקול גדול.
ועל-פי זה יש לבאר, דמה שפניסת הכהן גדול אל הקדש
(בכל השנה) היא באפן ד' ונשמע קולו", הרי זה מפני
שהוא נכנס בשלוחם של כל ישראל, גם אלו שהם בדרךגות
נמוכות - ולכן צריך שיהיה "ונשמע קולו בבוא אל
הקדש" להראות שגם אלו שעבודתם ברעש גדול -
בעלי-תשובה, נכנסים עמו.
אף זהו בכל השנה כולה, כשיש מקום לחטאים ועונות,
רחמנא-ליצלן, דאזי יש כאלו שעבודתם היא ברעש,
בבדיקה מן הרע. אולם ביום הכפורים, שבו מתגלית בכל
אחד מ ישראל עצם נשמתו, שבה אין פגם דחטאים ועונות
כלל וכלל - אזי נכנס הכהן גדול אל הקדש בלא רעש,
כי אז עומדים כל בני ישראל בתכלית הבטול להקב"ה
- 'בקול דממה דקה'.
(על-פי 'לקוטי שיחות' כרך טז, עמוד 338 - מתוך 'לקראת שבת')

בכל השנה פלה, כשנכנס הכהן גדול לקדש, היה לבוש
במעיל שבושוליו היו פעמונים, כדי שיהיה "ונשמע קולו
בבואו אל הקדש" (תרומה כח, לה). מה שאין-כן ביום
הכפורים, נכנס הכהן גדול לקדש-הקדשים בבגדי לבן,
שלא היו בהם פעמונים.
יש לענן בזה - דכיון שבכל השנה "ונשמע קולו" הוא
תנאי עיקרי ומעכב בכניסתו לקדש ("ונשמע קולו בבואו
אל הקדש" . . . ולא ימות) - מאי טעמא ביום הכפורים
אין צריך לזה?
יש לבאר - בדרך הדרוש:
מבאר בתורת החסידות (ספר המאמרים תרצ"ט עמ' 2 ואילך,
ובכ"מ), דאף שבדרך כלל, עבודת ה' היא באפן ד' לא
ברעש ה" (מלכים-א יט, יא), מפל-מקום עבודת בעלי-
תשובה היא ברעש. כי כיון שבורח הוא מן הרע - מקום
הפנות והטמאה, לכן עבודתו היא ברעש, וכדגמת הבורח

וְעָשִׂיתָ צִיּוֹן זֶהָב טָהוֹר וּפְתַחַתָּ עָלָיו פְּתוּחִי
חֲתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה׃
לו ומעבד ציצא דדהב דכי ותגלוף עלוהי
כתב מפרש קדש ליי׃

כ"י • ציין • (סוכה ה) כמין טס של זהב היה, רחב שני אצבעות, מקיף על המצח מאזן לאזן.

וְשַׂמְתָּ אֹתוֹ עַל-פְּתִיל תְּכֵלֶת וְהָיָה עַל-הַמְצַנֶּפֶת
אֶל-מוֹל פְּנֵי-הַמְצַנֶּפֶת יְהוָה׃
לו וישמתי אתו על פתיל תכלת והיה על המצנפת
מצינפתא לקבל אפי מצנפתא יהי׃

כ"י • על פתיל תכלת • ובמקום אחר הוא אומר (שמות
ט): "ויתנו עליו פתיל תכלת", ועוד פתיב כאן:
"והיה על המצנפת", ולמטה הוא אומר: "והיה על
מצח אהרן", וב'שחיטת קדשים' (ובחים יט), שנינו:
'שערו היה נראה בין ציין למצנפת - ששם מניח
תפלין'. למדנו, שהמצנפת למעלה בגבה הראש,

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

ויהיה על אהרן באשר ישרת, ויהיה על המצנפת (של המעיל) בהפנסו אל הקדש לפני ה' וביציאתו, ולא ישחת. (לו) ועשה פס בגדל המצח, מזהב טהור צרוף, ללא סיגים, וחרט עליו פחקיפת הטבעת "קדש ליי-יהוה". (לו) ומתח את קשירתו בפתיל צמר הקדמי.

השנים והולך על פני רחב הראש מלמעלה. נמצא עשוי כמין כובע, ועל פתיל האמצעי הוא אומר "היה על המצנפת", והיה נותן הציץ על ראשו כמין כובע על המצנפת, והפתיל האמצעי מחזיקו שאינו נופל, והטס תלוי כנגד מצחו, ונתקמו כל המקראות: פתיל על הציץ, וציץ על הפתיל, ופתיל על המצנפת מלמעלה.

ואינה עמקה להכנס בה כל הראש עד המצח, והציץ מלמטה והפתילים היו בנקבים ותלויין בו בשני ראשים ובאמצעו. ששה, בשלשה מקומות הללו. פתיל מלמעלה, אחד מבחוץ ואחד מבפנים כנגדו, וקושר ראשי הפתילים מאחורי הערף שלשפתו, ונמצאו בין ארץ הטס ופתילי ראשי, מקיפין את הקדקד, ופתיל האמצעי שבראשו קשור עם ראשי

לח ויהי על בית עינוהי דאחרן ויטול אחרן ית ענית קודשיא די יקדשון בני ישראל ל כל מתנת קודשיהון ויהי על בית עינוהי תדירא לרצוא להון גדם יי:

וְהָיָה עַל־מִצַּח אֶהְרֹן וְנִשָּׂא אֶהְרֹן אֶת־עֹן הַקֹּדֶשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִישׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל־מִתְנַת קֹדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל־מִצְחוֹ תָמוּד לְרִצּוֹן לָהֶם לַפָּנִי יְהוָה:

המקריבים. הא אינו מרצה, אלא להכשיר הקרבן. והיה על-מצחו תמיד. אי-אפשר לומר שיהא על מצחו תמיד, שהרי אינו עליו אלא בשעת העבודה, אלא 'תמיד', לרצות להם אפלו אינו על מצחו, שלא היה כהן גדול עובד באותה שעה. וידברי האומר: עושה על מצחו, מכפר ומרצה, ואם לאו, אינו מרצה, נדרש: "על מצחו תמיד", מלמד שמשמש בו בעודו על מצחו, שלא יסיח דעתו ממנו.

כ"י • וְנִשָּׂא אֶהְרֹן • לְשׁוֹן סְלִיחָה, וְאֶף־עַל־פִּי־כֵן אֵינוֹ זֶה מִמְשַׁמְעוֹ: אֶהְרֹן נוֹשֵׂא אֶת הַמִּשָּׂא שֶׁל עֹן. נִמְצָא מְסַלֵּק הָעֹן מִן הַקֹּדֶשִׁים. אֶת־עֹן הַקֹּדֶשִׁים • לְרִצּוֹת עַל הַדָּם וְעַל הַחֵלֶב שֶׁקָּרְבוּ בְטִמְאָה, כְּמוֹ שֶׁשְּׂנִינוּ (מנחות כח): אִי זֶה עֹן הוּא נוֹשֵׂא? אִם עֹן פְּגוּל, הָרִי כָּבֵד נֶאֱמַר: "לֹא יִרְצָה". וְאִם עֹן נוֹתֵר, הָרִי נֶאֱמַר: "לֹא יִחַשֵׁב". וְאֵין לֹמַר שֶׁיִּכְפַּר עַל עֹן הַכֹּהֵן שֶׁהִקְרִיב טָמֵא, שֶׁהָרִי "עֹן הַקֹּדֶשִׁים" נֶאֱמַר, וְלֹא עֹן

ל ט ויתרמץ כתיבא בוץא ותעבד מצנפתא דבוץא והמקנא תעבד עובד ציר:

(ל ט) וְשִׁבְצָתָּ הַכֹּתֶנֶת שֵׁשׁ וְעִשִׂית מְצַנַּפֶּת שֵׁשׁ וְאַבְנֵי תַעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה רִקְם:

מ ולבני אהרן תעבד כתיבא ותעבד להון המניין וכובעין תעבד להון ליקר ולתשפחון:

כ"י • וְשִׁבְצָתָּ • עֲשֵׂה אוֹתָם מִשְׁבְּצוֹת מִשְׁבְּצוֹת, וְכֻלָּם שֶׁל שֵׁשׁ.

(מ) וְלִבְנֵי אֶהְרֹן תַעֲשֶׂה כֹתֶנֶת וְעִשִׂית לָהֶם אֲבָנִים וּמְגַבְעוֹת תַעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת:

כ"י • וְלִבְנֵי אֶהְרֹן תַעֲשֶׂה כֹתֶנֶת • אֲרַבְעָה בְגָדִים הֵלְלוּ וְלֹא יוֹתֵר: כֹּתֶנֶת וְאַבְנֵיט וּמְגַבְעוֹת — הֵיא מְצַנַּפֶּת, וּמְכַסִּים הַכֹּתוּבִים לְמִטָּה בַּפְּרָשָׁה.

מא ומלבש יהיון ית אהרן אחרן וית בנוהי עמה ותרפי יהיון ותקרב ית קרבנהון ותקדש יהיון וישמשון קדמי:

(מא) וְהִלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אֶהְרֹן אֶחָיִד וְאֶת־בְּנָיו אֹתוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם וּמִלֵּאתָ אֶת־יָדָם וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וּכְהֵנוּ־לִי:

לָהֶם אֲבָנִים וְכִסוּיֵי רֹאשׁ, תַעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְפָאֵר. **(מא)** וְהִלְבַּשׁ בָּהֶם אֶת אֶהְרֹן אֶחָיִד וּבְנָיו עִמּוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אוֹתָם, וְהִשְׁלַם לְמוֹד חוֹבְתָם וְקִדַּשׁ אוֹתָם, וּכְהֵנוּ לִי.

(ל ט) וְרִקְם אֶת הַכֹּתֶנֶת הַעֲשׂוּיָה שֵׁשׁ, וְעֲשֵׂה הַמְצַנַּפֶּת (צנף מלופף) מִפְּשֵׁתֵן רֶךְ וְאַוְרִירִי, הַקְרוּי שֵׁשׁ, וְהַאֲבָנִט — תַעֲשֶׂה אוֹתוֹ מַעֲשֵׂה רִקְם. **(מ)** וְלִבְנֵי אֶהְרֹן תַעֲשֶׂה כֹתֶנֶת, וְעֲשֵׂה

(לח) וְהָיָה עַל מִצַּח אֶהְרֹן בַּעַת שִׁיבְקַשׁ כְּפָרָה עַל עֲוֹנוֹת הַקֹּדֶשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִישׁוּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל מִתְנֻתָתָם וְקֹדְשֵׁיהֶם, לְכֵן יִהְיֶה עַל מִצְחוֹ בְתַמִּידוֹת לְהִיוֹתָם נִרְצִים לַפָּנִי ה'.

שיעור יומי ליום רביעי ה' אדר ושנים מקרא ואחד תרגום - כט - פרשת תצוה

כט
 כִּי־יֵלֵךְ אֶתְּךָ וְהִלַּבְשָׁתָּ אֹתָם אֶת־אֶהָרֶן • "אוֹתָם" הָאֲמֹרִים
 בְּאֶהָרֶן: חֹשֶׁן וְאַפֹּדֶרֶת וּמַעֲלִיל וּכְתֹנֶת־תְּשֻׁבֵץ, מִצְנַפֶּת
 וְאַבְגָּט וְצִיץ, וּמִכְנָסִים הַכְּתוּבִים לְמִטָּה בְּכֻלָּם.
 וְאֶת־בְּגֵדֵי אֹתָם • אוֹתָם הַכְּתוּבִים בָּהֶם. וּמִשְׁחַתָּ
 אֹתָם • אֶת אֶהָרֶן וְאֶת בְּגֵדוֹ, בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה. וּמִלֹּאֲתָ
 אֶת־יָדָם • כָּל מְלוּי יָדַיִם, לְשׁוֹן חֲנוּף הוּא, כְּשֶׁהוּא

נִכְנָס לְדַבֵּר לְהִיטֵב מִחֻזֵּק בּוֹ מֵאוֹתוֹ יוֹם וְהִלָּאָה.
 וּבְלִשׁוֹן לַעֲזוֹ, כְּשֶׁמִּמֵּינֵי אָדָם עַל פְּקִידַת דָּבָר, נוֹתֵן
 הַשְּׁלִיט בְּיָדוֹ בֵּית־יָד שֶׁל עוֹר, שְׁקוֹרִין גּוֹוֹאנֵט"ו
 (הַאֲנֵדִישׁוּ"ה), וְעַל־יָדוֹ הוּא מִחֻזְקוֹ בְּדַבֵּר, וְקוֹרִין לְאוֹתָהּ
 מִסִּיָּרָה וּוִירֶסֶטִי"ר וְהוּא מְלוּי יָדַיִם.

(מב) וַעֲשֵׂה לָהֶם מְכַנְסֵי־כָד לְכִסּוֹת בְּשׂוֹר עֲרוּהָ
 מִמִּתְנַיִם וְעַד־יָרְכָיִם וְהָיוּ:

מב ועבד להון מכנסין דבוין לכסאה בשר
 עריתא מחרצן ועד ירכן יהון:

כִּי־יֵלֵךְ וַעֲשֵׂה לָהֶם • לְאֶהָרֶן וּלְבְּגָדָיו. מְכַנְסֵי־כָד • הָרִי שְׂמוֹנָה בְּגָדִים לְכַתֵּן גְּדוּל, וְאַרְבָּעָה לְכַתֵּן הַדְּיוּט.

(מג) וְהָיוּ עַל־אֶהָרֶן וְעַל־בְּגָדָיו בְּכֹאֵם אֶל־אֶהָל מוֹעֵד
 אִו בְּגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׁרֶת בְּקֹדֶשׁ וְלֹא־יִשְׂאוּ
 עִו וּמִתּוֹ חֶקֶת עוֹלָם לֹו וְלוֹרְעוֹ אַחֲרָיו: ם

מג ויהון על אהרן ועל בגדיו
 למשכן זמנא או במקרהון למדבחה
 לשמשא בקודשא ולא יקבלון חובא
 וימותון קים עלם לה ולבגדיו בתרוהי:

כִּי־יֵלֵךְ וְהָיוּ עַל־אֶהָרֶן • כָּל הַבְּגָדִים הָאֵלֶּה, עַל אֶהָרֶן
 הָרִאשִׁי לֹו. וְעַל־בְּגָדָיו • הָאֲמֹרִים בָּהֶם. בְּכֹאֵם
 אֶל־אֶהָל מוֹעֵד • לְהִיכָל, וְכֵן לְמִשְׁכַּן. וּמִתּוֹ • הָא

למדת, שהמשמש מחסר בגדים במיתה.
 חקת עולם לז • כל מקום שנאמר: "חקת עולם",
 הוא גזרה מיד ולדורות, לעכב בו.

~ יום רביעי ה' אדר ~

כט (א) וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקֹדֶשׁ אֹתָם
 לְכַתֵּן לִי לָקַח פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר וְאֵילָם שְׁנַיִם
 תְּמִימִם:

א ודין פתגמא די תעבד להון לקדשא
 יתהון לשמשא קדמי סב תור חד בר תורי
 ודכרין תריין שלמין:

כִּי־יֵלֵךְ לָקַח • כְּמוֹ 'קח', וְשִׁפְתֵי גְזֵרוֹת הֵן: אַחַת שֶׁל קִיחָה וְאַחַת שֶׁל לְקִיחָה, וְלָהֶן פִּתְרוֹן אֶחָד. פֶּר אֶחָד •
 לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה, שֶׁהוּא פֶּר.

(ב) וְלָחֶם מִצֹּת וְחֹלֶת מִצֹּת בְּלוֹלָת בִּשְׁמֵן וְרִקִּיקֵי
 מִצֹּת מִשְׁחִים בִּשְׁמֵן סֹלֶת חֲטָיִם תַּעֲשֶׂה אֹתָם:

ב ולחם פטיר וגריצין פטירין דפילין במשח
 ואספוגין פטירין דמשיחין במשח סלתא
 חטין תעבד יתהון:

כִּי־יֵלֵךְ וְלָחֶם מִצֹּת וְחֹלֶת מִצֹּת וְרִקִּיקֵי מִצֹּת • הָרִי
 אֵלוֹ ג' מִיָּנִין: רְבוּכָה, וְחִלּוֹת וְרִקִּיקֵין, לָחֶם מִצֹּת

היא הקרויה למטה בענין חלת לחם שמן, על שם
 שנותן שמן ברבוכה כנגד החלות והרקיקין, וכך

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(מב) וַעֲשֵׂה לָהֶם מְכַנְסִים מִפְּשֵׁטוֹן רֶךָ
 וְאַוְרִירֵי, הַקְרוּי שֵׁשׁ, שְׂיִכְסוּ אֶת גּוּפָם,
 אֶת הָעֲרוּהָ. מִן הַמִּתְנַיִם עַד הַיָּרְכָיִם
 יִהְיוּ.
 (מג) וְיִהְיוּ עַל אֶהָרֶן וּבְגָדָיו בְּהַכְנָסָם
 אֶל אֶהָל מוֹעֵד וּבְגִשְׁתָּם אֶל הַמִּזְבֵּחַ

אשר בקדש לשרתו, ולא יהיו נושאים
 עליהם בעבורו מעין משקל כבד
 מנשא, וישחתו בגללו. חק לעולמי
 עד לו ולזרעו אחריו.
 (א) והנה הדבר אשר תעשה להם

הַמִּינִין בָּאִים עֶשְׂרָה עֶשְׂרָה חֲלוֹת (מנחות ע). **בְּלוֹת בְּשִׁמֶן** • כִּשְׁהוּן קָמַח, יוֹצֵק בְּהוּן שִׁמֶן וּבִלְלֵן (שם עה).
מְשַׁחִים בְּשִׁמֶן • אַחַר אֲפִיטָן מוֹשְׁחֵן כָּמִין כ"ף יְוֵנִית, שְׁהִיא עֲשׂוּיָה כְּנוּ"ן שְׁלָנוּ (שם).

~ נקודות משיחות קודש ~

ו'כֶּהֱנִה' מִתְחִילוֹת בָּאוֹת כ"ף; וְלִכֵּן מְדַגֵּשׁ שְׁהַמְשִׁיחָה הִיא "כָּמִין כ"ף יְוֵנִית" דְּנִקָּא (וראה אברבנאל פסוק ז).
 (לקוטי שיחות, כרך כו עמ' 239)

מוֹשְׁחֵן כָּמִין כ"ף יְוֵנִית (רש"י כט, ב) לְכַאוּרָה הִנֵּה לוֹ לומר בְּקִצּוֹר שְׁהַמְשִׁיחָה הִיא כְּצוּרַת אוֹת נוּ"ן, וְלִשְׁם מַה מְאַרְיָךְ וּמְפָרֵשׁ "כָּמִין כ"ף יְוֵנִית". וְגַם לומר, שְׁהַמְשִׁיחָה הִיא כָּמִין כ"ף יְוֵנִית כְּדִי לְרַמֵּז עַל הַכֶּהֱנִה, שֶׁפֶן הַמַּלִּים 'כֶּהֱנִי'

ג. וְתַתֵּן יְתֵהוּן עַל סֵלָא חַד וְתִקְרַב יְתֵהוּן
 בְּסֵלָא וְיַת תּוֹרָא וְיַת תְּרִין דְּכָרִין:

(ג) וְנָתַתְּ אוֹתָם עַל-סֵל אַחַד וְהִקְרַבְתְּ אֹתָם בְּסֵל
 וְאֶת-הַפֶּר וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִם:

כ"י • וְהִקְרַבְתְּ אֹתָם • אֵל תִּצַר הַמִּשְׁכָּן, בְּיוֹם תִּקְמָתוֹ.

ד. וְיַת אֶהְרֹן וְיַת בְּנוֹהֵי תִקְרַב לְתַרְעֵ מִשְׁכָּן
 זְמָנָא וְתַסְחִי יְתֵהוּן בְּמִיָּא:

(ד) וְאֶת-אֶהְרֹן וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל-פֶּתַח אֹהֶל
 מוֹעֵד וְרַחֲצֵת אֹתָם בַּמַּיִם:

כ"י • וְרַחֲצֵת • זוֹ טְבִילַת כָּל הַגּוֹף.

ה. וְתַסַּב יַת לְבוּשֵׁיא וְתַלְבַּשׁ יַת אֶהְרֹן יַת
 כְּתוּבָא וְיַת מְעִיל אֶפֻּדָא וְיַת אֶפֻּדָא וְיַת
 חוּשָׁנָא וְתַתֵּן לֵהּ בְּהִמְנוּ אֶפֻּדָא:

(ה) וְלִקַּחְתָּ אֶת-הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת-אֶהְרֹן אֶת-
 הַכֹּהֲנָת וְאֵת מְעִיל הָאֶפֻּד וְאֶת-הָאֶפֻּד וְאֶת-הַחוּשָׁן
 וְאֶפֻּדָת לֹא בַחֲשֵׁב הָאֶפֻּד:

כ"י • וְאֶפֻּדָת • קָשָׁט וְתַתֵּן הַחֲגוּרָה וְהַסִּינֵר סְבִיבוֹתָיו.

ו. וְתַשׁוּי מְצַנְפָּתָא עַל רִישָׁה וְתַתֵּן יַת כְּלִילָא
 דְּקוֹדֵשׁא עַל מְצַנְפָּתָא:

(ו) וְשִׁמְתָהּ הַמְצַנְפֶּת עַל-רֵאשׁוֹ וְנָתַתְּ אֶת-גִּזְרֵי הַקֹּדֶשׁ
 עַל-הַמְצַנְפֶּת:

פְּתִילִין שְׁבָרָאשׁוּ הַקְּשׁוּרִין שְׁלִשְׁתָּן מְאַחֲרֵי הַעֲרָף,
 הוּא נוֹתָנוּ עַל הַמְצַנְפֶּת כָּמִין כּוֹכַע.

כ"י • גִזְרֵי הַקֹּדֶשׁ • זֶה הַצִּיץ. עַל-הַמְצַנְפֶּת • כְּמוֹ
 שְׁפָרְשֵׁתִי לְמַעְלָה, עַל-יַדֵי הַפֶּתִיל הָאֲמָצְעִי וְשְׁנֵי

ז. וְתַסַּב יַת מִשְׁחָא דְּרַבּוּתָא וְתַרִיק עַל רִישָׁה
 וְתַרְבִּי יַתָּה:

(ז) וְלִקַּחְתָּ אֶת-שִׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְיִצַקְתָּ עַל-רֵאשׁוֹ
 וּמִשְׁחָתָה אֹתוֹ:

כ"י • וּמִשְׁחָתָה אֹתוֹ • (תורת כהנים) אֵף מְשִׁיחָה זוֹ כָּמִין כ"ף יְוֵנִית. נוֹתֵן שִׁמֶן עַל רֵאשׁוֹ וּבֵין רִיסֵי עֵינָיו וּמְחַבְּרָן
 בְּאֶצְבָּעוֹ.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

רֵאשׁוֹ וְהִצַּבְתָּ אֵת כְּתֵר הַקֹּדֶשׁ מִתַּחַת
 לְמְצַנְפֶּת.
 (ז) וְקַח מִשְׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְשִׁפְףָה עַל
 רֵאשׁוֹ וּמִשַׁח אֹתוֹ.

אֶהְרֹן אֶת הַכֹּהֲנָת וְאֵת הַמְעִיל וְאֵת
 הָאֶפֻּד וְאֵת הַחוּשָׁן, וְחִזַּק אוֹתוֹ
 בְּרִצּוּעוֹת קִשְׁרֹתוֹ אֵל הָאֶפֻּד.
 (ז) וְשִׁים אֵת הַמְצַנְפֶּת (צנִיף מְלוּפָף) עַל

(ג) וְשִׁמְתָה אוֹתָם בְּסֵל אַחַד וְהִגַּשׁ
 אוֹתוֹ יַחַד עִם הַפֶּר וְעִם שְׁנֵי הָאֵילִים.
 (ד) וְהִגַּשׁ אֵת אֶהְרֹן וּבָנָיו אֵל פֶּתַח
 אֹהֶל מוֹעֵד, וְרַחֲץ אוֹתָם בַּמַּיִם.
 (ה) וְקַח אֵת הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשׁ אֵת

שיעור יומי ליום רביעי ה' אדר ושנים מקרא ואחד תרגום - כט - פרשת תצוה
 ח וְיָת בְּנוֹהֵי תִקְרַב וּמִלְבָּשָׁנָם כְּתוּבִין : (ח) וְאֶת־בְּנֵי תִקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כְּתָנֹת :

ט וּתְזַרְזוּ יְהִי־הוֹן הַמְזִינִין אֲהֲרֹן וּבְנוֹהֵי וּמִתְקַן
 לְהוֹן כּוֹכְעִין וְתִהִי לְהוֹן כְּהַנְתָּא לְקָנָם עֲלָם
 וּתִקְרַב קְרָבָא דְאֲהֲרֹן וְקְרָבָא דְבְנוֹהֵי :
 (ט) וְחִגְרַתְּ אֹתָם אֲבָנֹת אֲהֲרֹן וּבְנֵי וְחִבַּשְׁתָּ לָהֶם
 מִגִּבְעֹת וְהִיִּתָּה לָהֶם כְּהִנָּה לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִלֵּאֲת
 יְד־אֲהֲרֹן וְיְד־בְּנָיו :

כ"ט - וְהִיִּתָּה לָהֶם • מְלוֹי יְדִים זָה, לְכַהֲנַת עוֹלָם. וּמִלֵּאֲת • עַל־יְדֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. יְד־אֲהֲרֹן וְיְד־בְּנָיו •
 בְּמִלּוֹי וּפְקֻדַת הַכְּהֻנָּה.

י וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וּסְמוּךְ אֲהֲרֹן
 וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר : (י) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וּסְמוּךְ אֲהֲרֹן
 וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר :

יא וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד : (יא) וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד :
 כ"ט - פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד • בְּחֹצֵר הַמִּשְׁכָּן שֶׁלִּפְנֵי הַפֶּתַח.

יב וְלִקַּחְתָּ מִדָּם הַפָּר וְנִתְתָּה עַל־קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ
 בְּאֶצְבָּעֶיךָ וְאֶת־כָּל־הַדָּם תִּשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ : (יב) וְלִקַּחְתָּ מִדָּם הַפָּר וְנִתְתָּה עַל־קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ
 בְּאֶצְבָּעֶיךָ וְאֶת־כָּל־הַדָּם תִּשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ :

כ"ט - עַל־קַרְנֹת • (זכחים ג) לְמַעַלָּה בְּקַרְנֹת מִמָּשׁ. | ג' דְּמִדּוֹת) כְּמִין בְּלִיטַת בֵּית קָבוּל עֲשׂוּי לוֹ סָבִיב סָבִיב,
 וְאֶת־כָּל־הַדָּם • שְׁנֵי הַדָּם. אֶל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ • (פֶּקֶד)

יג וְלִקַּחְתָּ אֶת־כָּל־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת
 הַיִּתְרֹת עַל־הַכֹּבֵד וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֵלֶב
 אֲשֶׁר עָלֵיהֶן וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ : (יג) וְלִקַּחְתָּ אֶת־כָּל־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת
 הַיִּתְרֹת עַל־הַכֹּבֵד וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֵלֶב
 אֲשֶׁר עָלֵיהֶן וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ :

כ"ט - הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב • הוּא הַקְּרוֹם שֶׁעַל | דְּכַבְדָּא, שְׁקוּרִין אוּבְר־שׁ. עַל־הַכֹּבֵד • אִף מִן הַכֹּבֵד
 הַכֹּרֶס, שְׁקוּרִין טִל"א. וְאֵת הַיִּתְרֹת • הוּא טְרַפְשָׁא

יד וְאֶת־בֶּשֶׂר הַפָּר וְאֶת־עֲרוֹ וְאֶת־פְּרָשׁוֹ תִשְׂרֹף
 בְּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה חֲטָאת הוּא : (יד) וְאֶת־בֶּשֶׂר הַפָּר וְאֶת־עֲרוֹ וְאֶת־פְּרָשׁוֹ תִשְׂרֹף
 בְּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה חֲטָאת הוּא :

כ"ט - תִּשְׂרֹף בְּאֵשׁ • לֹא מִצִּינּוֹ חֲטָאת חִיצוֹנָה נִשְׂרָפֶת, אֲלֹא זֹו.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(ח) אֲחֵרֵי זֹאת תִּקְרַב אֶת בְּנֵי וְהַלְבַּשׁ
 אוֹתָם כְּתָנֹת.
 (ט) וְחִגְרַתְּ לָהֶם כְּהִנָּה וְהִיִּתָּה לָהֶם
 וְחִבַּשְׁתָּ לָהֶם כְּהִנָּה כְּפִינֵי רֹאשׁ, וְתִהְיֶה לָהֶם
 כְּהִנָּה - חֻקַּת לְעוֹלָמִי עַד, וְהַשְׁלַם
 לְמוֹד חוֹבַת אֲהֲרֹן וְחוֹבַת בְּנָיו.
 (י) וְהִגַּשְׁתָּ אֶת הַפָּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד,
 וְיִסְמוּךְ אֲהֲרֹן וּבְנָיו אֶת יְדֵיהֶם עַל
 רֹאשׁוֹ.
 (יא) וְשַׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי ה' לִיד שְׂעַר
 אֹהֶל מוֹעֵד.
 (יב) וְלִקַּח מִדָּמוֹ וְשִׂים אוֹתוֹ עַל קַרְנֹת
 הַמִּזְבֵּחַ בְּאֶצְבָּעֶיךָ, וְשִׁפֹּךְ אֶת הַנֶּשֶׁאֶר
 מִמֶּנּוּ אֶצֶל יְסוּדוֹ.
 (יג) וְלִקַּח אֶת כָּל־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה
 אֶת הַכֹּבֵד וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת עִם הַחֵלֶב אֲשֶׁר
 עָלֵיהֶן, וְשִׁפֹּךְ בְּאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ.
 (יד) וְאֶת־בֶּשֶׂר הַפָּר וְעֲרוֹ וּפְרָשׁוֹ
 שִׂרֹף בְּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה כִּי קָרְבַּן
 חֲטָאת הוּא.

(טו) וְאֶת־הָאֵיל הָאֶחָד תִּקַּח וְסָמְכוּ אֹהֶרָן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:

(טז) וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלִקַּחְתָּ אֶת־דָּמּוֹ וּזְרַקְתָּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

וְזָרַק. סָבִיב. כָּךְ מִפְרָשׁ ב'שְׁחִיטַת קְדָשִׁים', שְׂאִין 'סָבִיב' אֵלָּא שְׁתֵּי מִתְּנֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע: הָאֶחָת, בְּקֶרֶן זֹו, וְהָאֶחָת, בְּקֶרֶן שְׁכַנְגָּדָה בְּאֶלְכָסוֹן, וְכָל מִתְּנֵה נִרְאִית בְּשְׁנֵי צַדֵּי הַקֶּרֶן אֵילָף וְאֵילָף. נִמְצָא, הַדָּם נִתֵּן בְּאַרְבַּע רוּחוֹת סָבִיב, לְכַף קְרוֹי 'סָבִיב'.

(יז) וְאֶת־הָאֵיל תִּנְתַּח וְנִתְחִיו וְרַחֲצֵתָ קַרְבּוֹ וּבְרָעִיו וְנִתַּתָּ עַל־נִתְחִיו וְעַל־רֹאשׁוֹ:

כְּשֵׁי ◀ עַל־נִתְחִיו • עַם נִתְחִיו, מוֹסֵף עַל שְׂאֵר הַנִּתְחִים.

(יח) וְהִקְטַרְתָּ אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַה עֲלֶיהָ הוּא לִיהוָה רִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לִיהוָה הוּא:

כְּשֵׁי ◀ רִיחַ נִיחֹחַ • נַחַת רוּחַ לִפְנֵי, שְׂאֲמַרְתִּי וְנִעֲשֶׂה רְצוֹנִי. אִשָּׁה • לְשׁוֹן אֵשׁ, וְהִיא הַקְּטַרֶת אֲבָרִים שֶׁעַל הָאֵשׁ.

~ יום חמישי ו' אדר ~

(ט) וְלִקַּחְתָּ אֶת־הָאֵיל הַשֵּׁנִי וְסָמְךָ אֹהֶרָן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:

(כ) וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלִקַּחְתָּ מִדָּמּוֹ וְנִתַּתָּה עַל־תַּנּוּף אֲזֵן אֹהֶרָן וְעַל־תַּנּוּף אֲזֵן בְּנָיו הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן רִגְלָם הַיְמָנִית וּזְרַקְתָּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערכת־יהודית

(טו) אֶתְרֵי זֹאת, הִגֵּשׁ אֶחָד מִשְׁנֵי הָאֵילִים, וְיִסְמְךָ אֶהֱרָן וּבְנָיו אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁוֹ.
 (טז) וְשַׁחַט אֹתוֹ וְקַח מִדָּמוֹ, וְזָרַק אֹתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ.
 (יח) כִּי הוּא קָרְבֵן עוֹלָה לַה', רְצוּי וּמְקַבֵּל, קָרְבֵן הוּא לַה'.
 (יט) וְהִגֵּשׁ אֶת הָאֵיל הַשֵּׁנִי, וְיִסְמְךָ אֶהֱרָן וּבְנָיו אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁוֹ.
 (כ) וְשַׁחַט אֹתוֹ וְקַח מִדָּמוֹ, וְזָרַק אֹתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכָל הַהֶקֶף סָבִיב.

שיעור יומי ליום חמישי ו' אדר ושנים מקרא ואחד תרגום - כט - פרשת תצוה
כ"ט • תנוּף • (תורת כהנים, פרשת צו) : הוא הסחוס, גדר האמצעי שבתוף האזן, שקורין טנדרו"ס. בהן ידם • הגודל, ובפרק האמצעי.

כא ותסב מן דמא די על מדבחה וממשחא דרבוחא ותדי על אהרן ועל לבושוהי ועל בנהי ועל לבושי בנהי עמה ויתקדש הוא ולבושוהי ובנהי ולבושי בנהי עמה :

(כא) וְלַקַּחַתְּ מִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וְהוֹיֹתָ עַל־אֹהֲרֹן וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־בְּנָיו וְעַל־בְּגָדֵי בְנָיו אֹתוֹ וְקִדַּשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבְנָיו וּבְגָדֵי בְנָיו אֹתוֹ:

כב ותסב מן דכרא תרפא ואליתא ונת תרפא דחפי נת גנא ונת חצר פקדא ונת תרתין פלגין ונת תרפא די עליהן ונת שוקא דימינא ארי דכר קרבנא הוא :

(כב) וְלַקַּחַתְּ מִן־הָאֵיל הַחֹלֵב וְהָאֵלֶּה וְאֶת־הַחֹלֵב הַמִּכְסֶּה אֶת־הַקָּרֶב וְאֶת יִתְרַת הַכֹּהֵן וְאֶת שְׁתֵּי הַפְּלִיֹת וְאֶת־הַחֹלֵב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְאֶת שׁוֹק הַיְמִין כִּי אֵיל מִלְּאִים הוּא:

מלאים הוא • שלמים לשון שלמות, שהשלים בכל. מגיד הכתוב שהמלוואים שלמים, שמשמים שלום למזבח, ולעובד העבודה ולבועלים. לכך אני מצריכו חזרה להיות לו לעובד העבודה למנה, וזהו משה ששמש במלוואים, והשאר אכלו אהרן ובניו, שהם בעלים בפפרש בענין.

כ"ט • החלב • זה חלב הדקים, או הקיבה (חולין מט) • והאלה • מן הפליות ולמטה, כמו שפפרש ב'ויקרא' (ט ט) שנאמר: "לעמת העצה יסירנה", מקום שהפליות יועצות. ובאמורי הפך לא נאמר 'אלה', שאין אליה קרבה אלא בכבש וכבשה ואיל, אבל שור ועז אין טעונים אליה. ואת שוק הימין • לא מצינו הקטרה בשוק הימין עם האמורים, אלא זו בלבד. כי איל

כג ופתא דלחם חד וגרצתא דלחם משח חדא ואספוג חד מסלא דפטיריא די קדם יי:

(כג) וכפר לחם אחת וחלת לחם שמן אחת ורקיק אחד מסל המצות אשר לפני יהוה:

הפא עם זבח נקטרת אלא זו בלבד, שתרומת לחמי תודה ואיל נזיר נתונה לפנהנים עם חזה ושוק, ומזה לא היה למשה למנה, אלא חזה בלבד.

כ"ט • וכפר לחם • מן החלות. וחלת לחם שמן • ממין הרבוכה (תורת כהנים) • ורקיק • (מנחות עה) מן הרקיקין, אחד מעשר שבכל מין ומין. ולא מצינו תרומת לחם

כד ויתשוי כלא על ידא דאהרן ועל ידא דבנהי ותרין ותרין ויהוון ארמיטא קדם יי:

(כד) ושמת הפל על פפי אהרן ועל פפי בניו והנפת אתם תנופה לפני יהוה:

תחת יד הבועלים ומניף, ובזה היו אהרן ובניו בעלים, ומשה כהן. תנופה כהן. (מנחות סב) מוליף ומביא

כ"ט • על פפי אהרן וגו' והנפת • שניהם עסקין בתנופה, הבועלים והכהן, הא כיצד? כהן מניח ידו

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(כג) ופתה אחת מן הלחם וחלה אחת מבצק מערב בשמן ורקיק אחד מסל המצה אשר לפני ה'.
 (כד) ושים כל אלה על פפי אהרן ועל פפי בניו, ונענע כל אלה נענועים לפני ה'.

(כב) וקח מן האיל (השנ) את החלב ואת האלה ואת כל קרום החלב המכסה את הפרס, ואת יותרת הכבד ואת שתי הפליות עם החלב אשר עליהן, ואת השוק הימנית כי הוא האיל המשלים (שנשלמה בו העבודה).

ההקף סביב.
 (כא) וקח מן הדם אשר על המזבח ומשמן המשחה, וזהו על המזבח ועל אהרן ועל בגדיו ועל בניו ועל בגדי בניו עמו, אזי יתקדש הוא ובגדיו ובניו ובגדי בניו עמו.

ומוריד למי שהשמים והארץ שלו, ומעכבת טללים רעים.

למי שארבע רוחות העולם שלו, ויתנופה מעכבת ומבטלת פרעניות ורוחות רעות. תרומה, מעלה

~ נקודות משיחות קודש ~

אבל אין מסתבר לומר שנעשה כהן רק לימי המלוואים, שכן לפי-זה נמצא, שבתחלה נעשה ולא נתנה לו כהנה; לאחר מכן נתנה לו כהנה למשך ימי המלוואים; ולאחר מכן שוב נלקחה ממנו.

אהרן ובניו בעלים, ומשה כהן (רש"י כט, כד) ואלו בפרשת שמות (ד, יד) כתב שמשה נעשה ככה שאהרן יהיה כהן ואתה הלוי". ויש לומר: א. הכהנה פסקה ממנו לאחר ימי המלוואים. ב. לא פסקה הכהנה אלא מנעו.

(לקוטי שיחות, כרך 1 עמ' 175)

כה ותסב יתהון מידיהון ותסיק למדבחה על עלתא לאתקבלא ברעוא קדם יי קרבנא הוא קדם יי:

(כה) ולקחת אתם מינכם והקטרת המזבחה על העלה לריח ניחוח לפני יהוה אשה הוא ליהוה:

כ"ט על העלה • על האיל הראשון שהעלית עולה. לריח ניחוח • לנחת רוח, למי שאמר ונעשה רצונו. אשה • לאש נתן. לה • לשמו של מקום.

כו ותסב ית חדיא מדכר קרבניא די לאהרן ותרם יתה ארמותא קדם יי ויהי לך לחלק:

(כו) ולקחת אתהחזה מאיל המלאים אשר לאהרן והנפת אתו תנופה לפני יהוה והיה לך למנה:

כ"ט תנופה • לשון הולכה והבאה, וינטלי"ר בלע"ז.

כו ותקדש ית חדיא דארמותא וית שוקא דאפרשותא די אתרם ודי אפרש מדכר קרבניא מדי לאהרן ומדי לבנויה:

(כו) וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה אשר הונף ואשר הורם מאיל המלאים מאשר לאהרן ומאשר לבניו:

אלא: ויהי לאהרן ולבניו לאכל. הורם • לשון מעלה ומוריד.

כ"ט וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה וגו' • קדשם לדורות, להיות נזהגת תרומתם והנפתם בזה (נ"א בזה) ושוק של שלמים, אבל לא

כה ויהי לאהרן ולבנויה לקדם עלם מן בני ישראל ארי אפרשותא הוא ואפרשותא יהי מן בני ישראל מנכסת קודשיהון אפרשיהון קדם יי:

(כה) והיה לאהרן ולבניו לחקעולם מאת בני ישראל כי תרומה הוא ותרומה יהיה מאת בני ישראל מזבחי שלמיהם תרומתם ליהוה:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערכת יהודית

(כח) ונעשה זה לאהרן ולבניו לחק לעולמי עד מבני ישראל בהיותם תרומות. כף יהיו תרומה מאת בני ישראל מזבחי ההודאה על טוב שלומם, המה תרומתם לקדוש ברוך הוא.

לאהרן, ונעשה אותו ונענועים לפני ה', ויהיה עבורך חלקך הקצוב לך. (כז) וקדש את חזה הנענוע ואת שוק התרומה אשר הונו ואשר הורם מן האיל המשלים (שנשלמה בו העבודה) אשר לאהרן ולבניו.

(כח) וקח את כל אלה מידיהם, ושרף את הכל באש על המזבח יחד עם העולה, מקבלים ורצויים לפני ה', קרבן הוא לה'. (כז) וקח את החזה מן האיל המשלים (שנשלמה בו העבודה) אשר

שיעור יומי ליום חמישי ו' אדר ושנים מקרא ואחד תרגום - כט - פרשת תצוה
 כ"ט • לְחַק-עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • שֶׁהַשְּׁלָמִים לְבַעֲלִים, וְאֵת הַחֲזֵה וְאֵת הַשּׁוֹק יִתְּנוּ לָכֶהֱן. פִּי תִרְוַמָּה
 הוּא • הַחֲזֵה וְשׁוֹק הַזֶּה •

(כט) וּבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו
 לְמִשְׁחָה בָּהֶם וּלְמִלֵּא-בָכֶם אֶת-יָדֵם:
 כט ולבושי קודש אשר די לאהרן יהיו לבנותיהם
 בתרוהי לדפאָה בהון ולמקרא בהון ית
 קרבנהון:

כ"ט • לְבָנָיו אַחֲרָיו • לְמִי שָׂבָא בְּגִדְלָהּ אַחֲרָיו •
 לְמִשְׁחָה • לְהַתְּגַדֵּל בָּהֶם, שֵׁשׁ "מִשְׁחָה" שֶׁהִיא
 לְשׁוֹן שְׂרָרָה, כְּמוֹ (במדבר יח): "לֵךְ נְתַתִּים לְמִשְׁחָה",
 (תהלים קח): "אַל תִּגְעוּ בְּמִשְׁחֵי". וּלְמִלֵּא-בָכֶם אֶת-
 יָדֵם • עַל-יְדֵי הַבְּגָדִים הוּא מִתְּלַבֵּשׁ בְּכֹהֵנָה גְדוּלָּה.

(ל) שְׂבַעַת יָמִים יִלְבָּשׂם הַכֹּהֵן תַּחֲתֵיו מִבְּגָיו אֲשֶׁר
 יָבֵא אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד לְשֶׁרֶת בַּקֹּדֶשׁ:
 ל שבעת יומין ילבשנון כהנא תחתוהי
 מבגוהי די יעול למשפן זמנא לשמשא
 בקודשא:

כ"ט • שְׂבַעַת יָמִים • יָצוּפִין • יִלְבָּשׂם הַכֹּהֵן • אֲשֶׁר
 יָקוּם מִבְּגָיו תַּחֲתֵיו לְכֹהֵנָה גְדוּלָּה, כְּשִׁימְנוּהוּ הַהִיּוֹת
 כֹּהֵן גְּדוֹל • אֲשֶׁר יָבֵא אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד • (יומא עג) אוֹתוֹ
 כֹּהֵן הַמּוֹכֵן לִיְכַנֵּס לְפָנָיו וּלְפָנִים בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים, וְזֶהוּ
 כֹּהֵן גְּדוֹל, שְׂאִין עֲבוּדַת יוֹם הַכַּפּוּרִים כְּשֶׁרָה אֶלָּא
 כהנים • הַכֹּהֵן תַּחֲתֵיו מִבְּגָיו • מִכָּאן רָאִיה: כֹּל לְשׁוֹן
 "כֹּהֵן" לְשׁוֹן פּוֹעֵל, עוֹבֵד מִמֶּשׁ. לְפִיכָּךְ, נִגּוֹן 'תְּבִיר'
 נִמְשָׁךְ לְפָנָיו.

(לא) וְאֵת אֵיל הַמִּזְבֵּחַ תִּקַּח וּבְשַׁלְתָּ אֶת-בְּשָׂרוֹ
 בַּמָּקָם קֹדֶשׁ:
 לא ונת דבר קרבנא תסב ותבשל ית בסרה
 באתר קדיש:

כ"ט • בַּמָּקָם קֹדֶשׁ • בַּחֲצַר אֹהֶל מוֹעֵד, שֶׁהַשְּׁלָמִים הִלְלוּ קֹדֶשִׁי-קֹדָשִׁים הֵיוּ.

(לב) וְאָכַל אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת-בְּשָׂר הָאֵיל וְאֶת-הַלֶּחֶם
 אֲשֶׁר בַּסֶּל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:
 לב ויכול אהרן ובנותיהם ית בסר דקרא ונת
 לחמא די בסלא לתרע משפן זמנא:

כ"ט • פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד • כֹּל הַחֲצַר קְרוּי כֵּן.

(לג) וְאָכְלוּ אַתֶּם אֲשֶׁר כִּפַּר בָּהֶם לְמִלֵּא אֶת-יָדֵם
 לְקֹדֶשׁ אַתֶּם וְזָר לֹא-יֹאכַל בִּי-קֹדֶשׁ הֵם:
 לג וייכלון יתהון די יתפפר בהון לקרבא ית
 קרבנהון לקדשא יתהון וחלוני לא ייכול
 ארי קודשא אנון:

כ"ט • וְאָכְלוּ אַתֶּם • אַהֲרֹן וּבָנָיו, לְפִי שֶׁהֵם בְּעֲלֵיהֶם •
 אֲשֶׁר כִּפַּר בָּהֶם • לָהֶם, כֹּל זְרוֹת וְתַעֲוִב • לְמִלֵּא
 אֶת-יָדֵם • בְּאֵיל וְלֶחֶם הִלְלוּ • לְקֹדֶשׁ אַתֶּם • שַׁעַל-יְדֵי
 הַמִּלּוּאִים הִלְלוּ נִתְמַלְאוּ יְדֵיהֶם וְנִתְקַדְּשׁוּ לְכֹהֵנָה.

פִּי קֹדֶשׁ הֵם • קֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים, וּמִכָּאן לְמַדְּנוּ אֲזַנְרָה
 לְזָר הָאוֹכֵל קֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים, שֶׁנִּתֵּן הַמִּקְרָא טַעַם לְדָבָר
 מְשׁוּם ד' "קֹדֶשׁ הֵם".

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(כט) ובגדי הקדש אשר לאהרן יהיו לבנותיהם
 ולמזן תשלם בהם חובת תפקידם.
 (ל) שבעת ימים ילבשם הכהן אשר
 אחריהם מבגיו, ואז יכשר להכנס אל
 אהל מועד כדי לשרת בקדש.
 (לא) ואת איל המזבח תקח ובשלת את-בשרו
 ב המקום קדש.
 (לב) ויאכלו את-בשר האיל ואת-הלחם
 אשר בסל פתח אהל מועד.
 (לג) ויאכלו אתם אשר כפר בהם למלא את-ידיהם
 לקדש אתם וזר לא יאכל בי-קדש הם.
 מקום ההתעודות.
 (לג) ויאכלו אותם (ועל ידי כך) יתפפר
 להם למען השלמת חובת תפקידם
 וכדי לקדשם, ואיש זר לא יאכל היות
 שהם קדש.
 בו העבודה) ובשל את בשרו במקום
 שהתקדש.
 (לב) ויאכלו אהרן ובגיו את בשר
 האיל עם הלחם אשר בסל ליד שער

לד ואם ישפאר מבסר קרבניא ומן לחמא עד צפרא ותוקיד ית דאשפאר בנפרא לא תתאכל ארי קודשא הוא :

(לד) ואם יותר מבשר המלאים ומן הלחם עד הבקר ושרפת את הנותר באש לא יאכל ביקודש הוא :

לה ותעבד לאהרן ולבניו פדין ככל די פקדית יתך שבעת יומין תקרב קרבנהון :

(לה) ועשית לאהרן ולבניו ככה ככל אשר צויתי אתה שבעת ימים תמלא ידם :

אתכה • כמו אותך. שבעת ימים תמלא וגו' • בענין הנה ובקרבנות הללו, בכל יום.

כ"ט • ועשית לאהרן ולבניו ככה • שנה הכתוב וכפל, לעכב, שאם חסר דבר אחד מכל האמור בענין, לא נתמלאו ידיהם להיות כהנים, ועבודתם פסולה.

לו ותורא דחטאתא מעבד ליומא על כפוריא ותדפי על מדבחה בכפוריך עלוהי ותרבי יתה לקדשיתה :

(לו) ופר חטאת תעשה ליום על הכפרים וחטאת על המזבח בכפרך עליו ומשחת אתו לקדשו :

מקרא זה. ומדרש 'תורת כהנים' אומר: כפרת המזבח הצורך, שפא התנדב איש דבר גזול במלאכת המשכן והמזבח. וחטאת. 'ותדפי', לשון מתנת דמים הנתונים באצבע, קרוי חטוי. ומשחת אתו • בשמן המשחה, וכל המשיחות כמין פ"ף יגנית.

כ"ט • על הכפרים • בשביל הכפורים, לכפר על המזבח מכל זרות ותעוב, ולפי שגאמר: "שבעת ימים תמלא ידם", אין לי אלא דבר הבא בשבילם, כגון האילים והלחם, אבל הבא בשביל המזבח, כגון פר שהוא לחטוי המזבח – לא שמענו, לקף הצורך

זו שבעת יומין תכפר על מדבחה ותקדש יתה ויהי מדבחה קדש קודשיא כל דיקרב במדבחה יתקדש :

(זו) שבעת ימים תכפר על המזבח וקדשת אתו והיה המזבח קדש קדשים פליהנגע במזבח יקדש: ם

והטרפה וכיוצא בהן? תלמוד לומר: "וזה אשר תעשה" הסמוך אחריו (תורת כהנים פרשת צו), מה עולה ראויה, אף כל ראויה, שנוראה לו כפר ונפסל משבא לעזרה, כגון: הלן והיוצא והטמא ושנשחט במחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו וכיוצא בהן

כ"ט • והיה המזבח קדש • ומה היא קדשתו? "כל הנוגע במזבח יקדש", אפלו קרבן פסול שעלה עליו, קדשו המזבח להכשירו שלא ירד. מתוך שגאמר: "כל הנוגע במזבח יקדש", שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי, כגון דבר שלא היה פסולו בקדש, כגון: הרובע והנרבע, ומקצה ונעבד

• (בחים 12)

ותקדש אותו. (לו) שבעה ימים תבקש כפרה אצלו ותקדש אותו, ויהיה המזבח מהמשבח שבקדשים. כל הקרב אליו יתקדש.

אשר פקדתי עליך, שבעת ימים תשלים למוד חובתם. (לו) ופר החטאת – תעשה אותו בכל יום לכפרה, ובכך תגרים לזכוי המזבח ותבקש כפרה אצלו, ותמשח אותו

ואם נותר מבשר האיל המשלים (שנשלמה בו העבודה) ומן הלחם עד הבקר, אזי ישרפו אותו באש ולא יאכל כי קדש הוא. (לה) ועשה לאהרן ולבניו ככה ככל

~ יום שישי ז' אדר ~

לח ודין די תעבד על מדבחא אמרין בני
שנא תרין ליומא תדירא :

(לח) וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל־הַמִּזְבֵּחַ בְּיָמֵי־שָׁנָה
שָׁנִים לַיּוֹם תָּמִיד:

לט ית אמרא חד תעבד בצפרא וית אמרא
תננא תעבד בין שמישא :

(לט) אֶת־הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ
הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים:

מ ועסרונא סלתא דפילא במשח פתישא
רבעות הינא ונספא רבעות הינא חמרא
לאמרא חד :

(מ) וְעֶשְׂרֹן סֹלֶת בָּלוּל בְּשֶׁמֶן פְּתִית רֶבַע הֵהִין וְנֶסֶף
רְבִיעֵת הֵהִין יַיִן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד:

לוגין. ונסף. לספלים, כמו ששנינו במסכת סכה:
שני ספלים של כסף היו בראש המזבח ומגקבים
כמין שני חטמין דקים. נותן היין לתוכו, והוא מקלח
ויוצא דרך החטם ונופל על גג המזבח ומשם יורד
לשיתין במזבח בית עולמים, ובמזבח הנחשת יורד
מן המזבח לארץ.

כט"ו ◀ ועשרן סלת. עשירית האיפה, מ"ג ביצים
וחמש ביצה. בשמן פתית. לא לחובה נאמר
"פתית", אלא להקשיר, לפי שנגמר "פתית למאור",
ומשמע למאור ולא למנחות, וכול לפסלו למנחות?
תלמוד-לומר כאן "פתית", ולא נאמר "פתית למאור"
אלא למעט מנחות שאין צריך "פתית", שאף הטחון
בריחים פשר בהן (מנחות פו). רבע ההין. שלשה

מא וית אמרא תננא תעבד בין שמישא
כמנחת צפרא וקנספה תעבד לה לאתקבלא
ברעוא קרבנא קדם יי :

(מא) וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים כְּמִנְחַת
הַבֶּקֶר וּכְנִסְפָהּ תַעֲשֶׂה־לָּהּ לְרִיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה:

כט"ו ◀ לריח ניחוח. על המנחה נאמר, שמנחת נסכים כלה כליל, וסדר הקרבנות: האברים בתחלה, ואחר-כך
המנחה, שנגמר (ויקרא כג): "עולה ומנחה".

כט"ו ◀ לריח ניחוח. על המנחה נאמר, שמנחת נסכים כלה כליל, וסדר הקרבנות: האברים בתחלה, ואחר-כך
המנחה, שנגמר (ויקרא כג): "עולה ומנחה".

מב עלתא תדירא לדריכון בתרע משפן זמנא
קדם יי דאזמן מימרי לבון תמן למלא
עמד תמן :

(מב) עֲלֵת תָּמִיד לְדֹרֹתֵיכֶם פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד לִפְנֵי
יְהוָה אֲשֶׁר אוֹעֵד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם:

משהוקם המשכן. ויש אומרים: "מעל הפפרת", כמו
שנגמר (שמות כח): "ודברתי אתך מעל הפפרת", ו"אשר
אוועד לכם" האמור כאן אינו אמור על המזבח, אלא
על אהל-מועד הנזכר במקרא.

כט"ו ◀ תמיד. מיום אל יום, ולא נפסיק יום בנתיים.
אשר אוועד לכם. כשאקבע מועד לדבר אליך, שם
אקבענו לבא. ויש מרבותינו למדים מכאן, שמעל
מזבח הנחשת היה הקדוש-ברוך-הוא מדבר עם משה

מג ואזמן מימרי תמן לבני ישראל ויתקדש
בימרי :

(מג) וְנִעַדְתִּי שָׁמָּה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּכִבְדִּי:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

מקבל ורצוי, קרבן לה.
(מב) קרבן עולה בתמידות לדורותיכם
ליד שער אהל מועד, לפני ה', אשר
אקנה נוכח לך שמה ואדבר אליך שם.
(מג) ואני אקנה נוכח שמה לבני
ישראל, ויתקדש הבית על ידי אורי.

(מ) ועשרון סלת מערב ברבע ליטר
שמן וית המופק בכבש, וממזג רבע
ליטר יין עם פל כבש וכבשה.
(מא) וכאשר תקריב את השני בין
שני זמני השקיעות, אזי תעשה
כמתנת הבקר עם ממזגה להיות

(לח) והנה אשר תקריב אותו על
המזבח: שני טלאים זכרים מן
הכבשים או מן העזים בני שנה, בכל
יום בתמידות.
(לט) אחד מהם לפני הנץ החמה,
והאחר בין שני זמני השקיעות.

שלי. כֵּאֵן רָמַז לֹא מִיתַת בְּנֵי אֶהְרֹן בְּיוֹם הַקָּמְתוֹ, וְזֶהוּ שְׁאֵמַר מֹשֶׁה (דקרא א'): "הוּא אֲשֶׁר דָּבַר ה' לֵאמֹר בְּקִרְוֵי אֶקְדָּשׁ", וְהִכֵּן דָּבַר? "וְנִקְדַּשׁ בְּכַבְדִּי".

כְּשִׁיׁ - וְנוֹעַדְתִּי שְׁמָה • אֲתוּעַד עִמָּם בְּדַבּוּר, כְּמִלְךָ הַקּוֹבֵעַ מְקוֹם מוֹעֵד לְדַבֵּר עִם עַבְדֵי שְׁם. וְנִקְדַּשׁ • הַמְשַׁפֵּן. בְּכַבְדִּי • שִׁתְּשֶׁרָה שְׂכִינָתִי בּוֹ. וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה: אֵל תִּקְרִי "בְּכַבְדִּי", אֶלָּא בְּמַכְבְּדִי, בְּמַכְבְּדִים

~ נקודות משיחות קודש ~

"ונועדתי" - דרך משה

וְיֵשׁ לזֹמֵר דְּהָא גּוּפָא מִשְׁמִיעֵנּוּ רִשׁ"י, דְּכִמּוֹ ש"בֵּית עוֹלָמִים" נִקְרָא בְּכַתּוּב גַּם "בֵּיתִי בֵּית תְּפִלָּה" שֶׁהִיא הַמְּקוֹם הַקְּבוֹעַ לְתַפְלַת יִשְׂרָאֵל אֶל הַקֶּבֶה, כְּמוֹ-כֵן הָאֵהֱל־מוֹעֵד הִיא הַמְּקוֹם הַקְּבוֹעַ לֹא רַק לְדַבּוּר הַקֶּבֶה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶלָּא גַּם לְתַפְלָה וּלְדַבּוּר שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקֶּבֶה (וּרְאֵה פִירוּשׁ הַקְּצֵר לֵאבֶן-עוֹרָא עַל הַפְּסוּק).

וְנוֹעַדְתִּי שְׁמָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל "אֲתוּעַד עִמָּם בְּדַבּוּר כְּמִלְךָ הַקּוֹבֵעַ מְקוֹם מוֹעֵד לְדַבֵּר עִם עַבְדֵי שְׁם" (רש"י) וְיֵשׁ לְדַיֵּק בְּלִשׁוֹן רִשׁ"י דְּלְכַאוּרָה אֵהֱל־מוֹעֵד הִיא הַמְּקוֹם שֶׁשְׁם דָּבַר הַקֶּבֶה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְלִמָּה נִקְטַר רִשׁ"י "אֲתוּעַד עִמָּם בְּדַבּוּר . . לְדַבֵּר עִם עַבְדֵי" דְּמִשְׁמַע שְׁשֵׁם דְּבָרוֹ גַּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הַקֶּבֶה?

(ע"פ לקו"ש כרך לא עמ' 166 - מותר לקראת שבת)

מִדְּוַאֲקִדְשֵׁי יַת מְשַׁפֵּן זִמְנָא וְיַת מְדַבְּחָא וְיַת אֶהְרֹן וְיַת בְּנוֹהֵי אֶקְדָּשׁ לְשִׁמְשָׁא קְדָמִי:

(מד) וְקִדְשֵׁתִי אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־ אֶהְרֹן וְאֶת־בְּנָיו אֶקְדָּשׁ לְכַתֵּן לִי:

מִה וְאֶשְׂרִי שְׂכִנָּתִי בְּגוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶהְיֶה לְהוֹן לְאֵלֵהּ:

(מה) וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִיְתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים:

מִו וְיִדְעוּן אֲרִי אֲנָא יְיָ אֱלֹהֵהוֹן דִּי אֶפְקִית יְתַהוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְאַשְׁרָאָה שְׂכִנָּתִי בִּינְיַהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלֹהֵהוֹן:

(מו) וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשַׁכְנֵי בְּתוֹכָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: פ

כְּשִׁיׁ - לְשַׁכְנֵי בְּתוֹכָם • עַל־מְנַת לְשַׁפֵּן אֲנִי בְּתוֹכָם.

~ שבת קודש ח' אדר ~

א וְתַעֲבֹד מְדַבְּחָא לְאַקְטָרָא עֲלוּהִי קְטָרֵת בּוֹסְמִיָּא דְּאֶעִי שְׁטִין תַּעֲבֹד יְתַה:

ל (א) וְעִשִׂיתָ מִזְבֵּחַ מִקְטָר קְטָרֵת עֲצֵי שִׁטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:

כְּשִׁיׁ - מִקְטָר קְטָרֵת • לְהַעֲלוֹת עֲלָיו קִיטוֹר עֲשֵׂן סַמִּים.

פִירוּשׁ רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

בּוֹרָא הָעוֹלָם אֱלֹהֵיהֶם אֶקְרִי אֶת הַבְּטָחָתִי זֹאת. (א) וְעִשִׂה מִזְבֵּחַ לְאִיּוֹד הַסַּמָּנִים, מֵעֵץ הַשֵּׁשֶׁת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ.

יִשְׂרָאֵל, וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לְאֵלֹהִים. (מו) וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי בּוֹרָא הָעוֹלָם, אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהַשְׁכִּין אֶת אוֹרֵי בְּתוֹכָם, אֲנִי

(מד) וְאֶקְדָּשׁ אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ, וְאֶקְדָּשׁ אֶת אֶהְרֹן וְכִנְיֹו כַתֵּן לִי. (מה) וְאֶשְׁכֵּן אֶת אוֹרֵי בְּתוֹךְ בְּנֵי

~ נקודות משיחות קודש ~

עבודת ה' בהצנע לכת

ש"אפילו אותן שפתיב בקן ודמות פניהם פני אדם, לא יהיו באהל מועד", שאפילו המלאכים לא היו באהל מועד בשעת הקטרת הקטרת.

ולכן הדל מזבח הנזהב משאר הכלים, כי עבודת מזבח הנזהב הייתה תכלית ועיקר העבודות שהיו באהל מועד. דהעבודה הכי נעלית היא בשעה שבמקום בו עובדים את הקב"ה, אין נמצאים אנשים אחרים אלא רק הפנה העובד והקב"ה.

ונה משמיענו הפתוי, שהשלמות בעבודת ה' אינה כשנעשית לפני אנשים אחרים, כי אז יש חשש שהעבודה היא רק בשביל כבוד או פרסום וכיוצא בזה, אלא כשנעשית בצנעה ובסתור ורק לשם ה' בעצמו.

(על-פי 'לקוטי שיחות' כרך א, עמוד 171 ואילך - מותר 'לקראת שבת')

בסוף פרשתנו כתוב "ועשית מזבח מקטר קטרת" (ל. א), ומפרט סדר עשייתו.

והקשו המפרשים (רמב"ן, ספורנו, ש"ך, 'אור החיים' כאן. ועוד) מדוע הזכיר מזבח הקטרת רק בסוף פרשת תצוה, ולא בפרישת תרומה ביחד עם שאר הכלים?

ויש לומר בדרך הדרוש, דהנה מציינו חלוקה בין עבודות שאר הכלים לעבודת מזבח הנזהב. דבשאר הכלים כשעבד הפנה עבודתו בהם, לא היה לכו באהל מועד. מה שאין-כן בעבודת מזבח הנזהב, שהיא הקטרת הקטרת, אסור לאדם שיקנס עם הפנה העובד, וכמו שכתוב בנוגע להקטרת הקטרת באהל מועד, שבזמן הזה "וכל אדם לא יהיה באהל מועד וגו'" (אחרי טו, יז).

וב'ירושלמי' (יומא פ"ק ה' סוף הלכה ב) איתא 'תירה מזו

ב אמתא ארבה ואמתא פתיה מרבע יהי ומרתין אמין רומה מנה קרנוהי :

(ב) אמה ארכו ואמה רחבו רבוע יהיה ואמתים קמתו ממנו קרנותיו:

ג ומתפי יתה דהב דכי ית אגרה ונת כתלוהי סחור סחור ונת קרנוהי ומעבד לה דיר דדהב סחור סחור :

(ג) ועשית אותו זהב טהור את-גגו ואת-קירותיו סביב ואת-קרנותיו ועשית לו זר זהב סביב:

כ"ט אַת גגו • זה היה לו גג, אכל מזבח העולה לא היה לו גג, אלא ממלאים תללו אדמה בכל תנפתם. זר זהב • סימן הוא לכתר כהנה.

ד ומרתין עזון דדהב מעבד לה מלרע לדניה על תרתין ונתה מעבד על תרין סטרהי ויהי לאתרא לאריחא למשל יתה בהון :

(ד) ושתי טבעת זהב תעשה-לו • מתחת לזרו על שתי צלעותיו תעשה על-שני צדיו והיה לבתים לבדים לשאת אותו בהמה:

כ"י צלעותיו • כאן היא לשון זויות, כתר גומו, לפי שנאמר: "על שני צדיו", על שתי זויותיו שבשני

ז ומרתין עזון דדהב מעבד לה מלרע לדניה על תרתין ונתה מעבד על תרין סטרהי ויהי לאתרא לאריחא למשל יתה בהון :

זר זהב • לכתר כהנה.

ה ומתעבד ית אריחא דאעי שטין ומתפי יתהון דהבא :

(ה) ועשית את-הבדים עצי שטים וצפית אתם זהב:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(ב) ארכו אמה ורחבו אמה, מרבע יהיה, וגבהו שתי אמות. ממנו קרנותיו. ההקף סביב, ועשה לו גדר זהב לכל ההקף סביב.

(ג) וכסה אותו זהב טהור צרוף, ללא סיגים, גגו וקירותיו וקרנותיו לכל

(ד) ושתי טבעות זהב תעשה עבורו למטה מזרו, בכל אחת משתי רוחותיו, ככה יהיה על שני צדיו,

(ה) ותהינה למקום המוטות להיות נשאים בהם.

(ו) ועשה את המוטות מעץ השטה וכסה אותם זהב.

(ו) ונתתה אתו לפני הפרכת אשר על-ארן העדת לפני הכפרת אשר על-העדת אשר אועד לך שמה:

כ"ט - לפני הפרכת • שמה תאמר: משוף מנגד הארון לצפון או לדרום? תלמוד-לומר: "לפני הכפרת", מכון נגד הארון מבחוץ.

(ז) והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בכקר בכקר בהיטיבו את-הנרת וקטירנה:

כ"ט - בהיטיבו • לשון נקוי הנזיכין של המנוחה מדשן הפתילות שנשרפו בלילה, והיה מטיבן בכל בקר ובקר. הנרת • לוצי"ש בלע"ז, וכן כל "נרות"

(ח) ובהעלת אהרן את-הנרת בין הערבים וקטירנה קטרת תמיד לפני יהוה לדרתיכם:

כ"ט - ובהעלת • כשידליקם להעלות להבתן. וקטירנה • בכל יום, פרס מקטיר שחרית ופרס מקטיר בין הערבים.

(ט) לא-תעלו עליו קטרת זרה ועלה ומנחה ונסף לא תסכו עליו:

כ"ט - לא-תעלו עליו • על מזבח זה. קטרת זרה • שום קטרת של נדבה, בלן זרות לו חוץ מזו. ועלה • ומנחה • ולא עולה ומנחה. עולה של בהמה ועוף, ומנחה היא של לחם.

~ נקודות משיחות קודש ~

העסק בעניני עולם-הזה רק עם היצוניות הלב

לא-תעלו עליו . . . ועלה ומנחה (ל, ט)
 ידוע מה שכתוב בספרים הקדושים (ראה ראשית חכמה שער האהבה פ"ו. של"ה ש' האותיות אות ל. ועוד) שכל אחד מישראל צריך לעשות בלבבו משכן ומכון לשבתו ותברך. ונמצא שכל העבודות שהיו במשכן, ישנן גם כן בעבודת ה'. ומבאר בתורת התסידות (ראה תורת חיים לאדמו"ר האמצעי, שמות תמג, א ואילך. ועוד) שעבודת הקרבנות בכל אחד ואחד היא ההתעסקות עם עניני עולם-הזה לשם שמים,

להעלותם לקדשתו ותברך, שהוא על-דרך הקרבנות שלוקחים בהמה גשמיית, ומעלים אותה להיות "ריח ניחוח לה".
 ועבודת הקטרת היא פלשון הזהר הקדוש (חלק ג רפח, א) "בחד קטירא אתקטירנא", ההתקשרות עם הקב"ה, הינו העבודה בה האדם קשור עם הקב"ה לבדו, ואין לו שיכוח עם עניני עולם-הזה (כגון למוד התורה).
 והנה עבודת הקרבנות היא על מזבח החיצון בלבד,

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

- (ו) ושמם אותו לפני הפרכת אשר ליד ארון העדות, לפני הכפרת (הכסוי) אשר על העדות אשר אהיה נוכח לך שמה.
- (ז) ויאדה עליו אהרן מקטרת הסמנים מדי עלות השחר, לפני הנץ החמה, באשר יטיב את המשואות, יאדה בו.
- (ח) ככה גם בהשיאו את המשואות בין שני זמני השקיעות, יאדה בו את - לא תזלפו עליו.
- (ט) לא תאירו עליו סמני אירוד זרים, וקרבן עולה ומתנה וממנוג זין - לא תזלפו עליו.

התעבדות ענגי עולם-הזה. והעבודה דהעלאת הדברים הגשמיים, צריכה להיות רק עם "מזבח החיצון", שהוא חיצונית לבו, כי פנימיות לבו ורגשותיו הם אך ורק להקב"ה בלבד.
(ע"פ לקו"ש כרך טו עמ' 458 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

מה-שאין-כן מזבח הפנימי "לא תעלו עליו גו' עולה ומנחה" והוא רק בשביל הקטרת.
ומזה יש ללמד הוראה נפלאה בעבודת האדם לקונו, דהמזבח הפנימי שבכל אחד מישראל, שהוא רגש האדם ופנימיות לבו, צריך להיות רק להקב"ה לבדו, בלי

י וכפר אהרן על קרנותיו על קרנותיה חדא בשמא מדמא חטאת פפניא חדא בשמא זכפר עלוהי לדריכוון קדש קודשין הוא קדם יי: פפפ

(י) וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה מדים חטאת הפפרים אחת בשנה יכפר עליו לדורתיכם קדש-קדשים הוא ליהוה: פפפ

הפפרים • הם פר ושיעיר של יום הפפרים המכפרים על טמאת מקדש וקדשיו. קדש קדשים • המזבח מקדש לדברים הללו בלבד ולא לעבודה אחרת:

כ"י • וכפר אהרן • מתן דמים. אחת בשנה • ביום הפפרים, הוא שנגמר ב"אחרי מות" (ויקרא יז): "ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו". חטאת

ק"א פסוקים, מיכאל"ל סימן. חסלת פרשת תצוה

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רעה - רפד

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(*) ויבקש אהרן פפרה אצל קרנותיו פעם אחת בשנה מדים זבח יום הפפרים, פעם אחת בשנה יבקש פפרה אצל לדורתיכם. מן המשבח שבקדשים הוא לה'.

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום ראשון עמ' א

24 לא תיקח וגו' ופה הוא. ומגזירה שוה זו אנו למדים, מה להלן
25 באזהרה, הוזכרו בטה וכת בטה וכת בטה בכלל הלאו, אף כאן
26 בחיוב שריפה, החיוב נאמר על בטה וכת בטה וכת בטה.
27 מוסיפה הברייתא ומבארת: מנין לעשות ו'להשוות' את דין הוברים
28 כדין הנקבות, נאמר כאן ומה, ונאמר להלן ומה. ומגזירה שוה זו
29 אנו למדים, מה להלן, דין הוברים בנקבות, אף כאן, דין הוברים
30 בנקבות.
31 מוסיפה הברייתא ומבארת: מנין לעשות את דין הדורות שלמטה
32 כדין הדורות שלמעלה. נאמר כאן ומה, ונאמר להלן ומה.
33 ומגזירה שוה זו אנו למדים, מה להלן, דין למטה שלמעלה, אף כאן,
34 דין למטה שלמעלה. ומוסיפה הברייתא להשוות, ומה כאן למעלה
35 שלמעלה, אף להלן למעלה שלמעלה.
36 הגמרא מבארת את הלימודים שהובאו בברייתא: אמר מר, מנין
37 לעשות וברים בנקבות. שואלת הגמרא: מאי וברים בנקבות,
38 אילימא - אם נאמר שהלימוד הוא, שדין בת בנה של אשתו הוא
39 יחד באותה דרשה שבתחילת הברייתא, ומה צריך להשוותם.
40 אלא על ברחק יש לבאר, שהלימוד הוא, שדין אם חמיו הוא כדין
41 אם חמותו. דוחה הגמרא: אין לומר כן, שהרי השתא - בשלב זה
42 של הלימוד בברייתא, חיוב שריפה באם חמותו לא נקמה לו - עדין
43 לא הוברר לנו. אם חמיו מיתהדר עלה - וכי כבר חזרה הברייתא
44 אחר מקור לחיוב שריפה באם חמיו כאם חמותו.
45

1 בטה והיינו חמותו, ולכולי עלמא חיוב שריפתה הוזכר בפסוק,
2 והרי משמעות לשון המשנה הוא כפי המפורש בתורה.
3 שנינו במשנה: יש בכלל אשה ובתה חמותו ואם חמותו ואם חמיו.
4 הגמרא מבררת את סיבת כפילות הדינים במשנה. אומרת הגמרא:
5 לאבני, שלשיטתו הוזכר ברישא של המשנה חיוב שריפה בחמותו
6 ואם חמותו, חוזר התנא והזכיר את חיובן בסיפא, משום דאיידי דקא
7 בעי למיתנא - אגב שהוצרך התנא ללמדינו בסיפא חיוב שריפה
8 באם חמיו, שלכולי עלמא חיוב זה נלמד מדרשה, תני נמי - חוזר
9 התנא והזכיר שוב את חיוב חמותו ואם חמותו, משום שכל אלו
10 הם מענין חמותו. ואילו לרבא, שלשיטתו הוזכרו ברישא אשתו
11 וחמותו, חוזר התנא והזכיר את חיוב חמותו בסיפא, משום דאיידי
12 דקא בעי למיתנא אם חמיו ואם חמותו משום שחיובן נלמד
13 מדרשה, תני נמי חמותו.
14 הגמרא מבררת את המקור לחיובי השריפה שהוזכרו במשנה.
15 שואלת הגמרא: מנהני מילי - מהיכן למדנו חיוב שריפה בנשים
16 אלו. עונה הגמרא: דין זה נלמד מדתנו רבנן בברייתא, נאמר
17 בתורה (ויקרא כ ד) ו'איש אשר יקח את אשה ואת אמה וגו' באש
18 ושרפו אותו ואתהו'. שואלת הברייתא, אין לי ללמוד מלשון זה,
19 אלא לחייב את הבא על אשה ואמה, אבל הבא על בת האשה, וכת
20 בטה וכת בנה של האשה, מנין שאף הוא חייב שריפה. עונה
21 הברייתא, נאמר כאן בחיוב שריפה של הבא על אשה ואמה ופה
22 הוא, ונאמר להלן לגבי האזהרה בבת אשתו ובבת בנה בתה
23 (שם יח יא), ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה

לוח תהלים

יום ראשון, ב' אדר < מפרק י עד סוף פרק יז

יום שני, ג' אדר < מפרק יח עד סוף פרק כב

יום שלישי, ד' אדר < מפרק כג עד סוף פרק כח

יום רביעי, ה' אדר < מפרק כט עד סוף פרק לד

יום חמישי, ו' אדר < מפרק לה עד סוף פרק לח

יום שישי, ז' אדר < מפרק לט עד סוף פרק מג

שבת קודש, ח' אדר < פרק כ, מפרק מד עד סוף פרק מח

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל [פרק] תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש ש"י אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, ליזכות הרבים, (וראוי ה' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

~ יום ראשון ב' אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 74, והטעם לפי שבאמת... עד עמ' לח, בוח"ק:

וְנִמְכַת רוּחוֹ, וְנִבְזָה בְּעֵינָיו נִמְאָס. – שעל-ידי-כך הוא משפיל וממאס את ה"סטרא אחרא". וּבִאֲתָעֲרוּתָא דְלִתְתָא – על-ידי ההתעוררות למטה, שהאדם מתעורר להשפיל את ה"סטרא אחרא", אֲתָעֲרוּתָא דְלְעִילָא, – מתהווה התעוררות גם למעלה להוריד

ולהשפיל את ה"סטרא אחרא", לְקַיֵּם מַה שְׁנִיאָמַר²⁶: "מִשָּׁם אֲוִירָה, נָאִם ה" – את ה"סטרא אחרא" המנסה להגביה את עצמה ולהסתיר על אלקות וקדושה; דְּחֵינּוּ, שְׁמִסְרִיהָ מִמְּשַׁלְתָּהּ וְיִכְלָתָהּ, וּמְסַלֵּק מִמֶּנָּה הַכַּח וְרִשּׁוֹת שְׁנַתֵּן לָהּ לְהַגְבִּיהָ עֲצֻמָּה נֶגַד אֲוִיר קִדְשֵׁת נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית, וְאִוִי – כשנטולים

מה"סטרא אחרא" את הכוח ואת הרשות להתנגד לקדושה, מִמְּיֵלָא – היא, בְּטִלָּה וְנִדְחִית בְּבִטּוּלַת הַחֲשֵׁךְ – ממילא, מִפְּנֵי אֲוִיר הַגִּשְׁמִי. – הרי, שעל-ידי שהוא משפיל את עצמו ושובר את לבו – ניטל

ממילא הכוח מה"סטרא אחרא" להסתיר ולהפריע לנפש האלקית בעבודתה את ה'. וְכִמּוֹ שְׁמִצִּינוּ דְּכָר זֶה מְפָרֵשׁ בְּתוֹרָה גַּבֵּי מְרַגְלִים, שְׁמִתְחַלָּה אָמְרוּ: "כִּי חֹזֵק הוּא מִמֶּנּוּ"²⁷ – "אֵל תִּקְרֵי מִמֶּנּוּ כו'", – חכמינו ז"ל אמרו²⁸, שהמרגלים התכוונו לא רק "ממנו" – מאתנו, אלא "ממנו" – בגוף שלישי, מהקב"ה כביכול, שְׁלֵא אֱמִינוּ בְּיִכְלֵת ה', – להכניסם לארץ ישראל, וְאַחַר-כֵּן חֲזָרוּ וְאָמְרוּ: "הֲנֵנוּ וְעֵלְיָנוּ וְגו'"²⁹; – לארץ ישראל, כמו שאמר הקב"ה – וּמֵאִין חֲזָרָה וּבָאָה לָהֶם הָאֱמוּנָה בְּיִכְלֵת ה'? – לומר שהם מוכנים ללכת לארץ ישראל, אף שבתחילה לא האמינו שזה

וְהַטְעָם, – מדוע השפלות ושרון לב, מסייעים להסיר את טמטום הלב, ולהביא לידי כך שיגיע לראיה חושית באלקות, לְפִי שְׁבִאֲמַת אֵין שׁוּם מְמֻשּׁוֹת בְּלָל בְּסִמְרָא-אֲחָרָא, שְׁלֵכֵן נִמְשָׁלָה – ה"סטרא אחרא", לְחֲשֵׁךְ, שְׁאִין בּוֹ שׁוּם מְמֻשּׁוֹת בְּלָל, וּמְמִילָא

נְדַחָה – החושך, מִפְּנֵי הָאֲוִיר, – כשמכניסים אור במקום מסויים – נדחה החושך ממילא, מבלי להזדקק למלחמה, כי מציאות החושך אין בה ממשות כלל – ומשמכניסים את האור, נדחה החושך ממילא, וְכַךְ – גַּם, תְּסִמְרָא-אֲחָרָא, אֵף שֵׁישׁ בְּהָ חַיּוֹת הַרְבֵּה, לְחַיּוֹת בְּעֵלְיָתָיִים הַטְּמָאִים וְנִפְשׁוֹת אֲמוֹת הָעוֹלָם, וְגַם נֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה שְׁבִישְׁרָאֵל בְּנֹזֵךְ לְעִילָא²⁴ – שכל הדברים מקבלים חיותם מה"סטרא אחרא" – הרי, אף שיש ל"סטרא אחרא" הרבה חיות להחיות את כל הדברים, מְבַלְּמִקּוּם, הָרִי בְּלִ חַיּוֹתָהּ אֵינָה

מִצַּד עֲצֻמָּה חֲסוֹשָׁלוּם, אֲלָא מִצַּד הַקְּדוּשָׁה – שכן, קדושה מחיה את הכל, וגם ה"סטרא אחרא" מקבלת חיותה מן הקדושה, בְּנֹזֵךְ לְעִילָא²⁵, וְלֵכֵן הִיא – ה"סטרא אחרא", בְּטִלָּה לְגַמְרֵי מִפְּנֵי הַקְּדוּשָׁה, בְּבִטּוּלַת הַחֲשֵׁךְ מִפְּנֵי הָאֲוִיר הַגִּשְׁמִי. – שכן, מאחר שכל חיותה נובעת מן הקדושה, היא ממילא בטלה לקדושה, ואין בה שום ממשות כלל. רַק שְׁלֵגְבֵי קִדְשֵׁת נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית שְׁבִאֲדָם, נִתֵּן לָהּ הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ הוּא רִשּׁוֹת וְיִכְלָת לְהַגְבִּיהָ עֲצֻמָּה בְּנִגְדָה, – כנגד קדושת הנפש האלקית, וזאת – בְּדִי שְׁהָאֲדָם יִתְעוֹרֵר לְהַתְנַבֵּר עִלָּהּ, – על ה"סטרא אחרא", לְחַשְׁפִּילָהּ עַל-יְדֵי שְׁפִלּוֹת

24. פרק ו – ז. 25. פרק ו ופרק כב. 26. עובדי' א, ד. 27. במדבר יג, לא. 28. סוטה לה, א. מנחות נג, ב. ערכין טו, א. 29. במדבר יד, מ.

שובר את לבו – הוא שובר את ה"סטרא אחרא", ואור הנשמה מאיר בו. ומוזה יכול ללמוד כל אדם שנופלים לו במחשבתו ספקות על אמונתו, כי הם דברי רוח הסטרא אחרא לבדה, – ה"סטרא אחרא" היא זו שמעוררת

בו מחשבות של ספיקות באמונה, המגביה – את עצמה על נפשו, – האלקית, אבל ישראל עצמן – מצד נשמתם, הם "מאמינים בו". –

בני מאמינים, ואין בהם שום ספיקות באמונה. ו גם הסטרא אחרא עצמה – שורש הנפש הבהמית, אין לה ספקות כלל באמונה, – כפי שלמדנו בפרק כ"ב, שהקליפות הרוחניות, שאינן

מלוכשות בגוף, אינן כופרות בהקב"ה, רק שנתן לה – ל"סטרא אחרא", רשות לבלבל האדם בדברי שקר ומרמה, – כדי להרבות שקר, – ועל-ידי שהאדם לא יתן לבלבל את דעתו ולהוליכו שולל – יקבל יותר שکر,

בפתונו הזונה לבן המלך, בשקר ומרמה ברשות המלך, כמו שכתוב בזהר הקדוש³⁴: – משל למלך השוכר זונה שתנסה לפתות את בנו ולהטותו מהדרך הישרה, אבל כוונתו של המלך בכך, היא: כדי לגלות את חכמתו של בן המלך, שאינו נתון להוליכו שולל. הזונה עצמה גם כן אינה רוצה באמת, שכן המלך ישמע לדבריה, כי היא הרי רוצה למלא את רצון המלך. כך גם בנמשל: ה"סטרא אחרא" עצמה אינה רוצה שהאדם ישמע בקולה ויעשה את ה"רע". אין זה, אלא שזה התפקיד שהוטל עליה, לנסות לפתות את האדם, כדי שיקבל יותר שکر כשלא ישמע בקולה. אלא שדבר זה הוא בדרגת ה"סטרא אחרא" המשמשת כ"שורש" לנפש הבהמית וליצר הרע – היא, אין בה שום ספיקות באמונה ואיננה רוצה שהאדם ייכשל על-ידיה. ואילו כשהנפש הבהמית והיצר הרע נמצאים בגוף – הרי זה "רע" אמיתי, שכוונתו היא להטות את האדם מן הדרך הישרה. במשל הרי זה, כשהזונה אותה שکر

בר ביצוע, הרי לא הראה להם משה רבנו עליו השלום שום אות ומופת על זה בינתיים, – שיביאו אותם לאמונה ביכולת ה', רק שאמר להם³⁰ איך שקצף ה' עליהם ונשבע שלא להביאם אל הארץ; ומה הועיל זה להם, אם לא

היו מאמינים ביכולת ה' חס-ושלום לכבש ל"א מלכים³¹, – שמשלו אז בארץ ישראל, ומפני זה לא רצו כלל ללכת לארץ? אלא ודאי, מפני שישאל עצמן הם "מאמינים בני מאמינים", – הם עצמם מאמינים תמיד בהקב"ה, בהיותם בנים לאבות מאמינים; וגם באותה שעה שאמרו "כי חזק הוא ממנו" – האמינו – מצד נשמותיהם – בהקב"ה וביכולתו להביאם לארץ ישראל, רק שהסטרא אחרא – שמן הנפש הבהמית, המלכשת בנופש, הגביה עצמה על אור קדשת נפשם האלהית בנפשות רוחה ונבחותה, חצפה בלי טעם ודעת, – שהביא אותם

לומר "כי חזק הוא ממנו". ולכן מיד שקצף ה' עליהם, והרעים בקול רעש ורגז: – באמרו³²: "עד מתי לעדה הרעה הזאת וגו'", "במדבר הזה יפלו פגריכם וגו'", "אני ה' דברתי, אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת וגו'", – שכל אלה, הרי הם דברים קשים וחמורים, וכששמעו דברים קשים אלו נכנע ונשבר לבם בקרבם³³, בדכתיב: "ויתאבלו העם מאד", וממילא נפלא הסטרא אחרא מממשלתה ונבחותה ונסות רוחה, וישראל עצמן – מצד נשמתם, הם – הרי, מאמינים. – הם האמינו לכתחילה ביכולת ה', ולכן אמרו שהם מוכנים ללכת לארץ ישראל, אף שבינתיים לא אירעו שום אות ומופת שישפיעו עליהם להאמין בכך; היה נדרש רק להוריד ולהשפיל את ה"סטרא אחרא" – ואמונתם נתגלתה, וכך הדבר בכל אדם: כשאור הנשמה אינו מאיר בגופו – הרי זה מפני גבהותה וגאוותה של ה"סטרא אחרא", המגביה עצמה כנגד הנפש האלקית. ועל-ידי שהוא

ליקוטי אמרים

להם משרע"ה שום אות ומופת על זה בנתיים רק שאמ' להם איך שקצף ה' עליהם ונשבע שלא להביאם אל הארץ ומה הועיל זה להם אם לא היו מאמינים ביכולת ה' ח'ו' לכבוש ל"א מלכי' ומפני זה לא רצו כלל ליכנס לארץ אלא ודאי מפני שישאל עצמן הם מאמינים בני מאמינים רק שהם"א המלוכשת בנופש הגביה עצמה על אור קדושת נפשם האלהית בנסות רוחה ונבחות' בחוצפה בלי טעם ודעת ולכן מיד שקצף ה' עליהם והרעים בקול רעש ורגז עד מתי לעדה הרעה הזאת וגו' במדבר הזה יפלו פגריכם וגו' אני ה' דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת וגו' וכששמעו דברים קשים אלו נכנע ונשבר לבם בקרבם כדכתיב ויתאבלו העם מאד וממילא נפלה הם"א מממשלתה ונבחותה וגסות רוחה וישראל עצמן הם מאמינים ומוזה יכול ללמוד כל אדם שנופלים לו במחשבתו ספיקות על אמונה כי הם דברי רוח הם"א לבדה המגביה עצמה על נפשו אבל ישראל עצמן הם מאמינים בו' וגם הם"א עצמה אין לה ספיקות כלל באמונה רק שניתן לה רשות לבלבל האדם בדברי שקר ומרמה להרבות שכתו כפיתווי הזונה לבן המלך בשקר ומרמה ברשות המלך כמו"ש בזה"ק:

30. שם פסוק לא. 31. מפורטים ביהושע יב. 32. במדבר יד, פסוקים כז, כט, לה. 33. שם פסוק לט. 34. ח"ב קסג, א. ראה גם לעיל סוף פרק ט.

הוא הנפש האלקית, וכל חיותם, גם של גופם, היא מהנפש האלקית – מעניין להוסיף, שמהתענוג הרוחני באלקות אפשר שתתוסף שמנונית בגוף האדם. מובא על כך³⁵ שמעניית "אמן יחא שמ' רבא" נהיה גופו של הצדיק רבי נחום מצ'רנובל – שמן. ענייה זו הסבה לו כל-כך הרבה תענוג וחיות, שגופו הגשמי נהיה שמן מכך.

המלך, ממנה במקומה זונה שניה לתפקיד זה, והשניה ממנה זונה שלישית, וכך הלאה, עד שהאחרונה מאבדת לחלוטין את כוונת המלך האמיתית, והיא מתכוונת באמת להכשיל ולפתות את בן המלך. על-כל-פנים, כל הספיקות באמונה אינם נובעים מהיהודי עצמו, ובני ישראל מצד נשמתם – הם כולם מאמינים בני מאמינים. בקשר לאמור בפרקנו זה, שה"אדם" בצדיקים

~ יום שני ג' אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' לח, פרק ל עור... עד עמ' 76, באריכות.

במדריגה, ובפני מי? – "בפני כל האדם" – ממש, אפלו בפני קל שפנקלים. – כיצד, באמת, אפשר לו למי שלומד תורה ומקיים מצוות, להחזיק את עצמו פחות מה"קל שבקלים"? – מוכיח רבנו הזקן שגם מי שמקיים כל המצוות, ואינו עובר על שום עבירה, אפשר שיהיו בו דברים שבגללם עליו להחזיק את עצמו נחות במדריגה: ישנם דברים שלגבם נדרש ממנו ללחום כנגד היצר הרע. ואף שהמלחמה שנודרשת ממנו, פחותה בחומרתה מהמלחמה הנדרשת מה"קל שבקלים" ללחום

כנגד היצר הרע שלו – בכל זאת אין הוא יכול לעמוד נגד יצרו הרע; וכשאין הוא יכול לעמוד במלחמתו הוא, הרי זה – כפי שיסביר להלן – גרוע בהרבה ממה שה"קל שבקלים" אינו יכול לעמוד במלחמה שלו. על-ידי חשבון זה יהיה בידו באמת, להחזיק את עצמו למטה גם מה"קל שבקלים". וְהִינֵנו עֲלֵי פִי מְאֹמֵר רַז"ל: "אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו", – אל תשפוט ואל תפסוק עד שלא תעמיד את עצמך במקום ובמצב שחבירך נמצא בהם. "מקום" יש בו שני פירושים: המקום והסביבה הגשמית, והמקום הרוחני – מצבו הרוחני של האדם ואיזה יצר הרע נמצא בו: לאחד יש יצר הרע חזק ומחומם, ולשני – יצר הרע לא כל כך חזק שאינו בוער כל כך אחרי תאוות. וכך אומר רבנו הזקן להלן: כִּי "מְקוֹמוֹ" – הגשמי וסביבתו, גֹּרֵם לוֹ לְחַטֵּא, לְהִיּוֹת פְּרַנְסָתוֹ לִילְךָ בְּשׂוֹק כָּל הַיּוֹם, וְלְהִיּוֹת – באותה שעה שאינו מסתובב בשוק, מְיוֹשְׁבֵי קַרְנֹת, וְעֵינָיו רֹאוֹת כָּל הַתְּאוֹת, וְהָעֵין רֹאֵה וְהַלֵּב חוֹמֵד, – כלומר, מקומו הגשמי יש בו משום סיבה לחטוא. וגם מקומו הרוחני, מצב

ל. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שבשעה שה"בינוני" סובל מטמטום הלב, ואף שבמחו הוא מהרהר בגדולתו של הקב"ה, אין זה משפיע על לבו, למשול בחומריותו וגסותו – הרי העצה לכך היא: להתעמק בדברים המביאים ל"לב נשבר", שעל-ידיה ישבור את חומריות הקליפה של נפשו הבהמית, ויוריד אותה מגבהותה שהיא רוצה להגביה את עצמה כנגד אור הקדושה של נפשו האלקית. רבנו הזקן גם הסביר בפרק האמור – באלו ענינים עליו להתעמק, כדי להגיע ל"לב נשבר".

עוד זאת ישם אל לבו, לְקִים מְאֹמֵר רַז"ל: "וְהִי שְׁפֵל רִיחַ בְּפִנֵי כָּל הָאָדָם", "וְהִי" – לשון המשנה "והי" מורה שהכוונה היא שיהיה בְּאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ, – שכן, לכאורה הדברים טעונים הסבר: חכמינו ז"ל אומרים כאן, שעליו להיות "שפל רוח" – ושפלות איננה ענווה. ענווה משמעה: שהוא יודע מעלת ומדריגת עצמו, אלא שהוא סובר, שהוא קיבל אותן במתנה, שמלמעלה נתנו לו כוחות והזדמנויות מיוחדות, שיוכל להגיע לאותה מדריגה; ואילו ניתנו כוחות אלה למישהו אחר – היה הלז מנצל אותם יותר טוב ממנו. מאידך, שפלות משמעה: שמחזיק את עצמו נחות ממש מהשני, ומוצא בתוך עצמו, שהוא גרוע ממנו – כיצד, אפוא, אפשר לומר למי שלומד תורה ומקיים מצוות, שיחזיק את עצמו בדרגה נחותה מכל אדם, גם מה"קל שבקלים", שאינו לומד תורה ואינו מקיים מצוות?! לכן, יש מפרשים, שאין הכוונה שאכן יראה את עצמו נחות מהשני, אלא שיתנהג בהנהגה של שפלות, בפני כל אדם. ברם, לשון חכמינו ז"ל "והי", כלומר שתהיה, ולא "התנהג" – מורה, שאכן יחזיק את עצמו באמת למטה

35. היום יום, טו תמוז. 1. אבות פרק ד משנה י. 2. אבות פרק ב משנה ד.

יצרו הרע, הוא – ויצרו בוער בתנור בוערה מאופה, – כתנור בוער של אופה³, אצלו בוער התנור בצורה חזקה יותר ולעתים קרובות יותר מאשר אצל בעל-הבית סתם, כמו שכתוב בהושע⁴: "הוא בוער כאש להכה וגו'", – הרי שגם מקומו הרוחני, מצבו של יצרו הרע, הוא כזה שגורם ומביא לחטא. מה שאין בן מי שהולך בשוק מעט, ורב היום יושב בביתו. – שאינו מיושבי קרנות, וממילא אינו רואה את התאוות לגנד עיניו, ואין לו אותם נסיונות שיש למי שמתהלך כל היום בשוק; וגם אם הולך כל היום בשוק – בעל עסק שמזדמן לו להיות כל היום ברחוב, ומבחינת מקומו הגשמי הוא דומה ל"קל שבקלים", יכול להיות – שבמקומו הרוחני, במצב יצרו הרע, אינו דומה לו, שאינו מחמם כל-כך בטבעו, – וגם כשעליו להיות כל היום ברחוב, אין לו

אותם נסיונות שיש לאלה שיצרו הרע בוער בקרבם. כי אין היצר שנה בכל נפש, יש שיצרו בו, – יש שיצרו הרע בוער, ויש שאינו כך, כמו שנתבאר במקום אחר⁵. – וכפי הידוע, פירושו של הבעל-שם-טוב על המשנה⁶ "איזהו גיבור? – הכובש את יצרו". שהוא גובר על יצרו הרע באותם דברים שהוא לוחם במדה החזקה ביותר. כי, ביחס לדברים אחרים, יתכן שאין לו לגביהם יצר הרע כלל, ואין משום גבורה באי-היענותו לעצמו באותם דברים. כאן מעיר הרבי: שבמה שיאמר להלן, בא רבנו הזקן לתרץ קושיא: "ולכאורה אם הנ"ל נכון – למה נק' קל שבקלים?" – אם אכן נכונים הדברים, שהאדם נכשל בגלל המקום שהוא נמצא בו והנסיבות בגשמיות וברוחניות, המעמידות בפניו נסיונות קשים – מדוע, אפוא, קוראים לו "קל שבקלים"? ורבנו הזקן מפרש את הדברים להלן, שאף שהמלחמה כבדה יותר למי שגם מבחינת מקומו הגשמי והרוחני הוא עלול לחטוא – בכל זאת, אין לו שום התנצלות על שאינו גובר על יצרו הרע.

שכן, הפחד מהקב"ה היה צריך למנוע ממנו לחטוא, למרות הנסיונות שעליו לעמוד בהם. וכך אומר רבנו הזקן: והנה, באמת גם מי שהוא מחמם מאד בטבעו, ופרנסתו היא להיות מיושבי קרנות כל היום – גם הוא, אין לו שום התנצלות על חטאיו, ומקרי – ונקרא, "רשע גמור" על אשר אין פחד אלהים לגנד עיניו, – שכן, מבלי הבט על מקומו וסביבתו ועל יצרו הרע הבעור – היה הפחד מהקב"ה עוזר לו לעמוד בפני כל הקשים; כי היה לו להתאפק ולמשל על רוח תאוותו שבלבו, מפני פחד ה' הרואה כל מעשיו, כמו שנתבאר לעיל⁷, כי המה שליט על הלב בתולדתו. – האדם נולד בטבע, שיש בכוח המוח לשלוט ולמשול בתאוות הלב. אילו היה לאדם הפחד הראוי מפני ה' – הרי למרות הנסיבות הגורמות לחטא – היה

ליקוטי אמרים

בוער כתנור בוערה מאופה כמ"ש בהושע הוא בוער כאש להכה וגו'. משא"כ מי שהולך בשוק מעט ורוב היום יושב בביתו וגם אם הולך כל היום בשוק יכול להיות שאינו מחומם כ"כ בטבעו כי אין היצר שוה בכל נפש יש שיצרו בו' כמ"ש במ"א. והנה באמת גם מי שהוא מחומם מאד בטבעו ופרנסתו היא להיות מיושבי קרנות כל היום אין לו שום התנצלות על חטאיו ומקרי רשע גמור על אשר אין פחד אלהי לגנד עיניו. כי היה לו להתאפק ולמשול על רוח תאוותו שבלבו מפני פחד ה' הרואה כל מעשיו כמ"ש" כי המוח שליט על הלב בתולדתו. והנה באמת שהיא מלחמה גדולה ועצומה לשבור היצר הבעור כאש להכה מפני פחד ה' וכמו נסיון ממש. והלכך צריך כל אדם לפי מה שהוא מקומו ומדרגתו בעבודת ה' לשקול ולבחון בעצמו אם הוא עובר ה' בערך ובחי' מלחמה עצומה כזו ונסיון כזה בבחי' ועשה טוב כגון בעבודת התפלה בכוונה לשפוך נפשו לפני ה' בכל כחו ממש עד מיצוי הנפש ולהלחם עם גופו ונפש הבהמית שבו המונעים הכוונה במלחמה עצומה ולבטשם ולכתתם

יכול להימנע מעשיית עבירות. והנה, באמת שהיא מלחמה גדולה ועצומה, לשבור היצר הבעור כאש להכה, מפני פחד ה', – ויש בכך קשים חמורים, וכמו נסיון ממש. והלכך, – ולכן, צריך כל אדם, לפי מה שהוא מקומו ומדרגתו בעבודת ה', לשקול ולבחון בעצמו אם הוא עובר ה' בערך ובחיינות מלחמה עצומה כזו ונסיון כזה, – כשנדרשת ממנו מלחמה כזו, ועליו לעמוד בפני נסיון כזה, שמלחמה כזו יכולה להיות נדרשת מכל אחד (גם מיושב אוהל ובעל יצר-הרע "צונן") ולעתים קרובות, בבחינת "ועשה טוב". – במצוות ובענינים הקשורים בעשיית טוב, כגון, בעבודת התפלה בכונה, – שהיא יום יומית, שצורת תפילתו תהיה, לשפך נפשו לפני ה' בכל כחו ממש – בכל כוח כוונתו, עד מצוי הנפש, – שכל כוחות נפשו יהיו נתונים בעבודת התפילה, ועל סוג תפילה כזה, נדרש מאבק קשה עם היצר הרע, ולהלחם עם גופו ונפש הבהמית שבו המונעים – ומפריעים את הכונה – ועליו להיאבק במלחמה

3. ראה הושע ז, ד. ז, ו. 4. ראה לקוטי תורה ויקרא ב, ד. 5. אבות פרק ד משנה א. 6. פרק יב. 7. תהלים לד, טו. 8. ספרי על דברים ו, ה. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזה צ"ל בכאור"א ויום יום ידרשון כמשנ"ת אגה"ק ס"א".

להתעמק ולהרהר בגדולת ה', כל הזמן הדרוש, ויגיעת בשר, – להסיר את המניעות הנובעות מן הגוף, כמו שיתבאר לקמן¹⁰ באריכות. – כיצד צריכות להיות יגיעת הנפש ויגיעת הבשר. יתבונן נא, איפוא, אם אכן הוא מנהל מלחמה כזו בעבודת התפילה,

עצומה, ולכמִשם ולכתתם בעפר קדם התפלה, שחרית וערבית מדי יום ביום, – שזוהי המלחמה שלפני התפילה – להכין את הגוף ואת הנפש הבהמית שלא יפריעו לתפילה בכוונה. וגם בשעת התפלה, ליגע עצמו ביגיעת נפש – שלא יהיה קשה לו לאמץ את מחשבתו

ליקוטי אמרים

כעפר קודם התפלה שחרית וערבית מדי יום ביום וגם בשעת התפלה לייגע עצמו ביגיעת נפש ויגיעת בשר כמ"ש לקמן באריכות.

~ יום שלישי ד' אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 76, וכל שלא הגיע... עד עמ' לט, כשגות:

יותר מאשר טבעו ורגילותו – זה יכול להיות רק, על־ידי מלחמה עצומה עם גופו, כי הלומד מעט יותר ממבוע – שעל כך עליו כבר להילחם – אבל, הרי זו מלחמה קטנה, ואין לה ערך ודמיון עם מלחמת היצר הבווער באש, –

ובל שלא הגיע לידי מדה זו, להלחם עם גופו מלחמה עצומה כזו – עדיין לא הגיע לבחינת וערך מלחמת היצר – המלחמה עם היצר הרע, הבווער באש להבה, – ב"קל שבקלים" מיושבי הקרנות, שעליו להילחם ביצר הרע,

ליקוטי אמרים

ובל שלא הגיע לידי מדה זו להלחם עם גופו מלחמה עצומה כזו עדיין לא הגיע לבחי' וערך מלחמת היצר הבווער כאש להבה להיות נכנע ונשבר מפני פחד ה'. וכן בענין ברכת המזון וכל ברכת הנהנין והמצות בכונה ואצ"ל כונת המצות לשמן. וכן בענין עסק לימוד התורה ללמוד הרבה יותר מחפצו ורצונו לפי טבעו ורגילותו ע"י מלחמה עצומה עם גופו. כי הלומד מעט יותר מטבעו ה"י מלחמה קטנה ואין לה ערך ודמיון עם מלחמת היצר הבווער כאש דמקרי רשע גמור אם אינו מנצח יצרו להיות נכנע ונשבר מפני ה'. ומה לי בחי' סור מרע ומה לי בחי' ומה הכל היא מצות המלך הקדוש יחיד ומיוחד ב"ה. וכן בשאר מצות ובפרט בדבר

להיות נכנע ונשבר מפני פחד ה'. – יתבונן נא, האם הוא אכן לוחם בתוקף כזה ביצרו הרע, בנוגע לתפילה בכוונה, כפי שעל ה"קל שבקלים" ללחום ביצר הרע שלו; וכך גם בנוגע לעניינים אחרים, עליהם מדובר להלן. וכן בענין פרבת המזון וכל פרבות הנהנין והמצות – שתהינה כולן, כבונת, – שלשם כך נדרשות התאמצות ומלחמה נגד היצר הרע, ואין צריך לומר פונת המצות

ב"קל שבקלים", כפי שלמדנו לעיל, דמקרי – שנקרא, "רשע גמור" אם אינו מנצח יצרו, להיות נכנע ונשבר מפני ה'. – הרי שמלחמתו ללמוד קצת יותר מכפי טבעו ורגילותו – אינה דומה כלל למלחמתו הגדולה של הלז, אלא-אם-כן הוא לומד הרבה יותר מאשר ברצונו, שלשם כך עליו להיאבק במלחמה גדולה – יבדוק נא את עצמו, אם אכן יש לו מלחמה כזו. ואף שאצל ה"קל

שבקלים" המלחמה היא בעניינים של "סור מרע" – ואילו אצלו חסר ב"ועשה טוב" – אומר על כך רבנו הזקן: ומה לי בחינת "סור מרע", ומה לי בחינת "ועשה טוב" – הכל היא מצות המלך הקדוש, יחיד ומיוחד ברוח-הוא. – ההבדל שבין "סור מרע" ל"ועשה טוב" הוא רק בנוגע לעניינים של כוונות ומה שנובע מכך, אך בעצם קיום המצוות – אין מצד המצוה, זה שציווה על המצוות, שהוא יחיד ומיוחד, שום הבדל ביניהם. ממילא, אי לחימתו כראוי

לשמן. – לקיימן לשם מצוה ולשמו של הקב"ה, שלשם כך נדרשת בודאי התאמצות גדולה ומלחמה עם היצר הרע, וברור הדבר שהוא יכול למצוא בעצמו, שעדיין חסר בו בכוונה לשמה כשהוא מקיים מצוות. וכן – כשנדרש ממנו להילחם, בענין עסק לימוד התורה, ללמד הרבה יותר מחפצו ורצונו לפי טבעו ורגילותו – כי, כדי ללמוד עד כמה שרצוי לו מצד טבע התמדתו, או מצד רגילותו ללמוד בהתמדה – אין עליו להילחם כלל, כנזכר לעיל בפרק ט"ו. אך, כדי ללמוד

10. בפרק מ"ב.

טוֹבָא. – דברים שכיחים רבים, בעתים קרובות. הרי, שכל אחד יכול למצוא בעצמו, שאין הוא לוחם מספיק לנצח את היצר הרע. **וּבְפֶרְטָא בְּעֵינָן לְקַדְשׁ עֲצָמוּ בְּמִתְרָ לֹ, שְׁהוּא מְדַאֲוִיָּתָא¹³,** – שאדם מחוייב לקדש את עצמו ולהימנע מלעשות גם דברים המותרים, **כְּמוֹ : קְדוּשָׁתוֹכ¹⁴ :** "קְדוּשָׁתוֹ תְּהִי וְיִתְקַדְּשֶׁתָּם וְגו'¹⁵;" – ובכל זאת, הוא מוצא בעצמו, שאין הוא מקיים מצוה זו בשלימותה, כשנדרשת ממנו מלחמה עצומה, **וְגַם, דְּבָרֵי סוּפְרִים** – דברים שחכמים קבעו אותם, **חֲמוּרִים מְדַבְּרֵי תוֹרָה¹⁶ וְכו'.** – שגם לפי הדיעה ש"קדש עצמך כמותר לך" הוא מדרבנן – הרי דינים שקבעו רבנן, חמורים מדיני התורה. **אֵלָא שְׁכָל אֱלֹו וְכִיּוּצָא בְּהוּ, הֵן מַעֲוֹנוֹת שְׁהָאֲרָם דִּשׁ בְּעַקְבֵי¹⁷,** – כי אין הוא חסר

בחומרם ואינו שם לב שיש בכך משום עבירה, **וְגַם נַעֲשֹׂו בְּהִתְרָ, מְחַמַּת שְׁעֵבֵר וְשִׁנְהָ וְכו'.** – כפי שהגמרא אומרת¹⁸: "כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה... נעשית לו כהיתר" – משום שאינו חש, שהוא חוטא במשהו. בהתאם לאמור, הרי שאין הוא טוב יותר מאשר ה"קל שבקלים", כי כשם שהלז אינו מתאבק לנצח במלחמתו הוא, כך גם הוא אינו מנהל מלחמה, כדי לעמוד בניסיונות שלו. ברם, חכמינו ז"ל הרי אומרים "והוי שפל רוח בפני כל האדם", אפילו בפני ה"קל שבקלים" – במה, איפוא, הוא גרוע מה"קל שבקלים"? – אומר על כך רבנו הזקן: **אֲבָל בְּאַמְתָּ, אִם הוּא – אוֹתוֹ אִדָּם שְׁעוּשָׁה אֵת הַחֲשׁבוֹן, יוֹדֵעַ סֶפֶר.** – יודע ללמוד תורה, **וּמְחַוֵּיק בְּתוֹרַת ה', וְקִרְבַּת אֱלֹקִים יַחְפֵּן – גְּדוּל עוֹנֵו מִנְשָׂא, וְאַשְׁמַתוֹ גְּדֻלָּה בְּכַפְלֵי בְּפִלִים – וְכַל כֵּן לְמָה? בְּמָה שְׁאִינוּ נִלְחָם וּמְתַנְבֵּר עַל יִצְרוֹ פְּעָרָו וּבְחִינַת מִלְחָמָה עֲצוּמָה הַנּוֹבֶרֶת לְעִיל – הַנְּדַרְשָׁתָּ מֵה"קל שבקלים." אשמתו של**

בענינים של "ועשה טוב" דומה להיכשלותו של הלז בענינים של "סור מרע". **וְכֵן בְּשִׂאָר מִצְוֹת,** – שכדי לקיימן, נדרש ממנו להילחם – גם בכך הוא יכול למצוא בעצמו שאין הוא לוחם מספיק ביצרו הרע כפי שנדרש ממנו, **וּבְפֶרְטָא דְּבָרֵי שְׁבַמְמוֹן,** – מצוות הקשורות לעניני כספים, **כְּמוֹ עֲבוֹדַת הַצִּדְקָה – לתת צדקה באופן של עבודה, לתת צדקה יותר מאשר יש ברצונו וברגילותו, וּבְהָאֵי גֻּוּנָא.** – וכדומה, בהם הוא יכול למצוא בעצמו, שאין הוא לוחם מספיק כפי שנדרש ממנו. **וְאַפְלוּ בְּבְחִינַת "סור מרע", וְכוּל כֵּל אִישׁ מְשָׁכִיל לְמִצְא בְּנַפְשׁוֹ שְׁאִינוּ סוּר לְנִמְרֵי מַהֲרַע כְּכֵל מִכָּל בְּלִי, בְּמִקוֹם שְׁצָרִיד לְמִלְחָמָה עֲצוּמָה פְּעָרָו הַנּוֹבֶר לְעִיל, – המלחמה הנדרשת מ"קל שבקלים", וְאַפְלוּ פְּחוֹת מַעֲרָד הַנּוֹבֶר לְעִיל, –**

כשנדרשת ממנו לחימה קלה יותר מאשר נדרש מהלז – אין הוא יכול לעמוד במלחמה זו, **בְּגוֹן לְהַפְסִיק בְּאַמְצַע שִׂיחָה נְאֻה, או – באמצע, סְפוּר בְּנִגְוֹת חֲבָרוֹ, וְאַפְלוּ גֻּנָא קָפוֹן וְקָל מְאֹד, אִף שְׁהוּא אֲמַת, וְאַפְלוּ – כשהוא מספר זאת כְּדֵי לְנִקּוֹת עֲצָמוֹ, – שלא יאשימו אותו בגנאי זה, בְּנִדְעָ¹⁹ מְהָא – ממה, דְּאֲמַר רַבֵּי שְׁמַעוֹן לְאֲבִיו רַבְּנֵו חֲקָדוּשׁ: – בקשר לגט מסובך שלא נכתב כמו שצריך: **"לֹאוּ אֲנָא בְּתַבִּיחָ, אֵלָא יְהוּדָא חֲטִימָא בְּתַבִּיחָ,"** – "לא אני ככתבתי את הגט, כי־אם יהודה חייטא" – באותו מקום היה בכך משום גנאי לא כל־כך גדול, והוא השתמש בו כדי לנקות את עצמו, ובכל זאת **וְאַמַר לֹו: – רבנו הקדוש לבנו רבי שמעון: "בְּלָךְ מִלְשׁוֹן חֲרַע – לך לך מלשון הרע", [עֵינֵן שָׁם בְּנִמְרָא רִישׁ פֶּרְקֵי דְּבִבְכָא בְּתַרְא], – הרי שאפשר לו לאדם למצוא בעצמו, שגם בענינים של "סור מרע", אין הוא מנהל כראוי את המלחמה עם גופו ויצרו הרע, וּבְהָאֵי גֻּוּנָא – ודומה לכך, כְּמָה מְלִי דְּשִׁבְיָחֵי****

ליקוטי אמרים

שבממון כמו עבודת הצדקה וכה"ג. ואפי' בבחי' סור מרע יכול כל איש משכיל למצוא בנפשו שאינו סר לגמרי מהרע בכל מכל כל במקום שצריך למלחמה עצומה כערך הנ"ל ואפי' פחות מערך הנ"ל כגון להפסיק באמצע שיחה נאה או סיפור בגנות חבירו ואפי' גנאי קטן וקל מאד אף שהוא אמת ואפי' כדי לנקות עצמו כנודע מהא דאר"ש לאביו רבינו הקדוש לאו אנא כתבי' אלא יהודא חיימא כתביה וא"ל כלך מלה"ר [ע"ש בגמ' רפ"י דב"ב]. וכה"ג כמה מילי דשכיחי טובא ובפרט בענין לקדש עצמו כמותר לו שהוא מדאוריית' כמ"ש קדושים תהיו וגו' והתקדשתם וגו'. וגם ד"ס חמורים מד"ת וכו'. אלא שכל אלו וכיוצא בהן הן מעוונות שהאדם דש בעקביו וגם נעשו כהיתר מחמת שעבר ושנה וכו'. אבל באמת אם הוא יודע ספר ומחויק בתורת ה' וקרבת אלקי' יחפץ גדול עונו מנשוא ואשמתו גדלה בכפלי כפליים כמה שאינו נלחם ומתגבר על יצרו כערך ובחי' מלחמה עצומה הנ"ל

11. על הלשון "בכל מכל כל" העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל"ל בדא"פ: כי צ"ל שלימות (ל' כל) העבודה בכל הג' הקווין (האבות) וכהדוגמא שמביא בזה תומ"י: נאה, גנות, אמת] וכמרוז"ל באבות (ב"ב יז, א) ושנק' כן מפני שבחי' צ"ל בכא"ו (תוא"ר ר"פ וארא) – שמשכרם בכל כו' נדע עבודתם בכל כו' שלמות (עיי"ש בחדא"ג ועוד) – ואצלו חסר זה עכ"פ בא' מהנ"ל". 12. בבא בתרא קסד, ב. 13. ראה לעיל סוף פרק כו. 14. ויקרא יט, ב. 15. ויקרא כ, ז. 16. סנהדרין פ"א מ"ג. 17. עבודה זרה יח, א. 18. יומא פו, ב.

לְהֵם בְּשִׁנְנוֹת: – כאילו חטאו מתוך שגגה, מפני שהם אינם יודעים את חומרתם של חטאים. ואילו בתלמיד חכם, הדבר הפוך, ש"שגגת תלמוד עולה ודון"²², שגם אם הוא נכשל בחטא

מפני שלא למד מספיק – נחשב לו הדבר בחומרה כאילו חטא במזיד. הרי, בכך שאין הוא מתחזק למשול ביצר הרע – הוא גרוע מה"קל שבקלים". חשבון זה יעזור לו לקיים מאמר חכמינו ז"ל "והווי שפל רוח בפני כל

האדם", ועל-ידי-כך יגיע גם ל"לב נשבר", שיביא לשבירת רוח ה"סטרא אחרא" – ויאיר לו אור הנשמה, כפי שהוסבר בפרק כ"ט.

ה'יודע ספר' היא איפוא גדולה בהרבה, מְאֻשְׁמַת קַל שְׁבַקְלִים מְיוֹשְׁבֵי קִרְנוֹת, הֶרְחוּקִים מֵה' וְתוֹרָתוֹ. וְאִין אֲשַׁמְתָּם גְּדוּלָה בְּלִפְקֵךְ בְּמַה שְׂאִינָם כּוֹבְשִׁים יִצְרָם הַבּוֹעֵר כְּאֵשׁ

לְהִבָּה, – ואינם שולטים ביצר הרע שלהם, מְפַנֵּי פַחַד ה' הַמְכִּיז וּמְכַיֵּט אֶל כָּל מַעֲשֵׂיהֶם, – אין אשמתם גדולה כל כך, כְּאֲשַׁמְתָּ כָּל הַתְּקַרְבַּת הַתְּקַרְבַּת אֵלֶי ה' וְאֵל תּוֹרָתוֹ וְעִבּוּדוֹתָו, וּכְמוֹ שְׂאֻמְרוֹ רַז"ל גְּבִי אַחֲרֵי: – לגבי אלישע בן אבוי²⁰, המכונה "אחר", "שִׁידַע בְּכַבּוּדֵי וְכוּ". – בכבוד ה', ובכל זאת חטא – הרי שאשמתו גדולה יותר, וְלָבָן אָמְרוֹ רַז"ל עַל עַמֵּי הָאָרֶץ: "שִׁדּוֹנוֹת נַעֲשׂוּ

ליקוטי אמרים

מאשמת קל שבקלים מיושבי קרנות הרחוקים מה' ותורתו ואין אשמתם גדולה כ"כ במה שאינם כובשים יצרם הבווער כאש להבה מפני פחד ה' המבין ומביט אל כל מעשיהם כאשמת כל הקרב הקרב אל ה' ואל תורתו ועבודתו וכמשארו²¹ גבי אחר שידע בכבודי וכו' ולכן ארו"ל על ע"ה שזדונות נעשו להם כשגגות:

~ יום רביעי ה' אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 78, פרק לא והנה... עד עמ' מ, דעלמא.

וְהֵנָּה, אַף אִם כְּשִׂיאֵרִיךְ תִּרְבֶּה לְהַעֲמִיק בְּעֵינֵינוּ הַנּוֹכְרִים-לְעִיל בְּשַׁעַה וְשֵׁתִים, לְהוֹיֹת בְּנִמְכֵיֶת רֹחַ וְלֹב נִשְׁבֵּר, יִבָּא לִידֵי עֲצָבוֹת גְּדוּלָה – ויהודי הרי צריך להיות בשמחה, ולא בעצבות, לֹא יְחוּשׁ. – לכך, שהוא נתון בעצבות. וְאֵף שְׁעֲצָבוֹת הֵיא מִצַּד קְלִפַּת נְגַה, וְלֹא מִצַּד תְּקִרְשָׁה, כִּי בְּצַד תְּקִרְשָׁה כְּתִיב: "עוֹ וְחֲדוּהַ בְּמִקוֹמוֹ", וְ"אִין הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה אֶלָּא מִתּוֹךְ שְׂמִחָה"²².

כשיהודי נמצא במצב של שמחה; "וְכֵן לְדַבֵּר הַלְבָּה וְכוּ", – שעליו ללמוד דיני התורה מתוך

שמחה; אֶלָּא שְׂאֵם הָעֲצָבוֹת הֵיא מִמְלֵי דְשְׂמִיָּא, – מחמת מצבו הרוחני שאינו כפי שצריך להיות – הֵיא – העצבות נובעת אז, מְבַחֲיִנַת 'טוֹב' שְׂבִנְנָה – כפי שלמדנו בפרק הראשון, שבקליפת "נוגה" יש גם טוב וגם רע, לכן העצבות מענינים גשמיים, נובעת מה"רע" שבקליפת נוגה, ואילו העצבות מענינים רוחניים נובעת מה"טוב" שבקליפת נוגה. ברם, גם ה"טוב" שב"נוגה" אף הוא קליפה ולא קדושה.

פְּרָק לֹא. בפרק כ"ט דן רבנו הזקן באדם שאין אור נשמתו נקלט בגופו; ואף שבשכלו הוא מבין ומתעמק בגדולתו של הקב"ה, אין בכוחו לשלוט בחומרות הגוף. העצה לכך – מובאת באותו פרק – לעשות חשבונות שיביאו אותו ל"לב

נשבר", שעל-ידי-כך הוא שובר את רוח ה"סטרא אחרא", המגביהה עצמה ופועלת להסתיר על אור הקדושה של נפשו האלקית. לאחר שהזכיר רבנו הזקן, באותו פרק, חשבונות שונים, שבידם להביאו ל"לב נשבר", יעץ, בפרק ל', שגם יתבונן בעובדה,

שבענינים שונים אין הוא נאבק בנפשו הבהמית, כפי שנדרש ממנו: ובכך – הוא גרוע מה"קל שבקלים" שאינו לוחם כנגד יצרו הרע ונכשל בעבירות; על-ידי-כך יהיה בידו לקיים באמת מאמר חכמינו ז"ל "והווי שפל רוח בפני כל האדם". בפרק ל"א, אותו אנו מתחילים ללמוד, יסביר שאף אם עשוי להיות שכאשר יתעמק בכל האמור במשך שעה ארוכה, יפול בעצבות גדולה – בכל זאת, אל יפחד מכך.

19. לשון הפסוק במדבר יז, כח. 20. חגיגה טז, א. ראה הגהות הב"ח שם. 21. בבא מציעא לג, ב. 22. אבות פרק ד משנה יג. 1. דברי הימים א טז, כו. 2. שבת ל, ב.

מִבְּחִינַת גְּבוּרֹת קְדוּשׁוֹת, – ולכן היא באופן של מרירות, ואילו וְהַשְׂמֵחָה מִבְּחִינַת חֲסִדִים, – של קדושה. כִּי הַלֵּב כְּלוּל מִשְׂתִּיחָהוּ. – משתי המדות, גבורות וחסדים. על כל פנים, הרי שבוֹן לבו ומרירותו (עם חיות), אינם נובעים

מקליפה, כִּי־אם מקדושה,

מגבורות של קדושה.

וְהִנֵּה, לְעֵתִים צָרִיךְ

לְעוֹרֵר בְּחִינַת גְּבוּרֹת

הַקְּדוּשׁוֹת כְּדֵי לְהַמְתִּיק

חֲדָיִים, שֶׁהֵם – הַדֵּינִים,

בְּחִינַת נַפְשׁ הַבְּהֵמִית

וְצָר־הֵרַע בְּשִׁשׁוּלֵט –

הַיֵּצֵר הָרַע, חֲסִי וְשִׁלּוּם

עַל הָאָדָם, – שֶׁהֵי זֶה

עֵינֵן שֶׁל דֵּינִים, כִּי אֵין

חֲדָיִים נִמְתָּקִין –

נֶהֱפָכִים ל"טוֹב"

וּל"חֲסֵד", אֶלָּא בְּשִׁרְשׁוֹן.

– כש"ממשיכים" אל תוך

הַדֵּינִים – מִשׁוֹרֶשׁ,

מִגְּבוּרֹת דְּקדוּשָׁה; שֶׁכֵּן,

בִּשְׁוֹרֶשׁ, גַּם הַדֵּינִים

וְהַגְּבוּרֹת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ

הַבְּהֵמִית וְהַיֵּצֵר הָרַע, אֵינֵם

עֵינֵן שֶׁל רַע, אֶלָּא גְּבוּרֹת

שֶׁל קְדוּשָׁה, שֶׁעַל יְדֵי רִיבּוּי הַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת וְצִמְצוּמִים, נּוֹבְעִים

מֵהֶם גְּבוּרֹת וְדֵינִים שֶׁל הַיֶּפֶךְ הַקְּדוּשָׁה וְהַטּוֹב – וְלִכֵּן נֶהֱפָכִים

הֵם, בְּכוּחוֹ שֶׁל שׁוֹרֶשׁ, מ"רע" – לְקְדוּשָׁה וְלִטּוֹב. וְלִכֵּן

אָמְרוּ רַבֵּי לֵי: "לְעוֹלָם יִרְגְּזוּ אָדָם יֵצֵר הַטּוֹב", – עַל הַיֵּצֵר

הָרַע, שֶׁעַל עֲבוֹדַת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְהִיטֵל מִפְּעַם לִפְעַם בַּהֲלֹךְ

רוּחַ שֶׁל רוּגוֹ וּגְבוּרָה. כְּדֵי לְהַמְתִּיק עַל־יְדֵי־זֶה אֶת הַדֵּינִים שֶׁל

הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית וְהַיֵּצֵר הָרַע. אֲלָא, הַבִּיטוּי "לְעוֹלָם" בַּהֲקֵשׁר

לְעֵינֵינוּ, אֵינוֹ בְּמוֹבֵן שְׁתֵּמִיד עֲלָיו לְעִסּוֹק בְּצוּרָה זוֹ שֶׁל עֲבוּדָה.

כִּי בְּכֹלֵל הֵרִי עַל עֲבוֹדָתוֹ לְהִיטֵל בְּשִׂמְחָה, אֶלָּא הַכוּוֹנָה הִיא: כֹּל

פַּעַם, כֹּל זְמַן שֶׁעֲלָיו לְהוֹדֵק לְכַךְ – וְכִפִּי שִׁיּוּסְבֵר לְהֵלֵן: וְהִינֵנוּ,

בְּכָל עֵת שְׂרוּאָה בְּנֶפְשׁוֹ שְׂצָרִיךְ לְכָךְ. – כַּגּוֹן, בִּשְׁעָה

שֶׁהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית מְגַבִּיחָה אֶת עֲצֵמָה לְהַסְתִּיר עַל אֹרֶךְ הַקְּדוּשָׁה

שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, וְעַקֵּב כֵּךְ הָאָדָם הוּא בְּמַצֵּב שֶׁל "טְמוּטוֹם

הַלֵּב" – עַל עֲבוֹדָתוֹ לְהִיטֵל אֶז מִתּוֹךְ "הַרְגוּזָה" וּגְבוּרָה. אֶלָּא

וְלִכֵּן כָּתַב הָאֲר"י וְל', שְׂאֵפְלוֹ דַּאֲגַת הַעֲוֹנוֹת אֵינָה רְאוּיָה כִּי־אֵם בְּשַׁעַת הַיּוֹדִי, וְלֹא בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה וְתַלְמוּד תּוֹרָה, שְׂצָרִיךְ לְהִיטֵל בְּשִׂמְחָה שְׂמֵצֵד הַקְּדוּשָׁה דְּוָקָא] – לְשׁוֹן כ"ק רַבֵּינוּ: "וְלֹא שֶׁל הוֹלְלוֹת וְכוּ"ב". הֵרִי, שֶׁגַּם

הַעֲצוּבוֹת מְעַנִּינִים

רוּחַנִיִּים, נּוֹבְעַת מִקְלִיפַת

נוֹגַהּ. מִדּוּעַ, אִיפּוֹא, עֲלָיו

לְהַשְׁתַּדֵּל לְהִגִּיעַ לְעֲצוּבוֹת

הַנוֹבְעַת מִהַקְלִיפָה? אֶת־

עַל־פִּי־בֵן חֲרִי כֵךְ הִיא

הַמְּדָה, – כֵךְ הוּא הַנּוֹהֵג,

לְאֶבְרָא לְסִמְרָא

אֶחָרָא כְּמִינָה

וְדוֹנְמָתָה, – לְכַפּוֹת אֶת

ה"סְטְרָא אַחְרָא" דְּבַרְבֵּרִים

שֶׁהֵם בְּדוּמָה אֱלִיָּה,

שְׁבִירַת ה"סְטְרָא אַחְרָא",

הַמְשַׁתְּדֵל לְהַסְתִּיר עַל

אֹרֶךְ הַקְּדוּשָׁה שֶׁל נֶפֶשׁוֹ

הָאֱלֹקִית, צְרִיכָה לְהִיטֵל

דְּבַר שֶׁגַּם הוּא בֹא

מִה"סְטְרָא אַחְרָא", אֶלָּא

מִה"טוֹב" שֶׁבָּה, וְזוּחִי

הַעֲצוּבוֹת מִמַּצְבּוֹ בְּעֵינֵינִים

רוּחַנִיִּים. כְּמֵאֲמַר

רַבֵּי לֵי: "מִינָהּ וּבִיָּה אֶבְרָא לְשִׁדְיָה בִּיָּה נִרְגָּא", – מִהַיֵּעַר

עֲצֵמוֹ לְוָקָחִים אֶת ה"יָד" לְגַרְזֵן לְכַרּוֹת בּוֹ אֶת הַיֵּעַר. אוֹ כְּבִיטוּי

רְבוּחֵנוֹ ד"ל: "וְפָנַע בּוֹ כִּיּוּצָא בּוֹ". – נִתְקַל בְּמִי שְׁדוּמָה

לוֹ. וְעַל זֶה – עַל הַעֲצוּבוֹת הַנוֹבְעַת מִחֲשֻׁבוֹנוֹת מַעֲמָדוֹ וּמַצְבּוֹ

רוּחַנִי, נֵאמַר: "כְּכֹל עֲצֵב וְהִיָּה מוֹתֵר", וְהִיָּתְרוֹן הִיא

הַשְׂמֵחָה הַבָּאָה אַחַר הַעֲצֵב, כְּדִלְקָמֵן. – כִּי־עַד יִגִּיעַ

לְשִׂמְחָה אַחֲרֵי הַעֲצֵב. אֶת־כֵּן בְּאֵמַת, אֵין לֵב נִשְׁבֵּר וּמְרִירוֹת

הַנֶּפֶשׁ – עַל רְחוּקָה מְאוּר פְּנֵי ה' וְהַתְּלַבְּשׁוּתָהּ בְּסִמְרָא

אַחְרָא – נִקְרָאִים בְּשֵׁם "עֲצוּבוֹת" כְּלָל בְּלִשׁוֹן הַקְּדוּשָׁה, –

מִשְׁמַעוֹת הַמְּלָה "עֲצוּבוֹת" בְּלִשׁוֹן הַקְּדוּשָׁה הִיא "כִּיּוּצָא", כְּמוֹ

"מִדָּה עוֹצֵבַת", שֶׁהוּא מְכוּוֹץ וְנִפּוּל בְּרוּחוֹ, וְאֵין בּוֹ חִיּוֹת כֹּלֵל.

כִּי עֲצוּבוֹת הִיא שְׁלֵבֵנוּ מִטְמוּטָם בְּאֵבֵן וְאֵין חִיּוֹת בְּלִבּוֹ,

אֶבֶל מְרִירוֹת וְלֵב נִשְׁבֵּר, אֲדַרְבָּה, חֲרִי יֵשׁ חִיּוֹת בְּלִבּוֹ

לְהַתְּפַעֵל וְלְהַתְּמַרְמֵר, רַק שְׂחִיא חִיּוֹת – הַנוֹבְעַת,

ליקוטי אמרים

אינה ראויה כ"א בשעת הוידוי ולא בשעת התפלה

ות"ת שצ"ל בשמחה שמצד הקדושה דווקא] אעפ"כ

הרי כך היא המדה לאכפיא לס"א במינה ודוגמתה.

כמארו"ל מיניה וביה אבא לשד' ביה נרגא ופגע בו

כיוצא בו. וע"ז נאמר בכל עצב יהיה מותר והיתרון

היא השמחה הבאה אחר העצב כדלקמן. אך באמת

אין לב נשבר ומרירות הנפש על ריחוקה מאור פני ה'

והתלכשותה בס"א נקראים בשם עצבות כלל בלשון

הקודש כי עצבות היא שלבו מטומטם כאבן ואין חיות

בלבו אבל מרירות ולב נשבר אדרבה הרי יש חיות

בלבו להתפעל ולהתמרמר רק שהיא חיות מבחי'

גבורות קדושות והשמחה מבחי' חסדים כי הלב כלול

משתייהן. והנה לעתים צריך לעורר בחי' גבורות

הקדושות כדי להמתיק הדינים שהם בחי' נפש הבהמי'

ויצה"ר כששולט ח"ו על האדם כי אין הדינים נמתקין

אלא בשרשן ולכן ארו"ל לעולם ירגזו אדם יצ"הט והיינו

בכל עת שרואה בנפשו שצריך לכך אך שעת הכושר

3. סנהדרין לט, ב. 4. שבת קכא, ב. 5. משלי יד, כג. 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מובן, כיון שבאמת אי"ז עצבות

כו', א"כ מהו כתבו: כך היא המדה וכו', האם מסביר דיעה דהיפך האמת? – וי"ל בדא"פ: סדר התוצאות מהתבוננות הני"ל (דגרוע

מקשב"ק וכו') – שפלות ובטול ונבזה בעיני עצמו בתכלית, העדר המציאות והחיות (עצבות), אלא שאין זה נמשך (באם התבוננותו

כדבעי), כי תומ" מתמרמר איך זה נפל כ"כ וכו' – ועל אותה הרגע דהעדר החיות מסביר, דכך היא המדה כו' דאפילו על הרגע "לא

יחוש". – עפ"ז יומתק ג"כ כתבו (לאח"ז שביאר, שאין זה עצבות ואדרבה, בכ"ז ממשך) דע"ז מהפך העצב דמילי דעלמא וק"ל.

ועייג"כ לעיל רפכ"ו: העצב מצ"ע אין בו מעלה כו' העצב האמתי כו' במר נפשו כו'. 7. ברכות ה, א.

חשבון נפשו ממעמדו ומצבו הרוחני, וְלִקְרִים מֵאִמֶּר רַז"ל
"לְעוֹלָם יִרְגִּזוּ וְכוּ", בְּנוֹכַר לְעִיל, – להשתמש בקו המרירות

והרוגז⁸, וְכִזָּה וְיִפְטֹר
מִהֶעֱצָבוֹת שְׁמִמְלֵי
דְעֵלְמָא, – בכך, ייפטר
מהעצבות הנובעת
מהענינים הגשמיים,
כשיעשה חשבון נפשו
ויגיע למרירות בגלל
עניני הרוחניים – ייפטר
מהעצבות שהיה נתון בה

בתחילה מחמת עניניו הגשמיים.

שְׁעַת הַכֹּפֶר, שְׁהִיא שְׁעַת הַמְּיֻחָדֶת וְרֵאוּיָהּ לְכַךְ לָרֹב בְּנֵי
אָדָם, הִיא בְּשַׁעָה שְׁהוּא עֶצֶב בְּלֹא-חֶכְמִי מִמְלֵי דְעֵלְמָא,

– כשהוא בין כך עצב
מעניני העולם, או כִּךְ
בְּלֵי שׁוֹם סִבָּה, – שלא
בגלל עניניו הגשמיים,
אלא הוא עצב מבלי
שהוא עצמו יודע את
הסיבה לכך, אִזֵּי הִיא
שְׁעַת הַכֹּפֶר לְהַפְדֵּי
הָעֶצֶב לְהִיּוֹת מִ"מְרִי
דְחֻשְׁבָּנָא" הַנּוֹכַר לְעִיל, – להיות מבעלי החשבונות, לעשות

ליקוטי אמרים

שהיא שעה המיוחדת וראויה לכך לרוב בני אדם היא
בשעה שהוא עצב בלא"ה ממילי דעלמא או כך בלי
שום סבה אזי היא שעת הכושר להפך העצב להיות
ממרי דחושבנא הנ"ל ולקיים מארז"ל לעולם ירגזו וכו'
כנ"ל ובזה יפטר מהעצבות שממילי דעלמא

– להיות מבעלי החשבונות, לעשות

~ יום חמישי ו' אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מ, ואח"כ יבא לידי שמחה... עד עמ' מ, דכל עלמין.

גם "קל שבקלים" יש בקרבו חלק אלקה ממעל, שְׁהִיא נֶפֶשׁ
הָאֱלֹהִית עִם נִיצוּץ אֱלֻקוֹת מִמֶּשׁ הַמְלֻכָּשׁ בַּהּ לְהַחְיּוּתָהּ,
רַק שְׁהִיא – הנפש האלקית, בְּבַחֲיַנַּת גְּלוּת, – בנפש
הבהמית של הקליפה, בשעה שאני נמצא במצב רוחני ירוד

כזה. וְאִם-כֵּן – הרי,
אֲדַרְבֵּתָה, – להיפך: כֵּן
מֵה שְׂאֵנִי בְּתַכְלִית
תְּרִחוּק מֵה' וְהַתְּעוּב
וְשִׁקוּץ – הרי נֶפֶשׁ
הָאֱלֹהִית שְׂכִי בְּגִלוּת
גְּדוּל יוֹתֵר, וְהַרְחַמְנוּת
עֲלֶיהָ גְּדוּלָה מְאֹד,
וְלֹא – ולכן, אֲשִׁים כֵּן
מִגְמַתִּי וְחַפְצִי
לְהוֹצִיאָהּ וְלְהַעֲלוֹתָהּ
מִגְּלוּת זֶה, לְהַשִּׁיבָהּ
אֶל בֵּית אָבִיהָ
בְּנְעוּרֶיהָ, – כלומר:
לשורשה, כמו שהיתה
קִדְּם שְׁנַתְּלֻכְשָׁה בְּנוֹפֵי,

אֲחֵר-כֵּךְ – אחרי שיבוא למרירות ולב נשבר על-ידי חשבון
נפשו, יבא לידי שְׂמִחָה אֱמִתִּית. דְּהוֹנֵנִי, שְׁוֹאת יִשִּׁיב אֶל
לְבוֹ – שכן יענה ללבו, לְנַחְמוֹ בְּכַפְלִים, אַחֵר הַדְּרָכִים
וְהָאֱמֶת הָאֱלֹהִית הַנּוֹכְרִים לְעִיל, – שהשתכנע במצבו
הנחות. כיצד, איפוא,

הוא יכול במצב כזה,
לנחם את עצמו? –
לְאִמֹר לְלִבּוֹ: –
שִׁתְּבֹנֵן: אֱמֶת הוּא כֵּן
בְּלֵי סִפְקִי, שְׂאֵנִי רְחוּק
מְאֹד מֵה' בְּתַכְלִית,
וּמְשִׁקֵּץ וּמְתַעֵב כּו',
אִךְ כֵּן זֶה הוּא אֲנִי
לְבָדִי, הוּא הַגּוֹף עִם
נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית שְׂבוּ, –
הנפש הבהמית המחיה
את הגוף. אֲכַל מְכַל-
מְקוֹם יֵשׁ בְּקִרְבִּי "חֵלֶק
ה'" מִמֶּשׁ, שְׂשִׁנּוּ אֶפְלוּ
בְּכָל שְׂפָכָלִים, – שכן,

ליקוטי אמרים

ואח"כ יבא
לידי שמחה אמיתית דהיינו שואת ישיב אל לבו לנחמו
בכפליים אחר הדברי' והאמת האלה הנ"ל לאמר ללבו
אמת הוא כן בלי ספק שאני רחוק מאד מה' בתכלית
ומשוקץ ומתועב כו' אך כל זה הוא אני לכדי הוא הגוף
עם נפש החיונית שבו אבל מ"מ יש בקרבי חלק ה'
ממש שישנו אפי' בקל שבקלים שהיא נפש האלהית
עם ניצוץ אלקות ממשי המלוכש בה להחיותה רק שהיא
בבחי' גלות וא"כ אדרבה כל מה שאני בתכלי' הריחוק
מה' והתיעוב ושיקוץ הרי נפש האלהית שבי בגלות
גדול יותר והרחמנות עליה גדולה מאד ולזה אשים כל
מגמתי וחפצי להוציאה ולהעלותה מגלות זה להשיבה
אל בית אביה כנעורי' קודם שנתלכשה בנופי שהיתה

8. מה שהוא אומר, כשהאדם הוא בין כה בעצבות מעניניו הגשמיים – הוא שעת הכושר למרירות ממצבו הרוחני – הכוונה בפשטות,
שבהיותו בין כה בעצבות, לא ימעט, במרירותו, את עבודתו בשמחה, לכן היא שעת הכושר לעבודה זו; ברם, ממה שהוא אומר שזו
"שעת הכושר" משמע שלעבודת המרירות עצמה יש בכך משום מעלה מה שהוא נתון בעצבות בגלל עניניו הגשמיים?! אלא, האמת
היא אכן כך: שכן, כשהנפש נמצאת בתנועה של שמחה קשה ביותר לעורר בתוכה תנועה הפכית של מרירות; ואילו, כשהנפש הבהמית
נתונה בין כה במצב של עצבות, קל יותר לנפש האלקית להגיע למרירות. כמו שמוסבר (במקרה הפוך) מאמר חז"ל (פסחים קט, א):
בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר... ועכשיו שאין בית המקדש קיים אין שמחה אלא ביינ", שלכאורה על שמחת החג
להיות שמחה של מצוה, "וישמחו בך ישראל", כיצד, איפוא, באה שמחה-קדושה זו מבשר ויין גשמיים? – אלא, ההסבר הוא: כדי
שהנפש האלקית תהיה בתנועה של שמחה – צריכה גם הנפש הבהמית להיות בשמחה, כי אם הנפש הבהמית תהיה בתנועה של עצבות

ועל-ידי תפילה בפרט, היא בְּחִינַת "תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים מְטִיבִים"¹⁰, – שכן, לכאורה "תשובה" ו"מעשים טובים" הם שני ענינים שונים: "תשובה" באה כדי לתקן ולהטיב את העבר הלא-טוב, ואילו "מעשים טובים", הם קיום המצוות וענינים טובים הנעשים עתה, ואין להם שום שייכות ל"עבר" – ואם-כן כיצד מקשרים את שניהם כאילו הם דבר אחד: תשובה ומעשים טובים? (כלשון חכמינו ז"ל: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים"). אלא, כפי שמוסבר כאן, שהמעשים

הטובים צריכים להיעשות מתוך הכוונה האמורה – יובן הדבר: שְׁחַן "מַעֲשִׂים מְטִיבִים" שְׁעוֹשֶׂה בְּיָדוֹ לְהָשִׁיב – את הנפש, שהיא "חֶלֶק ה'" – להקב"ה, לְמַקְוֶה וְשָׂא דְכָל עֲלָמִין. – שהוא מקור ושוֹרשׁ כל העולמות. הרי, שמעשים טובים אלה קשורים בהחזרת הנפש למקורה ושוֹרשה, שזה ענין ה"תשובה".

שְׁהִיְתָה – אז, נְכַלְלָת בְּאִזְרוֹ יִתְבַּרְךָ וּמִיְחַדְתָּ עִמּוֹ בְּתַכְלִית, וְגַם עֵתָה בֵּן תִּהְיֶה כְּלוּלָה וּמִיְחַדְתָּ בּוֹ יִתְבַּרְךָ, – וזה יהיה, בְּשֵׁאשִׁים כָּל מְנַמְתֵי בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, לְהַלְבִּישׁ בָּהֶן – בתורה ובמצוות, כָּל עֶשֶׂר בְּחִינּוֹתֶיהָ –

שכל עשרת בחינות וכוחות הנפש יהיו מלובשים בתורה ומצוות, שה"שכל" יהיה "מלובש" בהבנת התורה, וה"מדות" – בקיום המצוות במעשה ודיבור באותו אופן כמו שמלובשות בהן מדות אהבת ה' ויראת ה' וכו', בְּנוֹכַח לְעֵילָּהּ, וּבְפֶרֶט בְּמִצְוֹת תְּפִלָּה – בה מושגת במיוחד המגמה להוציא את הנפש האלקית מגלותה ולקשרה לשורשה באלקות – על ידי: לְצַעֲקָ – שהנפש תצעק בשעת התפילה, אֶל ה' בְּצַר לָהּ מִגְּלוּתָהּ בְּגוֹפֵי הַמִּשְׁשָׁקִים, לְהוֹצִיאָהּ מִמִּסְגָּר, וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ יִתְבַּרְךָ. וְזוֹ – עבודה זו, להוציא את הנשמה מגלותה בגוף ולהחזירה לייחודה עם הקב"ה על-ידי תורה ומצוות בכלל,

ליקוטי אמרים

נְכַלְלָת בְּאִזְרוֹ ית' וּמִיְחַדְתָּ עִמּוֹ בְּתַכְלִית וְגַם עֵתָה בֵּן תִּהְיֶה כְּלוּלָה וּמִיְחַדְתָּ בּוֹ ית' כְּשֵׁאשִׁים כָּל מְנַמְתֵי בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת לְהַלְבִּישׁ בָּהֶן כָּל עֶשֶׂר בְּחִינּוֹתֶיהָ כִּנְ"ל וּבְפֶרֶט בְּמִצְוֹת תְּפִלָּה לְצַעֲקָ אֶל ה' בְּצַר לָהּ מִגְּלוּתָהּ בְּגוֹפֵי הַמִּשְׁשָׁקִים לְהוֹצִיאָהּ מִמִּסְגָּר וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ ית' וְזוֹ הִיא בְּחִי' תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁהֵן מַעֲשִׂים טוֹבִים שְׁעוֹשֶׂה כְּדִי לְהָשִׁיב חֶלֶק ה' לְמַקְוֶה וְשָׂא דְכָל עֲלָמִין.

~ יום שישי ז' אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מ, וזאת תה' עבודתו... עד עמ' 80, לפניכם ה' וגו'.

יעסוק בתורה ובעבודה, לגרום להשבת הנפש למקורה ושוֹרשה, שזה ענין התשובה. וְאִין לָךְ שְׂמִיחָה גְדוּלָה כְּצֵאת מִתְּגִלוֹת וְהַשְׁבִּיחַ, כְּמִשַׁל בֶּן-מֶלֶךְ שֶׁהִיָּה בְּשִׁבְיָה וְטוֹחֵן בְּבֵית הָאֲסוּרִים¹² – מאסר קשה בו הוא נדרש לעסוק

בעבודות קשות ומפרכות, וּמְנוּל בְּאִשְׁפָּה, – ומאותו מצב וְיִצָּא לְחַפְשֵׁי אֶל בֵּית אָבִיו תְּמַלֶּךְ. – וניתנה לו האפשרות לחזור לבית אביו המלכותי – הרי זו השמחה הגדולה ביותר; כן תהא שמחתו של בן

ישראל, בעבודת התורה והמצוות, כי על ידי כך, הוא מוציא

וְזֹאת תִּהְיֶה עֲבוּדָתוֹ כָּל יָמָיו בְּשִׂמְחָה רַבָּה, הִיא שְׂמִיחַת הַנֶּפֶשׁ בְּצֵאתָהּ מִתְּגִלוֹת הַמִּתְעַב, וְיִשְׁבָּה אֶל בֵּית אָבִיהָ בְּנְעוּרֶיהָ, – לשורשה, כמו שהיתה בתחילה, השבה זו מתבצעת בְּשַׁעַת הַתּוֹרָה וְהַעֲבוּדָה, – כשהוא לומד תורה ועוסק בעבודת ה', חוזרת הנפש לייחודה בשורשה כמו שהיתה לפני שהתלבשה בגוף. וּכְמֵאמֶר רַז"ל¹¹: לְהִיּוֹת כָּל יָמָיו בְּתְשׁוּבָה. – לשון כ"ק רבינו: "דלכאורה אינו מובן – לאחר שעשה תשובה – על מה שוב יעשה תשובה?" – אלא הכוונה היא, שתמיד

וְזֹאת תִּהְיֶה עֲבוּדָתוֹ כָּל יָמָיו בְּשִׂמְחָה רַבָּה הִיא שְׂמִיחַת הַנֶּפֶשׁ בְּצֵאתָהּ מִתְּגִלוֹת הַמִּתְעַב וְיִשְׁבָּה אֶל בֵּית אָבִיהָ בְּנְעוּרֶיהָ, – לשורשה, כמו שהיתה בתחילה, השבה זו מתבצעת בְּשַׁעַת הַתּוֹרָה וְהַעֲבוּדָה, – כשהוא לומד תורה ועוסק בעבודת ה', חוזרת הנפש לייחודה בשורשה כמו שהיתה לפני שהתלבשה בגוף. וּכְמֵאמֶר רַז"ל¹¹: לְהִיּוֹת כָּל יָמָיו בְּתְשׁוּבָה. – לשון כ"ק רבינו: "דלכאורה אינו מובן – לאחר שעשה תשובה – על מה שוב יעשה תשובה?" – אלא הכוונה היא, שתמיד

ליקוטי אמרים

וְזֹאת תִּהְיֶה עֲבוּדָתוֹ כָּל יָמָיו בְּשִׂמְחָה רַבָּה הִיא שְׂמִיחַת הַנֶּפֶשׁ בְּצֵאתָהּ מִתְּגִלוֹת הַמִּתְעַב וְיִשְׁבָּה אֶל בֵּית אָבִיהָ בְּנְעוּרֶיהָ בְּשַׁעַת הַתּוֹרָה וְהַעֲבוּדָה וּכְמֵאמֶר רַז"ל לְהִיּוֹת כָּל יָמָיו בְּתְשׁוּבָה וְאִין לָךְ שְׂמִיחָה גְדוּלָה כְּצֵאתָה מִתְּגִלוֹת וְהַשְׁבִּיחַ כְּמִשַׁל בֶּן מֶלֶךְ שֶׁהִיָּה בְּשִׁבְיָה וְטוֹחֵן בְּבֵית הָאֲסוּרִים וּמְנוּל בְּאִשְׁפָּה וְיִצָּא לְחַפְשֵׁי אֶל בֵּית אָבִיו

– קשה לעורר שמחה בנפש האלקית (יען שהיא לבושה בנפש הבהמית); ולכן, כשהנפש הבהמית בשמחה על-ידי בשר ויין, קל יותר להמשיך שמחה גם בנפש האלקית. כך גם בענין זה: בשעה שהוא נתון בין כה במצב של עצבות מעניניו הגשמיים, קל יותר להגיע למרירות מעניניו הרוחניים. 9. פרק ד. 10. אבות ד, יז. 11. ראה שבת קנג, א. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה שופטים טז, כא. ורשב"ם שמות יא, ה".

לברוח? אלא – כי כל דבר הנעשה אצל בני ישראל בגשמיות – מקורו מאותו דבר כפי שהוא ברוחניות. בני ישראל היו בגשמיות בגלות מצרים, מחמת שברוחניות היו נשמותיהם בגלות הקליפה והטומאה של מצרים; ויציאתם ממצרים

בגשמיות נבעה מיציאת

נשמותיהם מטומאת

מצרים ברוחניות: ומאחר

שיציאתם ממצרים, היתה

כך שנפשם האלקית

השתחררה בכוח מן

ה"רע" של טומאת

וקליפת מצרים שנדבקה

בהן (שכן, מבחינת גופם

ונפשם הבהמית, נשאר

עדיין בהם קליפת

וטומאת מצרים) – לכן

גם בגשמיות היתה

גאולתם בצורה של

בריחה – ובלשון

ה"תניא": "מפני שהרע

שבגשמיות ישראל –

מבחינת גופם ונפשם

הבהמית, עדיין היה

בתקופת החלל השמאלי, – שבלב, מקומה של הנפש

הבהמית ושל היצר הרע¹⁵, כי לא פסקה והמתם עד מתן

תורה, רק מנמתם והפצם היתה לצאת נפשם האלהית

מגלות הסמרא-אחרא, היא טמאת מצרים, ולדבקה בו

ותברך, וכדכתיב¹⁶: "ה' עזי ומעוזי ומנוסי ביום צרה

וגו"¹⁷, – "מנוסי" – לשון "בריחה", כלומר: ישנה צורת

עבודה של בריחה אל ה', "משגבי ומנוסי וגו"¹⁸, "והוא

מנוס לי וגו"¹⁹. – הרי, כשם שברוחניות ברחת הנפש

האלקית מה"רע", לכן כך היה גם בגשמיות, שהגאולה באה

באופן של "כי ברח העם". ולכן, לעתיד, – בגאולה העתידה,

בשיעביר ה' רוח הטמאה מן הארץ, – וממילא לא תהיה

ברוחניות צורה זו של בריחה מן ה"רע", כי הרע יבטל

לגמרי, לכן גם בגשמיות לא תהיה הגאולה בצורה של

"בריחה", שלכן – כתיב¹⁹: "ובמנוסה לא תלכו, כי הלך

לפניכם ה' וגו"²⁰. – אך, היציאה ממצרים היתה בצורה של

מנוסה, וכך גם בעבודה הרוחנית של יהודי, שאף שהגוף

נשאר עדיין בנחיתותו, יוצאת בכל-זאת הנפש האלקית

מגלותה בגוף ובנפש הבהמית, על-ידי מצוות ומעשים טובים,

שזוהי בחינת יציאת מצרים.

את הנפש, שהיא בן מלך, מגלותה בגוף ובעניניו הנחותים, ומחזיר אותה לשורשה – מלכו של עולם. ואף שהגוף עומד – עדיין, בשקוצו ותעובו, וכמו שכתוב בזהר, דנקרא "משכא דחויא", – שהגוף נקרא "משכא דחויא" – "עור

הנחש" ("נחש" הכוונה

לשלה הקליפת הטמאת

לגמרי, ולכן גופו של

יהודי שמקליפת "נוגה",

נקרא, "משכא דחויא" –

"עור הנחש"¹³. כי

מהותה ועצמותה של

הנפש הבהמית, לא

נהפך לטוב לכלל

פקדיה – שכן, המצוות

והמעשים הטובים

משפיעים רק על לבושי

הנפש הבהמית שעל-ידם

נעשית מצוה גשמית.

ואילו מהותה ועצמותה

של הנפש הבהמית,

כלומר: כוחותיה, אינם

נהפכים על-ידי-כך

ל"טוב", ואס-כן כיצד

הוא יכול להיות בשמחה גדולה, בשעה שהוא יודע שמבחינת

גופו ונפשו הבהמית הוא נשאר עדיין באותו מצב נחות? – !

מבל-מקום, תיקר נפשו בעיניו, לשמח בשמחתה –

שמחת הנפש, ביציאתה מגלות הגוף, והתאחדותה מחדש

באלקות על-ידי תורה ועבודה, יותר מהגוף הנבזה, –

שהנפש תהיה יקרה בעיניו – לשמוח בשמחתה – מאשר גופו

הנבזה, שלא לערבב ולבלבל שמחת הנפש בעצבון הגוף.

– שמבלי הבט שמבחינת הגוף קיימת סיבה להיות בעצבות,

יהיה בכל זאת בשמחה מבחינת הנפש, שיקרה בעיניו בהרבה.

ותנה, פתינה זו – אופן זה של עבודה, שהנפש האלקית

מנתקת את עצמה מגלות הגוף והנפש הבהמית, על-ידי מצוות

ומעשים טובים, למרות שהגוף נשאר בנחיתותו, היא פתינת

יציאת מצרים, שנאמר בה¹⁴: "כי ברח העם", – שעם

ישראל יצא ממצרים בצורה של בריחה. הלקאורה הוא

תמונה, למה היתה בואת, – "לברוח" ממצרים, וכי אלו

אמרו לפרעה לשלחם חפשי לעולם, לא היה מברח

לשלחם? – אחרי עשר המכות שניתכו עליו, היה פרעה נאלץ

בין כה לשלחם, אס-כן מדוע זה היה צריך להיות בצורה של

ערמה, לומר לו שיוצאים לשלשה ימים בלבד, ולאחר מכן

13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמבואר הענין בארוכה בר"ה ותפקחנה – להצ"צ – ס' החקירה ע' 136". 14. שמות יד, ה.

15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בזה מתורץ ג"כ זה שלא עיכבן אפילו כהרף עין כו". 16. ירמי' טז, יט. 17. ירמי' טז, יט. 18. פיט

ארון עולם. 19. ישעי' נב, יב.

~ שבת קודש ח' אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 80, ולהיות בחי' תשובה... עד עמ' מא, משמחי לב:

הַעֲלָאָה זו – של הנפש הבהמית ולבושיה בְּאַרְיִכוֹת, אִיךְ שְׁחִיא – העלאה זו, תְּכַלִּית בְּרִיאַת הָעוֹלָם, וְאַסְכְּנָן אִפּוּא זֹאת אַעֲשֶׂה, וְזֹאת תְּהִיָּה כֹל מִנְמָתִי כֹל יְמֵי חַלְדֵי – כל משך ימי חיי, לְכַל בְּהֵן – להכניס במחשבה, דיבור

ומעשה של תורה, תְּחִי רוּחִי וְנַפְשִׁי, וְכַמּוֹ שְׁכֵתוֹכִי²¹: "אַלִּיךְ ח' נַפְשֵׁי אִשָּׁא", דְּהִינְנִי לְקִשְׁר מַחְשַׁבְתִּי וְדִבּוּרֵי בְּמַחְשַׁבְתּוֹ וְדִבּוּרֵי יְהִבְרָה, וְהֵן הֵן גּוֹפֵי הַלְכוּת הָעֲרוּבוֹת לְפָנֵינוּ, – הלכות

התורה, הן הן מחשבתו ודיבורו של הקב"ה, ועל-ידי הדיבור וההרהור בהלכות התורה, מקשר האדם את דיבורו ומחשבתו, בדיבורו ומחשבתו של הקב"ה, וְכֵן מַעֲשֶׂה בְּמַעֲשֶׂה הַמִּצְוֹת, – שעל-ידי עשיית המצוות במעשה, מתקשר לבוש המעשה שבאדם, לבחינת המעשה של הקב"ה, שְׁלֵבָן

נְקִרְאָת הַתּוֹרָה²² "מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ", פְּרוּשׁ – משיבה את הנפש לְמִקּוּרָה וְשִׁרְשָׁה, וְעַל זֶה נֶאֱמַר²³: – על מה שלמדנו, שבשעה שהוא שבור בלבו מפאת מעמדו ומצבו הרוחני – ישמח את עצמו על-ידי תורה ומצוות, ועל-ידי-כך יחזיר את נפשו למקורה ושורשה – נאמר בפסוק: "פִּקְוֵדֵי ה' יִשְׂרָיִם מִשְׁמַחֵי לֵב": – שעל-ידי החשבון, שעל-ידי תורה ומצוות, מתעלה גם נפשו הבהמית לאלקות, – תהיה ה"תשובה" שלו, גדולה ועמוקה יותר, ושמחת הנפש תהיה בהרבה יותר אור ושמחה, שכן לפי החשבון האמור לפני כן, הרי נפשו האלקית בלבד תצא מגלות הגוף והנפש הבהמית, ותברח מן ה"רע", שהוא עדיין בתוקפו – ואז הרי מבחינת גופו ונפשו הבהמית, הוא עדיין נשאר במצב נחות וירוד; לעומת זאת, אם יתבונן שגם נפשו הבהמית תתעלה על-ידי לימודו תורה וקיומו מצוות – יוסיף לו הדבר הרבה שמחה.

וְלִהְיוֹת בְּחִינַת תְּשׁוּבָה זו – השבת הנפש לשורשה על-ידי תורה ומצוות, בִּיתֵר שְׂאֵת וְיֵתֵר עֵז מַעֲמָקָא דְלִבָּא, – מעומק הלב, וְגַם שְׂמַחַת הַנֶּפֶשׁ – המתלווה ל"תשובה" זו, תְּהִיָּה בְּתוֹסַפַּת אֹרְחָה וְשְׂמַחָה – הרי זה כְּאִשְׁרֵי יֵשִׁיב אֶל לְבוֹ דְעַת וְתִבְנֶנָּה –

כשיתבונן בלבו, בדעת ובתבונה, לְנַחְמוֹ – את הלב, מַעֲצִבֵנוּ וְיִגְוֵנוּ, – הנובעים מחשבונות מצבו הרוחני, לְאִמֹר בְּנִזְכָּר לְעִיל: הֵן אִמַּת כּוֹ – שאני רחוק בתכלית מהקב"ה, ומתועב ומשוקץ, אִךְ אֲנִי לֹא עֲשִׂיתִי אֶת עֲצָמִי, – העובדה שהנפש האלקית מסוגלת לבוא למצב כזה של גלות בגוף ובנפש הבהמית, המושכות אותה לעניינים שפלים ביותר – לא אני יצרתי את הנסיבות שמצב כזה יוכל להתהוות, אלא הקב"ה הלביש את הנפש האלקית בגוף ובנפש הבהמית, כך שהיא

מסוגלת לבוא למצב כזה, וְלָמָּה עֲשֶׂה ה' בְּזֹאת, לְהוֹרִיד חֶלֶק מְאֹרֵי יְהִבְרָה, – הנפש האלקית, הַמְּמַלָּא וְסוֹבֵב כֹּל עֲלָמִין – כל העולמות, וְכִלָּא קְמִיָּה כְּלָא חֲשִׁיב, – והכל לעומתו לא נחשב לכלום, וְהַלְבִּישׁוּ – את האור, את הנשמה, הלביש הקב"ה, בְּ"מַשְׁכָּא דְחַיּוּא" – בגוף, הנקרא, כאמור, "עור הנחש" וְ"מִטְּפָה סְרוּחָה" – למה, אכן, עשה הקב"ה כך? אִין זֶה בְּרִיאָם יְרִידָה זו – של הנפש האלקית, הִיא צְרִיךְ עֲלֵיהּ, – שתבוא אחרי הירידה: לְהַעֲלוֹת לַח' כֹּל נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית הַבְּהֵמִית שְׂמַקְלִפַת נִגְהָ וְכֹל לְבוּשֵׁיהָ, הֵן בְּחִינַת מַחְשַׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה שְׁלָה, – שכולם יתעלו אל הקב"ה, עַל-יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹתָן בְּמַעֲשֶׂה דְּבוּר וּמַחְשַׁבַת הַתּוֹרָה – על-ידי עשיית מצוות התורה, ועל-ידי הדיבור וההרהור בעניני תורה – שעל-ידי-כך מתעלה הנפש הבהמית ומחשבתה, דיבורה ומעשיה, [וְכַמּוֹ שְׁיִתְבָּאֵר לְקַמְזִי²⁰ עֲנִין

20. בפרקים לה, לו ולז. 21. תהלים כה, א. 22. שם יט, ח. 23. שם יט, ט.

לוח היום יום ...

יום
ראשון

ה'תש"ג

ב אדר א

יום ראשון

שיעורים. חומש: תרומה, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: י"ז.
תניא: פרק כז. ואם . . . לד עשה ממש.

רבינו הגדול – הזקן – סידר לפני אנ"ש העבודה במוח ולחפש את האמת, לבקר כל תנועה, שתהי' רק כפי האמת ובאה ע"י עבודה.

ועבודה זו אינה כמו שטועים בזה טעות גמור לחשוב שצריך לפרק הרים ולשבר סלעים, איבערקערען די וועלט. האמת הגמור הוא, אשר כל עבודה ופועל, איזה שיהיו, בכוונה אמיתית די ומספיק: א ברכה בכוונה, דעם ווארט אין דאוונען כדבעי בהכנת הלב ובידיעה לפני מי אתה עומד, א פסוק חומש בידיעה שהוא דבר ה', א פסוק תהלים, ומדה טובה לקרב לבו של חברו באהבה וחבה.

אמת הדבר, אשר בכדי להגיע לזה צריכים יגיעת רבה ועצומה, פשוט לערנען א ריבוי און פארשטיין – כל אחד לפי ערכו – ואז ה' בעזרו שיהי' כפי האמת.

— תרגום —

רבינו הגדול – הזקן – סידר לפני אנ"ש [=אנשי שלומנו, חסידי חב"ד] העבודה במוח ולחפש את האמת, לבקר כל תנועה שתהיה רק כפי האמת ובאה על-ידי עבודה.

ועבודה זו אינה כמו שטועים בזה טעות גמור, לחשב שצריך לפרק הרים ולשבר סלעים, 'להפך את העולם'. האמת הגמור הוא, אשר כל עבודה ופעל, איזה שיהיו, בכוונה אמיתית – די ומספיק: ברכה בכוונה, מלה בתפלה פראוי בהכנת הלב ובידיעה לפני מי אתה עומד, פסוק חמש בידיעה שהוא דבר ה', פסוק תהלים, ומדה טובה לקרב לבו של חברו באהבה וחבה.

אמת הדבר, אשר בכדי להגיע לזה צריכים יגיעת רבה ועצומה, פשוט ללמד הרבה ולהבין – כל אחד לפי ערכו – ואז ה' בעזרו שיהיה כפי האמת.

ה'תש"ג

ב אדר שני

יום שלישי

שיעורים. חומש: פקודי, שלישי עם פירש"י.
תהלים: י"ז.

תניא: ואם ירחיב . . . 86 כמ"ש לקמן.

הברכה צריכה לאיזה דבר שתאחז בו, וכמו המטר – על שדה חרושה וזרועה, או היורה ומלקוש – על תבואת השדה והכרם. אבל בשדה בור לא חרושה ולא זרועה, אין המטר יורה ומלקוש מביאים תועלת.

יום שני	ה'תש"ג	ג אדר א	יום שני
			<p>שיעורים. חומש: תרומה, שני עם פירש"י. תהלים: יח"כב. תניא: ואדרבה . . . לד ידים כנ"ל.</p> <p>רַבְּנּוּ הַזֶּקֶן אָמַר: מִצּוֹת אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל הוּא לִילִיד עִם יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מֵעוֹלָם לֹא רָאָה אוֹתוֹ, וּמְכַל־שִׁכְּוֹן לְחֵבֵר עֲדַת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּמָקוֹם מְגוּרָו, שֶׁהוּא בֶּן אוֹ בַּת עֲדָתוֹ.</p>

יום רביעי	ה'תש"ג	ג אדר שני	יום רביעי
			<p>שיעורים. חומש: פקודי, רביעי עם פירש"י. תהלים: יח"כב. תניא: והנה בכל . . . 86 מסטרא דא.</p> <p>מַעֲנָה הַצ"צ לַחֲסִיד בְּקִי בַש"ס כו' וּמִשְׁכִּיל גְּדוֹל בַּחֲסִידוֹת: קִבְּלַת עוֹל אִיז מִשְׁנָה דַעַם מַהוּת. דוֹרֵךְ קִבְּלַת עוֹל פּוֹן א עֵבֵד פְּשוּט, וּוְאָס בִּשְׁעַת עַר שְׁלֹאֲפֵט אִיז אוֹיֵךְ נִיכֵר דַּעַר עוֹל הַעֲבָדוֹת זַיִנְעַר, קַעַן אֲפִילוֹ א לַמְדוֹן אוֹן א גַּאוֹן אוֹיֵךְ קוֹמַעַן צו דַּעַר מַעֲלָה אוֹן חֲשִׁיבוֹת פּוֹן א פְּרָאָסֶט-תְּמִימוֹת דִּיקַעַן מִסִּירַת-נַפֶּשׁ אִיד.</p>
			— תרגום —
			<p>מַעֲנָה הַצ"צ לַחֲסִיד בְּקִי בַש"ס כו' וּמִשְׁכִּיל גְּדוֹל בַּחֲסִידוֹת: קִבְּלַת עַל מִשְׁנָה אֶת הַמַּהוּת. עַל יְדֵי קִבְּלַת עַל שְׁל עֵבֵד פְּשוּט, שְׁגַם בְּשִׁנְתוֹ נִכְר עֲלָיו עַל עֲבָדוֹתוֹ, יְכוֹל גַּם לַמְדוֹן וְגַאוֹן לְהַגִּיעַ לְמַעֲלָתוֹ וְחֲשִׁיבוֹתוֹ שֶׁל יְהוּדֵי שְׁל מִסִּירַת נַפֶּשׁ פְּשוּט וְתַמִּים.</p>

יום שלישי	ה'תש"ג	ד אדר א	יום שלישי
			<p>שיעורים. חומש: תרומה, שלישי עם פירש"י. תהלים: כג"כח. תניא: ובכל דחי' . . . לד צדיקים.</p> <p>רַאשִׁית הַהֲכֵנָה לְהַתְּעַסְקוֹת בְּשִׁכְלִים עֵיוֹנִיִּים, וּבִשְׁכַל אֱלֹקֵי בְּפֶרֶט, הוּא: (א) יְגִיעַת בְּשׁוֹר לְהַסִּיר הַטּוֹב טַעַם מֵעֵינֵי עוֹלָם, (ב) יְגִיעַת נַפֶּשׁ לְעוֹרֵר הַטּוֹב טַעַם בְּמִשְׁכְּלוֹת בְּכֻלָּל, וּבְעֵינֵי אֱלֹקוֹת בְּפֶרֶט.</p>

יום חמישי	ה'תש"ג	ד אדר שני	יום חמישי
			<p>שיעורים. חומש: פקודי, חמישי עם פירש"י. תהלים: כג"כח. תניא: פרק לה. והנה . . . מד ועבודתם.</p> <p>צו חֲסִידוֹת בֵּיִים מִיטַעֲלַעַן רַבִּי'ן, אִיז גַּעוּוֹעַן זַיִעַר שְׁטִיל, דַּאָךְ פִּלְעַגֵּט עַר בִּשְׁעַת חֲסִידוֹת זַאָּגַעַן: שֵׁא, שֵׁא.</p> <p>דַּעַר טַאטַע הָאָט עַם עַרְקִלְעֵרֶט, אוֹ דַאָס אִיז גַּעוּוֹעַן אוֹיֵף לְהַשְׁקִיט נִבִיעַת הַמוּחִין. אוֹן הָאָט מִיט דַּעַם מִבְּאָר גַּעוּוֹעַן דַּעַם מִאֲמַר הַזֶּהֱר סִבֵּא דַּעְתוּהֵי סְתִים דַּשְׁקִיט וּשְׁכִיךְ.</p>

תרגום

בַּעַת אֲמִירַת הַחֲסִידוֹת אֶצֶל אַדְמו"ר הָאֲמֻצְעִי שָׁרַר שְׁקֵט מְחֻלָּט. לְמֵרוֹת זֹאת נִהַג לִזְמַר תוֹרָה כְּדֵי אֲמִירַת חֲסִידוֹת: שֵׁא! שֵׁא!
 אָבָא [=אַדְמו"ר הַרְש"ב] הַסְּבִיר, שֶׁהַדְּבָר נַעֲשֶׂה כְּדֵי לְהַשְׁקִיט [=לְרַסֵּן] אֶת נְבִיעַת הַמַּחְזִין, [הַמַּעֲלָה בְּמַחֲשָׁבָה דַּעוֹת נוֹגְדוֹת] וּבְכַךְ בָּאָר מֵאֲמַר הַזֶּהָר "סָבָא דַּעְתוּהִי סְתִימָה, דַּשְׁקִיט וְשְׁכִיף" [=זֶקֶן דַּעְתוֹ מִפְּלֶאָה מְשׁוּם שְׁשׁוּקֵט וּמִזְשָׁב].

יום רביעי

ה'תש"ג

ה אדר א

יום רביעי

שיעורים. חומש: תרומה, רביעי עם פירש"י.
 תהלים: כט"לד.
 תניא: ושני . . . 68 דקב"ה לעילא.

בְּלִי שׁוּם צֵל סַפֵּק וְסַפֵּק סַפְּקָא, הִנֵּה בְּכָל מְקוֹם מְדַרְבֵּי כַּף רַגְלֵינוּ, הַכֹּל הוּא לְזִכּוֹת וּלְטָהָר אֶת הָאָרֶץ בְּאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה, וְאִנְחָנוּ כָּל יִשְׂרָאֵל שְׁלוּחֵי דְרַחֲמָנָא אָנוּ, אִישׁ אִישׁ כְּאִשְׁרֵי גְזָרָה עָלָיו הַשְּׁגָחָה הָעֲלִיוֹנָה, אֵין חֲפָשִׁי מַעְבּוּדַת הַקֹּדֶשׁ, אֲשֶׁר הָעֲמָסָה עַל שְׁכַמְנוּ.

ה'תש"ג

ה אדר שני

יום ששי

שיעורים. חומש: פקודי, ששי עם פירש"י.
 תהלים: כט"לד.
 תניא: והוא בהקדם . . . מד בראשו עכ"ל.

לְמוֹד הַנִּגְלָה, לְמוֹד הַחֲסִידוֹת וְעַבּוּדָה בַּפְּעַל – כְּלָם כְּאֶחָד מִכְּרַחֲמֵי הַמָּה. וְלֹא זֶה בְּלִבְד דְּאֵינוּ שֵׁיף לִזְמַר שֶׁהָאֶחָד יִדְחָה אוֹ יִדְחָה מִפְּנֵי חֲבֵרוֹ, אֶלָּא אֲדַרְבֵּה הֵם מְסִיעִים זֶה לְזֶה, וּכְמֵאֲמַר "וְלֹא עִם הָאָרֶץ חֲסִיד" – שְׁצַרְיָךְ לֵהִיּוֹת לְמוֹד הַנִּגְלָה, "אֵיזְהוּ חֲסִיד הַמַּתְחַסֵּד עִם קוֹנוֹ", – שְׁצַרְיָךְ לֵהִיּוֹת לְמוֹד הַחֲסִידוֹת, וְתַכְלִית הַלְמוּד הֵלָא הוּא הָעַבּוּדָה בַּפְּעַל.

יום חמישי

ה'תש"ג

ו אדר א

יום חמישי

שיעורים. חומש: תרומה, חמישי עם פירש"י.
 תהלים: לה"לח.
 תניא: ולא עוד . . . 68 לעילא הרבה.

מְשִׁיחוֹת אַאמו"ר: עַם אֵינוּ א מַעֲלָה נַפְלָאָה, וּוְאָס דַּעַר אוֹיְבֵרְשִׁטְעַר ב"ה אֵינוּ מִזְכָּה אוֹן מַעַן קְרִיגֵט א חוּשׁ מֵיט א גַּעֲשֵׁמְאָק א אִידַעַן אַ טוֹבָה טָאָן, בִּיז אוּ יַעֲנַעַר וּוְעֵרֵט בֵּא אִים טִיעֵרַעַר וּוִי עַר בֵּא זִיךְ, וּוְאָרוּם אוֹיִף זִיךְ קַעַן עַר גַּעֲפִינַעַן כַּמָּה טַעֲמִים פֶּאָר וּוְאָס עַם קוֹמֵט אִיהֵם זָאָל, ח"ו, זִיין נִיט גוּט, אָבַעַר אוֹיִף דַּעַם אַנְדַּעֲרַעַן אֵינוּ דָאָס נִיט שִׁיךְ כֻּלָּל.

תרגום

מְשִׁיחוֹת אֲדַנִּי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְש"ב]: זֶה מַעֲלָה נַפְלָאָה, שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְזַכֶּה, וּמְשִׁיגִים חוּשׁ וְעִנְיָן בַּעֲשִׂית טוֹבָה לִיהוּדִי, עַד שֶׁהַזּוֹלַת בְּעִינֵינוּ יִקָּר יוֹתֵר מִשֶּׁהוּא בְּעִינֵי עֲצָמוֹ. שְׁכֵן עַל עֲצָמוֹ יִכּוֹל הוּא לְמַצֵּא כַּמָּה נְמוּקִים מְדוּעַ מְגִיעַ שְׁיֵהִי לּוֹ, חֲסוּשְׁלוֹם, לֹא טוֹב, אֲךָ עַל הַזּוֹלַת זֶה כִּלְל לֹא שֵׁיף.

שבת ו אדר שני ה'תש"ג

הפטורה: ותשלם כל המלאכה.
בברכות הפטורה אומרים תמיד: גאמן ורחמן אתה, תושיע ותשמוח.
שיעורים. חומש: פקודי, שביעי עם פירש"י.
תהלים: להילח.
תניא: והנה ביאור . . . והמשכיל יבין.

מקבל אצל זקני אנ"ש: ספר התניא הוא לקוטי עצות מה ששנה רבנו הגדול לאנ"ש על יחידות בשנות תק"מ-תק"ן. בקיץ תקנ"ב התחיל לסדר את ספר התניא בצורתו כמו שהוא עתה לפנינו. תקנ"ג - כבר היו העתקות רבות ממנו, ובמשך הזמן נשתבשו, וגם התחילו לזיפו. ומהאי טעמא [=ומסבה זו] נודרו רבנו למסרו לדפוס. יש גסח אחר: עשרים שנה כתב רבנו את ספרו התניא, ודיק בכל תבה ותבה. בשנת תקנ"ה כבר היה צרוף וזקוק, ואז נתן רשות להעתיקו, וכשרבו ההעתיקות ונשתבשו מסרו לדפוס.
ה"צמח צדק" ספר אשר, בראש השנה הראשונה לחייו - שנת תק"ן - אמר רבנו הגדול דרוש "משביעין אותו תהי צדיק כו", והוא הוא שלשת פרקים הראשונים של ספר התניא.

יום ששי ז אדר א ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, ששי עם פירש"י.
תהלים: לט"מג.
תניא: ומקדושה זו . . . מעט מעט.

כל איש בישראל עליו לדעת, כי הוא שליח אדון כל, למען הביא לפעל - בכל מקום שהוא - רצונו יתברך וכוונתו בבריאת העולם, שהם להאיר את העולם באור תורה ועבודה, והוא על ידי קיום מצות מעשיות והשרשת מדות טובות.

יום ראשון ז אדר שני ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: לט"מג.
תניא: פרק לו. והנה . . . 90 ואפסי עוד.

אז מען געהט אין גאס דארף מען טראכטען דברי תורה צי אין מחשבה צי אין דבור, דאס ווענדט זיך, צי מען מעג ע"פ דין ריידען דארטען דברי תורה. אבער אז ער געהט און איז ניט פארנומען אין דברי תורה, זאגט איהם דער שטיין אויף וועמען ער טרעט: בולאך (גולם) וואס טרעסטו אויף מיר? מיט וואס ביסטו העכער פאר מיר?

תרגום

כאשר הולכים ברחוב - צריך להרהר בדברי תורה, או במחשבה או בדבור. הדבר תלוי, אם מתר, על פי דין, לדבר שם בדברי תורה. אך אם הוא הולך ואינו עסוק בדברי תורה - מטיחה בו האבן עליה הוא דורף: גלם! מדוע אתה דורף עלי? במה היא עליונותך עלי?

שיעורים.

חומש: תרומה, שביעי עם פירש"י.

תהלים: מד"מח.

תניא: פרק כח. ואפילו . . . ממש עמו.

דער אלטער רבי האָט אַמאָל אַריינגערופען א יונגערמאַן פון דעם מגיד'ס תלמידים, און האָט איהם געזאָגט – מיט א ניגון, כדרכו – : "איך האָב א מצוה פון ולמדתם אותם את בניכם, דו האָסט א מצוה פון זון ומפרנס בני ביתו, לאָמיר זיך בייטען: איך וועל דיר געבען דו זאָלסט קענען מקיים זיין דיין מצוה, און דו לערען מיט מיין זון – דאָס איז געווען דער מיטעלער רבי – און האָט איהם מבאר געווען סדר הלימוד: דאָס ערשטע לערענט מען אותיות א. ב. . . . וואָס איז אן אלף – א פינטעלע פון אויבען, א פינטעלע פון אונטען, א קו באמצע – דאָס איז אן אלף. א קינד מוז וויסען, אז דער אלף פון תורה איז דער יוד פון אויבען דער יוד פון אונטען מיט דעם קו פון אמונה וואָס באהעפט זיי. נאָך א נוסחא איז דאָ: "א יוד למעלה דאָס איז די נשמה, א איד למטה דאָס איז דער גוף און א קו של יראת שמים באמצע".

תרגום

רַבְּנֵי הַזֶּקֶן זָמַן אֵלָיו פַּעַם אַבְרָהָם מִתְּלִמְיָדֵי הַמַּגִּיד, וְאָמַר לוֹ – בְּנִגּוֹן, כְּדָרְכּוֹ – "עֲלֵי יֵשׁ מִצּוֹת" וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם", עֲלֵיךָ יֵשׁ מִצּוֹת לְזוֹן וּלְפָרְנֵס בְּנֵי בֵיתוֹ, הִבֵּה נִתְחַלֵּף: אָנִי אֲתָן לָךְ כְּדֵי שְׂתוּכַל לְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוָה שְׁלָךְ, וְאֲתָה לְמַד עִם בְּנֵי – הִיָּה זֶה אֲדַמּוּ"ר הָאֲמֻצָּעִי, – וּבְאֵר לוֹ סֵדֵר הַלְמוּד: רֵאשִׁית לּוּמְדִים אוֹתוֹת א-ב... מַהי "אַלֶּף"? – נִקְדָּה מִמְּעַל, נִקְדָּה מִתַּחַת, קוּ בְּאֲמֻצָּע – זוֹהִי "אַלֶּף". יֶלֶד חֵיב לְדַעַת, שֶׁהַ"אַלֶּף" שֶׁל תּוֹרָה הוּא הַ"יּוֹד" שְׁמִמְּעַל, הַ"יּוֹד" שְׁמִתַּחַת, עִם קוּ הָאֲמוּנָה שְׁמִחְבְּרֵם".

יִשְׁנֶה גְרָסָה נּוֹסֶפֶת: "'יוד" לְמַעְלָה זוֹהִי הַנְּשָׁמָה, "יהודי" לְמַטָּה – זֶהוּ הַגּוּף, וְקוּ שֶׁל יְרֵאת שָׁמַיִם בְּאֲמֻצָּע".

שיעורים. חומש: ויקרא, שני עם פירש"י.

תהלים: מד"מח.

תניא: והנה תכלית . . . מו במציאות.

אָדְנֵי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] כּוֹתֵב בְּאֶחָד מִמִּכְתָּבָיו: טוֹבָה פְּעֻלָּה אַחַת מֵאַלְף אֲנָחוֹת. אֲלֵקִינּוּ חַי, וְתוֹרָה וּמִצּוֹת נִצְחָיִים הֵמָּה, עֲזַב אֶת הָאֲנָחָה וּשְׁקַד בְּעִבּוּדָהּ בְּפַעַל וַיַּחַנֵּף הָאֲלֵקִים.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון ב' אדר ~

מקור החיוב למצות מילה

אותנו לקיים את המצוה, אך מהותה של המצוה היא – בריתו של אברהם אבינו.

וכך מודגש גם בלשון הרמב"ם שאנו עושים את המצוה מפני ציווי הקב"ה ע"י משה רבינו 'שנמול כמו שמל אברהם אבינו', היינו ה'ברית' הנפעלת ע"י המילה היא אותה 'ברית' שכתר הקב"ה עם אברהם אבינו.

וזהו טעם השינוי בין ספר המצוות למנין המצוות כאן: ספר המצוות אינו ספר הלכה אלא ביאור קצר של תרי"ג המצוות, וכיון שעיקר פרשת מילה שבה מבוארת מהותה של המצוה (בריתו של אברהם אבינו – 'ברית' בין ישראל לקב"ה) נאמר לאברהם, מביא הרמב"ם את הציווי שציווהו הקב"ה 'המול לכם כל זכר'.

ואילו במנין המצוות בראש ספר הי"ד – שהוא ספר הלכות הלכות (כלשון הרמב"ם בהקדמה) מביא הרמב"ם את הפסוק של ציווי הקב"ה למשה לאחר מתן תורה, כי הוא מקור החיוב לקיים את המצוה.

(תורת מנחם – יין מלכות ח"א, מדע סי' יב)

מנין המצוות, מצות עשה רטו: לְמוֹל אֶת הַבֶּן, שְׁנַאֲמַר: "וְכִי־וּמַלְתֶּם אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל יְמוֹל בָּשָׂר עֶרְלֹתָם".

כאן כתב הרמב"ם שהמקור למצות מילה הוא הפסוק 'וכי וימול בשר ערלתו' (ויקרא יב, ג) ואילו בספר המצוות (מצוה רטו) הביא את המקור מהציווי שנאמר לאברהם אבינו 'המול לכם כל זכר' (בראשית יז, ט). ויש להבין, מה טעם השינוי? והביאור:

כתב הרמב"ם בפירושו המשנה (חולין סופ"ז) "כל מה שאנו... עושים היום אין אנו עושים אלא במצות הקב"ה על ידי משה רבינו ע"ה... אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו ע"ה מל עצמו ואנשי ביתו אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו שנמול כמו שמל אברהם אבינו ע"ה".

ויש לומר כוונת הדברים: החיוב המוטל עלינו בא אך ורק מציווי הקב"ה על ידי משה לאחר מתן תורה, אך הגדר והמהות של המצוות הם כפי שהיו לפני מתן תורה. וכך גם מצות מילה – ציווי של הקב"ה ע"י משה רבינו הוא המחייב

~ יום שני ג' אדר ~

האם קללה יכולה להזיק?

אך כתב החינוך' כי מדברי הרמב"ם נראה שלדעתו אין הקללה יכולה לפגוע בזולת, ולכן פירש שהאיסור אינו אלא משום המידה המגונה שבזה מצד המקלל.

אך יש להקשות לדעת הרמב"ם מהנאמר בגמרא (שבועות לו, א) שאף המקלל את עצמו עובר על איסור, שנאמר "רק השמר לך ושמור נפשך מאוד", היינו שהאיסור הוא משום שעל ידי הקללה גורם נזק לעצמו, והרי לדברי הרמב"ם אין הקללה פועלת כלל ואינה גורמת נזק!

וביאר הגר"מ פיינשטיין (אגרות משה או"ח סי' ג, עח): לדעת הרמב"ם איסור קללת חברו ואיסור קללת עצמו הם מטעמים נפרדים. בקללת חברו האיסור הוא משום המידה המגונה ולא משום שתיגרם בכך רעה לחברו כי אין חשש שקללת חנינם תתקיים, אך בקללת עצמו האיסור הוא משום שמזיק לנפשו, כי על עצמו אכן יש לחשוש שתתקיים הקללה ויענישוהו משמים במה שגזר על עצמו.

מנין המצוות - מצות לא תעשה שזי: שְׁלֹא לְקַלֵּל אֶחָד מִשְׁאָר יִשְׂרָאֵל, שְׁנַאֲמַר: "לֹא תְקַלֵּל חֵרֶשׁ".

ב'ספר המצוות' מבאר הרמב"ם כי התורה נקטה קללת חרש כדי ללמד שהאיסור אינו משום הצער הנגרם לחברו בשמיעת הקללה (שאם כן, לא היה איסור לקלל חרש שאינו שומע ואינו מצטער), אלא האיסור הוא מצד המקלל עצמו, "שהזהר שלא יעורר נפשו לנקמה ולא ירגילנה לכעוס".

אך בספר החינוך (מצוה רלא) כתב כי האיסור הוא משום הנזק העלול להיגרם למקולל על ידי הקללה. ואף שקשה להבין כיצד יש כוח בדיבור לגרום רעה לזולת, הרי זו מציאות ידועה "שקללת בני אדם תעשה רושם במקולל ותדביק בו המארה והצער", כעין שאמרו חז"ל "ברית כרותה לשפתיים", היינו שיש כוח לדיבורו של אדם לפעול, ועל כך הזהירה התורה שלא להזיק לזולת בדיבור כשם שאסור להזיק במעשה.

זה, אולם לדעת הרמב"ם שאיסור הקללה הוא משום המידה המגונה של המקלל, הרי זה מכלל האיסורים שבין אדם למקום שלא הותרו בשום אופן (הקללה לברכה עמ' כב).

ונפקא מינה למעשה בין דעת החינוך לדעת הרמב"ם, במקרים שבהם הותר לאדם לעשות דין לעצמו וליטול מחברו ממון שלקח ממנו שלא כדין ("עבד איניש דינא לנפשיה"): לדעת החינוך מסתבר שמותר גם לקלל את חברו שיפסיד ממון

~ יום שלישי ד' אדר ~

גזילה או גניבה – מה קודם?

קורא בתורה שבכתב תחילה ואחר־כך קורא בזה" (הקדמת הרמב"ם). ולכן סידר הרמב"ם את ההלכות בהתאם לסדר הכתובים בתורה שבכתב, שקודם נאמרו דיני גניבה, בפרשת משפטים, ואחר כך נאמרו דיני גזילה, בפרשת ויקרא (ורדני אבירה - בפרשת תצא).

אך אדמו"ר הזקן כתב הלכות אלו כדי לדעת הלכות הצריכות, ולכן הסדר הוא לפי התיקון של העבירה בפועל, והרי התיקון של גזילה קודם לתיקון הגניבה: גזילה היא דבר הנעשה בגלוי, וקל יותר לתקן את הגזילה באופן מיידי. ואילו גניבה נעשית בסתר, וצריך לדעת האם הגנב מודה מעצמו או שיש צורך בחקירה ודרישה בבית דין, וזהו תהליך הלוך משך זמן עד לתיקונו.

(לקוטי שיחות, כרך כה, עמ' 454)

פרטי המצוות על סדר ההלכות: ספר נזיקין תלבוטיו חמש, וזה הוא סדרן: תלבוט נזמי ממון, תלבוט נגבה, תלבוט גזילה ואבדה.

בסידור ההלכות, הקדים הרמב"ם את הלכות גניבה להלכות גזילה ואבדה. ובהתאם לכך, כן הוא גם הסדר ב'שלח ערוך' של המחבר רבי יוסף קארו – בתחילה הלכות גניבה (סי' שמח ואילך), ורק אחר־כך הלכות גזילה (סימן שנט ואילך). אך ב'שלח ערוך' אדמו"ר הזקן, בחלק 'חושן-משפט' בו חיבר את ההלכות כקובץ של "הלכות הצריכות מלוקטות" – הכותרת להלכות אלו היא "הלכות גזילה וגניבה". וכן הוא לשונו בגוף ההלכה, "אסור לגזול או לגנוב...", היינו שהקדים גזילה לגניבה.

ויש לבאר:

ספרו של הרמב"ם נקרא 'משנה תורה', מהטעם "שאדם

~ יום רביעי ה' אדר ~

אמיתות מציאותו של הקב"ה

שהרי כל גדרי השכל נבראו על ידו, ומובן שהוא יתברך אינו מוגדר בגדרים שברא, וכלשון הרשב"א בתשובותיו (סי' תי"ח) שהקב"ה הוא 'נמנע הנמנעות', כלומר שאין הקב"ה 'נמנע' משום דבר ח"ו.

ולכן, למרות שהשכל מחייב שהבריאה היא באופן כזה ש"כל הנמצאים צריכים לו" (וכפי שנתבאר בתניא ח"ב פ"ב שהתהוות הנבראים מוכרחת להיות באופן שהם צריכים לו כל רגע) – הרי כיון שה' יתברך הוא 'נמנע הנמנעות' אין מכך שום הוכחה שבריאת העולם אכן הייתה באופן כזה שהנבראים "צריכים לו". ולכן מוסיף הרמב"ם בהלכה זו "הוא שהנביא אומר.. והוא שהתורה אומרת..." – שכך הודיענו ה' על ידי הנביאים והתורה, שהבריאה היא באופן כזה ש"כל הנמצאים צריכים לו".

(תורת מנחם – הדריש על הרמב"ם עמ' קו)

הלכות יסודי התורה פרק א, הלכה ד: הוא שהנביא אומר: "וזה אלהים אמת" – הוא לבדו האמת, ואין לאחר אמת באמתו. והוא שהתורה אומרת: "אין עוד מלבדו", כלומר – אין שם מצוי אמת מלבדו כמותו.

עניין זה, שמציאותו של הקב"ה היא המציאות האמיתית ו"אין שם מצוי אמת מלבדו כמותו" – כבר הוכיח הרמב"ם בהלכה הקודמת על פי שכל, שכיון ש"שכל הנמצאים צריכים לו והוא ברוך-הוא אינו צריך להם ולא לאחד מהם, לפיכך אין אמיתותו כאמיתות אחד מהם". ואם כן, מהי ההוספה בהלכה זו שזו היא אמירת הנביא (וה' אלהים אמת) ואמירת התורה ("אין עוד מלבדו")?

ויש לבאר:

הקב"ה אינו מוגדר בשום גדר, ולכן גם הגדרים המוכרחים על פי שכל, אינם מכריחים שכן הוא אצלו יתברך,

~ יום המישי ו' אדר ~

איך מקיימים מצות 'קידוש השם'?

ויש לומר בביאור הדברים:
כאשר יהודי מוסר נפשו על קדושת שמו והקב"ה עושה לו נס ומצילו – שמו הגדול מתקדש בזה ביתר שאת. ולדעת רש"י, קידוש השם המתגדל על ידי נס ההצלה הוא חלק מהמצוה וכך הוא קיום המצוה של 'ונקדשתי בשלימותה'. ולכן "כשמוסר עצמו ימסור על מנת למות", ואם נעשה לו נס וניצל, קיים את המצוה בשלימות.
אך הרמב"ם סובר שחלק זה בקידוש השם – ששמו מתקדש על ידי הנס – אינו ענין להלכה ואינו נוגע לעשיית המצוה המוטלת על האדם, אלא פרט נוסף במעלת המצוה ובשכרה. ואילו הפעולה המוטלת על האדם אינה קשורה למעשי הקב"ה הבאים כתוצאה מקיום המצוה.

(קוטי שיחות, כ"ד כו, עמ' 167 ואילך)

הלכות יסודי התורה פרק ה, הלכה ב: שְׁלֹשׁ עֲבֻרוֹת אֵלּוּ [עבודה זרה, גלוי עריות ושפיכת דמים] אם יאמר לו: 'עבר על אחת מהן או תהרג', יתרג ואל יעבר... וְכָל מִי שֶׁנֶּאֱמַר בו: 'יתרג ואל יעבר', וְנִתְהַרַג וְלֹא עָבַר – הָרִי זֶה קִדְשׁ אֵת הַשֵּׁם. על הכתוב (ויקרא כב, לב) "ונקדשתי בתוך בני ישראל" מפרש רש"י (ומקורו ב'תורת כהנים'): "מסור עצמך וקדש שמי... וכשמוסר עצמו ימסור על מנת למות, שכל המוסר עצמו על מנת הנס, אין עושין לו נס".
אך הרמב"ם כאן אינו מציין שכאשר מוסר נפשו על קידוש השם, צריכה להיות כוונה 'על מנת למות' (ולא 'על מנת הנס'). וה'צידה לדרך' (על פירש"י הנ"ל) תמה: מדוע לא הזכיר הרמב"ם דבר זה שכשמוסר נפשו לא תהא כוונתו לסמוך על הנס?

~ יום שישי ז' אדר ~

נצחיות התורה

אחר – כך לא יתכן לומר כן על מצוות התורה שבהן 'השקיע' את עצמו.
וזו גם הסיבה לכך שמצוות התורה עומדות "לעולם ולעולמי עולמים" ולא יכול לחול בהן שינוי – כי במצוות התורה מוטבע 'רצונו העצמי' של הקב"ה והרי "גילוי רצונו שבדיבורו שהיא התורה, הוא נצחי וכמו שנאמר ודבר אלקינו יקום לעולם" (תניא פכ"ה).
ומה שאמרו חז"ל (נדה סא, ב), מצוות בטלות לעתיד לבוא, אין הכוונה שיתבטלו ח"ו, אלא שלגבי ה'אור העצמי' שיהיה לעתיד-לבוא לא תהיה למצוות תפיסת מקום, כי "המשכת המצוות עכשיו היא באין-ערוך לגבי המשכת המצוות לעתיד... ועל כן יהיו בטלים בבחינת העדר תפיסת מקום (המשך תע"ב ח"א, פקצ"א).

(קוטי שיחות, כ"ד כו, עמ' 182)

הלכות יסודי התורה פרק ט, הלכה א: דָּבָר בְּרוּר וּמְפָרֵשׁ בְּתוֹרָה, שֶׁהִיא מִצְוָה עוֹמֶדֶת לְעוֹלָם וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים, אֵין לָהּ לֹא שְׁנוּי, וְלֹא גִרְעוֹן וְלֹא תוֹסֶפֶת.
מדוע באמת מצוות התורה הן "לעולם ולעולמי עולמים" ולא יתכן בהן שינוי, גרעון או תוספת?
ויש לבאר:
על המילה 'אנכי', המילה הראשונה בעשרת הדברות, אמרו חז"ל (שבת קה, א) שהיא ראשי תיבות "אנא נפשי כתבית יהיבית". כלומר, הקב"ה אומר – אני עצמי, כתבתי נתתי, היינו שכתב ו'הכניס' את עצמו, כביכול, בתורה. וגם במדרש (שמות רבה פ"ג, ג, 1) נאמר שעל ידי התורה "אותי אתם לוקחים".
מכאן שמצוות התורה אינן רק אמצעי לקבלת שכר או כדי "לצרף את הבריות" (בראשית רבה פמ"ד) אלא הן עצמן התכלית. וכמו שאין לומר על הקב"ה בעצמו שהוא ח"ו 'אמצעי' לענין

~ שבת קודש ח' אדר ~

מדוע לא הביא הרמב"ם את הדין 'משנכנס אדר מרבין בשמחה'?

מדוע לא הביא הרמב"ם להלכה את דברי הגמרא (תענית כט, א) "משנכנס אדר מרבין בשמחה"?

הלכות דעות פרק א, הלכה ד: וְלֹא יִתְּהוּ מְהוּלָּל וְשׂוֹחֵק, וְלֹא עֹצֵב וְאוֹיֵן, אֶלָּא שְׂמֵחַ כָּל יְמֵיו.

אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שצוה בהן, עבודה גדולה היא" (הלכות לולב פ"ח הט"ו).
ויש לבאר:

"משנכנס אדר מרבין בשמחה" נאמר לגבי שמחה בענייני הדרשות (כמובן מתחילת הסוגיא, בנוגע לדין ד"ממעטין בשמחה" ב"ח אב, שהוא בנוגע לבנין של שמחה ונטיעה של שמחה). ודין זה אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת, ההולך לשיטתו במקום אחר (שבת ל, ב) ששמחה שאינה של מצוה אין לה מקום, כי נאמר עליה "ולשמחה מה זה עושה", ורק בחודש אדר יש להרבות ולהוסיף בשמחה בענייני הרשות. אך לשיטת הרמב"ם השמחה בענייני הרשות צריכה להיות כל הזמן, כדבריו כאן שצריך להיות "שמח כל ימיו", ולא רק בחודש אדר. ולכן לא הביא הלכה זו שרק "משנכנס אדר מרבין בשמחה".

(אגרות קודש, כ"ד כו, עמ' ק"ד. וראה שיחת ש"פ ויק"פ תשל"א)

ותירץ ה'חתם סופר' (שו"ת או"ח סי' קס):

ה'נפקא מינה' שהובאה בגמרא לגבי דין זה, היא בנוגע ליהודי שיש לו דין ומשפט מול נכרי, שישתדל לעשות זאת בחודש אדר – "דבריא מזליה". נמצא שהדין של "משנכנס אדר מרבין בשמחה" קשור ליתרון במזל של ישראל, אך כיון שלמעשה "אין מזל לישראל" (שבת קנו, א), לא הביא הרמב"ם הלכה זו.

ובנימוקי אורח חיים (סי' תרפו) רצה לתרץ כי הדין של "משנכנס אדר מרבין בשמחה" הוא דין כללי שלא נאמרו בו פרטים כיצד להרבות בשמחה בפועל, ואילו הרמב"ם מביא בספרו רק הלכות הנוגעות למעשה.

אולם דחה זאת, כי הרי הרמב"ם מביא בספרו גם עניינים השייכים ללב שאין בהם ביטוי מעשי, כמו "השמחה שישמח

אגרות קודש

ב"ה, י"א אדר, תשי"ח
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה למכתבו פ"נ מיום הששי,

בעת רצון אזכירו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע להמצטרף לו מתאים לתוכן מכתבו.

וכיון שמזכירים בתפלה בצירוף שם האם, בודאי יודיע שם אמו בלשון הקדש.

ובודאי למותר להדגיש שכל מה שמוסיפין בעניני תורה ומצות מתוסף בברכות השי"ת, בהמצטרף ובפרט שכן ישיבה הוא עליו להוסיף בלימוד תורתנו הק' הנקראת גם כן תורת חיים, תורת חיים גם כפשוטו בעולם הזה.

וביחוד במ"ש אודות השכחה, ידועה הסגולה בזה להיות זהיר בטבילת עזרא, ללמוד תורה ולהתפלל מבפנים מתוך הספר והסידור ולהיות בקי בעל פה איזה פרקים משניות ולכל הפחות פרק אחד תניא, וכן מהנכון אשר בכל יום חול קודם תפלת הבקר יפריש איזה פרוטה לצדקה.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון ב' אדר ~

מצוות עשה

- א. מצוה ראשונה ממצוות עשה, לידע שיש שם אלוה, שנאמר⁸: "אנכי ה' אלהיך". ב. ליחדו [להאמין שהוא אחד], שנאמר⁹: "ה' אלהינו, ה' אחד".
- ג. לזהבו, שנאמר¹⁰: "ואהבת את ה' אלהיך".
- ד. ליראה ממנו, שנאמר¹¹: "את ה' אלהיך תירא".
- ה. להתפלל, שנאמר¹²: "ועבדתם את ה' אלהיכם"; עבודה זו תפלה. ו. לדבקה בו, שנאמר¹³: "ובו תדבק".
- ז. להשבע בשמו, שנאמר¹⁴: "ובשמו תשבע". ח. להדמות בדרךיו הטובים והישרים, שנאמר¹⁵: "והלכת בדרךיו". ט. לקדש את שמו, שנאמר¹⁶: "ונקדשתי בתוך בני ישראל". י. לקרות קרית שמע פעמים בכל יום, שנאמר¹⁷: "ודברת בם". יא. ללמד תורה וללמדה, שנאמר¹⁸: "ושננתם לבניך". יב. לקשר תפלין בראש, שנאמר¹⁹: "והיו לטטפת בין עיניך". יג. לקשר תפלין ביד, שנאמר²⁰: "ויקשרתם לאות על ירך". יד. לעשות ציצית, שנאמר²¹: "ועשו להם ציצית". טו. לקבץ מזוזה, שנאמר²²: "ויכתבתם על מזוזות

- ביתך". טז. להקהיל את העם לשמע תורה במוצאי שביעית, שנאמר²³: "הקהל את העם". יז. לכתב כל איש ספר תורה לעצמו, שנאמר²⁴: "כתבו לכם את השירה הזאת". יח. לכתב המלך ספר שני לעצמו, יתר על האחד של כל אדם, כדי שיהיה לו שתי תורות, שנאמר²⁵: "וכתב לו את משנה התורה הזאת". יט. לברך אחר המזון, שנאמר²⁶: "ואכלת, ושבעת - וברכת את ה' לבנות... מקדש א"א ולמה הניח לבנות מזבח אבנים שלמות."
- כ. לבנות בית הבחירה, שנאמר²⁷: "ועשו לי מקדש". כא. ליראה מפני זה, שנאמר²⁸: "ומקדשי תיראו". כב. לשמר בית זה תמיד, שנאמר²⁹: "ואתה ובניך אתה, לפני אהל העדת". כג. להיות הלוי עובד במקדש, שנאמר³⁰: "ועבד הלוי הוא". כד. לקדש הפהן ידיו ורגליו בשעת העבודה, שנאמר³¹: "ורחצו אהרן ובניו". כה. לערוך גרות במקדש, שנאמר³²: "יערוך אתו אהרן ובניו". כו. לברך הפהנים את ישראל, שנאמר³³: "פה תברכו את בני ישראל". כז. להסדיר ולבונה לפני ה' בכל שבת, שנאמר³⁴: "ונתת על השלחן לחם פנים". כח. להקטיר קטרת פעמים ביום, שנאמר³⁵

8. שמות-יתרו, כ, ב. 9. דברים-ואתחנן, ו, ד. 10. דברים-ואתחנן, ו, ה. 11. דברים-ואתחנן, ו, יג. 12. שמות-משפטים, כג, כה. 13. דברים-עקב, י, כ. 14. דברים-ואתחנן, ו, יג. 15. דברים-תבוא, כח, ט. 16. ויקרא-אמור, כב, לב. 17. דברים-ואתחנן, ו, ז. 18. דברים-ואתחנן, ו, ז. 19. דברים-ואתחנן, ו, ח. 20. דברים-ואתחנן, ו, ח. 21. במדבר-שלח, טו, לח. 22. דברים-ואתחנן, ו, ט. 23. דברים-וילך, לא, יב. 24. דברים-וילך, לא, יט. 25. דברים-שופטים, יז, יח. 26. דברים-עקב, ח, י. 27. שמות-תרומה, כה, ח. 28. ויקרא-קדושים, יט, ל. 29. במדבר-קרח, יח, ב. 30. במדבר-קרח, יח, כג. 31. שמות-כייחשא, ל, יט. 32. שמות-תצוה, כז, כא. 33. במדבר-נשא, ו, כג. 34. שמות-תרומה, כה, ל. 35. שמות-תצוה, ל, ז.

מצוות עשה: מנין המצוות נכתב בדיוק רב ובקיצור נמרץ - לקו"ש ח"ג ע' 56 הע' 11, חכ"ב ע' 123 הע' 9, חכ"ד ע' 68 הע' 12, חכ"ז ע' 4. מצוה ראשונה: דיוק הלשון "ראשונה" - לקו"ש חכ"ז ע' 59 ובהע', יין מלכות ס"ז. לידע... אלוה: תוכן המצוה ופרטיה - לקו"ש ח"א ע' 339 בשוה"ג, ח"כ ע' 23 ובהע', חכ"ד ע' 6, חכ"ז ע' 59, יין מלכות ס"ח. ההתפלל: בגדר המצוה - לקו"ש חל"ח ע' 20. ועבדתם... אלהיכם: מדוע מפסוק זה? - לקו"ש חל"ה ע' 127. להדמות... בדרכיו: משמעות המצוה - לקו"ש ח"ד ע' 1130, ח"ג ע' 280 והע' 3. ושננתם לבניך: אם יש לגרוס סיום הפסוק "ודברת בם" - לקו"ש חכ"ז ע' 158. תפילין בראש: טעם הקדמת תש"ר לתש"י ודיוק הלשונות - לקו"ש חל"ט ע' 22. לקבוע מזוזה: דיוק בגדר הכשר מצוה - לקו"ש ח"יז ע' 188 והע' 57 ובשוה"ג, חכ"ג ע' 21 והע' 37. להקהיל את העם: זו מצוה המלך - לקו"ש ח"יט ע' 367. לברך אחר המזון: דיוק הלשונות - לקו"ש חכ"ד ע' 67 והע' 6. לבנות בית הבחירה: דיוק הלשון "בית הבחירה" - לקו"ש ח"יז ע' 91, ח"יט ע' 143. ועשו לי מקדש: טעם הבאת "ועשו לי מקדש" כמקור לבניית המקדש - לקו"ש ח"ט ע' 143. (ושכנתי בתוכם): הקרבת הקרבנות פועלת המשכת השכינה - לקו"ש חכ"ח ע' 189. תמיד: דיוק הלשון "תמיד" - לקו"ש ח"ג ע' 56.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

"והקטיר עליו אהרן קטרות סמים". **כט.** להבדיל אש במזבח העולה תמיד, שנאמר³⁶: "אש, תמיד תוקד על המזבח". **ל.** להרים את הדשן מעל המזבח, שנאמר³⁷: "והרים את הדשן". **לא.** לשלח טמאים ממחנה שכינה שהוא המקדש, שנאמר³⁸: "וישלחו מן המחנה, כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש". **לב.** לחלק כבוד לזרעו של אהרן ולהקדימו לכל דבר שבקדשה, שנאמר³⁹: "וקדשתו". **לג.** להלביש הכהנים לעבודה בגדי כהנה, שנאמר⁴⁰: "ועשית בגדי קדש". **לד.** לשאת הארון על הכתף כשנושאים אותו, שנאמר⁴¹: "בכתף ישאו". **לה.** למשח כהנים גדולים ומלכים בשמן המשחה, שנאמר⁴²: "שמן משחת קדש". **לו.** להיות הכהנים עובדים במקדש משמרות משמרות, ובמועדים עובדים כאחד, שנאמר⁴³: "וכי יבא הלוי . . לבד ממכריו, על האבות". **לז.** להיות הכהנים מטמאים לקרוביהן ומתאבלין עליהן כשאר ישראל שהן מצוין להתאבל, שנאמר⁴⁴: "לה יטמא". **לח.** להיות כהן גדול נושא בתולה, שנאמר⁴⁵: "והוא, אשה בבתוליה יקח". **לט.** להקריב תמידין בכל יום, שנאמר⁴⁶: "שנים ליום, עלה תמיד". **מ.** להקריב כהן גדול מנחה בכל יום, שנאמר⁴⁷: "זה קרבן אהרן ובניו". **מא.** להוסיף קרבן אחר בכל שבת, שנאמר⁴⁸: "ויביום השבת - שני כבשים". **מב.** להוסיף קרבן בכל ראש חודש וחדש, שנאמר⁴⁹: "ויבראשי חדשיכם". **מג.** להוסיף קרבן בחג הפסח, שנאמר⁵⁰: "שבעת ימים תקריבו אשה לה". **מד.** להקריב מנחת העמר ממחרת ראשון של פסח

עם כבש אחד, שנאמר⁵¹: "והבאתם את עמר". **מה.** להוסיף קרבן ביום עצרת, שנאמר⁵²: "ויביום הבפורים". **מו.** להביא שתי הלחם עם הקרבנות הקרבים בגלל הלחם ביום עצרת, שנאמר⁵³: "ממושבתיכם תביאו לחם תנופה . . והקרבתם על הלחם". **מז.** להוסיף קרבן בראש השנה, שנאמר⁵⁴: "ויבחדש השביעי באחד לחדש". **מח.** להוסיף קרבן ביום הצום, שנאמר⁵⁵: "ובעשור לחדש השביעי". **מט.** לעשות עבודת היום ביום הצום, שנאמר⁵⁶: "בזאת יבא אהרן אל הקדש, בפר פן בקר", וכל העבודה הפתובה בפגש אחר מות. **נ.** להוסיף קרבן ביום חג הסוכות, שנאמר⁵⁷: "והקרבתם עלה אשה ריח ניחח". **נא.** להוסיף קרבן ביום שמני עצרת, כי רגל בפני עצמו הוא, שנאמר⁵⁸: "ביום השמיני". **נב.** להג ברגלים, שנאמר⁵⁹: "שלוש רגלים תחג לי". **נג.** להראות ברגלים, שנאמר⁶⁰: "שלוש פעמים בשנה - יראה כל זכורך". **נד.** לשמח ברגלים, שנאמר⁶¹: "ושמחת בחגך". **נה.** לשחט כבש הפסח, שנאמר⁶²: "ושחטו אתו כל קהל". **נו.** לאכל בשר פסח צלי בלילי חמשה עשר בניסן, שנאמר⁶³: "ואכלו את הבשר". **נז.** לעשות פסח שני, שנאמר⁶⁴: "בחדש השני בארבעה עשר". **נח.** לאכל את בשר פסח שני על מצה ומרור, שנאמר⁶⁵: "על מצות ומרורים יאכלהו". **נט.** לתקע בחצוצרות על הקרבנות ובשעת הצרות, שנאמר⁶⁶: "ותקעתם בחצוצרות". **ס.** להיות . . והלאה א"א אין לזה טעם ואולי משום לא הבא מכלל עשה עשה.

השנת הראב"ד

36. ויקרא-צו, ו. ו. 37. ויקרא-צו, ו. ג. 38. במדבר, ה, ב. 39. ויקרא-אמור, כא, ח. 40. שמות-תצוה, כח, ב. 41. במדבר-נשא, ז, ט. 42. שמות-תצוה, ל, לא. 43. דברים-שופטים, יח, ו-ח. 44. ויקרא-אמור, כא, ג. 45. ויקרא-אמור, כא, יג. 46. במדבר-פנחס, כח, ג. 47. ויקרא-צו, ו, יג. 48. במדבר-פנחס, כח, ט. 49. במדבר-פנחס, כח, יא. 50. ויקרא-אמור, כג, לו. 51. ויקרא-אמור, כג, י. 52. במדבר-פנחס, כח, כז. 53. ויקרא-אמור, כג, יז-יח. 54. במדבר-פנחס, כט, א-ב. 55. במדבר-פנחס, כט, ז. 56. ויקרא-אחרי-מות מות, טז, ג-ה. 57. במדבר-פנחס, כט, יג. 58. במדבר-פנחס, כט, לה. 59. שמות-משפטים, כג, יד. 60. שמות-משפטים, כג, יז. 61. דברים-ראה, טז, יד. 62. שמות-בא, יב, ו. 63. שמות-בא, יב, ח. 64. במדבר-בהעלותך, ט, יא. 65. במדבר-בהעלותך, ט, יא. 66. במדבר-בהעלותך, י, י. 67. ויקרא-אמור, כב, כז.

כשנושאים אותו: בנושאת הארון דין מיוחד - לקו"ש חכ"ח ע' 49. להקריב . . יום: בגדר מצוה זו - לקו"ש חכ"ב ע' 22 הע' 11. לאכול בשר פסח: מדוע נמנתה כמצוה בפני עצמה? - הגש"פ ע' שמג. בשר פסח: דיוק הלשון - לקו"ש חט"ז ע' 105 הע' 26. לעשות פסח שני: מדוע השמיט רבינו "בומנו" - לקו"ש חט"ז ע' 105 הע' 27. לאכול . . פסח שני: מדוע נמנתה כמצוה בפני עצמה? - חט"ז ע' 107.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁנָאֲמַר⁸⁵: "וְכָל מַעֲשֵׂר בְּקָר וְצֹאן". **עט**. לְקַדֵּשׁ בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וְלִהְקַרְיָבוּ, שְׁנָאֲמַר⁸⁶: "כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד . . .". **פ**. לְפָדוֹת בְּכוֹר אָדָם, שְׁנָאֲמַר⁸⁷: "אֵךְ פְּדָה תְּפַדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם". **פא**. לְפָדוֹת פֶּטֶר חֲמוֹר, שְׁנָאֲמַר⁸⁸: "וּפֶטֶר חֲמוֹר תְּפַדֶּה בְּשֶׁה". **פב**. לְעֶרְף פֶּטֶר חֲמוֹר, שְׁנָאֲמַר⁸⁹: "וְאִם לֹא תְּפַדֶּה וְעַרְפָּתוֹ". **פג**. לְהֵבִיא כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת שֵׁישׁ עַל הָאֵדָם בַּחוּבָה אוֹ בַנְּדָבָה בְּרִגְלֵי רֹאשׁוֹן שֶׁפָּגַע בוֹ, שְׁנָאֲמַר⁹⁰: "וּבָאתָ שָׁמָּה, וְהִבַּאתָם שָׁמָּה". **פד**. לְהֵקָרִיב כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת בְּבֵית הַבְּחִירָה, שְׁנָאֲמַר⁹¹: "וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה". **פה**. לְהִטְפֵּל בַּהֲבָאת הַקֶּרְבָּנוֹת מִחוּצָה לְאֶרֶץ לְבַיִת הַבְּחִירָה, שְׁנָאֲמַר⁹²: "רַק קִדְּשִׁיךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ לְךָ, וּנְדָרֶיךָ, תִּשָּׂא וּבָאתָ"; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ, שְׂאִינוֹ מְדַבֵּר אֲלֵא בְּקִדְשֵׁי חוּצָה לְאֶרֶץ. **פו**. לְפָדוֹת קִדְשִׁים בְּעֵלֵי מוֹמִים וְיִהְיוּ מִתְרִים, שְׁנָאֲמַר⁹³: "רַק כָּל אוֹת נִפְשֶׁךָ תִּזְבַּח"; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ, שְׂאִינוֹ מְדַבֵּר אֲלֵא בְּפִסּוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שִׁפְדוּ. **פז**. לְהִיּוֹת הַתְּמוּרָה קֹדֶשׁ, שְׁנָאֲמַר⁹⁴: "וְהִיָּה הוּא וְתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ". **פח**. לְאָכַל שְׂגִירֵי מִנְחוֹת, שְׁנָאֲמַר⁹⁵: "וְהַנּוֹתֵרֶת מִמֶּנָּה, יֹאכְלוּ אֶהָרֵן וּבְנָיו". **פט**. לְאָכַל בֶּשֶׂר חֲטָאת וְאֲשָׁם, שְׁנָאֲמַר⁹⁶: "וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כִּפֹּר בָּהֶם". **צ**. לְשֶׂרֶף בֶּשֶׂר קֹדֶשׁ שְׁנֻטְמָא, שְׁנָאֲמַר⁹⁷: "וְהִפְשֵׁר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא". **צא**. לְשֶׂרֶף נוֹתֵר, שְׁנָאֲמַר⁹⁸: "וְהַנּוֹתֵר מִבֶּשֶׂר הַזֶּבַח - בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשְׂרָף". **צב**. לְגַדֵּל הַנְּזִיר שְׁעָרוֹ, שְׁנָאֲמַר⁹⁹: "גִּדְּלֵה פָרַע שְׁעַר רֹאשׁוֹ". **צג**. לְגַלַּח הַנְּזִיר שְׁעָרוֹ עַל קֶרְבָּנוֹתָיו בְּמִלַּאת יָמֵי נְזָרוֹ, אוֹ בְּתוֹךְ יָמֵי נְזָרוֹ אִם נֻטְמָא, שְׁנָאֲמַר¹⁰⁰: "וְכִי יָמוּת מֵת עֲלָיו". **צד**. לְקַיֵּם אָדָם כָּל מָה שִׁיוֹצִיא

"מַיּוֹם הַשְּׂמִינִי וְהִלָּאָה". **סא**. לְהִיּוֹת כָּל קֶרְבָּן בְּהֵמָה תָּמִים, שְׁנָאֲמַר⁶⁸: "תָּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן". **סב**. לְמַלֵּחַ כָּל קֶרְבָּן, שְׁנָאֲמַר⁶⁹: "עַל כָּל קֶרְבָּנְךָ תִּקְרִיב מֶלַח". **סג**. מַעֲשֵׂה הַעוֹלָה, שְׁנָאֲמַר⁷⁰: "אִם עָלָה קֶרְבָּנוֹ". **סד**. מַעֲשֵׂה הַחֲטָאת, שְׁנָאֲמַר⁷¹: "זֹאת תּוֹרַת הַחֲטָאת". **סה**. מַעֲשֵׂה הָאֲשָׁם, שְׁנָאֲמַר⁷²: "זֹאת תּוֹרַת הָאֲשָׁם". **סו**. מַעֲשֵׂה זֶבַח הַשְּׁלָמִים, שְׁנָאֲמַר⁷³: "זֹאת תּוֹרַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים". **סז**. מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה, שְׁנָאֲמַר⁷⁴: "וְנִפְשׁ כִּי תִקְרִיב קֶרְבָּן מִנְחָה". **סח**. לְהֵקָרִיב בֵּית דִּין קֶרְבָּן אִם טָעוּ בַּהוֹרָאָה, שְׁנָאֲמַר⁷⁵: "וְאִם כָּל עֵדוֹת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ". **סט**. לְהֵקָרִיב הַיַּחֲדִיד קֶרְבָּן חֲטָאת אִם שָׁגַג בְּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁחֵיבִים עָלֶיךָ כֶּרֶת, שְׁנָאֲמַר⁷⁶: "וְנִפְשׁ כִּי תַחֲטָא". **ע**. לְהֵקָרִיב הַיַּחֲדִיד קֶרְבָּן אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם חֲטָא חֲטָא שְׁחֵיבִים עָלָיו חֲטָאת אוֹ לֹא חֲטָא, שְׁנָאֲמַר⁷⁷: "וְלֹא יִדַּע וְאֲשָׁם . . . וְהִבִּיא אֶת אֲשָׁמוֹ"; וְזֶה הוּא נִקְרָא אֲשָׁם תְּלוּי'. **עא**. לְהֵקָרִיב הַשׁוֹגֵג בְּמַעֲלָה, אוֹ הַחוּטָא בְּגוֹזְלָה, אוֹ בְּשִׁפְחָה חְרוּפָה, אוֹ שִׁפְפֹר בְּפִקְדוֹן וְנִשְׁבַּע - מִבִּיא קֶרְבָּן אֲשָׁם; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא אֲשָׁם וְדֹאֵי'. **עב**. לְהֵקָרִיב קֶרְבָּן עוֹלָה וְיֹרֵד, שְׁנָאֲמַר⁷⁸: "אִם לֹא תִגִּיעַ יָדוֹ", "וְאִם לֹא תִשְׁיֵג"⁷⁹. **עג**. לְהַתְּדוֹת לְפָנֵי ה' מִכָּל חֲטָא שִׁיעֲשֶׂה הָאָדָם, בְּשַׁעַת הַקֶּרְבָּן וְשִׁלָּא בְּשַׁעַת הַקֶּרְבָּן, שְׁנָאֲמַר⁸⁰: "וְהַתְּדוּ אֶת חֲטָאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ". **עד**. לְהֵקָרִיב הַזֶּבַח קֶרְבָּן אַחֵר שִׁיטְהֵר, שְׁנָאֲמַר⁸¹: "וְכִי יִטְהַר הַזֶּבַח". **עה**. לְהֵקָרִיב הַזֶּבַח קֶרְבָּן אַחֵר שִׁתְּטַהֵר, שְׁנָאֲמַר⁸²: "וְאִם טְהַר מְזוּבָה". **עו**. לְהֵקָרִיב הַיּוֹלֵדֶת קֶרְבָּן אַחֵר שִׁתְּטַהֵר, שְׁנָאֲמַר⁸³: "וּבְמִלַּאת יָמֵי טְהָרָה". **עז**. לְהֵקָרִיב הַמְצַרֵּעַ קֶרְבָּן אַחֵר שִׁיטְהֵר, שְׁנָאֲמַר⁸⁴: "וּבַיּוֹם הַשְּׂמִינִי . . .". **עח**. לְעַשֵּׂר הַבְּהֵמָה,

68. ויקרא-אמור, כב, כא. 69. ויקרא, ב, יג. 70. ויקרא, א, ג. 71. ויקרא-צו, ו, יח. 72. ויקרא-צו, ז, א. 73. ויקרא-צו, ז, יא. 74. ויקרא, ב, א. 75. ויקרא, ד, יג. 76. ויקרא, ד, ב. 77. ויקרא, ה, יז-יח. 78. ויקרא, ה, ז. 79. שם, פסוק יא. 80. במדבר, ה, ז. 81. ויקרא-מצורע, טו, יג. 82. ויקרא-מצורע, טו, כח. 83. ויקרא-מצורע, יד, י. 84. ויקרא-תזריע, יב, ו. 85. ויקרא-בחוקותי, כז, לב. 86. דברים-ראה, טו, יט. 87. במדבר-קרח, יח, טו. 88. שמות-כ"תשא, לד, כ. 89. שמות-בא, יג, יג. 90. דברים-ראה, יב, ה-ו. 91. דברים-ראה, יב, יד. 92. דברים-ראה, יב, כו. 93. דברים-ראה, יב, טו. 94. ויקרא-בחוקותי, כז, י. 95. ויקרא-צו, ו, ט. 96. שמות-תצוה, כט, לג. 97. ויקרא-צו, ז, יט. 98. ויקרא-צו, ז, יז. 99. במדבר-נשא, ו, ה. 100. במדבר-נשא, ו, ט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בשפתי, מקרבן או צדקה וכיוצא בהם, שנאמר¹⁰¹: "מוצא שפתיך, תשמר ועשית". צה. לדון בהפרת נדרים בכל הדינים האמורים בתורה. צו. להיות כל הנוגע בנבלה טמא, שנאמר¹⁰²: "וכי ימות מן הבהמה". צז. להיות שמנה שרצים מטמאין, שנאמר¹⁰³: "וזה לכם הטמא". צח. להיות האכלין מתטמאין, שנאמר¹⁰⁴: "מכל האכל אשר יאכל". צט. להיות הנדה טמאה ומטמאה לאחרים. ק. להיות היולדת טמאה בנדה. קא. להיות המצרע טמא ומטמא. קב. להיות בגד מנגע טמא ומטמא. קג. להיות בית מנגע מטמא. קד. להיות הזב מטמא. קה. להיות שכבת זרע מטמאה. קו. להיות הזבה מטמאה. קז. להיות המת מטמא.

קח. להיות • מי נדה השנת הראב"ד מטמאין לאדם טהור, להיות . . בלבד א"א ולמה לא יחשבו שתיים הטומאה והטהרה. ומטהרין לאדם טמא

מטמאת מת בלבד. וכל אלו הדינים של טמאין אלו, רב משפטי כל טמאה וטמאה מהן מבאר בתורה שבכתב. קט. להיות הטהרה מכל הטמאות בטבילה במי מקוה, שנאמר¹⁰⁵: "ורחץ במים את כל בשרו"; למדו מפי השמועה, שרחיצה זו במים שכל גופו עולה בהן בבת אחת. קי. להיות הטהרה מן הצרעת, בין צרעת אדם בין צרעת בית, בעץ ארז ואזוב ושני תולעת ושתי צפרים ומים חיים, שנאמר¹⁰⁶: "זאת תהיה תורת המצרע". קיא. להיות המצרע מגלח את פל שערו, שנאמר¹⁰⁷: "והיה ביום השביעי, יגלח את פל שערו". קיב. להיות המצרע ידוע לכל בדרבים האמורים בו¹⁰⁸: "בגדיו יהיו פרמים, וראשו יהיה פרוע, ועל שפם יעטה; וטמא טמא, יקרא". וכן כל שאר הטמאים צריכין להודיע את עצמן.

קיג. לעשות פרה אדמה להיות אפרה מוכן, שנאמר¹⁰⁹: "והיתה לעדת בני ישראל". קיד. להיות מעריך אדם נותן דמים הקצובין בפרשה, שנאמר¹¹⁰: "איש פי יפלא נדר". קטו. להיות מעריך בהמה טמאה נותן דמיה, שנאמר¹¹¹: "והעמיד את הבהמה". קטז. להיות מעריך ביתו נותן כערך הפהן, שנאמר¹¹²: "והעריכו הפהן". קיז. להיות מקדיש שדהו נותן כערך הקצוב בפרשה, שנאמר¹¹³: "ואם משדה אחזתו". קיח. לשלם השוגג במעילה מה שמעל לה' ולהוסיף חמש, שנאמר¹¹⁴: "ונאת אשר חטא מן הקדש ישלם". קיט. להיות נטע רבעי קדש, שנאמר¹¹⁵: "יהיה כל פרוי קדש הלולים". קכ. להניח פאה. קכא. להניח לקט. קכב. להניח עמר השכחה. קכג. להניח עוללות בפרם. קכד. להניח פרט הפרם. לפי שבכל אלו נאמר¹¹⁶: "לעני ולגר תעזב אתם"; וזהו מצות עשה שלהם. קכה. להביא בפורים לבית הבחירה, שנאמר¹¹⁷: "ראשית בפורי אדמתך". קכו. להפריש תרומה גדולה לפהן, שנאמר¹¹⁸: "ראשית דגנך תתן לו". קכז. להפריש מעשר דגן ללויים, שנאמר¹¹⁹: "וכל מעשר הארץ וגו'". קכח. להפריש מעשר שני להאכל לבעליו בירושלים, שנאמר¹²⁰: "עשר תעשר"; מפי השמועה למדו, שהוא מעשר שני קכט. להיות הלויים מפרישין מעשר מן המעשר שלקחו מישראל ונותנין אותו לכהנים, שנאמר¹²¹: "ואל הלויים תדבר". קל. להפריש מעשר עני תחת מעשר שני בשלישית ובששית בשבוע, שנאמר¹²²: "מקצה שלש שנים, תוציא את כל מעשר תבואתך". קלא. להתודות ודווי מעשר, שנאמר¹²³: "ואמרת לפני ה' אלהיך, בערתי הקדש". קלב. לקרות על

101. דברים-כיצא, כג, כד. 102. ויקרא-שמיני, יא, לט. 103. ויקרא-שמיני, יא, לט. 104. ויקרא-שמיני, יא, כט. 105. ויקרא-מצורע, טו, טז. 106. ויקרא-מצורע, יד, ב. 107. ויקרא-מצורע, יד, ט. 108. ויקרא-תוריע, יג, מה. 109. במדבר-חוקת, יט, ט. 110. ויקרא-בחוקותי, כז, ב. 111. ויקרא-בחוקותי, כז, יא. 112. ויקרא-בחוקותי, כז, יד. 113. ויקרא-בחוקותי, כז, טז. 114. ויקרא, ה, טז. 115. ויקרא-קדושים, יט, כד. 116. ויקרא-קדושים, יט, י. 117. שמות-משפטים, כג, יט. 118. דברים-שופטים, ית, ד. 119. ויקרא-בחוקותי, כז, ל. 120. דברים-ראה, יד, כב. 121. במדבר-קרח, יח, כז. 122. דברים-ראה, יד, כח. 123. דברים-תבוא, כז, יג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הבפורים, שְׁנֵאַמְרָ124: "וְעֵינֶיךָ וְאַמְרֶךָ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ". קלג. לְהַפְרִישׁ חֲלָה לִפְנֵיךָ, שְׁנֵאַמְרָ125: "רֵאשִׁית עֲרֹסְתֶכֶם - חֲלָה, תְּרִימוּ תְרוּמָה". קלד. לְהַשְׁמִיט קֶרְקַע, שְׁנֵאַמְרָ126: "וְהַשְׁבִּיעַתָּ תְּשֻׁמְטָנָה וְנִשְׁתַּתָּה". קלה. לְשָׁבוֹת מַעֲבֹדֹת הָאָרֶץ, שְׁנֵאַמְרָ127: "בְּחֵרִישׁ וּבְקִצִיר תִּשְׁבֹּת". קלו. לְקַדֵּשׁ שְׁנַת יוֹבֵל בְּשִׁבְתָּהּ כַּשְׁמֻטָּה, שְׁנֵאַמְרָ128: "וְקִדְשְׁתָּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה". קלז. לְתַקַּע בְּשׁוֹפָר בְּשַׁנַּת הַיּוֹבֵל, שְׁנֵאַמְרָ129: "וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה". קלח. לְתַן גְּאֵלָה לְאָרֶץ בְּשַׁנַּת הַיּוֹבֵל, שְׁנֵאַמְרָ130: "וּבְכָל אָרֶץ אֲחֻזְתְּכֶם, גְּאֵלָה תִתְּנוּ לְאָרֶץ". קלט. לְהִיּוֹת גְּאֵלֶת בְּתֵי עָרֵי חוֹמָה עַד שָׁנָה, שְׁנֵאַמְרָ131: "וְאִישׁ, כִּי יִמְכַר בַּיִת מוֹשָׁב עִיר חוֹמָה". קמו. לְמַנּוֹת שְׁנֵי יוֹבֵל שָׁנִים וּשְׁמֻטִים, שְׁנֵאַמְרָ132: "וּסְפַרְתָּ לָךְ שְׁבַע וָגו'". קמא. לְהַשְׁמִיט כֶּסֶפִים בְּשִׁבְעִיעִת, שְׁנֵאַמְרָ133: "שְׁמוּט כָּל בַּעַל מַשֶּׁה יְדוּ". קמב. לְנָגֵשׁ לְנִכְרֵי, שְׁנֵאַמְרָ134: "אֶת הַנִּכְרֵי תִגַּשׁ וְאֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ אֶת אַחִיךָ תִשְׁמַט יָדֶךָ". קמג. לְתַן מִן הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַזְרוּעַ וְהַלְחִינִים וְהַקֶּבֶה, שְׁנֵאַמְרָ135: "וְנָתַן לִפְנֵי הַזְרוּעַ". קמד. לְתַן רֵאשִׁית הַגֵּז לִפְנֵיךָ, שְׁנֵאַמְרָ136: "וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנֶךָ - תִתֵּן לוֹ". קמה. לְדוֹן בְּדִינֵי חֲרָמִים, מֵהֵם לַה' וּמֵהֵם לִפְנֵיךָ, שְׁנֵאַמְרָ137: "אֵף כָּל חֲרָם אֲשֶׁר יִחְרַם". קמו. לְשַׁחֵט • בְּהֵמָה חֵיָה וְעוֹף וְאַחֵר כֹּף יֵאָכֵל בְּשָׂרָם, שְׁנֵאַמְרָ138: "וְזִבְחֹתָ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאנֶךָ". קמז. לְכַסּוֹת דָּם חֵיָה וְעוֹף, שְׁנֵאַמְרָ139: "וְשִׁפַּף אֶת דָּמוֹ, וְכִסְּהוּ בַעֲפָר".

השגת הראב"ד

לכדוק בסימני בהמה א"א כל לכדוק לכדוק אין להם טעם אלא משום לאו הבא מכלל עשה עשה.

קמח. לְשַׁלַּח אִם צְפוּר מִן הַקֶּן, שְׁנֵאַמְרָ140: "שַׁלַּח תִּשְׁלַח אֶת הָאֵם". קמט. לְבַדֵּק • בְּסִימְנֵי בְּהֵמָה, שְׁנֵאַמְרָ141: "זֹאת הַחֵיָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ". קנ. לְבַדֵּק בְּסִימְנֵי הָעוֹף עַד שִׁכְדִּיל בֵּין טָמֵא לְטָהוֹר, שְׁנֵאַמְרָ142: "כָּל צְפוּר". קנא. לְבַדֵּק בְּסִימְנֵי חֲגָבִים לִידַע טָהוֹר מִן הַטָּמֵא, שְׁנֵאַמְרָ143: "אֲשֶׁר לוֹ כְּרַעִים". קנב. לְבַדֵּק בְּסִימְנֵי דְגָיִם, שְׁנֵאַמְרָ144: "אֶת זֶה תֹּאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּמַּיִם". קנג. לְקַדֵּשׁ חֲדָשִׁים וְלַחֲשֹׁב שָׁנִים וְחֲדָשִׁים בְּבֵית דִּין בְּלִבָּד, שְׁנֵאַמְרָ145: "הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים". קנד. לְשָׁבוֹת בְּשַׁבָּת, שְׁנֵאַמְרָ146: "וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת". קנה. לְקַדֵּשׁ שַׁבָּת, שְׁנֵאַמְרָ147: "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ". קנו. לְבַעַר חֲמִץ, שְׁנֵאַמְרָ148: "בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבְּתִיכֶם". קנז. לְסַפֵּר בִּיצֵיאת מִצְרַיִם בְּלִילָה הָרִאשׁוֹן שֶׁל חֵג הַמִּצּוֹת, שְׁנֵאַמְרָ149: "וְהִגַּדְתָּ לְבָנֶיךָ בַּיּוֹם הַהוּא". קנח. לְאָכֵל מִצָּה בְּלִיל זֶה, שְׁנֵאַמְרָ150: "בְּעָרֵב תֹּאכְלוּ מִצּוֹת". קנט. לְשָׁבוֹת בְּרֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, שְׁנֵאַמְרָ151: "וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן, מִקְרָא קֹדֶשׁ". קס. לְשָׁבוֹת בְּשִׁבְעֵי בּוֹ, שְׁנֵאַמְרָ152: "וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, מִקְרָא קֹדֶשׁ". קסא. לְסַפֵּר מִקְצִירַת הָעֵמֶר מ"ט יוֹם, שְׁנֵאַמְרָ153: "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּחְרַת הַשַּׁבָּת". קסב. לְשָׁבוֹת בַּיּוֹם הַחֲמִשִּׁים, שְׁנֵאַמְרָ154: "וּקְרַאתֶם בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה, מִקְרָא קֹדֶשׁ". קסג. לְשָׁבוֹת בְּרֵאשׁוֹן שֶׁל חֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי, שְׁנֵאַמְרָ155: "בְּאַחַד לַחֲדָשׁ, יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן".

השגת הראב"ד

לשחוט . . . בשרם א"א זה אין לו טעם ואולי לאו הבא מכלל עשה עשה.

124. דברים-תבוא, כו, ה. 125. במדבר-שלח, טו, כ. 126. שמות-משפטים, כג, יא. 127. שמות-כיתת-ש, לד, כא. 128. ויקרא-בהר, כה, י. 129. ויקרא-בהר, כה, ט. 130. ויקרא-בהר, כה, כד. 131. ויקרא-בהר, כה, כט. 132. ויקרא-בהר, כה, ח. 133. דברים-ראה, טו, ב. 134. דברים-ראה, טו, ג. 135. דברים-שופטים, יח, ג. 136. דברים-שופטים, יח, ד. 137. ויקרא-בחוקותי, כז, כח. 138. דברים-ראה, יב, כא. 139. ויקרא-אחרי-מות, יז, יג. 140. דברים-כיתת-ש, כב, ז. 141. ויקרא-שמיני, יא, ב. 142. דברים-ראה, יד, יא. 143. ויקרא-שמיני, יא, כא. 144. ויקרא-שמיני, יא, ט. 145. שמות-בא, יב, ב. 146. שמות-משפטים, כג, יב. 147. שמות-יתרו, כ, ז. 148. שמות-בא, יב, טו. 149. שמות-בא, יג, ח. 150. שמות-בא, יב, יח. 151. ויקרא-אמור, כג, ז. 152. שמות-בא, יב, טז. 153. ויקרא-אמור, כג, טו. 154. ויקרא-אמור, כג, כא. 155. ויקרא-אמור, כג, כד.

הפניות לשיחות קודש

להשמיט קרקע: גדר המצוה - לקו"ש ח"ז ע' 287 והע' 15. לשבות מעבודת הארץ: דיון אם זו מצוה 'גברא' או 'חפצא' - לקו"ש ח"ז ע' 286 הע' 8. לקדש חודשים: מדוע בהלכות קידוש החודש לא הוכחה המצוה לקדש? - לקו"ש ח"ז ע' 63. לשבות בשבת: טעם סדר מנין מצוות אלו (מ"ע קנ"ק) - לקו"ש ח"ב ע' 128. לבער חמץ: טעם סדר מנין מצוות אלו (מ"ע קנ"ק) - לקו"ש ח"ב ע' 123 הע' 9. מקרא קודש: יתכן שלאדה"ז יש לגרוס 'וגו' - לקו"ש ח"ג ע' 179.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

קסד. להתענות בעשירי בו, שנאמר¹⁵⁶: "בעשור לחדש תענו את נפשתיכם". **קסה.** לשבות ביום הצום, שנאמר¹⁵⁷: "שבת שבתוך". **קסו.** לשבות בראשון של חג הסוכות, שנאמר¹⁵⁸: "ביום הראשון, מקרא קדש". **קסז.** לשבות בשמיני של חג, שנאמר¹⁵⁹: "וביום השמיני מקרא קדש". **קסח.** לישב בספה שבעת ימים, שנאמר¹⁶⁰: "בסכות תשבו שבעת ימים". **קסט.** לטל לולב, שנאמר¹⁶¹: "ולקחתם לכם ביום הראשון, פרי עץ הדר פפת תמרים". **קע.** לשמע קול שופר בראש השנה, שנאמר¹⁶²: "יום תרועה יהיה לכם". **קעא.** לתן מחצית השקל בכל שנה ושנה, שנאמר¹⁶³: "זה יתנו כל העבר על הפקדים". **קעב.** לשמע מכל נביא שיהא בכל דור ודור, אם לא יוסיף ולא יגרע, שנאמר¹⁶⁴: "אליו תשמעון". **קעג.** למנות מלך, שנאמר¹⁶⁵: "שום תשים עליך מלך". **קעד.** לשמע מכל בית דין הגדול שיעמדו להם לישראל, שנאמר¹⁶⁶: "ועל המשפט אשר יאמרו לך - תעשה". **קעה.** לנטות אחרי רבים, אם תהיה מחלוקת בין הסנהדרין בדינין, שנאמר¹⁶⁷: "אחרי רבים - להטות". **קעו.** למנות שופטים ושופטים בכל קהל וקהל מישראל, שנאמר¹⁶⁸: "שפטים ושופרים תתן לך". **קעז.** להשוות בין בעלי דינין בשעה שעומדין בדין, שנאמר¹⁶⁹: "בצדק תשפט עמיתך". **קעת.** להעיד בבית דין למי שיש לו עדות, שנאמר¹⁷⁰: "והוא עד, או ראה או ידע". **קעט.** לחקר העדים הרבה, שנאמר¹⁷¹: "ודרשת וחקרת ושאלת, היטב". **קפ.** לעשות

לעדים זוממין כמו שזממו לעשות, שנאמר¹⁷²: "ועשיתם לו כאשר זמם". **קפא.** לערף את העגלה במצותה, שנאמר¹⁷³: "וערפו שם את העגלה בנחל". **קפב.** להכין שש ערי מקלט, שנאמר¹⁷⁴: "תכין לך הדרך, ושלשת". **קפג.** לתת ללויים ערים לשבת, וגם הן קולטות, שנאמר¹⁷⁵: "ונתנו ללויים ערים". **קפד.** לעשות מעקה, שנאמר¹⁷⁶: "ועשית מעקה לגגך". **קפה.** לאבד עבודה זרה וכל משמשיה, שנאמר¹⁷⁷: "אבד תאבדון וגו'". **קפו.** להרג אנשי עיר הנדחת ולשרף את העיר, שנאמר¹⁷⁸: "ושרפת באש את העיר ואת כל שללה". **קפז.** לאבד שבועה עממים מארץ ישראל, שנאמר¹⁷⁹: "החרם תחרימם". **קפח.** להכרית זרעו של עמלק, שנאמר¹⁸⁰: "תמחה את זכר עמלק". **קפט.** לזכר מה שעשה לנו עמלק (תדיר) תמיד, שנאמר¹⁸¹: "זכור את אשר עשה לך עמלק". **קצ.** לעשות במלחמת הרשות במשפט הכתוב בתורה, שנאמר¹⁸²: "כי תקרב אל עיר". **קצא.** למשח פהן למלחמה, שנאמר¹⁸³: "והיה כקרבכם אל המלחמה, ונגש הפהן ודבר אל העם". **קצב.** להתקין יד במחנה, שנאמר¹⁸⁴: "ויד תהיה לך מחוץ למחנה". **קצג.** להתקין יתד, שנאמר¹⁸⁵: "ויתד תהיה לך על אונך". **קצד.** להשיב את הגזל, שנאמר¹⁸⁶: "והשיב את הגזלה אשר גזל". **קצה.** לתן צדקה, שנאמר¹⁸⁷: "פתח תפתח את ידך". **קצו.** להעניק לעבד עברי, שנאמר¹⁸⁸: "העניק תעניק לו"; וכן אמה עבריה. **קצז.** להלוות לעני, שנאמר¹⁸⁹: "אם כסף תלוה

156. ויקרא-אחרי-מות, טז, כט. 157. ויקרא-אחרי-מות, כג, לב. 158. ויקרא-אחרי-מות, כג, לה. 159. ויקרא-אחרי-מות, כג, לו. 160. ויקרא-אחרי-מות, כג, מב. 161. ויקרא-אחרי-מות, כג, מ. 162. במדבר-פנחס, כט, א. 163. שמות-כי-תשא, ל, יג. 164. דברים-שופטים, יח, טו. 165. דברים-שופטים, יז, טו. 166. דברים-שופטים, יז, יא. 167. שמות-משפטים, כג, ב. 168. דברים-שופטים, טז, יח. 169. ויקרא-קדושים, יט, טו. 170. ויקרא, ה, א. 171. דברים-ראה, יג, טו. 172. דברים-שופטים, יט, יט. 173. דברים-שופטים, כא, ד. 174. דברים-שופטים, יט, ג. 175. במדבר-מסעי, לה, ב. 176. דברים-כי-תצא, כב, ח. 177. דברים-ראה, יב, ב. 178. דברים-ראה, יג, יז. 179. דברים-שופטים, כ, יז. 180. דברים-כי-תצא, כה, יט. 181. דברים-כי-תצא, כה, יז. 182. דברים-כי-תצא, כ, י. 183. דברים-כי-תצא, כ, ב. 184. דברים-כי-תצא, כג, יג. 185. דברים-כי-תצא, כג, יד. 186. ויקרא, ה, כג. 187. דברים-ראה, טו, יא. 188. דברים-ראה, טו, יד. 189. שמות-משפטים, כב, כד.

לישב בסוכה: אם מצות הישיבה בסוכה שייכת לעצם החג - לקו"ש חכ"ב ע' 123 והע' 9. להכין: אם המצוה בהכנה - לקו"ש חל"ט ע' 16. שש: דיוק הלשון "שש" - לקו"ש ח"ט ע' 101 הע' 51. לעמלק: מדוע נמנית כמצוה נפרדת ממצות המחיה? - לקו"ש חכ"א ע' 192. (תמיד): דיוק הלשון "תמיד" - לקו"ש חכ"א ע' 97, ח"ט ע' 221 הע' 10-11. ליתן צדקה: מקור מצות צדקה - לקו"ש חל"ד ע' 89.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אֶת עַמִּי"; "אִם" זֶה אֵינוֹ רְשׁוּת אֲלֵא מִצְוָה, שְׁנֵאמַר¹⁹⁰: "וְהַעֲבַט תַּעֲבִיטְנוּ". קִצַּח. לְהַלּוֹת •

לְנִכְרֵי בְרִבִּית, הַשְׁנֵת הַרֶאֱבֹד
שְׁנֵאמַר¹⁹¹: "לְנִכְרֵי" לְהַלּוֹת . . עֵשָׂה א"א זֶה לֹא נִמְצָא
בַּסְפָּרִי (פ' תצא) לְנִכְרֵי תִשְׁכַּח זֶה
מִצְוֹת עֵשָׂה אֲלֵא מִשׁוּם לֹאֹ הַבֵּא
מִכֻּל עֵשָׂה לְנִכְרֵי וְלֹא לְיִשְׂרָאֵל.
תְּשִׁיף"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה
לְמַדּוֹ, שְׁזוֹ מִצְוֹת עֵשָׂה.

קִצַּט. לְהַשִּׁיב הַמְשָׁפוֹן לְבַעֲלָיו, שְׁנֵאמַר¹⁹²: "הַשֵּׁב
תְּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֵבוֹט". ר. לְתַן שְׂכָר שְׂכִיר בְּזַמְנוֹ,
שְׁנֵאמַר¹⁹³: "בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ". רֵא. לְהִיּוֹת הַשְּׂכִיר
אוֹכֵל בְּזַמֵּן שְׂכִירוֹתוֹ, שְׁנֵאמַר¹⁹⁴: "כִּי תֵבֵא בְכֶרֶם
רְעָד", "כִּי תֵבֵא בְקִמַּת רְעָד". רֵב. לְעֹזֵב מֵעַל חֲבָרוֹ
אוֹ מֵעַל בְּהֵמָתוֹ, שְׁנֵאמַר¹⁹⁵: "עֹזֵב תַּעֲזֹב עִמּוֹ".

רֵג. לְהַקִּים הַמַּשָּׂא עַל הַבְּהֵמָה, שְׁנֵאמַר¹⁹⁶: "הַקֵּם
תְּקִים עִמּוֹ". רֵד. לְהַשִּׁיב הָאֲבָדָה, שְׁנֵאמַר¹⁹⁷:
"הַשֵּׁב תְּשִׁיבֵם לְאַחֶיךָ". רֵה. לְהוֹכִיחַ הַחוּטָא,

שְׁנֵאמַר¹⁹⁸: "הוֹכִיחַ תוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ". רו. לְאַהֵב

כָּל אָדָם מִבְּנֵי בְרִית, שְׁנֵאמַר¹⁹⁹: "וְאַהֲבַתְּ לְרֵעֶךָ

כָּמוֹךָ". רֵז. לְאַהֵב אֶת הַגֵּר, שְׁנֵאמַר²⁰⁰: "וְאַהֲבַתְּם

אֶת הַגֵּר". רֵח. לְצַדֵּק הַמְּאֻזְנִים עִם הַמְשַׁקְלָוֹת,

שְׁנֵאמַר²⁰¹: "מְאֻזְנֵי צַדֵּק אֲבִי צַדֵּק". רֵט. לְכַבֵּד

הַחֲכָמִים, שְׁנֵאמַר²⁰²: "מִפְּנֵי שִׁיבָה תִקְוִים".

רֵי. לְכַבֵּד אֶב וְאִם, שְׁנֵאמַר²⁰³: "כִּבְדֵּם אֶת אֲבִיךָ וְאֶת

אִמְךָ". רֵיא. לְיִרְאָה מֵאֵב וְאִם, שְׁנֵאמַר²⁰⁴: "אִישׁ,

אִמּוֹ וְאֲבִיו תִּירָאוּ". רֵיב. לְפָרוֹת וְלָרְבוֹת,

שְׁנֵאמַר²⁰⁵: (וְאֵתֶם) פָּרוּ וּרְבוּ". רֵיג. לְבַעַל

בְּקִדּוּשֵׁינוּ, שְׁנֵאמַר²⁰⁶: "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה, וּבָא

אֵלֶיהָ". רֵיד. לְשַׁמֵּחַ חֵתָן אֶת אִשְׁתּוֹ שְׁנֵה אַחַת,

שְׁנֵאמַר²⁰⁷: "נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ שְׁנֵה אַחַת וְגו'".

רֵטו. לְמוֹל אֶת הַבֶּן, שְׁנֵאמַר²⁰⁸: "וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי

יְמוֹל בְּשָׂר עֶרְלָתוֹ". רֵטז. לְיָבֵם אִשְׁת אָח,

שְׁנֵאמַר²⁰⁹: "יִבְמָה יִבֵּא עֲלֶיהָ". רֵיז. לְחַלֵּץ לְיָבֵם,

שְׁנֵאמַר²¹⁰: "וְחִלְצָה נַעֲלֹ מֵעַל רִגְלוֹ". רֵיח. לְשֵׂא

אוֹנֵס אֶת אֲנוּסָתוֹ, שְׁנֵאמַר²¹¹: "וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה".

רֵיט. לְיֹשֵׁב מוֹצֵיא שֵׁם רַע עִם אִשְׁתּוֹ כָּל יָמָיו,

שְׁנֵאמַר²¹²: "וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה, לֹא יוֹכֵל לְשַׁלְּחָה כָּל

יָמָיו". רֵכ. לְדוֹן בְּמִפְתָּה בְּחֻמְשִׁים שְׁקָל עִם שְׂאֵר

דֵּינָיו, שְׁנֵאמַר²¹³: "וְכִי יִפְתָּה". רֵכא. לְעֵשׂוֹת לִיפַת

תֹּאֵר כְּפִתּוֹב, שְׁנֵאמַר²¹⁴: "וְרֵאִית בְּשִׁבְיָה אִשְׁת יִפַת

תֹּאֵר". רֵכב. לְגָרֵשׁ בְּשִׁטָּר, שְׁנֵאמַר²¹⁵: "וְכֹתֵב לָהּ

סֵפֶר כְּרִיתוֹת וְנָתַן בְּיָדָהּ". רֵכג. לְעֵשׂוֹת לְשׁוֹטָה

כְּתוּרָתָה, שְׁנֵאמַר²¹⁶: "וְעֵשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן, אֶת כָּל

הַתּוֹרָה הַזֹּאת". רֵכד. לְהַלְקוֹת הַרְשָׁעִים,

שְׁנֵאמַר²¹⁷: "וְהַפִּילוֹ הַשּׁוֹפֵט וְהַכַּהֵן".

רֵכה. לְהַגְלוֹת רוֹצֵחַ בְּשַׁגְּגָה, שְׁנֵאמַר²¹⁸: "וְיֹשֵׁב בְּהַ

עַד מוֹת הַכֹּהֵן". רֵכו. לְהִיּוֹת בֵּית דִּין הוֹרְגִין בְּסִיף,

שְׁנֵאמַר²¹⁹: "נִקָּם יִנָּקֵם". רֵכז. לְהִיּוֹת בֵּית דִּין

הוֹרְגִין בְּחֻנֵּק, שְׁנֵאמַר²²⁰: "מוֹת יוֹמַת הַנֶּאֱפָף

וְהַנֶּאֱפַת". רֵכח. לְהִיּוֹת בֵּית דִּין שׁוֹרְפִין בָּאֵשׁ,

שְׁנֵאמַר²²¹: "בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהֵן".

רֵכט. לְהִיּוֹת בֵּית דִּין סוֹקְלִין בְּאַבְנִים, שְׁנֵאמַר²²²:

"וּסְקִלְתֶם אֹתָם". רֵל. לְתַלּוֹת מִי שְׁנַתְּחִיב תְּלִיָּה,

שְׁנֵאמַר²²³: "וְתַלִּית אֹתוֹ עַל עֵץ". רֵלא. לְקַבֵּר

הַנֶּהָרֵג בְּיוֹמוֹ, שְׁנֵאמַר²²⁴: "כִּי קָבַר תִּקְבְּרֵנוּ בַּיּוֹם

הַהוּא". רֵלב. לְדוֹן בְּעֵבֶד עֲבָרֵי כְּהֵלְכוֹתָיו,

190. דברים כ"ח, טו, ח. 191. דברים כ"ח, כג, כא. 192. דברים כ"ח, כד, יג. 193. דברים כ"ח, כד, טו.

194. דברים כ"ח, כג, כה-כו. 195. שמות-משפטים, כג, ה. 196. דברים כ"ח, כב, ד. 197. דברים כ"ח, כב, א.

198. ויקרא-קדושים, יט, יז. 199. ויקרא-קדושים, יט, יח. 200. דברים-עקב, י, יט. 201. ויקרא-קדושים, יט, לו.

202. ויקרא-קדושים, יט, לב. 203. שמות-יתרו, כ, יא. 204. ויקרא-קדושים, יט, ג. 205. בראשית-נח, ז, טו. 206. דברים כ"ח, כב, יג.

207. דברים כ"ח, כד, ה. 208. ויקרא-תזריע, יב, ג. 209. דברים כ"ח, כה, ה. 210. דברים כ"ח, כה, ט.

211. דברים כ"ח, כב, כט. 212. דברים כ"ח, כב, יט. 213. שמות-משפטים, כב, טו. 214. דברים כ"ח, כא, יא.

215. דברים כ"ח, כד, א. 216. במדבר, ה, ל. 217. דברים כ"ח, כה, ב. 218. במדבר-מסעי, לה, כה. 219. שמות-משפטים, כא, כ.

220. ויקרא-קדושים, כ, י. 221. ויקרא-קדושים, כ, יד. 222. דברים כ"ח, כב, כד. 223. דברים כ"ח, כא, כב. 224. דברים כ"ח, כא, כג.

לאהוב: משמע שמצוה על רגש האהבה - לקו"ש חל"ד ע' 155. כל אדם: אפילו אינו צדיק - לקו"ש ח"י ע' 217 בשוה"ג. (ואתם): הציווי הוא בפסוק (פרשת נח) "ואתם פרו ורבו" - לקו"ש ח"ל ע' 28. למול את הבן: ההבדל בין מ"ש כאן לסהמ"צ וביאור דיוקים ושינויים - לקו"ש ח"ל ע' 53.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

עשה, הרי זהו דבר הנראה לכל הלומד את מניין המצוות. ואין לומר שרצה להדגיש שהיא מצוה ראשונה בחשיבותה, שהלא גם עניין זה מובן מאליו, שלכן מנאה הרמב"ם לראשונה.

שאלה דומה מתעוררת בדברי הרמב"ם "...לידע שיש שם מצוי ראשון והוא ממציא כל נמצא.." שהלא אם הוא ממציא כל נמצא, בוודאי שהוא ראשון, ומדוע כתב זאת הרמב"ם. ובפרט שהתואר 'ראשון' מלמד שיש לו שייכות וערך ל'שני', והלא הוא ית' אינו בערך כלל לכל שאר הנבראים.

אלא שבלשון זה מלמד הרמב"ם שהקב"ה השפיל עצמו כביכול להיות בבחינת "מצוי ראשון" שיש לו יחס כביכול לנמצאים, ודווקא משום כך הוא ממציא כל הנמצאים. עניין זה הוא יסוד כל התורה כולה, כי עניינין של מצוות התורה הוא לפעול במציאות העולם.

זהו גם ההסבר מדוע ציין הרמב"ם ש"המצוה לידע שיש שם אלוקה" היא הראשונה ממצוות-עשה כי יש לה שייכות למצוות שנמנו לאחריה, שהרי את כולם יש לקיים מתוך ההכרה ש"יש שם מצוי ראשון" והיא הלכה שמשמיענו הרמב"ם שמצוות ידיעת ה' אינה רק מצוה בפני עצמה אלא היא ה"יסוד" וה"עמוד" של כל ההלכות.

כל הנ"ל מתקשר עם דיוק נוסף בדברי הרמב"ם: "לידע שיש שם כו'" ולא להאמין. אמונה היא למעלה מגדר מצוה, ולכן המצוה היא לידע בהבנה והשגה בשכל, כי ידיעת האלוקות וההתבוננות בגדלות ה' מולידה אהבת ה' ויראתו, והן המביאות לקיים כל המצוות, ולכן מצוה זו היא מצוה ראשונה ממצוות-עשה כי היא הגורמת קיום כולם.

ההוראה מכל הנ"ל היא, שגם כשלומד אדם פנימיות התורה כדבעי (באופן של דעת), אל לו לבוא לידי מסקנה שהתדבקות זו היא תכלית לעצמה, ואל לו להפוך עניין זה לכל מבוקשו. וזאת מלמדנו הרמב"ם בהדגישו שהיא "מצוה ראשונה", היינו שתכליתה היא קיום כל מצוות התורה.

(על-פי לקו"ש חלק כ"ו עמוד 59
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

שְׁנֵאמַר²²⁵: "כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָרִי". רלג. לִיעַד אָמָה עֲבָרִיהָ, שְׁנֵאמַר²²⁶: "אֲשֶׁר לוֹ יְעַדָּה", "וְאִם לְבָנוּ יִיעַדְנָה". רלד. לַפְדוֹת אָמָה עֲבָרִיהָ, שְׁנֵאמַר²²⁷: "וְהַפְדָּה". רלה. לַעֲבֵד בְּעֶבֶד פְּנַעֲנִי לְעוֹלָם, שְׁנֵאמַר²²⁸: "לְעוֹלָם, בְּהֵם תַּעֲבֹדוּ". רלו. לַהֲיֹת הַחֹבֵל מְשֻׁלָּם מְמוֹן, שְׁנֵאמַר²²⁹: "וְכִי יִרְבֵּן אָנָשִׁים, וְהָפָה אִישׁ". רלז. לְדוֹן בְּנִזְקֵי בְּהֵמָה, שְׁנֵאמַר²³⁰: "וְכִי יִגַּף שׂוֹר אִישׁ אֶת שׂוֹר רֵעֵהוּ". רלח. לְדוֹן בְּנִזְקֵי הַבּוֹר, שְׁנֵאמַר²³¹: "כִּי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר". רלט. לְדוֹן •

השנת הראב"ד
לדון . . ומכרו א"א ולמה לא
יחשבו שתים ושלוש.

בְּמִיתָהּ, שְׁנֵאמַר²³²:
"וְכִי יִגְנֹב", "אִם בְּמַחְתָּרֵת"²³³, "וְגוֹנֵב אִישׁ וּמְכָרוֹ"²³⁴. רמג. לְדוֹן בְּנִזְקֵי הַבְּעֵר, שְׁנֵאמַר²³⁵: "כִּי יִבְעֵר אִישׁ שְׂדֵה אוֹ כֶּרֶם". רמא. לְדוֹן בְּנִזְקֵי הָאֵשׁ, שְׁנֵאמַר²³⁶: "כִּי תֵצֵא אֵשׁ, וּמְצָאָהּ קוֹצִים". רמב. לְדוֹן בְּדִין שׂוֹמֵר חֲנֹם, שְׁנֵאמַר²³⁷: "כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ פֶסֶף אוֹ כְּלִים". רמג. לְדוֹן בְּדִין נוֹשֵׂא שָׂכָר וְשׂוֹכֵר, שְׁנֵאמַר²³⁸: "כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ חֲמוֹר אוֹ שׂוֹר". רמד. לְדוֹן בְּדִין הַשׂוֹאֵל, שְׁנֵאמַר²³⁹: "וְכִי יִשְׁאֵל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ". רמה. לְדוֹן בְּדִין מְקַח וּמְקַבֵּל, שְׁנֵאמַר²⁴⁰: "וְכִי תִמְכְּרוּ מְקַבֵּל לְעִמִּיתְךָ". רמו. לְדוֹן בְּדִין טוֹעֵן וְנוֹטֵעֵן, שְׁנֵאמַר²⁴¹: "עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע". רמז. לְהַצִּיל הַנֶּרְדָּף וְאֶפְלוּ בְּנִפְשׁ הַרֹדֵף, שְׁנֵאמַר²⁴²: "וְקִצְתָּהּ אֶת פִּפְּהָ". רמה. לְדוֹן בְּדִינֵי נְחָלוֹת, שְׁנֵאמַר²⁴³: "אִישׁ כִּי יָמוֹת, וּבֶן אֵין לוֹ . . וְהִיתָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל".

~ נקודות משיחות קודש ~

מניין המצוות

"מצוה ראשונה ממצוות עשה, לידע שיש שם אלוה"

צ"ל מדוע מציין הרמב"ם שהיא מצוה ראשונה ממצוות-

225. שמות-משפטים, כא, ב. 226. שמות-משפטים, כא, ח-ט. 227. שמות-משפטים, כא, ח. 228. ויקרא-בהר, כה, מו.
229. שמות-משפטים, כא, יח. 230. שמות-משפטים, כא, לה. 231. שמות-משפטים, כא, לג. 232. שמות-משפטים, כא, לו.
233. שמות-משפטים, כב, א. 234. שמות-משפטים, כא, טו. 235. שמות-משפטים, כב, ד. 236. שמות-משפטים, כב, ו.
237. שמות-משפטים, כב, ו. 238. שמות-משפטים, כב, ט. 239. שמות-משפטים, כב, יג. 240. ויקרא-בהר, כה, יד.
241. שמות-משפטים, כב, ח. 242. דברים-כ"ח, כה, יב. 243. במדבר-פנחס, כז, ח-יא.

הפניות לשיחות קודש

לדון בדיני נחלות: מצוה זו היא סיום כל המצוות, משום שמורה על קשר מיוחד בין הקב"ה לבניו – לקו"ש חכ"ח ע' 174, יין מלכות ס"ט.

~ יום שני ג' אדר ~

מצוות לא תעשה

א. מצוה ראשונה ממצוות לא תעשה, שלא לעלות במחשבה שיש אלוה זולתי ה', שנאמר²⁴⁴: "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני". **ב.** שלא לעשות פסל, לא יעשה בידו ולא יעשו לו אחרים, שנאמר²⁴⁵: "לא תעשה לך פסל". **ג.** שלא לעשות עבודה זרה אפלו לאחרים, שנאמר²⁴⁶: "ואלהי מסכה, לא תעשו לכם". **ד.** שלא לעשות צורות לנואי, ואף על פי שאין עובדין אותן, שנאמר²⁴⁷: "לא תעשון אתי". **ה.** שלא להשתחוות לעבודה זרה, ואף על פי שאין דרך עבודתה בהשתחויה, שנאמר²⁴⁸: "לא תשתחוה להם". **ו.** שלא לעבד עבודה זרה בדברים שדרך להעבד בהם, שנאמר²⁴⁹: "ולא תעבדם". **ז.** שלא להעביר בנו למלך, שנאמר²⁵⁰: "ומזרעך לא תתן להעביר למלך". **ח.** שלא לעשות מעשה אוב, שנאמר²⁵¹: "אל תפנו אל האבת". **ט.** שלא לעשות מעשה ידעוני, שנאמר²⁵²: "ואל הידענים". **י.** שלא לפנות אחר עבודה זרה, שנאמר²⁵³: "אל תפנו אל האלילים". **יא.** שלא להקים מצבה, שנאמר²⁵⁴: "ולא תקים לך מצבה". **יב.** שלא לתן אבן משפית, שנאמר²⁵⁵: "ואבן משפית לא תתנו בארצכם". **יג.** שלא לטע אילן במקדש, שנאמר²⁵⁶: "לא תטע לך אשרה, כל עץ". **יד.** שלא לישיבע בעבודה זרה לעובדיה, ולא משביעין אותן בה, שנאמר²⁵⁷: "ושם אלהים אחרים לא תזכירו, לא ישמע על פיך". **טו.** שלא להדיח בני ישראל אחר עבודה זרה, שנאמר²⁵⁸: "ולא ישמע על פיך"; זו אזהרה למדיח. **טז.** שלא להסית אדם מישראל אחר

עבודה זרה, שנאמר במסית²⁵⁹: "ולא יוספו לעשות". **יז.** שלא לאהב המסית, שנאמר²⁶⁰: "לא תאבה לו". **יח.** שלא לעזוב השנאה למסית, שנאמר²⁶¹: "לא תשמע אליו". **יט.** שלא להציל המסית, אלא עומד על דמו, שנאמר²⁶²: "לא תחוס עינך עליו". **כ.** שלא ללמד המוסת זכות על המסית, שנאמר²⁶³: "ולא תחמל". **כא.** שלא ישתק המוסת מללמד חובה על המסית, אם ידע לו חובה, שנאמר²⁶⁴: "ולא תכסה עליו". **כב.** שלא ליהנות בצפוי נעבד, שנאמר²⁶⁵: "לא תחמד כסף וזהב עליהם". **כג.** שלא לבנות עיר הנדחת לכמות שהיתה, שנאמר²⁶⁶: "לא תבנה עוד". **כד.** שלא ליהנות במזון עיר הנדחת, שנאמר²⁶⁷: "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם". **כה.** שלא ליהנות בעבודה זרה ובכל משמשיה ובתקרבת שלה ובנין שנתנסף לה, שנאמר²⁶⁸: "ולא תביא תועבה אל ביתך". **כו.** שלא להתנבא בשמה, שנאמר²⁶⁹: "ואשר ידבר בשם אלהים אחרים". **כז.** שלא להתנבא בשקר, שנאמר²⁷⁰: "אשר יזיד לדבר דבר בשמי, את אשר לא צויתיו". **כח.** שלא לשמע למתנבא בשם עבודה זרה, שנאמר²⁷¹: "לא תשמע אל דברי הנביא". **כט.** שלא נמנע מהריגת נביא השקר ולא נירא ממנו, שנאמר²⁷²: "לא תגור ממנו". **ל.** שלא ללכת בחקות עובדי עבודה זרה ולא במנהגותם, שנאמר²⁷³: "ולא תלכו בחקות הגוי". **לא.** שלא לקסם, שנאמר²⁷⁴: "לא ימצא בך קסם קסמים". **לב.** שלא לעוון, שנאמר²⁷⁵: "לא תעוננו". **לג.** שלא לנחש, שנאמר²⁷⁶: "לא תנחשו". **לד.** שלא לכשף, שנאמר²⁷⁷: "לא ימצא בך וגו' ומכשף". **לה.** שלא לחבר חבר [כישוף], שנאמר²⁷⁸: "וחבר חבר". **לו.** שלא לשאל באוב

244. שמות-יתרו, כ, ב. 245. שמות-יתרו, כ, ג. 246. ויקרא-קדושים, יט, ד. 247. שמות-יתרו, כ, יט. 248. שמות-יתרו, כ, ד. 249. שמות-יתרו, כ, ד. 250. ויקרא-קדושים, יח, כא. 251. ויקרא-קדושים, יט, לא. 252. ויקרא-קדושים, יט, לא. 253. ויקרא-קדושים, יט, ד. 254. דברים-שופטים, טז, כב. 255. ויקרא-בחווקתי, כו, א. 256. דברים-שופטים, טז, כא. 257. שמות-משפטים, כג, יג. 258. שמות-משפטים, כג, יג. 259. דברים-ראה, יג, יב. 260. דברים-ראה, יג, ט. 261. דברים-ראה, יג, ט. 262. דברים-ראה, יג, ט. 263. דברים-ראה, יג, ט. 264. דברים-ראה, יג, ט. 265. דברים-ואתחנן, ז, כה. 266. דברים-ראה, יג, יז. 267. דברים-ראה, יג, יח. 268. דברים-ואתחנן, ז, כו. 269. דברים-שופטים, יח, כ. 270. דברים-שופטים, יח, כ. 271. דברים-ראה, יג, ד. 272. דברים-שופטים, יח, כב. 273. ויקרא-קדושים, כ, כג. 274. דברים-שופטים, יח, י. 275. ויקרא-קדושים, יט, כו. 276. ויקרא-קדושים, יט, כו. 277. דברים-שופטים, יח, י. 278. דברים-שופטים, יח, יא.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

תתחתן בם". **נג.** שלא ישא עמוני ומואבי בת ישראל לעולם, שְׁנַאֲמַר²⁷⁹: "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'". **נד.** שלא להרחיק זרע עשו מן הקהל אלא עד שלשה דורות, שְׁנַאֲמַר²⁹⁷: "לא תתעב אדמי". **נה.** שלא להרחיק מצרי מלבוא בקהל אלא עד שלשה דורות, שְׁנַאֲמַר²⁹⁸: "לא תתעב מצרי". **נו.** שלא לקרא שלום לעמון ומואב בתחלה בשעת מלחמה כשאר הגוים, שְׁנַאֲמַר²⁹⁹: "לא תדרש שלומם וטובתם". **נז.** שלא להשחית אילני מאכל, וכן כל שיש בו השחתה אסור, שְׁנַאֲמַר³⁰⁰: "לא תשחית את עציה".

נח. שלא • ייראו אנשי המלחמה ולא יפחדו מאויביהם בשעת

השנת הראב"ד
שלא... מלחמה א"א הבטחה היא ואינה אזהרה.

לז. שלא לשאל בידעוני, שְׁנַאֲמַר²⁸⁰: "וידעני". **לח.** שלא לשאל בחלום מן המתים, שְׁנַאֲמַר²⁸¹: "ודורש אל המתים". **לט.** שלא תעדה אשה עדי [בגדי] איש, שְׁנַאֲמַר²⁸²: "לא יהיה כלי גבר על אשה". **מ.** שלא יעדה איש עדי אשה, שְׁנַאֲמַר²⁸³: "לא ילבש גבר שמלת אשה". מפני שזה היה מנהג עובדי עבודה זרה וכן מפרש בספרי עבודתה. **מא.** שלא לכתב בגוף פעובדי עבודה זרה, שְׁנַאֲמַר²⁸⁴: "וכתבת קעקע, לא תתנו בכם". **מב.** שלא ללבש שעטנז כמו שלובשין פמרי עבודה זרה, שְׁנַאֲמַר²⁸⁵: "לא תלבש שעטנז".

השנת הראב"ד
שלא... זרה א"א לאו למקיף ולא לניקף לאו למשחית ולא לנשחת.

מג. שלא • להקיף פאת ראש פמרי עבודה זרה, שְׁנַאֲמַר²⁸⁶: "ולא תקיפו פאת ראשכם". **מד.** שלא להשחית כל הזקן פעובדי עבודה זרה, שְׁנַאֲמַר²⁸⁷: "ולא תשחית את פאת זקנך". **מה.** שלא להתגודד [לשרוט הגוף] פעובדי עבודה זרה, שְׁנַאֲמַר²⁸⁸: "לא תתגודדו"; וגדידא ושריטה אחת היא. **מו.** שלא לשפן בארץ מצרים לעולם, שְׁנַאֲמַר²⁸⁹: "לא תספון לשוב בדרך הזה עוד". **מז.** שלא לתור אחר מחשבות הלב וראית העינים, שְׁנַאֲמַר²⁹⁰: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". **מח.** שלא לכת ברית לשבעה עממין, שְׁנַאֲמַר²⁹¹: "לא תכרת להם ברית". **מט.** שלא להחיות אדם משבעה עממין, שְׁנַאֲמַר²⁹²: "לא תחיה כל נשמה". **נ.** שלא לחזן על עובדי עבודה זרה, שְׁנַאֲמַר²⁹³: "ולא תחנם". **נא.** שלא להושיב עובדי עבודה זרה בארצנו, שְׁנַאֲמַר²⁹⁴: "לא ישבו בארצך". **נב.** שלא להתחתן פעובדי עבודה זרה, שְׁנַאֲמַר²⁹⁵: "ולא

279. דברים-שופטים, יח, יא. 280. דברים-שופטים, יח, יא. 281. דברים-שופטים, יח, יא. 282. דברים-כיתצא, כב, ה. 283. דברים-כיתצא, כב, ה. 284. ויקרא-קדושים, יט, כח. 285. דברים-כיתצא, כב, יא. 286. ויקרא-קדושים, יט, כז. 287. ויקרא-קדושים, יט, כז. 288. דברים-כיתצא, יד, א. 289. דברים-שופטים, יז, טז. 290. במדבר-שלה, טו, לט. 291. דברים-ואתחנן, ז, ב. 292. דברים-שופטים, כ, טז. 293. דברים-ואתחנן, ז, ג. 294. דברים-כיתצא, כג, ד. 295. דברים-ואתחנן, ז, ג. 296. דברים-כיתצא, כג, ד. 297. דברים-כיתצא, כג, ח. 298. דברים-כיתצא, כג, ח. 299. דברים-כיתצא, כג, ז. 300. דברים-שופטים, כ, יט. 301. דברים-ואתחנן, ז, כא. 302. דברים, ג, כב. 303. דברים-כיתצא, כה, יט. 304. שמות-משפטים, כב, כז. 305. ויקרא-אמור, כד, טז. 306. ויקרא-קדושים, י ט, יב. 307. שמות-יתרו, כ, ו. 308. ויקרא-קדושים, כב, לב. 309. דברים-ואתחנן, ו, טז.

בתי מדרשות: האיסור ביחס לביהמ"ס וביהמ"ד נכלל באיסור ביחס למקדש - לקו"ש חל"ו ע' 126.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַזֶּהָב, שְׁנֵאֲמַר³²⁷: "לֹא תַעֲלוּ עֲלֵיו קְטֹרֶת זָרָה".
פג. שֵׁלֵא לַעֲשׂוֹת בְּמִתְכַנֶּתֶת שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה,
 שְׁנֵאֲמַר³²⁸: "וַיִּכְמַתְּכֵנּוּ לֹא תַעֲשׂוּ". **פד.** שֵׁלֵא
 לְסוּף בְּשֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה זָר, שְׁנֵאֲמַר³²⁹: "עַל בֶּשֶׂר
 אָדָם לֹא יִסָּךְ". **פה.** שֵׁלֵא לַעֲשׂוֹת בְּמִתְכַנֶּתֶת
 הַקְטֹרֶת, שְׁנֵאֲמַר³³⁰: "וַיִּכְמַתְּכֵנּוּ לֹא תַעֲשׂוּ".
פו. שֵׁלֵא לְהוֹצִיא בְּדֵי [מִטּוֹט] הָאָרוֹן, שְׁנֵאֲמַר³³¹:
 "לֹא יִסּוּרוּ מִמֶּנּוּ". **פז.** שֵׁלֵא יִזַּח [יִסּוּר] הַחֹשֶׁן מֵעַל
 הָאֶפֶד, שְׁנֵאֲמַר³³²: "וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד".
פח. שֵׁלֵא יִקְרַע הַמַּעֲלֵל, שְׁנֵאֲמַר³³³: "כִּפִּי תִחַרַּא
 יִהְיֶה לוֹ - לֹא יִקְרַע". **פט.** שֵׁלֵא לְהַעֲלוֹת קִדְשִׁים
 בַּחוּץ, שְׁנֵאֲמַר³³⁴: "הַשֶּׁמֶר לָךְ, פֶּן תַּעֲלֶה עֲלֵתֶיךָ".
צ. שֵׁלֵא לְשַׁחֵט קִדְשִׁים בַּחוּץ, שְׁנֵאֲמַר³³⁵: "אִישׁ
 אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׂוֹר אוֹ כֶּשֶׂב וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא
 יִבְיֵאוּ וְנִכְרַת". **צא.** שֵׁלֵא לְהַקְדִּישׁ בַּעֲלֵי מוֹמִין
 לַמִּזְבֵּחַ, שְׁנֵאֲמַר³³⁶: "כֹּל אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם, לֹא
 תִקְרִיבוּ"; וְזֶה אִסּוּר הַקְדָּשׁוֹ. **צב.** שֵׁלֵא לְשַׁחֵט
 בַּעֲלֵי מוֹמִין לְשֵׁם קָרְבָּן, שְׁנֵאֲמַר³³⁷: "לֹא תִקְרִיבוּ
 אֵלֶיהָ לֵה". **צג.** שֵׁלֵא לְזָרֵק דָּם בַּעֲלֵי מוֹמִין לְגַבֵּי
 הַמִּזְבֵּחַ, שְׁנֵאֲמַר בַּעֲלֵי מוֹמִין³³⁸: "לֹא תִקְרִיבוּ
 לֵה"; וְזֶה אִסּוּר זְרִיקַת דָּמִם. **צד.** שֵׁלֵא לְהַקְטִיר
 אֲמוּרֵי בַעֲלֵי מוֹמִין, שְׁנֵאֲמַר³³⁹: "וְאִשָּׁה לֹא תִתְּנוּ
 מֵהֶם". **צה.** שֵׁלֵא לְהַקְרִיב בַּעַל מוֹם עוֹבֵר,
 שְׁנֵאֲמַר³⁴⁰: "לֹא תִזְבַּח לַה' אֱלֹהֶיךָ שׂוֹר וְשֶׂה, אֲשֶׁר
 יִהְיֶה בּוֹ מוֹם"; וְזֶה מוֹם עוֹבֵר. **צו.** שֵׁלֵא לְהַקְרִיב
 בַּעַל מוֹם מִיַּד הַגּוֹיִם, שְׁנֵאֲמַר³⁴¹: "וַיִּמֵּד בֶּן נֶכֶד, לֹא
 תִקְרִיבוּ". **צז.** שֵׁלֵא יִתֵּן מוֹם בַּקְדָּשִׁים, שְׁנֵאֲמַר³⁴²:
 "מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ"; כְּלוּמַר, לֹא תִתֵּן בּוֹ מוֹם.
צח. שֵׁלֵא לְהַקְרִיב שְׂאוֹר [חֲמִץ] אוֹ דְבִשׁ, שְׁנֵאֲמַר³⁴³:
 "כִּי כָל שְׂאוֹר וְכָל דְבִשׁ, לֹא תִקְטִירוּ". **צט.** שֵׁלֵא
 לְהַקְרִיב תֶּפֶל [קָרִיב לֵאלֹהִים], שְׁנֵאֲמַר³⁴⁴: "וְלֹא תִשְׁבִּית
 מִלַּח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ". **ק.** שֵׁלֵא לְהַקְרִיב אֶתְנָן וּמְחִיר,

מוֹחֲקִין אֶת הַשְּׁמוֹת הַמְקַדְּשִׁין, וְאִין מְאֻבְּדִים כְּתָבִי
 הַקְדָּשׁ, שְׁנֵאֲמַר³¹⁰: "אֲבָד תֵּאבְּדוּן . . לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן
 לַה' אֱלֹהֵיכֶם". **סו.** שֵׁלֵא יִלִּין הַצְּלוּב עַל הָעֵץ,
 שְׁנֵאֲמַר³¹¹: "לֹא תִלִּין נִבְלָתוֹ עַל הָעֵץ". **סז.** שֵׁלֵא
 לְהַשְׁבִּית שְׁמִירָה סָבִיב לַמְקַדָּשׁ, שְׁנֵאֲמַר³¹²:
 "וַיִּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמַרְתֵּי". **סח.** שֵׁלֵא יִכְנֶס כֹּהֵן
 לְהִיכָל בְּכָל עֵת, שְׁנֵאֲמַר³¹³: "וְאֵל יִבֵּא בְּכָל עֵת אֶל
 הַקְדָּשׁ". **סט.** שֵׁלֵא יִכְנֶס כֹּהֵן בַּעַל מוֹם מִן הַמִּזְבֵּחַ
 וְלִפְנֵים, שְׁנֵאֲמַר³¹⁴: "אֵף אֶל הַפְּרֹכֶת לֹא יָבֵא".
ע. שֵׁלֵא יַעֲבֹד בַּעַל מוֹם, שְׁנֵאֲמַר³¹⁵: "אֲשֶׁר יִהְיֶה
 בּוֹ מוֹם". **עא.** שֵׁלֵא יַעֲבֹד בַּעַל מוֹם עוֹבֵר [זִמְנִין],
 שְׁנֵאֲמַר³¹⁶: "כֹּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם, לֹא יִקְרַב".
עב. שֵׁלֵא יִתְעַסְקוּ הַלְוִיִּם בַּעֲבוּדַת הַכֹּהֲנִים וְלֹא
 הַכֹּהֲנִים בַּעֲבוּדַת הַלְוִיִּם, שְׁנֵאֲמַר בְּלוֹיִם³¹⁷: "אֶל
 כְּלֵי הַקְדָּשׁ וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ גַם הֵם גַּם
 אִתָּם". **עג.** שֵׁלֵא יִכְנֶס לַמְקַדָּשׁ וְלֹא יוֹרֶה בַּתּוֹרָה
 שְׁתוּי יָיִן, שְׁנֵאֲמַר³¹⁸: "זֵינן וְשָׁכַר אֵל תִּשְׁתֶּה . .
 בְּכֹאכֶם אֵל אֹהֶל מוֹעֵד", וְנֵאֲמַר: "וְלֹהֲוֹרוֹת אֶת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל". **עד.** שֵׁלֵא יַעֲבֹד הַזָּר בַּמְקַדָּשׁ, שְׁנֵאֲמַר³¹⁹:
 "וְזָר לֹא יִקְרַב אֲלֵיכֶם". **עה.** שֵׁלֵא יַעֲבֹד כֹּהֵן טָמֵא,
 שְׁנֵאֲמַר³²⁰: "וַיִּנְזְרוּ מִקְדָּשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל". **עו.** שֵׁלֵא
 יַעֲבֹד כֹּהֵן טָבוּל יוֹם עַד שִׁיעָרִיב שְׁמָשׁוֹ, שְׁנֵאֲמַר³²¹:
 "וְלֹא יִחַלְלוּ". **עז.** שֵׁלֵא יִכְנֶס כֹּהֵן טָמֵא לְעֲזָרָה,
 שְׁנֵאֲמַר³²²: "וְלֹא יִטְמָאוּ אֶת מַחְנֵיהֶם"; זֶה מַחְנֵה
 שְׂכִינָה. **עח.** שֵׁלֵא יִכְנֶס טָמֵא לְמַחְנֵה לִוְיָהּ, שְׁכַנְגְדוֹ
 לְדוֹרוֹת הַר הַבַּיִת, שְׁנֵאֲמַר³²³: "לֹא יָבוֹא אֶל תּוֹךְ
 הַמַּחְנֵה"; זֶה מַחְנֵה לִוְיָהּ. **עט.** שֵׁלֵא לְכַנּוֹת אֲבָנֵי
 מִזְבֵּחַ גְּזִית, שְׁנֵאֲמַר³²⁴: "לֹא תִכְנֶה אֶתְהֵן גְּזִית".
פ. שֵׁלֵא לְפַסֵּעַ עַל הַמִּזְבֵּחַ, שְׁנֵאֲמַר³²⁵: "וְלֹא תַעֲלֶה
 בְּמַעֲלוֹת עַל מִזְבְּחֵי". **פא.** שֵׁלֵא לְכַבּוֹת אֵשׁ
 הַמִּזְבֵּחַ, שְׁנֵאֲמַר³²⁶: "אֵשׁ, תְּמִיד תּוֹקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ
 - לֹא תִכְבֶּה". **פב.** שֵׁלֵא לְהַקְטִיר וְלְהַקְרִיב בְּמִזְבֵּחַ

310. דברים-ראה, יב, ב-ד. 311. דברים-כיתצא, כא, כג. 312. במדבר-קרח, יח, ה. 313. ויקרא-אחרי-מות, טז, ב.
 314. ויקרא-אמור, כא, כג. 315. ויקרא-אמור, כא, יז. 316. ויקרא-אמור, כא, יח. 317. במדבר-קרח, יח, ג. 318. ויקרא-שמיני, י,
 ט-יא. 319. במדבר-קרח, יח, ד. 320. ויקרא-אמור, כב, ב. 321. ויקרא-אמור, כא, ו. 322. במדבר, ה, ג. 323. דברים-כיתצא,
 כג, יא. 324. שמות-יתרו, כ, כא. 325. שמות-יתרו, כ, כב. 326. שמות-תצוה, ל, ט. 327. ויקרא-צו, ו, ו. 328. שמות-תצוה, ל,
 לב. 329. שמות-תצוה, ל, לב. 330. שמות-תצוה, ל, לו. 331. שמות-תרומה, כה, טו. 332. שמות-תצוה, כח, כח. 333.
 שמות-תצוה, כח, לב. 334. דברים-ראה, יב, יג. 335. ויקרא-אחרי-מות, יח, ג-ד. 336. ויקרא-אמור, כב, כ. 337. ויקרא-אמור,
 כב, כב. 338. ויקרא-אמור, כב, כד. 339. ויקרא-אמור, כב, כב. 340. דברים-שופטים, יז, א. 341. ויקרא-אמור, כב, כה.
 342. ויקרא-אמור, כב, כא. 343. ויקרא, ב, יא. 344. ויקרא, ב, יג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שֶׁל הַפֶּסַח, שֶׁהוּא שְׁלִישִׁי לְשַׁחֲטָה. **קִיט**. שֶׁלֹא לְהוֹתִיר מִבֶּשֶׂר פֶּסַח שְׁנֵי עַד בֶּקֶר, שֶׁנֶאמַר³⁴⁵: "לֹא יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר". **קכ**. שֶׁלֹא לְהוֹתִיר מִבֶּשֶׂר הַתּוֹדֶה עַד בֶּקֶר, שֶׁנֶאמַר³⁴⁶: "וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר"; וְהוּא הַדִּין לְשֶׁאֵר קְדָשִׁים, שֶׁאֵין מְנַחֵין אוֹתָן לְאַחַר זְמַן אֲכִילָתָן. **קכא**. שֶׁלֹא לְשַׁבֵּר עֶצֶם בְּפֶסַח, שֶׁנֶאמַר³⁴⁷: "וְעֶצֶם, לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ". **קכב**. שֶׁלֹא לְשַׁבֵּר עֶצֶם בְּפֶסַח שְׁנֵי, שֶׁנֶאמַר³⁴⁸: "וְעֶצֶם, לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ". **קכג**. שֶׁלֹא לְהוֹצִיא מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח מִן הַחֲבוּרָה, שֶׁנֶאמַר³⁴⁹: "לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת". **קכד**. שֶׁלֹא לַעֲשׂוֹת שְׁגָרֵי מְנַחֵת חֶמֶץ, שֶׁנֶאמַר³⁵⁰: "לֹא תֵאָפֶה חֶמֶץ, חֲלָקִים". **קכה**. שֶׁלֹא לֶאֱכֹל בֶּשֶׂר הַפֶּסַח נָא [מִבוֹשֶׁל חֲלִיקִית], וּמִבִּשְׁל, שֶׁנֶאמַר³⁵¹: "אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבִשְׁל מִבִּשְׁל". **קכו**. שֶׁלֹא לְהֵאָכִיל בֶּשֶׂר פֶּסַח לְגֵר תּוֹשֵׁב [גֵּר הַמִּקְיִים 7 מִצְוֹת בְּנֵי נַח], שֶׁנֶאמַר³⁵²: "תּוֹשֵׁב וְשֹׁכֵר, לֹא יֹאכַל בוֹ". **קכז**. שֶׁלֹא יֹאכַל הָעֶרֶל בֶּשֶׂר פֶּסַח, שֶׁנֶאמַר³⁵³: "וְכֹל עֶרֶל, לֹא יֹאכַל בוֹ". **קכח**. שֶׁלֹא לְהֵאָכִיל בֶּשֶׂר הַפֶּסַח לְיִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁתַּמֵּד, שֶׁנֶאמַר³⁵⁴: "כֹּל בֶּן נֶגֶר, לֹא יֹאכַל בוֹ"; כְּלוּמַר, יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּלְוָה לְבָנָי נֶגֶר וְעַבְד עֲבוּדָה זָרָה כְּמוֹתָם, לֹא יֹאכַל בוֹ. **קכט**. שֶׁלֹא יֹאכַל אָדָם שֶׁנִּשְׁטַמָּא קְדָשִׁים, שֶׁנֶאמַר³⁵⁵: "וְהִנֵּפֵשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בֶּשֶׂר מִזֶּבֶח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה, וְטִמְאַתוּ עֲלוֹיו". **קל**. שֶׁלֹא לֶאֱכֹל מִן הַקְּדָשִׁים שֶׁנִּשְׁטַמָּאוּ, שֶׁנֶאמַר³⁵⁶: "וְהִבְשֵׁר אֲשֶׁר יִגַע בְּכָל טָמֵא, לֹא יֹאכַל". **קלא**. שֶׁלֹא לֶאֱכֹל נֹתֵר [לְאַחַר זְמַן אֲכִילָתָן], שֶׁנֶאמַר³⁵⁷: "וְאֲכָלְיוּ עֹונוֹ יִשְׂא . . וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא". **קלב**. שֶׁלֹא לֶאֱכֹל פְּגוּל [קָרִיבן שֶׁהוֹקֵרֵב שֶׁלָּא לְשִׁמּוֹן], שֶׁנֶאמַר³⁵⁸: "הַמִּקְרִיב אוֹתוֹ לֹא יִחְשַׁב לוֹ, פְּגוּל יִהְיֶה; וְהִנֵּפֵשׁ הָאֲכָלֹת מִמֶּנּוּ, עֹונָה תִּשָּׂא"; וְהוּא בְּכֵרֵת. **קלג**. שֶׁלֹא יֹאכַל זָר תְּרוּמוֹת,

שֶׁנֶאמַר³⁴⁵: "לֹא תִבְיֵא אֶתְנֵן זֹנָה וּמַחִיר בְּלֶב". **קא**. שֶׁלֹא לְשַׁחֵט אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ, שֶׁנֶאמַר³⁴⁶: "אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ, לֹא תִשְׁחַטוּ בְיוֹם אֶחָד". **קב**. שֶׁלֹא לִתֵּן שֶׁמֶן זֵית בְּמִנְחַת חוּטָא, שֶׁנֶאמַר³⁴⁷: "לֹא יִשִּׂים עָלֶיהָ שֶׁמֶן". **קג**. שֶׁלֹא לִתֵּן עָלֶיהָ לְבוֹנָה, שֶׁנֶאמַר³⁴⁸: "וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לְבוֹנָה". **קד**. שֶׁלֹא יִתֵּן שֶׁמֶן בְּמִנְחַת שׁוֹטָה, שֶׁנֶאמַר³⁴⁹: "לֹא יִצַק עָלָיו שֶׁמֶן". **קה**. שֶׁלֹא יִתֵּן עָלָיו לְבוֹנָה, שֶׁנֶאמַר³⁵⁰: "וְלֹא יִתֵּן עָלָיו לְבוֹנָה". **קו**. שֶׁלֹא לְהַמִּיר אֶת הַקְּדָשִׁים [בְּבַהֲמָה אַחֲרַת], שֶׁנֶאמַר³⁵¹: "לֹא יִחַלִּיפוּ, וְלֹא יִמִּיר אוֹתוֹ". **קז**. שֶׁלֹא לְשַׁנּוֹת הַקְּדָשִׁים מִקְרָבָן לְקְרָבָן, שֶׁנֶאמַר בְּכֹור³⁵²: "לֹא יִקְדִישׁ אִישׁ אוֹתוֹ"; כְּלוּמַר, לֹא יִקְדִישְׁנוּ לְקְרָבָן אַחֵר. **קח**. שֶׁלֹא לְפַדּוֹת כְּכֹור בְּהֵמָה טְהוֹרָה, שֶׁנֶאמַר³⁵³: "אֵךְ כְּכֹור שׁוֹר וְגֹזֵל לֹא תִפְדֶּה". **קט**. שֶׁלֹא לְמַכּוֹר מִעֶשֶׂר בְּהֵמָה, שֶׁנֶאמַר³⁵⁴: "לֹא יִגְאֹל". **קי**. שֶׁלֹא לְמַכּוֹר שְׂדֵה הַחֵרֶם, שֶׁנֶאמַר³⁵⁵: "לֹא יִמְכֹור". **קיא**. שֶׁלֹא לְפַדּוֹת שְׂדֵה הַחֵרֶם, שֶׁנֶאמַר³⁵⁶: "לֹא יִגְאֹל". **קיב**. שֶׁלֹא יִבְדִּיל רֹאשׁ חֲטָאת הָעוֹף, שֶׁנֶאמַר³⁵⁷: "וּמִלֵּק אֶת רֹאשׁוֹ מִמוּל עַרְפוֹ". **קיג**. שֶׁלֹא לְעַבְד בְּקְדָשִׁים, שֶׁנֶאמַר³⁵⁸: "לֹא תַעֲבֹד בְּכֹור שׁוֹרָךְ". **קיד**. שֶׁלֹא לְגַזֵּז אֶת הַקְּדָשִׁים, שֶׁנֶאמַר³⁵⁹: "וְלֹא תִגַּז כְּכֹור צֹאנֶךָ". **קטו**. שֶׁלֹא יִשְׁחַט הַפֶּסַח וְהַחֶמֶץ קָיָם, שֶׁנֶאמַר³⁶⁰: "לֹא תִשְׁחַט עַל חֶמֶץ דָּם זֶבַחִי". **קטז**. שֶׁלֹא לְהַנִּיחַ אֲמוּרֵי [אֲבוּרֵי] הַפֶּסַח עַד שֶׁיִּפְסְלוּ בְלִינָה, שֶׁנֶאמַר³⁶¹: "וְלֹא יִלִּין חֶלֶב חֲגִי עַד בֶּקֶר". **קיז**. שֶׁלֹא לְהוֹתִיר מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח, שֶׁנֶאמַר³⁶²: "לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר". **קיח**. שֶׁלֹא לְהוֹתִיר מִחֲגִיגַת אַרְבַּעַה עֶשֶׂר לְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁנֶאמַר³⁶³: "וְלֹא יִלִּין מִן הַבֶּשֶׂר"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁבִּבְשֵׁר חֲגִיגַת אַרְבַּעַה עֶשֶׂר הַכְּתוּב מִדְּבַר, וְזֶה שֶׁנֶאמַר "לְבֶקֶר"³⁶⁴ - לְבֶקֶרָו שֶׁל יוֹם שְׁנֵי

345. דברים-כ"ט, כג, יט. 346. ויקרא-אמור, כב, כח. 347. ויקרא, ה, יא. 348. ויקרא, ה, יא. 349. במדבר, ה, טו. 350. במדבר, ה, טו. 351. ויקרא-בחוקותי, כז, י. 352. ויקרא-בחוקותי, כז, כו. 353. במדבר-קרח, יח, יז. 354. ויקרא-בחוקותי, כז, לג. 355. ויקרא-בחוקותי, כז, כח. 356. ויקרא-בחוקותי, כז, כח. 357. ויקרא, ה, ח. 358. דברים-ראה, טו, יט. 359. דברים-ראה, טו, יט. 360. שמות-כ"ט, לד, כה. 361. שמות-משפטים, כג, יח. 362. ויקרא-אמור, כב, ל. 363. דברים-ראה, טז, ד. 364. שם. 365. במדבר-בעלותך, ט, יב. 366. ויקרא-אמור, כב, ל. 367. שמות-בא, יב, מו. 368. במדבר-בעלותך, ט, יב. 369. שמות-בא, יב, מו. 370. ויקרא-צו, ו, י. 371. שמות-בא, יב, ט. 372. שמות-בא, יב, מה. 373. שמות-בא, יב, מח. 374. שמות-בא, יב, מג. 375. ויקרא-שמיני, ז, כ. 376. ויקרא-שמיני, ז, יט. 377. ויקרא-קדושים, יט, ח. 378. ויקרא-צו, ז, יח.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וַנְדַרְיָה אֲשֶׁר תִּדְרֶה; פְּלוֹמֵר, לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל נְדַרְיָה אֲשֶׁר תִּדְרֶה. וְזוֹ הִיא אֲזַהְרָה שֶׁל כָּל מוֹעֵל, שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִן הַקְּדָשִׁים הָאֲסוּרִין לִיהֲנוֹת מֵהֶן; וְאִם נִהְיֶה, מְעַל. **קמז.** שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בֶּשֶׂר קְדָשִׁים קָלִים קִדְּם זְרִיקַת דָּמִים, שֶׁנֶּאֱמַר³⁷⁹: "לֹא תוּכַל וְגו' וְנִדְבַתְיָה"; פְּלוֹמֵר, לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל נִדְבַתְיָה עַד שִׁזְזָרְק דָּמִים. **קמח.** שֶׁלֹּא יֶאֱכֹל זֶר בֶּשֶׂר קְדָשִׁים קְדָשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר³⁸⁰: "וְזֶר לֹא יֶאֱכֹל, פִּי קֶדֶשׁ הֵם". **קמט.** שֶׁלֹּא יֶאֱכֹל כֶּהֵן בַּפּוּרִים קִדְּם הַנְּחָה בְּעֲזָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר³⁸¹: "לֹא תוּכַל . . . וְתִרְוַמַת יָדְךָ"; אֵלוֹ הַבַּפּוּרִים. **קנ.** שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי בִטְמָאָה וְאֶפְלוֹ בִירוּשָׁלַיִם, עַד שִׁיפְדָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר³⁸²: "לֹא בְעֶרְתִּי מִמֶּנּוּ בִטְמָאָה". **קנא.** שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי בְּאִינֵנוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר³⁸³: "לֹא אֶכְלְתִּי בְּאִינֵי מִמֶּנּוּ". **קנב.** שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא דָּמֵי מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי בְּדָבָרִים שְׂאִין בָּהֶם אֶכִּילָה וְשִׁתִּיה, שֶׁנֶּאֱמַר³⁸⁴: "וְלֹא נִתְתִּי מִמֶּנּוּ לְמַת"; וְכֵן שֶׁהוּא חוּץ לְצִרְכֵי הַגּוֹף הַחַי, "נִתְתִּי מִמֶּנּוּ לְמַת" אֶקְרָא בּוֹ. **קנג.** שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל הַטְּבֵל; וְהַטְּבֵל, הוּא דָּבָר שֶׁגִּדְּוִלּוֹ מִן הָאָרֶץ הַחַיִּב בְּתִירוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת, שֶׁלֹּא הוֹצִיאָו מִמֶּנּוּ תִירוּמַת ה', שֶׁנֶּאֱמַר³⁸⁵: "וְלֹא יִחְלְלוּ אֶת קְדָשֵׁי כְּנִי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר יִרְיֵמוּ לָהּ"; פְּלוֹמֵר, דְּבָרִים שֶׁהֵם עֲתִידִין לְהָרִים אוֹתָן לָהּ, לֹא יַעֲשׂוּ אוֹתָן חַל וְיֶאֱכְלוּ אוֹתָן בְּטַבְּלָן. **קנד.** שֶׁלֹּא לְהַקְדִּים תִּירוּמָה לְבַכּוּרִים, וְלֹא מֵעֶשֶׂר רֵאשׁוֹן לְתִירוּמָה, וְלֹא מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי לְרֵאשׁוֹן, אֶלֶּא מוֹצִיאִין עַל הַסֵּדֶר: בַּפּוּרִים תְּחִלָּה, וְאַחֵר כֶּף תִּירוּמָה גְּדוּלָה, וְאַחֵר כֶּף מֵעֶשֶׂר רֵאשׁוֹן, וְאַחֵר כֶּף מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי; שֶׁנֶּאֱמַר³⁸⁶: "מִלְּאֲתָךְ וּדְמַעַף לֹא תֵאָחֵר", לֹא תֵאָחֵר דָּבָר הָרְאוּי לְהַקְדִּימוֹ. **קנה.** שֶׁלֹּא לֵאָחֵר הַנְּדָרִים וְהַנְּדָבוֹת שֶׁנָּדַר וְשֶׁנֶּדַב, שֶׁנֶּאֱמַר³⁸⁷: "לֹא תֵאָחֵר לְשִׁלְמוֹ". **קנו.** שֶׁלֹּא לַעֲלוֹת לְחַג בְּלֹא קָרְבָן, שֶׁנֶּאֱמַר³⁸⁸: "וְלֹא יֵרָאוּ פְּנֵי רִיקָם". **קנז.** שֶׁלֹּא לַעֲבֹר עַל דְּבָרִים שֶׁאֲסָר אָדָם עַל נַפְשׁוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר³⁸⁹:

שֶׁנֶּאֱמַר³⁷⁹: "וְכֹל זֶר, לֹא יֶאֱכֹל קֶדֶשׁ". **קלד.** שֶׁלֹּא יֶאֱכֹל אֶפְלוֹ תוֹשֵׁב כֶּהֵן וְשִׁכְרִי תִירוּמָה, שֶׁנֶּאֱמַר³⁸⁰: "תוֹשֵׁב כֶּהֵן וְשִׁכְרִי, לֹא יֶאֱכֹל קֶדֶשׁ". **קלה.** שֶׁלֹּא יֶאֱכֹל עֶרֶל תִּירוּמָה, וְהוּא הַדִּין לְשֶׂאֵר קְדָשִׁים. וְדָבָר זֶה לְמַדּוֹ הַפְּתוּב מִן הַפֶּסַח בְּגִזְרָה שְׁוֶה, וְאִינוּ בְּפִרוּשׁ מִן הַתּוֹרָה; וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁאֲסוּר עֶרֶל בְּקְדָשִׁים - מְגוּפֵי תּוֹרָה, וְאִינוּ מְדַבְּרֵי סוּפְרִים. **קלו.** שֶׁלֹּא יֶאֱכֹל כֶּהֵן טָמֵא תִירוּמָה, שֶׁנֶּאֱמַר³⁸¹: "אִישׁ מִזְרַעַף וְגו' בְּקְדָשִׁים לֹא יֶאֱכֹל". **קלז.** שֶׁלֹּא תֵאָכֵל חֲלָלָה קְדָשׁ, לֹא תִירוּמוֹת וְלֹא חֲזָה וְשׁוֹק, שֶׁנֶּאֱמַר³⁸²: "וּבֵת כֶּהֵן - פִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זֶר, הִיא בְּתִירוּמַת הַקְּדָשִׁים לֹא תֵאָכֵל". **קלת.** שֶׁלֹּא תֵאָכֵל מִנְחַת כֶּהֵן, שֶׁנֶּאֱמַר³⁸³: "וְכֹל מִנְחַת כֶּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה, לֹא תֵאָכֵל". **קלט.** שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בֶּשֶׂר חֲטָאוֹת הַנּוֹעֲשׂוֹת בַּפְּגָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר³⁸⁴: "וְכֹל חֲטָאֵת אֲשֶׁר יוֹבֵא מִדְּמָה". **קמו.** שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שֶׁהִטֵּל בָּהֶם מוֹם בְּכּוֹנֵה, שֶׁנֶּאֱמַר³⁸⁵: "לֹא תֵאָכֵל כָּל תוֹעֵבָה"; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁבְּפְסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שֶׁהִטֵּל בָּהֶם מוֹם הַפְּתוּב מְדַבְּרֵי **קמא.** שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי שֶׁל דָּגָן חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר³⁸⁶: "לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ, מֵעֶשֶׂר דָּגָןךָ". **קמב.** שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי שֶׁל תִּירוּשׁ חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר³⁸⁷: "תִּירֶשֶׁךָ". **קמג.** שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי שֶׁל יִצְהָר חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר³⁸⁸: "וְיִצְהָרְךָ". **קמד.** שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בְּכוֹר תָּמִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר³⁸⁹: "לֹא תוּכַל וְגו' וּבְכוֹרוֹת". **קמה.** שֶׁלֹּא יֶאֱכְלוּ הַכֹּהֲנִים חֲטָאֵת וְאֲשֵׁם חוּץ לְעֲזָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר³⁹⁰: "לֹא תוּכַל וְגו' בְּקָרְךָ וּצְאֲנָךְ"; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁלֹּא בֵּא הַפְּתוּב אֶלֶּא לֵאָסֵר בֶּשֶׂר חֲטָאוֹת וְאֲשֵׁמוֹת חוּץ לְעֲזָרָה, לְפִי שֶׁכָּל דָּבָר שִׁיאֶכֵל חוּץ לְמִקּוֹם אֶכִּילָתוֹ - "לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ" אֶקְרָא בּוֹ. **קמו.** שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בֶּשֶׂר הָעוֹלָה, שֶׁנֶּאֱמַר³⁹¹: "לֹא תוּכַל וְגו'";

379. ויקרא-אמור, כב, י. 380. ויקרא-אמור, כב, י. 381. ויקרא-אמור, כב, ד. 382. ויקרא-אמור, כב, יב. 383. ויקרא-צו, ו, טז. 384. ויקרא-צו, ו, כג. 385. דברים-ראה, יד, ג. 386. דברים-ראה, יב, יז. 387. דברים-ראה, יב, יז. 388. דברים-ראה, יב, יז. 389. דברים-ראה, יב, יז. 390. דברים-ראה, יב, יז. 391. דברים-ראה, יב, יז. 392. דברים-ראה, יב, יז. 393. שמות-תצוה, כט, לג. 394. דברים-ראה, יב, יז. 395. דברים-תבוא, כז, יד. 396. דברים-תבוא, כז, יד. 397. דברים-תבוא, כז, יד. 398. ויקרא-אמור, כב, טו. 399. שמות-משפטים, כב, כח. 400. דברים-כיתצא, כג, כב. 401. שמות-משפטים, כג, טו. 402. במדבר-מטות, ג, ג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

העוף, טמא הוא לכם, לא יאכלו". **קעו**. שלא לאכל שרץ הארץ, שנאמר⁴²¹: "וכל השרץ השרץ על הארץ - שקץ הוא, לא יאכל". **קעז**. שלא לאכל רמש הארץ, שנאמר⁴²²: "ולא תטמאו את נפשתיכם, בכל השרץ הרמש על הארץ". **קעח**. שלא לאכל תולעת הפרות כשתצא לאויר, שנאמר⁴²³: "לכל השרץ השרץ על הארץ - לא תאכלום". **קעט**. שלא לאכל שרץ המים, שנאמר⁴²⁴: "אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השרץ". **קפ**. שלא לאכל מתה, שנאמר⁴²⁵: "לא תאכלו כל נבלה". **קפא**. שלא לאכל טרפה, שנאמר⁴²⁶: "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו". **קפב**. שלא לאכל אבר מן החי, שנאמר⁴²⁷: "ולא תאכל הנפש עם הבשר". **קפג**. שלא לאכל גיד הנשה, שנאמר⁴²⁸: "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה". **קפד**. שלא לאכל דם, שנאמר⁴²⁹: "וכל דם, לא תאכלו". **קפה**. שלא לאכל חלב, שנאמר⁴³⁰: "כל חלב שזר וכשב ועז - לא תאכלו". **קפו**. שלא לבשל בשר בחלב, שנאמר⁴³¹: "לא תבשל גדי בחלב אמו". **קפז**. שלא לאכל בשר בחלב, שנאמר⁴³²: "לא תבשל גדי" פעם שנייה; כן למדו מפי השמועה, שאחד לאסור בשול ואחד לאסור אכילה. **קפח**. שלא לאכל בשר שזר הנסקל, שנאמר⁴³³: "ולא יאכל את בשרו". **קפט**. שלא לאכל פת תבואה חדשה קדם הפסח, שנאמר⁴³⁴: "ולחם וגו' לא תאכלו". **קצ**. שלא לאכל קלי מן החדש, שנאמר⁴³⁵: "וקלי". לא תאכלו". **קצא**. שלא לאכל פרמל מן החדש, שנאמר⁴³⁶: "וכרמל לא תאכלו". **קצב**. שלא לאכל ערלה, שנאמר⁴³⁷: "שלוש שנים יהיה לכם ערלים, לא יאכל". **קצג**. שלא לאכל פלאי הפרם, שנאמר⁴³⁸: "פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע, ותבואת

"לא יחל דברו". **קנח**. שלא יקח כהן זונה, שנאמר⁴⁰³: "אשה זנה ... לא יקחו". **קנט**. שלא יקח כהן חללה, שנאמר⁴⁰⁴: "ונחלה לא יקחו". **קס**. שלא יקח גרושה, שנאמר⁴⁰⁵: "ואשה גרושה מאישה לא יקחו". **קסא**. שלא יקח כהן גדול אלמנה, שנאמר⁴⁰⁶: "אלמנה וגרושה ונחלה זנה, את אלה לא יקח". **קסב**. שלא יבעל כהן גדול אלמנה, ואפלו בלא קדושין, מפני שמחלה, שנאמר⁴⁰⁷: "לא יחלל זרעו"; הרי הוא מזוהר שלא לחלל בשרה. **קסג**. שלא יפגס כהן למקדש פרוע ראש, שנאמר⁴⁰⁸: "ראשיכם אל תפרעו". **קסד**. שלא יפגס כהן למקדש קרוע בגדים, שנאמר⁴⁰⁹: "ובגדיכם לא תפרמו". **קסה**. שלא יצא כהן מן העזרה בשעת עבודה, שנאמר⁴¹⁰: "ומפתח אהל מועד לא תצאו". **קסו**. שלא יטמא כהן הדיוט לשאר מתים, שנאמר⁴¹¹: "לנפש לא יטמא". **קסז**. שלא יטמא כהן גדול ואפלו לקרוביו, שנאמר⁴¹²: "לאבי ו לאמו לא יטמא". **קסח**. שלא יפגס כהן גדול עם מת, שנאמר⁴¹³: "ועל כל נפשת מת, לא יבא"; כן למדו מפי השמועה, שהוא חיב בכל יבוא וחיב בכל יטמא. **קסט**. שלא יקח שבט לוי חלק בארץ ישראל, שנאמר⁴¹⁴: "ונחלה לא יהיה לו". **קע**. שלא יקח שבט לוי חלק בבזה בשעת כבוש הארץ, שנאמר⁴¹⁵: "לא יהיה לכהנים הלויים . . חלק ונחלה". **קעא**. שלא לעשות קרחה על מת, שנאמר⁴¹⁶: "לא תשימו קרחה בין עיניכם - למת". **קעב**. שלא לאכל בהמה טמאה, שנאמר⁴¹⁷: "אף את זה לא תאכלו ממעלי הגרה". **קעג**. שלא לאכל דג טמא, שנאמר⁴¹⁸: "ושקץ יהיו לכם, מבשרם לא תאכלו". **קעד**. שלא לאכל עוף טמא, שנאמר⁴¹⁹: "ואת אלה תשקצו מן העוף, לא יאכלו". **קעה**. שלא לאכל שרץ העוף, שנאמר⁴²⁰: "כל שרץ

403. ויקרא-אמור, כא, ז. 404. ויקרא-אמור, כא, ז. 405. ויקרא-אמור, כא, ז. 406. ויקרא-אמור, כא, יד. 407. ויקרא-אמור, כא, טו. 408. ויקרא-שמיני, י, ו. 409. ויקרא-שמיני, י, ו. 410. ויקרא-שמיני, י, ז. 411. ויקרא-אמור, כא, א. 412. ויקרא-אמור, כא, יא. 413. ויקרא-אמור, כא, יא. 414. דברים-שופטים, יח, ב. 415. דברים-שופטים, יח, א. 416. דברים-ראה, יד, א. 417. ויקרא-שמיני, יא, ד. 418. ויקרא-שמיני, יא, יא. 419. ויקרא-שמיני, יא, יג. 420. דברים-ראה, יד, יט. 421. ויקרא-שמיני, יא, מא. 422. ויקרא-שמיני, יא, מד. 423. ויקרא-שמיני, יא, מב. 424. ויקרא-שמיני, יא, מג. 425. דברים-ראה, יד, כא. 426. שמות-משפטים, כב, ל. 427. דברים-ראה, יב, כג. 428. בראשית-וישלה, לב, לג. 429. ויקרא-צו, ז, כו. 430. ויקרא-צו, ז, כג. 431. שמות-משפטים, כג, יט. 432. שמות-כיתשא, לד, כו. 433. שמות-משפטים, כא, כח. 434. ויקרא-אמור, כג, יד. 435. ויקרא-אמור, כג, יד. 436. ויקרא-אמור, כג, יד. 437. ויקרא-קדושים, יט, כג. 438. דברים-כיתצא, כב, ט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שנאמר⁴⁵⁹: "ופרט פרמך לא תלקט". ריד. שלא לקח עמר השכחה, שנאמר⁴⁶⁰: "לא תשוב לקחתו"; וכן כל האילנות, שנאמר⁴⁶¹: "לא תפאר אתריך". רטו. שלא לזרע בלאי זרעים, שנאמר⁴⁶²: "שדך לא תזרע בלאים". רטז. שלא לזרע תבואה או ירק בפנים, שנאמר⁴⁶³: "לא תזרע פרמך בלאים". ריז. שלא להרביע [לזווג] בהמה מין בשאינו מינו, שנאמר⁴⁶⁴: "בהמתך לא תרביע בלאים". ריח. שלא יעשה מלאכה בשני מיני בהמה כאחד, שנאמר⁴⁶⁵: "לא תחרש בשור ובחמור יחדו". ריט. שלא לחסם בהמה בשעת מלאכה בדבר שאוכלת ממנו ונהנית, שנאמר⁴⁶⁶: "לא תחסם שור בדישו". רכ. שלא לעבד אדמה בשביעית, שנאמר⁴⁶⁷: "שדך לא תזרע". רכא. שלא לעבד אילן בשביעית, שנאמר⁴⁶⁸: "וכרמך לא תזמר". רכב. שלא לקצר ספיחי שביעית פדרך שקוצרין בשאר השנים, שנאמר⁴⁶⁹: "את ספיח קצירך לא תקצור". רכג. שלא לאסוף פרות האילן בשביעית פדרך שאוספין בכל שנה ושנה, שנאמר⁴⁷⁰: "ואת ענבי נזירך לא תבצר". רכד. שלא לעבד בשנת יובל בין אדמה בין אילן, שנאמר⁴⁷¹: "לא תזרעו". רכה. שלא לקצר ספיחי [גידולים שצמחו מאליהם] יובל בשאר השנים, שנאמר בוי⁴⁷²: "לא תקצרו את ספיחיה". רכו. שלא לאסוף פרות יובל פאספת שאר שנים, שנאמר בוי⁴⁷³: "ולא תבצרו את נזריה". רכז. שלא למכר שדה בארץ ישראל לצמיתות, שנאמר⁴⁷⁴: "והארץ, לא תמכר לצמיתות". רכת. שלא לשנות [את השימוש] מגרש הלזים ושודותיהם, שנאמר⁴⁷⁵: "וישדה מגרש עריהם, לא ימכר"; מפי השמועה למדו, שזו אזהרה שלא ישתנה. רכט. שלא לעזב את הלזים, שנאמר⁴⁷⁶: "השמר לך, פן תעזב את הלזי"; אלא

הפרם; זה הוא אסור אכילה. קצד. שלא לשתות יין נסך, שנאמר⁴³⁹: "אשר חלב זבחימו יאכלו, ישתו יין נסיכם". קצה. שלא לאכל ולשתות דרך זולל וסובא, שנאמר⁴⁴⁰: "בננו זה זולל וסבא". קצו. שלא לאכל ביום הצום [כיפורים], שנאמר⁴⁴¹: "כי כל הנפש אשר לא תענה". קצז. שלא לאכל חמץ בפסח, שנאמר⁴⁴²: "ולא יאכל חמץ". קצח. שלא לאכל תערבת חמץ, שנאמר⁴⁴³: "כל מהמצת, לא תאכלו". קצט. שלא לאכל חמץ אחר חצות יום ארבעה עשר, שנאמר⁴⁴⁴: "לא תאכל עליו חמץ". ר. שלא יראה חמץ, שנאמר⁴⁴⁵: "לא יראה לך חמץ". רא. שלא ימצא חמץ, שנאמר⁴⁴⁶: "שאור, לא ימצא בבתים". רב. שלא לשתה הנזיר יין, ולא דבר שנתערב בו יין וטעמו טעם יין, שנאמר⁴⁴⁷: "וכל משרת ענבים; ואפלו החמיץ היין או דבר שנתערב בו היין, הרי זה אסור עליו, שנאמר⁴⁴⁸: "חמץ יין וחמץ שכר לא ישתה". רג. שלא יאכל ענבים לחים, שנאמר⁴⁴⁹: "וענבים לחים". רד. שלא יאכל ענבים יבשים, שנאמר⁴⁵⁰: "ויבשים לא יאכל". רה. שלא יאכל חרצנים, שנאמר⁴⁵¹: "מחרצנים". רו. שלא יאכל זוגין, שנאמר⁴⁵²: "ועד זג - לא יאכל". רז. שלא יטמא הנזיר למת, שנאמר⁴⁵³: "לאביו ולאמו לא יטמא". רח. שלא יבגס באהל המת, שנאמר⁴⁵⁴: "על נפש מת, לא יבא". רט. שלא יגלח הנזיר, שנאמר⁴⁵⁵: "תער לא יעבר על ראשו". רי. שלא לקצר פל השדה, שנאמר⁴⁵⁶: "לא תכלה פאת שדך לקצור". ריא. שלא ללקט השבלים הנופלות בשעת קצירה, שנאמר⁴⁵⁷: "ולקט קצירך, לא תלקט". ריב. שלא לבצר עוללות הפרם [ענבים בוודים], שנאמר⁴⁵⁸: "וכרמך לא תעולל". ריג. שלא ללקט פרט הפרם [ענבים שנחלש],

439. דברים-האזינו, לב, לח. 440. דברים-כייתצא, כא, כ. 441. ויקרא-אמור, כג, כט. 442. שמות-בא, יג, ג. 443. שמות-בא, יב, כ. 444. דברים-ראה, טז, ג. 445. שמות-בא, יג, ז. 446. שמות-בא, יב, יט. 447. במדבר-נשא, ו, ג. 448. שם. 449. במדבר-נשא, ו, ג. 450. במדבר-נשא, ו, ג. 451. במדבר-נשא, ו, ג. 452. במדבר-נשא, ו, ד. 453. במדבר-נשא, ו, ז. 454. במדבר-נשא, ו, ו. 455. במדבר-נשא, ו, ה. 456. ויקרא-אמור, כג, כב. 457. ויקרא-קדושים, יט, ט. 458. ויקרא-קדושים, יט, י. 459. ויקרא-קדושים, יט, י. 460. דברים-כייתצא, כד, כט. 461. שם, פסוק כ. 462. ויקרא-קדושים, יט, יט. 463. דברים-כייתצא, כב, ט. 464. ויקרא-קדושים, יט, יט. 465. דברים-כייתצא, כב, י. 466. דברים-כייתצא, כה, ד. 467. ויקרא-בהר, כה, ד. 468. ויקרא-בהר, כה, ד. 469. ויקרא-בהר, כה, ה. 470. ויקרא-בהר, כה, ה. 471. ויקרא-בהר, כה, יא. 472. ויקרא-בהר, כה, יא. 473. ויקרא-בהר, כה, יא. 474. ויקרא-בהר, כה, כג. 475. ויקרא-בהר, כה, לד. 476. דברים-ראה, יב, יט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

רמג. שלא לגנב נפש מישראל, שנאמר⁴⁹⁰: "לא תגנב"; זו גנבת נפש. **רמד.** שלא לגנב ממון, שנאמר⁴⁹¹: "לא תגנבו"; זו גנבת ממון. **רמה.** שלא לגזל, שנאמר⁴⁹²: "לא תגזל". **רמו.** שלא להסיג גבולות, שנאמר⁴⁹³: "לא תסיג גבול רעך". **רמז.** שלא לעשק [לעכב ממון הולת], שנאמר⁴⁹⁴: "לא תעשק את רעך". **רמח.** שלא לכחש בממון חברו, שנאמר⁴⁹⁵: "ולא תכחשו". **רמט.** שלא ליטבע על פסירת ממון חברו, שנאמר⁴⁹⁶: "ולא תשקרו"; כלומר, לא תשבע לשקר בממון שיש לחברך בידך. **רנ.** שלא יונה [ירמת] במקח וממכר, שנאמר⁴⁹⁷: "אל תונו איש את אחיו". **רנא.** שלא יונה בדברים, שנאמר⁴⁹⁸: "ולא תונו איש את עמיתו"; זו אונאת דברים. **רנב.** שלא להונות את הגר בדברים, שנאמר⁴⁹⁹: "וגר לא תונה". **רנג.** שלא להונות את הגר במקח וממכר, שנאמר⁵⁰⁰: "ולא תלחצנו". **רנד.** שלא להחזיר עבד שברח לארץ ישראל לאדוניו שבחוצה לארץ, שנאמר⁵⁰¹: "לא תסגיר עבד אל אדניו". **רנה.** שלא להונות עבד זה, שנאמר⁵⁰²: "עמך ישב בקרבך במקום אשר יבחר בטוב לו, לא תוננו". **רנו.** שלא לענות יתום ואלמנה, שנאמר⁵⁰³: "כל אלמנה ויתום, לא תענון". **רנז.** שלא לעבד בעבד עברי עבודת עבד, שנאמר⁵⁰⁴: "לא תעבד בו עבדת עבד". **רנח.** שלא למכור אותו ממכרת עבד, שנאמר⁵⁰⁵: "לא ימכרו ממכרת עבד". **רנט.** שלא לעבד בעבד עברי בפך, שנאמר⁵⁰⁶: "לא תרדה בו בפך". **רס.** שלא להניח הגוי לעבד בעבד עברי הנמכר לו בפך, שנאמר⁵⁰⁷: "לא ירדנו בפך לעיניך". **רסא.** שלא למכור אמה עבדיה לאחר, שנאמר⁵⁰⁸: "לא ימשל למכרה". **רסב.** שלא למנע מאמה עבדיה היעודה

נותנין להם מתנותיהם ומשמים אותם בהן בכל רגל ורגל. **רל.** שלא יתבע הלואה שעברה עליה שביעית, שנאמר⁴⁷⁷: "לא יגש את רעהו". **רלא.** שלא ימנע מלהלות לעני מפני השמטה, שנאמר⁴⁷⁸: "השמר לך, פן יהיה דבר". זה הכלל - כל מקום שנאמר 'השמר' או 'פן' או 'אל', אינו אלא מצות לא תעשה. **רלב.** שלא ימנע מלהחיות לעני ומלתן לו מה שהוא צריך, שנאמר⁴⁷⁹: "לא תאמץ את לבבך". נמצא: הנותן צדקה - עושה מצות עשה; והמעלים עיניו מן הצדקה - יתר על שבטל עשה, עבר על לא תעשה. **רלג.** שלא לשלח עבד עברי ריקם פשיצא חפשי, שנאמר⁴⁸⁰: "לא תשלחנו ריקם". **רלד.** שלא יתבע העני בחובו פשידע שהוא עני, ולא יצר לו, שנאמר⁴⁸¹: "לא תהיה לו פנשה". **רלה.** שלא להלות ברבית לישואל, שנאמר⁴⁸²: "את כסףך - לא תתן לו בנשך". **רלו.** שלא ללות ברבית, שנאמר⁴⁸³: "לא תשיף לאחיד"; כך למדו מפי השמועה, שזו אזהרה ללוה, שלא ינשך למלוה. **רלז.** שלא להשית יד [לסייע] בין לזה ומלוה ברבית, ולא להיות ערב, ולא עד, ולא לכתב שטר ביניהם, שנאמר⁴⁸⁴: "לא תשימון עליו נשך". **רלח.** שלא לאחר פעלת שכיר, שנאמר⁴⁸⁵: "לא תלין פעלת שכיר אתך". **רלט.** שלא ימשכן בעל חובו בזרוע, שנאמר⁴⁸⁶: "לא תבא אל ביתו לעבט עבטו". **רמ.** שלא למנוע העבוט [משכון] מבעליו העני בעת שהוא צריך לו, שנאמר⁴⁸⁷: "לא תשכב בעבטו"; כלומר, לא תשכב ובעוטו עמך, אלא השיבנו לו בלילה, הואיל והוא צריך לו בלילה. **רמא.** שלא למשכן האלמנה, שנאמר⁴⁸⁸: "ולא תחבל בגד אלמנה". **רמב.** שלא לחבל [למשכן] פלים שעושין בהם אכל נפש, שנאמר⁴⁸⁹: "לא יחבל רחים ורכב".

477. דברים-ראה, טו, ב. 478. דברים-ראה, טו, ט. 479. דברים-ראה, טו, ז. 480. דברים-ראה, טו, יג. 481. שמות-משפטים, כב, כד. 482. ויקרא-בהר, כה, לו. 483. דברים-כיתצא, כג, כ. 484. שמות-משפטים, כב, כד. 485. ויקרא-קדושים, יט, יג. 486. דברים-כיתצא, כד, י. 487. דברים-כיתצא, כד, יב. 488. דברים-כיתצא, כד, יז. 489. דברים-כיתצא, כד, ו. 490. שמות-יתרו, כ, יב. 491. ויקרא-קדושים, יט, יא. 492. ויקרא-קדושים, יט, יג. 493. דברים-שופטים, יט, יד. 494. ויקרא-קדושים, יט, יג. 495. ויקרא-קדושים, יט, יא. 496. ויקרא-קדושים, יט, יא. 497. ויקרא-בהר, כה, יד. 498. ויקרא-בהר, כה, יז. 499. שמות-משפטים, כב, כ. 500. שמות-משפטים, כב, כ. 501. דברים-כיתצא, כג, טז. 502. דברים-כיתצא, כג, יז. 503. שמות-משפטים, כב, כא. 504. ויקרא-בהר, כה, לט. 505. ויקרא-בהר, כה, מב. 506. ויקרא-בהר, כה, מג. 507. ויקרא-בהר, כה, נג. 508. שמות-משפטים, כא, ח.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מִשְׁפֵּט גָּרִים וְיְתוּמִים, שְׁנֵאַמְר⁵²⁷: "לֹא תִטֶּה מִשְׁפֵּט גַּר יְתוֹם". רפא. שְׁלֹא לְשִׁמְעַ מֵאֶחָד מִבְּעֵלֵי דִינֵיךָ וְאִין חֲבָרוֹ עִמּוֹ, שְׁנֵאַמְר⁵²⁸: "לֹא תִשָּׂא שְׁמֵעַ שְׂוֹא". רפב. שְׁלֹא לְנִטוֹת אַחֲרֵי רַבִּים בְּדִבְרֵי נִפְשׁוֹת, אִם הָיוּ הַמְחִיבִין יוֹתֵר עַל הַמְזַכִּין [א]אֶחָד, שְׁנֵאַמְר⁵²⁹: "לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי רַבִּים לְרַעַת". רפג. שְׁלֹא יִלְמַד חוֹבָה מִי שֶׁלְמַד זְכוֹת תְּחִלָּה בְּדִינֵי נִפְשׁוֹת, שְׁנֵאַמְר⁵³⁰: "וְלֹא תַעֲנֶה עַל רֵב, לְנִטְוֹת". רפד. שְׁלֹא לְמַנּוֹת בְּדִינֵיךָ אֶדָם שְׂאִינוֹ חָכֵם בְּדִינֵי תוֹרָה, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא חָכֵם בְּחֻמּוֹת אַחֲרוֹת, שְׁנֵאַמְר⁵³¹: "לֹא תִכִּירוּ פָּנִים בְּמִשְׁפָּט". רפה. שְׁלֹא לְהַעֲדִי בְּשִׁקְרָה, שְׁנֵאַמְר⁵³²: "לֹא תַעֲנֶה בְּרַעְףָּ עַד שִׁקְרָה". רפו. שְׁלֹא יַעֲדִי בְּעַל עֲבָרָה, שְׁנֵאַמְר⁵³³: "אֵל תִּשָּׂא יָדְךָ עִם רָשָׁע, לְהִיטֵי עַד חָמֵס". רפז. שְׁלֹא יַעֲדִי קְרוֹב [משפחה], שְׁנֵאַמְר⁵³⁴: "לֹא יוֹמְתוּ אֲבוֹת עַל בָּנִים"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוֹ, שְׁלֹא יוֹמְתוּ אֲבוֹת בְּעֵדוֹת בָּנִים, וְהוּא הַדִּין לְשִׁאֵר קְרוֹבִים. רפח. שְׁלֹא לְכַרֵּת הַדִּין עַל פִּי עַד אֶחָד, שְׁנֵאַמְר⁵³⁵: "לֹא יִקּוּם עַד אֶחָד בְּאִישׁ". רפט. שְׁלֹא לְהַרְגֵּנִי נְקִי, שְׁנֵאַמְר⁵³⁶: "לֹא תִרְצַח". רצ. שְׁלֹא לְחַתֵּךְ הַדִּין בְּאֶמְדַּת הַדַּעַת [ע"פ נְטִיית הַמַּחֲשָׁבָה], עַד שִׁירְאוֹ שְׁנֵי עֲדִים גּוֹפּוֹ שֶׁל דָּבָר, שְׁנֵאַמְר⁵³⁷: "וְנִקְוִי וְצַדִּיק אֵל תִּהְרָג". רצא. שְׁלֹא יוֹרֶה הָעַד בְּדִין שֶׁהָעֵד בּוֹ בְּדִינֵי נִפְשׁוֹת, שְׁנֵאַמְר⁵³⁸: "וְעַד אֶחָד, לֹא יַעֲנֶה בְּנַפְשׁוֹ". רצב. שְׁלֹא לְהַרְגֵּ מַחֲבִיב הַרִיגָה קִדְּם שִׁיעֲמַד בְּדִין, שְׁנֵאַמְר⁵³⁹: "וְלֹא יָמוּת הַרְצֵחַ, עַד עֲמַדוֹ לְפָנַי הָעֵדָה". רצג. שְׁלֹא לְחוּס עַל הַרֹדֵף, אֲלֵא הוֹרְגִין אוֹתוֹ קִדְּם שִׁיעֲנִיעַ לְנִרְדָּף וְיִהְרָגֵנוּ אוֹ יִגְלֶה עֲרוֹתוֹ, שְׁנֵאַמְר⁵⁴⁰: "וְקִצְתָּהּ אֶת פִּפְּהָ, לֹא תַחוּס עֵינְךָ". רצד. שְׁלֹא לְעַנֵּשׂ הָאֲנוּס, שְׁנֵאַמְר⁵⁴¹: "וְלֹא תַעֲרֶה לֹא תַעֲשֶׂה דָבָר". רצה. שְׁלֹא לְקַח כֶּסֶף מִן הַרוֹצֵחַ, שְׁנֵאַמְר⁵⁴²: "וְלֹא תִקְחוּ כֶּסֶף לְנַפְשׁ רוֹצֵחַ".

[המיוערת לנישואין] שְׂאֵר [מזוין] כְּסוּת וְעוֹנָה [יחסי אישות], שְׁנֵאַמְר⁵⁰⁹: "שְׂאֵרָה כְּסוּתָהּ וְעוֹנָתָה, לֹא יִגְרַע"; וְהוּא הַדִּין לְשִׁאֵר הַנָּשִׁים. רסג. שְׁלֹא לְמַכּוֹר אִשְׁתִּי יָפֵת תֹּאֵר לְהִיטֵי שְׁפָחָה, שְׁנֵאַמְר⁵¹⁰: "לֹא תִמְכְּרָנָה". רסד. שְׁלֹא לְכַבֵּשׁ [לכפות] אִשְׁתִּי יָפֵת תֹּאֵר לְהִיטֵי שְׁפָחָה, שְׁנֵאַמְר⁵¹¹: "לֹא תִתְעַמֵּר בָּהּ". רסה. שְׁלֹא לְחַמֵּד, שְׁנֵאַמְר⁵¹²: "לֹא תִחְמַד אִשְׁתִּי רַעַף". רסו. שְׁלֹא לְהִתְאוּת, שְׁנֵאַמְר⁵¹³: "לֹא תִתְאוּהָ בֵּית רַעַף". רסז. שְׁלֹא יֵאָכֵל הַשְּׂכִיר שְׁלֹא בְּשַׁעַת גְּמַר מְלֶאכֶה מִן הַמַּחְבֵּר שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בּוֹ, שְׁנֵאַמְר⁵¹⁴: "וְחִרְמַשׁ לֹא תִנְיֵף". רסח. שְׁלֹא יִקַּח הַשְּׂכִיר יָתֵר עַל אֲכִילָתוֹ, שְׁנֵאַמְר⁵¹⁵: "וְאֲכַלְתָּ עֲנָבִים כַּנֶּפֶשׁ שְׂבָעָךְ; וְאֵל כְּלֶיךָ, לֹא תִתֵּן". רסט. שְׁלֹא יִתְעַלֵּם מִן הָאֲבָדָה, שְׁנֵאַמְר⁵¹⁶: "לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם". רע. שְׁלֹא לְהִנִּיחַ בְּהִמָּה רוֹבֵצַת תַּחַת מִשְׁאֵה בְּדֶרֶךְ, שְׁנֵאַמְר⁵¹⁷: "לֹא תִרְאֶה חֲמוֹר אַחֲרֶיךָ". רעא. שְׁלֹא לְעַשׂוֹת עוֹל בְּמַדָּה, שְׁנֵאַמְר⁵¹⁸: "לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפָּט"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוֹ, שֶׁהַכְּתוּב מְזַהֵר: לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפָּט הַמְּדָה. רעב. שְׁלֹא לְהִיטֵי אֲצִלְנוּ אֲבָן וְאֲבָן אִיפָה וְאִיפָה [מִדְרוֹת מְזוּיפּוֹת], שְׁנֵאַמְר⁵¹⁹: "לֹא יִהְיֶה לְךָ בְּבִיתְךָ וְגו'". רעג. שְׁלֹא לְעוֹל הַמִּשְׁפָּט, שְׁנֵאַמְר⁵²⁰: "לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפָּט". רעד. שְׁלֹא לְקַח שִׁחַד, שְׁנֵאַמְר⁵²¹: "וְשִׁחַד, לֹא תִקַּח". רעה. שְׁלֹא לְכַבֵּד גְּדוֹל בְּדִין, שְׁנֵאַמְר⁵²²: "וְלֹא תִהְדַּר פָּנַי גְּדוֹל". רעו. שְׁלֹא יִירָא הַדִּין בְּדִין מֵאֲדָם רַע, שְׁנֵאַמְר⁵²³: "לֹא תִגּוֹרוּ מִפָּנַי אִישׁ". רעז. שְׁלֹא לְרַחֵם עַל עֲנֵי בְּדִין, שְׁנֵאַמְר⁵²⁴: "וְדָל, לֹא תִהְדַּר בְּרִיבּוֹ". רעת. שְׁלֹא לְהִטוֹת מִשְׁפָּט אֶדָם הוֹטֵא, שְׁנֵאַמְר⁵²⁵: "לֹא תִטֶּה מִשְׁפָּט אֲבִינְךָ"; זֶה אֲבִיוֹן בְּמִצְוֹת. רעט. שְׁלֹא לְרַחֵם עַל הַמְזִיק בְּדִינֵי קְנִסוֹת, שְׁנֵאַמְר⁵²⁶: "לֹא תַחוּס עֵינְךָ". רפ. שְׁלֹא לְהִטוֹת

509. שמוות-משפטים, כא, י. 510. דברים-כ"תצא, כא, יד. 511. דברים-כ"תצא, כא, יד. 512. שמוות-יתרו, כ, יג. 513. שמוות-יתרו, כ, יג. 514. דברים-כ"תצא, כג, כו. 515. דברים-כ"תצא, כג, כה. 516. דברים-כ"תצא, כב, ג. 517. שמוות-משפטים, כג, ה. 518. ויקרא-קדושים, יט, לה. 519. דברים-כ"תצא, כה, יד. 520. ויקרא-קדושים, יט, טו. 521. שמוות-משפטים, כג, ח. 522. ויקרא-קדושים, יט, טו. 523. דברים, א, יז. 524. שמוות-משפטים, כג, ג. 525. שמוות-משפטים, כג, ו. 526. דברים-שופטים, יט, כא. 527. דברים-כ"תצא, כד, יז. 528. שמוות-משפטים, כג, א. 529. שמוות-משפטים, כג, ב. 530. שמוות-משפטים, כג, ב. 531. דברים, א, יז. 532. שמוות-יתרו, כ, יב. 533. שמוות-משפטים, כג, א. 534. דברים-כ"תצא, כד, טז. 535. דברים-שופטים, יט, טו. 536. שמוות-יתרו, כ, יב. 537. שמוות-משפטים, כג, ז. 538. במדבר-מסעי, לה, ל. 539. במדבר-מסעי, לה, יב. 540. דברים-כ"תצא, כה, יב. 541. דברים-כ"תצא, כב, כו. 542. במדבר-מסעי, לה, לא.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

רצו. שלא לקח כפר בגלות רוצח בשגגה, שְׁנֵאמַר⁵⁴³: "ולא תקחו כפר, לנוס אל עיר מקלטו". **רצו.** שלא לעמד על הדם [להימנע מלהציל נפש], שְׁנֵאמַר⁵⁴⁴: "לא תעמד על דם רעך". **רצח.** שלא להניח מכשול, שְׁנֵאמַר⁵⁴⁵: "ולא תשים דמים בביתך". **רצט.** שלא להכשיל תם בדרך, שְׁנֵאמַר⁵⁴⁶: "ולפני עור, לא תתן מכשל". **ש.** שלא להוסיף במלקות המחייב מלקות, שְׁנֵאמַר⁵⁴⁷: "לא יוסיף; פן יוסיף". **שא.** שלא לרגל [לרכול], שְׁנֵאמַר⁵⁴⁸: "לא תלך רכיל בעמיקך". **שב.** שלא לשנא בלב, שְׁנֵאמַר⁵⁴⁹: "לא תשנא את אחיך בלבבך". **שג.** שלא להלפין פני אדם מישראל, שְׁנֵאמַר⁵⁵⁰: "הוכח תוכיח את עמיתך, ולא תשא עליו חטא". **שד.** שלא לנקם, שְׁנֵאמַר⁵⁵¹: "לא תקם". **שה.** שלא לנטר, שְׁנֵאמַר⁵⁵²: "ולא תטר". **שו.** שלא לקח אם על הבנים [יונה, בנכחות הגוולים], שְׁנֵאמַר⁵⁵³: "לא תקח האם על הבנים". **שז.** שלא לגלח שער הנתק [נגע צרעת], שְׁנֵאמַר⁵⁵⁴: "ואת הנתק לא יגלח". **שח.** שלא לתלש סימני צרעת, שְׁנֵאמַר⁵⁵⁵: "השמר בנגע הצרעת". **שט.** שלא לעבד ולזרע בנחל איתן, שְׁנֵאמַר⁵⁵⁶: "אשר לא יעבד בו, ולא יזרע". **שי.** שלא יתחייב חתן בדבר מצרכי צבירו כל שנתו, כגון צבא ושמירת החומה וכיוצא בהן, שְׁנֵאמַר⁵⁵⁷: "לא יצא בצבא, ולא יעבד עליו לכל דבר". **שיא.** שלא להחיות מכשף, שְׁנֵאמַר⁵⁵⁸: "מכשפה לא תחיה". **שיב.** שלא להמרות על פי בית דין, שְׁנֵאמַר⁵⁵⁹: "לא תסור מכל הדבר אשר יגידו לך". **שיג.** שלא להוסיף על מצוות התורה, בין תורה שפכתב בין בפירושה

שקבלו על פה, שְׁנֵאמַר⁵⁶⁰: "את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם - אתו תשמרו לעשות; לא תסף עליו". **שיז.** שלא לגרע מכל מצוות התורה, שְׁנֵאמַר⁵⁶¹: "ולא תגרע ממנו". **שטו.** שלא לקלל הדין, שְׁנֵאמַר⁵⁶²: "אלהים לא תקלל". **שטז.** שלא לקלל הנשיא, והוא המלך או ראש ישיבת ארץ ישראל, שְׁנֵאמַר⁵⁶³: "ונשיא בעמך, לא תאור". **שז.** שלא לקלל אחד משאר ישראל, שְׁנֵאמַר⁵⁶⁴: "לא תקלל חרש". **שית.** שלא לקלל אב ואם, שְׁנֵאמַר⁵⁶⁵: "ומקלל אביו ואמו, מות יומת". **שיט.** שלא להכות אב ואם, שְׁנֵאמַר⁵⁶⁶: "ומכה אביו ואמו, מות יומת". **שכ.** שלא לעשות מלאכה בשבת, שְׁנֵאמַר⁵⁶⁷: "לא תעשה כל מלאכה". **שכא.** שלא להלך חוץ לתחום מדינה פהולכי דרכים בשבת, שְׁנֵאמַר⁵⁶⁸: "אל יצא איש ממקומו". **שכב.** שלא לענש בשבת, שְׁנֵאמַר⁵⁶⁹: "לא תבערו אש בכל משבתיכם". **שכג.** שלא לעשות מלאכה בראשון של פסח, שְׁנֵאמַר⁵⁷⁰: "כל מלאכה לא יעשה בהם". **שכד.** שלא לעשות מלאכה בשביעי של פסח, שְׁנֵאמַר⁵⁷¹: "כל מלאכה לא יעשה בהם". **שכה.** שלא לעשות מלאכה בחג השבועות, שְׁנֵאמַר⁵⁷²: "כל מלאכת עבודה לא תעשו". **שכו.** שלא לעשות מלאכה באחד החדש השביעי, שְׁנֵאמַר⁵⁷³: "כל מלאכת עבודה לא תעשו". **שכז.** שלא לעשות מלאכה ביום הפפורים, שְׁנֵאמַר⁵⁷⁴: "וכל מלאכה לא תעשו". **שכת.** שלא לעשות מלאכה בראשון של חג [הסוכות], שְׁנֵאמַר⁵⁷⁵: "כל מלאכת עבודה לא תעשו". **שכט.** שלא לעשות מלאכה ביום השמיני של חג, שְׁנֵאמַר⁵⁷⁶: "כל

543. במדרב-מסעי, לה, לב. 544. ויקרא-קדושים, יט, טז. 545. דברים-כ"תצא, כב, ח. 546. ויקרא-קדושים, יט, יד. 547. דברים-כ"תצא, כה, ג. 548. ויקרא-קדושים, יט, טז. 549. ויקרא-קדושים, יט, יז. 550. ויקרא-קדושים, יט, יז. 551. ויקרא-קדושים, יט, יח. 552. ויקרא-קדושים, יט, יח. 553. דברים-כ"תצא, כב, ו. 554. ויקרא-תזריע, יג, לג. 555. דברים-כ"תצא, כד, ח. 556. דברים-כ"תצא, כא, ד. 557. שמות-משפטים, כב, יז. 558. דברים-כ"תצא, כד, ה. 559. דברים-שופטים, יז, יא. 560. דברים-עקב, יג, א. 561. דברים-עקב, יג, א. 562. שמות-משפטים, כב, כז. 563. שמות-משפטים, כב, כז. 564. ויקרא-קדושים, יט, יד. 565. שמות-משפטים, כא, יז. 566. שמות-משפטים, כא, טו. 567. שמות-יתרו, כ, ט. 568. שמות-בשלח, טז, כט. 569. שמות-ויקהל, לה, ג. 570. שמות-בא, יב, טז. 571. שמות-בא, יב, טז. 572. ויקרא-אמור, כג, כא. 573. ויקרא-אמור, כג, כה. 574. ויקרא-אחרי-מות, טז, כט. 575. ויקרא-אמור, כג, לה. 576. ויקרא-אמור, כג, לו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְאֵל אִשֶׁת עֲמִיתְךָ - לֹא תִתֵּן שְׂכָבְתְךָ לְזָרַע".
שמח. שְׂלֹא לְשָׁכַב עִם בְּהֵמָה, שְׁנַאֲמַר⁵⁹⁴: "וּבְכָל
 בְּהֵמָה לֹא תִתֵּן שְׂכָבְתְךָ לְזָרַע". **שמט**. שְׂלֹא תִבְיֵא
 אִשָּׁה בְּהֵמָה עֲלֶיהָ, שְׁנַאֲמַר⁵⁹⁵: "וְאִשָּׁה לֹא תַעֲמֹד
 לְפָנַי בְּהֵמָה לְרִבְעָה". **שנ**. שְׂלֹא לְשָׁכַב עִם זָכָר,
 שְׁנַאֲמַר⁵⁹⁶: "וְאֵת זָכָר - לֹא תִשָּׁכַב". **שנא**. שְׂלֹא
 לְגַלּוֹת עֲרוֹת הָאֵב עֲצָמוֹ, שְׁנַאֲמַר⁵⁹⁷: "עֲרוֹת אֲבִיךָ
 לֹא תִגְלֶה". **שנב**. שְׂלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אַחֵי הָאֵב
 עֲצָמוֹ, שְׁנַאֲמַר⁵⁹⁸: "עֲרוֹת אַחֵי אֲבִיךָ לֹא תִגְלֶה".
שנג. שְׂלֹא לְקַרֵּב לְעֲרִיּוֹת בְּדַבְרֵים הַמְּבִיאִין לִידֵי
 גְלוּי עֲרוֹה, כַּגּוֹן חֲבוּק וְנִשְׁוֹק וְרִמְיָה וְקִפְצִיָּה,
 שְׁנַאֲמַר⁵⁹⁹: "אֵל כָּל שְׂאָר בְּשָׂרוֹ, לֹא תִקְרְבוּ לְגַלּוֹת
 עֲרוֹה"; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שְׁזוֹ אֲזַהֲרָה לְקַרְבָּה
 הַמְּבִיאָה לִידֵי גְלוּי עֲרוֹה. **שנד**. שְׂלֹא יִשָּׂא מְזֻזָּה
 בֵּת יִשְׂרָאֵל, שְׁנַאֲמַר⁶⁰⁰: "לֹא יִבֵּא מְזֻזָּה בְּקֵהֶל ה'".
שנה. שְׂלֹא תִהְיֶה קִדְשָׁה, וְהִיא הַנִּבְעֵלֶת בְּלֹא כְּתֻבָּה
 וְקִדְוִשִׁין, שְׁנַאֲמַר⁶⁰¹: "לֹא תִהְיֶה קִדְשָׁה".
שנו. שְׂלֹא יִחְזִיר הַמְּגֵרֵשׁ גְּרוּשָׁתוֹ אַחֵר שְׁנִשְׁאֵת
 לְאַחֵר, שְׁנַאֲמַר⁶⁰²: "לֹא יוּכַל בְּעֵלָה הַרְאֵשׁוֹן אֲשֶׁר
 שְׁלָחָה לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ". **שנז**. שְׂלֹא תִנָּשֵׂא הַיִּבְמָה
 לְאִישׁ זָר חוּץ מִיבְמָה, שְׁנַאֲמַר⁶⁰³: "לֹא תִהְיֶה אִשֶׁת
 הַמֵּת". **שנה**. שְׂלֹא יִגְרֵשׁ הָאוֹנֵס אֲנוּסָתוֹ,
 שְׁנַאֲמַר⁶⁰⁴: "לֹא יוּכַל שְׁלָחָה כָּל יָמָיו". **שנט**. שְׂלֹא
 יִגְרֵשׁ מוֹצִיא שֵׁם רַע [על אֲשֶׁתוֹ שְׂלֹא הִיתָה בְּתוּלָה] אֵת אִשְׁתּוֹ,
 שְׁנַאֲמַר⁶⁰⁵: "לֹא יוּכַל לְשַׁלְּחָה כָּל יָמָיו".
שס. שְׂלֹא יִקַּח סְרִיס בֵּת יִשְׂרָאֵל, שְׁנַאֲמַר⁶⁰⁶: "לֹא
 יִבֵּא פְצוּעַ דֶּפֶא". **שסא**. שְׂלֹא לְסַרֵּס זָכָר מִכָּל
 הַמִּינִין, לֹא אָדָם וְלֹא בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף, שְׁנַאֲמַר⁶⁰⁷:
 "וּבְאֲרָצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ". **שסב**. שְׂלֹא לְמַנּוֹת עַל
 יִשְׂרָאֵל אִישׁ מִקְּהֵל גֵּרִים, שְׁנַאֲמַר⁶⁰⁸: "לֹא תוּכַל
 לַתֵּת עֲלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי". **שסג**. שְׂלֹא יִרְבֶּה הַמֶּלֶךְ

מִלְּאִכְתָּ עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ". **של**. שְׂלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת
 אֵם, שְׁנַאֲמַר⁵⁷⁷: "אִמְךָ הִיא, לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָהּ".
שלא. שְׂלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אַחוֹת, שְׁנַאֲמַר⁵⁷⁸: "עֲרוֹת
 אַחוֹתֶיךָ לֹא תִגְלֶה". **שלב**. שְׂלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אִשֶׁת
 אָב, שְׁנַאֲמַר⁵⁷⁹: "עֲרוֹת אִשֶׁת אֲבִיךָ לֹא תִגְלֶה".
שלג. שְׂלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אַחוֹתוֹ מִן הָאֵב וּמִן הָאֵם,
 שְׁנַאֲמַר⁵⁸⁰: "עֲרוֹת בֵּת אִשֶׁת אֲבִיךָ מוֹלְדֵת אֲבִיךָ,
 אַחוֹתֶיךָ הִיא - לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָהּ". **שלד**. שְׂלֹא לְגַלּוֹת
 עֲרוֹת בֵּת הַבֶּן, שְׁנַאֲמַר⁵⁸¹: "עֲרוֹת בֵּת בְּנֶיךָ".
שלה. שְׂלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת בֵּת הַבֵּת, שְׁנַאֲמַר⁵⁸²: "אוֹ
 בֵּת בִּתְךָ, לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתֶיךָ". **שלו**. שְׂלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת
 הַבֵּת; וְלָמָּה לֹא נִתְפָּרְשָׁה בְּתוֹרָה? מִפְּנֵי שְׂאֵסֵר בֵּת
 הַבֵּת, שְׂתַק מִן הַבֵּת; וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שְׂאֵסֵר
 הַבֵּת מִגּוֹפֵי תוֹרָה, כַּשְׂאָר עֲרִיּוֹת. **שלוז**. שְׂלֹא לְגַלּוֹת
 עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּה, שְׁנַאֲמַר⁵⁸³: "עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּה לֹא
 תִגְלֶה". **שלה**. שְׂלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתּוֹ בְּנָה,
 שְׁנַאֲמַר⁵⁸⁴: "אֵת בֵּת בְּנָה". **שלט**. שְׂלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת
 אִשָּׁה וּבִתּוֹ בִּתְהָ, שְׁנַאֲמַר⁵⁸⁵: "וְאֵת בֵּת בִּתְהָ לֹא
 תִקַּח". **שמ**. שְׂלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אַחוֹת הָאֵב,
 שְׁנַאֲמַר⁵⁸⁶: "עֲרוֹת אַחוֹת אֲבִיךָ לֹא תִגְלֶה".
שמא. שְׂלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אַחוֹת הָאֵם, שְׁנַאֲמַר⁵⁸⁷:
 "עֲרוֹת אַחוֹת אִמְךָ לֹא תִגְלֶה". **שמב**. שְׂלֹא לְגַלּוֹת
 עֲרוֹת אִשֶׁת אַחֵי הָאֵב, שְׁנַאֲמַר⁵⁸⁸: "אֵל אִשְׁתּוֹ לֹא
 תִקְרַב, דִּתְךָ הִיא". **שמג**. שְׂלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אִשֶׁת
 הַבֶּן, שְׁנַאֲמַר⁵⁸⁹: "עֲרוֹת כְּלִתְךָ, לֹא תִגְלֶה".
שמד. שְׂלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אִשֶׁת אָח, שְׁנַאֲמַר⁵⁹⁰:
 "עֲרוֹת אִשֶׁת אַחִיךָ לֹא תִגְלֶה". **שמה**. שְׂלֹא לְגַלּוֹת
 עֲרוֹת אַחוֹת אִשְׁתּוֹ, שְׁנַאֲמַר⁵⁹¹: "וְאִשָּׁה אֵל אַחֶתָּה
 לֹא תִקַּח". **שמו**. שְׂלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת נְדֵה,
 שְׁנַאֲמַר⁵⁹²: "וְאֵל אִשָּׁה בְּנִדַּת טַמְאָתָה - לֹא תִקְרַב".
שמוז. שְׂלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אִשֶׁת אִישׁ, שְׁנַאֲמַר⁵⁹³:

577. ויקרא-אחרי-מות, יח, ז. 578. ויקרא-אחרי-מות, יח, ט. 579. ויקרא-אחרי-מות, יח, יא. 580. ויקרא-אחרי-מות, יח, יא.
 581. ויקרא-אחרי-מות, יח, י. 582. ויקרא-אחרי-מות, יח, י. 583. ויקרא-אחרי-מות, יח, יז. 584. ויקרא-אחרי-מות, יח, יז.
 585. ויקרא-אחרי-מות, יח, יז. 586. ויקרא-אחרי-מות, יח, יג. 587. ויקרא-אחרי-מות, יח, יב. 588. ויקרא-אחרי-מות, יח, יד.
 589. ויקרא-אחרי-מות, יח, טו. 590. ויקרא-אחרי-מות, יח, טז. 591. ויקרא-אחרי-מות, יח, יח. 592. ויקרא-אחרי-מות, יח, יט.
 593. ויקרא-אחרי-מות, יח, כ. 594. ויקרא-אחרי-מות, יח, כג. 595. ויקרא-אחרי-מות, יח, כג. 596. ויקרא-אחרי-מות, יח, כב.
 597. ויקרא-אחרי-מות, יח, ז. 598. ויקרא-אחרי-מות, יח, יד. 599. ויקרא-אחרי-מות, יח, ו. 600. דברים-כ"ה, כג, ג.
 601. דברים-כ"ה, כג, יח. 602. דברים-כ"ה, כד, ד. 603. דברים-כ"ה, כה, ה. 604. דברים-כ"ה, כג, כב, כט.
 605. דברים-כ"ה, כג, כב, כט. 606. דברים-כ"ה, כג, כב. 607. ויקרא-אמור, כב, כד. 608. דברים-שופטים, יז, טו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

סוסיים, שְׁנֵאמַר⁶⁰⁹: "לֹא יִרְבֶּה לוֹ סוּסִים". דָּרָךְ זֶה הֵיא כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה שֶׁהֵיא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, בֵּין עֲשֵׂה וּבֵין לֹא תַעֲשֶׂה.

~ יום שלישי ד' אדר ~

וְרֵאִיתִי לְחַלֵּק חֶבְרוֹן זֶה
לְאַרְבַּעַה עֶשֶׂר סְפָרִים:

סֵפֶר ראשון - אֲכַלֵּל בוֹ כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁהֵן עֶקֶר דֵּת
מִשֶּׁה רַבֵּנוּ, וְצִרִיף לְהוֹדִיעַ אוֹתָם תַּחֲלַת הַכֹּל - כְּגוֹן
יְחִיד שְׁמוֹ בְּרוּךְ הוּא, וְאִסוּר עֲבוּדָה זָרָה. וְקִרְאֵתִי
שֵׁם סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר הַמְדָע'.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וְאִסוּר עֲבוּדָה זָרָה"

על אף האמור לעיל בענין גדרה של עבודה-זרה, ששלילתה צריכה להיות מבוססת על שכלו והבנתו של אדם, מכל מקום, כדי להמנע לחלוטין מאיסור עבודה-זרה, אין מספיק להסתמך רק על השכל וכמו שממשיך שם שאף שהיו בני יעקב "אומה שהיא יודעת את ה'". חזרו ללמוד מעשיהן ולעבוד ע"ז כמותן כו' וכמעט קט היה העיקר ששתל אברהם נעקר" וכשם ישראל פרשו מעבודה-זרה של מצרים רק לאחר ש"בחר ה' ישראל לנחלה הכתירן במצוות והודיעם דרך עבודתו כו'" כך אין לאדם לסמוך על שלילת השכל בעבודה-זרה, ועליו לדבוק באמונה בה' ובקיום כל המצוות כולן.

לקוטי שיחות חלק כ' עמוד 103
מתוך רמב"ם "פרס המלך"

סֵפֶר שְׁנִי - אֲכַלֵּל בוֹ הַמִּצְוֹת שֶׁהֵן תְּדִירוֹת,
שְׁנֵאמַר וַיִּנְוֵנוּ בְּהֵן כְּדִי לְאַהֲבֹת אֶת הַמְּקוֹם וּלְזַכְּרוֹ תָּמִיד -
כְּגוֹן קְרִיַת שְׁמַע, וּתְפִלָּה, וּתְפִלִּין, וּבְרִכּוֹת; וּמִילָה

שֶׁלֹּא יִרְבֶּה הַמֶּלֶךְ נָשִׁים, שְׁנֵאמַר⁶¹⁰: "וְלֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים". שִׁסָּה. שֶׁלֹּא יִרְבֶּה לוֹ הַמֶּלֶךְ כֶּסֶף וְזָהָב, שְׁנֵאמַר⁶¹¹: "וְכֶסֶף וְזָהָב, לֹא יִרְבֶּה לוֹ מְאֹד". אֲלוֹ הֵן שֵׁשׁ מְאוֹת וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת שְׁנֵאמַרוּ לוֹ לְמִשֶּׁה בְּסִינַי, הֵן וּכְלֹלֹתֵיהֶן וּפְרִטוּתֵיהֶן וְדִקְדוּקֵיהֶן; וְכָל אוֹתָן הַכְּלֹלֹת וְהַדִּקְדוּקֵיהֶן וְהַבְּאוּרֵין שֶׁל כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה, הֵיא תוֹרָה שֶׁבַעַל פֶּה שֶׁקָּבְלוּ בֵּית דִּין מִפִּי בֵּית דִּין. וַיֵּשׁ מִצְוֹת אַחֲרוֹת שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ אַחַר מִתְּן תּוֹרָה, וְקָבְעוּ אוֹתָן נְבִיאִים וְחֻכְמִים, וּפְשָׁטוּ כָּכֵל יִשְׂרָאֵל - כְּגוֹן מִקְרָא מְגִלָּה, וְנֵר חֲנֻפָּה, וְתַעֲנִית תְּשֻׁעָה בָּאֵב, וְיִדִּים, וְעֲרוּבִין. וַיֵּשׁ לְכָל מִצְוָה וּמִצְוָה מְאֹלוּ פְרוּשֵׁין וְדִקְדוּקֵין; וְהַכֹּל יִתְבָּאֵר בַּחֲבוּר זֶה.

כָּל אֵלוֹ הַמִּצְוֹת שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ - חֲבִיבֵין אָנוּ לְקַבְּלָם וּלְשַׁמְרָם, שְׁנֵאמַר: "לֹא תִסּוּר מִן הַדָּבָר וְכוּ"; וְאֵינֵן תּוֹסֶפֶת עַל מִצְוֹת הַתּוֹרָה. וְעַל מָה הַזְהִירָה תּוֹרָה, "לֹא תִסֵּף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ"? שֶׁלֹּא יִהְיֶה נְבִיא רִשְׁאֵי לְחַדֵּשׁ דָּבָר, וְלוֹמַר שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא צָוָה בְּמִצְוָה זֹאת לְהוֹסִיפָה לְמִצְוֹת הַתּוֹרָה, אוֹ לְחַסֵּר אַחַת מְאֹלוֹ הַשֵּׁשׁ מְאוֹת וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת. אֲבָל אִם הוֹסִיפוּ בֵּית דִּין עִם נְבִיא שֶׁיִּהְיֶה בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן מִצְוָה דֶּרֶךְ תְּקֻנָּה, אוֹ דֶּרֶךְ הוֹרָאָה, אוֹ דֶּרֶךְ גְּזֵרָה - אֵין זֹאת תּוֹסֶפֶת; שֶׁהָרִי לֹא אָמְרוּ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא צָוָה לְעֲשׂוֹת עֲרוּב אוֹ לְקַרֵּת הַמְּגִלָּה בְּעוֹנָתָהּ. וְאֵלוֹ אָמְרוּ כֵּן, הֵיוּ מוֹסִיפִין עַל הַתּוֹרָה. אֲלֵא כֵּן אָנוּ אוֹמְרִים, שֶׁהַנְּבִיאִים עִם בֵּית דִּין תְּקַנּוּ וְצוּוּ לְקַרֵּת הַמְּגִלָּה בְּעוֹנָתָהּ כְּדִי לְהַזְכִּיר שֶׁבְּחֵיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְתִשׁוּעוֹת שֶׁעֲשָׂה לָנוּ, וְהֵיא קְרוּב לְשׁוּעָנוּ כְּדִי לְבָרְכוֹ וּלְהַלְלוֹ, וְכִדִּי לְהוֹדִיעַ לְדוֹרוֹת הַבָּאִים שֶׁאָמַת מָה שֶׁהַבְּטִיחָנוּ בַּתּוֹרָה, שְׁנֵאמַר⁶¹²: "וּמִי גוֹי גָדוֹל, אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרֹבִים אֵלָיו". וְעַל

609. דברים-שופטים, יז, טז. 610. דברים-שופטים, יז, יז. 611. דברים-שופטים, יז, יז. 612. דברים-ואתחנן, ד, ז.

ועירובין: מדוע לא נמנה מספר מצוות דרבנן? - לקו"ש חכ"ט ע' 104, יין מלכות ס". אין זו תוספת: דיון בגדר מצוות שהתחדשו אחרי מ"ת - סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 130. וראיתי. . ספרים: טעם סדר הספרים וההלכות - לקו"ש ח"יז ע' 225. כל המצוות: לא הוזכרו כל המצוות שבספר המדע - לקו"ש ח"כ ע' 18 הע' 54. ואיסור עבודה זרה: חיוב ושלילה במצוה - לקו"ש ח"כ ע' 23. שהן תדירות: ביאור - לקו"ש ח"לב ע' 129. לא הוזכרה מצוות מוזה - לקו"ש חכ"ט ע' 66.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ספר שלשה עשר - אכלל בו מצוות שבין אדם לחברו, בשאר דינין שאין בתחלתן הזק - כגון שומרין, ובעלי חובות, וטענות וכפירות. וקראתי שם ספר זה, 'ספר משפטים'.

ספר ארבעה עשר - אכלל בו מצוות שהן מסורין לסנהדרין - כגון מיתות בית דין, וקבלת עדות, ודין המלך ומלחמות. וקראתי שם ספר זה, 'ספר שופטים'.

וזה הוא חלוקת הלכות של חבור זה לפי עניני הספרים, וחלוקת המצוות לפי עניני ההלכות.

ספר המדע

הלכותיו חמש, וזה הוא סדרן: הלכות יסודי התורה, הלכות דעות, הלכות תלמוד תורה, הלכות עבודה זרה וחקות הגוים, הלכות תשובה.

הלכות יסודי התורה. יש בכללן עשר מצוות - שש מצוות עשה, וארבע מצוות לא תעשה; וזה הוא פירטן: ⁶¹⁵ לידע שיש שם אלוה; (ב) שלא יעלה במחשבה שיש שם אלוה זולתי ה; (ג) ליחדו; (ד) לאהבו; (ה) ליראה ממנו; (ו) לקדשו; (ז) שלא לחלל שמו; (ח) שלא לאבד דברים שנקרא שמו עליהן; (ט) לשמע מן הנביא המדבר בשמו; (י) שלא לנסותו.

הלכות דעות. יש בכללן אחת עשרה מצוות - חמש מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פירטן: (א) להדמות בדרכיו; (ב) להדבק ביודעיו; (ג) לאהב את הרעים; (ד) לאהב את הגרים; (ה) שלא לשנא אחים; (ו) להוכיח; (ז) שלא להלבין פנים; (ח) שלא לענות אמללין; (ט) שלא לילף רכיל; (י) שלא לנקם; (יא) שלא לנטר.

הלכות תלמוד תורה. יש בכללן שתי מצוות - (א) ללמד תורה; (ב) לכבד מלמדיה ויודעיה.

הלכות עבודה זרה וחקות הגוים. יש בכללן אחת וחמשים מצוות - שתי מצוות עשה, ותשע וארבעים מצוות לא תעשה; וזה הוא פירטן:

בכלל, לפי שהוא אות בכשרנו להזכיר תמיד בשעה שאין שם לא תפלין ולא ציצית וכיוצא בהן. וקראתי שם ספר זה, 'ספר אהבה'.

ספר שלישי - אכלל בו כל המצוות שהן בזמנים ידועים - כגון שבת, ומועדות. וקראתי שם ספר זה, 'ספר זמנים'.

ספר רביעי - אכלל בו המצוות של בעילה - כגון קדושין וגרושין, ויבום וחליצה. וקראתי שם ספר זה, 'ספר נשים'.

ספר חמישי - אכלל בו מצוות של ביאות אסורות, ומצוות של מאכלות אסורות - לפי שבשני ענינים האלו קדשנו המקום והבדילנו מן האמות, בעריות ובמאכלות אסורות, ובשניהם נאמר ⁶¹³: "ואבדל אתכם מן העמים", "אשר הבדלתי אתכם מן העמים" ⁶¹⁴. וקראתי שם ספר זה, 'ספר קדשה'.

ספר ששי - אכלל בו מצוות שיתחייב אדם בהן מי שאסר עצמו בדברים - כגון שבועות ונדריים. וקראתי שם ספר זה, 'ספר הפלאה'.

ספר שביעי - אכלל בו מצוות שהם בזרע הארץ - כגון שמטין ויובלות, ומעשרות ותרומות, ושאר מצוות הנגללין עמהן מענינם. וקראתי שם ספר זה, 'ספר זרעים'.

ספר שמיני - אכלל בו מצוות שהם בבגדן מקדש וקרבנות צבור התמידין. וקראתי שם ספר זה, 'ספר עבודה'.

ספר תשיעי - אכלל בו מצוות שהן בקרבנות היחיד. וקראתי שם ספר זה, 'ספר קרבנות'.

ספר עשירי - אכלל בו מצוות שהן בטהרות וטמאות. וקראתי שם ספר זה, 'ספר טהרה'.

ספר אחד עשר - אכלל בו מצוות שבין אדם לחברו, ויש בהן הזק תחלה בממון או בגוף. וקראתי שם ספר זה, 'ספר נזיקין'.

ספר שנים עשר - אכלל בו מצוות מכירה וקנינה. וקראתי שם ספר זה, 'ספר קנין'.

613. ויקרא-קדושים, כ, כו. 614. שם, פסוק כד. 615. דברים-כ"ה, כד, ה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְשִׁבְעִים - שֵׁשׁ עֲשָׂרֵה מֵהֶם מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְתִשְׁעַ וְחֲמִשִּׁים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

סֵפֶר אֶהְבֶּה

הַלְכוֹתָיו שֵׁשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת קְרִית שְׁמַע, הַלְכוֹת תְּפִלָּה וּבִרְכַת כְּהֻנִים, הַלְכוֹת תְּפִלִּין וּמְזוּזָה וְסֵפֶר תּוֹרָה, הַלְכוֹת צִיצִית, הַלְכוֹת בְּרִכּוֹת, הַלְכוֹת מִילָה.

הַלְכוֹת קְרִית שְׁמַע. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לְקֵרוֹת קְרִית שְׁמַע פְּעֻמִּים בַּיּוֹם.

הַלְכוֹת תְּפִלָּה וּבִרְכַת כְּהֻנִים. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה: (א) לְעַבֵּד אֶת ה' בַּתְּפִלָּה בְּכָל יוֹם; (ב) לְבָרֵךְ כְּהֻנִים אֶת יִשְׂרָאֵל בְּכָל יוֹם.

הַלְכוֹת תְּפִלִּין וּמְזוּזָה וְסֵפֶר תּוֹרָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן חֲמִשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) לְהִיּוֹת תְּפִלִּין עַל הָרֵאשׁ; (ב) לְקַשְׁרֵן עַל הַיָּד; (ג) לְקַבֵּעַ מְזוּזָה בַּפֶּתַח הַשְּׁעָרִים; (ד) לְכַתֵּב כָּל אִישׁ סֵפֶר תּוֹרָה לְעַצְמוֹ; (ה) לְכַתֵּב הַמֶּלֶךְ סֵפֶר שְׁנֵי לְעַצְמוֹ, כְּדִי שִׁיְהִיָּה לוֹ שְׁנֵי סִפְרֵי תּוֹרָה.

הַלְכוֹת צִיצִית. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לְעֲשׂוֹת צִיצִית עַל פְּנֵי הַקְּסוֹת.

הַלְכוֹת בְּרִכּוֹת. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לְבָרֵךְ אֶת שְׁמוֹ אַחֵר אֲכִילָה.

הַלְכוֹת מִילָה. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לְמוֹל אֶת הַזְּכָרִים בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי.

נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסֵפֶר זֶה, אַחַת עֲשָׂרֵה מִצְוֹת עֲשֵׂה.

סֵפֶר זְמַנִּים

הַלְכוֹתָיו עֶשְׂרִים, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת שִׁבְתָּ, הַלְכוֹת עֲרוּבִין, הַלְכוֹת שְׁבִיתָת עֶשׂוֹר, הַלְכוֹת שְׁבִיתָת יוֹם טוֹב, הַלְכוֹת חֲמִין וּמִצְוֶה, הַלְכוֹת שׁוֹפָר וְסִפָּה וְלוּלָב, הַלְכוֹת שְׁקָלִים, הַלְכוֹת קְדוּשַׁת הַהַדָּשׁ, הַלְכוֹת תַּעֲנִיּוֹת, הַלְכוֹת מְגִלָּה וְחֻנְפָּה.

הַלְכוֹת שִׁבְתָּ. יֵשׁ בְּכֻלָּן חֲמִשׁ מִצְוֹת - שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) לְשַׁבֵּת בְּשַׁבְּעֵי; (ב) שֵׁשׁ לְעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה;

(א) שֵׁשׁ לְפָנוֹת אַחֵר עֲבוּדָה זָרָה; (ב) שֵׁשׁ לְתוֹר אַחֵר הִרְהוּר הַלֵּב וְרֵאשִׁת הָעֵינַיִם; (ג) שֵׁשׁ לְגִדְּף; (ד) שֵׁשׁ לְעַבֵּד אוֹתָהּ כְּדָרֶךְ עֲבוּדָתָהּ; (ה) שֵׁשׁ לְשִׁתְּחֹנֶה לָּהּ; (ו) שֵׁשׁ לְעֲשׂוֹת פֶּסֶל לְעַצְמוֹ; (ז) שֵׁשׁ לְעֲשׂוֹת פֶּסֶל אֶפְלוֹ לְאַחֵרִים; (ח) שֵׁשׁ לְעֲשׂוֹת צוּרוֹת לְנוֹאֵי; (ט) שֵׁשׁ לְהַדִּיחַ אַחֵרִים אַחֲרֶיהָ; (י) לְשַׂרְף עֵיר הַנִּדְחָת; (יא) שֵׁשׁ לְבַנּוֹתָהּ; (יב) שֵׁשׁ לְיִהְיֹת מִפֶּל מְמוֹנָה; (יג) שֵׁשׁ לְהִסִּית לְעַבְדָּהּ; (יד) שֵׁשׁ לְאַהֲבֵה הַמִּסִּית; (טו) שֵׁשׁ לְעֹזֵב שְׁנֵאָתָו; (טז) שֵׁשׁ לְהַצִּילוֹ; (יז) שֵׁשׁ לְלַמֵּד עַלְיוֹ זְכוֹת; (יח) שֵׁשׁ יִמְנַע מִלְּלַמֵּד עַלְיוֹ חוֹבָה; (יט) שֵׁשׁ לְהִתְנַבֵּא בְּשִׁמָּה; (כ) שֵׁשׁ לְשִׁמַּע מִן הַמִּתְנַבֵּא בְּשִׁמָּה; (כא) שֵׁשׁ לְהִתְנַבֵּא בְּשִׁמָּה, וְאַפְלוֹ בְּשֵׁם ה'; (כב) שֵׁשׁ לְגוֹר [לחשוט] מִהִרְיָגַת נְבִיא שִׁמָּה; (כג) שֵׁשׁ לְשַׁבֵּעַ בְּשֵׁם עֲבוּדָה זָרָה; (כד) שֵׁשׁ לְעֲשׂוֹת אוֹב; (כה) שֵׁשׁ לְעֲשׂוֹת יְדְעוֹנֵי [מיני כישוף]; (כו) שֵׁשׁ לְהַעֲבִיר לְמִלֶּךְ [עבודה זרה]; (כז) שֵׁשׁ לְהִקָּים מִצְבֵּה; (כח) שֵׁשׁ לְהַשְׁתַּחֲוֹת עַל אֶבֶן מְשֻׁכֵּת; (כט) שֵׁשׁ לְטַע אֲשֵׁרָה; (ל) לְאַבֵּד עֲבוּדָה זָרָה וְכָל הַנִּעֲשֶׂה בְּשִׁבְעֵיהָ; (לא) שֵׁשׁ לְיִהְיֹת בְּעַבְדָּה זָרָה וּבְכָל מְשֻׁמְשֵׁיהָ; (לב) שֵׁשׁ לְיִהְיֹת בְּצַפּוּי נְעֻבָד [שהשתמשו לעבודה זרה]; (לג) שֵׁשׁ לְכַרֵּת בְּרִית לְעוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה; (לד) שֵׁשׁ לְחַן עֲלֵיהֶם; (לה) שֵׁשׁ יִשְׁבוּ בְּאַרְצֵנוֹ; (לו) שֵׁשׁ לְנַהֲוֹג בְּמִנְהַגוֹתֵיהֶם וּבְמִלְבוּשָׁם; (לז) שֵׁשׁ לְנַחֵשׁ; (לח) שֵׁשׁ לְקַסֵּם; (לט) שֵׁשׁ לְעוֹנֵן; (מ) שֵׁשׁ לְחַפֵּר חֶבֶר; (מא) שֵׁשׁ לְדַרְשׁ אֶל הַמַּתִּים [מיני כישוף]; (מב) שֵׁשׁ לְשָׂאֵל בְּאוֹב; (מג) שֵׁשׁ לְשָׂאֵל בְּיַדְעוֹנֵי; (מד) שֵׁשׁ לְכַשֵּׁף; (מה) שֵׁשׁ לְהַקִּיף [לגלח] פְּאֵת רֵאשׁ; (מו) שֵׁשׁ לְהַשְׁחִית פְּאֵת זֶקֶן; (מז) שֵׁשׁ יַעֲדָה [לבוש] אִישׁ עַדֵי אֲשֵׁה; (מח) שֵׁשׁ תַּעֲדָה אֲשֵׁה עַדֵי אִישׁ; (מט) שֵׁשׁ לְכַתֵּב קַעֲקַע; (נ) שֵׁשׁ לְהַתְגוֹדֵד [לשרוט בבשר]; (נא) שֵׁשׁ לְעֲשׂוֹת קְרָחָה עַל מַת.

הַלְכוֹת תְּשׁוּבָה. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהוּא שִׁישׁוּב הַחוּטָא מִחֻטָּאוֹ לְפָנָי ה', וְיִתְוַדָּה. נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסֵפֶר זֶה, חֲמִשׁ

ותוודה: בגדר מצות תשובה - לקו"ש חל"ח ע' 18. הפניות לשיחות קודש

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הלכות תעניות. מצות עשה אחת, והיא להתענות ולזעק לפני ה' בכל עת צרה גדולה שתבוא על הצבור.

הלכות מגלה ונחנה. יש בכללן שתי מצוות עשה מדברי סופרים, ואינן מן המגזן.

נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, חמש ושלישים - תשע עשרה מהן מצוות עשה, ושש עשרה מצוות לא תעשה; ושש מצוות מדברי סופרים.

ספר נשים

הלכותיו חמש, וזה הוא סדרן: הלכות אישות, הלכות גרושין, הלכות יבום ונחליצה, הלכות נערה בתולה, הלכות שוטה.

הלכות אישות. יש בכללן ארבע מצוות - שתי מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא פּרָטָן: (א) לשא אשה בכתבה וקדושין; (ב) שלא תבצל אשה בלא כתבה וקדושין; (ג) שלא ימנע שאר [מזון] כסות ועונה [יחסי אישות]; (ד) לפרות ולרבות ממנה.

הלכות גרושין. יש בכללן שתי מצוות - (א) מצות עשה, והוא שיגרש המגרש בספר [ג-ט]; (ב) שלא יחזיר גרושתו משנשאת.

הלכות יבום ונחליצה. יש בכללן שלש מצוות - שתי מצוות עשה, ואחת מצוות לא תעשה; וזה הוא פּרָטָן: (א) ליבם [נישואי אלמנה לאחי בעלה]; (ב) להליץ [הבעת אי רצון לנישואין הנ"ל]; (ג) שלא תנשא יבמה לאיש זר עד שתסור רשות היבם מעליה.

הלכות נערה בתולה. יש בכללן חמש מצוות - שלש מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא פּרָטָן: (א) לקנס המפתה [אשה ושכב עמה]; (ב) שישא האונס אנוסתו; (ג) שלא יגרש האונס; (ד) שתשב אשת מוציא שם רע [על אשתו שלא היתה בתולה] תחת בעלה לעולם; (ה) שלא יגרש מוציא שם רע את אשתו.

הלכות שוטה. יש בכללן שלש מצוות - אחת מצוות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא פּרָטָן: (א) לעשות לשוטה כתורת הקנאות הסדורה

(ג) שלא לענש בשבת; (ד) שלא לצאת חוץ לגבול בשבת; (ה) לקדש היום בזכירה.

הלכות ערובין. מצות עשה אחת, והיא מדברי סופרים ואינה מן המגזן.

הלכות שביתת עשור. יש בכללן ארבע מצוות - שתי מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא פּרָטָן: (א) לשבת בו ממלאכה; (ב) שלא לעשות בו מלאכה; (ג) להתענות בו; (ד) שלא לאכל ולשתות בו.

הלכות שביתת יום טוב. יש בכללן שתיים עשרה מצוות - שש מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פּרָטָן: (א) לשבת בראשון של פסח; (ב) שלא לעשות בו מלאכה; (ג) לשבת בשביעי של פסח; (ד) שלא לעשות בו מלאכה; (ה) לשבת ביום חג השבועות; (ו) שלא לעשות בו מלאכה; (ז) לשבת בראש השנה; (ח) שלא לעשות בו מלאכה; (ט) לשבת בראשון של חג [הסוכות]; (י) שלא לעשות בו מלאכה; (יא) לשבת בשמיני של חג; (יב) שלא לעשות בו מלאכה.

הלכות חמץ ומצה. יש בכללן שמונה מצוות - שלש מצוות עשה, וחמש מצוות לא תעשה; וזה הוא פּרָטָן: (א) שלא לאכל חמץ ביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה; (ב) להשבית שאור [חמץ] מארבעה עשר; (ג) שלא לאכל חמץ כל שבועה; (ד) שלא לאכל תערובת חמץ כל שבועה; (ה) שלא יראו חמץ כל שבועה; (ו) שלא ימצא חמץ כל שבועה; (ז) לאכל מצה בלילי הפסח; (ח) לספר ביציאת מצרים באותו הלילה.

הלכות שופר וסכה ולולב. יש בכללן שלש מצוות עשה; וזה הוא פּרָטָן: (א) לשמע קול שופר באחד בתשרי; (ב) לישב בסכה שבעת ימי החג; (ג) לטל לולב במקדש כל שבועת ימי החג.

הלכות שקלים. מצות עשה אחת, והיא לתן כל איש מחצית השקל בכל שנה ושנה.

הלכות קדוש החדש. מצות עשה אחת, והיא לחשב ולדיע ולקבוע חדשים באיזה יום הוא תחלת כל החדש והודש מהדשי השנה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לתורה; (ב) שלא לתן שמן על קרבנה; (ג) שלא לתן עליו לבונה.
 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, שבע עשרה - מהן תשע מצוות עשה, ושמונה מצוות לא תעשה.
ספר קדשה
 הלכותיו שלש, וזה הוא סדורן: הלכות אסורי ביאה, הלכות מאכלות אסורות, הלכות שחיטה.
 הלכות אסורי ביאה. יש בכללן שבע ושלישים מצוות - אחת מצוות עשה, ושש ושלישים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא לבא על האם; (ב) שלא לבא על אשת אב; (ג) שלא לבעל אחות; (ד) שלא לבעל בת אשת אב; (ה) שלא לבעל בת הבן; (ו) שלא לבעל בת; (ז) שלא לבעל בת האשה; (ח) שלא לשא אשה ובתה; (ט) שלא לשא אשה ובת בנה; (י) שלא לשא אשה ובת אשה; (יא) שלא לבעל אחות אב; (יב) שלא לבעל אחות אם; (יג) שלא לבעל אשת אחי האב; (יד) שלא לבעל אשת הבן; (טו) שלא לבעל אשת אח; (טז) שלא לבעל אחות אשתו; (יז) שלא לשכב עם בהמה; (יח) שלא תביא אשה בהמה עליה; (יט) שלא לשכב עם זכר; (כ) שלא לגלות ערות אב; (כא) שלא לגלות ערות אחי האב; (כב) שלא לבעל אשת איש; (כג) שלא לבעל נדה; (כד) שלא להתחמץ בגוים; (כה) שלא יבוא עמוני ומואבי בקהל; (כו) שלא להרחיק דור שלישי מצרי מלבוא בקהל; (כז) שלא להרחיק דור שלישי אדומי מלבוא בקהל; (כח) שלא יבוא ממזר בקהל; (כט) שלא יבוא סרים [עק] בקהל; (ל) שלא לסרס זכר, אפלו בהמה חיה ועוף; (לא) שלא ישא כהן גדול אלמנה; (לב) שלא יבעל כהן גדול אלמנה, אפלו בלא קדושין; (לג) שישא כהן גדול בתולה בניערותה; (לד) שלא ישא כהן גרושה; (לה) שלא ישא זונה; (לו) שלא ישא חללה; (לז) שלא יקרב אדם לאחת מפל העריות, ואפלו שלא בעל.
 הלכות מאכלות אסורות. יש בכללן שמונה ועשרים מצוות - ארבע מצוות עשה, וארבע ועשרים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא לישבע בשמו לשקר; (ב) שלא לשא את שמו לשוא; (ג) שלא לכפר בפקדון; (ד) שלא לישבע על כפירת ממון; (ה) לישבע בשמו באמת.

לטהורה; (ב) לבדק בסימני העוף, להבדיל בין טמא לטהור; (ג) לבדק בסימני דגים, להבדיל בין טמא לטהור; (ד) לבדק בסימני חגבים, להבדיל בין טמא לטהור; (ה) שלא לאכל בהמה וחייה טמאה; (ו) שלא לאכל עוף טמא; (ז) שלא לאכל דגים טמאים; (ח) שלא לאכל שרץ העוף; (ט) שלא לאכל שרץ הארץ; (י) שלא לאכל רמש הארץ; (יא) שלא לאכל תולעת הפרות בשפצא לארץ; (יב) שלא לאכל שרץ המים; (יג) שלא לאכל נבלה; (יד) שלא ליהנות בשור הנסקל; (טו) שלא לאכל טרפה; (טז) שלא לאכל אבר מן החי; (יז) שלא לאכל דם; (יח) שלא לאכל חלב בהמה טהורה; (יט) שלא לאכל גיד הנשה; (כ) שלא לאכל בשר בחלב; (כא) שלא לבשלו; (כב) שלא לאכל לחם תבואה חדש [קודם הקרבת העומר]; (כג) שלא לאכל קלי מן החדש; (כד) שלא לאכל פרמל [תבואה רכה] מן החדש; (כה) שלא לאכל ערלה; (כו) שלא לאכל כלאי הכרם; (כז) שלא לאכל טבל; (כח) שלא לשחות יין נסוד.

הלכות שחיטה. יש בכללן חמש מצוות - שלש מצוות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשחט, ואחר כך יאכל; (ב) שלא לשחט אותו ואתו בנו ביום אחד; (ג) לכסות דם חיה ועוף; (ד) שלא לקח האם על הבנים; (ה) לשלח האם, אם לקחה על הבנים.
 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, שבעים - מהן שמונה מצוות עשה, ושתיים וששים מצוות לא תעשה.

ספר הפלאה

הלכותיו ארבע, וזה הוא סדורן: הלכות שבועות, הלכות גדרים, הלכות נזירות, הלכות ערכין וחרמים.
 הלכות שבועות. יש בכללן חמש מצוות - אחת מצוות עשה, וארבע מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא לישבע בשמו לשקר; (ב) שלא לשא את שמו לשוא; (ג) שלא לכפר בפקדון; (ד) שלא לישבע על כפירת ממון; (ה) לישבע בשמו באמת.

הלכות שחיטה. יש בכללן חמש מצוות - שלש מצוות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשחט, ואחר כך יאכל; (ב) שלא לשחט אותו ואתו בנו ביום אחד; (ג) לכסות דם חיה ועוף; (ד) שלא לקח האם על הבנים; (ה) לשלח האם, אם לקחה על הבנים.
 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, שבעים - מהן שמונה מצוות עשה, ושתיים וששים מצוות לא תעשה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הלכות נדרים. יש בכללן שלש מצוות - שתים מצוות עשה, ואחת מצוות לא תעשה; וזה הוא פּרָטון: (א) שישמר מוצא שפתיו ויעשה כמו שנדר; (ב) שלא יחל דברו; (ג) שישפר הנדר או השבועה, וזה הוא הפר נדרים המפרש בתורה שבכתב. הלכות נזירות. יש בכללן עשר מצוות - שתים מצוות עשה, ושמונה מצוות לא תעשה; וזה הוא פּרָטון: (א) שיגדל הנזיר פּרע; (ב) שלא יגלח שערו כל ימי נזרו; (ג) שלא ישטה הנזיר זין ולא תערכת זין, ואפלו חמץ שלהן; (ד) שלא יאכל ענבים לחים; (ה) שלא יאכל צמוקין; (ו) שלא יאכל חרצנים; (ז) שלא יאכל זגין; (ח) שלא יפגס לאהל המת; (ט) שלא ישמא למתים; (י) שיגלח על הקרבנות, כשישלים נזירותו או כשיטמא. הלכות ערכין וחרמים. יש בכללן שבע מצוות - חמש מצוות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא פּרָטון: (א) לדון בערכי אדם - [המקדיש דמי אדם למקדש] כאשר מפרש בתורה, וזה הוא דין ערכי אדם; (ב) דין ערכי בהמה; (ג) דין ערכי בתים; (ד) דין ערכי שדות; (ה) דין מחרים נכסיו; (ו) שלא ימכר חרם; (ז) שלא יגאל חרם.

הלכות מעשר. מצוות עשה אחת - והיא להפריש מעשר ראשון בכל שנה ושנה משני הזריעה, ולתנו ללוים.

הלכות מעשר שני ונטע רבעי. יש בכללן תשע מצוות - שלש מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פּרָטון: (א) להפריש מעשר שני; (ב) שלא להוציא דמיו בשאר ערכי האדם, חוץ מאכילה ושתיה וסיכה [בשמן]; (ג) שלא לאכלו בטמאה; (ד) שלא לאכלו באנינות [קודם קבורת קרובי משפחה]; (ה) שלא לאכל מעשר שני של דגן חוץ לירושלים; (ו) שלא לאכל מעשר תירוש חוץ לירושלים; (ז) שלא לאכל מעשר יצהר [שמן] חוץ לירושלים; (ח) להיות נטע רבעי [פירות בשנה הרביעית לעין] פלו קדש, ודינו להאכל בירושלים לבצעו כמעשר שני לכל דבר; (ט) להתודות ודוי המעשר. הלכות בכורים עם שאר מתנות פהנה שבגבולין. יש בכללן תשע מצוות - שמונה מצוות עשה, ואחת מצוות לא תעשה; וזה הוא פּרָטון: (א) להפריש בכורים ולהעלותן למקדש; (ב) שלא יאכל הפהן בכורים חוץ לירושלים; (ג) לקרות עליהן; (ד) להפריש חלה לפהן; (ה) לתת זרוע ולחמנים וקבה לפהן; (ו) לתן לו ראשית הגז;

הלכות נדרים. יש בכללן שלש מצוות - שתים מצוות עשה, ואחת מצוות לא תעשה; וזה הוא פּרָטון: (א) שישמר מוצא שפתיו ויעשה כמו שנדר; (ב) שלא יחל דברו; (ג) שישפר הנדר או השבועה, וזה הוא הפר נדרים המפרש בתורה שבכתב. הלכות נזירות. יש בכללן עשר מצוות - שתים מצוות עשה, ושמונה מצוות לא תעשה; וזה הוא פּרָטון: (א) שיגדל הנזיר פּרע; (ב) שלא יגלח שערו כל ימי נזרו; (ג) שלא ישטה הנזיר זין ולא תערכת זין, ואפלו חמץ שלהן; (ד) שלא יאכל ענבים לחים; (ה) שלא יאכל צמוקין; (ו) שלא יאכל חרצנים; (ז) שלא יאכל זגין; (ח) שלא יפגס לאהל המת; (ט) שלא ישמא למתים; (י) שיגלח על הקרבנות, כשישלים נזירותו או כשיטמא.

הלכות ערכין וחרמים. יש בכללן שבע מצוות - חמש מצוות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא פּרָטון: (א) לדון בערכי אדם - [המקדיש דמי אדם למקדש] כאשר מפרש בתורה, וזה הוא דין ערכי אדם; (ב) דין ערכי בהמה; (ג) דין ערכי בתים; (ד) דין ערכי שדות; (ה) דין מחרים נכסיו; (ו) שלא ימכר חרם; (ז) שלא יגאל חרם. נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, חמש ועשרים - עשר מהן מצוות עשה, וחמש עשרה מצוות לא תעשה.

ספר זרעים

הלכותיו שבע, וזה הוא סדרן: הלכות פלאים, הלכות מתנות עניים, הלכות תרומות, הלכות מעשרות, הלכות מעשר שני ונטע רבעי, הלכות בכורים ושאר מתנות פהנה, הלכות שמטה ויובל. הלכות פלאים. יש בכללן חמש מצוות לא תעשה; וזה הוא פּרָטון: (א) שלא לזרע זרעים פלאים; (ב) שלא לזרע תבואה או ירק בכרם; (ג) שלא להרביע [לזווג] בהמה פלאים [מין בשאינו מינו]; (ד) שלא לעשות מלאכה בכלאי בהמה כאחד; (ה) שלא ללבש פלאים.

הלכות מתנות עניים. יש בכללן שלש עשרה מצוות - שבע מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פּרָטון: (א) להניח פאה [של תבואה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מְצוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) לְבָנוֹת מִקְדָּשׁ; (ב) שְׂלֹא לְבָנוֹת הַמִּזְבֵּחַ גְּזִית [א-בנים מסותתות בברזל]; (ג) שְׂלֹא לַעֲלוֹת בַּמַּעֲלוֹת עָלָיו; (ד) לִירְאָה מִן הַמִּקְדָּשׁ; (ה) לְשֹׁמֵר אֶת הַמִּקְדָּשׁ סָבִיב; (ו) שְׂלֹא לְהִשְׁבִּית שְׁמִירַת הַמִּקְדָּשׁ. הַלְכוֹת פְּלִי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהַעוֹבְדִים בּוֹ. יֵשׁ בְּכֻלָּן אַרְבַּע עֲשָׂרֵה מְצוֹת - שֵׁשׁ מְצוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁמּוֹנָה מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) לַעֲשׂוֹת שְׂמֹן הַמִּשְׁחָה; (ב) שְׂלֹא לַעֲשׂוֹת כְּמוֹהוּ; (ג) שְׂלֹא לְסוּף מִמֶּנּוּ; (ד) שְׂלֹא לַעֲשׂוֹת כְּמִתְכַּנֵּת הַקְּטָרֶת; (ה) שְׂלֹא לְהַקְטִיר עַל מִזְבֵּחַ הַקְּטָרֶת חוּץ מִן הַקְּטָרֶת; (ו) לְשֹׂאת הָאָרוֹן עַל הַכֶּתֶף; (ז) שְׂלֹא יִסּוּרוּ הַבָּדִים [מוטת] מִמֶּנּוּ; (ח) שְׂמֵי־עֶבֶד הַלְוִי בַּמִּקְדָּשׁ; (ט) שְׂלֹא יַעֲשֶׂה אֶחָד בַּמְּלָאכָה חִבְרוּ בַּמִּקְדָּשׁ; (י) לְקַדֵּשׁ הַכֹּהֵן לַעֲבוּדָה; (יא) שְׂיִהְיֶה כָּל הַמְשָׁמְרוֹת שְׁוֹת בְּרִגְלִים; (יב) לְלַבֵּשׁ בְּגָדֵי כְּהֵנָה לַעֲבוּדָה; (יג) שְׂלֹא יִקְרַע הַמַּעֲוִל; (יד) שְׂלֹא יִזַּח [סור] הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד.

הַלְכוֹת בֵּיאַת הַמִּקְדָּשׁ. יֵשׁ בְּכֻלָּן חֲמֵשׁ עֲשָׂרֵה מְצוֹת - שְׁתֵּי מְצוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ עֲשָׂרֵה מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) שְׂלֹא יִפְגֹּס כֹּהֵן שְׂכּוֹר לַמִּקְדָּשׁ; (ב) שְׂלֹא יִפְגֹּס לוֹ כֹּהֵן פְּרוּעַ רֹאשׁ; (ג) שְׂלֹא יִפְגֹּס לוֹ כֹּהֵן קְרוּעַ בְּגָדִים; (ד) שְׂלֹא יִפְגֹּס כֹּהֵן כָּל עַת אֶל הַהֵיכָל; (ה) שְׂלֹא יֵצֵא כֹהֵן מִן הַמִּקְדָּשׁ בְּשַׁעַת עֲבוּדָה; (ו) לְשַׁלַּח טְמֵאִים מִן הַמִּקְדָּשׁ; (ז) שְׂלֹא יִפְגֹּס טְמֵא לַמִּקְדָּשׁ; (ח) שְׂלֹא יִפְגֹּס טְמֵא לְהַר הַבַּיִת; (ט) שְׂלֹא יִשְׁמַשׁ טְמֵא [במקדש]; (י) שְׂלֹא יִשְׁמַשׁ טְבוּל יוֹם [הממתין לטהרתו עם ערב]; (יא) לְקַדֵּשׁ הָעוֹבֵד יָדָיו וְרַגְלָיו; (יב) שְׂלֹא יִפְגֹּס בְּעַל מוֹם לְהֵיכָל וְלַמִּזְבֵּחַ; (יג) שְׂלֹא יַעֲבֹד בְּעַל מוֹם; (יד) שְׂלֹא יַעֲבֹד בְּעַל מוֹם עוֹבֵר; (טו) שְׂלֹא יַעֲבֹד זָר.

הַלְכוֹת אֶסוּרֵי מִזְבֵּחַ. יֵשׁ בְּכֻלָּן אַרְבַּע עֲשָׂרֵה מְצוֹת - אַרְבַּע מְצוֹת עֲשֵׂה, וְעֶשְׂרֵה מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) לְהַקְרִיב כָּל הַקְּרִבָּנוֹת תְּמִימִים; (ב) שְׂלֹא לְהַקְדִּישׁ בְּעַל מוֹם לַמִּזְבֵּחַ; (ג) שְׂלֹא יִשְׁחַט; (ד) שְׂלֹא יִזְרַק דָּמוֹ; (ה) שְׂלֹא יִקְטִיר חֲלָבוֹ; (ו) שְׂלֹא יִקְרִיב בְּעַל מוֹם עוֹבֵר [זמני]; (ז) שְׂלֹא יִקְרִיב בְּעַל מוֹם, אֶפְלוּ בְּקִרְבָּנוֹת הַגּוֹיִם;

(ז) לְפָדוֹת בְּכוֹר הַבֵּן וְלָתֵת פְּדִיוֹנוֹ לַכֹּהֵן; (ח) לְפָדוֹת פֶּטֶר חֲמוֹר וְלָתֵת פְּדִיוֹנוֹ לַכֹּהֵן; (ט) לַעֲרֹף פֶּטֶר חֲמוֹר, אִם לֹא רָצָה לְפָדוֹתוֹ.

הַלְכוֹת שְׂמֻטָּה וְיֹבֵל. יֵשׁ בְּכֻלָּן עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם מְצוֹת - תִּשְׁעֵה מְצוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ עֲשָׂרֵה מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) שְׂתִּשְׁבֵּת הָאָרֶץ מִמְּלָאכָה בְּשַׁבְּעֵיתָ; (ב) שְׂלֹא יַעֲבֹד עֲבוּדַת הָאָרֶץ בְּשָׁנָה זוֹ; (ג) שְׂלֹא יַעֲבֹד עֲבוּדַת הָאֵילָן בְּשָׁנָה זוֹ; (ד) שְׂלֹא יִקְצֹר הַסְּפִיחַ כִּנְגַד הַקּוֹצִרִים; (ה) שְׂלֹא יִבְצֹר הַנְּזִירִים כִּנְגַד הַבוֹצְרִים; (ו) שְׂיִשְׁמִיט מֵה שְׂתוֹצִיא הָאָרֶץ; (ז) שְׂיִשְׁמִיט [ביטל] כָּל הַלְוָאָתָו; (ח) שְׂלֹא יִגַּשׁ [הדרוש] וְלֹא יִתְבַּע הַלְוָה; (ט) שְׂלֹא יִמְנַע מִלְּהַלוֹת קֹדֶם הַשְׂמֻטָּה כְּדִי שְׂלֹא יֵאָבֵד מִמוֹנוֹ; (י) לְסַפֵּר שְׁנַיִם שָׁבַע שָׁבַע; (יא) לְקַדֵּשׁ שְׁנַת חֲמִשִּׁים; (יב) לְתַקַּע בְּשׁוֹפָר בְּעִשְׂרֵי לְתִשְׂרֵי כְּדִי לַצֵּאת עֲבָדִים חִפְּשִׁים; (יג) שְׂלֹא תַעֲבֹד אֲדָמָה בְּשָׁנָה זוֹ; (יד) שְׂלֹא יִקְצֹר סְפִיחָה [הצומחים מאליהם] כִּנְגַד [כדרך שבה קוצרים] הַקּוֹצִרִים (טו) שְׂלֹא יִבְצֹר נְזִירִיהַ כִּנְגַד [כדרך שבה בוצרים] הַבוֹצְרִים; (טז) לְתַן גְּאֻלָּה לְאָרֶץ בְּשָׁנָה זוֹ, וְהוּא דִין שְׂדֵה אַחֲזָה וְשְׂדֵה מִקְנֵה [החחרות לבעליהן]; (יז) שְׂלֹא תִמְכַּר הָאָרֶץ לַצְּמִיתוֹת; (יח) דִּין בְּתֵי עֲרֵי חוּמָה; (יט) שְׂלֹא יִנְחַל כָּל שִׁבְט לְוֵי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲלֵא נֹתְנִים לָהֶם עֲרִים מִתְּנָה לְשִׁבְתָּהּ; (כ) שְׂלֹא יִקַּח שִׁבְט לְוֵי חֵלֶק בַּבָּזָה; (כא) לְתַן לְלוּיִם עֲרִים לְשִׁבְתָּהּ וּמִגְרָשֵׁיהֶם; (כב) שְׂלֹא יִמְכַר מִגְרָשׁ עֲרִיהֶם, אֲלֵא גּוֹאֲלִים לְעוֹלָם בֵּין לַפְּנֵי הַיֵּיכָל בֵּין לְאַחַר הַיֵּיכָל. נִמְצְאוּ כָּל הַמְצוֹת הַנִּכְלָלוֹת בַּסֵּפֶר זֶה, שְׁבַע וּשְׁשִׁים - מֵהֶם שְׁלֹשִׁים מְצוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁבַע וּשְׁלֹשִׁים מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

סֵפֶר עֲבוּדָה

הַלְכוֹתֵי תִשְׁעֵה, וְזֶה הוּא סֵדוּרָן: הַלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה, הַלְכוֹת פְּלִי הַמִּקְדָּשׁ וְהַעוֹבְדִים בּוֹ, הַלְכוֹת בֵּיאַת הַמִּקְדָּשׁ, הַלְכוֹת אֶסוּרֵי מִזְבֵּחַ, הַלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקְּרִבָּנוֹת, הַלְכוֹת תְּמִידִין וּמוֹסָפִין, הַלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, הַלְכוֹת עֲבוּדַת יוֹם הַכַּפּוּרִים, הַלְכוֹת מַעֲוִלָה.

הַלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן שֵׁשׁ מְצוֹת - שְׂלֹשׁ

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הפסח; (יב) להקריב עמר התנופה; (יג) לספר כל איש ואיש שבעה שבועות מיום הקרבת העמר; (יד) מוסף עצרת; (טו) להביא שתי הלחם עם הקרבנות הבאות בגלל הלחם ביום עצרת; (טז) מוסף ראש השנה; (יז) מוסף יום צום; (יח) מוסף החג [הסוכות]; (יט) מוסף שמיני עצרת. הלכות פסולי המקדשין. יש בכללן שמונה מצוות - שתי מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא לאכל קדשים שנפסלו או שהטל בהם מום; (ב) שלא לאכל פגול [שהוקרב שלא לשמן]; (ג) שלא יותיר קדשים לאחר זמנם; (ד) שלא יאכל נותר [לאחר זמנו]; (ה) שלא יאכל קדשים שנטמאו; (ו) שלא יאכל אדם שננטמא הקדשים; (ז) לשרף את הנותר; (ח) לשרף את הטמא.

הלכות עבודת יום הכפורים. מצוות עשה אחת - והיא שיעשה מעשה יום הכפורים כלן על הסדר כמו שכתוב בפרשת אחרי מות, הקרבנות והודוין ושלוחת השעיר ושאר העבודה.

הלכות מעילה. יש בכללן שלש מצוות - אחת מצוות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשלם המועל אשר חטא בתוספת חמש וקרבן, וזה הוא דין המועל; (ב) שלא לעבד בקדשים; (ג) שלא לגזוז הקדשים.

נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, מאה ושלוש - מהן שבע וארבעים מצוות עשה, ושש וחמשים מצוות לא תעשה.

ספר הקרבנות

הלכותיו שש, וזה הוא סדורן: הלכות קרבן פסח, הלכות חגיגה, הלכות בכורות, הלכות שגגות, הלכות מחסרי פפירה, הלכות תמורה.

הלכות קרבן פסח. יש בכללן שש עשרה מצוות - ארבע מצוות עשה, ושתיים עשרה מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשחט הפסח בזמנו; (ב) שלא לזבח אותו על החמץ; (ג) שלא תלין אמוריו [אכירי]; (ד) לשחט פסח שני; (ה) לאכל בשר הפסח על מצה ומרור בליל חמשה עשר; (ו) לאכל בשר פסח שני על מצה ומרור בליל

(ח) שלא יטיל מום בקדשים; (ט) לפדות פסולי המקדשים; (י) להקריב מיום השמיני [ללדת] והלאה. וקדם זמן זה הוא הנקרא מחסר זמן, ואין מקריבין אותו; (יא) שלא להקריב אנתון [בהמה שניתנה כתשלום לנותן] ומחיר [בהמה שניתנה תמורת כלב]; (יב) שלא להקטיר שאור [=חמץ] ודבש; (יג) למלח כל הקרבנות; (יד) שלא להשבית מלח מעל הקרבנות. הלכות מעשה הקרבנות. יש בכללן שלש ועשרים מצוות - עשר מצוות עשה, ושלוש עשרה מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לעשות העולה כמעשיה הפתובים על הסדר; (ב) שלא לאכל בשר העולה; (ג) סדר החטאת; (ד) שלא לאכל מבשר החטאת הפנימית [שהוזה דמה אל קיר המזבח הפנימי]; (ה) שלא יבדיל בחטאת העוף [אלא יקריבה שלמה]; (ו) סדר האשם; (ז) שיאכלו הכהנים בשר קדשי קדשים במקדש; (ח) שלא יאכלום חוץ לעזרה; (ט) שלא יאכל זר מקדשי קדשים; (י) סדר השלמים; (יא) שלא לאכל בשר קדשים קלים קדם זריקת דמים; (יב) לעשות כל מנחה כסדר מעשיה הפתובים בתורה; (יג) שלא ישם שמן על מנחת חוטא; (יד) שלא יתן עליה לבונה; (טו) שלא תאכל מנחת כהן; (טז) שלא תאפה מנחת חמץ; (יז) שיאכלו הכהנים שני מנחות; (יח) שייביא כל נדריו ונדבותיו ברגל שפגע בו; (יט) שלא יאחר נדריו ונדבותיו ושאר דברים שהוא חייב בהן; (כ) להקריב כל הקרבנות בבית הבחירה; (כא) להביא קדשי חוצה לארץ לבית הבחירה; (כב) שלא לשחט קרבנות חוץ לעזרה; (כג) שלא להקריב קרבן חוץ לעזרה.

הלכות תמידין ומוספין. יש בכללן תשע עשרה מצוות - שמונה עשרה מצוות עשה, ואחת מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להקריב שני כבשים בכל יום עולות; (ב) להדליק אש על המזבח בכל יום; (ג) שלא לכבותה; (ד) להרים את הדשן בכל יום; (ה) להקטיר קטרת בכל יום; (ו) להדליק גרות בכל יום; (ז) שיקריב כהן גדול מנחה בכל יום, והיא הנקראת 'חבתין'; (ח) להוסיף שני כבשים עולות בשבת; (ט) לעשות לחם הפנים; (י) מוסף ראשי חדשים; (יא) מוסף

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן; (א) שְׁתַּקְרִיב הַזֶּבֶה
כְּשֵׁתְטָהָר קָרְבָן; (ב) שְׁתַּקְרִיב הַיּוֹלֵדֶת כְּשֵׁתְטָהָר
קָרְבָן; (ג) שְׂיַקְרִיב הַזֶּבֶב כְּשֵׁיטָהָר קָרְבָן;
(ד) שְׂיַקְרִיב הַמְצַרֵּעַ כְּשֵׁיטָהָר קָרְבָן. וְאַחַר שְׂיַקְרִיבוּ
קָרְבָנֹתֵיהֶן, תִּגְמַר טְהַרְתֶּן.

הַלְכוֹת תְּמוּרָה. יֵשׁ בְּכֻלָּלֵן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת - אַחַת
מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתַּיִם מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
פְּרָטֵן: (א) שְׁלֹא יִמִּיר [הקרבן בכהמת חולין]; (ב) שְׁתַּהֲיֶה
הַתְּמוּרָה קֹדֶשׁ, אִם הִמִּיר; (ג) שְׁלֹא יִשְׁנֶה הַקֹּדֶשִׁים
מִקֹּדֶשָׁה לְקֹדֶשָׁה.

נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרֵי זֶה, תִּשַׁע
וּשְׁלֹשִׁים - עֲשָׂרִים מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּתִשַׁע עֲשָׂרָה
מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

סֵפֶר טְהָרָה

הַלְכוֹתֵינוּ שְׁמוֹנֶה, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת טְמֵאָת
מֵת, הַלְכוֹת פְּרָה אֲדָמָה, הַלְכוֹת טְמֵאָת צִרְעָת,
הַלְכוֹת מְטֵמְאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב, הַלְכוֹת שְׂאֵר אֲבוֹת
הַטְּמֵאוֹת, הַלְכוֹת טְמֵאָת אֲכָלִין, הַלְכוֹת בָּלִים,
הַלְכוֹת מְקוּרוֹת.

הַלְכוֹת טְמֵאָת מֵת. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהוּא דִּין
טְמֵאָת מֵת.

הַלְכוֹת פְּרָה אֲדָמָה. יֵשׁ בְּכֻלָּלֵן שְׁתַּיִם מִצְוֹת עֲשֵׂה;
וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) דִּין פְּרָה אֲדָמָה; (ב) דִּין
טְמֵאָת מִי נִדָּה וְטְהַרְתֶּן.

הַלְכוֹת טְמֵאָת צִרְעָת. יֵשׁ בְּכֻלָּלֵן שְׁמוֹנֶה מִצְוֹת -
שֵׁשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתַּיִם מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
פְּרָטֵן: (א) לְהוֹרוֹת בְּצִרְעָת אָדָם כְּדִינָהּ הַכְּתוּב
בַּתּוֹרָה; (ב) שְׁלֹא יִקַּץ סִימְנֵי טְמֵאָה; (ג) שְׁלֹא
יִגְלַח הַנֶּתֶק [סימן טומאה]; (ד) שְׂיַהֲיֶה הַמְצַרֵּעַ מִפְּרָסָם
בְּקָרִיעַת בְּגָדָיו וּפְרִיעַת רֵאשׁוֹ וְעֵטָהּ עַל שִׁפְסָם;
(ה) טְהַרֵּת צִרְעָת; (ו) שְׂיִגְלַח הַמְצַרֵּעַ אֶת כָּל שְׂעָרוֹ
כְּשֵׁיטָהָר; (ז) דִּין צִרְעָת הַבְּגָד; (ח) דִּין צִרְעָת
הַבֵּית.

הַלְכוֹת מְטֵמְאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב. יֵשׁ בְּכֻלָּלֵן אַרְבַּע
מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) דִּין טְמֵאָת נִדָּה;
(ב) דִּין טְמֵאָת יוֹלֵדֶת; (ג) דִּין טְמֵאָת זָבָה; (ד) דִּין
טְמֵאָת זָב.

הַלְכוֹת שְׂאֵר אֲבוֹת הַטְּמֵאוֹת. יֵשׁ בְּכֻלָּלֵן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת
עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) דִּין טְמֵאָת נִבְלָה; (ב) דִּין

חֲמִשָּׁה עֲשָׂר לַחֹדֶשׁ הַשָּׁנִי; (ז) שְׁלֹא יֵאָכַל נֶאֱמַר [מבושל
חלקית] וּמִבְּשָׁל; (ח) שְׁלֹא יוֹצִיא מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח חוּץ
לַחֲבוּרָה; (ט) שְׁלֹא יֵאָכַל מִמֶּנּוּ מִשְׁמַד; (י) שְׁלֹא
יֵאָכַל מִמֶּנּוּ לְתוֹשֵׁב [גוי המקיים מצוות בני נח] או שְׂכִיר
[גוי העובד אצל יהודי]; (יא) שְׁלֹא יֵאָכַל מִמֶּנּוּ עֶרְל;
(יב) שְׁלֹא יִשְׁבֹּר בּוֹ עֵצִים; (יג) שְׁלֹא יִשְׁבֹּר עֵצִים
בְּפֶסַח שָׁנִי; (יד) שְׁלֹא יִשְׂאִיר מִמֶּנּוּ לְבָקָר;
(טו) שְׁלֹא יִשְׂאִיר מִפֶּסַח שָׁנִי לְבָקָר; (טז) שְׁלֹא
יִשְׂאִיר מִבֶּשֶׂר חֲגִיגַת יוֹם אַרְבָּעָה עֲשָׂר עַד יוֹם
שְׁלִישִׁי.

הַלְכוֹת חֲגִיגָה. יֵשׁ בְּכֻלָּלֵן שֵׁשׁ מִצְוֹת - אַרְבַּע
מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתַּיִם מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
פְּרָטֵן: (א) לְהִרְאוֹת אֶת פְּנֵי ה'; (ב) לְחַג בְּשֵׁלֶשֶׁה
רְגָלִים; (ג) לְשַׂמֵּחַ בְּרִגְלִים; (ד) שְׁלֹא יִרְאֶה רִיקָם;
(ה) שְׁלֹא יַעֲזֹב לְוִי מִלְשֻׁמְחוֹ וּלְתַן לוֹ מִתְּנוּמָתוֹ
בְּרִגְלִים; (ו) לְהַקְהִיל אֶת הָעָם בְּחַג הַסְּפֹת בְּמוֹצָאֵי
שְׁמִטָּה.

הַלְכוֹת בְּכוֹרוֹת. יֵשׁ בְּכֻלָּלֵן חֲמִשׁ מִצְוֹת - שְׁתַּיִם
מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁלֹשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
פְּרָטֵן: (א) לְהַפְרִישׁ בְּכוֹרוֹת; (ב) שְׁלֹא יֵאָכַל בְּכוֹר
תָּמִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם; (ג) שְׁלֹא יִפְדֶּה הַבְּכוֹר;
(ד) לְהַפְרִישׁ מֵעֶשֶׂר בְּהֵמָה; (ה) שְׁלֹא יִגְאֹל מֵעֶשֶׂר
בְּהֵמָה. וְכֻלְלֵתִי הַמְּעַשֵּׂר עִם הַבְּכוֹר - לְפִי שְׁמֵעֲשֵׂה
שְׁנֵיהֶם אֶחָד, וְהַכְּתוּב כָּלּוֹ עִמּוֹ, שְׁנַאֲמַר: "וְאֵת
דָּמָם תִּזְרֹק" - כִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ, שְׁזֶה דָם מֵעֶשֶׂר
וְדָם בְּכוֹר.

הַלְכוֹת שְׁגָגוֹת. יֵשׁ בְּכֻלָּלֵן חֲמִשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה
הוּא פְּרָטֵן: (א) שְׂיַקְרִיב הַיִּחִיד קָרְבָן חֲטָאת קְבוּעָה
עַל שְׁגָגָתוֹ; (ב) שְׂיַקְרִיב אֶשֶׁם מִי שְׁלֹא נוֹדַע לוֹ אִם
חֲטָא אִם לֹא חֲטָא עַד שְׂיִדַּע לוֹ וְיִבִּיא חֲטָאוֹ, וְזֶה
הוּא הַנִּקְרָא אֶשֶׁם תְּלוּי; (ג) שְׂיַקְרִיב אֶשֶׁם הַשְּׂוֹגֵג
בְּמַעֲלֵלָה [נִחְנַה מִן הַהִקְדָּשׁ] או הַחוּטָא בְּגוֹלָה או בְּשִׁפְחָה
חֲרוּפָה [שְׁחִצִּיהַ בַּת חוּרִין] או שְׁכַפֵּר בְּפִקְדוֹן, וְזֶה הוּא
הַנִּקְרָא אֶשֶׁם וְדֹאֵי; (ד) שְׂיַקְרִיב הַחוּטָא קָרְבָן עַל
עֲבֻרוֹת יְדוּעוֹת, אִם הָיָה עֹשֶׂה בְּהֵמָה, וְאִם הָיָה עֲנִי
עוֹף או עֲשִׂירִית הָאֵיפָה, וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'קָרְבָן
עוֹלָה וְיִזְרֹד'; (ה) שְׂיַקְרִיבוּ הַסַּנְהֶדְרִין קָרְבָן, אִם
טָעוּ וְהוֹרוּ שְׁלֹא פִּהֲלָכָה בְּאַחַת מִן הַחֲמוּרוֹת.

הַלְכוֹת מַחֲסָרֵי בְּפָרָה. יֵשׁ בְּכֻלָּלֵן אַרְבַּע מִצְוֹת

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ד) שלא לקח כפר למחייב גלות; (ה) שלא יומת הרוצח פשירצח, קדם עמידה בדין; (ו) להציל הנרדף בנפשו של רודף; (ז) שלא לחוס על הרודף; (ח) שלא לעמד על דם [להימנע מהצלת נפשות]; (ט) להפריש ערי מקלט ולהכין להן הדרף; (י) לערף את העגלה בנחל; (יא) שלא יעבד אותה קרקע ולא תזרע; (יב) שלא לשים דמים [מכשול]; (יג) לעשות מצקה; (יד) שלא יכשיל תמים בדבר; (טו) לפרק [משא מבהמה] עם מי שנכשל בדבר; (טז) לטען עמו [להעמיס שוב]; (יז) שלא יניחנו בדבר נכהל במשאו וילך לו.

נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, שש ושלישים - מהן שש עשרה מצוות עשה ועשרים מצוות לא תעשה.

ספר קנין

הלכותיו חמש, וזה הוא סדורן: הלכות מכירה, הלכות זכיה ומתנה, הלכות שכנים, הלכות שלוחין ושתפין, הלכות עבדים.

הלכות מכירה. יש בכללן חמש מצוות - אחת מצוות עשה, וארבע מצוות לא תעשה; וזה הוא פירטון: (א) דין מקח וממכר; (ב) שלא יונה [דימא] במקח וממכר; (ג) שלא יונה בדברים; (ד) שלא יונה גר צדק בממונו; (ה) שלא יונהו בדברים.

הלכות זכיה ומתנה. ענין אלו ההלכות - לידע דין זכיה מן ההפקר, היאך יקנה ויבמה יקנה, ודין נותן מתנה ומקבל, ואיזו מתנה חוזרת ואיזו אינה חוזרת.

הלכות שכנים. ענין אלו ההלכות - לידע דין חלוק הקרקעות בין השתפין, והרחקת נזקי כל אחד מהן משכנו ומבעל המצר שלו, ודין בעל המצר.

הלכות שלוחין ושתפין. ענין אלו ההלכות - לידע דין שלוחו של אדם ושתפו, ומשפטיהן במקחן וממכרן ובהפסדן ושכרן.

הלכות עבדים. יש בכללן שלש עשרה מצוות - חמש מצוות עשה, ושמונה מצוות לא תעשה; וזה הוא פירטון: (א) דין קנין עבד עברי; (ב) שלא ימכר ממכרת [כדרך שמוכרים] עבד; (ג) שלא יעבידנו בדרך; (ד) שלא יניח גר תושב לרדות בו בדרך; (ה) שלא

טמאת שרץ; (ג) דין טמאת שכבת זרע. ועבודה זרה מטמאה שרץ, וטמאתה מדברי סופרים.

הלכות טמאת אכלין. מצוות עשה אחת, והיא דין טמאת משקין ואכלין והכשרן.

הלכות פלים. ענין אלו ההלכות, לידע פלים שמקבלין טמאה מכל אלו הטמאות, וכלים שאינם מטמאין, וכיצד מטמאין הפלים ומטמאין.

הלכות מקוות. מצוות עשה אחת, והיא שיטבל כל טמא במי מקנה ואחר כך יטהר.

נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, עשרים - מהן שמונה עשרה מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה.

ספר נזיקין

הלכותיו חמש, וזה הוא סדורן: הלכות נזקי ממון, הלכות גנבה, הלכות גזלה ואבדה, הלכות חובל ומזיק, הלכות רוצח ושמירת נפש.

הלכות נזקי ממון. יש בכללן ארבע מצוות עשה; וזה הוא פירטון: (א) דין השור; (ב) דין ההבוער; (ג) דין הבור; (ד) דין ההבוער.

הלכות גנבה. יש בכללן שבע מצוות - שתי מצוות עשה, ויחמש מצוות לא תעשה; וזה הוא פירטון: (א) שלא לגנב ממון; (ב) דין הגנב; (ג) לצדק [לדייק] המאזנים עם המשקלות; (ד) שלא יעשה עול במדה ובמשקלות; (ה) שלא יהיה לאדם אבן ואבן איפה ואיפה, אף על פי שאינו לוקח ונותן בהם; (ו) שלא יסיג גבול; (ז) שלא לגנב נפשות.

הלכות גזלה ואבדה. יש בכללן שבע מצוות - שתי מצוות עשה, ויחמש מצוות לא תעשה; וזה הוא פירטון: (א) שלא לגזל; (ב) שלא לעשק [לעכב שכר];

(ג) שלא לחמד [רכוש הולת אפי' בתשלום]; (ד) שלא להתאווה [במחשבה לרכוש הולת]; (ה) להשיב את הגזלה; (ו) שלא יתעלם מן האבדה; (ז) להשיב האבדה.

הלכות חובל ומזיק. מצוות עשה אחת, והוא דין חובל בחברו או מזיק ממון חברו.

הלכות רוצח ושמירת נפש. יש בכללן שבע עשרה מצוות - שבע מצוות עשה, ועשר מצוות לא תעשה; וזה הוא פירטון: (א) שלא לרוצח; (ב) שלא לקח כפר לנפש רוצח; (ג) להגלות רוצח בשגגה;

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הלכות טוען ונטען. מצות עשה אחת, והיא דין טוען ומודה או כופר.

הלכות נחלות. מצות עשה אחת, והיא דין סדר נחלות.

נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, שלש ועשרים - מהן אחת עשרה מצוות עשה, ושתיים עשרה מצוות לא תעשה.

ספר שופטים

הלכותיו חמש, וזה הוא סדורן: הלכות סנהדרין והענין המסורין להם, הלכות עדות, הלכות ממרים, הלכות אבל, הלכות מלכים ומלחמות.

הלכות סנהדרין והענין המסורין להם. יש בכללן שלשים מצוות - עשר מצוות עשה, ועשרים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) למנות שופטים; (ב) שלא למנות דין שאינו יודע דרך המשפט; (ג) לנטות אחרי רבים, אם נחלקו השופטים; (ד) שלא להרג אם רבו המחזיקים באיש אחד, עד שיהיו יתר שנים; (ה) שלא ילמד חובה מי שלמד זכות בדיני נפשות; (ו) להרג בסקילה; (ז) להרג בשרפה; (ח) להרג בסף; (ט) להרג בחנק; (י) לתלות; (יא) לקבר הנהרג ביום הריגתו; (יב) שלא תלין נבלתו; (יג) שלא להחיות מכשף; (יד) להלקות לרשע; (טו) שלא יוסיף בהפנית הלוקה; (טז) שלא להרג נקי באמון הדעת [ע"פ נטיית המחשבה]; (יז) שלא לענש אנוס; (יח) שלא לחוס על הורג חברו או חובל בו; (יט) שלא לרחם על הדל בדין; (כ) שלא להדר [לכבד] גדול בדין; (כא) שלא להטות הדין על בעל עברות [לרעהו], אף על פי שהוא חוטא; (כב) שלא לעול משפט; (כג) שלא להטות משפט גר יתום; (כד) לשפט בצדק; (כה) שלא ליראה בדין מאיש זרוע; (כו) שלא לקח שחד; (כז) שלא לשא שמע שוא; (כח) שלא לקלל הדין; (כט) שלא לקלל הנשיא; (ל) שלא לקלל אדם משאר בני ישראל הפשרים. הלכות עדות. יש בכללן שמונה מצוות - שלש מצוות עשה, וחמש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להעיד בבית דין למי שיש לו עדות; (ב) לדרש ולחקר העדים; (ג) שלא יורה העד בדין

נעבד בו עבודת עבד; (ו) להעניק לו [מתנות] פצאתו הפשי; (ז) שלא יצא ריקם; (ח) לפדות אמה עבדה; (ט) לעדה; (י) שלא תמכר; (יא) לעבד בעבד כנעני לעולם, אלא אם הפיל לו אדוניו אחד מראשי איבריו; (יב) שלא להסגיר עבד שפירח מחוצה לארץ לארץ ישראל; (יג) שלא להונות עבד. זה הנצול [הבורח] אלינו.

נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, שמונה עשרה - שש מהן מצוות עשה, ושתיים עשרה מצוות לא תעשה.

ספר משפטים

הלכותיו חמש, וזה הוא סדורן: הלכות שכירות, הלכות שאלה ופקדון, הלכות מלוה ולוה, הלכות טוען ונטען, הלכות נחלות.

הלכות שכירות. יש בכללן שבע מצוות - שלש מצוות עשה, וארבע מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) דין שכיר ושומר שכר; (ב) לתן שכר שכיר ביומו; (ג) שלא יאחר שכר שכיר אחר זמנו; (ד) שיאכל השכיר מן [היבול] המחבר שיעשה בו; (ה) שלא יאכל השכיר מן המחבר שלא בשעת גמר מלאכה; (ו) שלא יוליף השכיר בידו יתר על מה שאכל; (ז) שלא יחסם שור בדישו, וכן שאר בהמה. הלכות שאלה ופקדון. יש בכללן שתי מצוות עשה וזה הוא פרטן: (א) דין השואל; (ב) דין שומר חנם.

הלכות מלוה ולוה. יש בכללן שתיים עשרה מצוות - ארבע מצוות עשה, ושמונה מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להלוות לעני ומן; (ב) שלא יגש [יציק] אותו; (ג) לנגש את הנכרי; (ד) שלא ימשכן בעל חוב בזרוע; (ה) להחזיר המשכון לבעליו בזמן שהוא צריך לו; (ו) שלא יאחר המשכון מבעליו העני בעת שהוא צריך לו; (ז) שלא יחבל [ימשכן] אלמנה; (ח) שלא יחבל פלים שעושין בהם אכל נפש; (ט) שלא יתן המלוה ברבית; (י) שלא ילוה הלוה ברבית; (יא) שלא יתעסק אדם בין מלוה ולוה ברבית, ולא יעיד ביניהן, ולא יכתב שטר, ולא יערב; (יב) ללוות מן הנכרי ולהלוותו ברבית.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

תשלים; (יג) שלא לדרש שלום מעמון ומואב בלבד, כשצרים עליהן; (יד) שלא להשחית אילני מאכל במצור; (טו) להתקין יד שיצאו בו בעלי המחנה להפנות בו; (טז) להתקין יתד לחפר בו; (יז) למשח כהן לדבר באזני אנשי הצבא בשעת המלחמה; (יח) להיות מארש נושא אשה ובונה בנין ונוטע פרום שמחין בקנין שנה תמימה, ומחזירין אותן מן המלחמה; (יט) שלא יעבור עליהן דבר, ולא יצאו אפלו לצרכי העיר וצרכי הגדוד וכל הדומה להן; (כ) שלא לערץ ולחזור לאחור בשעת מלחמה; (כא) דין יפת תאר; (כב) שלא תמכר יפת תאר; (כג) שלא יכבשנה לעבדות אחר שנבעלה.

נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, ארבע ושבעים - מהן שבע ועשרים מצוות עשה, ושבע וארבעים מצוות לא תעשה.

ונמצאו כל ההלכות של ארבעה עשר ספר, שלש ושמונים הלכות.

ועתה אתחיל לבאר משפטי כל מצוה ומצוה, וכל הדינין הנגללין עמה מענינה על סדר ההלכות, בעזרת שדי ברוך הוא.

זה שהעיד עליו, בדיני נפשות; (ד) שלא יקום דבר בעדות אחד; (ה) שלא יעיד בעל עברה; (ו) שלא יעיד קרוב; (ז) שלא להעיד בשקר; (ח) לעשות לעד זומם באשר זמם לעשות.

הלכות ממרים. יש בכללן תשע מצוות - שלש מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטין: (א) לעשות על פי התורה שיאמרו בית דין הגדול; (ב) שלא לסור מדבריהם; (ג) שלא להוסיף על התורה, לא במצוות שבכתב, ולא בפרושן שלמדנו מפי השמועה; (ד) שלא לגרע מן הפל; (ה) שלא לקלל אב ואם; (ו) שלא להכות אב ואם; (ז) לכבד אב ואם; (ח) ליראה מאב ואם; (ט) שלא יהיה הבן סורר ומורה על קול אביו ואמו.

הלכות אבל. יש בכללן ארבע מצוות - אחת מצוות עשה, ושלוש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטין: (א) להתאבל על הקרובים, ואפלו כהן מתטמא ומתאבל על הקרובים; ואין אדם מתאבל על הרוגי בית דין, ולפי זה כללתי הלכות אלו בספר זה, שהם מעין קבורה ביום מיתה, שהיא מצוות עשה; (ב) שלא יטמא כהן גדול לקרובים; (ג) שלא יכנס עם המת באהל; (ד) שלא יטמא כהן הדיוט לנפש אדם, אלא לקרובים בלבד.

הלכות מלכים ומלחמות. יש בכללן שלש ועשרים מצוות - עשר מצוות עשה, ושלוש עשרה מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטין: (א) למנות מלך מישראל; (ב) שלא ימנה מלך מקהל גרים; (ג) שלא ירבה לו המלך נשים; (ד) שלא ירבה לו סוסים; (ה) שלא ירבה לו כסף וזהב; (ו) להחרים [להשמיר] שבועה עממין; (ז) שלא להחיות מהן נשמה; (ח) למחות זרעו של עמלק; (ט) לזכר מה שעשה לנו עמלק; (י) שלא לשפח מעשיו הרעים ואריבתו בדרך; (יא) שלא לשכן בארץ מצרים; (יב) לשלח שלום ליושבי העיר כשצרים עליה, ולדון בה באשר מפרש בתורה, אם תשלים ואם לא

~ יום רביעי ה' אדר ~

משך חסדך לידעך, וצדקתך לישרי לבי.

ספר ראשון והוא ספר

המדע

הלכותיו חמש, וזה הוא סודין: הלכות יסודי התורה, הלכות דעות, הלכות תלמוד תורה, הלכות עבודה זרה וחקות הגוים, הלכות תשובה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ה' אדר - ספר המדע - הלכות יסודי התורה קלה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֶן; (א) לִידַע שְׂיֵשׁ שָׁם אֱלוֹהִים; (ב) שְׁלֹא יַעֲלֶה בְּמַחְשָׁבָה שְׂיֵשׁ שָׁם אֱלוֹהִים זֹלָתִי ה'; (ג) לִיְחַדּוֹ; (ד) לְאַהֲבוֹ; (ה) לִירְאָה מִמֶּנּוּ; (ו) לְקַדְּשׁ שְׁמוֹ; (ז) שְׁלֹא לְחַלֵּל אֶת שְׁמוֹ; (ח) שְׁלֹא לְאַבֵּד דְּבָרִים שֶׁנִּקְרָא שְׁמוֹ עֲלֵיהֶן; (ט) לְשַׁמֵּעַ מִן הַנְּבִיא הַמְדַבֵּר בְּשְׁמוֹ; (י) שְׁלֹא לְנַסּוֹתוֹ. וּבִאֹר הַמְצוֹת הָאֵלוֹ - בְּפָרְקִים אֵלוֹ.

פָּרֵק א

הידיעה שה' הוא אלוקי העולם ואדון כל הארץ; שאינו גוף, ושהוא אחד ואין שני לו.

א. יְסוּד הַיְסוּדוֹת וְעִמּוּד הַהֲכָמוֹת [המחקריות], לִידַע שְׂיֵשׁ שָׁם אֱלוֹהִים מְצוֹי רֵאשׁוֹן. והוא מְמַצֵּא כָּל הַנְּמַצָּא; [בורא כל הנבראים] וְכָל הַנְּמַצָּאִין מִן שָׁמַיִם וְאָרֶץ וְמַה שְׁבִינִיהֶן, לֹא נִמְצָאוּ אֶלָּא מֵאֲמַתַּת הַמְּצָאוֹי.

א) שיש במציאות. המילה 'שם' בהלכה זו, אין כוונתה על מקום מסוים אלא על הימצאות כללית. ב) נמצא ראשון - הקב"ה - שהוא קדמון לכל דבר אחר שבעולם וגם לְמֶן, כלומר, שמציאותו קיימת מאז ומתמיד. ג) ממציותו האמיתית, הנצחית, נובעת ומתקיימת מציאותם של כל הנבראים.

ב. וְאִם יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת שֶׁהוּא אֵינוּ מְצוֹי, אֵין [אף] דְּבַר אַחַר יָכוֹל לְהַמְצִיאָתוֹ.

ד) אם נתאר לעצמנו מצב בו הקב"ה ח"ו כביכול אינו נמצא. ה) במצב שכזה, העולם וכל הברואים שבו לא יהיה קיים, מכיוון שהקב"ה אינו רק ממציא הנמצאים ובוראם, אלא גם מחיה את כולם ומקיימם, הוא סיבת קיומם - ולפיכך לא יוכלו להתקיים אף רגע בלעדיו.

נקודות משיחות קודש

"משך חפדך לידעה, וצדקתך לשרי לב".

בהדרן על הש"ס שאמר האדמו"ר המהר"ש מציין לשתי נקודות:

שתחילתו במ"ם פתוחה - "מאימתי קורין את שמע כו" וסיומו במ"ם סתומה - "ה' יברך את עמו בשלום" ובנוסף, גם תוכן פתיחתו וסיומו זהים; מתחיל בכהנים שתפקידם לברך את ישראל בשלום ומסיים בשלום - "ה' יברך את עמו בשלום".

על דרך זה י"ל שגם הרמב"ם פתח את חיבורו במ"ם פתוחה - "משוך חסדך לידועיך" וסיימו במ"ם סתומה "כמים לים מכסים", וגם תוכן הפתיחה - "לידע שיש שם מצוי ראשון כו", זהה לתוכן הסיום - "לא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד. . . ישיגו דעת בוראם. . . מלאה הארץ דעה את ה' . . . כו".

לעתיד לבוא, תהיה ידיעת אמיתות המצאו גם אצל מי שאינם יהודים כמשמעות הפסוק "כי מלאה הארץ דעה את ה' כו" שכוונתו לכל הבריאה כולה כולל המלאכים שימלאו דעה את ה'. אלא שאצל עם ישראל יהיה ענין ידיעת ה' באופן נעלה יותר ש"היו כל ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים כו".

יין מלכות ספר המדע סימן א' מתוך רמב"ם "פרס המלך"

הִלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה

המצוות הנכללות בהלכות הללו, הן עיקרי התורה ויסודותיה.

יֵשׁ בְּכֻלָּן עֶשֶׂר מְצוֹת - שֵׁשׁ מְצוֹת עֲשֶׂה, וְאַרְבַּע

הפניות לשיחות קודש

הלכות: מדוע לא מנה רבינו מספר הפרקים שבכל הלכה ומספר "הלכות קטנות"? - לקו"ש חכ"ז ע' 231 בשוה"ג. משוך: טעם פתיחת וסיום הספר באות מ"ם - סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 736, יין מלכות ס"א. משוך. . לב: ביאור פנימי בשייכות הפסוק לספר המדע - יין מלכות סי"ב. הלכות יסודי התורה: כאן לא הזכיר רבינו את כל היסודות המוכרים בפיחמ"ש - לקו"ש חכ"ב ע' 71, חכ"ג ע' 90. יש בכללן: אם מנין המצוות שלפני ההלכות כתב רבינו - לקו"ש ח"י"ג ע' 290, חכ"ז ע' 231 בשוה"ג. (א): מדוע נמנתה כמצוה בפני עצמה? - אג"ק חכ"ג ע' קצח. לידע: הצורך לדעת ולהבין את מציאות האלקות - לקו"ש ח"א ע' 279, חכ"ד ע' 23. פרק א: ההכרח ללמוד גם את ארבעת הפרקים הראשונים של הלכות אלו - לקו"ש חכ"ז ע' 232 בשוה"ג. הלכה א: ביאור נרחב בהלכה זו - לקו"ש חכ"ז ע' 237. בעבודה הרוחנית - לקו"ש ח"א ע' 339. יסוד. . החכמות: מקור לזה בוהר - לקו"ש חכ"ז ע' 115, חכ"ט ע' 291. מצוה זו היא יסוד כל המצוות - סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 149. ראשי התיבות של שם "הוי" (דווקא) - לקו"ש חכ"ז ע' 14 הע' 50. אך לא מופיע בפירושו - לקו"ש ח"א ע' 26. בספר היד' נרמזו ענינים מפנימיות התורה - הגש"פ ע' תכא. לידע: תוכן המצוה ופריטיה - לקו"ש ח"א ע' 339 בשוה"ג, ח"כ ע' 23 ובהערות, חכ"ד ע' 6, 43, חכ"ו ע' 59, חכ"ז ע' 251, סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 206, תש"נ ח"א ע' 122, 125, 265, 291, תנש"א ח"א ע' 407, 418. שם: דיוק הלשון "שם" - לקו"ש חט"ז ע' 44 בשוה"ג. מצוי ראשון: דיוק הלשון "מצוי ראשון" - סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 411. ממציא: בכל רגע - לקו"ש חכ"ז ע' 248. כל הנמצא: כל פרטי הנבראים - לקו"ש ח"א ע' 139. אך עיקר רצונו הוא בישראל - לקו"ש ח"ל ע' 151. לא. . הימצא: בדרך ממילא - לקו"ש חכ"ד ע' 42, לכן, אין הדבר מכריח שהוא ית' מתלבש בנבראים - לקו"ש חכ"ה ע' 202 הע' 84. מאמיתת: דיוק הלשון "אמיתת" - סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 678, תש"נ ח"א ע' 74, תשנ"ב ח"א ע' 127. הימצא: דרגת האלקות שלמעלה מהעולם - לקו"ש חט"ז ע' 43, ח"כ ע' 23. שלעתיד לבוא תתגלה - לקו"ש חכ"ג ע' 181. על ידי עבודתנו כעת - לקו"ש ח"ד ע' 112. הלכה ב: החידוש בהלכה זו - לקו"ש ח"י ע' 257 הע' ד"ה ותומשך, סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 151, תש"נ ח"א ע' 126, 266, 291. ואם. . להימצאות: הביאור בפנימיות הענינים - לקו"ש חט"ז ע' 44 הע' 26. להימצאות: לעתיד לבוא יתגלה בבני ישראל שמציאותם היא מעצמותו ית' - לקו"ש חכ"ג ע' 181.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ז. אֱלוֹהַּ זֶה אֶחָד הוּא - וְאִינוּ לֹא שְׁנַיִם וְלֹא יֵתֵר
עַל שְׁנַיִם, אֲלֵא אֶחָד, שְׁאִין פִּיחֻדוֹ [כאחדות] אֶחָד מִן
הָאֶחָדִים הַנִּמְצָאִין בְּעוֹלָם; לֹא אֶחָד כְּמִין [סוג] שֶׁהוּא
כּוֹלֵל אֶחָדִים [=פּרטים] הַרְבֵּה⁷, וְלֹא אֶחָד כְּגוֹף שֶׁהוּא
נִחְלָק לְמַחְלָקוֹת [=חלקים] וְלִקְצוּוֹת [צדדים וכיוונים]⁸; אֲלֵא
יְחִיד שְׁאִין פִּיחֻדוֹ יְחִיד אַחֵר כְּמוֹתוֹ בְּעוֹלָם.

(יד) מִין הָאָדָם, לְדוּגְמָה, כּוֹלֵל אֲנָשִׁים רַבִּים. טו) גּוֹף
הָאָדָם, לְדוּגְמָה, מוֹרַכֵּב מַחְלָקִים שׁוֹנִים: חוֹמֵר וְצוּרָה,
אֲבָרִים שׁוֹנִים פְּנִימִיִּים וְחִיצוֹנִיִּים. וְכֵן כָּל גּוֹף גִּשְׁמִי אַחֵר יֵשׁ
לּוֹ קְצוּוֹת: אֹרֶךְ רוּחַב וְעוֹמֵק.

אלו⁹ הֵיוּ הָאֱלֹהוֹת הַרְבֵּה - הֵיוּ גּוֹפִין וְגִיּוֹת [גופים
חומריים], מִפְּנֵי שְׁאִין הַנִּמְנִין [דברים הניתנים להימנות] הַשְּׁוִין
בְּמִצְיָאוֹתָן [זהים במהותם] נִפְרָדִין [נבדלים] זֶה מִזֶּה אֲלֵא
בְּמֵאֲרָעִין [=מאורעות] שִׁיאָרְעוּ הַגּוֹפּוֹת וְהַגִּיּוֹת. וְאֵלּוּ
הֵיָה הַיּוֹצֵר גּוֹף וְגִיָּה - הֵיָה לּוֹ קֶץ וְתִכְלִית, שְׁאִי
אֶפְשָׁר לְהֵיּוֹת גּוֹף שְׁאִין לּוֹ קֶץ. וְכָל שֵׁישׁ לּוֹ קֶץ
וְתִכְלִית, יֵשׁ לְכַחוֹ קֶץ וְסוֹף.

וְאֵלֵהֵינוּ בְּרוּךְ שְׁמוֹ, הוֹאִיל וְכַחוֹ אֵין לּוֹ קֶץ וְאִינוּ
פּוֹסֵק, שֶׁהֵרִי הַגְּלָגַל סוֹכֵב תְּמִיד, אֵין פְּחוּ פֶת גּוֹף
[חומרי]. הוֹאִיל וְאִינוּ גּוֹף, לֹא יֵאָרְעוּ לּוֹ מֵאֲרָעוֹת
הַגּוֹפּוֹת כְּדִי שִׁיָּהָא נִחְלָק וְנִפְרָד מֵאַחֵר [שבהם יהיה נבדל
מאלו - אחר]; לְפִיכָף, אֵי אֶפְשָׁר שִׁיָּהָא אֲלֵא אֶחָד¹⁰.
וְיִדְעֵת דְּבָר זֶה - מְצוֹת עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "ה'
אֱלֹהֵינוּ, ה' אֶחָד"⁶.

(טז) הִלְכָה זֶה מֵטֵרְתָה לְהוֹכִיחַ בְּהִיגוֹן אֵת אַחֲדוֹת הַמוֹחַלְטוֹת
שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְתוֹכֵן הַדְּבָרִים הוּא: שֶׁאִם נֹאמַר ח"ו
שֵׁישׁ שְׁנֵי אֱלֹקִים שׁוֹיִים בְּמִצְיָאוֹת וּבְמַעֲלָה וְאֵף אֶחָד מֵהֶם
לֹא בְרָא אֵת הַשְּׁנֵי, בְּהַכְרַח נִצְטַרֵּךְ לֹמַר גַּם שֶׁהֵם בְּעֵלֵי גּוֹף
וְלֹא כוֹחַ רוּחָנִי בְּלַבָּד, מְכִיּוֹן שֶׁלֹּא גּוֹף אֵין בְּמֵה הַחֲשִׁיב
אוֹתָם כְּנִפְרָדִים אֶחָד מֵהַשְּׁנֵי הַלֵּימְנוֹת בְּתוֹר שְׁנַיִם. שֶׁהֵרִי
דְּבַר אֶחָד מוֹבְדֵל מֵהַשְּׁנֵי רַק בְּאֲמִצְעוֹת שִׁינוּיִם פִּיזִיִּים שֵׁישׁ
בִּינֵיהֶם אוֹ עַל יְדֵי מֵאֲרָעוֹת שֶׁאִירְעוּ רַק לְאֶחָד מֵהֶם.
לְדוּגְמָה, שְׁנֵי מִטְבְּעוֹת זֵהִים לְחִלוּטִין, נִפְרָדִים אֶחָד מֵהַשְּׁנֵי
בְּכֵן שְׁכַל אֶחָד תּוֹפֵס לְעַצְמוֹ מִקּוֹם מִיּוּחָד. מֵה שְׁמִבְדִּיל
בִּינֵיהֶם אִם כֵּן, זֶהוּ שִׁינוּי מְקוּמִי, וְשִׁינוּיִם אוֹ מְקָרִים כֹּאֲלֵה

ג. וְאֵם יַעֲלֶה עַל הַדְּעַת שְׁאִין כָּל הַנִּמְצָאִין מְלַבְּדוֹ
מְצוּיּוּן, הוּא לְבַדּוֹ יִהְיֶה מְצוּי וְלֹא יִבְטַל הוּא
לְבַטּוּלָן [מציאותו אינה תלויה בהם]; שֶׁכָּל הַנִּמְצָאִין צְרִיכִין
לוֹ [מציאותם תלויה בו], וְהוּא בְּרוּךְ הוּא אִינוּ צְרִיךְ לָהֶן,
וְלֹא [א-7] לְאֶחָד מֵהֶן.

לְפִיכָף אֵין אֲמַתָּו [מציאותו] כְּאֲמַתָּת אֶחָד מֵהֶן.
(ו) אִם נֹתַר לְעַצְמָנוּ מִצַּב בּוֹ אֵין עוֹלָם וּבְרוּאִים, אֲלֵא רַק
הַקִּב"ה נִמְצָא.

ד. הוּא שֶׁהִנְבִּיא אֹמֵר: "וְה' אֱלֹהִים אֶמֶת"² - הוּא
לְבַדּוֹ הָאֶמֶת [הקיים הנצחי], וְאֵין לְאַחֵר אֶמֶת כְּאֲמַתּוֹ.
וְהוּא שֶׁהַתּוֹרָה אֹמְרָת: "אֵין עוֹד מְלַבְּדוֹ"³, כְּלֹמֵר
- אֵין שָׁם מְצוּי אֶמֶת מְלַבְּדוֹ כְּמוֹתוֹ.

(ז) זוֹלַת הַקִּב"ה אֵין בְּכָל הַמִּצְיָאוֹת מְצוּי נִצְחִי וְקִיִּים כְּמוֹתוֹ.

ה. הַמְצוּי הַזֶּה - הוּא אֱלֹהֵי הָעוֹלָם, אֲדוֹן כָּל
הָאָרֶץ. וְהוּא הַמְּנַהֵיג [את] הַגְּלָגַל בְּכַחַ שְׁאִין לּוֹ קֶץ
וְתִכְלִית [סוף וכליון], בְּכַחַ שְׁאִין לּוֹ הַפֶּסֶק; שֶׁהַגְּלָגַל
סוֹכֵב תְּמִיד, וְאֵי אֶפְשָׁר שֶׁיִּסָּכַב בְּלֹא מְסַבֵּב; וְהוּא
בְּרוּךְ הוּא הַמְּסַבֵּב אוֹתוֹ, בְּלֹא יָד וְלֹא גּוֹף.

(ח) מֵעֲטַפְת כְּדוּרִית הַסּוֹכֵבַת וּמְנִיעָה אֵת מַעֲרֻכּוֹת הַשָּׁמַיִם.
(ט) שֶׁהֵרִי הַגְּלָגַל הוּא גּוֹף, וְכָל גּוֹף אִינוּ מִתְנוּעַע מֵעַצְמוֹ בְּלִי
כוֹחַ אַחֵר שְׁמַנִּיעַ אוֹתוֹ. י) אֲלֵא כְּכּוֹחוֹ הַרוּחָנִי הַבְּלָתִי
מוֹגַבֵּל. שֶׁהֵרִי אִם הַקִּב"ה הֵיָה גּוֹף פִּיזִי שְׁבַהכְרַח מוֹגַבֵּל
כְּכּוֹחוֹ, לֹא הֵיָה הַגְּלָגַל מִסְתּוֹכֵב תְּמִיד בְּלִי קֶץ וְסוֹף.

ו. וְיִדְעֵת דְּבָר זֶה - מְצוֹת עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲנֹכִי
ה' אֱלֹהֶיךָ"⁴. וְכָל הַמַּעֲלָה עַל דְּעָתוֹ שֵׁישׁ שָׁם
אֱלוֹהַּ אַחֵר חוּץ מִזֶּה - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר:
"לֹא יִהְיֶה לָּךְ אֱלֹהִים אַחֲרַיִם עַל פְּנֵי"⁵, וְכּוֹפֵר
בְּעַקְרֵי, שֶׁזֶה הוּא הָעֵקֶר הַגְּדוֹל שֶׁהַכָּל תְּלוּי בּוֹ.

(יא) פִּירוּשׁ הַפֶּסֶק: אֲנֹכִי ה' שְׁמִצְיָאוֹתֵי הֵיָה נִצְחִית וְקִיִּימַת
תְּמִיד, וְלְפִיכָךְ - אֲנֹכִי גַם "אֱלֹקִיךָ" וְעַלֶיךָ לְהַכִּיר
בְּאֱלֹקוֹתֵי וְלִקְיִים אֵת מִצְוֹתַי. (יב) בְּעִיקְרוֹ שֶׁל עוֹלָם,
בְּקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. (יג) מִצְיָאוֹתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
וְאַחֲדוֹתוֹ הֵיָה עֵיקֶר גְּדוֹל, וְהַכּוֹפֵר בּוֹ - כּוֹפֵר בְּכּוֹל.

2. ירמיה, י' י. 3. דברים ואתחנן, ד, לה. 4. שמות יתרו, כ, ב. 5. שם, פסוק ג. 6. דברים ואתחנן, ו, ד.

שכל . . לו: חלק מ"אמיתת" האלקות - שה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 728. והוא . . לתן: החידוש - שה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 659. הוא לבדו האמת: ביאור
- לקו"ש חל"ג ע' 88. והוא . . כלומי: ביאור שיטת רבינו בפירוש הפסוק - לקו"ש חכ"ד ע' 43. וידיעת דבר זה: הראיות וההוכחות אינן חלק
ממצות ידיעת ה' - שה"ש תשמ"ח ח"א ע' 207. אנכי ה' אלוקיך: מדוע מפסוק זה דווקא? - לקו"ש חכ"ז ע' 114, שה"ש תשי"ג ח"א ע' 286. לא
. . פני: גדר הלא - לקו"ש ח"א ע' 280.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ודמות אחרת, זהו סימן שאין לו צורה ודמות כלל, וכל הדמויות באמצעותן הוא מתגלה, הן רק חזיון. את מהותו האמיתית של הקדוש-ברוך-הוא, אף אדם לא מסוגל להבין ולקלוט.

יש רק בגופים. ומאחר שכבר הוכח בהלכה שהקדוש-ברוך-הוא אינו גוף, שהרי הוא מניע את הגלגל תמיד ללא כל שינויים, ממילא יתחייב מזה, שהוא אחד ואין שני לו.

ח. הרי מפרש בתורה ובנביא, שְׁאִין הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גוֹף וְגוֹיָהּ, שְׁנֵאמַר: "כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם, הוּא הָאֱלֹהִים בְּשֵׁמִים מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת", וְהַגּוֹף לֹא יִהְיֶה [אינו יכול להיות] בְּשֵׁנֵי מְקוֹמוֹת; וְנֵאמַר: "כִּי לֹא רְאִיתֶם כָּל תְּמוּנָה",⁸ וְנֵאמַר: "וְאֵל מִי תִדְמִינִי, וְאֲשׁוּהוּ";⁹ וְאֵלֹהֵי הַגּוֹף, הֵיךְ הוּמָה לְשֹׁאֵר גּוֹפִים.

י. מה • הוא זה

שְׁבִקְשׁ מֹשֶׁה רַבְּנוּ לְהַשִּׁיג, כְּשֵׁאמַר "הֲרֵאֲנִי נָא אֶת כְּבֹדְךָ"?¹⁹ **בְּקֶשׁ לִידַע אֲמַתַּת הַמְצָאוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁיִּהְיֶה יְדוּעַ בְּלִבּוֹ כְּמוֹ יְדִיעַת אֶחָד מִן הָאֲנָשִׁים שֶׁרָאָה פְּנֵיו וְנִחְקְקָה צוּרְתּוֹ בְּקַרְבּוֹ, שֶׁנִּמְצָא אוֹתוֹ הָאִישׁ נִפְרָד בְּדַעְתּוֹ מִשְׁאֵר הָאֲנָשִׁים; כִּף בְּקֶשׁ מֹשֶׁה רַבְּנוּ לְהִיּוֹת מְצִיאַת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִפְרָדֵת בְּלִבּוֹ מִשְׁאֵר מְצִיאַת הַנִּמְצָאִין, עַד שֶׁיִּדַע אֲמַתַּת הַמְצָאוֹ כְּמָה שֶׁהִיא. וְהִשִּׁיבּוֹ בְּרוּךְ הוּא, שְׁאִין כַּח בְּדַעַת הָאָדָם הַחַי שֶׁהוּא מַחְבֵּר מִגּוֹף וְנַפְשׁ, לְהַשִּׁיג אֲמַתַּת דְּבָר זֶה עַל פְּרִיּוֹ [לתכליתו].**

השגת הרמב"ד
מה . . שראה א"א, אין דעתי מיושבת על דבריו והלא ראה על הר סיני מכבודו ובארבעים יום של לוחות הראשונות מה שלא ראה נביא וחזוה עד שקנאו בו מלאכי השרת ובקשו לדחפו עד שאחוז בכסא הכבוד ומה היה צריך עוד. ועוד אם היתה זאת הבקשה מה צורך בתשובה לומר וחנותי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם. אבל לפי שאמר לו הבורא לא אעלה בקרבך פן אכלך בדרך ובקש משה שישב והוא אומרו הודיעני נא את דרכיך ואמר לו פני ילכו והניחותי לך ואמר משה אם אין פניך הולכים כלומר אל תאמר כשכנסת לארץ תלך עמנו כי מכאן לא נסע עד שתשוב עמנו ואמר לו הבורא גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה ויאמר הרמב"ם נא את כבודך כלומר מיד אני רוצה לראות ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם ה' וגו' ואדיעך בעברי והעם אשר הכעיסוני יהיה מי שאחון עליו ולא על כולם. ופני ואחורי סוד גדול הוא ואין ראוי לגלותו לכל אדם ואולי בעל הדברים הזה לא ידעהו.

(ז) בנוסף להוכחה ההגיונית שהובאה באריכות בהלכה הקודמת שהקדוש-ברוך-הוא אינו גוף, יש לכך ראיה גם מהתנ"ך.

ט. אם כן, מה הוא זה שְׁנֵאמַר בַּתּוֹרָה: "וְתַחַת רַגְלָיו"¹⁰, "בַּתּוֹכִים בְּאֶצְבָּע אֱלֹהִים"¹¹, "יַד ה' יִשְׁמַר עֵינָיו ה'"¹³, "אֲזַנֵּי ה'"¹⁴, וְכִיּוֹצֵא בַּדְּבָרִים הָאֵלֵּהּ? - הַפֶּל לְפִי דַעְתָּן [=הבנתם] שֶׁל בְּנֵי אָדָם הוּא, שְׁאִין מְפִרִין אֵלָּא הַגּוֹפּוֹת; וְדַבְרָה תּוֹרָה כְּלוּמָר בְּנֵי אָדָם. וְהַכֹּל כְּפוּיִן הֵן, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר: "אִם שְׁנוֹתַי בְּרַק חֲרִבִי"¹⁵; וְכִי חֲרִב יֵשׁ לוֹ, וּבְחֲרִב הוּא הוֹרֵג? ! אֵלָּא מִשָּׁל, וְהַפֶּל מִשָּׁל.

(ח) הרי כל אלה הם אברי גוף? (ט) בהבנתם הראשונית, בני האדם מסוגלים לקלוט ולהחשיב רק מציאות גופנית מוחשית. (כ) התורה משתמשת בכינויים וביטויים הלקוחים מתוך חיי האדם וסביבתו, כדי להמחיש לו דברים ורוחניים.

רְאִיָּה לְדַבֵּר זֶה, שְׁנֵבִיא אֶחָד אוֹמֵר שֶׁרָאָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא "לְבוּשָׁה פְתִלְג חֲזָר" [לבושו כשגל לבן]¹⁶, וְאַחַר רָאֵהוּ "חֲמוּץ [אדום] בְּגָדִים מְבֻצָּרָה"¹⁷; וּמֹשֶׁה רַבְּנוּ עֲצָמוֹ רָאֵהוּ עַל הַיָּם [בְּקִרְעַת ים סוף] כְּגִבּוֹר עוֹשֶׂה מְלַחְמָה, וּבְסִינֵי בְּשָׁלִיחַ צְבוּר עֲטוּף. לוֹמַר, שְׁאִין לוֹ דְמוּת וְצוּרָה¹⁸, אֵלָּא הַכֹּל בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה וּבְמַחְזָה; וְאֲמַתַּת הַדְּבָרִים - אֵין דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם יְכוּלָּה לְהַשִּׁיגוֹ וּלְחַקְרוֹ; וְזֶה הוּא שְׁאֵמַר הַפְּתוּב: "הַחֲקֵר אֵלֹהֵי תַמְצָא, אִם עַד תִּכְלִית שְׂדֵי תַמְצָא"¹⁸.

(כא) מכיוון שלכל אחד הקדוש-ברוך-הוא נגלה בצורה

הוא נפרדת בליבו משאר הנמצאים, עד שהשיג מאמתת המצוא דבר שנופרד הקדוש ברוך הוא בדתו משאר הנמצאים, כמו שיפרד אחד מן האנשים שראה אחריו, והשיג כל גופו ומלבושו בדתו משאר האנשים; ועל דבר זה רמז הפתוב ואמר: "וראית את אחרי, ופני לא יראו"²⁰ כג.

(כג) תוכן הלכה זו הוא: משה רבינו ביקש להכיר ולדעת את מהותו של הקדוש-ברוך-הוא לאמיתתה, עד כדי כך שיוכל להבחין בין מציאותו של הקדוש-ברוך-הוא למציאות שאר הברואים. רצונו של משה היה להכיר את ה', כמו שאדם מכיר אדם שני אחרי שהסתכל עליו וצורת פניו נרשמה בזיכרונו היטב ולא יתבלבל בינו לבין איש אחר. על בקשה

7. דברים-ואתחנן, ד, לט. 8. שם, פסוק טו. 9. ישעיה, מ, כה. 10. שמות-משפטים, כד, י. 11. שמות-כי תשא, לא, יח. 12. שמות-ווארא, ט, ג. 13. זכריה, ד, י. 14. במדבר-בעלותך, יא, א. 15. דברים-האזינו לב, מא. 16. דניאל, ז, ט. 17. ישעיה, סג, א. 18. איוב, יא, ז. 19. שמות-כי תשא, לג, יח. 20. שם, פסוק כג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

דְּבַרְהָ תוֹרָה פִּלְשׁוֹן פְּנֵי אָדָם²⁵. וְכֵן הוּא אוֹמֵר:
"הֵאֲתִי הֵם מִכְעִיסִים"²⁶;

הַרְי הוּא אוֹמֵר: "אֲנִי ה', לֹא שְׁנִיתִי"²⁷, וְאֵלוֹ הִנֵּה
פְּעָמִים פּוֹעֵס וּפְעָמִים שָׁמַח, הִנֵּה מִשְׁתַּנֵּה. וְכָל
הַדְּבָרִים הָאֵלוֹ אֵינָן מְצוּיִין אֲלֵא לְגוֹפִים הָאֲפֵלִים
הַשְּׁפָלִים [החומריים], שׁוֹכְנֵי בְּתֵי חֹמֵר אֲשֶׁר בְּעֶפְר
יְסוּדָם. אֲבָל הוּא בְּרוּךְ הוּא יִתְעַלֶּה וְיִתְרוֹמֵם עַל כָּל
זֶה.

פָּרָק ב

מצות אהבת ויראת ה'; שלוש דרגות בנבראים,
ושמות המלאכים; אחדות ה'.

א. הָאֵל הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה - מְצוּה לְאֲהֹבוֹ
וְלִירְאָה הֵימָנוּ [ממנו], שְׁנֹאמֵר: "וְאֶהְבֶּת אֶת ה'
אֱלֹהֶיךָ"²⁸, וְנֹאמֵר: "אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא"²⁹.
ב. וְהֵיאֵף הִיא הַדְּרָךְ לְאֶהְבָתוֹ וְיִרְאָתוֹ? בְּשַׁעֲה
שִׁיתְבוֹנֵן הָאָדָם בְּמַעֲשָׂיו וּבְרוּאָיו הַנִּפְלְאִים
הַגְּדוֹלִים, וְיִרְאָה מִהֵן חֲכָמָתוֹ שְׂאִין לֵה עֲרֵף וְלֹא קִין
[גבול וסוף] - מִיָּד הוּא [האדם] אוֹהֵב וּמְשַׁבַּח וּמְפָאֵר,
וּמְתַאֲנֶה תַאֲוָה גְּדוֹלָה לִידַע הַשֵּׁם הַגְּדוֹל, כְּמוֹ
שְׂאֵמֵר דָּוִד: "צִמְאָה נַפְשִׁי לֵאלֹהִים, לְאֵל חֵי"³⁰.
וּכְשֶׁמַּחְשֵׁב בַּדְּבָרִים הָאֵלוֹ עֲצָמָן³¹, מִיָּד הוּא נִרְתַּע
לְאֲחֹרָיו, וְיִירָא וְיִפְחַד וְיִדַע שֶׁהוּא בְּרִיָּה קְטַנָּה
שְׁפִלָּה אֲפֵלָה³², עוֹמֵד בְּדַעַת קְלָה [רַפָּה] מְעוּטָה לְפָנֵי
תְּמִים דְּעוֹת, [השם, שדעתו שלמה], כְּמוֹ שְׂאֵמֵר דָּוִד: "כִּי
אֶרְאֶה שְׂמִיךְ .. מָה אָנוּשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ"³¹.

(א) כאשר האדם מתבונן באותם דברים המביאים לידי אהבת
ה' ומבין את אפסיותו וריחוק ערכו לעומת הבורא, הוא
מגיע גם לידי יראת ה'. (ב) שאינה נחשבת למציאות.

וּלְפִי הַדְּבָרִים הָאֵלוֹי אֲנִי מְבָאֵר כְּלָלִים גְּדוֹלִים
מִמַּעֲשֵׂה רְבוֹן הַעוֹלָמִים, כְּדִי שְׂיִהְיוּ פֶתַח לְמִבְיַח
לְאֹהֵב אֶת הַשֵּׁם, כְּמוֹ שְׂאֵמֵר חֲכָמִים בְּעִנְיֵן אֶהְבָּה

זו השיב הקדוש-ברוך-הוא למה: "וראית את אחריו, ופני
לא ייראו". כלומר: ביקשת בקשה גבוהה מדי. אמנם, אתה
תשיג את מהותי יותר מהקודמים לפניך והבאים אחרך,
אבל גם כן רק את מקצתה ולא כולה - "כי לא יראני האדם
וחי": אדם חי, המחובר מגוף ונפש, אין כוח בדעתו להשיג
את מהותי כמו שהיא.

יא. וְכִיּוֹן שֶׁנִּתְבָּרַר שְׂאִינוֹ גּוֹף וְגוּיָה, יִתְבָּאֵר שְׂלֵא
יֶאָרְעוּ וְלֹא אֶחָד מִמְאֲרְעוֹת הַגּוֹף: לֹא חֲבוּר וְלֹא
פְרוּד³³, וְלֹא מְקוּם וְלֹא מִדָּה, וְלֹא עֲלִיָּה וְלֹא יִרְיָדָה,
וְלֹא יָמִין וְלֹא שְׂמָאל, וְלֹא פָּנִים וְלֹא אַחֹר, וְלֹא
יִשִּׁיבָה וְלֹא עֲמִידָה; וְאִינוֹ מְצוּי בְּזָמָן³⁴, עַד שְׂיִהְיָה
לוֹ רֵאשִׁית וְאַחֲרִית [=קדימה ואחרון] וּמְנַן שְׁנַיִם; וְאִינוֹ
מְשֻׁתָּנֶה, שְׂאִין לוֹ דְּבַר שְׂיִגְרָם לוֹ שְׁנוּי.

(כד) לא הרכבה ולא הפרדה. כל המקרים והפעולות
המובאים כאן הם תכונות גופניות, ולכן אינם אצל הקדוש-
ברוך-הוא שאינו גוף. (כה) שהרי הוא קדם לכל דבר וגם
לזמן, כמבואר לעיל; וכמו שאין לו התחלה וראשית, כך גם
אין לו סוף וכיליון.

וְאִין לוֹ לֹא מוֹת וְלֹא חַיִּים כְּחַיֵּי הַגּוֹף הַחַיִּי, וְלֹא
סְכָלוֹת [=טפשות] וְלֹא חֲכָמָה כְּחֲכָמַת הָאִישׁ הַחֲכָם³⁵, לֹא
שְׁנָה וְלֹא הִקְיָצָה, [=ערוה], וְלֹא כְּעַס וְלֹא שְׂחוּק, וְלֹא
שְׂמִתָּה וְלֹא עֲצָבוֹת, וְלֹא שְׂתִיקָה וְלֹא דְבוּר כְּדְבוּר
הָאָדָם. כִּף אָמְרוֹ חֲכָמִים: 'אִין לְמַעַלָּה לֹא יִשִּׁיבָה
וְלֹא עֲמִידָה, וְלֹא עֲרֵף [=אחור] וְלֹא עֲפוּי' [=עייפות]²¹.

(כו) מכיוון שהחיים הגופניים הם כתוספת לגוף האדם ולא
חלק ממהותו; ואילו הקדוש-ברוך-הוא שאינו גוף ואינו
מורכב, אין לו שום תוספת - אלא הוא וחיו מהות אחת.
(כז) שחכמתו של האדם החכם, היא תוספת על מהותו;
ואילו הקדוש-ברוך-הוא, הוא וחכמתו דבר אחד.

יב. וְהוֹאִיל וְהִדְבָּר כִּף הוּא, כָּל הַדְּבָרִים הַלְלוֹ
וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן שְׁנֹאמְרוּ בְּתוֹרָה וּבְדְבָרֵי נְבִיאִים - הַכָּל
מְשַׁל וּמְלִיצָה [=כִּישׁוּי ספרותי] הֵן, כְּמוֹ שְׁנֹאמֵר: "יּוֹשֵׁב
בְּשָׂמַיִם יִשְׁתַּחֲוֶה"²², "כְּעַסוּנִי בְּהַבְלִיָּהֶם"²³, "בְּאֲשֶׁר
שָׁשׁ ה'"²⁴, וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן. עַל הַכָּל אָמְרוֹ חֲכָמִים:

21. חגיגה, טו, א. 22. תהלים, ב, ד. 23. דברים-האזינו, לב, כא. 24. דברים-כי, תבוא כח, סג. 25. ברכות, לא, ב. 26. ירמיה,
ז, ט. 27. מלאכי, ג, ו. 28. דברים-ואתחנן, ו, ה. 29. דברים-עקב, י, כ. 30. תהלים, מב, ג. 31. תהלים, ח, דיה.

הפניות לשיחות קודש

הלכה ב: ביאור נרחב בזה - לקו"ש חל"ד ע' 32, 175. הדרך: גם הדרך לאהבת ה' נכללת במצוה - לקו"ש חכ"ו ע' 117, חכ"ד ע' 495. בשעה
. . הגדולים: זוהי עבודת התפילה - סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 158. שיתבונן: כאן מרמז ללימוד פנימיות התורה - לקו"ש ח"ל ע' 294. ההכרה
להתבונן באלקות - לקו"ש ח"י ע' 229, 235, ח"א ע' 246, ח"ח ע' 228, ח"ג ע' 2, חכ"ג ע' 86, ח"ע ע' 49. לידע: יתבונן, "יראה" "לידע", שלוש
דרגות - לקו"ש חט"ו ע' 143, והע' 50.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַכְּבִדִים³³, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר: "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ, אֲשֶׁר אֵכֶלֶה הוּא"³³, וְאֵינוֹ אֲשֶׁר אֱלֹא מְשֻׁלִּיט. וְכֵמוֹ שְׁנֹאֲמַר: "עֲשֵׂה מְלָאכָיו רִחוּת, מְשֻׁרְתָיו אֲשֶׁר לֹהֵט"³⁴.

(טז) והרי מבואר בהלכה הקודמת שהמלאכים אינם בעלי גוף, ואם כן, איך הנביאים מתארים את המלאך כאש ובעל כנפיים? (ז) כל התיאורים הללו משמשים רק כמשל. (יח) מים ועפר הם גופים כבדים, ואש ורוח הם גופים קלים. וכוונת הנביאים בתיאור המלאכים כאש ובעלי כנפיים היא, להדגיש שהם אינם דומים לגופים הכבדים. אך באמת אין להם כלל גוף. (יט) מובן ופשוט שהקב"ה אינו אש, והדימוי לאש הוא רק כמשל כנ"ל. (כ) מכך שבתחילת הפסוק מכוונים המלאכים רוח ובסוף הפסוק מכוונים אש, מוכח כי באמת הם אינם רוח ואינם אש, וכל ההשוואה היא רק משל.

ד. וּבַמָּה יִפְרְדוּ הַצְּרוּרֹת זֹו מִזֹּו, וְהִרִי אֵינָן גּוֹפִינָן? א. לְפִי שְׂאֵינָן שְׁוִין בְּמִצִּיאוֹתָן³⁵, אֱלֹא כָּל אֶחָד מֵהֶן לְמִטָּה מִמְעַלְתּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְהוּא מִצִּוֵּי מִכְחוֹ, זֶה לְמַעַלָּה מִזֶּה; וְהַפֶּל נִמְצָאִין מִכְחוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְטוֹבוֹ³⁶. וְזֶה הוּא שְׁרָמְזוֹ שְׁלֵמָה בְּחֻקְמֹתָיו וְאָמַר: "כִּי גְבוּהַ מַעַל גְּבוּהַ שְׁמַר, וְגְבוּהֵימ עֲלֵיהֶם"³⁵.

(כא) על פי המבואר בהלכות הקודמות לא מובן כיצד המלאכים נחשבים לנבראים נפרדים אחד מהשני. הרי ההיווצרות של כל נברא כדבר בפני עצמו, נובעת מחמת השינויים שישנם בין גוף של כל נברא למשנהו, והרי המלאכים אינם מורכבים מגוף, ואם כן, כיצד נפרדות צורות המלאכים זו מזו? (כב) ההתחלקות של המלאכים למציאויות נפרדות נוצר מכך שהם אינם דומים זה לזה במעלתם הרוחנית. (כג) כל אחד נוצר מהמלאך השני שלמעלה ממנו, וכולם יחד נבראו מכוחו של הקב"ה. (כד) על ריבוי דרגות המלאכים.

ו. זֶה שְׂאֵמְרֵנוּכָּה לְמִטָּה מִמְעַלְתּוֹ, אֵינָה מַעַלְתֵּי מְקוֹם³⁷ כְּמוֹ אֲדָם שִׁיּוֹשֵׁב לְמַעַלָּה מִחֲבֵרוֹ; אֱלֹא כְּמוֹ שְׂאוּמְרִים בְּשֵׁנֵי חֻקְמֵימ שְׂאֶחָד גְּדוֹל מִחֲבֵרוֹ בְּחֻקְמָה, שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִמְעַלְתּוֹ שֶׁל זֶה, וְכֵמוֹ שְׂאוּמְרִים בְּעֵלָה³⁸, שֶׁהִיא לְמַעַלָּה מִן הָעֲלוּלִי³⁷.

[תוצאה].

(כה) בהלכה הקודמת. (כו) לדוגמה, השכל גורם את המידות והוא נעלה מהן.

אֶתְהָ מִפִּיר אֶת מִי שְׂאֵמְר וְהָיָה הָעוֹלָם³².

(ג) על פי הדברים האמורים, אשר על ידי התבוננות בגדולת ה' מגיע האדם לידי אהבתו ויראתו. (ד) אמצעי לאדם המתבונן. (ה) על ידי התבוננות בתורת ה' ובמצוותיו, וכן על ידי התבוננות בנפלאות הבריאה.

ג. כָּל מָה שְׂבִרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ, נַחֲלֵק לְשִׁלְשָׁה חֻלְקִים: מְהֵם בְּרוּאִין שְׁהֵן מְחַבְרִין [מורכבים] מְגַלְם וְצוּרָה - וְהֵם נְהוּין וְנִפְסְדִין תְּמִיד, כְּמוֹ גּוֹפּוֹת הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה וְהַצְּמָחִים וְהַמִּתְכּוֹת³⁹. וּמֵהֶן בְּרוּאִין שְׁהֵן מְחַבְרִין מְגַלְם וְצוּרָה, אֲבָל אֵינָן מְשֻׁתְּנִים מִגּוֹף לְגוֹף וּמִצוּרָה לְצוּרָה כְּמוֹ הָרְאשׁוֹנִים [הסוג הראשון], אֱלֹא צוּרְתָן קְבוּעָה בְּגִלְמָן לְעוֹלָם, וְאֵינָן מְשֻׁתְּנִין כְּמוֹ אֱלוֹי - וְהֵן הַגְּלָגְלִים [גרמי שמים] וְהַכּוֹכְבִים שְׂבָהָן, וְאֵין גְּלָמָם כְּשֶׂאָר גְּלָמִים וְלֹא צוּרְתָם כְּשֶׂאָר צוּרֹת⁴⁰.

(ו) החלק הראשון הוא. (ז) הגולם, הוא החומר של הנברא. הצורה, היא הנפש הרוחנית של הנברא שבה מתבטאת הייחודיות שלו משאר הברואים. למשל, צורת האדם היא השכל, כי על ידי השכל נחשב האדם למדבר ובכך הוא מתייחד משאר הנבראים שאינם בעלי שכל. (ח) נבראים וכעבור תקופה מתפרקים וחוזרים ליסודות שמהם הם נבראו. (ט) שהם מדבר, חי, צומח ודומם. דברים אלו אינם קיימים לעולם, כמו גוף האדם, למשל, שלאחר הפטירה מתפרק וחוזר להיות עפר. (י) החלק השני הוא. (יא) הנבראים מהסוג הראשון מתפרקים כעבור תקופה וחוזרים למקורם, אך הכוכבים והגלגלים שברקיע, נשארים כפי שהם נבראו בתחילה וקיימים לעולם. (יב) מכיוון שהם אינם משתנים.

וּמֵהֶן בְּרוּאִין צוּרָה בְּלֹא גְלָם כְּלָלִי - וְהֵן הַמְּלָאכִים, שֶׁהֵמְלָאכִים אֵינָן [בעלי] גּוֹף וְגוּיָה, אֱלֹא צוּרֹת נִפְרְדוֹת זֹו מִזֹּו⁴¹.

(יג) החלק השלישי הוא. (יד) המורכבים מנפש רוחנית בלבד ללא חומר. (טו) למרות שאין להם גוף, גם בהם ישנם חילוקי דרגות, וכפי שיתבאר בהלכה ה'.

ד. וּמָה הוּא זֶה שֶׁהַנְּבִיאִים אוֹמְרִים, שְׂרָאוּ הַמְּלָאָךְ אֲשֶׁר וּבַעַל כְּנַפְּיָם⁴²? הַפְּלִי בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה וְדָרְךָ חִידָה [משל], לוֹמְר שְׂאֵינוֹ גּוֹף וְאֵינוֹ כְּבֵד בְּגוֹפּוֹת

32. ספרי, דברים-ואתחנן, ו, ו. 33. דברים-ואתחנן, ד, כד. 34. תהלים, קד, ד. 35. קהלת, ה, ז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַרְאוּנָה לְבַ עַד יְתוֹשׁ קֶטֶן שֶׁיְהִי בְּטָבוֹר [באמצע] הָאָרֶץ - הַכֹּל מִכַּח אֲמָתוֹ [של הבורא] נִמְצְאוּ. וְלִפִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ עֲצָמוֹ וּמְפִיר גְּדֹלוֹ וְתַפְאֲרָתוֹ וְאֲמָתוֹ, הוּא יוֹדֵעַ הַכֹּל [כל הנמצאים כולם] וְאֵין דְּבָר נֶעְלַם מִמֶּנּוּ לֵב.

לב) המלאכים במדרגה הגבוהה ביותר - חיות הקודש. לג) כל אדם המתכנן ומרכיב דבר מה, יודע את כל פרטי תוכניתו, וכל שכן שכן הדבר אצל בורא העולם ומנהיגו.

ל. הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְפִיר אֲמָתוֹ, וְיוֹדֵעַ אוֹתָהּ כְּמוֹת שֶׁהִיא. וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּדַעַה שֶׁהִיא חוּץ מִמֶּנּוּ כְּמוֹ שֶׁאֵנוּ יוֹדְעִין, שֶׁאֵין אָנוּ וְדַעַתְנוּ אֶחָד. אֲכָל הַבוּרָא - הוּא וְדַעַתּוֹ וְחַיּוֹ אֶחָד, מִכָּל צַד וּמִכָּל פֶּנֶה; שֶׁאֵלְמֵלָא [=אילו] הִיָּה חַי בְּחַיִּים וְיוֹדֵעַ בְּדַעַה [שחיו ממנו], הִיָּה שֵׁם אֱלֹהוֹת הַרְבֵּה - הוּא וְחַיּוֹ וְדַעַתּוֹ; וְאֵין הַדְּבָר כֵּן, אֲלֵא אֶחָד מִכָּל צַד וּמִכָּל פֶּנֶה וּבְכָל הַרְף יְחוּד.

נמצאת אומר: הוא היודע, והוא הידוע, והוא הידע עצמה - הכל אחד לדי. ודבר זה - אין פח בפיה לאמר ולא פאון לשמעו ולא בלב האדם להכירו, על בריולה. ולפיכך אומרין: "חי נפשך" 36, "חי פרעה" 37, "ואין אומרין: "חי ה'" 37, אלא "חי ה'" 38 לח - שאין הבורא וחיו שנים כמו חיי הגופות החיים לט, או פחיי המלאכים מ.

לד) תוכן הדברים: ידיעותיו של הבורא אינן דומות לידיעותיו של האדם. ידיעותיו של האדם הן דבר חיצוני ונוסף על מציאותו, והוא רוכש אותן על ידי לימוד והתבוננות במהלך החיים. הידע של האדם אינו דבר קבוע, אלא הוא משתנה בכל רגע מחמת ידיעות חדשות המתווספות אצלו. מובן אם כן, שהאדם והידע שלו הם שני דברים שונים. האדם קיים בפני עצמו, ובנוסף על כך קיים הידע אותו הוא רוכש במהלך חייו. כך גם חיייו של האדם הם דבר נוסף על עצם מציאותו. אולם לגבי הקב"ה לא ניתן לומר שישנם דברים נוספים חוץ מציאותו, שהרי כפי שהתבאר באריכות בפרק הקודם, הקב"ה הוא יחיד ואינו מורכב ממספר דברים. לכן מוכרחים לומר שהקב"ה, חיו והידע שלו הם דבר אחד. הוא היודע - הוא עצמו, הוא הידוע - ידיעת הנבראים, והוא הדעה עצמה - הכוח באמצעותו הוא יודע את הנבראים. כל אלו הם דבר אחד ויחיד. לה) איננו מסוגלים להבין בשכלנו באופן מושלם

ז. שְׁנוּי שְׁמוֹת הַמַּלְאָכִים, עַל שֵׁם מַעְלָתָם הִיא כִּי; וְלִפִּיכָּה נִקְרְאוּ כִּי 'חַיּוֹת הַקְדוֹשׁ', וְהֵם לְמַעַלָּה מִן הַכֹּל, וְאוֹפְנִים, וְאֲרָאִים, וְחַשְׁמַלִּים, וְשִׂרְפִים, וּמַלְאָכִים, וְאֱלֹהִים, וּבְנֵי אֱלֹהִים, וְכַרוּבִים, וְאִישִׁים. כָּל אֵלוֹ עֲשָׂרָה הַשְּׁמוֹת שֶׁנִּקְרְאוּ בְּהֵן הַמַּלְאָכִים, עַל שֵׁם עֲשָׂר מַעְלוֹת שֶׁלָּהֶן הֵן. וּמַעַלָּה שֶׁאֵין לְמַעַלָּה מִמֶּנָּה אֲלֵא מַעְלַת הָאֵל בְּרוּךְ הוּא, הִיא מַעְלַת הַצְּוֹרוֹת שֶׁנִּקְרְאוּ 'חַיּוֹת'; לִפִּיכָּה נֶאֱמַר בְּנִבְאוּתָהּ, שֶׁהֵן תַּחַת הַכֹּסֵא [כסא הכבוד]. וּמַעַלָּה עֲשִׂירִית, הִיא מַעְלַת הַצְּוֹרָה שֶׁנִּקְרְאוּ 'אִישִׁים', וְהֵם הַמַּלְאָכִים שֶׁמְדַבְּרִים עִם הַנְּבִיאִים וְנִרְאִין לָהֶם בְּמַרְאֵה הַנְּבִאוּתָהּ; לִפִּיכָּה נִקְרְאוּ 'אִישִׁים', [משום] שֶׁמַּעְלָתָם קְרוּבָה מִמַּעְלַת [למעלת] דַּעַת הָאָדָם.

כז) בספרי הנביאים מכוונים המלאכים בשמות שונים, והסיבה לכך היא הברלי הדרגות והמעלות ביניהם. כח) המלאכים בעשרה שמות כנגד עשר דרגות, כפי שממשיך ומפרט. כט) המלאכים הנעלים ביותר.

ח. וְכָל הַצְּוֹרוֹת הָאֵלוֹ חַיִּים וּמְפִירִים אֶת הַבוּרָא, וְיוֹדְעִין אוֹתוֹ דַּעַה גְּדוּלָּה עַד לְמָאֵד. כָּל צוּרָה וְצוּרָה לְפִי מַעְלָתָהּ, לֹא לְפִי גְּדֹלוֹ [האמיתי של הבורא]. אֲפִלוּ מַעַלָּה הַרְאוּנָה לְאֵינָה יְכוּלָּה לְהַשִּׁיג אֲמַתּוֹ הַבוּרָא כְּמוֹ שֶׁהִיא, אֲלֵא דַּעַתָּה קֶצֶרָה [אינה יכולה] לְהַשִּׁיג [אותה].

ל) המלאכים שנמצאים במעלה הגבוהה ביותר - חיות הקודש.

אָכָל [היא] מַשְׁגַּת וְיוֹדְעַת יְתָר מִמֶּה שֶׁמַּשְׁגַּת וְיוֹדְעַת צוּרָה שֶׁלְמִטָּה מִמֶּנָּה; וְכֵן כָּל מַעַלָּה וּמַעַלָּה, עַד מַעַלָּה עֲשִׂירִית. וּמַעַלָּה עֲשִׂירִית גַּם הִיא יוֹדְעַת הַבוּרָא דַּעַה שֶׁאֵין כֵּחַ בְּנֵי אָדָם הַמְחַבְּרִין [המורכבים] מִגְּלָם וְצוּרָה יְכוּל לְהַשִּׁיג וְלִידַע כְּמוֹתָהּ. וְהַכֹּל לֵאמֹר אֵינֶן יוֹדְעִין אֶת הַבוּרָא, כְּמוֹ שֶׁהוּא יוֹדֵעַ [את] עֲצָמוֹ. לא) כל המלאכים, ואף אלו הנמצאים בדרגה הגבוהה ביותר.

ט. כָּל הַנְּמַצְאִין חוּץ מִן הַבוּרָא, מְצוּרָה

36. שמואל"א, כה, כו. 37. בראשית"מקץ, מב, טו. 38. שמואל"א, כה, כו.

עשרה: ע"ז ביאור בדברי אדה"ז - לקו"ש ח"ט ע' 408 הע' 5, *23, ח"ט ע' 136. חיים: החידוש שברבר - לקו"ש ח"ג ע' 205.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְדַבְרִים אֵלוּ דְבָרִים עֲמֻקִּים הֵן עַד לְמָאד, וְאֵין כָּל דְּעֵת וְדְעֵת רְאוּיָה לְסַבְּלָן [=לשאת אותם].. וְעַלֵּיהֶן אָמַר שְׁלֹמֹה בְּחֻקְמָתוֹ דִּרְךָ מְשָׁל: "כְּכַשֵּׁים לְלִבּוֹשֶׁךָ"³⁹; כִּף אָמְרוּ חֻקְמִים בְּפִרוּשׁ מְשָׁל זֶה: 'דְּבָרִים שֶׁהֵם כְּבִשׁוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם [-הסודות הכבושים של העולם] - יְהִיוּ [מתחת] לְלִבּוֹשֶׁךָ'⁴⁰, כְּלוֹמַר לָךְ לְבַדְךָ, וְאַל תִּדְרֹשׁ אוֹתָם בְּרַבִּים. וְעַלֵּיהֶם אָמַר: "יְהִיוּ לָךְ לְבַדְךָ, וְאֵין לְזָרִים אֲתָךְ"⁴¹. וְעַלֵּיהֶם אָמַר: "דְּבַשׁ וְחֶלֶב תַּחַת לְשׁוֹנְךָ"⁴²; כִּף פִּרְשׁוּ חֻקְמִים הָרְאוּשׁוֹנִים: 'דְּבָרִים שֶׁהֵם פְּדַבְשׁ וְחֶלֶב - יְהִיוּ תַּחַת לְשׁוֹנְךָ'⁴³.

(מו) דברים המתוקים כדבש כמו מעשה מרכבה יהיו גנוזים תחת לשונך ולא תפרסמם ברבים.

פֶּרֶק ג

גלגלי השמיים, מניינם וסדר הילוכם; ארבעת יסודות הבריאה, מהותם וסדרם.

א. הגלגלים^א, הן הנקראין 'שמים', ו'רקיע', ו'זבול', ו'ערכבות'; והן תשעה גלגלים: גלגל הקרוב ממנו [-אלינו] הוא גלגל הירח, והשני שלמעלה ממנו - גלגל שבו הפוכב הנקרא 'פוכב', וגלגל שלישי שלמעלה ממנו שבו [כוכב] נגה, וגלגל רביעי שבו [כוכב] חמה, וגלגל חמישי שבו [כוכב] מאדים, וגלגל ששי שבו כוכב צדק, וגלגל שביעי שבו [כוכב] שבתאי, וגלגל שמיני שבו שאר כל הפוכבים שנתאין ב'רקיע, וגלגל תשיעי הוא גלגל החוזר בכל יום ממזרח למערב.

א) הגלגלים הינם מעטפות כדוריות הסובבות ומניעות את מערכות השמים. בחלק מהגלגלים קבועים כוכבי לכת, כפי שמבואר בהמשך ההלכה. ב) בלשון חכמינו זכרונם לברכה. ג) ישנם מספר הבדלים בין שמונת הגלגלים הראשונים לגלגל התשיעי. בשמונת הגלגלים הראשונים קבועים כוכבים והם הולכים ומקיפים את כדור הארץ ממערב למזרח, כל אחד לפי קצב התנועה שלו. הגלגל התשיעי הוא גלגל ללא כוכבים והוא מקיף את כדור הארץ מידי יום, במשך עשרים וארבע שעות, בכיוון ההפוך משאר

את אחדותו המוחלטת של הקב"ה המבוארת כאן, היות והיא למעלה מיכולת ההבנה האנושית. לו) פירוש המילים חי פרעה הוא החיים של פרעה. כלומר, פרעה וחיייו הם שני דברים שונים. המציאות של פרעה קיימת בפני עצמה, ובנוסף לכך יש לו חיים. בדומה לכך, הוא גם פירוש המילים חי נפשך - הנפש והחיים הם שני דברים שונים. לו) על ה' לא ניתן לומר כך, כי כאמור הוא וחיייו הם דבר אחד ולא שני דברים שונים. לח) פירוש המילים חי ה' הוא שה' הוא החיים, והחיים הם הוא. לט) כמו בעלי הגופים שהם וחיייהם הינם שני דברים שונים. מ) שהם בעלי צורות נפרדות זו מזו והם וחיייהם הינם שני דברים שונים.

לפיקך, אינו מפיר הברואים ויודעם מחמת הברואים, פמות שאנו יודעין אותם, אלא מחמת עצמו ידעם^{מא}; לפיקך, מפני שהוא יודע עצמו, ידע הכל - שהכל נסמך בהיותו לו^{מב}.

מא) כאשר הנבראים יודעים דבר מה על נבראים אחרים, הידיעה נגרמה מכך שהם התודעו לאותם נבראים. אחרת, הם לא היו יכולים לדעת עליהם מאומה משום שהידיעה היא דבר נוסף על עצם מציאותם. אך הקב"ה, שהוא וידיעתו דבר אחד, יודע את הנבראים מעצמו מכיוון שהם חלק ממנו. מב) מכיוון שקיום כל הנבראים תלוי בכורא, בידיעת עצמו הוא יודע את כל הנבראים ואין דבר שמוסתר ממנו.

יא. דברים אלו שאמרנו בענין זה^{מג} בשני פרקים אלו, פמו טפה מן הים הן ממה שצריך לבאר בענין זה. ובאור כל העקרין שבשני פרקים אלו - הוא הנקרא 'מעשה מ'רפכה'^{מד}.

מג) בענין ידיעת הכורא ואחדותו. מד) על שם המרכבה שראה יחזקאל הנביא כשנגלו לו מראות אלוקיים, בתוכם ראה ארבע חיות מתחת כיסא הכבוד ונדמו כמראה מרכבה.

יב. צו חכמים הראשונים, שלא לדרש בדברים אלו אלא לאיש אחד בלבד, והוא שיהיה חכם ומבין מדעתו. ואחר כך^{מה} מוסרין לו ראשי פרקים, ומודיעים אותו שמין [-מעט] מן הדבר; והוא מבין מדעתו, ויודע סוף הדבר ועמקו.

מה) כאשר ישנו אדם חכם ומבין מדעתו.

39. משלי, כז, כו. 40. חגיגה, יג, א. 41. משלי, ה, יז. 42. שיר השירים, ד, יא. 43. חגיגה, יג, א.

טיפה מן הים: דיוק הלשון "טיפה מן הים" - סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 160. שלא... אלו: כיצד, אם כן, התיר הארז"ל "לגלות זאת החכמה"? - לקו"ש ח"ל ע' 171. פרק ג: כמה ענינים הנידונים בפרק מופיעים בספרי חכמי יון - לקו"ש ח"כ ע' 541. אולם, פרקים אלו הם דברי תורה - לקו"ש ח"ג ע' 36. הלכה א: בענין חומר היולי לבריאה - לקו"ש ח"ל ע' 271.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

– לעיתים הקצב מהיר ולעיתים הוא איטי יותר, והסיבה לכך היא היות ומסלולם של חלק מהכוכבים הוא סביב גלגלים נוספים שאינם מקיפים את העולם.

ה. מספר כל הגלגלים המקיפין את כל העולם, שמונה עשר^י; ומספר כל הגלגלים הקטנים שאינן מקיפין^י, שמונה. וממלהך הפוכים וידיעת שיעור [=מידת] סביבתן בכל יום ובכל שנה ונטיתן לרוח [=כיוון] צפון ורוח דרום^י ומגבתן מעל הארץ וקריבתן [אליה], יודע מספר כל אלו הגלגלים, וצורת הליכתן, ודרך הקפתן. וזו היא חכמת חשבון תקופות ומזלות^י, וספרים רבים חפרו בה חכמי יון.

(ג) בנוסף לתשעת הגלגלים המוזכרים בהלכות הקודמות שכדור הארץ הוא המרכז שלהם – הנקודה האמצעית שסביבה הם סובבים, ישנם תשעה גלגלים נוספים המקיפים את כדור הארץ, אך הוא אינו המרכז שלהם. (ד) כמבואר בהלכה הקודמת. (ט) נטיית הכוכבים נמדדת ממיקומם לעומת קו המשוה. (טז) חכמת האסטרונומיה שעל ידה ניתן לדעת את התקופות (מלשון היקף וסיבוב) של הגלגלים וכן את תקופות הכוכבים והמזלות הנמצאים בגלגלים.

ו. גלגל התשיעי שהוא מקיף את הפל - חלקוהו החכמים הקדמונים^י לשנים עשר חלק, כל חלק וחלק העלו [קרא] לו שם על שם צורה זו שתראה בו מן הכוכבים שלמטה ממנו שהן מכונין תחתיו; והן המזלות - ששמותן: טלה, שור, תאומים, סרטן, אריה, בתולה, מאזנים, עקרב, קשת, גדי, דלי, דגים^י.

(יז) שהיו בקיאים בחכמת האסטרונומיה. (יח) השמות שניתנו לשנים עשר המזלות הנמצאים בגלגל התשיעי, הם בהתאם לצורתן של שתיים עשרה קבוצות כוכבים הנמצאות במקום המקביל אליהם בגלגל השמיני.

ז. גלגל התשיעי עצמו, אין בו לא חלוקה ולא צורה מכל הצורות האלו ולא פוכב, אלא בהפוך הפוכים שבגלגל השמיני הוא שיראה פכוכבים גדולים שבו [בגלגל השמיני] תבנית הצורות האלו^י, או קרוב מהן [דומה להן].

(יט) קבוצות הכוכבים הנראות לעינינו בצורות שונות נמצאות בגלגל השמיני, ורק לעינינו נדמה שהכוכבים כביכול נמצאים בגלגל התשיעי.

ואלו השתים עשרה צורות, לא היו מכוונות פגודותן החלקים אלא בזמן המפול, שבו העלו להן

הגלגלים – ממזרח למערב. משום כך הוא נקרא 'גלגל החוזר בכל יום מן המזרח למערב'.

והוא [הגלגל התשיעי] המקיף את הפל [כל הגלגלים] ומסבב את הפל. וזה שתראה כל הפוכבים פאלו הן פלן בגלגל אחד ואף על פי שיש בהן זה למעלה מזה, מפני שהגלגלים טהורים וזכים פכוכית וכספיר [=אבן חן בהיה], ולפיכך רואין פוכבים שבגלגל השמיני מתחת גלגל הראשון^י.

(ד) לעינינו נראים כל הכוכבים באותו גלגל, למרות שהגלגלים בהם קבועים הכוכבים הם אחד למעלה מחברו. (ה) מכיוון שהגלגלים זכים ושקופים, כולם נראים לעינינו כגלגל אחד ואיננו מבדילים ביניהם.

ב. כל גלגל וגלגל משמונת הגלגלים שבהן הפוכבים, נחלק לגלגלים הרבה זה למעלה מזה כמו גדלי בצלים [כמו קליפת הבצל שמורכבת ממספר שכבות דקות הדבוקות אחת בשניה]; מהן גלגלים סובבין ממערב למזרח, ומהן [וחלקם] סובבים ממזרח למערב כמו הגלגל החוזר התשיעי. וכלן^י, אין ביניהם מקום פנוי.

(ו) חלק מאותם גלגלים. (ז) שאף הוא מסובב ממזרח למערב, כמבואר בהלכה הקודמת. (ח) כל תשעת הגלגלים.

ג. כל הגלגלים, אינן לא קלים ולא פבדים. ואין להם לא עין [צבע] אדם ולא עין שחר ולא שאר עינות [צבעים]^י; וזה שאנו רואין אותן פעין התכלת, למראית העין בלבד הוא, לפי גבה האויר. וכן אין להן לא טעם ולא ריח, לפי שאין אלו המארעין מצויין אלא בגופות שלמטה מהן^י.

(ט) חומר הגלגלים אינו דומה למהות החומר שלנו ועל כן אין בהם את התכונות הקבועות והמוכרות לנו. (י) בגלגל המרחק הרב בינינו לגלגלים הם נראים לעינינו בצבע הדומה לתכלת, אך באמת אין להם צבע כלל. (יא) הגופים הנמצאים בכדור הארץ שהוא למטה מכל הגלגלים.

ד. כל הגלגלים האלו המקיפין את העולם - הן עגלין [בצורת] פדור, והארץ [כדור הארץ] תלויה [עומדת] באמצע. ויש למקצת מן הפוכבים גלגלים קטנים שהן קבועים בהן, ואין אותן הגלגלים מקיפין את הארץ, אלא גלגל קטן שאינו מקיף [את הארץ] קבוע בגלגל גדול המקיף^י.

(יב) דבר זה מבאר מדוע קצב הילוך הכוכבים לא תמיד זהה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אָחַד שְׂאִינוּ כְּגֵלָם הַגְּלָגְלִים^כ; וּבָרָא אַרְבַּע צוּרוֹת לְגֵלָם זֶה, וְאֵינָן כְּצוּרַת הַגְּלָגְלִים^כ. וְנִקְבְּעָה כָּל צוּרָה וְצוּרָה^כ בְּמִקְצַת גֵּלָם זֶה.

(כה) שהוא הגלגל הקרוב ביותר לכדור הארץ. (כו) אלא נמוך מהם במדרגתו. (כז) אלא נמוכות מהן במדרגתן. כפי שמבואר בפרק הקודם, גולם היא התבנית הגשמית של הנברא וצורה היא התבנית הרוחנית של הנברא. (כח) מארבע הצורות.

צוּרָה רֵאשׁוֹנָה - צוּרַת הָאֵשׁ נִתְחַבְּרָה בְּמִקְצַת גֵּלָם זֶה, וְנִהְיָה מְשֻׁנְיָהם גּוֹף הָאֵשׁ; וְצוּרָה שְׁנֵינָה - צוּרַת הַרוּחַ נִתְחַבְּרָה בְּמִקְצַתוֹ^כ, וְנִהְיָה מְשֻׁנְיָהן גּוֹף הַרוּחַ; וְצוּרָה שְׁלִישִׁית - צוּרַת הַמַּיִם נִתְחַבְּרָה בְּמִקְצַתוֹ^כ, וְנִהְיָה מְשֻׁנְיָהם גּוֹף הַמַּיִם; וְצוּרָה רְבִיעִית - צוּרַת הָאָרֶץ נִתְחַבְּרָה בְּמִקְצַתוֹ^כ, וְנִהְיָה מְשֻׁנְיָהם גּוֹף הָאָרֶץ^ל.

(כט) של גולם זה. (ל) אלו הם ארבעת יסודות הטבע - אש, רוח, מים ועפר שמהם מורכב העולם הזה.

נִמְצָא לְמִטָּה מִן הָרְקִיעַ^א, אַרְבַּעַה גּוֹפִין מְחֻלְקִין [נִפְרָדִים] זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִקִּיף אֶת [הַגּוֹף] שְׁלִמְטָה מְמַנּוּ מִכָּל רוּחוֹתָיו [צוּרֵי] כְּמוֹ גְּלָגַל. הַגּוֹף הָרֵאשׁוֹן הַסְּמוּךְ לְגֵלָגַל הַיְרֵחַ, הוּא גּוֹף הָאֵשׁ; לְמִטָּה מְמַנּוּ, גּוֹף הַרוּחַ; לְמִטָּה מְמַנּוּ, גּוֹף הַמַּיִם; לְמִטָּה מְמַנּוּ, גּוֹף הָאָרֶץ. וְאֵין בִּינֵיהֶם מְקוֹם פְּנוּי בְּלֹא גּוֹף, כְּלָל.

(לא) כפי שמבואר בתחילת ההלכה, גופים אלו הם למטה מגלגל הירח שהוא הגלגל הקרוב ביותר לכדור הארץ, ולכן ארבעת הגופים הם למטה מהרקיע.

יֵא. אַרְבַּעַה גּוֹפּוֹת הָאֵלוּ - אֵינָן בְּעֵלֵי נַפְשׁ, וְאֵינָן יוֹדְעִין וְלֹא מְפִירִין [דַּבְּרַ], אֲלֵא כְּגוֹפִים מְתִים^ב; וְיֵשׁ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן מְנַהֵג [הַתְּחַנּוּגוֹת קְבוּעָה], שְׂאִינוּ יוֹדְעוּ וְלֹא מְשִׁיגוּ וְאֵינוּ יָכוּל לְשַׁנּוֹתוֹ. וְזֶה שְׂאֵמַר דָּוִד: "הֲלֹלוּ אֶת ה' מִן הָאָרֶץ, תְּנִינִים וְכָל תְּהוֹמוֹת, אֵשׁ וּבָרָד שֶׁלֵּג וְקִיטוֹר"⁴⁴ - עֲנִנָּן הַדְּבָרִים, הֲלֹלוּהוּ בְּנֵי אָדָם מִגְּבוּרֹתָיו שֶׁתִּרְאוּ בְּאֵשׁ וּבָרָד וּבִשְׂאָר

שְׂמוֹת אֵלוּ; אֲבָל בְּזִמְן הַזֶּה [בְּזִמְנָן], כְּבָר סָבְבוּ מְעַט^ג, לְפִי שְׂפָל הַכּוֹכְבִים שֶׁבְּגֵלְגָל שְׂמִינִי כְּלָן סוֹבְבִין כְּמוֹ הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיְרֵחַ, אֲלֵא שֶׁהֵן סוֹבְבִין בְּכַבְדוֹת [בְּאִיטִיּוֹת]. וְחֵלֶק שֶׁתְּהִלָּה הַשֶּׁמֶשׁ כְּנִגְדוֹ בְּיוֹם אֶחָד, וְלֵף כְּנִגְדוֹ כָּל כּוֹכַב מֵהֶן בְּקִרְוֹב [בְּעֵרָן] מְשֻׁבְּעִים שְׁנָה^ד.

(כ) קבוצות הכוכבים נטו מעט ממקומם הראשון בו הן היו מקבילות לשנים עשר המזלות. (כא) השמש מתקדמת מרחק מסוים ביום אחד, ושאר הכוכבים מתקדמים אותו מרחק בסביבות שבעים שנה.

ח. כָּל הַכּוֹכְבִים הַנִּרְאִין [לְעֵינֵינוּ] - יֵשׁ מֵהֶן כּוֹכְבִים קְטַנִּים שֶׁהָאָרֶץ [=כְּדוּר הָאָרֶץ] גְּדוּלָּה מֵאֶחָד מֵהֶן, וְיֵשׁ מֵהֶן כּוֹכְבִים שְׂפָל אֶחָד מֵהֶן גְּדוּל מִן הָאָרֶץ כְּמֵה פְּעָמִים. וְהָאָרֶץ גְּדוּלָּה מִן הַיְרֵחַ כְּמוֹ [בְּעֵרָן] אַרְבָּעִים פְּעָמִים, וְהַשֶּׁמֶשׁ גְּדוּלָּה מִן הָאָרֶץ כְּמוֹ מֵאָה וְשִׁבְעִים פְּעָמִים; נִמְצָא הַיְרֵחַ אֶחָד מְשֻׁשֶׁת אֲלָפִים וּשְׂמוֹנֵה מֵאוֹת מִן הַשֶּׁמֶשׁ בְּקִרְוֹב^ה. וְאֵין בְּכָל הַכּוֹכְבִים כּוֹכַב גְּדוּל מִן הַשֶּׁמֶשׁ, וְלֹא קָטָן מִכּוֹכַב שֶׁבְּגֵלְגָל הַשְּׂמַיִם^ו.

(כב) כי מאה ושבעים כפול ארבעים שווה ששת אלפים ושמונה מאות. (כג) הכוכב הגדול ביותר הוא השמש, והכוכב הקטן ביותר הוא הכוכב ששמו 'כוכב' הנמצא בגלגל השני, כמבואר בהלכה א.

ט. כָּל הַכּוֹכְבִים וְהַגְּלָגְלִים, כְּלָן בְּעֵלֵי נַפְשׁ וְדַעַה וְהַשֶּׁפֶל הַיְדִי^ז; וְהֵן חַיִּים וְעוֹמְדִין וּמְפִירִין אֶת מִי שְׂאֵמַר וְהָיָה הָעוֹלָם [הַשֶּׁם, שְׂבִיבוּרוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם], כָּל אֶחָד וְאֶחָד [מֵהַכּוֹכְבִים וְהַגְּלָגְלִים] לְפִי גְּדוּלוֹ וּלְפִי מַעְלָתוֹ מְשֻׁבְּחִים וּמְפָאָרִים לְיוֹצְרָם כְּמוֹ הַמְּלֹאכִים. וְכִשֶּׁם שֶׁמְפִירִין אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּף מְפִירִין אֶת עֲצָמָן וּמְפִירִין אֶת הַמְּלֹאכִים שֶׁלְּמַעְלָה מֵהֶן. וְדַעַת הַכּוֹכְבִים וְהַגְּלָגְלִים מְעוּטָה מְדַעַת הַמְּלֹאכִים, וְגְדוּלָּה מְדַעַת בְּנֵי הָאָדָם.

(כד) ולכן יש להם כוח לנוע ולהסתובב בתמידות.

י. בָּרָא הָאֵל לְמִטָּה מִגְּלָגַל הַיְרֵחַ^ח, גֵּלָם [חִימוֹר]

44. תהלים, קמח, ז.ח.

הנראין: דיוק הלשון 'הנראין' - לקו"ש ח"ט ע' 6. נמצא: בענין 'הוכחות' המדע בנושא - לקו"ש ח"י ע' 180. בעל"י. הן: עפ"ז ביאור מ"ה בהל' מלכים פ"א ה"א - לקו"ש ח"י ע' 89. מעוטה. . האדם: אופן השגתם - לקו"ש ח"ט ע' 475. כיצד, אפוא, סובבת השמש במהירות עצומה? - לקו"ש ח"ה ע' 261. ארבעה: בספר יצירה הוזכרו רק שלושה יסודות - לקו"ש ח"ז ע' 46 הע' 39.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ב. דָּרַךְ הָאֵשׁ וְהַרְיֵחַ, לִהְיוֹת מְהֻלָּכִין מִמְטָה מְטָבוֹר [אמצע] הָאֲרָץ לְמַעַל פְּלִי הָרְקִיעַ; וְדָרַךְ הַמַּיִם וְהָאֲרָץ, לִהְיוֹת מְהֻלָּכִין מִתַּחַת הָרְקִיעַ לְמַטָּה לְאֲמִצֵּעַ - שְׁאֲמִצֵּעַ הָרְקִיעַ^ה, הוּא הַמְטָה שְׂאִין לְמַטָּה מִמֶּנּוּ. וְאִין הַלוֹכִין בְּדַעְתָּן וְלֹא בְּחִפְזָן, אֲלֹא מִנְהֵג שְׁנֹקֵפֵע בְּהֵן וְטָבֵע שְׁנֹטְבֵע בְּהֵן^ה.

ד) הארץ היא בצורת כדור ללא קצוות וממילא כל מקום שבה הוא המרכז שלה, בשונה מריבוע שאמצעו הוא המקום הרחוק מהקצוות במידה שווה. משום כך, כל מקום בכדור הארץ נקרא "טבור הארץ". ה) כדור הארץ הנמצא במרכזו של גלגל הרקיע. ו) של ארבעת היסודות. ז) כי אין בהם דעת ורצון, כמבואר בסוף הפרק הקודם. ח) זוהי תכונה בלתי רצונית הקיימת בהם בטבעם.

טָבֵע הָאֵשׁ חַם יָבֵשׁ, וְהוּא קָל מְפֻלָּן^ט; וְהַרְיֵחַ חַם לַח; וְהַמַּיִם קָרִים לְחַיִּים; וְהָאֲרָץ יָבֵשָׁה קָרָה, וְהִיא כְּבֵדָה מְפֻלָּן^ט. וְהַמַּיִם קָל מִמֶּנּוּ, לְפִיכָּךְ נִמְצָא [המים] לְמַעַל עַל הָאֲרָץ; וְהַרְיֵחַ קָל מִן הַמַּיִם, לְפִיכָּךְ הוּא מְרַחֵף עַל פְּנֵי הַמַּיִם; וְהָאֵשׁ קָל מִן הַרְיֵחַ.

ט) מכל שאר היסודות.

וּמִפְּנֵי שֶׁהֵן יְסוּדוֹת לְכָל גּוֹפִים שֶׁתַּחַת הָרְקִיעַ, יִמְצָא כָּל גּוֹף וְגוֹף מֵאֲדָם וּבְהֵמָה וְעוֹף וְדָג וְצִמָּח וּמִתְכַת וְאֶבֶן, גִּלְמָן מִחֶבֶר מֵאֵשׁ וְרֵיחַ וּמַיִם וְעָפָר; וְאַרְבַּעַתָּן יִתְעַרְבוּ בִּיחָד, וְיִשְׁתַּנֶּה כָּל אֶחָד מֵהֶן בַּעַת הַעֲרוּב, עַד שֶׁיִּמְצָא הַמְּחַבֵּר מֵאַרְבַּעַתָּן אֵינֹ דוֹמָה לְאֶחָד מֵהֶן כִּשְׁהוּא לְבַדּוֹ. וְאִין בְּמַעַרְבַּ מֵהֶן, אֲפֹלוּ חֵלֶק אֶחָד שֶׁהוּא אֵשׁ בְּפָנֵי עֲצָמָה אוּ רֵיחַ בְּפָנֵי עֲצָמָה אוּ מַיִם בְּפָנֵי עֲצָמָן אוּ אֲרָץ בְּפָנֵי עֲצָמָה; אֲלֹא הַכֹּל נִשְׁתַּנּוּ, וְנִעֲשׂוּ גּוֹף אֶחָד.

י) על ידי ערבוב היסודות ביצירת הנבראים, היסודות משתנים ואינם דומים כלל למציאותם כפי שהייתה לפני העירוב, עד כדי כך שהם נעשים מציאות אחרת המורכבת מכל היסודות יחד.

וְכָל גּוֹף וְגוֹף הַמְּחַבֵּר מֵאַרְבַּעַתָּן, יִמְצָא בּוֹ קוֹר וְחַם לַח וְיָבֵשׁ פְּאֶחָד^י. אֲבָל יֵשׁ מֵהֶם גּוֹפִים [בחלק מהגופים] שֶׁיְהִיָּה בְּהֵן חֻזְקָה^י מִיְסוּד הָאֵשׁ, כְּמוֹ בַּעֲלֵי נֶפֶשׁ תְּהִיָּה^י, לְפִיכָּךְ יִרְאֶה בְּהֶם חַחַם יָתֵר; וְיֵשׁ מֵהֶן גּוֹפִים שֶׁיְהִיָּה בְּהֵן חֻזְקָה מִיְסוּד הָאֲרָץ, כְּמוֹ הָאֲבָנִים, לְפִיכָּךְ יִרְאֶה בְּהֵן הֵיבֵשׁ הַרְבֵּה.

יא) כיוון שכל גוף מורכב מכל היסודות, קיימים בו סוגי הטבע של כל היסודות – קור מטבע המים והארץ, חום

בְּרוּאִים שֶׁתִּרְאוּ לְמַטָּה מִן הָרְקִיעַ, שְׁגִבּוֹרְתָם תָּמִיד נְפִרֵת לְגִדּוֹל וְקִטְוִן^{לג}.

לב) ארבעת הגופים הם כגופים מתים ללא חיות וידיעה כלשהי. זו הסיבה לכך שהם אינם מסתובבים כמו הגלגלים אלא עומדים במקומם ללא תנועה, ואף אם כוח חיצוני יזיז אותם ממקומם הם ישוּבוּ אליו מיד, כמו אבן שחוזרת למקומה לאחר שזורקים אותה. לג) לא ניתן לומר שכוונת דוד היא שהאש והברד יהללו את ה', כיוון שהם כגופים מתים ואין ביכולתם לדעת ולהכיר את ה', אלא, כוונת דוד היא שבני האדם יהללו את ה' כאשר יראו את גבורותיו על ידי האש והברד ושאר הנבראים הנמצאים למטה מהרקיע.

~ יום חמישי ו' אדר ~

פֶּרֶק ד

כל הנבראים שלמטה מהרקיע מורכבים מארבעת היסודות; נפש האדם וצורתו; ההבדל בין מעשה בראשית למעשה מרכבה.

א. אַרְבַּעַה גּוֹפִים הָאֵלוּ שֶׁהֵם אֵשׁ וְרֵיחַ וּמַיִם וְאֲרָץ, הֵן יְסוּדוֹת [מהם מורכבים] **כָּל הַנְּבִרָאִים לְמַטָּה מִן הָרְקִיעַ; וְכָל שִׁיְהִיָּה^א מֵאֲדָם וּבְהֵמָה וְעוֹף וְרִמָּשׁ וְדָג וְצִמָּח וּמִתְכַת וְאֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת וְשִׁאָר אֲבָנֵי בְּנֵי וְהַרִים וְגוֹשֵׁי עָפָר - הַכֹּל, גִּלְמָן מִחֶבֶר [מורכב] מֵאַרְבַּעַה יְסוּדוֹת הָאֵלוּ.**

א) כל דבר שנברא בעולם הזה. ב) החומר הגשמי שלהם.

נִמְצָאוּ כָּל הַגּוֹפִים שֶׁלְמַטָּה מִן הָרְקִיעַ, חוּץ מֵאַרְבַּעַה יְסוּדוֹת הָאֵלוּ, מִחֶבְרִין מִגִּלְמָן וְצוּרָה [חומר גשמי וצורה רוחנית], וְגִלְמָן שֶׁלְהֵן מִחֶבֶר מֵאַרְבַּעַה יְסוּדוֹת אֵלוּ; אֲבָל כָּל אֶחָד מֵאַרְבַּעַה יְסוּדוֹת, אֵינֹ מִחֶבֶר אֲלֹא מִגִּלְמָן וְצוּרָה בְּלַבַּד.

ג) כל יסוד מורכב מהגולם והצורה שלו בלבד ואינו כולל מהיסודות האחרים.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אַרְבַּעַה גּוֹפִים הָאֵלוּ שֶׁהֵם אֵשׁ וְרֵיחַ וּמַיִם וְאֲרָץ כו"י.

בספר יצירה הוזכרו רק שלושה יסודות, ומבואר בספר הפרדס שיסוד העפר מתגלה על ידי הג' יסודות. ולהעיר מספר הפרדס שם, שג' היסודות שייכים לג' אבות (חג"ת) ויסוד הד' (עפר) – מל' (ואסתר).

לקוטי שיחות חכ"ו עמוד 46 הערה 39
מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

צורה זו משתנית לצורה אחרת, ולבסוף, הצורה האחרונה תחזור לארבעת היסודות. (כב) מסתובבים שוב ושוב במעגל תמידי, כי מהיסודות נוצרים נבראים ולאחר מכן הנבראים חוזרים ליסודות. המילה חלילה היא מלשון מחול שהוא ריקוד במעגל, וכך גם הוא פירוש המילים חוזרין חלילה - מסתובבים שוב ושוב במעגל.

ה. אַרְבַּעַת יְסוּדוֹת אֱלוֹהִים, מְשַׁתְּנִים זֶה לָזֶה תָּמִיד בְּכָל יוֹם וּבְכָל שָׁעָה - מְקַצְתָּן, לֹא כֹל גּוֹפֵיכִי. פִּינֵצֵד? מְקַצֵּת הָאָרֶץ - [העפר] הַקְּרוֹבָה מִן [אל] הַמַּיִם, מְשַׁתְּנִית וּמְתַפְּרֶרֶת וְנַעֲשִׂית מַיִם; וְכֵן מְקַצֵּת הַמַּיִם הַסְּמוּכִין לְרוּחַ, מְשַׁתְּנִין וּמְתַמְּסְמִין [מתאדים] - וְהוֹיִן [נעשים] רוּחַ; וְכֵן הַרוּחַ, מְקַצְתוֹ הַסְּמוּף לְאֵשׁ [ליסוד האש] מְשַׁתְּנָה וּמְתַחַוֵּל [מתפשט בסערה] וְנַעֲשֶׂה אֵשׁ. וְכֵן [יסוד] הָאֵשׁ, מְקַצְתָּה הַסְּמוּף לְרוּחַ מְשַׁתְּנָה וּמְתַפְּנֵס [מתכווץ ומצטמצם] וְנַעֲשֶׂה רוּחַ; וְכֵן הַרוּחַ, מְקַצְתוֹ הַסְּמוּף לְמַיִם מְשַׁתְּנָה וּמְתַפְּנֵס וְנַעֲשֶׂה מַיִם; וְכֵן הַמַּיִם, מְקַצְתוֹ הַסְּמוּף לְאָרֶץ מְשַׁתְּנָה וּמְתַפְּנֵס וְנַעֲשֶׂה אָרֶץ.

(כג) כפי שהם במקורם אשר כל יסוד קיים בפני עצמו ואינו מעורב עם היסודות האחרים. (כד) רק חלק מהיסוד משתנה ונהפך ליסוד אחר, אך לא כל היסוד משתנה.

וְשְׁנוֹי זֶה כִּי - [מתרחש] מְעַט מְעַט, וּלְפִי אֶרֶץ הַיָּמִים כִּי; וְאִין כָּל הַיְסוּד מְשַׁתְּנָה עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה כָּל הַמַּיִם רוּחַ כִּי אוֹ כָּל הַרוּחַ אֵשׁ, שְׂאֵי אֶפְשָׁר שֶׁיִּבְטֹל אֶחָד מִן הַיְסוּדוֹת הָאֲרֻבָּעָה [ארבעת היסודות]. אֵלֵא מְקַצֵּת [מיסוד האש] לְשַׁתְּנָה מֵאֵשׁ לְרוּחַ וּמְקַצֵּת מִרוּחַ לְאֵשׁ; וְכֵן בֵּין כָּל אֶחָד וְחֵבְרוֹ, יִמְצָא הַשְּׁנוֹי בֵּין אֲרַבְעָתָן וְחֻזְרוֹת חֲלִילָה כִּי.

(כה) של כל יסוד ליסוד הסמוך לו. (כו) במשך ימים רבים. (כז) לא ייתכן שכל יסוד המים ייהפך ליסוד הרוח, או כל יסוד הרוח ייהפך ליסוד האש. (כח) היסודות משתנים כל הזמן מאחד לחברו בדומה לסיבוב במעגל תמידי. למשל, יסוד האש משתנה ליסוד הרוח, ומאידיך יסוד הרוח משתנה שוב ליסוד האש.

ו. וְשְׁנוֹי זֶה יִהְיֶה בְּסִבִּיבַת הַגְּלָגֶל, וּמִסְבִּיבָתוֹ יִתְחַבְּרוּ אֲרַבְעָתָן, וְיִהְיֶה מֵהֵן שְׂאֵר גְּלָמֵי בְּנֵי אָדָם וְנִפְשׁ חַיָּה [בעלי חיים] וְצִמָּח וְאָבֶן וּמְתַכֶּת כִּסִּי. וְהָאֵל נוֹתֵן לְכָל גְּלָם וְגְלָם צוּרָה רְאוּיָה לוֹ, עַל יְדֵי הַמְּלֶאֶךְ הָעֲשִׂירִיל שֶׁהִיא הַצּוּרָה הַנִּקְרָאת 'אִישִׁים' לֵאמֹר.

מטבע האש והרוח, לחות מטבע הרוח והמים, ויובש מטבע האש והארץ. (יב) חלק גדול וחזק יותר. (יג) בעלי חיים ואנשים.

וְעַל הַדְּרָף הַזֶּה [בדומה לכך], יִמְצָא גּוֹף חָם יֵתֵר מִגּוֹף אַחֵר חָם, וְגּוֹף יָבֵשׁ יֵתֵר מִגּוֹף אַחֵר יָבֵשׁ. וְכֵן יִמְצָא גּוֹפִים שְׂרִיָּאָה בְּהֵן הַקָּר בְּלֶבֶד, וְגּוֹפִים יָרְאָה בְּהֵם הַלֵּחַ בְּלֶבֶד, וְגּוֹפִים יָרְאָה בְּהֵן הַקָּר וְהֵיבֵשׁ כְּאֶחָד בְּשׂוּהָ אוֹ הַלֵּחַ בְּשׂוּהָ, אוֹ הַקָּר וְהֵלֵחַ כְּאֶחָד בְּשׂוּהָ, אוֹ הַחֵם וְהֵיבֵשׁ כְּאֶחָד בְּשׂוּהָ, אוֹ הַחֵם וְהֵלֵחַ כְּאֶחָד בְּשׂוּהָ. לְפִי רַב הַיְסוּד שֶׁהִיָּה בְּעַקֵּר הַתַּעֲרֻבָת, יָרְאָה מַעֲשֶׂה אוֹתוֹ הַיְסוּד וְטִבְעוֹ בְּגּוֹף הַמְּעֻרְבִי.

(יד) בהתאם לחלקו של כל יסוד בתערובת ארבעת היסודות שממנה מורכב כל נברא, יורגש אותו יסוד בנברא. למשל, אם יסוד האש היה היסוד הגדול ביותר בתערובת, בנברא יהיה ניכר יותר טבע האש שהוא חום ויובש.

ג. וְכָל הַמְּחַבֵּר מֵאֲרַבְעָה יְסוּדוֹת אֱלוֹ, הוּא נִפְרָד [מתפרק] בְּסוּף [וחוזר ליסודות שממנו הורכב]; וְיֵשׁ [חלק מהנבראים] שֶׁהוּא נִפְרָד לְאַחַר יָמִים אֲחֻדִים, וְיֵשׁ שֶׁהוּא נִפְרָד לְאַחַר שָׁנִים רַבּוֹת. וְכָל שְׁנֵתְחַבֵּר מֵהֵם - אֵי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִפְרָד לְהֵן טו; אֶפְלוּ הַזֶּהָב וְהָאֲדָם טו, אֵי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִפְסַד וְיִחְזַר לְיְסוּדוֹתָיו, וְיָשׁוּב מְקַצְתוֹ לְאֵשׁ וּמְקַצְתוֹ לְמַיִם וּמְקַצְתוֹ לְרוּחַ וּמְקַצְתוֹ לְאָרֶץ.

(טו) כל נברא שמורכב מארבעת היסודות, מוכרח להתפרק ולשוב ליסודות שממנו הוא הורכב ואין בזה יוצא מן הכלל. (טז) האודם היא אחת מאבני החושן. שני דברים אלו, הזהב והאודם, עשויים מחומרים חזקים ביותר, ובכל זאת, אף הם עתידיים לשוב ליסודות שמהם הם הורכבו. (יז) חלק ממנו ישוב ליסוד האש.

ד. הוֹאִיל וְכָל הַנִּפְסָד - לְאֵלוּ [לארבעת היסודות] פִּרְדָּה, לְמָה נִאָמַר לְאָדָם: "וְאֵל עֶפְרָתָיִם" 45" ? לְפִי שְׂרֵב בְּנִינּוֹ מִן הָעֶפְרָיִם. וְלֹא כָּל הַנִּפְסָד, כְּשֶׁיִּפְסַד, מִיָּד יִחְזַר לְאֲרַבְעָה הַיְסוּדוֹת; אֵלֵא יִפְסַד וְיִחְזַר לְדָבָר אַחֵר, וְדָבָר אַחֵר לְדָבָר אַחֵר, וְסוּף הַדְּבָרִים יִחְזַר לְיְסוּדוֹת כֵּאֵל וְנִמְצְאוּ כָּל הַדְּבָרִים [הנבראים] חוֹזְרִין חֲלִילָה כִּי.

(יח) והרי הוא עתיד לחזור גם לשאר היסודות - אש, רוח ומים. (יט) רובו של גוף האדם הוא מיסוד העפר. (כ) לא כל נברא חוזר מייד לארבעת היסודות כפי שהיו בתחילה. (כא) צורת הנברא משתנית לצורה אחרת ולאחר מכן אף

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שהיא התבנית הגשמית שלו המורכבת מארבעת היסודות. בהלכות הבאות תבאר מציאותה של צורת האדם שהיא התבנית הרוחנית שלו. (מא) לכל נברא ישנה נפש רוחנית המכניסה בגופו רוח חיים, ובלעדיה הגוף ימות. (מב) בנפש האדם קיימת דעת שאינה קיימת בשאר הנבראים. דעת זו היא צורת האדם ובה הוא מושלם ונעלה משאר הנבראים. (מג) פירוש המילים "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו" הוא שהאדם יהיה דומה לנבראים העליונים, המתייחדים בכך שהם מורכבים מצורות בלבד כמו המלאכים. דבר זה נעשה על ידי הדעת של האדם שאינה קיימת בשאר הנבראים ובה הוא יכול להבין ולהשיג את מציאותם של הנבראים העליונים. (מד) במילים "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו" לא מתכוונת התורה לצורה הגשמית של איברי האדם הנראים לעינינו, כי צורת האיברים היא תבנית גשמית הנקראת בשם 'תואר' (כלשון הכתוב "יפה תואר") ואיננה הצורה המדוברת כאן שהיא תבנית רוחנית.

וְאִינָה הַנֶּפֶשׁ הַמְצוּיָה לְכָל נֶפֶשׁ חַיָּה, שְׂפָה אוֹכֵל וְשׂוֹתָה וּמוֹלִיד וּמְרַגֵּישׁ וּמְהַרְהֵרָהּ^מ. אֵלֶּא הַדְּעָה מו - שְׁהִיא צוּרַת הַנֶּפֶשׁ, וּבְצוּרַת הַנֶּפֶשׁ הַפְּתוּב מְדַבֵּר "בְּצַלְמֵנוּ כְּדִמוּתֵנוּ". וּפְעָמִים רַבּוֹת תִּקְרָא זֶה הַצּוּרָה נֶפֶשׁ' וְרוּחַ'; וּלְפִיכֶן צָרִיךְ לְהַזְהִיר בְּשִׁמוֹת, שְׂלֵא תִטְעֶה, וְכָל שֵׁם וְשֵׁם - יִלְמַד מֵעֵינֵינוּ מו.

(מה) אין כוונת התורה גם לנפש הרוחנית שבה תלויה חיות האדם ופעולותיו, משום שנפש זו קיימת בכל נברא בעל חיים ואיננה מציאות מיוחדת הקיימת רק אצל האדם. (מו) כוונת התורה היא לדעה הרוחנית הקיימת רק אצל האדם ובה הוא מבין ומשיג את הנבראים העליונים. (מז) במקומות אחרים בתנ"ך נקראת צורת האדם 'נפש' או 'רוח' למרות שהכוונה היא לדעה הקיימת רק אצל האדם. ועל כן, יש לשים לב לא לטעות בפירוש הפסוקים אלא להבין את הפירוש לפי ההקשר והנושא המדובר בכל מקום.

ז. אֵין צוּרַת הַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת^מ מִחִבְרַת מִן הַיְסוּדוֹת, כְּדִי שֶׁתִּפְרַד לְהֵן^מ, וְאִינָה מִפְּחַ הַנֶּשְׁמָה, עַד שֶׁתֵּהָא צָרִיכָה לְנֶשְׁמָה כְּמוֹ שֶׁהַנֶּשְׁמָה צָרִיכָה לְגוּף; אֵלֶּא מֵאֵת ה', מִן הַשָּׁמַיִם הִיא. לְפִיכֶן, כְּשִׁיפְרַד הַגֶּלֶם שֶׁהוּא מִחִבְרַת מִן הַיְסוּדוֹת, וְתֵאבֵד הַנֶּשְׁמָה יֵא מִפְּנֵי שְׂאִינָה מְצוּיָה אֵלֶּא עִם הַגּוּף וְצָרִיכָה לְגוּף כְּכָל מְעֻשְׂיָה, לֹא תִפְרַת הַצּוּרָה הַזֹּאת^מ, לְפִי שְׂאִינָה צָרִיכָה לְנֶשְׁמָה כְּמְעֻשְׂיָה - אֵלֶּא [צורה זו] יוֹדַעַת וּמִשְׁגַּת הַדְּעוֹת הַפְּרִוּדוֹת מִן הַגֶּלְמִים^מ, יוֹדַעַת בּוֹרָא הַכֹּל, וְעוֹמְדַת [קיימת] לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים [על=] עַד. הוּא שְׂאֵמֵר שְׁלֵמָה בְּחֻקְמָתוֹ: "וַיֵּשֶׁב הָעֶפְר

(כט) סיבוב הגלגל הוא הגורם לשינוי היסודות והתמזגותם זה בזה, ומכך מתהווים כל הנבראים המורכבים מארבעת היסודות. (ל) התבנית הגשמית של הנברא, שהיא הגולם, נוצרת כתוצאה מהתמזגות ארבעת היסודות, והתבנית הרוחנית של כל נברא, שהיא הצורה, ניתנת מה' על ידי המלאכים בדרגה העשירית. (לא) כפי שהתבאר בפרק ב הלכה ז.

ז. לְעוֹלָם אֵין אֵתָה רוּאָה [אין בנמצא] גֶּלֶם בְּלֹא צוּרָה, אוֹ צוּרָה בְּלֹא גֶלֶם^{לב}. אֵלֶּא לֵב [תבנית] הָאָדָם - הוּא הַמְחַלֵּק הַגּוּף הַנִּמְצָא בְּדַעְתּוֹ, וְיוֹדַע שֶׁהוּא מִחִבְרַת מִגֶּלֶם וְצוּרָה^{לג}, וְיוֹדַע שְׂיֵשׁ שֵׁם גּוּפִים שְׂגֻלְמָן מִחִבְרַת מֵאֶרְבָּעָה יְסוּדוֹת^{לד}, וּגּוּפִים שְׂגֻלְמָן פְּשׁוּט - אֵינוֹ מִחִבְרַת מִגֶּלֶם אַחֲרָיָה. וְהַצּוּרֹת שְׂאֵין לְהֵן גֶּלֶם^{לז}, אֵינָן נִרְאִין לְעֵין, אֵלֶּא [רק] בְּעֵין הַלֵּב^{לו} הֵן יוֹדְעִין^{לח}, כְּמוֹ שְׂיַדְעֵנוּ אֲדוֹן הַכֹּל בְּלֹא רְאִית עֵינָי^{לט}.

(לב) ובמבט שטחי נדמה שהם דבר אחד. (לג) האדם בכוח שכלו, מבין שגוף הנברא מורכב משני חלקים - גולם וצורה. (לד) כמו כל הנבראים שבכדור הארץ. (לה) כמו הגלגלים שמעל הרקיע שאינם מורכבים, ולא מעורב בהם דבר אחר. (לו) כמו המלאכים שהם מורכבים רק מצורה. (לז) בהבנת האדם. (לח) מציאותם של גופי הנבראים בעולם הזה וגופי הגלגלים שמעל כדור הארץ נראית לעין כל, ורק עצם הרכבתם מגוף וצורה לא נראה במוחש אלא מובן בידיעת האדם. לעומת זאת, הנבראים העשויים מצורות ללא גלמים כמו המלאכים, אינם נראים כלל לעינינו מכיוון שכל מציאותם היא תבנית רוחנית, וכל הידיעה על עצם קיומם קיימת רק בידיעת האדם בשכלו. (לט) כשם שמציאותו של בורא עולם לא נראית לעינינו ואנו יודעים על קיומה באמצעות השכל וההבנה, כך אנו יודעים בשכלנו את מציאותם של הנבראים העשויים מצורות בלבד.

ח. נֶפֶשׁ^מ כָּל פֶּשֶׁר, הִיא צוּרָתוֹ שֶׁנֶּתַן לוֹ הָאֱלֹהִים. וְהַדְּעַת הַיְתֵרָה הַמְצוּיָה בְּנֶפֶשׁוֹ שֶׁל אָדָם, הִיא צוּרַת הָאָדָם הַשְּׁלֵם בְּדַעְתּוֹ^מ; וְעַל צוּרָה זֹאת נֵאֶמֶר בַּתּוֹרָה: "נִעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדִמוּתֵנוּ"^מ, כְּלוֹמֵר שֶׁתֵּהָיָה לוֹ צוּרָה הַיּוֹדַעַת וּמִשְׁגַּת הַדְּעוֹת שְׂאֵין לְהֵם גֶּלֶם, [המלאכים], עַד שְׂיַדְמָה לְהֵן^מ. וְאֵינוֹ אוֹמֵר [בצלמנו] עַל צוּרָה זֹאת הַנִּפְרָת לְעֵינֵים, שֶׁהוּא הַפֶּה וְהַחֹטֵם וְהַלְּסָתוֹת וְשָׂאֵר רֵשֶׁם [צורת] הַגּוּף; שְׂזוֹ 'תֵּאֲר' שְׂמָה מו.

(מ) בהלכות הקודמות התבאר מציאותו של גוף האדם

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

על הארץ פשהיה, והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה" 47.

וְלָמָּה אֵין מְלַמְּדִין אוֹתוֹ - [מעשה בראשית] בְּרַבִּים? לְפִי שְׂאִין כָּל אָדָם יֵשׁ לוֹ דַעַת רַחֲבָה לְהַשִּׁיג פְּרוֹשׁ וּבִיאור כָּל הַדְּבָרִים עַל בְּרִיָּן 48 = [לתכליתם].

ס) אדם חכם ונבון שיכול להבין מעצמו את תוכן מעשה מרכבה. סא) עיקרי הדברים של עניין זה. סב) משום שהם עניינים פחות עמוקים, מלמדים את האדם בהתאם ליכולת הבנתו בעניינים אלו, ולא רק את עיקרי הדברים. סג) ולכן מלמדים זאת רק ליחידי סגולה, המסוגלים להבין נושאים אלו היטב.

מח) הדעת הקיימת רק אצל האדם. מט) הדעת אינה מורכבת מאף יסוד וממילא היא גם אינה עתידה להיפרד ולשוב חזרה ליסודות, בשונה מגוף האדם המורכב מארבעת היסודות ועתיד לחזור אליהם כפי שהתבאר בפרק הקודם. נ) הנשמה היא הנפש הרוחנית המכניסה רוח חיים בכל גוף נברא, אך קיומה תלוי בגוף וכאשר הגוף מת היא מסתלקת ומתבטלת. לעומת זאת, הדעת הקיימת רק אצל האדם, קיומה אינו תלוי באף גורם אחר – אפילו לא בנפש הרוחנית. נא) הנפש המחיה את הגוף מתבטלת. נב) הדעת הקיימת אצל האדם נשארת במציאותה גם לאחר המיתה. נג) הנבראים העליונים שאינם מורכבים מגלמים אלא רק מצורות רוחניות. נד) פסוק זה מדבר על המתרחש לאחר מיתת האדם, וכך פירושו: הגוף הנוצר בעיקר מיסוד העפר חוזר ליסודו, אך הרוח – צורת האדם שהיא הדעה הקיימת רק אצלו, חוזרת למקורה לבורא עולם ושם היא קיימת לעד.

יב. בְּזִמְן שְׂאָדָם מִתְּבוֹנֵן בְּדְבָרִים אֱלוֹהִי, וּמְפִיר כָּל הַבְּרִיאִים מִמְּלֶאךָ וְגִלְגַּל וְאָדָם וְכִיּוֹצֵא בּוֹ 49, וְיִרְאֶה חֲכָמָתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכָל [בריאת] הַיְצִוִּים וְכָל הַבְּרִיאִים - מוֹסִיף אֲהָבָה לְמִקּוֹם 50, וְתַצְמֵא נִפְשׁוֹ וְיִכְמֵה בְּשׂוֹר 51 לְאֵהָב הַמִּקּוֹם בְּרוּךְ הוּא; וְיִירָא וְיִפְחַד מִשְׁפָּלוֹתוֹ וְדָלוֹתוֹ וְקָלוֹתוֹ [של עצמו], כְּשִׁיעֶרְךָ [ישוה] עֲצָמוֹ לְאֶחָד מִהַגּוֹפּוֹת הַקְּדוֹשִׁים הַגְּדוֹלִים 52, כָּל שֶׁכֵּן [כאשר ישוה את עצמו לְאֶחָד מִהַצּוּרוֹת הַטְּהוֹרוֹת הַנִּפְרָדוֹת מִן הַגְּלָמִים, שְׂלֵא נִתְחַבְּרוּ בְּגִלְמֵי כָּל 53. וְיִמְצֵא עֲצָמוֹ 54, שֶׁהוּא כְּכֹלֵי מְלֵא בּוֹשָׁה וְכִלְמָה, רִיק וְחֶסֶד.

יג. כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלוֹ שֶׁדְּבַרְנוּ בְּעִנְיַן זֶה 55, כְּמֵר [כטיפה] מְדֹלֵי הַסִּי; וְדְבָרִים עֲמֻקִּים הֵם, אֲבָל אֵינֵם כְּעֻמְקָם עֲנֵן פֶּרֶק רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי. וּבִיאור כָּל אֵלוֹ הַדְּבָרִים שֶׁבִּפְרֶק שְׁלִישִׁי וְרִבְעִי, הוּא הַנִּקְרָא 'מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית' 56. וְכֵן צִוּוּ הַחֲכָמִים הָרֵאשׁוֹנִים, שְׂאִין דוֹרְשִׁין גַּם בְּדְבָרִים הָאֵלוֹ בְּרַבִּים 57, אֲלֵא לְאָדָם אֶחָד בְּלִבָּר מוֹדִיעִין דְּבָרִים אֵלוֹ וּמְלַמְּדִין אוֹתוֹ.

סד) במעשה מרכבה ומעשה בראשית. סה) אלו הם שלושת הסוגים בנבראים. מלאך הוא צורה ללא גולם. גלגל מורכב מגולם וצורה אך הגולם שלו נעלה יותר ואינו מורכב מארבעה יסודות. האדם, וכל הדומה לו, מורכב מגולם וצורה והגולם שלו מורכב מארבעת היסודות. סו) בורא העולם המכונה 'מקום'. הסיבה לכך היא משום שהמקום הגשמי נברא ממנו יתברך ובלעדיו אין למקום כל קיום אך הבורא עצמו אינו תלוי ומוגבל במקום מסוים, ובלשון חז"ל במדרש רבה: הוא מקומו של עולם ואין עולמו מקומו. סז) ישתוקק תשוקה גדולה. סח) הגלגלים שגופם אינו מורכב מהיסודות, והם יודעים ומכירים את הבורא יותר מדעת בני האדם. סט) המלאכים, אשר ידיעתם את הבורא גדולה מידיעת הגלגלים. ע) כך יבין האדם עד כמה הוא שפל לעומתם.

נה) בפרקים ג' וד'. נו) כטיפת מים מדלי מלא. כלומר: מעט מזעיר הם מתוך ענין עמוק זה. נז) שהדברים המובאים בהם נקראים מעשה מרכבה, משום שהם עוסקים בכורא העולם ובמרכבה העליונה. נח) סדר בריאת הנבראים המתואר בקצרה בתחילת פרשת בראשית. נט) אף את מעשה בראשית לא מלמדים ברבים.

יד. וַיְמָה [ההבדל] בֵּין עֲנֵן מַעֲשֵׂה מְרַכְבָּה [יסודות כבוד השם] לְעֲנֵן מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית? שְׂעֲנֵן מַעֲשֵׂה מְרַכְבָּה, אֲפִלּוֹ לְאֶחָד [לאדם אחד] אֵין דוֹרְשִׁין בּוֹ, אֲלֵא אִם כֵּן הָיָה חֶסֶם וּמִבֵּין מַדְעָתוֹ 58, מוֹסְרִין לוֹ רֵאשִׁי הַפְּרָקִים 59; וְעֲנֵן מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, מְלַמְּדִין אוֹתוֹ לְיַחֲד, אִף עַל פִּי שְׂאִינוֹ מִבֵּין אוֹתוֹ מַדְעָתוֹ, וּמוֹדִיעִים אוֹתוֹ כָּל שֶׁיִּכּוֹל לִידַע מְדְבָרִים אֱלוֹהִים 60.

יז. וְעֲנֵנִי אַרְבַּעַת פְּרָקִים אֵלוֹ שֶׁבְּחֻמֵּשׁ מִצּוֹת 61 הָאֱלוֹהִים 62 - הֵם שְׂחֻכְמִים הָרֵאשׁוֹנִים [חכמי המשנה] קוֹרְאִין אוֹתוֹ 'פְּרָדֵס' 63, כְּמוֹ שְׂאֲמָרוֹ [חכמים בבבליהא]: 'אַרְבַּעַת [גדולי ישראל] נִכְנְסוּ לְפְרָדֵס' 64; וְאִף עַל פִּי

47. קהלת, יב, ז. 48. חגיגה, יד, ב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פֶּרֶק ה'

מצות קידוש השם; דין יהרג ואל יעבור; חומרת חילול ה' ופרטיו.

שְׂגָדוּלֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ ^[הארבעה], וְחֻכְמֵימֵי גְדוּלֵי הָיוּ, לֹא כֻלָּם הָיָה בָהֶן פֶּחַ לְיַדָּע וּלְהַשִּׁיג כָּל הַדְּבָרִים עַל בְּרִיָּתוֹ.

עא) חמש המצוות הראשונות שנמנו בתחילת הלכות אלו, ועל ידי ידיעת העניינים שנתבארו בארבעת הפרקים מגיע האדם לידי קיומן. (עב) פרסד הוא גן נאה ונהדר, וכך גם עניינים אלו הם ה'גן' הנאה של העניינים האלוניים הנעלים. (עג) 'לטייל' בו ולחזות בנועם ה' על ידי התבוננות במעשה מרכבה ובמעשה בראשית. (עד) וכולם נזווקו כתוצאה מהעיסוק המיוחד בעניינים אלו, מלבד חכם אחד.

וְאֵי אֹמֵר, שְׂאִין רְאוּי לְהַטִּיל ^[=לטייל] בְּפֶרְדֵּס, אֲלֵא מִי שֶׁנִּתְמַלֵּא כְּרֶסוֹ לְחֵם וּבֶשֶׂר; וְלָחֵם וּבֶשֶׂר זֶה, הוּא לְיַדָּע בְּאוֹר ^[הלכות] הָאֲסוּר וְהַמִּתֵּר וְכִיּוֹצֵא בָהֶם מִשְׁאֵר הַמְצוּוֹת. וְאֵף עַל פִּי שְׂדֵבְרִים אֲלוֹהֵי, 'דְּבָר קָטָן' קָרְאוּ אוֹתָן חֻכְמֵימֵי ^[חכמי התלמוד], שְׂהָרִי אָמְרוּ חֻכְמֵימֵי: 'דְּבָר גְּדוּל - מַעֲשֵׂה מְרַכְבָּה; וְדְבָר קָטָן - הוּנָה דְאֲפֵי וְרְבֵאֵי',⁴⁹ אֵף עַל פִּי כֵן, רְאוּיִן הֵן לְהַקְדִּימָן⁵⁰; ^[משום] שֶׁהֵן מִיִּשְׁבִּין דַּעְתוֹ שֶׁל אָדָם תְּחִלָּה⁵¹, וְעוֹד עַט - ^[משום] שֶׁהֵן הַטּוֹבָה הַגְּדוּלָּה שֶׁהַשְּׂפִיעַ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשׁוּב הָעוֹלָם הַזֶּה, כְּדִי לְנַחַל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא⁵². וְאֲפֹשֶׁר שְׂיִדְעֵם הַכֹּל - קָטָן וְגְדוּל, אִישׁ וְאִשָּׁה, בַּעַל לֵב רָחֵב וּבַעַל לֵב קָצָר⁵³.

עה) דיני האיסור וההיתר וכיוצא בהם. (עו) עניני מעשה מרכבה הם דבר גדול ונעלה, אך דיוניהם של אביי ורבא בפרטי הלכות המצוות, הם כדבר קטן ופחות לעומת מעשה מרכבה. (עז) למרות שדיני המצוות נחשבים דבר קטן, ראוי לאדם לעסוק תחילה בהם. (עח) בשונה מענייני הפרסד העוליים לגרום לאדם בלבול וחוסר מנוחה. (עט) סיבה נוספת להקדמת לימוד הלכות המצוות. (פ) על ידי ידיעת ההלכות היטב, האדם יקיים את המצוות כראוי ויזכה לחיי העולם הבא. (פא) סיבה נוספת להקדמת לימוד הלכות המצוות היא משום שכולם יכולים לדעת ולהבין אותן, הן קטנים והן גדולים, הן אנשים והן נשים, הן בעלי לב רחב המסוגלים להבין דברים עמוקים והן בעלי לב צר. לעומת זאת, את ענייני הפרסד יכולים להבין רק יחידי סגולה.

א. כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל⁵⁴ מְצוּיִן עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם הַגְּדוּל הַזֶּה⁵⁵, שְׁנֵאמַר: "וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"⁵⁶; וּמְזַהְרִין ^[בני ישראל] שֶׁלֹּא לְחַלְלוֹ ^[את שם ה'], שְׁנֵאמַר: "וְלֹא תַחַלְלוּ אֶת שֵׁם קְדוֹשִׁי"⁵⁷. כִּיצַד? בְּשַׁעַה שְׂנִיעַמַד גּוֹי, וַיֵּאָנֵס אֶת יִשְׂרָאֵל לְעַבֵּר עַל אַחַת מִכָּל מְצוּוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּתוֹרָה אוֹ יִהְיֶהגוֹי - יַעֲבֹר וְאֵל יִהְרַג⁵⁸; שְׁנֵאמַר בַּמְצוּוֹת ^[על קיום המצוות]: "אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתָּם הָאָדָם וְחַי בָּהֶם"⁵⁹ - וְחַי בָּהֶם, וְלֹא שְׂמִימֹת בָּהֶם⁶⁰. וְאֵם מֵת ^[על ידי הגוין] וְלֹא עֶבֶר ^[את העבירה], הָרִי זֶה מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ⁶¹.

א) הן אנשים והן נשים. (ב) למסור את נפשם על קיום תורה ומצוות בהתאם לדינים המבוארים בפרק זה, ועל ידי זה מתקדש שמו של הקדוש ברוך הוא בעולם. (ג) ה' מצווה את בני ישראל - עליכם לקדש את שמי. (ד) אם היהודי לא יעשה את העבירה, הגוי יהרוג אותו. (ה) על היהודי לעבור את העבירה ולא למות. (ו) אסור לאדם לקיים את המצוות באופן שגורם לו למות. (ז) הוא ייענש על כך בבית דין של מעלה.

ב. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים⁶²? בְּשֵׁאֵר מְצוּוֹת ^[בכל המצוות] - חוּץ מִעֲבֹדָה זָרָה, וְגִלּוּי עֲרִיּוֹת, וּשְׂפִיכוֹת דָּמִים. אֲבָל שֶׁלֹּשׁ עֲבֻרוֹת אֵלוֹ, אִם יֹאמֵר לוֹ ^[הגוי ליהודי]: 'עֶבֶר עַל אַחַת מֵהֶן אוֹ תִהְרַג', יִהְרַג וְאֵל יַעֲבֹר⁶³.

ח) שעל היהודי לעבור את העבירה ולא למות. (ט) על היהודי למסור את נפשו ולא לעבור על אחת מעבירות אלו.

בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים⁶⁴? בְּזִמְן שֶׁהַגּוֹי מִתְפַּנֵּן לְהִנָּאֵת עֲצָמוֹ, כְּגוֹן שֶׁאֲנָסוּ⁶⁵ לְבָנוֹת לוֹ בֵּיתוֹ בְּשֶׁבֶת, אוֹ לְבִשָּׁל לוֹ תַבְשִׁילוֹ ^[בשבת], אוֹ אָנֵס אִשָּׁה לְבַעֲלָהּ⁶⁶ וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה⁶⁷. אֲבָל אִם נִתְפַּנֵּן ^[הגוי] לְהַעֲבִירוֹ עַל הַמְצוּוֹת בְּלִבְדֵּי - אִם הָיָה בֵּינוֹ לְבִין עֲצָמוֹ⁶⁸, וְאִין שֵׁם עֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל⁶⁹ - יַעֲבֹר ^[היהודי את העבירה] וְאֵל יִהְרַג; וְאִם אֲנָסוֹ ^[הגוי] לְהַעֲבִירוֹ בְּעֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל⁷⁰

49. סוכה, כת, א. 50. ויקרא-אמור, כב, לב. 51. שם. 52. ויקרא-אחרי, יח, ה.

שאינן. ובשר: דווקא "להטייל", אבל להיכנס וללמוד צריך - לקו"ש ח"ל ע' 173, "סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 345. הלכה א: כמה שונים דברי רבינו כגון ממ"ש בהל' שבת פ"ב ה"ג? - לקו"ש חכ"ז ע' 133. יהרג ואל יעבור: אם המצוה מחייבת כוונה ע"מ למות - לקו"ש חכ"ז ע' 167.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

קידוש השם בידי הממלכה הרשעה שמלכה בזמנם. (כו) דרגתם היא הדרגה הגבוהה ביותר. (כח) כצאן המובל לטבח. (כט) הקב"ה אומר על צדיקים אלו שהם כרתו איתו ברית על ידי שהם מסרו את נפשם למיתה על קיום תורה ומצוות.

וְכָל מִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: 'יְהִיג וְאֵל יַעֲבֹר', וְעֵבֶר וְלֹא נְהִיג - הָרִי זֶה מְחַלֵּל אֶת הַשֵּׁם, וְאִם הָיָה בַּעֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל, הָרִי זֶה חָלַל אֶת הַשֵּׁם בְּרַבִּים; וּבִטֹּל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהִיא קְדוּשַׁת הַשֵּׁם, וְעֵבֶר עַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁהִיא חִלּוּל הַשֵּׁם. וְאִף עַל פִּי כָּל, מִפְּנֵי שֶׁעֵבֶר [את העבירה] בְּאִנּוּס, אֵין מְלַקֵּין אוֹתוֹ, וְאֵין צָרִיף לֹאמֹר שֶׁאֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ בֵּית דִּין לֵא, אֶפְלוּ [אם] הָרִג בְּאִנּוּס לֵב; [משום] שֶׁאֵין מְלַקֵּין וּמְמִיתִין, אֶלֶּא לְעֵבֶר בְּרִצּוֹנוֹ בְּעֵדִים וְהִתְרַאָּה לֵב, שֶׁנֶּאֱמַר בְּנֹתֶן מִזְרְעוֹ לְמַלְאָךְ: [-אליל שפולחנו הקרבת הילדים]: "וְשִׁמְתִי אֲנִי אֶת פְּנֵי בְּאִישׁ הַהוּא"⁵⁵, מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [-במסורת משה רבינו] לְמַדּוֹ: "הַהוּא" - לֹא אֲנוּס, וְלֹא שׁוֹגֵג, וְלֹא מְטַעֵה לֵי.

(ל) למרות שעבר על מצות לא תעשה של חילול השם וחייב על כך במזיד מלקות. (לא) באחת ממיתות בית דין שהן עונש חמור יותר ממלקות. (לב) למרות שרוצח עונשו מיתה. (לג) אדם שעבר עבירה שחייבים עליה מלקות או מיתה ברצונו, והתרו בו עדים על איסור הדבר טרם ביצוע העבירה. (לד) משמעות המילה 'ההוא' היא שדעתו של האדם שלימה במעשיו והוא עושה אותם מרצון ובידיעה גמורה, וממילא, אדם אנוס, שוגג או מוטעה לא נכלל בהגדרה זו.

וְמֵה אִם עֲבוּדָה זָרָה, שֶׁהִיא חֲמוּדָה מִן הַפֶּל [מכל העבירות], הַעֲוֹבֵד אוֹתָהּ בְּאִנּוּס אֵינוֹ חַיֵּב כְּפֹתֵר, וְאֵין צָרִיף לֹאמֹר [שאינו חייב] מִיתַת בֵּית דִּין לֵי - קָל וְחִמֹּר לְשֶׁאֵר מִצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּתוֹרָה. וּבַעֲרִיּוֹת הוּא אוֹמְרֵי: "וְלִנְעֹר (ה) לֹא תַעֲשֶׂה דָבָר"⁵⁶.

(לה) שחמורה יותר מכרת. כרת חייבים על עבירה שנעשה במזיד אך ללא עדים והתראה, ומיתת בית דין חייבים כאשר העבירה נעשתה במזיד ובעדים והתראה. (לו) אף בגילוי עריות נאמר במקרה שהעבירה נעשתה באנוס. (לז) משום שהיא אנוסה.

יְהִיג וְאֵל יַעֲבֹר [היהודי] וְאֶפְלוּ לֹא נְתַפְּנִין [הגוי] לְהַעֲבִירוֹ אֶלֶּא עַל מִצְוֵה מְשֶׁאֵר מִצְוֹת בְּלִבְדִּי".

(י) שרק בג' עבירות אלו, מצווה האדם למסור את נפשו. (יא) הכריח הגוי את היהודי. (יב) מדובר באשה לא נשואה, כי אנוס אשה נשואה נכלל באיסור גילוי עריות שבו הדין יהרג ואל יעבור'. (יג) במקרים שהגוי נהנה ממעשה העבירה. (יד) ולא לצורך הנאתו. (טו) הגוי והיהודי היו לבדם בשעת מעשה האנוס. (טז) כל עוד אין עשרה יהודים נוכחים בשעת מעשה העבירה, אין העבירה נחשבת עבירה בפרהסיא. (יז) שיעבור את העבירה בנוכחות עשרה יהודים. (יח) ואינה אחת מג' העבירות של עבודה זרה, גילוי עריות או שפיכות דמים.

ג. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֹוִיִּם, שֶׁלֹּא בַשֶּׁעַת הַשְּׁמַד [-בזמן רדיפות היהודים]. אֶבֶל בַּשֶּׁעַת הַשְּׁמַד, וְהוּא בְּשִׁיעַמַד מִלְּךָ רָשָׁע פְּנוּבֹכְדַנְאֶצַּר וְחִבְרִיו וְיִגְזֹר שְׁמַד עַל יִשְׂרָאֵל לְבִטֹּל דָּתָם [-דת היהדות] או [אף] מִצְוֵה [אחת] מִן הַמִּצְוֹת - יְהִיג וְאֵל יַעֲבֹר, אֶפְלוּ עַל אַחַת מְשֶׁאֵר מִצְוֹת, בֵּין [אם] נֶאֱנַס בְּתוֹף עֲשָׂרָה^כ, בֵּין נֶאֱנַס בִּינוֹ לְבֵין גּוֹיִם^{כא}.

(ט) כל פרטי הדינים שנאמרו בהלכה הקודמת אודות ההבדלים בין עבירה לעבירה, ומספר הנוכחים בשעת מעשה. (כ) שאינה מג' העבירות עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים. (כא) בפני עשרה יהודים. (כב) ללא נוכחות יהודים.

ד. כָּל מִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ כֵּב: 'יַעֲבֹר וְאֵל יְהִיג', וְנִהְיָג וְלֹא עֵבֶר [את העבירה] - הָרִי זֶה מְתַחֵיב בְּנַפְשׁוֹ^{כב}. וְכָל מִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: 'יְהִיג וְאֵל יַעֲבֹר', וְנִהְיָג וְלֹא עֵבֶר - הָרִי זֶה קָדַשׁ אֶת הַשֵּׁם. וְאִם הָיָה בַּעֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל לֵב - הָרִי זֶה קָדַשׁ אֶת הַשֵּׁם בְּרַבִּים, כְּדִנְיָאֵל חֲנַנְיָה מִיִּשְׂאֵל וְעֲזַרְיָה וְכַרְפִּי עֲקִיבָה וְחִבְרִיו^{כג}; וְאֵלוֹ הֵן הַרְוִיגֵי מְלָכוֹת^{כד}, שֶׁאֵין מַעֲלָה עַל מַעֲלַתְּנָו, וְעַלֵּיהֶן נֶאֱמַר: "כִּי עָלִיף הַרְגֵנוּ כָּל הַיּוֹם, נְחַשְׁכְּנוּ פְּצָאן טַבְחָה"^{כה}, וְעַלֵּיהֶם נֶאֱמַר: "אֶסְפוּ לִי חֲסִידֵי, כְּרַתִּי בְּרִיתִי עֲלֵי זָבַח"^{כז}.

(כב) בהלכות הקודמות. (כג) ייענש על כך בבית דין של מעלה. (כד) אם הריגתו הייתה בפני עשרה יהודים. (כה) שמסרו את נפשם על קידוש השם ברבים. (כו) שנהרגו על

53. תהלים, מד, כג. 54. שם, נ, ה. 55. ויקרא-קדושים, כ, ה. 56. דברים-כי, תצא כב, כו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

את העבירה באונס כפי שהתבאר בהלכה ד, כי במקרה זה האונס לא היה על עצם מעשה העבירה בשונה מגוי אנס המכריח לעבור על העבירה עצמה.

ז. ומנין שאפלו במקום ^[במקרה] ספנת נפשות, אין עוברין על אחת משלש עברות אלו^{נא}? שגאמר^{נב}: "ואהבת את ה' אלהיך, בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך"^{נא}, אפלו הוא נוטל את נפשך^{נב}. והריגת נפש מישראל ^[שפיכות דמים, כד] לרפאת נפש אחרת, או להציל אדם מיד אנס ^[המאיים להורג] - דבר שהדעת נוטה לו הוא^{נא}, שאין מאבדין נפש מפני נפשו^{נב}; ועריות הקשו לנפשות^{נא}, שגאמר: "כי פאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש - פן הדבר הזה"^{נא} 58 ^[גילוי עריות].

נא) עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים. נב) האיסור לעבוד עבודה זרה אף במקרה סכנה נלמד מהפסוק "ואהבת". נג) חז"ל דרשו על המילים "בכל נפשך" שאסור לעבוד עבודה זרה אף אם הגוי מאיים בהריגה. נד) ההיגיון מחייב שאין לעשות זאת. נה) כיוון שאין כל עדיפות לחייו של אדם מסוים על חייו של אדם אחר. נו) האיסור לעבור על גילוי עריות אף במקרה סכנה נלמד מכך שגילוי עריות הושווה לשפיכות דמים.

ח. במה דברים אמורים, שאין מתרפאין בשאר אסורין^{נא} אלא במקום סכנה? בזמן שהן ^[נאכלים] דרך הנאתן, כמו שמאכילין את החולה שקצים ורמשים, או חמץ בפסח, או שמאכילין אותו ביום הכפורים. אבל ^[אם האיסורים נעשים] שלא דרך הנאתן, כגון שעושין לו ^[לחולה] רטיה או מלוגמה ^[סוגי תחבושת] מחמץ^{נא} או מערלה^{נב}, או שמשקין אותו דברים שיש בהן ^[דב] מר מערב עם אסורי מאכל, שהרי אין בהם הנאה לחם^{נא} - הרי זה מתרפא^{נב}, ואפלו שלא במקום סכנה^{נא}; חוץ מפלאי הפרם ובשר בחלב - שהם אסורין אפלו שלא דרך הנאתן; לפיכך אין מתרפאין בהן אפלו שלא דרך הנאתן, אלא ^[מלבד] במקום סכנה.

נד) מלבד עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים. נח) במהלך חג הפסח. נט) האסורים באכילה מן התורה, אך

ה. נשים שאמרו להן גוים: 'תנו לנו אחת מפן ונטמא אותה, ואם לאו, נטמא את פלכן' - יטמאו בלן, ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל^{נא}. וכן אם אמרו להם ^[למספר יהודים] גוים: 'תנו לנו אחד מפם ונהרגנו, ואם לאו, נהרג' ^[את] פלכם' - יהרגו בלם, ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל^{נא}. ואם יתדוהו להם^{נא} ואמרו: 'תנו לנו ^[את] פלוני, או נהרג את פלכם' - אם היה מחייב מיתה ^[למלכות] פשבע בן בכרי ^[שמרד במלכות], יתנו אותו להן; ואין מורין להן פן לכתחלה^{נא}; ואם אינו חייב ^[מיתה למלכות] - יהרגו בלן, ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל.

לח) משום שאין גורמים טומאה לאשה אחת כדי להציל נשים אחרות. לט) משום שאין מוסרים אדם למיתה כדי להציל אנשים אחרים. מ) נקבו הגויים בשם יהודי מסוים. מא) משום שאין זו מידת חסידות למסור אדם למיתה אף אם הוא מחויב מיתה למלכות.

ו. פענין שאמרו באנסין, פך אמרו בחלאים^{נא}. כיצד? מי שחלה ונטה למות, ואמרו הרופאים שרפואתו בדבר פלוני מאסורין שבתורה^{נא}, עושין לו^{נא}. ומתרפאין ^[מותר להתרפא] בכל אסורין שבתורה^{נא} במקום סכנה^{נא}, חוץ מעבודה זרה^{נא} וגילוי עריות^{נא} ושפיכות דמים^{נא} - שאפלו במקום סכנה, אין מתרפאין בהם; ואם עבר ונתרפא - עונשין אותו בית דין ענש הראוי לו^{נא}.

מב) כשם שבשעת אונס על עשיית עבירה ישנו הבדל בין עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים לשאר העבירות, כך ישנו הבדל לגבי מתן תרופה לחולה. מג) עבור הצלת חייו עליו לאכול או לעשות דבר האסור על פי התורה. מד) מותר לו לעבור על האיסור לצורך רפואתו. מה) אף בדברים האסורים בהנאה. מו) כאשר נשקפת סכנה לחיי החולה. אך כאשר לא נשקפת סכנת חיים לחולה, אסור לו לעבור על אף איסור לצורך רפואתו. מז) למשל, כאשר אומרים לו הרופאים שאם ישתה את המים של עבודה זרה מסוימת הוא יתרפא. מח) כמו הדוגמה המובאת בהלכה ט. מט) למשל, כאשר יולדת נמצאת בסכנת חיים בשעת הלידה - אין להציל את חייה על ידי הריגת הוולד אם ראשו כבר יצא החוצה. נ) ואין פוטרים אותו משום שעבר

57. דברים-ואתחנן, ו, ה. 58. דברים-כי, תצא שם.

הרגו . . מישראל: מפני שציבור אינו מבטל את היחיד - לקו"ש ח"ח ע' 114. ביאור פנימי - לקו"ש ח"ל ע' 154. יתנו . . לכתחילה: מקור דין זה - רשימות ח' קמו ע' 10. עונשין אותו: והרי בהלכה ד' "מפני שעבר באונס אין מלקין אותו?" - תשובות וביאורים ס"ד הע' 1.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

דְּמֵי הַמִּקְחַ לְאַלְתֵּרֵי, וְהוּא שְׁלֵשׁ לוֹ^ע, וְנִמְצְאוּ
הַמּוֹכְרִין תּוֹבְעִין אוֹתוֹ [לשלם להם על הקניה], וְהוּא
מִקִּיפֵן^ט; או שְׁרִיבָה בְּשָׁחוֹק^ט, או [שמריכה] בְּאֵכִילָה
וְשִׁתְיָה אֲצֵל עַמֵּי הָאָרֶץ וּבִינֵיהֶן^ט; או שְׁאִין דְּבוּרוֹ
בְּנַחַת עִם הַבְּרִיּוֹת, וְאִינוּ מְקַבְּלֵן בְּסִבָּר פְּנִים יְפוֹת,
אֲלֵא [הוא] בְּעַל קִטְטָה וְכֶעֶס; וְכִיּוֹצֵא בְּדַבְּרִים
הָאֵלוּ^ט. הַפֶּל לְפִי גְדֹלוֹ שֶׁל חֶכֶם^פ - צְרִיף שְׁרִיבָה
[יחמיר] עַל עֲצָמוֹ, וְיַעֲשֶׂה לְפָנִים מְשׁוּרַת הַדִּין [מעבר
לחובתן].

(ג) למרות שאין מעשים אלו נחשבים לעבירות. (עד) קונה
דבר ואינו משלם למוכר מיד. (עה) מדובר במקרה שיש לו
כסף לשלם עבור הקניה ובכל זאת הוא לא משלם עליה.
(עו) הוא דוחה את המוכרים, ובעיני הציבור נראה הדבר
שהוא גזול את המוכרים. (עז) לדבר דברי קלות ראש.
(עח) כאשר עושה זאת בכיתם של עמי הארץ ויחד איתם,
הוא נראה כאחד מהם. (עט) המבזים את כבודו ויושרו
בעיני הציבור. (פ) בהתאם לגדולת החכם ומעלתו.

וְכֵן אִם דָּקְדַק הַחֶכֶם עַל עֲצָמוֹ, וְהָיָה דְבוּרוֹ בְּנַחַת
עִם הַבְּרִיּוֹת, וְדַעְתּוֹ מְעַרְבֵת עִמָּהֶן^פ, וּמְקַבְּלֵן בְּסִבָּר
פְּנִים יְפוֹת, וְנִעְלַב מִהֶן וְאִינוּ עוֹלְבֵן^פ, מְכַבֵּד לָהֶן
[את הבריות] וְאִפְלוּ לְמַקְלִין לוֹ^פ, וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּאִמּוֹנָה
[סוחר ביושר ובהגינות], וְלֹא יִרְבֶּה בְּאִרְיָחוֹת עַמֵּי הָאָרֶץ
וְיִשְׁבֹּתָן^פ, וְלֹא יִרְאֶה תְּמִיד^פ אֲלֵא עוֹסֵק בְּתוֹרָה
עָטוּף בְּצִיצִית מְכַתֵּר [מעוטר] בְּתַפְלִין, וְעוֹשֶׂה בְּכָל
מַעֲשָׂיו [יתנהג תמיד] לְפָנִים מְשׁוּרַת הַדִּין - וְהוּא [ובלבד]
שֶׁלֹּא יִתְרַחֵק הִרְבֵּה [מהחברה] וְלֹא יִשְׁתוּמֵם^פ - עַד
שְׁיִמְצְאוּ הַפֶּל [כל האנשים] מְקַלְסִין [משבחים] אוֹתוֹ
וְאוֹהָבִין אוֹתוֹ, וּמְתַאֲוִין לְמַעֲשָׂיו^פ - הָרִי זֶה [החכם]
קָדַשׁ אֶת הַשֵּׁם, וְעָלְיוֹ הַכְּתוּב אוֹמֵר: "וַיֹּאמֶר לִי:
עֲבָדִי אֲתָה; יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר בָּךְ אֶתְפָּאֵר"^פ.

(פא) הוא איש נעים שיחה ומקובל על הבריות. (פב) כאשר
אנשים מעליבם אותו הוא שותק ואינו מעליב אותם
בתמורה. (פג) מכבד את האנשים המזלזלים בו.
(פד) להתארח ולאכול אצל עמי הארץ או לשבת בחבורתם.
(פה) בפני אנשים אחרים. (פו) יתנהג כאיש שאינו מיושב
בדעתו. (פז) רוצים להתנהג כמוהו. (פח) הקב"ה קורא לו
עבדי ומתפאר במעשיו.

כאן הוא משתמש בהם כתחבוש ולא אוכל אותם. (ס)
מפני המרירות שבהם, והאדם האוכל אותם לא נהנה מהם.
(סא) להשתמש בהם לרפואת החולה. (סב) כי כל איסורם
מהתורה הוא רק כאשר האדם נהנה מהם.

ט. מִי שֶׁנָּתַן עֵינָיו [משק] בְּאִשָּׁה, וְחָלָה וְנָטָה
לְמוֹת^ט, וְאָמְרוּ הָרוֹפְאִים: 'אֵין לוֹ [לאדם זה] רְפוּאָה
עַד שֶׁתְּבַעַל לוֹ - אֲפֵלוּ הֵיטָה [תאשה] פְּנוּיָה^ט, וְאֲפֵלוּ
לְדַבֵּר עִמָּה מְאַחֲרֵי הַגָּדֵר - אֵין מוֹרִין לוֹ [היתר] בְּכָף,
וְיָמוּת^ט וְלֹא יוֹרוּ [יתיר] לוֹ לְדַבֵּר עִמָּה מְאַחֲרֵי
הַגָּדֵר; [כדי] שֶׁלֹּא יְהִי בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל הַפְּקָר, וְיִבֹאוּ
בְּדַבְּרִים אֵלָיו לְפָרֵץ בְּעַרְיּוֹת^ט.

(סג) מרוב גודל תאוותו. (סד) ואין בכך איסור גילוי עריות
הקיים רק באשה נשואה, אין מתירין לו לעשות זאת. (סה)
אף אם הוא ימות. (סו) אם יפקירו את בנות ישראל,
עלולים אנשים רבים לזלזל באיסורי עריות.

י. כָּל הַעוֹבֵר מִדְּעֵתוֹ בְּלֹא אֲנֵס עַל אַחַת מִכָּל
מִצְוֹת הָאֲמִרוֹת בְּתוֹרָה, בְּשָׂאֵט בְּנַפְשׁ [כולול]
לְהַכְעִיס [בהתרסה] - הָרִי זֶה מְחַלְלֵת אֶת הַשֵּׁם; וְלִפְיֵכֶף
נֹאמֵר בְּשִׁבְעַת שְׁקָר^ט: "וְחָלַלְתָּ אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ,
אֲנִי ה'".⁵⁹ וְאִם עָבַר בְּעִשְׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל^ט, הָרִי זֶה
חָלַל אֶת הַשֵּׁם בְּרַבִּים. וְכֵן כָּל הַפּוֹרֵשׁ מִעֲבֵרָה^ט או
עֲשֶׂה מִצְוָה, לֹא מִפְּנֵי דָבָר בְּעוֹלָם^ע, לֹא [מפני] פְּחַד
וְלֹא [מפני] יִרְאָה, וְלֹא [כדי] לְבַקֵּשׁ כְּבוֹד^ע, אֲלֵא [עשה
זאת] מִפְּנֵי הַבּוֹרָא בְּרוּךְ הוּא, מִפְּנִיעַת יוֹסֵף הַצַּדִּיק
עֲצָמוֹ מְאֻשֵׁת רַבּוּ^ע - הָרִי זֶה מְקַדֵּשׁ אֶת הַשֵּׁם.

(סז) שאין בה כל תועלת והנאה לאדם, וכל ענינה הוא רק
התרסה כלפי מעלה. (סח) אם עבר את העבירה בזלזול
ובהתרסה בפני עשרה יהודים. (סט) נמנע מעשיית עבירה.
(ע) ולא עשה זאת בגלל סיבה חיצונית. (עא) מהאנשים
הרואים אותו בשעת מעשה. (עב) כשם שיוסף הצדיק מנע
את עצמו מעשיית עבירה עם אשת אדונו פוטיפר.

יא. וַיֵּשׁ דְּבָרִים אַחֲרֵים שְׁהֵם בְּכָלֵל חֲלוּל הַשֵּׁם,
וְהוּא [במקרה] - שְׁיַעֲשֶׂה אָדָם גְּדוֹל בְּתוֹרָה וּמִפְּרָסָם
בְּחִסְדוֹת, דְּבָרִים שְׁהַבְּרִיּוֹת מְרַנְּנִים אַחֲרָיו [מרכילים
עליו] בְּשִׁבְלֵן [בגלגלם], וְאֵף עַל פִּי שְׂאִינָן עֲבֹרוֹת^ע -
הָרִי זֶה מְחַלְלֵת אֶת הַשֵּׁם. כְּגוֹן שְׁלוֹקָתָ וְאִינוּ נוֹתֵן

59. ויקרא-קדושים, יט, יב. 60. ישעיה, מט, ג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פֶּרֶק ו'

דיני איסור מחיקת שמותיו של ה'.

א. כָּל [אדם] הַמְאָבֵד [מחוק] שֵׁם מִן הַשְּׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים הַטְּהוּרִים שֶׁנִּקְרָא בָּהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא - לֹקֵה מִן הַתּוֹרָה; שְׁהָרִי הוּא [הפסוק] אוֹמֵר בְּעִבּוּדָה זָרָה: "וְאִבְדַתֶּם אֶת שְׁמֵם מִן הַמְּקוֹם הַהוּא - לֹא תַעֲשׂוּן פֶּן לֵה' אֱלֹהֵיכֶם"⁶¹.

(א) חייב מלקות מדאורייתא, ובלבד שמחק את השם בפני עדים שהתרו בו על מעשהו. (ב) וכך נדרש הפסוק: "לא תעשון כן" – אסור לכם לאבד ולמחוק, "לה' אלוקיכם" – את שמותיו של ה'.

ב. וְשִׁבְעָה שְׁמוֹת הַסִּי: הַשֵּׁם הַנִּקְטָב יוֹד הָא וְאוֹ הָא - וְהוּא הַשֵּׁם הַמְּפֹרָשׁ, או הַנִּקְטָב אֶלֶף דָּלֶת נוּן יוּדִי, וְאֵל, וְאֵלוֹהִי, וְאֱלֹהִים, וְאֶהְיֶה, וְשֵׁדִי, וְצִבְאוֹת. כָּל [אדם] הַמּוֹחֵק אֶפְלוֹ אוֹת אַחַת מִשְׁבְּעָה שְׁמוֹת אֵלֹו, לֹקֵהוּ.

(ג) ישנם שבעה שמות קדושים האסורים במחיקה. (ד) שני אופני כתיבת השם נחשבים שם אחד, משום ששניהם נקראים אֶדְ-נִי. (ה) כמו שאמר ה' למשה רבינו כששלח אותו לגאול את עם ישראל ממצרים, ששמו הוא "אהיה אשר אהיה". (ו) חייב מלקות מן התורה.

ג. כָּל הַנִּטְפֵּל לְשֵׁם מִלְּפָנָיו, מִתֵּר לְמַחְקוֹ: כְּגוֹן לְמֹד מִלֵּה', וּבֵית מִבְּאֵלֵהִים", וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵינֶן [קדושות] בְּקִדְשַׁת הַשֵּׁם. וְכָל הַנִּטְפֵּל לְשֵׁם מִאַחֲרָיו^ט, כְּגוֹן כֶּף שֶׁל 'אֱלֹהֵיךְ', וְכֶף מִשֶּׁל 'אֱלֹהֵיכֶם', וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵינֶן נִמְחָקִין^א, וְהָרִי הֵן [קדושות] כֶּשֶׁאֵר אוֹתוֹת שֶׁל שֵׁם, מִפְּנֵי שֶׁהַשֵּׁם מְקֻדָּשׁ^ב. וְאֵף עַל פִּי שֶׁנִּתְקַדְּשׁוּ [האותיות הנוספות] וְאִסוּר לְמַחְקֵן, [אדם] הַמּוֹחֵק [את] אֵלֹו הָאוֹתוֹת הַנִּטְפְּלוֹת אֵינֶן לֹקֵהי, אֲבָל מִפְּנֵי אוֹתוֹ מִפְּת מְרֻדוֹת^ג.

(ז) כל האותיות במילה הנוספות על השם עצמו וכתובות לפניו. (ח) האות ל' מהמילה לה', או האות ב' מהמילה באלקים. בשתי המילים האלו האותיות הנוספות על השם עצמו כתובות לפניו. (ט) האותיות הכתובות אחרי השם. (י) האות כ' מהמילה אלקיך והאותיות כ' ומ' מהמילה אלקיכם. (יא) אסור למחוק אותן. (יב) הקדושה של השם

שלפניהן 'מתפשטת' הלאה ומקדשת גם אותן. (יג) אינו מקבל עונש מלקות מדאורייתא. (יד) מלקות מדרבנן הנקראת כך משום שבהכאת המלקות רודים ומייסרים את האדם. ההבדל בין מלקות דאורייתא למלקות דרבנן הוא שבמלקות דאורייתא אין מלקים את האדם יותר משלושים ותשע מלקות, אך במלקות דרבנן ניתן להלקותו ללא הגבלה בהתאם להחלטת הדיינים.

ד. כְּתַב • אֶלֶף לְמֹד

מִבְּאֵלֵהִים, יוֹד הָא מַה' טו - אֵינֶן נִמְחָקִין; וְאֵין צָרִיךְ לֹמַר 'ה', שֶׁהוּא שֵׁם בְּפָנֵי עֲצָמוֹ^ט,

השגת הרמב"ד

כתב... נמחק א"א זה אינו כלום שלא אמרו אלא באל"ף למ"ד מאלהים ויה מיהו אבל ש' וד' משדי וצ"ב מצבאות הרי אלו נמחקים.

מִפְּנֵי^י שֶׁזֶה הַשֵּׁם, מְקַצֵּת שֵׁם הַמְּפֹרָשׁ הוּא. אֲבָל הַפּוֹתֵב שֵׁין דָּלֶת מִשְׁדֵּי, צָדִי בֵּית מִצְבָּאוֹת - הָרִי זֶה נִמְחָק^ט.

(טו) אדם שכתב את האותיות א' ול' מהמילה אלקים, או את האותיות ו' וה' משם יִהְיֶה, והתכוון לכתוב את כל השם אך לא השלים את כתיבתו. (טז) אסור למחוק את האותיות הללו. הטעם לכך מופיע בהמשך ההלכה: "מפני שזה השם מקצת שם המפורש הוא". כלומר, אותיות אלו הן אמנם רק חלק מהשם המלא שהאדם חשב לכתוב מלכתחילה, אך מכיוון שהן חלק משמו של ה' ויש בהן קדושה גם מצד עצמן, אסור למחוק אותן. (יז) כאשר אדם כתב את המילה יִהְיֶה, ומלכתחילה הייתה כוונתו לכתוב רק את אותיות אלו ללא האותיות ו' וה' – ודאי הדבר שאותיות אלו קדושות ואסור לו למחוק אותן, משום שבנוסף לכך שהאותיות יִהְיֶה הן חלק משם יִהְיֶה, שם יִהְיֶה הוא שם ה' בפני עצמו. (יח) מילים אלו הן טעם לתחילת ההלכה כמבואר בהערה יט. וְאֵין צָרִיךְ לֹמַר יִהְיֶה שהוא שם בפני עצמו נכתבו כביכול בסוגריים באמצע ההלכה. (יט) מותר למחוק את האותיות הללו למרות שהן חלק משם ה' משום שבאותיות אלו אין קדושה כלל בפני עצמן, בשונה מהאותיות אֵל ויִהְיֶה שהן קדושות גם מצד עצמן.

ה. שְׂאֵר הַכּוֹנֵינִי שֶׁמִּשְׁפָּחֵין בָּהֶן [את] הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּגוֹן: חֲנוּן וְרַחוּם, הַגְּדוֹל הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא, הַנְּאֻמָּן, קַנָּא וְחֶזֶק וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - הָרִי הֵן כֶּשֶׁאֵר דְּכָרֵי הַקְּדוֹשׁ, וּמִתֵּר לְמַחְקֵן^ז.

(כ) יש בכינויים אלו קדושה ואין לנהוג בהם ביזיון, אך איסור מחיקה לא קיים בהם ומותר למחוק אותם.

61. דברי־טראה, יב, ג'ד.

הלכה א: בגדר קדושת השמות – לקו"ש חל"ו ע' 54. השם המפורש: שם העיקר – לקו"ש ח"כ ע' 270. שיטת רבינו בנושא זה – רשימות ח' מא ע' 8. ואהיה: גדר קדושת שם זה [ובסיסו הנוסחאות שבהן לא מופיע שם זה] – לקו"ש חכ"ו ע' 10.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ו. הַשְּׁחֵתָהּ לִי - לֹאֶהָ, שְׁנֵאמַר: "וְאֲשִׁיחֶם לִי תִשְׁרְפוּן בְּאֵשׁ.. לֹא תַעֲשֶׂוּן בְּן־לֵה' אֱלֹהֵיכֶם"⁶⁴ט.

(לב) לשם סתירה ולא עבור בנייה עתידית. (לג) מקום הקודש וקודש הקדשים. (לד) חייב מלקות מן התורה. (לה) מלשון נתיצה ושבירה. (לו) וכך נדרש הפסוק: "לא תעשון כן" - אסור לכם לשבור, "לה' אלוהיכם" - את המזבח ואת בית המקדש. (לז) לשם שריפה ולא עבור תועלת מסוימת. (ח) עצי אשירה של עבודה זרה. (ט) וכך נדרש הפסוק: "לא תעשון כן" - אסור לכם לשרוף, "לה' אלוהיכם" - את העצים השייכים להקדש.

ז. כְּתָבִי הַקֹּדֶשׁ כְּלָן⁶⁵, וּפְרוּשֵׁיהֶן [התרגומים שלהם] וּבְאֹרֵיהֶן [ספרים המבארים אותם] - אֲסוּר לְשַׂרְף אוֹתָן אוֹ לְאֶבֶדן בְּיַד⁶⁶; וְהַמֵּאֲבָד [אותם] בְּיַד, מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדוֹת [מלקות מדרבנן]. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים⁶⁷? בְּכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁכָּתְבוּ אוֹתָן יִשְׂרָאֵל [יהודים] בְּקִדְשָׁהּ [לשם שמים]. אֲבָל מִיִּן יִשְׂרָאֵל [יהודי כופר] שֶׁכָּתַב סֵפֶר תּוֹרָה - שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ [את ספר התורה] עִם הָאֲזָכְרוֹת [שמות הקודש] שָׁבוּ, מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ מְאָמִין בְּקִדְשַׁת הַשֵּׁם, וְלֹא כָּתְבוּ אֶלָּא וְהוּא מַעֲלָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁהָאֵר שֶׁאֵר הַדְּבָרִים⁶⁸, וְהוֹאִיל וְדַעְתּוֹ בְּיָד⁶⁹, לֹא נִקְדַּשׁ הַשֵּׁם⁷⁰; וּמִצָּה לְשַׂרְפוֹ⁷¹, כְּדִי שְׂלֵא לְהַנִּיחַ שֵׁם⁷² לְמִינִים וְלֹא לְמַעֲשֵׂיהֶן. אֲבָל גּוֹי שֶׁכָּתַב אֶת הַשֵּׁם⁷³, גּוֹזֵזִין אוֹתוֹ⁷⁴; וְכֵן כְּתָבִי הַקֹּדֶשׁ שֶׁבְּלוֹי אוֹ שֶׁכָּתְבָן גּוֹי, יִגְנוּזוּ⁷⁵.

(מ) כל ספרי הקודש שאין בהם שם ה'. (מא) למחוק אותם באופן ישיר. (מב) שמתחייבים מלקות מדרבנן על שריפת ומחיקת ספרי קודש. (מג) היהודי הכופר שכתב את ספר התורה אינו מאמין בקדושת שמותיו של ה', וכתב אותם כמו שכותב דברי חולין. (מד) כיוון שזו הייתה מחשבתו של הכופר שכתב את הספר. (מה) ואין איסור למחוק אותו. (מו) נוסף על כך שאין איסור למחוק את ספר התורה שכתב הכופר, יש מצווה לשרוף את ספר התורה שכתב. (מז) שלא להשאיר כל זכר. (מח) אחד משבעת השמות הקדושים. (מט) ואסור למחוק את השם שכתב הגוי, כי הגוי לא כופר בה'. (נ) התיישנו ולא ניתנים לקריאה. (נא) אין לקרוא בספרים שלא נכתבו על ידי יהודי לשם שמים, אך אסור למחוק את הספרים האלו ולכן יש לגנוז אותם.

ט. כָּל הַשְּׁמוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּאֶבְרָהִם⁷⁶ - קֹדֶשׁ⁷⁷; אֶף זֶה [השם] שְׁנֵאמַר: "אֲדָנִי, אִם נָא מְצַאתִי חֵן

ו. כָּלִי שֶׁהָיָה שֵׁם⁷⁸ כִּאֲפֹלוֹ הָיָה הַשֵּׁם חָקוֹק בְּכָלִי מִתְּכֹת הַשֵּׁם, וְגוֹזֵזוֹ⁷⁹. אֲפֹלוֹ הָיָה חָקוֹק בְּכָלִי מִתְּכֹת אוֹ בְּכָלִי זְכוּכִית, וְהַתִּיף הַכָּלִי - הָרִי זֶה לֹאֶהָ⁸⁰; אֶלָּא חוֹתֵף אֶת מְקוֹמוֹ, וְגוֹזֵזוֹ⁸¹. וְכֵן אִם הָיָה שֵׁם⁸² כִּאֲפֹלוֹ עַל בְּשָׂרוֹ [של האדם], הָרִי זֶה [ואתו אדם] לֹא יִרְחֵץ וְלֹא יִסוּף⁸³ וְלֹא יַעֲמֵד בְּמִקְוֵה הַטְּנֵפֶת⁸⁴. נִדְמָנָה לִי טְבִילָה שֶׁל מִצְוָה⁸⁵ - בּוֹרֵף עָלָיו [על מקום השם] גְּמִי [מין עשב], וְטוֹבֵלֵכִי; וְאִם לֹא מְצָא גְּמִי, מִסְּבָב אַחֲרָיו⁸⁶. וְלֹא יִהְיֶה, כְּדִי שְׂלֵא יִחְזַל - שְׂלֵא אֲמָרוֹ לְכַרְף עָלָיו, אֶלָּא מִפְּנֵי שְׂאִסוּר לַעֲמֵד בְּפְנֵי הַשֵּׁם כִּשֶׁהוּא עֵרֶם⁸⁷.

(כא) אחד משבעת השמות הקדושים האסורים במחיקה. (כב) מסיר את חתיכת הכלי שעליה כתוב השם וגונו אותה, משום שאסור ליהנות מכלי ששם ה' כתוב עליו. (כג) האדם שהתיך את הכלי חייב מלקות מן התורה כי בהתכת הכלי הוא מחק את השם הקדוש. החידוש בהלכה זו הוא בשני דברים: א. שם ה' הכתוב על גבי כלי - קדוש כמו שם ה' הכתוב על גבי קלף ואסור למחוק, למרות שהכלי הוא לא המקום המיועד לכתובת שמות אלו. ב. כשם שאסור למחוק שם קדוש הכתוב על גבי כלי כך אסור למחוק שם קדוש החקוק על גבי כלי, ואין הבדל בין איסור מחיקה בין כתיבה לחקיקה. (כד) מסיר את חתיכת הכלי שעליה כתוב השם וגונו אותה. (כה) לא ירחץ במים ולא יסוך בשמן את מקום הבשר עליו כתוב השם, משום שהרחיצה והסיכה ימחקו את השם האסור במחיקה. (כו) כי אסור להיות עם שם ה' במקום לא נקי. (כז) האדם שכתוב על בשרו שם ה', צריך לטבול במקווה כדי להיטהר. (כח) וכך, כאשר השם מכוסה, יפשוט האדם את בגדיו ויטבול. (כט) חייב לחפש עשב עד שימצא, ואסור לו לפשוט את בגדיו לפני שיכסה את השם. (ל) כאשר האדם מכסה את השם שעל בשרו עם העשב עליו להיזהר לא להדק את הכיסוי לבשרו, משום שאם הכיסוי יהיה מהודק - יחצוץ הכיסוי בין מי המקווה לבשרו וטבילתו במקווה לא תיחשב טבילה. (לא) הסיבה לכריכת הכיסוי על השם לפני הטבילה היא רק משום שאסור לעמוד בפני שם ה' ללא בגדים, ועל כן, אף כיסוי השם ללא הידוק מתיר לאדם לפשוט את בגדיו ולטבול.

ז. הַסּוֹתֵר אֶפְלוֹ אֶבֶן אֶחָת דֶּרֶךְ הַשְּׁחֵתָהּ לִי מִן הַמְּזַבְחַת, אוֹ מִן הַהִיכָל⁸⁸, אוֹ מִשְׁאֵר הָעֲזָרָה [בבית המקדש] - לֹאֶהָ לִי, שְׁנֵאמַר בְּעֹבְדָה זָרָה: "כִּי אֶת מְזַבְחָתֶם תַּתְּצוּן"⁸⁹, וְכָתוּב: "לֹא תַעֲשֶׂוּן בְּן־לֵה' אֱלֹהֵיכֶם"⁹⁰. וְכֵן [אדם] הַשּׁוֹרֵף עֲצֵי הַקֹּדֶשׁ דֶּרֶךְ

62. שמות-כי תשא, לד, יג. 63. דברים-ראה, שם, ד. 64. שם, פסוקים ג-ד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

~ יום שישי ז' אדר ~

פָּרָק ז

דרגת הנביאים; ביאור מעלת נבואתו של משה רבינו.

א. מיסודי הדת^א, לידע שְהָאֵל מְנַבֵּא אֶת בְּנֵי הָאָדָם^ב; וְאִין הַנְּבוּאָה חָלָה [-שורה] אֵלָא עַל חֶכֶם גְּדוֹל בְּחֻכְמָהּ, גְּבוּר בְּמִדּוּתָיו, וְלֹא יִהְיֶה יִצְרוֹ מִתְגַּבֵּר עָלָיו בְּדָבָר [-כאף דבר] בְּעוֹלָם, אֵלָא הוּא מִתְגַּבֵּר בְּדַעְתּוֹ עַל יִצְרוֹ תְּמִיד, בְּעַל דַּעְיָה רַחֲבָה כְּוֹנֵה [-ישראל] עַד מָאֵד.

(א) אחד מיסודות היהדות. (ב) הראויים לכך. (ג) שמידותיו ותכונות הטובות, איתנות וחזקות.

אָדָם שְׁהוּא מְמַלֵּא בְּכָל הַמִּדּוֹת הָאֱלוֹהִי, שְׁלָם בְּגוּפוֹ^ה, כְּשֵׁיכְנֵס לְפָרְדֵּסִי וְיִמְשְׁוּ בְּאוֹתָן הַעֲנִינּוֹת [-העניינים] הַגְּדוֹלִים הַרְחוּקִים^ח, וְתִהְיֶה לוֹ דַּעַת נְכוֹנָה לְהִבִּין וּלְהַשִּׁיג^ט, וְהוּא מִתְקַדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ, פּוֹרֵשׁ מִדַּרְכֵי כָּל הָעָם הַהוֹלְכִים בְּמַחְשְׁבֵי הַזְּמַן^י, וְהוֹלֵךְ וְיִמְצְוֵי [-מעורר] עֲצָמוֹ וּמְלַמֵּד נַפְשׁוֹ שְׁלֹא תִהְיֶה לוֹ מִחְשְׁבָה כָּלָל בְּאֶחָד מִדְּבָרִים בְּטָלִים, וְלֹא מִהֲבִלֵי הַזְּמַן וְתַחְבּוּלוֹתָיו^{יב}, אֵלָא דַּעְתּוֹ תְּמִיד פְּנוּיָה לְמַעְלָה, קְשׁוּרָה תַּחַת הַפֶּסֶא^{יג}, לְהִבִּין בְּאוֹתָן הַצּוּרוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת הַטְּהוּרוֹת^{יד}, וּמִסְתַּפַּל [-מתבונן] בְּחֻכְמָתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּלָה מְצוּרָה רַאשׁוֹנָה^{טו} עַד טַבּוּר [-מרכז] הָאֲרֶץ^{טז}, וְיִוָּדַע מִקֵּן גְּדֻלוֹ^{יז} - מִיָּדִיחַ רוּחַ הַקְּדוֹשׁ [-הנבואה] שׁוֹרָה עָלָיו.

(ד) שיש בו את כל התכונות האמורות. (ה) ובנוסף לכל מעלות אלו, אין בגופו אף מום פיזי והוא בעל מזג נפשי רגוע. (ו) כאשר יעסוק בענייני מעשה מרכבה ומעשה בראשית הנקראים פרס, כפי שהתבאר בפרק ד. (ז) ישתוק ויעמיק. (ח) הנעלים והנשגבים משכל האדם. (ט) להעמיק בעניינים אלו. (י) הוא עסוק רק בעניינים נעלים אלו, וכתוצאה מכך, הוא נהיה מובדל ומרומם מכולם. (יא) תאוות עולם הזה לא תופסות אצלו מקום,

בְּעֵינָיו⁶⁵ גִּד, הָרִי הוּא קְדוּשָׁה. כָּל הַשְּׁמוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּלוּטֵי - חֲלִט, חוּץ מִזְהֵי^{נח}: "אֵל נָא, אֲדַנְי. הִנֵּה נָא מִצָּא עֲבָדְךָ חַן"⁶⁶ ט. כָּל הַשְּׁמוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּגִבְעַת בְּנִימִין - קְדוּשָׁה. כָּל הַשְּׁמוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּמִכָּה סב - חֲלִט. כָּל הַשְּׁמוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּנְבוֹת^{סד} - קְדוּשָׁה. כָּל שְׁלֹמֹה הָאֲמוּר בְּשִׁיר הַשִּׁירִים^{סו} - קְדוּשָׁה, וְהָרִי הוּא [קדוש] כְּשֶׁאֵר הַכְּנֻוּיִין^{סח}; חוּץ מִזְהֵה [-מפסוק זה]: "הָאֵלֶךְ לָךְ שְׁלֹמֹה"⁶⁷ טס. כָּל מְלָכֵי הָאֲמוּר בְּדִנְיָאֵל - חֲלִט^{עא}, חוּץ מִזְהֵה [-מפסוק זה]: "אֲנִתְ מְלָכֵי, מְלָךְ מְלָכֵי"⁶⁸ עב, וְהָרִי הוּא [-מילים אלו קדושות] כְּשֶׁאֵר הַכְּנֻוּיִין^{טז}.

(נב) כל שם ה' הכתוב בתורה בקשר לאברהם אבינו. (נג) מתייחס לה' ועל כן הוא שם קדוש ואסור למחוק אותו. (נד) שאמר אברהם כאשר המלאכים הגיעו לבקרו. (נה) כי בדברים אלו פנה אברהם לה' שימתין עד שהוא יכניס את האורחים. (נו) כל שם ה' הכתוב בתורה בקשר ללוט. (נז) אינם שם ה', והם נחשבים כשאר דברי חולין. (נח) חוץ מפסוק זה שאמר לוט בעת הפיכת סדום ועמורה. (נט) כי בדברים אלו פנה לוט לה' וביקש להינצל מהפיכת סדום ועמורה. (ס) כל שם ה' הכתוב בספר שופטים בקשר לשאלת בני ישראל האם להילחם בשבט בנימין. (סא) מתייחס לה' ועל כן הוא שם קדוש ואסור למחוק אותו, למרות שנראה מהפסוקים שהתשובה שניתנה לבני ישראל על שאלתם לא התקיימה. (סב) כל שם ה' המוזכר בספר שופטים בקשר לפסל מיכה. (סג) אינו שם ה', וכוונת הפסוק היא לעבודה זרה. (סד) כל שם ה' המוזכר בספר מלכים בקשר למעשה אחאב ונבות. (סה) הוא קדוש ואסור למחוק אותו, ואין כוונת הפסוק לעבודה זרה של אחאב. (סו) כל פעם שכתוב השם 'שלמה' בשיר השירים. (סז) הכוונה היא לה' שנקרא כך משום שהשלום הוא מאיתו יתברך. (סח) שיש בהם קדושה אך מותר למחוק אותם כפי שנתבאר בהלכה ה. (סט) שבו הכוונה לשלמה המלך. (ע) כל פעם שכתוב 'מלך' או 'מלכיא' בדברי דניאל בספרו. (עא) אין הכוונה לה' אלא לנבוכדנצר מלך בבל. (עב) בפסוק זה, המילה 'מלכיא' מתייחסת לנבוכדנצר, והמילים 'מלך מלכיא' מתייחסות לה' ויש בהן קדושה.

65. בראשית-וירא, יח, ג. 66. בראשית-וירא יט, יח-יט. 67. שיר השירים, ח, יב. 68. דניאל, ב, לו.

פניות לשיחות קודש

פרק ז: הלכות נבואה באות כהמשך למצות ידעת ה' - לקו"ש חכ"ג ע' 91. הלכה א: גדר הנבואה ותנאיה - לקו"ש ח"כ ע' 84 הע' 46, חכ"ג ע' 82, חל"ח ע' 40, סה"ש תנש"א ח"ב ע' 787. החילוק בין נבואה לתורה - סה"ש תנש"א ח"ב ע' 787. נבואה בזמננו - לקו"ש ח"ד ע' 73, סה"ש תנש"א ח"ב ע' 788. לא הובא הפסוק 'נועדתי' - לקו"ש ח"א ע' 160. מנבא: דיוק הלשון - לקו"ש ח"כ ע' 94 הע' 34. ואין... אלא: מעלות אלו אינן מכריחות נבואה - לקו"ש ח"ג ע' 31. בעל דעה רחבה: עפ"ז מובנת מעלת נבואת משה - לקו"ש ח"ו ע' 38 הע' 26. האלו: מדוע שינה רבינו מהתנאים המובאים בש"ס? - לקו"ש חכ"ג ע' 91. מדוע לא כלל בתנאי הנבואה את הישיבה בארץ ישראל? - לקו"ש ח"ח ע' 337 הע'

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

”וְהִנֵּה אֵימָה חֲשֵׁכָה גְדֹלָה נִפְלֵת עָלָיו”⁷¹; וְכִמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּדִנְיָאֵל: ”וְהוֹדִי נְהַפֵּךְ עָלַי לְמִשְׁחִית, וְלֹא עֲצַרְתִּי כִּחַ”⁷².

(כט) בשעה ששורה עליהם רוח הנבואה. (ל) נפש האדם הנעלית מגופו ואינה תלויה בו, כמבואר באריכות בפרק ד. (לא) מכל עניני הגוף. (לב) כאשר נגלה אליו ה' בברית בין הבתרים. (לג) הניאל העיד על עצמו אשר מראה פניו התעוות וכוחו נחלש בעת הנבואה.

ג. הַדְּבָרִים שֶׁמּוֹדִיעִים לְנִבְיָא [מלמעלה] בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה - דֶּרֶךְ מִשַּׁל מוֹדִיעֵין לֹדֵי, וּמִדְּלֵה יִחְזַק בְּלִבּוֹ [יבין את] פִּתְרוֹן הַמִּשַּׁל בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה, וַיַּדַּע מֵה הוּא⁷³; כְּמוֹ הַסֵּלֶם שֶׁרָאָה יַעֲקֹב אֲבִינוּ [בחלומנו], וּמִלְאָכִים עוֹלִים וְיוֹרְדִים בּוֹ, וְהוּא [הסולם] הָיָה מִשַּׁל לְמַלְכִּיּוֹת וְשֶׁעֲבוֹדֵן⁷⁴; וְכִמּוֹ הַחִיּוֹת לֵחַ שֶׁרָאָה יִחְזַק אֶלֶּט⁷⁵, וְהַסִּיר הַנְּפוֹחַ [רוחת] וּמִקַּל שֶׁקָּד שֶׁרָאָה יִרְמְיָה⁷⁶, וְהַמְגִלָּה שֶׁרָאָה יִחְזַק אֶלֶּט⁷⁷, וְהָאִיפָה [כלי מדידת] שֶׁרָאָה זְכַרְיָה⁷⁸.

(לד) הנביא לא רואה את המאורעות שיקרו בפועל, אלא רואה דברים המרמזים על המאורעות העתידיים. (לה) בשעת מראה הנבואה. (לו) וכך ידע הנביא את המאורע עליו רמזו לו במראה הנבואה. (לז) שעבוד עם ישראל אצל האומות בזמן הגלות. (לח) חיות הקודש של המרכבה העליונה. (לט) במראה הנבואה, והן היו משל להתגלות השכינה. (מ) במראה הנבואה, והם היו משל על חורבן בית המקדש. (מא) שהייתה משל על נבואתו. (מב) שאף היא הייתה משל לדבר אחר.

וְכֵן שֶׁאָר הַנְּבִיאִים, יֵשׁ [חלק] מֵהֶן אוֹמְרִין הַמִּשַּׁל וּפִתְרוֹנָו כְּמוֹ אֶלוֹ⁷⁹, וַיֵּשׁ מֵהֶן אוֹמְרִין הַפִּתְרוֹן בְּלִבְד מַד. וּפְעָמִים [לעיתים] אוֹמְרִין [הנביאים] הַמִּשַּׁל בְּלִבְד בְּלֹא פִתְרוֹן, כְּמִקְצַת דְּבָרֵי יִחְזַק אֶל זְכַרְיָה⁸⁰. וְכֵלֵן, בְּמִשַּׁל וְדֶרֶךְ חִידָה הֵם מִתְנַבְּאִין⁸¹.

(מג) הנביאים שהזכרו בפיסקה הקודמת, שאמרו הן את המשל שראו והן את פתרונו. (מד) ללא המשל שראו במראה הנבואה. (מה) שהיו אומרים רק את המשלים שראו. (מו) אף נביא לא רואה את הנבואה בבירור אלא רואה דברים המרמזים לו על מה שיקרה.

ד. כָּל הַנְּבִיאִים - אֵין מִתְנַבְּאִין בְּכָל עֵת שִׁירְצוֹ,

בשונה מהמון העם שרודף אחר התאוות מחוסר הבנה כאדם ההולך בחשיכה ולא מבין להיכן הוא הולך. (יב) מרגיל את עצמו לא לחשוב כלל על דברים בטלים כמו כבוד ונצחנות ועל הבלי הזמן כמו דברי מותרות. (יג) דעתו עסוקה רק בהשגת דרגות רוחניות עליונות הנמצאות מתחת כיסא הכבוד. (יד) הנבראים העליונים המורכבים מצורה ללא גולם, כפי שהתבאר בפרק ב באריכות. (טו) הדרגה הנעלית ביותר במלאכים הנקראת חיות הקודש, כמבואר בפרק ב. (טז) הדרגה התחתונה ביותר שהיא הארץ הגשמית. מכיוון שהארץ עגולה, כל נקודה בה נקראת מרכז הארץ. (יז) החכם מבין ומשיג את חכמתו וגדולתו של הקב"ה על ידי התבוננותו בכל מיני וסוגי הנבראים. (יח) כאשר החכם ינהג בדרך זו.

וּבַעַת שֶׁתְּנִיחַ עָלָיו הָרוּחַ⁸² - תִּתְעַרֵב נַפְשׁוֹ בְּמַעֲלַת הַמִּלְאָכִים הַנְּקֵרָאִים 'אִישִׁים'⁸³, וַיִּהְיֶה לְאִישׁ אַחֵר, וַיִּבִין בְּדַעְתּוֹ שֶׁאִינוֹ פְּמוֹת שְׁהִיָּה⁸⁴, אֲלֹא שְׁנַתְעַלָּה עַל מַעֲלַת שֶׁאָר בְּנֵי אָדָם הַחֲכָמִים⁸⁵, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּשָׂאוֹל⁸⁶: ”וְהַתְּנַבֵּית עִמָּם, וְנִהַפְּכַת לְאִישׁ אַחֵר”⁸⁷.

(יט) כאשר תשרה הנבואה על החכם. (כ) הוא יתעלה ויתקרב לדרגת המלאכים הנקראים אישים – שהיא הדרגה התחתונה ביותר של המלאכים, כמבואר בפרק ב – שהם המלאכים האומרים את דברי הנבואה לנביאים. (כא) לפני שרוח הנבואה שרתה עליו. (כב) ולכן הוא זוכה לרוח הנבואה. (כג) כאשר שמואל הנביא בירך את שאול בנבואה.

ב. הַנְּבִיאִים, מַעֲלֹת מַעֲלֹת הֵן [הם בדרגות שונות]: כְּמוֹ שֵׁשׁ בַּחֲכָמָה חָכֵם גְּדוֹל מִחֲבָרוֹ, כֶּף בְּנִבְוָאָה נָבִיא גְּדוֹל מִנְּבִיא⁸⁸. וְכֵלֵן [כל הנביאים] אֵין רוֹאִין [את] מִרְאֵה הַנְּבוּאָה אֲלֹא בַחֲלוֹם בַּחֲזִיוֹן הַלֵּילָה⁸⁹, אוּ בַיּוֹם אַחֵר שֶׁתִּפֹּל עָלֵיהֶן תְּרַדְמָה⁹⁰, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר⁹¹: ”בְּמִרְאֵה אֱלֹהֵי אֲתוֹדַע, בַּחֲלוֹם אֲדַבֵּר בּוֹ”⁹².

(כד) כשם שבחכמים יש דרגות שונות, כך ישנן דרגות שונות בנביאים. (כה) בשעת השינה בלילה. (כו) כאשר הנביאים נרדמים במהלך היום. (כז) לגבי כל הנביאים. (כח) הנביא רואה את הנבואה רק בחלום ומחזה ולא בראיה גשמית.

וְכֵלֵן, כְּשֶׁמִּתְנַבְּאִין⁹³, אֲבָרִיהֶן מִזְדַּעְזְעִין, וְכֵחַ הַגּוֹף [שלחם] כּוֹשֵׁל [נחלש], וְעִשְׂתוֹנוֹתֵיהֶם מִשְׁרָפוֹת, [הם מאבדים את הכרתם], וְתִשְׁאָר הַדַּעַת פְּנוּיָה לֹא לְהִבִּין מֵה שֶׁתִּרְאֶה [במראה הנבואה], כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּאֲבָרְהָם⁹⁴:

69. שמואל-א, ט, ו. 70. במדבר-בהעלותך, יב, ו. 71. בראשית-לך, לך טו, יב. 72. דניאל, י, ח.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(נט) בהלכות הקודמות. (ס) הדרך בה זוכים לגילוי הנבואה. (סא) לנביאים בכל הדורות. (סב) רואים את מראה הנבואה בחלום או בחזיון, כמבואר בהלכה ב. (סג) בשעת מראה הנבואה, משה היה ער ולא איבד את הכרתו וכוחותיו. (סד) ומכך רואים אשר משה שמע את הנבואה בערנות ללא חלישות כלשהי.

כָּל הַנְּבִיאִים, [קִיבְלוּ אֶת הַנְּבִאוֹתָ] **עַל יְדֵי מְלֶאכֶּה;** **לְפִיכָּהּ** **רֹאִין מֶה שֶׁהֵן רֹאִין בְּמִשְׁלַח וְחִידָה⁷⁵.** **וּמִשָּׁה רַבְּנוּ,** **לֹא עַל יְדֵי מְלֶאכֶּה,** **שְׁנֵאמַר⁷⁶:** **"פֶּה אֵל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ"⁷⁵,** **וְנֵאמַר⁷⁶:** **"וְתַמְנַת ה' יִבְטֵי⁷⁷;"** **כְּלוּמַר,** **שְׂאִין שָׁם** **[בְּנְבוּאָה] מְשָׁל,** **אֲלֵא רֹאֵה הַדְּבָר עַל בְּרִיּוֹ** **[כִּפִּי שְׂהוּא]** **בְּלֹא חִידָה וּבְלֹא מְשָׁל;** **הוּא שֶׁהַתּוֹרָה מְעִידָה עָלָיו:** **[עַל-מִשָּׁה] "וּמְרָאָה, וְלֹא בְּחִידַת"⁷⁸,** **שְׂאִינוּ מִתְּנַבֵּא בְּחִידָה אֲלֵא בְּמְרָאָה, שְׂרֹאָה הַדְּבָר עַל בְּרִיּוֹ.**

(סח) ולא על ידי הקב"ה בעצמו. (סו) זו הסיבה שהנביאים רואים את מראה הנבואה במשלים ורמזים. (סז) הקב"ה אמר על משה. (סח) על משה.

כָּל הַנְּבִיאִים, יִרְאִין וְנִבְהָלִין וּמִתְמוּגְגִין⁷⁹. **וּמִשָּׁה רַבְּנוּ, אֵינּוּ כֵן⁸⁰; הוּא שֶׁהַתְּנוּב אֹמַר⁸¹:** **"כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֵל רֵעֵהוּ"⁷⁹; כִּמוֹ שְׂאִין אָדָם נִבְהָל לְשִׁמְעַת דְּבָרֵי חֲבֵרֵי⁸², כִּף הִיָּה פֶתַח בְּדַעְתּוֹ שֶׁל מִשָּׁה רַבְּנוּ לְהִבְיֵן דְּבָרֵי הַנְּבוּאָה, וְהוּא עֹמֵד עַל עֲמֻדוֹ שְׁלָם⁸³.** **כָּל הַנְּבִיאִים, אֵין מִתְּנַבְּאִין בְּכָל עַת שְׂפִירְצֵי⁸⁴.** **[אֵין] מִשָּׁה רַבְּנוּ, אֵינּוּ כֵן; אֲלֵא כָּל זְמַן שְׂפִיחְפִּץ, רוּחַ הַקֹּדֶשׁ לֹבֶשֶׁתוֹ וְנִבְוָאָה שׁוֹרָה עָלָיו; וְאֵינוּ צָרִיף לְכוֹן דַּעְתּוֹ וְלַהֲזַדְמֵן לָהּ⁸⁵, שֶׁהִרִי הוּא מְכוֹן וּמְזַמֵּן וְעֹמֵד [כַּל הַזְּמַן] כְּמִלְאָכֵי הַשָּׂרַת⁸⁶.** **לְפִיכָּהּ מִתְּנַבֵּא [מִשָּׁה] בְּכָל עַת שְׂפִירְצָה, שְׁנֵאמַר⁸⁷:** **"עֲמֻדוֹ וְאֶשְׁמְעָה מֶה יַצִּיָּה ה' לְכֶם"⁸⁸.**

(סט) מפחדים בשעת מראה הנבואה. (ע) אלא מקבל את הנבואה כאדם השומע את דברי חברו. (עא) על אופן התגלות הנבואה למשה. (עב) כי הוא רגיל בכך ואין בזה חידוש. (עג) משה היה כפי שהוא בשעת מראה הנבואה, ללא כל השפעה על כוחו ויכולות גופו. (עד) אלא רק בשעה שמחליטים מלמעלה שהם ראויים לקבל נבואה.

אֲלֵא מְכוּנִין דַּעְתָּן⁸⁹ וְיוֹשְׁבֵין שְׂמַחִים וְטוֹבֵי לֵב **וּמִתְבוֹדְדִין⁹⁰; [מִשּׁוּם] שְׂאִין הַנְּבוּאָה שׁוֹרָה [עַל הַנְּבִיא]** **לֹא מִתּוֹךְ עֲצָבוֹת וְלֹא מִתּוֹךְ עֲצָלוֹת, אֲלֵא מִתּוֹךְ שְׂמִחָה⁹¹.** **לְפִיכָּה, פְּנֵי הַנְּבִיאִים, [הַיְחָח] לְפָנֵיהֶם נִבָּל וְתָף וְחָלִיל וְכוּנֹר, וְהֵן מְבַקְשִׁין הַנְּבוּאָה⁹²; וְזֶה הוּא שְׁנֵאמַר⁹³:** **"וְהִמָּה מִתְּנַבְּאִים"⁷³ - כְּלוּמַר, מְהֵלְכִין בְּדַרְךְ הַנְּבוּאָה⁹⁴ עַד שְׂיִנְבְּאוּ⁹⁵, כִּמוֹ שְׂאֵתָה [שְׂאֵדָם]** **אוֹמַר: 'פְּלוּנֵי מִתְּגַדְּלִי⁹⁶.**

(מז) מסיחים את דעתם מכל המחשבות האחרות ומתרכזים בקבלת הנבואה. (מח) יושבים לבדם על מנת שיוכלו להתבונן ולהתרכז ללא הפרעה, ובזמן התבודדותם מתחברים לה' על ידי התבוננות בעניינים אלוקיים. (מט) וזוהי הסיבה לכך שמאז תחילת הגלות אין נביאים בעם ישראל, מכיוון שבזמן הגלות ישנה עצבות השורה בלב כולם בעקבות הצרות והמאורעות שעוברים עם ישראל. לכן גם בימות המשיח תחזור הנבואה לעם ישראל, מכיוון שאז השמחה תשרה בלב כולם. (נ) בני האדם המבקשים ורוצים להיות נביאים. (נא) משתוקקים לזכות לנבואה. (נב) על אותם אנשים. (נג) מתאמצים ומתייעים להיות ראויים לקבל נבואה. (נד) יקבלו את הנבואה בפועל. (נה) משמעות הביטוי 'פלוני מתגדל' היא אשר פלוני הולך ונהיה גדול מיום ליום אך עדיין לא גדל לחלוטין. כך הדבר גם בבני הנביאים: הם מתייעים ומתאמצים על מנת לזכות לנבואה אך עדיין לא הגיעו לדרגת הנביאים.

ה. אֵלוֹ שֶׁהֵן מְבַקְשִׁין לְהִתְנַבֵּא⁹⁷, הֵם הַנְּקַרְאִין 'פְּנֵי הַנְּבִיאִים'. וְאַף עַל פִּי שְׂמְכוּנִין דַּעְתָּן⁹⁸, אֶפְשָׁר שֶׁתְּשַׁרְה שְׂכִינָה עָלֵיהֶן, וְאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא תְשַׁרְה⁹⁹.

(נו) כמבואר בהלכה הקודמת. (נז) מסיחים דעתם מדברים אחרים כדי לזכות לקבל נבואה. (נח) אין הדבר מחייב שבני הנביאים אכן יזכו לנבואה, אלא הדבר תלוי ברצון ה'.

ו. כָּל הַדְּבָרִים שְׂאֵמְרֵנוּ¹⁰⁰, הֵן דַּרְךְ הַנְּבוּאָה¹⁰¹ לְכָל הַנְּבִיאִים הָרֵאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים¹⁰² - חוּץ מִמִּשָּׁה רַבְּנוּ, וְרַבֵּן שֶׁל כָּל הַנְּבִיאִים. וְמֶה הַפְּרָשׁ [הַבְּדֵל] יֵשׁ בֵּין נְבוּאָת מִשָּׁה לְשְׂאָר כָּל הַנְּבִיאִים? שְׂכָל הַנְּבִיאִים, בְּחִלּוּם אוֹ בְּמְרָאָה¹⁰³; וּמִשָּׁה רַבְּנוּ - הוּא עַר וְעֹמֵד¹⁰⁴, שְׁנֵאמַר: **"וּבְכַבֵּא מִשָּׁה אֵל אֶהֱל מוֹעֵד לְדַבֵּר אֹתוֹ, וְיִשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹיו"¹⁰⁵.**

73. שמואל-א, י, ה. 74. במדבר-נשא, ז, פט. 75. במדבר-בהעלותך, יב, ח. 76. שמות-כי תשא, לג, יא. 77. במדבר-בהעלותך, יב, ח. 78. שם. 79. שמות-כי תשא, לג, יא. 80. במדבר-בהעלותך, ט, ח.

הפניות לשיחות קודש שפנייתו של תורה: אם השראת הנבואה היא בגדר חידוש – לקו"ש ח"י" ע' 94 הע' 20, חכ"י ע' 87 הע' 50, ע' 357. ומשה רבינו: מעלת נבואת משה – לקו"ש ח"י" ע' 53 הע' 29, ח"י" ע' 185, חכ"י ע' 94, חל"ד ע' 205, רשימות ח' קלו ע' 40.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

[ללמדם בינה] וְלְהוֹדִיעֵם מֵהַיַּעֲשׂוּיָא, או לְמַנְעַ אוֹתָן מִמַּעֲשֵׂים הָרָעִים שְׁבִידֵיהֶן⁸¹; וּכְשֶׁמְשַׁלְּחִין אוֹתוֹ⁸², נוֹתְנִין לוֹ אוֹת וּמוֹפֵת, כְּדֵי שְׂיִדְעוּ הָעַם שֶׁהָאֵל שְׁלַחוּ בְּאַמְתָּ⁸³.

צ) ולא עבור אחרים. צא) גלות לו דברים נעלמים וסודות ורחניים. צב) וכך, על ידי הנבואה, הוא יודע ומבין יותר בדברים אלו. צג) להורות להם הוראות מיוחדות. צד) להוכיח אותם על מעשיהם הרעים ולהחזירם בתשובה. צה) כאשר שולחים מלמעלה את הנביא למקום בו עליו למסור את דברי הנבואה. צו) על ידי שהנביא יעשה להם מופת, כולם יאמינו לו שהוא נביא ויקיימו את דבריו.

וְלֹא כָּל הָעוֹשֶׂה אוֹת וּמוֹפֵת, מְאַמְיֵנִין אוֹתוֹ [לו] שֶׁהוּא נְבִיא; אֲלֵא אָדָם שֶׁהֵינּוּ יוֹדְעִין בּוֹ מִתְחַלְתּוֹ שֶׁהוּא רְאוּי לְנְבוּאָה בְּחֻקְמֹתוֹ וּבְמַעֲשָׂיו, שֶׁנִּתְעַלָּה בְּהֵן עַל כָּל בְּנֵי גִילוֹ, וְהָיָה מִהַלֵּךְ בְּדַרְכֵי הַנְּבוּאָה וּבְקִדְשֶׁתָּהּ וּפְרִישׁוּתָהּ⁸⁴, וְאַחַר כֵּן בְּאִמְרָה וְעֲשֵׂה אוֹת וּמוֹפֵת וְאָמַר שֶׁהָאֵל שְׁלַחוּ - מִצְוָה לְשַׁמֵּעַ מִמֶּנּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲלֵיו [לנביא] תִּשְׁמָעוּן"⁸⁵.

צז) אדם שידוע כאחד שמתנהג בקדושה ובטהרה ונעלה משאר האנשים העוסקים בענייני העולם, כמבואר באריכות בהלכה א. צח) אותו אדם המתנהג בקדושה.

וְאֶפְשָׁר [ייתכן] שְׂעֵשֶׂה [אותו אדם] אוֹת וּמוֹפֵת וְאֵינּוּ נְבִיא, וְזֶה הָאוֹת יֵשׁ לוֹ דְּבָרִים בְּגוֹיָא⁸⁶; וְאֵף עַל פִּי כֵן, מִצְוָה לְשַׁמֵּעַ לוֹ, הוֹאִיל וְאָדָם גָּדוֹל הוּא וְחָכָם וְרְאוּי לְנְבוּאָה, מְעַמִּידִין אוֹתוֹ עַל הַזְּקָתוֹ⁸⁷ - [משום] שֶׁכִּכֵּף נְצַטְוִינּוּ⁸⁸, כְּמוֹ שֶׁנֶּצַטְוִינּוּ לְחַתֵּךְ [לסוסק] הַדִּין עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים כְּשֵׁרִים, וְאֵף עַל פִּי שְׁאֶפְשָׁר שֶׁהַעִידוֹ בְּשֶׁקֶר⁸⁹, הוֹאִיל וּכְשֵׁרִין הֵן אֲצֻלְנוּ⁹⁰, מְעַמִּידִין אוֹתָן עַל פְּשׁוּרוֹתָן. וּבְדְבָרִים הָאֵלוֹ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן⁹¹ נֶאֱמַר: "הַנְּסֻתֶרֶת - לֵה' אֱלֹהֵינוּ; וְהַנְּגֹלֶת - לָנוּ וּלְבְנֵינוּ"⁹², וְנֶאֱמַר: "כִּי הָאָדָם יִרְאֶה לְעֵינָיִם, וְה' יִרְאֶה לְלִבָּב"⁹³.

צט) ייתכן שאותו אדם עשה את המופת על ידי כישוף או אחיות עיניים, ועל כן לא ניתן לדעת בוודאות האם הוא

עשה) משה לא היה זקוק להסיח דעתו מדברים אחרים כדי לזכות לנבואה, כפי שנדרש משאר הנביאים. עז) המלאכים אינם זקוקים להכנה כלשהי על מנת לקבל גילוי אלוקי כי תמיד הם מוכנים לגילויים אלו, וכך גם היה משה רבנו. עז) כפי שמשה אמר לבני ישראל. עח) ולא היה משה צריך להכין את עצמו לפני קבלת הנבואה.

וּבְזֶה עֵט הַבְּטִיחוֹ הָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר⁹⁴: "לֵךְ אָמַר לְהֵם [לבני ישראל]: שׁוּבוּ לָכֶם לְאֶהֱלִיכֶם. וְאַתָּה, פֶּה עֹמֵד עִמָּדִי"⁹⁵. הָאֵל לְמַדְתָּ⁹⁶, שֶׁכָּל הַנְּבִיאִים, כְּשֶׁהַנְּבוּאָה מְסֻתְלָקֶת [מהם, הם] חוֹזְרִין לְאֶהֱלָם⁹⁷, שֶׁהוּא צְרִיכֵי הַגּוֹף בְּלֵן כְּשֶׁאָר הָעַם⁹⁸; לְפִיכֵן [הם] אֵינָן פּוֹרְשִׁין מִנְּשׁוּתֵיהֶן⁹⁹. וּמִשֶּׁה רַבְּנוּ, לֹא חָזַר לְאֶהֱלוֹ הִרְאִשׁוֹן¹⁰⁰; לְפִיכֵן פֶּרֶשׁ מִן הָאִשָּׁה לְעוֹלָם וּמִן הַדּוּמָה לָהּ [כל הצרכים הגשמיים], וְנִקְשְׁרָה דַעְתּוֹ בְּצִוּר הָעוֹלָמִים¹⁰¹, וְלֹא נִסְתַּלַּק הַהוֹד [של השכינה] מֵעָלָיו לְעוֹלָם, וְקָרַן עוֹר פְּנֵיו¹⁰², וְנִתְקַדְּשׁ כְּמִלְאָכִים¹⁰³.

עט) על דבר זה שמשה יהיה נעלה משאר הנביאים. פ) ה' אמר למשה לאחר מתן תורה. פא) לפני מתן תורה, כל עם ישראל התקדש והכין את עצמו לקראת הגילוי האלוקי הנעלה שהיה בשעת מתן תורה. לאחר מתן תורה, בני ישראל חזרו לאוהליהם אך משה לא חזר לאהלו. פב) מפסוק זה אנו לומדים. פג) כשם שבני ישראל חזרו לאוהליהם לאחר מתן תורה. פד) שאינם נביאים, ובאופן קבוע הם עסוקים וזקוקים לדברים גשמיים. פה) באופן קבוע, אלא רק בשעה שהם מקבלים נבואה. פו) לאחר מתן תורה אלא נשאר באוהל מועד. פז) דעתו הייתה עסוקה אך ורק בהשגת אלוקות. פח) מעוצמת גילוי השכינה לו זכה משה. פט) משה לא חפץ בשום דבר גשמי אלא היה בדרגת המלאכים שאין להם גוף גשמי. לסיכום הלכה זו, אלו הם המעלות של נבואת משה רבנו לגבי שאר הנביאים: ראיית הנבואה בבירור, בערנות ובעמידה איתנה, על ידי הקב"ה בעצמו, ללא פחד ויראה, בכל עת שירצה, ללא הכנה מוקדמת, והיותו קדוש כמו המלאכים.

ז. הַנְּבִיא [כל נביא], אֶפְשָׁר [ייתכן] שֶׁתְּהִיָּה נְבוּאָתוֹ לְעַצְמוֹ בְּלִבָּב¹⁰⁴, לְהִרְחִיב לְבוֹ וּלְהוֹסִיף דַעְתּוֹ¹⁰⁵, עַד שְׂיִדַע [בין] מֵהַ שְׁלֹא הִיָּה יוֹדֵעַ מֵאוֹתָן הַדְּבָרִים הַגְּדוֹלִים¹⁰⁶, וְאֶפְשָׁר שְׂיִשְׁלַח לְעַם מְעַמִּי הָאֶרֶץ [אומות העולם], או לְאֲנָשֵׁי עִיר אוּ מַמְלָכָה, לְבוֹנֵן אוֹתָם

81. דברים-זאתחנן, ה, כ"ז. 82. דברים-שופטים, יח, טו. 83. דברים-נצבים, כט, כח. 84. שמואל"א, טז, ז.

לחתוך. . כשרים: גדר עדות - לקו"ש חכ"א ע' 62. . ואף. . בשקר: מכאן שעדות היא גם גזירת הכתוב - סה"ש תנשא" ח"ב ע' 848.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ים סוף, גרם למצרים להיכנס לים אחרי בני ישראל ואזי הטביע את המצרים בתוך הים. מובן, שקריעת ים סוף לא הייתה הוכחה לנבואת משה אלא התרחשה על מנת להטביע את המצרים. (ז) לבני ישראל לא היה מזון בהיותם במדבר, ועל כן משה עשה נס והוריד את המן מהשמים כדי שיהיה מזון לבני ישראל. מובן, שגם ירידת המן הייתה לצורך בני ישראל ולא עבור הוכחה לנבואת משה. (ח) כאשר בני ישראל היו צמאים בהיותם במדבר, משה בקע אבן והוציא ממנה מים עבור בני ישראל, כך שגם נס בקיעת האבן היה לצורך בני ישראל ולא כדי להוכיח על נבואת משה. (ט) כאשר קרח ועדתו כפרו במשה רבנו, משה עשה נס והם נבלעו באדמה. גם נס זה לא היה כדי להוכיח על נביאותו של משה, אלא לצורך הענשת קרח ועדתו. (י) שעשה משה רבנו לעם ישראל, היו עבור צרכי העם.

נביא או לא, ואם כן מדוע יש מצוה להאמין לדבריו. (ק) ומשערים שהוא נביא אמת. אמנם יש לסמוך על השערה זו, רק אם הנביא בא לחזק את דברי התורה או לצוות על דבר מותר, אך אם הוא מצווה לעבור על דברי התורה באופן זמני, יש להאמין לו רק אם הוא כבר התברר בוודאות כנביא אמת על ידי נבואה קודמת שנאמרה על ידו והתקיימה. (קא) להעמיד אדם על חזקתו ולסמוך על כשרותו. (קב) למרות שייתכן שהעדים שקרנים, הדיינים מאמינים לדברי העדים. (קג) ולא ידוע לנו שהם רשעים המעידים בשקר. (קד) בנאמנות וכשרות אנשים. (קה) אנו פוסקים את הדין ומתייחסים לאנשים לפי הדברים הגלויים לנו, למרות שייתכן שהם עושים עבירות בסתר. (קו) ואין ביכולתנו לראות את הדברים הנסתרים והנעלמים.

פָּרָק ח

תוקף ומעלת נבואתו של משה רבנו.

א. מֹשֶׁה רַבְּנוֹ - לֹא הָאֱמִינוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי הָאוֹתוֹת שֶׁעָשָׂה^א; [משום] שֶׁהִמָּאֲמִין עַל פִּי הָאוֹתוֹת - יֵשׁ בְּלִבּוֹ דְּפִי^ב, [משום] שֶׁאֶפְשָׁר [יִיתָחַן] שֶׁיַּעֲשֶׂה הָאוֹת בְּלֵט [לחש] וְכִשְׁוֹף^ג. אֲלָא פֶל הָאוֹתוֹת שֶׁעָשָׂה [משה רבנו] בְּמִדְבָּר, לְפִי הַצֵּרֶף עֲשָׂאן - לֹא לְהֵבִיא רְאִיָּה עַל הַנְּבוּאָה^ד: צֵרֶף לְהַשְׁקִיעַ אֶת הַמְצָרִים - קָרַע אֶת הַיָּם וְהַצְלִילָן בּוֹ. צֵרְכֵנו לְמִזוֹן - הוֹרִיד לָנוּ אֶת הַמָּן^ה. צָמְאוּ - בָּקַע לְהֵן אֶת הָאֲבָן^ו. כִּפְרוּ בּוֹ עֲדַת קָרַח - בָּלְעָה אוֹתָן הָאֲרֶץ^ז. וְכֵן שָׁאָר כָּל הָאוֹתוֹת.

(א) משה רבנו עשה לבני ישראל אותות ומופתים רבים, החל מיציאת מצרים ועד הכניסה לארץ ישראל, ובכל זאת, בני ישראל לא האמינו למשה בגלל המופתים שעשה להם. (ב) אדם המאמין לנביא בגלל המופתים שהנביא עושה. (ג) דופי פירושו פקפוק. כלומר, האדם אינו יודע בוודאות האם הנביא הוא נביא אמת. (ד) ולא בכוח הנבואה, והאדם שעשה את המופת איננו נביא כלל. וממילא, האמונה הנובעת מהמופתים שעושה הנביא אינה אמונה שלימה. (ה) בפרק הקודם בהלכה ז מבואר שהסיבה לכך שנביא עושה מופתים היא כדי שיאמינו לו שהוא נביא. אולם, משה רבנו לא עשה את המופתים במדבר על מנת להוכיח לעם ישראל שהוא נביא - כי כאמור זו לא הוכחה גמורה לכך שהוא נביא - אלא רק עבור צרכי עם ישראל באותו זמן, כמפורט בהמשך ההלכה. (ו) מכיוון שמשה היה צריך לאבד את כל המצריים לאחר יציאת מצרים, הוא קרע את

וּבִמָּה הָאֱמִינוּ בּוֹ^א? בְּמַעֲמַד הַר סִינַי: שֶׁעִיִּנְנוּ רְאוּ, וְלֹא זָר, וְאֲזַיְנֵנו שְׁמָעוּ, וְלֹא אַחֲרֵי - הָאֵשׁ וְהַקּוֹלוֹת וְהַלְפִידִים. וְהוּא [משה] נִגַּשׁ אֶל הָעֶרְפֶּל [שהיה על הר סיני], וְהִקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהִים, וְאָנֹכִי שׁוֹמְעִין: מֹשֶׁה, מֹשֶׁה! לֵךְ אָמַר לָהֶם כֶּף וְכַף^ב. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר ה' עִמָּכֶם"^ג [במעמד הר סיני], וְנִגָּאֵר: "לֹא אֶת [עם] אֲבֹתֵינוּ פָּרַת ה' אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת"^ד.

(א) כאמור בפרק הקודם, האמונה כנביא נובעת מכך שהוא עושה אותות ומופתים. אך לפי האמור בהלכה זו שהאמונה במשה רבנו לא נבעה מהמופתים שהוא עשה, יש להבין כיצד ידעו בני ישראל שמשה רבנו הוא נביא אמת. (ב) בני ישראל שהיו נוכחים במעמד הר סיני ראו כמו עיניהם את השכינה יורדת על ההר עם האש, הקולות והלפידים. באותו מעמד הם גם ראו את משה ניגש להר ושמעו כיצד ה' מצווה עליו למסור להם את הדברים שנאמרו לו, וכתוצאה מכך, האמינו בני ישראל במשה. אמונה זו היא אמונה ללא פקפוק משום שראינו את הדברים בעינינו ולא ניתן להכחיש אותם. (ג) משה אמר לבני ישראל לפני כניסתם לארץ ישראל, שהברית שנכרתה בין ה' לעם ישראל במתן תורה, לא נכרתה רק עם אבותיהם שחיו אז אלא גם איתם, משום שאף שהם עדיין לא נולדו באותו זמן, בכל זאת הם נכחו בעצמם במעמד הר סיני. מפסוק זה ומהפסוק הקודם למדים, אשר עם ישראל כולו לדורותיו היה עד למעמד הר סיני וראה את כל פרטיו.

וּמִזֵּיִן שְׁבַמְעַמַּד הַר סִינַי לְבִדּוֹ, הִיא הַרְאִיָּה

85. דברים-ואתחנן, ה, ד. 86. שם, ג.

כפרו .. הארץ: "לא להביא ראייה על הנבואה"? והרי בפסוק מפורש "בזאת תדעו כי ה' שלחני": - לקו"ש ח"כ ע' 95 הע' 42. ובמה .. הזאת: ע"פ ביאור מחלוקת קורה ועדתו - לקו"ש ח"י"ח ע' 188. וכן סיום התורה "לעיני כל ישראל" - לקו"ש ח"ד ע' 217.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

של משה היא אמת. (ט) על מנת להוכיח להם שהוא נביא אמת, בשונה משאר הנביאים הזקוקים לעשיית מופתים על מנת להוכיח את נביאותם. (כ) כי הם ראו יחד עם משה את מעמד הר סיני. (כא) על מנת להוכיח את נביאותו, וכל המופתים שעשה משה במדבר היו לצרכי עם ישראל כמבואר בהלכה א.

וְזֶה הוּא שֶׁאָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא [למשה] בַּתְּחִלָּת נְבִיאָתוֹ, בְּעַת שִׁנְתָן לוֹ הָאוֹתוֹת לְעִשׂוֹתָן בְּמִצְרַיִם, וְאָמַר לוֹ: "וַיִּשְׁמְעוּ לְקִלְקִי"⁸⁸; יָדַע מֹשֶׁה רַבְּנוֹ, שֶׁהַמֶּאֱמִינִין עַל פִּי הָאוֹתוֹת, יֵשׁ בְּלִבָּבוּ דְּפִי, וּמְהֵרָה וּמְחֻשָּׁב, וְהָיָה נִשְׁמַט [=מתחמק] מְלִילָךְ, וְאָמַר: "וְהֵן לֹא יֵאֱמִינוּ לִי"⁸⁹ - עַד שֶׁהוֹדִיעֵנו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁאֵלּוֹ הָאוֹתוֹת אֵינָן אֵלָּא עַד שֶׁיֵּצְאוּ מִמִּצְרַיִם, וְאַחַר שֶׁיֵּצְאוּ וְיַעֲמְדוּ עַל הַהָר הַזֶּה⁹⁰ [הר סיני], יִסְתַּלַּק הַהֲרֵהוּר שֶׁמְהַרְהֵרִין אַחֲרָיֶךָ, שֶׁאֵנִי נוֹתֵן לָךְ כָּאֵן אוֹת שֶׁיִּדְעוּ שֶׁאֵנִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּאֵמַת מִבַּתְּחִלָּה, וְלֹא יִשְׁאַר בְּלִבָּם הֲרֵהוּר. וְהוּא שֶׁהַפְּתוּב אוֹמֵר: "וְזֶה לָךְ הָאוֹת פִּי אֲנִי שְׁלַחְתִּיךָ - בְּהוֹצִיאֶךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם, תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הַהָר הַזֶּה"^{כב}.

(כב) תוכן הדברים: כאמור, בני ישראל האמינו במשה אמונה שלימה לאחר מעמד הר סיני. אולם, לפני כן, ה' שלח את משה להוציא את בני ישראל ממצרים ונתן לו מספר מופתים כדי שיעשה אותם לפני בני ישראל וכך הם ישמעו בקולו ויאמינו לו, כלשון הפסוק "ושמעו לקולך". על כך ענה משה רבנו לה' "והן לא יאמינו לִי" – שבני ישראל לא יאמינו לו, משום שמשה ידע שהאמונה הנובעת מהמופתים שהנביא עושה איננה אמונה שלימה וניתן לפקפק באמיתות דברי הנביא, כמבואר בהלכה א, ועל כן לא רצה ללכת בשליחות ה' לגאול את בני ישראל. בתגובה, אמר ה' למשה שבני ישראל יאמינו בו אמונה שלימה במעמד הר סיני כאשר הם יראו את גדולתו בעיניהם ויבינו שמלכתחילה משה היה נביא אמת ללא כל פקפוק, אך עשיית המופתים לעם ישראל בהיותם במצרים היא על מנת שבני ישראל יאמינו לו אמונה שיש בה פקפוק, באופן זמני עד זמן מעמד הר סיני. זהו פירוש הפסוק "וזה לך האות כי אנכי שלחתיך" – האות לך שמושה הוא אכן שליחו של ה' ואמת בפיו הוא, "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה" – כאשר בני ישראל יגיעו להר סיני ויראו בעיניהם את דברי ה' למשה ואז יאמינו בו אמונה שלימה.

נִמְצְאוּ אוֹמְרֵיכֶם, שֶׁפֶל נְבִיא שֶׁיַעֲמֵד [שיהיה לעם ישראל] אַחַר מֹשֶׁה רַבְּנוֹ, אֵינִי אֲנוּ מֵאֱמִינִין בּוֹ [בנביא זה] מִפְּנֵי

לְנִבְאוֹתוֹ שֶׁהִיא אֵמַת שְׁאִין בּוֹ דְּפִי? שֶׁנִּמְצְאוּ: "הִנֵּה אֲנִי בֹא אֵלֶיךָ בְּעַב הָעֲנָן, בְּעַבּוֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְרֵי עֲמֶךָ, וְגַם בָּךְ יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם"^{87טו} - מִקְּלָל [משמע מכך], שֶׁקִּדְּם דְּבָר זֶה לֹא הֵאֱמִינוּ בּוֹ נִאֲמָנוֹת שֶׁהִיא עוֹמְדַת לְעוֹלָם, אֵלָּא נִאֲמָנוֹת שֶׁיֵּשׁ אַחֲרֶיהָ הֲרֵהוּר וּמְחֻשָּׁבָה^י.

(יד) מהיכן אנו לומדים אשר האמונה במשה נבעה רק ממעמד הר סיני, וממילא, האמונה בו הייתה אמונה שלימה ללא כל פקפוק. (טו) ה' אמר למשה לפני מעמד הר סיני. (טז) ה' אמר למשה אשר מטרת מעמד הר סיני היא שעם ישראל ישמע את דברי ה' למשה וכך הם יאמינו במשה לעד. (יז) מלשון הפסוק "יאמינו לעולם" מוכח שלפני מעמד הר סיני, בני ישראל לא האמינו במשה אמונה מוחלטת וחשבו אשר ייתכן והמופתים שעשה להם משה נעשו בכישופים ולחשים. אולם על ידי מעמד הר סיני, בני ישראל האמינו במשה אמונה שלימה ומוחלטת.

~ נקודות משיחות קודש ~
"משה רבנו - לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה . . . לפי הצורך עשאן - לא להביא ראיה על הנבואה . . . כפרו בו עדת קרח - בלעה אותן הארץ".
וקשה לכאורה, שהרי מפורש בפסוק "בזאת תדעון כי ה' שלחני לעשות את כל המעשים האלה".
ואולי יש לפרש שכונתו ב"לא להביא ראיה על הנבואה" היינו על הנבואה בכלל, שבזה לא כפרו קרח ועדתו אלא שטענו שמינוי אהרון לא היה על פי ה', ומה שאמר "אם בריאה יבא ה'" בא להודיע שמעשים אלו היו על פי ה' ולא לעשות אות להוכחת נבואתו.
לקוטי שיחות חלק כ' עמוד 95 הערה 42
מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

ב. נִמְצְאוּ אֵלּוֹ שֶׁשְׁלַח לָהֶם, הֵם הָעֵדִים עַל נְבִיאָתוֹ שֶׁהִיא אֵמַת^י, וְאֵינּוּ צָרִיךְ לְעִשׂוֹת לָהֶן אוֹת^ט; [משום] שֶׁהֵן וְהוּא [משה ובני ישראל] אֶחָד [שוים] בְּדָבָר, כִּשְׁנֵי עֵדִים שֶׁרָאוּ דְּבָר אֶחָד בְּיַחַד - שֶׁפֶל אֶחָד מֵהֶן [מהעדים] עַד לְחִבְרוֹ שֶׁהוּא אוֹמֵר אֵמַת, וְאֵין אֶחָד מֵהֶן צָרִיךְ לְהִבְיֵא רְאִיָּה לְחִבְרוֹ. כֵּן מֹשֶׁה רַבְּנוֹ - פֶּל יִשְׂרָאֵל עֵדִים לוֹ אַחַר מַעֲמַד הַר סִינַי, וְאֵינּוּ צָרִיךְ [משה] לְעִשׂוֹת לָהֶם אוֹת^{כא}.

(יח) על פי האמור בהלכה הקודמת נמצא אשר בני ישראל - שמשה נשלח עבורם - הם העדים המעידים שנבואתו

87. שמות יתרו, יט, ט. 88. שמות, ג, יח. 89. שם, ד, א. 90. שם, ג, יב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הָאוֹת לְבָדוֹ, כְּדִי שֶׁנֶּאֱמַר: 'אִם יַעֲשֶׂה [הנביא] אוֹת, וְנִשְׁמַע לוֹ לְכָל מָה שֶׁיֹּאמְרוּ^{כז}; אֲלֵא [האמונה בנביא היא] מִפְּנֵי הַמִּצְוָה שֶׁצִּוּנוּ מִשֶּׁה בַּתּוֹרָה, וְאָמַר: אִם נִתֵּן [הנביא] אוֹת - "אֵלֶיךָ תִּשְׁמָעוּן"⁹¹; כְּמוֹ שֶׁצִּוּנוּ לְחַתֵּךְ הַדָּבָר [לפסוק דין] עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים, וְאִף עַל פִּי שְׁאִין אֲנִי יוֹדְעִין אִם אָמַת הַעֵיִדוֹ [העדים] אִם שֶׁקֶר - כִּךְ מִצְוָה לְשִׁמְעַ מִזֶּה הַנְּבִיא [שעשה את המופת], וְאִף עַל פִּי שְׁאִין אֲנִי יוֹדְעִין אִם הָאוֹת אָמַת אוֹ כִּשְׁוֶף וְלֹאט [ולחש].

הָאוֹת לְבָדוֹ, כְּדִי שֶׁנֶּאֱמַר: 'אִם יַעֲשֶׂה [הנביא] אוֹת, וְנִשְׁמַע לוֹ לְכָל מָה שֶׁיֹּאמְרוּ^{כז}; אֲלֵא [האמונה בנביא היא] מִפְּנֵי הַמִּצְוָה שֶׁצִּוּנוּ מִשֶּׁה בַּתּוֹרָה, וְאָמַר: אִם נִתֵּן [הנביא] אוֹת - "אֵלֶיךָ תִּשְׁמָעוּן"⁹¹; כְּמוֹ שֶׁצִּוּנוּ לְחַתֵּךְ הַדָּבָר [לפסוק דין] עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים, וְאִף עַל פִּי שְׁאִין אֲנִי יוֹדְעִין אִם אָמַת הַעֵיִדוֹ [העדים] אִם שֶׁקֶר - כִּךְ מִצְוָה לְשִׁמְעַ מִזֶּה הַנְּבִיא [שעשה את המופת], וְאִף עַל פִּי שְׁאִין אֲנִי יוֹדְעִין אִם הָאוֹת אָמַת אוֹ כִּשְׁוֶף וְלֹאט [ולחש].

(כג) נמצא מכלל האמור לעיל. (כד) האמונה בנביא והציות לדבריו אינם נובעים רק מצד המופת שעשה הנביא.

ג. לְפִיכֶךָ, אִם עֵמַד נְבִיא [לבני ישראל] יַעֲשֶׂה אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים גְּדוֹלִים, וּבִקֵּשׁ [הנביא] לְהַכְחִישׁ [את] נְבוּאוֹתוֹ שֶׁל מִשֶּׁה רַבְּנוּ - אֵין שׁוֹמְעִין לִזֵּכָה⁹²; וְאֲנִי יוֹדְעִין בְּיָחוּד [בכבוד], שֶׁאוֹתֵן הָאוֹתוֹת בְּלֹאט וְכִשְׁוֶף הֵן^{כז}, לְפִי שֶׁנְּבוּאוֹת מִשֶּׁה רַבְּנוּ אֵינָה עַל פִּי הָאוֹתוֹת כְּדִי שֶׁנֶּעֱרַךְ [שנושה] אוֹתוֹת [נביא] זֶה לְאוֹתוֹת זֶה [משה רבינו], אֲלֵא בְּעֵינֵינוּ רְאִינוּהָ וּבְאֲזַנֵּינוּ שֶׁמִּעֲנוּהָ, כְּמוֹ שֶׁשִּׁמְעַ הוּא^{כז}.

(כה) אין מאמינים לאותו נביא המכחיש את נבואתו של משה. (כו) המופתים שעשה אותו נביא נעשו על ידי לחשים וכישופים ולא בכוח הנבואה. (כז) אם האמונה בנבואת משה ושאר הנביאים הייתה מפני עשיית המופתים, לא הייתה עדיפות לנבואתו של משה על שאר הנביאים. אך כאמור, האמונה בנבואת משה היא משום שראינו זאת בעינינו יחד עם משה רבנו במעמד הר סיני, וכל האמונה בשאר הנביאים היא בגלל ציוויו של משה, וממילא, לא ייתכן שנביא אחר יכחיש את נבואתו של משה על ידי עשיית מופתים כי האמונה במשה נעלית וחזקה יותר מהאמונה הנובעת מעשיית מופתים ואף מופת לא יכול להפריך את מה שראינו בעינינו.

הָא לְמָה הַדָּבָר דּוּמָה^{כח}? לְעֵדִים שֶׁהַעֵיִדוֹ לְאָדָם עַל דָּבָר שֶׁרָאָה בְּעֵינָיו, שֶׁאֵינוֹ כְּמוֹ שֶׁרָאָה כִּסּוּ - שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ לָהֶן, אֲלֵא יוֹדַע בּוֹדָאֵי שֶׁהֵן עֵדֵי שֶׁקֶר^ל.

(כח) למה דין זה דומה. (כט) למשל, אדם ראה שני אנשים הולכים, ולאחר מכן באו עדים ואמרו לו שהוא ראה שלושה אנשים הולכים. (ל) ברור הדבר אשר אותו אדם לא יאמין לדברי העדים למרות שנצטוונו בתורה לסמוך על שני עדים, משום שהוא יודע בוודאות שהעדים משקרים בדבריהם. כך הוא גם בנוגע לנבואתו של משה רבנו – נביא שמכחיש את נבואתו של משה הוא ודאי נביא שקר, כי אנו ראינו בעינינו אשר משה הוא נביא אמת ואף אחד לא יכול להכחיש זאת. (לא) האמונה בנביא היא לא מפני המופת לבדו אלא מפני הציווי של משה להאמין לנביא העושה מופתים, כמבואר בהלכה ב.

פֶּרֶק ט

נביא אינו יכול להוסיף או לגרוע מצוה מהתורה.

א. דָּבָר בְּרוּר וּמִפְּרֵשׁ בַּתּוֹרָה, שֶׁהֵיא [התורה] מִצְוָה⁹³ עוֹמְדָת [קיימת] לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים, אֵין לָהּ לֹא⁹⁴ שְׁנוּי, וְלֹא גֵרֵעוֹן וְלֹא תוֹסֶפֶת⁹⁵, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵת כָּל הַדָּבָר אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֶתְכֶם - אֵתוֹ תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת; לֹא תִסֶּף עָלָיו, וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ"⁹⁶; וְנֶאֱמַר: "וְהִנְגַלְתְּ לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד עוֹלָם, לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת"⁹⁷. הָא לְמַדְתִּי, שֶׁכָּל דְּבָרֵי תּוֹרָה, מְצוּיִן אֲנִי לַעֲשׂוֹת עַד עוֹלָם; וְכִךְ הוּא אוֹמְרִי: "חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם"⁹⁸, וְנֶאֱמַר [על התורה]: "לֹא בְּשָׂמִים הִיא"⁹⁹. הָא לְמַדְתִּי, שֶׁאֵין נְבִיא רִשְׁאֵי לְחַדֵּשׁ דָּבָר מֵעֵתָה¹⁰⁰.

(א) אלא התורה נצחית כפי שהיא ללא שינוי. (ב) אין להוסיף מצוה על המצוות האמורות בתורה ואין לגרוע מהן.

91. דברים-שופטים, יח, טו. 92. דברים-ראה, יג, ד. 93. דברים-ראה, יג, א. 94. דברים-נצבים, כט, כח. 95. ויקרא-אמור, כג, יד. 96. דברים-נצבים, ל, יב.

אלא . . בתורה: לפיכך, גם בימינו ישנו נביא כמשה רבינו – סה"ש תנשא"א ח"ב ע' 789. גדר נבואת משה, ההבדל בין נבואה לדבר תורה וביאור ההלכות – לקו"ש ח"ה ע' 274 בהע' ובשוה"ג, ח"ט ע' 177. הא . . שקר: החילוק בין שמיעה לראיה – לקו"ש ח"ט ע' 10. הלכה א: ביאור נרחב בנושא – לקו"ש ח"ד ע' 116. אין . . תוספת: לכן לא יתכן חידוש אמיתי בתורה – לקו"ש ח"ה ע' 210. סיבת הדבר – לקו"ש ח"ב ע' 97, ח"ג ע' 33. והרי "מצוות בטלות לעתיד"? – סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 29. שנאמר . . ממנו: מדוע הביא רבינו פסוק זה דווקא? – לקו"ש ח"ט ע' 138 והע' 8.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

דבר ממצוות התורה. (כב) לשם מה יש צורך בנביא. (כג) אין תפקידו של הנביא להמציא דת ולהוסיף מצוות חדשות. (כד) תפקידו של הנביא הוא לחזק ולעורר את בני ישראל להקפיד על קיום תורה ומצוות. (כה) מלאכי, הנביא האחרון. (כו) זאת מטרת נבואתו של מלאכי - לעורר את בני ישראל על קיום התורה והמצוות.

(ג) מלשון הפסוק "עד עולם" אנו לומדים. (ד) בכל מקום ובכל זמן. (ה) פסוק נוסף המדבר על התורה מלמד אותנו שהתורה היא נצחית. (ו) אין מקומה של התורה בשמים, ואפילו בת קול היוצאת מלמעלה לא יכולה לשנות דבר בתורה. (ז) מכך אנו לומדים. (ח) אין ביכולת הנביא להוסיף ולחדש מצוות חדשות שלא נאמרו בתורה.

וְכִן כִּי אִם צִוְּנוּ [הנביא] בְּדַבְרֵי הַרְשׁוּתָהּ, כְּגוֹן כִּט': לְכוּ לְמָקוֹם פְּלוּנִי, או 'אֵל תֵּלְכוּ', 'עֲשׂוּ מִלְחָמָה הַיּוֹם', או 'אֵל תַּעֲשׂוּ', 'בְּנוּ חוֹמָה זוּ', או 'אֵל תִּבְנוּהָ' - מִצְוָה לְשִׁמְעַ לֹא; וְהַעֲבֹר עַל דְּבָרֵינוּ לֹא - חֵיב מִיתָה בְיַדִּי שְׁמַיִם לֵב, שְׁנֵאמַר: "וְהָיָה, הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמַע אֶל דְּבָרֵינוּ אֲשֶׁר יִדְבֹר [הנביא] בְּשֵׁמִי - אֲנֹכִי אֲדַרְשׁ מֵעַמּוֹ"⁹⁹ לֵד.

לְפִיכָף, אִם יַעֲמַד אִישׁ, בֵּין מִיִּשְׂרָאֵל בֵּין מִן הָאֲמוּת, וְיַעֲשֶׂה אוֹת וּמוֹפֵת, וְיֹאמַר שֶׁה' שְׁלַחוּ לְהוֹסִיף מִצְוָה^ט, או לְגַרֵעַ מִצְוָה^י, או לְפָרֵשׁ בְּמִצְוָה מִן הַמִּצְוֹת פְּרוּשׁ שְׁלֹא שְׁמַעְנוּ מִמֶּשֶׁה^י, או שְׁאָמַר [אותו אדם] שְׁאוֹתֵן הַמִּצְוֹת שְׁנֵצְטוּ בֵּהֶן יִשְׂרָאֵל אֵינֶן לְעוֹלָם וּלְדוֹרֵי הָדוֹת אֲלֵא מִצְוֹת לְפִי זְמַן הַיּוֹם - הַרִי זֶה [אותו אדם] נָבִיא שְׁקָר^ט, שְׁהָרִי בָא לְהַכְחִישׁ נְבוּאָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה^{טו}; וּמִיתָתוֹ^י בְּחִנְקָה^י, עַל שֶׁהִזִּיד לְדַבֵּר בְּשֵׁם ה' [את] אֲשֶׁר לֹא צִוְּהוּ^ט, [משום] שְׁהוּא [שה'] פְּרוּף שְׁמוֹ צִוָּה לְמֹשֶׁה שֶׁהַמִּצְוָה [התורה] הַזֹּאת "לָנוּ וּלְבְנֵינוּ עַד עוֹלָם", וְלֹא אִישׁ, אֵל, וְיִכְבְּזֵי.

(כז) ישנו דבר נוסף שהנביא בא להורות לבני ישראל. (כח) לעשות דבר שלא נצטוונו עליו בתורה ואין עבירה בעשייתו. (כט) אם אמר לנו הנביא. (ל) מצוה עלינו לשמוע ולציית לדברי הנביא. (לא) אדם שלא ציית לדברי הנביא. (לב) ימות קודם זמנו. (לג) דברי ה' הנאמרים על ידי הנביא. (לד) משמים יענישו את אותו אדם והוא ימות קודם זמנו.

(ט) הן יהודי והן גוי. (י) כדי להוכיח שהוא נביא. (יא) על המצוות האמורות בתורה. (יב) לבטל את אחת המצוות. (יג) אותו אדם אומר שה' שלחו לפרש פירוש חדש באחת המצוות שלא מקובל בידינו. (יד) את המצוות היה צריך לקיים רק בזמנים מסוימים, ולאחר הזמן הרב שעבר מנתינתן הן השתנו או התבטלו. (טו) למרות שעשה בפנינו מופת. (טז) בתורה שניתנה לנו על ידי משה נאמר שהמצוות הן נצחיות ואינן משתנות לעולם, ואם כן, האדם שמכחיש את נצחיות המצוות, הוא נביא שקר המכחיש את נבואתו של משה ואין להאמין לו, כמבואר בפרק הקודם. (יז) של אותו נביא השקר. (יח) אחת מארבע מיתות בית דין. (יט) אדם זה אמר במזיד דברים בשם ה' למרות שלא שמע אותם מה'. (כ) הקב"ה אינו כמו אדם שלא תמיד עומד בדבורו, אלא דבריו של הקב"ה נצחיים לעולם.

ג. וְכִן לֵה נָבִיא שְׁעֹבֵר עַל דְּבָרֵי עֲצֻמוֹ^ל, וְהַכּוֹבֵשׁ נְבוּאָתוֹ לֹא - חֵיב מִיתָה בְיַדִּי שְׁמַיִם לֵב; וּבְשֵׁלֶשֶׁתָּן לֵט נֵאמַר: "אֲנֹכִי אֲדַרְשׁ מֵעַמּוֹ"¹⁰⁰ מ.

ב. אִם כִּן כֵּא, לְמָה נֵאמַר בְּתוֹרָה: "נָבִיא אֲקִים לָהֶם [לבני ישראל] מִקֵּרֵב אֲחֵיהֶם"⁹⁷ כִּב? לֹא לַעֲשׂוֹת דֵּת הוּא בָּא כֵּב, אֲלֵא לְצוּת [את בני ישראל] עַל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה, וְלִתְזַהֵר [את] הָעַם שְׁלֹא יַעֲבְרוּ עָלֶיהָ^כ, כְּמוֹ שְׁאָמַר הָאֲחֵרוֹן שְׁבִהֶם^כ: "זְכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדֵינוּ"⁹⁸ כ.

(לה) בנוסף לאדם העובר על דברי הנביא שחייב מיתה בידי שמים. (לו) על דברי הנבואה שהוא עצמו התנבא. (לז) נביא שגילו לו נבואה משמים אך לא מגלה אותה לאנשים אליהם נצטווה למסור את הנבואה. (לח) שני אנשים אלו ימותו קודם זמנם. (לט) על שלוש העבירות הללו - אדם העובר על דברי הנביא, נביא העובר על דברי עצמו ונביא הכובש את נבואתו. (מ) פירוש מילים אלו הוא שהאדם יתחייב מיתה בידי שמים, כמבואר בהלכה הקודמת, על שלוש העבירות האמורות.

(כא) על פי המבואר בהלכה הקודמת אשר אין הנביא משנה

97. דברים־שופטים, יח, יח. 98. מלאכי, ג, כב. 99. דברים־שופטים, יח, יט. 100. שם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

דְּבָרֵי תוֹרָה, כְּאֵלֶיהוּ בְּהַר הַפְּרָמָל מו - שְׁמַע לוֹ^{מח}; חוץ מַעֲבֹדָה זָרָה^{טו}. וְהוּא, שְׁיִהְיֶה הַדָּבָר לְפִי שְׁעָה: - כְּגֹן אֲלֵיהוּ בְּהַר הַפְּרָמָל, שְׁהֶקְרִיב [קרבן] עֹלָה כְּחוּץ^{טז}, וִירוּשָׁלַיִם נִבְחָרָה^{נב}, וְהַמִּקְרִיב כְּחוּץ^{נג} חֵיב פְּרָת^{יד}. וּמִפְּנֵי שֶׁהוּא נִבְיָא^{יה}, מִצְוָה לְשַׁמַּע לוֹ^{יז}; וְגַם בְּזֶה^{יח} נֶאֱמָר: "אֲלֵיו תִּשְׁמָעוּן"¹⁰¹.

לְעֹלָם^{יט} - מִיִּתְתֶּן בְּחֶנֶק^{סח}, [משום] שֶׁהַתּוֹרָה אֲמָרָה: "לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד עֹלָם"¹⁰³. (נח) אם היו בני ישראל באותו דור שואלים את אליהו. (נט) המילה 'פן' מורה על איסור. כלומר, אסור להקריב קרבן עולה בכל מקום אלא רק בבית המקדש. (ס) היה עונה להם אליהו. (סא) האיסור הנאמר בתורה וחייב הכרת על הקרבת קרבן מחוץ לבית המקדש נאמר על אדם המקריב קרבנות מחוץ לבית המקדש באופן קבוע. (סב) אליהו הקריב קרבן מחוץ לבית המקדש רק באותו יום באופן חד פעמי, על פי הוראה מיוחדת שקיבל מה'. (סג) הסיבה למעשה אליהו הייתה על מנת להוכיח לכולם שנביאי הבעל העובדים עבודה זרה טועים בשיטתם, כמסופר באריכות בנביא על מאורע זה. (סד) בדומה לכך. (סה) כל נביא שיהיה לבני ישראל. (סו) מצווה עלינו לציית לדברי הנביא, ואין דבריו נחשבים עבירה על המצוות. (סז) אם אמר אחד הנביאים שמצווה מסוימת התבטלה וניתן לעבור עליה באופן קבוע. (סח) חייב אותו נביא מיתת חנק שהיא אחת מארבע מיתות בית דין. (סט) מצוות התורה ניתנו לנו לעד ולעולמי עולמים ולא יתבטלו לעולם, ומתברר שאותו נביא אמר נבואת שקר שעונשה מיתה בחנק.

(מא) כשם שמצווה עלינו לשמוע ולציית לנביא כאשר הוא מעורר אותנו בקיום תורה ומצוות או כאשר הנביא מצווה עלינו דבר מדברי הרשות, כך מצווה לשמוע בקול הנביא באופן נוסף. (מב) על ידי שעשה בפנינו אותות ומופתים ואנו יודעים שהוא נביא אמת. (מג) מצווה עלינו לשמוע בקול הנביא ולנהוג כהוראותיו. (מד) חכמי התלמוד. (מה) חכמי התלמוד למדו זאת במסורת מפי משה רבנו ומצאו לכך רמז בתורה. (מו) בכל מקום ובכל זמן. (מז) כמבואר בהמשך ההלכה. (מח) חובה לשמוע בקול הנביא ולציית לדבריו, ואין בכך משום עבירה על המצוות. (מט) אם הנביא מצווה לעבוד עבודה זרה, אף אם מדובר באופן זמני וחד פעמי - אין שומעים לדבריו. (נ) החובה לשמוע בקול הנביא היא רק כאשר הוא מצווה לעבור על המצווה באופן חד פעמי, כאמור. (נא) מחוץ לבית המקדש. (נב) בירושלים נמצא בית המקדש שהוא המקום היחיד בו מותר להקריב קרבנות. (נג) אדם המקריב קרבן מחוץ לבית המקדש. (נד) לא זוכה לחיי העולם הבא, ובכל זאת דברי אליהו להקריב קרבן עולה מחוץ לבית המקדש היו נבואת אמת, משום שזו הייתה הוראה חד פעמית. (נה) משום שאלוהיו היה ידוע כבר לבני ישראל כנביא אמת. (נו) נצטוונו לקיים את דבריו, כי לנביא יש כוח להורות על ביטול מצווה באופן זמני וחד פעמי. (נז) גם על חובת הציות לדברי הנביא כאשר הוא מורה באופן חד פעמי לעבור על מצווה מסוימת, מלבד בחטא עבודה זרה.

ד. וְכֵן^ע אִם עָקַר [הנביא] דָּבָר מִדְּבָרִים שֶׁלְּמַדְנוּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה^א, אוּ שְׁאָמַר [הנביא] בְּדִין מִדִּינֵי תוֹרָה שֶׁהָצְוָה לוֹ שֶׁהִדִּין כֶּף הוּא וְהִלְכָה כְּדִבְרֵי פְּלוּנִי^ב - הֲרִי [נביא] זֶה נִבְיָא שְׁקֵר, וְיִחְנַק^ג אִף עַל פִּי שְׁעָשָׂה אוֹת; שֶׁהֲרִי [הוא] כֹּא לְהַכְחִישׁ תּוֹרָה שְׁאָמְרָה: "לֹא בְּשָׂמִים הִיא"¹⁰⁴. אֲבָל לְפִי שְׁעָה, שׁוֹמְעִין לוֹ בְּכַל^ה.

וְאֵלֶּיךָ שְׁאֵלוֹ אֵת אֲלֵיהוּ^{יח} וְאָמְרוּ לוֹ: 'הֵיאָךְ נִעְקַר [נעבור על] מַה שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה, "פֶּן תַּעֲלֶה עֲלֶיךָ כָּכָל מְקוֹם"¹⁰²? - הִיָּה אוֹמְרִי: 'לֹא נֶאֱמַר אֲלֵי הַמִּקְרִיב כְּחוּץ לְעֹלָם חֵיב פְּרָת, כְּמוֹ שֶׁצְּוָה מֹשֶׁה^{סא}; אֲבָל אֲנִי אֶקְרִיב הַיּוֹם כְּחוּץ בְּדָבָר ה'^{סב}, כְּדִי לְהַכְחִישׁ נִבְיָאֵי הַבַּעַל^{סג}. וְעַל הַדָּרֶךְ הַזֹּאת^{סד}, אִם צִוּוּ כָּל הַנְּבִיאִים^{סה} לְעַבֵּר לְפִי שְׁעָה [על אחת המצוות], מִצְוָה לְשַׁמַּע לָהֶן^{סו}; וְאִם אָמְרוּ שֶׁהַדָּבָר נִעְקַר

(ע) על דבר נוסף חייב הנביא מיתת חנק. (עא) כל דין שאינו כתוב במפורש בתורה אלא למדו אותו בהלכה למשה מסיני ומצאו לו חכמים סימוכין בתורה נקרא מפי השמועה, כמו איסור אכילה ושתיה ביום הכיפורים שאינו מפורש בתורה אלא למדו מפי השמועה שזו כוונת הפסוק "ועניתם את נפשותיכם". כאשר הנביא אומר שדין זה אינו נכון, הרי הוא נביא שקר. (עב) הנביא פסק במחלוקת מסוימת כאחת הדעות ואמר שכך אמר לו ה' בנבואה. (עג) חייב מיתת חנק בבית דין. (עד) התורה לא בשמים ולא ניתן לפסוק דין בתורה על פי נבואה, ועל כן, הנביא הפוסק הלכה על פי נבואה - מכחיש את מה שכתוב בתורה ונחשב נביא

101. שם, פסוק טו. 102. דברים-ראה, יב, יג. 103. דברים-נצבים, ל, יב. 104. דברים-נצבים, ל, יב.

וְאֵילּוּ . . הַבַּעַל: הַנְּהַגְתָּ אֵלֵיהוּ לֹא הִיָּתָה נִשְׂיָה מִדֶּרֶךְ הַתּוֹרָה, אֲדַרְבֵּה - לְקוֹשׁ ח"א ע' 226. גַּר הוֹרָאתָ שֶׁעָה - לְקוֹשׁ ח"י"ד ע' 71 ה' ע' 10, ח"כ ע' 150 ה' ע' 48. לֹא בְּשָׂמִים הִיא: בְּנוּשָׁא זֶה - רִישׁוֹת ח' קמו ע' 9.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שָׁנָאֲמַר: "וְכִי תֹאמַר בְּלִבְכֶּךָ: אֵיכָה נִדְעָ אֶת הַדְּבָר וְגו'..."¹⁰⁶.

(א) ועל מנת שנדע שהוא נביא אמת עליו לעשות אותות ומופתים, כמבואר בפרק ז. (ב) הניסים שעשו משה רבנו, אליהו ואלישע היו ניסים על טבעיים, כמו קריעת ים סוף על ידי משה ותחיית המתים על ידי אליהו. (ג) המופת שעל ידו נדע שהנביא הוא נביא אמת. (ד) תוכן הפסוקים הוא אשר במידה ודברי הנביא על מאורעות עתידיים יתקיימו, נדע שהנביא הוא נביא אמת ויש לצייט לדבריו.

לְפִיכֶּךָ, כְּשִׁיבֹא אָדָם הַרְאוּי לְנִבּוּאָהּ בְּמַלְאָכֹת [בשליחות] ה', ולא יבוא להוסיף ולא לגרע, אלא לעבד את ה' במוצות התורה - אין אומרים לו: 'קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, אוּ הַחֲיֵה מֵת וְכִיּוּצָא בְּאֵלוֹ, וְאַחַר כֵּן נֹאמְרִין בְּךָ', אֲלֵא אֹמְרִין לוֹ: 'אִם נִבְיָא אַתָּה, אָמַר לָנוּ דְבָרִים הַעֲתִידִין לְהֵיוֹת; וְהוּא אֹמְרָה, וְאָנּוּ מַחְפְּסִים לְרְאוֹת הַיְבֹאוּ דְבָרֵינוּ: 'אִם לֹא יְבֹאוּ, וְאֲפִלּוּ נִפְלַד דְבָר אֶחָד קִטְוִין' - בְּיָדוּעֵי שֶׁהוּא נְבִיָא שְׁקֵר.

וְאִם בָּאוּ דְבָרֵינוּ פְּלִין' - יְהִיָּה בְּעֵינֵינוּ נֹאמְרִין.

(ה) אדם נעלה שראוי שתשרה עליו רוח הנבואה, כמבואר באריכות בתחילת פרק ז. (ו) אותו אדם לא מורה לנו להוסיף או לעבור על אחת המצוות אלא מעורר להתחזק בקיום תורה ומצוות. (ז) שהינך נביא אמת. משום שלא נדרש מהנביא לעשות ניסים על טבעיים. (ח) על הנביא לומר לנו את המאורעות שיתרחשו בעתיד. (ט) האם יתקיימו דברי הנביא כאשר יגיע הזמן עליו הוא דיבר. (י) אם לא יתקיימו דברי הנביא. (יא) אפילו אם פרט אחד בלבד מנבואתו לא התקיים. (יב) ודאי הדבר. (יג) אם כל דבריו התקיימו במלואם.

ב. וּבִדְקִין אוֹתוֹי' פְּעָמִים הִרְבֵּה טו' [רבנות]. אִם נִמְצְאוּ דְבָרֵינוּ פְּלִין נֹאמְרִין טו', הֲרִי [נביא] זֶה נְבִיָא אֲמַת, כְּמוֹ שָׁנָאֲמַר בְּשִׁמוּאֵל: "וַיִּדַע כָּל יִשְׂרָאֵל מִדֶּן וְעַד בְּאֵר שֶׁבַע, כִּי נֹאמְרִין שְׁמוּאֵל לְנְבִיָא לְה'..."¹⁰⁷.

(יד) עלינו לבדוק האם מתקיימים דברי הנביא. (טו) לא נאמר כאן מספר הפעמים המדויק שיש לבדוק את הנביא. בעל ה'טורי אבן' כתב שיש לבדוק את הנביא שלוש פעמים, בדומה למשה רבינו שהיה צריך לעשות שלושה מופתים בפני בני ישראל ובפני פרעה כדי שיאמינו לו. (טז) ללא יוצא מן הכלל. (יז) משום שכל דבריו התקיימו.

שקר. (עה) כאשר הנביא מורה לעבור על הדברים הנאמרים בתורה באופן חד פעמי, מצווה עלינו לשמוע בקולו, כמבואר בהלכה הקודמת.

ה. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים טו' ? בְּשִׁאָר מְצֻוֹת טו'; אֲבָל בְּעִבּוּדָה זָרָה טו' - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, וְאֲפִלּוּ לְפִי שְׁעָה טו'. וְאֲפִלּוּ עָשָׂה [הנביא] אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים גְּדוֹלִים, וְאָמַר שֶׁה' צִוְּהוּ שְׁתַּעַבְד עִבּוּדָה זָרָה הַיּוֹם בְּלִבְךָ, אוּ בְשַׁעָה זוֹ בְּלִבְךָ טו' - הֲרִי [נביא] זֶה דְבָר סְרָה פֶּא עַל ה'; וְעַל [דברי] זֶה צִוְּה הַכְּתוּב וְאָמַר: "וּבֹא הָאוֹת וְהַמוֹפְתִים... טו' לֹא תִשְׁמַע אֶל דְּבָרֵי הַנְּבִיָא הַהוּא... כִּי דְבָר סְרָה עַל ה' אֱלֹהֵיכֶם" 105, שְׁהֲרִי בָּא לְהַכְחִישׁ נְבוּאָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה טו'. וְלְפִיכֶּךָ נִדְעָ בְּיָדָי שֶׁהוּא טו' נְבִיָא שְׁקֵר, וְכָל [המופתים] שְׁעָשָׂה - בְּלֵאט [בלחש] וְכִשְׁוֹף עָשָׂה טו'; וְיִחְגַּק טו'.

(עו) שחובה עלינו לשמוע בקול הנביא כאשר הוא מורה לעבור על אחת המצוות באופן חד פעמי. (עז) בכל המצוות חוץ מעבודה זרה. (עה) כאשר הנביא מורה לעבוד עבודה זרה. (עט) אסור לשמוע בקול הנביא אף אם הוא מורה לעבוד עבודה זרה באופן חד פעמי. (פ) באופן זמני וחד פעמי. (פא) המציא דבר שלא היה ולא נברא. (פב) אף אם הנביא יעשה אות ומופת ויאמר שצריך לעבוד עבודה זרה. (פג) כי עבודה זרה סותרת לנבואתו של משה במתן תורה אשר אין אלוקים אחרים מלבד ה'. (פד) אותו נביא המורה לעבוד עבודה זרה. (פה) ולא בכוח הנבואה. (פו) חייב מיתת חנק בבית דין.

~ שבת קודש ח' אדר ~

פֶּרֶק י'

כיצד ניתן לדעת מיהו נביא אמת.

א. כָּל נְבִיָא שְׁעִיעַמַד לָנוּ וְיֹאמַר שֶׁה' שְׁלַחוֹ, אֵינוֹ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת אוֹת כְּאֶחָד מֵאוֹתוֹת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ אוּ מֵאוֹתוֹת אֱלִיהוּ וְאֲלִישַׁע, שֵׁישׁ בְּהֶם שְׁנוּי מִנְהַגוֹ שֶׁל עוֹלָם; אֲלֵא הָאוֹת שְׁלוֹי, שֵׁיאֲמַר דְּבָרִים הַעֲתִידִין לְהֵיוֹת [להתרחש] בְּעוֹלָם, וְיֹאמְנוּ [יתקיימו] דְּבָרֵינוּ,

105. דברים-ראה, יג, ג-ד; ו. 106. דברים-שופטים, יח, כא. 107. שמואל-א, ג, כ.

אותות משה רבנו: האותות שעשה משה הוכיחו שהוא שלוחו של הקב"ה - לקו"ש ח"כ ע' 95.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לג) דברי הנביא מתקיימים במלואם, כמו תבואה נקיה ללא כל פסולת.

ובדבר [בניין] הנה הפתוב הבטיח ואמר, שאותן הדברים שמודיעין המעוננים והקוסמים לאמות ומכזבין לה - הנביא יודיע לכם [לכני ישראל] דברי האמת^ל, ואין אתם צריכין למעונן וקוסם וכיוצא בו, שנאמר: "לא ימצא כף [בעם ישראל] מעביר בנו ובתו באש, קוסם קסמים.. [מגיד עתידות] וגו' כי הגוים האלה.. וגו' נביא מקרבה מאחיד"¹¹² לי.

לד) דבריהם לא מתקיימים ומתבררים כשקר וכזב. לה) וכל פרטי דבריהם יתקיימו. לו) הסיבה לכך שלא נזדקק ללכת לקוסמים ומנחשי עתידות היא, משום שה' שלח לנו נביאים המתנבאים ואומרים בדיוק מה עתיד לקרות.

הא למדת^ל, שאין הנביא עומד לנבואה, אלא [כדי] להודיענו דברים העתידים להיות בעולם, משבע ורעב מלחמה ושלוש וכיוצא בהן; ואפלו צרכי יחיד מודיע לו^ט, כשואל [המלך] שאבדה לו אבדה והלך לנביא להודיעו מקומה^מ. וכיוצא באלו הדברים, הוא שילאמר הנביא^{מא} - לא שיעשה דת אחרת, או יוסיף מצוה או יגרע^{מב}.

לז) מכל האמור אנו לומדים. לח) על מנת לחולל ניסים בעולם. לט) הנביא מגלה גם דברים לאנשים בודדים המבקשים את עזרתו. מ) שמואל הנביא גילה לשאול היכן נמצאת האבדה. מא) בדומה לכך, הנביא מגלה ומנבא מקרים עתידיים שונים. מב) הנביא לא מחדש דת חדשה או משנה פרטים במצוות.

ד. דברי הפרענות שהנביא אומר^{מג}, כגון שילאמר: 'פלוני ימות' [בקרים], או 'שנה פלונית [תהיה] שנת רעב' או [שנת] 'מלחמה' וכיוצא בדברים אלו^{מד} - אם לא עמדו דבריו^{מה}, אין בזה^{מו} הכחשה לנבואתו, ואין אומרים: 'הנה דבר ולא בא'^{מז}; [משום] שהקדוש ברוך הוא "ארה אפים ורכס הסד, ונחם על הרעה"¹¹³ מה, ואפשר שעשו תשובה ונסלח להם^{מט} כאנשי נינוה, או שמלה להם^{נא} כחוקיה^{נב}.

ג. והלא המעוננים והקוסמין^{יח} אומרים מה עתיד להיות^{יט}, ומה הפרש בין הנביא ובנימ? אלא שהמעוננים והקוסמין וכיוצא בהן, מקצת דבריהם מתקמין ומקצתן אין מתקמין, כענין שנאמר: "יעמדו נא וישעוהו הכרי שמים [הצופים בשמים], החזים בפוכבים, מודיעים לחדשים, מאשר יבאו עליך"¹⁰⁸ כב - "מאשר", ולא כל אשר^{כג}. ואפשר שלא תקים מדבריהם כלום, אלא יטעו בכל^{כד}, כענין [כמ] שנאמר: "מפר אתות בדים, וקסמים יהולל"¹⁰⁹ כה.

יח) מגידי עתידות על ידי לחשים וכישופים. יט) אף הם אומרים ומגלים את המאורעות העתידים להתרחש. כ) על פי האמור שהנביא מנבא מה יקרה בעתיד, ואין תפקידו לחולל ניסים על טבעיים, מהו ההבדל בינו לבין אותם מגידי עתידות. כא) על מלכות בבל. כב) בעת מולד הלבנה בתחילת כל חודש, החזים בכוכבים צופים בה, ובהתאם לראיתם, מודיעים מה עתיד לקרות. כג) מכך שכתוב בפסוק 'מאשר יבאו עליך' ולא 'כל אשר יבאו עליך' מובן שמגידי העתידות יודעים לומר רק חלק מהדברים העתידים להתרחש ולא את כל הדברים. כד) ייתכן שאף דבר מדברי אותם מגידי עתידות לא יתקיים. כה) ה' מפר את דברי החזים בכוכבים ואף דבר מדבריהם לא מתקיים.

אבל הנביא - כל דבריו קמין^{יב}, שנאמר: "כי לא יפל מדבר ה' ארצה"¹¹⁰ כו. וכן הוא אומר^{יג}: "הנביא אשר אתו חלום, יספר חלום^{יד}, ואשר דברי [דבר ה'] אתו, ידבר דברי אמת^{יז}; מה לתבן את הבר, נאם ה'¹¹¹ - פלומר, שדברי הקוסמים והחלומות^{יח} [הם] כתבן שנתערב בו מעט פר^{יט}, ודבר ה' כפר שאין בו תבן קלל^{יז}.

כו) כל נבואותיו מתרחשות ללא יוצא מן הכלל. כז) אף דבר מדברי הנביא לא יתבטל. כח) בפסוק נוסף נאמר. כט) נביאי השקר אומרים שיתרחשו דברים מסוימים אך הם אינם מתרחשים בפועל, כמו חלום שאינו מתרחש במציאות. ל) נביאי האמת מנבאים במדויק את המאורעות העתידים להתרחש וכך אכן קורה במציאות. לא) דברי מגידי העתידות שאינם מתקיימים במלואם. לב) קש המעורב עם תבואה נקיה. כך גם דברי מגידי העתידות מעורבים בדברים שיקרו במציאות יחד עם דברים שלא יתרחשו במציאות.

108. ישעיה, מז, יג. 109. שם, מד, כה. 110. מלכים-ב, י, י. 111. ירמיה, כג, כח. 112. דברים-שופטים, יח, י; יד-טו. 113. יונה, ד, ב.

ההודיענו.. בעולם: הנבואה היא הוראה לשעה - לקו"ש ח"ט ע' 183 הע' 49. אין.. לנבואתו: אין בזה משום ביטול הנבואה אלא גילוי תוכנה הפנימי - סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 8.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הוא נביא אמת, אך אם לא יתקיימו דברי הנביא לטובה, יידעו בוודאות שהוא נביא שקר.

ה. נביא שהעיד לו ^[עליו] **נביא אחר** ^{סד} **שהוא** ^{סה} **נביא** ^[אמת] - **הרי זה בחזקת נביא, ואין זה השני צריך חקירה** ^{סו}; **שהרי משה רבנו העיד ליהושע** ^{סז}, **והאמינו בו** ^[ביהושע] **כל** ^[בני] **ישׂראל קדם שיעשה אותם**.

סד) אשר יודעים או שהוא נביא אמת. סה) הנביא השני שאינו יודעים אם הוא נביא אמת. סו) אין או צריכים לבדוק האם דברי הנביא השני מתקיימים, אלא הוא מוחזק כנביא אמת. סז) על יהושע שהוא נביא אמת. סח) אף על פי שיהושע עדיין לא חולל ניסים לבני ישראל, ובני ישראל לא ראו האם מתקיימים דברי נבואתו.

וכן לדורות ^{סט}. **נביא שנודעה נבואתו** ^{טז} **והאמינו** ^[התקיימו] **דבריו פעם אחר פעם** ^[מספר פעמים], **או שהעיד לו נביא** ^{עא}, **והיה** ^{עב} **הולך בדרך הנבואה** ^{עג} - **אסור לחשב אחריו** ^{עד} **ולרהר בנבואתו, שמא** ^[היא] **אינה אמת** ^{עה}. **ואסור לנסותו יותר מדי** ^{עו}, **ולא נהיה הולכים ומנסים לעולם** ^{עז}, **שנאמר** ^{עח}: **"לא תנסו את ה' אלהיכם, כאשר נסיתם במסה"** ¹¹⁵, **שמארו** ^{עט}: **"היש' ה' בקרבנו, אם אין"** ¹¹⁶. **אלא מאחר שנודע שזה נביא** ^{פא} - **יאמינו** ^[לח] **וידעו** ^{פב} **פי ה' בקרבם**, **ולא ירהרו ולא יחשבו אחריו** ^{פג}, **פענין שנאמר** ^{פד}: **"וידעו,** ^[בני ישראל] **פי נביא היה בתוכם"** ¹¹⁷.

סט) כשם שמשה העיד על נבואתו של יהושע, כך הדבר בכל הדורות אשר נביא יכול להעיד על נביא אחר שהוא נביא אמת. ע) נודע לנו שהוא נביא אמת. עא) העיד עליו נביא אחר שהוא נביא אמת. עב) הנביא שהוחזק כנביא אמת, או שהעיד עליו נביא אחר שהוא נביא אמת. עג) כפי שנתבאר באריכות בפרק ז. עד) לפקפק באמינותו. עה) אלא סומכים על חזקתו שהוא נביא אמת. עו) לבדוק שוב ושוב האם דבריו מתקיימים. עז) אלא סומכים על חזקת הנביא. עח) כאשר יצאו בני ישראל ממצרים והתלוננו שאין להם מים לשתות, וזוהי כוונת הפסוק במילה 'במסה'. עט) אשר הנביא הוא נביא אמת. פ) באמצעות הנביא שנתן להם ה'. פא) לא יפקקו באמינותו. פב) כפי שנאמר לגבי יחזקאל הנביא. פג) ויסמכו עליו שהוא נביא אמת.

בְּרִיךְ הוּא הַשֵּׁם הַגָּדוֹל הַקָּדוֹם הַנּוֹרָא הַמְּשַׁלֵּחַ

פד) ברוך ה' שעזר לנו לכתוב ולסיים הלכות אלו.

נג) נבואות הזעם שהנביא מנבא. מד) שמנבא הנביא דברים לא טובים העתידים להתרחש. מה) לא התקיימו דברי הנביא. מו) בכך שהנבואה לא התקיימה. מז) אנו לא אומרים שהיות ודברי הנביא לא התקיימו, מוכח שהוא נביא שקר. מח) ה' עושה חסד עם החוטאים ומבטל את העונשים שגזור עליהם. מט) ייתכן שהאדם שעליו אמר הנביא שיקרו לו דברים לא טובים, חזר בתשובה וה' מחל לו על חטאיו וביטל את העונש שנגזר עליו. נ) ה' גזר על אנשי העיר נינוה עונש מוות, ולאחר שאנשי העיר עשו תשובה - ה' ביטל את העונש כמסופר בספר יונה באריכות. נא) ייתכן שה' לא ביטל את העונש שנגזר על אותו אדם אך נותן לאדם ארכה של זמן עד לביצוע העונש על מנת לתת לו אפשרות נוספת לחזור בתשובה. נב) על חזקיה נגזר עונש מוות, ובכל זאת ה' האריך את חייו בחמש עשרה שנה נוספות, כמסופר בספר ישעיהו.

אבל אם הבטיח על טובה ואמר שיהיה כך וכך ¹¹⁸, **ולא באה הטובה שאמר** ^{יד} - **בידוע** ^[בבור הדבר] **שהוא** ^[שנביא זה הוא] **נביא שקר**; **משום** ^[משום] **שכל דבר טובה שגזר האל, אפלו על תנאי - אינו חוזר** ^{יז}. **הא למדת** ^{יח}, **שדבריו הטובה בלבד יבחן הנביא** ^{יט}.

נג) הנביא הבטיח שיקרה דבר טוב. נד) לא התקיימו דברי הנביא. נה) כל נבואה על דבר טוב, אף אם היא מובטחת רק בתנאים מסוימים, הנבואה תקייה בוודאות אף אם לא התקיימו התנאים הנדרשים. ועל כן, כאשר הנביא התנבא שיקרה דבר טוב ודבריו לא התקיימו, מוכח שהנביא הוא נביא שקר. נו) מכך אנו לומדים. נז) האם הוא נביא אמת, כי בנבואות על דברים רעים ייתכן ודבריו לא התקיימו מחמת גורמים אחרים כמו עשיית תשובה או עיכוב הגזירה.

הוא ^{יב} **שירמיהו אומר בתשובתו להנניה בן עזור, ששהיה ירמיה מתנבא לרעה ונחנניה** ^[התנבא] **לטובה. אמר לו ירמיה: 'חנניה, אם לא יעמדו** ^[התקיימו] **דברי, אין בזה ראיה שאני נביא שקר** ^{יג}; **אבל אם לא יעמדו דבריו, יודע** ^[לכולם] **שאתה נביא שקר** ^{יד}, **שנאמר** ^{יז}: **"אך שמע נא את הדבר הזה וגו' הנביא אשר ינבא לשלום** ^[לטובה], **בבא דבר הנביא יודע הנביא אשר שלחו ה' באמת"** ¹¹⁴.

נח) זו הסיבה לכך. נט) כי כאמור נבואות על דברים רעים יכולות להתבטל, אף אם הנביא הוא נביא אמת. ס) כי כאמור נבואות לטובה הנאמרות על ידי נביא אמת - מתקיימות בוודאות. סא) בדברי ירמיה לחנניה. סב) כאשר יתקיימו דברי הנביא. סג) יידעו כולם שהנביא

114. ירמיה, כח, ז; ט. 115. דברים ואתחנן, ו, טו. 116. שמות-בשלח, יז, ז. 117. יחזקאל, ב, ה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הלכות דעות

דרך הנהגת האדם הרצויה בחיי היום יום.

יש בכללן אחת עשרה מצוות - חמש מצוות עשה, ויש מצוות לא תעשה; וזה הוא פּרָטֵן: (א) להדמות בדרךיו (של ה'); (ב) להדבק בידעיו; (ג) לאהב את רעים (כל יהודי); (ד) לאהב את הגרים; (ה) שלא לשנא אחרים; (ו) להוכיח; (ז) שלא להלפין פנים; (ח) שלא לענות אמללים; (ט) שלא להלף רכיל; (י) שלא לנקם; (יא) שלא לנטר. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

פרק א

הדרך הממוצעת היא הדרך הטובה ביותר.

א. דעות (מידות ותכונות) הרבה יש לכל אחד ואחד מבני אדם, וזו משנה מזו ורחוקה ממנה ביותר: יש אדם שהוא בעל חמה, פועם תמיד; ויש אדם שדעתו מישבת עליו, ואינו פועם כלל - ואם פעם, יפעם פעם מעט בכמה שנים (ולא באופן קבוע). ויש אדם שהוא גבה לב (=גאוותן) ביותר, ויש שהוא שפל רוח (=ענין) עד מאד. ויש שהוא בעל תאוה, לא תשבע נפשו מהלף בתאוה; ויש שהוא טהור גוף ביותר, לא תאוה אפלו לדרךים מעוטים שהגוף צריך להן.

(א) אם בכל זאת הוא מגיע לירי כעס. (ב) מתאוה תמיד לדרברים נוספים.

ויש בעל נפש רחבה (=שאפתן), שלא תשבע נפשו מפל ממון העולם, פענן שְנָאֵמָר: "אהב כסף לא ישבע כסף";¹ ויש מקצור (=מסתפק במוט), שדין אפלו דבר מועט שלא יספיק לו, ולא ירדה להשיג כל צרכו.

ויש שהוא מסגף עצמו ברעב וקובץ על ידו, ואינו אוכל פרוטה משלו אלא בצער גדול; ויש שהוא מאבד כל ממונו בידו, לדעתו. ועל דרכים אלו - שאר כל הדעות, בגון מהולל (=מתהולל) ואונן (=עצוב),

ובלילי ושועי, ואכזרי ורחמן, ולב אמיץ ורך לבב (פחדן) וכל פיוצא בהן.

ג) אוסף כסף אך שומר עליו ולא משתמש בו אפילו לצורכי עצמו. ד) מבזבז את כספו על דברים שאין בהם תועלת. ה) קמצן המשתמש בכספו עבור הנאתו ולא נותן דבר לאחרים. ו) מפזר את כספו עבור עניני צדקה. ז) לא נרתע מאף דבר ומוכן לסכן את חייו באם יש בכך צורך.

ב. ויש בין כל דעה ודעה רחוקה ממנה בקצה האחר, דעות בינוניות (תכונות ממוצעות) - זו רחוקה מזו. וכל הדעות - יש מהן דעות שהן לאדם (קיימות אצל האדם) מתחלת בריתו, לפי טבע גופו; ויש מהן דעות שטבעו של אדם זה מכון (=מותאם אליהן) ועתיד לקבל אותן במהרה יתר משאר הדעות; ויש מהן שאינן לאדם מתחלת בריתו, אלא למד אותן מאחרים או שגפנה להן מעצמו, לפי מחשבה שעלתה בלבו או ששמע שזו הדעה טובה לו ובה ראוי ללף, והנהיג עצמו בה עד שנגבעה (התכונה בנפשו).

ח) בין התכונות הקיצוניות הקיימות אצל בני האדם, כמו התכונות שנמנו בהלכה הקודמת. ט) אף בתכונות הממוצעות ישנם כמה אופני התנהלות רחוקים ושונים זה מזה. י) ירידים או שכנים.

ג. שני קצוות הרחוקות זו מזו שבכל דעה ודעה, אינן דרך טובה; ואין ראוי לו לאדם ללכת בהן, ולא ללמדן לעצמו. ואם מצא טבעו נוטה לאחת מהן, או מוכן (=מותאם) לאחת מהן, או שכבר למד אחת מהן ונהג בה - יחזיר עצמו למוטב וילף בדרך הטובים, והיא דרך הישרה.

ד. הדרך הישרה - היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה, מפל הדעות שיש לו לאדם; והיא הדעה שהיא רחוקה משני הקצוות רחוק שוה, ואינה קרובה לא לזו ולא לזו. ולפיכך צוו חכמים הראשונים, שיהא אדם שם (=מערך ושוקל) דעותיו תמיד, ומשער אותם ומכון אותם בדרך האמצעית, כדי שיהא שלם.

(יא) לכל תכונה יש שתי קצוות: הצד החיובי, והצד השלילי.

1. קהלת, ה, ט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יש דעה שִׁמְטִין אוֹתָהּ פִּנְגָד הַקָּצֵה הָאֲחֵרוֹן, וְיש דעה שִׁמְטִין אוֹתָהּ פִּנְגָד הַקָּצֵה הָרִאשׁוֹן; וְזֶה הוּא לְפָנִים מְשׁוּרֵת הַדִּין [=מעבר למתחייב].

יז) משום שישנן תכונות שבהן הצד החיובי הוא הצד הטוב ביותר כמו הפזרנות לעומת הקמצנות, וישנן תכונות שבהן הצד השלילי הוא הצד הטוב ביותר כמו הענווה לעומת הגאוה.

וּמְצִיין אֲנוּי" לְלַכֵּת בְּדַרְכִּים אֵלוּ הַבִּינּוֹנִיִּים, וְהֵם הַדַּרְכִּים הַטּוֹבִים וְהַיִּשְׂרָיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהַלְכֵת בְּדַרְכֵי" 4. ו. כִּף לְמַדּוֹ [חכמים] בְּפִרוּשׁ מְצִיָּה זו: מֵה הוּא [השם] נִקְרָא חֲנוּן, אִף אִתָּה הֵיָה חֲנוּן; מֵה הוּא נִקְרָא רַחוּם, אִף אִתָּה הֵיָה רַחוּם; מֵה הוּא נִקְרָא קְדוֹשׁ, אִף אִתָּה הֵיָה קְדוֹשׁ. וְעַל דֶּרֶךְ זו קָרְאוּ הַנְּבִיאִים לְאֵל בְּכָל אוֹתָן הַכְּנֻיִין, 'אֲרָךְ אַפְסִים וְרַב חֶסֶד', 'צַדִּיק וְיִשְׂרָי', 'תְּמִימִים', 'גְּבוּר' וְחֲזָק' וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - [כדי] לְהוֹדִיעַ שֶׁאֵלוּ דַרְכִּים טוֹבִים וְיִשְׂרָיִם הֵן, וְחֵיב אָדָם לְהִנְהִיג [את] עַצְמוֹ בָּהֶן וְלְהַדְמוֹת [להן] כְּפִי כחו.

יח) החובה המוטלת עלינו היא.

ז. וְכִיצַד יִרְגִּיל אָדָם עַצְמוֹ בְּדַעוֹת אֵלוּי עַד שֶׁיִּקְבְּעוּ בוֹ? יַעֲשֶׂה וְיִשְׁנֶה וְיִשְׁלֹשְׂכֵי בְּמַעֲשִׂים שְׁעוֹשֶׂה עַל פִּי הַדַּעוֹת הָאֲמֻצְעִיּוֹת, וְיִחְזֹר בָּהֶן תְּמִיד^כ, עַד שֶׁיִּהְיוּ מַעֲשִׂיָהֶן קְלִים עָלָיו וְלֹא יִהְיֶה בָּהֶם טְרָח, וְיִקְבְּעוּ הַדַּעוֹת [האלן] בְּנִפְשׁוֹ.

יט) התכונות הממוצעות שבכל דבר. כ) יעשה פעם שניה. כא) יעשה פעם שלישית. כב) ירגיל את עצמו להתנהג כך.

וּלְפִי שֶׁהַשְּׂמוֹת הָאֵלוּ שֶׁנִּקְרָא בָּהֶן הַיִּצְרָר, הֵן הַדֶּרֶךְ הַבִּינּוֹנִית שֶׁאֲנוּ חַיְבִין לְלַכֵּת בָּהּ - נִקְרָאת דֶּרֶךְ זו 'דֶּרֶךְ ה'; וְהִיא שְׁלֵמָה אֲבִרָה אֲבִינוּ לְבָנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי יִדְעִיתוּ, לְמַעַן אֲשֶׁר יַצִּיחַ אֶת בְּנֵי וְאֶת בֵּיתוֹ אֲחֵרָיו, וְשִׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה'".⁵

וְהַהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ זו, מִבֵּיא טוֹבָה וּבִרְכָה לְעַצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְמַעַן הִבִּיא ה' עַל אֲבִרָהֶם אֶת אֲשֶׁר דָּבַר עָלָיו".⁶

למשל: בנתינת צדקה, הפזרנות היא הצד החיובי בה אדם נותן צדקה יותר מכפי יכולתו, והקמצנות היא הצד השלילי בה הוא לא נותן מאומה לאחרים. שתי תכונות אלו אינן תכונות רצויות, והדרך הישרה היא להתנהג בדרך הממוצעת.

כִּיצַד? לֹא יִהְיֶה אֵלָּא בְּעַל חֶמְהָ נוֹחַ לְכַעַס, וְלֹא כְּמַת שְׂאִינוּ מְרַגֵּשׁ [אף דבר], אֵלָּא בִּינּוֹנִי: לֹא יְכַעַס אֵלָּא עַל דָּבָר גְּדוֹל שֶׁרְאוּי לְכַעַס עָלָיו, כִּדִּי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כִּיּוֹצֵא בוֹ פַּעַם אַחֲרָת.

וְכֵן לֹא יִתְאַוֶּה אֵלָּא לְדַבְּרִים שֶׁהַגּוֹף צָרִיף לָהֶן וְאִי אֲפֹשֶׁר לְחִיּוֹת בְּזוּלָתָן [=בלעדיהם], כְּעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר: "צַדִּיק אֲכַל לְשֹׂבַע נִפְשׁוֹ"². וְכֵן לֹא יִהְיֶה עֹמֵל בְּעַסְקוֹ אֵלָּא לְהַשִּׁיג דָּבָר שֶׁצָּרִיף לוֹ לְחַיִּי שְׁעָה [=לכלכלתו], כְּעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר: "טוֹב מַעַט לְצַדִּיק"³. וְלֹא יִקְבֹּץ יָדוֹ בְּיֹתֵר^ב, וְלֹא יַפְזֹר כָּל מְמוֹנוֹ, אֵלָּא נוֹתֵן צְדָקָה כְּפִי מַסַּת יָדוֹ [=יכולתו], וּמְלַוֶּה כְּרְאוּיָי לְמִי שֶׁצָּרִיף. וְלֹא יִהְיֶה מְהוּלָּל וְשׁוֹחֲקִי, וְלֹא עֹצֵב וְאוֹנֵן^ט, אֵלָּא שְׂמֵחַ כָּל יְמָיו בְּנַחֲתוֹ, בְּסִבָּר פְּנִים נְפוֹת. וְכֵן שְׂאֵר דַּעוֹתָיו וְדֶרֶךְ זו, הִיא דֶּרֶךְ הַחֲכָמִים.

כָּל אָדָם שֶׁדַּעוֹתָיו כְּלֵן דַּעוֹת בִּינּוֹנִיּוֹת מְמַצְעוֹת, נִקְרָא חֶכֶם.

יב) יתקמצן ולא יתן לאחרים. יג) עם שטר הלוואה ועדים הרואים את מעשה ההלוואה. יד) שזו תכונה קיצונית לצד החיובי. טו) שזו תכונה קיצונית לצד השלילי. טז) ללא הוללות, וזו היא הדרך הממוצעת.

ה. וְמִי שֶׁהוּא מְדַקְדֵּק עַל עַצְמוֹ בְּיֹתֵר, וְיִתְרַחַק מִדַּעָה בִּינּוֹנִית מְעַט לְצַד זֶה אוֹ לְצַד זֶה, נִקְרָא חֶסִיד.

כִּיצַד? מִי שֶׁיִּתְרַחַק מִגְּבֵה הַלֵּב עַד הַקָּצֵה הָאֲחֵרוֹן, וְיִהְיֶה שְׂפֵל רוּחַ בְּיֹתֵר - נִקְרָא חֶסִיד; וְזוֹ הִיא מִדַּת חֲסִידוּת. וְאִם יִתְרַחַק עַד הָאֲמֻצֵּעַ בְּלִבָּד, וְיִהְיֶה עָנוּ - נִקְרָא חֶכֶם; וְזוֹ הִיא מִדַּת חֲכָמָה. וְעַל דֶּרֶךְ זו, שְׂאֵר כָּל הַדַּעוֹת. וְחֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ מְטִיִן דַּעוֹת שְׁלֵהֶן מְדַרְךְ הָאֲמֻצְעִית כְּפִנְגָד שְׁתֵּי הַקָּצוֹת:

2. משלי, יג, כה. 3. תהלים, לו, טז. 4. דברים כ"ב תבוא כח, ט. 5. בראשית וירא, יח, יט. 6. שם.

הפניות לשיחות קודש ש כל ימיו בנחת: ההתאמה עם המאמר "משכנס אדר מרבין בשמחה" - לקו"ש ח"א ע' 338 הע' ד"ה שאמחז"ל, סה"ש תנש"א ח"א ע' 339. והלכת בדרכיו: משמעות המצוה - לקו"ש ח"ד ע' 1130, ח"ג ע' 280 והע' 3, סה"ש תש"ג ח"ב ע' 676.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פֶּרֶק ב

מקרים בהם נדרש להתנהג בדרך הקיצונית.

א. חוֹלֵי הַגּוֹף, טוֹעֲמֵי הַמַּר מִתּוֹק וְהַמְתּוֹק מֵר. וַיֵּשׁ מִן הַחֹלִים מִי שֶׁמִּתְאַוֶּה וְתֹאב לְמֵאֲכֹלוֹת שְׂאִינָן רְאוּיֵין לְאֲכִילָהּ, כְּגוֹן הַעֶפְר וְהַפֶּחֶם, וְשׂוּא הַמֵּאֲכֹלוֹת הַטּוֹבִים, כְּגוֹן הַפֶּת וְהַבֶּשֶׂר - הַפֶּל לְפִי רַב הַחֲלִי. כִּף בְּנֵי אָדָם שֶׁנִּפְשׁוּתֵיהֶם חֹלוֹת - מִתְאַוּיִן וְאוֹהֲבֵי הַדְּעוֹת הַרְעוֹת, וְשׂוּאֵי הַדֶּרֶךְ הַטּוֹבָה, וּמִתְעַצְלִין לְלַכֵּת בָּהּ, וְהִיא כְּבִדָּה עֲלֵיהֶם לְמֵאֵד, לְפִי [בהתאם לרמת] חֲלָים. וְכֵן יִשְׁעִיהוּ [הנביא] אוֹמֵר בְּאַנְשֵׁים הַלְלוּ: "הוּי הַאוֹמְרִים לְרַע טוֹב וְלְטוֹב רַע, שְׂמִים חֶשֶׁף לְאוֹר וְאוֹר לְחֶשֶׁף, שְׂמִים מֵר לְמֵתוֹק וּמֵתוֹק לְמֵר".⁷ וְעֲלֵיהֶם נֹאמֵר: "הַעֲזוּבִים אֲרֻחוֹת יִשְׂרָאֵל - לְלַכֵּת בְּדַרְכֵי חֶשֶׁף".⁸

וְיֵמָּה הִיא תַּקְנַת חוֹלֵי הַנִּפְשׁוֹת? יֵלְכוּ אֲצֵל הַחֲכָמִים, שֶׁהֵן רוֹפְאֵי הַנִּפְשׁוֹת, וְיִרְפְּאוּ חֲלָים בְּדְעוֹת שְׂמֵלְמֵדִים [מדריכים] אוֹתָם, עַד שֶׁיִּחְזְרוּ לְדֶרֶךְ הַטּוֹבָה. וְהַמְפִּירִים בְּדְעוֹת הַרְעוֹת שְׁלָהֶם, וְאֵינֶם הוֹלְכִים אֲצֵל הַחֲכָמִים לְרַפָּא אוֹתָם - עֲלֵיהֶם אָמַר שְׁלֹמֹה: "וּמוֹסֵר, אֲוִילִים בְּזוּ".⁹

ב. וְכִיצַד הִיא רְפוּאָתָם? מִי שֶׁהוּא בְּעַל חֲמָה - אוֹמְרִים לוֹ לְהִנְהִיג [להרגיל את] עֲצָמוֹ, שְׂאֵם הַכֶּה וְקָלֵל, לֹא יִרְגִישׁ [יִתְיַחֵס לְכֵן] כָּלֵל; וְגַלְף בְּדֶרֶךְ זוֹ זְמַן מְרַבָּה, עַד שֶׁתַּעֲקֵר הַחֲמָה מִלּוֹ.

וְאֵם הִיָּה גְבִיהַ לֵב - יִנְהִיג עֲצָמוֹ בְּבִזְיוֹן הַרְבָּה, וְיִשָּׁב לְמִטָּה מִן הַפֶּל [כל האנשים], וְיִלְבֹּשׁ בְּלוּזֵי סְחָבוֹת [בגדים בלויים] הַמְבִדִים אֶת לִוְבָשֵׁיהֶם, וְכִיּוֹצֵא בְּדַרְכֵי אֵלוֹ, עַד שֶׁיַּעֲקֹר גְּבִיהַ הַלֵּב מִמֶּנּוּ, וְיִחְזֹר לְדֶרֶךְ הָאֲמֻצְעִית, שֶׁהִיא דֶּרֶךְ הַטּוֹבָה; וְלִכְשֶׁיִּחְזֹר לְדֶרֶךְ הָאֲמֻצְעִית, יִלְף בָּהּ פֶּל יְמִיּוֹ.

וְעַל [פ'] קוֹ זֶה [שיטה זו] יַעֲשֶׂה בְּשֵׂאֵר כָּל הַדְּעוֹת: אִם הִיָּה רְחוֹק לְקֶצֶה הָאֲחֵד, יִרְחִיק עֲצָמוֹ לְקֶצֶה הַשְּׂנִי, וְיִנְהַג בּוֹ זְמַן מְרַבָּה עַד שֶׁיִּחְזֹר לְדֶרֶךְ הַטּוֹבָה, וְהִיא מְדָה בִּינּוּנִית שְׂכָבֵל דְּעָה וְדַעָה.

א) כאשר רוצים להחזיר חפץ שהתעקם למקומו הראשון, מכופפים אותו לצד השני לזמן ממושך עד שהוא מתיישר וחוזר לקדמותו. כך הדבר גם בתכונות הנפש - כאשר רוצים לשרש תכונה מסוימת, מתנהגים בתכונה הקיצונית לצד השני עד שחוזרים לדרך הממוצעת שהיא הדרך הרצויה.

ג. וַיֵּשׁ דְּעוֹת שְׂאִסוֹר לוֹ לְאָדָם לְנַהֵג בְּהֵן בְּבִינּוּנִית [בתכונה הממוצעת], אֶלָּא יִתְרַחַק עַד הַקֶּצֶה הָאֲחֵר - וְהוּא גְבִיהַ הַלֵּב; שְׂאִין דֶּרֶךְ הַטּוֹבָה שִׁיְהִיָּה הָאָדָם עָנוּ בְּלִבָּד, אֶלָּא שִׁיְהִיָּה שְׂפֵל רוּחַ, וְתִהְיֶה רוּחוֹ נְמוּכָה לְמֵאֵד. וּלְפִיכָף נֹאמֵר בְּמִשָּׁה רַבְנוּ "עָנוּ מֵאֵד"¹⁰, וְלֹא נֹאמֵר "עָנוּ" בְּלִבָּד. וּלְפִיכָף צִוּוּ חֲכָמִים, מֵאֵד מֵאֵד הַוּי שְׂפֵל רוּחַ"¹¹. וְעוֹד אָמְרוּ, שְׂכָל הַמְּגַבִּיָּה לְבוֹ [המתגאה] - כְּפֹר בְּעֶקֶר [ביסוד האמונה], שְׂנֵאמֵר: "וְרַם לְכַבֵּד, וְשִׁכַּחַת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ"¹². וְעוֹד אָמְרוּ: בְּשִׂמְתָא דְאִית בִּיה [יחורם מי שיש בו] גִּסּוֹת הַרוּחַ, וְאֶפְלוּ מִקְצָתָהּ.

וְכֵן הַפְּעַס, דְּעָה רַעָה הִיא עַד לְמֵאֵד; וְרֵאוּי לְאָדָם שִׁיִּתְרַחַק מִמֶּנָּה עַד הַקֶּצֶה הָאֲחֵר, וְיִלְמַד [ירגיל את] עֲצָמוֹ שְׂלֹא יִכְעַס, וְאֶפְלוּ עַל דְּבַר שְׂרָאוּי לְכַעַס עָלָיו. וְאֵם רַעָה לְהִטִּיל אֵימָה עַל בְּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ, אוֹ עַל הַצְּבוּר אִם הִיָּה פְּרַנְס [מנהיג], וְרַעָה לְכַעַס עֲלֵיהֶן כְּדֵי שִׁיִּחְזְרוּ לְמוּטָב - יִרְאֶה עֲצָמוֹ בְּפִנְיֵיהֶם שֶׁהוּא כּוֹעֵס כְּדֵי לִסְרָם, וְתִהְיֶה דְּעוֹתוֹ מִיִּשְׁבַּת בִּינוּ לְבִין עֲצָמוֹ, כְּאָדָם שֶׁהוּא מְדָמָה אִישׁ בְּשַׁעַת כְּעִסּוֹ, וְהוּא אֵינוֹ כּוֹעֵס.²

ב) מעמיד פנים כביכול הוא כועס, אך אינו כועס בפועל.

אָמְרוּ חֲכָמִים הַרְאִשׁוֹנִים: 'כָּל הַכּוֹעֵס, כְּאֵלוֹ עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה"¹³. וְאָמְרוּ, שְׂכָל הַכּוֹעֵס - אִם חָכֵם הוּא, חֲכָמָתוֹ מְסַתְּלֶקֶת מִמֶּנּוּ, וְאִם נְבִיא הוּא, נְבוּאָתוֹ מְסַתְּלֶקֶת מִמֶּנּוּ. בְּעֲלֵי כְּעַס, אֵינֶן חִיִּיהֶם חִיִּים¹; לְפִיכָף צִוּוּ [חכמים] לְהִתְרַחַק מִן הַכְּעַס, עַד שֶׁיִּנְהַיֵּג [את] עֲצָמוֹ שְׂלֹא יִרְגִישׁ אֶפְלוּ [שלא ישים לב] לְדַרְכֵי הַמְּכַעֲסִין. וְזוֹ הִיא הַדֶּרֶךְ הַטּוֹבָה, וְדֶרֶךְ

7. ישעיה, ה, כ. 8. משלי, ב, יג. 9. שם, א, ז. 10. במדבר-בהעלותך, יב, ג. 11. אבות ד, ד. 12. דברים-עקב, ח, יד. 13. זוהר בראשית, כז, ב.

הלכה ב: תירוץ קושיית הלחם משנה - לקו"ש ח"ט ע' 7 הע' 35. ועל... ודעה: עפ"ז ביאור דין בטומאת זבה - לקו"ש ח"ד ע' 28. ואפילו מקצתה: והרי בגמרא "צריך שיהא בו משמונה בשמינית"? - לקו"ש ח"כ ע' 162 הע' 32 ובשו"ג, רשימות ח' טו ע' 34.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ו. אָסוּר לְאָדָם לְהִנְהִיג עֲצָמוֹ בְּדָבְרֵי חֻלְקוֹת וּפְתוּי
 [=חנפנות וצביעות]. וְלֹא תִהְיֶה [התנהגות] אַחַת בְּפִהּ וְאַחַת
 בְּלִבָּהּ, אֲלֵא תוֹכוֹ כְּבָרוֹ [-פנימיותו כחיצוניותו]; וְהֶעֱנִין
 [שחושב] שְׂפִלְבּ, הוּא [יהיה] הַדָּבָר [שיאמר] שְׂפִפֶּה. וְאָסוּר
 לְגַנֹּב דַּעַת הַפְּרִיּוֹת [-לרמות אנשים], וְאֶפְלוּ [את] דַּעַת הַגּוֹי.
 פִּיּוּצָד? לֹא יִמְכֹר [אפילו] לְגוֹי בֶּשֶׁר נִבְלָה בְּכֻלָּל
 שְׁחוּטָה י, וְלֹא מִנְעֵל שֶׁל [-עור בהמה] מִתָּה בְּמִקּוֹם
 מִנְעֵל שֶׁל שְׁחוּטָה י. וְלֹא יִסְרֹהּ [-פיצוי] בְּחִבְרוֹ
 שְׂיֵאכַל אֲצֻלוֹ, וְהוּא יוֹדֵעַ שְׂאִינוֹ אוֹכְלִי, וְיִרְפֶּה [-ולא
 ירבה] לוֹ בְּתַקְרָבָת [-כיבוד], וְהוּא יוֹדֵעַ שְׂאִינוֹ מִקְבֵּל
 [-מעניין בכך]; וְלֹא יִפְתַּח לוֹ חֲבִיּוֹת שֶׁהוּא צָרִיף לִפְתַּח
 אוֹתָן [כדי] לְמַכְרָן, כִּדֵי לִפְתּוֹתוֹ [-את חברו] שְׂפִשְׁבִּיל
 כְּבוֹדוֹ פְּתַח. וְכֵן פֵּל פִּיּוּצָא בְּזָה. אֶפְלוּ מִלָּה אַחַת
 שֶׁל פְּתוּי וְשֶׁל גְּנֻבַת הַדַּעַת, אָסוּרָה; אֲלֵא שֶׁפֶת אִמָּת
 וְרוּחַ נְכוּן, וְלֵב טָהוֹר מִכָּל עֲמָל וְהוֹיּוֹת [-תרימת
 ונכלוליות].

יא) יחסו לאחרים כלפי חוץ שונה ממה שחושב עליהם
 בליבו. יב) לא יאמר לגוי שהוא מוכר לו בשר בהמה
 שחוטתה, כאשר בפועל חלק מהשר הוא בשר נבלה. יג)
 אלא עליו להודיע לו שמדובר בנעל העשויה מעור בהמה
 שמתה. יש שני הבדלים בין נעל העשויה מעור בהמה
 שמתה לנעל העשויה מעור בהמה בריאה שנשחטה: א. נעל
 מעור בהמה מתה היא נעל חלשה יותר. ב. יתכן והבהמה
 מתה כתוצאה מהכשת נחש וארס הנחש נשאר בעור ממנו
 עשויה הנעל ומהווה סכנה ללובש הנעל. יד) וכל
 ההפצרה בו לאכול היא מתוך ידיעה שהוא לא יאכל בסופו
 של דבר, ונעשית רק כלפי חוץ.

ז. לֹא יִהְיֶה אָדָם בַּעַל שְׁחוֹק וְהִתֵּל [-ליצנות], וְלֹא
 עֲצָב וְאוֹנָן - אֲלֵא שְׂמַח^{טו}. כִּף אֲמָרוֹ חֲכָמִים: 'שְׁחוֹק
 וְקִלּוֹת רֵאשׁ - מְגִילִין [את האדם] לְעֶרְוָה'²⁰. וְצוּר, שֶׁלֹּא
 יִהְיֶה אָדָם פְּרוּץ [-מרבח] בְּשְׁחוֹק, וְלֹא עֲצָב וּמִתְאַבֵּל;
 אֲלֵא מִקְבִּיל אֶת כָּל הָאָדָם בְּסִבָּר פְּנִים יָפוֹת.

(טו) זוהי הדרך הממוצעת הרצויה.

וכן לא יהיה [האדם] בַּעַל נֶפֶשׁ רַחֲבָה [-בעל תאוה], נִבְהָל
 לְהוֹן [-רויף כסף], וְלֹא [יהיה] עֲצָל וּבִטָּל מִמְּלָאכָה^{טז},
 אֲלֵא בַּעַל עֵין טוֹבָה: מְעֻט עֶסֶק^{יז}, וְעוֹסֵק [ריב הזמן]

הַצְדִּיקִים: הֵן נִעְלָבִין, וְאֵינָן עוֹלָבִין^{יח}; שׁוֹמְעִין
 חֶרְפָּתָן [מאחרים], וְאֵינָן מְשִׁיבִין [להם דבר]; עוֹשִׂים
 מֵאֲהָבָה, וּשְׂמֵחִים בְּיִסּוּרֵין. עֲלֵיהֶם הַפְּתוּב אוֹמֵר:
 "וְאֵהָבִי, פְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ"¹⁴.

ג) החיים שלהם אינם חיים בריאים. ד) מקבלים עלבונות
 מאחרים. ה) מעליבים אחרים. ו) מקיימים את התורה
 והמצוות. ז) בכריאת העולם השמש והירח היו באותו
 גודל, והירח ביקש מה' להקטין את אחד מהם על מנת
 שיהיה הבדל ביניהם. השמש שמעה את דברי הירח, ולא
 התייחסה לכך. בכך היא שמעה את חרפתה ולא השיבה על
 כך, ולכן זכתה שהיא נשארה 'המאור הגדול' והירח נהיה
 'המאור הקטן'. כך גם הצדיקים, השומעים חרפתם ואינם
 משיבים על כך, יזכו לשכר רב על התנהגותם.

ד. לְעוֹלָם יִרְפֶּה אָדָם בְּשִׁתְּקָה, וְלֹא יִדְבֹר אֲלֵא
 בְּדָבָר חֲכָמָה אוֹ בְּדָבָרִים שֶׁהוּא צָרִיף לְהֵן לְחַי
 גוּפוֹ. אֲמָרוֹ עַל רֵב, תִּלְמִיד רַבְּנֵי הַקְּדוּשׁ, שֶׁלֹּא שָׁח
 שִׁתָּה בְּטָלָה [=שיתת חולין] כָּל גְּמִי - וְזוֹ הִיא שִׁתַּת רֵב
 כָּל אָדָם^{יט}. וְאֶפְלוּ בְּצָרְכֵי הַגּוּף, לֹא יִרְפֶּה אָדָם
 דְּבָרִים. וְעַל זֶה צִוּוּ חֲכָמִים וְאָמְרוּ: 'כָּל הַמְּרַבֶּה
 דְּבָרִים, מְבִיא חֲטָא'¹⁵; וְאָמְרוּ: 'לֹא מִצָּאֵתִי לְגוּף
 טוֹב, אֲלֵא שִׁתְּיָקָה'.

ח) רוב האנשים מדברים בדרך כלל שיחות חולין, ויש
 להימנע מכך.

טו) וְכֵן בְּדָבְרֵי תוֹרָה¹⁶ וּבְדָבְרֵי חֲכָמָה - יִהְיוּ דְבָרֵי
 הַחֲכָמִים מְעֻטִים, וְעוֹנִיָּהֶם [=תוכנם] מְרַבִּים. וְהוּא שְׂצוּר
 חֲכָמִים וְאָמְרוּ: 'לְעוֹלָם יִשְׁנֶה אָדָם לְתִלְמִידוֹ דִּרְף
 קֶצֶרָה'¹⁷. אֲבָל אִם הָיוּ הַדְּבָרִים מְרַבִּין וְהֶעֱנִין
 מוֹעֵט, הָרִי זוֹ סְכָלוֹת [=טפשות]; וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "כִּי
 בָּא הַחֲלוּם בְּרֵב עֲנָן, וְקוֹל כְּסִיל בְּרֵב דְּבָרִים"¹⁸.

(ט) ולא יאריך בדברים. י) תוכן מועט במילים רבות.

ה. סִיג לְחֲכָמָה [-גדר השומרת על החכמה], שִׁתְּיָקָה.
 לְפִיכָף, לֹא יִמְהַר [החכם] לְהִשָּׁב [-לענות לחברו על כל דבר],
 וְלֹא יִרְפֶּה לְדַבֵּר; וְיִלְמַד לְתִלְמִידִים בְּשׁוּבָה וְנִחַת
 [=ברוגע], בְּלֹא צַעֲקָה, בְּלֹא אַרְיִכוּת לְשׁוֹן. הוּא
 שְׂשִׁלְמָה אוֹמֵר: "דְּבָרֵי חֲכָמִים, בְּנִחַת נְשָׁמְעִים"¹⁹.

14. ספר שופטים, ה, לא. 15. אבות, א, יז. 16. שם. 17. פסחים, ג, ב. 18. קהלת, ה, ב. 19. שם, ט, יז. 20. אבות, ג, יג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בַּתּוֹרָה; וְאוֹתוֹ הַמַּעַט שֶׁהוּא הִלְקוּ, יִשְׁמַח בּוֹ. וְלֹא יִהְיֶה [האדם] לֹא בַּעַל קִטְטָה וְלֹא בַּעַל קִנְיָאָה, וְלֹא בַּעַל תַּאֲוָה וְלֹא רוֹדֵף אַחֵר הַקְּבוֹד. כִּי אָמְרוּ חֲכָמִים: 'הַקִּנְיָאָה וְהַתַּאֲוָה וְהַקְּבוֹד, מוֹצִיאִין אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם'²¹. כִּלְלוּ שֶׁל דָּבָר - יִלָּךְ בַּמִּדָּה הַפִּינּוּנִית שֶׁבְּכֹל דְּעָה וְדַעָה, עַד שְׁיֵהְיוּ כָּל דְּעוֹתָיו

טז) שאינו דואג כלל לצרכיו ההכרחיים. יז) ואינו עובד אפילו מעט לפרנסתו על מנת לספק את צרכיו ההכרחיים. יח) תכוון את כל דרכיך לדרך הממוצעת שהיא הדרך הרצויה.

21. שם, ד, כא. 22. משלי, ד, כו.

אגרות קודש

ב"ה, ז' אדר, תשי"ח
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ
מוה"ש שמואל אלעזר שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"י שבט, ובעת רצון אזכיר את כל אלו שכותב אודותם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע כאו"א להמצטרף לו מתאים לתוכן כתבו...

במ"ש אודות הסכם בהנוגע לאניות ישראליות, הנה אף שבכלל אין לחוות דיעה כל זמן שאין ידיעות מוחלטיות, אבל כפי הנראה מקטע מכה"ע צ"ע אם זהו תיקון או להיפך, שהרי דבר ברור שהנסיעה עצמה ולא רק העגנה אסורה כי קשורה היא במלאכות **דאורייתא** וכו' וזהו חלול שבת בפרהסיא מן התורה אשר יינם של זה ופתם וכו' כמבואר בשו"ע, ומה מועיל בזה משגיח, ומזה גם תוצאה שאדרבה אישור משגיח ע"י רב ה"ז וכו' ואחכה לידיעות יותר ברורות, ויהי רצון אשר סו"ס יכירו שהשם ארץ **הקדושה** שנתאשר ונתקבל אפילו מאו"ה, אינו על שם העבר, וכעין טענה דימים אלו אלקיהם ישן הוא (גם מלשון יושן וזקנה) אלא שנצחיים הענינים בחיי היום יומים ו**בתקפם** הם עומדים, שלכן במקום שיד ישראל תקיפה או עכ"פ במקום שאין יד אוה"ע תקיפה, הרי חלים כל עניני תוה"ק **בתוקף**, ואם אמרו ששקולה שבת כנגד כל התורה כולה (ירושלמי נדרים ג' ה) הרי אין מאמר רז"ל יוצא מדי פשוטו עם כל התוצאות הכרוכות בזה, ומצער לדבר בדברים מבהילים כאלו, וההבהלה היא ביותר מזה שאין שמים על לב לעשות מה בתקון הענין ולא אפילו להודיע ברור הפס"ד, שאז עכ"פ לא הי' מקום לרמאות והיו מתבררים ומתלבנים הדברים, הלנו אתה וגו'

ויה"ר שכמו בימים ההם בזמן הזה אשר רבים מעמי הארץ מתייהדים גו' ויתראו עתה התוצאות אשר דתנו שונה מכל עם ולא בשכל עיוני ובחדרי חדרים, אלא בחיים המעשיים ובריש גלי.

בברכה.

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

בשלות ועומדות לבצירה. אמנם פירוש דחוק הוא, אבל לא מצאתי ביאור אחר.

ב. הבוצר¹² ענבים¹³ שאם לא מצא להם שוק מחזירן לגת¹⁴ - לא הכשרו עד שיבואו לרשות הגת¹⁵. וכן הזיתים¹⁶ שבאו לרשות הבד - הכשרו, כמו שיתבאר¹⁷.

(12) תוספתא טהרות פי"א ה"ה. (13) על-מנת למוכרם. (14) לא היה בטוח שימצא קונים, וחשב שאם לא יוכל למוכרם - יעביר אותם לגת לעשות יין. (15) כל עוד שלא הגיעו לגת, אפשר שימצא קונים, ולפיכך אינו רוצה שיתמצה משקה מהענבים. (16) שם. זיתים אינם מוכשרים עד גמר מלאכתם. ואימתי גמר מלאכתם? כשימסוק כל הזיתים שבדעתו לסוחטם בבת אחת בבית הבד (לקמן ה"ח), ואם דעתו למוכרם אינם מוכשרים, מפני שלא גמר מלאכתם, שהרי חסירה מכירתם (לקמן ה"ו). ומלמדת התוספתא, שאם מסק כל זיתיו אבל היה בדעתו למוכרם, וחישב שאם לא ימצא קונים יעבירם לסחיטה, לא הוכשרו עד שיבואו לרשות בית הבד. ורבינו קיצר, והביא לשון התוספתא. (17) לקמן הלכה ו, שאם דעתו למוכרם - אין המסיקה גמר מלאכה, ולקמן בהי"ב, שלפני גמר מלאכה מותר ליטלם בטומאה, ולהוליכם לבית הבד בטומאה, ומובן שהטמא אינו מכניסם לתוך בית הבד ממש, אלא עד בית הבד.

ג. הבוצר¹⁸ ענבים ונתנם בעביט¹⁹ או ששטחן על גבי העליון²⁰ - הכשרו במשקין היוצאים מהן, שהרי דעתו על המשקין ולפיכך שטח על העליון או נתן לתוף העביט, שהוא כמו בור²¹. לפיכך, אם נטל מהן טמא²² או מי שידיו טמאות²³ - טמאן. פצור ונתן לסלים²⁴ או במשטח של אדמה²⁵ - לא הכשרו, שהרי אינו מקפיד על המשקה היוצא מהן. לפיכך נוטל הטמא מהן ואוכל. ואף על פי שהן מבקעות ומנטפות²⁶ לגת - הרי הגת טהורה²⁷, שהרי לא הכשרו²⁸ והרי נבצרו לאכילה²⁹. וכן הנוטל³⁰ מן הסלים ומן המשטח של אדמה³¹ ואכל והותר פסאה וקסאתים וזרקן לגת³², ואף על פי שהיין³³ מנתז על הענבים - לא הכשרו³⁴.

(18) טהרות פי" מ"ד. (19) חפירה שנותנים בה את הענבים העומדים לדריכה בגת (רבינו בפירושו למשנתנו. והר"ש פירש - כלי גדול). (20) על-מנת ליתן לגת את הענבים ביחד עם העלים שנטף עליהם מייץ. (21) שמתאסף שם המייץ, ומוציאים אותו ונותנים לגת. (22) אדם שנטמא גופו. (23) והגוף טהור, כגון שנגעו בראשון לטומאה, שאינו מטמא אדם, או סתם ידיים, שלא שמר עליהן בטהרה, וחכמים גזרו שתהיינה שניות. ראה הלכות אבות

~ יום ראשון ב' אדר ~

הלכות טמאת אכלין

פרק אחד עשרי

(1) יבאר הבוצר ענבים למכור או לגת אם הוכשרו. אימת הוכשרו עם המשקה היוצא מהן. כרם שהוא עומד בצד בית הפרס ובוצר ממנו לגת. המוסק זיתים שלא נגמרה מלאכתם אם הוכשרו, ואימתי גמר מלאכתם. ודין הפוצע זיתים של תרומה בידיים טמאות. העוטן ברשות עם הארץ ונעל וחתם, והדורך בטומאה ורצה לטהר כלי בית הבד.

א. הבוצר² ענבים למכור בשוק או ליבשן³ - לא הכשרו לטמאה⁴ עד שישפלו עליהן משקין לרצונו, פשאר האכלין; אבל הבוצר לדרף⁵ - הכשר לטמאה⁶ ואף על פי שלא נפלו משקין על הבוצר כלל, ואם נגעה בו טמאה - נטמא. ודבר זה גזרה מדברי סופרים. ומפני מה גזרו⁷ על הבוצר לגת שהוא מכשר? שפעמים שאדם נכנס לכרמו לידע אם הגיע להבצר, וסוחט אשכול של ענבים לבדק בו ומזלפו על גבי הענבים הבצורות, שהרי הפל לדריקה עומד⁸. ועוד, מפני שאינו מקפיד עליו⁹ הרי הוא מתמעף¹⁰ ויצאו מימיו והרי הוא מקפיד עליהן שלא יזובו פקרקע, ונמצא מכשר בהן¹¹. לפיכך גזרו, שהבוצר לגת הכשר.

(2) שבת טו, א. קטיפת ענבים נקראת "בצירה". בלשון הקודש ניתנו שמות שונים לקטיפת פירות שונים: בוצר - ענבים, מוסק - זיתים, אורה - תאנים, גודר - תמרים. (3) לעשות צימוקים. (4) אף-על-פי שהורטבו במיץ שזב מהם. והטעם, מפני שמייץ זה לא נפל עליהם מרצון הבעלים, והכשר טעון רצון בעלים (לקמן פי"ב ה"א). (5) לתעשיית יין. (6) בשבת שם, מחלוקת שמאי והלל, ופסק כשמאי, מפני שאמרו שם: "שתק ליה הלל לשמאי". פירוש, אחרי טענותיו התקיפות של שמאי, שתק הלל, משמע שהודה לו. ושם נז, א אמרו, שתלמידי שמאי והלל גזרו על הבצירה, וגזירתם נתקבלה. (7) שם יז, א. (8) ואם כן, הורטבו לרצון בעלים. (9) על האשכול להניחו בנחת, ושלא יכבידו עליו האשכולות האחרים. (10) בסל מפני הלחץ. ולמה אינו מקפיד? מפני שעומד לדריכה. (11) שהרי מימיו (המייץ) יוצאים מרצונו (ראה ראב"ד וקספי-משנה). [רבינו כותב כאן על הענבים "הבצורות", משמע שכבר נבצרו. אבל בגמרא שם, אמר רבה בר אבוא: "ובשעת בצירה, עדיין משקה טופח עליהם". ומשמע מזה שמוסף הענבים לפני בצירתם, ואולי "הבצורות", פירושו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ראשון, והן מטמאין את הענבים, שהרי הכשרו משיצאו חוץ לבית הפרס.

(37) אהלות פי"ח מ"א. (38) שדה שנחרש בו קבר, וגזרו חכמים טומאה על הנכנסים לתוכו, שמא נגע בעצם כגודל שעורה ולא הרגיש בה, ועצם כשעורה מטמאה מן התורה (הלכות טומאת מת פ"ב ה"י. ודיני בית הפרס, נתבאר בפרק יוד שם). (39) ולפיכך לא נטמאו בטומאת בית הפרס, אף-על-פי שכל הנבצר לגת מוכשר מגזירת חכמים, כלמעלה בהלכה א. (40) וברגע שיצאו הענבים משטח בית הפרס, חלה עליהם גזירה זו ונעשו מוכשרים מאליהם. (41) מגזירת חכמים. (42) ואם כן, צריכים אנו לשתי גזירות חכמים, כדי לדון את הענבים כמוכשרים ולטמאם. (43) כדי לאפשר את הבצירה. (44) ואפילו הם טהורים (רבינו בפירושו שם. והר"ש מפרש, שהמדובר בטמאים). (45) מי אפר פרה, כדין טמא מת. (46) ביום השלישי מיום שהתחיל בטהרתם, ובשביעי ממנו. (47) ואין מכניסים אותם לעבודה בכרם עד אחר שקיעת השמש, כדין טמא מת ממש. (48) טומאת בית הפרס היא מפני הספק, שמא נגע בעצם כשעורה כמו שביארנו למעלה. ולמה כל הטורה הזה? כדי שהבוצרים לא יחשבו שגם לטמא ודאי מותר לבצור לגת. (49) ומיד הוכשרו, כמו שנתבאר למעלה. (50) מפני שהענבים יוכשרו הכשר דאורייתא במין שיפלטו אגב הולכתם, ויתטמאו בנגיעת הבוצרים, שטומאת בית הפרס עליהם, שהרי אין כאן אלא גזירת חכמים אחת - גזירת בית הפרס - ולא הקלו אלא בשתי גזירות. [ר"ש בפירושו שם. והרא"ש מפרש מפני שאפשר בטהורים, לא התירו בטמאים]. (51) האנשים הטמאים, בטהורים. (52) בדפוס רומא (ר"מ), וכן בכת"י תימן: "ומטמאין".

ו. המוסק⁵³ את זיתיו לְכַבֵּשׁ או לְמַכְרֵן בְּשׁוּק - לא הכשרו עד שִׁפְלוּ עֲלֵיהֶן מִשְׁקִין בְּרִצּוֹן. בְּשֵׁאֵר הָאֲכָלִין. וְכֵן הַמוֹסֵק זֵיתָיו⁵⁴ לְדֶרֶךְ בְּבֵית הַבַּד - לא הכשרו עד שִׁתְּגַמְרָה מְלֵאכְתָּן⁵⁶. ומפני מה יכשרו הזיתים שִׁנְגַמְרָה מְלֵאכְתָּן? שִׁחֲזַקְתָּן שֶׁהַכֶּשֶׁר בְּמַהֲלָה⁵⁷ שֶׁלָּהֶן, שֶׁהָרִי רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ כְּדִי שִׁיְהִי נֹחֵחַ לְדֶרֶךְ. אֲבָל קֹדֶם שִׁתְּגַמְרָה מְלֵאכְתָּן⁵⁸ - אֵין הַמַּהֲלָה הַיּוֹצֵא מֵהֶן מִכֶּשֶׁר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ⁵⁹. לְפִיכָּךְ, זֵיתִים שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלֵאכְתָּן שֶׁנִּפְּלוּ עֲלֵיהֶן מִשְׁקִין טְמֵאִין⁶⁰ - אֵין טְמֵא אֲלֵא מְקוֹם מְנַעֵם, כְּכֹל הָאֲכָלִים שֶׁלֹּא הַכֶּשֶׁרוֹ. נִפְּלוּ עֲלֵיהֶן מִשְׁקִין טְמֵאִין אַחַר שִׁנְגַמְרָה מְלֵאכְתָּן - נִטְמָאוּ כְּלָן⁶¹; שֶׁהַמִּשְׁקִין הַטְּמֵאִין מְטַמְאִים אֶת הַמַּהֲלָה שֶׁבָּהֶן, וְהַמַּהֲלָה מְטַמְאֵת אֶת כְּלָן. שֶׁהַמַּהֲלָה שֶׁיּוֹצֵא מֵהֶן אַחַר גְּמַר מְלֵאכְתָּן חָשׁוּב מִשְׁקָה וּמִטְמֵא וּמִכֶּשֶׁר.

(53) בשבת טו, א אמרו הכל מודים שמותר למסוק זיתים בידיים טמאות, אפילו כשהם עומדים לסחיטה בבית הבד, ומכל-שכן לאכילה או למוכרם בשוק. (54) טהרות פ"ט מ"א. (55) ונותן אותם במעטן, כדי שיתרככו ונוח יהיה

הטומאות פ"ח ה"ח, וה"י. (24) קלועים, והמין דולף והולך לאיבוד. (25) מקום על פני הקרקע המיוחד לשטוח עליו הענבים. (26) שם מ"ה. (27) הענבים שבגת לא נטמאו אפילו אם הם מוכשרים. (28) פירוש, הענבים שהוא אוכל לא הוכשרו, מפני שהמין נוטף שלא לרצון. (29) ולפיכך אין תורת משקה על המין המנטף, ודינו כמי פירות שאין מטמאים ואין מכשירים (למעלה פ"י ה"א). הידיים ותטמא את הענבים שבגת, שהרי משקין מטמאים בכל שהם. (30) תוספתא טהרות פ"א ה"ז. (31) המדובר כשבצרים לאכילה, והמין יוצא שלא לרצונו. (32) בידיים טמאות. (33) שהתמצה לפני שזרקם לגת. (34) דעת רבינו, שהמין שאין עליו תורת משקה כלל אינו מכשיר אפילו כשירד לגת. בתוספתא שלפנינו כתוב "טהור", ואפשר לפרש כפשוטו שלא נטמאו מידי הטמאות, מכיוון שלא הוכשרו לפני שהגיעו לגת, שהרי נבצרו לאכילה, אולם רבינו כותב "לא הוכשרו", ולכאורה כאן סתירה גלויה לדבריו בהלכה ד, שאם לקח מן הסלים לדורכן הוכשרו (ראה השגת הראב"ד). אולם יש לחלק בין נטל על-גמנת לדורכם, שנטילה זו דומה לבוצר לגת, לבין נטל על-גמנת לאכול ונשתיירה כמות לא גדולה, ולא גזרו חכמים על דבר זה ("ע"פ כסף-משנה). ורבינו עצמו מעיר ברמיזה על הבדל הגיוני זה. בהלכה ד כתב "ולקח מהן לדורכן", וכאן כתב "וזרקו לגת". שינוי לשון זה מלמדנו שהמדובר כאן בכמות בלתי חשובה, שהבעלים "וזרקו" אותם לגת בלי תשומת לב מיוחדת. בכל הלכה זו המדובר בבוצר לאכילה, אבל כשבצר לגת הרי הוכשרו מגזירת חכמים אף-על-פי שהמשקה הנוטף מהם לא הכשירם.

ד. עֲנָבִים³⁵ שֶׁהִיוּ בְּסִלִּים או בְּמִשְׁטַח שֶׁל אֲדָמָה וְלָקַח מֵהֶן לְדֶרֶךְ - הַכֶּשֶׁרוֹ³⁶. לְפִיכָּךְ צָרִיף לְקַח מֵהֶן בְּיָדִים טְהוֹרוֹת, כְּדִי שֶׁלֹּא יִקַּח מֵהֶן הַטְּמֵא וּיְטַמְאֵן.

(35) תוספתא שם (כסף-משנה). (36) מתקנת חכמים, כמו הבוצר לגת. ראה מה שכתבנו בהלכה הקודמת.

ה. כָּרֶם³⁷ שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּבֵית הַפָּרֶס³⁸ - הַבּוֹצֵר אוֹתוֹ לִגְתֵּי אֵינוֹ מִכֶּשֶׁר³⁹ כֹּל זְמַן שֶׁהוּא בְּבֵית הַפָּרֶס⁴⁰. הוֹאִיל וְטַמְאָת בֵּית הַפָּרֶס מְדַבְּרִיהֶם⁴¹, וְהַבּוֹצֵר לִגְתֵּי הַכֶּשֶׁר מְדַבְּרִיהֶם⁴², הִקְלוּ בַּגְּזֵרָה זוֹ וְלֹא גָזְרוּ עָלָיו שִׁיְהִי מִכֶּשֶׁר עַד שִׁיּוֹצֵא מִבֵּית הַפָּרֶס⁴³. לְפִיכָּךְ, הַרוֹצֵה לְבַצֵּר בְּבֵית הַפָּרֶס לִגְתֵּי בְּטָהֳרָה - מְטַהֵר אֶת הַבּוֹצְרִים וְאֶת הַפְּלִים⁴⁴, וּמַזֵּה עֲלֵיהֶם⁴⁵ שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי⁴⁶ וּמַעְרִיב שְׁמִשְׁוֹן⁴⁷, כְּדִי לְהַכִּיר שֶׁאֵין מְקַלֵּין בְּטַמְאָת בֵּית הַפָּרֶס אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק⁴⁸, וְאַחַר כֵּן נִכְנָסִין וּבּוֹצְרִין וּמוֹצִיאִין חוּץ לְבֵית הַפָּרֶס⁴⁹, וְאַחֲרֵים טְהוֹרִים מְקַבְּלִין מֵהֶן וּמוֹלִיכִין לִגְתֵּי⁵⁰. וְאִם נִגְעוּ אֵלוֹ בְּאֵלוֹ⁵¹ - טְמֵאִין וּמְטַמְאִין⁵² אֶת הָעֲנָבִים. שֶׁהָאֲנָשִׁים שֶׁבְּבֵית הַפָּרֶס טְמֵאִין, וּמְטַמְאִין לְאוֹתָן שְׁבָחוּן וְעוֹשִׂין אוֹתָן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שמאי ולדברי בית-הלל". ופירשו מבארי התוספתא, מפני שלפני גמר מלאכתם נפסקה הלכה כחכמים שאינם מוכשרים, נגד דעת בית-הלל, מלמדת תוספתא זו, שאם נגמרה מלאכתם וטרם הספיקו להוציא מוהל, אנו חוזרים למחלוקת בית-שמאי ובית-הלל במשנה שם, שבית-שמאי אומרים משזיעו, ובית-הלל אומרים משיתחברו שלושה זה לזה. והגר"א שם מבאר, שרובן גמליאל וחכמים באו להקל, שכל זמן שלא נגמרה מלאכתם אינם מוכשרים, אבל לא להחמיר. וסוברים שאפילו נגמרה מלאכתם אינם מוכשרים עד שזיעו - לדברי ב"ש, או עד שיתחברו לדברי ב"ה. ויש לתמוה על רבינו למה נטה מדברי תוספתא זון. (69 תוספתא פ"י ה"ח. 70) לקנות או להביא מכרם אחר. (71) מדה עתיקה, אחד מששה בסאה. (72) רצונו להוסיף, בא מתוך כוונה שזיתיו לא יוכשרו. (73) חכמים ראו בזה ערמה, ואין להסכים שערמתו תועיל לו. (74) טהרות פ"ט מ"ב. (75) מפני שהוציא כבר כל כספו. (76) בדעתו היה לעשות כך לשם הוספת רווח, ולא לשם מניעת ההכשר. (77) שמטמאים טומאה חמורה.

ט. הַעוֹטֵן⁷⁸ זִיתוֹ בְּשָׁנֵי בְּדִים⁷⁹ - פִּינָן שְׁגָמַר אַחַת⁸⁰ מִהֶן הַכְּשָׁרוֹ לְקַבֵּל טִמְאָה.

(78) נותן למעטן. תוספתא פ"י ה"ב. (79) יש לו הרבה זיתים, ואין בדעתו לסחוט את כולם בבת אחת. (80) למסוק ולתת במעטן את הזיתים שבדעתו לסוחטם בבת אחת.

י. הַמוֹסֵק⁸¹ זִיתוֹ בְּגִלְגַּל הָעֲלִיּוֹן וְעֵתִיד לְהוֹרִידָם לְגִלְגַּל הַתַּחְתּוֹן - אֵין מְקַבְּלִין טִמְאָה⁸² עַד שְׁיֹרְדִים⁸³ לָשֵׁם. וְהוּא שֶׁחֲשֵׁב עֲלֵיהֶן קֹדֶם שְׁיִמְסַק; אֲבָל אַחַר שְׁיִמְסַק - אֵין הַמְּחַשְׁבָה מוֹעֵלֶת, אֲלֵא הַכְּשָׁרוֹ. גָּמַר אֵת זִיתוֹ וְעֵתִיד לְמַכְרָן⁸⁴ - לֹא הַכְּשָׁרוֹ⁸⁵. עֵתִיד לְחַפּוֹתָן בְּעֲלִיּוֹן⁸⁶ - הַכְּשָׁרוֹ⁸⁷ וּמְקַבְּלִין טִמְאָה.

(81) שם. (82) אפילו אין דעתו להוסיף. (83) הנתינה במעטן בגליל העליון, אינה גמר מלאכה, מפני שבדעתו להעביר את הזיתים למקום אחר. גליל עליון וגליל תחתון לא דוקא, אלא כל מחשבת העברה ממקום אחד לשני. ונקט "גליל" מפני שבתקופתם שגשגה שם תעשיית השמן. (84) שם ה"ב. (85) גמר מלאכה מכשירה כשדעתו לסחוט (ראה למעלה ה"ח, הערה 10). (86) כדי לשמור עליהם מפני הגשם או מפני האבק. (87) אף-על-פי שדעתו להוסיף חיפוי בעלים, מפני שמלאכת הזיתים עצמה נגמרה, והחיפוי מלאכה בפני היא.

יא. הַלוֹקֵחַ⁸⁸ מֵעֵטָן זִיתִים מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים, אִם יֵשׁ מוֹסֵק⁸⁹ עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה - יַעֲשֶׂוּ בְּטִמְאָה⁹⁰, שְׁוֵה בְּחִזְקַת שְׁגָמַר⁹¹. וְנֶאֱמַן עִם הָאֲרָץ⁹² לֹמַר: מֵעֵטָן זֶה לֹא גִמְרָתוֹ⁹³.

(88) שם ה"ג. (89) ונמצאים שם זיתים מוסקים של הגוי שלא נמכרו עם הזיתים שבמעטן. (90) פירוש, אפשר לטפל בהם בידיים טמאות, מפני שכבר נטמאו במגע הגוי,

להוציא שמנם. (56) כרבן גמליאל וחכמים במשנה שם. ומאימתי גמר מלאכתם? משיגמור למסוק ולהניח במעטן את כל הזיתים שבדעתו להעבירם לבית הבר לסחיטה (ראה הלכה ח). (57) נזול המתמזה מן הזיתים במעטן. (58) בדעת בעל הזיתים להוסיף עוד זיתים לאותו מעטן, כדי לסוחטם ביחד. (59) תוספתא טהרות פ"י ה"א. אינו רוצה שיתרככו הזיתים הראשונים לפני שיגיעו האחרונים למעטן, כדי שלא יתרככו יותר מדאי ויתקלקלו (תפארת ישראל במשנתנו שם). (60) שנטמאים אוכלין שלא הוכשרו, כמו שנתבאר למעלה בפ"ב ה"ג. (61) משקין טמאים מטמאים בכל שהם (שם הלכה כו). פסק כחכמים בטהרות פ"ט מ"ג.

ז. חֲבִית⁶² שֶׁל זִיתִים מְגֻלְגָּלִים⁶³ - צָרִיף לְנֶקֶב הַחֲבִית פְּדֵי שְׁנֵיצָא הַמְּהַל; וְאִם לֹא נֶקֶב - הָרִי אֱלוֹ מְכֻשְׁרִין⁶⁴. נֶקֶבָה וּסְתַמּוּהָ שְׁמָרִים וְהָנֶם⁶⁵ בְּלוּלִים בְּמַהֵל - אֵינֶם מְכֻשְׁרִין, מִפְּנֵי שְׁאֵינָן בְּרִצּוֹנוֹ, שְׁהָרִי נֶקֶבָה⁶⁶.

(62) עדיות פ"ד מ"ו. (63) מלוחים ומקובצים ועומדים לאכילה (רבינו בפירושו שם). (64) ואף-על-פי שהוא אינו צריך למוהל, רוצה הוא בו כדי שלא יתקלקלו הזיתים. ואם ניקב את החבית גילה דעתו שאינו רוצה במוהל. הלכה זו מנויה שם בין ההלכות שבית-שמאי מקילים ובית-הלל מחמירים. והלכה בכל מקום כבית-הלל, בין להקל ובין להחמיר. (65) הזיתים. ואפשר גם לפרש שהכוונה לשמרים. (66) במשנה שם אמרו, שבזה מודים בית-הלל שאינם מוכשרים.

ח. זִיתִים שְׁמֻסְקָן לְדְרִיכָה, מְאִימְתִי גָמַר מְלֹאכְתָּן? מִשְׁתַּגְּמַר מְסִיקְתָּן⁶⁷ וְיִהְיוּ מְנַחִים וּמוֹכְנִים לְדְרִיכָה. אִף עַל פִּי שֶׁלֹא נִפְלוּ עֲלֵיהֶן מִשְׁקִין וְלֹא יֵצְאוּ מִהֶן מִשְׁקִין, הוֹאִיל וְנִגְמְרָה מְלֹאכְתָּן - הַכְּשָׁרוֹ⁶⁸. אֲבָל קֹדֶם שְׁנִגְמְרָה מְלֹאכְתָּן, אִף עַל פִּי שְׁנִתְמַעְכוּ וְהִזְיעוּ וְנִתְחַבְּרוּ בְּמִשְׁקִיָּהן - אֵינָן מְכֻשְׁרִין. גָּמַר מְלִמְסַק זִיתוֹ⁶⁹ אֲבָל עֵתִיד לְקַח⁷⁰ זִיתִים אֲחֵרִים לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם, אֲפֹלוּ אֵינֶו עֵתִיד לְהוֹסִיף אֲלָא או קב⁷¹ או קבִים - לֹא הַכְּשָׁרוֹ. וְאִם הָעָרִים⁷² - הָרִי אֱלוֹ מְכֻשְׁרִין⁷³. גָּמַר⁷⁴ מְלִמְסַח⁷⁵ אֲבָל עֵתִיד לְלוֹת⁷⁶ וּלְהוֹסִיף, וְאָרְעוּ אִנֶּס או נְתַעֲסַק בְּמִשְׁתָּה וְלֹא הוֹסִיף - עֲדִין לֹא נִגְמְרָה מְלֹאכְתָּן וְאֵינָן מְקַבְּלִין טִמְאָה, וְאֲפֹלוּ זָבִים וְזָבוֹת⁷⁷ מְהֻלְכִין עֲלֵיהֶם - טְהוּרִים.

(67) שאין בדעתו להוסיף עליהם, אלא להעבירם לבית הבר (ראה שם משנה ב). (68) רבן גמליאל (שם) אמר סתם "משתגימר מלאכתן", ולא הוסיף כל תנאי אחר, ומשמע מזה שגמר מלאכה עצמו מכשיר. [יש לראות בדבריו כאן סתירה למה שכתב בה"ו: "שחזקתן שהוכשרו במוהל שלהן". ובדוחק אפשר לפרש כוונתו כאן כשאינו רואים שם משקה, אבל אפשר שהיה ונבלע בזיתים או נתייבש. ובתוספתא טהרות פ"י ה"א, שנינו: "הגומר את זיתו בני יומן (ביום מסיקתם והכנסתם למעטן), חזונו לדברי בית-

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דוקא, וכוונת המשנה – שנפסלו ממגעם בידיים טמאות. ויוצא מזה, שלדעת רבינו הלחלוּחית שעל הזיתים הנפצעים לא נטמאה מפני כמותה הזעירה, ואולי גם מפני שהיא הולכת לאיבוד לא חלה עליה תורת משקה, ומתוך כך נאלין רבינו להעמיד משנתנו בתרומה, שהרי ידיים אינן פוסלות אוכל חולין. והמדובר כשהוכשרו לפני פציעתם. אולם הר"ש והרא"ש פירשו בחולין שלא הוכשרו – כמו הבבא הראשונה – והמשקין שיצאו נטמאו מידי, שידיים מטמאות משקה חולין, שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות ראשון, והם מטמאים את הזיתים, שמשקין מטמאים בכל שהם]. (106) שבת קמה, א. (107) המלה אינו נדבק יפה בדברים יבשים, ואם נרטבו במוהל היוצא ע"י פציעתם – ידבק. (108) שהרי לא נגמרה מלאכתם. בבא זו, וכן הבבא שאחריה עוסקות בזיתים שלא הוכשרו, ולענין הכשר אין הבדל בין תרומה לחולין. (109) שם. (110) בשלו כבר, וראויים למסיקה. (111) מפני שאינו מעוניין כלל במשקה היוצא, והוא הולך לאיבוד.

טו. המְנִיחַ ¹¹² זֵיתִים פָּגַת לְגַרְגָּרָן ¹¹³ וְלִזְבָּשָׁן, אֶפְלוּ יָם רוּם אֲמָה ¹¹⁴ - אֵינָן מְכַשְׂרִין ¹¹⁵. נִתְּנָן בְּפִית שְׂוִילָקָן ¹¹⁶, אָף עַל פִּי שְׁעָתִיד לְהַעֲלוֹתָן לְגַג ¹¹⁷, או שְׁנִתְּנָן בְּגַג שְׂוִילָקוֹ, אָף עַל פִּי שְׁעָתִיד לְפִתְחָם וּפְרִים אוֹתָן ¹¹⁸ - הָרִי אֵלוֹ מְכַשְׂרִים ¹¹⁹. נִתְּנָן בְּפִית עַד שְׂיִשְׁמֹר ¹²⁰ אֶת גְּגוֹ אוֹ עַד שְׂוִילֵיכֶם לְמָקוֹם אַחֵר - אֵינָן מְכַשְׂרִים, שְׁעָדִין לֹא נִגְמְרָה מְלֹאכְתָן ¹²¹.

(112) טהרות פ"ו ה"ו. (113) פירות מיובשים נקראים גרגירים, ומכאן "לגרגר", פירוש לייבש עד שיעשו גרגרים טובים לאכילה (רבינו בפירושו למשנתנו). (114) ואם כן, התחתונים אינם ממחרים להתייבש, ובינתיים מתמצה משקה ומרטיבם. (115) מפני שהתכוון לייבשם אינו רוצה שיורטבו, שהרי הרטיבות מעכבת את הייבוש. [הר"ש גורס במשנתנו "הרי אלו מוכשרים" ומפרש, שהמין מייפה את טעם הזיתים, ולפיכך הוא רוצה בן]. (116) שיכמשו קצת (רבינו שם). (117) אחרי כמישתם, כדי שיתייבשו. (118) יחתכם לחצאים. (119) מפני שהוא רוצה בזיעה הגורמת לעיפוש. (120) צ"ל "שִׁשְׁמֹר" כגירסתנו במשנה. פירוש, שיעשהו ראוי לשמור על הפירות השטוחים עליו, כגון שיקיפהו מעקה או יבנה סוכה לשומר, שישמור על הזיתים מפני הגנבים. (121) ואינו רוצה שיוציאו כאן מיץ, שהרי ילך לאיבוד, כשיעביר את הזיתים למקום אחר. [הלכה זו עוסקת בזיתים העומדים לאכילה, ומסיקתם היא גמר מלאכתם, ולפיכך כשהורטבו ברצון בעלים – הוכשרו].

טז. הַעוֹטֵן ¹²² זֵיתִיו ¹²³ בְּרִשׁוֹת עִם הָאָרֶץ וְנֶעַל וְחָתַם - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא יֵשׁ לוֹ מִפְּתַח אַחֵר וְחוֹתֵם אַחֵר. אָף עַל פִּי שְׁמָצָא חוֹתֵם מְקַלְקֵל וּמִפְּתַח פְּתוּחַ - הָרִי אֵלוֹ טְהוֹרִין ¹²⁴. וְחוֹתֵם שְׂאֲמָרוֹ, אֶפְלוּ צְרוּר ¹²⁵ אוֹ קִיסָם ¹²⁶. הֵיוּ שָׁם ¹²⁷ חוֹרִין וְסָדְקִין - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא מְכַנְּסִים קְנָה וּמְסִיטֵן. הֵיוּ שָׁם חֲלוּנוֹת שֶׁל אֲרָבְעָה טְפָחִים - נְדוּנוֹת כְּפִתְחֵם ¹²⁸.

ואין אנו אומרים שהגוי רצה להוסיף למעטן את הזיתים הנמצאים על פני האדמה, ואם-כן לא נגמרה מלאכתם ולא הוכשרו. וכל-שכן אם אין שם מוסק. [המלים: "יעשו בטומאה" מתפרשים כאן אחרת במבוקמות אחרים. ראה לקמן ה"ב]. (91) לא היה בדעתו להוסיף אלא למכור מה שכבר נתן במעטן. (92) שם. (93) פירוש, היה בדעתו להוסיף ואף על פי שאינו נאמן על טומאה וטהרה אין אנו חושדים בו שישקר בזדון (ראה הלכות משכב ומושב פ"י ה"א).

יב. הַרוֹצֵה לְטוֹלָה ⁹⁴ מְזִיתִים שְׁלֹא נִגְמְרָה מְלֹאכְתָן וְלִדְרוֹף - הָרִי זֶה נוֹטֵל מֵהֵן בְּטִמְאָה ⁹⁵ וּמוֹלִיף לְבֵית הַבַּד בְּטִמְאָה וּמְכַסֶּה הַשְּׂאָר בְּטִמְאָה ⁹⁶ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ, שְׁהָרִי לֹא הִכְשִׁירוֹ כְּדֵי שְׂיִקְבְּלוּ טִמְאָה.

(94) משנה טהרות פ"ט, ז. (95) בידיים טמאות ובכלים טמאים, מפני שלא הוכשרו ולא יתמאוו. (96) הזיתים שנתרו במעטן, דינם כמו שהיה לפני שנטל מהם. כבית הלל במשנתנו. [בתוספתא שם פ"י ה"ח מסיימים בית הלל: "ובלבד שלא יעקור את כל האם ואם עקר הרי אלו טמאים ... ובלבד שלא יערים ואם הערים הרי אלו טמאים". פירוש, שלא יעביר לבית הבד את כל הגוש שבמעטן. ועוד תנאי: שאמירתו שברצונו להוסיף, יהיה רצון כנה ולא מחשבה ערמומית, כדי שלא יוכשרו. ותמוה הדבר למה השמיט רבינו שני תנאי בית-הלל אלה? ונראה שב"הערים" סמך על מה שכתב בה"ח, ועקירת כל האום אפשר ללמוד מזה שאמר ומכסה "השאר"].

יג. המְנִיחַ ⁹⁷ אֶת זֵיתָיו בְּכוֹתָשׁ ⁹⁸ כְּדֵי שְׂיִמְתִּינוּ ⁹⁹ וְיָהִיו נוֹחִים לְהַפְתָּשׁ - הָרִי אֵלוֹ מְכַשְׂרִין ¹⁰⁰. הַנִּיחָן שְׂיִמְתִּינוּ וְשְׂיִמְלַחֵם אַחֵר שְׂיִמְתִּינוּ - אֵינָן מְכַשְׂרִין ¹⁰¹, שְׁהָרִי דַעְתּוֹ עֲלֵיהֶן לְכַבֵּשׁ ¹⁰².

(97) שם מ"ה. (98) במכתשת גדולה שכותשים בה זיתים העומדים לאכילה. (99) במשנתנו הגירסא "שימתנו", פירוש, שיתלחלו ויתרככו. [בבבא בתרא יח, א אמרו: "מתנותא קשי לכותל", פירוש לחלוּחית מזיקה את הכותל. אמנם רבינו בפירושו למכשירין פ"ו מ"ב, מפרש "שימתינו" – שיתקיימו זמן ארוך, אבל כאן קשה לפרש כך]. (100) הוכשרו במשקה היוצא מהם. (101) כבית-הלל שם. (102) ולא נגמרה מלאכתם.

יד. הַפּוֹצֵעַ ¹⁰³ זֵיתִים שֶׁל תְּרוּמָה ¹⁰⁴ בְּיָדִים טָמְאוֹת - פּוֹסְלָן ¹⁰⁵, שְׁפָצִיעֵתָן הֵיא גַּמְר מְלֹאכְתָן. פּוֹצֵעַן ¹⁰⁶ לְסַפְּנָן בְּמִלְחָה ¹⁰⁷ - לֹא הִכְשִׁירוּ ¹⁰⁸. וְכֵן ¹⁰⁹ אִם פּוֹצֵעַן לַיָּדַע אִם יֵשׁ בְּהֵן שְׁמֵן וְהִגִּיעוּ לְהִמְסִקָּה ¹¹⁰ - לֹא הִכְשִׁירוּ ¹¹¹.

(103) מבקע. שם. (104) במשנתנו כתוב "זיתים" סתם, ורבינו הוסיף: "של תרומה" (ראה ההערה הבאה). (105) ידיים שניות לטומאה, ושני פוסל את התרומה. [גם כאן שינה רבינו מלשון המשנה שכתוב בה "טימאן", משמע שהזיתים פוסלים אחרים. ונראה שלדעתו "טימאן" לאו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שִׁינְתָּן עֲלֵיהֶם בְּרִצּוֹן בְּעֵלִים³ וְאַחַר שְׁנַעְקָרוּ מִן הַקֶּרֶקַע⁴. שְׂדֵבֵר יָדוּעַ הוּא שְׂאִין לָךְ זָרַע שְׂלֵא בָּא עֲלָיו מִים כְּשֶׁהוּא מִחֶבֶר⁵, לֹא נֶאֱמַר 'וְכִי יִתֵּן מִים' אֲלֵא לְאַחַר שְׁנַעְקָרוּ הָאֲכָלִין וְנִתְלָשׁוּ הַמְּשָׁקִין.

(2) הכוונה לששת המשקין שביחד עם המים הם שבעה. ואלה הם שבעת המשקין: יין, דם, שמן, חלב, טל, דבש, מים (ראשי תיבות: יד שחט דם). (3) מכשירין פ"א מ"א. במשנה שם אמרו "לרצון" סתם, ורבינו מפרש "לרצון בעלים, כי ההגיון מחייב, שבדבר התלוי ברצון - קובע רצון בעלים ולא רצונם של אחרים (ראה למעלה פ"א ה"ב). (4) 'תורת הכהנים' פרשת שמני, פרשת ח ה"ג: "ומוציא אני (מדין הכשר) את שירדו לבורות שיחין ומערות שאינן תלושין מן הקרקע". ובמס' מכשירין פ"ד מ"ו, שינוי: "צנון שבמעה, נדה מדיחתו (במים מכונסים שבמעה) והוא טהור, העלתו כל שהוא מן המים - טמא" (ראה 'תוספות' חולין לא, ב - ד"ה ופירות). (5) ואם כן לא תמצא זרעים שאינם מוכשרים.

ב. כָּל מְשָׁקָה⁶ שְׁנִפְל עַל הָאֲכָל בְּתַחֲלָה בְּרִצּוֹן בְּעֵלִים⁷, אִף עַל פִּי שְׂאִין סוּפוֹ בְּרִצּוֹן, אוֹ שֶׁהִיָּה סוּפוֹ בְּרִצּוֹן וְאִין תַּחֲלָתוֹ בְּרִצּוֹן⁸ - הַכְּשִׁיר. נִפְל שְׂלֵא בְּרִצּוֹנוֹ - אִינוֹ מְכַשִּׁיר. אֲפִלוּ בְּלֹל הוּא פְּרוֹתוֹ מִפְּנֵי הַסְּפָנָה⁹ אוֹ מִפְּנֵי הַצֶּרֶף¹⁰, וְהוּא אִין רְצוֹנוֹ שִׁיְהִי בְּלוּלִין - הֲרִי אֵלוֹ לֹא הַכְּשִׁירוֹ. פִּיֶּצֶד? הַטּוֹמֵן פְּרוֹתוֹ בְּמִים מִפְּנֵי הַגְּבֻבִים¹¹, אוֹ הַנוֹתֵן פְּרוֹתוֹ לְשִׁבְלַת הַנְּהָר לְהִבְיָאֵן עִמּוֹ¹² - אִינֵן מְכַשְׁרִים.

(6) משנה, שם. (7) רבינו מדייק ואומר: "שנפל על האוכל בתחילה ברצון בעלים", אבל אם נפלו במקום אחר ברצון בעלים, ומשם חזרו ונפלו על הפירות שלא ברצונו - לא הוכשרו. ואין כן דעת הר"ש, והוא מפרש, שמספיק רצון בעלים בנפילה ראשונה. וכן דעת הר"ב. (8) נפלו על הפירות ללא כוונת בעלים ואחרי-כך היה מרוצה מזה. (9) לקמן יתבאר. (10) הוא צריך לכן שיהיו במים, אבל לא כדי שיורטבו. (11) שלא ירגישו בפירות (דוגמא לסכנה). (12) הוא הולך על שפת הנהר בכיוון הזרם, ונותן שק מלא פירות בנהר והוא שט עם הזרם (דוגמא למפני הצורך).

ג. מִשְׁקִין¹³ שְׁנִתְלָשׁוּ מִן הַקֶּרֶקַע שְׂלֵא בְּרִצּוֹן - אִינֵן מְכַשְׁרִין. לְפִיכָף, אָדָם אוֹ פְּלִים אוֹ פְּרוֹת שְׁנִבְלָלוּ בְּמִשְׁקִין וְנִתְלָשׁוּ שְׂלֵא בְּרִצּוֹן, אִף עַל פִּי שְׁנַנְגְעוּ אֲכָלִין בְּאוֹתָן מִשְׁקִין בְּרִצּוֹן - לֹא הַכְּשִׁירוֹ, שֶׁהֲרִי אוֹתָן הַמִּים שְׂלֵא לְרִצּוֹן נִתְלָשׁוּ, וְכֵאלוֹ הֵן עֲדִין בְּקֶרֶקַע שְׂאִינֵן מְכַשְׁרִין¹⁴. הֵיוּ הַמִּים שֶׁעַל הָאָדָם וְעַל הַפְּלִים וְעַל הַפְּרוֹת תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן וְנִנְגְעוּ בָּהֶן אֲכָלִין בְּרִצּוֹן - הַכְּשִׁירוֹ¹⁵. פִּיֶּצֶד? הַפּוֹפֶה קֶעְרָה¹⁶ עַל הַפֶּתַל בְּשִׁבִיל שְׁתוּדָח¹⁷ - הַמִּים שֶׁבָּהּ מְכַשְׁרִין, וְאִם הִנִּיחַ בָּהֶן פְּרוֹת - הַכְּשִׁירוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן תְּלוּשִׁין בְּכָלִי לְדַעַת¹⁸. כְּפָאָה בְּשִׁבִיל שְׂלֵא יִלְקָה הַפֶּתַל¹⁹ - הַמִּים

(122) ראה הערה עז. (123) תוספתא טהרות פ"י ה"ד. (124) מפני שעם-הארץ ירא להכנס שם, שלא ייתפס כגנב, ואנו אומרים שגנבים שברו את החותם ונמלכו ולא נכנסו (ראה הלכות משכב ומושב פ"ב ה"ט). ואם לא נעל וחתם אין עם-הארץ מפתד להיכנס, מפני שיכול להתנצל ולומר: חשבתי שאינך מקפיד שאכנס, ולפיכך הזיתים טמאים. (125) אבן קטנה. (126) חתיכת עץ. (127) בבית שבו המעטן. (128) שאם לא נעל וחתם - טמאים, לפי שאפשר לאדם להיכנס בלי התאמצות יתירה דרך חלון שכזה.

יז. הַדוֹרֶף¹²⁹ בְּטַמְאָה¹³⁰ וְרִצָּה לְטַהַר כְּלֵי בֵּית הַבַּיִת וְהַעֲקָל¹³¹ מִן הַמְּשָׁקִין הַטְּמֵאִין שְׁנִבְלָעוּ בָּהֶן, פִּיֶּצֶד יַעֲשֶׂה? כְּלֵי שֶׁל עֵץ וְשֶׁל אֲבָנִים - מְדִיחַ, וְשֶׁל נְסָרִים¹³² וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן¹³³ - מְנַבְּרֵן¹³⁴, וְשֶׁל גְּמִי¹³⁵ - מִיִּשְׁנֵן¹³⁶ כָּל שְׁנִים עֶשֶׂר חֲדָשׁ, אוֹ חוֹלְטֵן בְּתַמִּין אוֹ בְּמֵי זֵיתִים¹³⁷, אוֹ מְנִיחַן תַּחַת צְנוּר שְׁמִימֵי מְקַלְחִין¹³⁸ אוֹ לְתוֹף מַעֲזֵן שְׁמִימֵי רוֹדְפִין¹³⁹ שֶׁתִּים עֶשְׂרֵה שְׁעוֹת, וְאַחַר כֶּף מְטַבֵּיל אֶת הַפְּלִים שֶׁצְּרִיכִין טְבִילָה¹⁴⁰, וּמְשַׁתְּמֵשׁ בָּהֶן בְּטַהֲרָה.

(129) משנה טהרות פ"ו, ח. ותוספתא שם פ"א ה"י. (130) ונרטבו כל כלי הגת ביין הטמא ונטמאו. (131) רבינו במשנה, מפרש: "היקף סביב הזיתים בשעת הדריכה לקבצם ולחברם". והר"ש מפרש כעין קופה מסורגת, ונותנים בה הזיתים אחרי דריכתם, ומניחים עליהם דברים כבדים ויוצא מותר השמן דרך נקבי הסריגה. (132) קרשים. נראה שהכוונה לקרשים שאינם מהוקצעים. (133) והדומים להם, שהדחה אינה מעבירה את הרטיבות שעליהם. (134) בשמש או באוויר. (135) מין עשב שסופג הרבה (136) וצריכים הדחה וניגוב (תפארת ישראל). (137) מים שנתבשלו בהם זיתים (רש"י במסכת עבודה זרה עה, א). מובן שהכוונה למי זיתים חמים (ראה השלמות). (138) בורם חזק. (139) זורמים. כ"ר שמעון בן גמליאל בשם ר' יוסי בתוספתא שם. [במשנתנו אמר ר' יוסי: "אם נותן בשיבולת הנהר, דיו" (שיבולת = זרם). ורבינו מסיים שם: "ואין הלכה כר' יוסי". ברור שחזר בו כאן. ואולי דעתו, שר' יוסי במשנתנו אינו מצריך שישהו בנהר 12 שעות]. (140) להוציא פשוטי כל עץ שאין להם בית קיבול.

~ יום שני ג' אדר ~

פְּרָק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

(1) יבאר שהכשר אוכלין צריך שיהיה ברצון בעלים, ואחר שנעקרו מהקרקע. משקה שנפל על האוכל בתחילה ברצון ולא בסוף או בהיפך. משקין שנתלשו מהקרקע שלא ברצון ודין הכופה קערה על הכותל כדי שתודח או שלא ילקה הכותל, או שיוודח הכותל.

א. כָּל דְּבָרֵי הַכְּשִׁיר אֲכָלִין - דְּבָרֵי קִבְלָה הֵן. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוֹ, שֶׁזֶה שְׁנַאֲמַר: וְכִי יִתֵּן מִים עַל זָרַע - אֶחָד הַמִּים וְאֶחָד שְׂאֵר שְׁבָעָה מְשָׁקִין². וְהוּא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אי־אפשר למלא את החבית מבלי שיעלו מים על גבה ועל החבל, וזה דומה למים שבשפת השותה ובפיו שבהלכה הקודמת. (36) שיקלחו המים מעצמם ישר לחבית. (37) מפני שאפשר שהמים יפלו לחבית ללא הרטבת גבה או החבל הקשור סביב צוארה.

ו. מי שירדו³⁸ עליו גשמים, אפלו היה אב הטמאה - המים שעליו, אף על פי³⁹ שירדו מצד העליון לתחתון⁴⁰, טהורין⁴¹. והוא שיינתקם מעליו בכל כחו⁴²; אבל אם היו שותתין⁴³ ויורדים - בשעת פרישתם מתטמאין⁴⁴. ובזמן שהן טהורין - אינן מכשירין, שהרי אינן תלושין עליו לרצונו; ואם נער⁴⁵ - הרי אלו לרצונו⁴⁶. עמד תחת הצנור להקיר או לדוח - הרי זה לרצונו, ואם היה טמא - המים שעליו טמאין.

(38) שם מ"ב. (39) תוספתא, מכשירין פ"א ה"ג. (40) אפילו ירדו מגופו או מבגדיו. (41) מפני שנפלו עליו שלא לרצונו. (42) ונותקו כהרף עין. (43) לאט לאט. (44) בנגיעתם בבגד הטמא, מפני שהוא רוצה בהעברתם מבגדיו, אבל כשנותקו כהרף עין - אין כאן נגיעה בשעת ההעברה. כך מפרש רבינו דברי רב יוסף בכריתות טו, ב (ראה ראב"ד). (45) כדי להוציא את המים והם ניתזים מן הבגד. (46) שהרי נתלשו לרצונו ע"י הניעור, ולפיכך הם מכשירים גם כשנותקו בכל כוחו, אף-על-פי שאינם מטמאים.

ז. חבית⁴⁷ שהיתה מלאה פרות וירד הדלף⁴⁸ לתוכה⁴⁹ - הרי זה יערה⁵⁰ המים מעליהן ואינן מכשירין⁵¹, ואף על פי שרצונו שיהיו בתוכה עד שיערה המים מעליהן⁵².

(47) שם מ"ד. (48) מי גשמים הנוטפים מן הגג. (49) שלא לרצונו. (50) מטה את החבית על צידה והמים יצאו. (51) כבית-הלל, שם. (52) בפירושו למשנתנו מבאר רבינו טעמם של בית-שמאי שאמרו ישר את החבית, שאם הוא מטה אותה על צידה, המים נשפכים לאט לאט, ורצון הבעלים בכך שפירותיו יהיו עוד מעט במים, ולפיכך ישר את החבית, כדי שהמים יצאו במהירות האפשרית, ובית-הלל חולקים.

ח. ערבה⁵³ שירד הדלף לתוכה⁵⁴ - המים הנתזין⁵⁵ והצפין⁵⁶ מעליה אינן תלושין ברצונו⁵⁷. נטלה לשפכה⁵⁸ - המים שבתוכה⁵⁹ אינן ברצונו. הניחה שארד הדלף לתוכה - הנתזין והצפין שבתוכה⁶⁰ אינן תלושין ברצונו. ואם נטלה לשפכה - הרי אלו מכשירין, שפיון שלא שפכה במקומה הרי תלשן ברצונו⁶¹.

(53) שם מ"ה. (54) שלא לרצונו בעלים. (55) כשנפלות טיפות עבות לתוך המים שבעריבה, ניתזות טיפות זעירות ונפלות מחוץ לעריבה. (56) כשנתמלאה העריבה, צפים

שפה אינן תלושין²⁰, ולפיכך אם נתן בה אכלין - לא הכשירו. נתפון שירד הפתל²¹: אם היה פתל בית²² - הרי אלו מכשירין; שהתלוש שהברו - לענין הכשר הרי הוא פתלוש, ונמצאו מים שעל פתל בית זה פמים שבפלים²³. ואם היה פתל מערה, שאינו בנן אלא עצמה של קרקע - המים שעליה אינן תלושין²⁴ מן הקרקע.

(13) שם פ"ד מ"ג. (14) כמבואר בה"א. ואין זה דומה לדין צנן שבמערה שהובא למעלה בהערה ג, שאם הוציאה אותו מן המים - נטמא, מפני ששם נתלשו המים ברצון והם מכשירין אחרי שנתלשו. (15) גם התלישה וגם הנגיעה צריכות להיות ברצון. [נראה שהתלישה אינה טעונה רצון בעלים, ומספיק רצונו של כל אדם שהוא, ורק הנגיעה טעונה רצון הבעלים של הפירות, כמבואר בתחילת ההלכה הקודמת]. (16) שם. (17) כדי שירדו מי גשמים לתוכה וידיחה. (18) בהתאם לרצונו. (19) שהמים יעברו לקערה ולא ירטיבו את הכותל. (20) מפני שהוא אינו מעוניין בכך שיגיעו המים לקערה, אלא שלא יפלו על הכותל, והרי זה דומה למפני הצורך שבהלכה הקודמת. (21) לפי פירושו של רב פפא (חולין טז, א) למשנתנו. (22) והחומר שממנו נבנה הכותל היה תלוש שחיברו לקרקע. (23) שנתלשו ברצון, שהרי הוא רוצה שיפלו על הכותל. (24) מפני שכותל זה לא היה תלוש מעולם.

ד. השוחה²⁵ לשותה²⁶ - הרי המים העולים בשפמו ובפיו תלושין ברצונו²⁷; שדבר ידוע הוא שהשותה יעלה המים בפיו ובשפמו, והואיל ושתה ברצונו - הרי אלו נתלשו ברצונו. אבל המים העולים בקטמו ובזקנו ובראשו - אינן תלושין ברצונו²⁸.

(25) מכשירין פ"ד מ"א. (26) מרכין ראשו, כדי לשתות מן המעיין וכדומה. (27) אף-על-פי שהוא אינו מעוניין אלא בכניסת המים למעיו בלבד. (28) שאפשר לשתות בזהירות, ולא יגיעו שם מים.

ה. הממלא²⁹ את החבית³⁰: המים העולים אחריה³¹, ובחבל שהוא מכוון³² על צוארה³³, ובחבל שהוא לצרפה³⁴ - הרי הן תלושין ברצונו³⁵; והמים שבחבל היתר על צרפה - אינן תלושין ברצונו. נתנה תחת הצנור³⁶ - כל המים שעל גבה ובחבל אינן תלושין ברצונו³⁷, לפיכך אין מכשירין.

(29) שם. (30) קושר סביבה חבל ומשקיעה בבור. [החביות בתקופת המשנה היו צרות למעלה ומוקפות שפה, וקושרים את החבל במקום הצר והשפה מעכבת שלא יפול]. (31) אחורי החבית. (32) לפוף, כרוך. (33) המקום שמתחת לשפה, נקרא "צואר". (34) לצורך מילוי החבית. כשהוא דולה מים מן הבור משקיע את החבית למטה מפני המים ומרטיב חלק מן החבל. [במשנה, אמר רבי שמעון בן אלעזר: "וכמה לצרובה? טפח". ותמוה למה השמיט רבינו את דבריו שאין חולק עליהם במשנתנו]. (35) שהרי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואומר, שיש כאן סברא נגדית "שתלשן מרצונו", ומשום כך מכריע גילוי דעתו הראשון, שהניח בכוונה. ומתוך אותו הטעם ששתי הסברות שקולות ומבטלות זו את זו, פוסק רבינו, בלא הניח בתוכה אינם מכשירים (ראה למעלה ה"א וה"ב).

ט. המטביל את פליו והמכבס את פסותו במערה:
המים העולין בידיו - ברצון⁶², וברגליו - אינן פתלושין ברצון⁶³.

62 פירוש, המים שעלו בידיו אגב כביסה, נידונים כתלושים ברצון ומכשירים, מפני שאי אפשר לכבס או להטביל מבלי שיעלו המים על ידיו. 63 אין רצונו שיתלחחו רגליו במים.

י. פרות⁶⁴ שנפלו לתוך המים ופשט ידיו ונטלן - לא הכשרו⁶⁵. ואם חשב שיודחו ידיו - הכשרו במים שבדין, שהמים שבדין ושעל הפרות⁶⁶ הרי הן פתלושין ברצון⁶⁷.

64 שם מ"ז. 65 מפני שנפלו שלא ברצון בעלים. 66 שנרטבו מהמים שעל ידיו. 67 מכיוון שהוא רוצה שיגיעו המים לידיו, ורוצה גם כן שיגע בפירות בידיו אלו כדי להוציאם, אבל כשלא נתכוון שיודחו ידיו הרי המים שעל ידיו אינם לרצון, ולפיכך אע"פ שהוא רוצה שתגענה בפירות - לא הוכשרו.

יא. הנותן⁶⁸ פרותיו לתוך המים ברצונו, אם היו מים שבקרקעות - אינן מכשרין כל זמן שהן במים⁶⁹; הוציאן - הכשרו במים שעליהן או שעל ידיו, שהרי נתלשו ברצון. כיצד? צנן או לפת שהוא בתוך המערה - נדה מדיחתו שם והוא טהור; העלתהו כל שהוא מן המים - נטמא במערה⁷⁰.

68 שם מ"ו. 69 שמים מחוברים בקרקע אינם מכשירים, אע"פ שהפירות נרטבו מרצון בעלים. 70 בנגיעה שלאחר הוצאתם מן המים.

יב. קפה⁷¹ שהיא מלאה תורמוסין⁷² ונתונה⁷³ לתוך המערה - מושיט ידו הטמא ונוטל תורמוסין מתוכה והן טהורין, מפני שלא הכשרו, שהרי מתוכה נטל ואין רצונו במים שעליהן⁷⁴. העלם⁷⁵ מן המים - הנוגעין בקפה טמאין⁷⁶, שהרי הכשרו במים שבקפה שנתלשו ברצון⁷⁷, ושאר כל התורמוסין שבתוך הקפה טהורין⁷⁸.

71 שם. 72 מין קטנית. 73 שלא לרצונו. 74 ואין זה דומה לדין צנן שבהלכה הקודמת, מפני ששם מדיחה ברצון. 75 צ"ל העלה (דפוס רומא ר"מ וכת" תימן, וכן גורס ה'תוספות יום טוב'), פירוש, הטמא העלה את כל הקופה מן המקווה. 76 שהקופה נטמאה מנגיעת הטמא, ומטמאה את התורמוסים. 77 כשהוציא את הקופה מן המקווה. 78 אפילו אם הוא אב הטומאה, מפני שהקופה

על גבה מי הגשמים הנוספים ונשפכים. 57 ואינם מכשירים. והוא הדין למים שבתוך העריבה. ונקטה המשנה "ניתזין וצפין" מפני הבבא השניה, העוסקת בהניח בכוונה כדי שירדו המים לתוכה, שבה נחלקו בית-שמאי ובית-הלל בנייתזין וצפין. ורבינו נקט לשון המשנה, כדרכו. 58 כדי להסביר יפה את דברי רבינו, יש לבאר תחילה את המשנה ששימשה לו מקור להלכה זו. שנינו שם: "עריבה שירד הדלף לתוכה, הניתזין והצפין אינן בכיירות (פירוש, לא נכללו במה שכתוב (ויקרא יא, לח): וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם). נטלה לשפכה, בית-שמאי אומרים בכיירות, ובית-הלל אומרים אינן בכיירות. הניחה שירד הדלף לתוכה, הניתזין והצפין בית-שמאי אומרים בכיירות, ובית-הלל אומרים אינן בכיירות. נטלה לשפכה - אלו ואלו מודים שהן בכיירות". ופירושה לפי דעת רבינו הוא: הבבא הראשונה עוסקת כשירד הדלף שלא לרצון בעלים. ושניהם מודים, שהמים אינם מכשירים, ולא רק הניתזים והצפים אלא גם אלה שבתוך העריבה (כן פירשו גם הר"ש והרא"ש במשנה), והמשנה כתבה "הניתזין והצפין" מפני הבבא השניה שבה נחלקו בית-שמאי ובית-הלל בנייתזין וצפין. ואם נטל את העריבה לשפוך את המים במקום אחר, סוברים בית-שמאי מכיון שלא שפך המים בו במקום, אלא העביר את העריבה למקום אחר, הרי רצה שיישאר למשך זמן מה בעריבה, וזה נקרא לרצונו ומכשירים. ודעת בית-הלל, שיש כאן סברא נגדית: מכיוון שהוא שופך את המים - גילה דעתו, שאינו רוצה בהם בכלל (ראה רא"ש כאן) ולכן אמרו שאינם מכשירים. בבבא שניה מדובר, כשהניח העריבה בכוונה שירדו לתוכה המים. כאן הדבר פשוט, שהמים שבתוכה מכשירים לדברי הכל, ולא הוצרכה המשנה להשיענו זאת. ובנייתזין וצפין נחלקו. בית-שמאי אומרים מכיון שירדו לעריבה לרצונו, אע"פ שניתזו או נשפכו - מכשירים, ובית-הלל חולקים, מפני שלא התכוון להם אלא למים שיישאר בעריבה. ובנטלה לשפכה משמיעה אותנו המשנה, שגם בית-הלל מודים שהמים שבתוכה מכשירים, ואין אנו אומרים, הרי גילה דעתו שאינו רוצה כלל במים אלה, ומכל-שכן כשלא נטלה לשפכה, כמבואר למעלה. עד כאן פירוש המשנה, ועכשיו נמשיך בפירוש דברי רבינו: 59 המילה "שבתוכה" אינה במשנה, ורבינו הוסיף אותה, שלא טענה לומר שהמחלוקת במשנה היא בנייתזים וצפים, אבל במים שבתוך העריבה מכשירים גם לדעת בית-הלל כשנטלה לשפכה. 60 נראה שהמילה "שבתוכה" נעתקה ממקומה בטעות, ומקומה הנכון למטה אחר המילים "הרי אלו" (בדוחק גדול אפשר לפרש שהכוונה לצפים שהיו בתוכה לפני שנשפכו, אבל יש להעדיף העברתה למטה כמו שכתבנו. ראה השלמות). 61 ממקומם הראשון. נימוק זה אינו במשנה, ונאמר למעלה בפירושו למשנתינו לדעת בית-שמאי בבבא ראשונה, כשלא הניח את העריבה בכוונה, ושם לא נתקבל על דעת בית-הלל מפני שיש גם סברא נגדית, כמו שביארנו, ושתי הסברות שקולות, ולכן מעשה הנטילה לשפכה לא מעלה ולא מוריד. אולם כאן, כשהניח מרצונו, מסביר רבינו, למה אין השיכה מועילה כגילוי דעת שאינו רוצה במים -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. המוֹרִיד אֶת הַבְּהֵמָה לְשִׁתּוֹת - הַמַּיִם הָעוֹלִין בְּפִיָּה תְלוּשִׁין בְּרִצּוֹן, וּבְרִגְלֶיהָ אֵינָן פְּתוּשִׁין בְּרִצּוֹן, אֲלָא אִם חָשַׁב שְׂיֻדְחוּ רִגְלֶיהָ. וּבִשְׁעַת הַחֲרָף¹⁴ וְהַדֵּישׁ¹⁵ - אָף שְׂבָרְגְלֶיהָ תְלוּשִׁין בְּרִצּוֹן¹⁶. הוֹרִידָה חֲרָשׁ¹⁷ שׁוֹטָה וְקָטָן, אָף עַל פִּי שְׂחֻשָׁב שְׂיֻדְחוּ רִגְלֶיהָ - הַמַּיִם הָעוֹלִין בְּרִגְלֶיהָ אֵינָן תְלוּשִׁין בְּרִצּוֹן; שֵׁשׁ לְהֵן מַעֲשֵׂה וְאֵין לְהֵן מַחֲשָׁבָה¹⁸.

(14) רבינו בפירושו למשנתנו גורס "בשעת היחף" ומפרש מחלת טלפיים הבאה מרוב הליכה והרחיצה במים צוננים מקילה את הכאב ומסירה את היגיעה. וגם כאן נראה לתקן ולכתבו כך. (15) רגילים היו לדוש את התבואה ברגלי הבהמות ומלאכה זו מייגעת מאוד. (16) ואפילו אם לא התכוון לכך, מפני שרוב בני אדם עושים זאת בכוונה, נידונה גם רחיצה שלא בכוונה כאילו התכוון בפירוש (רבינו שם). (17) שאינו שומע ואינו מדבר. (18) פירוש, מחשבתם אינה מועילה, מפני שהיא מעורפלת, ושל קטן אינה מפותחת כל צרכה.

ה. הַטּוֹבֵל בְּמַיִם - הָרִי פֶל הַמַּיִם שֶׁעַל בְּשָׂרוֹ תְלוּשִׁין בְּרִצּוֹן¹⁹; אֲבָל הָעוֹבֵר בְּמַיִם²⁰ - פֶּל הַמַּיִם שֶׁעַל בְּשָׂרוֹ אֵינָן תְלוּשִׁין בְּרִצּוֹן²¹.

(19) שהרי מרצונו נכנס למים כדי לטבול וידע שיעלה מים על גופו. (20) נהר בדרכו והוא מוכרח לעבור בו. (21) יותר היה נוח לו אילמלי לא היה נהר מפסיק את הדרך.

ו. מִי שֶׁטָּבַל בְּנֶהָר²² וְהָיָה לִפְנֵי נֶהָר אַחַר וְעָבַר בּוֹ - בְּטָלוּ הַשְּׂנַיִים²³ אֶת הָרְאִשׁוֹנִים²⁴, וְהָרִי הַמַּיִם שֶׁעָלְיוֹ אֵינָן תְלוּשִׁין בְּרִצּוֹן. וְכֵן אִם דָּחָהוּ חֲבֵרוֹ לְשִׁכְרוֹ²⁵ אוֹ לְשִׁכְרָה²⁶ - בְּטָלוּ הַמַּיִם הָרְאִשׁוֹנִים; אֲבָל אִם דָּחָהוּ דֶרֶךְ שְׂחֻק²⁷ - לֹא בְטָלוּ, אֲלָא הָרִי הַמַּיִם שֶׁעָלְיוֹ תְלוּשִׁין לְרִצּוֹן. טָבַל בְּנֶהָר וְעָלָה וְיָרְדוּ עָלָיו גְּשָׁמִים, אִם רָבּוּ עָלָיו גְּשָׁמִים²⁸ - הָרִי בְטָלוּ מֵיִם הָרְאִשׁוֹנִים, וְהָרִי פֶל הַמַּיִם שֶׁעָלְיוֹ אֵינָן תְלוּשִׁין בְּרִצּוֹן.

(22) והמים שעל גופו הם ברצונו. (23) שאינם לרצונו. (24) מפני שעברו מעל גופו בעברו בנהר השני. (25) הדוחה היה שיכור, שהרי אדם מפוכח לא ידחה את חברו למים ("ר"ש ורא"ש"). (26) והיו עליה מים תלושין ברצונו. (27) שיחקו זה עם זה ומתוך פעולות השחוק נפל זה למים. (28) מי הגשמים שירדו עליו מרובים על מי הנהר שעל גופו.

ז. הַשֵּׁט עַל פְּנֵי הַמַּיִם - הַמַּיִם הַנִּתְזָזִין²⁹ אֵינָן תְלוּשִׁין בְּרִצּוֹן³⁰, וְהַמַּיִם הָעוֹלִין עָלָיו תְלוּשִׁין בְּרִצּוֹן. אִם נִתְפָּנָן לְהַתִּיז עַל חֲבֵרוֹ - אָף הַנִּתְזָזִין תְלוּשִׁין בְּרִצּוֹן³¹.

(29) על ידי תנועות איבריו. (30) השט אינו מעוניין בהתז ניצוצות. (31) כמו בדחווהו דרך שחוק (למעלה הלכה ו).

ח. הָעוֹשֶׂה צְפוּרִי³² בְּמַיִם - הַמַּיִם הַנִּתְזָזִין וְאֵת שְׂבָה אֵינָם תְלוּשִׁין בְּרִצּוֹן.

נעשית ראשון, והתורמוס הנוגע בה הוא שני, ואין שני עושה שלישי בחולין (רבינו בפירושו למשנתינו). ויוצא מזה, שאם התורמוסים תרומה, נטמאו גם אלה שנגעו בנוגעים בקופה.

~ יום שלישי ד' אדר ~

פְּרָק שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִי

(1) יבאר הממלא בקילון אם המים הנשארים בקילון הם תלושים ברצונו. ודין עצים שנפלו עליהם משקין לרצונו ומי גשמים שלא לרצונו. ודין כל המים שהם תלושים ברצונו. ושמרי תרומה שנתן עליהם מים.

א. הַמַּמְלֵא² בְּקִילוֹן³ - הַמַּיִם הַנְּשָׂאָרִים בְּקִילוֹן הָרִי הֵן תְלוּשִׁין בְּרִצּוֹן עַד שְׁלֹשָׁה יָמִים⁵; אֲבָל אַחַר שְׁלֹשָׁה יָמִים אֵינָן תְלוּשִׁין בְּרִצּוֹן⁶. אֲלָא אִם נִשְׂאָר שָׁם מִשְׂקָה - אֵינּוּ מְכַשְׂרִי.

(2) מכשירין פרק ד משנה ט. (3) תעלה להמשיך את המים ממקום כינוסם למקומות רחוקים (רבינו בפירושו). (4) המים שנשארו בתעלה. (5) אם נתן לתוכם פירות תוך שלושה ימים משאיבת המים - הוכשרו. (6) מתקבל על הדעת, שבשעת שפיכת המים לתעלה לא היה רצונו שיישארו בה המים יותר משלושה ימים, ואם נשארו אינם שם ברצונו (כסף משנה).

ב. עֲצִים שֶׁנִּפְּלוּ עָלֵיהֶן מִשְׁקִין⁷ בְּרִצּוֹן, וְיָרְדוּ עָלֵיהֶן גְּשָׁמִים שְׁלֵא לְרִצּוֹן, אִם רַבּוּ⁸ - הָרִי פֶלֶן שְׁלֵא לְרִצּוֹן. הוֹצִיאָן שְׂיֻדְחוּ עָלֵיהֶן גְּשָׁמִים, אָף עַל פִּי שְׂרָבּוּ - הָרִי פֶלֶן לְרִצּוֹן⁹. הָיָה רִגְלֵי אוֹ רִגְלֵי בְהֵמָתוֹ מְלֵאוֹת טֵיט, וְעָבַר בְּנֶהָר וְרָחַצוּ: אִם שָׁמַח - הָרִי הַמַּיִם הָעוֹלִין עָלֵיהֶן תְלוּשִׁין בְּרִצּוֹן¹⁰, וְאִם לֹא - אֵינָן בְּרִצּוֹן.

(7) משבעת המשקין המכשירים. (8) מי הגשמים מרובים מהמשקין שעל העצים. (9) במשנה כתוב: "אף על פי שרבו טמאין" ומפרש רבינו שהמדובר במשקין טהורים "ומה שאמרו טמאים" הכוונה הוכשרו לטומאה. ובבא זו אינה צריכה לגופה, שהרי זה פשוט מאוד, ונכתבה משום הבבא שלאחריה: "בלעו משקין טמאין אף על פי שהוציאם שירדו עליהן גשמים - טהורין". ובבא זו כתבה רבינו למעלה בפרק ט הלכה ו, [על פי ביאור התוספות יום טוב שם]. (10) כתנא קמא שם, נגד דעת רבי יהודה שאינו לרצונו עד שיעשה מעשה.

ג. הַמוֹרִיד אֶת הַגְּלִגְלִים¹¹ וְאֵת פְּלֵי הַבְּקָר¹² בְּשִׁעַת הַקָּדִים¹³ לְמַיִם פְּדִי שְׂיֻסְתָּמוֹ הַסְּדָקִין שְׂבָעִין - הָרִי הַמַּיִם הָעוֹלִין בְּהֵן תְלוּשִׁין בְּרִצּוֹן.

(11) אופני העגלה העשויים עץ. (12) כגון מרדע שנותנים על צוואר הבקר וידות המחרישה שם מעץ. (13) בימי הקיץ שרוח קדים (מזרחית) מנשבת ומייבשת את הלחלוחית שבעץ והוא מתבקע, ונותנים אותו במים כדי שיספוג לחלוחית ויסתתמו הסדקים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הם כלים לצוד בהם בעלי חיים. (44) להוציא מהם המים. (45) מפני שהוא מעוניין בהוצאתם. (46) ציפוי. (47) כשיורדים גשמים מכסים השולחנים את שולחנותיהם העומדים בחוץ, כדי שהגשמים לא ירטיבו את הדברים שעליהם. (48) במשנה הגירסה: והסיפא, ופירש רבינו כיסוי ללבנים להגן עליהם מפני הגשם.

יב. המוליך את הספינה לים הגדול לצרפה⁴⁹, המוציא מסמר לגשמים לצרפה⁵⁰, המניח את האוד⁵¹ בגשמים לעשותו פחם⁵² - הרי המים שעליהן תלושין פרוץ; אכל המוציא את המסמר ואת האוד לגשמים לכבות⁵³ - אין המים שעליהן תלושין פרוץ.

(49) דופני הספינה מתייבשים ומתבקעים כשאינם במים ומוליכים אותה למים כדי לחזקה על ידי סתימת הסדקים (ויש מפרשים לבדקה, אם היא שטה כראוי). (50) להקשותו. ברזל מלוכלך באש הניתן במים קרים הוא מתקשה ומתחזק. (51) עץ שמחתיים בו את האש וחלק ממנו נשרף. (52) לכבות את הגחלת הבווערת וישאר פחם להשתמש בו. (53) כדי שלא יזוק בהם, הרי זה ככופה קערה על הכותל, כדי שלא ילקה הכותל שנתבאר דינו למעלה (בפרק י"ב הלכה ג).

יג. שלשל את המשל⁵⁴ לבור להעלות בה פלי או קיתוין⁵⁵, שלשל את הפלפלה⁵⁶ לבור פדי שתשב עליה התרנגלת⁵⁷ - אין המים שעליה תלושין פרוץ⁵⁸.

(54) שרשרת ובסופה וו מעוקם. (55) כוס לשתייה. (56) סל קטן. (57) ויעלה אותה. (58) שהרי אינו מעוניין כלל שתורטב המשולת או הכלכלה.

יד. הממחק את הפרשה⁵⁹ להסיר המים שעליה, והסוחט שערו⁶⁰ בכסותו - המים היוצאין תלושין פרוץ⁶¹, והנשארו אין תלושין פרוץ⁶², מפני שרצונו שיצאו מפלן. וכרשה עצמה הכשרה, שבשעת פרישתה מכשירין⁶³. ואם נתק המים מעליה בכל פחו - לא הכשרה⁶⁴.

(59) מין כרוב. המדובר, כשירדו עליה גשמים במחובר או בתלוש שלא לרצון והוא מקנחה ומעביר את המים. (60) שנרטב שלא ברצונו. (61) שהרי רוצה בהעברתם וביציאתם. (62) אף על פי שעברו ממקום למקום. ואין זה דומה לנטלה לשפכה שבפרק י"ב הלכה ח, מפני שלא נתקיימה מחשבתו, שהרי רצונו שיצאו לגמרי. פסק כרבי יוסי נגד תנא קמא, מפני שזה דומה לדין מרעיד את האילן (שם משנה ב) ובית הלל עומדים שם בשיטתו. (63) המים שיצאו מכשירים אותה ברגע שפירשו ממנה ברצונו. (64) מפני שנתלשו כהרף עין לא הייתה נגיעה בשעת פרישה.

טו. המרעיד את האילן להשיר⁶⁵ את האילן לקלין או להשיר טמאה⁶⁷ - המים הנתזין ממנו אין תלושין

(32) כלי עשוי מקנים והוא מיוחד לשחק בו בזריקה למים והמשתתפים במשחק אינם מעוניינים בהתהוה ולא באיסוף מים לתוכו (רבינו בפירושו למשנתנו. והר"ש והרא"ש פירשו: מעלה אבעבועות על פני המים בנפיחת פה אגב שיטה).

ט. המודד את הבור לידע עמק³³ - מים העולין בידו ובדבר שמדד בו תלושין פרוץ³⁴. ואם מדד רחבו - מים העולין בידו או בדבר שמדד בו אין תלושין פרוץ³⁵. פשט ידו או רגלו לבור לידע אם יש בו מים - הרי המים העולין בידו או ברגלו אין תלושין פרוץ³⁶. פשטן לידע כמה מים שם - העולין בהן תלושין פרוץ. זרק אבן לבור לידע אם יש בו מים - מים הנתזין אין פרוץ³⁷, וישעל האבן³⁸ אין תלושין.

(33) ולשם כך הוא משקיע ידו או אמת מידה למים שבבור. (34) שהרי הוא רוצה שיעלו מים על ידו או על הקנה, כדי שידע עומק הבור. [ואף על פי שהוא מעוניין רק במים שהרטיבו את ההיקף העליון ולא באלה שלמטה ממנו, נידונים כולם כמרצון, מפני שאי אפשר בלי עליית המים בחלק התחתון של היד והקנה]. (35) כשהוא מודד את רוחב הבור אינו מעוניין שתושקע ידו במים ואם נרטב אין זה מרצונו. כרבי עקיבא במשנתנו וגם רבי טרפון החולק עליו בדין רחבו, הודה לו בתוספתא שם הלכה ה. (36) כשהוא נוגע במים הוא מרגיש ואינו מעוניין שיעלו על ידו או רגלו. (37) אינו מעוניין בהתהוה אלא בשמיעת קול החבטה. (38) אם יש אבן בבור ומקצתה בולטת הם כמחורבים ואינם מכשירים. [במשנה כתוב "טהורין" ופירש רבינו, וכן מפרשי המשנה האחרים, שאינם מכשירים לטומאה].

י. החובט על השלח³⁹ חוץ למים⁴⁰ - הנתזין ממנו תלושין פרוץ, שהרי רצונו שיצאו. חבט עליו והוא בתוף המים - אין תלושין פרוץ⁴¹.

(39) עור הבהמה שלא ניטל צמרו, וכדי לנקותו רוחצים אותו במים וחובטים אותו במקל. (40) אחר שהוציאו מן מי הרחיצה. (41) אינו מתכוון להוציא המים, שהרי יספוג מים אחרים במקומם.

יא. המים העולין בספינה ובקעל⁴² ובמשוטות - אין תלושין פרוץ; ובמצודות ובכרשיות ובמקמורות⁴³ - אינם תלושין פרוץ; ואם נער⁴⁴ - תלושין פרוץ⁴⁵. וכן המים שעל הקסיה⁴⁶ של שלחנות⁴⁷ ועל השיפה⁴⁸ של לבנים - אין פרוץ; ואם נער - הרי אלו פרוץ.

(42) רבינו מפרש מקום בספינה שמתאספים בו המים החודרים דרך הבקיעים הזעירים שבדופני הספינה. והרא"ש פירש: עוגן שמורידים בשלשלת עד קרקע הים או הנהר, כדי לעכב הליכת הספינה. (43) מצודות, רשתות ומכמורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רבינו שהתמד הראשון של מעשר שני מפירות אלה מותר לשתותו חוץ לירושלים, מפני שאיסור תמד הוא חומרא דרבנן, לא גזרו על הספק. (84) לאכלו חוץ לירושלים. (85) שנפלו שם מים מאליהם בלי כוונת הבעלים, שאם נתן בכונה אין מקום לדון אם מכשירים או לו, שהרי בתינתו החשיב את התמד למשקה, אבל כשאין כאן כוונה, אנו אומרים שהשמרים מקלקלים את המים ויצאו מתורת משקה. [כך פירשו התוספות שם, ונראה שגם דעת רבינו כן. שהרי כתב סתם "מים" ולא כתב "מי גשמים" שצריכים מחשבה, כמו שאמרו בגמרא שם בתחילת השקלא וטריא]. ואף על פי כן עד שני בתרומה מכשירין וכו', מפני שחשובים משקה לעניין איסור, חשובים גם כן לעניין הכשר. (86) שאם היה אדם שותה הרי החשיב את התמד כמשקה (גמרא שם). (87) אפילו בחולין ואפילו עד אלה.

~ יום רביעי ה' אדר ~

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

1) יבאר פירות שירד הדלף לתוכם ועירבן, והמעלה פירותיו לגג מפני הכנימה וכו'. המוליך חטים לטחון וירדו עליהם גשמים וכו'. חבית שהיא מליאה פירות שנתנה בתוך המשקין או איפכא. הרודה פת חמה ונתנה על פי חבית של יין וכו'. המרבץ ביתו במים טהורים או טמאים ונתן בו חטים. המעלה שקים מלאים פירות מהנהר ונתן זה על גב זה. הנופח בעדשים לבודקן והנושך באוכל ונפל האוכל וכו'.

א. פְּרוֹת² שְׂרִיד הַדֶּלֶף לְתוֹכָן וְעֶרְבָן כְּדֵי שְׂתִתְּנָבוּ³ - לֹא הִכְשָׁרוּ.⁴

2) מכשירין פ"ה מ"ג. 3) מתוך שהמים יתפזרו לכל הפירות. 4) שהרי אינו רוצה להרטיב את הפירות.

ב. הַמְעֵלָה⁵ פְּרוֹתָיו לִגַּג מִפְּנֵי הַכְּנִימָה⁶ וְיָרַד עֲלֵיהֶן הַטֵּל - לֹא הִכְשָׁרוּ; וְאִם נִתְּפַן שְׂרִיד עֲלֵיהֶן הַטֵּל - הִכְשָׁרוּ. לְפִיכָּה, אִם הֶעֱלוּם חֶרֶשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן, אָף עַל פִּי שֶׁחֲשָׁבוּ שְׂרִיד הַטֵּל עֲלֵיהֶן - לֹא הִכְשָׁרוּ; שֵׁשׁ מַעֲשֵׂה לְהֵן⁷ דִּין תּוֹרָה⁸, וְאִין לְהֵן מִחֲשָׁבָה⁹ אֶפְלוּ מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים¹⁰. הִפְּכוּ כְּהֵן קְטָנִים¹¹ עַל הַגַּג - הָרִי אֵלֶּי מִכְשָׁרִין; שְׂאֵם הֵיטָה מִחֲשָׁבָה שֶׁל קָטָן נִפְרַת מִתּוֹךְ מַעֲשָׂיו - מִחֲשָׁבָתוֹ מוֹעֵלֶת מִדְּבָרֵיהֶן¹².

5) שם פ"ו מ"א. 6) כדי שיצאו התולעים מן הפירות. כנימה - תולעים. 7) מעשיהם מועילים בין לחומרא ובין לקולא. 8) חולין יג, א. 9) מחשבתם אינה מועילה. 10) שם. 11) והוכיחו בזה, שהם מתכוונים שירד הטל על כל הפירות. 12) שם. ומובן שאינה מועילה להקל אלא להחמיר. רבינו מדייק וכותב "קטנים" "קטן", ומשמע שמחשבת חרש ושוטה הניכרת מתוך מעשיהם - אינה מועילה אפילו מדבריהם.

ג. הַמְעֵלָה¹³ אֶת הָאֲגָדוֹת¹⁴ וְאֶת הַקְּצִיעוֹת¹⁵ וְאֶת הַשּׁוּם לִגַּג בְּשִׁבְלֵי שְׂיִמְתִּינוּ¹⁶, וְיָרַד עֲלֵיהֶן הַטֵּל -

בְּרִצּוֹן⁶⁸. הִרְעִידוּ לְהַשִּׁיר מִמֶּנּוּ מִשְׁקִין⁶⁹ - הַיּוֹצְאִין הָרִי הֵן תְּלוּשִׁין; וְהַנְּשָׂרִין בּוֹ⁷⁰, אָף עַל פִּי שֶׁנֶּשְׂרוּ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, אִינָן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְּפַן שְׂיִצְאוּ מִכְּלוֹ. וְכֵן אִם נִתְּוִי⁷¹ עַל הַמְּחַבְּרִין - אִינָן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן⁷².

65) מנענע את האילן והוא רועד. 66) להפיל. 67) המונחת בענפי האילן. 68) שהרי לא נתכוון להוריד את המים. 69) התכוון להפיל משקין שעליו. 70) באילן. 71) על ידי הרעידה. 72) ואם נגעו פירות תלושים במים שעל המחוברים אינם מוכשרים [פירוש זה מסלק השגתו של הראב"ד]. ומשמע, שאם ניתזו על תלושים - מכשירים אף על פי שלא התכוון שיפלו עליהם, שהרי נתקיימה מחשבתו להורידם מן המחוברים. ואם נתכוון שיפלו על המחוברים, אותם מים מכשירים פירות תלושים.

טז. הַמְרַעִיד⁷³ אֶת הָאֵילָן⁷⁴ וְנָפַל עַל חֲבֵרוֹ, או סוּכָה⁷⁵ וְנָפְלָה עַל חֲבֵרְתָּהּ, וְתַחְתֵּיהֶן יִרְעִים וְיִרְקוֹת מִחֲבָרִים לְקַרְקַע, וְנָפְלוּ הַמַּיִם עַל הַפְּרוֹת הַמְּחַבְּרִין שֶׁתַּחְתֵּיהֶן - אוֹתָן הַמַּיִם שֶׁבְּזִרְעֵים וְשֶׁבְּיִרְקוֹת אִינָן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן⁷⁶.

73) שם משנה ג. 74) בכוונה להשיר מים. 75) פירוש, ענף, מלשון המקרא (שופטים יוד, מט): ויקחו איש שוכה. 76) ואינם מכשירים את הנוגע בהם, מפני שלא התכוון שיפלו על אותם זרעים. ואם נפלו על תלושים מכשירים אף על פי שלא התכוון להם (כסף משנה).

יז. שְׂמָרִים⁷⁷ שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנָּתַן עֲלֵיהֶן מַיִם⁷⁸ - כְּבָר בְּאַרְנוֹ בְּתֵרוֹמוֹת שֶׁהָרֵאשׁוֹן⁷⁹ וְהַשְּׂנִי⁸⁰ אָסוּר לְזָרִים; וְשֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּדֶק הַפִּית⁸¹ - אָף הַשְּׁלִישִׁי אָסוּר; וְשֶׁל קֹדֶשִׁי מִזְבֵּחַ - לְעוֹלָם אָסוּר; וְשֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנִי⁸² הַיְּדֵאִי⁸³ - רֵאשׁוֹן כֹּלְכַד אָסוּר⁸⁴. כִּשֶׁם שֶׁאֲמָרוּ לְעִנְיֵן אֶסְוִין, כִּן אֲמָרוּ לְעִנְיֵן הַכְּשָׁרִין. כְּגוֹן שֶׁנִּתְּמַדוּ מֵאֲלֵיהֶן⁸⁵ וְהֵיטָה בְּהֵמָה שׁוֹתֵה⁸⁶ רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן. שְׂאֵם הָיָה הָאָדָם הוּא שְׂמָסִיר הַמַּיִם הָרֵאשׁוֹנִים, אָף עַל פִּי שֶׁמֵּאֲלֵיהֶן נָפְלוּ - בֵּינָן שֶׁחֲשָׁבָן וְהִקְפִיד עֲלֵיהֶן מִכְשָׁרִין⁸⁷.

77) שמרי יין. 78) לעשות תמד. 79) התמד הראשון. 80) אחר התמד הראשון נתן מים פעם שנייה. 81) לצורך תיקונים בבית המקדש והדומה להם, לא להקרבת קרבנות על המזבח. 82) כל אדם מישראל חייב להפריש מפירותיו שני עישורים, עישור ראשון ניתן לזויים ודינו כחולין (אחר שהופרשה ממנה תרומת מעשר), ועישור שני ("מעשר שני בשנות א, ב, ד רה בכל שמיטה) הוא רכוש בעלים ונאכל רק בתוך חומות ירושלים בטהרה. ולפני הפרשות אלו הפירות הם טבל ואסורים באכילה. 83) שהופרש מטבל וודאי, להוציא מעשר שני מפירות שנקנו מעם הארץ, שאינו נאמן על המעשרות ופירותיו הם ספק מעושרים. ומלמדנו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הרי הוכשרו בלישה. (37) כר' יוסי שם. (38) במשנתנו נחלקו לענין טומאה, ורבינו סובר שהוא-הדין לענין הכשר.

ח. המְרַבֵּץ³⁹ אֶת בֵּיתוֹ וְנָתַן בוֹ חֲטִיִּים וְטָנְנוֹ⁴⁰: אִם מִחֲמַת הַמַּיִם - הַקְּשָׁרוֹ, וְאִם מִחֲמַת הַסֶּלַע⁴¹ - לֹא הַקְּשָׁרוֹ. הַמְכַבֵּס אֶת כְּסוּתוֹ בַּעֲרֻכָּה וְנָתַן בָּהּ חֲטִיִּים וְטָנְנוֹ: אִם מִחֲמַת הַמַּיִם - הַקְּשָׁרוֹ, וְאִם מִחֲמַת הַעֲרֻכָּה⁴² - לֹא הַקְּשָׁרוֹ.

(39) שם מ"ד. מרבץ — זולף מים על הרצפה כדי שלא יעלה האבק. (40) הורטבו. וכמוה מצאנו במועד קטן ו, ב: אם היתה שדה מטוננת. (41) ספגו לחלוחית עצם סלע הריצפה. [הר"ש מפרש, סלע היינו אבן הנמצאת במקום מששת ימי בראשית, ואבנים כאלו מוציאות רטיבות, ודינה כזיעת בתיים]. (42) במשנה: "מחמת עצמן", ויש גורסים "עצמה". וכך היא גירסת רבינו. [ונאמרו פירושים שונים דחוקים מאד, ומתקבל על הדעת פירושו של הראב"ד בהשגותיו כאן, שאם נתן החיטים בעריבה עד שיתלחלו מן המים הוכשרו, אבל אם נתן בשביל העריבה עצמה, פירוש שלא מצא מקום נוח יותר להניח בו את החיטים — לא הוכשרו. וסגנונו מוכיח, שאינו משיג אלא מפרש דברי רבינו].

ט. הַטּוֹמֵן⁴³ פְּרוֹת בְּחוּל כְּדִי שְׂרִיטְיָבוֹ - הַקְּשָׁרוֹ⁴⁴. הַטּוֹמֵן בְּטִיט הַנְּגוּב: אִם יֵשׁ בוֹ מִשְׁקָה טּוֹפֵחַ⁴⁵ - הַקְּשָׁרוֹ, וְאִם לֹא - לֹא הַקְּשָׁרוֹ.

(43) שם. (44) שאין חול בלי מים שנבלעו בו (ר"ש). (45) נשאר בטיט לחלוחית, שתספיק להרטיב את היד הנוגעת בה.

י. הַמְרַבֵּץ⁴⁶ אֶת גִּרְנוֹ - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ⁴⁷ שְׂמָא יִקְשָׁרוּ חֲטִיִּים⁴⁸ אִם טָנְנוּ בוֹ, וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא שְׂמֵחַ⁴⁹.

(46) שם. (47) אינו מחוייב לחשוש. (48) שיניחן שם אחר-כך. (49) שישמח אם יטננו. וטעמו של דבר, מפני היובש שבגורן, המים נבלעים מהר (על-פי פירוש הרא"ש במשנתנו. וכן יש להבין גם דברי רבינו שם).

יא. הַמְלַקֵּט⁵⁰ עֵשָׂבִים כְּשֶׁהִטִּיל יוֹרֵד עֲלֵיהֶן לַחֲפוֹת בְּהֵן הַחֲטִיִּין⁵¹ - לֹא הַקְּשָׁרוֹ; וְאִם נִתְפַּנֵּן לְכָךְ⁵² - הַקְּשָׁרוֹ.

(50) שם. (51) כדי שיספגו לחלוחית שבעשבים שאינה מכשירה, אבל לא נתכוון לטל. [במשנה כתוב "להטן בהם חיטים", ופירושו ה'ברטנורא' וה'תפארת ישראל': שירטיבו, ורבינו כתב "לחפות". ונראה שהוא מפרש גם-כן את המשנה כמותם]. (52) לטל שעליהם.

יב. הַמְרַבֵּץ⁵³ אֶת בֵּיתוֹ בְּמַיִם טְמֵאִים וְנָתַן בוֹ שְׂבָלִים וְטָנְנוֹ: אִם יֵשׁ עֲלֵיהֶן מִשְׁקָה טּוֹפֵחַ⁵⁴ - הָרִי אֵלָיו טְמֵאִין, וְאִם לֹא - טְהוֹרִין.

(53) תוספתא שם פ"ב ה"א. (54) נתבאר למעלה בהלכה ט.

לֹא הַקְּשָׁרוֹ. וְאֵין אוֹמְרִין: הוֹאִיל וְהִפֵּל יוֹדְעִין שֶׁהִטִּיל יוֹרֵד¹⁷ - הָרִי זֶה בְּרֻצּוֹ; שֶׁהָרִי לֹא הֵעֵלֵם אֶלָּא כְּדִי שְׂיִמְתִּינוּ.

(13) שם מ"ב. (14) אגודות ירק. (15) גושי דבילה. (16) שיתקיימו זמן ארוך (רבינו בפירושו, ראה למעלה פי"א הי"ג). (17) בלילה. [והר"ש מפרש, שיתלחלו מאליהם מן הלחלוחית שתצא מהם, שאינה מכשירה].

ד. הַמּוֹלִיף חֲטִיִּין¹⁸ לְטַחֵן וְיָרְדוּ עֲלֵיהֶן גְּשָׁמִים, אִם שְׂמֵחַ¹⁹ - הַקְּשָׁרוֹ. הָיוּ זֵיתָיו נְתוּנִין בְּגַג וְיָרְדוּ עֲלֵיהֶן גְּשָׁמִים, אִם שְׂמֵחַ - הַקְּשָׁרוֹ. הַחֲמָרִים²⁰ שֶׁהָיוּ עוֹבְרִים בְּנֶהַר וְנָפְלוּ שָׁקִיחַן בְּמַיִם וְהֵעֵלוּם, אִם שְׂמֵחַ - הַקְּשָׁרוֹ הַפְּרוֹת, וְהַמַּיִם שֶׁעַל הַשָּׁקִיחַן הֵנָּם תְּלוּשִׁין בְּרֻצּוֹן²¹, שֶׁהָרִי שְׂמֵחַ²².

(18) שם פ"ג מ"ה. (19) חטים שריות במים, מוציאות קמח יותר לבן. ואם הוא שמח, גילה דעתו שהוא מרוצה מהרטבתו. (20) מוליכי חמורים טעונים שקים מלאים תבואה. (21) ומכשירים פירות אחרים שיגעו בהם. (22) ואף-על-פי ששמחו על שהורטבו הפירות ולא על הרטבת השקים.

ה. שֶׁק²³ שֶׁהוּא מְלֵא זְרַעוֹנִים וְנָתַן עַל גַּבֵּי הַנְּהָר²⁴ אוֹ עַל פִּי הַבּוֹר אוֹ עַל מַעְלוֹת²⁵ הַמַּעְרָה²⁶ וְשָׂאבוּ²⁷ הַקְּשָׁרוֹ.

(23) שם מ"א. (24) ולא בנהר ממש אלא במקום קרוב מאוד למים. (25) מדריגות שיורדים בהן למערה. (26) שיש בה מים, ועל המדריגות עצמן אין מים. (27) ספגו מים מן האוויר הרטוב.

ו. חֲבִית²⁸ שֶׁהִיא מְלֵאָה פְּרוֹת שֶׁנִּתְּנָה בְּתוֹךְ הַמִּשְׁקִין²⁹, אוֹ מְלֵאָה מִשְׁקִין שֶׁנִּתְּנָה בְּתוֹךְ הַפְּרוֹת³⁰, וְשָׂאבוּ³¹ - הַקְּשָׁרוֹ. בְּאֵילוֹ מִשְׁקִין אָמְרוּ? בְּמַיִם וּבְיֵין וּבְחֲמָיִם³²; אֲבָל שְׂאָר הַמִּשְׁקִין³³ אֵין מִשְׂאָבִין³⁴ מִן הַחֵרֶס כְּדִי שְׂיִקְשָׁרוּ הַפְּרוֹת שֶׁבְּצֵדָן.

(28) שם מ"ב. סתם חבית היא של חרס. (29) ולא שקעה כולה במשקין ולא נכנסו לתוכה. (30) והפירות נוגעים בדופני החבית מבחוץ. (31) את הלחלוחית המתמצה דרך דופני החרס. (32) של יין. (33) חמשה המשקין האחרים המכשירים. (34) אינם חודרים דרך דופני החבית.

ז. הָרוֹדֵה³⁵ פֶּת חֲמָה וְנִתְּנָה עַל פִּי חֲבִית שֶׁל יֵין: אִם הָיְתָה פֶּת חֲטִיִּין - לֹא הַקְּשָׁרָה³⁶; וְאִם הָיְתָה שֶׁל שְׂעוּרִים - הַקְּשָׁרָה, מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׂעוּרִים שׂוֹאֲבוֹת³⁷. וְכֵן אִם הָיְתָה³⁸ הָיְתָה טְמֵאָה וְהָיְתָה פֶּת חֲטִיִּים - טְהוֹרָה; וְאִם הָיְתָה שְׂעוּרִים - נְטֵמָאָה, מִפְּנֵי שֶׁשְׂאָבָה מִשְׁקִין טְמֵאִין.

(35) שם מ"ג. רודה — מוציא פת מן התנור. (36) המדובר בנילושו במי פירות, שאינם מכשירים, אבל כשנילושו במים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהמה, אינו מועילה להכשירם אחר שנעשו מאכל אדם. (75) הוכשרו במשקה טופח שעליהם. תוספתא עוקצין פ"ג ה"א.

~ יום חמישי ו' אדר ~

פְּרָק הַמְּשָׁה עֶשְׂרִי

1) יבאר המים שמטמאים ומתטמאים לרצון ושלא לרצון ואותם שאין מטמאים אלא לרצון. המים שהם בחזקת טהרה בימות הגשמים או כשפסקו. גבא שנפל לתוכו יין או חלב או דבש או שמן. מי תמצית שלא פסקו. ומי שהיה אוכל תרומה בידים טמאות והכניס ידו לתוך פיו. ודין האשה שהיתה אוכלת תרומה שאינה מוכשרת והיתה גורפת התנור הטמא והכה הקוץ ויצא ממנה דם וכו'.

א. מים ש**בפְּלִים**² - מתטמאין בין לרצון בין שלא לרצון, ומטמאין אכלים וכלים³ בין ש**נִפְּל** עליהן ברצון בין שלא נפל עליהן ברצון. אכל מים ש**בְּפְרָקְעוֹת**, כגון מי בורות⁴ שיחיו⁵ ומְעֵרוֹת⁶ ומי גבאים⁷ שאין בהם ארבעים סאה⁸ - אין מתטמאין אלא לרצון ואין מטמאין אלא ברצון. כיצד? מים ש**בְּפְרָקַע** שאין בהן ארבעים סאה, בין שהיו שאובין⁹ בין שאינן שאובין¹⁰, ש**נִפְּל** לתוכן המת או שהלך בהן הטמא - הרי אלו טהורין¹¹. אכל אם שתה מהן אדם טמא או שמלא מהן בכלי טמא או ש**נִפְּלוּ** לתוכן משקין טמאין ברצון - הרי אלו טמאין ואף על פי שהן ב**פְּרָקַע**. שתה מהן טהור אחר ש**נִטְמָאוּ** ב**פְּרָקַע** או שמלא מהן בכלי טהור - נטמא השותה¹² ונטמא הכלי, שהרי ברצון שתה או מלא. נפל¹³ לתוכן¹⁴ כפר של תרומה - הרי הוא טהור כשהיה, שאין מתטמאין¹⁵ אלא לרצון. לפיכך, אם הדיח ידו והוציא הכפר - נטמא הכפר במים ש**בִּידוֹ**, שהרי הן ברצון¹⁶.

2) מקוואות פ"א מ"ב. 3) נתבאר בפ"ז מהל' אבות הטומאות ה"א, שחכמים גזרו על המשקין שיטמאו כלים, ועל אוכלין לא גזרו. 4) בור עגול ועמוק. 5) ארוכים וצרים. 6) מקורות, מכוסות מלמעלה. 7) גומא לא עמוקה שנתקצבו בה מים. 8) ואם יש בהם ארבעים סאה, יתבאר דינם בהל' מקוואות פ"ט. 9) ששאבו מים בכלים ושפכום לתוכם. 10) שנמשכו מנהר או שנקווה בהם מי גשמים. 11) אף-על-פי שעבר מרצון, לא נטמאו המים מפני שהוא התכוון להגיע לצד השני, אבל אינו מעוניין בנגיעה במים, והרי זה דומה לעבר בנהר שבפ"ג ה"ה. 12) נתבאר בפ"ח מהל' אבות הטומאות ה"י"א, שהשותה רביעית משקין טמאים נטמא גופו מדרבנן. 13) מעצמו. 14) למים שנטמאו. 15) צ"ל שאין מטמאין. 16) [הראב"ד הקשה, למה צריך כאן רצון, הלא המים שבידו הם תלושים, ותלושים מטמאים בין לרצון ובין שלא לרצון, כמו שכתב רבינו בתחילת הלכה זו? אמנם הראב"ד

יג. הנוער⁵⁵ אגדה של ירק שהיו עליה משקין וירדו מצד העליון לצד התחתון - לא הכשר⁵⁶.

55) מנענע את האגודה, כדי להוריד את המים שעל הירקות (שם מ"א מ"ד). 56) מכיוון שהוא התכוון שירדו לגמרי מן הירק, הרי לא נעשית מחשבתו.

יד. המעלה⁵⁷ שקין מלאין פרות מן הנהר ונתנן זה על גבי זה⁵⁸ - הכשר התחתון במים שירדו לו מן העליון, שהרי ברצונו הניח זה על גבי זה.

57) שם. 58) וידע שהמים משק העליון ירדו לתחתון.

טו. הנופח⁵⁹ בערשים לבדקן אם הן פות⁶⁰ והזיעו - הכשרו בהבל פיו, מפני שהוא מתולדות המים⁶¹. וכן האוכל שמשמין⁶² באצבע - הכשרו במשקה פיו ושעל אצבעו.

59) שם מ"ו. 60) המדובר בערשים טחונות, והוא בודק אותן לדעת אם הן נוחות להתבשל ונופח עליהן, ואם הן מתלחלות מהר, סימן שהן סופגות את ההבל ויספגו מהר גם את מי הבישול (רבינו בפירושו למשנתנו). 61) שדינן כמים לענין הכשר, כמבואר למעלה פ"ה ה"ב. 62) הרוצה לאכול שומשמן, מלחלה אצבעו ברוק שבפיו ומניחה עליהם והם נדבקים בו, ואחר-כך מכניס אצבעו לפה ומורידם.

טז. נשף⁶³ באכל ונפל האכל - הרי המשקה שעל האכל שלא לרצון⁶⁴. היה אוכל זיתים פצועים⁶⁵ ותמרים רטובות וכל שהוא רוצה למץ את גרעינתו⁶⁶, ונפל⁶⁷ מפיו - הרי המשקה שעליו ברצון⁶⁸. היה אוכל זיתים גובין ותמרים יבשות וכל שאינו רוצה למץ את גרעינתו, ונפל מפיו - הרי המשקה שעליו שלא ברצון.

63) טבול-יום פ"ג מ"ו. 64) ואינו מכשיר את הפירות שיגעו בו, מפני שאינו רוצה שרירי ירטיב את פיסת הלחם לפני שתגיע לפיו וילעוס. 65) והם רטובים מהשמן שבהם. 66) כדי להוציא ממנו מעט הלחוחית שבו. 67) הגרעין. 68) מפני שאי-אפשר למוץ מבלי להרטיבו בריר שבפיו, החשיבו ונעשה משקה, ולפיכך מכשיר את הפירות שנגעו בו לרצונו.

יז. עלשין⁶⁹ שלקטן⁷⁰ לבהמה⁷¹ והדיחן⁷², וחשב עליהן לאדם אחר כך - כפר בארנו⁷³ שהן צריכים הכשר שני⁷⁴. ואם היה עליהן משקה טופח כשהחשב עליהן לאדם - הרי אלו מְשֻׁרִין⁷⁵.

69) מין עשב שבעיקרו הוא מאכל בהמה, ויש בני אדם שאוכלים אותו, ובלשונות לעז רבות נקרא "ציקוריה". 70) ברייתא חולין קכח, ב. 71) כדי לאאכילם לבהמה. 72) ולא הוכשרו, מפני שמאכל בהמה אינו מקבל טומאה. 73) למעלה פ"ג ה"ג. 74) ההדחה בזמן שהיו מאכל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

33) כגון חמור או סוס, ואפשר שאדם הגיע לגבא ברכיבה.
34) גדיים וטלאים. 35) בעצמה, בלי ליווי הרועה.

ד. חֲזַקְתָּ 36 טֵיט וּגְמוּמִיּוֹת 37 שֶׁבִפְתָּחֵי חַנִּיּוֹת 38 בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים בְּשַׁעַת הַגְּשָׁמִים שֶׁהֵן טְהוּרִין 39; פְּסָקוֹ הַגְּשָׁמִים - הֲרִי הֵן כְּמִי שְׁפִיכוֹת 40. וְשֶׁבִשְׁוֹקִין 41 - הוֹלְכִין בְּהֵן אַחַר הָרֵב. גָּבֵא שֶׁנֶּפֶל לְתוֹכוֹ יִיזָן 42 או חֲלָב או דָבֶשׁ - הוֹלְכִין בּוֹ אַחַר הָרֵב. נֶפֶל לְתוֹכוֹ שְׁמֹן 43, אִף עַל פִּי שֶׁהֶקְפִּיאָהוּ 44 - הֲרִי זֶה 45 מִתְטַמֵּא וּמִטַּמֵּא שְׁלֵא כְרָצוֹן, לְפִי שְׂאֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְצִאֵת יָדֵי צִחְצֻחִית 46.

36) תוספתא, שם. 37) גומות. 38) החנוונים, וגם הבאים לחנות - שופכים שם מים עכורים. 39) חזקה (מתקבל על הדעת וקרוב לוודאי) שהם טהורים, מפני שמי הגשמים מרובים ומבטלים אותם, ואפשר שגם מעבירים אותם. 40) שנתבאר דינם למעלה בפ"ב הכ"ו. 41) הגר"א גורס בתוספתא "שבשווקים", ונראה שגם בדברי רבינו כאן הוא גורס כך. 42) שם ה"ב. 43) טמא, ושמן אינו מתערב במים. 44) על-ידי צינון והסירוהו מעל המים. 45) הגבא. 46) אי-אפשר שלא יישארו במים צחצוחי (טיפות זעירות) שמן, והם מטמאים גם שלא לרצון (ראה הלכה הבאה).

ה. שְׁמֹן וְשֶׂאֵר הַמִּשְׁקִין חוּץ מִן הַמַּיִם - הֲרִי הֵן בְּקִרְקַע כְּמוֹת שֶׁהֵן בְּפִלִים 47, דִּין אֶתְדּוּ הוּא 48.

47) זה למד רבינו מדין שמן שהקפיאוהו שבהלכה הקודמת.
48) דינם בקרקע כדין מים שבכלים, שנתבאר בה"א מפרק זה.

ו. מִי תִמְצִית 49 שְׁלֵא פְּסָקוֹ 50, אִף עַל פִּי שְׂאִין בְּהֵן אַרְבָּעִים סָאָה, הוֹאִיל וְהֵם בְּקִרְקַע וְהֲרִי הַמַּיִם נִמְשְׁכִין וְכֵאֵין לָהֶן - אֵינֶן מְקַבְּלִין טַמְאָה, וְאִף עַל פִּי שֶׁשְׂתָּה מֵהֵן הַטַּמֵּא וּמֵלֵא מֵהֵן בְּכִלֵי טַמֵּא או נִתֵן לְתוֹכָן מִים טַמֵּאִים - הֲרִי הֵן טְהוּרִין לְכָל דָּבָר.

49) משנה, מקוואות פ"א מ"ו. 50) שמי גשמים וזוחלים עוד מן ההרים ונמשכים (דין מי תמציות שפסקו, נתבאר למעלה ה"ב).

ז. מִי שֶׁהִיא 51 אוֹכַל תְּרוּמָה פְּנִידִים טַמְאוֹת, פְּגוֹן דְּבִלָּה שְׁלֵא הִכְשָׁרָה 52, וְהַכְּנִיס יָדוֹ לְתוֹךְ פִּיּוֹ לְטַל צְרוּר 53; אִם הִפְךָ 54 - נִטְמֵאת הַדְּבִלָּה בְּרִירוֹ; שֶׁהִרִי נִטְמֵא בִיד 55, מִפְּנֵי שֶׁעָקַר 56. וְאִם לֹא הִפְךָ - טְהוּרָה; שֶׁהִמְשִׁקָּה שֶׁבִפִּי קָדָם שֶׁהִפְכָנוּ אוּ מְצַצְנוּ לְהוֹצִיאָו דוּמָה לְמִים שְׁלֵא נִתְּלָשׁוּ אֶלָּא הֵן עֲדִין בְּקִרְקַע, שְׂאִין מִתְטַמֵּאִין וְאֵין מִטַּמֵּאִין 57 אֶלָּא בְּרָצוֹן, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹן 58, וְזֶה אֵין רְצוֹנוֹ אֶלָּא לְטַל הַצְּרוּר. הִיא פּוֹנְדִיּוֹן 59 לְתוֹךְ פִּיּוֹ 60 וּפְשֻׁט יָדוֹ לְטַל וְהַדְּבִלָּה בְּתוֹךְ פִּיּוֹ, אִם הִנִּיחוֹ לְצַמֵּאוֹ 61 -

לשיטתו שאל כענין, אבל רבינו ישיב כהלכה לשיטתו (למעלה פי"ב ה"ג) שמשקין אינם נקראים תלושים אם לא נתלשו ברצון, ומה שכתב בתחילת ההלכה "מים שבכלים", הכוונה למים שנתלשו ברצון. ואפשר גם לפרש שמדובר כאן במים טהורים, ומה שאמר נטמא, פירושו - הוכשרה (ראה כסף-משנה, ולא נתבאר לי דבריו).

ב. מִי גָבֵאִים 17 וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן מִמֵּים שֶׁבְּקִרְקַעוֹת, פְּגוֹן מִי בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמְעָרוֹת וּמִי תִמְצִית 18 שֶׁפְּסָקוֹ 19 וּמִקְנָאוֹת 20 שְׂאִין בְּהֵן אַרְבָּעִים סָאָה שֶׁנִּטְמָאוּ 21, וְיָרְדוּ לָהֶם גְּשָׁמִים וְרִבּוּ מִי גְשָׁמִים עֲלֵיהֶם, אִף עַל פִּי שְׁלֵא שֶׁטְפוּ 22 - הֲרִי הֵן טְהוּרִין 23. לְפִיכָךְ, כָּל הַמַּיִם שֶׁבְּקִרְקַעוֹת, פְּגוֹן מִי גָבֵאִים וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן, בְּשַׁעַת הַגְּשָׁמִים - הֶפֶל בְּחֻזְקַת טְהוּרָה 24.

17) שם מ"ד. 18) גשמים היורדים על ההרים והמים מתמצים (מבעבעים מכוח הזחילה) ונופלים לעמק. 19) שפסקו הגשמים, וגם הזחילה נגמרה (ברטנורא). 20) בורות מרובעים. 21) כגון ששתה מהם אדם טמא או מילא בכלי טמא. 22) לא עברו על גדוּתם. [מפירושו למשנתינו משמע שמדובר כשעברו ויש לתלות שגרפו את המים הטמאים. ונראה שחזר בו כאן]. 23) מפני שמי הגשמים מבטלים אותם כמו שנתבאר למעלה פ"ב ה"ג, בדין מי שפיקות. ואין אנו חוששים שמה שתה מהם הטמא אחר שנפלו שם גשמים ונטמאו שנית, מפני שבתקופת הגשמים אין עוברי דרכים מצויים, ומים אפשר למצוא בכל מקום, ואין להניח שעובר דרך בודד פנה לבור לשותות ממנה. 24) מתקבל על הדעת כמעט ללא ספק, שהם טהורים.

ג. פְּסָקוֹ הַגְּשָׁמִים 25 - הַקְּרוּבִין לְעִירוֹ 26 או לְדָרֶךְ טַמְאִין, שֶׁהֵן בְּחֻזְקַת שֶׁשְׂתָּה מֵהֵן הַטַּמֵּא וְשֶׁמְלָאוּ מֵהֵן בְּכִלִּים טַמְאִין 27, וְהִרְחֻקִים טְהוּרִים 28 עַד שֶׁיִּהְיֶה רֵב הָאָדָם. הַלְכוּת 29 - הֶפֶל בְּחֻזְקַת טַמְאָה, שֶׁהוֹלְכִים בְּשִׁירוֹת מְמֵלְאִין וְשׁוֹתִין מֵהֵן. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? 30 בְּגָבֵא שֶׁאֶפְשָׁר לְשׁוֹת מִמֶּנָּה; אֲבָל בְּגָבֵא שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְשׁוֹת מִמֶּנָּה 31 אֶלָּא בְּדַחַק גָּדוֹל - הֲרִי זֶה בְּחֻזְקַת טְהוּרָה, (שֶׁהֵם בְּחֻזְקַת טְהוּרִין) עַד שֶׁיִּמְצֵא מְקוֹם פְּרִסוֹת רְגְלֵי אָדָם 32 או פְּרִסוֹת רְגְלֵי בְּהֵמָה גְּסָה 33 נִפְרַת בּוֹ. אֲבָל מְצֵא פְּרִסוֹת רְגְלֵי בְּהֵמָה דְּקָה 34 - הֲרִי זֶה טְהוּר, שֶׁאֶפְשָׁר שִׁנְדָּה 35 וְשֶׁתָּה.

25) שם. 26) הגבאים והבורות הנמצאים במקום קרוב לעיר. 27) בני העיר הטמאים שתו ומילאו בכלים. 28) מפני שאין דרכם של אנשים ללכת בדרכים שנתקלקלו בימות הגשמים. 29) התחילו בני אדם רבים לעבור בדרכים. 30) תוספתא, מקוואות פ"א ה"ג. 31) בלי טורח גדול. 32) על יד הגבא, שזו הוכחה שבה לשם אדם, ויש לחוש שהיה טמא ושתה או מילא בכלים טמאים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואם מותר לגרום להם טומאה. כל ישראל מוזהרים להיות טהורים ברגל.

הרי זה הרק פֶּעֶקוּר⁶², וְנִטְמְאָת הַדְּבִילָה מִחֻמַּת מְשֻׁקָה פִּיּו שְׁנִטְמָא מִחֻמַּת יָדָיו⁶³.

א. פֶּלֶל² הָאֲגָדוֹת³ שֶׁבְּשִׁוּקִים⁴ וְכָל הַקְּמָחִים וְכָל הַסְּלֹתוֹת שֶׁבְּשִׁוּקִים בְּחֻזְקַת מְכַשְׂרִין. הָאֲגָדוֹת - מִפְּנֵי שֶׁדַּרְכָּן⁵ לְזַלֵּף הַמַּיִם עֲלֵיהֶן תָּמִיד⁶; וְהַקְּמָח וְהַסְּלֹת - לְדַתְתֵיךָ⁷ אוֹתוֹ וְאַחַר כֵּן טוֹחֲנִין אוֹתוֹ. וְכֵן חֲטִין שְׁחוּלְקִין אוֹתָן⁸ בְּרַחֲמֵם אַחַת לַשְּׂתִים וְאַחַת לְשִׁלְשׁ⁹ כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מֵהֵן מַעֲשֵׂה קְדָרָה¹⁰, פְּגוֹן הַרִיפּוֹת¹¹ וְכַיּוֹצֵא בָהֶן - הֲרִי הֵן בְּחֻזְקַת מְכַשְׂרִין בְּכָל מְקוֹם, בֵּין שֶׁל שְׁוֹקִין בֵּין שֶׁל בְּתִים¹², מִפְּנֵי שְׁלוֹתֵינָן אוֹתָן לְהִסִּיר קְלַפְתָּן.

(2) מכשירין פרק ו משנה ב. (3) ירקות קשורים יחד. (4) שהוצאו לשוק למכירה. (5) של מוכרי ירקות. (6) כדי שלא יכמשו ושיהיו נראים טריים. (7) רוחצים במים כדי להסיר קליפת החיטין ויצא קמח לבן מבהיק. (8) שוברים אותן. (9) כל חיטה נשברת לשני חלקים או לשלושה. (10) תבשיל. (11) גריסים. מלשון המקרא (שמואל-ב יז, כ) ותשטח עליו הרפות. (12) שאנשים עושים לצורכי הבית לא למכירה. אבל סתם קמחים וסלחות שבבתיים אינם מוכשרים, מפני שהטוחן חיטים לצורך עצמו אינו מקפיד כל כך על לבנונית הקמח והסולת כמו הטוחן למכירה. [במשנתנו כתוב "טמאים" ורבינו כאן מפרש - מוכשרים] (ראה הלכה הבאה).

ב. כָּל אֵלוֹ שֶׁהֵן בְּחֻזְקַת מְכַשְׂרִין - הֲרִי הֵן בְּחֻזְקַת טְמָאָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵפֵל מִמְשַׁמְשִׁין בָּהֶן וְהֵן מְכַשְׂרִין. וְעַל פֶּלֶן נֶאֱמַן עִם הָאֲרֵץ לֹמַר לֹא הִכְשְׂרוּ. וְאִין צְרִיךְ לֹמַר שְׁאָר אֲכָלִין שְׂאִין לְהֵן חֻזְקָה¹³, שְׁעַם הָאֲרֵץ נֶאֱמַן לֹמַר לֹא הִכְשְׂרוּ.

(13) שאין אנשים רגילים לשפוך עליהם מים.

ג. כָּל הַדְּגִים בְּחֻזְקַת מְכַשְׂרִין¹⁴, וְאִין עִם הָאֲרֵץ נֶאֱמַן עֲלֵיהֶן לֹמַר לֹא הִכְשְׂרוּ¹⁵. לְפִיכָּה לְעוֹלָם הַדְּגִים בְּחֻזְקַת טְמָאָה. הַדְּגִים, בֵּין שֶׁצִּדָן בְּחֶרֶם בֵּין בְּכַפּוּף בֵּין בְּמַצּוּדָה¹⁶, אִם לֹא נֵעַר אֶת הַמַּצּוּדָה עֲלֵיהֶן - לֹא הִכְשְׂרוּ¹⁷, וְאִם נֵעַר - הִכְשְׂרוּ¹⁸. וְאִין עִם הָאֲרֵץ נֶאֱמַן לֹמַר: לֹא נֵעַרְתִּי¹⁹ אֶת הַמַּצּוּדָה עֲלֵיהֶן, וְהֲרִי הֵן בְּחֻזְקַת טְמָאָה עַד שִׁיתְפוֹן לְצוּדָן בְּטַהֲרָה²⁰.

(14) מובן מאליו, שהמדובר בדגים מתים, שהרי בעל חי אינו מקבל הכשר ולא טומאה, והוכשרו מפני המים שנשארו עליהם לאחר שהוצאו מן המים ומתו. (15) במשנתנו אמרו: "כל הדגים בחזקת טומאה ... וכל הציר בחזקת טומאה, ועל כולן עם הארץ נאמן לומר שהורין הן חוץ מן הדגה". ופירוש שם רבינו, דגה הוא מין דגים שבזמן המשנה היה ידוע בשם זה, ומפירושו זה יוצא שעל דגים אחרים נאמן עם הארץ לומר לא הוכשרו, אולם כאן כתב שעל כל

(51) כלים פ"ח מ"י. (52) ולא נפסלה בנגיעת ידו. (53) הרגיש בצרור שנלחץ לתוך הדבילה. (54) בידו את הדבילה שבפיו, ומתוך כך הזיז את הריר ממקומו. (55) הריר נטמא בנגיעת היד, והוא מטמא את הדבילה אף-על-פי שלא הוכשרה לפני כן, שההכשר והטומאה באים כאחת כמו שנתבאר למעלה פ"ו ה"ה. (56) את הריר. ואפילו דבילה חולין מתטמאה אף-על-פי שידיים אינן מטמאות את החולין. והטעם, מפני שידיים עושות את המשקין ראשון לטומאה לטמא אפילו חולין מגזירת י"ח דבר (פ"ה מהל' אבות הטומאות ה"י (ראה השלמות שם) ופ"י ה"ו). ונקט תרומה לרבותא של הבבא הבאה, שאם לא הפך 'אפילו תרומה לא נטמאה' (ראה השלמות). (57) וגם אינם מכשירים. (58) למעלה בה"א. (59) מטבע של מתכת. ולא דווקא פונדיון אלא כל מטבע שהוא של מתכת. (60) בפיו (משנה, שם). (61) צמא היה ולא נמצאו מים תחת ידו, והכניס המטבע לתוך פיו, כדי לגרות את בלוטות הרוק שתוציאנה כמות רוק למעלה מהרגל. (62) מפני שהוציאו בכוונה (ע"פ פירושו למשנתינו). (63) כמו שנתבאר למעלה בדין נטילת צרור.

ח. הָאֲשֵׁה⁶⁴ שֶׁהִיָּתָה אוֹכֵלֶת אֲכָלִין שֶׁל תְּרוּמָה⁶⁵ שְׂאִינָן מְכַשְׂרִין, וְהִיָּתָה גוֹרְפֶת⁶⁶ אֶת הַתְּנוּרַת הַטְּמָא⁶⁷, וְהִפָּה הַקּוֹץ וְיִצֵּא מִמֶּנָּה דָם, וְיִצְעָה אֶצְבָּעָה מִפְּנֵי הַדָּם, או שְׁנֹכְוִית וְנִתְנָה אֶצְבָּעָה בְּפִיהָ - נִטְמָאֵת הַתְּרוּמָה שֶׁבְּפִיהָ, שֶׁהִי רְצוּנָה לְהוֹצִיא הַמְשֻׁקָה⁶⁸ מִפִּיהָ וְלַעֲקוּרָהּ בְּמַצִּיצַת אֶצְבָּע.

(64) שם מ"א. (65) גם בחולין הדין כך, כמו שכתבנו בהלכה הקודמת, ונקט תרומה אגב ההלכה הקודמת. ראה השלמות להל' אבות הטומאות פ"ח ה"ו. ומדובר באשה טהורה, ונקט אשה מפני שאין דרכם של אנשים לגרוף תנורים. [בבא ראשונה במשנתנו מלמדת דין אשה שנטף חלק מדדיה לתנור טהור, ומדובר באשה טמאה (רבינו הביא דין זה למעלה פ"י ה"ה). ובבא שניה - הדין שלפנינו כאן - מדבר במקרה הפוך, שהאשה טהורה והתנור טמא (רבינו בפירושו למשנתינו)]. (66) מוציאה את הגחלים. (67) ונטמאו ידיה באויר התנור, אבל גופה לא נטמא, שכלי חרס אינו מטמא אדם. (68) הרוק. נימוק זה נמשך לנכווית, אבל בדין הכה הקוץ, הדם מטמא את התרומה (על-פי פירושו למשנה).

~ יום שישי ז' אדר ~

פְּרָק שִׁישָׁה עֶשְׂרִי

(1) יבאר הדברים שהם בשווקים בחזקת מוכשרים ובחזקת טומאה. ודין הדגים והציר שהם בחזקת הכשר. ואם נאמן עם הארץ עליהם לומר שלא הוכשרו. מי פירות שנתערבו בשאר משקים. והלוקח ציר מעם הארץ. הפירות בכל מקום, אם הם בחזקת טהרה. החולין אם יש בהם איסור טומאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנתערבו בהם מים כל שהם הכל משקה. ומעתה תבאר בנקל גם הבבא הראשונה: "כל הציר בחזקת מוכשר". המדובר כאן (וכן במשנה שאמרו: כל הציר בחזקת טמא) בציר רגיל שנעשה על המים, וקיבל רבינו דעתו של ריש לקיש בשם רבי יהודה נשיאה (שם כב, א) שחוששים שמא נתן עם הארץ יותר ממחצה מים וצריך השקה (וכמותו פסק רבינו בפירוש לקמן בהלכה ה), בניגוד לדעת רב נחמן, שאין עם הארץ נותן יותר ממחצה. ובהתאם לכך יתפרשו יפה דבריו בכל הדינים הבאים. ויש לציין, שהראב"ד כאן מדבר בלשון רכה בלי כל מלה של ביקורת, אלא מעיר שבגמרא שם פירשו אחרת, ויש לראות בזה כעין הודאה, שאפשר לפרש גם כרבנן. (26) שמא נגע בו עם הארץ. (27) לציר הטהור שיודעים שאין בו מים כלל. (28) שהם משקין המכשירים ומקבלים טומאה. (29) אם רוב ציר אינו מכשיר ואם רבו המשקין המכשירים – מכשיר. דין זה שנינו בתוספתא מכשירין פרק א הלכה ה בנתערבו במי פירות, ורבינו למד מזה לעניין ציר. (30) המכשירים, חוץ למים. (31) תוספתא שם. גירסת רבינו שם: "וחכמים אומרים, אפילו נפל לתוכן מים כל שהן – טמאים, ופסק כמותם.

ה. הלוקח ציר מעם הארץ³² - משיקו במים³³ וטהור. שאם היה רב הציר מים - הרי המים מטהרין במקוה; ואם היה רבו מלח של דגים³⁴ - אינה מקבלת טמאה, והמים שבה בטלו במיעוטן. במה דברים אמורים? לטבל בהן פת; אבל לקדרה³⁵ - מצא מין את מינו³⁶ ונעור³⁷, ונמצאו רב המים טמאים, שהמיעוט שהיה בציר לא טהר במקוה³⁸.

(32) ואפשר שיש בו יותר ממחצה מים. (33) מים טמאים מתטהרים אם משקעים את הכלי במקוהו כשר עד שמימיו צפים ועולים על המים הטמאים, וזה נקרא השקה (ראו למעלה פרק ב הלכה כ"א). (34) צריך להיות מליחה של דגים, פירוש ציר ומלח. כסף משנה. (35) לתבשיל שיש בו מים. (36) המים שבציר מצטרפים עם המים שבקדירה. (37) מתעורר. [רבינו גרשום מפרש – נסתלק, והכוונה שהביטול נסתלק]. (38) משום שבטלו במיעוטם ולא היה עליהם תורת מים כלל. יוצא מזה דבר מוזר קצת: אם היו מים טמאים מרובים על הציר אפילו הוסיף אחר ההשקה קצת מים, התערובת נשארה בטהרתה ואם היו מים טמאים מועטים והוסיפו עליהם אחר ההשקה מים טהורים – נטמאה כל התערובת.

ו. הפרות בכל מקום בחזקת טהרה, אפלו היה המוכר עובד פוככים, עד שידע שהכשרו או שיהיו מדברים שחזקתן מכשירין.

ז. האוג³⁹ בכל מקום בחזקת טמאה⁴⁰. וכן פל הקשוואין⁴¹ והדלועין והתלויות בגמי על פתחי חניות⁴² - בחזקת מכשירין וטמאין⁴³.

(39) רבינו בפירושו למסכת פאה פרק א משנה ה כותב: מין צמח שמעבדין בו עורות ויש לו אשכולות כאשכולות הגפן

דגים אינו נאמן, וברור שהוא מפרש את המונח "דגה" כשם כולל לכל מיני דגים, כלשון הכתוב (שמות ז, יח): והדגה אשר ביאור תמות, וחזר בו מפירושו למשנה, רבינו אינו מפרש כאן למה אין עם הארץ נאמן על דגים כשם שהוא נאמן על הפירות, במשנתנו נימקו "מפני שמפקדין אותם אצל עם הארץ", ורבינו לא פירש שם כלום. והר"ש מפרש, שהרי נהגו חברים להפקיד פירות שלא הוכשרו אצל עם הארץ ומזה ראייה שהם נאמנים לומר לא הוכשרו, אבל דגים לא נהגו להפקיד אצלו. (16) חרם, כפיף ומצודה הם מיני רשתות ומכמורות לצידת דגים (תוספתא מכשירין פרק ג הלכה ז). (17) מפני שהמים שעליהם לא נתלשו ברצון. (18) מכיוון שעקר את המים ממקומם. (19) מפני שדרך שולי דגים לנער. (20) כדי למוכרם לאוכלי חולין בטהרה, ובמקרה זה הוא נשמר מלנער.

ד. פל²¹ הציר²² בחזקת מכשיר²³. וציר טהור שנופל לתוכו מים פל שהם - הרי הכל משקה, ומכשיר ומתטמא²⁴ טמאת משקין²⁵. לפיכך חזקתו טמא²⁶. נפל לתוכו²⁷ יין דבש וחלב²⁸ - הולכין אחר הרב²⁹. וכן מי פרות שנתערבו בשאר המשקין³⁰ - הולכין אחר הרב. נתערבו במים פל שהן - הרי הכל משקה, ומתטמא טמאת משקין ומכשיר³¹. וציר הגבים טמאים אינו מכשיר, אבל מתטמא טמאת משקין.

(21) משנה שם פרק ו, ח. (22) המתמחה מדגים. (23) פירוש, אם יגע בטומאה – ייטמא, כמו אוכלין שהוכשרו, ואף על פי שציר נקי אינו מקבל טומאה (בכורות כב, א), חוששים אנו שמא נתנו בו מים, וציר שנתערב בו מים מקבל טמאה. והמדובר בציר של עם הארץ, שאינו נאמן על הטהרות. (24) כשיגע בטומאה. (25) כרבי אליעזר בן יעקב במשנתנו. מלשון רבינו כאן משמע שמעט מים שנפלו לציר עושים את כל הציר משקה לקבל טמאה ולהכשיר. והראב"ד משיג ואומר שזה נגד גמרא ערוכה (שם כג, ב). רב נחמן אומר שם בפירוש, שאם לא רבו המים על הציר – אינו משקה, ודברי רבי אליעזר בן יעקב מתפרשים שם בציר של עמי הארץ, שעמי הארץ חשודים לתת מים בציר עד מחצה על מחצה, וכשהחבר מוסיף כל שהוא מים הרי רבו על הציר ולפיכך נעשו משקה. ותמיהה נוספת, שהרי רבינו כותב בהלכה ה שאם היה רוב ציר בטלו המים במיעוטם, ונמצאו דבריו סותרים אלה את אלה. וישוב נכון לדברי רבינו ימצא אם נדייק יפה בפירושו למשנתנו. כתב שם: "שעשיית הציר הוא על ידי משקה", פירוש, הציר אינו מיץ הדגים לבדו, אלא שופכים עליהם מים ומוסיפים עליהם מלח ומתמחה רטיבות מן הדגים, ותערובת זו היא ציר רגיל. ולאחר מכן מוסיף רבינו וכותב: "אמנם יהיה הציר טהור, כשמוציאים הציר על ידי מלח או פירות שאינן מוכשרין (צריך להיות "מכשירין"). ברור, שהוא מפרש "ציר טהור" שאמר רבי אליעזר בן יעקב בציר שנעשה בלי כל תערובת מים ואם נתן בציר זה קצת מים הם מכשירים ומתטמאים. ומובן שכך יש לפרש גם דברי רבינו כאן. ורבינו לשיטתו (לקמן בהלכה זו עצמה), שמי פירות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"כָּל יִשְׂרָאֵל מְזַהְרִין לְהִיּוֹת טְהוּרִים בְּכָל רֵגֶל, מִפְּנֵי שֶׁהֵם נִכְוָנִים לְכַנֵּס בְּמִקְדָּשׁ וְלֵאכֹל קִדְשִׁים וְכוּ'".

דייקו האחרונים בלשונו שכתב "שהם נכונים" ולא שהם חייבים וכד' כי לשיטתו החיוב אינו משום שחייבים להיכנס לצורך הבאת קרבנות אלא שהוא גילוי מילתא בנוגע לזמן החיוב מכיון שזהו זמן שחייבים בו להיכנס למקדש, הרי שאז צריך להיות טהור.

אבל רש"י בפרשת בא דיבור-המתחיל מקרא קודש, כתב: "...קרא אותו קודש לאכילה ושת"י וכסות". והנפק"מ ביניהם, שלרש"י א: החיוב הוא רק במועד ולא בכל הרגל, מה שאין כן להרמב"ם הוא גם בחול המועד. ב: לרש"י גם ראש השנה ויום הכיפורים נקראו רגלים וגם בהם יש חיוב לטהר עצמו. ג: לרש"י החיוב הוא מעצם קדושת יום-טוב וצריך להיות כל זמן הרגל גם כשאינו אוכל ושותה.

(על פי לקו"ש חל"ב ע' 63)

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

53) שם הלכה י: "אחרים אומרים, ובנבלתם לא תגעו, יכול (יכולים היינו לפרש), אם נוגע אדם ילקה את הארבעים, תלמוד לומר (ויקרא יא, כד): ולא לה טמא".

יא. הטמא והטהור יחדו. מפי השמועה⁵⁴ למדו⁵⁵, שהטמא והטהור אוכלין בקערה אחת. אכל לא יאכל הבעל עם אשתו בקערה אחת פשתיה נדה, ולא ישתה עמה⁵⁶, ולא תמזג לו את הפוס, כמו שבארנו. ולא יאכל הזב עם הזבה, מפני הרגל עברה⁵⁷, שזמא יבעל.

54) תלמיד מפי רבו, ורבו מרבו עד משה רבינו מפי הגבורה. 55) לדרוש מהכתוב הזה. 56) מכוס אחת. 57) שלא יבוא לידי עבירה חמורה לבוא על הזבה.

יב. אף על פי שמתר לאכל אוכלין טמאין ולשתות משקין טמאים, חסידים הראשונים היו אוכלין חלין בטרה ונזהרין מן הטמאות פלן כל ימיהם, והן הנקראים פרושים. ודבר זה קדשה יתרה היא ודרך חסידות, שיהיה נבדל אדם ופורש משאר העם, ולא יגע בהם ולא יאכל וישתה עמיהם. שהפרישות מביאה לידי טהרת הגוף ממעשים הרעים, וטהרת הגוף מביאה לידי קדשת הנפש מן הדעות הרעות, וקדשת הנפש גורמת להדמות בפשיטה; שנאמר: והתקדשתם והייתם קדשים, פי קדוש אני יי מקדשכם⁵⁸.

58) רבינו הקפיד לסיים כל ההלכות שבספר טהרה בלשון קדושה וטהרה.

בריה רחמנא דסייען

ויאכלו. 40) מפני שמרטיבים את פירותיו במים. 41) כל מיני דלעת. 42) החנוונים תולים על פתחי חנויותיהם דוגמאות פירות וירקות הנמצאים למכירה. 43) ידי עוברים ושבים ממשמשים בהם ולפעמים ידיהם רטובות. ויש לחשוש גם לטל הנופל עליהם ומכשירם לקבל טומאה והחנווני לא הרגיש בו.

ח. כל הפתוב בתורה ובדברי קבלה מהלכות הטמאות והטהרות - אינו אלא לענין מקדש וקדשיו ותרומות ומעשר שני בלבד, שהרי הזהיר את הטמאין מלכנס למקדש או לאכל קדש או תרומה ומעשר בטמאה; אבל החלין⁴⁴ - אין בהן אסור כלל⁴⁵, אלא מתר לאכל חלין טמאין ולשתות משקין טמאים. הרי נאמר בתורה: והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל. מפלל שהחלין מתרין, שאינו מדבר אלא בבשר קדשים. אם כן, מפני מה נאמר: הראשון שבחלין - טמא, והשני - פסול? לא שיהיה אסור באכילה, אלא למנות ממנו לתרומה ולקדש: שאם נגע שני של חלין בתרומה - פסלה⁴⁶ ועשאה שלישי; וכן אם נגע באוכלין של קדש - טמאן ועשאן שלישי, כמו שבארנו; וכן האוכל אכל שני של חלין, אם נגע בתרומה - פסלה⁴⁷.

44) שנטמאו. 45) לאכלם. 46) נתבאר כבר כמה פעמים שדבר שנפסל אינו פוסל כיוצא בו בנגיעתו, ודבר שנטמא פוסל או מטמא (הלכות אבות הטומאות פרק י"א הלכה א). 47) נתבאר (שם פרק ח הלכה י'), שחכמים גזרו פסול הגוף על האוכל שני של חולין.

ט. כשם שמתר לאכל חלין טמאים ולשתותן, כך מתר לגרם טמאה לחלין שבארץ ישראל⁴⁸. ויש לו לטמא⁴⁹ את החלין המתקנין⁵⁰ לכתחלה⁵¹. וכן מתר לאדם לגע בכל הטמאות ולהתטמא בהן. שהרי הזהיר הפתוב את בני אהרן ואת הנזיר מהתטמא במת. מפלל שפל העם⁵² מתרין, ושאר פהנים ונזירים מתרין להתטמא בשאר טמאות חוץ מטמא מת.

48) אפילו חולין שאינם מתוקנים. 49) מותר לו לטמא. 50) שהפרישו מהם תרומה ומעשר. 51) מזה יוצא שחולין שאינם מתוקנים אסור לטמאם לכתחילה, אבל מותר לגרום להם טומאה, כלומר אינו מחוייב להיזהר מדברים העשויים לגרום להם טומאה. 52) שאינם כהנים.

י. כל ישראל מזהרין להיות טהורים בכל רגל, מפני שהם נכונים לכנס במקדש ולאכל קדשים. וזה שנאמר בתורה: ובנבלתם לא תגעו - ברגל בלבד. ואם נטמא - אינו לוקה⁵³. אכל בשאר ימות השנה - אינו מזהר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אתה מרבה כל בהמה וחייה), מה תלמוד לומר "עזים"? פרט לעופות". (10 כלים פ"ז, מ"ד. שם כתוב "העז", ומפרש רבינו שהכוונה לעזניה. עוף זה נמנה בתורה (ויקרא יא, יג) בין העופות הטמאים, והוא גדול ורגילים לעשות כלים מכנפיו (ר"ש). (11) "בת היענה" מתרגם אונקלוס "בת נעימתא" (רב האי גאון). (12) בדבר המחזק ומעמיד את הכלי, שנעשה מקליפת הביצה (ראה השלמות). רבינו סובר שכלים העשויים מכנף העזניה, מקבלים טומאה גם בלי ציפוי. ולזה התכוון באמרו "בלבד", כלומר, בלי ציפוי. ולדעתו, מה שנאמר במשנה "המצופה" נמשך לביצת הנעמית בלבד. וב"תוספות יום טוב" למשנתנו מביא בשם מהר"ם (מרוטנבורג) שהמלה "המצופה" שבמשנה נמשכת גם לעזניה. (13) גזרו עליהם טומאה, מפני שהם דומים לכלי עצם אחרים.

ג. פְּלִים¹⁴ הַעֲשׂוּיִין מְעַצְמוֹת חִיָּה שְׂפִיָּם וּמְעוֹרָה - טְהוּרִים. פֶּל שְׂפִיָּם - טְהוּר, וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טְמָאָה מִן הַטְּמָאוֹת וְלֹא טְמֵאת מִדְּרָס¹⁵. אִף הָאוֹרֵג בְּגַד מְצֻמֵּר הַגָּדֵל בֵּינָם - אֵינוֹ מְקַבֵּל טְמָאָה. שְׁנֵאמַר: אוֹ בְּגַד אוֹ עוֹר. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה¹⁶ לְמִדְרָשׁ¹⁷: מֵה בְּגַד - מִן הַגָּדֵל בְּאֶרֶץ, אִף עוֹר - מִן הַגָּדֵל בְּאֶרֶץ. חֲבֵר¹⁸ מִן הַגָּדֵל בֵּינָם עִם הַגָּדֵל בְּאֶרֶץ¹⁹ אֶפְלוֹ חוּט אוֹ מְשִׁיחָה, אִם חִבְרוּ חֲבוּר עַד שְׂמֹשִׁים אֶת שְׁנֵיהֶן כְּאֵלוֹ הֵן אֶחָד לְטְמָאָה²⁰, שְׁאֵם נִטְמָא זֶה יִטְמָא זֶה²¹ - הַפְּלִים²² מְקַבֵּל טְמָאָה.

(14) שם מ"ד. (15) זב וזבה, נדה, יולדת ומצורע מטמאים את הכלים ששכבו, ישבו, רכבו או עמדו עליהם, וטומאה זו "מדרס" שמה (דיניה מפורשים בהלכות מטמאי משכב ומושב). רבינו מדגיש במיוחד טומאת מדרס, מפני שישנם דברים שאינם נטמאים בשום טומאה אלא בטומאת מדרס בלבד, כגון פשוטי כלי עץ, כלי עור וכלי עצם (ראה לקמן ה"ו). (16) ראה ה"ב אות ד. (17) בתורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא ו, ה"ו. (18) משנה שם, ו'תורת כהנים' שם. (19) בתוספתא כלים בבא מציעא פ"ז ה"ב, נחלקו ר' מאיר ור' יהודה בדין חיבר לגדל ביים דבר הגדל בארץ שאינו מקבל טומאה, כגון כלי אבנים וכדומה. ר' מאיר אומר שאינו מקבל טומאה, ר' יהודה אומר (לפי גירסת הגר"א בביאורו שם) "כלי ים ראויים לקבל טומאה, וטיהרום (מגזירת הכתוב), לכשתימצא להם עילה (נימוק כל שהוא) יהיו טמאים". פירוש, אפילו חיבר להם דבר שאינו מקבל טומאה. ואף-על-פי שבכל מקום הלכה כר' יהודה נגד ר' מאיר, כתב רבינו כאן "חוט או משיחה" שהם מהדברים שמקבלים טומאה כשיש בהם השיעור הקבוע, ומשמע שכלי אבנים והדומים להם שאינם מטמאים כלל, אינם מועילים לטמא. וטעמו, מפני שסתם משנה כאן ובנגעים שם, בשיטת ר' יהודה נשנו, וכל סתם במשנה ומחלוקת בברייתא - הלכה כסתם. (20) פירוש, אם חיבור שכזה בבגדים ששניהם מקבלים טומאה, עושה אותם כבגד אחד לענין טומאה. (21) שאם נגע טומאה באחד, נטמא גם

~ שבת קודש ח' אדר ~

הִלְכוֹת פְּלִים

עֲנִין אֵלוֹ הַהִלְכוֹת לַיְדַע פְּלִים שְׂמֻקְבְּלִין טְמָאָה מְקַבֵּל אֵלוֹ הַטְּמָאוֹת וְכִלִּים שְׂאִינָן מִתְּטַמְּאִין, וְכִיצַד מִתְּטַמְּאִין וּמְטַמְּאִין.

וּבְאוֹר עֲנִין זֶה בְּפָרְקִים אֵלוֹ:

פְּרָק רִאשׁוֹן

1) יבאר ששה מיני כלים שמקבלים טומאה מן התורה. ודין כלים העשויים מעצמות העוף או מחיות שבים. כלי זכוכית מקבלים טומאה, ודין כלי גללים אבנים ואדמה. פשוטי כלי חרס ופשוטי כלי מתכות ומקבליהם. פשוטי כלי עץ עור ועצם ומקבליהם ומה שהוא בכללם.

א. שְׂבָעָה מִיְנֵי פְּלִים הֵן שְׂמֻקְבְּלִין טְמָאָה מִן הַתּוֹרָה, וְאֵלוֹ הֵן²: הַבְּגָדִים, וְהַשְּׂקִין, וְכִלֵּי עוֹר, וְכִלֵּי עֵצִים, וְכִלֵּי מִתְּכוֹת, וְכִלֵּי עֵץ, וְכִלֵּי חֶרֶשׁ. הָרִי הוּא אוֹמֵר: מְקַבֵּל פְּלֵי עֵץ אוֹ בְּגַד אוֹ עוֹר אוֹ שֶׁקָּר. וּבְכִלֵּי מִתְּכוֹת נֹאמַר: אִךְ אֶת הַזֶּהָב וְאֶת הַכֶּסֶף⁴. וּבְכִלֵּי חֶרֶשׁ נֹאמַר: וְכִלֵּי חֶרֶשׁ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ, כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאֵתוֹ תִּשְׁבְּרוּ.

2) כל אלה הנמנים למטה, שווים רק לענין זה שכולם מקבלים טומאה, אבל חלוקים הם בפרטי דיני טומאתם כמו שיחבאר לקמן. (3) ולמעלה מזה כתוב: "וכל אשר יפול עליו מהם במותם יטמא". (4) והכתוב ממשיך: "את הנחושת את הברזל את הברזל ואת העופרת". מנה הכתוב כל מיני המתכות שהיו ידועים אז לישראל. והפסוק הבא אחריו אומר: "אך במי נדה יתחטא", פירוש, כל אלה צריכים טהרה מטומאתם.

ב. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה⁵ לְמִדְרָשׁ⁶, שְׁזָה שְׁנֵאמַר בְּתוֹרָה: וְכֵל מְעֻשָׂה עֲזִים - לְרִבּוֹת פְּלִים הַעֲשׂוּיִין מִן הַקְּרָנִים וּמִן הַטְּלָפִים וּמִן הַעֲצָמוֹת שֶׁל עֲזִים⁷. וְהוּא הַדִּין לְשֶׁאֵר מִיְנֵי בְּהֵמָה וְחִיָּה⁸. אֲבָל פְּלִים הַעֲשׂוּיִין מְעַצְמוֹת הָעוֹף - אֵינָן מְקַבְּלִין טְמָאָה⁹; חוּץ מִפְּלִים הַעֲשׂוּיִין מִכְּנָף הָעֲזֵנְיָה¹⁰ בְּלִבָּד וּבִיצַת הַנְּעֻמִית¹¹ הַמְצֻפָּה¹² - הוֹאִיל וְהֵן דּוֹמִין לְעֵצִים, מְקַבְּלִין טְמָאָה כְּכִלֵּי עֵצִים. וְקָרוֹב בְּעֵינֵי, שְׂטַמְּאָתָן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים¹³.

5) איש מפי איש עד משה רבינו. (6) במסכת חולין כה, ב (כל דרשות חז"ל בפסוקי התורה, שאינן מובנות מתוך פשוטו של מקרא, מוגדרות על-ידי רבינו "מפי השמועה", מפני שאינן כתובות בתורה בפירוש, אלא שמענו מפי משה רבינו לדרוש כך. ראה הקדמת רבינו לפירוש המשניות שלו, ד"ה "החלק הראשון; פירושים מקובלים"). (7) "מעשה עזים" משמעותו הדברים שנעשים מן העזים. (8) למדו שם מן המלה "וכל" המיותרת, שאפשר היה לכתוב "ומעשה עזים". (9) הברייתא שם מסיימת: "אם כן (פירוש, אם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

40) כלים עשויים מרפש בקר שנתייבש ונתקשה (רבינו בפירושו למשנה כלים פ"י, א). רש"י בשבת נח, א מפרש "גללים" - שיש, אולם שם טז, ב פירש כרבינו. 41) שלא הוסקו באש, ואם הוסקו - הם כלי חרס. 42) שבת שם. 43) ביארנו למעלה בהלכה ג.

ז. פיל שְׁבֻלְעָה⁴⁴ הוֹצִיָן⁴⁵ וְהִקְיָאָן⁴⁶ דְרָךְ הֶרְעִי⁴⁷, הַעוֹשֶׂה מֵהֵן פְּלִים - הֲרִי הֵן סִפְקָא⁴⁸ אִם הֵם פְּכָלִי גְלָלִים⁴⁹ אוּ פְּלִי עֵץ פְּשִׁיחוּ. אֲבָל פְּפִיפֶה⁵⁰ שְׁנַטְמָאָת וּבְלָעָה פִיל וְהִקְיָאָה דְרָךְ בֵּית הֶרְעִי - הֲרִי הִיא בְּטַמְאָתָהּ⁵¹.

44) בעיא במנחות טז, ט. 45) שבטים דקים. 46) הוציאם. 47) דרך שהרעי יוצאת. 48) בעיא שלא נפשטה. 49) ואינם מקבלים טומאה. 50) סל קלוע משבטים דקים. 51) שם. דבר שנטמא אינו יוצא מטומאתו אלא על-ידי שינוי ממש בגופו, וכאן המדובר כשיצאה שלימה, אבל אין מורידים טומאה לדבר שיש בו עיכול ואפילו הוא שלם (פיל שאמרו - לאו דוקא, ונקט פיל לדוגמא, שהוא גדול ואפשר לו לבלוע סל ולהוציאו כשהוא שלם).

ח. פְּשׁוּטֵי פְּלִי חֲרָס⁵², כְּגוֹן מְנוּרָה וְכֶסֶף וְשִׁלְחָן שֶׁל חֲרָס וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - אֵין מְקַבְּלִין טַמְאָה מִן הַטַּמְאֹת וְלֹא טַמְאָת מְדַבְּרִי⁵³, לֹא מִן הַתּוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. שְׁנַאָמֵר: אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֵל תּוֹכוֹ יִטְמָא; כֹּל שֵׁישׁ לוֹ תוֹךְ⁵⁴ בְּכָלִי חֲרָס - מְקַבֵּל טַמְאָה, וְשֵׁאִין לוֹ תוֹךְ - טְהוֹר.

52) כלים שם מ"ג. 53) ברייתא שבת פד, א. 54) 'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא ז ה"ד.

ט. פְּלִי מִתְּכֹת⁵⁵, אֶחָד פְּשׁוּטֵיהֶן, כְּגוֹן הַסְּפִינִים וְהַמְּסַפְּרִים, אוּ מְקַבְּלֵיהֶן, כְּגוֹן הַיּוֹרוֹת וְהַקְּיָמָאָת מוֹסִין - הַפֵּל מְקַבְּלִין טַמְאָה; שְׁנַאָמֵר: כֹּל דְּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בְּאֶשׁ⁵⁶ - בֵּין מְקַבֵּל בֵּין פְּשׁוּט. אֲפֹלוּ תִבָּה אוּ מְגֵדֵל וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן שֶׁל מִתְּכָת, שֶׁהֵן מְקַבְּלִין אַרְבָּעִים סָאָה בְּלַח⁵⁷ אוּ יָתֵר - מְקַבְּלִין טַמְאָה⁵⁸; שְׁנַאָמֵר: כֹּל דְּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בְּאֶשׁ⁵⁹.

55) כלים פ"א, מ"א. 56) 'ספרי' מטות פ"א קנח. 57) שהן ששים סאה ביבש. כל כלי מקבל דברים יבשים כשליש יותר מנוזלים, מפני הגודש. 58) בשבת פג, ב דרשו: "מה שק מיטלטל מלא וריקן, אף כל מיטלטל מלא וריקן", אבל כלים גדולים שאי אפשר לטלטל אותם כשהם מלאים, אינם מקבלים טומאה מפני שאינם דומים לשק. ומשמיענו שהגבלה זו אינה נוהגת בכלי מתכת. 59) המלה "כל" מרבה כלים גדולים.

י. פְּלִי עֵץ⁶⁰ וְכָלִי עוֹר וְכָלִי עֶצֶם: מְקַבְּלֵיהֶן, כְּגוֹן הַעֲרֵבָה⁶¹ וְהַחֲמַת⁶² וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - מְקַבְּלִין טַמְאָה מִדְּבָרֵי תּוֹרָה; אֲבָל פְּשׁוּטֵיהֶן, כְּגוֹן הַלּוּחֹת וְהַפְּסָא

השני כאילו נגע בטומאה עצמה (ולא משום נגיעה בבגד שננטמא). 22) הגדל בארץ והגדל בים. ראה השלמות.

ד. יִרְאֶה לִי, שֶׁהַפְּלִים הַעֲשׂוּיִים מְעוֹר הַעוֹף אֵין מְקַבְּלִין טַמְאָה, כְּמוֹ עֲצָמוֹתֵיהֶן²³. וְאִם תֹּאמְרוּ: וְהֲרִי הוּא פֶּשֶׁר לְכַתֵּב עָלָיו תְּפִלִּין²⁴ כְּעוֹר בְּהֵמָה וְחֵיָה? הִנֵּה עוֹר הַדָּג אֵינוֹ מְקַבֵּל טַמְאָה, וְלוֹלֵא זִהְמָתוֹ שְׂאִינָה פּוֹסְקֵת²⁵ הִיא פֶּשֶׁר לְתַפְּלִין²⁶. הִנֵּה לְמִדַּת²⁷, שְׂאֵף דְּבָר שְׂאִינוֹ מְקַבֵּל טַמְאָה פֶּשֶׁר לְתַפְּלִין, אִם אֵין לוֹ זִהְמָא²⁸.

23) ראה למעלה ה"ב. 24) שבת קח, א וכן פסק רבינו בפ"א מהלכות תפילין ה"י. 25) אינה עוברת ע"י עיבוד העור כמו זוהמא של עורות אחרים. 26) גמרא שם. 27) מזה יש ללמוד. 28) ועור העוף אין לו זוהמא.

ה. פְּלִי זְכוּכִית אֵינָן מְקַבְּלִין טַמְאָה מִדְּבָרֵי תּוֹרָה²⁹, וְחֲכָמִים גָּזְרוּ עָלֵיהֶן שִׁיקְבְּלוּ טַמְאָה³⁰; הוֹאִיל וְתַחֲלַת בְּרִיָּתָן³¹ מִן הַחוּל פְּכָלִי חֲרָס - הֲרִי הֵן פְּכָלִי חֲרָס³². וּמִפְּנֵי שֶׁתּוֹכֵן נִרְאֶה כְּבָרָן, לֹא גָזְרוּ עָלֵיהֶן שִׁיטְמָאוּ מְאוּרִיץ³³, אֲלֵא עַד שֶׁתַּגַּע הַטַּמְאָה בָּהֶן, בֵּין מִתּוֹכֵן בֵּין מִגְבֵּן, פְּכָלִי מִתְּכֹת. וְלֹא גָזְרוּ טַמְאָה³⁴ עַל פְּשׁוּטֵיהֶן³⁵, אֲלֵא עַל מְקַבְּלֵיהֶן³⁶. וְאֵין לָהֶם טְהוֹרָה בְּמִקְוֵה³⁷. וְאֵין שׁוֹרְפִין עָלֵיהֶן תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים³⁸, שֶׁלֹּא גָזְרוּ עָלֵיהֶן אֲלֵא לְתַלּוֹת³⁹.

29) לא נמנו בתורה בין סוגי המקבלים טומאה. 30) בשבת יד, ב אמרו: יוסי בן יעזר איש צרידה ויסי בן יוחנן איש ירושלים (נשיא הסנהדרין ואב בית-הדין) גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית. 31) החומר הגלמי שממנו עושים זכוכית. 32) ר' יוחנן שם, א"ב. 33) הראב"ד משיג, הלא בגמרא שם טז, ב נימקו בסברא זו למה מיטמאים מגבם. והוא מוסיף: "ואם תשאל למה לא יטמא מאויריו ככלי חרס?" ומשיב, שאם כן יהיו חמורים מכל הכלים, שאין כלי המטמא גם מגבו וגם מאויריו בלי נגיעה, ומפני שהוכרחו למעט טומאה אחת, העדיפו למעט טומאת אויר שהיא חידוש. ויש להניח, שגם רבינו התכוון לכך, אלא שקיצר בלשונו, כדרכו. 34) שם טז, א. 35) שאין להם בית קיבול. 36) כלים שיש להם בית קיבול. 37) כמו כלי חרס (שם טו, ב). 38) תרומה וקדשים שננטמאו צריך לשורפם. ומשמיענו רבינו, שאם נטמאו ע"י נגיעה בכלי זכוכית טמא, אין שורפים אותם (שם טז, א). 39) אסורים באכילה ואסור לשורפם, אלא מניחים אותם עד שיירקבו. המלה "לתלות", פירושה, כעין דבר התלוי באויר בין השמים ובין הארץ.

ו. פְּלִי גְלָלִים⁴⁰ וְכָלִי אֲבָנִים וְכָלִי אֲדָמָה⁴¹ - לְעוֹלָם טְהוֹרִין⁴², וְאֵין מְקַבְּלִין טַמְאָה מִן הַטַּמְאֹת וְלֹא טַמְאָת מְדַבְּרִי⁴³, לֹא מִן הַתּוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, בֵּין פְּשׁוּטֵיהֶן בֵּין מְקַבְּלֵיהֶן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַשְׁזוּרִין, בֵּין מִן הַשְּׁעָר בֵּין מִצְמָר וּפְשָׁתִים - אֵינָן מְקַבְּלִין טַמְאָה בְּפָנֵי עֲצָמוֹן.⁸¹

76) שזורים, קלועים, מלשון הכתוב (דברים כב, יב) "גדילים תעשה לך". (77) בד לעשיית בגדים, ארוג חוטי שתי וחוטי ערב, ושקים קלועים בצורה של טבעות אחוזות זו בזו. (78) תנא דבי ר' ישמעאל שבת כז, א. (79) שקים גדולים וחזקים שארוזים בהם משאות גדולים להעבירם בספינות. (80) איזור רחב הכרוך ומהודק סביב בטן הבהמה ('תורת כהנים' שם פ"ח ה"א). (81) אבל כשהם מחוברים בדבר המקבל טומאה - מתטמאים (שם).

יג. כָּל הַפְּלִים הַעֲשׂוּיִין מִן הַגְּמָא⁸² וּמִן הָעֵרְבָה וּמִן הַקְּנִים⁸³ וּמִכַּפּוֹת הַמְּרִים וּמִן הָעֵלִים וְהַשְּׂרִיגִין⁸⁴ וְקַלְפֵי אֵילָנוֹת וּמִן הַחֲלָף⁸⁵, כְּגוֹן הַכְּפִיפּוֹת⁸⁶ וְהַטְּרַסְקָלִין⁸⁷ וְהַמְּחַלְצוֹת⁸⁸ וְהַמְּפָצוֹת⁸⁹ - הַכֹּל בְּכֹלל כְּלֵי הָעֵץ, שֶׁהַפֶּל גָּדֵל מִן הָאָרֶץ כְּעֵץ. אֶחָד כְּלֵי חָרָס וְאֶחָד כְּלֵי נְחָר⁹⁰ לְכֹל דְּבָר⁹¹. כָּל כְּלֵי הָעֲשׂוּי מִהַעֲפָר מִן הָעֲפָרוֹת⁹² וְאֶחָד כֶּף שׁוֹרְפִין אוֹתָן בְּכַשָּׁן - הָרִי זֶה כְּלֵי חָרָס. וְהַתְּנוּרָה⁹³ וְהַפְּרִים⁹⁴ וְהַכְּפָה⁹⁵ וְכִיּוּצָא בְּהֵן מִשְׁאָר הַבְּנִינּוֹת⁹⁶ שְׁאוּפִין בְּהֵן אוֹ מִבְּשָׁלִין בְּהֵן - הַכֹּל מְקַבְּלִין טַמְאָה דִּין תּוֹרָה⁹⁷, וְטַמְאָתָן וְטַמְאָת כְּלֵי חָרָס שְׁוָה.

82) מין עשב. 83) הגדלים על שפת הנהרות. 84) ענפי עץ הגפן. 85) בערבית אל פלחר (רבינו בפירוש למשנה), מין עשב. 86) סלים קטנים קלועים מגידולי קרקע. 87) סלים גדולים קלועים. 88) שטיחים גדולים, קלועים מקנים או שבטים דקים. 89) שטיחים רכים, קלועים מעשבים. 90) במסכת עבודה זרה לג, ב פירשו - מחפורת של צריף. ופירש רבינו (בכלים פ"ב מ"א) אבן רכה מאוד הנמסת בקלות במים. 91) משנה שם. 92) כל מין עפר שהוא, בין טיט בין חול, ובין אדמה רכה או קשה. 93) הוא רחב מלמטה וצר מלמעלה. 94) תנור שדפנותיו מאונכים, ויש בו מקום להעמיד שתי קדירות. 95) תבניתו ככירה, ויש בו מקום לקדירה אחת בלבד (ראה שבת פרק ג מ"א, וב). ושלשתם עשויים מחרס. 96) מיני תנורים גדולים. רבינו קורא להם בנינות מפני שמחברים אותם בטיט לאדמה. 97) אף-על-פי שהם מחוברים לקרקע, וכל מחובר לקרקע אינו מקבל טומאה. והעם, מפני שהתורה אמרה (ויקרא יא, לה): תנור וכיריים יותץ.

וְהַעֲזוֹר שְׁאוּכְלִין עָלָיו וְכִיּוּצָא בְּהֵן - אֵינָן מְקַבְּלִין טַמְאָה אֲלָא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁶³. שְׁנֵאַמַּר: מְכַל כְּלֵי עֵץ⁶⁴. מִפֵּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוּ: מַה שֶּׁק - שֵׁישׁ לוֹ בֵּית קַבּוּל⁶⁵, אִף כֹּל⁶⁶ - שֵׁישׁ לוֹ בֵּית קַבּוּל. וְכֵלֵי עֲצָם כְּכֵלֵי עֵץ לְכֹל דְּבָר⁶⁷. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁶⁸ שְׁטַמְאָת פְּשׁוּטֵיהֶן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁶⁹ בְּשֵׁאָר טַמְאָת חוּץ מִטַּמְאָת מְדַרְס, אֲבָל בְּמְדַרְס הַזָּב וְחִבְרִיו⁷⁰ מִתְּטַמְּאִין מִן הַתּוֹרָה⁷¹; שְׁנֵאַמַּר: כָּל הַמְּשַׁכְּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב - כָּל הָעֲשׂוּי לְמִשְׁכַּב אוֹ לְמַרְכָּב, כְּמוֹ שְׂבָאֲרוֹ⁷². וְכֵן כְּלֵי זְכוּכִית הָעֲשׂוּי לְמִשְׁכַּב - מִתְּטַמְּא בְּמְדַרְס מִדְּבָרֵיהֶן.

60) כלים פ"ב, מ"א. 61) של עץ. 62) נוד עשוי מעור בהמה. 63) לקמן בפ"ד ה"א מונה רבינו סוגי כלי עץ שאינם מטמאים כלל, אפילו מדברי סופרים. 64) והכתוב מסיים: "או בגד או עור או שק . . . וטמא עד הערב". 65) מקום לקבל בו כלים ואוכלין. 66) כל הכלים האמורים בפסוק זה אינם מטמאים כשאין להם בית קיבול (שבת פו, ב). 67) מפני שטומאתם למדנו מהכתוב "וכל מעשה עזים" (ראה למעלה ה"ב), והכתוב ממשיך: "וכל כלי עץ", ולפיכך הוקשו (הושוו) לכלי עץ. 68) בבא בתרא סו, א. 69) זבה נדה ויולדת. 70) בכורות לח, א. 71) בהלכות מטמאי משכב ומושב פ"ז ה"א. 72) גזרו עליהם שיטמאו כלי מתכת.

יא. כָּל שֶׁהוּא אָרוּג⁷³, בֵּין מִצְמָר וּפְשָׁתִים בֵּין מְקַנְבוֹס, אוֹ מִמְּשֵׁי אוֹ מִשְׁאָר דְּבָרִים הַגְּדֹלִים בִּיבְבָשָׁה - הוּא הַנִּקְרָא בְּגָד לְעֵנִן טַמְאָה. וְהַלְבָּדִים⁷⁴ כְּבָגְדִים לְכֹל דְּבָר⁷⁵.

73) שבת סד, א. 74) חתיכות בד. 75) ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא ו ה"ח, דרשו: "או בגד" לרבות את הלבדין. המלה "או" נדרשת לריבוי.

יב. הַשֶּׁק הוּא חוּטֵי שְׁעָר הַגְּדֹלִין⁷⁶ כְּשֶׁלְשָׁלֶת⁷⁷ אוֹ הָאָרוּגִין כְּבָגְדִים. אֶחָד הָעֲשׂוּי⁷⁸ מִן הָעֵזִים אוֹ מִצְמָר גְּמָלִים אוֹ מִזֵּנֵב הַסּוּס וְהַפָּרָה וְכִיּוּצָא בְּהֵן, וְאֶחָד הָאָרִיג מֵהֵן כְּמוֹ הַמְּרִצּוּפִין⁷⁹, אוֹ הַגְּדֵל כְּמוֹ חֶבֶק⁸⁰ שֶׁל חֲמוֹר וְכִיּוּצָא בּוֹ. אֲבָל הַחֲבָלִים וְהַמְּשִׁיחוֹת

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון ב' אדר ~

[בימי לימוד הקדמת הירד ילמד כל אחד ואחד מהשורשים (—הכללים) כפי יכולתו, לחלק השאר ללמדו בימים הסמוכים בנוסף על לימוד מצות אותו יום].

והנני חוזר לבאר כל-כָּל מהם ולהביא ראיות עליו, אם ירצה השם.

הַכֹּלֵל הָרִאשׁוֹן: שאין למנות במנין הזה את-המצוות שהן מדרבנן.

דע שענין זה לא היה צריך להעיר עליו, כי הוא ברור. שהרי בין שלשון התלמוד (מכות כג) הוא: "שש מאות ושלש-עשרה מצות נאמרו לו למשה בסיני" — איך נאמר בדרך שהיא מדרבנן שהוא מפלל המנין? אלא העירנו על כך, מפנין שפכר טעו בזה ומנו גר חנפה ומקרא מגלה בכלל מצות עשה, וכן מאה ברכות בכל-יום ונחום אבלים ובקור חולים וקברת מתים והלבשת ערמים וחיוב תקופות ושמנה עשר יום לגמר בנה את-ההלל. אכן יש להסתכל בתמיהה במי ששומע את-דבריהם "ונאמרו לו למשה בסיני" ומנה קריאת ההלל, שבו שבת דוד לפני השם יתעלה, (כאלו) בנה נצטוו משה; ומנה גר חנפה, שקבעו אותו חכמים בבית שני. וכן מקרא מגלה! ואיני סבור שידימה מישו או יעלה על לבו שנגאמר למשה בסיני שיצוה אותנו, שאם בסוף מלכותנו יקרה לנו עם היננים כך וכך שנתחייב להדליק גר חנפה. אף נראה לי, שמה שהקשלים בכך הוא, שאנו מברכים על דברים אלו: "אשר קדשנו במצותיו וצונו על מקרא מגלה, ולהדליק גר חנפה, ולגמר את-ההלל"; וגם שהתלמוד (שבת כג) שואל (על כך שמברכים על מצוות דרבנן "וצונו"): היכן צונו? ונאמרו: מ"לא תסור". ואם אמנם משום כך מנו — היה ראוי שימנו כל-דרך שהיא מדרבנן, בין שכל מה-שצונו חכמים וכל מה-שאסרו עלינו, הרי כבר נצטוו משה רבנו בסיני שיצוה אותנו לקימו, שכן הוא אומר: "על-פי התורה אשר יורד ועל-המשפט אשר-יאמרו לך תעשה" (דברים יז, יא). והזהירנו מלעבר על דבריהם בשום ענין ממה-שצונו וקבעו ואמר: "לא תסור מן-הדרך אשר-יגידו לך ימין ושמאל" (שם). אבל אם נכון למנות כל מה-שהוא מדרבנן בכלל תרי"ג מצות, בין שהוא נכנס לכלל אומר יתעלה: "לא תסור", ו"על-המשפט אשר-יאמרו לך תעשה" — מדוע נתיחדו אלו מוזלתן?! והרי כמו שמנו גר חנפה

ומקרא מגלה, כך היה נכון למנות נטילת ידים ומצות עירוב, שהרי אנו מברכים: אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים, ועל מצות עירוב, כמו שאנו מברכים: על מקרא מגלה, ולהדליק גר של חנפה — והכל מדרבנן! ובפרוש אפרו (חולין קו): מיס ראשונים (נטילת ידים שלפני הסעודה) מצוה. מאי מצוה? אמר אביי: מצוה לשמע דברי חכמים. כמו שאמרו במקרא מגלה וגר חנפה: היכן צונו? מ"לא תסור". וכבר נתבאר, שכל מה-שתקנו הנביאים, עליהם השלום, שעמדו אחרי משה רבנו — הוא גם-כן מדרבנן. ובפרוש אפרו (ערובין כא): בפעם שתקן שלמה ערובין וידיים (נטילת ידים) יצתה בת-קול ואמרה: "חכם בני ושמח לפי וכו'" (משלי כו, יא). ובמקומות אחרים בארו, שערובין — דרבנן, וידיים — מדרבני סופרים. ובכך נתבאר לך שכל מה-שתקנו אחר משה רבנו נקרא: דרבנן.

הנה בארתי לך זאת, כדי שלא תחשב שמקרא מגלה — בין שהוא תקון נביאים — נחשב מדאורייתא (ואינו דומה לשאר מצוות דרבנן), שהרי ערובין מדרבנן (ולא נמנה במצוות) אף-על-פי שהם תקון שלמה בן-דוד ובית דינו. וזה מה-שנעלם מוזלתנו (בעל "הלכות גדולות"), ולכן מנה הלבשת ערמים, לפי שמצא בישעיה: "כי-תראה ערם וכסיתו" (ישעיה נח, ז). ולא ידע שזה נכנס לכלל אפרו: "די מחסרו אשר יחסר לו" (דברים טו, ח). כי ענין הציווי הזה — ואין בזה שום ספק — שנגאיל את-הרעבים, ונלביש את-הערמים, ונתן מצע למי שאין לו מצע, וכסוי למי שאין לו כסוי, ונשיא את-הפנוי שאין לו יכלת להתחתן, ונרכיב מי שדרכו לרפכ, כמפרסם בדרך התלמוד (כתובות סו): שכל-זה נכנס לכלל אפרו: "די מחסרו". אף כאלו לשון התלמוד מחבר אצל אלו בלעגי שפה ובלשון אחרת (ולכן טעו בדבר המפורש בתלמוד); ולולא כך — לא מנו מקרא מגלה וכדומה בין המצוות שנגאמרו לו למשה בסיני. ולשון הגמרא בשבועות (לט): אין לי אלא מצות שנגאמרו על הר סיני; שעתידין להתחדש, כגון מקרא מגלה, מנין? תלמוד לומר: "קימו וקבלו" (אסתר ט, כז) — קימו מה-שקבלו כבר, והוא: שיאמינו בכל-מצוה שיתקנו הנביאים והחכמים פלאחר מכן.

אבל תמהני: מדוע מנו מצות עשה שהן מדרבנן, כמו שהזכרנו, ולא מנו גם-כן מצות לא-תעשה שהן מדרבנן? הרי כמו שמנו בין מצות עשה גר חנפה ומקרא מגלה ומאה ברכות והלל, היה להם למנות גם-כן בכלל

מתוך מהדורת חזק

אלהיך תירא" (דברים ו, יג) — לרבות תלמידי חכמים. וחסבו שכל מה ששנלמד ברבוי, הוא מן הכלל הנזכר (בכלל תרי"ג מצוות).

אך אם הדבר כמו שחשבו, מדוע לא מנו כבוד בעל האם (אב חורג) ואשת האב מצוה בפני עצמה, נוספת על כבוד אב ואם? וכן כבוד אחיו הגדול? שכן האנשים האלה למדנו (רק) מרובי שחיבים לכבדם. אמרו (כתובות קג): "את אביך" (שמות כ, יב) — לרבות אחיך הגדול ולרבות בעל אמיך; "ואת אמך" (שם) — לרבות אשת אביך, כמו שאמרו: "את ה' אלהיך תירא" — לרבות תלמידי חכמים. ומדוע מנו אלו ולא מנו אלו?!

וכבר הביאם חסר הידיעה לענין חמור יותר מזה והוא, שאם מצאו דרש של איזה פסוק, ואותו הדרש מחייב לעשות איזו פעולה או להתרחק מאיזה דבר — ואלה בלם בלי ספק דרבנן — הרי הם מונים אותם בכלל המצוות, אף על-פי שפשטה דקרא אינו מורה על שום דבר מאותם הדברים, ועל אף הכלל שלמדנו, עליהם השלום, באמרו (שבת סג): אין מקרא יוצא מידי פשוטו; ואף על-פי שהתלמוד חוקר בכל-מקום, בשמוציאים (ח"ל) פסוק שלמדו ממנו ענינים רבים על דרך הבאור והבאת הראיות, ושואל: גופה דקרא (פשוטו של מקרא) במאי קא מדבר? (ורק בזה היה עליהם להתחשב) — אלא מכיון שהם מסתמכים על שגיאה זו, מנו בכלל מצוות עשה: בקור חולים ונחום אבלים וקברת מתים, בגלל הדרש הנאמר על דברי יחזקאל: "והודעת להם את הדרך ללכו בה ואת המעשה אשר יעשו" (שמות יח, כ) והוא אמרו על זה (בבא קמא ק): את הדרך — זו גמילות חסדים; ולכו — זה בקור חולים; בה — זו קברת מתים; ואת המעשה — אלו הדינים; אשר יעשו — זו לפני משורת הדין. וחסבו שכל-פעולה ופעולה מן הפעולות האלה היא מצוה בפני עצמה, ולא ידעו שכל-הפעולות האלה ידומיהן ונכנסות תחת מצוה אחת מפלל המצוות האמורות בתורה בפרוש, והוא אמרו יחזקאל: "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח). ובדרך זו גופה מנו חשוב תקופות (לוח השנה) כמצוה בגלל הדרש הנאמר על הפסוק: "כי היא חקמתכם ובינתכם לעיני העמים" (דברים ד, ו). — והוא אמרו (שבת עה): איזו היא חקמה ובינה שהיא לעיני העמים? הרי אמר: זה חשוב תקופות ומזלות.

הלוא אלו היו מונים ענין שהוא ברור יותר מזה, שאפשר להצלות על הדעת יותר שראוי למנותו — וזה כל-דבר שנלמד במדה אחת מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן — כי אז היה מספר המצוות מגיע לאלפים רבים. שמא תחשב שאנו נמנעים מלמנותן מפני שאינן ברורות,

מצוות לא-תעשה — עשרים שניות פעשרים מצוות לא-תעשה? כי כמו שכל-עונה ועונה (איסורי ביאה) היא לא-תעשה דאורייתא, כך כל-שנה ושנה (נשים שדן קרובות של קרובי של האדם — "שניות" — שמן התורה היו מותרות) היא לא-תעשה דרבנן, כמו שבארו ואמרו (יבמות פרק ב משנה ד): שניות מדברי סופרים. וכבר נתבאר בתלמוד, שמה שאמרו במשנה "אסור מצוה" רצונם לומר: השניות. ואמרו: מאי (מהו לשון) מצוה? מצוה לשמע דברי חכמים. וכך היה להם למנות בתוך הכלל אחת חלוצה, שהיא מדברי סופרים!

כלל של דבר: אלו מנינו כל-עשה דרבנן וכל-לא-תעשה דרבנן, היה הענין מגיע לאלפים רבים! וזה דבר ברור שאין בו נסתור כלל, והוא: שכל מה-שהוא מדרבנן אינו נחשב בכלל תרי"ג מצוות, לפי שהסכום הזה בלם פסוקי תורה ואין בהם שום דבר מדרבנן, כמו שזכר. אך זה שהם מונים מקצת דברים שהם מדרבנן ומניחים מקצתם לפי בחירתם — זה דבר שאי-אפשר לקבלו בשום פנים, יאמרו מי שיאמרו. וכבר בארנו ענין הכלל הזה וראיתו עד שלא נשאר שמין ספק לשום אדם.

הכלל השני: שלא כל מה-שנלמד באחת משלש עשרה מדות (כללי לימוד) שהתורה נדרשת בהן או ברבוי, ראוי למנותו.

כבר בארנו בראש חבורנו על פרוש המשנה, שרוב דיני התורה נלמדים בשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן, ושהדין שנלמד במדה מאותן המדות פעמים יש בו מחלקת; אף יש דינים שהם פרושים מקבילים ממש רבנו ואין בהם מחלקת, אלא שמביאים עליהם ראיה באחת מי"ג מדות. שכן מחקמת הכתיב שאפשר למצוא בו רמז המורה על אותו הפרוש המקביל או הקש המורה עליו, וכבר בארנו ענין זה שם. כיון שהדבר פן — הרי לא כל-החלכה שנמצא שחכמים הוציאוה במדה מי"ג מדות נאמר עליה שהיא נאמרה למשה בסיני; אך גם לא נאמר על כל מה-שנמצא שחז"ל סומכים אותו בתלמוד על אחת מי"ג מדות. שהוא מדרבנן — כי הוא יכול להיות פרוש מקביל ונענין כך הוא: כל מה-שלא תמצאנו מפרש בתורה ותמצא שהתלמוד למד אותו באחת מי"ג מדות, אם פרושו הם בעצמם ואמרו שזה גוף תורה (חלק מהתורה) או שזה מדאורייתא — הרי זה ראוי למנותו, שהרי מקבלי הפסוק (ח"ל) אמרו שהוא מדאורייתא; אבל אם לא בארו זאת ולא אמרו זאת בפרוש — הרי הוא מדרבנן, כיון שאין פסוק המורה עליו, גם זה כלל שפכר נשתבש בו וזולתנו, ולפיכך מנה (בה"ג) יראת חכמים בכלל מצוות עשה. ומה-שהביאו לידי כך, כפי הנראה לי, דברי רבי עקיבא (פסחים כב): "את ה'

מתוך מהדורת חזק

— ומצוה שאינה נוהגת לדורות אינה מורשה לנו, שכן לא נקרא "ירשה" אלא דבר הקיים לדורות, כמו שנגאמר: "כימי השמים על-הארץ" (שם יא, כא). וממה שאמרו (תנחומא פרשת תצא) גם זאת: שפל-אבר ואבר כאלו מצוה לאדם לעשות מצוה, וכל-יום יום פאלו מזוהירו מעברה — וקרי זה מוכיח שהמנגן הזה לא יחסר לעולם, אבל אלו היו מצות שאינן נוהגות לדורות מכלל המנגן, פי אז היה המספר הזה חסר בזמן שבו מסתימת חובת אותה המצוה, ולא היה מאמר זה (מנגן תרי"ג) נכון אלא בזמן מסים.

ואמנם זולתנו (בה"ג) טעה גם בעקר הזה ומנה — בפשהיה נתון בדחק (כדי להשלים המספר) — "ולא יבאו לראות ככלע את הקדש" (במדבר ה, כ) שאין לזוים לגעת בעת אריזת — "בליעת" — הכלים, וגם מנה (תחילת הפסוק: ומבן חמישים שנה ישוב מצבא העבודה ..) "לא יעבר עוד" (שם ה, כה) — בענין (עבודת) הלויים. אבל גם אלו אינן נוהגות לדורות אלא במדבר, אף-על-פי שאמרו (סנהדרין פא:): רקזו לגונב את-הקסנה (כלי שרת — "קשוות") — "לא יבאו לראות" ("כבלע את הקודש" — שגונבים את כלי הקודש) קרי די באמרם "רקזו", שפשהיה דקרא אינו בענין זה; וגם אינו מכלל מחיבי מיתה בידי שמים, כמו שנתבאר בתוספתא (פרק א דכריתות) ובסנהדרין (ג).

אכן תמהני על מי שמנה את-הלאוין האלה — מדוע לא מנה את-הפסוק בענין המן: "איש אל-יותר ממנו עד-בקר" (שמות טז, ט) וכן אמרו תעלה: "אל-תצר את-מואב ואל-תתגר בס מלחמה" (דברים ב, ט); וכן הלאו שבא בענין בני עמון: "אל-תצורם ואל-תתגר בס" (שם, ט). אף היה לו למנות בכלל מצות עשה את הפסוק: "עשה לך שרף ושים אתו על-גס" (במדבר כא, ח); והפסוק קח צנצנת אחת ותן-שמה מלא-העמר מן" (שמות טז, ג), כשם שמנו תרומת הפסוק (בביזת מדין) ונתנת המזבח. וכן היה להם למנות: "היו נכונים לשלשת ימים" (שם יט, ט), וכן "גם-הצאן והבקר אל-ירעו" (שם לד, ג) ו"אל-יהרסו לעלות אלה" (שם יט, כד), ורבים כאלה. קרי לא יסתפק בעל שכל, שפל-אלו הן מצות שנגאמרו לו למשה בסיני — עשה ולא — אלא שהן בלן לפי שעה ואינן נוהגות לדורות, ולכן אין למנותן. לפי העקר הזה אין גם למנות ברכות וקללות שנצטוו בגרזים ועיבל, ולא בנין המזבח שנצטוינו לבנותו בבואנו לארץ כנען — לפי שפל-אלו מצות לפי שעה. גם לא העשה, שנצטוינו להקריב שלמים כל-בהמה שנרצה לאכל ממנה — לפי שפל-זה צוה במיחד במדבר, והוא אמרו: "והביאם לה" (.. וחבחו וזחי שלמים) (ויקרא יז, ה). אמרו בספרא (פרשת אחרי מות שם): והביאם — זו מצות עשה, אלא שהיא במדבר בלבד, כמו

ושאותו הדין הנלמד באותה המדה אולי נכון אולי בלתי נכון — לא זאת היא הסבה, אלא הסבה היא, שכל מה-שנלמד הם ענפים מן-העקרים שנגאמרו לו למשה בסיני בפרוש, והם: תרי"ג מצות.

ואפלו היה משה בעצמו הלומד, קרי אלו אינם נמנים. והראיה לכל-זה אמרם בגמרא תמורה (טז): אף ושבוע מאות קלין וחקרין וגזרות שוות ודקדוקי סופרים נשתפחו בימי אבלו של משה, ואף-על-פי-כן החזירן עתניאל בן-קנו מפלפולו, שנגאמר: "ויאמר כלב אפר-יפה את-קריית-ספר ולקדה וגו' וילקדה עתניאל בן-קנו" (יהושע טו, טז-יז). ואם אלו הן הנשפחות, כמה היה הסך הכולל שממנו נשפח מספר זה. שהרי לא יתכן לומר שנשפח כל מה-שנלמד. אם כן אין ספק, שאותם הדינים שנלמדו בקל וחקרו או במדה אחת היו אלפים רבים — וכל-אלו כבר היו בימי משה רבנו, שהרי בימי אבלו נשתפחו. הנה נתבאר לך שאפלו בימי משה מדברים על "דקדוקי סופרים" (לשון הגמרא דלעיל), לפי שכל מה-שלא שמעו בסיני בפרוש — קרי הוא מדברי סופרים. הנה נתבאר, שתרי"ג מצות שנגאמרו לו למשה בסיני לא מנו בהן כל מה-שנלמד בשלש עשרה מדות, אפלו לא בזמנו עליו השלום — כל-שכן שלא נמנה בהן מה-שנלמד בזמן מאחר. אלא רק זה נמנה מה-שהיה פרוש שנמסר בשמו. והוא, שיאמרו נושאי הקבלה בפרוש, שדבר זה אסור לעשותו ואסורו מדברי תורה; או שיאמרו שהוא גוף תורה — אז נמנה אותו, שהרי נלמד מפי הקבלה, ולא באחת המדות; ולא הזכירו בענינו אחת המדות והביאו עליו ראייה באחת מי"ג מדות אלא להראות חקמת הפתוב, כמו שבארנו בפרוש המשנה.

הכלל השלישי: שאין למנות מצות שאינן נוהגות לדורות.

דע שאמרם: "תרי"ג מצות נאמרו לו למשה בסיני" מורה, שמספר זה הוא מספר המצות הנוהגות לדורות. לפי שמצות שאינן נוהגות לדורות אין להן קשר בסיני, אם נאמרו בסיני ואם לא. ולא נתפנוו באמרם "בסיני" אלא לעקר מתן התורה שנתנה בסיני, וזה מאמר ה' תעלה: "עלה אלי ההרה והזה-שם ואתנה לך וגו'" (שמות כד, יב). ובפרוש אמרו (מכות כג): מאי קראה? (מהו הפסוק שמשם למדנו שישנן תרי"ג מצוות) "תורה צוה-לנו משה מורשה וגו'" (דברים לג, ד), כלומר: מנגן תו'ר'ה, שהוא (בגימטריא) תרי"א; ו"אנכי" ו"לא יהיה לך" מפי הגבורה שמעוים; ובאלה נשלמו תרי"ג מצות. (מדוע מפסוק זה דוקא אנו לומדים מנגן המצוות) הפונה בסימן זה, שהדבר שצוה לנו משה ולא שמענוהו אלא ממנו הוא מנגן תו'ר'ה ואותה (דוקא) קרא: "מורשה קהלת יעקב"

שִׁדְעָנוּ. וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (במדבר טו, מ): "וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים" — זו קְדוּשַׁת מִצְוֹת. — הִנֵּה נִתְבָּאֵר מֵה־שְׁכֻנָּנוּ לוֹ. וּמִן־הַכֶּלֶל הִנֵּה גַם בֵּן אָמְרוֹ: "וּמִלְתֶּם אֶת עֲרַלְת לְבַבְכֶם" (דברים י, טו), כְּלוּמַר: תִּפְנַע וּתְשַׁמַּע לְכָל־הַמִּצְוֹת שֶׁקָּדַם זְכָרָן. וְכֵן "וְעִרְפְּכֶם לֹא תִקְשׁוּ עוֹד" (שם) רְצוּנוֹ לומר: אַל תִּמְרוּ בְּקַבְּלַת כָּל מֵה־שְׁצוּיֹתֶיךָ וְאַל תַּעֲבֹר עֲלֵיו.

הַכֶּלֶל הַחֲמִישִׁי: שְׂאִין לִמְנוֹת טַעַם הַמִּצְוָה כְּמִצְוָה בִּפְנֵי עֲצֻמָּה.

יֵשׁ שְׂנֵאָמְרוּ בְּטַעֲמֵי הַמִּצְוֹת כַּעֲשֵׂי לְאוּיָן, וְאִפְשָׁר לְחַשֵּׁב שֶׁהֵם מְכַלֵּל מֵה־שְׂרָאֵי לִמְנוֹתוֹ בִּפְנֵי עֲצֻמוֹ. וְזֶה כְּגוֹן אָמְרוֹ: "לֹא־יִוָּכַל בְּעֵלְהָ הָרֵאשׁוֹן אֲשֶׁר־שָׁלַחָה (גרשה) לְשׁוֹב לְקַחְתָּהּ וְגו' (אחרי אשר הוטמאה) וְלֹא תִחְטִיא אֶת־הָאֶרֶץ" (דברים כד, ד), שֶׁכֵּן אָמְרוֹ: "וְלֹא תִחְטִיא אֶת־הָאֶרֶץ" טַעַם לְאִסּוּר מֵה־שְׂקָדָם, כְּאֵלּוֹ אָמַר: אִם תַּעֲשֶׂה זֹאת — הָרִי תִרְבֶּה שְׁחִיתוֹת בְּאֶרֶץ. וְכֵן, לְמַשָּׁל, אָמְרוֹ: "אֶל־תְּחַלֵּל אֶת־בֵּיתְךָ לְהִנּוּחֹתָהּ וְלֹא־תִנְהַג הָאֶרֶץ" (ויקרא יט, כט), שֶׁכֵּן אָמְרוֹ: "וְלֹא־תִנְהַג הָאֶרֶץ" — טַעַם; כְּאֵלּוֹ אָמַר: שְׁטַעַם אִסּוּר הִנֵּה, כְּדִי שֶׁלֹּא תִנְהַג הָאֶרֶץ. וְכֵן אָמְרוֹ: "וְלֹא תִשְׁמָאוּ בָהֶם וְנִטְמַתֶּם בָּם" (שם יא, ג), אַחֲרֵי שֶׁהִזְכִּיר אִסּוּר הַמִּינִים (מִן הַחַי) שֶׁנֶּאֱסָרָה אֲכִילָתָם וְנִתְּנָה טַעַם לְכַף וְאָמַר: אֶל־תִּשְׁמָאוּ בְּאֲכִילָתָם, כְּאֵלּוֹ אָמַר, שֶׁהַעֲבָרָה עַל הַלֵּאוֹ הִנֵּה טְמֵאת נִפְשׁ. וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ בְּסִפְרֵי (במדבר לה, לד) עַל דְּבָרָיו הַעֲלָה אַחֲרֵי שֶׁקָּדְמָה הִזְכִּירָה שֶׁלֹּא לְקַחַת כֶּסֶף לְרוֹצֵחַ: "וְלֹא תִטְמָא אֶת־הָאֶרֶץ" (במדבר לה, לד) — מִגִּיד הַכֶּתוּב, שֶׁשְׂפִיכַת דָּמִים מְטַמֵּא אֶת־הָאֶרֶץ. הִנֵּה נִתְבָּאֵר, שֶׁהַלֵּאוֹ הִנֵּה טַעַם לְלֵאוֹ הַקּוֹדֵם, לֹא שֶׁהוּא דָּבָר אַחֵר. וְכֵן אָמְרוּ (ובאים טו): "מִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא (הכֹּהֵן הַגָּדוֹל מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ) וְלֹא יִחַל" (ויקרא כא, יב) — הָאֵם יֵצֵא חֵלֶל. וּבְכַר טַעֵה זולָתָנוּ גַם בְּכֶלֶל הִנֵּה, וּמִנֵּה אֶת־הַלֵּאוּיָן הָאֵלֶּה כָּלֶם בְּלֵי הַתְּבוּנוֹת. אַכֵּן יִתְבַּיֵּשׁ מִי שֶׁמִּנֵּה אוֹתָם כְּשִׂישְׁאֻלוֹהוּ וְיִאֲמְרוּ לוֹ: הַלֵּאוֹ הִנֵּה עַל מָה הוּא מְזִהֵר? וְאָז לֹא תִהְיֶה לוֹ תְּשׁוּבָה כָּלֶל, וּבְכַף תִּתְבַּר בְּטוֹל מִנִּינּוֹ — וְזֶה מֵה־שְׂרָצֵינוּ לְבָאֵר בְּכֶלֶל הִנֵּה.

הַכֶּלֶל הַשֵּׁשִׁי: שֶׁהַמִּצְוָה שֵׁישׁ בָּהּ עֲשֶׂה וְלֹא־תַעֲשֶׂה, יֵשׁ לִמְנוֹת עֲשֶׂה שְׂבָה עִם מִצְוֹת עֲשֶׂה, וְלֹא שְׂבָה עִם מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה.

דַּע שֶׁדָּבָר אֶחָד יְכוּל לְהִיטֵב בּוֹ עֲשֶׂה וְלֹא־תַעֲשֶׂה עַל אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה פְּנִים: אוֹ שֶׁתִּהְיֶה עֲשִׂית אֵינָה דָּבָר מִצְוֹת עֲשֶׂה, וְהַעֲבָרָה עֲלֵיו מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה, כְּגוֹן שֶׁבַת וְיוֹם־טוֹב וְשִׁמְטָה, שֶׁעֲשִׂית הַמְּלָאכָה בָּהֶם — מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה, וְהַשְּׂבִיתָה בָּהֶם — מִצְוֹת עֲשֶׂה, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר. וְכֵן צוּם יוֹם כְּפוּר — מִצְוֹת עֲשֶׂה, וְהָאֲכִילָה בּוֹ — מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה. אוֹ שֶׁתִּהְיֶה לֹא שֶׁקָּדְמוֹ עֲשֶׂה, כְּגוֹן אָמְרוּ עַל

שֶׁבָּאֵר בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה (חומש דברים) הֵתֵר בְּשֵׁר תִּאָּנֶה לְדוֹרוֹת, וְהוּא אָמְרוֹ: "בְּכָל־אֹת נִפְשֶׁךָ תֹּאכַל בְּשֵׁר" (שם יב, כ). אֵלוֹ הִנֵּה צָרִיךְ לִמְנוֹת כָּל מֵה־שְׂוֵהוּא מִסּוּג זֶה, הִנֵּה כָּל מֵה־שְׂעוּתָה בּוֹ מִשֶׁה מִן־הַיּוֹם שֶׁהִיָּה לְנִבְיֵי עַד הַיּוֹם שָׁמַת — מְלַבֵּד הַמִּצְוֹת הַנוֹהֲגוֹת לְדוֹרוֹת — יוֹתֵר מִשְׁלֹש־מֵאוֹת מִצְוֹת, אִם נִמְנָה כָּל־מִצְוָה שֶׁנִּתְּנָה בְּמִצְרַיִם וְכָל מֵה־שְׂבָא בְּמִלּוּאִים וְזוּלָתָם — כָּלֶם דְּבָרֵי תוֹרָה, מֵהֶם עֲשֶׂה וּמֵהֶם לֹא־תַעֲשֶׂה. אִךְ בֵּינָן שֶׁלֹּא יִתְכַן לִמְנוֹת אֶת־כֶּלֶן, יִתְחַיֵּב בְּהִכְרַח שֶׁלֹּא תִמְנָה אִף אַחַת מֵהֶן; וְלֹא כְּמוֹ שֶׁעֲשֶׂה זולָתָנוּ, שֶׁלְקַח אַחֲדוֹת עַל דֶּרֶךְ הַעֲזָר (לצוּרֵךְ הַשְּׁלֵמָה) כְּשֶׁנִּלְאָה לְמִצָּא אֶת הַמִּנְיָן. — זֶהוּ מֵה־שְׂרָצֵינוּ לְהַשִּׁיגוֹ בְּכֶלֶל הִנֵּה.

הַכֶּלֶל הַרְבִּיעִי: שְׂאִין לִמְנוֹת צוּוִיִּים הַנוֹגְעִים לְכָל־מִצְוֹת הַתּוֹרָה כָּלֶה.

יֵשׁ בַּתּוֹרָה עֲשִׂין וְלֹאֵין שְׂאִינִם עַל דָּבָר מְסִים, אֵלֶּא כּוֹלְלִים אֶת־הַמִּצְוֹת כֶּלֶן, כְּאֵלּוֹ יֹאמַר: עֲשֶׂה כָּל מֵה־שְׁצוּיֹתֶיךָ עֲלֵיו וְהַשְׁמַר מִכָּל מֵה־שֶׁהִזְהַרְתִּיךָ מִמֶּנּוּ, אוֹ: אַל תִּמְרָה בְּשׁוּם דְּבָר מִמֵּה שְׁצוּיֹתֶיךָ עֲלֵיו. הִכִּי אֵין מְקוּם לִמְנוֹת אֶת הַצּוּוִי הִנֵּה כְּמִצְוָה בִּפְנֵי עֲצֻמָּה, לְפִי שְׂאִינּוֹ מִצְוָה לְעֲשׂוֹת אֵינָה דָּבָר מְסִים — עַד שֶׁתִּהְיֶה מִצְוֹת עֲשֶׂה; וְגַם אֵינּוּ מְזִהֵר מִמַּעֲשֶׂה מְסִים — עַד שֶׁתִּהְיֶה מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה. כֵּן, לְמַשָּׁל, אָמְרוֹ: "וּבְכָל־אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֵלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ" (שְׁמוֹת כג, יג), וּכְגוֹן אָמְרוֹ: "אֶת־חֻקוֹתֵי תִשְׁמְרוּ" (ויקרא יט, יט), "וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי תַעֲשׂוּ" (שם יח, ד), "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־בְּרִיתִי" (שְׁמוֹת יט, ח), "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי" (ויקרא יח, ל). וְהִרְבֶּה כְּאֵלּוֹ. וּבְכַר טַעוּ בְּכֶלֶל הִנֵּה, עַד שֶׁמִּנּוּ "קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ" (שם יט, ב) מִצְוָה מְכַלֵּל מִצְוֹת עֲשֶׂה, וְלֹא יָדְעוּ שֶׁזֶה שְׂנֵאָמְרוֹ: "קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ", "וְהִתְקַדְּשִׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים" (שם יא, מד) — הֵם צוּוִיִּים לְקַיֵּם כָּל־הַתּוֹרָה, כְּאֵלּוֹ אָמַר: הִנֵּה קְדוֹשׁ בְּעֲשׂוֹתֶךָ כָּל מֵה־שְׁצוּיֹתֶיךָ עֲלֵיו, וְתִשְׁמַר מִכָּל מֵה־שֶׁהִזְהַרְתִּיךָ מִמֶּנּוּ. וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פְּרֻשָׁת קְדוּשִׁים שם): קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ — פְּרוּשִׁים הִיוּ, כְּלוּמַר: הַבְּדִילוּ מִכָּל־הַתּוֹעֲבוֹת שֶׁהִזְהַרְתִּי אֶתְכֶם מִכֶּלֶן. וּבְמִכְלֻמָּא אָמְרוֹ: "וְאִנְשֵׁי קְדָשׁ תִּהְיוּן לִי" (שְׁמוֹת כב, ל) — אִסִּי בֵּן־הַיְהוּדָה אוֹמַר: כְּשֶׁהַקְּדוּשׁ־כְּרוּף־הוּא מְחַדֵּשׁ מִצְוָה לִישְׂרָאֵל הוּא מוֹסִיף לָהֶם קְדוּשָׁה, כְּלוּמַר: הַצּוּוִי הִנֵּה (שְׁנַחֲדָשׁ) אֵינּוּ עוֹמֵד (אֵינּוּ כַּמְטָרָה) בִּפְנֵי עֲצֻמוֹ, אֵלֶּא הוּא קָשׁוּר לְמִצְוָה שְׂצוּי בָּהּ (לְמַשְׁמַעוֹת הַעַמּוּקָה שֶׁל קִיּוֹם "מִצְוָה" שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא) שֶׁכֵּן כָּל־הַמְקַיֵּם אוֹתוֹ הַצּוּוִי נִקְרָא: קְדוֹשׁ. אִם בֵּן אֵין הַבְּדִיל בֵּין שֶׁהוּא אוֹמַר: "קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ" אוֹ אֵלוֹ הִנֵּה אוֹמַר: עֲשׂוּ מִצְוֹתֵי; שֶׁהָרִי כְּלוּם הִינּוּ אוֹמְרִים: זוֹ מִצְוֹת עֲשֶׂה נּוֹסֶפֶת עַל הַמִּצְוֹת שֶׁנֶּרְמְזוּ אֵלֵיָּהֶן שְׂצוּנָה לְקַיֵּמָן? כֵּן לֹא נֹאמַר עַל "קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ" וְכִיּוֹצֵא בּוֹ שֶׁהוּא מִצְוָה לְפִי שֶׁלֹּא צָוָה לְעֲשׂוֹת דָּבָר חוּץ מִמֵּה־

מתוך מהדורת חוק

או תנאים שבה, נמנה אנהו כל-תנאי או כל-פרט הלכה כמצוה בפני עצמה. וכבר טעו בזה הרבה: שכן כל-מה שנמצא פתוב מונים, בלי להתבונן בעקר המצוה ולא בהלכותיה או תנאיה. דרף משל: שהפתוב חבי בספר ויקרא (פרק ה): את מטמא מקדש וקדשיו והנזופרים עמו (להביא) קרבן חטאת — וזו מצוה עשה בלי ספק. אחר-כך באר הפתוב מה הן הלכות הקרבן הזה, ואמר שיהא כשבה או שעירה; ואם אין ידו משגת דמיה, יביא שתי תורים או שני בני יונה; ואם לא יוכל, יביא עשירית האיפה סלת — וזה הוא קרבן עולה ויורד. הנה זה אינו אלא באור, מהו הקרבן המטל עליו. אף אין למנות כאן שלש מצוות ולאמר: המצוה שצוה להקריב בהמה ואחר-כך המצוה שצונו להקריב עוף ואחר-כך המצוה שצונו להקריב עשירית האיפה — לפי שאינם שלשה צווין אלא מצוה אחת, והיא: שיקריב קרבן על שגגתו, ואותו הקרבן הוא כף או כף אם אי-אפשר בכף. ומן הסוג הזה גם כן שגגת מצות, והוא שהפתוב אמר בו-יקרא (שם ד), שמי ששגג ועבר על מצות ה' יקריב קרבן — וזו מצוה עשה אחת, והיא: שיקריב השוגג חטאת בתנאי שתהיה השגגה בדרך שחגיבין על זדונו פרת, וגם בו מעשה והיא מצוה לא-תעשה, כמו שבארנו בפרוש (המשניות ב) הוריות (בהקדמה) וכתרות (פרק א משנה ב). אחר-כך פרט הפתוב הלכות בענין קרבן זה וכתב עליו מקראות ואמר: אם השוגג מעם הארץ — יקריב כשבה או שעירה; ואם הוא נשיא — יקריב שעיר; ואם הוא פהן גדול — יקריב פרה. אבל אם השגגה דוקא בעבודה-זרה — יקריב השוגג שעירה בין שהוא נשיא או הדיוט או פהן גדול. אף על-ידי שנוי מיני הבהמות שמתן מקריבים את-הקרבן, לא יתפך הקרבן האחד — שהוא קרבן שוגג — לרבים, עד שיהיה מצות הרבה. שכן אלו היה הדבר כף, היינו צריכים למנות גם-כן את-אמרו 'כשבה' או 'שעירה' פשתי מצות — וגם אמרו 'שתי תורים' או 'שני בני יונה' פשתי מצות — ואין הדבר כן; אלא הצווי (להביא) קרבן הוא מצוה עשה, ושזה מביא לאותו הקרבן עצמו שעירה, ואחר מביא שעיר — זהו מתנאי אותו קרבן, ואין כל-תנאי מתנאי המצוה נחשב כמצוה. הבן ענין זה היטב, כי הטעות בו נסתרת, לא ירגיש בה אלא נבון.

מהסוג הזה גם אמרו יתעלה, שנערה מארסה אם זנתה — בסקילה; ואם היא בת פהן — בשרפה; וזהו השלמת דין ענש אשת איש שזנתה. וכבר טעה בזה כל-מי ששמעתי עליו, שכן מונים אשת איש מצוה, ונערה מארסה מצוה, ובת פהן מצוה — ואין הדבר כן, אלא הוא כמו שאבאר, והוא: שאמרו יתעלה "לא תנאף" (שמות כ, יד) — היא מצוה אחת מקלל המצוות, וכא בקבלה, שהלאו הזה אזהרה לאשת איש; אחר-כך בא

אוגס ומוציא שם רע: "ולו-תהיה לאשה" (דברים כב, יט רכט) — וזו מצוה עשה, ואחר-כך אמר: "לא-יוכל לשלחה כל-ימיו" (שם) — וזו מצוה לא-תעשה. או שיהא הלאו קדם ואחר-כך ינתק (יבטל) לעשה (שקיום ה"עשה" מבטלו) כגון אמרו: "לא-תקח האם על-הבנים" (שם כב, ו) ואחר-כך: "שלח תשלח את-האם" (שם, ז). כל-מין מאלו יש למנות עשה שבה בכלל מצוה עשה, ולא שבה בכלל מצוה לא-תעשה — לפי שבפרוש [אמרו] חכמים בכל-אחת מהן, שהיא מצוה עשה ומצוה לא-תעשה, והרבה פעמים אמרים: עשה שבה ולא שבה; וזה דבר ברור, שענין העשה שבה אינו ענין הלאו והם שני ענינים נפרדים, שצוה על אחד מהם והזהיר על האחר; ואיני זוכר שמישהו טעה בכלל הזה, עד כמה שאני זוכר עתה.

הכלל השביעי: שאין למנות פרטי הלכות המצוה.

דע שכל-מצוה היא משפט אחד מקבל, ומן ההקדמה הזאת (שרבנו הציבה והגדירה בראש כל מצוה ב"ספר המצוות) מתחייבים צווים ואזהרות רבים בהלכות המצוה. המשל לכך: החליצה והיבום (אשה שמת בעלה ולא השאיר זרע אחריה, על אחי בעלה ליבמה — לישאנה — או לקיים חליצה שהן כעין גירושין) הן שתי מצוות ממצוות עשה — וזה אין בו מחלוקת. אבל כשנבונן בהלכות שתי המצוות האלה ממצוות עשה ומה-שצריך לעשות בהן בהתאם להקדמות ההלכה — יתחייב, שיהיו מקצת הנשים חולצות ולא מתקבמות, ומקצתן מתקבמות ולא חולצות, ומקצתן או חולצות או מתקבמות, ומקצתן לא חולצות ולא מתקבמות. וכן גם האנשים, כלומר: היבמין. מקצתם חולצין ולא מיבמין, ומקצתם מיבמין או חולצין לא חולצין. ומקצתם לא חולצין ומקצתם חולצין. וכן נמצא שהקבמות מקצתן חולצת מזה ומתקבמת לזה, ומקצתן חולצת מזה ומזה, ומקצתן מתרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן, ומתרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן, ואסורות לאלו ואלו, ומתרות לאלו ואלו (כמפורט בארבעת הפרקים הראשונים של מסכת יבמות).

אם-כן אלו מנינו כל-דין ודין מן-הדינים האלה כמצוה בפני עצמה, היו דיני מסכת יבמות לבדה מגיעים ליותר ממאתים מצוות, ואין אף אחת מהן שאינה או עשה בפני עצמה או לאו — שנאמר, למשל: זו צריכה לחלץ באפן כזה, או להתיבם באפן כזה; או נאמר: זו אסורה לזה, או אי אפשר לה לחלץ או להתיבם כלל. וכך צריך להיות בכל-מצוה ומצוה.

כיון שהדבר כן — וזה ממה-שאין בו מחלוקת — הרי שהלכות המצוה, אף אם הן מפורשות בתורה, אין למנותן; כי לא מפני שהפתוב באר הלכות אותה המצוה

מתוך מהדורת חזק

למנות פְּרָשִׁיּוֹת וּפְרָשִׁיּוֹת וְאָמַר בְּמִנְיָנוּ: פְּרָשֶׁת נִחְלוֹת, פְּרָשֶׁת נְדָרִים וּשְׁבוּעוֹת, פְּרָשֶׁת מוֹצֵיא שֵׁם רָע. וְכָף מְנָה הַרְבֵּה פְּרָשִׁיּוֹת, אֵלָּא שְׁלֵא נִתְבָּרַר לוֹ הַעֲנֵן הַזֶּה בְּשֵׁלֵמוֹת וְלֹא הַשִּׁיגוֹ, וּלְפִיכֹף מְנָה בְּאוֹתָן הַפְּרָשִׁיּוֹת מֵהַשֶּׁכֶּבֶךְ מְנָה מִקֶּדֶם מִבְּלֵי שְׁהַרְגִישׁ בְּכֹף. וּלְפִי שְׁנַעְלָם מְזוֹלַתְנוּ הַכָּלֵל הַזֶּה, הִגִּיעַ לְכֹף שְׁמֵנָה בְּמִצְוֹת צִרְעַת אַחַד עֶשֶׂר מִצְוֹת, וְלֹא יָדַע שֶׁזוֹ מִצְוָה אַחַת, וְכָל מֵהַשְּׁנֹכַח בְּכַתוּב אִינוּ אֵלָּא פְּרוּט הַלְכוֹת וְתַנְאִים. פְּרוּשׁ הַדְּבָר הַזֶּה שְׁאַנּוּ נִצְטוּיְנוּ שְׂצָרַעַת אָדָם מְטַמְּאוֹתוֹ, וְנַעֲשֶׂה טָמֵא וְחָיִב בְּכָל מֵהַשְּׁחִיבִים בּוֹ הַטְּמָאִים: לְהַתְרַחֵק מִן־הַמִּקְדָּשׁ וְלִקְדָּשֵׁי וְלִצְאֵת חוּץ לְמַחֲנֵה שְׁכִינָה. אֵלָּא שְׁאַנְחֵנוּ לֹא נִדַע אִיזוֹ צִרְעַת מְטַמְּאָה וְאִיזוֹ אֵינָה מְטַמְּאָה, לְכֵן הִתְחִיל הַכַּתוּב לְבַאֵר וּלְפַרְט אֶת־הַדִּין: שְׁאִם הוּא כֹּף — הֲרִי זֶה טְהוֹר; וְאִם הוּא כֹּף — הֲרִי זֶה טָמֵא; וְאִם הוּא בְּמִצְבַּב כְּנֶה — מְצַמֵּידִין אוֹתוֹ וְזֵמַן מְסִיִּם. וּבְפִירוּשׁ אֲמָרוֹ (סְפָרָא וִיקָרָא יג, ט:): "לְטַהְרוֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ" (שם) — כִּשְׁם שְׁמֵצוּהָ לְטַהְרוֹ, כֹּף מִצְוָה לְטַמְּאוֹ — הֲרִי שְׁהַמִּצְוָה הִיא רַק שְׂיֵאמְרוּ לוֹ: טָמֵא אוֹ טְהוֹר, אֲבָל פְּרִטֵי הַדְּבָרִים שְׁבֵהֵם יֵהָא טָמֵא אוֹ טְהוֹר — אֵין לְמִנּוּתָם, לְפִי שְׁהֵם תַּנְאִים וּפְרוּטֵי הַלְכוֹת.

וְהֲרִי זֶה כְּאֲמָרְנוּ, שֶׁבַע מוּם אָסוּר לְהַקְרִיבוֹ, זֶוֹ מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה; אֵלָּא נִשְׂאָר לָנוּ לְדַעַת מַה הֵם הַמוּמִין. אַךְ כְּלוּם נִמְנָה כֹּל־מוּם וְמוּם כְּמִצְוָה?! אֵלּוּ הֵיךְ הַדְּבָר כֹּף — הֵיךְ (עוֹלָה) מְנַנְּם קְרוֹב לְשִׁבְעִים מוּם. אֵלָּא כִּשְׁם שְׂאִין אֲנוּ מוּנִים אֶת־הַמוּמִין — מֵהַמְּהֵם מוּם וּמֵהַמְּהֵם אִינוּ מוּם, אֵלָּא רַק אֶת־הָאֲזֹהְרָה שְׁהַזְהָרוּ עַל בַּעַל מוּם — כֹּף אֵין גַּם לְמִנּוּת סִימְנֵי הַצִּרְעַת, מֵהַמְּהֵם טָמֵא וּמֵהַמְּהֵם טְהוֹר, אֵלָּא (מוּנִים רַק) שְׁהַמִּצְוָה טָמֵא; וְכָל־הַשְּׂאָר הוּא בְּאוּר מַה הִיא הַצִּרְעַת. וְעַל דֶּרֶךְ זֶוֹ רְאוּי לְמִנּוּת כֹּל־מִין וְזֵמַן מִמִּינֵי הַטְּמָאוֹת כְּמִצְוָה אַחַת, וְאֵין מוּנִים פְּרוּט הַלְכוֹת שֶׁל אוֹתוֹ הַמִּין מִן־הַטְּמָאוֹת וְתַנְאִיו, כְּמוֹ שִׁתְּבַאֵר מִמִּנְיָנוּ. הַבֵּן כָּלֵל זֶה, כִּי הוּא עֲמוּד הַתְּנָךְ בְּמֵהַשְּׁאַנְחֵנוּ עוֹסְקִים בּוֹ.

~ יום שני ג' אדר ~

הַכָּלֵל הַשְּׂמִינִי: שְׂאִין לְמִנּוּת הַשְּׁלִילָה עִם הָאֲזֹהְרָה.

דַּע שֶׁהָאֲזֹהְרָה הִיא מְשַׁנֵּי הִלְכֵי (סוּגִי) הַצְּוִי (הַפְּקוּדָה), כְּלוּמַר (הַצְּוִי "מִתְחַלֵּק לְשָׁנִים) שְׁתַּצְוָה לְמִצְוָה לְעִשׂוֹת אֵיזָה דְּבָר אוֹ שְׁלֵא לְעִשׂוֹתוֹ; כְּגוֹן שְׁתַּצְוָהוּ לְאָכֵל וְתִאֲמַר לוֹ: אָכֵל; אוֹ שְׁתַּצְוָהוּ לְהִמָּנַע מֵאָכֵל וְתִאֲמַר לוֹ: אֵל תֹּאכֵל. אַךְ אֵין בְּלִשׁוֹן הַעֲרָבִי שֵׁם הַכּוֹלֵל אֶת־שְׁנֵי הַעֲנִינִים הָאֵלֶּה יַחַד; וַיְכַבֵּר הַזְּכִירוֹ זֹאת הַמְּדוּבָרִים בְּתוֹרַת הַהֲגִיוֹן (הַכְּמִי הַלְשׁוֹן) וְאָמְרוּ בְּדְבָרִים הָאֵלֶּה: "אֲבָל הַצְּוִי וְהָאֲזֹהְרָה אֵין לָהֶם בְּלִשׁוֹן הַעֲרָבִי שֵׁם הַכּוֹלֵל, וּלְפִיכֹף הַצְּבָרְנוּ לְקִרְאָם גַּם שְׁנֵיהֶם בְּשֵׁם אֶחָד מֵהֶם, וְהוּא: הַצְּוִי

הַכַּתוּב אַחַר אֲזֹהְרָה זֶוֹ וּבְבָרָא, שֶׁהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה יִהְיֶה וְהוּא אֲמָרוֹ: "מוֹת־יוּמַת הַנֶּאֱפָת" (ויקרא כ, י). אַחֲר־כֵּן הַשְּׁלִים הַכַּתוּב אֶת־תּוֹרַת הַעֲנֵשׁ הַזֶּה וְהַתְּנָה בּוֹ תַנְאִים וְאָמַר, שְׂאֲמָרוֹ "מוֹת־יוּמַת הַנֶּאֱפָת" יֵשׁ בּוֹ חִלּוּקִים: אִם אֵשֶׁת אִישׁ זֶוֹ הִיא בַּת־כֹּהֵן — הֲרִי הִיא נִשְׂרְפָת; וְאִם הִיא נַעֲרָה מֵאַרְסָה בְּתוּלָה — הֲרִי הִיא נִסְקָלַת; וְאִם הִיא בַּעוּלָה וְאֵינָה בַת כֹּהֵן — הֲרִי הִיא בְּחִנּוּק. אֲבָל אֵין הַמִּצְוֹת הַזֹּפְכוֹת לְרַבּוּת עַל־יַדֵּי פְּרוּט סוּגֵי הַמִּיתָה, כִּי בְּכָל־זֶה לֹא יִצְאָנוּ מִגְּדֵר אָסוּר אֵשֶׁת אִישׁ. וּבְפִירוּשׁ אֲמָרוֹ בְּסִנְהֵרִין (נא:): הַכֵּל הָיוּ בְּכָלֵל נֶאֱפָת — הוֹצִיא הַכַּתוּב אֶת־בֶּת־יִשְׂרָאֵל לְסָקִילָה, וְאֶת־בֶּת־כֹּהֵן לְשִׂרְפָה. רְצוּנָם לּוֹמַר מְנָה, שְׂאֲסוּר אֵשֶׁת אִישׁ כּוֹלֵל הַכֵּל, וְהוּא שְׂאֲמַר בּוֹ הַכַּתוּב: "מוֹת־יוּמַת הַנֶּאֱפָת" — אֵלָּא שֶׁחֵלַק הַכַּתוּב בְּמִיתָה זֶוֹ וְכַבַּע לְמִקְצָתָן שִׂרְפָה וּלְמִקְצָתָן סָקִילָה. אֲבָל אֵלּוּ הֵיךְ צְרִיף לְמִנּוּת פְּרוּט דִּין הַמִּצְוָה מֵאַחַר שֶׁהוּא נִזְכָּר בְּתוֹרָה, הֵינְנוּ צְרִיכִים שְׁלֵא לְמִנּוּת "מִכְּהַנֶּפֶשׁ בִּשְׂגָנָה — גּוֹלָה" כְּמִצְוָה אַחַת, בְּיַן שֶׁהַכַּתוּב פִּרֵט הַלְכוֹת מִצְוָה זֶוֹ (בְּמַדְבַּר לה). וְהֵיךְ לָנוּ לְמִנּוּת כֹּף: מֵהַשְּׂאֲמַר הַכַּתוּב: "וְאִם־בְּכֹלִי בְּרָזַל הִכְהוֹ" — מִצְוָה אַחַת; וְהַמִּצְוָה הַשְּׁנֵינִי — אֲמָרוֹ: "וְאִם בְּאָבֶן יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ הִכְהוֹ"; וְהַמִּצְוָה הַשְּׁלִישִׁית — אֲמָרוֹ: "אוֹ בְּכֹלִי עֵץ־יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בּוֹ הִכְהוֹ"; וְהַמִּצְוָה הַרְּבִיעִית — אֲמָרוֹ: "גֹּאֵל הַדָּם הוּא יָמִית אֶת־הַרְּצֹחַ"; וְהַמִּצְוָה הַחֲמִישִׁית — אֲמָרוֹ: "וְאִם בְּשֵׁנָאָה יִהְדָּפְנוּ"; וְהַמִּצְוָה הַשְּׁשִׁית — אֲמָרוֹ: "אוֹ־הַשְּׁלִיף עָלָיו בְּצִדָּה"; וְהַמִּצְוָה הַשְּׁבִיעִית — אֲמָרוֹ: "אוֹ בְּאֵיבָה הִכְהוֹ בְּיָד"; וְהַמִּצְוָה הַשְּׂמִינִית — אֲמָרוֹ: "וְאִם בְּפָתַע בְּלֹא־אֵיבָה הִדְּפוּ"; וְהַמִּצְוָה הַתְּשִׁיעִית — אֲמָרוֹ: "אוֹ־הַשְּׁלִיף עָלָיו כֹּל־כְּלִי בְּלֹא צִדָּה"; וְהַמִּצְוָה הַעֲשִׂירִית — אֲמָרוֹ: "אוֹ כֹּל־כָּאֵן אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ בְּלֹא רְאוּת"; וְהַמִּצְוָה הִיא־א — אֲמָרוֹ: "וַיַּפֵּל עָלָיו וַיָּמוּת וְהוּא לֹא־אוֹיֵב לוֹ"; וְהַמִּצְוָה הִיא־ב — אֲמָרוֹ: "וְהִצִּילוֹ הַעֲדָה אֶת־הַרְּצֹחַ"; וְהַמִּצְוָה הִיא־ג — אֲמָרוֹ: "וְהַשִּׁיבּוּ אוֹתוֹ הַעֲדָה אֶל עִיר־מִקְלָטוֹ"; וְהַמִּצְוָה הִיא־ד — אֲמָרוֹ: "וַיָּשִׁב בָּהּ עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֵל"; וְהַמִּצְוָה הִיא־ה — אֲמָרוֹ: "וְאִם־יִצְאָ יִצְאָ הַרְּצֹחַ"; וְהַמִּצְוָה הִיא־ו — אֲמָרוֹ: "וְאֲחֵרֵי מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֵל יָשׁוּב הַרְּצֹחַ" אֵלּוּ עֲשִׂינוּ כֵּן בְּכָל־מִצְוָה וּמִצְוָה, הֵיךְ מְנַן הַמִּצְוֹת מַגִּיעַ לְיוֹתֵר מֵאֲלָפִים — וְדָבָר זֶה בְּרוּר שֶׁהוּא בְּטָל, לְפִי שְׁכָל־זֶה הוּא פְּרוּט הַמִּצְוָה וְהִיא הַמִּצְוָה הַמְּנוּיָה הִיא: דִּין מִכָּה נֶפֶשׁ בִּשְׂגָנָה, וְזֶהוּ הַצְּוִי שְׁנַצְטוּיְנוּ לְדוֹן בּוֹ לְפִי דִינֵי הַכַּתוּבִים הָאֵלֶּה. וְכֹף קִרְאָם ה' "מִשְׁפָּטִים" וְלֹא קִרְאָם "מִצְוֹת" וְאָמַר: "וְשִׁפְטוּ הַעֲדָה בֵּין הַמַּפְּהָ וּבֵין גֹּאֵל הַדָּם עַל הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה".

וַיְכַבֵּר נְתַעוֹרַר בַּעַל הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת" וְשֵׁם לֵב לְמִקְצַת הַעֲנִינִים הָאֵלֶּה וְהַתְּבַט (הַתְּקַשָּׁה) בְּהֵם וְהַתְּחִיל

מתוך מהדורת חזק

השְׁלִיחַ (ורק על-ידי הבנת הענין אפשר לקבוע אם זו אזהרה או שלילה).

אף זולתנו לא ידע זאת והגיע לכך, שְׁמֵנָה: "לא תצא כצאת העֲבָדִים" (שמות כא, ז); ולא ידע שזו שלילה ולא אזהרה. ובאור הענין כמו שאֲסָבִיר, והוא: שְׁהָ דָן מִכָּה עֲבָדוֹ או אָמְתוֹ הַפְּנִיעִים שְׁחִסְרוּ בְשַׁעַת הַהֶכְפָּה אֶתְד מְרָאשֵׁי אֲבָרִים (כמו שן ועין) — שְׁהוּא יוֹצֵא לְחַפְשֵׁי; הִיָּה אִפּוּא עוֹלָה בְּדַעַתְנוּ, שְׁכַף הוּא בְּאֵמָה עֲבָרִיהָ מִכָּל-שְׁכַן מַעֲבָד פְּנִיעֵי (היוצא בשן ועין), וְשְׁהוּא (אמה עבריה) אִם חִסְרָה אֶתְד מְרָאשֵׁי אֲבָרִים יוֹצֵאת לְחַפְשֵׁי — לְפִיכָף שֶׁלֵּל מִמֶּנָּה דִּין זֶה בְּאֵמָרוֹ: "לא תצא כצאת העֲבָדִים", כְּאֵלוֹ אָמַר: אֵין חוֹבָה לְהוֹצִיאָה לְחַפְשֵׁי כְּשִׁמְחִסְרָה אֲבָר מֵאֲבָרִיהָ — הִנֵּה זוֹ שְׁלִילַת דִּין מְסִים מִמֶּנָּה, אִף לֹא אֲזַהְרָה. וְכַף פְּרָשׁוֹ מוֹסְרֵי הַקְּבֵלָה וְאֵמָרוֹ בְּמִכְלָתָא (פרשת משפטים): "לא תצא כצאת העֲבָדִים" — אֵינָה יוֹצֵאָה בְּרָאשֵׁי אֲבָרִים כְּדֶרֶךְ שְׁהַנְּעִינִים יוֹצֵאִים. הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ, שְׁזוֹ שְׁלִילַת דִּין מְסִים הַנְּשַׁלֵּל מִמֶּנָּה, לֹא שְׁהוּא הַזְּהִיר עַל הַדְּבָר.

וְאֵין הַבְּדֵל בֵּין אָמְרוֹ: "לא תצא כצאת העֲבָדִים" וּבֵין אָמְרוֹ: "לא יִבְקַר הַכֹּהֵן לְשַׁעַר הַצֹּהֵב טָמֵא הוּא" (ויקרא יג, לו), שְׁהוּא שְׁלִיחַ בְּלִבְד, לֹא אֲזַהְרָה; וְהוּא שְׁבָא לְהוֹדִיעֵנוּ: שְׁעַם סִימֵן זֶה אֵינוֹ צָרִיף הַסִּגְר (כבדני טומאת הצרעת שכשסתפק הכהן בדינה, מסתגר המנוגע כדי לבחון התפתחות) וְלֹא יִסְתַּפֵּק בּוֹ, כִּי הוּא טָמֵא. וְכֵן אָמְרוֹ: "וְאִישׁ כִּי יִשְׁכַּב אֶת אִשׁוֹ .. וְהוּא שְׁפָחָה .. וְחוֹפְשָׁה לֹא נִיתֵן לָהּ" לֹא יוֹמְתוּ כִּי-לֹא חִפְשָׁה" (ויקרא יט, כ) — לְפִי שְׁהוּא גַם כֵּן שְׁלִיחַ וְלֹא אֲזַהְרָה. שְׁכֵן הוּא אוֹמְרֵ: שְׁאֵינִים חִיבִים מִיתָה בֵּינָן שְׁלֵא נִשְׁלַמָּה חֲרוּתָה (ואין הקידושין חלק), וְאֵין לְתוֹרָם אֶת-זֶה וְלוֹמַר "לא יִקְתְּלָא" (אל יחרו), שְׁכַכְךָ יִצֵּא מֵעֵינֵי הַשְׁלִיחַ לְעֵינֵי הַאֲזַהְרָה. כִּי אָמְרוּ כָּאֵן: "לא יוֹמְתוּ כִּי-לֹא חִפְשָׁה" כְּמוֹ אָמְרוֹ: "אֵין לְנַעֲרָה חֲטָא מְנוֹת" (דברים כב, כו) שְׁשַׁלֵּל מִמֶּנָּה חִיוב הַמִּיתָה בְּגִלְלֵי הָאֲנָס; כֵּן שֶׁלֵּל מִהֶם כָּאֵן חִיוב הַמִּיתָה בְּגִלְלֵי הַעֲבָדוּת, כְּאֵלוֹ אָמַר: אֵין לְהֶם חֲטָא מְנוֹת, כִּי לֹא חִפְשָׁה. וְכֵן אָמְרוֹ: "וְלֹא-יִהְיֶה קִקְרָח וְכַעֲדָתוֹ" (במדבר יז, ה) — הוּא שְׁלִיחַ. וּפְרָשׁוֹ חֲכָמִים שְׁהוּא שְׁלִיחַ וּבְרָרוּ עֵינֵינוּ וְאָמְרוֹ (מדרש נחומא שם): שְׁהוּא יִתְעַלָּה הַשְּׁמִיעֵנוּ שְׁכָל-הַיּוֹצֵא וְטוֹעֵן עַל הַכְּהֵנָה וּבִקְשָׁה לְעַצְמוֹ (כמנהג קרח ועדתו) — לֹא יֵאָרַע לוֹ מֵהַ-שְּׂאֲרַע לְקַרְח וְעֵדוֹתוֹ, כְּלוֹמַר: הַבְּלִיעָה וְהַשְּׂרָפָה — אֵלָּא יִהְיֶה עֲנָשׁוֹ "כְּאֲשֶׁר דִּבְרַהּ ה' בְּיַד מֹשֶׁה לֹ" (מהביטוי "ביד משה" אנו למדים שילקה במה שלקתה יד משה) כְּלוֹמַר: הַצְּרַעַת; וְזֶהוּ אָמְרוֹ יִתְעַלָּה אֵלָיו: "הִבְאֵנָּה יִרְךָ בְּחִיקְךָ" (שמות ד, ו) וְהִבְאִירוּ רְאִיָּה מִמֶּה-שְּׂאֲרַע לְעֵזְרָה מִלֶּךְ יְהוֹדָה (שביקש להקטיר קטורת "ובידו מקטרת להקטיר — והצרעת זרחה במצחו" — דברי הימים-ב, כו, יט). וְאִף-עַל-פִּי שְׁמִצְאָנוּ

המתפצל לשנים: ה"צווי" — עשה, ו"אזהרה" — לא תעשה). הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ, שְׁהַאֲזַהְרָה וְהַצְּוִי עֵינָן אֶתְד הֵם. (ובכלל ה"צווי") הַמְּלָה הַמְּפָרְסְמַת בְּלִשׁוֹן הָעֲרָבִי הַמְּשַׁמְשֵׁת לְאֲזַהְרָה הִיא מֵלַת "לא", וְעֵינָן זֶה עַצְמוֹ מְצוֹי בְּלִי סִפֵּק בְּכָל-לִשׁוֹן, כְּלוֹמַר: שְׁאֵתָה תְּצוּיָה לְמַצוּהָ שְׁיַעֲשֶׂה אוֹ שְׁלֵא יַעֲשֶׂה. בְּרוּר אִפּוּא שְׁמַצוּת עֲשֶׂה וּמַצוּת לֹא-תַעֲשֶׂה שְׁתִּיחֵן צוֹי מְחַלְט: דְּבָרִים שְׁנִצְטוּיֵנוּ לְעֲשׂוֹתָם, וְדְבָרִים שְׁהוֹזְרָנוּ מְלַעֲשׂוֹתָם. הַשֵּׁם שֶׁל אֵלָה שְׁנִצְטוּיֵנוּ לְעֲשׂוֹתָם — מַצוּת עֲשֶׂה, וְהַשֵּׁם שֶׁל אֵלָה שְׁהוֹזְרָנוּ עֲלֵיהֶם — מַצוּת לֹא-תַעֲשֶׂה; וְהַשֵּׁם הַכּוֹלֵל יַחַד בְּלִשׁוֹן הָעֲרָבִי — גְּזָרָה (פקודה, צו), וְכַף קוֹרְאִים חֲכָמִים כְּלִ-מַצוּהָ, בֵּין שְׁתִּיחֵהָ עֲשֶׂה אוֹ לֹא-תַעֲשֶׂה: גְּזָרַת מִלֶּךְ.

אָבֵל הַשְּׁלִיחַ הִיא עֵינָן אַחַר, וְהוּא: שְׁתִּשְׁלַל נְשׂוּא מְנוּשָׂא, וְאֵין בְּזֶה שׁוּם צוֹי כְּלָל, כְּגוֹן שְׁתִּאֲמַר: לֹא אֶכֶל פְּלוֹנִי אֶתְמוֹל וְלֹא שְׁתָּה פְּלוֹנִי אֶת-הַיַּיִן, וְאֵין רְאוּבֵן אָבִי שְׁמַעוֹן וְכִיּוֹצֵא בְּנֵה — שְׁכָל-זֶה הוּא שְׁלִיחַ, וְאִפּוּל רִיח צוֹי אֵין בּוֹ. וְהַמְּלָה שְׁבָה שׁוֹלֵלִים בְּעֲרָבִית לְרֵב הִיא מֵלַת "מא", אִף שׁוֹלֵלִים גַּם בְּמֵלַת "לא", וּבְמֵלַת "בְּלִי". אָבֵל הָעֲבָרִים הָרִי לְרֵב שְׁלִילָתָם בְּאוֹתָהּ מֵלַת "לא" עַצְמָה, שְׁבָה גַם מִזְהִירִים; וְשׁוֹלֵלִים גַּם בְּמֵלַת "אֵין" וְהִיא שְׁמַתְחִבֵר אֵלָיָה מִן-הַכְּנִוּיִים: "אֵינוֹ" וְ"אֵינִים" וְ"אֵינְכֶם" וְזוּלָתָם.

(ודוגמאות לכך): הַשְּׁלִיחַ בְּעֲרָבִי בְּמֵלַת "לא" כְּגוֹן אָמְרוֹ: "וְלֹא-קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה" (דברים לד, י); "לֹא אִישׁ אֵל יִכְנֹב" (במדבר כג, יט); "לֹא-תִקוּם פְּעָמַיִם צָרָה" (נחום א, ט); "וְלֹא-עָמַד אִישׁ" (בראשית מה, א); "וְלֹא-קָם וְלֹא-עָמַד מִמֶּנּוּ" (אסתר ה, ט) וְכֵאֵלָה רַבִּים. וְהַשְּׁלִיחַ בְּמֵלַת "אֵין", כְּגוֹן אָמְרוֹ: "וְאָדָם אֵין" (בראשית ב, ה); "וְהַמְּתִים אֵינִים יוֹדְעִים מְאוּמָה" (קהלת ט, ה) וְזוּלָתָם רַבִּים גַּם כֵּן.

הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ הַהֶבְדֵּל בֵּין הַשְּׁלִיחַ לְאֲזַהְרָה, וְהוּא: שְׁהַאֲזַהְרָה (היא חלק) מְעֵינָן הַצְּוִי וְאֵינָה אֵלָּא פֶּעַל צְוִי, כְּלוֹמַר: כְּשֶׁם שְׁהַצְּוִי לְעוֹלָם לְעֵתִיד, כֵּן הַאֲזַהְרָה; וְלֹא יִתְכַן שְׁבִלְשׁוֹן הֵא הַצְּוִי לְעַבְר — וְכֵן הַאֲזַהְרָה. וְאֵין אֲפֻשְׁרוֹת לְהַכְנִיס צוֹי לְסַפּוֹר, כִּי הַסַּפּוֹר זָקוּק לְנְשׂוּא וְנוּשָׂא וְהַצְּוִי דְבוּר שְׁלָם בְּעַצְמוֹ, כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּסַפְרִים שְׁנִתְחַבְּרוּ לְכַף; וְכֵן לֹא תִכְנַס גַּם הַאֲזַהְרָה בְּסַפּוֹר. אָבֵל לֹא כֵּן הַשְּׁלִיחַ — לְפִי שְׁהַשְּׁלִיחַ תִּכְנַס בְּסַפּוֹר וְתִשְׁלַל בְּעַבְר וּבְעֵתִיד וּבַהֲוָה. וְכָל-זֶה בְּרוּר מֵעַצְמוֹ עַל-יְדֵי הַתְּבוּנָנוּת.

כִּינֵן שְׁהַדְּבָר כֵּן — בְּשׁוּם פְּנִים אֵין לְמִנּוֹת אֶת-הַלְּאִוִּין שְׁהֶם שְׁלִיחַ בֵּין מַצוּת לֹא-תַעֲשֶׂה. וְזֶה דְבָר מֵעַצְמוֹ שְׁאֵין צָרִיף עֲלָיו מוֹפֵת (ראייה), זוּלַת מֵהַ-שְּׁהוֹזְרָנוּ בְּבָרוּר עֵינֵינוּ (דברי) הַבְּטוּיִים, כְּדִי לְהַבְּדִיל בֵּין הַאֲזַהְרָה וּבֵין

קצובים בערכים לפי גיל הנערך ולפי היותו זכר או נקבה, ואין הבדל בענין זה בין שאמר: "ערכי עלי", או "ערכי פלוני עלי" — הרי אנו רואים אותו הפלוני מה הוא ומה-גילו, וישלם בהתאם לכך. ואם הנערך הוא אדם שנתחייב מיתת בית דין ונפסק דינו, ואחר גמר דינו אמר מי שהוא: "ערכי זה עלי" — הרי זה לא יתחייב לשלם כלום, לפי שהוא חשוב כמת שאין לו ערך מצת שנגמר דינו. וזהו הענין שרצה באמרו "לא יפדה", כלומר: אין לו פדיון, שיעצטרף אותו המעריך לשלם. וזהו דין מדיני הערכים והלכותם שזכרו הכתוב, אבל אינו אזהרה. ולשון המשנה (ערכין פרק א משנה ג): הגזס והיוצא להרג לא נדר ולא נערף. ופרש התלמוד (ערכין ו): שזה בתנאי שיחא יוצא מבית דין של ישראל להרג. ולשון המכללתא (פרשת משפטים): חייב מיתת בית דין אין להם פדיון, שגאמר: "כל-חרם אשר יחרם מן-האדם לא יפדה מות וימת". התבונן בדיוק הלשון ובעמק העיון בה, איך בארו שהלאו הזה שלילה ולא אזהרה באמרו: "אין להם פדיון" ולא אמרו: "אין פדיון אותם". את-הענין הזה עצמו בארו בספרא בפירשת ערכים ואמרו: מנין למחייב מיתת בית דין, לאחד (מעריך). שאמר "ערכו (של החייב מיתה) עלי", שלא אמר כלום? תלמוד לומר: "לא יפדה", כלומר: מנין שאינו חייב ערך. וכבר בארנו ענין זה בתכלית הבאור עד שאני אומר, שלא נשאר דבר מספק אפלו לא לקשה ההבנה שבבני אדם.

בין שדברנו בענין זה, דע שהמלים המשמשות בתורה לאזהרה הן ארבע מלים, וכל מה-שהזהיר עליו באחת מארבע אלו נקרא: מצות לא-תעשה. והן: 'השמר' ו'פן', 'אל' ו'אל'. ובפרוש אמרו (ובחים קו): כל-מקום שגאמר: 'השמר', 'פן' ו'אל' ו'אל' — אינו אלא מצות לא-תעשה.

אבל נשאר לנו לבאר דבר אחד, שבו תשלם פונת השער הזה, והוא: שכל-מקום שבאר בתורה וחיב אותנו לנקות עצמנו על-ידי ששולל מעצמנו מעשה פלוני ופלוני — הרי אותו המעשה נמנה מכלל מצות לא-תעשה, אף-על-פי שהלאו שגאמר בו הוא שלילה ולא אזהרה. כי משהטיל עלינו ששולל מעצמנו ונאמר: אני לא עשיתי כך ולא עשיתי כך — נודע בהכרח, שעשית אותו הפך-וכך מזוהרים עליה, וזה כגון שחיבנו הכתוב (בעת ה'וידוי' בבית המקדש על המעשרות) שגאמר: "לא-אכלתי באני ממנו ולא בערתי ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למת" (דברים כו, יד) — משמע מזה: שכל-מעשה ומעשה מאלו מזוהרים עליו, ויתבאר זה במקומו כשנדבר על מצות אלו.

הכלל התשיעי: שאין למנות את עצם הלאוין והעשה, אלא את-הענינים שמוזהרים ושמצויים עליהם.

דעה אחרת (של חז"ל) בגמרא סנהדרין (קי), והוא אמרו: "כל-המחזיק במחלוקת עובר בלא-תעשה, שגאמר: ולא-יהיה קרח וכעתו" — הרי זה על דרך התוכחה לא שפך פשוטה דקרא בענין זה; אבל האזהרה על ענין זה (המחלוקת) נכללת תחת לאו אחר, כמו שאבאר במקומו (לא תעשה מה).

אין אפוא שום דבר שעל ידיו אפשר להבדיל בין השלילה לאזהרה חוץ מענין הדברים, אבל לא מן-המלה, כיון שמלת השלילה והאזהרה בעברית מלה אחת, והיא מלת "לא". ולכן הכרח, שלמען תהא הבנה בענין הדברים ואז ישיג בקלות איזה לאו הוא שלילה ואיזה לאו הוא אזהרה, כמו שבארנו מקדם. וכבר העירו חכמים, עליהם השלום, על ענין זה במה-שמצאנו אצלם במחלוקת שנופלה ביניהם בלאו מן הלאוין אם הוא שלילה או אזהרה, וזה באמרו יתעלה על חטאת העוף: "ומלק את-ראשו ממול ערפו ולא-יבדיל" (ויקרא ה, ח). הנה תנא דידן, והוא המדבר במשנה, סובר שזו אזהרה, ולכן הוא אומר: אם הבדיל (הפריד את הראש מהצואר) — פסל. יוצא לפי זה שהלאו הזה יהיה מצות לא-תעשה; שכן כשהבדיל את-הראש — פסל, באלו הקריב שאור או דבש. אבל רבי אלעזר ברבי שמעון סובר, שהלאו הזה שלילה (שלילת ההכרח) ולא אזהרה, ושפרוש אמרו: "לא יבדיל" — שאינו צריך להבדיל הראש, אלא מספיק שיחתך אותו באיזה שער, ולפיכך אם הבדיל — כשר לפי דעתו. וכך אמרו בגמרא זבחים (סה): אומר הנה רבי אלעזר ברבי שמעון: שמעתי שמבדילין בחטאת העוף; מאי "לא יבדיל" — אינו צריך להבדיל. והקשו על דברים אלו ואמרו: אלא מעתה, גבי בור נמי, דכתיב: (וכי יפתח איש בור) ולא יבסנו" (שמות כא, לג) — הכי נמי (האמנם כך) דאינו צריך לכסות? ! והיתה התשובה: התם דכתיב: "בעל הבור ישלם" — מפלל דבעי פסוי. הנה נתבאר, שמביאים ראיה מענין הדברים, אם זו שלילה או אזהרה. ונתבאר עוד שאמרו "לא יבדיל" — מצות לא-תעשה, כמו שאמרה המשנה, ומכאן יתבאר שאמרו בעולת העוף: "ושסע אתו בכנפיו לא-יבדיל" (ויקרא א, יז) — אין למנותו, לפי שהוא שלילה, הואיל ולדברי הכל: אם הבדיל — כשר. שכן, כיון שאמר בעולת בהמה: "ונתח אתו לנתחיו" (שם א, יב), היה עולה בדעתנו, שגם עולת העוף כך, לפיכך אמר: אינו צריך להבדיל, אלא ושסע בלבד; ואם הבדיל — כשר, כמו שנתבאר במקומו.

עוד מכלל הלאוין האלה שהם בגדר שלילה אמרו: "כל-חרם אשר יחרם מן-האדם לא יפדה" (שם כו, כט), ויתבאר לך שזו שלילה — לא אזהרה — אם תדע מהו מובן הדבר הזה, והוא: שהכתוב כבר דן בדמים

מתוך מהדורת חזק

בין שהאזהרה כבר נלמדה מזולתו, ובקשו להקימו בענין נוסף, ואמרו על כך בדרך טענה וקשנה: אמר לה רבינא לרב אשי: ואימא (אמור, אולי, שהפסוק נכפל כדי) לעבר עליו בשני לאוין? כלומר: זה שאפתה רוצה להקים את הלאו הזה בענין אחר, שלא בענין שנלמד מן הלאו האחר — מדוע מתבקש מוצא זה? שמה נכפל באותו ענין עצמו, כדי שיהא העושה אותו הדבר חייב בשני לאוין?! ובאה התשובה: אמר לה: פל-היכא (בכל מקום) דאכא למדרש (שאפשר לפרש שהכפילות באה להוסיף דין חדש וכדומה) — דרשינן, ולא מוקמינן (ולא מניחים שמטרת הכפילות להשמיענו) בלאוי תירי. הנה נתבאר לך, שפל-לאו שלא בא לתוספת ענין — הרי הוא נקרא: יתר ('לאו תירי'), כלומר: שהוא נכפל. ואף-על-פי שאמרו שהוא 'לעבר עליו בשני לאוין' — הרי בכל-זאת הוא לא יתר, כמו שמתבאר מן הלשון הזה (שבגמרא דלעיל), ואין ראוי למנותו בין שנוכפל. הנה נתבאר לך, שמספר המצוות אינו מתרבה בגלל רבוי הלאוין או העשין.

הרי ידוע, שצווי השביתה בשבת נכפל בתורה שתיים עשרה פעמים — כלום יסבר מישהו המונה את המצוות ויאמר: שמכפל מצות עשה השביתה בשבת, והיא שנים עשר מצוות?! וכן באה האזהרה על אכילת הדם שבע פעמים — האם אפשר לבר-דעת לומר: שאסור הדם הוא שבע מצוות? הנה זה ממה-שלא טעה בו אף אחד — כלומר: בשביתה שבת, שהיא מצוה אחת מכיל מצות עשה; וכן באזהרה על אכילת הדם, שהיא מצוה אחת ממצוות לא-תעשה. ודע שאפלו תמצא מאמר לחכמינו זכרונם לברכה שהעובר עברה פלונית כבר עבר על כך וכך לאוין, או שהמבטל דבר פלוני כבר עבר על כך וכך עשין — לא יתחייב מזה למנות פל-אותם הלאוין פל-אחד בפני עצמו ולא פל-עשה בפני עצמו, בין שהענין אחד ואין בו כפילות, ולא אמרו שהוא עובר על כך וכך עשין או על כך וכך לאוין, אלא מפני כפל הצווי או האזהרה באותה המצוה, שהרי עבר על אזהרות רבות או צוים רבים. אלא-אם-כן תמצא שאומרים "לוקה שתיים", או "לוקה שלש" — הרי אז נמנה פל-אחד בפני עצמו, לפי שאין אדם לוקה שתי מלקיות על שם אחד, כמו שאבאר לפי מה-שידוע בתלמוד במכות (טז.) וחקלין (פב.) וזולתם; אבל לוקה שתי מלקיות על שני שמות, כלומר: שני ענינים שבאה האזהרה בכל-ענין מהם בפני עצמו. זהו ההבדל בין אמרם: "עובר משום כך ומשום כך" (בגלל שנכפלו האזהרות) ובין אמרם: "לוקה שתיים או לוקה שלש" (בגלל אזהרות שונות שהצטברו). והראיה על פל-מה-שאמרנו, אמרם (מנחות מד.): כל שאין לו ציצית בבגדו — עובר בחמשה עשה, לפי שנוכפל בו לשון צווי חמש פעמים: "ועשו להם ציצת, ונתנו על-ציצת, והיה

דע, שפל-צווי התורה ואזהרותיה הם בארבעה דברים: בדיעות, במעשים, במדות ובדבור. וזהו שצויתה אותנו להאמין ולקבל איזו דעה, כגון שנצטוינו להאמין ביחוד. ובאבות השם יתעלה ויראתו; או שההירה אותנו מלהאמין באיזו דעה, כגון שההירנו מלהיות בדעה שיש אלהות זולתו. וכן צויתה אותנו באיזה מעשה, כגון שנצטוינו להקריב את הקרבנות ולבנות את-המקדש; או ההירה אותנו באיזה מעשה, כגון שההירנו מלהקריב זולתו יתעלה ומלהשתחות לגעבד זולתו (עבודת אלילים). וכן צויתה אותנו להתנהג באיזו מדה, כגון שנצטוינו בצדקה בקסד, ברחמנות, בחמלה ובאהבה, והוא אמרו: "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא טו, יח); או שההירחנו מאלו מדות, כגון שההירנו על הנטייה והנקימה וגאלת הדם וזולתן מן-המדות הרעות, כמו שאבאר. או שצויתה אותנו באמירת איזה דבר, כגון שנצטוינו להודות לו ולהתפלל אליו ולהתודות על העונות וכיוצא בזה ממה-שאבאר; וההירחנו מאמירת איזה דבר, כגון שההירנו על שביעת השקר והרכילות ולשון הרע והקללה וזולתן.

אם השגו ענינים אלו, הרי ראוי למנות את-הענינים שמצוים או מזהרים עליהם, בין שאלה מעשה או דבור או דעה או מדה. ואין להביט לרובי הצויון שבאו באותו הענין, אם המדבר ב"עשה"; או לרובי האזהרות שבאו בענינו, אם המדבר ב"לאו" — כי כלם לחזוק בלבד (להדגיש את חומרת הדבר). לפי שפעמים יבוא באותו ענין עצמו לאו אחרי לאו לחזוק, וכן יבוא בו צווי אחרי צווי לחזוק. אלא-אם-כן תמצא מאמר חכמים בחלוק הענינים ובארו לך המפרשים, שפל-לאו מאלו או פל-עשה כולל ענין שלא בענין שכולל הלאו או העשה האחר — הרי אז ראוי למנותו בלי ספק, כי אז לא נשאר לחזוק אלא בא לתוספת ענין, אף-על-פי שפשט הכתוב (לכאורה) שהם בענין אחד. לפי שאנחנו אין אנו אומרים שאיזה פסוק נכפל לחזוק ואינו לתוספת ענין אלא כשאין לנו על כך דברי המפרשים נושאי הקבלה; אבל אם נמצא קבלה, שהצווי הזה או הלאו כולל ענין פלוני, והצווי החוזר ונכפל כולל ענין אחר — הרי זה הנכון והאמת: שלא נכפל פסוק אלא לענין, ואז ראוי למנות את-זה בפני עצמו ואת-זה בפני עצמו. אבל אם אין ענין נוסף — הרי תכלית הפל לחזוק; וגם בא להודיע, שהעון הזה חמור מאד, בין שבאה בו אזהרה אחר אזהרה, או שנוכפל להשלמת דין המצוה (שכל פסוק משלים פרטי דינים שאין בשני), או כדי ללמד ממנו איזה דין במצוה אחרת, כמו שמבאר התלמוד ואומר: מפנה (פסוק "פנוי" — כפול בענינו) — להקיש, לדון ממנו גזרה שנה. וכבר מצאנו שחכמים, עליהם השלום, העירו על ענין זה בגמרא פסחים בפרק השני (כד.), וכוננו לאחד הלאוין שלפי הנראה הוא נכפל,

מתוך מהדורת חזק

יְהַעֲלֶה "לא תאכלו על-הדם" (ויקרא יט, כו), אָמְרוּ (סנהדרין ג,ט). בְּפִרְשׁוֹ: "מִנֵּין לֹאֲכֹל מִבְּהֵמָה קֹדֶם שֶׁתֵּצֵא נִפְשָׁה שֶׁהוּא בְּלֹא-תַעֲשֶׂה? תִּלְמֹד לֹמַר: לֹא תֹאכְלוּ עַל-הַדָּם. דְּבָר אַחַר: לֹא תֹאכְלוּ עַל-הַדָּם — לֹא תֹאכְלוּ בְּשֹׁר (הקרבנות), וְעֵדִין דָּם (לפני זריקת הדם) בְּמִזְרָק. רַבִּי דֹסָא אָמַר: מִנֵּין שְׂאִין מִבְּרִין (סעודה ראשונה שאחרים עורכים עבור האבלים — נקראת "הבראה") עַל הַדָּם בֵּית דִּין? תִּלְמֹד לֹמַר: לֹא תֹאכְלוּ עַל-הַדָּם. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: מִנֵּין לִסְנַהֲדְרִין שֶׁהֲרֹגוּ אֶת-הַנֶּפֶשׁ שְׂאִין טוֹעֲמִין כְּלוּם כְּלֹאֲתוֹ הַיּוֹם? תִּלְמֹד לֹמַר: לֹא תֹאכְלוּ עַל-הַדָּם. אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא: אֲזַהְרָה לְבָן סוֹרֵר וּמִוֹדָה מִנֵּין? תִּלְמֹד לֹמַר: לֹא תֹאכְלוּ עַל-הַדָּם" — הָרִי אֵלוֹ חֲמִשָּׁה עֲנִינִים שֶׁפֶלֶם בְּאֻזְהָרָה וְכֻלָּם נִכְלָלִים. תַּחַת לָאוּ זֶה. וּבְפִרְוִישׁ אָמְרוּ בְּגִמְרָא סְנַהֲדְרִין כְּשֶׁמְנוּ עֲנִינִים אֵלֶּי: "עַל כֹּלֶם אֵינִי לֹקֵה מִשּׁוּם דְּהָרִי לֵה לָאוּ שֶׁבְכָלְלוֹת — וְכָל-לָאוּ שֶׁבְכָלְלוֹת אֵין לֹקִין עֲלֵיו". וּבְאֵרוֹ עוֹד, שְׂאֵלוֹ שֶׁבְכָלְלוֹת הוּא: דְּאֵתוֹ תִּרְיִתְלָתָא (שנים שלוש) אִסְרִי מַחֲד לָאוּ — הָרִי שְׂאִין לְמַנּוֹת כְּלֹאֲסוֹר וְאִסּוֹר שֶׁנִּכְלַל בְּלָאוּ זֶה כְּמַצְוָה בְּפִנֵּי עֲצֻמָּה, אֲלֵא מוֹנִים אֶת-הַלָּאוּ הַכּוֹלֵל אֶת-כָּל-הָעֲנִינִים הָאֵלֶּה לְבִדּוֹ. וְכִמוֹ הַלָּאוּ הַזֶּה, כְּלוֹמַר "לֹא תֹאכְלוּ עַל-הַדָּם" אָמְרוּ: "וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְּשֵׁל" (ויקרא יט, יד), לְפִי שְׁגֵם הוּא כּוֹלֵל עֲנִינִים רַבִּים, כְּמוֹ שֶׁנִּבְאָר (לא תעשה רצח). וְכֵן אָמְרוּ: "לֹא תִשָּׂא שְׂמֵעַ שְׂוֵא" (שמות כג, א), שְׁגֵם הוּא כּוֹלֵל עֲנִינִים רַבִּים כְּמוֹ שֶׁנִּבְאָר (לא תעשה רפא). — וְזֶה הוּא הַסּוּג הָאֶחָד מִשְׁנֵי הַסּוּגִים שֶׁל לָאוּ שֶׁבְכָלְלוֹת.

הַסּוּג הַשֵּׁנִי הוּא, שִׁבּוּא לָאו אֶחָד לְאִסּוֹר דְּבָרִים רַבִּים הַמְחַבְּרִים וְנוֹסְפִים זֶה לָזֶה, וְהוּא שִׁימְרוּ: לֹא תַעֲשֶׂה כֶּף זָכָה. וְסוּג זֶה נִחְלַק לִשְׁנֵי חֻלְקִים: יֵשׁ מִמֶּנּוּ מֵה-שֶׁבְאָרוֹ בְּתִלְמוּד שֶׁהוּא חֵיב מְלָקוֹת עַל כָּל-דְּבָר וְדְבָר מֵאוֹתָם הַדְּבָרִים הַמְחַבְּרִים; וְיֵשׁ מִמֶּנּוּ מֵה-שְׂאֵמְרוֹ שְׂאִינוֹ חֵיב אֲלֵא אַחַת, לְפִי שֶׁהוּא לָאו שֶׁבְכָלְלוֹת. הַזֶּה אוֹתָם הַלְּאִוִין שֶׁבְאָרוֹ שֶׁהוּא חֵיב עַל כָּל-אַחַת וְאַחַת — הֵם שְׂאֵנִי נִמְנָה כָּל-דְּבָר מִמֶּה כְּמַצְוָה בְּפִנֵּי עֲצֻמָּה: וּמֵה-שֶׁבְאָרוֹ שֶׁהוּא חֵיב אַחַת עַל הַכֹּל — נִמְנָה אוֹתוֹ כְּמַצְוָה אַחַת, לְפִי מֵה-שֶׁבְקָעֵנוּ בְּכֹלֵל הַזֶּה, שֶׁלֹּא יִלְקַח מִשְׁהוֹ שְׂתִי מְלָקוֹת מִשֵּׁם אֶחָד בְּשׁוּם אֶפְסֹן. וּמֵאַחַר שֶׁחִיבּוֹ בְּפִרְוִישׁ כְּכָל-עֲנִין וְעֲנִין מֵאוֹתָם הָעֲנִינִים הַמְחַבְּרִים וְנוֹסְפִים, כְּלוֹמַר שְׂלֹקִין עַל כָּל-אֶחָד וְאֶחָד, וְשֶׁהַעוֹשֶׂה אוֹתָם כֹּלֶם בְּכַת אַחַת לֹקֵה מְלָקוֹת הַרְבֵּה — יִדְעֵנוּ בְּהַכְרֵחַ, שֶׁהֵם שְׂמוֹת הַרְבֵּה (של איסורים שונים) וְכָל-עֲנִין נִמְנָה לְבִדּוֹ.

וְאֲזִכִּיר עֲתָה דְּגִמְאוֹת רַבּוֹת מִשְׁנֵי חֻלְקֵי הַסּוּג הַשֵּׁנִי הַזֶּה, וְאֶפְשֶׁר שְׂאֻכִיר אוֹתָם הַלְּאִוִין מִן-הַסּוּג הַזֶּה כֹּלֶם, כְּדִי שִׁתְּבַרֵּר הָעֲנִין הַמְכַבֵּן תְּכִלִּית בְּאוֹר. מִמֶּה אָמְרוּ

לְכֶם לְצִיצֵת" (במדבר טו, לח-לט) "גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה-לָךְ עַל-אֲרָבַע כַּנּוֹפוֹת כְּסוֹתֶךָ" (דברים כב, יב). אָף (עם כל זאת) מִצְוָנוּ לָהֶם מִמְּמָר מְפָרֵשׁ בְּמִצְוֹת צִיצֵת שֶׁהִיא מִצְוָה אַחַת, כְּמוֹ שֶׁאֲבָאָר כְּשֶׁאֲזַכִּיר מִצְוָה זֹאת (מצות עשה יד).

וְעַל דְּרָךְ זֶה עֲצֻמוֹ אָמְרוּ (מנחות מד): "כֹּל שְׂאִינוֹ מִנִּיחַ תְּפִלִּין — עוֹבֵר בְּשִׁמְנָה עֲשֶׂה", מִפְּנֵי שֶׁנִּכְפַּל הַצּוּי בְּהֵם שְׂמֵנָה פְּעָמִים, כְּלוֹמַר בְּשֵׁל-רֹאשׁ וְשֵׁל-יָד. וְכֵן אָמְרוּ (מנחות שם): "כָּל-כֹּהֵן שְׂאִינוֹ עוֹלָה לְדוּכָן — עוֹבֵר בְּשֵׁלֶשׁה עֲשֶׂה", מִפְּנֵי שֶׁנִּכְפַּל הַצּוּי שְׁלֹשׁ פְּעָמִים. אָף לֹא יִסְבֵּר מִיִּשְׁהוּ, הַמּוֹנֶה אֶת-הַמִּצְוֹת, לֹמַר: בְּרַכַּת כֹּהֲנִים שְׁלֹשׁ מִצְוֹת, וְצִיצֵת חֲמִשׁ מִצְוֹת, וְתְּפִלִּין שְׂמֵנָה מִצְוֹת. כִּיֵּן שֶׁהַדְּבָר כֵּן — הָרִי אֵין גַּם לְמַנּוֹת אוֹנָאֵת הַגֵּר שְׁלֹשׁ מִצְוֹת מִפְּנֵי כְּפִילַת הַלָּאוּ, בְּגִלְלֵ אָמְרוּ בְּגִמְרָא מִצִּיעָא (נט): הַמַּאֲנָה אֶת-הַגֵּר (בדיבורים) — עוֹבֵר בְּשֵׁלֶשׁה לְאִוִין, וְהַלּוֹחֲצוֹ (דוחקו במעשים) — בְּשֵׁלֶשׁה לְאִוִין, אֲלֵא אֵלֶּה שְׂתִי מִצְוֹת בְּכָד: "לֹא תוֹנֶה" וְ"לֹא תִלְחָצֵנוּ" (שמות כב, כ), וְנִכְפַּל הַלָּאוּ בְּכָף — וְזֶה בְּרוּר, אֵין בּוֹ שׁוּם סִפְקָא. וּבְפִרְוִישׁ אָמְרוּ בְּגִמְרָא מִצִּיעָא (שם): "מִפְּנֵי מַה הִזְהִיחַ תוֹרָה בְּשֵׁלֶשׁים וְשֵׁשׁה מְקוֹמוֹת עַל הַגֵּר? מִפְּנֵי שְׁסוּרוֹ רַע!" כְּלוּם אֶפְשֶׁר לְמִיִּשְׁהוֹ לֹמַר, שְׂאֵלוֹ שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ מִצְוֹת מְכָלֵל תְּרִי"ג מִצְוֹת?! הָרִי זֶה מַה שְׂאִי־אֶפְשֶׁר לְאָמְרוֹ.

הַזֶּה נִבְאָר וְנִתְבַּרֵּר, שְׂאִין לְמַנּוֹת כְּלֹאֲלָאוּ הַנִּמְצָא בְּתוֹרָה וְלֹא כְּלֹאֲעֲשֶׂה, לְפִי שֶׁאֶפְשֶׁר שִׁיְהִי נִכְפַּל — אֲלֵא רַאוי לְמַנּוֹת אֶת-הָעֲנִינִים שֶׁמִּצְוִים אוּ מְזַהְרִים עֲלֵיהֶם. וְאִי־אֶפְשֶׁר לְדַעַת שֶׁהַלָּאוּ אוּ הַעֲשֶׂה הַנִּכְפַּל בָּא לְתוֹסַפֶּת עֲנִין, אֲלֵא עַל-יְדֵי מוֹדָה שִׁיּוּרָה עַל זֹאת — וְהֵם מְקַבְּלֵי הַפִּרְוִישׁ (חכמינו) עֲלֵיהֶם הַשְּׁלוּם גַּם לֹא יִטְעַף שֶׁהַלָּאוּ נִכְפַּל בְּכַוִּינָה שׁוֹנִים, כְּגוֹן אָמְרוּ יְהַעֲלֶה: "כִּי תִבְצֹר כְּרִמָּךְ לֹא תַעֲלֵל אַחֲרֶיךָ" (דברים כד, כא) אַחַר אָמְרוּ "וְשִׁכַחְתָּ עִמָּךְ בְּשֹׁדֶה לֹא-תִשׁוּב לְקַחְתּוֹ" (שם, יט), וְאָמְרוּ: "כִּי תַחַבֵּט זִיתֶךָ לֹא תִפָּאֵר אַחֲרֶיךָ" (שם, כ) — לְפִי שְׂאִין אֵלוֹ שְׂנֵי לְאִוִין, אֲלֵא זֹאת אֲזַהְרָה אַחַת עַל עֲנִין אֶחָד, וְהוּא, שֶׁלֹּא יִקַּח מֵה-שֶׁשָּׂכַח מִן-הַתְּבוּאָה אוּ הַפְּרוֹת בְּעַת אִסְיַתָּם, וְהַבִּיא לְכָף שְׂתִי דְּגִמְאוֹת: עֲנִינִים וְזִיתִים; פְּרוֹשׁ "לֹא תִפָּאֵר": אֶל-תִּכְרַת מֵה-שֶׁשָּׂכַחְתָּ בְּקִצּוֹת הַפִּאֲרוֹת, וְהֵן הָעֲנִינִים*. אָף מִמֵּה-שֶׁרַאוי לְהוֹסִיף לְכֹלֵל הַזֶּה הוּא מֵה-שֶׁאִמַּר עֲתָה, וְהוּא: הָעֲנִין שֶׁאִמְרָנוּ, שֵׁשׁ לְמַנּוֹת אֶת-הָעֲנִינִים שֶׁמִּצְוִים אוּ מְזַהְרִים עֲלֵיהֶם הוּא בְּתַנְאִי, שִׁיְהִי בְּאוֹתוֹ הָעֲנִין שֶׁמְזַהְרִים עֲלֵיו לָאו מִיַּחַד כְּכָל-עֲנִין וְעֲנִין; אוּ שֵׁשׁ רְאִיָּה שֶׁאִמְרוּהָ בְּעֵלֵי הַקְּבֵלָה, הַמְּבַדִּילָה אֶת כָּל-הָעֲנִינִים זֶה מִזֶּה וְיֵשׁ אֲזַהְרָה לְכָל-עֲנִין מִמֶּה. אֲבָל אִם לָאו אֶחָד כּוֹלֵל עֲנִינִים רַבִּים — הָרִי אֲזַ נִמְנָה הַלָּאוּ לְבִדּוֹ, לֹא כְּלֹאֲעֲנִין וְעֲנִין מִן-הָעֲנִינִים שֶׁאוֹתוֹ הַלָּאוּ כּוֹלֵלֶם — וְזֶהוּ לָאו שֶׁבְכָלְלוֹת שְׂאִין לֹקִין עֲלֵיו, כְּמוֹ שֶׁנִּבְאָר עֲתָה. וְזֶה שְׂאֵמְרוּ

מתוך מהדורת חזק

פְּלוֹמֵר: אִם אָכַל נָא וּמִבְּשֵׁל — לֹקֵה אַחַת. וְאִכָּא דְאִמְרִי: תְּדַא נְמִי לֹא לְקִי, מְשׁוּם דְלֹא מִיחַד לְאֹנְה (הלאו אינו מיוחד) פְּלוֹא דְחֻסְמִימָה.

פִּינְן שְׁנַתְבָּאָר, שְׁזָה שְׁנַאָמֵר: "אֶל-תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבְשֵׁל" — מִצְוָה אַחַת; וְכֵן זֶה שְׁנַאָמֵר: "כֹּל-שֶׂאֵר וְכֹל-דְּבִשׁ" (שם) מִצְוָה אַחַת, נִמְנָה כִּף גַּם: "לֹא-יִבֵּא עִמּוֹנִי וּמוֹאָבִי" (דברים כג, ד) — מִצְוָה אַחַת, וְכֵן גַּם-פֶּן: "כֹּל-אֲלֻמְנָה יִתּוֹם לֹא תַעֲזוֹב" (שמות כב, כא), וְכֵן אָמְרוּ: "לֹא תִטֶּה מִשְׁפַּט גֵּר יְתוֹם" (דברים כד, יז), וְכֵן אָמְרוּ: "שֶׂאֲרָה כְּסוּתָהּ וְעִנְתָּהּ (של האשה) לֹא יִגְרַע" (שמות כא, י) — נִמְנָה כֹּל-לֹא מִהֶם מִצְוָה אַחַת, לְפִי שְׁכָל-לֹא מִהֶלְאִין הָאֵלֶּה הוּא כְּמוֹ "אֶל-תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבְשֵׁל מִבְּשֵׁל", וְכֵמוֹ "כֹּל-שֶׂאֵר וְכֹל-דְּבִשׁ". וְאִין הִבְדֵּל בֵּינֵיהֶם. וְכֵן אָמְרוּ: "לֹא-תִבְיֵא אֶתְנֵן זֹנְהָ וּמַחִיר פְּלֵב (בית ה' אלהיך לכל נדר". דברים כג, ט) — הוּא לֹא אֶחָד. וְכֵן אָמְרוּ: "יֵינן וְשֶׂכֶר אֶל-תִּשְׁתֶּה וְגו' בְּבִאֲכֶם וְגו' וּלְהַבְדִּיל וְגו' וּלְהוֹרֹת" (ויקרא י, ט"א) פְּלוֹמֵר: הַנְּהִיר בְּלוֹא אֶחָד עַל הַכְּנִיסָה לְמַקְדֵּשׁ אוֹ הַהוֹרָאָה בְּתוֹרָה כְּשֶׁהוּא שְׁתוּי — זֶהוּ הַחֲלֵק הָאֶחָד מִשְׁנֵי חֲלָקֵי הַסּוּג הַשְּׁנֵי מְסוּגֵי לֹא שְׁבִכְלָלוּת.

אִךְ הַחֲלֵק הַשְּׁנֵי הוּא בְּדִיוֹק כְּמוֹ לְשׁוֹן הַחֲלֵק הַקּוֹדֵם הַזֶּה, אֵלֶּה שְׁבָא בְּפִרוּשׁ הַמְקַבֵּל שְׁכָל-דְּכֹר וְדְכֹר מִן-הַדְּכָרִים הַמְחַבְּרִים וְנוֹסְפִים לֹקִים עֲלֵיו בְּפִנֵי עֲצָמוֹ, וְאִם יַעֲשֶׂה אֶת-פְּלִים — לֹקֵה עַל כֹּל-אֶחָד מֵאוֹתָם הַמְחַבְּרִים, גַּם אִם יַעֲשֶׂה אוֹתָם בְּכַת אַחַת (כדון הַעוֹבֵר עַל כַּמָּה לֵאמֹר שׁוֹנִים) — וְאֵלֶּה רְאוּי לְמַנּוֹת כֹּל-אֶחָד וְאֶחָד פְּלוֹא בְּפִנֵי עֲצָמוֹ. מִהֶם אָמְרוּ יַתְעֵלֶה: "לֹא-תוּכַל לְאָכַל בְּשַׁעֲרֵיךָ (מחוץ לחומה) מִעֵשׂר דְּגָנְךָ וּמִיִּרְשֶׁךָ וּמִצִּבְעֶיךָ" (כי אם .. במקום אשר יבחר ה' אלוֹקֶיךָ בּוֹ. דברים יב, יז). אָמְרוּ בְּגִמְרָא פְּרִתוֹת (ד): "אֵכַל מִעֵשׂר דְּגָן תִּירֵשׁ וּצִיָּהָר — חֵיב עַל כֹּל-אַחַת וְאַחַת". וְהִקְשׁוּ עַל זֶה וְאָמְרוּ: "וְכִי לֹקֵינן עַל לֹא שְׁבִכְלָלוּת?" וְהַתְּשׁוּבָה: "קָרָא וְתִירָא פְּתִיב. מִכְּדִי פְּתִיב: "וְאֵכַלְתָּ לְפָנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ מִעֵשׂר דְּגָנְךָ תִּירְשֶׁךָ וּצִיָּהָר" (שם יד, כג); לְמָה לִי לְמַכְתֵּב "לֹא תוּכַל לְאָכַל בְּשַׁעֲרֵיךָ"? וְכִי תִמָּא לְלֹא (להוסיף לאו על העשדה) — אִם כֵּן לִימָא קָרָא: לֹא תֹאכְלוּם. לְמָה לִי לְמַהֲדֵר לְמַכְתְּבִנְהִי (לחזור ולכתוב) פְּלֵהִי? שְׁמַע מִנְּהָ: לְחֲלֵק" (לאו נפרד לכל פרט שבפסוק). וְשֶׁם נִתְבָּאָר גַּם-פֶּן, שְׁאָמְרוּ יַתְעֵלֶה: "וְלִחְסֵם וְקָלִי וְכִרְמֵל לֹא תֹאכְלוּ (עד הַבֵּיבֵב אֶת קַרְבֵּן אֱלֹקִים" — אִיסוֹר חֲדָשׁ. וִיקָרָא כַּג, יד) — שְׁהוּא חֵיב עַל כֹּל-אַחַת וְאַחַת. אָמְרוּ: "אֵכַל לְחֵם וְקָלִי וְכִרְמֵל (סוגי מאכלים העשויים מהתבואה) — חֵיב עַל כֹּל-אַחַת וְאַחַת. וְכִי לֹקֵינן עַל לֹא שְׁבִכְלָלוּת? קָרָא וְתִירָא פְּתִיב: לְכַתֵּב רְחֻמָּנָא חַד וְלִיתִי אִידָךְ מִנְּהָ". וְנִתְבָּאָר אַחְרֵי

יַתְעֵלֶה בְּכַבֵּשׁ הַפֶּסַח: "אֶל-תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא (אינו צלוי כל צרכו) וּבְשֵׁל מִבְּשֵׁל" (שם יב, ט), שְׁאָנוּ מוֹנִים לֹא זֶה כְּמִצְוָה אַחַת, וְלֹא נִמְנָה "אֶל-תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא" כְּמִצְוָה וְ"לֹא תֹאכְלוּ מִבְּשֵׁל" כְּמִצְוָה, פִּינְן שְׁלֵא יַחַד לְכָל-עֲנָנִין לֹא בְּפִנֵי עֲצָמוֹ וְלֹא אָמַר "אֶל-תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וְלֹא בְּשֵׁל מִבְּשֵׁל" — אֵלֶּה הִבִּיא לֹא אֶחָד הַכּוֹלֵל שְׁנֵי הָעֲנָנִים, וְחִבְר וְהוֹסִיף אֶחָד מִהֶם לְאַחַר. וּבְפִרְקָא ב' מִפְּסָחִים (מא). אָמְרוּ "אָמַר אַבְיִי: אֵכַל נָא — לֹקֵה שְׁתֵּים: מִבְּשֵׁל — לֹקֵה שְׁתֵּים: נָא וּמִבְּשֵׁל — לֹקֵה שְׁלֹשׁ". וְזֶה — מִפְּנֵי שְׁסָבֵר: לֹקֵינן עַל לֹא שְׁבִכְלָלוּת, וּבְשַׁעֲהָ שְׂאֵכַל נָא — עֶבֶר עַל שְׁנֵי לְאוֹיִן: הָאֶחָד מִהֶם — אֶל-תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא: וְהַשְּׁנִי — לֹא הִבָּא מְכָלְלָא, כְּאֵלֶּה אָמַר: אֵל תֹּאכְלוּ אֵלֶּה צְלִי — וְהִרִי אֵכְלוּ שְׁלֵא צְלִי. וְאִם אֵכַל נָא וּמִבְּשֵׁל, לֹקֵה לְדַעְתּוֹ שְׁלֹשׁ: אַחַת עַל אֲכִילְתּוֹ נָא, וְהַשְּׁנִית עַל אֲכִילְתּוֹ מִבְּשֵׁל, וְהַשְּׁלִישִׁית עַל אֲכִילְתּוֹ שְׁלֵא צְלִי. וְשֶׁם אָמְרוּ בְּהַמְשָׁף מְאָמֵר זֶה "וְרָבָא אָמַר: אִין לֹקֵינן עַל לֹא שְׁבִכְלָלוּת. אִכָּא דְאִמְרִי (יש שאמרו): תְּדַא מִיָּהָא לְקִי (אחד בכל זאת לוקח), פְּלוֹמֵר: אִם אֵכַל נָא וּמִבְּשֵׁל — לֹקֵה אַחַת. וְאִכָּא דְאִמְרִי: תְּדַא נְמִי לֹא לְקִי, מְשׁוּם דְלֹא מִיחַד לְאֹנְה (הלאו אינו מיוחד) פְּלוֹא דְחֻסְמִימָה" — פְּלוֹמֵר אָמְרוּ יַתְעֵלֶה "לֹא-תַחֲסֵם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ" (דברים כה, ד), שְׁהוּא לֹא אֶחָד הַמְזַהֵר עַל דְּכָר אֶחָד (ומלאו ד"חסימדה" למדנו דין עונש מלקות — שנאמר שם — לכל הלאוין, ולכן עליהם להיות דומים אלין); אֵכַל לֹא זֶה הַמְזַהֵר עַל שְׁנֵי דְכָרִים — נָא וּמִבְּשֵׁל — אִין לֹקֵינן עֲלֵיו. וְכָבֵר וְדַעַתָּה, שְׁנַתְבָּרָר בְּגִמְרָא סְנֵהֲדִרִין (סג). "אִין לֹקֵינן עַל לֹא שְׁבִכְלָלוּת", וְלִכֵּן נִדְחִים דְּכָרֵי אַבְיִי. וְהַנְּכֹחֵן שְׁהוּא לֹקֵה אַחַת, בֵּין שְׂאֵכַל נָא אוֹ מִבְּשֵׁל אוֹ נָא וּמִבְּשֵׁל — אַחַת בְּלִבְדָּה לֹקֵה; וְלִפְיָךְ נִמְנָה אָמְרוּ יַתְעֵלֶה: "אֶל-תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבְשֵׁל מִבְּשֵׁל" כְּמִצְוָה אַחַת. וְשֶׁם (פסחים מא). אָמְרוּ עוֹד "אָמַר אַבְיִי: אֵכַל זָג (קליפת הענבים) — לֹקֵה שְׁתֵּים: חֲרָצֵן (הגרעינים) — לֹקֵה שְׁתֵּים; זָג וְחֲרָצֵן לֹקֵה שְׁלֹשׁ. וְרָבָא אָמַר: אִין לֹקֵינן עַל לֹא שְׁבִכְלָלוּת" — הַפְּנִינָה לְאָמְרוֹ: "מִפְּלֵ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגֶּפֶן הַיַּיִן" (במדבר ו, ד) שְׂאֵבִי סוֹבֵר שְׁלוֹקֵינן עֲלֵיו. וְכֵן אָמְרוּ בְּפִרְקָא ד' מִמְּנַחֹת (נח). "הַמְעֵלָה מִשְׂאוֹר וְדִבְשׁ עַל גְּבִי הַמְּזֻבָּח, אָמַר אַבְיִי: לֹקֵה מְשׁוּם שְׂאוֹר וְלֹקֵה מְשׁוּם דְּבִשׁ וְלֹקֵה מְשׁוּם עָרוֹב שְׂאוֹר. וְלֹקֵה מְשׁוּם עָרוֹב דְּבִשׁ", פְּלוֹמֵר שְׂאָמְרוּ "כֹּל (שאוור וכל דבש לא תקטירו)" — (ויקרא ב, יא) כּוֹלֵל שְׁנֵי דְכָרִים: שְׁלֵא יִקְרִיב לְבִדּוֹ, וְשְׁלֵא יִקְרִיב דְּכָר שֵׁישׁ בּוֹ תַעֲרֹבֵת מִהֶם בְּאִיזָה שְׁעוֹר שִׁיחֵינָה — וְכֹל-זֶה לְפִי עֵקֶר שְׁשֵׁתוֹ שְׁכָבֵר וְדַעַתָּה: לֹקֵינן עַל לֹא שְׁבִכְלָלוּת. וְשֶׁם אָמְרוּ "רָבָא אָמַר: אִין לֹקֵינן עַל לֹא שְׁבִכְלָלוּת. אִכָּא דְאִמְרִי (יש שאמרו): תְּדַא מִיָּהָא לְקִי",

~ יום שלישי ד' אדר ~

הַכֶּלֶל הַעֲשִׂירִי: שְׁאִין לַמְנוֹת אֶת-הַהֶקְדָּמוֹת לְאִיזוֹ תְּכִלִּית שְׁחִיא.

פְּעָמִים יבואו בתורה צוויים, ואין אותם הצוויים המצוה, אלא ההקדמות לעשיית המצוה. דגמה לזה אמרו: "ולקחת סלת וגו'" (ויקרא כד, ה) פי אין ראוי למנות לקיחת הסלת כמצוה ואפיתו כמצוה — אלא הנמנה הוא רק אמרו: "ונתת על-השלחן לחם פנים לפני תמיד" (שמות כה, ל); והמצוה היא רק, שיהיה לחם תמיד לפני ה'. אחר-כך תאר, איך יהיה הלחם הזה, וממה הוא נעשה, ואמר שיהיה מסלת, ויהיו שתיים עשרה חלות. ועל דרך זו עצמה אין למנות אמרו: "ויקחו אליך שמן זית וך" (שם כו, ט), אלא מונים אמרו: "להעלת גר תמיד"; וזו היא הטבת הנרות, כמו שנתבאר ב"תמיד" (פרק ג). ועל דרך זו עצמה אין מונים אמרו: "קח-לך סמים" (שם ל, לד), אלא מונים הקטרת הקטרת בכל-יום, כמו שאמר הכתוב: "בבקר בבקר בהיטיבו את-הנרות וגו'" יקטיננה ובהעלת אהרן וגו'" (שם ל, דח) — וזו היא המצוה המנויה. אבל אמרו "קח-לך סמים" — ההקדמה לצווי שהוא מבאר, איך תעשה מצוה זו ומאיזה דבר תהיה הקטרת הזאת וכן אמרו: "קח-לך בשמים ראש" (שם ל, כג) — אינו נמנה; אבל הנמנה הוא הצווי שצונו למשח כהנים גדולים ומלכים וכלי הקדש בשמן המשחה המתאר. ועל דרך זו תדון כל-הדומה לו, כדי שלא ירבה לפי מנינה מה-שאינו ראוי שיירבה — וזוהי פונתנו בכלל הזה, והוא דבר ברור. אלא הזכרנוהו והענינו עליו, מפני שגם בזה כבר טענו הרבה ומנו מקצת ההקדמות המצוה עם המצוה עצמה כשתי מצות, כמו שמתבאר למי שמתבונן במנין הפרשיות שהזכיר שמעון קנארא זכרו לברכה — הוא וכל-מי ששמעך אחריו מן-המזכירים פרשיות במנינם.

הַכֶּלֶל הָאֶחָד עֶשֶׂר: שְׁאִין לַמְנוֹת חֲלָקֵי הַמְצוּהָ כֹּל-חֶלֶק בְּנִפְרָד, אִם כֻּלָּם מְצוּהָ אַחַת.

יש לפעמים, שדין אחד שהוא מצוה אחת יש לו חלקים רבים, כגון: מצות לילב שהיא ארבעה מינין (ויקרא כג, מ); הרי אין אומרים, שפרי עץ הדר (אתרוג) — מצוה בפני עצמה, ועץ-עבות (הדס) — מצוה בפני עצמה, ועברי-נחל — מצוה בפני עצמה, וכפת תמרים (לולב) מצוה בפני עצמה, לפי שכל-אלו הם חלקי המצוה, שכן הוא צוה לאחדם, ואחרי אחרים, תהיה המצוה לקיחת הכל ביד ביום הידוע. ובדין בדומה לכה אין ראוי למנות אמרו במצוה, שהוא טהר בשתי-צפרים ועץ ארו ואוב ושני תולעת ומים חיים וכלי תרש (שם יד, דח) — כשש

שקלא וטריא שאמרו "קלי" לא היה בו צרך, ורק הזכירו לחלק: לחיבו מלקות על קלי בפני עצמו. וכאשר אמרו בתלמוד על דרך הוכחה: שמה יתחייב מלקות על קלי בפני עצמו כיון שנוצר בגלל זה, ויהיה חייב על לחם וכרמל (שלא מצאנו עבורם לימוד מיוחד "לחלק" כשם שמצינו ב"קלי") מלקות אחת? השיבו: למאי הלכתא פתבה רחמנא לקלי באמצע — לומר (אלא ללמד לנו): לחם פי-קלי וקלי פי-כרמל, ויהיה חייב על כל-אחד ואחד.

בְּדוֹמָה לכה אמר, שאמרו יתעלה: "לא-ימצא כף מעביר בנובתו באש קסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף וחבר חבר ושאל אוב וידעני ודרש אל-המתים" (דברים יח, ייא) — שכל-אחד מתשעת הדברים האלה שנמנו הוא לאו בפני עצמו, וכלם (המוכחים בפסוק) אינם מן-החלק הראשון משני חלקי הסוג השני (שהוא לאו שבכללות ואין לוקן — אלא מהחלק השני שבסוג השני — שלוקין). והראיה לכה אמרו יתעלה באמצע: "מעונן ומנחש" — שכן כבר נתבאר שכל-אחד מהם לאו בפני עצמו, והוא אמרו: "לא תנחשו ולא תעוננו" (ויקרא יט, כו). וכמו מעונן ומנחש לחלק — והזכירם באמצע — כף כל מה-שלא-פניהם ואחריהם הם כמו מעונן ומנחש, כמו שבארו בלחם וקלי וכרמל. וכבר טענו וזלחנו בענין זה, או מפני שדעתו לא השיגה ענינים אלו בכלל, או ששכח ושגה בהם. כף מנה אמרו יתעלה על הכהנים: "אשה זנה וחללה לא יקחו ואשה גרושה מאישה לא יקחו" (שם כא, ז) — כמצוה אחת, וכבר נתבאר בגמרא קדושין (עז, א), שהוא חייב על כל-אחת ואחת אפלו באשה אחת, כמו שנתבאר במקומו (לא תעשה קסא). אמנם אפשר למצא לו התנצלות על מנתו וזנה וחללה כמצוה אחת, מפני שחשבו לאו שבכללות וגברה אצלו הדעה שאמרו יתעלה: "אשה זנה וחללה לא יקחו" כמו אמרו: "אל-תאכלו ממנו נא ובשל מבשל", ולא ידע שזה לחלק וזה אינו לחלק, כמו שגם לא הבדיל בין אמרו: "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו" ובין אמרו: "שארה כסותה וענתה לא יגרע". אף לא אפיש עליו בכיוצא בזה; אבל שמנה גרושה בכלל וזנה וחללה ועשה הכל מצוה אחת, על כן אין לו בהחלט התנצלות — לפי שהיא, כלומר הגרושה, בפרוש בלאו בפני עצמו, והוא אמרו יתעלה: "ואשה גרושה מאישה לא יקחו". — הנה כבר בררנו את-העקר הגדול הזה, כלומר: לאו שבכללות, ובארנו ספקותיו והודענו מה-ממנו לחלק, ומה-ממנו לאו שבכללות בלבד ואין חייבים עליו אלא אחת, ושנה שהוא לחלק — נמנה כהרבה מצות; ושאינו לחלק — נמנה כמצוה אחת. שים כלל זה פלו נגד ענין תמיד, כי הוא מפתח גדול מאד לאמות מנין המצות.

מתוך מהדורת חזק

הַפְּלֵל הַשָּׁנִים עֶשֶׂר: שבפעולה שמצוים על עשייתה, אין למנות חלק שבה לבדו.

ידוע שיש שמצוים אנו לעשות אינה מעשה, ואחר-כך יתחיל הפתוח לבאר איכות המעשה ההוא, ויפרש את השם שהזכיר ויאמר מה הוא כולל, — הרי אין למנות כל-צווי שבה באותו הבאור כמצוה בפני עצמה. לדגמה אמרו: "ועשו לי מקדש" (שמות כח, ח), הרי זו מצוה עשה אחת מכל-המצוות, והיא: שיהא לנו בית שאלינו יבואו ויחגו בו, ובו תהיה הקרבת הקרבנות, ושם יתקבצו במועדים. אחר-כך התחיל לתאר פרטיו ואין הם נעשים — אכל אין למנות כל מה-שאמר בו "ועשית" מצוה בפני עצמה. ועל הדרך זו עצמה יהיה הדבר בקרבנות שנוזרו בויקרא, והוא, שהמצוה האחת היא כלל העבודה המתארת בכל-מין ממיני הקרבנות. המשל בזה: העולה שאנו נצטוו שתהיה עבודת העולה כף, הינו, שתשחט ותפשט ותנתח ויזרק דמה באפן כזה וכזה ויקרב חלבה; אחר-כך ישרף בשרה כליל עם שעור ידוע מן-הסלת הכלול בשמן ושעור ידוע מן-הזיין — והם הנסכים — ושיהא עורה לכהן המקריב אותה. הנה העבודה הזאת בכללותה היא מצוה עשה אחת, והיא תורת העולה, כי התורה חיבה שקמו העבודה הזאת תעשה כל-עולה. וכך גם עבודת החטאת פלה — שחיטתה והפשטה והקרבת מה-שקרב ממנה ורחיצת הפלים אשר ינה מדמה עליהם ורחיצת הפלים, שהיא מתבשלת בהם או שבירתם — הכל תורת חטאת, וזו מצוה אחת. וכך תורת האשם היא מצוה אחת; וכך תורת זבח השלמים, ושהוא על תודה עם לחם או בלי לחם, ולקחת הכהן ממנו חזה ושוק והנפתו — הכל מכלל עבודת זבח השלמים, וזו מצוה אחת. ואלו הם כלל מיני הקרבנות שחייבכם כולל ליחיד וצבור, חוץ מן-האשם, שהוא קרבן יחיד לעולם, כמו שבארנו בהקדמת סדר קדשים. הסדר הנה בעבודות הוא מצוה עשה, ואין למנות כל-פרט ופרט מפרטי העבודה כמצוה בפני עצמה, זולתי אם יש צוויים הכוללים את-כל-מיני הקרבנות, ואינם מיוחדים לאחד המינים להוציא את-זולתו — כי כל-צווי מאלו (הצוויים הכוללים את הקרבנות כולם) צריך למנותו מצוה בפני עצמה, לפי שאז אינו פרט מפרטי עבודת קרבן מסוים. כך, למשל, אזהרתו תעלה מלהקריב בעל מום, או צווי שיהא תמים, וצווי שלא יהא מחסר זמן — והוא אמרו: "ומיום השמיני והלאה" (ויקרא כב, כו); וצווי למלח כל-קרבן — והוא אמרו "על כל-קרבנדך תקריב מלח" (שם ב, יג); ואזהרתו מלבטלו — כמו שאמר: "ולא תשבית מלח"; וצווי לאכל מה-שיאכל ממנו — שכל-אחד מן הצוויים האלה

מצוה; אלא טהרת המצרע מצוה אחת על כל-תאריה ההכרחיים בה — אלו וזולתם, כלומר התגלחת, כי כל-אלה הם חלקי המצוה שנוצטוו בה והיא טהרת מצרע; הינו שתהיה באפן כזה ובאפן כזה. ודיו זה עצמו הוא בהפר שנוצטוונו לעשות למצרע במצב טמאתו כדי שנתרחק ממנו, והוא: "בגדי יהיו פרמים וראשו יהיה פרוע ועל-שפם יעטה וטמא טמא יקרא" (שם יג, מה) — כי אין כל-פעולה מאלו מצוה בפני עצמה, אלא כללם הוא המצוה. והוא שנוצטוונו לעשות הפר למצרע — כדי שיפירוהו כל-רואהו ויתרחק ממנו, ודרך הפרו תהיה בכך וכך — כשם שנוצטוונו לשמח לפני ה' ביום ראשון של סכות, ובאר שאותה השמחה תהיה בלקיחת זה וזה.

כָּלֵל זה קשה מאד להבינו, ואפן הקשי שבו — מה-שאספר לך, והוא שכל מה-שאמרו חכמים עליו, שדבר פלוני ופלוני מעכבין זה-את-זה — הרי ברור שזו מצוה אחת, כגון: ארבעה מינים שבלולב, ולחם הפנים עם לבונה וזה הנעשית עמו שאמרו בהם: "ההדרים והבזיכים מעכבין זה-את-זה" (מנחות כז). — הרי ברור, שזו מצוה אחת. וכך כל מה-שייתברר לך, שהתכלית המבקשת (קיום המצוה) לא תשג בחלק אחד מאותם החלקים — הרי גם-כן ברור, שכללותם היא הענין המנוי, כגון: הפר המצרע שנתבאר לך, שאם בגדי פרמים בלבד אכל לא פרע ראשו ולא עטה על שפם ולא קרא: טמא! טמא! — שלא עשה כלום ולא השגה הפרתו עד שיעשם כלם. וכן לא תשג טהרתו אלא בכל מה-שנוזרו: הצפרים ועץ ארז ואזב ושיני תולעת ותגלחת — אז תשג הטהרה. אף נקדת הקשי היא בדברים שאמרו בהם: "אינם מעכבים זה-את-זה". כי העולה במחשבה תחלה הוא, שהואיל וחלקים אלו כל-חלק מהם אינו זקוק לחברו, יהיה כל-חלק מצוה בפני עצמה, כגון אמרו: "התכלת (שבביצית) אינה מעכבת את-הלבן והלבן אינו מעכב את-התכלת" (מנחות פרק ד משנה א). שכן היינו אומרים, שלכן ותכלת נמנים כשתי מצוות, לילא מצאנו עליהם מאמר מפרש במכלתא דרבי ישמעאל, והוא אמרו שם: "כול שהן שתי מצוות, מצוות תכלת ומצוות לבן? תלמוד לומר: והיה לכם לציצת — מצוה אחת היא ואינה שתי מצוות". הנה נתבאר לך, שאפלו החלקים שאינם מעכבים זה-את-זה, פעמים הם מצוה אחת אם הענין אחד; שהרי המטרה בציצת "למען תזכרו", לכן נמנית כללות הדבר המביא לידי זכירה. אם כן, לא נשאר לנו לתן לב במנין המצוות לאמרו "מעכבין" ו"אין מעכבין" — אלא לענין בלבד: אם הוא ענין אחד או ענינים רבים, כמו שבארנו בכלל התשיעי מכללים אלו שאנו עוסקים בבאורם.

מתוך מהדורת חזק

ולולב; ופעמים היא בימים ידועים כגון הקרבנות. אם נאמר, דרך משל, שמוסף ראש חדש מצוה אחת, הרי זו המצוה שנצטוינו להקריב קרבן נוסף כל-פעם שנולד הירח. ואם יאמר מישהו: מדוע לא תמנה מוסף כל-ראש חדש כמצוה בפני עצמה? נאמר לו: אלו היה הדבר כן — תמנה גם את-התמיד של כל-יום כמצוה בפני עצמה, והקטרת הקטרת בכל-יום מימות השנה מצוה בפני עצמה, והטבת הנרות שהיא חובה בכל-יום כמצוה בפני עצמה! אף כיון שאין מונים אלא את-הענין שנצטוינו בו — יהיה חיובו באיזה זמן שיהיה — אין מונים מוסף ראש-חדש אלא מצוה אחת, ומוסף שבת מצוה אחת, וכן מוסף כל-מועד ומועד מחמשת המועדים, אף-על-פי שהוא חובה בהרבה ימים רצופים, כי כמו שאמר: "ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבועת ימים" (ויקרא כג, מ), כך אמר: "שבועת ימים תקריבו אשה לה'" (שם, לו); וכשם שמצוות לולב היא אחת, כך מצוות מוסף-פסח — אחת, וכן מוסף כל-פרק ופרק. ועל דרך זו יתבאר, שגם התגיגה (קרבן שהיו מקריבים בעליה לרגל) מצוה אחת, אף-על-פי שהיא חובה בשלשה פרקים; וכן הראייה (החיוב לראות עם קרבן הנקרא 'ראיה' ולהראות בבית המקדש) והשקמה (בשלשת הרגלים) — וזה ממה-שלא יטעה בו שום אדם ולא יחשב אתרת.

אָלָא טְעוּ בְּמַה-שִּׁתְּלוּי בְּכֻלָּל הַזֶּה טְעוֹת גְּדוֹלָה מְאֹד וּמוֹרָה, וְהִיא, שִׁמְנוּ כָּל-הַמוֹסְפִין מִצְוָה אַחַת: מוֹסֵף שֶׁבֶת וּמוֹסֵף רֹאשׁ-חֹדֶשׁ וּמוֹסְפֵי מוֹעֲדוֹת. הֲרִי לִפְנֵי דֶרֶךְ מִגֵּן זוּ הָיוּ צָרִיכִים לְמִנּוֹת שְׁבִיתַת כָּל-יּוֹם טוֹב מִצְוָה אַחַת — וְלֹא עָשׂוּ כֵן. אִךְ ה' יוֹדֵעַ וְעַד — שְׂאִין רְאוּי לְתַפְסֵם בְּדָבָר כֵּזֶה, לִפְנֵי שְׁלֹא דְבָקוּ בְּשִׁיטָה אַחַת (עַקְבִּית) בְּמִנְיָנָם, אֲלֵא "יַעֲלוּ שְׁמִים יִרְדוּ תְּהוֹמוֹת" (תהלים קז, כו), וְהַאֲמַת הַבְּרוּרָה הִיא מַה-שֶּׁהוֹבְרָנוּ לָךְ, שֶׁכָּל-מוֹסֵף וּמוֹסְף מִצְוָה בְּפָנֵי עֲצָמָה כְּמוֹ שֶׁשְׁבִיתַת כָּל-יּוֹם מִצְוָה בְּפָנֵי עֲצָמָה — וְזוֹהִי הַשִּׁיטָה הַנְּכֹונָה.

הַכֹּלל הָאַרְבָּעָה עֶשֶׂר: אִיךְ רְאוּי לְמִנּוֹת קִיּוֹם הָעֲנָשִׁים בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה.

דַּע שֶׁכָּל-הַמִּצְוֹת, עֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה, נִחְלָקוֹת חֲלָקָה רֵאשׁוֹנִית לִפְנֵי מִטְרַת הַשְּׁעָר הַזֶּה לְשֵׁנֵי חֲלָקִים: חֲלָק שְׁלֹא פָּרַשׁ בוּ הַפְּתוּי עֲנֵשׁ כָּלל, אֲלֵא צִוָּה וְהַזְהִיר וְלֹא חִיב אֶת-הַעוֹבֵר עֲנֵשׁ וְלֹא יַעַד לוֹ עֲנֵשׁ מְסִים, מִפְּנֵי שֶׁעֹבֵר עַל צוּי אוֹ אֲזַהֵרָה מְסִימָת, וְחֲלָק שֶׁבָּאָר בוּ גְמוּל וְעֲנֵשׁ. מִן-הַמִּצְוֹת שֶׁל חֲלָק שֶׁפָּרַשׁ בוּ אֶת-הָעֲנֵשׁ: מַה-שֶּׁצִּוּנוּ יַתְעֵלָה לְסַקֵּל בְּאַבֵּן מִי שֶׁעוֹבֵר עֲלֵיהֶן; וּמִהֵן — שֶׁצִּוּנוּ לְשׂוֹרֵף בְּאֵשׁ אֶת-הַעוֹבֵר עֲלֵיהֶן; וּמִהֵן — שֶׁצִּוּנוּ לְהַכּוֹת בְּסִיף (חַרֵּב) אֶת-צִוָּאר הַעוֹבֵר עֲלֵיהֶן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּפִירוּשׁ הַמִּקְבֵּל (מחול'ל); וּמִהֵן — שֶׁצִּוּנוּ לְחַנֵּק אֶת-הַעוֹבֵר עֲלֵיהֶן,

מִצְוָה בְּפָנֵי עֲצָמָה, לִפְנֵי שְׂאִין אִף אֶחָד מֵהֶם פָּרַט מְעוּבֹדֶת קֶרֶבֶן מְסִים, אֲלֵא הֵם צוּיִים הַכּוֹלְלִים כָּל-קֶרֶבֶן כְּמוֹ שֶׁנִּבְאָר בַּשְּׁעָר מִנְיָנוּ.

וּבְרוּר, כִּי זֶה שֶׁהִכְהֵן לֹקַח מַה-שֶּׂרְאוּי לוֹ לְקַחַת — פָּרַט מִפְּרִטֵי הַמִּצְוָה, כְּמוֹ שֶׁהוֹבְרָנוּ בְּעוֹר הַעוֹלָה. וְכֵן גַּם בְּרֵאשִׁית הַגֵּז. כָּלל הַמִּצְוָה הוּא, שֶׁנִּפְרִישׁ רֵאשִׁית הַגֵּז וְנִתְנָהוּ לַכֹּהֵן; וְכֵן שֶׁנִּפְרִישׁ מִעֶשֶׂר רֵאשׁוֹן וְנִתְנָהוּ לְלוֹי. וְיִכָּר טְעוּ בְּזֶה עַד שֶׁמְנוּ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מִתְנּוֹת כִּהְנֵה כְּעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מִצְוֹת, אַחַר שֶׁמְנוּ מִקְצַת הַמִּצְוֹת שְׂאוֹתָהּ הַמִּתְנָה הִיא פָּרַט מִהֵן, עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁבָּאָרְנוּ בְּעוֹר הַעוֹלָה וְחִזָּה שׁוֹךְ מִשְׁלָמִים. וְלִפְנֵי שֶׁנַּעֲלֵם כָּלל זֶה מִזוּלְתָנוּ וְלֹא הִרְגִישׁ בוּ כָּל-עַקֵּר וְלֹא שָׁם אֵלָיו לֵב, הִגִּיעַ לָךְ כְּמִצְוֹת בְּפָנֵי עֲצָמָה: יְצִיקוֹת, בְּלִילוֹת, פְּתִיחוֹת, מְלִיחוֹת, הַגְּשׁוֹת, תְּנוּפוֹת, קְמִיצוֹת וְהַקְטָרוֹת — וְלֹא יָדַע שֶׁכָּל-אֵלוּ פְּרִטֵי עֲבוֹדַת הַמִּנְחָה, וְהוּא, שֶׁנִּצְטוּיְנוּ לְהַקְרִיב מִנְחָה. אַחַר-כֵּן הַתְּחִיל (הַפְּסוּק) לְבָאָר עַל אֵיזָה דְבָר חַל הַשֵּׁם הַזֶּה — וְהִיא תוֹרַת הַמִּנְחָה — וְאָמַר, שֶׁתְּהִיָּה מְסֻלָּת אוּ מְלַחֵם הָאִפּוּי בְּאִפֵּן כֵּף אוּ בְּאִפֵּן כֵּף כְּלוֹמַר: מְחַבֵּת אוּ מְרַחֶשֶׁת אוּ מֵאִפָּה תִנּוּר; וּבִלְלָהּ בְּשִׁמֵן בְּשֶׁעוֹר מְסִים, וּפּוֹתְתָהּ, וְנוֹתֵן עֲלֶיהָ מִלַּח וְלִבְנָהּ, וְיָגִישׁ וְיִגְיַן וְיִקְמֵץ מִמֶּנָּה פְּסוּדָר שֶׁבָּאָרְנוּ וּבְרָנוּ בְּמִקוּמוֹ בְּמִסְכַּת מִנְחוֹת. וְכָל-אֵלוּ פְּרִטֵי הַעֲבוּדָה, וְעַל הַדֶּבֶר הַנַּעֲשֶׂה לִפְנֵי כָּל-הַתְּאוּר הַזֶּה נוֹפֵל שֵׁם מִנְחָה. אִם-כֵּן הַמִּצְוָה הִיא: הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיְנוּ שֶׁתְּהִיָּה עֲבוֹדַת קֶרֶבֶן הַלֶּחֶם אוּ הַסֶּלֶת שֶׁנִּקְרִיב לִפְנֵי כָּל-הַסֶּדֶר הַזֶּה. וְהַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּמִצְוֹת מִנְחָה, כְּלוֹמַר: הַיְצִיקָה וְהַבְּלִילָה וְהַפְּתִיחָה וְהַמְּלִיחָה וְהַתְּנוּפָה וְהַהַגְּשָׁה וְהַקְּמִיצָה וְהַהַקְטָרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר בְּחִלְצָהּ: "וְחִלְצָה נַעֲלוּ וְגו'" וְיִרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה" (דברים כה, ט). וְכֵשֶׁם שֶׁמִּצְוֹת חִלְצָה אַחַת וְאֵין אֲנִי מוֹנִים חִלְצָה וְיִרְקָה וְקִרְיָאָה, כִּיּוֹן שֶׁכָּלִּוְתָם מַעֲשֵׂה חִלְצָה וְזוּ מִצְוָה אַחַת — כֵּן גַּם לֹא נִמְנָה: וְיִצְקָתָ עֲלֶיהָ שִׁמֵן, וְשִׁמְתָ עֲלֶיהָ לִבְנָהּ, בְּמִלַּח תְּמַלֵּחַ, וְהִגִּישׁ, וְקָמֵץ וְהִקְטִיר. וְזֶה לֹא יַעֲלֵם אֲלֵא מִמִּי שֶׁתּוֹפֵשׂ אֶת-הַעֲנָנִים בְּעִיּוֹן רֵאשׁוֹן, בְּלִי שִׁחֹר וְיִשְׁקַל אֶת-הַעֲנָנִים בְּדַעַתוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרִים חֲכָמֵינוּ עֲלֵיהֶם הַשְּׁלוֹם: "אֲגַב שֶׁטְפָה אִמְרָה", כְּלוֹמַר: אָמְרוּ בְּלִי הַתְּבוֹנָנוֹת אֲלֵא לִפְנֵי הַמְּחַשְׁבָה הַרֵאשׁוֹנָה הַעוֹלָה עַל הַדַּעַת אִם-כֵּן כָּלל זֶה בְּרַר לָנוּ מִצְוֹת הַקְּרָבָנוֹת כָּלֵם וְאִיךְ רְאוּי לְמִנּוֹתָם, כְּדִי שְׁלֹא יִקְרָה בָּהֶם שׁוֹם מִשְׁגָּה וְלֹא עֲרֻבוּב כָּלל, כְּמוֹ שֶׁנִּבְאָר בְּמִנְיָנוּ בְּעוֹרַת הַשֵּׁם.

הַכֹּלל הַשְּׁלֹשָׁה עֶשֶׂר: שֶׁמִּסְפַּר הַמִּצְוֹת אֵינוּ מִתְרַבֵּה לִפְנֵי מִסְפַּר הַיָּמִים שֶׁבָּהֶם נוֹהֲגַת הַמִּצְוָה הַהִיא.

בְּרוּר, שֶׁיֵּשׁ מִצְוֹת שֶׁהֵן חוֹבָה בְּעַת וּבְזִמָּן קְבוּעַ; פְּעָמִים נִמְשַׁכַּת אוֹתָהּ תְּקוּפַת זְמַן בְּהַמְשָׁךְ, כְּלוֹמַר: שְׁחֹבָה לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ הַמִּצְוָה יוֹם אַחֲרֵי יוֹם, כְּגוֹן: סֵפָה

מתוך מהדורת חזק

והיא ההלקאה בשוט — כף לא נמנה במיתות אלא מין הענש והוא: שרפה, סקילה, חנק והרג וכף גם לא נמנה כל-מחייב קרפן לבדו עד שנאמר: חטאת שגגת שבת — מצוה, חטאת שגגת עבודה זרה — מצוה, אלא נמנה מין הקרפן בלבד, כמו שמנינו מין המיתה.

וּכְבָר ידעת, שמיני הקרפנות משפנים לפי שנוני העברות שעליהן חייבים אותן הקרפן. כי יש עברה שחייבים עליה חטאת קבועה, ויש שחייבים עליה אשם תלוי, ויש שחייבים עליה אשם ודאי, ויש שחייבים עליה קרפן עולה ויורד (המשתנה לפי הישג ידו של המקריב). לפיכך לא נמנה החטאת עם האשם, אלא נמנה חייב חטאת קבועה — מצוה, וחייב אשם תלוי — מצוה, וחייב אשם ודאי — מצוה, וחייב קרפן עולה ויורד — מצוה, ותחייב באותו קרפן מי שיתחייב; ולא נשים לב לשנוני העברות שעל כל-אחת מהן חייבים אותן מין של קרפן, כשם שמנינו המלקות מצוה אחת ולא שמנו לב לשנוני העברות שעל כל-אחת מהן חייבין מלקות. וכך קבע הכתוב לכל-מין מהם פירשה בפני עצמה.

וּכְבָר ערוב וזולתנו בכלל הזה ערוב שאין צריך להשיב עליו; אף לא יהיה קל להשיב עליו בגלל עצם ערובו לענינים הרי יש לתמה ולהתפלא על אדם המונה מחייבי מיתות בית דין כלם אחד אחד, ומחייבי פרת ומחייבי מיתה מכלל מצות לא-תעשה; אחר-כך מונה גם את-הדברים שהזרחנו עליהם, שעליהם חייבים אותה המיתה, בכלל מצות לא-תעשה, כמו שמנה בעל "הקלות גדולות" המחלל את השבת בכלל מחייבי סקילה, אחר-כך מנה "לא-תעשה כל-מלאכה". ולא נשאר לנו לומר אלא שהם חושבים בראשונה, בלי ספק, שקיים הענשים מצות לא-תעשה. ואם-כן — איך מונים בהם (גם) הענש וגם הדבר (האיסור עצמו) שחייבים עליו אותו הענש? ויותר קשה מזה, שמנו בתוכן, כלומר בתוך מצות לא-תעשה, מחייבי פרת שבהם אין מיתה; והם מדמים, שחייב הפרת והענש על כך זו המצוה המנויה, עד שבעל "ספר המצוות" (רב חפץ גאון) פירש זאת ואמר בפירוש הראשון, כשפסם מה-שכלל אותו הפירוש, דברים בגסס זה: "וממנו שלשים ושנים ענינים שהודיענו, כי הוא יתברך ויתעלה יבצע אותם (ודן מוטלות, כביכול עליו) ולא אנהנו, וככלם בטוחים". וזה שאמר "וממנו", כלומר מן-הענין שכולל אותו הפירוש. ושלשים ושנים הענינים — הם: עשרים ושלשה המחייבים פרת בלבד ותשעת מחייבי מיתה בידי שמים כמו שמנה. וענין אמרו: "וככלם בטוחים" — כלומר שהוא יתעלה הבטיח, שהוא יכריח וימית זה. ואין ספק, שאדם זה לא נשארה אצלו הסברה שתפריג מצות חובה עלינו, אלא יש מהן שהן חבתנו אנו

כמו שבא פרוש; ומהן — שצננו להלקות את-העובר עליהן ברצועה; ומהן — שיעד עליהן פרת, והוא, שלא יהא לעובר שימות בעמדו בחטאו חלק לעולם הבא, כמו שבארנו בפירוש חלק; ומהן — שיעד עליהן, יתעלה, במיתה בלבד, והוא, שימיתה ה' בחטאו ויתפפר-לו במיתתו. וכבר בארו בריש מכות (יג), כי כל-לאו שהעובר עליו חייב פרת או מיתה בידי שמים בלבד, אם נתברר שהעובר עבר על אותו הלאו והזיד באותה העברה בעדים והתראה — הרי זה לוקה, אף-על-פי שעקר משפטו, שהיה דינו מסור לשמים; ומהן — שצננו יתעלה להעניש את-העובר עליהן בממונו בלבד, לא בגופו, כמו שקבע לגזלן (שכפר בממון חבריו ונשבע לשקר) תוספת חמש ולגנב תשלומי כפל מה-שגנב; ומהן — שצננו יתעלה שיקריב העובר קרפן על חטאתו ויתפפר-לו.

וְאֲשֶׁר לקיים הענשים האלה — כלם מצות עשה, שאנו נצטוונו שנמית את-זה, וישלוקה את-זה, וישנסקל את-זה, וישנקריב קרפן על מה-שעברנו עליו. ולאפן מנינו, שאנו נמנה ארבע מיתות בית דין כארבע מצות ממצות עשה, לשון המשנה (פרק ז משנה א): זו מצות הנסקל-ין. וכן אמרו (שם פרק ז משנה ב-א): ביצד מצות הנשקפין? ביצד מצות הנקנין? ביצד מצות הנקריגין? ואמרו עוד (שם לה), שזה שאמר יתעלה: "לא-תבערו אש" (שמות לה, א) — הוא אזהרה שלא לבצע את-הענשים בשבת, והוא, שבה הזיהר משפרת-מצוה (שרפה שהיא מצוה); ואמר: "בכל משבתיכם", כלומר: במושב בית דין לא-תבערו אש, אף-על-פי שזו מצות עשה. אמרו: "שרפה בכלל היתה, ויצאת אלמד: מה שרפה מיחדת, שהיא אחת ממיתות בית דין ואינה דוחה את-השבת, אף כל-שארא מיתות בית דין לא ידחו את-השבת" (וכשם שהשרפה מצוה כר שאר מיתות). וזה ברור ולא יספק בו שום אדם. וכך גם ראוי, שנמנה המלקות ברצועה כמצוה, ואין למנות כל-ענש מיחד כמצוה בפני עצמה עד שנאמר, דרך משל, שהצווי שצטוונו לסקל מחלל שבת — מצות עשה אחת; וסקילת בעל אוב — מצוה שניה; וסקילת עובד עבודה זרה — מצוה שלישית, עד שיהא מנין המצות כפי מנין האישים שהם מחייבי מיתות בית דין, כמו שעשה וזולתנו בלי התבוננות. שכן אלו היה הדבר כך, ראוי היה בהכרח שנמנה כל-מלקות ומלקות מצוה בפני עצמה עד שתהא מלקות אוכל נבלה — מצוה בפני עצמה, ומלקות אוכל בשר חזיר — מצוה שניה, ומלקות אוכל בשר בחלב — מצוה שלישית, ומלקות לובש שעטנז — מצוה רביעית, ויהיו אצלנו מצות עשה כמנין הלאוין שלוקין עליהם — הרי אז יתרבו מצות עשה ויהיו בהכרח יותר מארבע מאות מצות! אלא כשם שלא נמנה כל-מחייב מלקות, אלא נמנה סוג הענש בלבד —

מתוך מהדורת חזק

אמר: "לא-תפּה אָבִיד", אָבֵל חֵיב מִיִּתָּה לְמִי שֶׁהִפָּה או קָלֵל. ומתוך כּף לְמַדּוֹנִי, שֶׁהֵן מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, וְהוֹצִיאֵו וְלַמְדוֹ לֶהֱן וּלְכִיּוֹצֵא בִּהֵן אֲזַהֲרָה מִמְקוֹמוֹת אַחֵרִים בְּדֶרֶךְ אַחַת מִן-הַמְדוֹת. וְאִין זֹו סִתְּיָה לְמַה-שֶׁאָמְרוּ (במקומות רבים בתלמוד): "אִין מְזַהֲרִין מִן-הַדִּין", וְלֹא לְמַה-שֶׁאֻמְרִים תְּמִיד: "וְכִי מְזַהֲרִין מִן-הַדִּין?!" אֵלֵא בְּנִת מַה-שֶׁאֻמְרִים: "אִין מְזַהֲרִין מִן הַדִּין" — כְּדִי לְאָסֵר בְּדֶרֶךְ לַמּוֹד עַל-יְדֵי מְדָה (שהתורה נדרשת בהן) מַה-שֶׁלֵּא נִתְּפָרֵשׁ בוֹ אֶסוֹר לְגַמְרֵי; אָבֵל אִם נִמְצָא אֶת-הַעֲנֵשׁ לְעוֹשֵׂה מַעֲשֶׂה זֶה מִפְּרֵשׁ בַּתּוֹרָה — גִּדַע בְּהִכְרַח שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה אֶסוֹר וּמְזַהֲרִים עָלָיו. וְרַק גִּלְמַד בְּאַחַת הַמְדוֹת הֵיכֵן הָעִיר עַל הָאֲזַהֲרָה, כְּדִי שִׁתְּקִים לְנוּ הַכָּלֵל "לֹא עֲנֵשׁ הַכְּתוּב אֵלֵא אִם-כֵּן הִזְהִיר". וְאָכֵן אַחֲרֵי שֶׁמְצָאנוּ הָאֲזַהֲרָה עַל אוֹתוֹ דָּבָר — אָז חֵיב מִי שֶׁעָבַר וְעֲשֶׂה אוֹ כְּרַת אוֹ מִיתָת בֵּית דִּין. דַע אִפּוֹא הַקְּדָמָה זֹו וְזַכֵּר אוֹתָהּ עִם כָּל-הַכָּלְלִים שֶׁקָּדְמוּ בְּכָל מַה-שֶׁנּוֹפְקִיר לְקַשְׁנָו.

עֲתָה אֲתַחִיל לְהַזְכִּיר כָּל-הַמְצוֹת, מְצוּהָ מְצוּהָ, וְאָבָר אוֹתָן בְּדֶרֶךְ פְּרוּשׁ שֵׁם הַמְצוּהָ (מבלי להיכנס לפרטי ההלכות), כְּמוֹ שֶׁהִבְטַחְנוּ בְּרִאשִׁית דְּבָרֵינוּ (בהקדמה על מטרת הספר — שיעור א), לְפִי שְׂזוּהֵי מִשְׁרַת הַמְּאָמֵר. אֵךְ טוֹב בְּעִינֵי לְהוֹסִיף לְמַטְרָה זֹו תוֹסַפְתָּ, וְהִיא: כְּשֶׁאֲזַכִּיר אֶת-הַמְצוּהָ שֵׁישׁ עָלֶיהָ אֵיזוֹה עֲנֵשׁ בְּעֲשֶׂה אוֹ בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, אֲזַכִּיר עֲנֵשֶׁה וְאָמַר: "וְהַעוֹבֵר עָלֶיהָ — חֵיב מִיִּתָּה, או כְּרַת, או קָרְבָן כְּף, או מַלְקוֹת, או אַחַת מִמֵּיתוֹת בֵּית דִּין, או תְּשׁוּמִין". וְכָל מַה-שֶׁלֵּא יִזְכֵּר בוֹ עֲנֵשׁ מִן-הַעֲנֵשִׁים — תִּדַע שֶׁאִם הִיא מִמְצוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, הָרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (תוספתא כריתות פרק א): "כְּעוֹבֵר עַל מִצְוֹת מִלֶּךְ", וְלֹא עָלֵינוּ לְהַעֲנִישׁוּ. אָבֵל מִצְוֹת עֲשֶׂה כְּלֵן — הָרִי כָּל-מְצוּהָ מִהֵן בְּשֶׁעָה שֶׁעֲשִׂיתָה חוֹבָה, יֵשׁ לְנוּ הַלְקוֹת כְּרִצּוּעָה אֶת-הַנְּמֻנָע מַלְעֻשׂוֹתָה עַד שִׁמּוֹת אוֹ יַעֲשֶׂה, או יַעֲבֹר זְמַן הַחֵיבוּב. כִּי מִי שֶׁעָבַר וְלֹא יֵשֵׁב בַּסֶּפֶה, דֶּרֶךְ מִשָּׁל, אִין לְנוּ הַלְקוֹתוֹ אַחַר סְפוֹת עַל עֲבָרָתוֹ — וְדַע זֹאת.

וְעוֹד: כְּשֶׁאֲזַכִּיר אֶת-הַמְצוֹת שֶׁאִין חוֹבָה עַל הַנְּשִׂים, בֵּין עֲשֶׂה וּבֵין לֹא-תַעֲשֶׂה — אָמַר: וְזוֹ אֵינָה חוֹבָה עַל הַנְּשִׂים. וְיָדוּעַ, שֶׁהַנְּשִׂים אִין דְּנוֹת וְלֹא מְעִידוֹת וְלֹא מְקַרְבוֹת קָרְבָן בִּידֵיהֶן וְלֹא גִלְחָמוֹת בְּמַלְחַמַת רְשׁוֹת לֹא אֲצַטְרֵךְ לומר בָּהּ "וְזוֹ אֵינָה חוֹבָה עַל הַנְּשִׂים", כִּינֵן שְׁנֵה רַבּוּי דְּבָרִים לֹא צִרְךָ.

וְעוֹד: כְּשֶׁאֲזַכִּיר אֶת-הַמְצוֹת שֶׁאִין חוֹבָה אֵלֵא בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, או בְּפִנֵי הַבַּיִת, בֵּין עֲשֶׂה וּבֵין לֹא-תַעֲשֶׂה — אָמַר: וְזוֹ אֵינָה חוֹבָה אֵלֵא בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל או בְּפִנֵי הַבַּיִת. וְיָדוּעַ גַּם-כֵּן, שֶׁכָּל-הַקְּרִבְנוֹת אֵינִם קְרִבִים אֵלֵא בְּמַקְדָּשׁ וְשֶׁהַעֲבוּדָה אֶסוֹרָה מִחוּץ לְעִירָה; וְכֵן דִּינֵי נַפְשׁוֹת אִין דְּנִים אוֹתָם אֵלֵא כְּשֵׁישׁ מַקְדָּשׁ. וְלִשׁוֹן הַמְּכֻלָּתָא: "מִנֵּין

וְיֵשׁ מִהֵן שֶׁהֵן חוֹבָתוֹ יִתְעַלָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר וּפְרַשׁ, שֶׁהוּא יִבְצַע אוֹתָן וְלֹא אֲנַחְנוּ. וְהַשֵּׁם יוֹדַע וְעַד שֶׁכָּל-זֶה לְדַעַתִּי בְּלִבּוֹל גְּמוּר, וְאִין צִרְךָ לְדַבֵּר עַל זֶה בְּשׁוּם פְּנִים, כִּי הִם דְּבָרִים שֶׁבְּטוֹלֵם כְּרוּר; אֵלֵא בְּאֵה לְהֵם כָּלֵם טַעוֹת זֹו, מִפְּנֵי שֶׁהִם מוֹנִים אֶת-הַעֲנֵשִׁים כְּמַצּוֹת וְנִבְּוִכִים כְּכֶף: פַּעַם מוֹנִים אוֹתָם לְכַדֵּם, וּפַעַם מוֹנִים אֶת-הַעֲנֵשׁ וְגַם אֶת-הַדְּבָר שֶׁעָלָיו חֵיבִים אוֹתוֹ הַעֲנֵשׁ, וְקוֹבְעִים אֶת-כָּל-זֶה כְּמַצּוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה בְּלִי הַתְּבוּנָנוֹת. אָבֵל סֵדֵר הַמְּנִינֵן הַנִּכּוֹן הוּא מַה-שֶׁהוֹפְרָתִי: שֶׁכָּל-מִין שֶׁל עֲנֵשׁ הוּא מִצְוֹת עֲשֶׂה, וְלִפִּי זֶה יִהְיֶה דִין תְּשׁוּמִין גָּב — מִצְוֹת עֲשֶׂה, כִּי אָנוּ נִצְטוּיָנוּ לְהַטִּיל עָלָיו סְכוּם בְּשַׁעוֹר זֶה. וְדִין תוֹסַפְתָּ חֵמֶשׁ — מְצוּהָ, וְדִין חֵיבוּב חֲטָאת קְבוּעָה — מְצוּהָ, וְדִין חֵיבוּב אֲשֶׁם וְדָאִי — מְצוּהָ, וְדִין חֵיבוּב אֲשֶׁם תְּלוּי — מְצוּהָ; וְקָרְבָן עוֹלָה וְיֹוֹד — מְצוּהָ; וְכֵן לְסָקֵל וְלְשַׂרְף וְלְהַרְגַּל וְלְחַנֵּק וְלְתַלוֹת — כָּל-אַחַד מִן-הַעֲנֵשִׁים הָאֵלֵה מְצוּהָ בְּפִנֵי עֲצָמָה, יִתְחַיֵּב בִּהֵן מִי שִׁתְּחַיֵּב; כְּשֶׁם שֶׁהַלְקָהָ כְּרִצּוּעָה מְצוּהָ אַחַת, יִתְחַיֵּב בְּמַלְקוֹת מִי שִׁתְּחַיֵּב. — זֶהוּ מַה-שֶׁרְצִינוּ לְהַקְדִּימוֹ בְּכָלֵל הַזֶּה, וְבוֹ נִשְׁלַמוּ הַכָּלְלִים שֶׁהַקְּדָמָתָם תוֹעִיל לְמַה — שֶׁאֲנַחְנוּ עוֹסְקִים בוֹ.

הַקְּדָמָה

— מְבֹא —

עוֹד רָאוּי לְהוֹסִיף לְכֶף הַקְּדָמָה זֹו: שֶׁכָּל-דְּבָר שֶׁחֵיבִים עָלָיו מִיתָת בֵּית דִּין אוֹ כְּרַת — הָרִי זֹו בְּהִכְרַח מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה. חוּץ מִפְּסַח וּמִלֵּה שֶׁהִם בְּכְרַת, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִם מִצְוֹת עֲשֶׂה, כְּמוֹ שֶׁהוֹפְרִירוּ בְּרִישׁ מַסְכַּת כְּרִיתוֹת (ב); וְאִין אֲצֻלְנוּ שׁוּם מִצְוֹת עֲשֶׂה וּזְלָתָן שֶׁהַעוֹבֵר עָלֵיהֶן יִתְחַיֵּב כְּרַת — וְכָל-שֶׁכֵּן מִיתָת בֵּית דִּין. אִם-כֵּן, כָּל מַה-שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה שֶׁהַעוֹשֶׂה דְּבָר פְּלוּנִי יוֹמַת, או שֶׁהוּא חֵיב כְּרַת — יִדְעֵנוּ בְּכַרְוֹר שֶׁאוֹתוֹ הַדְּבָר מְזַהֲרִים עָלָיו וְשֶׁהוּא בְּלֹא-תַעֲשֶׂה. וְיֵשׁ שִׁיתְּבָאָר בְּכְתוּב הַלְאוּ שְׁבוּ מִלְכָּד בְּאוֹר הַעֲנֵשׁ וְיִהְיֶה הַעֲנֵשׁ מְבָאָר וְגַם הָאֲזַהֲרָה מְבָאָרָת, כְּגוֹן: חִלּוֹל שַׁבַּת וְעֲבוּדָה-זָרָה, שֶׁאָמַר בְּהֵם: "לֹא-תַעֲשֶׂה כָּל-מְלָאכָה" וְ"לֹא תַעֲבֹדֵם", אַחֲרֵךְ כְּף חֵיב סְקִילָה לְמִי שֶׁעֲשֶׂה מְלָאכָה או עֵבֵד. וּפְעַמִּים לֹא תַתְּבָאָר הָאֲזַהֲרָה בְּכְתוּב בְּלֹאוֹ גְּרִידָא, אֵלֵא הוּא מְזַכִּיר אֶת-הַעֲנֵשׁ בְּכָבֵד וְעוֹזֵב אֶת-הָאֲזַהֲרָה; אֵלֵא שֶׁהַכָּלֵל הוּא אֲצֻלְנוּ: "לֹא עֲנֵשׁ הַכְּתוּב אֵלֵא אִם-כֵּן הִזְהִיר" (ובחיים קו), וְעַל-כָּל-פְּנִים יֵשׁ אֲזַהֲרָה לְכָל-מִי שֶׁחֵיב עֲנֵשׁ. לְפִיכֶף אוֹמְרִים כְּכָל-מְקוֹם: "עֲנֵשׁ שֶׁמְעֵנוּ, אֲזַהֲרָה מִנֵּין? תְּלַמּוּד לומר: כְּף וְכָךְ". וְאִם לֹא נִתְּפָרֵשׁ הָאֲזַהֲרָה בְּכְתוּב, לְמַדוּהָ בְּאַחַת הַמְדוֹת (שהתורה נדרשת בהן), כְּגוֹן זֶה שֶׁאָמְרוּ (מכילתא פּרַשְׁתַּי מִשְׁפָּטִים) בְּאֲזַהֲרַת מְקַלֵּל אָבִיו וּמִכָּה אָבִיו, שֶׁלֵּא נִתְּבָאָרָה בְּכְתוּב כָּלֵל, כִּי לֹא אָמַר: "לֹא-תְקַלֵּל אָבִיד" וְלֹא

מתוך מהדורת חזק

לך אלהים אחרים על פני" (שמות ב, ג). וכבר נתבאר בסוף מכות (כג) שלא זו היא מקלל תרנג"ג מצות, והוא אמרם שם: "שש מאות ושלוש עשרה מצות נאמרו לו למשה בסיני וגו'", כמו שבארנו במצוה הראשונה ממצות עשה.

המצוה השנייה — היא הצווי שנצטוונו בידיעת היחוד, והוא: שגדע שפועל (בורא) המציאות וסבתו הראשונה הוא אחד, והוא אמרו ותעלה: "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד" (דברים ו, ד). וכרב המדרשות תמצא שהם אומרים: "על-מנת ליחד את-שמי, על-מנת ליחדני" והרבה כגון זה. פונתם בדבר זה: שלא הוציאנו מבית עבדים ולא עשה עמנו מה-שעשה בעשית חסד והטבה, אלא בתנאי שנקבע בדעתנו שהוא אחד, לפי שאנו מחייבים בכך. ובהרבה מקומות אומרים (חכמים) 'מצות יחוד', וקוראים למצוה זו גם 'מלכות שמים', כי אומרים — מתבטאים על פעולה מסוימת, שנעשית): כדי לקבל עליו על מלכות שמים, כלומר ההודאה ביחוד והאמונה בו.

~ יום חמישי ו' אדר ~

מצות עשה ג. ד. ט.

המצוה השלישית — היא הצווי שנצטוונו על אהבתו ותעלה, והוא: שנתבונן ונסתפל במצותיו וצויו ופעולותיו, כדי שנשיגהו ונתענג בהשגתו תכלית התענוג — זוהי תכלית האהבה המצוה. ולשון ספרי (דברים ו, ו) "לפי שגאמר ו'אהבת את ה' אלהיך" (שם ו, ה) יודע אני כיצד אהב את-המקום? תלמוד לומר: "והיה הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום על-לבבך" — שמתוך כך אהב מפיר מי שאמר והיה העולם". הגה בארנו לך, שעל-ידי ההתבוננות תבוא לידי השגה, וימצא לך התענוג ותבוא האהבה בהכרח. וכבר אמרו, שמצוה זו כוללת גם-כן, שנקרא את כל-בני האדם לעבודתו ותעלה ולאמונה בו, שכן אם אהב אוהב את-מי-שהוא, תהללנו ויתשבחנו ותקרא בני-אדם לאהבתו — וזה על דרך המשל — כך אם תאהב את-ה' באמת כמה שהגיע לך מהשגת אמתותו, הרי שאתה בלי ספק תקרא את-ה' הפתאים והסכלים לידעת האמת שאתה כבר יודע. ולשון ספרי (שם): "ואהבת את ה'" — אהבהו על הבריות פאברהם אביך, שגאמר ו'את-הנפש אשר עשו בחרן" (בראשית יב, ה) כלומר: כמו שאברהם, לפי שהיה אוהב — כמו שהעיד הפתוב: "זרע אברהם אהבי" (ישעיה מא, ח) קרא בעצם השגתו את-בני האדם לאמונה מרב אהבתו, כך תאהבהו עד שתקרא בני האדם אליו.

המצוה הרביעית — היא הצווי שנצטוונו לקבוע בדעתנו יראתו ותעלה ומוראו, וכל נהיה שאננים ובוטחים (שלוים ושקטים בלי שום דאגה על החטאים). —

שאין ממתין אלא בפני הבית? תלמוד לומר: מעם מזבחי תקחנו למות (שמות כא, יד) הא: אם יש לך בית — אהב ממת; ואם לאו — אין אהב ממת". ושם אמרו עוד: "מנין שתהא סנהדרין סמוכה למזבח? תלמוד לומר: מעם מזבחי תקחנו למות". וכן ידוע שהנבואה והמלכות נסתלקו ממנו עד שגדל מן-החטאים שאנחנו מתמידים בהם — ואז יסלח לנו ה' וירחמנו, כמו שהבטיחנו, ויחזירנו, כמו שאמר על החזרת הנבואה: "והיה אחרי-כן אשפך את-רוחי על-כל-בשר ונבאו בניכם ובנותיכם" (יואל ג, א). ואמר על החזרת המלכות והממשלה: "ביום ההוא אקים את-ספת דויד הנפלת וגדרתי את-פרכיהן והרסתי אקים ובניתיה פימי עולם" (עמוס ט, יא). גם ידוע שהמלחמה וכבוש הארץ לא יהיו אלא במלך ועל-פי סנהדרי גדולה וכהן גדול, כמו שאמר: "ולפני אלעזר הכהן יצמד" (ושאל לו) — כשיצטרך לצאת למלחמה — רש"י במדבר כו, כא). ולפי שענינים אלו פלם מפרסמים אצל רב בני אדם, הרי כל-מצות עשה או לא-תעשה התלויה בקרבנות, או בעבודות, או במיתות בית דין, או בסנהדרין, או בנביא ומלך, או במלחמת רשות — לא אצטרף לומר בהן: ומצוה זו אינה נוהגת אלא בפני הבית, כיון שזה ברור לפי מה-שהוזכרו. אבל מה-שאפשר שיהא בו ספק או טעות, אעיר עליו בעזרת האל.

ועתה אתחיל בזכרון כל-מצוה ומצוה בעזרת שדי.

~ יום רביעי ה' אדר ~

מצות עשה א. מצות לא תעשה א.

מצות עשה ב.

המצוה הראשונה — היא הצווי שנצטוונו בידיעת [בהאמנת] האלקות, והוא: שגדע שיש שם עלה וסבה והוא הפועל לכל-הנמצאים, וזהו אמרו ותעלה: "אנכי ה' אלהיך" (שמות ב, ב. דברים ה, ו) ובסוף גמרא מכות (כג). אמרו: "תרנג"ג מצות נאמרו לו למשה בסיני. מאי קרא? תורה צוה-לנו משה (דברים לג, ד) — כלומר: מנין תו'ר'ה, והקשו על זה ואמרו: "תורה בגמטריא הכי הוי? שש מאות וחד סרי הוי!". (שהרי תו'ר'ה בגימטריא תרי"א ולא תר"ג) ובאה התשובה: "אנכי ה' אלהיך" ו"לא יהיה לך" מפי הגבורה (הקדוש ברוך הוא) שמעו"ם" (ולא מפי משה) הגה נתבאר לך, שאנכי ה' מקלל תרנג"ג מצות, והוא הצווי לידע, כמו שבארנו.

הראשונה ממצות לא-תעשה — היא האוהרה שהזכרנו מלהעלות על דעתנו אלהות לזולתו ותעלה, והוא אמרו — יתרום מליחס לו אמירה (ארבע מלים אלה הם כעין מאמר המוסגר כיון שאמר "הוא אומר", הסתייג מיד ממושג אמירה כפשוטו ביחס לקדוש ברוך הוא) "לא-יהיה

מתוך מהדורת חזק

ברבים, כמו שצונו יתעלה על ידי משה רבנו, והוא אמרו: "לא-עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו. כי בראתו ילדיו מעשה ידי בקרבו יקדישו שמי והקדישו את-קדוש יעקב ואת-אלהי ישראל יעריצו" (ישעיה כט, כב-כג). ולשון ספרא (אמור ט, ה-ו): "על-מנת כף הוצאתי אתכם מארץ מצרים — על-מנת שתקדישו את-שמי ברבים". ובגמרא סנהדרין (לג): אמרו: "בן-נח מצוה על קדוש השם, או אינו מצוה? תא שמע (בא נשמע, תשובה לשאלה): שבע מצות נצטוו בני נח. ואי איתא (ואם תאמר שנצטוו גם על קדוש השם) — תמנא הו" (יש שמונה ולא שבע)!. הנה נתבאר לך, (מזה שדנו בגמרא אם גם בן נח נצטווה על זה, ואם זה נכלל בכלל ב"שבע מצוות בני נח" אם לא, משמע) שהיא מקלל מספר המצות שהן חובה על ישראל, והביאו ראיתם על מצוה זו ממה שנגאמר: (ויקרא כב, לב) "ונקדשתי בתוך בני ישראל". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפסק ז' מסנהדרין.

~ יום שישי ז' אדר ~

מצות לא תעשה סג. סה.

מצות עשה קעב.

המצוה הס"ג — האזהרה שהזהרנו על חלול השם, והוא הפך קדוש ה' שאנו מצוים בו, וישקדם באורו (שכבר נתבאר) במצות עשה התשיעית, והוא אמרו יתעלה: "ולא תחללו את-שם קדשי" (ויקרא כב, לב). ועון זה נחלק לשלשה חלקים: שנים על הכלל ואחד על היחידים (שבעם). החלק הכללי הראשון — הוא: שפלו מי שדרשו ממנו לעבור על אחת מן-המצות בשעת השקד — (הגורה צווי המלך על ישראל לבטל אחת מן המצוות — כדי להעבירם על (חלק) דתם), אם האנס מתפונ להעביר (שיעבור על צווי הקדוש ברוך הוא) בין במצות קלות בין במצות חמורות. או מי שדרשו ממנו לעבור על עבודה זרה או גלוי עריות או שפיכות דמים ואפלו שלא בשעת השקד — הרי זה חזב למסור נפשו ויהרג ואל יעבור, כמו שבארנו במצות עשה התשיעית. ואם עבר ולא נהרג — הרי זה חלל את-השם ועבר על לאו זה. ואם היה זה ברבים — כלומר: במעמד עשרה מישאל — הרי זה חלל את-השם ברבים ועבר על אמרו יתעלה "ולא תחללו את-שם קדשי" ועונו חמור מאד; אבל אינו לוקה מפני שהוא אנוס, לפי שאין בית דין רשאי לקים עגש מלקות או מיתה אלא על מזיד רצוץ בעדים והתראה. ולשון ספרא (י, יג) בנותן מנרעו למלך: "ושמתי אני את-פני באיש ההוא" (שם כ, ה), אמרו: "ההוא (כלומר, לכן נאמר באיש "ההוא" לומר שרק לאיש ההוא שעליו מדבר הכתוב שהוא —) לא אנוס ולא שוגג ולא

אלא נחוש לביאת ענשו בכל-עת, וזהו אמרו יתעלה: "את-ה' אלהיך תירא" (דברים ו, יג). ובגמרא סנהדרין (נו) אמרו בדרך שקלא וטריא על דבריו יתעלה: "ונקב שם-ה' מות יומת" (ויקרא כד, טז); ואימא פרושי (אמור, אולי, ש"נוקב שבפסוק, הכוונה בזה להוגה את שם השם במפורש), דכתבי: (ודוגמה לכך) "אשר נקבו בשמות" (במדבר א, יז) ואזהרה מן "את-ה' אלהיך תירא"? — כלומר: זה שנגאמר "ונקב שם-ה'" הוא שייקרי את השם בלבד בלי שיקרי. ואם תאמר: איזה עון יש בזה? נאמר, (שהוא עובר על "את ה' אלהיך תירא" מפני) שהוא מאבד את-היראה. כי מיראת ה' הוא, שלא יקרי שמו לבטלה. והיתה התשובה על שאלה זו ודחית דבר זה בקדושתו: "תירא — דבעינא שם בשם, ולכא", כלומר (טעם ראשון שאי אפשר לומר כן, הוא משום שיש דין שהגדף אינו חייב עד) שיקרי את-השם בשם, כמו שאמרו "יכה יוסי את-יוסי" (כלומר, עד שיזכיר שם השם ויקללו בשם השם, כגון יכה פלוני את פלוני, או יקלל שם פלוני את שם פלוני, והזכיר שם יוסי רק לדוגמה). ועוד, "אזהרת עשה היא, וכל-אזהרת עשה לא שמה אזהרה". כלומר: זה שאמר "אזהרה מן 'את-ה' אלהיך תירא" לא יתכן, לפי שזה צווי — והוא מצות עשה — ואין מזהירין בעשה. הנה נתבאר שזה שנגאמר "את-ה' אלהיך תירא" — מצות עשה.

המצוה התשיעית — הצווי שנגטוינו על קדוש השם, והוא אמרו: "ונקדשתי בתוך בני ישראל" (ויקרא כב, לב). וענין מצוה זו: שאנו מצוים לפרסם דת אמת זו ברבים, ואלא יירא בכך מהזק שום מזיק, עד שאפלו יבוא אלינו אנס עריץ (שליט תקיף וגבור) ויקרא אותנו לכפור בו יתעלה — לא נשמע לו, אלא נמסר את-עצמנו למות בהחלט; ולא נתן לו לחשב שפנינו, אף שלבנו מאמין בו יתעלה. (שאפילו למראית עין בלבד אסור לכפור בקדוש ברוך הוא) וזו היא מצות קדוש השם שנגטו בו פל-בני-ישראל, כלומר: שנמסר את-עצמנו למות בידי העריץ על אהבתו יתעלה והאמונה ביהודו, כמו שעשו חנניה מישאל ועזריה בימי נבוכדנאצר הרשע פשהכרית להשתחות לצלם, והשתחוו כל-בני אדם וישראל בכללם, ולא היה שם מקדש שם שמים. והיה בכך חרפה גדולה לישראל שאבדה מכלם מצוה זו, ולא היה שם מי שמקם אותה אלא הפל פחדו (דניאל ג). ואין מצוה זו נוהגת אלא בכגון אותו המעמד העצום שבו פחדו כל-בני העולם, והיה חובה לפרסם יחודו ולהכריזו עליו באותה העת. וכבר הבטיח ה' על-ידי ישעיהו, שלא תהיה חרפת ישראל גמורה באותו המעמד, ושיפיעו בהם בחורים באותו המעמד הקשה, שלא יתיעצם המות, ויפקירו דמם ויפרסמו את-האמונה ויקדשו את-ה'

מתוך מהדורת חזק

אָפּלו אָמר לךָ לַעֲבוֹר עַל אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת הָאֲמוֹרוֹת בַּתּוֹרָה לְפִי שְׁעָה, שְׁמַע לוֹ. וְהַעֲוָבֵר עַל מִצְוָה זוֹ חֵיב מִיתָה בְיַד־שָׁמַיִם, וְזוֹהוּ אָמְרוּ יְתַעַלָּה: "וְהִנֵּה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִשְׁמַע אֶל־דְּבָרֵי אֲשֶׁר יְדַבֵּר (הַנְּבִיא) בְּשֵׁמִי אֲנֹכִי אֲדַרֵּשׁ מֵעַמּוֹ" (שם, ט). וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר בְּסִנְהֶדְרִין (פּט): "שְׁלֹשָׁה מִיתָתָם בְּיַד־שָׁמַיִם: הַעֲוָבֵר עַל דְּבָרֵי הַנְּבִיא, וְנִבְיָא שְׁעֵבֵר עַל דְּבָרֵי עֲצֻמוֹ, וְהַכּוֹבֵשׁ נְבוֹאָתוֹ" (שִׁנְצַטוּוּהָ מֵהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַתְנַבְּאוֹת וְלֹא נִיבָא), וְכֻלָּם (נִלְמְדוּ) — מִמָּה שֶׁנֶּאֱמָר: "אֲשֶׁר לֹא־יִשְׁמַע אֶל־דְּבָרֵי [אֲנֹכִי אֲדַרֵּשׁ מֵעַמּוֹ = מִיתָה בְיַד־שָׁמַיִם], אָמְרוּ: "קָרִי בֵּיה: לֹא־יִשְׁמַע (זוֹ הַעֲוָבֵר עַל דְּבָרֵי הַנְּבִיא), לֹא־יִשְׁמַע (זוֹ הַעֲוָבֵר עַל דְּבָרֵי עֲצֻמוֹ), לֹא־יִשְׁמַע (זוֹ הַכּוֹבֵשׁ נְבוֹאָתוֹ)". וְכִבֵּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוּף סִנְהֶדְרִין (סוּף פָּרַק אֱלוֹ הַן הַנְּחַנְקִין).

~ שבת קודש ח' אדר ~

מצות לא תעשה סד.

מצות עשה ח. ו. רו.

הַמִּצְוָה הַסִּ"ד — הָאֲזִיזָה שֶׁהִזְהִירוּ שְׁלֹא לְנַסּוֹת הַבְּטָחוֹתֵינוּ וְאֵינֵינוּ יְתַעַלָּה, שֶׁנִּבְיָאֵינוּ מְבַטְחִים לָנוּ אוֹ מְאִימִים בָּהֶם עֲלֵינוּ, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּשְׁטִיל בָּהֶם סִפְק אַחַר שֶׁדַּעְנוּ אֲמַתָּת נְבוֹאָת הַמּוֹדִיעִים (כְּלוּמַר אַחֲרֵי שֶׁהוּבַר אֶצְלֵינוּ שֶׁהוּא נְבִיא אֱמִיתִי). וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא תִּנְסּוּ אֶת־ה' אֱלֹהֵיכֶם כְּאֲשֶׁר נִסִּיתֶם בַּמִּסָּה" (דְּבָרִים ו, טז).

הַמִּצְוָה הַשְּׁמִינִית — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטַוֵּינוּ לְהִדְמוּת לוֹ תִּבְרָךְ כְּפִי יְקַלְתָּנוּ, וְהוּא אָמְרוּ: "וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכֵי" (דְּבָרִים כח, ט), וְכִבֵּר כִּפְל צְוִי זֶה וְאָמְרוּ: "לִלְכַת בְּכָל־דְּרָכָיו" (שם יא, כב) וְכֹא בְּפִרוּשׁ עֲנִין זֶה: "מָה הַקְּדוּשָׁ בְּרוּךְ־הוּא נִקְרָא רְחוּם — אִף אֶתָּה הִיָּה רְחוּם; הַקְּדוּשָׁ בְּרוּךְ־הוּא נִקְרָא חֲנוּן — אִף אֶתָּה הִיָּה חֲנוּן; הַקְּדוּשָׁ בְּרוּךְ־הוּא נִקְרָא צַדִּיק — אִף אֶתָּה הִיָּה צַדִּיק; הַקְּדוּשָׁ בְּרוּךְ־הוּא נִקְרָא חֲסִיד — אִף אֶתָּה הִיָּה חֲסִיד" — זֶהוּ לְשׁוֹן סְפָרִי (שם). וְכִבֵּר כִּפְל צְוִי זֶה בְּלִשׁוֹן אַחַר וְאָמְרוּ: "אַחֲרֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם תִּלְכוּ" (שם יג, ה), וְגַם בְּפִרוּשׁוֹ בָּא (בְּסוּטָה יד), שֶׁעֲנִינוּ לְהִתְדַמּוּת לְמַעֲשֵׂים הַטּוֹבִים וְלַמַּדּוּת הַנִּבְכָּדוֹת שֶׁבָּהֶם מֵתָאֵר יְתַעַלָּה עַל דֶּרֶךְ הַמָּשָׁל — יְתַעַלָּה עַל הַכּל עֲלוֹי רַב (שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרוּמָם מְכַל הַתְּאָרִים הָאֲמוּרִים, וְאִין מִשְׁתַּמְשִׁים בְּכָל הַתְּאָרִים הָאֱלוֹ אֵלֹא דֶרֶךְ מִשָּׁל).

הַמִּצְוָה הַשְּׁשִׁית — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטַוֵּינוּ לְהִתְעַרֵּב בֵּין הַחֻכְמִים וְלְהִתְחַבֵּר אִתָּם וְלְהִתְמַדְּד וְלִשְׁכַּת עִמָּהֶם וְלְהִשְׁתַּחֲוֶה עִמָּהֶם בְּכָל־דֶּרֶךְ מְדַרְכֵי הַהִשְׁתַּחֲוּת: בְּמַאֲכָל וּמִשְׁתָּה וּמִקָּח וּמִמְכָר, כְּדִי שֶׁנִּינֵעַ בְּכָף לְהִדְמוּת לְמַעֲשֵׂיהֶם וְלְהִתְאָמֵן בְּדַעוֹת הָאֲמִתִּיּוֹת מְדַבְּרֵיהֶם, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעַלָּה:

מִטְעָה". הִנֵּה נִתְבָּאֵר לךָ שְׁעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה בְּאִנְס אֵינוֹ חֵיב כְּרַת, כָּל־שֶׁכֵּן מִיתָת בֵּית דִּין, אֲבָל עֲבַר עַל חֲלוּל הַשֵּׁם. וְהַחֲלָק הַשְּׁנַיִ הַפְּלִילִי — גַּם־כֵּן שִׁיעֲשֵׂה הָאָדָם עֲבָרָה שְׂאִין בָּהּ תְּאֻנָּה וְלֹא הִנְאָה, אֵלֹא מְרָאָה בְּמַעֲשָׂיו הַזּוֹלוֹת וְהַהִפְקָרוֹת (בְּמִצְוֹת הַתּוֹרָה) — הִרִי גַם זֶה מִתְחַלֵּל שֵׁם שָׁמַיִם וְלוֹקָה, וְלִפְיָךְ אָמְרוּ: "וְלֹא־תִשְׁבְּעוּ בְּשֵׁמִי לְשַׁקֵּר וְחֲלַלְתָּ אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ" (שם יט, יב), לְפִי שֶׁזֶה מְרָאָה עַל הַזּוֹלוּת בְּצוּוֵי הַזֶּה, וְאִין הִנְאָה גּוֹפְנִית בְּכָף. וְהַחֲלָק שֶׁעַל הִיְחִידִים (שְׁבַעִם) — הוּא: שִׁיעֲשֵׂה אָדָם יְדוּע בְּחִסְדוֹת וּבְלִישׁוֹר אֵיזָה מַעֲשֵׂה הַנְּרָאָה לְהַמּוֹן שֶׁהוּא עֲבָרָה וְשִׁכּוֹן מַעֲשֵׂה זֶה אֵין רְאוּי לְאוֹתוֹ חֲסִיד לְעֲשׂוֹתוֹ, אִף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מַעֲשֵׂה מֵתָר — הִרִי זֶה חֲלָל אֶת־הַשֵּׁם, וְהוּא אָמְרָם (יוֹמָא פו:). "הִיכִי דְמִי (כִּיצַד יִתּוּאֵר) חֲלוּל הַשֵּׁם: (אִמְרוּ רב) כְּגוֹן אָנָּה דְשִׁקְלֵנָּא בְּשָׂרָא מְבִי טְבַחָא וְלֹא יְהִיבָנָא דְמִי לְאַלְתֵּר. (אִם אִקְנָה בְּשַׂר וְלֹא אִשְׁלַם מִיד, מִשׁוּם שֶׁכְּשֹׁאנִי מֵאַחַר לְפָרוּע אֹמִירִים שְׂאֵנִי גּוֹלֵן וְלוּמְדִים מִמֶּנִּי לְזוֹלוּת בְּגוֹל) רְבִי פְלוּנִי אָמְרוּ: כְּגוֹן אָנָּה דְמַסְגִּינָא (אִם אֵלֶךְ) אֲרַבַּע אֲמוֹת בְּלֹא תוֹרָה וּבְלֹא תְּפִלִּין". וְכִבֵּר נִכְפַּל לְאוֹ זֶה וְאָמְרוּ: "וְלֹא תְחַלֵּל אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי ה' (שם יח, כא). וְכִבֵּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפִסְחִים (כַּה: וּבְסוּף יוֹמָא פו:פב:).

הַמִּצְוָה הַסִּ"ה — הָאֲזִיזָה שֶׁהִזְהִירוּ שְׁלֹא לְנַתּוֹץ אֶת־בְּתֵי עֲבוּדַת ה' יְתַעַלָּה אוֹ לְהַשְׁחִית אֶת־סְפָרֵי הַנְּבוּאָה אוֹ לְמַחוּק אֶת־הַשְּׂמוֹת הַקְּדוּשִׁים וְכִיּוּצָא בְּזֶה. וְלִשׁוֹן הַלֹּא שְׂבָא בְּעִנְיָן זֶה הוּא אָמְרוּ: "לֹא־תַעֲשׂוּן כֵּן לְה' אֱלֹהֵיכֶם" (שם יב, ד), אַחַר שֶׁכִּבֵּר הַקְּדִים אֶת־הַצְּוִי לְאַבֵּד עֲבוּדָה זָרָה וְלְהַשְׁמִיד שְׂמָה וְלְנַתּוֹץ אֶת־מִזְבְּחוֹתֶיהָ לְגַמְרִי, הַזְּהִיר וְאָמְרוּ: "לֹא־תַעֲשׂוּן כֵּן לְה' אֱלֹהֵיכֶם". וְכִלְהַעֲוָבֵר עַל אֵיזָה דְבַר מְזֵה, כְּגוֹן שִׁיְהִרְס מִשְׁהוּ מִן־הַיִּכָּל וְהַמְּזַבֵּחַ וְכִיּוּצָא בָּהֶם, אוֹ שִׁיְמַחֵק שֵׁם מִשְׂמוֹת ה' — לוֹקָה. וּבְסוּף מִפּוֹת (כב). נִתְבָּאֵר בְּלִשׁוֹן הַגְּמָרָא, שֶׁהַשׁוֹרֵף עֲצֵי הַקְּדָשׁ — לוֹקָה. אָמְרוּ: "וְאִזְהִירְתִּיה מִקְּחָא (וְהַזְּהִירָה נִלְמַדְתָּ מִכָּאן): מִן וְאֲשִׁרְיָהֶם תִּשְׂרְפוּן בְּאֵשׁ, לֹא־תַעֲשׂוּן כֵּן לְה' אֱלֹהֵיכֶם" (שם). וְכֵן נִתְבָּאֵר שֵׁם שֶׁמֻּחַק אֶת־הַשֵּׁם — לוֹקָה. אָמְרוּ: "וְאִזְהִירְתִּיה מִקְּחָא: וְאִבְדַּתְּם אֶת־שְׁמֵם, לֹא־תַעֲשׂוּן כֵּן לְה'". וְכִבֵּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפָרָק ד' מִשְׁבוּעוֹת.

הַמִּצְוָה הַקַּע"ב — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטַוֵּינוּ לְהִשְׁמַע לְכָל־נְבִיא מִן־הַנְּבִיאִים עֲלֵיהֶם הַשְּׁלוֹם וְלִקְרֹם כָּל מַה־שִּׁצְוָה, אָפּלו יְצוּהוּ נִגְד מִצְוָה, אוֹ כְּמָה מִצְוֹת מִן הַמִּצְוֹת הָאֱלוֹ, וּבִלְבָד שִׁיָּהָא זֶה לְפִי שְׁעָה; אֲבָל לֹא שִׁינְצִיחַ תּוֹסֶפֶת אוֹ גְּרַעוֹן (שִׁיָּצוּהוּ לְגִרּוּע אוֹ לְהוֹסִיף עַל מִצְוֹת הַתּוֹרָה לְעוֹלָם), כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהַקְּדַמַּת חֲבוּרָנוּ בְּפִרוּשׁ הַמִּשְׁנָה. וְהַכְּתוּב שְׁבוּ נְאֻמָּר צְוִי זֶה הוּא אָמְרוּ יְתַעַלָּה: "אֲלֵיו תִּשְׁמַעוּן" (דְּבָרִים יח, טו). וְלִשׁוֹן סְפָרִי (שם): "אֲלֵיו תִּשְׁמַעוּן —

מתוך מהדורת חזק

וְלִדְבָקָהּ בּוֹ" (דברים יא, כב) וְכָבֵד נִכְפָּל גַם הַצְּוִי הַזֶּה, וְאָמַר: "וּבּוֹ תִדְבָּק" (שם י, כ). וְכֵן הַפְּרוּשׁ: "וְלִדְבָקָהּ בּוֹ" — הַדְּבָק בְּחֻמֵּי וְתַלְמִידֵיהֶם. זֶהוּ לְשׁוֹן הַסְּפָרִי (שם). וְכֵן הִבִּיאוּ רַאֲיָה עַל הַחוּבָה לְשֵׁא בֵּת תַּלְמִידֵי חֻמֵּי וְלִהְיֵא בֵּתוֹ לְתַלְמִיד חֻמֵּי וְלִהְנוֹת תַּלְמִידֵי חֻמֵּי וְלִהְתַּעַסֵּק עִמָּהֶם מִמֶּה שֶׁנֶּאֱמַר "וּבּוֹ תִדְבָּק". אָמְרוּ (כתובות קיא): "וְכִי אֶפְשֶׁר לוֹ לְאָדָם לְהִדְבֵּק בְּשִׂכְיִנְהָ, וְהָאֵלָּא כְּתִיב: "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֵכֶלָה הוּא" (שם ד, כד)? אֵלָּא כִּלְהִמְשִׁיא בֵּתוֹ לְתַלְמִיד חֻמֵּי וְכוּ'.

הַמְצָנָה הָר"ו — הַצְּוִי שֶׁנֶּצְטוּיֵנו לְאַהֲבָה זֶה-אֶת-זֶה כְּמוֹ שֶׁאֵנוּ אוֹהֲבִים אֶת-עַצְמָנוּ, שֶׁתְּהִיָּה חֻמְלָתִי וְאֶהְבְּתִי (לכל אחד ואחד מישראל) כְּאֶהְבְּתִי וְחֻמְלָתִי לְעַצְמִי בְּמִמּוֹנוֹ וְגוֹפּוֹ וְכִלְמֶה-שֵׁישׁ לוֹ וּמֶה-שֶׁהוּא חֶפֶץ. וְכֵן מֶה-שֶׁאֲרָצָה לְעַצְמִי, אֲרָצָה לוֹ כְּמוֹהוּ; וְכֵן מֶה-שֶׁלֹּא אֲרָצָה לְעַצְמִי אוֹ לִידִידִי, לֹא אֲרָצָה בְּשִׁבְלֹו כְּמוֹהוּ. וְהוּא אָמַר וְתַעֲלֶה: "וְאֶהְבְּתָ לְרַעֲךָ כְּמוֹךָ" (שם, יח).

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד אדר, תשי"ח.

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מר"ה לאילנות (כי האדם עץ השדה).

בו כותב אודות הצעת נכבדות עם נערה אשר מצאה חן בעיניו, ובודאי כוונתו שיראת ה' היא כראות לבת ישראל כשרה.

אלא ששמה כשם אמו, ומסיים אשר תלמיד הוא ישיבת פורת יוסף,

אם כנ"ל יראת ה' היא ויחליטו שניהם בתוקף הדרוש לבנות בית בישראל על יסודי התורה והמצוה, יוסיפו לה שם, וכמובן שיקבעו שם זה במי שברך בעלי' לתורה של מי מבני המשפחה וכיו"ב ואז - מה טוב, לאחר שלשים יום מפעם הראשונה דקביעות השם הנוסף - יגמרו הענין ויהי בשעה טובה ומוצלחת, והרי יודעים תשובת כ"ק אדמו"ר הצמח צדק מיוסד גם על פס"ד של זקנו אדמו"ר הזקן בעל התניא (פוסק בנסתר דתורה) והשו"ע (פוסק בנגלה דתורה) שכשאר השמות שוות אין מקום לחשש כלל וכלל.

והנה כל האמור הוא בהנוגע אפילו לאשכנזים, אבל בתוככי הספרדים ידוע שכמה עדות מהן אין חוששים כלל לשמות שונים דכלה וחמותה.

בטח יודע משלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים ועכ"פ ישמור עליהם מכאן ולהבא.

בברכה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

נביאים

הושע פרק יד

ד אֲשׁוּר | לֹא יוֹשִׁיעֵנוּ עַל-סוּס לֹא נִרְפָּב וְלֹא-נִאֲמַר עוֹד אֱלֹהֵינוּ לְמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ אֲשֶׁר-פָּדָה יְרַחֵם יְתוֹם:
ה אֲרָפֵא מְשׁוֹבְתֵם אֲהַבֵּם נִדְבָה כִּי שָׁב אִפִּי מִמֶּנּוּ: ו אָהִיָּה כְּמֹל לְיִשְׂרָאֵל יִפְרַח כְּשׁוֹשְׁנָה וְיָד שְׂרָשׁוּ
פְּלִבְנֹן: ז יִלְכּוּ יִנְקוּתָיו וַיְהִי כְּזֵית הַזֶּדֶן וְרִיחַ לוֹ פְּלִבְנֹן: ח יִשְׁבּוּ יִשְׁבִּי בְּצִלּוֹ יַחֲיוּ דָגָן וַיִּפְרְחוּ כִּגְפָן
זְכָרוֹ כִּיִּן לְבָנוֹן: ט אֶפְרַיִם מַה-לִּי עוֹד לְעַצְבִּים אֲנִי עֲנִיתִי וְאֲשׁוּרֵנוּ אֲנִי כְּבָרוּשׁ רַעְנָן מִמֶּנּוּ פְּרִיךְ נִמְצָא:
י מִי חָכֵם וַיִּבֶן אֱלֹהַ נְבוֹן וַיִּדְעֵם כִּי-יִשְׁרָיִם דְּרָכָי יְהוָה וְצַדִּיקִים יִלְכוּ בָּם וּפְשָׁעִים יִפְשְׁלוּ בָּם: (פפפ)

רש"י

(ח) ישובו יושבי בצל. אותן שהיו כבר יושבים בצל
הלבנון שדימה בו ישראל ובית המקדש, ועכשיו גלו
מעמם ישובו אליו: זכרו כיין לבנון. כדוכרן יבבות
חצוצרתא דעל חמר עתיק דמתנסך בבית מקדשא שהיו
תוקעין בחצוצרות על הנסכים כשהלויים אומרים בשיר:
(ט) אפרים. יאמר מה לי עוד ללכת אחרי העצבים
וישובו מעכו"ם אני אענהו מצרתו: ואשורנו. אראה
בעניו: אני כברוש רענן. אני לו נכפף להיות אוחז ידו בי
כברוש רענן הנכפף לארץ שאדם אוחז בענפיו כלומר
אהיה מצוי לו: ממני פריך נמצא. והלא אני הוא שכל
טובתך מאתי באה: (י) מי חכם. בכס: ויבן אלה. מי חכם
בכס ויתבונן לתת לב לכל אלה וישוב אלי: ופושעים
יכשלו בם. בשבילם על שלא הלכו בהן כן תרגם יונתן:

מצודת ציון

(ח) משובתם. ענין מרידה והליכה בדרכי הלב כמו שובו
בנים שובבים (ירמיה א): (ו) כשושנה. הוא הורד: ויך. יאמר
כן בדרך השאלה על התפשטות ודוגמתו ומחה על כתף ים
כנרת (במדבר לה) ומחה הוא תרגום של מכה: כלבנון. שם יער:
(ז) יונקותיו. ענפיו הרכים וכן ויעל כיונק לפניו (ישעיה ג):
הודו. ענין הדר ונאה: (ח) ישובו. ענין ההשקט ומרגוע כמו
בשוכה ונחת (שם ה): יחיו. ענין השבת הנפש מן החולשה
ודומה לו עד חיותם (יהושע ה): דגן. כדגן ותחסר כ"ף הדמיון
וכן ייטיב גהה (משלי יז) ומשפטו כגהה: (ט) לעצבים. הם
העכו"ם: עניתי. מלשון ענייה ותשובת שאלה: ואשורנו. ענין
הבטה וראיה כמו אשורנו ולא קרוב (במדבר כד): כברוש. שם
אילן: רענן. ענין לחות ורטיבות כמו בשמן רענן (תהלים צב):

יונקותיו. ענפיו יתפשטו למרחוק והוד יפיו יהיה כאילן זית שעליו לחים כל השנה וריחו יהיה נודף כריח לבנון המריח ביותר
לפי מרבית העשבים והאילנות הגדילים שמה ר"ל יהיו משופעים בהרבה מיני טובות: (ח) ישובו יושבי בצל. אלו שישוּבו
ויחשו בצלו של מקום יהיה בשוכה ונחת: יחיו דגן. יחיו את עצמם בנחת ועדן כדגן המחיה את הבריות: ויפּרְחוּ. ירבו פרחים:
זכרו. זכרון שמו יהיה כיין הגדל בלבנון המוזכר לשבח: (ט) אפרים וגו'. ר"ל כשיאמר אפרים מה לי עוד לפנות אל העבודת
כוכבים הלא עתה טוב לי מאז: אני עניתי. ר"ל אז אני אענה לו על כל מה שישאל ממני: ואשורנו. אסתכל ואשגיח בו לתת
לו די מחסוריו: אני כברוש רענן. ר"ל כמו ברוש הלה והרטוב שכופפין ראשו אצל שרשיו כן אני שוכן מרום ואני משפיל
עיני להשגיח בכך וכל פרי הצלחתך נמצא לך ממני: (י) מי חכם. כהתימו דברי תוכחותיו אמר מי שהוא חכם יבין אלה הדברי'
ואם הוא נבון להבין דבר מתוך דבר ידע וישכיל אשר דרכי ה' המה ישרים אין בהם נפתל ועקש, וצדיקים ילכו בהם כדרך
מהלכם מבלי כשלון אבל הפושעים יכשלו בהם כאילו היה בהם מקום נפתל ועקש כי יצר מחשבות לבם יסלף להם הדרכים
ולא כן אל הצדיקים המיישרים ארחותם:

מצודת דוד

(ד) אשור לא יושיענו. גם אמרו אשור וכי, ר"ל עוד לא
נבקש עזרה מאשור: על סוס לא נרכב. ר"ל לא נבטח עוד
בגבורת הסוס במלחמה: ולא נאמר עוד אלהינו וגו'. ר"ל
הפסל הנעשה במעשה ידינו לא נקבל עוד לאלוה: אשר כן.
ר"ל כי ידענו אשר לבד בעזרתך ימצא היתום רחמים וחמלה
עם כי תשש כוחו להתחזק מעצמו: (ה) ארפא משובתם.
כאשר יאמרו כן אז אסלח על מה שהלכו בדרך שובב ומרוד
בי: אוהבם נדבה. ואז אאהב אותם בנדבת לבי אף שאינם
ראויים אל אהבה כי הוידוי די להסיר האיבה ולא להביא
אהבה: כי שב אפי ממנו. ותשאר א"כ האהבה הראשונה:
(ו) אהיה כטל לישראל. ר"ל לא תפסוק אהבתי מהם כמו
שאינן הטל נעצר מעולם: יפּרַח כְּשׁוֹשְׁנָה. יעלה פרחים נעים
כשושנה ושרשיו יתפשטו כשרשי עצי לבנון: (ז) ילכו

כתובים

דברי הימים ב פרק-לב ו-י

ו ויתן שְׂרֵי מִלְחָמוֹת עַל-הָעָם וַיִּקְבְּצֵם אֵלָיו אֶל-רְחוֹב שַׁעַר הָעִיר וַיְדַבֵּר עַל-לִבְבָם לֵאמֹר: ז חֲזֹקוּ וְאִמְצוּ אֶל-תִּירְאוֹ וְאֶל-תַּחַתּוֹ מִפְּנֵי מֶלֶךְ אֲשׁוּר וּמִלִּפְנֵי כָּל-הַהֶמְזֹן אֲשֶׁר-עִמּוֹ כִּי-עִמָּנוּ רַב מֵעַמּוֹ: ח עִמּוֹ זְרוּעַ בָּשָׂר וְעִמָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְעֹזְרוֹנוּ וְלַחֲלָסֵם מִלְחַמְתָּנוּ וַיִּסְמְכוּ הָעָם עַל-דְּבָרֵי יְחֻזְקִיהוּ מֶלֶךְ-יְהוּדָה: (פ) ט אַחַר זֶה שָׁלַח סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ-אֲשׁוּר עֲבָדָיו יְרוּשָׁלַיִם וְהוּא עַל-לְכָיִשׁ וְכָל-מְמַשְׁלָתּוֹ עִמּוֹ עַל-יְחֻזְקִיהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וְעַל-כָּל-יְהוּדָה אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם לֵאמֹר: י כֹּה אָמַר סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ אֲשׁוּר עַל-מָה אַתֶּם בֹּטְחִים וַיִּשְׁבְּחִים בְּמִצּוֹר בִּירוּשָׁלַם: יא הֲלֹא יְחֻזְקִיהוּ מִסִּית אֶתְכֶם לְתַת אֶתְכֶם לְמוֹת בְּרַעַב וּבְצָמָא לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יִצִּילֵנוּ מִכַּף מֶלֶךְ אֲשׁוּר: יב הֲלֹא-הוּא יְחֻזְקִיהוּ הַסִּיר אֶת-בְּמַתָּיו וְאֶת-מִזְבְּחֹתָיו וַיֹּאמֶר לְיְהוּדָה וּלְיִירוּשָׁלַם לֵאמֹר לִפְנֵי מִזְבֵּחַ אֶחָד תִּשְׁתַּחֲוּוּ וְעָלְיוֹ תִקְטְרוּ: יג הֲלֹא תִדְעוּ מָה עָשִׂיתִי אֲנִי וְאֲבוֹתַי לְכָל עַמֵּי הָאֲרָצוֹת הַיְכוּל יָכֹלוּ אֱלֹהֵי גּוֹי הָאֲרָצוֹת לְהַצִּיל אֶת-אֲרָצָם מִיָּדִי: יד מִי בְּכָל-אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר הִחְרִימוּ אֲבוֹתָיו אֲשֶׁר יָכוֹל לְהַצִּיל אֶת-עַמּוֹ מִיָּדִי כִּי יִכָּל אֱלֹהֵיכֶם לְהַצִּיל אֶתְכֶם מִיָּדִי: טו וְעַתָּה אֲלֵי-יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם חֲזֹקִיהוּ וְאֲלֵי-יִסָּיִת אֶתְכֶם כֹּזֵאת וְאֲלֵי-תַאמְנוֹנוֹ לֹא כִּי-לֹא יִכָּל כָּל-אֱלֹהֵי כָּל-גּוֹי וּמִמְלָכָה לְהַצִּיל עִמּוֹ מִיָּדִי וּמִיָּד אֲבוֹתַי אֵף כִּי אֱלֹהֵיכֶם לֹא-יִצִּילוּ אֶתְכֶם מִיָּדִי: טז וְעוֹד דִּבְרוּ עֲבָדָיו עַל-יְהוָה הָאֱלֹהִים וְעַל יְחֻזְקִיהוּ עֲבָדָיו: ז וּסְפָרִים כָּתַב לְחָרֹף לְיְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וּלְאֹמֶר עָלְיוֹ לֵאמֹר כָּאֱלֹהֵי גּוֹי הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר לֹא-יִצִּילוּ עִמָּם מִיָּדִי כִּן לֹא-יִצִּיל אֱלֹהֵי יְחֻזְקִיהוּ עִמּוֹ מִיָּדִי:

רש"י

ירושלים לפני אחד או שנים ויותר ומה מועיל אחד לעם רב כזה שהיו סבורים שכל אותן במות שהסיר כדלעיל (ל"ח) ויגדע את האשרה וגו' שהיו בנוים לשם אלהי ישראל: (יד) החרמו אבותי. פול מלך אשור ותגלת פלאסר: (יז) וספרים כתב לחרף לה' אלהי. ובמלכ' (ב' י"ט) ובישעיה (ל"ז) כתיב ויקח חזקיהו את הספרים מיד המלאכים ויקראהו ויעל בית ה' ויפרשהו חזקיהו לפני ה':

מצודת ציון

(ז) תחתו. ענין פחד ושב: ההמון. ריבוי העם: רב. גדול וחזק: (י) במצור. מל' צר ומצוק: (טז) ישיא. ענין הסתה כמו הנחש השיאני (בראשית ג'):

לשבת במצור ובמצוק זמן מה להשיג תכלית טוב, אבל הואיל ובטחון אין ובע"כ תהיו נמסרים בידי מה לכם לשבת במצור צאו מיד אלי ועבדו אותי: (יא) הלא יחזקיהו. כאומר הסתת יחזקיהו תועיל תמותו ברעב ובצמא ולא לטובה היא כי אומר ה' יצילנו ואין זה בטחון: (יב) הלא הוא. כי הלא הוא בעצמו הסיר הבמות הנעשים למקום ואמר לכם לפני מזבח אחד תשתחוו וכו' ומיעט א"כ בעבודת האלוה ואין א"כ יעזרו: (טז) כזאת. בדבר הבטחון כזאת: אף כי. כ"ש אלהיכם לא יצילו אתכם הואיל והסיר יחזקיהו את במותיו וכמ"ש למעלה וא"כ אין לכם בטחון מה: (טז) ועוד. שדיברו דברי חירוף:

מצודת דוד

(ח) זרוע בשר. עזרת זרוע בשר: (ט) והוא על לכיש. אז היה נלחם על לכיש ועמו כל אנשי ממשלתו: על יחזקיהו. חוזר על ראשית המקרא לומר ששלח אל יחזקיהו: (י) על מה וכו'. כאומר אם היה לכם בטחון מה להנצל מידי היה מהראוי

משניות מסכת שבועות

פ ר ק ש ש י

א שְׁבוּעַת הַדִּינִין – הַטְּעָנָה שְׁתֵּי כֶּסֶף, וְהַהוֹדָאָה בְּשָׁנָה פְּרוּטָה; וְאִם אֵין הַהוֹדָאָה מִמִּין הַטְּעָנָה – פְּטוּר. פִּיצֵד? שְׁתֵּי כֶּסֶף לִי בְּיָדְךָ, אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא פְּרוּטָה – פְּטוּר. שְׁתֵּי כֶּסֶף וּפְרוּטָה לִי בְּיָדְךָ, אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא פְּרוּטָה – חֵיב. מְנָה לִי בְּיָדְךָ, אֵין לְךָ בְּיָדִי – פְּטוּר. מְנָה לִי בְּיָדְךָ, אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים דִּינָר – חֵיב. מְנָה לְאִבָּא בְּיָדְךָ, אֵין לוֹ בְּיָדִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים דִּינָר – פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמֻשֵׁב אֲבָדָה.

פירוש ברטנורא

1 א שְׁבוּעַת הַדִּינִין. השבועה שהדיינים משיבעים על ידי הודאה במקצת הטענה, צריך שלא תהא הטענה פחות משתי מעות כסף, שהוא שליש דינר, שהדינר שש מעות והוא משקל צ"ו שעורות כנוניות, נמצאו שתי מעות משקל ל"ב שעורות: וההודאה. שמחייבו לישבע, לא תהא פחות משנה פרוטה. שאם היה מה שכפר לו פחות משתי כסף, או מה שהודה פחות משנה פרוטה, אינו חייב שבועה דאורייתא. אבל משיבעין אותו שבועת היסת מדברי סופרים. והמחוייב שבועה דאורייתא נקט חפצא בדיה כגון ספר תורה או תפילין כשנשבע. והמחוייב שבועת היסת לא נקט הנשבע חפצא בדיה, אלא חזן הכנסת או המשיבעין נקט חפצא בדיה בשעה שחבירו נשבע לו. ושלשה מיני שבועות הן דאורייתא, ולא יותר. המודה במקצת הטענה, ומו שעד אחד מעיד כנגדו שהוא נשבע להכחיש העד, ושבועת השומרים. וכל שאר שבועות הנוכחים במשנה, הם בתקנת חכמים והם כעין של תורה בנקיטת הפץ. ואין הפרש בין שבועה דאורייתא לשבועות הנוכחות במשנה, אלא שהמחוייב שבועה דאורייתא ולא רצה לישבע, כ"ד יורדין לנכסיו ונפרעים ממנו משלם. והמחוייב שבועה מדבריהם בתקנת חכמים ולא רצה לישבע, משמתין אותו עד שיפרע או עד שישבע, ואם עמד כנגדו שלשים יום ולא רצה לישבע ולא לשלם, מכין אותו מכת מדרת ומתירין לו נדויו והולך לו, ואין יורדין לנכסיו: **אין לך בידי אלא פרוטה פטור.** שאין ההודאה מין הטענה, שזה טענו כסף וזה הודה לו נחושת. ודוקא שלא טענו אלא משקל שתי מעות כסף או יותר, אבל אם טענו מטבע כסף, הרי הודה לו במטבע: **שתי כסף ופרוטה.** קא סבר טענו חטים ושעורים והודה לו על אחת מהן חייב: **מפני שהוא כמשיב אבדה.** שהוא פטור משבועה, כרתנן [נשין דף מ"ח] המוצא מציאה לא

משניות מבוארות – קהתי

בשתי מעות כסף, והמקצת שמודה בה, אינה פחות מפרוטה. מכאן, שלדעתו של רב, התביעה היא לפחות שתי מעות כסף ופרוטה. ושמואל אמר: "טענה עצמה שתי כסף", כלומר שהתביעה היא לפחות שתי מעות כסף, וממנה הנתבע מודה לא פחות מפרוטה. – **הדמ"ט** מפרש כדעתו של רב. **וְאִם אֵין הַהוֹדָאָה מִמִּין הַטְּעָנָה** – שהודאתו של הנתבע אינה מין הטענה של התובע, **פְּטוּר** – הנתבע משבועה. **פִּיצֵד?** אמר אדם לחברו: **שְׁתֵּי כֶּסֶף לִי בְּיָדְךָ** – אתה חייב לי שתי מעות כסף, ואמר לו חברו: **אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא פְּרוּטָה** – אינני חייב לך אלא פרוטה, **פְּטוּר** – משבועה; לדברי רב. משום שאין כאן כפירה בשתי מעות כסף שלמות, אלא בשתי מעות פחות פרוטה. לדברי שמואל. משום שאין ההודאה מין הטענה, שכן זה תובע כסף, וזה מודה לו נחושת. אבל אם אמר לו התובע: **שְׁתֵּי כֶּסֶף וּפְרוּטָה לִי בְּיָדְךָ** – והשיב לו הנתבע: **אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא פְּרוּטָה** – הרי זה **חֵיב** – בשבועה; לדב. מפני שהכפירה היא על שתי כסף שלמות; לשמואל. משום שהודה לו הנתבע באחד המינים שתבעו ויש כאן הודאה מין הטענה, שכן סוכר התנא: טענו חיטים ושעורים והודה לו באחד מהם, חייב. האומר לחברו: **מְנָה לִי בְּיָדְךָ** – וחברו השיב לו: **אֵין לְךָ בְּיָדִי** – כלום, **פְּטוּר** – הואיל והנתבע כופר בכל, הרי הוא פטור משבועה מן התורה. ברם משיבעים אותו שבועת היסת, כמו שבארנו לעיל. אבל האומר לחברו: **מְנָה לִי בְּיָדְךָ** – אתה חייב לי מאה דינר, והשיב לו הנתבע: **אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים דִּינָר** – הואיל והנתבע מודה במקצת, **חֵיב** – בשבועה מן התורה, שכתוב (**שמות**, כב, ז, ח): "אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית אל האלהים... על כל דבר פשע על שור על חמור על שה על שלמה על כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה", ומפרשים: "אשר יאמר כי הוא זה" – שאומר הנתבע, "כי הוא זה" מה שחייב לו ולא יותר, כלומר שמודה לו במקצת, וכתוב שם: "ונקרב בעל הבית אל האלהים" – לשבועה. האומר לחברו: **מְנָה לְאִבָּא בְּיָדְךָ** – בגמרא מבואר, שאין זו טענת ודאי אלא טענת ספק, והיינו שאומר לו: דומני שאתה חייב

~ יום ראשון ~

ב א ו ר מ ש נ א

בשלושת הפרקים הקודמים למדנו פרטי הדינים של השבועות שאדם נשבע מעצמו. פרקנו עוסק בשבועה שבית דין מחייבים בה את הנתבע. שבועה זו נקראת "שבועת הדיינים". ושו"ת מיני שבועות הן, שבית דין מחייבים בה את הנתבע מן התורה, היינו שבועה שמחייבים בה את הנתבע המודה במקצת הטענה, כפי שיבואר בפרקנו; וכן שבועת השומרים, כגון כשומר חנם הטוען שנאבד ממנו הפיקדון; וכן שבועה שמחייבים את הנתבע להישבע, אם עד אחד מעיד כנגדו. ב. שבועה מדרבנן, שתיקנה חכמים בזמן המשנה, והיא נקראת בקיצור "שבועת המשנה". ענינה יבואר בפרק הבא. ג. "שבועת היסת", שתיקנה חכמי הגמרא, והיינו בכופר הכל, שמן התורה פטור מלשלם, וחכמים הסייתוהו להישבע, כדי להפיס דעתו של התובע (רש"י מפרש: היסת – לשון שומא, ששמו חכמים עליו שבועה, כמו שכתוב: "אם ה' הסיתך ב"). שבועת התורה וכן שבועת המשנה נשבעים בנקיטת הפץ. היינו שהנשבע מניח ידו על ספר תורה, או שאוחז תפילין בידו, בשעת השבועה. אבל בשבועת היסת אין צורך בנקיטת הפץ על ידי הנשבע (עיין ברטנורא ועיין הקדמת "תפארת ישראל" לפרקנו. בה פירושים ההבדלים בין שבועה מן התורה ובין שבועה מדרבנן). – משנתנו ינה שבועת המודה במקצת.

שְׁבוּעַת הַדִּינִין – השבועה שהדיינים מחייבים בה את הנתבע, כשהוא מודה במקצת הטענה, אין הנתבע מתחייב בה, אלא אם כן **הַטְּעָנָה שְׁתֵּי כֶּסֶף** – הטענה היא לפחות שתי מעות כסף, היינו שליש דינר (דינר הוא רבע טלע. ובו שש מעות כסף). הטעם מבואר בירושלמי, שנאמר בפרשת השומרים (**שמות**, כב, ז): "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים", ואין אתה מוצא מטבע כסף מוזכר בתורה פחות ממעה כסף שהיא גרה (תרגום "ענשרים גרה" – עשרין מעין). הלכך אין לך לחייב בפחות ממטבע זה; וכיון שנאמר "כסף או כלים" למדים שכסף דומה לכלים, מה כלים שניים (שמויעוט רבים – שניים). אף כסף שניים (גמרא **לט. א.**) **וְהַהוֹדָאָה** היא לכל הפחות **בְּשָׁנָה פְּרוּטָה** – פרוטה היא אחד משלושים ושניים במעה. בגמרא נחלקו רב ושמואל בפירושה של הפיסקה "הטענה שתי כסף"... רב אמר: "כפירת הטענה שתי כסף", כלומר שהנתבע, המודה במקצת הטענה, כופר לכל הפחות

ב מְנָה לִי בִינְדָה, אָמַר לוֹ בַּפְּנֵי עֲדִים; הֵן; לְמַחֵר אָמַר לוֹ: תִּגְהוּ לִי; נִתְתִּיו לָךְ – פְּטוּר, אֵין לָךְ בִּינְדָה – חֵיב. מְנָה לִי בִינְדָה, אָמַר לוֹ: הֵן; אֵל תִּתְּנֶנּוּ לִי אֶלָּא בְּעֲדִים; לְמַחֵר אָמַר לוֹ: תִּגְהוּ לִי, נִתְתִּיו לָךְ – חֵיב, מִפְּנֵי שְׁצָרִיךְ לְתַנּוּ לוֹ בְּעֲדִים.

ג לְטָרָא זָהָב יֵשׁ לִי בִינְדָה, אֵין לָךְ בִּינְדָה אֶלָּא לְטָרָא כְּסָף – פְּטוּר; דִּינָר זָהָב יֵשׁ לִי בִינְדָה, אֵין לָךְ בִּינְדָה אֶלָּא דִּינָר כְּסָף וּטְרִיסִית וּפְנִדְיוֹן וּפְרוּטָה – חֵיב, שֶׁהִכַּל מִיִּן מִטְבֵּעַ אַחַד. כּוֹר תְּבוּאָה יֵשׁ לִי בִינְדָה, אֵין לָךְ בִּינְדָה אֶלָּא לְתַד קִטְנִית – פְּטוּר; כּוֹר פְּרוֹת יֵשׁ לִי בִינְדָה, אֵין לָךְ בִּינְדָה אֶלָּא לְתַד קִטְנִית – חֵיב, שֶׁהִקְטִינִית בְּכָלֵל פְּרוֹת. מְעַנּו חֲטִיין, וְהוֹדָה לוֹ בְּשַׁעוֹרִים – פְּטוּר; וְרָבֵן גְּמִלְיָאֵל מְחֵיב. הַטּוֹעֵן לְחִבְרוּ בְּכַדֵּי שְׁמֵן וְהוֹדָה לוֹ בְּקַנְקָנִים – אֲדָמוֹן

פירוש ברטנורא

ישבע מפני תקון העולם. ודוקא כשאין הבן טוען ודאי מנה לאבא בידך, אלא שמא. אבל טענו ודאי, ואמר הוא לא היה לו אצלו אלא חמשים, חייב שבועה דאורייתא, דאין זה משיב אבידה:

ב מנה לי בידך ואמר לו הן. בפני עדים. וכגון שאמר אתם עדי, דשוב אינו יכול לטעון משטה הייתי כך: פטור. משבועה דאורייתא. אבל משביעין אותו היסת: אין לך בידי. לא היו דברים מעולם: חייב. לשלם. ואינו נאמן בשבועה, שהרי הוחזק כפרן. והוא שכפר בבית דין, אבל שלא בב"ד לא הוחזק כפרן: ג אלא ליטרא כסף פטור. שאין כאן הודאה ממין הטענה: לתד. חצי כור. ט"ו סאין: כדי שמן. כדים מלאים שמן: והודה לו בקנקנים. כדים רקים בלא

משניות מבוארות – קהתי

פטור". משנתנו מסיפה לעסוק בחלכה זו, והיא מביאה דוגמאות אחדות, כיצד אין ההודאה ממין הטענה.
לְטָרָא זָהָב יֵשׁ לִי בִינְדָה – האומר לחברו: אתה חייב לי ליטרא זהב ("ליטרא" – משקל רומי קדום = מנה איטלקי = 358.5 גרם בערך): וחברו אומר: **אֵין לָךְ בִּינְדָה אֶלָּא לְטָרָא כְּסָף** – אינני חייב לך אלא ליטרא כסף, **פְּטוּר** – הנתבע משבועה, לפי שאין ההודאה ממין הטענה, שהטענה היא "זהב", וההודאה היא "כסף". אבל אם אמר התובע: **דִּינָר זָהָב יֵשׁ לִי בִינְדָה** – ששווי עשרים וחמישה דינר כסף, והשיב לו הנתבע: **אֵין לָךְ בִּינְדָה אֶלָּא דִּינָר כְּסָף וּטְרִיסִית** – או טריסית, מטבע רומי ששווי שלושה איסרים (איסר = 1/24 הדינר של סוף). **וּפְנִדְיוֹן** – או פונדיון, מטבע רומי ששווי שני איסרים, ו**פְּרוּטָה** – או פרוטה, מטבע של נחושת ששווי שמינית האיסר, **חֵיב** – הנתבע בשבועה מן התורה, כדין המודה במקצת הטענה, **שֶׁהִכַּל מִיִּן מִטְבֵּעַ אַחַד** – שלא טען התובע "זהב" ודוקא, אלא מטבעות בשווי של דינר זהב, והרי ההודאה ממין הטענה היא. האומר לחברו: **כוֹר תְּבוּאָה יֵשׁ לִי בִינְדָה**, והוא השיב: **אֵין לָךְ בִּינְדָה אֶלָּא לְתַד קִטְנִית** – לתד הוא חצי כור, חמש עשרה סאה, **פְּטוּר** – הנתבע משבועה, שהקטנית אינה בכלל תבואה, ואין כאן הודאה ממין הטענה. אבל אם אמר: **כוֹר פְּרוֹת יֵשׁ לִי בִינְדָה**, והנתבע השיב: **אֵין לָךְ בִּינְדָה אֶלָּא לְתַד קִטְנִית**, הרי זה **חֵיב** – בשבועה מן התורה, כדין המודה במקצת הטענה, **שֶׁהִקְטִינִית בְּכָלֵל פְּרוֹת** – הרי ההודאה ממין הטענה היא. **טְעַנּו חֲטִיין** – תבע מחברו חיטים, כגון שאמר לו: כור חיטים יש לי בידך, **וְהוֹדָה לוֹ בְּשַׁעוֹרִים** – וחברו הודה לו בשעורים, כגון שהשיב לתובע: אין לך בידי אלא כור שעורים, **פְּטוּר** – בגמרא מבואר, שפטור אף מדמי שעורים (בבא קמא לה, ב). הטעם הוא, לפי שיכול הנתבע לומר: משטה הייתי כך, מאחר שתבעת ממני דבר שאיני חייב לך (רמ"ה). ויש אומרים, שהטעם הוא, הואיל וטענו חיטים ולא טענו שעורים, מן הסתם מחל לו על השעורים (רש"י; תוספות). והרמב"ם מבאר הטעם, "שהרי אומר לו (התובע): אין לי בידך שעורים, ונמצא זה דומה למי שאמר לחברו בבית דין: מנה לך בידי (אני חייב לך מאה זוז), ואומר לו האחר: אין לי בידך (אינך חייב לי), שאין בית דין מחייבין אותו ליתן לו כלום" (הלי טועו ונטעו ג, י). **וְרָבֵן גְּמִלְיָאֵל מְחֵיב** – את הנתבע שבועה, שחולק רבן גמליאל על תנא קמא וסובר, שכל המודה במקצת, אפילו אין הודאתו ממין הטענה של התובע, חייב שבועה. **הַטּוֹעֵן לְחִבְרוּ בְּכַדֵּי שְׁמֵן** – כגון שאמר לו: עשרה כדים שמן לי בידך, **וְהוֹדָה לוֹ בְּקַנְקָנִים** – שאינו חייב לו אלא כדים ריקים, **אֲדָמוֹן אוֹמַר**:

לאבא מאה דינר, וכיון שאבא מת, ואני יורשו, עליך לשלם לי את החוב, והנתבע השיב לו: **אֵין לִי בִינְדָה אֶלָּא חֲמִשִּׁים דִּינָר** – אינני חייב לו אלא חמשים דינר, אף על פי שהוא מודה במקצת, **פְּטוּר** – משבועה, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא קָמְשִׁיב אֲבָדָה** – ששינוי (גיטין ה, ג): "המוצא מציאה (ומחזירה לבעליה, והבעלים אומרים שלא החזיר להם את כל האבידה), לא ישבע (שהחזיר הכל), מפני תיקון העולם" (שאם נחייבו שבועה, שום אדם לא ירצה לטפל בהשבת אבידה); אף כאן הואיל ולא בא התובע אלא בטענת ספק, ויכול היה הנתבע להעזי פניו ולכפור בכל, ומשלא העזי הודה לו על חמשים, הרי הנתבע כמשיב אבידה הוא ופטור משבועה.

באור משנה ב

האומר לחברו: **מְנָה לִי בִינְדָה** – אתה חייב לי מאה דינר, **אָמַר לוֹ** – הנתבע – **בַּפְּנֵי עֲדִים: הֵן** – כן הדבר, שאני חייב לך מנה; **לְמַחֵר אָמַר לוֹ** – התובע: **תִּגְהוּ לִי** – שלם לי את המנה שאתה חייב לי, והשיב לו: **נִתְתִּיו לָךְ** – כבר שלמתי לך את החוב הזה, **פְּטוּר** – משבועה מן התורה. שהרי כופר הכל הוא. ברם, משביעים אותו שבועת היסת, כמו שבארנו במשנה הקודמת. אבל אם השיב לו הנתבע למחר, בפני בית דין: **אֵין לָךְ בִּינְדָה** – כלומר מעולם לא הייתי חייב לך, **חֵיב** – הנתבע לשלם, שהרי אתמול הודה; ואינו נאמן בשבועה, שהרי הוחזק כפרן. ברם, אם כפר שלא בפני בית דין, לא הוחזק כפרן (ברשנורא). בגמרא מבואר, שכשהודה לו בפני עדים, אמר התובע לעדים: אתם עדי; שאם לא כן, יכול התובע לומר: משטה הייתי כך. אמר לחברו: **מְנָה לִי בִינְדָה, אָמַר לוֹ** – הנתבע: **הֵן** – כן, אני חייב לך מנה; **אֵל תִּתְּנֶנּוּ לִי אֶלָּא בְּעֲדִים** – כלומר שאמר לו התובע בפני עדים, שלא יחזיר לו את החוב אלא בעדים. **לְמַחֵר אָמַר לוֹ: תִּגְהוּ לִי** – החזר לי את חובי, והשיב לו הנתבע: **נִתְתִּיו לָךְ** – שלא בפני עדים, **חֵיב** – לשלם לו, **מִפְּנֵי שְׁצָרִיךְ לְתַנּוּ לוֹ בְּעֲדִים** – כפי שהתנה עמו, ואף על פי שלא אמר לו תנאי זה בשעת ההלוואה אלא אחר כך, מכל מקום אין הלווה עשוי לפרועו בלא עדים, ואם הוא טוען שפרע לו את החוב בלא עדים, אינו אלא משקר, ולפיכך חייב לשלם.

~ יום שני ~

באור משנה ג

למדנו במשנה א בפרקנו, שהמודה במקצת הטענה אינו חייב שבועה מן התורה, אלא אם כן הודאתו היא ממין הטענה של התובע; "ואם אין ההודאה ממין הטענה

אומר: הואיל והודה לו מקצת ממין הטענה – ישבע; וחכמים אומרים: אין ההודאה ממין הטענה. אומר רבן גמליאל: רואה אני את דברי אדמון. טענו פלים וקרקעות, והודה בפלים וכפר בקרקעות, בקרקעות וכפר בפלים – פטור. הודה במקצת הקרקעות – פטור; במקצת הפלים – חיב, שהנכסים שאין להם אחריות, וזקקן את הנכסים שיש להן אחריות לשבע עליהן.

ד אין נשבעין על טענת חרש שזטה וקטן, ואין משביעין את הקטן; אבל נשבעים לקטן ולהקדש. ה ואלו דברים שאין נשבעין עליהן: העבדים, והשטרות, והקרקעות, וההקדשות. אין בהם תשלומי כפל ולא

פירוש ברטנורא

שמן: הואיל והודה במקצת הטענה. דהוה ליה כמו טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן. והלכה כאדמון, אבל אין הלכה כרבן גמליאל דמחייב בטענו חטין והודה לו בשעורים: פטור. משבועה דאורייתא, לא על הקרקעות ולא על הכלים. שאין הודאה קרקעות מכיאתו לידי שבועה, שאין דין שבועה בקרקעות: הודה במקצת כלים. דאיכא הודאה וכפירה בלאו קרקעות. חיוב, לישבע אף על הקרקעות על ידי גלגול שבועה: זוקקין. גוררין:

ד אין נשבעין על טענת חרש. כגון שטוענו חרש ברמזיה. דחרש שאמרו חכמים בכל מקום, אינו שומע ואינו מדבר: וטענת קטן. כגון שטוענו קטן. דאמר קרא כי יתן איש אל רעהו, ואין נתינת קטן כלום. [והחרש] והשומת כקטן הוא. ודוקא שבועה דאורייתא הוא שאין נשבעין על טענת קטן, אבל שבועת היתן חייבין לישבע על טענתו: **אבל נשבעין לקטן ולהקדש.** הבא ליפרע מנכסי קטן, לא יפרע אלא בשבועה. וכן המקדש נכסיו ויצא עליו שטר חוב ובא בעל חוב ליפרע מן הנכסים של הקדש, צריך שבועה:

ה העבדים והשטרות והקרקעות וכו'. דכתיב (שמות כ"ב) על כל דבר פשע, כלל. על שור על חמור על שה על שלמה, פרט. על כל אבידה, חזר וכלל.

משניות מבוארות – קהתי

ואין משביעין את הקטן – כל שבועה שהיא, לפי שאינו יודע עונש השבועה (רמב"ם). **אבל נשבעים לקטן** – הבא לגבות חובו, שיש לו על אביו של הקטן, מן הנכסים שירש הקטן מאביו, מחייבים אותו שבועה שעדיין לא גבה חובו; **ולקדש** – וכן המקדש נכסיו ובא בעל חובו ליפרע מהם, צריך להישבע כדלעיל, כמו ששינוי באלמנה הבאה לגבות כתובה (משנה כתובות טז), "מנכסים משועבדים ומנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה". בגמרא מבואר, למה משנתנו חוזרת על דין זה, שכן ביתומים, באות שתי המשניות להשמיענו, שבין ביתומים קטנים ובין ביתומים גדולים אין נפרעים מנכסיהם אלא בשבועה; ובחקדש באה משנתנו להשמיע, שלא רק במשועבדים להדיט חוששים שמא עשה הלווה קנוניא עם חברו, כדי שיטרוף הקרקע מהלקוחות ויחלקו ביניהם, ולכן הטילו חכמים עליו שבועה, אלא גם במשועבדים להקדש חוששים לקנוניא, ולפיכך אף הבא ליפרע חובו מנכסי הקדש, כמבואר לעיל, צריך שבועה.

הואיל והודה לו מקצת ממין הטענה, ישבע – שסובר אדמון, הואיל ותבע ממנו "כדי שמן", יש במשמעות תביעתו שמן וכדים, וכשהודה לו הנתבע בכדים ריקים, הרי זו הודאה ממין הטענה, כמי שטענו חברו חיטים ושעורים והודה לו בשעורים, ולכן חייב שבועה. **וחכמים אומרים: אין ההודאה ממין הטענה** – שסוברים חכמים, אין במשמעות "כדים שמן" אלא שמן בלבד כמלוא מידת הכד, וכשהודה לו בקנקנים, נמצא שאין הודאתו ממין הטענה, שזה טענו שמן והלה הודה בקנקנים, והרי זה דומה לטענו חיטים והודה לו בשעורים, ולפיכך פטור משבועה. **אמר רבן גמליאל: רואה אני את דברי אדמון** – כלומר: נראים לי דברי אדמון. **טענו פלים וקרקעות** – תבע אדם מחברו כלים וקרקעות, והודה חברו בפלים וכפר בקרקעות, או שהודה במקצת **וקפר בפלים** – אף על פי שהודה במקצת הטענה, **פטור** – משבועה של תורה, שאין דין שבועה בקרקעות, כפי שנלמד במשנה ה; ואפילו הודה בקרקעות, אינו נשבע על הכלים, שאין ההודאה בקרקעות מחייבת שבועה על הכלים. וכן אם הודה במקצת הקרקעות, **פטור** – משבועה, מהטעם שהזכרנו לעיל, שאין נשבעים על טענת קרקעות (עין "חוספות יום טוב", **סם מבואר למה נשנתה פיסקה זו**). אבל אם הודה במקצת הפלים – וכפר בשאר הכלים ובקרקעות, הואיל ויש כאן הודאה וכפירה בכלים מלבד הקרקעות, **חיב** – שבועה על הכל, ואף על הקרקעות, **שהנכסים שאין להם אחריות** – היינו מיטלטלים, **וזקקין** – קושרים אל עצמם, **את הנכסים שיש להן אחריות** – היינו הקרקעות, **לשבע עליהן** – שהואיל וחייב הנתבע להישבע על הכלים, מגלגלים עליו שבועה אף על הקרקעות (בענין גלגול שבועה עיין משנה סוטה ב. ה).

~ יום שלישי ~

באור משנה ה

משנתנו מונה דברים שאין בהם דין שבועה, כפי שיבואר. **ואלו דברים שאין נשבעין עליהן** – מן התורה: **העבדים, והשטרות, והקרקעות וההקדשות** – בדברים אלו אף המודה במקצת, או מי שכופר בכל ועד אחד מכחישו, או מי ששמר וטען טענת השומרים (עין הקדמתנו לבאור משנה א בפרקנו), הריהו פטור משבועה, שנאמר בפרשת השומרים (שמות כב, ו): "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור" וכו', ודרשו: "כי יתן איש אל רעהו" – כלל "כסף או כלים" – פרט, "לשמור" חזר וכלל, כלל ופרט וכלל – אי אתה דן אלא כעין הפרט: מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון, אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון נשבעים עליו, יצאו קרקעות שאינן מיטלטלין; יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, שנאמר (ויקרא כה, טז): "והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה" – הקישן הכתוב לשרה אחוזה; יצאו שטרות שאף על פי שהם מיטלטלים, אין גופם ממון ככסף וככלים, ואינם אלא לראיה שבהם, – שכל אלו אין נשבעים עליהם; והקדש אין נשבעים עליו, שנאמר: "כי יתן איש אל רעהו", ודרשו: אל רעהו ולא להקדש. **אין בהם תשלומי כפל** – אם נגבבו, שנאמר (שמות כב, ח): "על כל דבר פשע על שור על חמור על שה על שלמה על כל אבדה... אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים לדעהו", ודרשו: "על כל דבר פשע" – כלל, "על שור על חמור" וכו' – פרט, "על

באור משנה ד

משנה זו באה ללמדנו דין שבועה בחרש שזטה וקטן. **אין נשבעין על טענת חרש שזטה וקטן** – אם התובע הוא חרש, שאינו שומע ואינו מדבר, או שזטה, או קטן, אין מחייבים את הנתבע להישבע שבועה של תורה משום הודאתו במקצת הטענה, שכן חרש שזטה וקטן אינם בני דעת ואין תביעתם תביעה. בגמרא מבואר הטעם, שנאמר (שמות כב, ו): "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור" (והכותב שם: "ונקרב בעל־הבית אל האלהים" – לשבועה). ואין נתינת קטן כלום (שהרי כתוב "איש" והחרש והשומת קטנים הם בלא דעת. – רש"י). ברם נשבעים על טענת הקטן שבועת היסת, מפני תיקון העולם, שלא יהא כל אחד נוטל ממונו של קטן וילך לו (רמב"ם).

תְּשַׁלְּמוּ אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. שׁוֹמֵר חֲנָם אֵינוֹ נִשְׁבָּע; נוֹשֵׂא שֶׁכֶר אֵינוֹ מְשַׁלֵּם. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: קְדָשִׁים שְׁחִיב בְּאֲחֵרֵייתָן – נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן; וְשֹׁאֵי שֶׁכֶר אֵינוֹ נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן. וְרַבִּי מְאִיר אוֹמֵר: יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן פְּקָרָקַע וְאֵינָן פְּקָרָקַע; וְאֵין חֲכָמִים מוֹדִים לוֹ. פִּיצֵד? עֶשֶׂר גְּפָנִים טְעוּנוֹת מְסַרְתִּי לָךְ, וְהִלָּה אוֹמֵר: אֵינָן אֱלָא חֲמִשׁ – רַבִּי מְאִיר מְחַיֵּב שְׁבוּעָה; וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּל הַמְּחַבֵּר לְפָקָע הָרִי הוּא פְּקָרָקַע. אֵין נִשְׁבָּעִין אֱלָא עַל דְּבָר שֶׁבְּמִדָּה וְשֶׁבְּמִשְׁקָל וְשֶׁבְּמִנּוּן. פִּיצֵד? בֵּית מִלָּא מְסַרְתִּי לָךְ, וְכִים מִלָּא מְסַרְתִּי לָךְ, וְהִלָּה אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ, אֱלָא מַה שֶׁהִנַּחַת אֶתָּה נוֹטָל – פְּטוּר. זֶה אוֹמֵר: עַד הַיּוֹז, וְזֶה אוֹמֵר:

פירוש ברטנורא

כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון, אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון, יצאו קרקעות שאינן מיטלטלין, יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, יצאו שטרות שאע"פ שהם מיטלטלין אין גופן ממון. שכל אלו אין נשבעין עליהן. והקדש אין נשבעין עליו דכתיב (שם) כי יתן איש אל רעהו, ולא של הקדש: אין בהן תשלומי כפל. דבהני דוקא דרבינן כעין הפרט דכתיב באותה הפרשה ישלם שנים: ולא תשלומי ארבעה וחמשה. דכל היכא דליכא כפל אינו משלם ארבעה וחמשה, דכיון דליכא כפל הוה ליה תשלומי שלשה וארבעה, ותשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא ולא תשלומי שלשה וארבעה: שומר חנם אינו נשבע. שומר חנם אין עליו אלא שבועה, דכתיב (שם) ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו, ואותה הפרשה בשומר חנם נאמרה. ועל העבדים ועל הקרקעות ועל השטרות אינו נשבע, דלפינן לה מדכתיב כי יתן איש אל רעהו, כסף או כלים, פרט לשמור, חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון, אף כל וכו', יצאו קרקעות דלאו מיטלטלין וכו'. וכל הני דאמרין בהו אינו נשבע, דוקא שבועה דאורייתא, אבל שבועת היסוד לעולם הייבן לישבע: נושא שכר אינו משלם. גניבה ואבידה, הכתוב בו לחיוב, דכתיב (שם) אם גנוב יגנב מעמו ישלם לבעליו. ועבדים וקרקעות ושטרות אינו משלם, דכתיב בשומר שכר (שם) כי יתן איש אל רעהו, כלל. חמור או שור או שה וכל בהמה, פרט. לשמור, חזר וכלל וכו', כדאמרין לעיל. רעהו כתיב בשומר חנם ובשומר שכר, דמשמע רעהו ולא הקדש. ושואל ושוכר לא הוזכרו כאן למעוטי בהו עבדים וקרקעות ושטרות והקדשות, דלא שייך שאלה בקרקעות, ולא בשטרות על הרוב, וכל שכן שכירות שאינו שייך בשטרות, וכן לא שייך שאלה ושכירות בהקדש שאסור להשאיל ולהשכיר ההקדשות:

ו רבי מאיר אומר יש דברים שהם בקרקע. ענינים העומדות ליבצר הוא דריבא בין חכמים לרבי מאיר, דרבי מאיר סבר ענינים העומדות ליבצר כבצורות דמין, וחכמים סברי לאו כבצורות דמין. והלכה כחכמים. ודוקא ברין שומרים, אבל גבי מקח וממכר ואונאה ומורה במקצת הטענה, בכל הני ק"ל דדבר העומד ליבצר כבצור דמי. וכן הלכה: עד הויו. קורה של עליה הבולטת מתוך הבית. וכללא דמלתא, לעולם אינו חייב שבועה דאורייתא עד שיטענו דבר

משניות מבוארות – קהתי

בין קדשים שאין הבעלים חייבים באחריותם בין קדשים שהבעלים חייבים באחריותם, אין נשבעים עליהם.

ב א ו ר מ ש נ ה ו

רַבִּי מְאִיר אוֹמֵר: יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן פְּקָרָקַע – מחוברים לקרקע (ויש גורסים שהן כקרקע), וְאֵינָן פְּקָרָקַע – ואין דינם כקרקע, אלא נשבעים עליהם. וְאֵין חֲכָמִים מוֹדִים לוֹ – כפי שיבואר במשנתנו לקמן. פִּיצֵד? האומר לחזרו: עֶשֶׂר גְּפָנִים טְעוּנוֹת מְסַרְתִּי לָךְ – חייב אתה להחזיר לי עשר גפנים טענות ענבים שמסרתי לך, וְהִלָּה אוֹמֵר: אֵינָן אֱלָא חֲמִשׁ – לא מסרת לי אלא חמש גפנים כאלו, רַבִּי מְאִיר מְחַיֵּב שְׁבוּעָה – שאין דינם של גפנים אלו כדון קרקע (כמבואר הטעם לקמן. ועיין "תוספות יום טוב"). וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּל הַמְּחַבֵּר לְפָקָע הָרִי הוּא פְּקָרָקַע – ואין נשבעים עליהן. בגמרא מבואר שמחלוקת רבי מאיר וחכמים בתובע מחברו ענבים העומדים ליבצר, שרבי מאיר סובר: ענבים העומדים ליבצר כבצורים הם, ולכן דינם כמיטלטלים, ונשבעים עליהם. וחכמים סוברים: אף על פי שעומדים ליבצר, אינם כבצורים, ודינם כקרקעות, שאין נשבעים עליהם. והלכה כחכמים. ברם, לא נחלקו חכמים על רבי מאיר אלא בדין השומרים, לפי שלא נמסרו לו הגפנים הטענות ענבים בשלים לבצירה, אלא לשמירה. אבל לגבי מקח וממכר ואונאה ומורה במקצת הטענה, אף חכמים מודים, שפירות העומדים ליבצר כבצורים הם (ברטנורא; רמב"ם). אֵין נִשְׁבָּעִין – משום הוראה במקצת הטענה, אֱלָא עַל דְּבָר שֶׁבְּמִדָּה וְשֶׁבְּמִשְׁקָל וְשֶׁבְּמִנּוּן – כלומר שגם הטענה וגם ההוראה תהא ברבר שבמידה, או שבמשקל, או שבמניין. פִּיצֵד? האומר לחזרו: בֵּית מִלָּא – תבואה, מְסַרְתִּי לָךְ – לשמירה, וְכִים מִלָּא מְסַרְתִּי לָךְ – או שאמר לו: כיס מלא כסף מסרתי לך לפיקדון, וְהִלָּה אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ – כמה תבואה או פירות מסרת לי, אֱלָא מַה שֶׁהִנַּחַת אֶתָּה נוֹטָל – אם טוען התובע שלא מצא את הכמות שמסר לחברו, פְּטוּר – הנתבע משובעה, שלא היתה

כל אבדה – חזר וכלל, כלל ופרט וכלל – אי אתה דן אלא כעין הפרט: מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון, אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון, יצאו קרקעות ועבדים ושטרות, כמו שבארנו לעיל; יצאו הקדשות, שנאמר: "ישלם שנים לרעהו", ולא להקדש (ברייתא בגמרא). וְלֹא תְּשַׁלְּמוּ אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה – אם גנב שור או שה של הקדש וטבחו או מכרו, אינו משלם חמישה בקר תחת השור, וארבע צאן תחת השה (עין שמות כא, ד), שהואיל ופטור מכפל, כמבואר לעיל, הרי אין כאן ארבעה וחמישה אלא שלושה וארבעה, והתורה אמרה ארבעה וחמישה, ולא שלושה וארבעה. שׁוֹמֵר חֲנָם אֵינוֹ נִשְׁבָּע – שכן שומר חנם הטוען שנגנב או נאבד ממנו הפיקדון, חייב להישבע שלא פשע בשמירתו, שנאמר בו (שמות כב, ז): "ונקרב בעל הבית אל האלהים, אם לא שלח ידו במלאכת רעהו"; אבל אם נמסרו לו עבדים או שטרות או בהמות הקדש לשמירה ואבדו, או שנמסרה לו קרקע לשמור ונתקלקלה, אינו נשבע עליהם, שכן פשע בשמירתם, שהרי נאמר בתוספתא חנינם: "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור", וכבר הבאנו לעיל, שדורשים מכאן, שאין נשבעים על הקרקעות ועל העבדים ועל השטרות ועל ההקדשות. נוֹשֵׂא שֶׁכֶר – שומר שכר, אֵינוֹ מְשַׁלֵּם – שכן שומר שכר חייב לשלם גניבה ואבידה, שנאמר בו (שמות כב, יא): "ואם גנוב יגנב מעמו, ישלם לבעליו"; אבל בעבדים ושטרות וקרקעות והקדשות אינו משלם, אם נגנבו או אבדו, שנאמר בו (שמות כב, ט): "כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה לשמור" – "אל רעהו" ולא להקדש; "חמור או שור או שה" – הרי פירט הכתוב דברים המיטלטלים וגופם ממון, יצאו קרקעות ועבדים ושטרות, כמבואר לעיל (עין באורנו למשנה בבא מציעא ד, ט). רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: קְדָשִׁים שְׁחִיב בְּאֲחֵרֵייתָן – שאם אבדו, חייבים בעליהם להביא אחרים תחתיהם, והיינו שאמרו: הרי עלי קרבן, והפרישו אותו, נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן – שהואיל וחייב באחריותם, הרי הם ברשותו, וְשֹׁאֵי נוֹשֵׂאֵי חֲטָאִים בְּאֲחֵרֵייתָן – שהפריש בהמה ואמר: הרי זו קרבן, ואם אבדה, אינו חייב להביא אחרת במקומה, אֵין נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן – שברשות הקדש הם. ואין הלכה כרבי שמעון. אלא

עד החלון – חיב.

ז המלוה את חברו על המשכון ואבד המשכון; אמר לו: סלע הלוייתך עליו, וְשָׁקַל הָיָה שְׁוֵה; וְהָלָה אוֹמֵר: לא כי, אֵלָא סַלַּע הַלְוִיתָנִי עָלָיו, וְסַלַּע הָיָה שְׁוֵה – פְּטוּר. סַלַּע הַלְוִיתָךְ עָלָיו, וְשָׁקַל הָיָה שְׁוֵה; וְהָלָה אוֹמֵר: לא כי, אֵלָא סַלַּע הַלְוִיתָנִי עָלָיו וְשִׁלְשָׁה דִּינָרִים הָיָה שְׁוֵה – חֵיב. סַלַּע הַלְוִיתָנִי עָלָיו וְשִׁתִּים הָיָה שְׁוֵה; וְהָלָה אוֹמֵר: לא כי, אֵלָא סַלַּע הַלְוִיתָךְ עָלָיו, וְסַלַּע הָיָה שְׁוֵה – פְּטוּר. סַלַּע הַלְוִיתָנִי עָלָיו, וְשִׁתִּים הָיָה שְׁוֵה; וְהָלָה אוֹמֵר: לא כי, אֵלָא סַלַּע הַלְוִיתָךְ עָלָיו, וְחֲמִשָּׁה דִּינָרִים הָיָה שְׁוֵה – חֵיב. וּמִי נִשְׁבַּע? מִי שֶׁהִפְקִדוֹן אֶצְלוֹ, שְׁמָא יִשְׁבַּע זֶה וְיִוצֵיא הָלָה אֶת הַפְּקָדוֹן.

פירוש ברטנורא

שבמרה או שבמשקל או שבמנין, ויודה לו במקצת המדה או במקצת המשקל או מקצת מנין:

ז המלוה את חברו על המשכון. נעשה עליו שומר שכו, לא שגא משכנו בשעת הלואתו, לא שגא משכנו שלא בשעת הלואתו. ואם אבד או נגנב והיה המשכון כנגד החוב, יצא משכנו כחובו ואין להם זה על זה כלום. ואם החוב יתר על המשכון, משלם לזה למלוה מה שהיה החוב יותר. ואם המשכון יותר על החוב, משלם מלוה ללוה. ואם נאבד באונס ששומר שכו פטור, גם המלוה פטור, ונשבע שבאונס נאבד וגובה חובו כולו: שקל. חצי סלע: לא כי. לא כן היה: אלא סלע הלוייתני עליו ושלשה דינרים היה שוה חייב. שהרי הוא הודה במקצת הטענה, שהסלע שוה ארבעה דינרין. וכיון שהלוה חייב ליטבע כמה היה שוה המשכון שלו, והמלוה חייב ליטבע על המשכון שאינו ברשותו ואע"פ שמשלם דמיו משום דחיישין שגא עניו נתן בו, ב"ד משיעין את המלוה תחלה שאין המשכון ברשותו, ואח"כ משיעין את הלוה כמה היה שוה. שגא יטבע לזה תחלה ולא דקדק בשגא ויוציא המלוה את המשכון ויפסלנו לעדות ולשבועה. והא דתנינן כסיפא מי נשבע, מי נשבע תחלה קאמר: מי שהפקדון אצלו. המלוה שהיה המשכון אצלו נשבע שאין המשכון ברשותו:

משניות מבוארות – קהתי

שהרי מודה במקצת הוא. בגמרא מבואר, שגם המלוה חייב להישבע, שהמשכון אינו ברשותו, משום שחוששים שגא עניו נתן בו, ורוצה לקנותו בדמים. ומי נשבע תחילה? על כך נלמד להלן בסוף משנתנו. אמר הלווה למלוה: סַלַּע הַלְוִיתָנִי עָלָיו – על משכונִי, וְשִׁתִּים הָיָה שְׁוֵה – ומשכונִי היה שווה שתי סלעים, והרי אתה חייב לי סלע, שהיה המשכון שווה יתיר על החוב; וְהָלָה אוֹמֵר – המלוה טוען: לא כי, אֵלָא סַלַּע הַלְוִיתָךְ עָלָיו, וְשִׁתִּים הָיָה שְׁוֵה – ואין לך בידי כלום, פְּטוּר – המלוה משבועת התורה, שכופר הכל הוא. אבל אם אמר הלווה: סַלַּע הַלְוִיתָנִי עָלָיו, וְשִׁתִּים הָיָה שְׁוֵה – כמבואר לעיל, וְהָלָה אוֹמֵר – המלוה אומר: לא כי, אֵלָא סַלַּע הַלְוִיתָךְ עָלָיו, וְחֲמִשָּׁה דִּינָרִים הָיָה שְׁוֵה – משכונך, ואני חייב להחזיר לך דינר אחד, חֵיב – המלוה להישבע, שבועה מן התורה, שלא היה המשכון שווה יתיר על חמישה דינרים, שהרי מודה במקצת הוא; וכיון שחוששים שגא עניו נתן במשכון, כמו שהזכרנו לעיל, חייב המלוה גם להישבע שאינו ברשותו (לפי הרמב"ם: "וישבע המלוה שאינו ברשותו ויכלול בשבועתו שלא היה שווה יתיר על חמישה דינרים, וישלם הדינר"). ומי נִשְׁבַּע – אם שניהם נשבעים, גם הלווה וגם המלוה, כמו שבארנו ברישא על פי הגמרא, שהלווה שהורה במקצת הטענה נשבע כמה היה שווה המשכון, והמלוה נשבע שהמשכון אינו ברשותו, מי נשבע תחילה? מִי שֶׁהִפְקִדוֹן אֶצְלוֹ – כלומר המלוה שהמשכון היה אצלו נשבע תחילה שאין המשכון ברשותו, ואחר כך יישבע הלווה כמה היה המשכון שווה. ("הפיקדון" כאן הוא כינוי למשכון, שכן המשכון הוא כפיקדון בידי המלוה – עיין "תוספות יום טוב" ותוספות רבי עקיבא איגו). שְׁמָא יִשְׁבַּע זֶה וְיִוצֵיא הָלָה אֶת הַפְּקָדוֹן – שאם יישבע הלווה תחילה כמה היה המשכון שווה, שגא יוציא המלוה את המשכון מתחת ידו, ויברר שהלווה נשבע לשקר, ונמצא שם שמים מתחלה (תוספות; רי"ף).

באור משנה א

בפרק הקודם עסקנו בשבועת התורה, וכפי שהזכרנו שם בהקדמה לבאור משנה א, שלושה הם המחוייבים שבועה מן התורה: א. המודה במקצת הטענה; ב. השומר, כגון שומר חנם שגא בטענת גניבה ואבידה, או שומר שכו שגא בטענת אונסים; ג. מי שעד אחר מעיד כנגדו. פרק זה עוסק ב"שבועת המשנה", היינו שבועת שתקינה חכמי המשנה (עיין שם בהקדמה).

כָּל הַנִּשְׁבָּעִין שִׁבְתוֹרָה – כל המחוייבים שבועה מן התורה, כפי

הודאתו במידה או במשקל או במנין, אלא אמר לו סתם: מה שהנחת אתה נוטל. אבל אם זָה אוֹמֵר: עַד הַיָּזַי – התובע אומר: בית זה מלא תבואה עד היזו מסרתי לך (רמב"ם). "ויז" – קורה או אבן הבולטת מתוך הבנין. וְזֶה אוֹמֵר: עַד הַחֲלוֹן – הנתבע אומר: לא מסרת לי אלא בית זה מלא עד החלון, חֵיב – הנתבע שבועה, כרין המודה במקצת הטענה, שכן הודאתו בדבר שבמדידה היא. הלכה זו, שאין נשבעים אלא על דבר שבמדידה ושבמשקל ושבמנין, למדים במכילתא ממה שכתוב: "כסף או כלים" – מה כסף שדרכו להימנות, אף כלים שדרכם להימנות. מכאן אמרו: כל טענה שאינה במידה, ובמשקל, ובמנין, אינה טענה (עין "תוספות יום טוב").

~ יום רביעי ~

באור משנה ז

הלכה היא, שאם אדם הלווה את חברו מעות או פירות וקיבל ממנו משכון, נעשה המלוה שומר שכו על המשכון, ואם אבד המשכון או נגנב, המלוה חייב בדמיו (עיין משנה בבא מציעא ו. א). אם המשכון היה שווה כנגד החוב, יצא משכנו כחובו, ואין להם זה על זה כלום; אם החוב היה יתיר על המשכון, משלם הלווה למלוה את הפרש; ואם המשכון היה יתיר על החוב, משלם המלוה ללווה את הפרש. ברם, אם אבד המשכון באונס, והרי שומר שכו פטור באונסים, על המלוה להישבע שנאבד באונס, וגובה כל חובו. משנתנו באה ללמד במלוה שאבד לו המשכון שלא באונס, ויש חילוקי דעות בינו לבין הלווה בדבר שוויו של המשכון.

הַמְלִיחַ אֶת חֶבְרוֹ עַל הַמְשָׁפוֹן – שדינו כשומר שכו, שחייב בגניבה ובאבידה, כמו שבארנו לעיל, וְאָבַד הַמְשָׁפוֹן – או נגנב, ונתחייב המלוה בדמי המשכון; אָמַר לוֹ – המלוה ללווה: סַלַּע הַלְוִיתָךְ עָלָיו – על משכונך שאבד לי. סלע הוא שני שקלים, שהם ארבעה דינרים. וְשָׁקַל הָיָה שְׁוֵה – המשכון, ועדיין אתה חייב לשלם לי את הפרש, שהוא שקל; וְהָלָה אוֹמֵר – הלווה טוען: לא כי – לא כן הדבר, אֵלָא סַלַּע הַלְוִיתָנִי עָלָיו, וְסַלַּע הָיָה שְׁוֵה – המשכון היה שווה סלע כשיעור ההלואה, ואיני חייב לך כלום, פְּטוּר – הלווה משבועת התורה, לפי שכופר הכל הוא. אמר המלוה ללווה: סַלַּע הַלְוִיתָךְ עָלָיו – על המשכון, וְשָׁקַל הָיָה שְׁוֵה – המשכון, היינו שני דינרים; וְהָלָה אוֹמֵר – הלווה אומר: לא כי, אֵלָא סַלַּע הַלְוִיתָנִי עָלָיו וְשִׁלְשָׁה דִּינָרִים הָיָה שְׁוֵה – המשכון, ואני חייב לך עוד דינר אחד, חֵיב – הלווה להישבע,

פ ר ק ש ב י ע י

א כָּל הַנִּשְׁבָּעִין שֶׁתּוֹרָה נִשְׁבָּעִין וְלֹא מִשְׁלָמִין. וְאֵלּוּ נִשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין: הַשְּׂכִיר, וְהַגְּזֵל, וְהַנְּחָבֵל, וְשֹׁפְנֵי הַשּׂוֹד עַל הַשְּׂבוּעָה, וְהַחֲנוּנֵי עַל פְּנִקְסוֹ. הַשְּׂכִיר בְּיַצֵּד? אָמַר לוֹ: תֵּן לִי שְׂכָרִי שֵׁשׁ לֵי בְיָדְךָ; הוּא אֹמֵר: נִתְּתִי, וְהִלָּה אֹמֵר: לֹא נִטְלִיתִי – הוּא נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: עַד שֶׁתְּהָא שָׁם מִקְצַת הַדֹּדָא; בְּיַצֵּד? אָמַר לוֹ: תֵּן לִי שְׂכָרִי חֲמִשִּׁים דִּינָר שֵׁשׁ לֵי בְיָדְךָ, וְהוּא אֹמֵר: הַתְּקַבְּלָתָּ דִּינָר זָהָב.

ב הַגְּזֵל בְּיַצֵּד? הֵיוּ מְעִידִין אוֹתוֹ שֶׁנִּכְנַס לְבֵיתוֹ, לְמַשְׁכְּנוֹ שְׁלֵא בְרִשּׁוֹת; הוּא אֹמֵר: כְּלִי נִטְלִיתִי, וְהוּא אֹמֵר: לֹא נִטְלִיתִי – הָרִי זֶה נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: עַד שֶׁתְּהָא שָׁם מִקְצַת הַדֹּדָא; בְּיַצֵּד? אָמַר לוֹ: שְׁנֵי כְּלִים נִטְלִיתִי, וְהוּא אֹמֵר: לֹא נִטְלִיתִי אֶלָּא אֶחָד.

ג הַנְּחָבֵל בְּיַצֵּד? הֵיוּ מְעִידִים אוֹתוֹ שֶׁנִּכְנַס תַּחַת יָדוֹ שְׁלֵם וְיָצָא חֲבוּל; וְאָמַר לוֹ: חֲבַלְתָּ בִּי, וְהוּא אֹמֵר: לֹא חֲבַלְתִּי

פירוש ברטנורא

א כל הנשבעין, נשבעין ולא משלמין. לא תקנה תורה לתובע לישבע וליטול, אלא לנתבע שישבע ולא ישלם, דכתיב (שמות כ"ב) ולקח בעליו ולא ישלם, מי שעליו לשלם הוא נשבע; ואלו נשבעין ונוטלין. שתקנו להם חכמים לישבע וליטול. וכולוהו מפרש להו לקמן במתניתין: השכיר. תקנו לו חכמים לישבע וליטול, מפני שבעל הבית מרוד בפועלו ואינו נוכר. והני מילי כשתובעו בזמנו, שכיר יום זמנו כל הלילה שאחריו, ושכיר לילה זמנו כל היום שאחריו. אבל תבעו לאחר זמנו, בעל הבית נשבע היסת שפרעו ונפטר. ואם שכרו שלא בעדים, נמי אין השכיר נשבע ונוטל, דמתוך שיכול לומר לו לא שכרתך מעולם, יכול לומר לו נמי שכרתך ונתתי לך שכרך: הוא אומר נתתי. אבל אמר לו שנים קצצת לי והוא אומר לא קצצתי לך אלא אחד, נשבע בעל הבית שבעת התורה שהוא כדבריו ואינו נותן לו אלא אחד: ר' יהודה אומר. ואין הלכה כר' יהודה לא בשכיר ולא בנגזל ולא בנחבל:

ב למשכנו שלא ברשות. וכגון שראוהו עדים שנכנס לבית חברו ואין בידו כלום ויצא משם וכלים תחובים לו תחת כנפיו: הרי זה נשבע ונוטל. שהרי הדברים מוכיחים, שהעדים מעידים שמשכנו שלא ברשות. והוא דמעין ליה האך במדוי דאמיד בית, אבל אם מעין ליה בכסא דכספא וכי האי גונא במדוי דלא אמיד ביה, לאו כל כמיניה לישבע וליטול, אלא ישבע הנתבע ויפטר:

משניות מבוארות – קה"ת

הכל, ואינו חייב אלא שבועת היסת, שהיא גופה תקנת חכמים, סוכר רבי יהודה, שלא עשו חכמים תקנה לתקנתם, להפוך את השבועה על השכיר. ברם, תנא קמא סוכר, שאף לגבי שבועת היסת תיקנו חכמים לשכיר, שיהא נשבע ונוטל (גמרא).

שמנינו אותם לעיל, נִשְׁבָּעִין וְלֹא מִשְׁלָמִין – נשבעים הם כדי להיפטר על ידי השבועה מלשלם, כלומר שלא חייבה התורה שבועה לתובע, שיהא נשבע ונוטל, אלא לנתבע שישבע ולא ישלם, שאומר בפרשת השומרים (שמות כב, י): "שבועת ה' תהיה בין שניהם, אם לא שלח ידו במלאכת רעהו, וזקח בעליו (את השבועה) ולא ישלם" – ודרשו: מי שעליו לשלם, לו שבועה (גמרא ורש"י שבועות מה, א). וְאֵלּוּ – המנויים להלן, נִשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין – שתיקנו להם חכמים להישבע וליטול מה שהם תובעים: הַשְּׂכִיר – כמבואר להלן במשנתנו, וְהַגְּזֵל – כמבואר להלן במשנה ב, וְהַנְּחָבֵל – כמבואר להלן במשנה ג, וְשֹׁפְנֵי הַשּׂוֹד עַל הַשְּׂבוּעָה – כמבואר להלן במשנה ד, וְהַחֲנוּנֵי עַל פְּנִקְסוֹ – כמבואר להלן במשנה ה. הַשְּׂכִיר בְּיַצֵּד – נשבע ונוטל? אָמַר לוֹ – השכיר לבעל הבית: תֵּן לִי שְׂכָרִי שֵׁשׁ לֵי בְיָדְךָ – שכר המלאכה שעשיתי אצלך; הוּא אֹמֵר – בעל הבית טוען: נִתְּתִי – לך כבר את שכרך, וְהִלָּה אֹמֵר – השכיר טוען: לֹא נִטְלִיתִי – לא קיבלתי עדיין את שכר, הוּא – השכיר – נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל – בגמרא מבואר הטעם, לפי שבעל הבית טרוד בפועליו, וקשה לו לזכור למי נתן ולמי לא נתן, וזה השכיר נושא נפשו לשכרו, להחיות נפשו ונפש בני ביתו ממלאכתו, לכן תיקנו חכמים שישבע השכיר ויטול שכרו מבעל הבית. במה דברים אמורים? כשתבעו בזמנו, אבל תבעו לאחר זמנו, בעל הבית נשבע שבועת היסת שפרעו ונפטר. וכן אם שכרו שלא בעדים, מתוך שיכול לומר: לא היו דברים מעולם ולא שכרתך, נאמן לומר: שכרתך ונתתי לך שכרך, ויישבע בעל הבית שבועת היסת שנתן, או שבועת התורה אם הודה במקצת (גמרא: רמב"ם). רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: עַד שֶׁתְּהָא שָׁם מִקְצַת הַדֹּדָא – אין השכיר נשבע ונוטל אלא בזמן שבעל הבית מודה במקצת, בְּיַצֵּד? אָמַר לוֹ – השכיר: תֵּן לִי שְׂכָרִי חֲמִשִּׁים דִּינָר שֵׁשׁ לֵי בְיָדְךָ – שכר מלאכתי אצלך, וְהוּא – בעל הבית – אֹמֵר: הַתְּקַבְּלָתָּ דִּינָר זָהָב – כבר קבלת ממני דינר זהב, שהוא עשרים וחמישה דינרי כסף, ואינני חייב לך אלא עוד עשרים וחמישה דינר, בכגון זה הרי בעל הבית חייב שבועה מן התורה כדין המודה במקצת, ותיקנו חכמים שיהא השכיר נשבע ונוטל. אבל אם בעל הבית כפר

~ יום חמישי ~

ב א ו ר מ ש נ ה ב

במשנה הקודמת שנינו, שהנגזל נשבע ונוטל, ובאה משנתנו לבאר הלכה זו. הַגְּזֵל בְּיַצֵּד? הֵיוּ מְעִידִין אוֹתוֹ – היו עדים מעידים על אחד, שֶׁנִּכְנַס לְבֵיתוֹ – של חברו, לְמַשְׁכְּנוֹ – ליטול משם חפצים לשם משכון, שְׁלֵא בְרִשּׁוֹת – כלומר שלא ברשות בעלים ושלא ברשות בית דין, וכגון שראוהו העדים שנכנס לבית חברו ולא היה כלום בידו, וכשיצא היו לו חפצים תחת כנפיו, ואינם יודעים מה היו החפצים הללו. הוּא אֹמֵר: כְּלִי נִטְלִיתִי – בעל הבית טוען: גולת מביתי כלים אלו ואלו, וְהוּא – הנכנס שלא ברשות – אֹמֵר: לֹא נִטְלִיתִי – כלום, או שאומר: לא היו תחת כנפי אלא כלים שלי, או שהוא מודה במקצת, הָרִי זֶה – הנגזל, נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל – כל מה שהוא טוען שהלה גזל מביתו, שכן קנס קנסו חכמים לגזלנים, שיהא הנגזל נשבע על כל מה שיטען, ונוטל מן הגזלן, כדי שלא ירבה היזק בני אדם (רמב"ם). רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: אין הנגזל נשבע ונוטל, עַד שֶׁתְּהָא שָׁם מִקְצַת הַדֹּדָא – על ידי הגזלן, בְּיַצֵּד? אָמַר לוֹ: שְׁנֵי כְּלִים נִטְלִיתִי, וְהוּא אֹמֵר: לֹא נִטְלִיתִי אֶלָּא אֶחָד – בכגון זה תיקנו חכמים, שלא יחא הגזלן נשבע שבועת התורה, כדין המודה במקצת, ונפטר מלשלם, אלא הנגזל נשבע ונוטל. אבל אם אמר שלא נטל כלום, הריהו נשבע שבועת היסת כדין הכופר בכל, ונפטר, מהטעם שבארנו במשנה הקודמת. ברם, אין הלכה כרבי יהודה.

ב א ו ר מ ש נ ה ג

משנה זו באה לבאר דינו של הנחבל, ששנינו במשנה א שישבע ונוטל. הַנְּחָבֵל בְּיַצֵּד? הֵיוּ מְעִידִים אוֹתוֹ – ראוהו עדים, שֶׁנִּכְנַס תַּחַת יָדוֹ שְׁלֵם – שנכנס לרשותו של חברו כשהוא שלם בגופו, וְיָצָא

— הרי זה נשבע ונוטל. רבי יהודה אומר: עד שתהא שם מקצת הודאה; פיצד? אומר לו: חבלת בי שמים, ותלה אומר: לא חבלתי בך אלא אחת.

ד ושפנגדו חשוד על השבועה, פיצד? אחת שבועת העדות ואחת שבועת הפקדון, ואפלו שבועת שוא. היה אחד מהן משחק בקביא, ומלוה ברבית, ומפריחי יונים, וסוחרי שביעית — שפנגדו נשבע ונוטל. היו שניהן חשודין — חזרה השבועה למקומה; דברי רבי יוסי. רבי מאיר אומר: יחלקו.

ה ותחנני על פנקסו פיצד? לא שיאמר לו: כתוב על פנקסי, שאתה חיב לי מאתים זוז; אלא אומר לו: תן לבני סאתים חטין, תן לפועלי בסלע מעות; הוא אומר: נתתי, והן אומרים: לא נטלנו — הוא נשבע ונוטל, והן נשבעין

פירוש ברטנורא

ג הרי זה נשבע ונוטל. ודוקא שהחבלה במקום שאפשר שהחבל בעצמו, משום הכי צריך שבועה. אבל במקום שאינו יכול לחבל בעצמו ויכר שאחרים עשו לו, כגון שעלתה לו נשיכה בנבו, ואין שם אחר, שיוכל לומר שמה אחר עשה, נוטל בלא שבועה:

ד ואפילו שבועת שוא. לא מבטיא שבועת עדות ושבועת הפקדון דאית בהו כפירת ממון דהוי רע לשמים ולבריות, אלא אפילו שבועת שוא, דאינו אלא רע לשמים, שכנגדו נשבע ונוטל. ושבועת ביטוי לא קתני, דשבועת ביטוי דלהבא כגון אוכל ולא אוכל, איכא למימר כי אישתבע בקושטא אישתבע, שברעתו היה לקיימו, ואע"פ שכפאו יצרו ועבר עליה אינו חשוד בכך על השבועה. אבל ביטוי דלשעבר, אכלתי ולא אכלתי, דמי לשבועת שוא, שהרי הוציא שבועת שקר מפיו: היה אחד מהן משחק בקביא. תנא פסולא דאורייתא וקתני פסולא דרבנן: מפריחי יונים. אית דמפרשי, אם תקדים וינתן ליונתו אתן לך כך וכך, והיינו שחוק. ואית דמפרשי, שמגדל יונה מלומדת להביא יונים לבית בעליה, ויש בהן גול מפני דרכי שלום; וסוחרי שביעית. עושים סחורה מפירות שביעית, והתורה אמרה לאלה ולא לסחורה: חזרה שבועה למקומה. אית דמפרשי בגמרא, חזרה לסיני, לשבועת הר סיני שהשביע הקב"ה את ישראל לא תגזול, והוא יפרע מן הכופר ממון לחברו, אבל ב"ד אין נוקטין לא לשבועה ולא לפרעון. ואית דמפרשי, חזרה שבועה למחויב לה, על זה שהורה במקצת, וכיון שאינו יכול לישבע שהרי חשוד הוא, ישלם:

ה שניהן נשבעין ונוטלין מבעל הבית. דאמר ליה חנוני, פועלים לא מהימנו לי בשבועה, את האמנתניהו דלא אמרת לי בסהדי הב להו. וכן פועלים

משניות מבוארות — קהתי

אחד מהן — אחד מבעלי הדין, כלומר הנתבע, **משחק בקביא** — במשחק של עצמות או חלוקי אבנים, כדי לזכות בכספים כפי תנאי המשחק, **ומלוה ברבית** — או מלוה בריבית, ואפילו בריבית מדרבנן, **ומפריחי יונים** — או ממפריחי יונים, והוא מין משחק, שמעיפים יונים לשם תחרות, ומי שיונתו קדמה ליונת חברו הריהו זוכה במשחק, **וסוחרי שביעית** — או שעושה סחורה בפירות שגדלו בשנת השמיטה, שהואיל ופסול הוא לעדות, כפי שלמדנו (טנאודין ג, א), אף על פי שאינו פסול אלא מדרבנן, וכל שכן כשהוא פסול מן התורה, הריהו חשוד על השבועה, ולפיכך **שפנגדו** — היינו התובע, **נשבע ונוטל** — כמו ששנינו במשנה א. **היו שניהן חשודין** — אם שני בעלי הדין חשודים על השבועה, **חזרה השבועה למקומה** — חזרה השבועה למי שמחוייב בה, דהיינו לנתבע, ומתוך שאינו יכול לישבע, שהרי חשוד הוא על השבועה, הרי הוא משלם. פירוש אחר בגמרא: חזרה שבועה למקומה — לסיני, ומפרש רש"י: לשבועת הר סיני שהשביע הקב"ה את ישראל על "לא תגזול", והוא יפרע מן הכופר ממון לחברו, אבל בית דין אין נוקטים להם, לא לשבועה ולא לפירעון. **דברי רבי יוסי. רבי מאיר אומר: יחלקו** — כלומר שהנתבע משלם מחצית התביעה.

חבול — יצא מתחת ידו פצוע, ולא ראו העדים בעת שחבל בו, **ואמר לו: חבלת בי** — ותובע ממנו תשלומי נזק, כדן החובל בחברו שחייב עליו משום חמישה דברים (משנה בבא קמא ת, א). **והוא אומר** — וחברו אומר: — כך, אלא אתה חבלת בעצמך, **הרי זה נשבע ונוטל** — הנחבל נשבע שחברו חבל בו ונוטל ממנו תשלומים כפי החבלה. וכותב הרמב"ם הטעם, שנקטו חכמים לחובל כדי שלא ירבה היוק בני אדם והתגרותם (מנו שכבר הוזכרו בגמ' 21). ויש אומרים, שאין כאן הטעם משום קנס, אלא מפני שאין דרך בני אדם לחבל בעצמם, לפיכך האמינו חכמים את הנחבל בשבועה (הדאב"ד). ברם, אם יש הוכחה שחברו חבל בו, כגון שהיתה החבלה במקום שאי אפשר בשום פנים שיחבל בעצמו, כגון שהיה נשוק בין כתפיו, ולא היה שם איש אחר, הרי זה נוטל תשלומיו בלא שבועה. **רבי יהודה אומר:** אין הנחבל נשבע ונוטל, **עד שתהא שם מקצת הודאה** — כמבואר במשניות הקודמות, **פיצד? אומר לו** — הנחבל: **חבלת בי שמים** — שתי חבלות, **ותלה אומר:** לא חבלתי בך אלא אחת — חבלה אחת, כנגדן זה סבור רבי יהודה שנשבע ונוטל, אבל אם אין כל הודאה, אין הנחבל נשבע ונוטל. ואין הלכה כרבי יהודה.

באור משנה ה

דרכו של החנווני, שנותן לצרכנים בהקפה ורושם הכל בפנקסו, ומזמן לזמן מסכם את החשבונות ומקבל מאת הצרכן את המגיע לו. רשימות אלו בפנקסו של החנווני מביאות לא פעם לידי טענות וביכורים משפטיים בין החנווני לצרכן. — בלשון המשנה מכונה הצרכן "בעל הבית". — במשנה א — בפנקסו שנינו, שהחנווני על פנקסו נשבע ונוטל, ובאה משנתנו לבאר הלכה זו.

והחנוני על פנקסו — שנימנה במשנה א בין הנשבעים ונוטלים, **פיצד? לא שיאמר לו** — החנווני לבעל הבית: **כתוב על פנקסי, שאתה חיב לי מאתים זוז** — בעד מצרכים שלקחת ממני בהקפה, שבכגון זה אין החנווני נשבע ונוטל, **אלא המדובר הוא בכגון שבעל הבית אומר לו** — לחנווני: **תן לבני סאתים חטין**, או שאמר לו: **תן לפועלי בסלע מעות** — היינו מטבעות קטנים (פרוטרוט) כנגד סלע שאתן לך, וכנשיו באים שניהם לתבוע מבעל הבית את המגיע להם; **הוא אומר: נתתי** — החנווני אומר, שנתן לבן או לפועל כפי שאמר לו, וכך גם רשום בפנקסו (עיי' 'תוספות יום טוב' ותפארת

~ יום ששי ~

באור משנה ד

במשנה א בפרקנו שינו: ושכנגדו חשוד על השבועה נשבע ונוטל, כלומר אם בעל הדין שכנגדו, היינו הנתבע, חשוד על השבועה, הרי הוא התובע נשבע ונוטל. משנתנו באה ללמד, שמי שנשבע לשקר, או מי שפסול לעדות מחמת עבירה, בין עבירה של תורה בין עבירה של דברי חכמים, הריהו נקרא חשוד על השבועה, ואין משיביעים אותו.

ושפנגדו חשוד על השבועה, פיצד? אחת שבועת העדות — בין שנשבע לשקר שבועת העדות, כמו שלמדנו בפרק ד משנה ג, **ואחת שבועת הפקדון** — ובין שנשבע לשקר שבועת הפיקדון, כמו שלמדנו בפרק ה משנה ב, שבשתייהן יש כפירת ממון, והרי זו עבירה גם בין אדם למקום וגם בין אדם לחברו, **ואפלו שבועת שוא** — אפילו לא נשבע אלא שבועת שוא, שאינה אלא עבירה בין אדם למקום, הרי הוא חשוד על השבועה, ואין משיביעים אותו. **היה**

וְנוֹטְלִין. אָמַר בֶּן גַּנֵּם: בִּיצֵד? אֵלֹו (בְּאֵין לִידֵי שְׁבוּעַת שְׁוֹא) וְאֵלֹו בְּאֵין לִידֵי שְׁבוּעַת שְׁוֹא! אֵלֹא הוּא נֹטְלֵי שְׁוֹא בְּשְׁבוּעָה, וְהֵן נֹטְלִין שְׁוֹא בְּשְׁבוּעָה.

ו אָמַר לְחֲנוּנִי: תֵּן לִי בְּדִינֵךְ פְּרוֹת, וְנָתַן לוֹ; אָמַר לוֹ: תֵּן לִי אֶת הַדִּינֵךְ; אָמַר לוֹ: נָתַתְוּ לָךְ, וְנָתַתּוּ בְּאֵנְפְּלֵי – יִשְׁבַּע בְּעַל הַבַּיִת. נָתַן לוֹ אֶת הַדִּינֵךְ, אָמַר לוֹ: תֵּן לִי אֶת הַפְּרוֹת; אָמַר לוֹ: נָתַתִּים לָךְ, וְהוֹלַכְתָּן לְתוֹךְ בֵּיתְךָ – יִשְׁבַּע הַחֲנוּנִי. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: כָּל שֶׁהַפְּרוֹת בִּידוֹ – יָדוּ עַל הָעֲלוּיָנָה. אָמַר לְשִׁלְחָנִי: תֵּן לִי בְּדִינֵךְ מַעוֹת, וְנָתַן לוֹ, אָמַר לוֹ: תֵּן לִי אֶת הַדִּינֵךְ; אָמַר לוֹ: נָתַתְוּ לָךְ, וְנָתַתּוּ בְּאֵנְפְּלֵי – יִשְׁבַּע בְּעַל הַבַּיִת. נָתַן לוֹ אֶת הַדִּינֵךְ, אָמַר

פירוש ברטנורא

אמרי ליה, חנוני לח מהימן לן בשבועה. וכשנתיבה נשבעין ונוטלים מבעל הבית, נשבעים זה בפני זה, כי היכי דליכסוף חנוני מפועלים או פועלים מחנוני: אלו ואלו באין לדידי שבועת שווא. שהרי על כרחך אחד מהן נשבע לשוא ונמצא שם שמים מתחלל. אלא אלו ואלו נוטלין בלא שבועה. ואין הלכה כבן גנם:

ו ונתן לו. והפירות צבורין ומונחים ברה"ר ואין מוחזק בהן לא חנוני ולא בעל הבית: ונתתו באנפליא. תיק העשוי למעות: יִשְׁבַּע בְּעַל הַבַּיִת. שבועה כעין של תורה, ויטול. דכיון דחנוני מודה שמכר, והפירות הם חוץ לחנותו, בעה"כ נשבע ונוטל: אָמַר לוֹ נָתַתִּים לָךְ, והולכתן לתוך ביתך. ואלו הפירות הצבורין ומונחים שלי הם שנתתי כאן למוכרן, והלא טוען אלו הם הפירות שמכרת לי בדינך. הואיל והלוקח מודה במקח והחנוני כופר שלא מכר את אלו, ישבע החנוני שבועה כעין של תורה ויטול: רבי יהודה אומר וכו'. רבי יהודה אסיפא פליג, ואמר דבין בון בון כוון בעל הבית נשבע ונוטל. דכיון שהפירות הם חוץ לחנות הוי כאילו הפירות הם ביד בעל הבית, וכל שהפירות בידו, ידו על העליונה והוא נשבע ונוטל: אָמַר לְשִׁלְחָנִי וכו'. אשמעין תנא פלוגתא דר' יהודה ורבנן בין במעות של שולחני בין בפירות של חנוני. דאי אשמעין פלוגתיהו בחנוני, הוה אמינא בפירות אמרו רבנן דכי אמר לו נתתים לך והולכתן לתוך ביתך ישבע החנוני ויטול, לפי שהחנוני עשוי ליתן פירות קודם שיקח הדינר, אבל בשולחני שאינו עשוי ליתן האיסורין קודם שיקח הדינר, אימא מודו ליה לר' יהודה דלעולם בעל הבית נשבע ונוטל. ואי איתמר בהא, כהא קאמר ר' יהודה דלעולם בעל הבית נשבע ונוטל, מפני שאין השולחני עשוי ליתן האיסורין עד שיקח הדינר, אבל בחנוני שהוא עשוי ליתן הפירות קודם שיקח המעות אימא מודה להו לרבנן, צריכא. ואין הלכה כר' יהודה:

משניות מבוארות – קהתי

אם הפירות הם ברשות אחד מהם, הרי המוציא מחברו עליו הראיה, ובכגון זה נשבע המוחזק שבועת היסט ונפטר, היינו שאם הלוקח הוא מוחזק בפירות, הרי הוא נשבע שבועת היסט ונוטל הפירות; ואם החנווני הוא מוחזק, שעדיין הפירות ברשותו, הרי החנווני נשבע שבועת היסט, ואינו נותן לו את הפירות עד שישלם לו את הדינר. **נָתַן לוֹ** – הלוקח לחנוני – **אֶת הַדִּינֵךְ**, אָמַר לוֹ – לחנוני: **תֵּן לִי אֶת הַפְּרוֹת** – המונחים ברשות הרבים, שקניתי אותם בדינר זה, אָמַר לוֹ – לחנוני: **נָתַתִּים לָךְ, וְהוֹלַכְתָּן לְתוֹךְ בֵּיתְךָ** – הפירות שקנית בדינרך כבר נתתים לך והולכתם לביתך, אבל הפירות הללו המונחים ברשות הרבים לא מכרתים לך. ויש מוסיפים לבאר ענין זה כדלקמן: החנווני טוען, שבא אלו בעל הבית ואין בידו דינר, ואמר לו: תן לי בדינר פירות ועוד מעט אביא לך את הדינר, ונתן לו את הפירות והולכים לתוך ביתו, ואחר כך חזר אליו ופרע לו את הדינר. ובעל הבית טוען: לא, כי, אלא קודם שנתתי הדינר לא לקחת פירות מעולם, ולא נתתי לך את הדינר אלא בשביל אלו הפירות שהם ברשות הרבים (רה"ר), **יִשְׁבַּע הַחֲנוּנִי** – שכבר נתן ללוקח את הפירות, ונוטל את הפירות המונחים ברשות הרבים, שהואיל ואינו מודה שמכרם ללוקח, עדיין ברשותו הם עומדים, אלא מפני שמונחים ברשות הרבים ואינו מוחזק ממש, לכן צריך הוא להישבע עליהם שבועת חכמים (שבועת המשנה). כדין הנשבעים ונוטלים. **רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: כָּל שֶׁהַפְּרוֹת בִּידוֹ, יָדוּ עַל הָעֲלוּיָנָה** – רבי יהודה חולק על הסיפא וסובר, שלא החנווני אלא הלוקח נשבע ונוטל, שהואיל והפירות אינם ברשותו של חנווני אלא ברשות הרבים, הרי הם כאילו ברשות בעל הבית, ולכן ידו של בעל הבית על העליונה (ומביט). ויש מפרשים, שרבי יהודה חולק על הרישא וסובר, שאין בעל הבית צריך שבועה כלל; שהואיל וקביל את הפירות מהחנוני, ידו על העליונה (וש"י). **אָמַר לְשִׁלְחָנִי** – המחליף והפורט מטבעות: **תֵּן לִי בְּדִינֵךְ מַעוֹת** – מטבעות קטנים, וְנָתַן לוֹ – השולחני את המעות, אָמַר לוֹ – השולחני: **תֵּן לִי אֶת הַדִּינֵךְ** – תמורת המעות שקיבלת; אָמַר לוֹ – בעל הבית: **נָתַתְוּ לָךְ, וְנָתַתּוּ בְּאֵנְפְּלֵי** – באונקן; ואף כאן מדובר, שהמעות מונחות ברשות הרבים, ואף אחד אינו מוחזק בהן, והואיל ומודה השולחני שמכר את המעות לבעל הבית, אלא שתובע ממנו את הדינר, לפיכך **יִשְׁבַּע בְּעַל הַבַּיִת** – שנתן לו את הדינר

ישראל, שם מבואר, שסומכים על מה שרשום בפנקסו אף על פי שאינו טוען ברי. ויש אומרים, שאף על פי שרשום בפנקסו צריך שיטען (ברי), ויש רגלים לדבר שכן בעל הבית מודה, שאמר לו לתת, **וְהֵן אוֹמְרִים** – אבל הפועלים אומרים: **לֹא נֹטְלָנוּ** – כלום מהחנוני, **הוּא** – החנווני – **נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל** – מבעל הבית, מה שטוען שנתן לפי פקודתו, שכן החנווני אומר לו: אין הפועלים נאמנים עלי בשבועתם; עלִיךְ הם נאמנים, שהרי לא אמרת לי שאתן להם בפני עדים. **וְהֵן** – הפועלים – **נִשְׁבַּעִין וְנוֹטְלִין** – שכרם מבעל הבית, שכן אומרים לו: החנווני אינו נאמן עלינו בשבועתו. בגמרא מבואר, שנשבעים הם, החנווני והפועלים, זה בפני זה, כדי שייכלמו זה מזה. נמצא, שאם שניהם נשבעים, בעל הבית משלם פעמיים. **אָמַר בֶּן גַּנֵּם: בִּיצֵד** – נשבעים שניהם? **אֵלֹו (בְּאֵין לִידֵי שְׁבוּעַת שְׁוֹא) וְאֵלֹו בְּאֵין לִידֵי שְׁבוּעַת שְׁוֹא!** – נוסח אחר: אלו ואלו באין לדידי שבועת שווא – כלומר שאחד מהם הרי ודאי נשבע לשקר, ונמצא שם שמים מתחלל, אֵלֹא הוּא נֹטְלֵי שְׁוֹא בְּשְׁבוּעָה, וְהֵן נֹטְלִין שְׁוֹא בְּשְׁבוּעָה – גם החנוני וגם הפועלים נוטלים מבעל הבית שלא בשבועה. ויש גורסים: אלא הוא (החנוני) נוטל בשבועה (וצ"י שאין חיובו ברור). והן נוטלין שלא בשבועה (כדין "מנה הלויתני ואינו יודע אם פרעתיך" – ה"רן). והלכה כתנא קמא.

~ שבת קודש ~

באור משנה ו

המשך למשנה הקודמת מסיפה משנתנו לדון בטענות שבין חנוני ללוקח (המכונה בלשון המשנה "בעל הבית"). וכן בטענות דומות שבין שולחני לבעל הבית, שאף בהן נהוגת שבועת המשנה, שנשבעים ונוטלים. **אָמַר לְחֲנוּנִי: תֵּן לִי בְּדִינֵךְ פְּרוֹת** – ומדובר כאן בקונה במזומנים ולא בהקפה, וְנָתַן לוֹ – החנוני את הפירות; **אָמַר לוֹ** – החנוני: **תֵּן לִי אֶת הַדִּינֵךְ** – דמי הפירות שקיבלת. **אָמַר לוֹ** – הלוקח לחנוני: **נָתַתְוּ לָךְ, וְנָתַתּוּ בְּאֵנְפְּלֵי** – כבר שלמתי לך את הדינר, ושמתו באונקן, **יִשְׁבַּע בְּעַל הַבַּיִת** – הלוקח, שנתן לו את הדינר, ויטול את הפירות. בגמרא מבואר, שהפירות צבורים ומונחים ברשות הרבים ואין אחד מהם מוחזק בפירות, והואיל ומודה החנוני שמכרם ללוקח, אלא שתובע ממנו דמיהם, לפיכך הלוקח נשבע ונוטל. ברם,

לו: תן לי את המעות; אמר לו: נתתים לך, והשלכתם לתוך פיסך – ישבע השלחני. רבי יהודה אומר: אין דרך שלחני לתן אפר עד שיטל דינרו.
 ז בשם שאמר: הפוגמת כתבתה לא תפרע אלא בשבועה; ועד אחד מעידה שהיא פרועה, לא תפרע אלא בשבועה; מונכסים משעבדים ומונכסי יתומים כר. ונפרעת שלא בפניו. כולו אכשם קיימי, כשם שאין אחד מאלו נפרע אלא בשבועה, כך היתומים אינם נפרעים אלא בשבועה. יתומים הנפרעים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה. ומיירי מתניתין כגון שאלו היתומים שבאים להפרע מהן אומרים אין אנו יודעים אם פרע אבינו זה החוב אם לאו, אבל אם מענו אמר לנו אבינו שלא לזה מעות הללו ולא נתחייב בחוב זה מעולם, הרי היתומים שמוציאים שטר חוב על היתומים הללו נפרעים מהם שלא בשבועה, שכל האומר לא ליתיה כאומר לא פרעתי דמי, והם אינם יכולים להכחיש העדים שמעידים שאביהם לזה המעות הללו. ולא שנו דבשבועה מיהת שקלי יתומים מן היתומים, אלא שמת מלוה בחיי לזה, אבל מת לזה בחיי מלוה, כבר נתחייב מלוה שבועה לבני לזה שלא נתקבל כלום, שהנפרע מן היתומים אפילו בשטר צריך שבועה, ואין אדם מוריש ממון שהוא חייב עליו שבועה לבניו, לפי שאין הבנים יכולים לישבע שבועה שנתחייב אביהם. ואע"פ שכן הדין, אם דין אחד דן שישבעו היתומים שבועה שלא פקדנו אבא ופרענו מממון היתומים האחרים בשבועה זו, מה שעשו עשוי: שלא פקדנו אבא. בשעת מיתה: ושלא אמר לנו קודם לכן, ששטר זה פרוע: הרי זה נשבע. שלא מצא בין שטרותיו של אביו ששטר זה פרוע. וכן הלכה: רבן שמעון בן גמליאל אומר. והלכה כרשב"ג:

פירוש ברטנורא

ז הפוגמת כתובתה. שמוציאה שטר כתובתה ומודה שנתקבלה מקצתה: לא תפרע אלא בשבועה. אם טוען הבעל נתקבלה כולה: עד אחד אומר וכו'. ומונכסים משועבדים ומונכסי יתומים כר. ונפרעת שלא בפניו. כולו אכשם קיימי, כשם שאין אחד מאלו נפרע אלא בשבועה, כך היתומים אינם נפרעים אלא בשבועה. יתומים הנפרעים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה. ומיירי מתניתין כגון שאלו היתומים שבאים להפרע מהן אומרים אין אנו יודעים אם פרע אבינו זה החוב אם לאו, אבל אם מענו אמר לנו אבינו שלא לזה מעות הללו ולא נתחייב בחוב זה מעולם, הרי היתומים שמוציאים שטר חוב על היתומים הללו נפרעים מהם שלא בשבועה, שכל האומר לא ליתיה כאומר לא פרעתי דמי, והם אינם יכולים להכחיש העדים שמעידים שאביהם לזה המעות הללו. ולא שנו דבשבועה מיהת שקלי יתומים מן היתומים, אלא שמת מלוה בחיי לזה, אבל מת לזה בחיי מלוה, כבר נתחייב מלוה שבועה לבני לזה שלא נתקבל כלום, שהנפרע מן היתומים אפילו בשטר צריך שבועה, ואין אדם מוריש ממון שהוא חייב עליו שבועה לבניו, לפי שאין הבנים יכולים לישבע שבועה שנתחייב אביהם. ואע"פ שכן הדין, אם דין אחד דן שישבעו היתומים שבועה שלא פקדנו אבא ופרענו מממון היתומים האחרים בשבועה זו, מה שעשו עשוי: שלא פקדנו אבא. בשעת מיתה: ושלא אמר לנו קודם לכן, ששטר זה פרוע: הרי זה נשבע. שלא מצא בין שטרותיו של אביו ששטר זה פרוע. וכן הלכה: רבן שמעון בן גמליאל אומר. והלכה כרשב"ג:

משניות מבוארות – קהתי

בשבועה – כמבואר שם; **והנפרעת שלא בפניו** – גרושה שהלך בעלה לדרך רחוקה, והיא באה לבית דין שיגבו לה כתובתה, לא תפרע אלא בשבועה – כמבואר שם; והרי כל אלו נשבעות ונוטלות, וכן היתומים – כלומר: כשם שכל אחת מאלו אינה נפרעת אלא בשבועה, כך היתומים לא יפרעו אלא בשבועה – בגמרא מבואר, שמדובר ביתומים שבאים להיפרע מן היתומים, וכגון שהיתומים הנתבעים לפרוע חוב אביהם אומרים: אין אנו יודעים אם פרע אבינו את החוב הזה. אבל אם טענו, שאמר להם אביהם, שלא לזה מעות הללו, הרי היתומים המוציאים שטר חוב עליהם נפרעים מהם שלא בשבועה, שכל האומר: "לא ליתיה", הריהו כאומר: "לא פרעתי", והם אינם יכולים להכחיש העדים שמעידים שאביהם לזה את המעות הללו. וכיצד היתומים נשבעים? **שבועה שלא פקדנו אבא** – שלא ציונו אבינו בשעת מיתתו, ולא אמר לנו אבא – לפני כן, בחייו, ושלא מציינו בין שטרותיו של אבא – שובר או פתק, ששטר זה פרוע – בגמרא אמרו: "לא שנו (שיתומים נפרעים מן היתומים בשבועה). אלא שמת מלוה בחיי לוהו. אבל מת לוהו בחיי מלוה, כבר נתחייב מלוה לבני לוהו (היתומים) שבועה (שלא קיבל כלום, שהנפרע מן היתומים אפילו בשטר צריך שבועה – רש"י). ואין אדם מוריש שבועה לבניו (אין) אדם מוריש ממון. שהוא מחוייב עליו שבועה. לבניו. לפי שאין הבנים יכולים להישבע שבועה זו שנתחייב אביהם. – רש"י). **רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אפלו נולד הבן לאחר מיתת האב** – ואינו יכול להישבע שלא אמר לו אבא ששטר זה פרוע, הרי זה נשבע – שלא מצא בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע, ונוטל – תשלום השטר מהיתומים. **אמר רבן שמעון בן גמליאל: אם יש עדים, שאמר האב בשעת מיתתו: שטר זה אינו פרוע, הוא נוטל שלא בשבועה** – בנו היתום גובה את השטר הזה בלא שבועה. ברם, תנא קמא סיבר, שאף בכגון זה אינו נוטל אלא בשבועה, שכן חוששים אנו, שמא לא אמר אביו את דבריו אלא כדי להשמיע באוני האנשים שמשאיר לבנו ירושה גדולה, ועל ידי כך יגדל כבודו וערכו בעיניהם (תוספות). והלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

ויטול את המעות. אבל אם נתן לו את הדינר – לשולחני, ובא ליטול את המעות המונחות ברשות הרבים, אמר לו – לשולחני: תן לי את המעות – שקניתי ממך בדינרי; אמר לו – השולחני: נתתים לך, והשלכתם לתוך פיסך – ואלו המונחות ברשות הרבים לא מכרתים לך, ישבע השלחני – כמבואר בענין הפירות. **רבי יהודה אומר: אין דרך שלחני לתן אפר עד שיטל דינרו** – כלומר אין דרכו של שולחני לתת מטבעות קטנים ולהניחם ברשות הרבים עד שיקבל תחילה את דינרו, ולכן יישבע בעל הבית שנתן לו את הדינר ויטול המעות המונחות ברשות הרבים (לפי הרמב"ם). ולפי פירוש רש"י, אף כאן חולק רבי יהודה על הרישא וסובר, שהואיל והשולחני מודה שמכר לו את המעות, מסתמא קיבל כבר את הדינר, ולכן אין בעל הבית צריך להישבע כלל. משנתנו באה להשמיע. שנחלקו תנא קמא ורבי יהודה בין בפירות של חנווני ובין במעות של שולחני, שכן בפירות של חנווני באה המטנה להשמיענו דעתו של רבי יהודה, שאף על פי שרובו לתת הפירות קודם שיקבל דמיהם, מכל מקום סובר רבי יהודה שידו של בעל הבית על העליונה. ובמעות של שולחני באה המטנה להשמיענו דעתו של תנא קמא, שאף על פי שאין דרך שולחני לתת המעות קודם שיקבל דינרו, מכל מקום סובר תנא קמא, ששולחני נשבע. והלכה כתנא קמא.

באור משנה ז

משנה זו מוסיפה ללמד בענין הנשבעים ונוטלים.

בשם שאמר – במסכת כתובות פרק ט משנה ז: **הפוגמת כתבתה** – אשה שבאה לגבות כתובתה והיא מודה שקיבלה כבר מקצתה, אבל בעלה טוען שפרע לה את כל הכתובה, לא תפרע – את יתרת הכתובה שהיא תובעת אלא בשבועה – כמבואר הטעם במשנה בכתובות (ע"ו סט); **ועד אחד מעידה שהיא פרועה** – וכן אם עד אחד מעיד שכבר נפרעה לה הכתובה, לא תפרע אלא בשבועה – כמבואר שם; **מונכסים משעבדים** – האשה שבאה לגבות כתובתה מהנכסים ששכר בעלה לאחרים, ומונכסי יתומים – או אלמנה שבאה לגבות כתובתה מהנכסים שהניח בעלה ליתומים, לא תפרע אלא

עין יעקב - מסכת ברכות

ביאור עם "שפה ברורה - עז והדר"

רש"י

מברכך. והמברך ברכת המזון מברך לבעה"ב: רחמים. שיבואו שהם ביד הקב"ה: פלגי מים. כמו שהמי' מתחלקין לפני נהרות לכאן ולכאן כן לב המלכים ביד הקב"ה להטותן לכאן ולכאן:

דף נה עמוד א. שמועה נוספת בשם רב יהודה: וְאָמַר רַב יְהוּדָה, שְׁלֹשָׁה דְבָרִים מְקַצְרִים יְמֵי וּשְׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם, מִי שְׁנוֹתָיו לֹא סִפְּרָה תּוֹרָה לְקִרְוֹת בּוֹ וְאֵינּוֹ קוֹרָא, כלומר שקוראים אותו לעלות לקריאת התורה, ואינו עולה, ומי שנותנים לו כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לְבָרְךָ עֲלֵיו בְּרַכַּת הַמְּזוּן וְאֵינּוֹ מְבָרְךָ, וְהַמְּנַהֵיג עֲצָמוֹ בְּרַפְנּוֹת וּשְׂרָרָה.

הגמרא מבארת מנין ששלשה דברים אלו מקצרים ימיו ושנותיו של אדם. אומרת הגמרא: המקור שמי שנותנים לו סִפְּרָה תּוֹרָה לְקִרְוֹת וְאֵינּוֹ קוֹרָא מקצרים ימיו, הוא מְדַבְּרֵיב (דברים ל כ) בתלמוד תורה, 'כִּי הוּא תַּיִיב וְאֵרְךָ יְמֵיךָ'.

והמקור שמי שנותנים לו כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לְבָרְךָ וְאֵינּוֹ מְבָרְךָ מקצרים ימיו, הוא מְדַבְּרֵיב (בראשית יב ג) שהקדוש ברוך הוא אמר לאברהם וְאֶבְרָכָה מְבָרְכֶיךָ, הרי שהקדוש ברוך הוא מברך את מי שמברך את אברהם או את זרעו, וכיון שאורח שמברך ברכת המזון על הכוס צריך לברך את בעל הבית, אם אינו רוצה לברך ברכת המזון על הכוס, אינו מתברך.

והמקור שְׁהַמְּנַהֵיג עֲצָמוֹ בְּרַפְנּוֹת מקצרים ימיו, הוא ממה דְאָמַר רַבִּי חֲמָא פֶּר חֲנִינְיָא, מִפְּנֵי מָה מַת יוֹסֵף קוֹדֵם לְאַחֵיו, מִפְּנֵי שֶׁהִנְהִיג עֲצָמוֹ בְּרַפְנּוֹת, ומכאן שמי שמנהיג עצמו ברבנות מקצרים ימיו.

שמועה נוספת בשם רב יהודה: וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, שְׁלֹשָׁה צְרִיכִים לְבַקֵּשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים כְּדֵי שִׁיבּוּאוּ, מֶלֶךְ טוֹב, שְׁנֵה טוֹבָה, וְחֵלוֹם טוֹב, לפי שכל אלו הם ביד הקדוש ברוך הוא, ואין להם רשות לבא אלא ברשותו. הגמרא מבארת מנין שצריך לבקש רחמים על שלשה אלו. אומרת הגמרא: מֶלֶךְ טוֹב, דְּבָתִּיב (משלי כא א) 'פְּלִגֵּי מַיִם לֵב מֶלֶךְ בֵּינֵי ה', עַל כֹּל אֲשֶׁר יִחַפֵּץ יִטְנוּ, הרי שלב מלך נמשל לפלגי מים, שכשם שהם ביד האדם להטותם למקום שירצה, כך לב מלך הוא ביד הקדוש ברוך הוא להטותו אל כל אשר יחפוץ, ולכן צריך לבקש על כך רחמים. שְׁנֵה טוֹבָה, דְּבָתִּיב (דברים יא יב) על ארץ ישראל, 'אַרְץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ דִּרְשׁ אֶתָּה, תִּמְיֹד עֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּהַ מְרֵאשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה', ומכאן שיש לבקש רחמים, שתהיה שנה טובה.

חֵלוֹם טוֹב, דְּבָתִּיב (ישעיה לח טז), כאשר חזקיהו נרפא מחוליו, התפלל להקדוש ברוך הוא ואמר, 'וְתַחֲלִימֵנִי (ותחייני) [וְתַחֲוִינִי]', ותיבת 'ותחלימני' מתפרשת מלשון חלום, והיינו שהקדוש ברוך הוא יביא עליו חלום טוב, ומכאן שחלום הוא דבר המסור ביד הקדוש ברוך הוא, ויש לבקש עליו רחמים.

שמועה נוספת: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁלֹשָׁה דְבָרִים מְכַרְוִי עֲלֵיהֶם תְּקַדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֲצָמוֹ שִׁיבּוּאוּ, וְאֵלּוּ הֵן, רָעֵב, וְשׁוֹבֵעַ, וּפְרָנָם [ממונה על הציבור] טוֹב.

הגמרא מבארת מנין שהקדוש ברוך הוא מכריז על שלשה אלו בעצמו: רָעֵב, דְּבָתִּיב (מלכים ב' ח א) 'וְאֵלִישֶׁעַ דְּבָר אֶל הָאִשָּׁה אֲשֶׁר הִחִיָּה אֶת בְּנֵהָ לְאֹמֶר, קוּמִי וּלְכִי אֶת וּבֵיתְךָ וְגוּרֵיךָ בְּאֶשֶׁר תִּגּוּרֵי, כִּי קָרָא ה' לְרָעֵב וּגו' וְגַם בָּא אֶל הָאָרֶץ שְׁבַע שָׁנִים, הרי שהקדוש ברוך הוא מכריז בעצמו על הרעב.

שׁוֹבֵעַ, דְּבָתִּיב (יחזקאל לו כט) בנבואת יחזקאל על העתיד לבא, 'וְקָרָאתִי אֶל תְּדֵנָן וְתַרְבִּיתִי אֶתוֹ וְלֹא אֶתָּן עֲלֵיכֶם רָעֵב', הרי שהקדוש ברוך הוא מכריז בעצמו על השובע.

פְּרָנָם טוֹב, דְּבָתִּיב (שמות לא א"ב) בציווי הקדוש ברוך הוא שבצלאל יהיה ממונה על מלאכת המשכן, (ויאמר) 'וְיִדְבֹר' ה' אֶל מֹשֶׁה לְאֹמֶר, רְאֵה קָרָאתִי בְשֵׁם בְּצַלְאֵל וּגו', ומלשון הפסוק 'קראתי' מבואר שהקדוש ברוך הוא הכריז עליו בעצמו.

משנה

49 משנתנו עוסקת בפירוט החייבים מיתה בשריפה: וְאֵלוּ הֵן הַנִּשְׁפָּרִין
50 - המתחייבים מיתה בשריפה, הַכָּא עַל אִשָּׁה וּבִתָּהּ, וְבַת כְּהֵן
51 נשואה שְׂנוּתָהּ.
52 ומוסיפה המשנה: יֵשׁ בְּכֹלֵל חַיִּיב שְׂרִיפָה שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹרָה לְמִי שָׂבָא
53 עַל אִשָּׁה וּבִתָּהּ, אִף אַתְּ חַיִּיבוֹ שֶׁל הַבָּא עַל אַחַת מִנְשִׂים אֵלוּ, בְּתוֹ
54 וְבַת כְּהֵן וּבִת כְּהֵן שְׂנוּלוֹדוֹ מֵאֲנוּסוֹתוֹ, וְכֵן בְּת אִשָּׁתוֹ מֵאִישׁ אַחֵר, וְבַת
55 בְּתָהּ וְבַת כְּהֵן שֶׁל אִשְׁתּוֹ, וְכֵן חֲמוּתוֹ וְאִם חֲמוּתוֹ וְאִם חֲמוּתוֹ, שְׂנוּבוֹ
56 נִלְמַד בְּגִזְרֵה שׁוֹה מֵאִשָּׁה וּבִתָּהּ.

נמרא

57 הגמרא מבררת מי הן 'אשה ובתה' שבתחילת המשנה. מדייקת
58 הגמרא: הַכָּא עַל אִשָּׁה שְׂנַשְׂא בְּתָהּ לֹא קָתְנָי - דִּין שְׂרִיפָה לֹא נִכְתֵּב
59 בַּמִּשְׁנָה בְּלִשׁוֹן 'הָבָא עַל אִשָּׁה שֶׁנֶּשְׂא בְּתָהּ', דְּהֵינּוּ חֲמוּתוֹ,
60 שֶׁשְׂמַעוֹת לִשׁוֹן זֶה הֵיא שִׁישׁ בְּהָ חַיִּיב שְׂרִיפָה מֵחַמַּת שְׂכַבֵּר נִשְׂא
61 אֶת בְּתָהּ, אֶלְאָ בְּלִשׁוֹן, 'הַכָּא עַל אִשָּׁה וּבִתָּהּ', מְכַלֵּל - מִשְׁמַע זֹה
62 שֶׁנֶּאֱמַר לִשׁוֹן בִּיאָה עַל שְׂתִינָן, דְּתַרְוִיחוּ לְאִשְׁרוּתָא - שֶׁבָּבַל אַחַת
63 מִשְׁתֵּי הַנְּשִׂים שֶׁהוֹצִיחוּ יֵשׁ אִיסוּר לַעֲצַמָהּ, וְאִם כֵּן, אִין הַמִּשְׁנָה
64 עוֹסֶקֶת בְּאִשְׁתּוֹ וּחְמוּתוֹ, מִשּׁוּם שְׂבִאוֹפִין

65 זֶה אִין אִיסוּר אֲלֵא חֲמוּתוֹ. מִבְּרַת הַגְּמָרָא: וְאַפִּינָן נִיְגוּהוּ - מִי הֵן
66 שְׁתֵּי הַנְּשִׂים, עַל כְּרַחֲךָ שְׁחָן חֲמוּתוֹ וְאִם חֲמוּתוֹ, שְׂכַל אַחַת מִקְּ
67 לְבַדָּה אֶסְוֵרָה עֲלוּיָהּ, וְאִם בָּא עַל אַחַת מִזְּחָן חַיִּיב. וּמִמְשִׁיבָה הַגְּמָרָא
68 לְדִיִּיק: וְקָתְנָי עַל שְׁתֵּי נְשִׂים אֵלוּ, יֵשׁ בְּכֹלֵל אִשָּׁה וּבִתָּהּ, שְׁחָן הַכֹּלֵל
69 שְׁדִיבְרָה בּוֹ הַתּוֹרָה, וּמִחָן נִלְמַד חַיִּיב שְׂרִיפָה בְּשָׂרָה הַנְּשִׂים, מְכַלֵּל,
70 דְּתַרְוִיחוּ קָתְנָי בְּהִרְיָא - שְׂשְׂתִינָן הוֹצִיחוּ בְּתוֹרָה לְחַיִּיב שְׂרִיפָה,
71 וְהָיָה - וְשָׂרָה הַנְּשִׂים, לֹא נִאֲמַר חַיִּיבִין בַּמְּפוֹרָשׁ, אֲלֵא מִדְּרָשָׁא אֲתָרָא
72 - נִלְמַד בְּגִזְרֵה שׁוֹה מִשְׂתִּינָן.

73 שוואלת הגמרא: הַנִּיְגוּהוּ לְאִפִּינָי, דְּאִמְרָה לְקָמֵן (עו) בַּמַּחְלוקָת רַבִּי
74 יִשְׁמַעְעָל וְרַבִּי עַקִּיבָא בְּבִיאַר הַפְּסוּק (ויקרא כ ד), 'וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח
75 אֶת אִשָּׁה וְאֶת אִמָּהּ וְגו' בְּאִשׁ יִשְׁרָפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהָן, שְׂלֵא נִחְלְקוּ
76 בְּהַלְכָה, אֲלֵא מִשְׁמַעוֹת דְּרִישֵׁין אִיבָא בִּינֵיהוּ - מַחְלוקָתָהּ הֵיא
77 בַּמִּשְׁמַעוֹת הַמִּילָה 'אֶתְהָן, שְׂרַבִּי יִשְׁמַעְעָל סוֹבֵר שְׂמַשְׁמַעוֹת
78 'אֶתְהָן' הֵיא אַחַת בְּלִשׁוֹן יוֹנוֹי, וְכוּוּנַת הַפְּסוּק הֵיא, שָׂאִם בָּא עַל
79 אִשָּׁה וְאִמָּהּ, יֵשׁ חַיִּיב שְׂרִיפָה לּוֹ וְלֹאֲחַת מִקְּ, וְהֵינּוּ חֲמוּתוֹ, וְלֹא
80 הוֹצִיחַ דִּין אִם חֲמוּתוֹ כֹּלֵל אֲלֵא נִלְמַד מִדְּרָשָׁה, וְרַבִּי עַקִּיבָא סוֹבֵר
81 שְׂמַשְׁמַעוֹת 'אֶתְהָן' הֵיא כְּפִשּׁוֹטוֹ לְחַיִּיב אֶת שְׂתִינָן, וְכִיּוֹן שְׂבִאוֹשְׁתוֹ
82 לֹא שִׁיךְ חַיִּיב שְׂרִיפָה, עַל כְּרַחֲךָ שְׂהַפְּסוֹק עוֹסֵק בְּבָא עַל שְׁתֵּי נְשִׂים
83 מִלְּבַד אִשְׁתּוֹ, דְּהֵינּוּ חֲמוּתוֹ וְאִם חֲמוּתוֹ, וּבְשְׂתִינָן הַתְּפָרֵשׁ חַיִּיב
84 שְׂרִיפָה. שְׂלִישִׁטוֹ נִיתֵן לְבִיאָה, מְתַנְּתִין מְנֵי - כַּדְעַת מִי נְשִׂית
85 מִשְׁנַתִּינוּ שֶׁנֶּאֱמַר בְּהָ שְׂחֲמוּתוֹ וְאִם חֲמוּתוֹ הֵם הַכֹּלֵל הַמְּלַמֵּד עַל
86 כֹּל חַיִּיבֵי שְׂרִיפָה מִשּׁוּם שְׂחִיבוֹן הוֹצִיחַ בַּמְּפוֹרָשׁ, עַל כְּרַחֲךָ כַּדְעַת
87 רַבִּי עַקִּיבָא הֵיא, שְׂלִישִׁטוֹ גַּם חַיִּיב שְׂרִיפָה בְּאִם חֲמוּתוֹ הוֹצִיחַ
88 בַּמְּפוֹרָשׁ בְּפִסְקוֹ. אֶלְאָ לְרַבָּא, דְּאִמְרָה שְׂדִין חֲמוּתוֹ לְאַחַר מִיתָה שֶׁל
89 אִשְׁתּוֹ אִיבָא בִּינֵיהוּ, שְׂרַבִּי יִשְׁמַעְעָל סוֹבֵר שְׂמַשְׁמַעוֹת הַמִּילָה
90 'אֶתְהָן' הֵיא 'אַחַת מִקְּ, וְדוֹרְשִׁים שִׁישׁ חַיִּיב שְׂרִיפָה כְּשָׂבָא עַל
91 חֲמוּתוֹ אִף אִם אִין קִיַּמַת אֲלֵא אַחַת מִקְּ מֵאִשְׁתּוֹ וּחֲמוּתוֹ, וְרַבִּי
92 עַקִּיבָא סוֹבֵר שְׂמַשְׁמַעוֹת 'אֶתְהָן' הֵיא 'שְׂתִינָן', כְּלוֹמַר, שְׂאִין חַיִּיב
93 שְׂרִיפָה בְּבִיאָה עַל חֲמוּתוֹ אֲלֵא אִם שְׂתִינָן קִיַּמַתוֹ. נִמְצָא, שְׂלְדִבְרֵי
94 שְׂנִיֵּהֶם דִּין אִם חֲמוּתוֹ לֹא נִכְלֵל בְּלִשׁוֹן הַפְּסוּק וְאִין אִיסוּרָה מְפוֹרָשׁ
95 בְּתוֹרָה, וְאִם כֵּן קְשָׁה, מְתַנְּתִין מְנֵי - כַּדְעַת מִי נְשִׂית מִשְׁנַתִּינוּ
96 שֶׁנֶּאֱמַר בְּהָ שָׂאֵף חַיִּיב שְׂרִיפָה שֶׁל הָבָא עַל אִם חֲמוּתוֹ הוֹצִיחַ
97 בַּמְּפוֹרָשׁ בְּתוֹרָה.

98 משיבה הגמרא: אִמְרָה יִישִׁיב לְךָ רַבָּא, תְּנֵי, הַכָּא עַל אִשָּׁה שְׂנַשְׂא

99 וְאִם אִיבָא - וְאֵילוּ הֵיא נִכּוֹן הַדְּבַר שְׂבִין נִחַ מְצוּוּהָ עַל קִידוּשׁ הַשֶּׁם,
100 וְהַשְׂתַּחֲוִיָּה הֵיתָה אֶסְוֵרָה עַל נַעֲמִן, לֹא לִיבָא לֵיה - לֹא הֵיא עַל
101 אֲלִישַׁע לְבַרְכּוֹ לְךָ לְשַׁלּוּם, וּמוּכַח שְׂבִין נִחַ אִינוּ מְצוּוּהָ.
102 דוּחָה הַגְּמָרָא: הֵיא בְּצַנְעָה הֵיא בְּפָרְהָסִיא - גַּם עַל הַצַּד שְׂגוּי מְצוּוּהָ
103 עַל קִידוּשׁ הַשֶּׁם, אִין זֶה אֲלֵא בְּפָרְהָסִיא, אֲבַל בְּצַנְעָה וְדֵאִי שְׂאִינוּ
104 מְצוּוּהָ, וְאַצֵּל נַעֲמִן הֵיתָה הַשְׂתַּחֲוִיָּה בְּצַנְעָה שְׂהָרִי בּוֹדֵאִי לֹא הֵיא
105 עֲשֵׂרָה יִשְׂרָאֵלִים בְּבֵית הָעֵבֹדָה זֹרָה שְׂלָהֶם, וְלִכֵּן אִמְרָ לּוֹ אֲלִישַׁע
106 'לְךָ לְשַׁלּוּם'.

107 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֵׂה שְׂמַמְנֵי יֵשׁ לְלַמּוּד עַד כְּמַה עֲשׂוּ חֲכָמִים
108 הַרְחַקָה לְגִילּוּי עֵרִיוֹת: אִמְרָ רַבִּי יְהוּדָה אִמְרָ רַבִּי, מַעֲשֵׂה בְּאֶרְם אַחַד
109 שְׂנַתָּן עֵינָיו בְּאִשָּׁה אַחַת לְבוּעֵלָהּ, וּמְרַב אַהֲבָה תְּעַלָּה לְבוֹ מִינָא -
110 חֵלְהָ בְּלִבּוֹ, וְכֵאֵלּוּ וְשָׂאֵלּוּ לְרוּפָאִים מִדֵּי רְפוּאָתוֹ, וְאִמְרוּ אִין לּוֹ תִּקְנָה
111 לְהַתְּרַפָּא עַד שְׂתַּכְּעֵל לּוֹ, וְשָׂאֵלּוּ אֶת הַחֲכָמִים הָאִם הַדְּבַר מוֹתֵר,
112 וְאִמְרוּ חֲכָמִים, יָמוּת מַחֲלוּ לּוֹ וְאַל תְּכַעֵל לוֹ, כְּלוֹמַר שֶׁהַדְּבַר אֶסְוֵר.
113 וְשָׂאֵלּוּ שׁוֹב אֶת הַרוּפָאִים, וְאִמְרוּ שְׂגַם אִם תְּכַעֵד לְפָנָיו עֲרִיבָה
114 יִחִיָּה, וְחִזְרוּ וְשָׂאֵלּוּ אֶת הַחֲכָמִים, וְהִשִּׁיבוּ יָמוּת וְאַל תְּכַעֵד לְפָנָיו
115 עֲרִיבָה. חִזְרוּ הַרוּפָאִים וְאִמְרוּ, תְּסַפֵּר עִמּוֹ מֵאֲחֻזֵּי הַגָּדֵר - גַּם אִם
116 תְּדַבֵּר אִיתּוֹ בְּמִקּוֹם צְנוּעָה יִחִיָּה, וְאִמְרוּ חֲכָמִים, יָמוּת וְאַל תְּסַפֵּר עִמּוֹ
117 מֵאֲחֻזֵּי הַגָּדֵר.

118 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַחְלוקָת בְּאִיזוֹ אִשָּׁה הֵיא הַמַּעֲשֵׂה: פְּלִיגֵי קָה -
119 נַחְלַקוּ בַּמַּעֲשֵׂה זֶה רַבִּי עַקִּיבָא בְּרַי אִידֵי וְרַבִּי שְׂמוּאֵל בְּרַי נְחֲמָנִי, חַד
120 אִמְרָ אִשָּׁת אִישׁ הֵיתָה, וְחַד אִמְרָ פְּנוּיָה הֵיתָה וְלֹא יְדוּעָה לְגַמְרָא מִי
121 מֵהֶם אִמְרָ כֹּל דְּבַר. שׁוֹאֵלַת הַגְּמָרָא: בְּשָׂלְמָא לְמַן דְּאִמְרָ אִשָּׁת
122 אִישׁ הֵיתָה שְׂפִיד - מוֹבֵן שְׂלַחַן הַקַּפִּידוֹ כֹּל כֵּךְ, אֶלְאָ לְמַן דְּאִמְרָ
123 פְּנוּיָה הֵיתָה, מֵאִי פּוּלֵי הֵיא - מַדּוּעָה הַקַּפִּידוֹ כֹּל כֵּךְ, הֵלֵא בִּיאַת
124 פְּנוּיָה אִינָה בְּכֹלֵל גִּילּוּי עֵרִיוֹת וְלֹא צְרִיךְ לְמַסּוֹר עַל כֵּךְ אֶת הַנַּפְשׁ.
125 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: רַב פָּפָא אִמְרָ, אֶסְוֵר מִשּׁוּם כְּנָס הַמִּשְׁפָּחָה שֶׁל
126 אוֹתָהּ אִשָּׁה, שְׂהִיוּ בּוֹשִׁין בְּדַבְּרָה. רַב אֶחָא בְּרִיהַ דְּרַב אִיקָא אִמְרָ,
127 אֶסְוֵר בְּרֵי שְׂלֵא יְהוּ בְּנֹת יִשְׂרָאֵל פְּרוּצוֹת בְּעֵרִיוֹת, שִׁלְמִדּוֹ מֵדִיתָר
128 אִשָּׁה זֶה לַעֲמוּד לְפָנָי אֲנָשִׁים עַל מַנְתִּי שִׁתְּנוּ בְּדוֹן עֵינֵיהֶם עַד שִׁחְלוּ,
129 וּבְסוּפוֹ שֶׁל דְּבַר יִמְסְרוּם לְהַם לְבִיאָה.

130 שׁוֹאֵלַת הַגְּמָרָא: וְלִיִּנְסָה מִיִּנְסָב - מַדּוּעָה לֹא הוֹרוּ לוֹ חֲכָמִים
131 שִׁישְׂאָנָה, וְיַבְעֵלָנָה בְּהִיתָר, וּבִכֵּךְ יִצִּילוּ אֶת נַפְשׁוֹ. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא:
132 לֹא מִיִּיתָבָה דְּעֵתֵיהּ - לֹא הֵיתָה דְּעֵתָהּ מְתִישְׂבַת בְּכֵךְ, וְהִיא מֵת
133 מַחֲלוּיָהּ, וְהֵינּוּ בְּרַבִּי יֶזְעָק - יֵשׁ לְלַמּוּד דְּבַר זֶה מִדְּבַרֵי רַבִּי יִצְחָק,
134 דְּאִמְרָ רַבִּי יֶזְעָק, מִיּוֹם שְׂחָרְבַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, נִיְסָלָה מַעַם בִּיאָה
135 מֵהַבּוּעֵלִים בְּהִיתָר, שְׂמַדְאָגוֹת הַגְּלוּת אִין כַּח בְּאִישׁ הַדִּיוֹת תֵּאֲב
136 לְאִשְׁתּוֹ, וְנִיתְּנָה רַק לְעוֹבְרֵי עֲבִירָה, שְׂהִיצַר הַרַע תּוֹקֶפֶם וּמְרַבָּה
137 תְּאוּוֹתָם, שְׂנַאֲמָר (משלי ט ז) מִיָּם גְּנוּבִים יִמְקְרוּ וְלָהֶם סְתָרִים יִנְעַם -
138 מִיָּם גְּנוּבִים מְתוֹקִים יוֹתֵר מִמֵּים רְגִילִים, וְלָהֶם שֶׁל אִיסוּר, הֵנֶאֱכַל
139 כְּסֵתֵר, יִנְעַם לְאוּכּוּלֵי יוֹתֵר מִלָּחַם שֶׁל הֵיתָר. וְכוּוּנַת הַפְּסוּק בְּמִילִים
140 'לָחַם סְתָרִים' לְבַעֵלַת אִיסוּר.

הדרן עלך בן סורר ומורה

פרק תשיעי - הנשרפין

141 פרק זה הוא מחלקו החמישי של המסכת העוסק בדיני מיתת בית
142 דין. ועוסק בדיני המיתה השנייה בחומרתה שהיא מיתה בשריפה,
143 ובדין המיתה השלישית בחומרתה שהיא מיתה בסייף. והאריך
144 הנתב בפירוט שאר דיני רוצח שדינו בסייף, ואגב זה נתגלגל
145 לשאר דינים. והחלק האחרון של הפרק, עוסק בדין חייבי מיתה
146 שאינם מסורים לבית דין.

1 **ואם איתא**. דבן נח מוזהר על קדושת השם לא נימא ליה לך שלשום דמשמע
 2 דהודה לך נהי דלהוכיחו לא היה מצווה דהוכח תוכיח את עמיתך כתיב (ויקרא
 3 ט) ולא גר תושב מיהו ארודי דלרב איסור לא לודוי: **בצנעה**. נעמן בצנעה היה
 4 ולא היו ישראל בבית רמון שהוא משתחוה לשם וגבי קדושת השם בתוך בני
 5 ישראל כתיב ואפילו נצטוו בני נח עליה לא

6 נצטוו לקדשו בתוך הגוים אלא בתוך
 7 ישראל: העלה לבו **טינא**. נימוק מרוב אהבה
 8 נטמטם לבו והעלה חולי: **משום פגם**
 9 **משפחה**. האשה שהיו בושין בדבר: שלא יהו
 10 בנות ישראל **פרוצות בעריות**. לעמוד בהם
 11 האנשים לתת בהם עניניהם וימסורום להם
 12 לביאה: ולינסבה מינסב. דאין כאן פרוצות
 13 בעריות דכולהו ליעבדן הכי ולינסבן ואין
 14 כאן עבירה אלא מצוה: לא מיתבא דעתיה.
 15 ולא ירפא בכך: מיום שחרב בית המקדש.
 16 כשל הכח מדאגות רבות ואין רוח קמה
 17 באיש להיות תאב לאשתו לפיכך ניטל טעם
 18 ביאה: וניתן לעוברי עבירה. שיצא הרע
 19 תוקפן ומרבה תאותן: דכתיב ולחם סתרים
 20 יענם. לישנא מעלא נקט כמו כי אם הלחם
 21 אשר הוא אוכל (בראשית ט:)

וְאִם אֵיתָא, לֹא לִימָא לִיה. הָא בְּצִנְעָה, הָא בְּפִרְהֶסְיָא.
אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מַעֲשֵׂה בְּאֲדָם אַחַד שְׁנָתָן
עֵינָיו בְּאִשָּׁה אַחַת וְהֶעֱלָה לְבוֹ טִינָא, וּבָאוּ וְשָׂאֵלוּ
לְרֹפְאִים, וְאָמְרוּ, אִין לוֹ תַקְנָה עַד שְׁתַּבְּעַל לוֹ. אָמְרוּ
חֻכְמָיִם, יָמוּת וְאֵל תַּבְּעַל לוֹ. תַּעֲמֹד לְפָנָיו עֲרוּמָה,
יָמוּת וְאֵל תַּעֲמֹד לְפָנָיו עֲרוּמָה. תַּסְפַּר עֲמוּ מֵאֲחוּרֵי
הַגְּדָר, יָמוּת וְאֵל תַּסְפַּר עֲמוּ מֵאֲחוּרֵי הַגְּדָר. פְּלִיגֵי בְּה,
רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי וּרְבִי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי, חַד אָמַר,
אֵשֶׁת אִישׁ הִיתָה. וְחַד אָמַר, פְּנִיָּה הִיתָה. שְׁפִיר. אֵלָא לְמָאן
דְּאָמַר פְּנִיָּה הִיתָה, מָאי בּוֹלֵי הָאִי. רַב פָּפָא אָמַר, מִשּׁוּם פְּגָם מִשְׁפָּחָה. רַב אֶהָא בְּרִיה
דְּרַב אִיקָא אָמַר, כְּדִי שְׁלָא יְהוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל פְּרוּצוֹת בְּעֵרִיּוֹת. וְלִינְסַכְהָ מִינְסַכָּ? לֹא מִיְתַבְּהָ
דְּעִמְתִּיהָ, כְּדָרְבִי יַצְחָק, דְּאָמַר רַבִּי יַצְחָק, מִיּוֹם שְׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, נִשְׁתַּלָּה מַעַם בִּיאָה וְנִיתְּנָה
לְעוֹבְרֵי עֲבִירָה, שְׁנָאֲמַר 'מִיּוֹם גְּנוּבִים יִתְמָקוּ וְלָחֶם סְתָרִים יַעֲנֵם':

הדרן עלך בן סורר ומורה

11 **ומאי** ניהו חמותו ואם חמותו. היה מצו
 12 למימר בתה ובת בתה אלא הני נקט
 13 דכתיב בהו שריפה בהדיא:

מנין

הדרן עלך בן סורר ומורה

הדרן עלך בן סורר ומורה

משנה וְאִלוּ הֵן הַנְּשָׂרְפִין, תְּבַא עַל אִשָּׁה וּבִתָּהּ, וּבַת בְּתוּלָה וּבִתָּהּ. יֵשׁ בְּכָלֵל אִשָּׁה וּבִתָּהּ,
 בְּתוּלָה וּבִתָּהּ, וּבִתָּהּ בְּנָהּ, וּבִתָּהּ אִשְׁתּוֹ, וּבִתָּהּ בְּתוּלָה, וּבִתָּהּ בְּנָהּ, חֲמוּתוֹ, וְאִם חֲמוּתוֹ
 וְאִם חֲמוּיָהּ: **גְּמָרָא** תְּבַא עַל אִשָּׁה שְׁנֵשָׂא בְּתוּלָה, לֹא קָתַנָּה. אֵלָא, תְּבַא עַל אִשָּׁה וּבִתָּהּ,
 מְכַלְלָה דְּתַרְוִיחָהּ לְאִיפְרָא. וּמָאן נִינְהוּ, חֲמוּתוֹ וְאִם חֲמוּתוֹ, וְקָתַנָּה יֵשׁ בְּכָלֵל אִשָּׁה וּבִתָּהּ.
 מְכַלְלָה דְּתַרְוִיחָהּ פְּתִיבֵי בְּהִדְיָא, וְהִנְךָ מְדַרְשָׁא אֲתִיָּא. הִנְיָהּ לְאִבֵּי, דְּאָמַר מִשְׁמַעוֹת דְּרִישֵׁין,
 אִיקָא בִּינִיחָהּ, מִתְּנִיתִין מִנֵּי, רַבִּי יַעֲקֹבָא הִיא. אֵלָא לְרַבָּא, דְּאָמַר חֲמוּתוֹ לְאַחַר מִיתָהּ, אִיקָא
 בִּינִיחָהּ, מִתְּנִיתִין מִנֵּי. אָמַר לְךָ רַבָּא, תְּנִי, תְּבַא עַל אִשָּׁה שְׁנֵשָׂא בְּתוּלָה: יֵשׁ בְּכָלֵל אִשָּׁה
 וּבִתָּהּ חֲמוּתוֹ וְאִם חֲמוּתוֹ וְאִם חֲמוּיָהּ: לְרַבָּא, אִידִי דְּקָא בְּעֵי לְמִיתְּנָא, אִם חֲמוּיָהּ תְּנִי נְפִי
 חֲמוּתוֹ וְאִם חֲמוּתוֹ. לְרַבָּא, אִידִי דְּקָא בְּעֵי לְמִיתְּנָא, אִם חֲמוּיָהּ וְאִם חֲמוּתוֹ, תְּנִי נְפִי חֲמוּתוֹ.
 מְהַנְיָה מִיְלֵי, דְּתַנּוּ רַבְּנָן, 'אִישׁ אֲשֶׁר יָקַח אֶת אִשָּׁה וְאֵת אִמּוֹהָ, אִין לִי אֵלָא אִשָּׁה וְאִמּוֹהָ,
 בַּת אִשָּׁה וּבַת בְּתוּלָה וּבַת בְּנָהּ, מִיָּנִין. נְאֻמַּר כָּאן 'זְמוּה' וְנְאֻמַּר לְחֵלְן 'זְמוּה'. מַה לְחֵלְן, בְּתוּלָה
 וּבַת בְּתוּלָה וּבַת בְּנָהּ, אָף כָּאן, בְּתוּלָה וּבַת בְּתוּלָה וּבַת בְּנָהּ. מִיָּנִין לְעֵשׂוֹת זְכָרִים פְּנִקְבוֹת, נְאֻמַּר
 כָּאן 'זְמוּה' וְנְאֻמַּר לְחֵלְן 'זְמוּה'. מַה לְחֵלְן, זְכָרִים פְּנִקְבוֹת. אָף כָּאן, זְכָרִים פְּנִקְבוֹת. מִיָּנִין
 לְעֵשׂוֹת לְמַטָּה פְּלִמְעָלָה, נְאֻמַּר כָּאן 'זְמוּה' וְנְאֻמַּר לְחֵלְן 'זְמוּה'. מַה לְחֵלְן, לְמַטָּה פְּלִמְעָלָה. אָף
 כָּאן, לְמַטָּה פְּלִמְעָלָה. וְזוּה כָּאן, לְמַטָּה פְּלִמְעָלָה. אָף לְחֵלְן, לְמַטָּה פְּלִמְעָלָה. מִיָּנִין
 לְעֵשׂוֹת זְכָרִים פְּנִקְבוֹת. מָאי זְכָרִים פְּנִקְבוֹת, אִילְמָיָא בַת בְּנָהּ פְּתַת, בְּהַדִּי הַרְדִּי קָאֲתִיָּאן.
 אֵלָא, אִם חֲמוּיָהּ פְּאָם חֲמוּתוֹ. הִשְׁתָּא, אִם חֲמוּתוֹ לֹא קָמָה לָן. אִם חֲמוּיָהּ, מִיְתְּדֵר עָלָה.

אמר
 47 הוחרב אשתו לכאן ומאן ניהו חמותו ואם חמותו והכי קאמר הבא על אם חמותו או על בתה דהיינו חמותו וקתני יש בכלל אשה ובתה הנך אלאמא הק אשה
 48 ובתה כתיב בהדיא: וניהא **לאבני דאמר**. בפירקין (דף עז) גבי פלוגתא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא: משמענות דורשין **איבא** בניניהו. ומסיק למילתיה דלרבי עקיבא
 49 כתיבא בהדיא אם חמותו מתניתין מני ר"ע היא: **אלא לרבא דאמר**. בין לרבי ישמעאל בין לרבי עקיבא לא כתיבא אלא בחמותו שבא עליה לאחר מיתת אשתו פליגי
 50 מתניתין מני: **אמר לך רבא תני על אשה שנשא בתה**. דהיינו חמותו דכתיבא בהדיא איש כי יקח את אשת דהיינו אשתו ואת אמה דהיינו חמותו: יש בכלל אשה ובתה
 51 וכו'. קתני נמי חמותו ומילתא דתמייה היא דההוא לא מדרשא אתא וקתני בהדיאה: **לאבני**. דאמר חמותו ואמה כתיב בהדיא אידי דתנא כלאא אם חמוי דאתיא
 52 מדרשא נקט אגב ריהטא חמותו ואם חמותו: **אין לי אלא אשה ואמה**. דהיינו חמותו: **נאמר כאן**. בשריפה ומה היא: **ונאמר**. באוחרת בתה ובת בתה בנה שארה
 53 הנה ומה היא: **אף כאן**. לענין עונש שריפה בתה ובת בתה בנה בהאי דינא דהאי קרא: מנין לעשות זכרים פנקבות. לקמן מפרש: מנין לעשות למטה בלמעלה.
 54 לקמן נמי מפרש: ומה **כאן** למעלה בלמטה **אף** לחלן למעלה בלמעלה. לקמן מפרש: **בהדי דרדי אתיין**. הא רבינו לתרווייהו בגוריה שוה דאתיא ומה ומה: **אלא אם**
 55 **חמוי כאם חמותו**. השתא אם חמותו אכתי לא קמה לן עדיין לא העמידה על בוריה בשריפה מן התורה דהא האי תנא לפום ריהטא שמעינן ליה דהאי אשה דקרא
 56 היינו אשתו ואפי' למאן דאמר אם חמותו כתיבא לאו ממשמענותא דאת אשה ואמה נפקא ליה אלא ממשמענותא דאותו ואתה: **אם חמוי קא מהדר עליה**. מחזר עליה
 57 להביאה לתורת אם חמותו דקאמר זכרים פנקבות הא אכתי לא אשמעינן תנא אם חמותו:

אמר

מנין לעשות שאר הבא ממנו כו'. ואם תאמר מה לשאר הבא ממנה שכן אם אמר אסורה תאמר בשאר הבא ממנו דאם אמו מותרת ועוד למאן דאמר שריפה חמורה מה לשאר הבא ממנה שכן אמה בשריפה תאמר כהא שאמו בסקילה וי"ל דכיון דליף מאי דכתיב כהדיא גבי האי' כאלו כתיב גבי האי' שייך לאקשויי מידה:

אמר היא. ב' ד' מיתות (לעיל דף גז).

דרשין משום אמו אתה מחייבו וכו' ותרתי ש"מ:

איכא למפרך מה להיא כו'. אין ג"ש

מופנה משני צדדין ולכן למדך ומשיבין:

אמר קרא אשת בנך היא. וא"ת אבתי אי מה

הוא דודתו אסורה אף היא דודתה

אסורה וי"ל דלא שייך לאקשויי אלא מחייבי

מיתות ב"ד דלענין מיתה נאמרה גזרה שוה:

אמר

למטה פלמעה, למעלה פלמטה הואי. תני, למעלה פלמטה:

ואי הכי, נאמר כאן ז'מה,

ונאמר להלן ז'מה. ומה השתא, אינהו לא פתיבה, ז'מה דידהו פתיבא. אמר אביי, הכי

קאמר, מנין לעשות שלשה דורות למעלה בשלשה דורות למטה, נאמר למטה ז'מה, ונאמר

למעלה ז'מה. מה למטה שלשה דורות, אף למעלה שלשה דורות. ומה בעונש, עשה למטה

פלמעה. אף באזהרה גמי, עשה למעלה פלמטה. רב אשי אמר, לעולם פדקתני, ומאי

למטה, למטה באיסור. אי, מה היא, אם אמה אסורה. אף הוא, אם אמו אסורה. אמר אביי,

אמר קרא, 'אמך היא', משום אמו אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום אם אמו. רבא אמר,

בין למאן דאמר, דון מינה ומינה. ובין למאן דאמר, דון מינה ואוקי באתרה, לא אתיא. למאן

דאמר, דון מינה ומינה. מה היא, אם אמה אסורה. אף הוא גמי, אם אמו אסורה. ומינה, מה

היא, בשריפה. אף הוא גמי, בשריפה. למאן דאמר שריפה חמורה, איכא למפרך, מה להיא,

שכן אמה בשריפה. תאמר בהוא, שאמו בסקילה. ועוד, אמו בסקילה. אם אמו, בשריפה.

ועוד, מה היא, לא חלקת בה בין אמה לאם אמה. אף הוא גמי, לא תחלוך בו בין אמו לאם

אמו. ולמאן דאמר סקילה חמורה, מהאי קושיא לא נידונה. ולמאן דאמר, דון מינה ואוקי

באתרה, מה היא, אם אמה אסורה. אף הוא גמי, אם אמו אסורה. ואוקי באתרה, תם הוא

דבשריפה, אבל תם בסקילה, כדאשפתן באמו. למאן דאמר שריפה חמורה, איכא למפרך,

מה

אמר אביי. האי זכרים ונקבות עליו ועל אשתו קאמר והכי קאמר מנין לעשות שאר הבא ממנו דהיינו בתו ובת בנו ובת בתו מאנסתו דלאו בכלל אשה ובתה דקרא נינהו דהתם באשתו ע"י קידושין קאמר דרשין לה ביבמות וצו. מקראי דרבה רמי כתיב ערות בת בנך או בת בתך וגו' הא בת בנה ובת בתה שלא ילדה

ממך גלה וכתיב ערות אשה ובתה לא תגלה

שמע בין שילדתו לך בין שילדתו לאשה

אחר לא קשיא כאן באנסין כאן בנישואין

אם אנסתך או מפותה לך היא אי אתה

מוזרה על בתה אלא אם כן ממך היא ואם

אשתך היא אתה מוזרה אף על בת שילדה

לאיש אחר: כשאר הבא ממנה. כבת אשתו

ובת בתה ובת בנו דרבינן להו לעיל בגזירה

שוה: והא בשאר דרייה לא כתיב זמה.

דמהאי קרא נפקא לן בת בתו ובת בנו

מאנסתו ערות בת בנך או בת בתך

כדפרישית לעיל ובתו לקמן יליף לה

ובתהוהו קרא זמה לא כתיב: אתיא הנה הנה

אתיא זמה זמה. מעיקרא מיינתין לה בהנה

הנה והדר בזמה זמה כתיב הכא (ויקרא יח)

כי עוררת הנה וכתיב בשאר אשתו (שם)

שארה הנה מה להלן זמה עמו אף כאן זמה

עמו ובתר דאיייתין זמה לשאר דדייה לפינן

זמה שריפה בזמה זמה נאמר כאן זמה

ונאמר להלן (שם ב) בשריפה זמה מה להלן

שריפה אף כאן שריפה: אי ליכא בת בנה

ובת בתה. שוה דורות תחתונים ואחרונים

כלמעה כלומר כבתה שהיא קדמה והיינו

עליונה. למעלה כלמטה היא. שהאבות

לעולם עליונים נקראו שוה קדמה: השתא

אינהו לא כתיבין: אם חמיו ואם חמותו

לאזחרתו ולעונשן לא כתיבא: זמה דידהו

כתיבא. בתמייה דקאמר נאמר כאן זמה: הכי

קאמר לעולם אאם חמיו ואאם חמותו מהדר

ובהאי צד נקטיה לדרשה דידה: מנין

לעשות למעלה. מאשתו שלשה דורות

לאיסור דהיינו אם חמיו שחוא דור שלישי לאשתו וכן אם חמותו: כשלשה דורות למטה. כמו שמצינו שחזרה וענש

למטה חמינה שלשה דורות דהיינו בת בתה וכן

בת בנה: נאמר למטה זמה. שארה הנה זמה היא: מה למטה שלשה דורות אף למעלה שלשה

דורות. אתרוכו בדינא דקרא הרי למדנו לעונש ועדיין אזהרה לא שמענו בהם דהא זמה למעלה גבי עונש כתיב והדר יליף מסקנא דברייתא מה בעונש עשה למטה בתה

ובת בתה ובת בנה כלמעה בחמותו דהא רבינן להו לעיל שריפה אף באזהרה עשה למטה כבתה ובת

בתה ובת הרי למדנו לעונש (מאתרה) ולישא דברייתא הכי קאמר רבא: לא תיסק אדעתין לאתווי דא בוגרה שוה דבין למאן

ונאמר למטה מאשתו זמה ועשה הכתוב למטה כלמעה בת בתה כבתה אף למעלה מאשתו עשה אע"פ חמותו בחמותו. הרי למדנו לעונש למטה

לאזורה שאף חמותו עצמה לא נאמר באזורה מה בעונש למטה כלמעה רבינן שאר של מטה הימנה לשריפה כשאר של מעלה ממנה אף באזורה עשה שאר של

מעלה הימנה כשאר של מטה הימנה ואע"ג דברייתא איכא תני אביי מפיר: רב אשי אמר לעולם בדיקתני. דלא תצטרך לאפוכה ולמתני מה להלן למטה כלמעה

אף כאן למעלה כלמטה אלא אף כאן למטה כלמעה ומאי למטה דקאמר למטה באיסור איסור הקל קרי למטה והחמור קרי למעלה והכי קאמר מנין לעשות אם חמיו

ואם חמותו שוה דרוקתו ואסורין למטה בחמותו שהיא קרובה ואיסורה עליון וחמור נאמר כאן זמה וכו' ורב אשי לא דקשיא ליה הא דקשיא לך לעיל השתא אינהו לא

כתיבין זמה דידהו כתיבין כאן זמה לאו עלייהו קאי אלא הכי נקט למילתיה נאמר כאן בחמותו זמה ונאמר להלן אשתו זמה מה להלן למטה באיסור

כלמעה באיסור חייב הכתוב על בת בתה ובת בנה כבתה אף כאן נעשה אם חמיו ואם חמותו בחמותו והיינו למטה באיסור כלמעה באיסור וסיפא דהדר תני מה כאן

למטה כלמעה אף להלן למעלה כלמטה רב אשי באביי מפרש לה למילף אזורה בחמותו ואם חמותו והכי קאמר זמה כאן בעונש רבינן בגזרה שוה שאר

של מטה הימנה כשאר של מעלה הימנה לשריפה אף באזהרה החמורה בשאר של מטה נרבה שאר של מעלה מאשתו חמותו ואם חמותו כשאר של מטה באזורה:

אי. כיון דאמרת מנין לעשות שאר הבא הימנה כשאר הבא הימנה נימא מה היא אם אמה אסורה לו אף הוא אם אמו אסורה לו משום ערוה ואנן גבי שניות מדברי

סופרים (תנן) לה ביבמות בפרק כיצד (דף כבא). אמך היא. מינוט הוא: רבא אמר. לא מבע ליה קרא למעטי' דלא תיסק אדעתין לאתווי דא בגזרה שוה דבין למאן

דאמר בכל גזירות שוות שבתורה דון מינה ומינה בין למאן דאמר וכו' לא אתיא שפיר כדמפרש ואזיל: דון מינה ומינה. לכל דבריה נלמוד ממנה מאחר שיקרר של

דבר למדת מחבירו אף לכל דבריה נלמוד ממנה וכן אם באת ללמוד אם אמו מאם אמה לאיסורא צריך אתה ללמוד הימנה אף לשריפה שתהא בשריפה: בין למאן

דאמר דאמינן דון מינה ומינה ואוקי באתרה. דון עיקר הדבר ללמוד מחבירו אבל לשאר דבריו שאתה מוצא דינו מפורש בו ואתה יכול ללמוד מינה וביה דבר מדבר ואיך

צריך ללמוד מחבירו העמידנו במקומו ואל תשווה לחבירו וכאן נמי למוד אם אמו מאם אמה לאיסורא דלא כתיבא בה בהדיא אבל לענין מיתה תעמידנה במקומה

למילף שאר דידה מינה וביה דבר מדבר ולמוד אף אם אמו בסקילה נאמו שהיא בסקילה דהא גבי דידה נמי אם אמה כאמה שויה לשריפה: ולא אתיא. כדמפרש

ואזיל: מה היא בשריפה אף הוא בשריפה. כלומר מה שאר אשתו אם אמו בשריפה היא אף הוא שאר שלו אם אמו בשריפה: איכא למיפך. בתחלת הדין דילפת

מינה לאיסורא: מה להיא. לשאר אשתו דין הוא להחמיר ולאסור את אם אמה שכן החמיר הכתוב על אמה לשריפה ואשכחן על צד חמור: ועוד אמו בסקילה. שהיא

קלה אם אמו תהא בשריפה חמורה בתמייה: ועוד. כיון דאית לן למידן מינה ומינה מאי חזית דרייתת הכי דין הכי מה היא לא חלקת בה בין אמה לאם אמה אף הוא

לא תחלוך וכו' הלכך לא אתיא לשריפה וכיון דלא מצית למילף מינה ומינה אף תחילת הדין לאיסורא לא תלמוד ולמאן דאמר נמי סקילה חמורה ולינתהו תרתי פירכי

קמאי מיהו משום האי קושיא בתרייתא לא נדונם זה מזה: איכא למיפך. על תחילת הדין דקא ילפת לה לאיסורא אם אמו מאם אמה:

57 ואם חמותו הקלות באיסורן כחמותו שאיסורה חמור והרי הן
58 בחיוב שריפה.
59 הגמרא דנה בדין נוסף שיש ללמוד מהשוואת קרובותיו
60 לקרובותיה, ולהלכה אינו כן. שואלת הגמרא: אם משום את דין
61 קרובות הבאות ממנו לדין קרובות הבאות ממנה, אם כן, אי מה
62 היא, בכלל איסור קרובותיה נאמר שאף אם אמה אסורה, אף הוא,
63 יש לרבות באיסור קרובותיו שאף אם אמו אסורה, והאמת היא,
64 שאם אמו אסורה רק מדברי סופרים.
65 אמר רבא, אמר רבא, ערות אביך וערות אמה לא תגלה אמה היא,
66 ויש ללמוד מייחוד זה, שדווקא משום אמו אמה מחייבו, ואי אמה
67 מחייבו משום אם אמו, ומשום כך אין ללמוד בגזירה שיהא לאסור
68 את אם אמו.
69 רבא אמר, אף ללא מיעוט מהפסוק אין לדרוש גזירה שיהא לאסור
70 את אם אמו, משום שפני למאן דאמר דין מינה ומינה - בין לפי
71 שיטת רבי מאיר שבבבלי דרשת גזירה שיהא יש ללמוד אף את פרטי
72 הדינים של הנלמד מדיני המלמד, ובין למאן דאמר דין מינה ואין
73 באתרה - ובין לפי שיטת חכמים שבבבלי גזירה שיהא אין ללמוד אלא
74 את עיקר הדין שלצורכו נדרש הגזירה שיהא, ואילו את שאר פרטי
75 הדין הנלמד אין ללמוד מפרטי הדין המלמד אלא מענין עצמו, לא
76 אתיה - אין לרבות את אם אמו לאיסור על ידי גזירה שיהא זה,
77 וכדלהלן.
78 ביאור הדחייה למאן דאמר דין מינה ומינה: למאן דאמר דין מינה
79 ומינה, שלשיטתו הלימוד הוא כך, מה היא, אף אם אמה אסורה,
80 אף הוא נמי, אף אם אמו אסורה, ומינה - ויש להוסיף וללמוד
81 מקרובותיה, מה היא, הבא על אם אמה נידון בשריפה, אף הוא
82 נמי, אם בא על אם אמו נידון בשריפה. אם כן, למאן דאמר
83 ששריפה חמורה מסקילה, איבא למיפרך את הלימוד בגזירה שיהא
84 כך, מה לחיא, שכן חיוב אמה הוא בשריפה החמורה, משום כך
85 נאסרה אף אם אמה, תאמר בהוא, שחיובו של אמו הוא בסקילה
86 הפחותה בחומרתה, ומשום כך אין איסור באם אמו. ועוד יש
87 להקשות על לימוד זה, כיצד נדון את הבא על אמו ושאיסורה
88 חמור בסקילה השניה בחומרתה, ואילו את הבא על אם אמו
89 ושאיסורה פחות חמור בשריפה החמורה, אלא על כרחך שדינו
90 בסקילה. וכיון שאין החיוב הנלמד באם אמו יכול להתקיים באופן
91 בו הוא מתקיים באם אמה, אין זה מינה ומינה, ואין לדרוש כלל
92 גזירה שיהא זה ואף לענין האיסור. ועוד יש להקשות על לימוד זה,
93 כיון שסובר דין מינה ומינה, יש לומר כך, מה היא, לא חלקיה בה
94 בין אמה לאם אמה, אלא בשתייהן יש חיוב שריפה, אף היא נמי,
95 לא תחלוק בו בין אמו לאם אמו, ויש לחייב בשתייהן סקילה,
96 וממילא לא ניתן ללמוד אם אמו מאם חמותו שהבא עליה
97 בשריפה. ולמאן דאמר שסקילה חמורה משריפה, על אף שלשיטה
98 זו שתי הקישויות הראשונות לא יקשו על לימוד זה, מכל מקום,
99 מהאי קושיא האחרונה שיש להשוות את דין אם אמו לדין אמו
100 ששתייהן יחייבו סקילה, ואם כן, לא יהיה דינו שיהא לדין שריפה
101 של אם חמותו (ממנה למדים בגזירה שיהא את דין אם אמו). לא
102 נידונה - יש לדחות את כל הגזירה שיהא זה ואף לעצם האיסור,
103 וכמבואר לעיל.
104 ביאור הדחייה למאן דאמר דין מינה ואוקי באתרה: ולמאן דאמר
105 דין מינה ואין באתרה, שלשיטתו הלימוד הוא כך, מה היא, אף
106 אם אמה אסורה, אף הוא נמי, אף אם אמו אסורה, ואין לאיסור
107 ביאה באם אמו באתרה, ויש ללמוד את שאר דיניו מעניינו. וכיון
108 שכן, דווקא הנה באם חמותו, הוא הדין לדון בשריפה, אבל הכא
109 באם אמו אין לדון אלא בסקילה, בראשיתן - כמו שמצינו באתרה,
110 שעליה נוסף החיוב באם אמו. ואם כן, למאן דאמר ששריפה חמורה
111 מסקילה, איבא למיפרך,

1 אמר רבא, הכי קאמר - כך היא כוונת התנא, מנין לעשות - לרבות
2 בחיוב שריפה את שאר וקרובהו קאמנו, שהם בתו מאנסותו
3 ובת בתו ובת בנו מאנסותו, כדן שאר קאמנו - מאשתו, שהם
4 בת אשתו ובת בתה ובת בנו שנתרבו לעיל (ע"א) לשריפה בגזירה
5 שיהא זמה זמה, נאמר קאן בקרובותיה זמה, ונאמר להלן
6 בקרובותיה זמה זמה, מה בקרובותיה נתרבה חיוב שריפה, אף
7 בקרובותיה נתרבה חיוב שריפה.
8 מקשה הגמרא: איך נדרשת גזירה שיהא זה, והא בפסוק העוסק
9 בשאר ידיה, לא כתיבא ביה - לא כתוב בו זמה, שנלמד מכך
10 גזירה שיהא.
11 אמר רבא, אמר לי רב יצחק בר אבדימי, אתיה - נלמד בגזירה שיהא
12 למה שנאמר הנה גבי קרובותיו (ויקרא יח ט) ערות בת בנה או בת
13 בתך וגו' פי ערוך הנה, ממה שנאמר הנה גבי קרובות אשתו
14 (שם ט) ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה לא
15 תקח וגו' שאר הנה זמה הוא, והרי זה כמי שנאמר זמה
16 בקרובותיו, ולכן אתיה בגזירה שיהא זמה שבקרובותיו מ'זמה'
17 שבחמותו, מה בחמותו חייב שריפה, אף בקרובותיו חייב שריפה.
18 הגמרא ממשכה לבאר את הלימודים בברייתא. אומרת הגמרא:
19 אמר רב, מנין לעשות למטה בלמעלה. שואלת הגמרא: מאי למטה
20 בלמעלה, אילימא שכונת התנא היא ללמוד שדין בת בנה ואת
21 בתה שיהא הדור שלמטה, הוא בביתה שהיא הדור שלמעלה מהן,
22 הרי שני חיובים אלו בהדי קאריין - נלמדו יחד באותה דרשת
23 גזירה שיהא, ומה צריך להשוותם. אלא על כרחך, שכונת התנא
24 היא להשוות את דין אם חמיו ואם חמותו כדן חמותו שהחזרה
25 במפורש לחיוב בשריפה. דוחה הגמרא: האי למטה בלמעלה - וכי
26 בדרשה זו משוים את דין הדורות שלמטה לדין הדורות שלמעלה
27 כלשון הברייתא, הרי למעלה בלמעלה הוא - דרשה זו משוה את
28 דין אם חמיו ואם חמותו שהם הדורות שלמעלה כדן חמותו
29 שהיא למטה מהם. עונה הגמרא: תני - יש לשנות בברייתא, מנין
30 לעשות למטה בלמעלה.
31 מקשה הגמרא: אי הכי - אם כך הוא הלימוד, שנאמר קאן באם
32 חמותו זמה, ונאמר להלן בחמותו זמה, הרי לא שייך ללמוד באופן
33 זה, משום שיש להקשות, ומה השתא, שאוהרתן וחיובן של אמה
34 ו-אם חמיו ואם חמותו) לא כתיבא כלל אלא נלמד בגזירה שיהא,
35 וכי זמה דידיהו כתיבא ללימוד גזירה שיהא.
36 אמר רבא, הכי קאמר, מנין לעשות - להשוות את דין שלשה דורות
37 שלמעלה מאשתו, והיינו, אם חמיו ואם חמותו, לחיוב שריפה
38 בשלשה דורות שלמטה מאשתו, והיינו, בת בנו ובת בתה, נאמר
39 בדורות שלמטה מאשתו (שם) את בת בנה ואת בת בתה וגו' שאר
40 הנה זמה הוא, ונאמר בדורות שלמעלה מאשתו (שם כ"ד) ואיש
41 אשר יקח את אשה ואת אמה זמה הוא. ויש לדרוש בגזירה שיהא,
42 מה בדורות שלמטה מאשתו החיוב הוא שלשה דורות, אף בדורות
43 שלמעלה מאשתו החיוב הוא שלשה דורות. וסוף הלימוד הוא, ומה
44 בענין, עשה את דין הדורות שלמטה מאשתו כדן הדורות
45 שלמעלה מאשתו בגזירה שיהא של זמה זמה, אף באוהרתן נמי,
46 עשה את דין הדורות שלמעלה מאשתו שנאמר בהם איסור ביאה
47 כדן הדורות שלמטה מאשתו בגזירה שיהא זה, והרי זה כמי שנאמר
48 איסור אף בדורות שלמעלה מאשתו.
49 הגמרא מביאה אופן נוסף לבאר את הברייתא: רב אשי אמר,
50 לעולם הגירסא היא כך, מנין לעשות למטה כלמעלה. ומאי
51 לשון למטה שנאמר באם חמיו ואם חמותו שהם למעלה מחמותו,
52 היינו, שהם למטה בחומרת האיסור. וכוונת התנא היא, מנין לחיוב
53 שריפה באם חמיו ואם חמותו שאיסורן קל, כחמותו שאיסורה
54 חמור. נאמר זמה בחמותו ונאמר זמה בתולדות האשה ובתה,
55 בת בתה ובת בנה, מה בתולדותיה נתרבו כולן לשריפה בין מי
56 שלמעלה באיסור ובין מי שלמטה באיסור, אף כאן, נעשו אם חמיו

56 דורשים באופן אחר, משום כך לא שייך לדרוש כלל גזירה שזה זו
 57 ואפילו לענין האיטור.
 58 ולמאן דאמר ששרפה המורה מסקילה, על אף שלא שייך לפרוך
 59 את הפירכא הראשונה של חומרת סקילה על שריפה, מכל מקום,
 60 מהאי קושיא האחרונה, שיש להשוות את חיוב חמות לחיוב בלת
 61 אשתו, ומחמת כן לא יהיה הלימוד 'מינה ומינה', שהרי על ידי
 62 הדרך הראיה בלימוד הגזירה שזה אין עונשין שזה, לא נידונין כלל
 63 לגזירה שזה זו ואף לא לענין עצם האיטור.
 64 ביאור הפירכא למאן דאמר 'דון מינה ואוקי באתרה': ולמאן דאמר
 65 דון מינה ואוקי באתרה, שלימוד הגזירה שזה הוא, מה הוא, אף
 66 בלתו אסורה, אף היא, אף בלתה אסורה, ואוקי לאיטור בלתו
 67 באתרה ללמוד את שאר דיני האיטור מעניינה, ומשום כך, דווקא
 68 הָתָם בכלתו, הוא יֵשׁ לחייב בסקילה, אַבְל הָבָא בכלת אשתו, יש
 69 לחייב בשרפה, בְּדִאֲשֻׁבְחָן פִּאֲמָה, שחיובה הוא שריפה. אלא שיש
 70 לפרוך את הגזירה שזה מצד חומרת העונש הנלמד, כלומר, למאן
 71 דאמר שסקילה המורה משריפה, איבא למיפנה, מה להוא, שאיטור
 72 קרובותיו חמור, שָׁכֵן על ביאת אמו נידון בסקילה, משום כך אסרה
 73 התורה גם את בלתו, תאמר בְּהֵיא שחיוב קרובותיה הוא קל, שָׁכֵן
 74 על ביאת אמה אינו נידון אלא בשרפה, הקלה, ומשום כך יש להקל
 75 בה גם בכלתה ולהחירה. ועוד יש להקשות על לימוד זה, מדוע
 76 סוף הלימוד הוא שדין בלת אשתו נלמד מדין אם אשתו, הרי
 77 אפשר ללמוד את דינה גם באופן אחר, מה הוא, חֲלֵקְתָּ בּוּ בֵּין בְּתוּ
 78 לְבָלְתוּ, שאמנם הבא על בתו אינו חיוב אלא שריפה, אבל על
 79 ביאת בלתו יש להחמיר ולחייב סקילה החמורה, אף היא, תְּחַלּוּק
 80 בָּהּ בֵּין בְּתָהּ לְבָלְתָהּ, ואף על פי שהבא על בת אשתו אינו חיוב
 81 אלא שריפה, אבל על בלת אשתו יש להחמיר ולחייב סקילה. וכיון
 82 שאפשר ללמוד את הגזירה שזה באופן שנלמד שעונש הבא על
 83 בלת אשתו הוא סקילה, ואפשר ללמוד באופן שעונשו שריפה,
 84 ואין לנו הכרע בזה, אין דנים גזירה שזה זו כלל.
 85 ולמאן דאמר נמי, ששרפה המורה מסקילה, מהאי קושיא האחרונה,
 86 שבגזירה שזה זו אפשר ללמוד להשוות את דין בתו לדין אמו
 87 ולחייב שריפה, ואפשר ללמוד לחלק בין דין בתו לדין בלתו ובכל
 88 אחת מהאפשרויות נלמד מיתה אחרת, ואין הכרע ללמוד כאחד
 89 מהאופנים, לא נידונין לגזירה שזה זו לחייב בשריפה את הבא על
 90 בלת אשתו, ואף לא לענין עצם האיטור.
 91 הגמרא חוזרת לברר את המקור לחיוב שריפה של הבא על בתו
 92 מאנסותו. שואלת הגמרא: בְּתוּ מֵאֲנֻכְתּוֹ, מֵיָנִין שיש בה חיוב
 93 שריפה, אָמַר אַבְיִי, חיובה נלמד בקל וחומר, אם הבא על בתו
 94 עָנִישׁ - חיוב שריפה, אם כן, הבא על בתו, הרי הכל אחד ומועיל
 95 לימוד בבת בתו לגלות על בתו.
 96 עוד מביאה הגמרא ליישב: רָבָא אָמַר, אָמַר לִי רַבִּי יַצְחָק בְּרַ
 97 אַבְדִּימִי, דִּין זה שחיוב שריפה כשבא על בתו, אֲתֵיָא - נלמד בגזירה
 98 שזה 'הָנָה' שנאמר לגבי שארו מאנסותו (ויקרא י"ז) 'עָרֹת בַּת בְּנֵךְ
 99 או בת בתך וגו' כִּי עָרֹתְךָ הָנָה', מִ'הָנָה' שנאמר לגבי שאר אשתו
 100 (שם י"ז) 'עָרֹת אִשָּׁה וּבָתָהּ לֹא תִגְלַח אֶת בַּת בְּנֵךְ וְאֶת בַּת בְּתָהּ לֹא
 101 תִקַּח וגו' שָׁאֲרָה הָנָה זָמָה הוּא', ויש ללמוד מכך, כשם שבשאר
 102 בתה אסורה כבת בתה, אף בשאריו בתו אסורה כבת בתו. ולאחר
 103 שלמדנו שנכללת בתו באזהרת שארו, אֲתֵיָא בגזירה שזה 'מָה'

1 מַה לְהוּא, שָׁכֵן חיובו של הבא על אמה בשריפה החמורה, משום
 2 כך יש איטור אף באם אמה, תאמר בְּהוּא, שחיוב הבא על אמו הוא
 3 בסקילה השניה בחומרתה, ומשום כך אין איטור לבא על אם אמו.
 4 ועוד יש להקשות על לימוד זה, הרי אפשר לדין הוא בְּהוּא -
 5 להשוות את דין אם אמו לעניינו כמו שמדמים בקרובותיה, והיינו,
 6 מַה הוּא, לֹא חֲלֵקְתָּהּ בָּהּ בֵּין בְּתָהּ לְאֵם אִמָּה, אלא בשתייהן נאמר
 7 חיוב שריפה, אף הוא, לֹא תִחַלּוּק בּוּ בֵּין בְּתוּ לְאֵם אִמָּו, ובשתייהן
 8 יש לחייב שריפה. אלא שאם נדרוש את הגזירה שזה באופן זה
 9 ונחייב שריפה באם אמו, נמצינו דנים באם אמו חיוב חמור מחיוב
 10 הסקילה שבאמו. וכיון שיש שתי אפשרויות לדרוש את הגזירה
 11 שזה, ואיננו יודעים כיצד להכריע, ובאחד מהצדדים יש פירכא
 12 על עצם הלימוד, משום כך, אין לדרוש גזירה שזה זו כלל ואף
 13 לענין האיטור. ולמאן דאמר שסקילה המורה משריפה, על אף
 14 שלשיטה זו הקושיא הראשונה לא קשה, מכל מקום, מהאי קושיא
 15 האחרונה, שיש בגזירה שזה זו אפשרות לדרוש לחייב את הבא
 16 על אם אמו סקילה כדין אמו, ויש אפשרות להשוות את דין אם
 17 אמו לדין בתו ולחייב שריפה, ואין לנו הכרעה בזה, לא נידונה -
 18 יש לדחות את כל הגזירה שזה ואף לענין עצם האיטור.
 19 הגמרא דנה בדין נוסף שיש ללמוד מהשוואת קרובותיו
 20 לקרובותיה, ולהלכה אינו כן. שואלת הגמרא: אם מדמים את דין
 21 קרובות הבאות ממנו לדין קרובות הבאות ממנה, אם כן, אִי מַה
 22 הוּא, אף בלתו אסורה, אף היא, אף בלתה אסורה, ואילו להלכה
 23 אשת חורגו מתורת.
 24 אָמַר אַבְיִי, אָמַר קָרָא באזהרת בלתו (ויקרא י"ז) 'עָרֹת בְּלַתְךָ לֹא
 25 תִגְלַח אִשֶּׁת בְּנֵךְ הוּא' וגו', ויש ללמוד מכך, שדווקא משום אִשֶּׁת
 26 בְּנֵךְ אִתָּה מְחִיבִי, וְאִי אִתָּה מְחִיבִי על בלת אשתו משום אִשֶּׁת בְּנֵךְ
 27 שאינה בלתו.
 28 רבא מתרץ שאין ללמוד דין זה מחמת פירכא: רָבָא אָמַר, אף בלי
 29 הפסוק אין לדרוש גזירה שזה לאסור את בלת אשתו, משום שָׁכֵן
 30 לְמֵאן דְּאָמַר, דִּין מִינָהּ וּמִינָהּ, ובין למאן דְּאָמַר, דִּין מִינָהּ וְאִין
 31 בְּאֲתֵירָה, לֹא אֲתֵיָא - אין דורשים גזירה שזה זו.
 32 ביאור הפירכא למאן דאמר 'דון מינה ומינה': למאן דאמר דון מינה
 33 ומינה, שלדעתו לימוד הגזירה שזה הוא כך, מה הוא, אף בלתו
 34 אסורה, אף היא נמי, אף בלתה אסורה. ומינה יש ללמוד את כל
 35 פרטי דיניה לדבר הנלמד, מה הוא נידון בסקילה אם בא על בלתו,
 36 וכמו שנתבאר לעיל (ג), אף היא נמי, אם בא על בלתה הוא נידון
 37 בסקילה. אם כן, למאן דאמר שסקילה המורה משריפה, איבא
 38 למיפנה מצד חומרת העונש הנלמד, מה להוא, שָׁכֵן על ביאת אמו
 39 נידון בסקילה החמורה, משום כך החמירה התורה אף בכלתו,
 40 תאמר בְּהֵיא, שְׁעַל ביאת אמה אינו נידון אלא בשרפה הקלה,
 41 ומשום כך יש לומר שהקלה התורה אף בכלתה. ועוד יש להקשות
 42 על לימוד זה, וכי אפשר שהבא על בלתה שבאה מכח אינו נידון
 43 אלא בשרפה הקלה, ואילו הבא על בלתה שבאה מכח בנה נידון
 44 בסקילה החמורה, ומכיון שמכח סברא זו מוכרחים אנו לומר
 45 שדינו בשריפה, שוב אין ללמוד גזירה שזה בלתה מכלתו, מאחר
 46 ולא יתקיים בזה 'דון מינה ומינה'. דוחה הגמרא פירכא זו: הוּא
 47 בְּעָצְמוּ יִזְכִּיף מדין קרובותיו, שיתכן שדין הכלה חמור מדין הבת,
 48 דְּהָבָא על בתו נידון בשרפה ואילו הבא על בלתו נידון בסקילה.
 49 מסיקה הגמרא: אָלָא יש לפרוך באופן אחר, כיון שיש לדין מינה
 50 ומינה יש להשוותם אף לענין זה ולומר מה הוא, לֹא חֲלֵקְתָּ בּוּ בֵּין
 51 אִמָּו לְבָלְתוֹ, אלא בשתייהן יש חיוב סקילה, אף היא, לֹא תִחַלּוּק בָּהּ
 52 בֵּין אִמָּה לְבָלְתָהּ, אלא בשתייהן יש לחייב באתו החיוב, וכשם
 53 שחמותו בשריפה אף בלתה משריפה. וכיון שניתן לדרוש גזירה
 54 שזה זו בשני אופנים לשני חיובים שונים, ובכל חיוב שנחייבו לא
 55 יהיה הלימוד 'מינה ומינה', שהרי יהיה ניתן לפרוך מדוע אין

אב"י ק"ו. אב"י נמי ליה גיורא שוה כדאמרין לעיל אלא דקאמר הכא לא
 צריך וימורה קשה מפ"ק דכריתות (דף ה.) גבי אל תהו ג"ש קלה בעיניך דמשמע
 התם דאב"י לא ליקף בתו מאנסותו אלא מגיורה שוה:
 אב"ה דרבי אבין כו. מדביע קרא משמע דל"ה ליה גיורא שוה דהנה הנה חמה
 זמה ותימה א"כ בת ובה ובת בנו מנא ליה
 דבשריפה ועוד קשה דהאי איש אינטריך
 לכדדרשין בפרק ד' מיתות (לעיל דף נא.)
 אע"פ שאינה כהנת דמאישי דריש כדפירש
 בקונטרס:

אזיחו
 לא נידונה, אי, מה הוא, פלגו אסורה, אף היא, פלגה אסורה. אמר אב"י, אמר קרא 'אשת
 בנך היא', משום אשת בנך אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום אשת בנה. רבא אמר, בין
 למאן דאמר, דון מינה ומינה. בין למאן דאמר, דון מינה ואוקי באתרה, לא אתיא. למאן
 דאמר דון מינה ומינה, מה הוא, פלגו אסורה, אף היא נמי, פלגה אסורה. ומינה, מה הוא
 בסקילה, אף היא נמי, בסקילה. למאן דאמר סקילה חמורה, איכא למפרך, מה להוא, שפן
 אמו בסקילה. תאמר בהיא, שאמה בשרפה. ועוד, בתה בשרפה ופלגה בסקילה, הוא בעצמו
 ויכיה, דבתו בשרפה ופלגו בסקילה. אלא, מה הוא, לא חלקת בו בין אמו לבתו, אף היא,
 לא תחלוק בה בין אמה לבתה. ולמאן דאמר שרפה חמורה, מהאי קושיא לא נידונין. ולמאן
 דאמר דון מינה ואוקי באתרה, מה הוא, פלגו אסורה, אף היא, פלגה אסורה. ואוקי באתרה,
 התם הוא דבסקילה, אבל הכא בשרפה, כדאשכחן באמה. למאן דאמר סקילה חמורה, איכא
 למפרך, מה להוא, שפן אמו בסקילה. תאמר בהיא, שאמה בשרפה. ועוד, מה הוא, חלקת
 בו בין בתו לבתו, אף היא, תחלוק בה בין בתה לבתה. ולמאן דאמר נמי, שרפה חמורה,
 מהאי קושיא לא נידונין. בתו מאנסותו, מנין. אמר אב"י, קל וחומר, על בת בתו, עניש. על
 בתו, לא פל שפן. וכי עונשין מן הדין? גלוי מילתא בעלמא הוא. רבא אמר, אמר לי רבי
 יצחק בר אבדימי, אתאי 'הנה' 'הנה', אתאי 'אמה' 'אמה'. תני אב"ה דרבי אבין, לפי שלא
 למדנו לבתו מאנסותו, הוצרך הפתוב לומר 'בת איש כהן'. אי, מה בת כהן, היא בשרפה
 ואין בועלה בשרפה, אף בתו מאנסותו, היא בשרפה ואין בועלה בשרפה. אמר אב"י, אמר
 קרא 'את אביה היא מחללת', מי שמתללת את אביה, גזתה זו שאביה מחללה. רבא אמר,
 בשלמא התם, אפיקמיה מדינא דבת כהן, ואוקימיה אדינא דבת ישראל. הכא, אדינא דמאן
 מוקמת ליה. אדינא דפנויה, מוקמת ליה. אזהרה לבתו מאנסותו, מנין. בשלמא לאב"י ורבא,
 מהיכא דנפקא להו עונש, מהתם נפקא להו אזהרה. אלא לדרגתי אב"ה דרבי אבין, מאי. אמר
 רבי אילעאי, אמר קרא 'אל תחלל את בתך להונותה'. מתקיף לה רבי יעקב, אהוה דרב אחא
 בר יעקב, האי 'אל תחלל את בתך להונותה', להכי הוא דאיתא. האי מיבעי ליה, לכדתניא,
 'אל תחלל את בתך להונותה', יכול, ככהן המשיא את בתו ללוי וישראל הפתוב מדבר,
 תלמוד לומר 'להונותה', בחילול שבנות הפתוב מדבר, במוסר את בתו שלא לשם אישות.
 אם כן, לימא קרא 'אל תחלל, מאי 'אל תחלל', שמע מינה תרתין. ואב"י ורבא, האי 'אל תחלל
 את בתך להונותה', מאי עבדי ליה. אמר רבי מני, זה המשיא את בתו ללוי, כדתניא, 'אל
 תחלל את בתך להונותה', רבי אליעזר אומר, זה המשיא את בתו ללוי. רבי יעקב אומר,
 זה המשיא את בתו בוגרת. אמר רב פהא משום רבי יעקב, אין לך עני בישראל אלא רשע
 ערום והמשיא את בתו בוגרת. אמו, המשיא את בתו בוגרת לאו רשע ערום הוא. אמר אב"י,
 הכי

רש"י
 מה להיא. לשאר אשתו דין הוא להחמיר ולאסור את אם אמה שכן מצינו באותו
 שאר צד חמור שכן אמה בשריפה: ועוד מה היא לא חלקת בין בתה לאם אמה
 אף הוא וכו'. כלומר מאי חזית דכי אמרת אוקים באתרה למילף שאר ידידה מיניה
 וביה דבר מדבר שאמר דאם אמו היא בסקילה כאמו כי היכי דבשאר ידידה אם
 אמה כאמה דילמא אוקמא באתרה ונימא
 דבשריפה היא כבתו כי היכי דבשאר ידידה
 אם אמה כבתה והא לא אפשר כיון דס"ל
 שריפה חמורה איכא למפרך אמו בסקילה
 ואם אמו בשריפה: אף היא. כלתה אסורה
 כיון דרבייה הוכרים כנקבות השוה נמי
 נקבות כוכרים בשאר אשתו כשאר ויהא
 אסור אף בתרייתא לא נדונה כלומר לא
 מותר אדם באשת חורגה: כלתו בסקילה. בפ'
 ד' מיתות (לעיל דף נג.). איכא למפרך.
 בתחילת הדין לאוסרה: למ"ד שריפה
 חמורה. ואינה לפירכא קמייא משום האי
 קושיא בתרייתא לא נדונה כלומר לא
 תילפינהו מהדי ואפי' לאוסרה דכיון דלא
 מצית למידן מינה ומינה: ה"ג אבל הכא
 בשריפה כדאשכחן באמה. הדיני אתרה
 דומיא דדידה דכלתו כאמו: ועוד מה הוא
 חלקת. כלומר מאי חזית דכי אוקמת ליה
 באתרה למילף שאר ידידה מיניה וביה
 שריפה כאמה דומיא דדידה דכלתו כאמו
 אוקמת באתרה הכי ולמוד שאר ידידה
 מיניה וביה ואימא הכי כיון דבתה בשריפה
 צריכין אנו לעונש בכלתה מיתה חמורה
 מזאת ובסקילה ודיינו מיניה וביה מבתה
 שזיא בשריפה אתה למד לכלתה סקילה
 שצריך אתה לחלוק ולהחמיר בין בתה
 לכלתה דמה הוא חלקת בו להחמיר כלתו
 מבתו אף היא וכו' והיא לאו דון מינה ומינה
 הוא אלא גלוי מילתא בעלמא היא דכי
 ילפת שאר ידידה מיניה וביה יש לך להחמיר
 בכלתה מבתה ואם באת לומר כן איכא
 למימר דאין לך ללמוד כן אלא להשוות
 כלתה לאמה כי היכי דכלתו שוה לאמו
 הלכך איכא למימר סקילה ואיכא למימר
 שרפה מש"ה לא נדונה: בתו מאנסותו מניין.
 בשאר ידידה בקרא דערות בת כהן וגו'
 דאוקימא באונסין לא כתיבא בתו: גלוי
 מלתא בעלמא הוא. ואין זה עונש מן הדין
 דהא בת בתו מקורבת דבתו היא דאתיא
 והכי דמי עונש מן הדין כגון ערות אחותך
 בת אבך את בת אמו או בת אבא בת אב"י
 שלא את אמו ובת אמו שלא בת אב"י ואם
 באתה להביא בת אב"י ובת אמו מק"ז זה
 עונש מן הדין דהא לאו מכח קורבה דהא
 אתיא דו"ק קורבה מחמת עצמה וזו קורבה

מחמת עצמה אלא על בת בתו אינה קרובה לו אלא משום בתו: אתאי הנה הנה לאיסורא. נאמר בשאר הנה ונאמר בשאר אשתו הנה מה לחלן בתה כבת בתה
 אף כאן בתה כבת בתו ונאמר שתרביית להיות כבת בתו אתאי לשריפה בגיורה שוה דומה זמה כבת בתו כדאמרין לעיל: הוצרך הכתוב לומר וכת א"ש כהן. הדהה
 ליה למימר ובת כהן וכתוב איש לומר לך בת איש מאנסותו שאינה בת אשתו כי תחל לזנות את אביה כלומר שונתה מאביה בשריפה: אי מה בת כהן. נשואה שזינתה
 מאחר היא בשריפה ואין בועלה בשריפה: אף בתו מאנסותו היא בשריפה ולא הוא. דהיא תשרף כתיב ולא הוא: רבא אמר בשלמא התם. גבי בת כהן בנשואה או
 בארסה משתעי קרא כדילפינן בפרק ד' מיתות כי אפיקתיה לבעול מדינא דבת כהן: ואוקימיה אדינא. דבעול אשת איש דהא לא נפקא מכלל אשת רעוה אבל בא על
 בתו משום קורבא היא בין בפנויה בין בנשואה ואי מפקת לאביה מכלל דינא אהי דינא מוקמת ליה אדינא דפנויה מוקמת ליה ומפטר אפשר לומר כן השתא איהי דלא
 עבדא מידי מיקטלא איהו מיפטר והא קיימא לן (ביק דף טז.) השוה הכתוב אשה לאלוהי לכל עונשין שבתורה: אל תחלל את בתך. אל תחללה בזנות: יכול ככהן המשיא
 בתו ללוי ול"ישראל. שמחללה ופוסלה מתרומה כל זמן היותה תחתיו: במוסר בתו. לאדם לבעילת זנות שלא לשם אישות: תחלל. שני חלולין משמע: המשאי בתו לזון.
 ומתוך שאינה מקבלתו מונה היא עליו: זה המשיא בתו בוגרת. שמתאוה להפקירה ומונה: אין לך עני בישראל. לקמן מפרש לה: משהה בתו בוגרת לאו רשע ערום
 הוא. שמשאה אותה בשביל מלאכה וזו היא ערמת רשע שגורם להונותה בשביל הגאווה שאין רוצה לקנות שפחה לשמשו:

אִיהוּ עני רשע ערום. רשע ערום איבא טובא כדמפרש בסוטה בפרק היה נוטל (דף כ. ושם) אבל עני רשע ערום ליבא אלא האי לודחיה: **סמוך** לפירוק. משמע הכא דאבנו נמי קאי וקשה דברפך חרש (ביבמות דף קיב) אמרינן דקטן לא תקינו ליה נישואין ואמר בהאשה רבה (שם דף צג) כדשתיקין פטורות מן החליצה וכן הייבום אלמא בעילת זנות היא וי"ל דלא חשיב מיהא בעילת זנות דהא אמר ברפך הכותב (כתובות דף צ. v) דקטן כשהוא אביו אשה כתובתה קיימת: **והמלוה** סלע לעני כו'. משמע דמצוה קעביד וקשה דבפ"ק דחגיגה (דף ה. ושם) אמרינן צרות רבות ופרש זה הממציא מעת לעני בשעת דוחקו ומפרש ר"ת דהכא במלה לצורך מונות אבל ה"מ מירי כשהמלכות דוחקת לגבות ממנו מס וגולגוליות וארנוניות ואם לא היה מוצא היו מניחין אותו ועכשיו גורם זה המלוה ודוחקו המלכות ולימים בא המלוה וטורף ביתו ושדותיו ומפסיד והיינו צרות רבות ורעות והיינו דקאמר התם וזי לעללא לא שכח כלומר לעלות תבואה לתליא לא שכח מפרש שבתי כלומר כשדוחקין אותו למכור או למשכן ביתו ושדותיו כמו תלויה וזבין (ב"ב דף מז) ובקונטרס פירש שם דקאי אאם טוב ואם רע זה הנותן מעות לעני בפרהסיא וקאמר זה הממציא מעות לעני בשעת דוחקו וזי לעללא לא שכח מפרש שבתי כלומר צדקתו לעני בשעת דוחק ולא בשעה שקודם הדחק שיוכל לבקש מוזנותיו לקנות תבואה בשעת הוול שהיה מרויח לתליא שכח לקנות פת מן הפלטר מדי יום יום שפיסדי והיינו אם טוב ואם רע וקרי תליא על שם שתולין הפת בסל ומיהו לאו אורחיה למעבד הכי כדאמר בערב פסחים (דף קא. ושם) תליא בביתא קשה לעניותא מיהו יש לפרש דקרי ליה תליא משום דדרשינן (מנחות דף קג) והיו חזיק תלויים זה הסומך על הפלטר ואית דגרסי איפכא לעללא שכח כשקונה תבואה בידו מצוי פת בביתו לתליא לא שכח כשלוקח פת מן הפלטר אין הפת מצויה בביתו: **שברזל** ממת בכל שהוא. פירש בקונטרס שתוחב לו מחט בושט או בלבו וקשה דא"כ אפילו קוץ נמי אלא נראה משום דאמר ברפך רבי אליעזר דמילה (שבת דף קלד.) וברפך בהמה המקשה (תולין דף עז) ובהעלה (ביבמות דף עו.) דברזלא מיורך זריק.

רוצח שלא עשה בו אונס כרצון. כי הידיא דרפך המניח (ב"ק דף לב) ושם) הסותר את כתולו לאשפא אי דלא שכחיד רביס אונס הוא וכן ויהא על אבן מונחת בחיקו ולא הכיר בה מעולם לענין נוקץ חייב לענין גלות פטור שלחי פרק כיצד (שם דף כו) ושם) וש ענייני אונס דאפילו נוקץ פטור כמו שמחלק בירושלמי בין בא וישן אצל הכלים להדיא ישן כבר והביאו כלים אצלו ובקון אפילה וקין שם דפרק המניח (שם דף כז) ובהגול בתיא (שם דף קיב.) וברפך אלו נערות (כתובות דף לד.) הניח לתן אביהן פרה שאולה וטוביה ואכלה משלמין וכו' מה שנהנו אבל מה שהזיקו לא וברפך הפיר (ב"ד דף מז.) גבי נכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות שפטר שם את בעל הבית כשהזיק את הנכנס היבא דלא היו עדי ביה ועוד בפרק

הכי קאמר איהו עני רשע ערום. שבשביל עניות מרשיע זה המששה וכו' והכי אתמר אין לך עני רשע ערום בישראל אלא המששה בתו בוגרת: **לפי רכבו.** להנאתו: **למען ספות.** לחבורו כמו סוף שנה על שנה (שעיהי כט.) **רוח את הצמאה.** שבע בדבר עם צמא לדבר וכן וולדה זאת צמאה לתשמיש וזקן שבע וכן גדולה לקטן: והמחזיר אבידה לגוי. השווה וחבר גוי לישראל ומראה בעצמו שהשגיב אבדה אינה חשובה לו מצות בורא ששף הוא עושה כן שלא נצטווה עליהם: **רוח.** גימט ששבעים ואינן צמאין ליוצרם צמאה זו כנסת ישראל שצמאה ותאיבה ליראת יוצרה ולקיים מצותיה: **והמכבדה.** בתכשיתן נאמן: **סמוך לפירוק.** עדיין קטנים הם: **סמוך לפירוקן שאני.** דלאו היינו קטן כולי האי דמשום שנה או חצי שנה לא תזנה עליה: **תקרא** וה' יענה. לעיל מנייה כתיב הלא פרוס לרעב לחמך וגו' ומבשרך אל תתעלם היינו נושא בת אחותו ומקרב את קרוביו ואוהב את שכניו נמי במקרב את קרוביו דכתיב (משלי כז) טוב שכן קרוב מאח רחוק ומלוה סלע לעני בשעת דוחקו בכלל פרוס לרעב לחמך וכי תראה ערום: **אתהו.** משמע ליה לר' ישמעאל את האחת מזה שכן בלשון יוני קורין לאחת הינא וה"ק קרא ואיש יקח את אשה זו אשתו והדר את אמה באש ישרפו אותו ואת חמותו: **ר"ע** אויבר אותו ואת שתייהן. מפרש ליה הישט ואילו במאי קא מיפלגי הא ודאי לשרוף את אשתו לא קאמר ר"ע משמעות דורשינן. לשון משמעות המקרא דורשין: **לר'** ישמעאל אתהן חדא הוא. ואחמותו קאי ואם חמותו מדרשא דומה אתיא כדאמר לעיל מנין לעשות למטה כלמעלה וכו': **לר"ע** אתהן תרתי משמע. חמותו ואם חמותו וה"ק ישרפו אותו ואתהן הן שתי אמדות כגון לקח את אשה ואת אמה ואם אמה: **רנא** אמר חמותו שבא עליה חתנה לאחר מיתת בתה איבא בינייהו. אבל אם חמותו לתרווייהו מדרשא אתיא: **ר'** ישמעאל סבר חמותו לאחר מיתה כשריפה. במחזיקי דה"ק קרא אפי' אין מקיימת אלא אחת מהן תשרף דהא ודאי אשתו לא קאמר קרא דתשרף: **ר"ע** סבר. אתהן שתייהן משמע וה"ק אם אשתו קיימת תשרף חמותו ואם לאו אין כאן עונש שריפה אלא איסור ארוך שוכב עם חותנתה: **מתני'** כבש פרמ"ד בלע"ז אוחו ראשו של חבירו ונתקפו במים כדי שלא יוכל להרים ראשו ונענר ומת: שיפה. גירה. השיך. שאחו את הנחש בידו והולוכו והגיע שיני נחש בידו של חבירו פלוגתא דרבי יהודה ורבנן מפרש בגמ' **גמ'** לא נאמר יד חבירו וכו' כמה שנאמר (במדבר לה) באבן יד בכלי עץ יד משמע שיש בה מלא אחיזה דבעינן שיעורא אבל בברזל כתיב ואם בכלי ברזל הבהה: **על ידי תחיבה** שתוחב לו מחט בושט או בלבו: **דבריה** מבידיו. פוגשט בלשון אבל הכהו לארכו דרך הכאה שיעורא בעי: **אף על גב דלאו** איהו דחפו. אלא שנפל מעצמו וכו' זה

הכי קאמר, איהו עני רשע ערום, זה המששה את בוגרת. ואמר רב פהנא משום רבי עקיבא, הווי דזיר מן הויעצד לפי דרכו. אמר רב יהודה אמר רב, המשיא את בתו לזקן, והמשיא אשה לבנו קטן, והמחזיר אבידה לגוי, עליו הכתוב אומר ל'מען ספות הרהר את הצמאה, לא יאבה סלח לו'. מיתובי, האוהב את אשתו כגופו, והמכבדה יותר מגופו, והמדריד בניו ובנותיו בדרך ישרה, והמשיאין סמוך לפירוקו, עליו הכתוב אומר ל'ידעת פי שלום אהלך ופקדת נדך ולא תחטא'. סמוך לפירוקו, שאני. תנו רבנן, האוהב את שכניו, והמקרב את קרוביו, והנושא את בת אחותו, והמלוה סלע לעני בשעת דוחקו, עליו הכתוב אומר 'או תקרא וה' יענה'. תנו רבנן, 'אוחו ואתהו', אוחו ואת אחת מהן, דכרי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, אוחו ואת שתייהן. מאי בינייהו? אמר אביי, משמעות דרששים, איפא בינייהו. רבי ישמעאל סבר, 'אוחו ואתהו', אוחו ואת אחת מהן, שכן בלשון יוני קורין לאחת הינא. ואם חמותו, מדרשא אתיא. רבי עקיבא סבר, 'אוחו ואתהו', אוחו ואת שתייהן. ואם חמותו, היא כתיבא. רבא אמר, חמותו לאחר מיתה, איפא בינייהו. רבי ישמעאל סבר, חמותו לאחר מיתה, בשרפה. ורבי עקיבא סבר, איסורא בעלמא: **משנה** ואלו הן הפהנין, הרוצח, ואנשי עיר הניחית, רוצח שהכה את רעהו באבן או בכרזל, וכבש עליו לתוך המים או לתוך האור, ואינו יכול לעלות משם, ומת, חייב. דחפו לתוך המים או לתוך האור, ויכול לעלות משם, ומת, חייב. פטור, שיפה בו את הקלב, שיפה בו את הנחש, פטור. השיך בו את הנחש, רבי יהודה מחייב, והכמים פומריין: **גמרא** אמר שמואל, מפני מה לא נאמרה 'יד' בפרזל, שהפרזל ממות בקל שהוא. תניא נמי הכי, רבי אומר, גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שהפרזל ממות בקל שהוא, לא נתנה תורה בו שיעור. והני מילי, דבריה מבידו: **וכבש עליו לתוך המים:** רישא, רבותא קא משמע לן. **וכיפא, רבותא קא משמע לן.** רישא רבותא קא משמע לן, אף על גב דלאו איהו דחפו, כיון דאין יכול לעלות משם, ומת, חייב. כיפא רבותא קא משמע לן, אף על גב דדחפו, כיון דיכול לעלות משם, ומת, פטור. כבש, מלן. אמר שמואל, דאמר קרא 'או באיבה', לרבות את המצמצם. ההוא גברא, דמצמצמא לחיותה דחבריה בשמשא, ומתה. רבינא, מחייב. רב אחא בר רב, פטור. רבינא מחייב, קל וחומר. ומה רוצח, שלא עשה בו שונג כמזיד ואונס פרצון, חייב בו את המצמצם.

נוקין
כובש עצמצמו שם שלא יקום:

58 אומרת המשנה: וְאֵלוּ הֵן הַתְּהַרְגִינִי בְּסִינָי, הַרוּצָה, וְאֶנְשֵׁי עֵיר הַנְּדִחָה
59 - עיר שרוב אנשיה הודחו והוסתו לעבוד עבודה זרה, וכפי
60 שיבואר לקמן (קא:ג:ק).
61 המשנה מפרטת את אופני חיובי הרוצה: רוצה שְׁהֵכָה אֶת רַעְיוֹ
62 בְּאֶבֶן אוּ בְּכִרְיָל, וְכַבֵּשׁ יָדָיו אוּ שְׁכַבְשׁוּ עָלָיו לְתוֹךְ הַמַּיִם אוּ לְתוֹךְ הָאֵהָר, וְעָלוּ
63 כְּלוּמֵר, החזיקו בתוך המים או האש, ומחמת כן אינו יכול לעלות
64 מִשָּׁם, וְמָת, חֵיִב הַרוּצָה. אך אם דחפו לְתוֹךְ הַמַּיִם אוּ לְתוֹךְ הָאֵהָר,
65 וְאָדָם אַחֵר אֵילוּ הִיָּה נִדְחָף בָּאוֹפֵן זֶה יָכוֹל הִיָּה לְעֹלוֹת מִשָּׁם, אֲלָא
66 שִׁמְחַמַּת דְּבַר אַחֵר לֹא עֲלָה וְמָת, פְּטוּר, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא הִיָּה בְּדַחִיפָה
67 שִׁיעוֹר לְהַמִּית.
68 שִׁיפָה וְגִירָה] בּוּ אֶת הַכֶּלֶב אוּ שִׁיפָה בּוּ אֶת הַנְּחֹשׁ וְמָת, פְּטוּר, כִּיּוֹן
69 שֶׁלֹּא הֵמִיתוּ בִּידֵיכֶם. אך אם השיך בּוּ אֶת הַנְּחֹשׁ - אַחַז וְקָרַב
70 לְחִבְרֵיו אֶת רֹאשׁ הַנְּחֹשׁ עַד שֶׁנִּגְעוּ בּוּ שִׁנֵּיו וְנִשְׁכּוּ הַנְּחֹשׁ וְמָת, רַבִּי
71 יְהוּדָה מְחַיֵּב וְהַחֲמִיּוֹם פּוֹרְקִין.

נמרא

72 הגמרא דנה בהבדל בין רציחה בברזל לשאר דברים: אָמַר שְׁמוּאֵל,
73 נֹאמַר לַגְבִי רוצח (ממדר לה טו), וְאָם כִּבְלֵי בְרָזֶל הֵכָהוּ וְיָמַת' וְגו'.
74 וִישׁ לַבֵּר, מִפְּנֵי מָה לֹא נֹאמְרָה לִשְׁוֹן יְדֵי בְּרָזֶל כְּפִי שְׁנֵאמַרְה לַגְבִי
75 אֲבָן וְעֵץ. ומבאר שמואל, מִשּׁוּם שֶׁהַבְּרָזֶל מְמַית אִף בְּכָל שָׂהוּא,
76 וּכְגוֹן, שתוחב לו מחט בושטו או בלבו, אבל אֲבָן וְעֵץ, דְּרַכֵּם
77 לְהַמִּית רַק כְּשֵׁי שֶׁבָּהֵם שִׁיעוֹר יָדִי' שֶׁהוּא שִׁיעוֹר אַחִיזָה.
78 הגמרא מוכיחה כדברי שמואל: תֵּנִיָּא נְפִי הֵכִי - שִׁנֵּיו כִּן בְּבִרְיָתָא
79 כְּדַבְּרֵי שְׁמוּאֵל, רַבִּי אֱמִיר, גִּלְיֹ וְיָדוּעַ לְפָנָי מִי שֶׁאָמַר וְהִיָּה הַעוֹלָם,
80 שֶׁהַבְּרָזֶל מְמַית אִף בְּכָל שָׂהוּא, לְפִיכָּךְ לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה בּוּ שִׁיעוֹר
81 לְחִיבּוּב.
82 ומסיימת הגמרא: וְהָנִי מִלֵּי, באופן דְּקָרְיָה מִיכָּר - שְׁדַקְרוּ בְּחֹד
83 הַבְּרֹזֶל, שבאופן זה הברזל הורג אף בכל שהוא. אך אם הכהו בצד
84 הַבְּרֹזֶל דֶּרֶךְ מִכָּה סַתֵּם, אין דנים אותו כ'ברזל', אלא אומדים את
85 שִׁיעוֹרוֹ.
86 שִׁנֵּיו בְּמִשְׁנָה: וְכַבֵּשׁ עָלָיו לְתוֹךְ הַמַּיִם וְכו' ואינו יכול לעלות משם
87 ומת חיב, דחפו לתוך המים וכו' ויכול לעלות משם ומת פטור.
88 הגמרא מבארת את טעם שִׁנֵּיו הלשון במשנה. אומרת הגמרא:
89 רִישָׁא רְבוּתָא קָא מִשְׁמַע לָן - יש חידוש הנלמד מהלשון שבתחילת
90 דברי המשנה שהחיוב ב'אינו יכול לעלות' נאמר באופן שכבשו,
91 וְסִיפָא - ובסוף דברי המשנה, שהחיוב ב'יכול לעלות' נאמר באופן
92 שדחפו. רְבוּתָא קָא מִשְׁמַע לָן.
93 ומבארת הגמרא: רִישָׁא רְבוּתָא קָא מִשְׁמַע לָן, אִף עַל גַּב דְּלָאוּ אִיְהוּ
94 דְחָפּוּ - שלא הכובש הוא שדחף את הנהרג לתוך המים או האש,
95 אלא מאליו נפל שם, כִּיּוֹן דְּרָאִין יָכוֹל לְעֹלוֹת מִשָּׁם מחמת האחיזה
96 וְמָת, חֵיִב הַכּוֹבֵשׁ.
97 וְסִיפָא רְבוּתָא קָא מִשְׁמַע לָן, שֶׁאִף עַל גַּב דְּרָחֲפּוּ לְתוֹךְ הַמַּיִם או
98 הָאֵשׁ, כִּיּוֹן דְּכָל אָדָם אַחֵר שֶׁהִיָּה נִדְחָף בָּאוֹפֵן זֶה הִיָּה יָכוֹל לְעֹלוֹת
99 מִשָּׁם, אֲלָא שִׁסִּיבָה אַחֵרָת שֶׁלֹּא מחמת הדחיפה גרמה לכך שלא
100 עֲלָה וְמָת, פְּטוּר הַרוּחֵה, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא באה המיתה מחמת הדחיפה.
101 הגמרא מבררת את המקור לחיוב מצמצם. שואלת הגמרא: חֵיב
102 עַל מִיתָה בָּאוֹפֵן שְׁכַבְשׁוּ, מִנְּלָן - מהיכן נלמד דין זה, והרי הוא
103 כְּרוּצָה גִּרְמָא שִׁנֵּיו חֵיב מִיתָה. אָמַר שְׁמוּאֵל, דְּאָמַר קָא (ממדר
104 לה טא), 'או כ'איבה כהו ב'ידו וְמָת' וְגו', וִישׁ לְדַרְשׁוּ מִלְשׁוֹן 'או
105 בְּאִיבָה', שְׁכּוֹלֵל כֹּל שֶׁנִּעֲשֶׂה מֵאִיבָה הַרוּצָה לְנִרְצָה, וּבְכַלְלָהוּ לְחֵיבּוֹת
106 אֶת הַמְצַמְצָם, שנחשב כרוצח בידיים.
107 הגמרא דנה בדין מצמצם בנויקין. מספרת הגמרא: הָהוּא נִבְרָא,
108 דְּמִצְמָצְמָא לְחֵיבּוֹתָהּ דְּחַבְרִיָּה בְּשִׁמְשָׁא - שכבש חייה של חבירו
109 בְּחַמָּה וְמָתָה, וְנַחֲלָקוּ הָאֲמֹרָאִים בֵּינֵינוּ, רַבִּינָא מְחַיֵּב - חיב את
110 הַמְצַמְצָם לְשֵׁלֵם, וְרַב אָהָא בַר רַב פְּטוּר.
111 הגמרא מבארת את מחלוקתם: רַבִּינָא מְחַיֵּב, מִשּׁוּם שְׁדוּרְשׁ קַל
112 וְחֹמֵר, וְמָה רוצח שיש בו צד קל, שֶׁלֹּא עָשָׂה וְחַיִּיב בּוּ הַכְּתוּב
113 בְּשׁוֹנֵג בְּמִיּוֹד וּבְאִוְנֵם בְּכַרְצוֹן, ואינו חיב אלא במזיד וברצון, בכל
114 זֶאת חֵיִב בּוּ אֶת הַמְצַמְצָם כְּרוּצָה בִּידֵיכֶם,

1 הֵכִי קָאִמַר רַבִּי עֲקִיבָא, אִין לָךְ עֵנִי בִישְׂרָאֵל אֲלָא מִי שְׁבַשְׁבִּיל
2 עֵנִיתוּ הוּא רַשְׁעַ עְרוּם, וְאִיְהוּ עָנִי שִׁמְחַמַּת עֵנִיתוּ הוּא רַשְׁעַ עָרִים,
3 זֶה הַמְשַׁחָה בְּתוֹ פּוֹנֵרַת מְלַהֲשִׂיאָה כְּדִי שֶׁתִּשְׁמַשְׁנוּ בְּמִקּוּם שְׁפַחָה,
4 וְבוּהוּ הוּא גֹרֵם לָהּ שֶׁתּוֹנָה.
5 הגמרא מביאה מיימרא נוספת בשמו: וְאָמַר רַב כְּהֵנָּא מִשּׁוּם רַבִּי
6 עֲקִיבָא, הָיִי יְהִיר מִן הַיּוֹעֵצָה לְפִי דְרַבִּי - להנאתו, מִשּׁוּם שֶׁאִין עֲצוּתוֹ
7 לְטוֹבָתָךְ.
8 הגמרא ממשיכה לדון בענין המשיא את בתו: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר
9 רַב, הַמְשִׂיא אֶת בְּתוֹ הַקְּטָנָה לְקָן שְׁכָבֵר אֵינוּ מֵתָאוּהוּ לְתַשְׁמִישׁ,
10 וְהַמְשִׂיא אִשָּׁה לְבָנּוּ קָמֵן שְׁאֵינוּ בֵר תַשְׁמִישׁ, וְהַמְחַזִּיר אֶבְיָתָה לְגַזִּי
11 כְּשֶׁאִין חֲשֵׁשׁ חִילּוּל הַשֵּׁם אִם לֹא יָשִׁיב, עָלָיו הַכְּתוּב אֱמִיר (דברים טו
12 חיי) 'לְמַעַן סְפוֹת הַרְוָה וְהִשְׁבַּעְהוּ' אֶת הַצְּמֹאָה, לֹא יֵאָכֵל ה' סֶלֶח
13 לָוִ, וְזוּהוּ, מִי שֶׁמְחַבֵּר אֶת הוֹקֵן שְׁאֵינוּ צָמֵא לְתַשְׁמִישׁ עִם קְטָנָה
14 שֶׁצְמֹאָה לְתַשְׁמִישׁ, או שֶׁמְחַבֵּר גְּדוּלָה הַצְּמֹאָה לְתַשְׁמִישׁ עִם קְטָן
15 שְׁאֵינוּ בֵר תַשְׁמִישׁ הוּא כְּשֶׁבַע לְעֵנִין זֶה, או שֶׁמְחַזִּיר אֶבְיָתָה לְגַזִּי
16 וְכִן מְחַבֵּר אֶת הַגּוֹי שְׁאֵינוּ צָמֵא לְיוֹצְרוֹ, עִם כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא
17 צְמֹאָה וְתַאבָּה לִירְאָתָה יוֹצֵרָה וְלִקְיָים מְצוּוֹתֶיהָ.
18 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: מִיַּחֲבִיב, שִׁנֵּיו בְּבִרְיָתָא, הָאוּחֵב אֶת אִשְׁתּוֹ כְּנֹפֵס,
19 כְּלוּמֵר, חָס עֲלֶיהָ כַּעַל גּוֹפֵר, וְהַמְכַבְּדָה בְּתַכְשִׁיטִים יוֹתֵר מְנֹפֵס,
20 וְהַמְדִירָה כְּנֵיו וְכַנְתִּיו כְּדָרָה יִשְׂרָה - שִׁמְרוֹן בְּמִצְוֹת וּבִירְאָתָה
21 הַמְקוּם, וְהַמְשִׂיאָה כְּשֶׁהֵם קְטַנִּים אָמַר לְפִיכָּךְ שֶׁלֹּא יבואו לידי
22 הַרְהוּר חָסָא וְעִבְרִיָה, עָלָיו הַכְּתוּב אֱמִיר (איוב ה' טז) 'וְיָדַעַתָּ כִּי לֵאלוֹם
23 אֶתְחַלֵּךְ וְכִפְרַתְךָ נָדָה וְלֹא תִחַמָּא' הֵרִי שְׁכַבְשׁוּשְׂיָאן כְּשֶׁהֵם קְטַנִּים
24 מוּנַעִם מִן הַחֲסָא, וְשֶׁלֹּא כְּדַבְּרֵי רַב. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר לְפִיכָּךְ
25 שְׁאֵין - שׁוֹנֵה הַדְּבַר בְּקַטְנִים הַסְּמוּכִים לְבַגְרוֹתָם, שֶׁאִין חֲשֵׁשׁ
26 שְׁבַשְׁבִּיל זְמַן מוּעֵט תּוֹנָה הָאִשָּׁה, וְרַב שֶׁאִסַּר הִיְיָנוּ לְהַשִּׂיא אֶת בְּנֵיו
27 הַקְּטַנִּים מִמֶּשׁ, שְׂגוּרֵם שֶׁתּוֹנָה הָאִשָּׁה.
28 הגמרא מביאה ברייתא נוספת העוסקת בדברים שראוי לאדם
29 לַעֲשׂוֹתָם. אומרת הגמרא: תֵּנִיָּא בְּבִרְיָתָא, הָאוּחֵב אֶת שְׁכִינְיוֹ,
30 וְהַמְקָרֵב אֶת קְרוֹבֵיו, וְהַנּוֹשֵׂא אֶת בֵּת אֲחִוּתוֹ, וְהַמְלַחֵף סִּלְעַ לְעֵנִי
31 בְּשִׁעֵת דְּחֻקָּיו - בזמן שדחוק במחייטו מחוסר ממון, עָלָיו הַכְּתוּב
32 אֱמִיר (ישעיה נט ט) 'או תִּקְרָא וְה' יִנְעֵה תְשׁוּעַה וְיִאֲמַר הִנְנִי'.
33 הגמרא חוזרת לדון בחיוב שריפה בקרובותיו. אומרת הגמרא: תֵּנִי
34 רַבִּי בְּבִרְיָתָא, נֹאמַר בְּפִסְקוֹ (ויקרא כ' ד') 'וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִשָּׁה
35 וְאֶת אִמָּהּ וְגו' בְּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אוֹתוֹ וְאֶתְהִן' וְגו', הִיְיָנוּ אוֹתוֹ וְאֶת אֶחָת
36 מֵהֶן - מִהַנְּשִׂים הַמּוּזְכְּרוֹת בִּפְסוּק, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעְלָא. רַבִּי עֲקִיבָא
37 אֱמִיר, אוֹתוֹ וְאֶת שְׁתֵּיתָן, שׁוֹאלַת הַגְּמָרָא: מֵאִי בִּינֵיהוּ - מֵהוּ הַהַבְּדֵל
38 בֵין דְּבִרְיִים בְּבִיאור הַפְּסוּק, עֲנָה הַגְּמָרָא: אָמַר אֲבִי, מִשְׁמַעוֹת
39 דְּוָרְשִׁים - דְּרַשְׁתָּ מִשְׁמַעוֹת לִשְׁוֹן הַפְּסוּק אִיבָא בִּינֵיהוּ. שְׂרָבִי
40 יִשְׁמַעְלָא סָבַר, מַה שְׁנֹאמַר 'אוֹתוֹ וְאֶתְהִן', הוּא לְחַיִּיב אוֹתוֹ וְאֶת אֶחָת
41 מֵהֶן, וְלִיְמַרְדֵּן זֶה נִרְמַז בְּלִשְׁוֹן הַפְּסוּק, שֶׁכֵּן בְּלִשְׁוֹן וְנִי קוֹרֵין לְאֶחָת
42 הַיִּנְעָא, וְכוּונַת הַפְּסוּק הִיא לְחַיִּיב אוֹתוֹ וְאֶת 'הֶן', כְּלוּמֵר, אֶת אֶחָת
43 מֵהֶן, וְהִיְיָנוּ חֲמוּתוֹ, וְאֵילוּ חֵיבּוֹ אִם הֲמוֹתוֹ לֹא נֹאמַר בִּפְסוּק אֲלָא
44 מְדַרְשָׁא אֲתֵיָא, וְכִדְלַעִיל (ע"ה). וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר, מַה שְׁנֹאמַר 'אוֹתוֹ
45 וְאֶתְהִן' הַכוּונָה הִיא אוֹתוֹ וְאֶת שְׁתֵּיתָן, כְּלוּמֵר, אֶת שְׁתֵּי הַנְּשִׂים שֶׁבֵן
46 עֲלִידָהּ בְּאִסּוּר, וְכִיּוֹן שֶׁבֵאשְׁמֵתוֹ לֹא שִׁירָךְ חֵיבּוֹ שְׂרִיפָה, עַל כַּרְךְ
47 שְׁמִדוּבֵר שֶׁבֵן עַל חֲמוּתוֹ וְאֵמָה, וּבִשְׂתֵּיתָן נֹאמַר שְׂרִיפָה, וְהִיְיָנוּ
48 שְׁחִיבּוֹ אִם הֲמוֹתוֹ, הֵכָא תִּיבָא - הַתְּפַרֵּשׁ כֵּאֵן, וְאֵינוּ נִלְמַד מִדְּרָשָׁה.
49 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בִיאור נוסף בְּמַחֲלוּקָתָם: רַבָּא אָמַר, דִּין הֲמוֹתוֹ
50 לְאַחֵר מִיתָה שֶׁל אֲשֶׁתּוֹ, אִיבָא בִּינֵיהוּ. רַבִּי יִשְׁמַעְלָא סָבַר, הֲמוֹתוֹ
51 שֶׁבֵן עֲלֶיהָ לְאַחֵר מִיתָה שֶׁל אֲשֶׁתּוֹ, דֵּינָם בְּשְׂרָפָה, מִשּׁוּם שֶׁאֶתְהִן
52 הִיְיָנוּ אֶחָת, כְּלוּמֵר, אֲפִילוּ אִם קִיַּמְתָּ רַק אֶחָת מִהַנְּשִׂים הַשְׁהוּזְכְּרוּ
53 בְּתַחֲלוֹת הַפְּסוּק, וְהִיְיָנוּ חֲמוּתוֹ, דֵּינָם בְּשְׂרִיפָה. וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר,
54 שֶׁאֶתְהִן הִיְיָנוּ 'את שְׂתֵּיתָן', כְּלוּמֵר, חֵיבּוֹ שְׂרִיפָה בְּחֲמוּתוֹ הוּא רַק
55 אִם שְׂתֵּיחָן קִיַּמְתָּ בְּשַׁעַת בִּיאָה, אִךְ לְאַחֵר מִיתָה אֲשֶׁתּוֹ, אִין חֵיבּוֹ
56 שְׂרִיפָה אֲלָא אִיסְרָא בְּעֻלְמָא הוּא שְׁעוֹ.

משנה

משנה זו היא מחלקו השני של הפרק, והוא פירוט חיובי סייף.

30 הכפיתה, ונמצא שהכפיתה לא היתה במקום שסיבת המיתה
 31 קיימת, ואין זה אלא גרמא.
 32 הגמרא דנה באופן נוסף של מיתה בדרך של 'מצמצם'. אומרת
 33 הגמרא: איתמר, כפה עליו - על חבירו הישן גיגית, והתמלאה
 34 הגיגית בהבל מחמת נשימתו ומת, ופרע עליו מצויקה - או שפתח
 35 עליו בשנתו את תקרת הבית, ונכנס הקור והצטנן ומת, נחלקו בזה
 36 רבא ורבי זירא, חד אמר חייב, משום שבשעת כפיית הגיגית או
 37 פריעת המעזיבה החלה סיבת המיתה, והרי זה כהריגה על ידי חץ,
 38 שהורג זמן מה לאחר זריקתו. וחד אמר פטור, משום שלא היתה
 39 סיבת המיתה קיימת בשעת כפיית הגיגית או פתיחת המעזיבה,
 40 אלא הגיעה רק לאחר זמן, והרי זה גרמא.
 41 הגמרא מבררת איזה אמורא סבר שמצמצם באופן זה פטור.
 42 אומרת הגמרא: תפתיים - תברר ותוכיח, דרבא הוא האמורא
 43 דאמר שהכופה גיגית או פורע מעזיבה על אדם ישן פטור. דאמר
 44 רבא, כפתו לחבירו ומת פרעב פטור הכופת, ומוכח מדין זה, שרבא
 45 סובר שכל כפייתו במקום שאין סיבת המיתה קיימת אינה מחייבת.
 46 שואלת הגמרא: מה ההכרח שרבא הוא הפוסט, אדרבה - הרי
 47 אפשר לומר להיפך, תפתיים דרבי זירא הוא דאמר פטור ולא רבא,
 48 דאמר רבי זירא, האי מאן דעיליה להכריה כביתא דשישא - מי
 49 שהכניס את חבירו לבית של שיש שהוא אטום ביותר ואין ההבל
 50 יכול לצאת משם, ואדליק ליה שרנא - והדליק לו נר בבית, ונת
 51 מהבל הנר, חייב. ומדייקת הגמרא: מעמא - הטעם שחייב רבי
 52 זירא, הוא משום דאדליק ליה שרנא, ובזה זימן את המיתה, הא -
 53 אבל אם לא אדליק ליה שרנא, לא היה מתחייב על הכנסתו, על
 54 אף שגרם שימעט את האויר על ידי ההבל שמוציא בנשימתו.
 55 ואם כן מוכח שרבי זירא פוסט בכפיית גיגית על אדם ישן. דוחה
 56 הגמרא: אמרי, תם - שם, בהכנסת חבירו לבית של שיש, אם לא
 57 הדליק את הנר הוא פטור, משום שבלא שרנא, לא מתחיל כלל
 58 תבלא - ההבל ההורג

1 אם כן, בנקיין שיש בהם צד חמור, שהרי עשה וחיובו קהן על שונג
 2 כעל מזיד ועל אונס כעל רצון, אינו דין שתניב קהן את המצמצם.
 3 רב אהא בר רב פוטור את המזיק על ידי צמצום. אמר רב משרשיא,
 4 מאי טעמא דאביה דאבא דפוטור - מהו טעמו של אבי אבא ורב
 5 אחא שפוטור מזיק על ידי צמצום, משום דאמר קרא, בפסוק ממנו
 6 התרבה (לעיל עה) חיוב המצמצם (במדבר לה כא), 'או באיבה הקהו
 7 בידו וימת מות וימת המפה רוצח הוא', ויש לדרוש, שדווקא
 8 ברוצח הוא החייב לן - לימדתנו התורה לחייב אף במצמצם, אבל
 9 בנקיין, לא חייב לן מצמצם.
 10 הגמרא דנה באופנים שונים של רציחה בדרך של מצמצם. אומרת
 11 הגמרא: אמר רבא, כפתו לחבירו, ומנע ממנו לאכול עד שמת
 12 פרעב, פטור הכופת, משום שבשעת הכפיתה לא היתה סיבת
 13 המיתה קיימת, אלא רק לאחר זמן התגבר הרעב ומת, ואין זה
 14 אלא גרמא, ולכך אין דינו מסור לבית דין אלא לשמים.
 15 מביאה הגמרא אופן נוסף: ואמר רבא, כפתו לחבירו כהמה -
 16 במקום שחמה זורחת ומחממת ויש בחומה בכדי להמית, ונת,
 17 שכפתו לחבירו כצינה - במקום קר שיש בצינה בכדי להמית, ונת,
 18 חייב הכופת, משום שצמצמו במקום שסיבת המיתה כבר קיימת,
 19 ומנע ממנו את האפשרות להציל את עצמו. אמנם אם כפתו
 20 במקום שאין שם חמה או צינה, אלא שסוף תמה לבא לשם, או
 21 סוף צינה לבא לשם, פטור הכופת, משום שאין סיבת המיתה
 22 קיימת בשעת הכפיתה, ואין זה אלא גרמא.
 23 מביאה הגמרא אופן נוסף: ואמר רבא, כפתו לחבירו לפני ארי
 24 ואכלו ומת, פטור הכופת, משום שאף ללא הכפיתה לא היה יכול
 25 הנהרג להציל את עצמו. אבל אם כפתו לפני יתושין ועקצוהו ומת,
 26 חייב הכופת, משום שמחמת הכפיתה לא היה יכול להציל את
 27 עצמו. רב אשי אמר, אפילו כפתו לפני יתושין ומת, נמי פטור
 28 הכופת, משום שאפשר שהני אולי - שיתושים אלו שהיו כאן
 29 בשעת הכפיתה הלכו, והני שהיו, אלו - באו רק לאחר זמן

אגרות קודש

ב"ח, י"ב אדר, תשי"ח
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

...במש"כ שמי שהוא אפשר נחלש, מאיזה טעם, בעבוה"ק דהפצת המעינות - הנה בטח
 יתבונן הנייל ככל הדרוש ואליבי דנפשי בהתחלת ויסוד כל הדי חלקי שוייע - שיליית ובמילא
 לא יבוש מפני המלעיגים וכו'. ודי ומספיק העיון בהנ"ל - שאדרבה מכאן ולהבא עוד יוסיף אומץ
 בהפצת האמורה, וגם בהחוצה שבאדם עצמו. ויה"ר שיהי זה באופן המבואר באגה"ת ספ"ט:
 הי רגיל כו' ב' כו'. כפלים לתושי'.

בברכה לתלמוד תורה ביראת שמים ולהצלחה מופלגה בעבוה"ק הפצת המעינות דא"ח
 (עד לחוצה וחוצה דחוצה).

1 נזקין עשה בו אונם ברצון. היבא דעביד בידים ואפי' ישן כדיליף בב"ק (דף כו) 1
 2 פצע תחת פצע לחיב על השוגג כמדיד וכו'. רב אחא פוטר. דגרמא בעלמא הוא 2
 3 דשמשא קטליה: מות יומת הנכבד וכו'. סיפיה דקרא לדליל או באיבה דרבינן 3
 4 ממצמם ותיבין רוצח הוא מיעוטא למעוטי נזקין: כפתו ומת ברעב. דבשעה 4
 5 שכפתו אין כאן דבר הריגה והרעב בא 5
 6 נמאלו והולך חזק לאחר זמן כל שעה ולא 6
 7 דמי לצמצם במים ובאור דההורג מוזמן: 7
 8 סוף חמה לבא פטור. כלומר אם לא היתה 8
 9 שם חמה בשעה שכפתו אבל סוף לבא כאן 9
 10 וזה לא יכול לעמוד וסופו למות פטור שלא 10
 11 הינה ההורג מוזמן להריגה וגרמא הוא איך 11
 12 דינו מסור לבית דין אלא לשמים: כפתו 12
 13 לפני ארי פטור. דאי נמי לא היה כפות לא 13
 14 היה יכול להציל עצמו מן הארי. כבולחו 14
 15 גרסינן אמר רבא: הני אולי והני אתו. ולא 15
 16 מת על ידי יתושים הראשונים שהיו מוכנים 16
 17 ויש שכמה כחות עברו עליו: כפה עליו 17
 18 גנייתו ומת בהבלא: או שפרע עליו מעויבה. 18
 19 וזה היה ישן ונכנסה שם הצינה פטור 19
 20 שההורג בא לאחר זמן: בביתא דשישא. 20
 21 סתתום ביותר ואין הבל האור והנר יכול 21
 22 לצאת ממנו: מעמא דארליק ליה שרגא. 22
 23 שומן את ההורג: הא לא ארליק ליה שרגא. 23
 24 ומת בהבל פיו דומיא דכפה עליו גניית 24
 25 פטור: 25
כשעתיה

1 נזקין, שְׁעֵשָׂה בְּהֵן שׁוּגֵג כְּמִזִּיד וְאוֹנָם כְּרָצוֹן, אִינּוּ דִּין 1
 2 שְׁחִיבֵי בְּהֵן אֶת הַמְצַמֵּם. רַב אֶחָא בַר רַב, פּוֹטֵר. אִמְר 2
 3 רַב מִשְׁרָשָׂא, מֵאִי מְעַמָּא דְאַבּוּהֵי דְפּוֹטֵר. אִמְר 3
 4 קָרָא, מוֹת יוֹמַת הַמְּכַבֵּד רוֹצֵחַ הוּא, בְּרוּצָת, הוּא דְחִיב 4
 5 לְ מְצַמֵּם. בְּנֻקִין, לֹא חִיב לְ מְצַמֵּם. אִמְר רַבָּא, 5
 6 כְּפַתּוּ וּמַת בְּרַעֲב, פְּטוֹר. וְאִמְר רַבָּא, כְּפַתּוּ בְּחַמָּה וּמַת, 6
 7 בְּצִינָה וּמַת, חִיב. סוֹף חַמָּה לְבֹא, סוֹף צִינָה לְבֹא, 7
 8 פְּטוֹר. וְאִמְר רַבָּא, כְּפַתּוּ לְפָנֵי אָרִי, פְּטוֹר. לְפָנֵי יְתוּשִׁין, 8
 9 חִיב. רַב אִשּׁוּ אִמְר, אִפְּלוּ לְפָנֵי יְתוּשִׁין נִמְי פְּטוֹר, הֵנִי 9
 10 אֲוִלִי וְהֵנִי אֶתּוּ. אִתְּמַר, כְּפָה עָלָיו גִּינִית, וּפְרַע עָלָיו 10
 11 מְעוּבָה, רַבָּא וְרַבִּי יוֹרָא, חַד אִמְר חִיב, וְחַד אִמְר 11
 12 פְּטוֹר. תְּסַתִּיב, דְּרַבָּא הוּא דְאִמְר פְּטוֹר, דְּאִמְר רַבָּא, 12
 13 כְּפַתּוּ וּמַת בְּרַעֲב, פְּטוֹר. אֲדַרְבֵּה, תְּסַתִּיב דְּרַבִּי יוֹרָא 13
 14 הוּא דְאִמְר פְּטוֹר, דְּאִמְר רַבִּי יוֹרָא, הֵאִי מֵאֵן דְּעִיָּלִיה 14
 15 לְחַבְרִיה בְּבִיתָא דְשִׁישָׂא, וְאֲדַלִּיק לִיה שְׂרָגָא וּמַת, 15
 16 חִיב. מְעַמָּא, דְאֲדַלִּיק לִיה שְׂרָגָא. הֵא, לֹא אֲדַלִּיק לִיה 16
 17 שְׂרָגָא, לֹא. אִמְרִי, הָתָם פְּלֹא שְׂרָגָא, לֹא מִתְחִיל תְּבִלָּא 17
 18 בְשַׁעְתִּיה

שקלקל דפרין למאן דפטר בחנם מברייאת דקתינתן בהמה לטבח וניבלה חייב מפני שהוא בנושא שכר אלמא ס"ד דהאי מקשה אפילו בחנם חייב כמו שומר שכר שחייב על האבידה ומשני אימא מפני שהוא נושא שכר לפיכך בשכר חייב אבל בתנם פטור דהוי כעין גביהה:

בנזקין לא חייב לן מצמצם. משמע דמחייב טפי ברוצח מנזקין ואם כן מדפטרין לקמן ברוצח תריס כ"ש בנזקין וכן משמע בשלהי כיצד הרגל (ב"ק דף כו: ושם) דפטרין זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות אפילו קידם וסילקו וא"ת הא אמרינן בריש הכונס (שם דף נה: ושם) הפרזין גרד בפני בהמת חבריו פטור מידי אדם וחייב בידי שמים ופרין הובי דמי אי כבולת בריא בידי אדם נמי לחייב ומאי קשיא הא דמאי לתריס דפטור ונראה לפרש דאכותל קאי ולחכי פריך בידי אדם נמי לחייב אכותל וש סריס שכונתו בחימה אכותל וזיעד דנתן התם הוציאנה הליטיס חייבין ומוקמינן בגמרא דההורג במקל ש"מ דבלאו הכשה לא שפירצה לטיס ומיהו יש פירות דמתניתין להחייב בנזקין איירי אבל אבידה דבהמה מחייבי וא"ת למאי דפרישתי דקאי אכותל לישני דפטור מדיני אדם קאי אבהמה ו"ל דלא שייך למיתני פטור מדיני אדם אם היה שום חיוב (לא) בהמה (ולא) ואן בכותל אבל כשמתרץ בכותל רעוע אע"ג דאין דומה שיתחייב בידי שמים אכותל שהוא רעוע כ"כ שכול לפיכך ברוח מצויה או אפי' ברוח שאינה מצויה מ"מ שייך למיתני חייב בידי שמים כיון שיש דבר שהוא חייב בו כגון הבהמה והשתא אתי שפיר דנקט בפני בהמת חבריו ולא נקט הפרזין גרד של חבריו דמשום בהמה נקט לה ומיהו בסוף הסוגיא דקאמר מזה דתימא כיון דלמיסתר קאי מאי עבד משמע דחייב דיני שמים קאי נמי אכותל ומצי לפרש דה"ק כלומר למיסתר ולמיפל קאי אי נמי הכי קאמר כיון דלמיסתר קאי שהבעלים מצווין לסתורו שלא יפול על בני אדם ס"ד דכל הכול שנתה אשור ודאי הנהש קאי את הארס ו"ל דשאני התם שערין אין הארס בעולם ומיהו קשה ההיא מחייב קמ"ל אי נמי חייב בידי שמים קאי נמי אכותל שהנהש ברוח אשור עד שיומנו לו פועלים לתקו:

כפתו ומת ברעב. אפי' היה רעב כבר בשעה שכפתו כיון דאם לא היה מתחוק עליו הרעב לא היה מת הזה היה סוף רעב לבא דלא דמי לכפתו בחמה שכבר נפלה עליו חמה שראוי למות בה: **סוף** חמה לבא כו'. דלא רבי רחמנא מצמצם אלא במקום שהתחיל בו החיזוק כבר ומיהו אם כפתו בפנים והביאו במקום סוף חמה לבא וסוף צנה לבא נראה דחייב למיד' אשו משום חציו דלענין מיתה נמי מחייבין באשו משום חציו כדמוכח בכיצד הרגל (שם דף כב. ושם) ואין חילוק בין מקרב האש אצל הדבר למקרב הדבר אצל האש כדמוכח בריש הכונס (שם דף נו. ושם) דפרין אי דמטא נהיליה ברוח מצויה בידי אדם נמי לחייב וההיא דאשקיל עליה בידקא דמאי דבסומן אפילו כפתו ופרקא שם ואח"כ אשקיל פטור דמאי לורק חין ותרסי בידו והצפיה הוא קידם וסילקו פטור וא"ת וההיא דהשך בו את הנהש דפטור למיד' מעצמו מקיא אמאי פטור לפי מה שפירש בבירא כיצד הרגל (שם ד' כג. ושם) בשמעתא דפי פרה שם דור לתוך פי הנהש והשך לחייב חייבין ודאי הנהש קאי את הארס ו"ל דשאני התם שערין אין הארס בעולם ומיהו קשה ההיא דורק צרור למעלה דבסומן דמשמע דאי לא אולא לצרדין אלא לתחת פטור אמאי לחייב מידי דהוה אאבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפל ברוח מצויה דחייב משום אשו אי בהדי דאולי קא מוקי כדאיתא בפ"ק דב"ק (ר' וי) ושמא אינו מצוי כאן שתפול לתחת ממש ולא תיזיל כלל לצרדין ומיהו זה ודאי קשה דמשמע דלצרדין נמי לא מחייב אלא משום כחו דפרין אי כחו הוא תיזיל לעיל ודוחק לומר כח כחוש הוא וצרין לומר דהיינו למיד' אשו משום ממונו והא דנתן פ"ב דחולין (דף לא.) נפלה סכין מידי ושחט שחיטתו פסולה דייק טעמא ונפלה את הפילה הוא כשירה כמאן כרבי נתן דלא בעי כוונה קשה נפלה נמי ליהוי כי הפילה למיד' אשו משום חציו אם לא נחלק בשחיטה ולא מסתבר לחלק סוף דאפילו ממונו אלא נראה דאיתא הדיא סוגיא מיד' אשו משום ממונו ומיהו קשה דאי לתחת לבא כחו הוא נמי שגא מתא דנתן באלו חין הגולין (מכות דף ז.) היה מושך במעגלה ונפלה עליו והרגתו פטור משום דשלא כדרך ירידתו הוא והשתא תיפוק ליה ללאו כחו הוא ו"ל דשאני התם דמתוך שמושו למעלה נופל יותר למרחוק עד יש לפרש דבכל הני דסוף חמה וצנה וארי לבא חוק צרור למעלה ונפל לתחת אפילו כפתו והביאו שם פטור דמדי לכת כחו הוא נמי שלא המיתה אלא ברוח מצויה פטור ממייתה אלא דלענין ממונו חייב נשם ולא דמי לחצי נוק צרורות אע"ג דכח כחו הוא דהא אשו נמי חייב משום ממונו כדמוכח בפרק כיצד הרגל (ב"ק דף כג. ושם) דמאן דאית ליה משום חציו ליה נמי משום ממונו:

כפתו לפני ארי פטור. אין חילוק בין יתושין לארי אלא משום דסתם ארי עדיין לא התחיל לחבול בו שאם קפץ כבר עליו הארי לא היה יכול להתעסק לכפותו אבל סתם יתושין כבר התחילו לפיכך עליו ונע"ג דהני אולי והני אתו קסבר לא שגא: **כפה** עליו גניית כו'. לא דמי לסוף חמה לבא לסוף צנה לבא דהתם ליכא חמה וצנה כלל ולא מתחיל ביה בשעתיה ולא דמי נמי לכפתו בחמה וצנה דהתם כבר אתו עליה מקודם חמה וצנה שיש בהן כרי להמית אבל הכא ליכא אלא הולך ומתחוק עליו דמי לכפתו ברעב שכבר יש רעב מעט ותמדי מתחוק ואם תאמר מאי שגא פרע מעויבה מותרים ובידקא דמאי בכח שני ויש לומר דהכא חייב טפי כדמסיק דמתחיל ביה בשעתיה:

1 **סתם** משחקין בכדור כמה דעילוי בו. לא מסתבר לפרש כלל לענין חיוב מיתה במזיד
2 דאי קאי גברא תוך ארבע אמות ואחרו ביה וקיבל עליו התראה אמאי פטור הא
3 ודאי מתכוין הוא אלא נראה כלשון ראשון שפירש בקונטרס דלענין גלות איירי
4 כדרשינן שלחי כיצד הרגל (ב"ק ד' כו: ושם) ואשר לא צדה פרט למתכוין לזרוק שתים
5 חוק ארבע והוא הדין נתכוין לזרוק ד' חוק ב' 1
6 כי הכא דסתם משחקין בכדור מתכוין שתלך 2
7 חוץ לד' אמות ולא תוך ד' אמות ומיחו קשה אי 3
8 למיפטריה מגלות קאמר פרט למתכוין לזרוק ב' 4
9 חוק ד' הא דאמרין בריש אלו הן הגולין (מכות 5
10 ד' ז: ושם) (אם בפתע) בלא איבה פרט לשונא 6
11 בלא צדיה פרט למתכוין לצד זה והלכה לצד 7
12 אחר ואשר לא צדה פרט למתכוין לזרוק שתים 8
13 חוק ארבע והשתא מקרא דואשר לא צדה 9
14 דכתוב ברישא בפרשת ואלה המשפטים מוקמי 10
15 בלא צדיה דפרשת ואלה מסעי הזה היה ליה 11
16 למעוטי ההוא דדמי טפי לפטור כגון נתכוין לצד 12
17 זה והלכה לצד אחר ולא נתכוין לזרוק לצד 13
18 הנרצח ובשליחי כיצד הרגל (ב"ק ד' כו: ושם) 14
19 פירש בקונטרס לשון אחר דחייב גלות וכן נראה 15
20 לר"ת ולא לגמרי בפירושו דפירש פרט לנתכוין 16
21 לזרוק ב' חוק ד' דלא היו בכלל כי יזיד דכתיב 17
22 בתריה אלא פרט דלא היו בכלל מכה איש ומת 18
23 דכתיב לעול מנייה ולהאי פ"י לא מתוקמא 19
24 שמעתין לענין גלות אלא לענין חיוב מיתה 20
25 כלשון שני שבקונטרס וא"ת ואמאי איצטרך 21
26 לחייב גלות לנתכוין לזרוק ב' חוק ד' מהיכא 22
27 ס"ד דפטור ולפטור ממייתה דאי לא אתא 23
28 דפשיטא דשוגג פטור ממייתה וי"ל דהוה פטורין 24
29 ליה מצד צדיה כמו נתכוין לצד זה והלכה 25
30 לצד אחר ועוד יש לפרש דלעולם נתכוין לזרוק 26
31 ב' חוק ד' פטור מגלות ולא קשיא מידי מההיא 27
32 דמכות דלחיב נקט ברישא לצד זה משום 28
33 הדתחיל לדרוש קרא דבלא צדיה ברישא 29
34 והנאזק צדיה לחוביך הפשוט יותר תחלה וא"ת 30
35 ואמאי איצטרך ברק אלו הן הגולין (מכות ד' 31
36 ז: ושם) (מבשגגה) לפטור נתכוין לחרוג בהמה 32
37 והרג את האדם הא על ברחן היינו או נתכוין 33
38 לזרוק לצד זה והלכה לצד אחר או נתכוין 34
39 לזרוק ב' חוק ד' וי"ל דהתם היו האדם והבהמה 35
40 זה אצל זה אי נמי סבבור בהמה ובמנא אדם 36
41 ומיחו תימה הא דפליגי רבי ורבנן בריש אלו הן 37
42 הגולין (שם) בגשמת הברזל מקחו ומן העץ 38
43 המתבקע דמר מחיבי בהאי ומר מחיבי בהאי 39
44 אמאי חייב הא היו כמו נתכוין לזרוק ב' חוק ד' 40
45 שנתכוין לבקעת עצים שלפניו והלך למרוחק. 41
46 בגוסס

בְּשַׁעֲתִיחָהּ. הַכֹּא, בְּלֹא שֶׁרָגַא נְמִי, מִתְחִיל תְּבַלָּא
בְּשַׁעֲתִיחָהּ: (סִימָן, סוּלָם, תְּרִ"ם, סְמִנָּן, פְּבוֹת"ל).
אָמַר רָבָא, דְּחַפּוּ לְבוֹר, וְסוּלָם בְּבוֹר, וְכֹא אַחַר
וְסִימָן, וְאֶפִּילוּ הוּא קָרַם וְסִימָן, פְּטוּר, דִּבְעֵדְנָא
דְּשִׁרְיָה, יְכוּל לְעֵלוֹת הוּא. וְאָמַר רָבָא, זֶרֶק בּוֹ חֵץ,
וְתָרִים בְּיָדוֹ, וְכֹא אַחַר וְנִטְלוֹ, וְאֶפִּילוּ הוּא קָרַם
וְנִטְלוֹ, פְּטוּר, דִּבְעֵדְנָא דְּשִׁרְיָה בֵּיהּ, מִיַּפְסַק פְּסִיכָהּ
גְּיָרִיהּ. וְאָמַר רָבָא, זֶרֶק בּוֹ חֵץ, וְסִמְנִין בְּיָדוֹ, וְכֹא
אַחַר וְפִיזְרִין, וְאֶפִּילוּ הוּא קָרַם וְפִיזְרִין, פְּטוּר, דִּבְעֵדְנָא
דְּשָׂא בֵּיהּ, יְכוּל לְהִתְרַפְּאוֹת הָהוּא. אָמַר רַב אֲשִׁי,
הַלְּקַד אֶפִּילוּ סְמִנִין בְּשׂוּק. אָמַר לִיה רַב אֶהָא בְּרִיהּ
דְּרָבָא לְרַב אֲשִׁי, נִזְדַּמְּנִין לוֹ סְמִנִין, מֵהוּ. אָמַר לִיה,
הָרִי יֵצֵא מִבֵּית דִּין וְכֹאִי. וְאָמַר רָבָא, זֶרֶק צִוּר
בְּבוֹתָל, וְחֹזְרָה לְאַחֲרֶיהָ וְהִרְגָהּ, חַיִּיב. וְתַנָּא תוֹנָא,
כְּגוֹן אֵלּוּ הַמְּשַׁחֲקִין בְּכִדּוּר, שֶׁהֲרִגוּ בְּמִזְדֵּי, נִהְרִגִין.
בְּשׂוּגֵי, גּוֹלִין. בְּשׂוּגֵי גּוֹלִין, פְּשִׁיטָא. בְּמִזְדֵּי נִהְרִגִין,
אֵיצְמִירְדָּא לִיה. מֵהוּ דְּתִקְמָא, הִתְרַאֲתַת סַפְקָא הֵיא,
מִי יִמַר דְּהִדְרָה, קָא מְשַׁמַּע לָן. תַּנִּי רַב תַּחְלִיפָא
פֶּר מַעְרַבָא קְמוּיָה דְּרַבִּי אֶבְהוּ, כְּגוֹן אֵלּוּ הַמְּשַׁחֲקִין
בְּכִדּוּר, שֶׁהֲרִגוּ, תוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, פְּטוּר. חוּץ לְאַרְבַּע
אַמּוֹת, חַיִּיב. אָמַר לִיה רַבִּינָא לְרַב אֲשִׁי, חַיִּיב דְּמִי.
אִי דְקָא נִיחָא לִיה, אֶפִּילוּ פוֹרְתָא נְמִי. אִי דְלֹא נִיחָא
לִיה, אֶפִּילוּ טוֹבָא נְמִי לֹא. אָמַר לִיה, סָתָם מְשַׁחֲקִין
בְּכִדּוּר, כְּמָה (דְּעִילּוּי טָפִי) מִינַהּ נִיחָא לִיה. לְמִימְרָא,
דְּכִי הֵיא גּוֹזְנָא כְּחוֹ הוּא, וְרַמְיָנְהּ, הַמְקַדְּשׁ וְנִפְל
קִידוּשׁ עַל יָדוֹ אוֹ עַל הַצֵּד, וְאַחַר כֵּךְ נִפְל לְשׁוֹקַת,
פְּסוּל. הַכֹּא כְּמֵאִי עֶסְקִינוּ, בְּשׂוֹתָת. תָּא שְׁמַע, מִחַט
[שְׁהִיא] תְּנוּגָה עַל הַחֶרֶם, וְהָזָה עֲלֶיהָ, סַפְקָא עַל
הַמַּחְטָה הָזָה, סַפְקָא עַל הַחֶרֶם הָזָה, וּמִיַּצָּה עֲלֶיהָ,
הַזֹּאתוֹ [פְּסוּלָה]. אָמַר רַב חִינָנָא פֶּר יְהוּדָה מְשַׁמֵּיָה
דְּרַב, מִצָּא אִיתְמַר. אָמַר רַב פֶּפְא, הֵיא מֵאֵן דְּכַפְתִּיחָהּ
לְחִבְרִיָה, וְאֶשְׁקִיל עֲלֶיהָ בִּידְקָא דְּמָנָא, גְּיָרִי דִּידִיָה
הוּא וּמִיתִיב. הִנֵּי מִילֵּי, כְּכֹחַ רֵאשׁוֹן. אֶבְל כְּכֹחַ שֵׁנִי,
נְרָמָא בְּעֵלְמָא הוּא. וְאָמַר רַב פֶּפְא, זֶרֶק צִוּר לְמַעְלָה, וְהִלְכָה לְצַדִּין וְהִרְגָהּ, חַיִּיב. אָמַר
לִיה מִר בֶּר רַב אֲשִׁי לְרַב פֶּפְא, מֵאִי טַעְמָא, מִשּׁוּם דְּכַחוּ הוּא. אִי כְּחוֹ, תִּזְיֹל לְעוּל.

בשעתיה. מיד בשעת כפייה מתחיל ואח"כ הולך חוק. ואפילו הוא. הרוחק עצמו:
קדם וסלקו. קודם נפילתו זה זה פטור: בעידנא דשרייה יבול לעלות הוא. ופטור
על הדחייה ומשום סלוק לא מצית לחיוביה דגרמא בעלמא הוא: ואפילו הוא
קדם. הזורק את החץ ורץ לאחר זריקת החץ קודם שיגיע החץ לחבירו ונטל החרס
דימנ: סמנין. הראויין לרפאות: בידו. של
הרוג: הלכך. כיון דאם יש שם סמנין הראויין
לרפאותו בידו פטרת ליה אפי' אינם בידו
אלא שמצויין בשוק לקנות בשעת זריקה
הרי אלו כאלו הן בידו ופטור ואפילו לא
נמצאו אחר מכה: נודמנו לו סמנין.
ומכה אחר המכה ולא קנא ולא ריפא
עצמו: מהו. מי אמרין הן היה יכול
להתרפאות או דילמא כיון דבשעת זריקה
לא הוי סמנין מיידיי דהא מכת מות הוא:
הרי יצא מבי"ד וכא. כלומר הואיל וקודם
עמדו בדין מצאו לו זכות אין לנו לחיבה ורק
צויר כבוהל. ונתכוין להרוג את חבירו וזרק
צרוור והכה בכותל בכח חזרהו מכחו
לאחורי' והרגו חייב דהא נמי כחו הוא: כגון
אלו המשחקין בכדור שתרנו. רגילין
תינוקות לחכות הכדור ככותל בכח כדי
שתחזור לאחוריה הרבה ולאחר שזרק הוא
רץ וחבירו אווח את הכדור ומכה אותו בה
אם יכול לכונן הוורק ככותל אשמעינן
תנא דאם נתכוין שתחרוג את חבירו
בחזרתה לאחוריה ויש בו כדי להמית חייב
כגון אלו המשחקין בכדור שתרנו תוך ד'
אמות פטורין. אם היה המוכה עומד בתוך
ארבע אמות של כותל ולא הספיק לחזור
ד' אמות עד שמצאוהו והרגו פטור הוורק
מגלות: חוץ לד' אמות חייב. גלות: אי דניחא
ליה. (שלא) שתחזור יותר: אפי' פורתא נמי.
לחייב גלות דהא הוא שבוגג וטעמא ליבא
למיפטריה: ואי לא ניהא ליה. שתחזור ליבא
כך: אפי' טובא נמי. יותר מד' אמות ליפטר
דלא נתקיימת מחשבתו דאמר מר (מכות דף
ז:) ואשר לא צדה פרט למתכוין לזרוק שתים
חוק ד' אלמא כיון דלא ניהא ליה דניזיל לא:
סתם משחקין בכדור כמה דעילוי. ומקרי
לכותל בשעת שוורקין מינח ניהא ליה כדי
שתחזור הרבה הלכך בציור מד' אמות לא
ניהא ליה דניזיל אית דמפרשי האי חייבין
ופטורין ממייתה וכגון שהתרו בו: דכי האי
נונא. שחורה לאחוריה מכח זריקתו חשיב
להו כחו: המקרי. מי חטאת באפר בניסת
אפר על המים קרי קידוש כרתנן במסת
פרה (פרק ו' מיב) (הרי קודש) צף על המים:
ואח"כ נפל לשוקת. אבן חלולה שהמים
נכנסין בו מן המעין דרך נקב שפופרת דכתיב
(במדבר יט) מים חיים אל כלי שתהא ציונת
כא

כבלי וקא ס"ד דהאי נפל דקתי כגון שנפל על ידו בכח או על הצד כלומר על צד הכלי ומשם ניתו בכח לשוקת וקתי דפסול: בשותת. לא ניתו מכח נפילה ראשונה
אלא מעצמו חזר ושתת מיידו לשוקת שותת כמו (ברכות דף כב:) מים שותתין על ברכיו קוליר' בלע"ז שאינו ניתו למרחוק אלא נופל ויורד כנגדו: והוה עליה. ונתכוון
להוות עליה לטהרה מטמא מת וההויה נראית עליה אבל ספק על המחט נפל ההויה כשיוצאת מיידו ספק על החרס הזה תחלה: ומיצה עליה. כלומר ומן החרס חזרה
ונתחו עליה וקתי פסולה אלמא לאו כחו היא: מצא אתמר. לאו לשון מצוי דהוה התוה קתני אלא לשון מציאה כלומר ההואה נמצאת עליה ואין ידוע אם בתחלה
הוה על חזר מכח היתו או שמא לא זה ולא זה אלא על החרס הזה והיה מדרון והלכה ההואה על המחט דליכא כחו כלל: דכפתיח. קשר ידיו ורגליו על שפת
הים: ואשקיל עליה בידקא דמיא. הפנה את מרוצת המים עליה: ניריה דידיה הוא. הן הן חציו והרי הוא כוורק בו חץ וכדמפרש ואילו שהמים באים בכח ראשון עליו
מיד כגון שתניחו סומך לשפת הים והשפה מדרון: בכח ראשון. כשפניה לחם דרך לצד זה מיד נפלו עליו דהוי כחו: אבל בכח שני. שהניחו רחוק קצת ולא נפלו המים
מיד בצאתו מגדרותיהן עליו אלא לאחר מכאן הלכו על המקום שהוא שם גרמא הוא ולא מכחו: והלכה לצדדין. דרך נפילתה שלא נפלה כנגדו אלא כשהיא חזרת
לארץ היתה מתרחקת לצדדין אבל אם נפלה נוכחה והרגה פטור דלאו כחו הוא אלא היא חזרת לארץ מאליה: תיזיל לעיל. דהא כלפי מעלה זרקא כנגדו ולא לצדדין:
א

59 אבל אם עמד הוין לְאַרְבַּע אַמוֹת, תְּיִיב הוֹורֵק גְלוֹת.
 60 הגמרא דנה בדברי רב תחליפא: אָמַר לִיה (וְשִׁאל) דְּבִינָא לְרַב אַשִּׁי,
 61 הֵיכִי דְמִי. אִי דְקָא נִיחָא לִיה - אַם הִיה רְצוּנוֹ שֶׁל הוֹורֵק שִׁיחוֹר
 62 הַכְדוֹר הִרְבָּה מִכַּח זְרִיקְתּוֹ, אַם כֵּן אֲפִילוּ אַם חוֹר הַכְדוֹר פּוֹרְקָא -
 63 מִרְחַק מוּעַט, נְמִי אִין טַעַם לְפוֹטְרוֹ לְגַמְרֵי שְׁהֵרִי תְּחִיבֵי לְכַךְ
 64 שִׁיחוֹר אֵלֶּא שְׁלֵא תְּחִיבֵי לְהִרְגוֹ וּמְשוּם כֵּךְ יֵשׁ לְחִיבּוֹ גְלוֹת כִּכֵּל
 65 רוּצַח בְּשַׁגְגָּה. וְאִי דְלֵא נִיחָא לִיה - וְאֵם לֵיה הִיה רְצוּנוֹ שִׁיחוֹר
 66 הַכְדוֹר הִרְבָּה מִכַּח זְרִיקְתּוֹ, אַם כֵּן אֲפִילוּ אַם חוֹר הַכְדוֹר מְיֻכָּא -
 67 מִרְחַק רַב, נְמִי לֵא - גַּם בְּאוֹפֵן זֶה יֵשׁ לְפוֹטְרוֹ מְגֻלוֹת, שְׁהֵרִי לֵא
 68 תְּחִיבֵיהֶּם מִחֻשְׁבוֹתוֹ. עוֹנָה הַגְּמָרָא: אָמַר לִיה - הַשִּׁיב רַב אַשִּׁי
 69 לְרַבִּינָא, לְעוֹלָם, יֵשׁ לְהַעֲמִיד בְּאוֹפֵן שׁוֹרֵק סַתְּם, וְסַתְּם מְשַׁחֲקִין
 70 בְּפִדּוּר, בְּפִהּ (דְּעִיְלֵי קִפִּי) מִינַּח נִיחָא לִיה - עוֹמְדִים כַּמָּה שְׂיוֹתֵר
 71 סְמוּךְ לְכוֹתֵל כַּדִּי שִׁיחוֹר הַכְדוֹר לְמִרְחַק רַב יוֹתֵר, וְהֵרִי הִיתָה
 72 דַּעְתּוֹ שֶׁל הוֹורֵק שִׁיחוֹר הַכְדוֹר יוֹתֵר מֵאַרְבַּע אַמוֹת מֵהַכוֹתֵל.
 73 וְלִכֵּן, אֵם הִנְהַרְג עֵמֵד בְּאַרְבַּע אַמוֹת שֶׁל הַכוֹתֵל, הֵרִי לֵא תְּחִיבֵי
 74 הוֹורֵק לְזִרוּק לְמָקוֹם שְׁעֵמֵד הִנְהַרְג, וְהוּא פְטוֹר מִגְלוֹת. אַבֵּל אַם
 75 עֵמֵד הִנְהַרְג מִחוּץ לְאַרְבַּע אַמוֹת שֶׁל הַכוֹתֵל, הֵרִי תְּחִיבֵיהֶּם
 76 מִחֻשְׁבוֹת הוֹורֵק, אֵלֶּא שְׁחִיב גְלוֹת כִּיּוֹן שְׁלֵא תְּחִיבֵי לְהִרְגוֹ.
 77 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: לְמִימְרָא - הָאֵם נִיטוּן לְמוֹר, דְּכִי הָאִי גְּיוֹנָא - שְׁאוּפֵן
 78 זֶה שֶׁל זְרִיקַת כְּדוֹר עַל כּוֹתֵל וְהַחֲזוֹרְתוֹ לְאַחֲרוֹי בְּחוּז שֶׁל הוֹורֵק
 79 הוּא, וְיִמְנִיחָהּ, שְׁנִינֵי בְּמִשְׁנָה (פֶּרָה פ"ז מ"א), הַיְקָנְשׁ מִי חֻשְׁטָת
 80 בְּנִתְיַת אַפְרַע עַל הַמַּיִם, וְנָפֵל מֵאַפְרַע הַקִּידוּשׁ עַל יָדוֹ אוֹ עַל הַיָּד שֶׁל
 81 הַכֵּל, וְאַחֲרַי כֵּךְ נָפֵל לְשׁוֹקָתָּ, פְּסוּל - הַמַּיִם פְּסוּלִים לְהוֹאֵה, מְשוּם
 82 שְׁלֵא נַעֲשֶׂה הַקִּידוּשׁ בְּכַח אָדָם. וּמוֹכַח, שְׁמִים שְׁנִיתוֹ מֵהִיד אֵינִם
 83 נִחְשָׁבִים כְּאִילוֹ בְּאוֹ מִכַּח מִי שְׁהַפִּילֵם עַל הַיָּד. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא:
 84 הֵבָא בְּמֵאִי עֲקָרִין, בְּשׁוֹתֵת - בְּאוֹפֵן שְׁהַמִּים לֵא נִיתוּוּ בְּכַח מִיּוֹד
 85 לְשׁוֹקַת אֵלֶּא נְפִלוּ מֵעַצְמָם, וּבְאוּפֵן זֶה אֵינוֹ נִחְשָׁב מְכוּחַ.
 86 הַגְּמָרָא מוֹסִיפָה לְהוֹכִיחַ לְגַבִּי תְּהוּה הָאֵם הִיא נִחְשָׁבֵת כַּכוּחַ.
 87 אוֹמֵרֵת הַגְּמָרָא: תָּא שְׁמַע, שְׁנִינֵי בְּמִשְׁנָה (פֶּרָה פ"ב מ"ב), מְחַטֵּה הַטְּמָא
 88 טוֹמְאוֹת מֵת, (שְׁהִיחַ) [שְׁהִיחַ] תְּנוּחָה עַל הַחֶרֶס, וְהוּה עֲלֵיהָ - עַל
 89 הַמְּחַט, בְּכַדִּי לְטַהֲרָה, וְנִרְאִית עֲלֵיהָ הוּוֹאֵה, אֵלֶּא שְׁלֵא רְאִינוּ
 90 שְׁהוּה עַל הַמְּחַט, וְסָפַק הָאֵם עַל מְחַטֵּה הָהּ וְהוּעִילָה הוּוֹאֵה, סָפַק
 91 הָאֵם עַל הַחֶרֶס הָהּ, וְיֻצְּחָה עֲלֵיהָ - וּמִן הַחֶרֶס חוֹרוֹ הַמַּיִם וְנִיתוּוּ עַל
 92 הַמְּחַט, וְלֵא הוּעִילָה הוּוֹאֵה שְׁהֵרִי לֵא בְּאוֹ הַמַּיִם עַל הַמְּחַט מְכוּחַ
 93 הוּוֹאֵה, מִחֻשְׁבוֹת סָפַק זֶה הוּוֹאֵהוּ (פְּסוּל) [פְּסוּלָה]. וּמוֹכַח מִדְּבַרֵּי
 94 הַמְּשַׁנָּה, שְׁהַמַּיִם שְׁנִיתוּוּ מֵהַחֶרֶס עַל הַמְּחַט, אֵינִם נִחְשָׁבִים כְּהוּוֹאֵה
 95 מְכוּחַ. דוּחָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַב חִינָנָא אֵב, הַיְהִידֵי מְשַׁמְיֵה דְרַב, אִין
 96 הַכוּוּנָה שְׁנִיתוּוּ הַמַּיִם לְמוֹט, אֵלֶּא מְצָא אֶתְמֵר [וְנִאֲמַר] מְלוֹטוֹן
 97 מְצִיאוֹה, כְּלוּמֵר, שִׁישׁ לְהַסְתַּפֵּק שְׁמֵא הוּוֹה עַל הַחֶרֶס וּמְשֵׁם נִשְׁפָּכו
 98 הַמַּיִם מֵעַצְמָם לְמַחְט, וְכֵךְ מְצָא. וּבְאוּפֵן זֶה וְדָאִי אֵינוֹ נִחְשָׁב
 99 שְׁבָאוּ הַמַּיִם עַל הַמְּחַט מְכוּחַ, וְהוּוֹאֵהוּ פְּסוּלָה מִסָּפַק.
 100 הַגְּמָרָא דְנָה בְּאוּפֵינִם שְׁנִינֵי שֶׁל רְצִיחָה: אָמַר רַב פְּפָא, הָאִי מָאֵן
 101 דְּבִפְתִּיחָא לְחִבְרֵיהָ - אָדָם שְׁקִשֵׁר אֶת חִבְרֵי עַל שְׁפַת הַיָּם, וְאֲשַׁכְּלִי
 102 עֲלֵיהָ בִּירְדָּא דְמָאֵן - וְהַפְנָה עֲלֵיוֹ אֶת דֶּרֶךְ מְרוּצַת הַמַּיִם, יְגִידִי דִיּוּדֵיהָ
 103 הוּא - הֵרִי הַמַּיִם כַּחֵץ שֶׁשְׁשַׁלְיָן, וְיִמְנִיחֵיב כִּכֵּל רוּצַח. וּמוֹסִיפָה
 104 הַגְּמָרָא: וְהֵנִי מִיָּלִי, כַּשֶּׁנְּפִלוּ עֲלֵיו הַמַּיִם בְּכַח רְאִשׁוֹן, כְּלוּמֵר, מִי
 105 לְאַחַר שְׁהוּסְטוּ מִמְּקוֹמָם, אֲבָל אַם נְפִלוּ בְּכַח שְׁנִי, כְּלוּמֵר, שְׁהִיה
 106 בְּמִרְחַק מִשְׁפַּת הַיָּם, וְלֵא נְפִלוּ עֲלֵיו מִיּוֹד בְּצִאתָן מִמְּקוֹמָם אֵלֶּא
 107 הַלְכוּ מֵעַט עַל הַמְּקוֹם שְׁהוּא שֶׁם קוֹדֵם נְפִילְתָם, גְּרַמָּא בְּעֵלְמָא הוּא,
 108 וּפְטוֹר.
 109 אוּפֵן נוֹסֵף: וְאָמַר רַב פְּפָא, וְרַב צְרוּר וְאִבּוֹן לְמַעְלָה, וְהִלְכָה וְנִפְלְהוּ
 110 לְצַדְדֵין וְהִרְגָה אֶת הַעוֹמֵד שֵׁם, תְּיִיב הוֹורֵק, אָמַר לִיה מִרַב רַב אַשִּׁי
 111 לְרַב פְּפָא, מָאִי מְעָטָא - מֵהַ טַעַם שְׁהוֹרֵק חִיב. הַשִּׁיב לוֹ רַב פְּפָא:
 112 הוֹורֵק חִיב מְשׁוּם דְּנִפְלֵית הַצְּרוּר בְּחוּז הוּא, וְהֵרִי זֶה כְּאִילוֹ זֶרֶק עַל
 113 הִנְהַרְג. חוֹר מֵרַב רַב אַשִּׁי וְהַקְּשָׁה: אִי בְּחוּז - אַם אַכֵּן בָּאָה מְכַח
 114 הַצְּרוּר מְכוּחַ הוֹרִיקָה, תִּיּוּל לְעִיל - הִיה לֵה לְהַמְשִׁיךְ בְּמַעוּפָה כְּלַפִּי
 115 מַעְלָה.

1 בְּשַׁעֲתֵיהּ - בְּשַׁעַת הַכְּנַסְתּוֹ לְבֵית, אַבֵּל הֵבָא בְּכַפִּיית יִגִּיתָה, בְּלֵא
 2 שְׁרִינָא נְמִי, מְתַחִיל לְהַצְטַבֵּר תְּבִלָּא בְּשַׁעֲתֵיהּ - מִיַּד בְּשַׁעַת הַכְּפִיּיָה,
 3 וְלִכֵּן חִיבֵי הַכּוּפָה, שְׁהֵרִי הַמִּיתָה הִיא מִחֻשְׁבוֹת הַכְּפִיּיָה. אוֹלָם רַב
 4 פְטוֹר אִף בְּרַעַב שְׁמַגְבֵּר מִזְמַנְת הַכְּפִיּיָה, כִּיּוֹן שְׁסוּבֵר שְׁאִין לְחִיבֵי
 5 אֵלֶּא אַם סִיבַת הַמִּיתָה מְזוּמַנְת בְּאוּפֵן גְּמוּר.
 6 הַגְּמָרָא דְנָה בְּחִיּוֹב מִיתָה בְּאוּפֵינִם שְׁנִינֵי שֶׁל רְצִיחָה: (סִימָן, סוּלָם,
 7 תְּרִי"ם, סְפָנִי"ו, כְּבוֹת"ל). אָמַר רַבָּא, דְּחָפּוּ לְחִבְרֵי לְבוֹר, וּבְשַׁעַת
 8 שְׂדַחְתּוֹ, הִיָּס סוּלָם בְּבוֹר שְׁנִיתוֹן לְעֵלוֹת עַל יָדוֹ, וְכָא אַחַר וְסִיָּקְלוּ
 9 לְסוּלָם לְאַחַר הַרְחִיפָה וּבְכַךְ מִנַּע מִהַנְדַחֵף לְצֵאת מִהַבוֹר וּמֵת
 10 מֵהַמַּיִם שְׁבָבוּר, וְאֲפִילוּ הוּא עֲצַמוֹ (וְהוֹדוּחָן) קָדָם וְסִיָּקְלוּ לְסוּלָם
 11 לְאַחַר שְׂדַחֵף קוֹדֵם שְׁנַפֵּל חִבְרֵי לְבוֹר, פְּטוֹר הוֹדוּחָף, מְשׁוּם
 12 דְּבַעֲרִינָא דְשְׂרִיָּיָה - בּוֹמֵן שְׂדַחֵף, וְכֹל לְעֵלוֹת הוּא - הִיה בִּיד הַנְּדַחֵף
 13 לְעֵלוֹת מִהַבוֹר, וְאִין הַרְחִיפָה נִחְשָׁבֵת כְּמַעֲשֶׂה הַמְּמִיתָה.
 14 אוּפֵן נוֹסֵף: וְאָמַר רַבָּא, וְרַב בּוֹ חֵין, וְהִיה לְחִבְרֵי תְּרִים בְּיָדוֹ הַצִּילוֹ
 15 מִפְּגִיעַת הַחֵץ, וְכָא אַחַר לְאַחַר הוֹרִיקָה וְנִפְלֵו לְתִרִים וּפָגַע בּוֹ הַחֵץ
 16 וְהִרְגוֹ, וְאֲפִילוּ אַם הוּא עֲצַמוֹ קָדָם וְנִפְלֵו לְתִרִים מִיַּד חִבְרֵי וּמֵת,
 17 פְּטוֹר הוֹורֵק, מְשׁוּם דְּבַעֲרִינָא דְשְׂרִיָּיָה בִּיה - בּוֹמֵן זְרִיקַת הַחֵץ
 18 בְּחִבְרֵי, מִיִּפְסַק פְּסִיקָיָה גְּרִיָּה - הִיה דְּבַר הַחוּצָץ בֵּין הַחֵץ לְנִהַרְג,
 19 וְאִין זְרִיקַת הַחֵץ נִחְשָׁבֵת כְּמַעֲשֶׂה הַרְאוּי לְהַמִּית.
 20 אוּפֵן נוֹסֵף: וְאָמַר רַבָּא, וְרַב בּוֹ חֵין, וְהִיוּ לְחִבְרֵי סְפָנִין בְּיָדוֹ וְיִכּוּל
 21 לְהַתְרַפָּא בְּהֵם מִמְּכַח הַחֵץ, וְכָא אַחַר וְיִפְרִין, וּבְכַךְ נִמְנָעָה רְפוּאוֹתוֹ
 22 וּמֵת, וְאֲפִילוּ אַם הוּא עֲצַמוֹ קָדָם וְיִפְרִין לְאַחַר זְרִיקַת הַחֵץ, פְּטוֹר
 23 הוֹורֵק, מְשׁוּם דְּבַעֲרִינָא דְשְׂדָא בִּיה, כְּכֹל לְהַתְרַפָּאוֹת מְהֵן - הִיה
 24 חִבְרֵי יִכּוּל לְהַתְרַפָּאוֹת מִהַמְּכָה, וְלֵא הִיתָה הוֹרִיקָה מַעֲשֶׂה הַרְאוּי
 25 לְהַמִּית.
 26 הַגְּמָרָא מְבִיאָה דִין הַעוֹלָה מִדְּבַרֵּי רַבָּא: אָמַר רַב אַשִּׁי, הַלְכָה - כִּיּוֹן
 27 שְׁהוֹרֵק פְטוֹר אַם הִיתָה רְפוּאָה מְזוּמַנְת בְּשַׁעַת הוֹרִיקָה, יֵשׁ
 28 לְפוֹטְרוֹ אֲפִילוּ אַם הִיוּ סְפָנִין בְּשׁוֹק וְלֵא בִידוֹ, וְאִף אַם לְאַחַר
 29 פְּגִיעַת הַחֵץ לֵא נִמְצָאוּ סַמְנִים בְּשׁוֹק, מְשׁוּם שְׁהִיוּ מְזוּמַנִּים בְּשַׁעַת
 30 הוֹרִיקָה. אָמַר לִיה רַב אַחָא בְּרִיָּה דְרַבָּא, כְּרַב אַשִּׁי, לְשִׁיתַרְתֵּן שְׁהוֹרֵק
 31 פְטוֹר אַם הִיוּ סַמְנִים בְּשׁוֹק, אַם רַק לְאַחַר פְּגִיעַת הַחֵץ נִדְּמַנְו לוֹ
 32 סְפָנִין, וְלֵא רִיפָא אֶת עֲצַמוֹ בְּהֵם וּמֵת, מְהוּ דִינוֹ שֶׁל הוֹורֵק, הָאֵם
 33 הוּא פְטוֹר שְׁהֵרִי הִיה בִּיד הִנְהַרְג לְרַפָּא אֶת עֲצַמוֹ, אוֹ שְׁהוּא חִיב
 34 מְשׁוּם שְׁבַשַׁעַת הוֹרִיקָה לֵא הִיתָה הַרְפוּאָה מְזוּמַנְת. אָמַר לִיה, כִּיּוֹן
 35 שְׁקוֹדֵם שְׁעֵמֵד הוֹורֵק בְּדִין הִיה יִכּוּל הִנְהַרְג לְרַפָּא אֶת עֲצַמוֹ, תְּרִי
 36 שְׁאֵם הִיוּ דְנִים בְּשַׁעַת שְׁהִיוּ סַמְנִים לְפָנֵי הִנְהַרְג, הִיה הוֹורֵק יִרְצֵא
 37 זִכָּאֵר בְּדִין, מְשׁוּם כֵּךְ אִף עַתָּה יִצָּא הוֹורֵק מִפִּית דִּין כְּשִׁהוּא וְכָאֵר.
 38 אוּפֵן נוֹסֵף: וְאָמַר רַבָּא, וְרַב בּוֹחָה בְּחוּץ צְרוּר כְּבוֹתֵל, וְהוֹרֵה הַצְּרוּר
 39 לְאַחֲרוֹי וְהָרִיָּה, תְּיִיב הוֹורֵק, כִּיּוֹן שְׁמַכּוּחוּ בָּאָה הַמִּיתָה. וְהִנָּא תוּנָא
 40 - וְכֵן שְׁנִינֵי בְּרִייתָא, גְּנוֹן אֵלוֹ תְּמַשְׁחֲקוּן בְּפִדּוּר - שׁוֹרֵקִים אֶת
 41 הַכְּדוֹר כְּכוֹתֵל בְּכַח חוֹזוֹר לְאַחֲרוֹי הִרְבָּה וְחִבְרֵי אוּחוֹז בְּכְדוֹר
 42 וּמְכָה אוֹתוֹ בְּהַ, שְׁהִרְגוּ עַל יָדֵי הַכְּדוֹר, כְּלוּמֵר, שׁוֹרֵק אַחַד מֵהֶם
 43 בְּכַח וְהִרְג הַכְּדוֹר בְּחוֹרְתוֹ, אַם הִרְגוּ בְּמִיּוֹד, וּבְאוּפֵן שְׁהַתְּכוּן הוֹורֵק
 44 שְׁבַחוּרַת הַכְּדוֹר לְאַחֲרוֹי יִהְרַג מִי שִׁפְגַע בּוֹ הַכְּדוֹר, נְהָרִינוּ, אַבֵּל
 45 אַם הִרְגוּ בְּשׁוֹנֵג, שְׁלֵא תְּחִיבֵי הוֹורֵק לְהִרְגוֹ, גּוֹלָין - הוֹורֵק שְׁהִרַג
 46 גּוֹלָה לְעִיר מִקְּלוֹט.
 47 שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: לְשַׁם מַה הַשְּׁמִיעֵנוּ הַתְּנָא שְׁשׁוֹנֵג גּוֹלָין, הֵרִי
 48 פְּשִׁיטָא שְׁגוּלִים כִּכֵּל רוּצַח בְּשַׁגְגָּה. עוֹנָה הַגְּמָרָא: דִּין זֶה שְׁפָּמִיד
 49 נְהָרִינוּ, אִיִּצְמִירֵי לִיה - נִצְרַךְ הַתְּנָא לְהַשְּׁמִיעֵנוּ, מְשׁוּם דְּמַהוּ דְתִימָא
 50 - שְׁמָא תְּאֵמֵר שְׁהַתְרָאָה שְׁהַתְרוּ הַעֵדִים קוֹדֵם הוֹרִיקָה שְׁאֵם יִהְרֵגוּ
 51 יִתְחִיב מִיתָה, הַתְּרָאָת סָפַק הִיא, מְשׁוּם שִׁישׁ לְהַסְתַּפֵּק בְּשַׁעַת
 52 הוֹרִיקָה, מִי יִמְרַד דְּהָרְדָה - מְנַן לְנוּ שְׁבוּדָאֵי יִחוּר הַכְּדוֹר לְאַחֲרוֹי
 53 וְיַפְגַע בְּאַדָם שְׁעוֹמֵד שֵׁם, וְאֵם כֵּן, אִין לְחִיבֵי מִיתָה בְּהַתְרָאָה זוֹ, קָא
 54 מְשַׁמַּע לָן שְׁהִיא הַתְּרָאָת וְדָאִי מְחִיבֵת מִיתָה.
 55 הַגְּמָרָא מְמַשִּׁיכָה לְדוֹן בְּדִין מִשְׁחַק בְּכְדוֹר: תְּיִיב רַב תְּחַלִּיפָא בְּרַ
 56 מְעָרְבָא קְמִיָּה דְרַבֵּי אַבְהוֹ - לְפָנֵי רַבֵּי אַבְהוֹ, גְּנוֹן אֵלוֹ תְּמַשְׁחֲקוּן
 57 בְּכְדוֹר, שְׁהִרְגוּ בְּחוֹרַת הַכְּדוֹר מְכוּחַ זְרִיקְתּוֹ, אַם עֵמֵד הִנְהַרְג תוֹף
 58 אֲרַבַּע אַמוֹת שֶׁל הַכוֹתֵל וּפָגַע בּוֹ הַכְּדוֹר וְהִרְגוֹ, פְּטוֹר הוֹורֵק מִגְלוֹת,

54 (דברים יג) 'וּבְעֵרְתָּ הָרְעַע מִקִּרְבְּךָ' וְהָרִי רְאוּהוּ הַבַּיִת דִּין שְׂרָצָה. הֲרַג
 55 שְׂלֵא בִפְנֵי בֵּית דִּין, אֵלָא בִפְנֵי עֵדִים, פְּטוּר, דִּהוּיָא לָהּ - שְׁהָרִי עֵדוֹת
 56 זו הִיא עֵדוֹת שְׂאִי אַתָּה יְכוּל לְהוֹיָמָה, שָׁאם יִזְמְנוּ הָעֵדִים, לֹא נוּכַל
 57 לְקַיִם וְעֵשִׂיתָם לוֹ כְּאֶשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאַחֲרָיו' (דברים טו), שְׂכִינָן
 58 שׁוֹמְמוֹ לְהַרְגוֹ אָדָם שְׁהוּא כְּבֵר כְּהַרְגוֹ, לֹא יְהִי נְהַרְגִים, וְכָל עֵדוֹת
 59 שְׂאִי אַתָּה יְכוּל לְהוֹיָמָה, לֹא שְׂמָה עֵדוֹת.
 60 דִּין נוֹסֵף: וְאַמַּר רַבָּא, הָרֹבֵעַ בְּמִשְׁכַּב זָכוֹר אֵת הָאָדָם שְׁהוּא מְרִיפָה,
 61 חָיִיב מִיתָה. וּמְרִיפָה שְׂרָבַע, דְּוּקָא אַם רַבַּע בִּפְנֵי בֵּית דִּין, חָיִיב, אֲבָל
 62 שְׂלֵא בִפְנֵי בֵּית דִּין, אֵלָא בִפְנֵי עֵדִים, פְּטוּר. וּמְפָרֵשׁ רַבָּא: בִּפְנֵי בֵּית
 63 דִּין חָיִיב, דְּכַתְּבִי (דברים יג) 'וּבְעֵרְתָּ הָרְעַע מִקִּרְבְּךָ'. אֲבָל שְׂלֵא בִפְנֵי בֵּית
 64 דִּין, אֵלָא בִפְנֵי עֵדִים, פְּטוּר, דִּהוּיָא לָהּ עֵדוֹת זו עֵדוֹת שְׂאִי אַתָּה יְכוּל
 65 לְהוֹיָמָה.
 66 שׁוֹאֵל הַגְּמָרָא: הָא תוֹ - מַה שֶׁהִשְׁמִיעַ רַבָּא דִּין טְרִיפָה שְׂרַבַּע לְמָה
 67 לֵי, חֵינָו הָךְ - הֲלֵא שׁוּה זֶה לְטְרִיפָה שְׂרָצָה, וְכְבֵר הַשְּׁמִיעַ דִּינוֹ
 68 קוּדָם. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: לֹא מְשׁוּם כִּךְ כִּפֵּל רַבָּא אֵת דְּבָרָיו, אֲלָא
 69 הָרֹבֵעַ אֵת הַמְרִיפָה אִיצְטְרִיבָא לִיהַּ לְהַשְׁמִיעַ שְׁהוּא חָיִיב, מַהוּ
 70 דְּתִימָא לְהוּיָ בְּמָאן - שְׁמָא תֵּאמְרוּ שְׁהוּא כְּמִי דְּמַשְׁמַשׁ מֵת וְלִכְן
 71 לִפְטוּר, קָא מְשַׁמְעַ לָן שְׂלֵא, דְּעִיקָר אִיסוּר עֵרִיוֹת מְשׁוּם הִנְפָּה הוּא,
 72 וְהָא וְהַרְבּוּעַ טְרִיפָה אֵית לִיהַּ [יֵישׁ לֹן] הִנְפָּה, וְלִכְן לְעַנְיָן זֶה טְרִיפָה
 73 כַּחַ.
 74 דִּין נוֹסֵף: וְאַמַּר רַבָּא, עֵדִים שְׁהָעֵידוּ בְּמְרִיפָה לְחֵיבּוּ מִיתָה, וְלֹא אַחַר
 75 מִכֵּן חֵיוָמָה, אִין נְהָרְגִין, כִּי לֹא זָמְמוּ אֵלָא עַל אָדָם שְׁהוּא כְּהַרְגוֹ. עֲדִי
 76 - עֵדִים שְׁהֵם עֲצָמָם מְרִיפָה שְׁהָעֵידוּ לְחֵיבּוּ אָדָם מִיתָה וְהוֹיָמָה,
 77 נְהָרְגִין, שְׁהָרִי כְּתוּב (דברים יג) 'וּבְעֵרְתָּ הָרְעַע מִקִּרְבְּךָ'.
 78 רַב אֲשִׁי חוֹלֵק עַל רַבָּא: רַב אֲשִׁי אָמַר, אֲפִילוּ עֲדִי - עֵדִים שְׁהֵם
 79 מְרִיפָה שְׁהָיוּמָה, אִין נְהָרְגִין, לְפִי שְׂאִינִי בּוֹזְמִי וְזוּמְמִין - לְפִי שְׂאֵלוֹ
 80 הַמְעֵידִים נְגָדָם, אִין עֵדוֹתָם עֵדוֹת, כִּי אִי אֲפֻשֶׁר לְהוֹיָמָה, מְשׁוּם
 81 שְׂלֵא בָּאוּ לְהַרְגוֹ אֵלָא אֲנָשִׁים שְׁהֵם טְרִיפָה.
 82 דִּין נוֹסֵף: וְאַמַּר רַבָּא, שׁוֹר שְׁהוּא מְרִיפָה, שְׁהָרַג אָדָם, חָיִיב סְקִילָה,
 83 וְשׁוֹר שְׂלֵא אָדָם מְרִיפָה שְׁהָרַג, פְּטוּר, וְמָאִי מְעַמָּא שְׁפַטוּר, דְּאַמַּר קְרָא
 84 (שְׁמִית כֹּא טו) 'הַשׁוֹר יִסְקָל וְגַם בְּעֵלְיוֹ יוּמָת', לְלַמַּד שְׂכָל הֵיבָא דְּקָרְיָא
 85 בֵּית 'וְגַם בְּעֵלְיוֹ יוּמָת' - בִּאּוּפֵן שְׁשִׁיךְ לְדוּן עַל מִיתַת בַּעַל הַשׁוֹר,
 86 קָרְיָנָן בֵּית - יֵישׁ לְקַיִם 'הַשׁוֹר יִסְקָל', וְכָל הֵיבָא דְּלֵא קָרְיָנָן בֵּית 'וְגַם
 87 בְּעֵלְיוֹ יוּמָת', לֹא קָרְיָנָן בֵּית 'הַשׁוֹר יִסְקָל'. וְכֹאן שְׁבַעַל הַשׁוֹר הוּא
 88 טְרִיפָה, וְאֵם הֲרַג נֶפֶשׁ אִינוּ נְהָרַג עַל פִּי עֵדִים, כֵּן שׁוֹרוֹ שְׁהָרַג, אִינוּ
 89 נִסְקָל.
 90 רַב אֲשִׁי חוֹלֵק עַל רַבָּא: רַב אֲשִׁי אָמַר, לֹא רַק שׁוֹרוֹ שֶׁל טְרִיפָה
 91 פְּטוּר, אֲלָא אֲפִילוּ שׁוֹר שְׁהוּא מְרִיפָה נְמִי וְגַם כֵּן שְׁהָרַג, פְּטוּר.
 92 וְשׁוֹאֵל: מָאִי מְעַמָּא שְׁפַטוּר. וּמְשִׁיבָ: בִּינָן דְּאִילוּ בְּעָלִים הִיָּה טְרִיפָה
 93 וְהָרַג, הוּוּ פְּטוּרִי - הִיָּה פְּטוּר, גַּם שׁוֹר שְׁהוּא טְרִיפָה נְמִי פְּטוּר,
 94 שְׁמִיתַת הַשׁוֹר הוֹקְשָׁה לְמִיתַת הַבְּעָלִים.
 95 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנֵינוּ, יִשְׁקָה בּוֹ אֵת הַכְּלֵב וְכוּ' פְּטוּר. הַשִּׁיךְ בּוֹ אֵת
 96 הַנַּחֲשׁ, רַבִּי יְהוּדָה מְחִיב וְחַכְמַיִם פּוֹטְרִין.
 97 מְבֹאֵרַת הַגְּמָרָא: אָמַר רַב אֲחָא בְּרִי יַעֲקֹב, בְּשִׁתְּמִצָּא לְזִמְרָ -
 98 כְּשֶׁתְּדַקֵּד בְּדַבְרֵי הַתְּנָאִים, תְּמַצָּא שְׁלֵדְבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה, הַמְּחִיב אֵת
 99 הָאָדָם שֶׁהִשִּׁיךְ נַחֲשׁ בְּחַבְרֵירוֹ, אָרְסָן נְחֹשׁ בֵּין שִׁנָּיו הוּא עוֹמֵר,
 100 וְכִשְׂאָדָם נּוֹעֵץ שִׁנָּי הַנַּחֲשׁ בְּחַבְרֵירוֹ וְהָאֵרֶס שְׁבָהֵן הוֹרְגוֹ, אִין זֶה
 101 'גְּרָמָא' אֵלָא כְּמִי שְׁתּוֹקַע סְכִין בְּבִטְנוֹ, לְפִיכָד הַמְּכִישׁ, דִּינוֹ בְּפִיָּה
 102 כְּדִין רֹצַח, וְנִחַש פְּטוּר, מְשׁוּם שֶׁהָאֵרֶס יֵצֵא בְּלֹא כּוּוֹנַת הַנַּחֲשׁ.
 103 וְלְדָבְרֵי חֲקִמָּיִם, הַפּוֹטְרִים אֵת הַמְּכִישׁ, אָרְסָן נְחֹשׁ אִינוּ עוֹמֵד בֵּין
 104 שִׁנָּיו אֵלָא מְעַצְמוֹ הוּא מְקַיָּא בְּשַׁעַת נְשִׁיכָה, לְפִיכָד נְחֹשׁ בְּקִיפְלָה,
 105 כְּדִין שׁוֹר שְׁהָמִית, וְהַמְּכִישׁ פְּטוּר, שְׂלֵא הוּא גְּמַר אֵת הַרְצִיחָה אֵלָא
 106 רַק גְּרַם שֶׁנַּחֲשׁ יִקְיָא אֵרֶס וְיַהֲרֹגָנָּה.

1 הַשִּׁיב רַב פֶּפֶא: וְאֵלָא מַה בְּרַצְוֹנָךְ לּוֹמַר, שְׁאִין הַנְּפִילָה מִכְּחוֹ כְּלָל,
 2 אִי לֹא בְּחוֹ הוּא, אִם כֵּן, תִּיּוּל לְתַתָּה - הִיָּה לָהּ לִפְּוֹל כְּנֵגַד מִקּוּם
 3 הַזּוּרִיקָה וְלֹא לְלַכַּת לְצַדִּיקִים.
 4 מְסִיקָה הַגְּמָרָא: אֵלָא עַל כְּרַחֵךְ יֵישׁ לְפָרֵשׁ שֶׁהֵלִיכַת הָאֵבֶן הִיא מִכַּח
 5 הַזּוּרִיקָה, אֵלָא שְׁאִינָה מְמַשִּׁיכָה לְעֵלוֹת כִּיּוֹן שְׁנַחֲלַשׁ כַּח הַזּוּרִיקָה,
 6 אֲבָל עֵדִין בְּחַ פְּחֹשׁ שֶׁל הַזּוֹרֵק הוּא הַגּוֹרֵם לְאֵבֶן לִפְּוֹל בְּצַדִּיקִים
 7 וְחֵיבֵי הַזּוֹרֵק.
 8 הַגְּמָרָא דְּנָה בְּעַנְיָן רְצִיחַת אָדָם הַנוֹטָה לְמוֹת: תְּנִי רַבְּנָן בְּבְרִייתָא,
 9 אָדָם שֶׁהִכּוּהוּ עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם בְּעֲשָׂרָה מְקֻלּוֹת, וְמָת, הַדִּין שְׂפִין
 10 שֶׁהִכּוּהוּ בְּכַת אַחַת, בֵּין פְּוָה אַחַר זֶה, כּוֹלֵם פְּטוּרִין, אֵלוֹ הֵם דְּבָרֵי
 11 חַכְמַיִם. רַבִּי יְהוּדָה בֵּן בְּתִירָא אָמַר, בְּוָה אַחַר זֶה, הַאֲחֲרֹן חָיִיב, וְאִף
 12 שְׁגַם בְּלַעֲדֵיו הִיָּה זֶה גּוֹסֵט, חָיִיב, מִפְּנֵי שְׂמִירָב אֵת מִיתָתוֹ.
 13 מִקּוּר דְּבָרֵי הַתְּנַאִים: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְשִׁנְיָהֵם מְקַרָּא אַחַד דְּרָשׁוּ,
 14 שְׁנֵאמַר (ויקרא כד יז) 'וְאִישׁ כִּי יִכֶּה כָּל נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוּמָת', רַבְּנָן סְבִירֵי
 15 שְׁמַשְׁמַעוֹת 'כָּל נֶפֶשׁ', שְׁאִין הַרְוּצָח חָיִיב עַד דְּאִיבָא בְּנִרְצָח כָּל
 16 הַנֶּפֶשׁ, אֲבָל לֹא אִם כְּבֵר נִיטַל חֵלֶק מִנְּפִשׁוֹ וְנַעֲשֶׂה גּוֹסֵט. וְרַבִּי יְהוּדָה
 17 בֵּן בְּתִירָא סְבִירֵי שְׁמַשְׁמַעוֹת 'כָּל נֶפֶשׁ', שְׁחִיב אִף אִם נּוֹטַל כָּל דְּהוּא
 18 [כֹּל שְׁהוּא] מִהַנֶּפֶשׁ, וְכַגּוֹן הוֹרַג גּוֹסֵט.
 19 רַבָּא מְצַמְצֵם אֵת מַחְלוֹקַת הַתְּנַאִים: אָמַר רַבָּא, תְּכַל מוּדִים בְּהוֹרַג
 20 אֵת הַמְרִיפָה - אָדָם עִם פְּגִיעָה קֶשֶׁה בְּגוּפוֹ וְסוּפוֹ לְמוֹת, שְׁהוּא
 21 פְּטוּר, מְשׁוּם שֶׁטְרִיפָה נַחֲשׁ כְּהַרְגוֹ. וְכֵן בְּהוֹרַג גּוֹסֵם - הַנוֹטָה לְמוֹת
 22 בְּיַד שְׂמִיָּם, שְׂלֵא כְּהוֹדוּ אֵלָא חֵלָה מְאֻלִּין, שְׁהוּא חָיִיב, כִּי מִקַּצַּת
 23 הַנֶּפֶשׁ שִׁישׁ בּוֹ וְזֶה הִיא כֹּל הַנֶּפֶשׁ שְׁלֹה, וְהוֹרַצַּח נָטַל אֵת כּוּלָּהּ. לֹא
 24 נְחָלְקוּ אֵלָא גְּלוּסָם בְּיַד אָדָם, כְּגוֹן זֶה שֶׁהִכּוּהוּ הָרַאשׁוֹנִים וְכֹא אַחַר
 25 וְהַמִּיתוֹ. מַר מְדַמֵּי לִיהַּ - רַבְּנָן מְדַמִּים אוֹתוֹ לְמְרִיפָה, שְׁהוּא כְּמַת
 26 וְהַהוֹרַג פְּטוּר, וְכַר - רַבִּי יְהוּדָה בֵּן בְּתִירָא מְדַמֵּי לִיהַּ לְגוּסָם בְּיַד
 27 שְׂמִיָּם שְׁהוּא כַּחַי וְהַהוֹרַג חָיִיב.
 28 הַגְּמָרָא מְבֹרַרַת מְדוּעַ לֹא קִיבְלוּ אַחַד אֵת סַבְרַת בְּבִירוֹ. שׁוֹאֵלַת
 29 הַגְּמָרָא: מָאֵן הַמְּדַמֵּי לִיהַּ לְמְרִיפָה, מָאִי מְעַמָּא לֹא מְדַמֵּי לִיהַּ לְגוּסָם
 30 בְּיַד שְׂמִיָּם. וּמְשִׁיבָה: גּוֹסֵם בְּיַד שְׂמִיָּם, לֹא אִיתְּעָבִיד בֵּית מְעַשָּׂה -
 31 לֹא נַעֲשֶׂה בּוֹ מְעַשָּׂה, אֲלָא חֵלָה מְאֻלִּין, וְלִכְן מִקַּצַּת הַנֶּפֶשׁ שְׁבּוֹ זוֹ
 32 הִיא כֹּל הַנֶּפֶשׁ שְׁלֹה וְהַנוֹטָלָה חָיִיב, אֲבָל הָאִי - גּוֹסֵט בְּיַד אָדָם
 33 אִיתְּעָבִיד בֵּית מְעַשָּׂה עַל יַדִּי הָרַאשׁוֹן, שְׁהוּא נָטַל מִקַּצַּת נֶפֶשׁוֹ,
 34 וְהַשְּׁנִי אִינוּ נּוֹטַל אֵלָא אֵת הַחֵלֶק הַנּוֹתֵר. שׁוֹאֵלַת הַגְּמָרָא: וְמָאֵן
 35 הַמְּדַמֵּי לִיהַּ לְגוּסָם בְּיַד שְׂמִיָּם, מָאִי מְעַמָּא לֹא מְדַמֵּי לִיהַּ לְמְרִיפָה.
 36 וּמְשִׁיבָה: מְרִיפָה, מְחַתְּכֵי סִימְנִים - נַחְתְּכוּ הוּוּשֵׁת אוֹ הַקְּנָה, שְׁהֵם
 37 סִימְנֵי חַיּוֹתוֹ, וְכּוֹרֵר שְׂלֵא יְחִידָה, אֲבָל הָא - גּוֹסֵט בְּיַד אָדָם לֹא
 38 מְחַתְּכֵי סִימְנִים, וְאִין הַדְּבַר בְּרוּר שִׁמּוֹת, שִׁישׁ מִיעוּט גּוֹסֵטִים
 39 שְׁחִיִּים.
 40 בְּרִייתָא בְּעַנְיָן זֶה: תְּנִי תְּנָא קְמִיָּה - שְׁנַה תְּנָא לְפִנֵּי דְּרַבִּי שְׁשֵׁת. נֵאמַר
 41 (ויקרא כד יז) 'וְאִישׁ כִּי יִכֶּה כָּל נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוּמָת', כֹּל נֶפֶשׁ מִשְׁמַע
 42 כֹּל שְׁהוּא מְהַנְּפֵשׁ, לְהִבָּא - לְרַבּוֹת הַמְּכָה אֵת חַבְרֵירוֹ וְאִין בּוֹ - אִין
 43 בְּמַכָּה זוֹ בְּרִי לְהַמִּית, וְכֹא אַחַר וְהַמִּיתוֹ שְׁהוּא חָיִיב. מִקְשָׁה רַב
 44 שֵׁשֶׁת: אִם בְּחַכָּאת הָרַאשׁוֹן אִין בּוֹ בְּרִי לְהַמִּית, שְׁשִׁימָא שְׁאֲחָרוֹן
 45 חָיִיב, שְׁהָרִי הֲרַג אָדָם שְׁלָם. אֵלָא כֵּךְ יֵישׁ לְשַׁנוֹת אֵת הַבְּרִייתָא, אִם
 46 יֵישׁ בּוֹ בְּרִי לְהַמִּית, וְהָרִי הַמוּכָה גּוֹסֵט, וְכֹא אַחַר וְהַמִּיתוֹ, שְׁהוּא חָיִיב.
 47 וְסִתְּמָא - בְּרִייתָא זוֹ שְׁנַשְׁנַתָּה בְּסַתָּה [שְׂלֵא תַּפְרִישׁ מִי שְׁנַאָה] הִיא
 48 כְּדַעַת פְּרָבִי יְהוּדָה בֵּן בְּתִירָא, הַסּוֹבֵר שֶׁהַהוֹרַג אֵת הַגּוֹסֵט בְּיַד אָדָם
 49 חָיִיב.
 50 רַבָּא מְבִיא כְּמַה דִּינִים הַנוֹגְעִים לְטְרִיפָה: אָמַר רַבָּא, הַהוֹרַג אֵת
 51 הַמְרִיפָה פְּטוּר, שְׁהוּא כְּהַרְגוֹ. וּמְרִיפָה שְׁהָרַג בְּרִיא בִּפְנֵי בֵּית דִּין שֶׁל
 52 כִּ"ג דִּינִים חָיִיב, וְאֵם הֲרַג שְׂלֵא בִּפְנֵי בֵּית דִּין, אֵלָא בִּפְנֵי עֵדִים,
 53 פְּטוּר. וּמְפָרֵשׁ רַבָּא: הֲרַג בִּפְנֵי בֵּית דִּין (מָאִי מְעַמָּא) חָיִיב, דְּכַתְּבִי

1 **אי לאו כחו תיזיל לתחת תפול מיד כנגדה ולא לצדיק: אלא כח כחוש הוא.**
2 אינו כחו חזק אלא קצת כחו יש כאן והאי דלא אולה לעיל משום שכלה כח חזק
3 הוריקה והאבן חזרת לארץ אבל עדיין הולכת היא ממקצת כחו: ה"ג ר' יהודה בן
4 בתירא אומר בזה אחר זה האחרון חייב וכו': ער **דאיכא כל נפש**. וכוון דמתחילה
5 סיעו הראשונים בהריגתו ליכא כולה נפש
6 במכת האחרון: כל דהוא נפש. אפי' מקצתה
7 ומיהו היכא דהכחו בבת אחת לא קטלינן
8 לכלהו דאישי כי יכה אמר רחמנא ולא שנים
9 שהכוהו: **הכל מודים כהורג את אדם**
10 **טריפה**. כגון נקב הוושט או קרום המוח:
11 שהוא פטור. מולדא אפילונו ביה שמע מינה
12 כיון דניכרים חתיכת סימנן חיותו גברא
13 קטילא חשיב ליה: בנוסם בידי שמים. ובא
14 אחר והרגו הכל מודים שחייב דלא
15 איתעביד ביה מעשה ברישא והרי הוא כחי:
16 בנוסם בידי אדם. כגון זה שקרוב למות
17 מחמת המכות אלא לא עשאוהו הראשונים
18 טריפה: מחתיכת סמנין. סימן חיותו: כל נפש
19 להביא וכו'. דמשמע כל דהוא נפש: שהוא
20 חייב. האחרון: ובערת הרע. והרי ראודה
21 רוצח: שלא בפני כ"ה. ואתה בא לחייבו על
22 פי עדים פטור דאין עדותן עדות דהויא עדות
23 שאי אתה יכול להזימה לקיים בה דין הומה
24 שאם החזמו אין נהרגין דגברא קטילא בעו
25 למיקטל: את הטריפה. אדם טריפה ורבעו
26 חבירו במשכב וכו'. חייב. דהא איכא הנאה:
27 כמאן דמשמש מת. רובע את המת: והא
28 אית ליה הנאה. אבל רובע את המת ליכא
29 הנאה שעבר חמימותו ולחלחלו: ונצטנן:
30 עדי טריפה. שחן עצמן טריפה: שהוזמו
31 נהרגין. דחתיב ובערת הרע מקרבך: לפי
32 שאינן בוספי זומפין. בדין זוממי זוממין
33 אותם שהוזמום ואמרו להם באותה שעה
34 עמנו הייתם אם היו באין שנים אחרים
35 וזומינן אותם לומר היאך אתם מזימין את
36 אלו והרי אתם עמנו הייתם במקום פלוני אין
37 הזוממין שנמצאו עכשיו זוממין נהרגין
38 משום דגברא קטילא בעי למיקטל הלכך כי
39 לא אתזמו נמי לא מקטלי הנך טריפה
40 אפומייה דהוה ליה עדות שאי אתה יכול
41 להזימה ולא מקטלי ולרבא כיון עדות
42 זוממין חדוש הוא אע"ג דהוי עדות שאי
43 אתה יכול להזימה מקטלי: זוממי זוממין.
44 הזומינן את הראשונים כשהן נעשו זוממין
45 הוה ליה זוממין של זוממין קמאי כל עדות
46 זומם קרו זוממי של זון כדאמרין זוממי בת
47 כהן באלו הן הנחנקין (לקמן דף פד): וגם
48 בעליז יומת. כל' כמתת בעלים (בסנהדרין
49 דף ב.) כך מיתת השור ולהא מילתא נמי
50 מקשינן להו דכיון דאילו קטיל מריה שלא
51 בדי' לא מקטיל על פי עדים כדאמרין
52 לעיל שורו נמי לא מקטיל: כיון דאילו הו
53 בעלים טריפה. דכוחיה לא הוי מקטיל שור
54 טריפה נמי לא מקטיל דהא למיתת בעלים
55 הוקש: סיפה. גיריה. השיך. שאחו הנחש
56 והולכיו והשיך הנחש בכשרה: בין שינוי עומד.
57 וכשהשינוי זה עדיין אין בו כדי להמית לפיכך גרמא בעלמא הוא אף על פי שיועד שסופו להקיא מיהו לאו מבחו מיהו: לפיכך נחש בכקלה. כיון שור שהמית דכל
58 בהמה והיה כשור הן אלא שדבר הכתוב בהוה: **מתני'** ואמרוהו למיתה. בית דין אבל אמרוהו תחילה לחיים אפילו לרבנן פטור כדלקמן: והקיל ממה שהיה. וחורו
59 ואמרוהו לחיים: שרגלים לדבר. שלא מת מחמת מזה זו שהרי הקיל:

1 **בגוסם** בידי אדם. תימה אותו שעשאו גוסס אמאי פטור הא רוב גוססין למיתה
2 ואמרין בריש בן סורר (לעיל דף טט) דהולכין בדיני נפשות אחר הרוב
3 והמכה חבירו ואמרוהו למיתה ומת מי לא מחייבי והא נמי אמור למיתה הוא וי"ל דכיון
4 שהקילה עליו תורה שחובשין אותו כדאמרין בסמוך ואע"פ שאמרוהו למיתה אין
5 הורגין כל זמן שהוא חי וזומנן נמי דאומדין
6 למיתה וחי אף על גב דרובא מייתי הלכך כיון
7 שבת אחר והרגו פטור ותדע דהא אשכחן גוסס
8 בידי שמים דנחשב כחי לחייב את ההורג אע"ג
9 דרוב גוססין למיתה הלכך אין לתמוה בגוסס
10 בידי אדם אם נחשבנו כחי לפטור מי שעשאו
11 גוסס.

12 **מר** מדמי ליה לטריפה וכו'. אף על גב דקראי
13 קא דרשי אצטריך ליה לזני טעמא:
14 **ההורג** את הטריפה פטור. אפי' למיד טריפה
15 חיה דסופו שימות בחבלה זו ותדע
16 דהא רבא אית ליה טריפה חיה בפרק קמא
17 דתמורה (דף יא: ושם) ומיהו נראה דהתם גרסין
18 רבה בר פלוגתיה של רב חסדא ועוד דסברתיה
19 הפוכה בפרק קמא דבכורות (דף ג. ו. ושם):
20 **כפני** בית דין חייב. כגון דראוהו ביום שזנן
21 על ראייתם דאי ראוהו בלילה בעי
22 עדות כדמוכח בהחובל (ב"ק ד' ז' ושם) וכוון
23 דבעי עדות בעיני עדות שאתה יכול להזימה:
24 שור טריפה שהרג חייב. אע"ג בדשיליה פרק
25 ד' וה' (שם דף מד:) פטרין לרבי שמעון שור
26 שנתמין להרגו את זה והרג את זה מטעם
27 דכמייתת בעלים כך מיתת השור לא דמי דהתם
28 הטעם שוה לשניהם אבל הכא באדם שייך
29 לפטור מטעם עדות שאי אתה יכול להזימה
30 ובשור לא שייך דאם החזמו עדים משלמים דמי
31 שור טריפה לבעלים:

מגדף

1 **בפני בית דין, פטור.** כפני בית דין (מאי טעמא) חייב, דכתיב 'בערת הרע מקרבך'. שלא בפני
2 בית דין, פטור, דהויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה, וכל עדות שאי אתה יכול להזימה,
3 לא שמה עדות. ואמר רבא, הרובע את הטריפה, חייב. מריפה שרבע, בפני בית דין, חייב. שלא
4 בפני בית דין, פטור. בפני בית דין חייב, דכתיב 'בערת הרע מקרבך'. שלא בפני בית דין, פטור,
5 דהויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה. הא תו, למה לי, היינו תדי. הרובע את הטריפה,
6 אצטריקא ליה. מהו דתימא, ליהוי כמאן דמשמש מת וליפטור, קא משמע לן דמשום הנאה
7 הוא, והא אית ליה הנאה. ואמר רבא, עדים שהעידו כמריפה והזימו, אין נהרגין. עדי מריפה
8 שהזימו, נהרגין. רב אשי אמר, אפילו עדי מריפה שהזימו, אין נהרגין, לפי שאינן בוזימין זוממין.
9 ואמר רבא, שור מריפה שהרג, חייב. ושור של אדם מריפה שהרג, פטור. מאי טעמא, אמר קרא
10 'השור יסקל וגם בעליו יומת', כל היכא דקרינא ביה 'וגם בעליו יומת', קרינן ביה 'השור יסקל'.
11 וכל היכא דלא קרינן ביה 'וגם בעליו יומת', לא קרינן ביה 'השור יסקל'. רב אשי אמר, אפילו
12 שור מריפה נמי שהרג, פטור. מאי טעמא, כיון דאילו בעלים הוון פטירי, שור נמי פטור: שיפה
13 בו את הפלב וכו': אמר רב אחא בר עקב, כשתמצא לומר לדברי רבי יהודה, ארם נחש, בין
14 שינוי הוא עומד. לפיכך מביש בסויה, ונחש פטור. לדרבי חכמים, ארם נחש, מעצמו הוא מוקיא.
15 לפיכך נחש בסקילה, והמביש פטור: **משנה** המפכה את חבירו, בין באבן בין באגרוף, ואמרוהו:
16 למיתה, והקיל ממה שהיה, ולאחר מפאן הכביד ומת, חייב. רבי נחמיה אומר, פטור, שרגלים
17 לדבר: **גמרא** תנו רבנן, את זו דרש רבי נחמיה, 'אם יקום והתהלך בחוץ
18 על

19 והולכיו והשיך הנחש בכשרה: בין שינוי עומד. והרי הוא כתוקע סכין בבטנו דלאו גרמא הוא שהרי כלי משוחזר בידו: מביש בסויה. כדון רוצח. מעצמו מוקיא. כנשיכו
20 וכשהשינוי זה עדיין אין בו כדי להמית לפיכך גרמא בעלמא הוא אף על פי שיועד שסופו להקיא מיהו לאו מבחו מיהו: מיהו מיהו: לפיכך נחש בכקלה. כיון שור שהמית דכל
21 בהמה והיה כשור הן אלא שדבר הכתוב בהוה: **מתני'** ואמרוהו למיתה. בית דין אבל אמרוהו תחילה לחיים אפילו לרבנן פטור כדלקמן: והקיל ממה שהיה. וחורו
22 ואמרוהו לחיים: שרגלים לדבר. שלא מת מחמת מזה זו שהרי הקיל:

1 **מנרה** הוראת שעה היתה. איכא למאן דאמר לקמן (דף ע) מקושש נמי הוראת שעה
2 היתה:
3 **לא** היה יודע באיזו מיתה. ואע"ג דמיתה סתם חנן היא מתוך הסברה היה מרמה
4 לעובד עבודה וזה דבסקילה דמחלל שבת בפרהסיא ככופר בעיקר דכופר במעשה
5 בראשית:
6 **בשלמא** לרבי נחמיה היינו דכתיב תרי 1
7 אומדני כו'. ולא לפטרו ממיתה 2
8 איצטרך כדקאמרין לעיל וכי ס"ד שזה מהלך 3
9 וזה נהרג אלא אתא קרא לאשמעינן דמשלם 4
10 ריפוי ושבת ואע"ג דיני ממונות מחזירין בין 5
11 לכותב בין לחובב (לעיל דף לב). וסלקא דתך 6
12 כיון דאמדרוהו למיתה פטור דתא משמיא הוא 7
13 דרדומי עליה ומדו קשה הא דקאמרין לעיל 8
14 ורבנן האי ונקח המכה מאי דרשי ביה הא בין 9
15 רבנן ור' נחמיה אית ליה תרי אומדני וכי היכי 10
16 דמוקי ליה ר' נחמיה לתרי אומדני דדידה מוקמי 11
17 ליה נמי רבנן לתרי אומדני דידוהי לאמדרוהו 12
18 לחיים ומת דמשמע חבא דלרבנן בעי קרא וש 13
19 לומר דקשיא ליה משום דנקח המכה אאם 20
20 יקום כתיב דאיידי באמדרוהו למיתה וחייה 21
21 **וחד** אמדרוהו לחיים ומת. פירש בקונטרס 22
22 דבשניהם משלם ממון וקצת קשה 23
23 אמדרוהו לחיים ומת ליהויה כחיבי מיתות שונגן 24
24 דפטורין דתא דפטור ממיתה לא מן הדין אלא 25
25 משום דיצא מבית דין זכאי:
26 א"ר
27 **למיתה**, ו**הקל ממה שהיה**. אלא לרבנן, תרי אומדני למה לי. חד, אמדרוהו למיתה, וחייה.
28 **וחד, אמדרוהו לחיים ומת.** ורבי נחמיה, אמדרוהו לחיים ומת, לא צריך קרא, שהרי יצא
29 **מבית דין ופאי.** תנו רבנן, המכה את חברו ואמדרוהו למיתה, וחייה, פוטרין אותו. אמדרוהו
30 **למיתה, והקל ממה שהיה, אומדין אותו אומדן שני לממונ.** ואם לאחר בן הכביד ומת,
31 **הלך אחר אומדן האמצעי.** דברי רבי נחמיה. ו**הכמים אומרים, אין אומדן אחר אומדן.** תנאי
32 **אידי, אמדרוהו למיתה, אומדין אותו לחיים.** לחיים, אין אומדין אותו למיתה. אמדרוהו
33 **למיתה, והקל ממה שהיה, אומדין אותו אומדן שני לממונ.** ואם לאחר בן הכביד ומת,
34 **משלם גזק וצער ליוזרשים.** מאימתי משלם, משעה שהכהו, וסתמא פרבי נחמיה: **משנה**
35 **נחפיון להרוג את הבהמה והרג את האדם, לעובד פוכבים והרג את ישראל, לנפלים והרג**
36 **את בן קיימא, פטור. נחפיון להכותו על מתניו, ולא היה פה פדי להמיתו על מתניו,**
37 **והלכה לה על לבו, והיה פה פדי להמיתו על לבו, ומת, פטור. נחפיון להכותו על לבו,**
38 **והיה**

דהא דהדר חיי חס רחמנא עליה להכי אתא ולא ימות כלומר והכה איש וגו' ולא ימות כמה שאמדרוהו אלא נפל למשכב שבתו יתן ממון ולא מיתה ואם יקום והתהלך
בחורף לאחר שאמדרוהו למיתה ונקח המכה אפילו חזר והכביד ומת: **אלא לרבנן.** דאמרי להבישה אתא תרי אומדני למה לי לכתוב ולא ימות ונפל למשכב ונקח המכה
שבתו יתן ושמעינן מינה אמדרוהו למיתה וחייה ממון יתן ולא מיתה ומונקה המכה יתירא שמעינן דכשיבורר לנו שלא ימות הוא ונקח המכה מכלל דעד השתא חבשו
הוא: **חד אמדרוהו למיתה וחייה וחד אמדרוהו לחיים ומת.** ואיפכא דרש להו ולא ימות דרשי ליה לאמדרוהו לחיים ומת והכי משמע ולא ימות אם אמדרוהו תחלה שלא
ימות אפי' מת לאחר מכתו שבתו יתן ורפא ירפא ולא אמרינן אמדרוהו לכמה חליו ועליה ושבתו ורפואתו שפך היו אומדין אותו כשהיה נאמד לחיים ואם אמדרוהו למיתה
ואיכ' יקום והתהלך בחורף שלא מת שבתו יתן אבל אמדרוהו מתחילה למיתה ויצא מב"ד חייב וסוף דבר מת אפי' שהקל באמצע לא פטריה רחמנא: שהרי יצא מב"ד
זכאי. והא נפקא לן מצדיק אל תהרוג בפרק אחד דיני ממונות (לעיל דף לב) מנן ליוצא מב"ד זכאי ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה שאין מחזירין אותו שנאמר וצדיק
אל תהרוג: פוטרין אותו. ממיתה ונתון חמשה דברים: אומדן שני לממונ. כמה ראוי לשכב מחולי זה ולכמה יעלה שבתו ורפואתו: אומדן האמצעי. היינו אומדן שני אין
לומר אחר אומדן. לחשב כיוצא מב"ד זכאי ולהפטר אם לאחר מכתו ומת אלא בתר מעשה הדשתא אוליגן דהואיל והכביד ומת חייב המכה מיתה: אמדרוהו
למיתה אומדין אותו לחיים. אם ראינו שהקל ולא אמרינן הואיל ויצא מב"ד חייב הרי זה יחרג: לחיים אין אומדין אותו למיתה. לומר טעינו באומדן ראשון וליחייבנו לזה
שהרי יצא מב"ד זכאי ואמרינן ממתת חולי אחר שבתו עליו הכבידה המכה: נתון גזק וצער ליוזרשין. והוא הדין לרפוי ושבת ושבת דהא בתר אומדן האמצעי אוליגן
ולכולוהו אמדרוהו אלא לאו אורחיה דתנא למחשב כרוכלא: אימתי משלם. וכלומר) מאיזו שעה אומדין אותו כשהקל: משעה שהכהו. אומדין כמה היה יפה קודם הכאה
וכמה היה יפה אחר הכאה ולא אמרינן הואיל ועד השתא לא אמדין (וליה) אלא למיתה והשתא הוא דאמדין ליה לממונ נאמריה כדקאי השתא והרי הקל ובפסדין
ליה לניזק: וסתמא כרבי נחמיה. והך סתמא כרבי נחמיה מוכחא דפטור ליה ממיתה אף על פי שהכביד ומת: **מתני'** נחפיון להרוג את הבהמה. היה עומד אדם אצל
בהמה ונתחיון להרוג בהמה והרג אדם פטור משום דכי אתרו ביה התראת ספק הוא אף על פי שקבל עליו התראת שאומר להם יודע אני שהוא בן ברית ועל מנת כן
אני עושה שאם אהרגו לא אתחייב מיתה פטור דשמא לא יחרגנו: אנפלים לא מחייבי. דכמו דקטיל דמו:

59 מתרצת הגמרא: חד - היתור השני שכתוב 'אם יקום והתהלך
60 בחוץ על משענתו', ללמד שאם אָמְדוּהוּ לְמִיתָהּ וְחָתָה, המכה פטור
61 ממיתה וחייב ממון כדין חובל בחבירו. וחד - והיתור הראשון,
62 שכתוב 'לא ימות', ללמד שאם אָמְדוּהוּ לְחַיִּים וְמָתָה, פטור ממיתה,
63 אלא יתן דמי שבת וריפוי, כפי שאמדוהו תחילה.
64 מקור לאמדוהו לחיים ומת לפי רבי נחמיה: ורַבִּי נְחֻמֵי, שדורש
65 את שני היתורים באופן אחר, טובר שלענין אָמְדוּהוּ לְחַיִּים וְמָתָה, לא
66 צִדְקָה קָרָא, שְׁתָּהִי שְׁאֵם אַמְדוּהוּ שְׁלֵב יְמוֹת, וכמה יצאה שבתו ורפואתו, וְאִם
67 ולמדנו לעיל (א) שכל שיצא מבית דין זכאי, אין מחזירים אותו
68 לדונו לחובה, שנאמר (שמות כג ז) 'צִדְקָה אֶל תִּהְרַג' וגו'.
69 הגמרא מביאה ברייתא השונה את מחלוקתם של רבי נחמיה
70 וחכמים: תַּנּוּ רַבְּנָן, הַמִּכָּה אֶת חֲבִירוֹ וְאָמְדוּהוּ לְמִיתָהּ, וְחָתָה -
71 ונתרפא לגמרי, פּוֹטְרִין אוֹתוֹ לְדַבְרֵי הַכֹּל. אָמְדוּהוּ לְמִיתָהּ, וְהִקְלָה
72 מִמָּה שְׁתָּהִי וְנֹאמְדָה לְחַיִּים, הַדִּין שְׁאֹמְדִין אוֹתוֹ אֹמְדָה שְׁנֵי לְמֻמּוֹ,
73 כמה ראוי הוא לשכב מחולי זה, וכמה יצאה שבתו ורפואתו, וְאִם
74 לְאַחֵר בֶּן הַכְּבִיד וְמָתָה, אין המכה חייב מיתה אלא הַלֵּךְ אַחֵר אֹמְדָה
75 הַמִּשְׁעָנָה, שאמדוהו לממון, ומשלם כדין חובל בחבירו, אלו הם
76 דְבָרֵי רַבִּי נְחֻמֵי, וְהַקְּטָנִים אוֹמְרִים, אִין אוֹמְדָה אַחֵר אוֹמְדָה - אין
77 האומד השני ושאמדוהו בשעה שהוקל חוליו מוציא מכלל
78 האומד הראשון ושאמדוהו למיתה להחשיבו כיוצא מבית דין
79 זכאי, אלא הרי הוא בחזקת האומד הראשון עד שיתרפא לגמרי,
80 ואם מת מתוך חוליו, המכה חייב מיתה.
81 ברייתא נוספת בענין זה: תֵּנָא אִידָּךְ - שנינו בברייתא אחרת,
82 אָמְדוּהוּ לְמִיתָהּ ואחר כך היקל, אוֹמְדִין אוֹתוֹ לְחַיִּים, ופוטרים את
83 המכה ממיתה. ואם אמדוהו לְחַיִּים, ואחר כך הכביד ומת, אִין
84 אוֹמְדִין אוֹתוֹ לְמִיתָהּ - אין סותרים את הדין לומר, טעינו באומד
85 הראשון ויש לחייב את המכה, שהרי כבר יצא מבית דין זכאי. ואם
86 אָמְדוּהוּ לְמִיתָהּ וְהִקְלָה מִמָּה שְׁתָּהִי וְנֹאמְדָה לְחַיִּים, הַדִּין שְׁאֹמְדִין אוֹתוֹ
87 אֹמְדָה שְׁנֵי לְמֻמּוֹ, וְאִם לְאַחֵר בֶּן הַכְּבִיד וְמָתָה, אין המכה חייב מיתה
88 אלא מִשְׁלֵם נֶזֶק וְצָעַר וּכְמוֹ כֵּן רִיפּוּי שְׁבַת וּבוֹשֶׁת לְיִרְשֵׁים, וכמו
89 שאמדוהו באומד השני. שואלת הברייתא: מַאיֵמְתִי מִשְׁלֵם - לפי
90 איזו שעה משערים את דמי הנזק. ומשיבה: מִשְׁעָה שְׁתָּהִי, כלומר
91 אומדים כמה היה שוה קודם ההכאה, וכמה היה שוה מיד
92 לאחריה, ונותן את ההפרש, ואין אומרים שכיון שבשעה שמיד
93 לאחר ההכאה לא היה דינו להיאמד לממון, לא נשער את הנזק
94 אלא לפי מה שהוא עכשיו, שכבר הוקל חוליו. אומרת הגמרא:
95 וּפְתָקָא - וברייתא זו שנשנתה בסתם היא פְּרַבִּי נְחֻמֵי, הסובר
96 שאמדוהו למיתה והיקל ושוב הכביד ומת, פטור.

משנה

97 משנה זו דנה על האופנים בהם הרציחה נעשית בדרך שונה
98 מכוונת הרצח.
99 זרק אבן ונתפזר לחרוג את הַהֶמְכָּה וְהָרַג אֶת הָאָדָם שעמד על ידה,
100 או נתכוין לחרוג עֹבֵד בּוֹכְבִים וְהָרַג אֶת יִשְׂרָאֵל שעמד על ידו, או
101 נתכוין לַנְּפִלִים - וולדות שנולדו עם מום, ואינם יכולים לחיות,
102 וְהָרַג אֶת בֶּן קִיָּאָא - אדם בריא. בכל אלו פְּטוּר, והטעם שאף אל
103 פי שהתרו בו, ואמרו אל תורוק בבהמה ואו בגוי או בנפלים, שמת
104 תהרוג אדם שעומד בצדה ונתחייב מיתה, ואמר על מנת כן אני
105 עושה שאם אהרגנו אחר, התראת ספק היא, שהרי בשעת
106 הוריקה אינו מבורר שאכן יפגע באדם, ואינה נקראת התראת.
107 וכן זרק אבן בחבירו ונתפזר לְהַפּוֹתָהּ בַּה עַל מַתְּנֵי, ולא היה בה
108 באבן גודל כְּדֵי לְהַמִּיתוֹ על ידי הכאתה על מַתְּנֵי, וְהִלְכָה לָהּ עַל
109 לְבוֹ, וְהָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהַמִּיתוֹ אם תכה על לְבוֹ, וְמָתָה, פְּטוּר, שאף על
110 פי שהתרו בו שמת תפגע האבן בלבו ותהרגנו, התראת ספק היא,
111 ואינה התראת.
112 המשנה מביאה דינים נוספים: זרק אבן ונתפזר לְהַפּוֹתָהּ בַּה עַל לְבוֹ,

1 על משענתו יִנְקָה הַמִּכָּה' וגו', אם המוכה חי, למה הוצרך הכתוב
2 לפטור את המכה ולומר 'יִנְקָה הַמִּכָּה' וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁהָ
3 נתרפא ומהלך פְּשׁוּן וְזֶה נִהְרַג, אֵלָּא שֶׁהַפְּטוּק מִדְּבַר בַּיָּה שְׁאֵם אָמְדוּהוּ
4 לְמִיתָהּ, ואחר כך הקל מִמָּה שְׁתָּהִי, ואמדוהו שיחיה, והוה שכתוב
5 'אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו', וְלְאַחֵר בֶּן הַכְּבִיד וְמָתָה, ועל
6 זה נאמר 'יִנְקָה הַמִּכָּה' והיינו שְׁהוּא פְּטוּר.
7 מקשה הגמרא: וְרַבְּנָן, הֲאִי 'יִנְקָה הַמִּכָּה' מֵאִי דְרָשִׁי בִּיה - מה דרשו
8 בו. מתרצת הגמרא: מְלַמֵּד שֶׁאֵם אַמְדוּהוּ לְמִיתָהּ חוֹכְשִׁין אוֹתוֹ -
9 את המכה בבית הסוהר שלא יברח עד שנראה אם ימות המוכה
10 או לא, והוה שכתוב 'אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו', והיינו
11 כשיתרפא לגמרי, או 'יִנְקָה הַמִּכָּה', כלומר ישתחרר מבית הסוהר.
12 שואלת הגמרא: וְרַבִּי נְחֻמֵי דִּין תְּכִישָׁה כְּנָא לִיה. משיבה הגמרא:
13 יֵלִיף - למד כן מִמְּקוֹשֵׁשׁ, וכנאמר (במדבר טו לב, לד) 'וַיְהִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
14 בַּמִּדְבָּר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מִקְשָׁשׁ עֵצִים בַּיּוֹם הַשֶּׁבַת וגו', וַיִּנְיְחוּ אוֹתוֹ
15 בַּמִּשְׁמֶר כִּי לֹא פָרַשׁ מֵהַ יַעֲשֶׂה לוֹ, ומכאן ששכאשר ממתנינים
16 לבירור הדין מדיני נפשות, יש לחבוש את הנידון.
17 מקשה הגמרא: וְרַבְּנָן, נִמְי לִלְפִי - שילמדו גם הם מִמְּקוֹשֵׁשׁ.
18 מתרצת הגמרא: מְקוֹשֵׁשׁ יָדוּעַ הִיָּה דְבַר קְטָלָא הוּא - שהוא חייב
19 מיתה, שנאמר (שמות לא ד) 'מִקְלֵיהָ מוֹת יוֹמָת' וגו', וּמִשָּׂה לֹא הָיָה
20 יָדַע קְטָלִיהָ כְּמֵאָא - אלא שמשעה לא ידע באיזו מיתה לדונו, וכיון
21 שודאי חייב מיתה חבשוהו, לְאַפְסוּקֵי הֵאֵי - ואין ללמוד מכך לגבי
22 המכה את חבירו דְלֹא יִדְעִין אִי בַר קְטָלָא הוּא אִי לֹא בַר קְטָלָא
23 הוּא, שאולי דווקא באופן נלמד דין חבישה ברוצח.
24 באופן שיש צדק שהוא פטור.
25 ודאי שגם רבי נחמיה מודה שלא ניתן ללמוד ממקושש וכן'ל,
26 ולכן מבארת הגמרא: וְרַבִּי נְחֻמֵי יֵלִיף דִּין הַחִבְיָה מִמְּנִדָּה,
27 שכתוב בו (ויקרא כד יא-יב) 'וַיִּקַּח בֶּן הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרָאֵלִית אֶת הַשֵּׁם
28 וַיִּקְלַל וַיְבִיאוּ אוֹתוֹ אֶל מֹשֶׁה וגו' וַיִּנְיְחוּהוּ בַּמִּשְׁמֶר לְפָרֵשׁ לָהֶם עַל פִּי
29 ה', דְלֹא תָהוּ יָדַע אִי - שלא ידעו אם בַר קְטָלָא הוּא או פטור, ואף
30 על פי כן חֲבִשׁוּהוּ, ומכאן נלמד דין חבישה ברוצח.
31 מבארת הגמרא: וְרַבְּנָן סוֹבְרִים שְׁאִין לְלַמּוֹד מִשֵּׁם וְאֵלָּא מִיּוֹקָה
32 הַמִּכָּה, מִשׁוּם שַׁחֲבִישַׁת הַמִּנְדָּף לֹא הִיתָה מִן הַדִּין אֵלָּא הוֹרְאָתָה
33 שְׁעָה הִיָּתָה - משה הורה לעשות כן מדעת עצמו.
34 הדברים שנאמרו לעיל הם כְּדַתְּנִיָּא בְּרִייתָא, וְיָדַע הִיָּה מִשָּׂה רַבִּינוּ
35 שְׁהִמְקוֹשֵׁשׁ כְּמִיתָהּ, שְׁנֵאֲמַר (שמות לד ד) 'מִקְלֵיהָ מוֹת יוֹמָת' וגו',
36 אֵלָּא לֹא הָיָה יָדַע בְּאִיזוֹ מִיתָה נִהְרַג, שְׁנֵאֲמַר (במדבר טו לד) 'וַיִּנְיְחוּ אוֹתוֹ
37 בַּמִּשְׁמֶר כִּי לֹא פָרַשׁ וגו' מֵהַ יַעֲשֶׂה לוֹ, ומשמע שברור היה שצריך
38 לעשות בו דבר, אלא שלא ידעו מה לעשות, וְאֵבֶל מְנַדָּה, לֹא נִאֲמַר
39 בּוֹ אֵלָּא (ויקרא כד יב) 'וַיִּנְיְחוּהוּ בַּמִּשְׁמֶר לְפָרֵשׁ לָהֶם עַל פִּי ה', ולא
40 כתוב 'לפרוש להם מה יעשה לו', ומשמע שכל עיקר דינו היה
41 צריך לפרש להם, שְׁלֹא הִיָּה מִשָּׂה יָדַע אִם הוּא בֶּן מִיתָהּ כֹּל עֵינְךָ
42 אִם לֹא.
43 נאמר (שמות כא יח-יט) 'וְכִי יִרְיֹבן אֲנָשִׁים וְהִכָּה אִישׁ אֶת רַעְהוּ בְּאֶבֶן
44 או בְּאֶגְרֹף וְלֹא יָמוּתוּ וְנָפַל לְמִשְׁכָּב, וְאִם יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל
45 מִשְׁעָנָהּ וְיִנְקָה הַמִּכָּה רְקוּ שְׁבַתוֹ יִתֵּן וְרָפָא יִרְפֵּא' מה שכתוב 'ולא
46 ימות', וכן 'אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקח המכה' הם
47 שני יתורים, לדרוש על דינים של 'אומדנא', שאמדוהו לדבר אחד
48 ואירע אחרת, וכדלהלן. מבררת הגמרא: בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי נְחֻמֵי,
49 היינו דְּכַתְּיָבֵי תְרֵי אוֹמְדֵי - מיישוב שנכתבו שני יתורים, חד -
50 היתור הראשון 'ולא ימות', ללמד שאם אָמְדוּהוּ לְמִיתָהּ, ולא מת
51 אלא הָיָה יְחִין, המכה פטור ממיתה, ואין אומרים שכיון שהכּוּהוּ
52 מכה שעמד למות מחמתה, הרי הוא רוצח וחייב מיתה, ומה שלא
53 מת מהמכה, אין זה אלא משום שהקדוש ברוך הוא חמל עליו, וחד
54 - והיתור השני 'אם יקום' וגו' ללמד שאם אָמְדוּהוּ לְמִיתָהּ, וְהִקְלָה
55 מִמָּה שְׁתָּהִי, המכה פטור אפילו אם הכביד ומת לאחר מכן. שואלת
56 הגמרא: אֵלָּא לְרַבְּנָן, שְׁאִינַם דוֹרְשִׁים לְפְטוּר בְּאַמְדוּהוּ לְמִיתָהּ
57 וְהִיקַל וּמָתָה, תְּרֵי אוֹמְדֵי לְמָה לִי - מה הם שני דיני 'האומדנא'
58 שאנו למדים משני היתורים.

54 מַעְמָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן, שאינו חייב עד שיהרוג את מי שהתכוין אליו.
 55 משיבה הגמרא: אַמְרַן קְרָא (דברים יט יא) 'כִּי יִהְיֶה אִישׁ שָׂנֵא לְרַעְהוּ
 56 וְאָרַב לוֹ וְקָם עָלָיו וְהִקְדּוֹחַ נֶפֶשׁ וְמוֹת' וגו', וְאָרַב לוֹ מִיּוֹתֵר, ובא
 57 ללמד שאינו חייב עַד שִׁיתְּבַוּוֹן לוֹ - לנרצח.
 58 מבררת הגמרא: וְדַבְּרָן שְׁחֹלְקִים עַל רַבִּי שְׁמַעוֹן, מה דורשים משם.
 59 אַמְרֵי דְבֵי רַבִּי - בבית מדרשו של רַבִּי נַחֲמִי, וְאָרַב לוֹ, פֶּרֶט לְוֹרֵק אֶמְכּוּ
 60 לְגוֹ - לתוך חבורה של בני אדם, נכרים וישראלים, ונתכוין להרוג
 61 את מי שיוזמן לו והרג ישראל, פטור.
 62 הגמרא מבררת מה טיבה של חבורה זו: הִכִּי דְמֵי - כיצד מדובר,
 63 אֲלִימָא דְאִיבָא - אם נאמר שיש שם תְּשֻׁעָה בּוֹתִים - גוים וְאֶחָד
 64 יִשְׂרָאֵל בִּינֵיהוּ, מדוע הוצרכו ללמוד שהוא פטור מפסוק, תִּפְּוֹק
 65 לִיה - הלא גם בלא זה אפשר ללמוד כן, משום דְרִיבָא בּוֹתִים נִינְהוּ
 66 - משום שרוב החבורה גוים הם, ומאחר שהולכים אחר הרוב,
 67 נחשב כמתכוין להרוג גוי והרג ישראל, שהוא פטור, אִי נְמִי -
 68 ואפילו אם תאמר שמדובר בַּפְּלָא דְפְּלָא - שחצי מבני החבורה
 69 הם גוים וחצי ישראל, עדיין גם בלא הפסוק יש לפוטרו, שכאשר
 70 באים לדון האם נחשב שכונתו היתה להרוג ישראל או להרוג גוי,
 71 אין הדבר מוכרע לא לכאן ולא לכאן, שהרי מחצה על מחצה הם,
 72 והרי זה ספק וְפָסַק נְפֻשׁוֹת לְהֶקֶל כמו שלמדנו מכתוב (במדבר לה
 73 כה) וְהַצִּילוּ הָעֵדָה, ויש לדנוגו כמתכוין להרוג גוי והרג ישראל
 74 שהוא פטור.
 75 מסיקה הגמרא: לֹא צְרִיבָא - לא נצרך הפסוק ללמד שהזורק אבן
 76 לתוך החבורה פטור, אלא באופן דְאִיבָא - שיש בחבורה זו תְּשֻׁעָה
 77 וְיִשְׂרָאֵל וְבוֹתֵי אֶחָד בִּינֵיהוּ, שלכאורה היה לנו לחייבו, כי מאחר
 78 שהולכים אחר הרוב, נחשב כמתכוין להרוג ישראל, והוצרך
 79 הפסוק להשמיע שפטור ואין הולכים בזה אחר הרוב, משום דְהָהוּ
 80 לִיה - שהרי בוֹתֵי קְבוּעַ הוּא בּמְקוֹמוֹ, וְכָל קְבוּעַ, אף על פי שהוא
 81 מיעוט, בְּמַחְצָה עַל מַחְצָה דְמֵי, ודנים כאילו יש מחצה גוים ומחצה
 82 ישראל, והרי הוא פטור כדין ספק נפשות להקל.
 83 הגמרא מבררת פירוש המקראות בפרשת משפטים לפי שיטת רבי
 84 שמעון. מקשה הגמרא: בְּשִׁלְמָא לְדַבְּרָן, דְאִמְרֵי - שאמרו במשנתנו
 85 שנתבונן לְהַרוֹג אֶת זֶה - ישראל אחד, וְהַרְג אֶת זֶה - ישראל אחר,
 86 חֲזִיב מִיתָה כְּדִין רוּצָה, לפי דבריהם מיושב דְבַתִּיב - מה שכתוב
 87 (שמות כא כג) 'כִּי יִצְוֶה אֲנִי שִׁם וְנִגְפֵהוּ אִשָּׁה רַחֵם, וְאִמְרַן רַבִּי אֲלַעְזָר,
 88 בְּמַצּוֹת שְׁבִמִיתָה - במריבה על מנת להרוג הַתְּבוּב מְדַבֵּר, שרצו
 89 להרוג אחד את חברו, דְבַתִּיב - שהרי כתוב בפסוק הבא (שם כא
 90 כג) 'וְאִם אֶכּוּן יִהְיֶה יָדְיָהּ תַּחַת נַפְשִׁי, ופירושו, שאם על ידי
 91 נגיפת אחת האשה יהיה אֶסּוֹן, כלומר שהאשה תמות, יתן המכה את
 92 נפשו תחת נפשה, והיינו שיענש במיתה. ומוכח שמריבה זו היתה
 93 על דעת להרוג את חברו, שאם לא כן מדוע ענש במיתה, הלא
 94 שוגג הוא, אמנם כשנתכוין להרוג, חייב, אף על פי שנתכוין להרוג
 95 את חברו (כמו שכתוב 'כִּי יִצְוֶה אֲנִי שִׁם') והרג אשה.
 96 הגמרא מסיימת את קושייתה: אִלָּא לְרַבִּי שְׁמַעוֹן הַסּוֹבֵר במשנתנו
 97 שנתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור, הֵא - פסוק זה שכתוב
 98 (שם) 'וְנִתְּתָה נַפְשׁ תַּחַת נַפְשִׁי, מֵאִי עֶבֶד לִיה - כיצד מתפרש לדעתו,
 99 הרי אין לפרש כפשוטו, שחייב מיתה, כי מדובר שנתכוין לאיש
 100 והרג אשה, שפטור לרבי שמעון.
 101 מתרצת הגמרא: הַכוּנָה בְּמָה שְׁכּוּב וְנִתְּתָה נַפְשׁ תַּחַת נַפְשִׁי,
 102 שיתן מְמוֹן תַּחַת נַפְשׁ הָאִשָּׁה, והיינו שיתן ליוֹרֵשׁ הָאִשָּׁה את דְּמֵיהָ
 103 כפי שהיתה יכולה להמכר בשוק אם היתה שפחה כנענית. וְכַדְרֵיב
 104 - וכדברי רבי, דְתִנְיָא בְּרִייתָא, רַבִּי אֲמַר 'וְנִתְּתָה נַפְשׁ תַּחַת נַפְשִׁי',
 105 אין נתינה זו אלא נתינת מְמוֹן. ומוכיח רבי דרך שאלה ותשובה:
 106 אֵתָה אֲמַר שִׁיתָן מְמוֹן, אִי אִינוּ כֵן, אִלָּא שִׁיתָן נַפְשׁ מְמִשׁ, והיינו
 107 שיענש בעונש מיתה. הרי תשובתו, שְׁנַאֲמַרְהָ 'נְתִינָה' לְמַשָּׁה -
 108 בפסוק מאוחר יותר, שכתוב (שמות כא כג) 'וְאִם אֶסּוֹן יִהְיֶה יָדְיָהּ תַּחַת נַפְשִׁי
 109 וְנִתְּתָה

1 וְהָיָה כִּהְיֶה בְּיָדֵי הַלְּמִית אִם תִּכְהַ עַל לְבוֹ, וְהִלְכָה לָהּ עַל מְתָנִיו, וְלֹא
 2 הָיָה כִּהְיֶה בְּיָדֵי הַלְּמִית בְּהִכְאָתָהּ עַל מְתָנִיו, וְמָת, פְּטוֹר, שאף על פי
 3 שנתכוין למכת מיתה, מלבד זאת יש דין שיכנו מכה הראויה
 4 להמית, וכיון שמכה זו לא היתה ראויה להמית, נחשב שלא הוא
 5 התרוג.
 6 נְתַבּוּן לְהַבּוֹת אֶת הַגְּדוּל - אדם גדול, וְלֹא הָיָה כִּהְיֶה בָּאָבֶן בְּיָדֵי
 7 הַלְּמִית אֶת הַגְּדוּל, וְהִלְכָה לָהּ עַל הַקֶּמֶן שְׁעַמְד עַל יְדוֹ, וְהָיָה כִּהְיֶה בְּיָדֵי
 8 הַלְּמִית אֶת הַקֶּמֶן, וְמָת, פְּטוֹר, שאף על פי שהתרו בו שמה תפגע
 9 האבן בקטן ותהרגנו, התראת ספק היא, ואינה התראת.
 10 נְתַבּוּן לְהַבּוֹת אֶת הַקֶּמֶן, וְהָיָה כִּהְיֶה בְּיָדֵי הַלְּמִית אֶת הַקֶּמֶן, וְהִלְכָה לָהּ
 11 עַל הַגְּדוּל שְׁעַמְד עַל יַד הַקֶּטָן, וְלֹא הָיָה כִּהְיֶה בְּיָדֵי הַלְּמִית אֶת הַגְּדוּל,
 12 וְמָת, פְּטוֹר, שהרי הכה מכה שאינה ראויה להמית.
 13 הנשנה מביאה אופנים בהם התרוצח חייב, אף על פי שהרציחה
 14 נעשתה בדרך שונה מכוונתו: אֶבְל נְתַבּוּן לְהַבּוֹת עַל מְתָנִיו, וְהָיָה
 15 כִּהְיֶה בְּיָדֵי הַלְּמִית בְּהִכְאָתָהּ עַל מְתָנִיו וְכַל שֶׁכַּן שְׁהִיָּה בַּהּ כְּדִי לְהַמִּית
 16 אִם תִּכְהַ עַל לְבוֹ, וְהִלְכָה לָהּ עַל לְבוֹ, וְמָת, חֲזִיב.
 17 נְתַבּוּן לְהַבּוֹת אֶת הַגְּדוּל, וְהָיָה כִּהְיֶה בְּיָדֵי הַלְּמִית אֶת הַגְּדוּל וְהִתְרוּ בו
 18 עָלָיו, וְהִלְכָה לָהּ עַל הַקֶּמֶן שְׁעַמְד עַל יַד הַגְּדוּל, וְמָת, חֲזִיב.
 19 רַבִּי שְׁמַעוֹן אֲמַר, אִפְּלוּ אִם נְתַבּוּן לְהַרוֹג אֶת זֶה - את רַאוּבֵן, וְהָרַג
 20 אֶת זֶה - את שמעון, הרי הוא פְּטוֹר.
 גמרא
 21 מבררת הגמרא: רַבִּי שְׁמַעוֹן אֲהִיָּא - על איזו בבא במשנה אמר את
 22 דבריו. אֲלִימָא - אם נאמר שדבריו נאמרו, אֲסִיפָא - על סוף דברי
 23 תנא קמא, שאם נתכוין להכות את הגדול והרג קטן חייב, ומבואר
 24 שאפילו נתכוין לזה והרג את זה חייב, ובא רבי שמעון לחלוק
 25 שהוא פטור, אם כן רַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר מִיַּעֲבֵי לִיה - היה לתנא
 26 שסידר את המשנה לקצר בלשונו ולומר 'ורבי שמעון פטור'. אִלָּא
 27 רַבִּי שְׁמַעוֹן דִּבֵּר אֲרִישָׁא - על ארישא של המשנה. שנאמר בה,
 28 נְתַבּוּן לְהַרוֹג אֶת הַהַרְגָּה וְהָרַג אֶת הָאָדָם, לְעוֹבֵד בּוֹכְבִים וְהָרַג אֶת
 29 יִשְׂרָאֵל, לְנַפְלִים וְהָרַג אֶת כָּן קְרִימָא, פְּטוֹר, הֵא - ומשמע שאם
 30 נְתַבּוּן לְהַרוֹג אֶת זֶה - אדם בן ברית, והתרו בו עליו, וְהָרַג אֶת זֶה
 31 - אדם אחר כמותו, חֲזִיב, שהרי התכוין לכן ברית והתרו בו
 32 התראת ודאי, וגם הרג בן ברית. ורַבִּי שְׁמַעוֹן חוֹלֵק עַל זֶה וְאֲמַר
 33 שִׁאֲפִילוּ נְתַבּוּן לְהַרוֹג אֶת זֶה - אדם בן ברית, וְהָרַג אֶת זֶה - אדם
 34 אחר כמותו, הרי זה פְּטוֹר.
 35 בירור בשית רבי שמעון: זה שְׁפִיטָא שאם קָאִי - עומדים רַאוּבֵן
 36 וְשְׁמַעוֹן אחד על יד השני, וְאִמְרַן הַרוּצָה, אֲנָא לְרַאוּבֵן קָא מִיבְּוֹנָא
 37 לְשְׁמַעוֹן לֹא קָא מִיבְּוֹנָא - אני מתכוין להרוג את רַאוּבֵן ולא את
 38 שמעון, הֵינֵנו פְּלוּגְתִּיהוּ - זו היא המחלוקת השנויה במשנתנו,
 39 שחכמים מחייבים ורבי שמעון פטור. אבל יש לברר כשִׁאֲמַר
 40 הַרוּצָה, לְהַד מִינֵיהוּ - הריני מתכוין להרוג את מי שיוזמן מבין
 41 שניהם, והלכה האבן והרגה את רַאוּבֵן, מֵאִי, האם כיון שנתקיימה
 42 כוונתי במה שנהרג רַאוּבֵן, נחשב שהרג את מי שהתכוין אליו
 43 וחייב, או מאחר שלא התכוין אליו בדווקא, ואף אם שמעון היה
 44 זה שנהרג גם כן היה נוח לו, אין זה נקרא שמתכוין אליו, ופטור
 45 לרבי שמעון, אִי נְמִי - כמו כן יש להסתפק באופן שְׁכַבְּוֹר היה
 46 הרוצח שאדם זה שבא להרוג רַאוּבֵן הוא, וְנִמְצָא שהוא שְׁמַעוֹן,
 47 מֵאִי, האם כיון שהתכוין לגוף הזה, נקרא מתכוין וחייב, או כיון
 48 שלאדם הזה (שמעון) לא התכוין פטור רבי שמעון.
 49 פושטת הגמרא: תָּא שְׁמַעַן דְתִנְיָא בְּרִייתָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן אֲמַר אינו
 50 חייב עַד שִׁאֲמַר לְפָלוּנִי אִנִּי מְתַבּוּן, ואותו פלוני הרג. ומשמע
 51 שצריך שייחד כוונתו לאדם מסוים, אבל אם התכוין לאחד משנים
 52 או שהתכוין לגוף שהרג אך לא לאותו אדם, פטור.
 53 הגמרא מבררת את מקור דברי רבי שמעון. שואלת הגמרא: מֵאִי

1 א"ב פלגא ופלגא כו'. תימה אליבא דמאן קא מסיק הכי אי אליבא דמאן דאמר (מכות
 2 דף טו): התראת ספק לאו שמה התראה בלאו טעמא דספק נפשות להקל פטרין
 3 ליה מטעמא דלאו שמה התראה אפילו סכריא לן דספיאק להחמיז ואי אליבא דמ"ד
 4 התראת ספק שמה התראה היכי פטרין ליה תכא אם נמצא ישראל הרג הא מחייבין
 5 ליה בהכה את זה וחור והכה את זה ואף על גב
 6 דספק הוה ובנותר שאמרו לו אל תוותר וי"ל
 7 דשאני התם שיעוד בברור שיבא לידי ודאי
 8 איסור אם יותיר או אם יכה שניהם משום הכי
 9 שמה התראה אבל הכא בוורק אבן לו אינו
 10 יודע שיבא לידי ודאי איסור שאינו יודע את מי
 11 יכה.

12 **ובל** קבוע במחצה על מחצה דמי. מהבא
 13 נפקא לן בכל דוכתי כדאיתא פ"ק
 14 דכתובות (ד' טו, ושם) ותימה ר"ש דלית ליה דך
 15 דרשה מאן ליה ואין לומר משום דמסקין ר"ש
 16 כרבי דילף נתינה נתינה ואייתר ליה וארב לו
 17 לכל קבוע דבתי להבא דבי חוקה אליבא
 18 דר"ש קשה מאן ליה כל קבוע ועוד כיון דפטר
 19 ר"ש אפילו בבולם ישראלים עד שאמר לפלוני
 20 אני מתכוין לא שייך למודרשה לכל וי"ל דיש
 21 לפרש לר"ש בתשעה ישראלים וחד גוי ואמר
 22 לאותו שעמד שם אני מתכוין דמפטר מטעם
 23 כל קבוע מוארב לו וכי האי גונא אם כולם
 24 ישראלים חייב: (זה הדבור שייך לקמן ע"ב)
 25 **ומפקא** מדרבנן. תימה דברקא אלו נערות
 26 (כתובות דף לו: ושם) דס"ד

27 מעיקרא דפליגי רבי יוחנן ור"ש לקיש בחיבי
 28 מיתות שונגין אי פטרין מן התשלומין אי לא
 29 ופריך מי איבא תנאי דמי חייבין והנא דבי חוקה
 30 וכו' ומתוך קושיא זו מוקי פלוגתא בחיבי
 31 מלקות שונגין ומאי קושיא הא איבא הכא תנאי
 32 דלית ליה תנא דבי חוקה וי"ל דהא דפליגי
 33 עליו לאו משום דלית ליה חוקה לענין ממון
 34 אחר דבדיחיה מיתה כגון זרק חץ בבת מחתלת
 35 ד' לסוף ד' וקריע שיראין בהלכותא דאבא התם
 36 באלו נערות (דף לא.) דפטר או לדמי ולדות
 37 דבדיחיה מיתה דאשה אבל לענין דמי הנהרג
 38 דוקא פליגי משום דגלי רחמנא ונתתה נפש וגו'
 39 ומיידה קשה דבריש הנחנקין לקמן (דף פ"ד)
 40 משום דאיתא תנאי דלית ליה חוקה בכלל
 41 דקאמר הניחא למאן דאית ליה תנא דבי חוקה
 42 אלא למאן דלית ליה חוקה למה לי וי"ל
 43 דהיינו תנא דברייתא דרבי חגא מדרומא דפיק
 44 דה' (ב"ק דף מב. ושם) דררש אנשים כי
 45 נתכוננו זה לזה אע"פ שיש אסון באשה יענשו
 46 אלימא ליה ליה ומ"מ בכתובות חטיב ברייתא
 47 דחוקה עיקר טפי משום דחוקה בריה דר' חייא
 48 ושושה ברייתות של אבוי כדאמרין כל ברייתא
 49 דלא מיתניא בי רבי חייא וכו' ועי' דבכתובות
 50 (דף לו.) ושם) פריך לר' יוחנן דקים ליה דאית
 51 ליה ברייתא דחוקה דלעיל בההוא פרקא (דף
 52 לב:) בתנא התם הבא על אחותו יש לה קנס
 53 ופריך ממתניתין דאלו הן הלוקין הבא על

54 אחותו וק"ל דאינו לוקה ומשלם ומשני ר' יוחנן בדלא אחרו ביה וקתני סיפא בא על
 55 בתו אין לה קנס מפני שמיתתו מיתת ב"ד והא דלא מותיב מדרבי יוחנן גופיה לפי שצריך
 56 להקשות מתוך הדיוק ומקשה בפשיטות הלשון מכרייתא דחוקה וא"ת וכיון דתנא דבי
 57 חוקה מפקא מדרבי מדרבנן ונתתה נפש וגו' בגמרא מוקי ליה לא בממון ולא במיתה
 58 דאתרווייהו מיפטר מתכוין להרוג את זה והרג את זה דהא פשיטא דבהכי איירי שמתכוין לחבירו דכתיב וכו' יצאו
 59 אנשים וכתובים ואם אסון יחיה וגו' באשה ומהאי טעמא קשה לן לעיל לר"ש האי ונתתה נפש תחת נפש מאי קשיא ליה
 60 וצריך לומר דהאי ה"ש לא דחיק כולי האי אבל חוקה על כרחיה מוקי ליה הכי וד"ק אם יהיה אסון כלומר דין אסון שנתנו לאשה עצמה ונתתה נפש תחת נפש ממש והשתא
 61 סיפיה דקרא דין אסון ורישיה אסון ממש דלא יהיה אסון לאו בדין אסון איירי דבכל ענין שיש אסון פטור לחוקה מממון אלא לא יהיה אסון בכל קאמר:

והיה בה כדי להמית על לבו. האבן הזאת אם תכה על לב ראייה להרוג אבל על
 המתנים אין בה כדי להמית פטור דתרתיה בעינן שיהא מתכוין למכת מיתה ושיכנו
 מכת מיתה דאם לא נתכוין למכת מיתה התראת ספק היא דתרתו בו אל תרוק
 דשמא תלך על לבו: **גמ' אי נימי אסיפא.** דקאמר ת"ק נתכוין להכות את הגדול

והלכה לה על הקטן ומת חייב אלמא נתכוין
 להרוג את זה והרג את זה חייב: **ר"ש פוטר**
מיבעי ליה. דהא בהדיא קאמר לה ת"ק
 ולמה ליה לר' שמעון למחר פרושא ומאי
 אפילו: **הא נתכוון להרוג את זה.** והתרו בו
 עליו דהתראת ודאי הוא והרג את זה חייב
 דאיבא התראה על בן בריית והרי מתכוין לבן
 בריית והרגו ור"ש אמר וכו' והאי דשביק
 רבי שמעון לסיפא בהדיא ומחר אדוקיא
 דרששא דלא תימא ר"ש פוטר אבולחו
 ואפילו נתכוון על מתניו והלכה לו על לבו:
אמר לחד מינייהו. קא מיכוונא ולא איכפת
 ליה מינייהו: **מאי.** לר"ש מקרי ליה מתכוין
 לו ומיחייב או דילמא כיון דאי אולא אידך
 ושביק ליה להאי הוה נמי ניהא ליה לאו
 מתכוון הוא: **אי נמי.** להכות את הגוף הזה
 אבל כסבור הוא שהוא ראובן ונמצא שמעון
 מי אמרין כיון דלהאי גופא איתכוון מתכוון
 הוא לו או דילמא כיון דלהאי גברא לא
 איכוין פטר ליה ר' שמעון: **עד שיאמר**
לפלוני אני מתכוין. ואותו פלוני הרג וכו'
 אמר לחד מינייהו לא ייחד אותו וכן כסבור
 ראובן ונמצא שמעון לא זהו פלוני שנתכוון
 לו: **וארב** לו. קרא יתירא הוא בכתוב כי יחיה
 אש שונא לרעהו וקם עליו: **ורבנן.** דפליגי
 עליה דרבי שמעון מאי דרשי ביה: **אמר** רבי
 רבי ינאי **פרט** לוורק אבן לו. לתוך חבורה
 של בני אדם גוס וישראלים אבל נתכוין
 לישראל זה והרג את חבירו לא אתא קרא
 למעוטי: **תיפוק** ליה וכו'. ולמה לי קרא: **אי**
נמי פלגא ופלגא. למה לי קרא למפטריה
 הא כיון דמצי למימר לגוים קא מתכוונא
 אית לך למפטריה משום דספק נפשות להקל
 מוהדאילו העדה (יומא ד' פד:): **לא צריכא**
וכו'. ואשמעין קרא דפטר משום דהוה ליה
 גוי קבוע ותיפוק ופלפין מהאי קרא דכל
 קבוע לא פחות מלהיות נדון במחצה על
 מחצה והוי ספק נפשות להקל ומהבא נפקא
 לן בכל דוכתי דכל קבוע במחצה על מחצה
 דמי והוא ליבא למילף מיניה כרובא דמי
 דהא מהבא ספק לן דילמא האי דפטר ליה
 להאי משום דספק נפשות להקל ולא משום
 דחשבי ליה כרובא אבל מחצה על מחצה
 ילפינן מיניה דאי לאו במחצה על מחצה דמי
 לא הוה ליה ספק נפשות להקל ואמאי פטור
 הא רובא דישאל ניהו ורבנן אית ליה
 נתכוון ליה והרג את זה חייב: **במצות**
שבמיתה הכותב מרבה. שהיה מתכוין
 להרוג את חבירו: **כדכתיב** ואם אסון יחיה

ונתתה נפש תחת נפש. ואי לא נתכוון להרוג היאך מקטיל וכי איתכוון מיהא חייב
 אף על גב דלא נתכוון אלא לחבירו דהא כתיב וכי יצאו אנשים וגו': **ממון.** דמי
 האשה יתן לירושדי:

נתנה

דאתרווייהו מיפטר מתכוין להרוג את זה והרג את זה דהא פשיטא דבהכי איירי שמתכוין לחבירו דכתיב וכו' יצאו
 אנשים וכתובים ואם אסון יחיה וגו' באשה ומהאי טעמא קשה לן לעיל לר"ש האי ונתתה נפש תחת נפש מאי קשיא ליה
 וצריך לומר דהאי ה"ש לא דחיק כולי האי אבל חוקה על כרחיה מוקי ליה הכי וד"ק אם יהיה אסון כלומר דין אסון שנתנו לאשה עצמה ונתתה נפש תחת נפש ממש והשתא
 סיפיה דקרא דין אסון ורישיה אסון ממש דלא יהיה אסון לאו בדין אסון איירי דבכל ענין שיש אסון פטור לחוקה מממון אלא לא יהיה אסון בכל קאמר:

1 תניתה למעלה. גבי לא יהיה אסון ותן בפלילים (שמות כא) דמי ולדות: והא דתנא
 2 דבי חזקיה מפקא מרדכי ורבנן, דרבנן מחייבי ליה מיתה לנתבון להרוג את זה
 3 והרג את זה ורבי מחייבי ליה ממון ואילו לתנא דבי חזקיה לא מחייבי ממון ולא
 4 מיתה: מכה אדם ומכה בהמה. לכך הקושיו בהאי קרא מכה בהמה ישלמנה ומכה
 5 אדם יומת ומשמנה בבהמה חייב ממון ובאדם
 6 פטור מממון כדתיבי בהמה ישלמנה ולא
 7 פטור והקשו לך הכתוב פטור תשלומין של
 8 אדם לחיוב תשלומין של בהמה מה להלן
 9 לא חלקת בין מתבון לקמן מפרש ואזיל מאי
 10 היא: דרך עלייה. לא שייך למתני גבי בהמה
 11 אלא משום דבאדם אשכחון גיהנום חילוק
 12 בהורג בשוגג דרך ירידה חייב בלתי אבל
 13 דרך עלייה בהרימו את ידו פטור מגלות
 14 דכתיב (במדבר לה) ויפל עליו וימת דרך
 15 נפילה בעיניו: לפוטרו ממון. כלומר לא
 16 חלקת בו שום צד להפטר מן תשלומין אלא
 17 בכל צדדין הוא דמחייב דרבינן כל נוקט
 18 בב"ק (דף כו) מפצע תחת פצע לחיוב על
 19 השוגג כמזיד ועל האונס כרצון ומכה בהמה
 20 נזק הוא: אף מכה אדם. אין דין פטור
 21 תשלומין הכתוב בו חלוק לשום צד שיתחייב
 22 ממון אלא כל שעה פטור מממון בין בשוגג
 23 ובגמרא פטור ממיתה בין במזיד ובתבון
 24 דחייב מיתה: אלא לפטרו. אלמא אומר,
 25 מממון לתנא דבי חזקיה וממיתה נמי שמע
 26 מינה דפטור ליה מדאצטרף למפטריה
 27 מתשלומין כדמפרש ואזיל ואי בר קטלא מי
 28 אצטרף למפטור: מהתני' שנתערב באחרים.
 29 איתן לבייפה. ושם מאכילין אותן שעורים
 30 עד שתבקע כריסן כדתיני לקמן בפירוקן (דף
 31 פא): נדונין בקלה. מאחר שנתערבו ואי
 32 אתה מכיר מי המחויב את החמורה ומי
 33 המחויב את הקלה אי אתה רשאי להחמיר
 34 עליו למושכו למיתה חמורה שלא נתחייב
 35 בה אלא ידונו בקלה שישנה בכלל החמורה:
 36 הנסקלין בנשרפין. אע"ג דרובא דהני
 37 נשרפין כדתיני נסקלין בנשרפין משמע חד
 38 נסקל שנתערב בנשרפין טובא אפילו הכי
 39 לה' שמעון ידונו כולן כסקילה מפני
 40 שהשריפה חמורה: לא נתנה למגדף ולעובד
 41 עבודה זרה. שפושטין דין בעיקר: לא ניתנה
 42 לבת בתן שזנתה. שעבירתה חמורה
 43 שמחללת את אביה כדאמר בארבע מיתות
 44 (לעיל דף נב). שנוהגין בו חוק. בספיר. שחוק
 45 חמור: והכבדים אומרים בחוק. סייף חמור
 46 וטעמא מפרש בארבע מיתות: גמ' אלא
 47 בפניו. כיון דאין מכירין אותו לא הויא בפניה
 48 ויכין דרוצח הוא. שהרי קבלו העדיות
 49 ונשאו ותנתו בדבר: דפטירי. הואיל ואיכא
 50 חד דלא נגמר דינו אתי לך ראיה לזכות
 51 גדולה מזו ורחמנא אמר והצילו העדה
 52 (במדבר לה)

1 אדם ומכה בהמה. תימה דבריש פ' הנחנקין (לקמן פד:) מוקי להאי קרא במכה
 2 אביו ומה שייך בו לחלק בין דרך ירידה לדרך עלייה ויש לומר דהיקשא לאו
 3 מהחזא קרא נפקא אלא מקרא דלעיל מיניה ואיש כי יכה כל נפש אדם וכתוב בתריה
 4 מכה נפש בהמה ישלמנה והחזא ברצח תיבי כדאיתא בפ' יוצא דופן (דה נדה מד: ושם)
 5 ואע"ג דלמי גירסא אחת דבריש החובל (ב"ק דף
 6 פג:) משמע הירוא קראי חובל בחבירו איירי
 7 ליתא לההיא גירסא דברישית שם ומיהו בפרק
 8 הנחנקין (לקמן ד' פד:) משמע דמקרא דמיתוקם
 9 במכה אביו הוי היקשא דתנא דבי חזקיה ועד
 10 משמע דפרק אלו גירות (כתובות ד' לה: ושם)
 11 דמכה אדם הוי היקשא דקאמר ולתנא דבי
 12 חזקיה ממאי דחובל כתיב דילמא בשבת כתיב
 13 דבמכה בהמה גופיה איכא לפלוגי ומשני לא
 14 ס"ד דכתיב מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם
 15 יומת משמע דמהחזא קרא הוי היקשא וצ"ל
 16 דאף על גב דבעיקרא בעי לאוקומי קרא במכה
 17 אביו משום דלא כתב ביה ומת היינו משום
 18 דצריכין למודש מיניה חבורה במכה אביו אבל
 19 במסקנא דנפקא לן חבורה באם אינו ענין מנפש
 20 בהמה מיתוקם מכה אדם ברצח אע"ג דלא
 21 כתיב ביה ומת ומיהו קשה דבמסקנא נמי מפק
 22 מיניה התם דמותר להקיו דם לאביו וצ"ל
 23 דמייירי בן במכה אביו בין במכה חבירו במכה
 24 אביו מדכתיב הכאה סתם ולא כתיב ומת
 25 ובמכה חבירו דבר הלמוד מענינו דומיא דקרא
 26 דלעיל מיניה דמייירי ברצח לצדדין מייירי
 27 לענין חבירו במיתה ולענין אביו בחבורה
 28 בעלמא וכיון דבכולהו איירי קרא גומרינן שפיר
 29 ממכה בהמה:
 30 בין שוגג למזיד. בשלשה עניני ממון איירי
 31 תנא דבי חזקיה דבין שוגג למזיד מייירי
 32 בממון אחר בהדי מיתה ונפקא לן מינה דחייבי
 33 מיתות שוגגין פטורין מן התשלומין משום דלא
 34 חלקת דאחבי מייית לה בסוף הגמיה (ב"ק דף
 35 לה: ושם) ובפרק אלו גירות (כתובות דף לה)
 36 ולענין זה לבעי אית להו היקשא דבי חזקיה
 37 כדמוכח באלו גירות (שם) דפרין ומי איכא
 38 למידי חייבי מיתות שוגגין חייבין וכו' אבל בין
 39 מתבון לשאין מתבון לאו בממון אחר בהדי
 40 מיתה איירי דמשוגג נפקא וק"ו הוא אלא לפטור
 41 מדמי הנחרג ולפאקי מרדכי דריש בנתבון
 42 להרוג את זה והרג את זה ונתתה נפש ממון
 43 והשתא קמ"ל תנא דבי חזקיה דכמו נתבון
 44 להרוג את זה והרג את שמתבון פטור ה"נ שאין
 45 מתבון דאחבי מייית לה בשמעתין ובין דרך
 46 ירידה אתא לכפורה דכמו דרך עלייה דלא
 47 נתנה שגגתו לכפורה דלא שקלינן מיניה ממנא
 48 ולפטריה הכי נמי דרך ירידה אע"ג דנתנה
 49 שגגתו לכפורה ולפטור מזיד נמי איצטרף ויש
 50 טועין לומר להפך לפטור שוגג דרך עלייה כמו
 51 דרך ירידה אבל באלו גירות מוכחא סוסינא כמו
 52 שפירשתי בשמעתין דלא יהיה אסון: בשור
 53 שלא נגמר דינו כו'. והשתא להרבנן כולן פטורין
 54 משום דאין גומרינן דינו של שור אלא בפניו ו'
 55 יהודה סבר כונסין אותן לבייפה והקשה ר' יצחק ב"ר מרדכי דברפק התערבות (מנחות ד' ע: ושם) תנן כל הובחים שנתערב בהן שור הנסקל אחד בריבוא אפילו אחד בריבוא ימותו כולן והשתא
 56 מה התם דרובים דהיתירא ופסידא דקדשים אמר ימותו כולן הכא דרובא דאיסורא וההדיוט לא כ"ש ונראה לו דגרסינן כמו שכתוב בספר ריש אחד בשור שלא נגמר דינו שנתערב
 57 בשוריים אחרים מעלייא נסקינן והשיב לו ר"ת דקתני במותינן כולן פטורין משמע שהאחרים בני חיובא ואע"ג דברישא דשמעתא קאמר מאי אחרים אישילמא אחרים כגמירי שרשטא
 58 ולא פריך פטורין פטור מבעי ליה כיון דמצוי למפירך מגופה לא חש למידק ועוד דריש לקיש אדר' אבהו קאי דמשני הכא ברצח שלא נגמר דינו שנתערב ברצוחים אחרים עסקינן
 59 ועלה קאי ריש לקיש ומשני באדם כולי' עלמא לא פליגי דפטירי וכו' משמע דבהחזא עניינא דאוקמא ר' אבהו באדם מוקי ריש לקיש בשור לכך נראה גרסית הספרים אבל נתערב
 60 בשוריים מעלייא אפי' בנגמר דינו היה אומר ר"ל ניכבשינהו וניעירו וכל דפריש מרובא פריש ומותינן דשלהו ע"ז (דף עד.) דמשמע דשור הנסקל אסור במשורו מייירי בשנסקל בליכא
 61 למימר ניכבשינהו ותעד דלא קתני שגמיר דינו ומותינן דובחים דקתני ימותו כולן בנתערב בובחים מייירי ולגובה וגיריה שמא יבואו עשרה כהנים בבת אחת ומסקי מן
 הקבוע

א

48 כך מאכילים אותם שעורים עד שכריסם נבקעת ומתים.
 49 דין נוסף מאותו הענין: כל חייבי מיתות שנתעברו זה בזה, נידונין
 50 כולם במיתה הקלה מבין המסופקות, שכיון שאין הדבר ידוע, לא
 51 ניתן להחמיר עליו כי שמו אינו מחויב במיתה החמורה, אבל ניתן
 52 לדנו בקלה, משום שהיא בכלל חמורה.
 53 אם נתעברו הנסקלין בנשרפין, רבי שמעון אומר, נידונין כולם
 54 בסקילה משום שהשריפה המורה מסקילה, ויש לדנום במיתה
 55 הקלה. והקמים אומרים, נידונין בשריפה משום שהסקילה המורה
 56 יותר משריפה ואין לדון בה מספק.
 57 התנאים מביאים ראיות לדבריהם: אמר להן רבי שמעון לחכמים,
 58 הרי התורה חילקה בדין נערה מאורסה שזינתה, שאם היא בת
 59 ישראל חייבת סקילה, ואם היא בת כהן חייבת שריפה, וטעם
 60 החילוק, משום שעבירת בת כהן חמורה יותר מאחר שהיא
 61 מחללת את אביה, ואילו לא היתה שריפה המורה מסקילה לא
 62 נתנה לכת בהן שזינתה. אמרו לו חכמים לרבי שמעון, אילו לא
 63 היתה סקילה המורה משאר המיתות, לא נתנה למגדף - 'מברך'
 64 את השם ולעובד עבודת כוכבים, שהם פושטים יד בעיקר וראויים
 65 למיתה החמורה ביותר.
 66 ואם נתעברו הנשרפין - הנידונים בסיף בנחנקין, רבי שמעון אומר
 67 ידונו את כולם בסיף, שהיא מיתה קלה יותר מחנק, והקמים
 68 אומרים ידונו את כולם בנחנק, שחנק קל מסיף.

נמרא

69 הגמרא מבררת מהי הכוונה במה ששינוי רוצח שנתערב
 70 באחרים כולן פטורין וכו'. שואלת הגמרא: מאן - מי הם האחרים,
 71 אילימא - אם נאמר שאחרים, היינו בשרים, פשיטא שלאחר
 72 שנתערב בהם רוצח כולם פטורים, ותו קמא לילמא רבי יהודה -
 73 ועוד, וכי באופן זה היה אומר רבי יהודה שפונקסין אותן לכיפה
 74 כדי שימותו שם.
 75 (סימן לשמות האמוראים המתרצים להלן קושיא זו, בשר"ק)
 76 מתרץ שמואל: אמר רבי אבהו אמר שמואל, קמא ברוצח שהעידו
 77 עליו, אך עדיין לא נמטר דינו שנתעבר ברוצחים אחרים שנגמרו דינן
 78 עסקינן, רבנן סברי כיון שאין גומרין דינו של אדם אלא בפניו, וכאן
 79 שאין מכירים אותו נחשב כאינו בפניו, ואי אפשר לגמור את דינו,
 80 הלכך בולן פטורין. ורבי יהודה סובר שמכל מקום מיפטרניהו לנמרי
 81 נמי לא - להותירם בחיים גם כן אי אפשר בין דכולם רוצחין ניהו
 82 והם, הלכך פונקסין אותן לכיפה ומתים שם.
 83 ריש לקיש מתרץ באופן אחר: ריש לקיש אמר, באדם, דבולי עלמא
 84 לא פליגי דפטורין - לדברי הכל פטורים. אבל קמא במשנה בשור
 85 שהרג אדם שלא נמטר דינו להיסקל שנתעבר בשוריים אחרים
 86 שנגמרו דינן להיסקל קמיפליגי - נחלקו. שרבנן סברי שכיון שלמדנו
 87 (לעיל טו) שבמיתת בעלים קמיתת השור, והרי אם בעליו היה
 88 רוצח לא היו גומרים דינו אלא בפניו, וכמו כן אין גומרין דינו של
 89 שור אלא בפניו של שור, הלכך כאן שהם מעורבים ואי אפשר
 90 לגמור את דינו בולן פטורין, ורבי יהודה סבר, שמאחר וכולם הרגו
 91 אנשים, צריך להורגם משום 'זבערת הרע מקרבך', ולכן פונקסין
 92 אותן לכיפה שימותו שם ברעב.
 93 רבא דוחה את שני התירוצים הקודמים: אמר רבא,

1 'נתניה' למעלה, שכתוב (שם כא כב) וכי יצאו אנשים ונגפו אשה הרה
 2 ויצאו לירדה ולא יהיה אסון ענוש יענש כאשר ישית עליו בעל
 3 האשה ונתן בפללים, ויש לדרוש, מה להלן, בפסוק ונתן
 4 בפללים, עניינה נתינת קמיו, אף כאן, בפסוק ונתתה נפש תחת
 5 נפש, היא נתינת קמיו.
 6 הגמרא מביאה שיטה שלישית, לפיה המתכוון לזה והרג את זה
 7 פטור גם ממיתה וגם מממון: אמר רבא, האי דתנא דבי חזקיה -
 8 ברייתא זו ששנה התנא בבית מדרשו של חזקיה, מפקא ו'
 9 מוציאהו מדרבי - אינה כדברי רבי המחייב ממון, ומפקא מדרבנן
 10 - ואינה כדברי רבנן המחייבים מיתה. דתנא דבי חזקיה, נאמר
 11 (ויקרא כד כא) 'ומכה בהמה ישלמה ומכה אדם יומת', ומשמע
 12 שדווקא מכה בהמה ומתה חייב ממון וכדין מויק ממון חבירו,
 13 אבל מכה אדם ומת, אינו משלם ממון, ומלבד משמעות זו יש
 14 להקיש 'מכה אדם' ו'מכה בהמה', ללמד שבכל האופנים שהמכה
 15 בהמה חייב ממון, ההורג אדם פטור מממון, והיינו, מה מכה בהמה
 16 לא חלקת בה בין אופן שהזיק אותה בשונג לאופן שהזיק במיד,
 17 וכן אין חילוק בין שהיה מתכוון להכותה לשאינו מתכוון, וכמו כן
 18 אין חילוק בין שהכה את הבהמה בדרך ירידה, וכגון שהרים גרון
 19 למעלה ואחר כך הורידו למטה בכח ופגע בהמה, להכה אותו
 20 בדרך עלייה - בעת הרמת הגרון, שאין בכל אלו המקרים חילוק
 21 לפוטרו מממון, אלא כולם שוים לחייבו קמיו, וכמו שלמדנו (ב"ב
 22 כה) מהדאמר (שמות כא כה) 'פצע תחת פצע', לחייב אדם המזיק על
 23 השוגג כמזיד ועל האונס כרצון. ומכך נלמד, שאף מכה אדם
 24 והרגו, שפטרנו התורה מתשלומי ממון, לא תחלוץ בו פטור זה
 25 בין הרג בשונג להרג במיד, שכמו שההורג במזיד פטור מחיובי
 26 ממון הבאים אליו בשעת הרציחה, כן הדין בהורג בשוגג, וכן אין
 27 לחלק בזה בין מתכוון לשאין מתכוון, ובין ההורג במזיד בדרך
 28 ירידה, כגון בהורדת הגרון, לבין ההורג במזיד בדרך עלייה -
 29 בהרמת הגרון, שאף על פי שמצאנו חילוק זה ברוצח בשוגג,
 30 שבהרג בדרך ירידה ניתן לכפרת גלות, רוצח במזיד אינו מתכפר
 31 ובממון אפילו אם הרג בדרך ירידה. ובכל אלו המקרים אין
 32 חילוק לחייבו קמיו, אלא כולם שוים לפוטרו ממון.
 33 המגרא ממשיכה ומבררת: מאי שאין מתכוון האמור בברייתא,
 34 אילימא - אם נאמר שאין מתכוון להרוג כלל, אם כן היינו שונג,
 35 וכבר הוזכר לפני כן שהוא פטור, אלא פשיטא שהפירוש, שאין
 36 מתכוון לזה - לישראל שהרגו אלא לזה - לישראל אחר. וקתני
 37 לגבי שאין לחייבו קמיו, והם דמי ההרג, אלא יש לפוטרו ממון
 38 זה ממשיכה הגמרא, ואי בר קטלא הוא - ואם המתכוון לזה והרג
 39 את זה חייב מיתה, מאי איצטרך למיפטריו קמיו - מדוע הוצרך
 40 הכתוב לפוטרו מממון, הלא דין ידוע הוא שאינו מת ומשלם, אלא
 41 לאו שמע מינה - אלא ודאי שלפי תנא דברי חזקיה, המתכוון
 42 להרוג את זה והרג את זה לאו בר קטלא הוא ולא בר ממזנא הוא,
 43 וזה שלא כרבנן שחייבוהו מיתה ולא כרבי שחייבו ממון.

משנה

44 משנה זו עוסקת בדיני חייבי מיתות שנתעברו באחרים.
 45 רוצח שנתעבר באחרים, בולן פטורין. רבי יהודה אומר, פונקסין אותן
 46 לכיפה - חזר צר כפי קומת האדם ואינו יכול לשכב בו,
 47 ומאכילים אותם לחם ומים בצימצום עד שיתקטנו מעיהם, ואחר

הנשמה לא הייתה מעולם בגלות, שהרי נשמות איש ישראל היא "חלק אלוהה ממעל ממש", ניצוץ של הקדוש-ברוך-הוא

משיחת פורים, ה'תשכ"ט

30 מהתערבות הזו נתערב בקבוצה נוספת של ולדות מותרים, בּוֹנֵי
 31 אוֹתָן - את כולם לְבִישָׁתָה, רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, מִבְּיַאֵין
 32 אוֹתָן לְבִית דִּין וְסוֹקְלִין אוֹתָן כְּדֵי שְׁתַּקְיִים הַסְקִילָה בְּמַחְוִיב בַּה.
 33 וּמְבֹאֵר שֶׁתֵּנָא קְמָא שֶׁל הַבְּרִייתָא נַחֲלַק עִם רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי
 34 שְׁמַעוֹן בְּאוֹתָהּ הַמַּחְלֻקָּת שֶׁנַּחֲלָקוּ בָּה חֲכָמִים וְרַבִּי יְהוּדָה
 35 בְּמִשְׁנֵתֵינוּ לְפִי דַעַת רַבָּא.
 36 הַגְּמָרָא מְבַרְרַת אֵת דְּבַרֵּי הַבְּרִייתָא שֶׁהוֹבָאָה לְעִילָ: אָמַר מָר -
 37 נֹאמַר בְּבְרִייתָא, אִם עַד שְׁלֹא נִגְמַר דִּינָה יְלָדָה וְיֻלְּדָה מוֹתֵר, וּמִשְׁמַע
 38 שְׁמִדוּבָר בְּכָל הָאוֹפְנִים, בֵּין שֶׁנִּתְעַבְרָה אַחֲרֵי הַנְּגִיחָה וּבֵין
 39 שֶׁנִּתְעַבְרָה לְפָנֶיהָ, וְאָף עַל גַּב דְּבֵי נְנַחָה הוֹת מַיְעִבְרָה - וְאָף עַל פִּי
 40 שֶׁבִשְׁעָה שֶׁנִּגְחָה הִיתָה מְעוּבְרַת מְכַל מְקוּם הוֹלֵד מוֹתֵר, וְקִשְׁוּהָ,
 41 וְהָאֵמַר רַבָּא - הֲלֹא אָמַר רַבָּא, וְלָד הַבְּהֵמָה הַזֹּנָחַת שֶׁהִרְגָה אָדָם,
 42 אָף בְּמִקּוּם שֶׁאִי אֶפְשֵׁר לְדוֹנֵם לְסְקִילָה, וְכַגּוֹן שֶׁנִּגְחָה עַל פִּי עַד
 43 אַחַד, עַל כָּל פְּנִים אֲסוּר הוֹלֵד בְּהַקְרָבָה לְמוֹזַבַּת, מִשּׁוּם שֶׁהִיא וְיֻלְּדָה
 44 נְנַחְזוּ יַחְדָּיו, וְכַמוֹן כֵּן וְלָד הַבְּהֵמָה הַנְּרַבְּעָת עַל יַד אָדָם, אֲסוּר לְמוֹזַבַּת,
 45 מִשּׁוּם שֶׁהִיא וְיֻלְּדָה נְרַבְּעוּ. וְעַל כִּרְחֹךְ לְדַבְרֵי רַבָּא, בְּמִקּוּם שֶׁשִׁשׁ שְׁנֵי
 46 עֵדִים בְּדַבָּר, וְלָד הַנוֹגַחַת יְהִיָּה אֲסוּר אָף לְהַדְיוּט כְּדִין שׁוֹר הַנְּסַקֵּל,
 47 אֶפִּילּוֹ אִם נוֹלֵד לְפָנֶי שֶׁנִּגְמַר דִּין אָמוֹ לְהַסְקֵל, וּבְבְרִייתָא מוֹכַח
 48 לְהִפְרֹךְ.
 49 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אֵימָא - אָמַר וּבֹאֵר אֵת הַבְּרִייתָא בְּאוֹפֵן הַבָּא, אִם
 50 בְּפֶרֶק זְמַן שֶׁבֵּין הַנְּגִיחָה וְעַד שְׁלֹא נִגְמַר דִּינָה גַם עֵיבְרָה וְגַם יְלָדָה,
 51 וְיֻלְּדָה מוֹתֵר, שֶׁהִי לֹא הִיָּה הוֹלֵד בְּשַׁעַת הַנְּגִיחָה, וְאִם מִשְׁנֵינְגָמַר
 52 דִּינָה וְנֹאסְרָה בְּהַנָּחָה עֵיבְרָה וְיֻלְּדָה, וְיֻלְּדָה אֲסוּר מִשּׁוּם שֶׁנוֹצֵר מִן
 53 הָאִיסוּר.
 54 הַגְּמָרָא דוֹחָה פִּירוּשׁ זֶה: הֵינִיחָא - הַדְּבַר מִיּוֹשֵׁב לְמָאן דְּאָמַר זֶה וְזֶה
 55 גּוֹרֵם אֲסוּר - לְשִׁיתָה הַסּוֹבֵר שׁוֹלֵד הַנוֹצֵר עַל יַד זָכַר וְנֹקְבָה שֶׁאֶחָד
 56 מֵהֶם אֲסוּר וְהַשְּׁנֵי מוֹתֵר, הִרִי הוּא אֲסוּר, מִשּׁוּם שֶׁאֶחָד הַגּוֹרָמִים
 57 לְהוֹוִיתָא אֲסוּר.

1 אֵי קָבִי - אִם כֵּן, שְׁמִדוּבָר בְּשׁוּוֹרִים אוֹ בְּרוֹצָה יְדוּעַ שֶׁנִּתְעַבְרָב
 2 בְּרוֹצָחִים אַחֲרֵיהֶם, קִשְׁוּהָ, הֵינִי דְקָתְנִי עָלָה - הִרִי שְׁנֵינוּ בְּבְרִייתָא
 3 שֶׁבֹאָה כְּהוֹסְפָה לְמִשְׁנָה זֶה, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מַה שֶׁשְּׁנֵינוּ שֶׁאִם נִתְעַבְרָב
 4 רוֹצָח בְּאֲחֵרִים כּוֹלֵם פְּטוּרִים, דִּין זֶה נֹאמַר אֶפִּילּוֹ בְּאוֹפֵן שֶׁאֵבָא
 5 הַלְּפָתָא, הַיְדוּעַ בְּחִסְדוֹתוֹ, בְּיַנְיָהוּ. וּמוֹכַח שְׁמִדוּבָר בְּאֲנָשִׁים וְלֹא
 6 בְּשׁוּוֹרִים, כְּפִי שְׁפִירֵשׁ רִישׁ לְקִישׁ, וְכֵן נִדְחוּ דְבַרֵּי שְׁמוּאֵל שֶׁהַעֲמִיד
 7 בְּרוֹצָה שְׁלֹא נִגְמַר דִּינוֹ שֶׁנִּתְעַבְרָב בְּרוֹצָחִים שֶׁנִּגְמַר דִּינָם, שֶׁאִם כֵּן,
 8 אִיזוֹ תוֹסֵפֶת חִידוּשׁ יֵשׁ בְּאוֹפֵן שֶׁאֵבָא חֲלֻפְתָּא הוּא אַחַד מֵהֶם,
 9 וְהֵלָא גַם עֲלֵיו הַעִידוּ שֶׁרַצָּח.
 10 רַבָּא מִתְרַץ אֵת הַמִּשְׁנָה בְּאוֹפֵן הָרְאוּי לְפִי דַעַתוֹ: אֵלָּא אָמַר רַבָּא,
 11 הֲכִי קָאָמַר, שְׁנֵים שְׁהָיוּ עוֹמְדִין וְיָצְא חֵין מִבְּיַנְיָהֶם וְהָרָה, כִּיּוֹן שֶׁאִינוּ
 12 מְבֹרָר מִי זֶרֶק אֵת הַחֵץ, שְׁנֵינֵיהֶם פְּטוּרִין, וְעַל זֶה שְׁנֵינוּ בְּבְרִייתָא,
 13 אָמַר רַבִּי יוֹסִי, פּוֹטְרִים אֵת שְׁנֵיהֶם אֶפִּילּוֹ אִם אֵבָא חֲלֻפְתָּא בְּיַנְיָהוּ,
 14 וְאָף עַל פִּי שְׁכוֹלֵם יוֹדְעִים שֶׁאֵבָא חֲלֻפְתָּא חֲסִיד וְלֹא זֶרֶק אֵת הַחֵץ,
 15 מְכַל מְקוּם אֵין לְחַיִּיב אֵת הַשְּׁנֵי מְכַח סְבָרָא זֶה, אֵלָּא שְׁנֵיהֶם בְּחֻקַּת
 16 סַפֵּק וּפְטוּרִים. מִמְשִׁיכָה הַמִּשְׁנָה: וְשׁוֹר שֶׁהִרְגָה אָדָם וְנִגְמַר דִּינוֹ
 17 לְהַסְקֵל, שְׁנֵינֵיהֶם בְּשׁוּוֹרִין אַחֲרֵיהֶם מַעֲלִיָּא וְטוֹבִים שֶׁלֹּא הִרְגוּ
 18 אֲנָשִׁים כָּלָל, סוֹקְלִין אוֹתָן - אֵת כּוֹלֵם, שֶׁהִרִי בֵּין כֵּךְ כּוֹלֵם נֹאסְרוֹ
 19 בְּהַנָּחָה מִסַּפֵּק, וְאֵין בְּעִלְיָהֶם מִפְּסִידִים כְּלוּם, אִם כֵּן יֵשׁ לְסוֹקֵלֵם
 20 כְּדֵי שְׁתַּקְיִים מִצּוֹת סְקִילָה בְּשׁוֹר הַמַּחְוִיב בָּה, וְרַבִּי יְהוּדָה אָמַר,
 21 אֵין חַיִּיבִים לְסוֹקֵלֵם וְלַהֲטִירִיחַ אֵת הַבֵּית דִּין בְּכֵךְ, אֵלָּא בּוֹנֵינִין אוֹתָן
 22 לְבִישָׁתָה וְהֵם מֵתִים שֶׁם בְּרַעַב.
 23 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא, בַּה מוֹכַח שֶׁאֵבָא קִיַּיִמַת מַחְלֻקַּת תְּנֵאִים
 24 אוֹדוֹת שׁוֹר שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ שֶׁנִּתְעַבְרָב בְּשׁוּוֹרִים אַחֲרֵיהֶם, וְכַדְּבַרֵּי רַבָּא:
 25 וְהַתְּנֵיָא בְּבְרִייתָא, פְּרָה שֶׁהִמִּיתָה אָדָם וְאָחַר כֵּךְ יְלָדָה, דִּינָה שֶׁל
 26 הַפְּרָה לְהִסְקֵל, וּבְנוּגַע לְוֹלֵד, תְּלוּי הַדְּבַר, אִם עַד שְׁלֹא נִגְמַר דִּינָה
 27 יְלָדָה, וְיֻלְּדָה מוֹתֵר בְּהַנָּחָה, שֶׁאֵין דִּינוֹ כְּדִין אָמוֹ, וְאִם מִשְׁנֵינְגָמַר דִּינָה
 28 יְלָדָה, וְיֻלְּדָה אֲסוּר בְּהַנָּחָה כְּדִין אָמוֹ. וְאִם נִתְעַבְרָב הוֹלֵד הָאֲסוּר
 29 בְּאַחֲרֵים - בּוֹלְדוֹת מוֹתֵרִים, וְאַחֲרֵים בְּאַחֲרֵים - וְאַחַר כֵּךְ אַחַד

אגרות קודש

ב"ה, ד' אדר, ה'תשי"ח
 ברוקלין, נ.י.

הו"ח אי"א נו"מ עוסק בצ"צ וכי'
 מוה"ר שלמה זלמן שי

שלום וברכה!

במהשך לשיחתנו (וחליפת מכתבינו מאז) בהנוגע לשאלת האגיות, הנה אף שלא שמעת י
 שוב מכ"מ עדי"ז, אבל בטח עושה בזה ככל יכולתו מתאים למה שנדברנו. ומוסגי"ב - כמדובר -
 העתק מנוסח מכתבי באנגלית שנמנו בו כמה פרטים - אבל לא כולם - בהנוגע להנהלת אני' שיש
 בהם מלאכה דאורייתא שאי-אפשר לבטל אותם בהנהלת איזו אני' שהיא לרבות הכי חדישות ו
 והכי "אוטומטיות"...

כבוד וברכה לבריאות ולבשו"ט.

1 הקבוע למזבח כדאי' התם אבל בעלמא אמרינן דניכשניהו דניינין ומטעם זה היה
 2 אומר רבינו תם דנראה להחיר דרוסת הזאב ברוב דמעשים בכל יום דזאבים טורפין שה
 3 מן העדר דרועה מציל הבהמה ושרינן לה אע"ג דבעלי חיים חשיבי וכן ברוב עופות
 4 דרוסין אוזין ותרנגולין דמותרין והיבא דנתערב ברובא דחייבין דפטרין אפילו ניידי ולא
 5 אמרינן כל דפריש מרובא פריש לאו פטורין
 6 דמשטריו בהנאה קאמר אלא פטורין דלא
 7 אמטרוהו בי דינא להורגם דבמיתת בעלים כך
 8 מיתת השור ועוד דלא ליתי לאיחלופי באדם
 9 דבאדם כולי עלמא לא פליגי דפטורי תדע
 10 דלרבי יהודה אמאי כונסין אותן לכיפה ועבדי
 11 צער בעלי חיים ומקלקל חצירו וכיפתו אדרבה
 12 ליערפיהו בקופין וליקבניהו אלא ודאי אתי
 13 לאיחלופי באדם ועבדי היכרא וכן לרנבן עבדו
 14 היכרא דפטרין להו ולא חיישין לתקלה אבל
 15 במתני' דבוחים חיישין לתקלה טפי דאיכא
 16 כמה ספק איסורין לפי שדן מוקדשין כגון רכב
 17 על גבי השור ובא חבירו ורכב (קדושין דף נה.)
 18 וסמכיה על גבי ראש גדי וטלה וחלב מוקדשין
 19 על גבי מכתו דשרי בשור הנסקל לפי שאינו
 20 דרך הנאות (פסחים דף כד.) ועוד דאיכא איסור
 21 מעילה דחייב במעילה במיתה הלכך כולן
 22 ימותו ואל תתמה כיון דאיסורי הנאה נינהו הני
 23 דשמעתין אמאי לא תקני בהו רנבן מיתה
 24 ויוקדו להורג וכי יוקדו ב"ד להורג ב"ד איסורי
 25 הנאה הרי הזאב והארי דמוקי לה ר"ל הוא
 26 שהמיתו ואסורין בהנאה ולא תקני להו מיתה
 27 אלא אמרו כל הקודם להורג זכה ופרך רבא
 28 היינו דקתני עלה אפילו אבא חלפתא בנייהן
 29 אלא אמר רבא שנים בו ואפילו אבא חלפתא דלא תלין ביה שהיה אבא בשוורים אותן
 30 שיש תלות בהן שהרגו חייבין ומשום ובערת הרע מקרבך ועוד אמר ר"ת דשור הנסקל
 31 אינו נאסר מחיים ופי' דכולהו היא שמעתא דמשמע שנאמר סקול יסקל איני יודע
 32 שהיא נבילה ונבילה אסורה באכילה מוכחת כן וסוגיא דפי' דקדושין (דף נו.) כל צפור
 33 טהורה לרבות את המשוולת וזה אשר לא תאכלו לרבות את השחוטת ופרך ואיפוך
 34 אבא ומשני לא מציעו בעלי חיים אסורין פירוש שלא יהו מותרין בשחוטתן בר מאלו
 35 שעומדין והוקצו למזנות ולכן אין לאסור משולחת למזן דחל עליה איסורא לאתר
 36 שילוח לישחט ולאסרה באכילה כדון שאר עופות טמאין דכתיבי בקרא ופרך (והאי)
 37 רובע ונרבע דאיסורו מחיים פי' דמחיים אסור לשחוטן ולהקריבן לגבה ומשני הני מילי לגבה אבל להדיט שרי והרי רובע ונרבע בעדים דמחיים אסורי דמחיים חל עליהן האיסור
 38 לישחט ואם שחטן אסורין אף אני אביא משולחת ומשני רוב בעלי חיים קאמרינן ואם כן דאין שור הנסקל נאסר כל זמן שהוא חי שור שלא נגמר דינו שנתערב בשוורים אחרים
 39 שנגמר דינם כולם פטורין ומותרין בגיהה ועבודה ואין כאן עינוי הדין כיון דפטורין מסקילה מיהא לכשישחטו או ימותו יהו אסורין בהנאה והיא דאומר שלחי פרק ד' ה' (ב"ק דף מה.
 40 ושם) דשור שנגמר דינו מכור אינו מכור אפילו לרדיא היינו משום דאסור לענות דינו ומצה לסקולו ועד דאין לו מכר (ואין) לו בעלים והלוקח אין יכול לזכות בו יותר משאר אדם
 41 אבל כי לא נגמר דינו מכור מכור לשיחטה אי נמי לרדיא דמצי לערוקי לאנגמא וכי שחט ליה לאחר שנגמר דינו אסור באכילה כך נראה לר"ת וקשה דבשלחי פ"ק דערכין (דף ז')
 42 משמע דשור הנסקל נאסר מחיים גבי האשה שמתה הנחין בשערה דמפרש התם זו מיתתה אסרתה וזו גמר דינה אסרתה ויש לפרש גמר דינה כלומר מחיים חל עליה איסור שאסרה
 43 אפילו שחטה דעבדה כעין בשר וזו מיתתה אסרתה ואין עליה שום איסור מחיים ויש ראייה דלא נאסר מחיים מזה דהנאה במרובה (ב"ק דף עא. ושם) ובפרק אלו נערות (כתובות
 44 דף לג.) עבר שור הנסקל וטבחו משלם תשלומי ארבעה וחמשה דברי רבי מאיר ואמאי הא ליתיה במכירה וקאמר ריש לקיש התם במרובה כל שישנו בטביחה ישנו במכירה וכל
 45 שאינו בטביחה וכו' והדין דכל שאינו במכירה אינו בטביחה אבל אי שרי בהנאה ינאח שיכול למכורו לרכוב עליו עד בית הסקילה או להנות בו מעט עד אותה שעה או אם
 46 יהו בית דין מתעעלין בסקילתו ומיחו מה שאמרו ר"ת דאין לו מכר ואין לו בעלים והוא כעלם ור"ת דאין לו מכר ואין לו בעלים והלוקח אין יכול לזכות בו יותר משאר מרובא
 47 פריש לא יתכן דיש לאסור גזירה שמא יקח מן הקבוע אלא היבא דפריש מאליו כגון בנמצא ביד גוי אבל אם נאסר בתערובת ופריש לא אמרינן מרובא פריש ואם יש בעדר ספק
 48 דרוסה אפילו אחד בריבוא ימותו כולן תדע דטבעת של ע"ז שנתערבה בריבוא כולן אסורות ובפרישה אחת מהן פליגי רב ושמואל אי אסרת או לא אבל בהדיא נופא לא פליגי
 49 דכ"ע מודו דאסורא וכל איסורי הנאה שפירשו מתערובת אסורין ולא אמרינן מרובא פריש וטעמא גזירה שמא יקח מן הקבוע ל"ש חולין ל"ש קדשים ומיחו יש ליישב דברי ר"ת
 50 דשאני ב"ח כיון דאפשר ע"ז ניכשניהו וניינין וא"ת ואמאי תנן ימותו לימא ידעו עד שיתאבדו שהרי כמה קדשים אמרינן בהו ידעו ולא חיישין לתקלה ובסיפא אמר רובע ונרבע
 51 ידעו ולכשישתאבו יפדו ושחטם ויבאנו מטעם כל דפריש מרובא פריש וי"ל דלא עבדינן תקנה ברעיה כיון דלאחר רעיה נמי לא משטריו אלא מטעם כל דפריש: **ואחרים**
 52 באחרים כו'. וזכא אי לזוח אי גרס הכי דאסר ספק ספיקא דרך ברייתא בר' יהודה אתאי ובפ' התערובות (ובוחים דף ער. ושם) מסקין דר' יהודה אסר ספק ספיקא אפילו בשאר
 53 איסורין אבל במתני' דכל הצלמים (ע"ז מט.) ובמס' ערלה (פ"ג מ"ז) לא גרסינן ואחרות באחרות מדפריך בפ' התערובות על שמואל דאסר ספק ספיקא מברייתא שמתרת ולא משבח
 54 דקאי בשמואל אלא רבי יהודה ויש מפרש דמיידי שנתערבו כל האחרים באחרים לדיכא אלא חד ספיקא וגרס נמי התם ואחרות באחרות וכו' מה לי נתערב בפעם אחת מה לי ב'
 55 פעמים איצטריך משום דאיכא תרי רובי כדאיתא בפ"ק דכתובות (דף טו.) דבעי רוב העיר ורוב סיעה ושרינן אפילו בעיר קטנה ואין הולכים אחר רוב העיר גירדתא אפילו גדולה
 56

1 **אי הכי הא דתני עלה וכו'.** בין לריש לקיש בין לשמואל קא מותיב אי הכי דהני
 2 אחרים דמתני' דרוצחים קאמר והאי רוצח שנתערב בהוכר ולבסוף נתערב קאמר
 3 הא דתני עלה בברייתא הכי רוצח שנתערב באחרים כולן פטורין אמר רבי יוסי
 4 אפילו אבא חלפתא בנייהן כולן פטורין מאי אפילו דקאמר ר' יוסי: **אלא אמר**
 5 **רבא.** בשלא הוציא לבית דין קאמר כגון
 6 שנים עומדין ויצא חץ מבניהם ואין יודעין
 7 אי זה מהן זרקו שניהם פטורין אמר רבי יוסי
 8 אפילו אבא חלפתא בנייהם שהכל יודעין
 9 שהוא חסיד ולא זרקו לא מחייבין לאיך
 10 משום האי חזקה ובהא אפילו רבי יהודה
 11 מודה ורבי יהודה דאמר כונסין אותן לכיפה
 12 לא עלה קנאי אלא הכי קאמר ת"ק וחסורי
 13 מחסרא מתני' והכי קתני ושור שנגמר דינו
 14 וכו' סוקלין אותו דהא על כרחיך כולוהו
 15 אסירי בהנאה ואין הפסד לבעלים בסקילה
 16 הלכך סוקלין אותם כדי שתתקיים מצות
 17 סקילה במחויב בה: **כונסין אותן לכיפה.**
 18 שא"צ לסקולן שלא להטריח ב"ד אלא
 19 כונסין אותן בחדר והם מתים ברעב: והתניא.
 20 בניחוחא: ולדה מותר. לקמן מפרש לה:
 21 ולדה אסור. דעובר ירך אמו הוא וגם הוא
 22 נאסר בגמר דין אמו: והאמר רבא ולד
 23 הנזנחת אסור. בהקרבנה כגון שנגחה על פי
 24 עד אחד או על פי הבעלים דמתסרא לגבה
 25 ולא להדיט הלכך על כרחיך שמעינן
 26 מדרבא דהיבא דאית עדים אסור אף
 27 להדיט וצריך לגמור דין שניהם והא ליתא
 28 למימר טעמא דת"ק דתני וולדה מותר
 29 משום דלא נגמר דינו עמה דאי בשלא בא ב"ד מאי איריא ולדה אפילו אמו נמי
 30 אם לא נגמר דינה לא מיתסרא וכי איצטריך תנא למיתני מותר הכי אשמעינן
 31 דאין זקוק להביאה לב"ד קאמר ותיובתא דרבא: **אימא אם עד שלא נגמר דינה**
 32 **עיברה וילדה.** דהיינו בין נגיחה לגמר דין דלא היה ולד לא בשעת נגיחה ולא
 33 בשעת גמר דין ולא נוצר מן האיסור דאכתי אימיה הות שריא ולדה מותר: **אם**
 34 **משננמרי דינה עיברה וילדה.** דנגזל מן האיסור אסור אע"ג דלא היה בשעת נגיחה
 35 ולא בשעת גמר דין: **הניחא למאן דאמר.** פלוגתא הוא בתמורה (דף לא.) **מאי**
 36 **איכא**

אלא

באנטוכיא:

אלא

1 אלא למיד זה וזה גורם בו. נראה דהא דחשיב ליה זה וזה גורם היינו כמאן דאמר
 2 חוששין לזרע האב דלמאן דאמר אין חוששין חד גורם הוא ותימה ומאי קשיא
 3 ליה הא דף ברייתא כו' יהודה דאמר כונסין לכיפה ושמעין ליה ב' אותו ואת בנו (חולין
 4 דף עט.) דאמר אין חוששין לזרע האב ומיהו התם מביעיא לי א' מיפשט פשיטא ליה לרבי
 5 יהודה או ספקי ומספקא ליה ועוד יש חלוק

1 איכא למימר. דהא כשנוצר לאחר גמר דין לאו איהו לחודיה גרמא ליה שאף מן
 2 הזכר הוא בא דהיתר ואיסור גרמו לו שיבא: ואם עד שלא נגמר דינה הזכר
 3 עוברת. דהיינו בין נגיחה לגמר דין. ומשננמר דינה ילדה ולדה אסור. אע"ג דלא
 4 הוה בשעת נגיחה כיון דהוה בשעת גמר דין נאסר בגמרי דין עם אמו דעובר ירך
 5 אמו הוא: ש"מ. מדקתני ידונו בסקילה

6 היתה דבר דלא חד באפי נפשיה היתרא הוא 1
 7 פליגי אבל הבא דחד איסורא וחד היתרא כולי 2
 8 עלמא מודו דחוששין תדע דב' כל האיסורין 3
 9 (תמורה דף ל: ושם) איכא מאן דשרי לר' אליעזר 4
 10 נרבעו ולבסוף עיבור וב' אותו ואת בנו (חולין) 5
 11 דף עט.) מספקא ליה לרבי אליעזר אי חוששין 6
 12 לא ומיהו בפרק בהמה המקשה (שם דף טט.) 7
 13 איבעיא ליה מזה לחוש לזרע: עובר ירך אמו. 8
 14 משמע שכן הלכה מולא פריך הניחא למיד ירך 9
 15 אמו אלא למיד' לאו ירך אמו מאי איכא למימר 10
 16 כדפריך מזה וזה גורם ומיהו יש לדחות דבולה 11
 17 משתתא אל מסיק לשנות הברייתא מפשטא 12
 18 אלא לתרעה אליבא דרבא דאמר ולד הנגות 13
 19 אסור היא וולדה נגחו דטעמא משום דעובר ירך 14
 20 אמו הוא וכדמובח בתמורה (דף ל:) ומיהו 15
 21 מדרבא גופיה יש לדרקדק דקאמר היא וולדה 16
 22 נגחו היא וולדה נרבעו וכן בפרק הפרה (ב"ק דף 17
 23 מז.) ושם דאמר רבא פרה שהזיקה גובה מולדה 18
 24 מאי טעמא גופה הוא אלמא עובר ירך אמו 19
 25 ותימה דבאלו טריפות (חולין דף נח.) ושם מיייתי 20
 26 פלוגתא הולד טריפה ר' אליעזר אומר לא יקרב 21
 27 ורבי יהושע אומר יקרב ומשמע התם דלמדי' 22
 28 טריפה איתה יולדת פליג בעובר ירך אמו 23
 29 כשעברה ולבסוף נטרפה דרבי יהושע סבר עובר 30
 31 לאו ירך אמו הכי קיימא לן דטריפה איתה יולדת 31
 32 כדאית' התם בהדיא הלכתא כוכר כל י"ב חדש 32
 33 נבקה כל שאינה יולדת וקיימא לן גמי כר' 33
 34 יהושע דרבי אליעזר שמותי הוא ועוד אשבחן 34
 35 בפ"ק בדיעה (דף ק.) ושם) דאמרי ליה רב כהנא 35
 36 ורב אסי לרב ובי מה בין זה לעגל שגולד מן 36

6 מותרה, מאי איכא
 7 למימר. אלא אמר רבינא, אימא, אם עד שלא נגמר
 8 דינה, עיפרה וילדה, ולדה מותרת. ואם עד שלא נגמר
 9 דינה עיפרה, ומשננמר דינה ילדה, ולדה אסור, עובר
 10 ירך אמו הוא: כל חייבי מיתות: שמע מינה, מותרת
 11 לרבר חמור, היו מותרת לרבר קל. אמר רבי ירמיה,
 12 הכא במאי עסקינן, כגון שהתירו בו סתם. והאי תנא
 13 הוא, דתניא, ושאר חייבי מיתות שבתורה, אין מיתות
 14 אותן אלא בעדה, ועדים, והתראה, ועד שזידעוהו
 15 שהוא חייב מיתת בית דין. רבי יהודה אומר, עד
 16 שזידעוהו באיזה מיתה הוא נהרג. תנא קמא, וליף
 17 ממוקדש, ורבי יהודה אומר, מוקדש, הוראת שעה
 18 היתה: הנסקלין בנשרפין: מהני ליה רב יחזקאל לרמי
 19 בריה, הנשרפין בנסקלין, רבי שמעון אומר, ידונו
 20 בסקילה, שהשריפה חמורה. אמר ליה רב יהודה,
 21 אבא, לא תיתנייה הכי. מאי איריא דשריפה חמורה,
 22 תיפוק ליה דרובה נסקלין נינהו. אלא, הכי אתנייה,
 23 הנסקלין בנשרפין, רבי שמעון אומר, ידונו בסקילה,
 24 שהשריפה חמורה. אי הכי, אימא סיפא, 'וחכמים
 25 אומרים ידונו בשריפה, שהסקילה חמורה', תיפוק ליה
 26 דרובה נשרפין נינהו. התם, רבנן הוא דקאמרו ליה
 27 לרבי שמעון, לדיודך, דאמרת שריפה חמורה. לא,
 28 סקילה חמורה. אמר ליה שמואל לרב יהודה, שינא
 29 לא

36 הטרפה ביום טוב שהוא מותר וי"ל דבכל דוכתי עובר ירך אמו הוא בר מלענין טרפות
 37 שהוא תלי בחיות העובר יש לו חיות בפני עצמו ולא אמרין עובר ירך אמו שטרפ עם
 38 אמו תדע דרבא גופיה שמעינן ליה בפרק בהמה המקשה (חולין דף עה.) השחוט את
 39 הטרפה ומצא בה כן ט' חיות וכו' ואע"ג דבשאר מילי גמי משמע בפרק כל האסורין
 40 (תמורה דף ל:) ושם) דעובר לאו ירך אמו לר' יהושע דאמר רב הונא בר חנינא אמר רב נחמן
 41 אין הלכה כן אלא כדקאמר התם רבא אמר רב נחמן דבנרבעו ולבסוף עיבור פליגי אבל עיבור
 42 בר פלוגתיה דרבי אליעזר ורבא גמי אית ליה דעובר ירך אמו הכא והתם ואותו לשון דרבא אמר רב
 43 דאמר ר' יוחנן שלחי פ"ב דגיטין (דף כג.) ושם) גבי שפחה דאם היתה עוברת וזכה לו משום
 44 דרבי קאמר ושמתא אין הלכה כמותו ור' יוחנן גופיה שפירשה כן אית ליה בתמורה ב' כיצד מערימין
 45 מדכפר רצה בוולדה ומפרש טעמא משום דסבר אם שירוי משורר עובר לאו ירך אמו והוה ליה
 46 תיבתא רצה בוולדה ומפרש טעמא משום דסבר אם שירוי משורר עובר לאו ירך אמו והוה ליה
 47 דפליגי כדאשבחן בהניזקין (גיטין דף נג.) ושם) דמסיק תיבתא דמאן דאמר היזק שאינו ניכר לאו
 48 בהזק שאינו ניכר אליבא דעולא גבי עבד שעשאו רבו אפותיקי ואע"ג דבפ' הערל (יבמות דף עה.) מיייתי
 49 שנתגיירה בנה אין צריך וכו' ודחיק לשוניו שאני עובר דהיינו רבייתיה לאו משום שיהו עיקר דבריו ר' יוחנן
 50 אית ליה הכא עובר ירך אמו ובתמורה (דף ל:) ובפ' הפרה (ב"ק דף מז.) ור"ת מפרש דבכל דוכתי ק"ל
 51 (תמורה דף כה.) לא גריס תיבתא בתרא אלא הכי תיבתא דר' יוחנן כי למאן אם שירוי משורר תנאי היא
 52 והיינו טעמא כיון דעד עכשיו חילוק הולד תלי באם הוי כאלו נגמר דין שניהם להריגה לא משום דהוי ירך
 53 לה עד שתלך ופרין בגמי פשיטא גופה הוא התם גמי טעמא כדפרישית ומיהו הוה דפ' הפרה (ב"ק דף מז.)
 54 אמו אע"ג דהוא גמי אויך למה ישלם חלקו וחלק פרה אמו שני שוורים תמיים שהזיקו אם אבד אחד מהן מי
 55 הקל. פלוגתא ב' אלו נערות (כתובות דף ל.) ושם) במותרה למיתה אי הוי מותרה למלקות וא"ת ותפשוט
 56 על אשת איש ישראל ואח"כ נתגיר משום דאי עביד השתא בר קטלא הוא ועל כרחין בדאתרו ביה דאי
 57 מותרה לתנן אי לא פילולא לא אתרו בחיותו גוי יש לנו לחייבו אע"פ שנתגיר והואל וכבר נתחייב ולא
 58 מיתה. וא"ת כי לא הוי מותרה לרבר קל תיפוק ליה דהכא חייב כדאמר בג' נגמר הדין (לעיל דף מה)
 59 שאתה יכול ושם פירשתי: הנסקלין בנשרפין. שאל הרב ר' יצחק בן הרב ר' מרדכי אית רבנו תם
 60 בדיני נפשות כדאיתא בפרק קמא דחולין (דף יא.) ותיריך דלא אולין בתר רובא לחייב אותו שהוא זכאי

36 חמורה לאו למיתב טעמא למילתייהו מסיימי הכי אלא הכי קאמרי ידונו בשריפה
 37 כדינייהו בתר רובא ודקאמרת למיזל בתר מיעוטא משום דשריפה חמורה ואין אנו
 38 רשאין למשוך את הקלים לאו חמורה היא אלא קלה היא: לא
 39 חמורה לאו למיתב טעמא למילתייהו מסיימי הכי אלא הכי קאמרי ידונו בשריפה
 40 כדינייהו בתר רובא ודקאמרת למיזל בתר מיעוטא משום דשריפה חמורה ואין אנו
 41 רשאין למשוך את הקלים לאו חמורה היא אלא קלה היא: לא
 42 חמורה לאו למיתב טעמא למילתייהו מסיימי הכי אלא הכי קאמרי ידונו בשריפה
 43 כדינייהו בתר רובא ודקאמרת למיזל בתר מיעוטא משום דשריפה חמורה ואין אנו
 44 רשאין למשוך את הקלים לאו חמורה היא אלא קלה היא: לא
 45 חמורה לאו למיתב טעמא למילתייהו מסיימי הכי אלא הכי קאמרי ידונו בשריפה
 46 כדינייהו בתר רובא ודקאמרת למיזל בתר מיעוטא משום דשריפה חמורה ואין אנו
 47 רשאין למשוך את הקלים לאו חמורה היא אלא קלה היא: לא
 48 חמורה לאו למיתב טעמא למילתייהו מסיימי הכי אלא הכי קאמרי ידונו בשריפה
 49 כדינייהו בתר רובא ודקאמרת למיזל בתר מיעוטא משום דשריפה חמורה ואין אנו
 50 רשאין למשוך את הקלים לאו חמורה היא אלא קלה היא: לא
 51 חמורה לאו למיתב טעמא למילתייהו מסיימי הכי אלא הכי קאמרי ידונו בשריפה
 52 כדינייהו בתר רובא ודקאמרת למיזל בתר מיעוטא משום דשריפה חמורה ואין אנו
 53 רשאין למשוך את הקלים לאו חמורה היא אלא קלה היא: לא
 54 חמורה לאו למיתב טעמא למילתייהו מסיימי הכי אלא הכי קאמרי ידונו בשריפה
 55 כדינייהו בתר רובא ודקאמרת למיזל בתר מיעוטא משום דשריפה חמורה ואין אנו
 56 רשאין למשוך את הקלים לאו חמורה היא אלא קלה היא: לא
 57 חמורה לאו למיתב טעמא למילתייהו מסיימי הכי אלא הכי קאמרי ידונו בשריפה
 58 כדינייהו בתר רובא ודקאמרת למיזל בתר מיעוטא משום דשריפה חמורה ואין אנו
 59 רשאין למשוך את הקלים לאו חמורה היא אלא קלה היא: לא
 60 חמורה לאו למיתב טעמא למילתייהו מסיימי הכי אלא הכי קאמרי ידונו בשריפה
 כדינייהו בתר רובא ודקאמרת למיזל בתר מיעוטא משום דשריפה חמורה ואין אנו רשאין למשוך את הקלים לאו חמורה היא אלא קלה היא: לא

36 נאמר למשה מפי הגבורה, ואין לומדים משם לדורות.
 37 שנינו במשנה: נתערבו הנסקליו בנשרפין, רבי שמעון אומר נידונין
 38 בסקילה שהשריפה חמורה, וחכמים אמרים נידונין בשריפה
 39 שהסקילה חמורה.
 40 הגמרא מביאה נידון בגירסת המשנה: מִתְּנֵי לִיה רַב יְחֻזְקָאֵל לְרַבִּי
 41 בְרִיה - רב יחזקאל היה שונה משנה זו לרמי בנו באופן הבא,
 42 הַנְּשַׁרְפִּין שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּנִסְקָלָיו, רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, יְדוּנוּ כּוֹלֵם בְּסָקִילָה
 43 מִשּׁוּם שֶׁהַשְּׂרִיפָה חֲמוּרָה יוֹתֵר מִסְקִילָה, וּבִתְעָרוּבַת הַדִּין הוּא
 44 שְׁכוֹלֵם נִידוּנִים בְּקֵלָה.
 45 רב יהודה, בנו השני של רב יחזקאל, מתקן את דברי אביו: אָמַר
 46 לִיה רַב יְהוּדָה, אָבָא, לֹא תִתְּנִינָה הָכִי - אל תשנה לו כן, שלפי
 47 גירסתך 'הנשרפין בנסקליו' משמע שמיעוט נשרפים נתערבו ברוב
 48 נסקלים, ואם כן קשה, מֵאֵי אִיְרָא - מדוע נקט רבי שמעון שהטעם
 49 לדונם בסקילה משום הַשְּׂרִיפָה חֲמוּרָה, תִּפְסֹק לִיה - הלא אף אם
 50 השריפה והסקילה היו שקולות, היינו דנים בסקילה משום דְּרוּבָה
 51 נְסָקְלִין נִינְהוּ, ויש ללכת אחר הרוב. רב יחזקאל שואל את רב
 52 יהודה בנו: אָלֵא הִיבֵי אֶתְנִינָה - אלא איך אשנה לו. משיב לו רב
 53 יהודה: הַנְּסָקְלִין שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּנִשְׂרָפִין, אף על פי שהנשרפים מרובים,
 54 רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר יְדוּנוּ כּוֹלֵם בְּסָקִילָה מִשּׁוּם שֶׁהַשְּׂרִיפָה חֲמוּרָה, וְאִין
 55 אֵתָה רִשְׁאֵי לְמִשּׁוֹךְ אֵת הַקְּלִים וְלִדְוֹנֵם בַּחֲמוּרָה אַחַר הָרֹב.
 56 מקשה רב יחזקאל: אֵי הָכִי אָיִמָא סִיפָא - אם נשנה כך ושמדובר
 57 ברוב נשרפים יקשה מהסיפא, וְחֻכְמִים אֻמְרִים יְדוּנוּ בְּשְׂרִיפָה
 58 שֶׁהַסְּקִילָה חֲמוּרָה, וּמְדוּעַ הוֹצַרְכוּ לְנִמְקֵי אֵת דְּבִרְיָהֶם בְּכַךְ
 59 שֶׁהַסְּקִילָה חֲמוּרָה, תִּפְסֹק לִיה - והלא אף אם הסקילה והשריפה
 60 היו שקולות היינו דנים בשריפה משום דְּרוּבָה נְשַׁרְפִּין נִינְהוּ ויש
 61 ללכת אחר הרוב.
 62 משיב רב יהודה: הָתֵם רַבְּנֵן הוּא דְּקָאֵמְרוּ לִיה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן לְדִידֵךְ
 63 דְּאָמַרְתָּ שְׂרִיפָה חֲמוּרָה לֹא סָקִילָה חֲמוּרָה - מה שאמרו חכמים
 64 'שהסקילה חמורה' אין זה נתינת טעם לעיקר דבריהם, אלא כך
 65 אמרו, יְדוּנוּ כּוֹלֵם בְּשִׁרְיפָה מִשּׁוּם שֶׁכֵּן הוּא הָרֹב, וּמָה שֶׁאֵתָה
 66 אֹמֵר שֶׁצָּרִיךְ לְלַכֵּת אַחַר הַמִּיעוּט מִשּׁוּם שֶׁהַשְּׂרִיפָה חֲמוּרָה וְאִין
 67 אֲנוּ רִשְׁאִים לְמִשּׁוֹךְ אֵת הַקְּלִים לְמִיתָה הַחֲמוּרָה, אִין הַדְּבַר כֵּן,
 68 שְׁאִין הַשְּׂרִיפָה חֲמוּרָה אֵלֵא קֵלָה הִיא.
 69 שמואל, רבו של רב יהודה, מלמדו שהדרך בה הוא פונה אל אביו,
 70 אינה נכונה: אָמַר לִיה שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה, שִׁנְיָא - מחודד בתלמוד,

1 אָלֵא לְמֵאן דְּאָמַר יְה וְהָ גֵרָם מוֹתָר - לשיטת הסובר שכאשר אחד
 2 הגורמים להוותו מותר והשני אסור, הוולד מותר, מֵאֵי אָבָא
 3 לְמִימָר - איך תבאר הברייתא, הלא כשנוצר לאחר גמר הדין
 4 ואינו נאסר אלא משום שנוצר מאיסורו, אף על פי שאמו אסורה
 5 בהנאה הזכר מותר הוא, ושניהם גרמו לו שיבוא לעולם, ומדוע
 6 הוא אסור.
 7 רבינא מפרש את הברייתא באופן אחר: אָלֵא אָמַר רַבִּינָא, אָיִמָא אִם
 8 בִּפְרָק זְמַן שְׁבִין הַנְּגִיחָה וְעַד שְׁלֹא נִגְמַר דִּינָה עֵיפָרָה וְגַם יְלָדָה, וְלָדָה
 9 מוֹתָר, וְאִם בִּפְרָק זְמַן זֶה שֶׁמִּהַנְּגִיחָה וְעַד שְׁלֹא נִגְמַר דִּינָה עֵיפָרָה,
 10 וּגְמָרוּ אֵת דִּינָה לְהִיטְקַל בְּהִיטָה מְעוּבֵרָת, וּמִשְׁנִינְגַר דִּינָה יְלָדָה,
 11 וְלָדָה אָסוּר, וְהַטַּעַם, מִשּׁוּם שֶׁעוֹפֵר כִּרְדָּה אִמּוֹ הוּא, כְּלוּמַר כֹּאחַד
 12 מֵאֲבִרְיָה וְחֻלְק מִמְנָה, וּבִגְמַר דִּינָה נִאֲסַר יָחַד עִמָּה.
 13 אין אדם נענש באחד מעונשי בית דין עד שיתרו בו בשעת
 14 העבירה, ויאמרו אל תעשה כן שזו עבירה היא וחיבי אתה עליה
 15 עונש פלוני, וצריך שיקבל עליו ההתראה ויאמר, על מנת כן אני
 16 עושה. הגמרא דנה, האם מוכח ממשנתינו שהמותרה לעונש
 17 החמור, נחשב כמותרה לעונש הקל יותר.
 18 שנינו במשנה: כָּל חֵיבֵי מִיתוֹת שֶׁנִּתְעַרְבוּ זֶה בְּזֶה נִידוּנִים בְּקֵלָה.
 19 מדייקת הגמרא: שְׁמַע מִינָהּ, מוֹתָרָה לְדָבָר חֲמוּרָה הוּא מוֹתָרָה לְדָבָר
 20 קָל, שֵׁאִם לֹא כֵן, כִּיצַד דְּנִים אֵת כּוֹלֵם בְּמִיתָה הַקְּלָה, וְהָרִי אֵלּוּ
 21 שֶׁנִּתְחַיְבוּ מִיתָה חֲמוּרָה אִינֵם מוֹתָרִים לְקֵלָה, וְאִי אִפְשָׁר לְדוֹנֵם
 22 בָּהּ, וְהִיא צָרִיךְ אִם כֵּן לְפִטוֹר אֵת כּוֹלֵם מִסַּפֵּק.
 23 רבי ירמיה דוחה את הראיה: אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, הָכֵא בְּמֵאֵי עֲקָסְנֵן,
 24 כְּגוֹן שֶׁהִתְרוּ בּוֹ סָתֵם, שִׁיתְחַיְבֵי מִיתַת בֵּית דִּין אִם יַעֲבוּר עֲבִירָה,
 25 וְלֹא פִירְשׁוּ אִיזוּ מִיתָה. וְהָאֵי תַנָּא הוּא - ומשנתינו סוברת כשיטת
 26 תנא קמא בברייתא דלהלן, שאין צריך להזכיר שם המיתה, דְּתַנָּא
 27 בְּבִרְיָתָא, הַמְסִית אִינוּ צָרִיךְ הַתְּרָאָה, וְשָׂאֵר חֵיבֵי מִיתוֹת שֶׁפְּתוּרָה
 28 אִין מְמִיתִין אוֹתָן אֵלֵא כְּעֵדָה - בסנהדרין של עשרים ושלושה
 29 דיינים, וְעֵרִים, וְהַתְּרָאָה, וְעַד שִׁיּוֹדִיעוּהוּ בְּהַתְּרָאָתוֹ שֶׁהוּא חֵיב מִיתָה
 30 בֵּית דִּין. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, עַד שִׁיּוֹדִיעוּהוּ בְּאִזוּהּ מִיתָה הוּא נִתְּרָנָה.
 31 וּמִפְרֶשֶׁת הַגְּמָרָא אֵת טַעַם דְּבִרְיָהֶם: תַּנָּא קָמָא וְלִיף - למד שאין
 32 צריך להתרות במיתה מסויימת מִקְּוִשָׁשׁ, שֶׁהַמוֹצֵאִים אוֹתוֹ לֹא
 33 התרו בו שם מיתתו, שהרי לא ידעו עדיין באיזו מיתה דינו, וְרַבִּי
 34 יְהוּדָה אָמַר, לְעוֹלָם צָרִיךְ לְהַתְּרוֹת בְּמִיתָה מְסוּיִימָת, וּמִקְּוִשָׁשׁ
 35 שְׁנִידוֹן לְמִיתָה אֵף שֶׁלֹּא הִתְרוּ בּוֹ כְּהַלְכָה, הוֹרָאָתָא שְׁעָה הִתָּה - כך

אגרות קודש

בי"ה, ח' אדר, תשי"ח
 ברקולין.

הו"ח אי"א נוי"כ כו' מוה' ליפמאן שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מג' אדר, בו כותב ר"פ מפעולות צעירי אגודת חב"ד.

ויהי רצון שעוד רבות בשנים יבשר טוב בכגון דא ובאופן דמוסיף והולך, והרי נמצאים אנו
 בחדש אדר הוא חדש הסגולה שבו נאמר ונהפוך הוא וגוי, ורבים מעמי הארץ מתייחדים וגוי ועדיין
 בדקות שהענינים דעמי הארץ (עיין לקו"ת דברים צ"ד) נעשים באופן שהם מתייחדים (וכדז"ל
 כל הכופר בעי"ז נקי יהודי) ויהי רצון שיעשה כל זה מתוך הרחבה אמיתית בגשמיות וברוחניות.

בברכה לפורים שמח ולבשו"ט.

50 אַמא פּוֹלְחוּ בְּקַקְלִיהּ – והרי יש לפרש שאין מדובר בפסוק אלא
 51 בעבירות שעונשן בסקילה, וכך הוא הפירוש, 'והוליד בן פְּרִיץ
 52 שׁוֹפֵף דָּם', זה בן פּוֹרֵר ומוֹרֵה דִּינֵי בְּקַקְלִיהּ, ונקרא 'שופך דם'
 53 משום שסופו להיות רוצח, 'אַשְׁת רָעוּהוּ מִמָּא', זו נערה המאורֶכֶת
 54 דְּהָבָא עליה נידון בְּקַקְלִיהּ, 'אַל הַגְּלוּלִים נָשָׂא עֵינָיו', זו עבֹדֶת
 55 בּוֹכְבִים דִּדְיָה בְּקַקְלִיהּ. וכיון שכל העבירות שעבר דינן בסקילה,
 56 לכן ממיתים אותו בסקילה, אבל אם היה נגמר דינו לפני כן
 57 למיתה קלה, יתכן שהיה נידון במיתה הראשונה שבה נגמר דינו.
 58 הגמרא דוחה את הקושיא של רב נחמן בר יצחק: אַם בְּן שֶׁעֶבֶר
 59 רק על עבירות שדינן בסקילה מַאי קָא מְשַׁמְעֵ לָן – מה משמענו
 60 יְחֻקְאֵל הַנְּבִיא, הלא פשוט שדינו בסקילה. הגמרא מנסה להשיב:
 61 דִּלְמָא תוֹרָה קָא מְהַרֵּר – שמא באמת אין כל חידוש בדבריו, אלא
 62 חזר להזכיר את ישראל על משפטי התורה. הגמרא דוחה
 63 תשובה זו: אַם בְּן אִיפְעִי לִיהּ לְאַהֲדוּרָה בִּי הֵיבֵי דְאַהֲדוּרָה מִשְׁה רַבִּינֵי
 64 – אם כן היה לו לחזור על מצוות התורה בדרך שחזר משה רבינו
 65 בספר דברים, שאמר את הדברים בפירוש ולא ברמז.
 66 הגמרא מביאה את מדרש הפסוקים הנוספים באותה הפרשה:
 67 דַּרְשׁ רַב אֲחָא בְּרַבִּי הֲנִינְא, מַאי דְכֵתִיב – מהו שכתוב (יחזקאל יח ו)
 68 'אַל תִּהְיֶה לָּא אֲכָל', פירוש הדבר, 'שֵׁלֵא אֲכָל בְּזוֹת אֲבוֹתָיו –
 69 שהיה צדיק גמור ולא הוצרך לזכות האבות, אברהם יצחק ויעקב,
 70 שנמשלו להרים גבוהים, ומה שכתוב 'וְעֵינָיו לֹא נָשָׂא אֶל גְּלוּלֵי בֵּית
 71 יִשְׂרָאֵל', פירוש שֵׁלֵא הִלָּךְ בְּקוֹמָה וְקוֹפָה אלא בהכנעה ובכפיפות
 72 מאימת השכינה, ומה שכתוב 'וְאֵת אֲשֶׁת רָעוּהוּ לֹא מִימָא', היינו
 73 שֵׁלֵא לְרַד לְאוֹמְנוֹת הַבָּיִד – שלא קיפח את פרנסתו של חבריו על
 74 ידי התחרות, ומה שכתוב 'וְאֵל אִשָּׁה נָדָה לֹא קִרְבַּ', היינו שֵׁלֵא
 75 נִהְיָה מְקוּפָה שֶׁל צְדָקָה – שלא נטל מכספי צדקה, וכתב – ועל
 76 אדם כזה כתוב (שם יח ט) 'צְדִיק הוּא יְהִי יְהִי' בעולם הזה ובעולם
 77 הבא.
 78 מספרת הגמרא: בְּשִׁתְּהָ רַבֵּן גַּמְלִיאֵל מְנַיעַ לְמַקְרָא הוּהּ הָיָה בּוֹכָה
 79 וְאָמַר, מַאֲן דְּעָבִיד לְבוֹלְהוּ – מי שמקיים את כל הדברים המוזכרים
 80 בפסוק, הוא דְּתִי – הוא זה שיחיה, בְּחֵדָא מִיַּיְהוּהוּ לֹא – אבל קיים
 81 אחד מהם בלבד, אינו מספיק בשביל שיחיה. אָמַר לִיהּ רַבִּי עֲקִיבָא,
 82 אֲלֵא מַעֲתָה לְפִי דַּעְתָּ, שאתה דורש את משמעות הלשון אף
 83 כשהוא נגד הסברא, אם כן מה שכתוב בסיום האזהרות על
 84 העריות (ויקרא יח כד) 'אַל תִּפְסְמוּן בְּכָל אִלְהֵי וְגו', הֵבֵי נַמִּי בְּכוֹלְהוּ אִין
 85 בְּחֵדָא מִיַּיְהוּהוּ לֹא – וכי גם בזה נפרש כמשמעות הפשוטה של
 86 הלשון, שהכתוב מזהיר לא לעבור על כל אלה העבירות ביחד,
 87 אבל על עבירה אחת אינו מקפיד. הלא ודאי, כיון שאין הדעת
 88 מניחה לפרש כן, אין הכוונה אֲלֵא שלא יטמאו בַּחֲתָת מְכָל אִלְהֵ,
 89 הֵבֵי נַמִּי – וכמו כן יש לפרש בעניינינו, שגם אם לא נתקיימו בו כל
 90 המעלות המוזכרות, מספיק בַּחֲתָת מְכָל אִלְהֵ כדי שיאמר עליו
 91 'צְדִיק הוּא יְהִי יְהִי'.
 92 שנינו במשנתנו: עֲבַר עֲבִירָה שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁתֵּי מִיתוֹת, נִידוֹן בַּחֲמוּרָה,
 93 רבי יוסי אומר, נִידוֹן בּוֹיָקָה הַרְאֵשׁוֹנָה שְׁבָאָה עֲלֵיו.
 94 שיטת רבי יוסי שדבר שהיה אסור משום אסור אחד, אין חל עליו
 95 אסור נוסף. הגמרא מביאה ברייתא שמבררת את דבריו: תִּנְיָא
 96 בְּבִרְיָתָא, בִּצְדָה – מהי הדוגמא שעליה אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּמִשְׁנֵינוּ
 97 'נִידוֹן בּוֹיָקָה רְאִשׁוֹנָה הַפָּאָה עֲלֵיו' – נענש רק על אותו אסור
 98 שהזקק תחילה להיזהר בו ולפרוש ממנו, אבל לא באיסור הבא
 99 אליו אחרון אף על פי שהוא חמור יותר. משיבה הברייתא: כגון
 100 אדם שנשא בת אלמנה ונאסרה עליו אמה משום הַמּוֹתוֹ, ואחר
 101 כך נישאת אמה ונעֲשִׂית אֲשֶׁת אִישׁ, ובא עליה, נִידוֹן בְּחַמּוּתוֹ –
 102 נענש על איסור חמורו שקדם לאיסור אשת איש, והרי הוא
 103 בשריפה. אבל אם היה להיפך, שקודם היתה אשת איש ואחר כך

1 לֹא תִינָא לִיהּ לְאַבּוֹךָ הֵבֵי – אל תאמר לאביך כך ואבא אל תשנה
 2 כך וכו', שנמצאת מודיעו בפירוש שהוא טועה והוא מתבייש
 3 ומצטער, דְּתִנְיָא בְּבִרְיָתָא, הֵרִי שִׁתְּהָ אֲבִיו עוֹבֵר עַל דְּבַרֵי תוֹרָה, לֹא
 4 יֹאמֵר לוֹ, אֲבָא עֲבַרְתָּ עַל דְּבַרֵי תוֹרָה, אֲלֵא אֲמַר לוֹ אֲבָא כִּף כְּתִיב
 5 בַּתּוֹרָה. הגמרא מבינה שכונת הברייתא היא שיש לה תמיכה, וכי כך
 6 כתוב בתורה, ולכן מקשה: סוּף סוּף הֵינֵנו הֵךְ – גם באופן זה הוא
 7 מביישו, שאומר לו וכי יפה אתה עושה. מתרצת הגמרא: אֲלֵא
 8 כוונת הברייתא שאֲמַר לוֹ, אֲבָא, מְקַרָא מְתוּב בַּתּוֹרָה כִּף וכך
 9 (הוא), והוא עצמו ישים על לבו על מה זה מזכירו. וכן רב יהודה,
 10 לא היה לו לומר לאביו 'אל תשנה כך', אלא 'כך הם דברי המשנה,
 11 הנסקלין בנשרפין וכו'.

משנה

12 משנה זו מבארת את דינו של המחויב בשתי מיתות בית דין. מי
 13 שעבר על שתי עבירות שונות ונתחייב על ידי כך בשתי מיתות בית
 14 דין, נידון בַּחֲמוּרָה מבניהן. מי שעָבַר עֲבִירָה אחת שֶׁנִּתְחַיֵּב עליה
 15 שְׁתֵּי מִיתוֹת, וכגון הבא על חמותו והיא אשת איש, שעל אשת איש
 16 נענשים בחנק ועל חמותו בשריפה, נִידוֹן בְּחַמּוּרָה, והיינו בשריפה.
 17 אלו הם דברי חכמים. רבי יוסי אומר, אינו נידון אלא בּוֹיָקָה
 18 הַרְאֵשׁוֹנָה שֶׁפָּאָה עֲלָיו – באותו איסור שהזקק תחילה להיזהר בו
 19 ולפרוש ממנו.

גמרא

20 הגמרא מבארת באיזה אופן הוצרכה המשנה להשמיע שמי
 21 שנתחייב בשתי מיתות נידון בחמורה. שואלת הגמרא: פְּשִׁיטָא
 22 שאם עבר שתיים ידונו אותו בחמורה ולא בקלה, אֲלֵא אִיתְגַּוְרֵי
 23 אֲתַגְוֵר – וכי תעלה על דעתך שיהיה נשבר בכך שהוסיף לעבור
 24 גם עבירה קלה, שעל ידי זה יהיה נידון בקלה.
 25 אָמַר רַבָּא, הֵבֵא בְּמַאי עֲקִיבָן – כאן במשנה במה מדובר, גִּזְוֹן
 26 שֶׁעֲבַר עֲבִירָה קְלָה וְנִגְמַר דִּינֵוּ עַל עֲבִירָה קְלָה, וְחִזְרָה וְעָבַר עֲבִירָה
 27 חַמּוּרָה, סְלִימָא דַּעֲתָה אֲמִינָא – שבוזה היה מקום לומר, דְּכִיּוֹן דִּנְגַמְרָה
 28 דִּינֵוּ לְעֲבִירָה קְלָה, הֵאֵן גְּבַרְא קְטִילָא הוּא – הרי הוא כאדם הרגו,
 29 ואין יכול לחול עליו חיוב מיתה נוסף, קָא מְשַׁמְעֵ לָן שאין אומרים
 30 כן, אלא דנים אותו על העבירה השנייה להיענש כדינה.
 31 הגמרא מבררת את המקור לדין של המשנה: בְּעָא מִינְיָה – שאל
 32 ממנו (אבוה) [אחיה] דְּרַב יוֹסֵף פֶּר הֵבֵא מְרַבָּה פֶּר נִתְּו, מִנְיָא הֵא
 33 מִלְּתָא דְאָמַר רַבֵּן – מהו המקור לדבר זה שאמרו חכמים, שְׁמִי
 34 שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁתֵּי מִיתוֹת בֵּית דִּין, אף על פי שנגמר דינו לקלה תחילה
 35 ורק אחר כך עבר על החמורה, נִידוֹן בְּחַמּוּרָה.
 36 משיב רבה בר נתן: דְּכֵתִיב – כתוב בספר יחזקאל (יח יב) 'והוליד בן
 37 פְּרִיץ שׁוֹפֵף דָּם [וגו'] אֶל תִּהְיֶה אֲכָל וְאֵת אֲשֶׁת רָעוּהוּ מִמָּא וְגו', וְאֵל
 38 הַגְּלוּלִים נָשָׂא עֵינָיו. וביאור הפסוקים, 'והוליד בן פְּרִיץ שׁוֹפֵף דָּם',
 39 היינו רוצח שהוא אֲשֶׁת רָעוּהוּ בְּמִמָּא, זו אֲשֶׁת אִישׁ
 40 שבא עליה ודינו בַּחֲנָקָה, 'וְאֵל הַגְּלוּלִים נָשָׂא עֵינָיו', זו עֲבֹדֶת בּוֹכְבִים
 41 שדינה בְּקַקְלִיהּ, הרי שרשע זה עבר על כמה עבירות ונתחייב
 42 בסייף, חנק וסקילה, וכתב – ומבואר משפטו בהמשך הפסוק (שם
 43 יח ט) 'מוֹת יוֹמָת דְּמִיו בּוֹ יְהִי' והיינו שנידון בְּקַקְלִיהּ, ככל מי
 44 שכתוב בו 'דמיהם בם', והיא המיתה החמורה מבין שלושת
 45 המיתות שנתחייב בהן, ועל כרחק מדובר באופן שכבר נגמר דינו
 46 קודם לכן למיתה קלה, שאם לא כן אין הפסוק צריך להשמיע
 47 שנידון בחמורה.
 48 רב נחמן בר יצחק מקשה, שאפשר לפרש את הפסוק באופן אחר,
 49 כך שלא תהיה משם ראייה: מְתַקְרָה לָהּ – מקשה רב נחמן פֶּר בְּצִחְקָה,

לא תימא ליה לאבדן הכי. להודיעו בהדיא שהוא טועה משום דמכסיף ומצטער: אלא אמור לו אבא כך כתוב בתורה. קס"ד בתמימה קאמר וכי כך כתיב בתורה: סוף סוף היינו חקי. דמבייש ואומר וכי פיה אתה ערשה: אלא. במיתותא אומר לו מעקרא האמור בתורה ואומר לו אבי מקרא כך וכך כתוב בתורה והוא עצמו ישים על לבו על מה זה מזכירו והכי נמי לך

לומר לאבדן לא תתניה הכי: מנתי' עבר עבירה שיש בה שתי מיתות. כגון חמות והיא אשת איש: בויקה הראשונה. בגמרא מפרש לה: גמ' פשיטא. דבחמורה נדון שהיא אף בה נתחייב דהכי טעם אדעתן לידון בקלה וכי אתגרי אתגרי סליק שעבר שתי עבירות אילו לא עבר אלא על החמורה היה נדון בה ועבשי שוסיף לעבור עמה עבירה אחרת נדון בקלה: אמר רבא. ודאי אי מקמי דאתא לקמן עבדינהו לתרייהו לא איצטרך לאשמועינן כי איצטרך למתנייא כגון דנגמר דינו חתלה לקלה ס"ד א"ר: וכו'. מנא הא מילתא וכו'. ואע"ג דנגמר דינו לקלה: בסקילה. דכל דמיהם בס סקילה דהיא חמורה ואי דלא נגמר דינו קודם לכן לא איצטרך קרא לאשמועינן: כן מרד וזורה. וקרי ליה שופך דם על שם שטופו לשופך כדאמר' (לעיל דף עב). שעומד בפרשת דרכים וכו'. דאדרהי משה. בבשנה תורה: אל ההרים לא אבל. סיפיה דקרא צדיק הוא חיה יחידה לומר זה צדיק נגמר וע"כ משום דלא עביד הני לאו צדיק הוא אם עבר עבירות אחרות אלא לאו כמשמעותיה מדרש: אל ההרים לא אבל. שלא נצטרך לזכות אבותיו מתוך שהוא חסיד. שלא נהנה מקופה של צדקה. שהוא צדיק גנאי לאדם הגון: בויקה הראשונה. באותו איסור שחוקק זה תחלה להזהר בו ולפרוש ממנו הוא נדון אבל לא באיסור הבא עליו אחרון אע"פ שהוא חמור דקסבר ר' יוסי אין איסור חל על איסור ואפי' חמור על הקל הלכך אין כאן שתי מיתות: חמות ועגשית אשת איש. כמו נשא בת אלמנה ונאסרה אמה משום חמותו ואחר כך נשאת ונאסרה עליו משום אשת איש נדון בחמורה איש ונעשה היא קדמה אבל אם היתה אשת איש ונעשה חמותו הואיל כשנשא בתה כבר היתה זו אסורה עליו משום אשת איש תו לא חיל אסור חמותו אאסור אשת איש ואינו נדון אלא בחנק: דאמר ר' אבהו. ביבמות כ"ב ד' אחין: מודה ר' יוסי כאסור מוסיף. ומחדש דבר על האשה הזאת לאסור לה דבר חדש (או) לאסרה על מי שלא היתה אסורה עליו מתחלה כגון הבא כשהיתה אלמנה והיא חמותו היתה אסורה לו משום חמותו ומותרת לכל אדם וכשנעשית אשת איש הוסיף בה השם הזה איסור שאסרה לכל העולם וכי האי גונא מודה ר' יוסי דאסור חל על אסור מגו דחיל אבלא עלמא שהיתה מותרת להם עד עכשיו חיל נמי אהאי ואע"פ שאסורה לו ועומדת:

אמר

לא תימא ליה לאבדן הכי, דתניא, הרי שהיה אביו עובר על דברי תורה, לא יאמר לו, אבא עברת על דברי תורה. אלא אמר לו, אבא קד פתיב פתורה. סוף סוף, היינו חקי. אלא אמר לו, אבא, מקרא פתיב פתורה קד (הוא): משננה מי שנתחייב בשתי מיתות בית דין, נידון בחמורה. עבר עבירה שנתחייב שתי מיתות, נידון בחמורה. רבי יוסי אמר, נידון בויקה הראשונה שבפאה עליו: גמרא פשיטא, אלא איתגורי איתגור? אמר רבא, הקא פמאי עסקינו, כגון שעבר עבירה קלה, ונגמר דינו על עבירה קלה, והור ועבר עבירה חמורה. סלקא דעתך דאמינא, בין דנגמר דינו לעבירה קלה, האי גברא קטילא הוא, קא משמע לן. בעא מיניה [אחזק] דרב יוסף בר חמא מרבא בר נתן, מנא הא מילתא דאמור רבנן, מי שנתחייב שתי מיתות בית דין, נידון בחמורה, דכתביב והוליד בן פריץ שופך דם אל ההרים אבל זאת אשת רעהו מנא ואל הגלגלים נשא עינו'. והוליד בן פריץ שופך דם, בסריף. את אשת רעהו מנא, זו אשת איש בחנק. ואל הגלגלים נשא עינו, זו עבודת פוכבים בסקילה, וכתביב מות יומת דמיו בו ידוה' בסקילה. מתקורף לה רב נחמן בר יצחק, אימא פוליה בסקילה, והוליד בן פריץ שופך דם, זה בן סורר ומורה דבסקילה. אשת רעהו מנא, זו נערה המאורסה דבסקילה. ואל הגלגלים נשא עינו, זו עבודת פוכבים דבסקילה. אם בן, מאי קא משמע לן יחזקאל, דילמא תורה קא מהדר. אם בן, איבעי ליה לאהדוריה, פי הכי דאהדוריה משה רבינו. דרש רב אחא ברבי חנינא, מאי דכתיב אל ההרים לא אכל, שלא אכל בזכות אבותיו, ועינו לא נשא אל גלגלי בית ישראל, שלא הלך בקומה זקופה. ואת אשת רעהו לא מימא, שלא ירד לאומנות חבירו. ואל אשה נדה לא קרב, שלא נהנה מקופה של צדקה, וכתביב צדיק הוא חיה יחיה'. פשהיה רבן גמליאל מניע למקרא הנה, היה בוכה. ואמר, מאן דעביד לכולהו, הוא דהיי. פחדא מיניהו, לא. אמר ליה רבי עקיבא, אלא מעתה, אל תפמאוי ככל אלה, הכי נמו, ככולהו אין, פחדא מיניהו, לא. אלא, פאחת מפל אלה. הכי נמו, פאחת מפל אלה: עבר עבירה: תניא, ביצה, אמר רבי יוסי נידון בויקה ראשונה תבא עליו. חמותו, ונעשית אשת איש, נידון בחמותו. אשת איש ונעשית חמותו, נידון באשת איש. אמר ליה רב אדא בר אבהו לרבא, חמותו ונעשית אשת איש, נידון בחמותו.

אמר

דלא ידעין אי טריפה הוא אי שלם הוא ועוד י"ל דהוה ליה קבוע וכל קבוע מחצה על מחצה דמי ופטור מדאורייתא דספק נפשות להקל וכו' תיבשינהו וינמא כל דפריש אי אתה רשאי למושכו להחמיר עליו ועוד גזירה שמוא יקח מן הקבוע והא דפריך בגמ' תיפוק ליה דרובא נסקלן גינורו ה"פ לכל הפחות לא גרע משה דרובא נסקלן:

איתגור' איתגור. וא"ת בפרק אלו נעוה: (כתובות לב.) דיליק מחובל בחבירו דכל היכא דאיכא דמימון ומלקות ממוא משלם מילקא לא לקי ופרך מה לחובל בחבירו שכן חייב בה' דברים ואי ממוא קולא הוא שכן הותר מכללו בב"ד והשתא איך יתכן לומר דקולא הוא אם כן איתגור איתגור וי"ל דשאני התם משום דחס רחמנא אהפסד ממונו של חבירו: ונגמר' דינו לעבירה קלה וכו'. תימה ואמאי נדון בחמורה הא הויה לה עדות שאי אתה יכול להזימה דאי מיתומי סהדי בתראי לא מיסתלי כיון דבלאו סהדותיהו גבאר בר קטלא הוא כדמוכח בפ"ק דמכות (דף ה.) גבי באו שנים ואמרו בחד בשבא נגמר דינו של פלוני וכו' וי"ל דהבא מיירי כגון דהך עבירה שניה עבר בפני ב"ד דאפילו בעדות שאי אתה יכול להזימה מחייבין ליה לעיל בטרפה משום ובערת דרע ועוד יש לומר כיון דאי מיתומי קמאי ואי מיתכשי מהני סהדותיהו דבתראי עדות שאתה יכול להזימה קרינן ביה.

ובתיב' דמיו בו ידעה בסקילה. מאן קשה לפי הקונטרס דברשי איהו נשך (כ"מ סא: ושם) דאמרי' הושקש בלתי רבית לשופכי דמים דכתיב הכא שנתן נשך ופירש שם בקונטרס דמיו בו ידעה משמע דמים ששפך שהעני את חבירו ומת ברבע עליו ושובו ולא יתכן כלל דהא דלסקילה אחי הכא בשמתעין ובאוב וידעני דכתיב דמיהם כח ובכמה דוכתיב כולם דלסקילה אחין ונראה דרדשי מכתבי הכא והוליד בן פריץ וגו' ובכל הספרים גרסי בפ"ק דתמורה (דף ג) וסמך ליה והוליד בן פריץ.

נדון' בויקה ראשונה. לאו מילתא דפסיקא היא דהא חמותו ונעשית אשת אב איסור מוסיף הוא אי ליה אחין ולמאן דאמר סקילה חמורה נידון באשת אב.

לידון' נמי באיסורא דאשת איש. לענין קרבן קא פריך שיתחייב כי תטאות בשוגג אי נמי אם הותר בו משום אשת איש ולא הותר בו משום חמותו ורבה מהדר ליה דבמיו איירי ובהתרו בו משום שניהם: דאמר רבי אבהו מודה ר' יוסי באיסור מוסיף. אע"ג דבפ"ד אחין (ביבמות דף לב: ושם) משמע דלא קיימא לבסוף מ"מ אמת הוא כדאי בפרק אמרו לו (כריתות דף יד: ושם) (ש"יך לע"ו) **אפילו'** תימא רבי שמעון בן גמליאל קסבר עבירות מחוקות. תימה דכסוף פרק הבא על יבמות (ביבמות סד: ושם) אמרין נשואין ומלקות כרבי משום דסתם לן תנא כותיה דמי שלקה ושנה כי וי"ל דרב יוסף דהתם סבר מלקות מחוקות ואע"ג דאשכחו דכסוף דקתני הותרו בו ושקת הותרו בו והרכין ראשו דהתם מלקות ליכא מכל מקום משמע ליה דמתני' סברה מלקות מחוקות מדקתני מי שלקה אז נמי קסבר כיפה צריכה התראה וכו' דמחוק בתרי או בתלת אין מתריין בו וליפה הלכך אם איתא דבתלת וימני היא חזקה עד רביעית אין בונסין אותו לכיפה כדמוכח בסמוך וקצת תימה אמאי מתריין בו לכיפה בשניה לר' ובשלישית לרשב"ג שאם יעבור אחר כך היא מחוק ויכניסוהו לכיפה ויש לומר דאין מחייבו כיפה עד שיהא מחוק לעבור בהתראת מלקות הלכך אי מתריין ביה אכיפה לחודה לא סגי בחכי ואי מתריין ביה אמלקות ואכיפה לא על עבדין ביה תרת: ומר

1 אמר ליה אדא כרי בתרי קמלי קמלת ליה. בתמיחה אמת שחלו שתיהן עליו ועבירה שיש בה שתי מיתות הוא נדון בחמורה והיאך אתה בא לדנון אף באשת איש וכי
2 תהרגנו שתי פעמים וכי חילי אשת איש אחמותו לרבי יוסי לענין שוגג הוא ולהחייב שתי חטאות: **מתני'** מי שלקה ושנה. שלקה שתי פעמים על שתי עבירות: **גמ'**
3 של כריתות. לאו שיש בו כרת והתרו בו למלקות: **דגמרא** בר קמלא הוא. בידי שמים יכרתה: וקרובי הוא דלא מקרב קמלא. עדיין לא נתקרבא מיתתו: **דמוותר נפשיה.**
4 **דמפקיר עצמו לעבירות:** של כרת אחת. שעבר אותה עבירה עצמו שלש פעמים על השתים לוקח ובשלישית יכנסוהו לכיפה: **דרבן שמעון.** ביבמות נשאת לראשון ומת

1 **ומר** סבר מלקות מחזוקת. פי' בקונטרס לא
2 הוחזק עד שילקה ג' מלקות וכיון דלקה
3 על השלישית אע"ג הדשתא איתחזק רשע לא
4 מעיילין ליה לכיפה דבתרי דיני לא דינינן ליה
5 ועל חנם דחק לפרש כן דמלקות מחזיקות היינו
6 שאין מתייחס אע"פ שהלקוהו ב' וג' פעמים:
7 ואינו נמנע מלעבור שוב לא יתיירא
8 **לה נפשיה, מקריבין ליה לקמליה עליוהי.** אמר ליה רבי יעקב לרבי ירמיה בר תחליפא, תא
9 אסברא לך, במלקות של פרת אחת. אכל של שתיים ושל שלש פירות, איסורי הוא דקא
10 טעים, ולא מותר בפלי' האי: מי שלקה ושנה: שנה, אף על גב דלא שילש. לימא, מתניתין
11 דלא קרבן שמעון בן גמליאל, דאי רבן שמעון בן גמליאל, הא אמר, עד תלת זימני לא הווי
12 חזקה. אמר רבינא, אפילו תימא רבן שמעון בן גמליאל, קסבר, עבירות מחזיקות. מיתבי,
13 עבר עבירה שיש בה מלקות, פעם ראשונה ושנה, מלקין אותו. ושלישית, כונסין אותו
14 לכיפה. אבא שאול אומר, אף בשלישית, מלקין אותו. ברביעית, כונסין אותו לכיפה. מאי
15 לאו, דכולי עלמא, מלקות מחזיקות. ובפולוגתא דרבי ורבן שמעון בן גמליאל, קמיפלגי. לא,
16 דכולי עלמא אית להו דרבן שמעון בן גמליאל. והכא, ברא קא מיפלגי. דמר סבר, עבירות
17 מחזיקות. ומר סבר, מלקות מחזיקות. והדתניא, התרו בו ושחק, התרו בו והרפין ראשו, פעם
18 ראשונה ושנה, מרתין בו. שלישית, כונסין אותו לכיפה. אבא שאול אומר, אף בשלישית,
19 מרתין בו. ברביעית, כונסין אותו לכיפה. והתם, מלקות ליפא. במאי קמיפלגי? אמר רבינא,
20 בכיפה צריכה התראה, קמיפלגי. ומאי כיפה? אמר רב יהודה, מלא קומתו. והיכא רמזין?
21 אמר ריש לקיש, 'תמותת רשע רעה'. ואמר ריש לקיש, מאי דכתיב 'פי גס' לא ידע האדם
22 את עתו פגים שנאחזים במצודה רעה'. מאי 'מצודה רעה', אמר ריש לקיש חכה: **משנה**
23 **ההורג נפש שלא בעדים, מכניסין אותו לכיפה, ומאכילין אותו לחם צר וזים לחץ: גמרא**
24 **מנא ידעינן?** אמר רב, בעדות מיוחדת. ושמואל אמר, שלא בהתראה. ורב הסדא, אמר
25 אבימי, בנזן דאיתפחוש ב'בדיקות', ולא איתפחוש ב'חירות'. פדתנן, מעשה ודק בן זבאי
26 בעוקצי תאנים: ומאכילין אותו לחם צר וזים לחץ: מאי שנא הכא, דקתני נותנין לו לחם
27 צר וזים לחץ, ומאי שנא התם, דקתני מאכילין אותו שעורין עד שפירסו מתפקעת. אמר
28 רב ששת, אידו ואידו, נותנין לו לחם צר וזים לחץ עד שייקטן מעיניו. והרר, מאכילין אותו
29 שעורין עד שפירסו מתפקעת: **משנה** הנוגב את הפסוקה, והמקלל בקוסם, והבועל ארמית,
30 קנאין פוגעין בו. פהו ששמש בטומאה, אין אחיו הפגנים מביאין אותו לבית דין, אלא
31 פרחי בהוגב מוציאין אותו חוץ לעזרה, ומפציעין את מוחו בגזרין. ור' ששמש במקדש, רבי
32 עקיבא אומר, פתקו. והכמים אומרים, בידי שמים: **גמרא** מאי 'קסוה'? אמר רב יהודה,
33 כלי שרת. וכן הוא אומר, 'ואת קשות הנקדי'. והיכא רמזין, ולא יבאו לראות כבלע את
34 הקדש ומתו: והמקלל בקוסם: תני רב יוסף, יפה קוסם את קוסמו. רבנן, ואימימא רבה
35 בר מרי אמר, יפהו קוסם לו ולקונו ולמקונו: והבועל ארמית: פגא מיניה רב פהנא מרב,
לא

1 קומתו. גובה: והיכא רמזין. ודאי הלכה למשה מסיני היא דך עונש הכיפה ומיהו ויבא רמזא: תמותת רשע רעה. מי שהחזיק רשע מיתתו רעתו אלמא מחזיק
2 רשע בר מיתה הוא: כמצודה רעה. אידי דאיידי הכא ריש לקיש בהאי קרא מייטנין לאידך דרשא דר"ל: מאי מצודה רעה חכה. אמר' בלע"ז שהוא רע וחלש וקטן ואחוז
3 בו דגים גדולים פתאום ואינו רואה ואינו דומה לנאות ברשות ע"י מארב ותחבולות: **מתני'** שלא בעדים. שלא ניתן לב"ד להרגו: לחם צר. לקמן בעי מאי שנא בכיפה
4 קמיתא: **גמ'** מנא ידעינן. הואיל וליכא עדות: בעדות מיוחדת. דשנים מעידין עליו ועדות אמת אלא שאין מיתתו מסורה לב"ד כגון שנים רואין אותו אחד מחלון זה
5 ואחד מחלון זה דאמר במסכת מכות (דף ה) דלא מיקטל עליה ומיהו הכא תנינן דעילי לכיפה אבל על פי עד א' מוציא דבה בעלמא הוא: **בעוקצי תאנים.** בדיקתו יתירא
6 הוא ונזי דבן זבאי פטר ליה בהואהא כחכשה מקטלא מיהו עדות אמת הוא ועילי לכיפה: מעיניה. בני מעיה: והדר מאכילין אותו שעורין. שנופחין בתוך מעיו ומותר
7 שהוקטן מעיניו הוא נבקע: **מתני'** הקסות. מפרש בגמרא: ארמית. בת גוי. קנאין פוגעין בו. בני אדם כשרין המקנאין קנאתו של מקום פוגעין בו בשעה שרואין את
8 המעשה אבל לאחר מיכן אין מיתתו מסורה לבית דין והלכה למשה מסיני הוא: פוגעין. ממתין כמו לך ופגע בו (מלכים א' ב). גזיין. פקעין אשעליש בלע"ז: **גמ'** והיכא
9 רמזין. דשייכא בה מיתה: כבלע את הקדש. לשון גב שמבלעין ומחביאין רזמו בעלמא הוא ולא מקרא נפק דיעקר קרא בלויס כתוב שהחזירו שלא לראות בסלוק
10 מסעות בשעת הכנסת כלים לנרתק שלהן שהיו אחרין ובניו מכסין הארזן והמבוחות כמו שכתבו שם ובא אחרן בנסעם והורידה: יכה קוסם את קוסמו. שמוקלל כלפי
11 מעלה בקוסם יכה הקוסם זה את קוסמו היינו כלפי מעלה שנותן קסמים האלו בלבו (קסבר המקלל דקא מחשב ליה) האי קוסם בעיניו שהוא ראי ויש בו כח לקלל בה
12 יכחו קוסם. מקלל את חבריו ואומר יכחו הקוסם הזה: לו ולקונו ולמקונו. והיינו כלפי מעלה שהוא קונה את העולם ומקנה לבריותיו את טוב:

1 קומתו. גובה: והיכא רמזין. ודאי הלכה למשה מסיני היא דך עונש הכיפה ומיהו ויבא רמזא: תמותת רשע רעה. מי שהחזיק רשע מיתתו רעתו אלמא מחזיק
2 רשע בר מיתה הוא: כמצודה רעה. אידי דאיידי הכא ריש לקיש בהאי קרא מייטנין לאידך דרשא דר"ל: מאי מצודה רעה חכה. אמר' בלע"ז שהוא רע וחלש וקטן ואחוז
3 בו דגים גדולים פתאום ואינו רואה ואינו דומה לנאות ברשות ע"י מארב ותחבולות: **מתני'** שלא בעדים. שלא ניתן לב"ד להרגו: לחם צר. לקמן בעי מאי שנא בכיפה
4 קמיתא: **גמ'** מנא ידעינן. הואיל וליכא עדות: בעדות מיוחדת. דשנים מעידין עליו ועדות אמת אלא שאין מיתתו מסורה לב"ד כגון שנים רואין אותו אחד מחלון זה
5 ואחד מחלון זה דאמר במסכת מכות (דף ה) דלא מיקטל עליה ומיהו הכא תנינן דעילי לכיפה אבל על פי עד א' מוציא דבה בעלמא הוא: **בעוקצי תאנים.** בדיקתו יתירא
6 הוא ונזי דבן זבאי פטר ליה בהואהא כחכשה מקטלא מיהו עדות אמת הוא ועילי לכיפה: מעיניה. בני מעיה: והדר מאכילין אותו שעורין. שנופחין בתוך מעיו ומותר
7 שהוקטן מעיניו הוא נבקע: **מתני'** הקסות. מפרש בגמרא: ארמית. בת גוי. קנאין פוגעין בו. בני אדם כשרין המקנאין קנאתו של מקום פוגעין בו בשעה שרואין את
8 המעשה אבל לאחר מיכן אין מיתתו מסורה לבית דין והלכה למשה מסיני הוא: פוגעין. ממתין כמו לך ופגע בו (מלכים א' ב). גזיין. פקעין אשעליש בלע"ז: **גמ'** והיכא
9 רמזין. דשייכא בה מיתה: כבלע את הקדש. לשון גב שמבלעין ומחביאין רזמו בעלמא הוא ולא מקרא נפק דיעקר קרא בלויס כתוב שהחזירו שלא לראות בסלוק
10 מסעות בשעת הכנסת כלים לנרתק שלהן שהיו אחרין ובניו מכסין הארזן והמבוחות כמו שכתבו שם ובא אחרן בנסעם והורידה: יכה קוסם את קוסמו. שמוקלל כלפי
11 מעלה בקוסם יכה הקוסם זה את קוסמו היינו כלפי מעלה שנותן קסמים האלו בלבו (קסבר המקלל דקא מחשב ליה) האי קוסם בעיניו שהוא ראי ויש בו כח לקלל בה
12 יכחו קוסם. מקלל את חבריו ואומר יכחו הקוסם הזה: לו ולקונו ולמקונו. והיינו כלפי מעלה שהוא קונה את העולם ומקנה לבריותיו את טוב:

49 רשע, ולא המלקות. וכיון שעבר שלוש פעמים, הרי הוא מוחזק
50 לרשע וכונסים אותו לכיפה.
51 הגמרא מנסה לדחות את דברי רבינא: מיתכי - הקשו על רבינא,
52 שנינו בברייתא, עבר עבירה שיש בה מלקות, פעם ראשונה ושניה
53 מלקין אותו, ובפעם השלישית שעבר אין מלקים אלא בונסין אותו
54 לביפה. אבא שאול אומר, אף בשלישית מלקין אותו, ורק בפעם
55 הרביעית שעבר בונסין אותו לביפה. ומקשה הגמרא: מאי לאו - וכי
56 אין הדבר דכולי עלמא - שלדברי הכל מלקיות מתייקות - הדבר
57 המחזיק אותו לרשע הן המלקות, שעל ידי שלקה פעמיים או
58 שלוש ואינו מתייסר אלא ממשיך לעבור מוחזק הוא לרשע
59 המופקר לעבירות, והתנאים של הברייתא בפלוגתא - במחלוקתם
60 דרבי ורבן שמעון בן גמליאל קמיפלגי - נחלקו, תנא קמא סובר
61 כרבי שהחזקה היא בשתי פעמים, וכיון שלקה פעמיים ועבר שוב,
62 הרי הוא מוחזק לרשע וכונסים אותו לכיפה, ואבא שאול סובר
63 כרבן שמעון בן גמליאל, ולכן אין כונסים לכיפה עד שלקה שלוש
64 פעמים ויעבור שוב. ולפי זה, משנתנו התואמת לדברי תנא קמא
65 של הברייתא, היא כרבי ולא כרבן שמעון בן גמליאל.
66 מתרץ רבינא: לא זו המחלוקת בברייתא, אלא דכולי עלמא אית
67 להו ויש להם סברתו דרבן שמעון בן גמליאל שהחזקה היא
68 בשלוש פעמים, והקא בהא קא מיפלגי - וכאן בברייתא בזה נחלקו,
69 בר - תנא קמא סבר עבירות מתייקות ואינו תלוי במלקות כלל,
70 וכיון שעבר פעם שלישית החזוק לרשע וכונסים אותו לכיפה, ופר
71 - ואבא שאול סבר מלקיות החזוק לרשע וכונסים אותו לרשע
72 הן המלקות, שעל ידי שלקה שלוש פעמים ובכל פעם לא התייסר
73 על ידי המלקות אלא המשיך לעבור, ועבר גם בפעם רביעית,
74 מוחזק הוא לרשע.
75 הגמרא מביאה ברייתא ומתקשה בביאורה: והדתניא בברייתא,
76 הדרו בו שלא יעבור עבירה ויש בה כרתו ושאינו יעבור יתחייב
77 מלקות, ונחלק והראה עצמו כמקבל ההתראה אלא שלא אמר
78 בפירוש שעל מנת כן הוא עושה, וכן אם הדרו בו והרין ראשו
79 ורמו בכך שמקבל את ההתראה, אף על פי שאינו לוקה בהתראות
80 אלו משום שלא התיר עצמו למלקות, מכל מקום התראות הן
81 לקבוע שהוא מויד גמור ולהחזיקו רשע, ולכן בפעם ראשונה ושניה
82 מתרין בו ומניחים אותו ללא עונש, אבל בשלישית מתרים בו
83 למלקות, וכשיעבור בונסין אותו לביפה, משום שהחזוק רשע
84 בשלוש עבירות של התראת מלקות. אבא שאול אומר, אף
85 בשלישית מתרין בו שיתחייב מלקות ומניחים אותו, ורק כשיעבור
86 ברביעית בונסין אותו לביפה. הגמרא מתקשה בדברי הברייתא:
87 והתם בברייתא מלקות ליבא ואין, ומוכח שלא המלקות
88 מחזיקות אלא העבירות מחזיקות, ולפי זה קשה במאי קמיפלגי -
89 במה נחלקו, ומדוע סובר אבא שאול שאין כונסים אותו לכיפה עד
90 שיעבור ארבע פעמים.
91 אמר רבינא, תנא קמא ואבא שאול בברייתא זו וכן בברייתא
92 שהובאה לעיל בביפה צריכה התראה קמיפלגי - נחלקו האם צריך
93 התראה מיוחדת לכיפה, לתנא קמא כיון שהחזוק רשע על שלוש
94 התראות של מלקות, כונסים אותו לכיפה. ולאבא שאול עדיין אי
95 אפשר להכניסו לכיפה, שהרי לא התרו בו לכיפה אלא למלקות,
96 וצריך עבירה רביעית שיתרו בו, אם תעבור תיכנס לכיפה.
97 הגמרא מבררת כיצד עשויה הכיפה. שואלת הגמרא: ומאי ומהין
98 כיפה. אמר רב יהודה, כיפה הוא מקום שגובהו מלא קומתו - קומת
99 האדם בלבד.
100 הגמרא מבררת היכן מרומז בתורה דין כיפה. שואלת הגמרא:
101 והיקא רמיא - היכן רמוז במקרא עונש כיפה. אמר ריש לקיש,
102 הדבר רמוז במה שנאמר (תהלים לד כב) 'תמותת רשע רעה, שמי

1 מתרץ רבא: אמר ליה, אבא גרי וביני, בתי קמלי קמלת ליה - וכי
2 תהרגנו בשתי מיתות, אמת כדברך שחלו שני איסורים, ויש לדונו
3 במיתה החמורה.

משנה

4 משנה זו והבאה אחריה עוסקות בדיון מחויבי מיתה על ידי הכנסה
5 לכיפה.
6 מי שלקה ושנה במלקות, כלומר לקה פעם שניה משום שעבר שוב,
7 כשעובר פעם שלישית אין מלקים אותו, אלא בית דין מונסין
8 אותו לביפה - חדר קטן, ומאכילין אותו שעורין עד שפריסו
9 מתבקעת ומת.

גמרא

10 הגמרא תמחה על חומר הדין: וכי משום דלקה ושנה בית דין בונסין
11 אותו לביפה.

12 מתרצת הגמרא: אמר רבי רמיה אמר רבי שמעון בן לקיש, הקא
13 במשנה מלקיות של ברייתא עסקינן, כלומר במלקות הבאות
14 כעונש על עבירות שיש בהם חיוב כרת, דנקרא בר קמלא הוא -
15 שאדם זה חייב מיתה בידי שמים, וקרובי הוא דלא מיקרב קמליה
16 - אלא שעדיין לא נתקרבה מיתתו, וכוון דקא מותר לה נפשיה -
17 וכיון שהוא מפקיר את עצמו לעבור על איסורים ולא להיזהר בהם
18 כלל, מיקרבין ליה לקמליה עילויה - בית דין מקרבים אליו את
19 מיתתו על ידי הכנסתו לכיפה.

20 הגמרא מבארת באיזה אופן חייב כיפה: אמר ליה רבי יעקב דרבי
21 רמיה בר תחליפא, תא אסברא לך - בוא ואבאר לך. דברי המשנה
22 לא נאמרו אלא במלקיות של ברת אהת, שעבר על אותו איסור
23 כרת שלוש פעמים, אבל על עבירות שונות של שתיים ושל שלוש
24 ברייתא אין מכניסים אותו לכיפה, דאיסורי הוא דקא מעים ולא
25 מותר פולי האי - משום שעשה כן בשביל לטעום מכל האיסורים,
26 ולא משום שהפקיר את עצמו מכל וכל לעבור עבירות.

27 שנינו במשנתנו: מי שלקה ושנה בית דין מכניסים אותו לכיפה וכו'.
28 הטעם לכך שאין מכניסים אותו לכיפה עד שיעבור וילקה כמה
29 פעמים, מפני שרק על ידי זה אדם מוחזק לרשע המופקר לעבירות.
30 ובכללות נחלקו התנאים לגבי דין 'חזקה' (יבמות טו), רבי סובר
31 שהיא על ידי חזרת המאורע שתי פעמים ורבן שמעון בן גמליאל
32 סובר שאינה אלא אחרי שלוש פעמים. סוגייתנו דנה באיזו שיטה
33 נאמרה משנתנו. הגמרא מבינה, שהדבר המחזיק אותו לרשע,
34 אינו עצם העבירה, אלא המלקות, שעל ידי שלקה פעמיים או
35 שלוש ובכל פעם לא התייסר על ידי המלקות אלא חזר לעבור
36 שוב, מוחזק לרשע שאינו מתייסר על ידי העונש ואין דבר מונע
37 ממנו למלאות את רצונו.

38 מדייקת הגמרא: מלשון המשנה 'לקה ושנה' מבואר, שכיון שלקה
39 פעם שניה ולא התייסר וחזר לעבור עבירה מוחזק הוא לרשע,
40 ואף על גב דלא שילש - שלא לקה שלוש פעמים. לימא - לכאורה
41 יש לומר מתוך כך דמתניתין דלא ברבן שמעון בן גמליאל, דאי ברבן
42 שמעון בן גמליאל, תא אמר עד תלת זמני לא הויא חזקה - הלא
43 דעתו (יבמות טו): שאין חזקה בפחות משלוש פעמים. אלא משנתנו
44 כשיטת רבי, שבשתי פעמים הרי זו חזקה.

45 רבינא מבאר משנתנו מתיישבת את (אין) לשיטת רבן שמעון בן
46 גמליאל: אמר רבינא, אפילו תימא ותימא ברבן שמעון בן גמליאל
47 היא, והטעם שאחרי שלקה פעמיים וממשיך לעבור שוב כבר הוא
48 מוחזק לרשע משום דקפרי שעבירות עצמן מתייקות אותו בחזקת

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שבת קודש עמ' 1

1 שהחזוק רשע, ממתיהו רעתו שעשה. ונשמע מכך, שהמוחזק רשע
2 חייב מיתה הוא.

3 הגמרא מביאה בדרך אגב עוד דרשה של ריש לקיש: **וְאָמַר רִישׁ**
4 **לְקִישׁ, מַאי דְבִתְיָב (קהלת ט יב) כִּי לֹא יָדַע הָאָדָם אֶת עֵתוֹ כְּהַנְיָם**
5 **שְׂמֵאֲהוּיִם כְּמִצּוּדָה רַעָה וְכַצְּפָרִים הַאֲחֻזּוֹת בְּפֹחַ, כְּהֵם יוֹקְשִׁים בְּנֵי**
6 **הָאָדָם לַעֲת רַעָה כְּשֶׁתְּפוּל עֲלֵיהֶם פְּתָאם, מַאי מִצּוּדָה רַעָה, אָמַר**
7 **רִישׁ לְקִישׁ זו חֲכָה של דגים ומחט בצורת וו), שהיא רעה וחלשה**
8 **ומכל מקום אף דג גדול נאחו בה.**

משנה

9 ההורג נפש שלא בעדים ומתוך כך לא ניתן לבית דין להורגו, הרי
10 הבית דין מכניסין אותו לכיפה ומאכילין אותו לחם צר ומים לחץ
11 – לחם ומים בצימצום, ובדרך זו ממיתים אותו.

גמרא

12 הגמרא מבררת את כוונת המשנה. מקשה הגמרא: כיון שהרג
13 'שלא בעדים', מָנָא וְדַעֲנֵי – כיצד אנו יודעים שהרג, ואיך
14 מענישים אותו. האמוראים מתרצים שודאי היו עדים בדבר,
15 ומבארים את דברי המשנה בכמה אופנים:

16 א. אָמַר רַב, מדובר בְּעֵדוּת מְיוֹחֶדֶת, והיינו ששני העדים ראו את
17 המעשה אך לא ראו אחד את השני, וכגון שאחד רואה מחלון זה
18 ואחד מחלון אחר, ואף על פי שעדותם אמת ומקובלת לדיני
19 ממונות, אבל בדיני נפשות גזירת הכתוב היא שלא להמית את
20 הנידון על פי עדות זו (מכות א), ורק לגבי רוצח נאמרה ההלכה
21 להכניסו לכיפה, כדי שלא ירבו הרוצחים.

22 ב. וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, מדובר שהרג בעדים אך שלא בְּהִתְרָאָה, ולכן
23 פטור הוא ממתת בית דין, אלא שמכניסים אותו לכיפה.

24 ג. וְרַב חֲסֵדָא אָמַר בשם אֲבִימִי, מדובר בְּגִזּוֹן דְּבוֹמֵן שהיו הבית דין
25 חוקרים ובודקים את העדים אֵיתְּבַחוּשׁ – הוכחשו בְּבִדְיוֹתָ, שהן
26 שאלות שאין עיקר העדות תלויה בהן, כגון מה היה לבוש הנהרג
27 או ההורג, וְלֹא אֵיתְּבַחוּשׁ בְּ'חֻקֵּירוֹת', שהן שאלות מעיקר העדות,
28 כגון מתי הרג ובאיזה מקום. שמצאנו שגם בשאלות שאינן מעיקר
29 העדות היו בודקים את העדים, כְּדִתְנֵן במשנה (לעיל מ), מַעֲשֶׂה
30 שאמרו העדים שהרג תחת תאנה וְבִדַּק אותם בְּן יִבְאִי בְּעֻקְבֵי
31 הַתָּאִיִּם – האם זנבות הפירות היו דקים או עבים. ואף שמאחר
32 שהוכחשו בבדיקות אין הנידון מתחייב מיתת בית דין, מכל מקום
33 עדות אמת היא, ומכניסים אותו לכיפה.

34 שנינו במשנתנו: וּמֵאֲכִילִין אוֹתוֹ לֶחֶם צָר וּמַיִם לְחֵץ.

35 מבררת הגמרא: מַאי שְׂמָא הָכָא דְקָתְנֵי – מדוע כאן במשנה שונים
36 שדין כיפה מקיימים על ידי שנותנין לו לֶחֶם צָר וּמַיִם לְחֵץ, וּמַאי
37 שְׂמָא הָתָם דְקָתְנֵי – ואילו לעיל לגבי מי שלקה ושנה, שנינו
38 שִׁמּוּאֵלִין אוֹתוֹ שְׁעוּרִין עַד שְׁפָרְסוֹ מִתְּבַקְעָת. אָמַר רַב שֶׁשֶׁת אִירֵי
39 וְאִירֵי – זה וזה נותנין לו, בתחילה כשמכניסים אותו לכיפה לֶחֶם צָר
40 וּמַיִם לְחֵץ עַד שְׁיוֹקְטֵן מַעֲיָנו – יציצטמצמו מעיו, וְהָרַד – ואחר כך
41 מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ שְׁעוּרִין והם מתנפחים בתוך מעיו עַד שְׁפָרְסוֹ

מתבבנת.

משנה

43 משנה זו עוסקת בדין אלו שאין מיתתן מסורה לבית דין, אלא
44 שקנאים פוגעים בהם.

45 הַזּוֹנֵב אֶת הַתְּקֵנָה – כלי שרת שהיה במקדש, וְהַמְקַלֵּל כֻּלְפֵי מעלה
46 בְּקוֹסֶם – בשם אדם העושה קסמים, וְהַבּוֹעֵל אֶרְמִית – גויה
47 בפרהסיא, והיינו בפני עשרה מישראל או יותר, קָנְאִין שׁוֹנְעִין בו –
48 המתקנאים קנאתו של מקום ממיתים אותו בשעה שרואים את
49 המעשה, והלכה למשה מסיני היא. וכן בְּהֵן שְׁשֻׁמֶשׁ – עבד אחד
50 מעבודות המקדש בְּטוֹמְאָה – כשהוא טמא אִין אֲהוּי הַכְּהֵנִים
51 מְבִיאִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין אֶלָּא פְּרַחֵי כְּהוֹנָה – בחורים כהנים מוֹצִיאִין
52 אוֹתוֹ חוּץ לְעֹזָרָה כדי לא לטמאות את המקדש בטומאת מת,
53 וּמְפַצְעִין וּפּוֹרְעִים אֶת מוֹחוֹ בְּגוּזְרִין – מקלות.

54 דִּין נוֹסֵף: וְרַב – אדם שאינו מזרע אהרן שְׁשֻׁמֶשׁ – שעבד בְּמִקְדָּשׁ,
55 שנאמר בו (במדבר יח ז) וְהָרַד הַקָּרֵב יוֹמֵת, נחלקו התנאים, מהי
56 המיתה האמורה בו, רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר נִידוֹן פְּתִיךְ, וְהַקְּטָיִם אָמְרִים
57 מוֹמֵת בְּיַד שְׁמַיִם.

גמרא

58 שנינו שהגונב את הקסוה קנאים פוגעים בו. שואלת הגמרא: מַאי
59 – מהו 'קְסוּהָ', אָמַר רַב הִוְדָה, קסוה הוא כְּלֵי שְׂרָת מסוים, וְכֵן הוּא
60 אָמַר – וכן מוזכר כלי זה במקרא (במדבר ד ז) וְעַל שְׁלַחַן הַפְּנִים
61 יִפְרָשׁוּ בְּגַד תְּכֵלֶת וְנָתְנוּ עָלָיו אֶת הַקְּעֵרֹת וְאֶת הַכַּפֹּת וְאֶת הַתְּקֵנִיט
62 וְאֶת קִשּׁוֹת הַנֶּזֶף וְלָחֶם הַתְּמִיד עָלָיו יִהְיֶה. וקשורות, הם כלי זהב
63 בצורה של קנה חלול החצוי לאורכו, ומניחים אותם על גבי לחם
64 הפנים ועליהם מניחים לחם אחר, כך שיהיו מפרידים בין קומות
65 לחם הפנים ותיכנס הרוח ביניהם ולא יתעפשו. וכן הוא הדין
66 בשאר כלי שרת, שהגונבם, קנאים פוגעים בו.

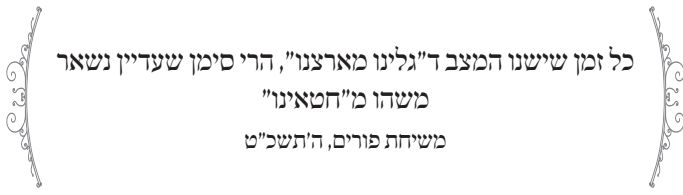
67 הגמרא מבררת היכן מרומז עונש מיתה לגונב כלי שרת: וְהִיבָא
68 רְמִיָא – היכן רמוז במקרא ששייך חיוב מיתה בגונב כלי שרת.
69 משיבה הגמרא: וְלֹא יָבֵאוּ לְדָאוֹת כְּבֻלַּע אֶת הַקֶּדֶשׁ וְמֵתוּ' (במדבר ד
70 ט), ויש לפרש 'בלע' כלשון גניבה, שהגונב מבלע ומחביא את
71 החפץ.

72 שנינו במשנה: וְהַמְקַלֵּל בְּקוֹסֶם וְכו' קנאין פוגעין בו.

73 הגמרא מבררת מהו 'המקלל בקוסם': תְּנֵי – שנה רב יוֹסֵף, המקלל
74 בקוסם, הוא המגדף כלפי מעלה בשם אדם העושה קסמים, ואומר
75 יְכֵה קוֹסֶם אֶת קוֹסְמוֹ, ו'קוסמו' היינו הקדוש ברוך הוא, שנותן
76 קסמים האלו בלבנו. רַבְּנֵן, וְאֵיתִימָא – ויש אומרים שרַבְּהָ בַר מְרִי
77 אָמַר ו'אומרים', המקלל בקוסם, זה האומר כלפי חבריו יְכֵהוּ קוֹסֶם
78 לו – לחבירו וְלִקְנוֹ וְלִמְקַנּוֹ – ולמי שהוא שייך לו ולמי שנותן לו
79 מטובותיו, והיינו כלפי מעלה.

80 שנינו במשנה: וְהַבּוֹעֵל אֶרְמִית.

81 הגמרא מבררת מהו עונשו של בועל ארמית אם לא המיתוהו
82 קנאים: בְּעָא מַיְנָה – שאל ממנו רב כְּהֵנָא מַרְב,

אגרות קודש

ב"ה, י"ג אדר, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

...במ"ש שהציעו לו להופיע במקומות שונים בשם חב"ד, והרגיש בעצמו שעדיין אינו ראוי לזה, ושהעניינים אודותם דבר נפלאים הם ממנו וכו',

בודאי למותר להסביר שזהו מפיתויי היצר וע"ד המבואר ברשימות כ"ק מו"ח אדמו"ר בהנוגע לתורה (ועד"ז גם בעניינינו) שאפילו הגדול שבגדולים אין יכול למצות העניינים עד תכליתם, שהרי ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, ואפילו הפשוט שבפשוטים שבישראל יש לו חלק בתורה, ובמילא גם הבנה, ובפרט בזה שהשגחה העליונה העמידתו בחינוך הכשר ועטה"ק, הרי בודאי שניתנו לו האפשריות למלאות התפקיד, אף שכמובן גם הוא בכלל בני ישראל שכולם נצטוו להיות הולכים מחיל אל חיל ומעלין בקדש, שזה עצמו הוכחה שעדיין אינם בגדר השלימות וחסרים אפילו בהשי"ת המצב דיום אתמול לגבי מחרתו, ובלבד תהיי שעתו... זמן עבודה בעצמו ועבודה עם הזולת.

ישנם כאלו שמתרצים את יחסם לתפקידם בזה שלא יתקבלו דבריהם כיון שאינם ראויים מצד רגשי הלב וכיו"ב, אבל הרי ידוע ההוראה קבל את האמת ממי שאמר, אפילו אם הוא צודק בתואר מצבו, וספק הוא - שהרי אדם קרוב אצל עצמו, ולכן מטה הדין לפעמים לימין אבל לפעמים גם לשמאל, וקי"ל).

והנקודה התיכונה בכל עניינים כגון דא, שאנן פעלי **דיממא** אן, וכמאמר הצמח צדק להאיר, וכמ"ש ויקרא אלקים לאור יום, וכדרך הפועל שכאשר הבע"ב מעמידו על מלאכתו, בודאי ראוי הוא למלאכה זו, וגם אין מעניינו של הפועל לחקור ולדרוש מפני מה לא בחר בעה"ב בפועל אחר וכו' והנמשל מובן.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש בכל הנ"ל ולבשו"ט גם בהנוגע למושפעי ופשיטא בהנוגע לעצמו.

בברכה לפורים שמח ולבשו"ט בזה.

...בשאלתנו למה ע"י "דילוג" דוקא יכול להתהוות גשמי מרוחני - הביאור הוא בהתיבה עצמה: **דילוג** על סדר "הטבעי", על האפשרי ע"פ סדר ההשתלשלות. והטעם - כמו שלדילוג (כפשוטו) זקוק לכח גדול יותר מאשר בהליכה מדרגא לדרגא, כן הוא בהתהוות הנ"ל. וזאת למודעי: שדרגות ישנם בדילוג דילוג קפיצה וכו'. ועיין לקו"ת שה"ש ט"ו, ב.

ב"ה, טו"ב אדר, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו,

ומגלגלין זכות ליומין זכאין, ימי חדש אדר, אשר נצטווינו בתורתנו הק' תורת חיים,

להרבות בשמחה, ובפרט בנקודה התיכונה, ימי הפורים (אשר זה עתה באנו מהם), אשר חייב אינש לבסומי עד דלא ידע,

והרי ככל ימי עת רצון - גם עניני ימים האמורים צ"ל נמשכים בימים וזמנים שלאחריהם באופן שתהא פעולתם ניכרת בהבפועל, וכדבר משנה: המעשה הוא העיקר.

ומכיון שנצטווינו על זה, הרי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ובודאי אשר מלמעלה נעשה כל הדרוש ונמשך טוב הנראה והנגלה (ופשיטא להסיר כל ההעלמות והסתרים) בכדי שתהי השמחה - בימים הנ"ל - בריבוי ועד דלא ידע, ויהא רישומם ניכר לאחר זה כנ"ל וימשיכו ברכת השי"ת: הטוב בריבוי, החסד בריבוי וכו' וכמו שנמנו ע"י רז"ל במדרש רבה בחותם אסתר רבה.

בברכה לבשו"ט.

ב"ה, י"ז אדר, תשי"ח
ברוקלין.

הנהלת הרשת באה"ק ת"ו
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה להמכתב כתוב ע"י הרה"ח אי"א מו"ה יצחק שי' גנזבורג בו מועתק מכתב מר... שי' ותוכנו, אשר מוכן להמליץ למסור בי"ס לרשת חב"ד בשלשה תנאים, אשר החינוך יהי מעורב, המורים לא יתעסקו בענינים פוליטיים, יהיו מדריכים מצד חב"ד והם ישתפו פעולה הדוקה עם ועדת הנוער של תנועת המושבים וכו', ושואלת הנהלת הרשת דעתי בהאמור.

ובכל שלשת הסעיפים, המענה **פשוט ובתכלית**:

(א) בענין התערבות, הרי כו"כ פעמים נדבר עדי"ז, שזהו עיקר **בחינוך**, ולא רק מנקודת מבט דתי, אלא גם מנקודת מבט מוסר, והכרת נקודה זו מתפשטת אפילו בין אינם יהודים ובלתי דתים, וכנראה בארצה"ב ועוד בכמה מדינות, מפני הנראה במוחש התוצאות מחינוך מעורב, ואפילו את"ל שבמקרה יוצא מן הכלל, ובגיל צעיר ביותר ולזמן מועט ביותר, אפשר להעלים עין ממקום מסוים וממכתה מסוימת, אבל איך אפשר לספק כשענין התערבות בא בתכנית ובתור תנאי פרינציפיוני היפך השו"ע?!

(ב) וה"ה בהנוגע לסעיף ב', הרי ידועה שיטת חב"ד שאין לו כל ענין עם פוליטיקה איזה שתהי, ולפלא גם התנאי מצדם כיון שזהו תנאי מצד חב"ד שלא יתערבו בכל עניני פוליטיקה שתהי הן מימין והן משמאל,

(ג) וה"ה גם בהנוגע לסעיף ג' - כיון שהוא בנגוד **גמור** להנאמר בסעיף ב' הקודם, שהרי ועדת הנוער של תנועת המושבים, בהתכנית שלה כמה קוים פוליטיים וזהו בנגוד בהחלט לסעיף ב' שחב"ד לא מתערבים בכל ענינים של פוליטיקה ובודאי שלא ישנו תכנית ועדת הנוער באותן המקומות שיהי בי"ס חב"ד בתור יוצא מן הכלל משאר מושבי תנועת המושבים, ופשיטא שהדרישה שחב"ד תשתף שם חניכי חב"ד בכנוס נוער ארצי אשר יאורגן ע"י תנועת המושבים, שלו אופי פוליטי **מובהק**, וכידוע בעבר ובהווה, והוא חלק תכנית עבודתם בכלל, וסיוס הסעיף שיקחו בחשבון הצרכים הדתיים של המשתתפים, אינו מתקן כלל בהאמור, כי אפשר לספק הצרכים הדתיים במאה אחוז ובה בשעה להיות פוליטיקאי דכו"כ מפלגות, ותכנית הכנוס והתוצאות יהי בחותם פוליטי מובהק.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש.

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

יד אבל מתר לעשות נקב במגופה מלמעלה (עח) להוציא בו יין עטו, אף אם החבית היא שלמה⁸⁹, לפי שאין דרך כלל לעשות פתח במגופה מלמעלה, אלא נוטל כל המגופה. ולפיכך נקב זה שמלמעלה אינו נראה ונחשב כפתח כלל. ולכן לא אסרוהו במגופה פא, הואיל ואף העושה בה נקב גמור להכניס ולהוציא בו היין - אינו חיב מן התורה כמו העושה בחבית עצמה, מפני שהמגופה אינה חשוכה חבור להחבית, אף פשהיא נתונה על פיה, אלא הוא דבר בפני עצמו, ולכן אין הנקב שבה קרוי עשוי להכניס ולהוציא בו, לפי שפשוטו ומכניס דרך הנקב שבה - הרי זה פאלו מוציא ומכניס דרך פי החבית בלבד, לפי שהנקב אינו מועיל כלום להוצאה והכנסה זו, שאף מבפניו היה יכול להכניס ולהוציא דרך פי החבית, ואף שפיה סתום במגופה - אין זו סתימה גמורה, הואיל ואין המגופה חשוכה חבור לחבית פא, לכן לא החמירו בה

ביאורי הלכה

(עח) במגופה מלמעלה – בחלקה השטוח של המגופה⁸⁵. בכך, הן בכך שהתירו לעשות פתח להוציא (אבל בהתנת ראש החבית לא מכוון כלל לפתח) והן בכך שמתר לנקוב גם כשהחבית שלימה⁸⁸. פא] לא אסרוהו במגופה – אף שאינו נחשב כ'פתח' היה לאוסרו משום נקב העשוי להוציא שאסור אפילו אינו עשוי כ'פתח'⁸⁹. פב] חיבור לחבית – החבית מצד עצמה פתוחה, וניקוב או הסרת המגופה הסותמת אינו נחשב כתיקון לחבית⁹⁰. עח] הוא שלמה – נמצא שנקב במגופה מלמעלה קל יותר מהתנת ראש החבית (אף שבשניהם אין דרך פתח

צינונים והוספות

85) כמבואר לעיל הערה פ המגופה עשויה כמין קערה, ונקב מלמעלה היינו בקרקעית הקערה, משא"כ בצידי הקערה שהם הדפנות המשופעות ויורדות כלפי מעלה כמבואר בהמשך ההלכה. 86) הפקק משמש למטרתו וכל עליו שם 'פקק' גם לפני הפתיחה הראשונה ואין בפתיחתו משום הכשרתו לשימוש (דהיינו נתינת שם כלי עליו, שלא כקטימת עלה לצורך מרזב (או קטימת קיסם לחצוץ שיניו שבסי' שכב), שבקטימתו מקבל שם וגדר חדש ממה שהיה לו בחיבורו לענף), כן, אין בפתיחה זו משום גמר מלאכת האומן (שחייבים עליה משום מכה בפטיש, אבל בנדו"ד מבחינת הייצור הפקק הושלם ומשמש כבר למלאכתו, ודומה לפתיחת אריזה שהאומן ארוז בה הבגד, שלא כהוצאת חוטים שעושים החייטים שהיא השלמת מלאכת האומן). 87) ראה שש"כ פ"ט הערה סו, ולהעיר, שאמנם יסוד החמרתם הוא בהתאם לשיטתם המובאת להלן (הערות כג,

קכו) לענין פתיחת קופסאות שימורים (בה חשו ל'מתקן כלי' ולא ל'סותר'), מכל-מקום רבים משתדלים לחוש ולפתוח הבקבוקים לפני כניסת שבת. 88) בעשיית נקב בדרך תיקון אין משום 'סותר' (ואכן, לא נזכר מאומה בהמשך הסעיף מעניין 'סותר'), אלא שכשהחבית שלימה יש לחוש יותר שמה יעשה פתח יפה להוציא ולהכניס (ע"ד המפורש לעיל סוף סעיף א), ועכ"ז לא החמירו לאסור במגופה. 89) נתבאר לעיל סעיף ג שאסור על נקב להוציא גזירה שמה יעשה נקב להוציא ולהכניס, ואיסור זה בכל נקב להוציא או להכניס אף שאינו בדרך פתח (מצד המקום או מצד שהוא דרך שבירה). ראה לעיל הערה פח שבחבית שלמה ישנו גם חשש שיעשה 'נקב יפה' (אף שאינו בדרך פתח). 90) אבל בגד שפי הצוואר שלו סתום על ידי תפירות (סי' שיו סעיפים ר"ז), נחשבת סתימה זו כ'מחוברת', ופתיחתה היא פתיחת ותיקון הבגד עצמו.

כָּל כֶּד לְאָסוּר בְּה אָפִילוּ נֶקֶב שְׂאִינוּ עָשׂוּי אֶלָּא לְהוֹצִיא בְּלִבְךָ, אִם הוּא עָשׂוּי בְּמָקוֹם שְׂאִין דְּרָךְ לְעֵשׂוֹת שָׁם פְּתַח, דְּהֵינּוּ עַל גְּבַה מְלַמְעָלָה⁹⁹.

אָבֵל אָסוּר לְעֵשׂוֹת בְּה נֶקֶב בְּצַדָּה, דְּהֵינּוּ בְּמָקוֹם שֶׁהִיא מוֹשְׁפַעַת וְיוֹרֶדֶת¹⁰⁰, לְפִי שְׂדֵרְךָ הוּא לְפַעְמִים לְעֵשׂוֹת בְּה פְּתַח מִן הַצַּד, בְּשִׂרְוֹצָה שֶׁתְּהֵא הַחֲבִית פְּתוּחָה לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה יוֹן תְּדִיר, וְאִינוּ רוֹצֵה לְפְתוּחַ הַמְּגוּפָה, שְׂלֵא יִפֵּל עֶפֶר אוֹ פְּסֻלַּת בֵּינּוּ, לְכֵן עוֹשֶׂה בְּה פְּתַח פְּתוּחַ מִן הַצַּד:

חלק ב, סימן שיד, דברים האסורים משום בנן וסתירה בשבת, סעיף יד:

ביאורי הלכה

פנ] על גבה מלמעלה – נמצא ב' פרטים בהיתר נקב במגופה למעלה: (א) אינו נראה כפתח⁹¹, (ב) נקב במגופה לא נחשב כנקב מן התורה⁹².

ציונים והוספות

מתכוון לפתח כלל, לא להוציא ולא להכניס, וכל שכן כשהוא כלי שלם (כדלעיל הערה פח), לא אסרו אלא במקום שאם יעשה נקב להוציא ולהכניס היה אסור מן התורה. (93) ראה לעיל הערות פ, פה; ולהעיר שפתח החבית והמגופה היו רחבים, וניתן להשתמש בקלות בנקב שבדפנות המגופה.

91) אף שאסרו כל פתח אפילו לא מתכוון לפתח כלל, לא אסרו במקום שלא נראה כפתח כלל (וכמו התזת ראש החבית).
92) אף שאסרו כל נקב להוציא (ואפילו לא נראה כפתח, כדלעיל הערה פט) מחשש שיבוא לעשות נקב להוציא ולהכניס (ואפילו להתזז ראש החבית לא התירו אלא כשלא

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות ציצית ~

~ יום ראשון ~

סימן י דיני כנפות הטלית:

יא וכן הדין אם אפילו לא עשה בה אלא ציצית אחת או אפילו אם לא כרך אלא חוליא אחת ואח"כ השלימה לד' כנפות ועשה בהן ציצית צריך להתיר החוליות או הציצית שנעשה בפסול ולחזור ולהטילם בטלית:

יב אבל כל הציצית שנעשו בטלית אחר שכבר היתה בת ד' כנפות הרי הם כשרים אע"פ שהיו תלוין בטלית בשעה שהיתה הטלית פסולה מחמת הציצית שנעשו בפסול מכל מקום לא נפסלו על ידי כך הציצית כיון שהן עצמן נעשו בכשרות:

יג טלית שהיתה ארוכה כשתים וכפולה לשנים ומתעמף בה יש אומרים שמטילין לה ציצית כשהיא כפולה דהיינו ב' ציצית במקום הכפל אחד מכאן ואחד משום דזה המקום נקרא כנף בשעת העטיפה שהטלית היא כפולה וב' ציצית בקרנות הא' מן ראשי הטלית התלוין. ויש אומרים שצריך להטיל הציצית במקום הנקרא כנף כשהטלית היא פשוטה שהרי סתמא עשויה להתפשט וכמופשטת דמי כיון שלא תפרה לכן לא יטיל הב' ציצית במקום הכפל משום דכשתפשט הטלית יהיו הציצית באמצע הטלית אלא יטיל

בד' קרנותיה הפשוטים ומאחר שלא נתברר לנו הלכה בדברי מי לכן יזהר כל אדם שלא להתלבש כלל בטלית כפולה אלא א"כ תפרה אחר שכפלה ואפילו לא תפרה אלא מרוח אחת מכל מקום כיון שאינה יכולה להתפשט עוד מכפילתה לכן לדברי הכל מטילין לה ב' ציצית במקום הכפל שהוא המקום הנקרא כנף כשהטלית כפולה:

יד טלית שהטיל לה ב' ציצית בכנף א' הרי זו פסולה שהרי עבר על כל תוסוף ואם חתך ציצית א' מהם אפילו חתך את הראשונה והניח את השניה הרי היא כשרה ואע"פ שעשיית השניה היתה בפסול שהרי בעשייתה עבר על כל תוסוף וכשתחך הראשונה לא עשה שום מעשה בהשניה שהרי היתה כבר עשויה והתורה אמרה גדילים תעשה ולא מן העשוי כבר בפסול אפ"ה השניה כשרה משום דמה שהטיל השניה בעוד שהראשונה תלויה בטלית כיון שיש איסור דכל תוסוף בעשייה זו לכן אין עשייה זו נחשבת כלום וכאלו לא עשה כלל דמי ואח"כ כשהותך את הראשונה ומכשיר את הטלית בהשניה חשיב יותר למעשה ונחשב לו או חתיכת הראשונה כאלו עושה השניה ואין כאן תעשה ולא מן העשוי כבר שהרי לא היתה עשויה עדיין כיון שעשייתה היתה באיסור אין זו נחשבת עשייה כלל ועכשיו הוא שעושה אותה כמה שחותך הראשונה:

~ יום שני ~

וגופם אף על פי שמתכסה בה ראש[ו] ורוב[ו] פטורה כיון שעיקרה לכסות הראש עשויה:

כא סודר שנותנין על צוואר במלכות ארץ ישראל שנקרא בלשון ערב"י ש"ד פטור מן הציצית אע"פ שיש בו שיעור מלית שיתבאר לקמן סימן ט"ז ואע"פ שנהנה בו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים מכל מקום כיון שעיקר הנתתם אינה להנאת כיסוי אלא להשתמש בהם לצורך בהם מעות ולקנח הזיעה לא מקרי כסות כלל:

כב מלבושים של גלילות אשכנז וספרד שהם פתוחים מלפניהם למעלה ומלמטה ויש להם ד' כנפות ב' מלמעלה וב' מלמטה פטורים מן הציצית מפני שעיקר מצות ציצית הוא שיהיה ב' ציצית לפניו וב' ציצית לאחוריו כמו שנתבאר בסימן ח'. אבל באלו המלבושים שכל הד' כנפות הם מלפניו ואי אפשר ללבשם בענין אחר יש לומר שלא חייבה אותן התורה כלל ולכן נהגו להקל. אבל כל ירא שמים יחמיר לעצמו לעשות קרן אחת עגולה כדי שלא יהיה לו ד' כנפות מרובעים:

כג מלבושים שקורין רא"ק שמחובר למעלה חתיכת בגד מרובעת ומונחת על כתיפו מאחוריו שקורין קאלנע"ד פטורין מן הציצית שהרי לצד מעלה אין לו כנפות רק כנפות הקאלנע"ד [ה]מונחים מאחוריו ואין זה כנפות הואיל ואין ב' הקרנות שמאחוריו מכוונות כנגד הכנפות שמלפניו ולכן אין נקראים כנפות כלל מפני שאינן קצה הבגד והרי זה דומה להתפור ב' כנפות באמצע הבגד שבוראי אינו צריך להטיל שם ציצית מפני שאין זה כנף האמור בתורה:

~ יום רביעי ~

סימן י דיני כנפות הטלית:

א מצות ציצית בזמן שהיה תכלת מצוי היה מצותה שיקח ב' חוטין צבועין [בצבע] הנקרא תכלת וב' חוטין שאינן צבועין הנקראים חוטי לבן מפני שאין אנו מצוים לצבען ממילא נשארים בלבנותם ועכשיו שאין לנו תכלת צריך ליקח ב' חוטי לבן במקום ב' חוטי תכלת מפני שאין ציצית פחות מד' חוטין שנאמר גדילים תעשה לך ואין גדיל פחות מב' חוטין שגודלן זה על גב זה וכשהוא אומר גדילים הרי כאן ארבע ואם הוסיף אפילו חוט א' על הד' חוטין הרי עבר על כל תוסיף ולכן אותה הציצית שהוסיף בה החוט היא פסולה עד שיסיר חוט א' ממנה עיין סי' יו"ד:

ב חוטי הציצית צריכין שזורה שנאמר פתיל תכלת שיהיה טווי ושזור כעין פתילה ומה תכלת טווי ושזור אף לבן כן שהרי הוקשו זה לזה שנאמר גדילים תעשה וגו':

ג וצריכים שהיו טוויין ושזורין לשם ציצית דוקא דהיינו שיאמר בתחלת הטווייה והשזירה שהוא עושה כן לשם ציצית או שיאמר לאשה טווי לי ציצית לטלית שנאמר תעשה

מן וכן הדין אם הטיל ה' ציצית בטלית שיש בה ה' כנפות ואח"כ חתך אחד מהן בין שחתך א' מהארבע ציצית שהטיל בתחלה בין שחתך את ציצית החמישית שהטיל באחרונה הרי הטלית כשירה מן הטעם שנתבאר:

מן מלבושים שהם סתומים למעלה ופתוחים למטה ויש להם ד' כנפות כגון אלו המלבושין שפותחים אותם למטה משני צדדיהן אם רובם פתוח חייבים בציצית ואם רובם סתום ה"ז כאלו היה כולה סתום ואין זה נקרא כנף ולכך הם פטורים מן הציצית ואם חציה פתוח וחציה סתום מטילין אותו לחומרא וחייבים בציצית אבל אין מברכין עליו דספק ברכות להקל ואין יוצאין בו בשבת דשמא פטור מן הציצית והרי הם כמשאויו ואפילו לכרמלית שאין בו אלא איסור דרבנן אין יוצאין בו ולא אמרו ספק דבריהם להקל אלא כשכבר נעשה הספק איסור אבל אסור לעשות ספק איסור דרבנן לכתחלה:

ין מלבושים שהם פתוחים למטה משני צדדיהם כגון טליתות קטנים שלנו אם רובם פתוח והוא רוצה לפטורין מציצית על ידי שיקבע בו רצועה המחברת ב' כנפי המלבושים מחציו ולמטה כדי שיהיה רובו סתום ויפטר מן הציצית צריך שיהיה שיקבע את הרצועה למטה מן החגור דוקא כדי שיהא רוב הסתום רוב הנראה לעינים דאל"כ יהיה אסור מפני מראית עין ודוקא כשקובע רצועה המחברת אבל אם קובע הקרסים המחברים ב' כנפי המלבוש אפילו אם קובע אותן למטה מן החגור אין מועיל כלום ליפטר מן הציצית כיון שהוא יכול לפתוח את הקרסים בקל אין זה חשוב חיבור כלל אם לא שהקרסים נכפפות מאד בענין שאי אפשר לפותחן אלא ע"י מעשה אוי הן חשובין חיבור ומועילין לפטור מן הציצית אם הם קבועין מהחגור ולמטה:

יח ולכן צריך לזהר בטליתות קטנים שלנו שמתילין בהם ציצית שיהיה רובו פתוח משני צדדיו רוב הנראה לעינים. וגם יזהר שלא לקבוע בו קרסים למטה מן החגור ואפילו אם הוא למעלה מן הציו כגון שהטלית קטן ארוך מאד מכל מקום אסור מפני מראית העין ואפילו אם אין הקרסים נכפפים מאוד כאופן שאפשר לפתחם בנקל אפ"ה אסור מפני מראית העין:

~ יום שלישי ~

יט כנפות הטלית שמתילין בהם ציצית צריך להיות מרובעים דוקא ולא עגולים שאין עגול נקרא כנף:

כ מצנפת אף על פי שיש לה ד' כנפות פטורה שנאמר כסותך אשר תכסה בה פרט למצנפת שאינה עשויה לכסות את הגוף אלא את הראש בלבד ואפילו מצנפת שבארצות המערב ששני ראשי המצנפת מושלכים על כתיפם

ביאוש בעלים ושינוי רשות מהגולן לזקקה כמו שכתוב בחושן משפט סי' שם"א:

~ יום שישי ~

יב גול צמר שלא נמורה וטוואן הגולן לשם ציצית אם עדיין לא נתייאשו הבעלים ממנו הרי הם פסולים לציצית מפני שהם עדיין גול ואינם של גולן כלל שהרי לא קנה אותן בשינוי זה שעשאן חומין מפני שהוא שינוי החזר לברייתו שהרי החומין אפשר לחזור ולעשות אותן צמר אבל אם כבר נתייאשו הבעלים ממנו או אפילו אם לא נתייאשו עדיין אלא שהגולן עשה בצמר זה שינוי גמור שאין חזר לברייתו כגון שליבן את הצמר בגפרית ועל דרך שנתבאר בח"מ סי' ש"ם ע"ש כיון שהגולן קנה את הצמר לגמרי דהא אפילו אם הצמר הוא בעין אין צריך להחזיר להנגול אלא דמי הצמר א"כ הרי היא כשלו ממש לכל דבר ולכן הציצית שעשה ממנו הרי הם כשרים אבל מכל מקום לא יברך עליהם דאין זה מברך אלא מנאץ כיון שעל ידי גזילה בא הציצית לידו:

יג המשתתחה לבהמה צמרה פסול לציצית אע"פ שאין בעלי חיים שנעבדו אסורים להדיוט וכל המחובר לו הרי הוא כמוהו וא"כ הצמר הזה מותר להדיוט מכל מקום למצה אסור משום דמאוס הוא לגבוה שהרי בעלי חיים שנעבדו אסורין לגבוה לגבי המזבח וא"כ ה"ה לצמר שעל גביהן ואע"פ"י דכשעושה ממנו ציצית הוא משתנה מכמות שהיה שהרי מקודם היה צמר ועכשיו נעשו חומין מכל מקום עדיין מראהו עליו וניכר שהוא צמר אבל המשתתחה לפשתן נטוע מותר לעשות ממנו ציצית שהרי מחובר שנעבד מותר בהנאה ואף לגבוה אינו מאוס כלל כיון שגשתנה מכמות שהיה בשעה שנעבד שהרי מקודם היה כעין בעלמא ועכשיו שעשה ממנו חומין הרי מראה הראשון חלף והלך לו ממנו לגמרי:

יד כשעושה הנקב שתוחב בו הציצית לא יעשנו למעלה משלשה גודלין משפת הבגד מפני שנאמר על הכנף ולמעלה מג' אין זה כנף אלא בגד ואם עשה הנקב למעלה מג' גודלין אע"פ"י (שכשעושה) [שכשקושר] הציצית בבגד עושה החומין קצרים על הכנף כדי להקמיט הכנפות ומתכפל עד שבא הנקב למטה מג' גודלין אפ"ה פסול:

טז ואם עשה הנקב למעלה מג' גודלין ואחר שהטיל הציצית בנקב חתך בנקב כדי שיתלו הציצית למטה מג' גודלין פסול משום שנאמר גדילים תעשה וגו' ולא מן העשוי כבר בפיסול כמ"ש בסי' י':

~ שבת קודש ~

מז ולא יעשה הנקב סמוך לשפת הבגד שנאמר על הכנף ואם היה סמוך מאוד לשפת הבגד היה תחת הכנף ולכן צריך להרחיק הנקב משפת הבגד כשיעור שיש מן קשר

לך לשם חובתך ואם לא היו טוויין לשמן או שלא היו שזורין לשמן פסולין. ויש בעלי גפוש שמחמירין על עצמן אפילו בניפוץ הצמר אבל אין גוהגין כן:

ד טוון נכרי או ששזר אפילו ישראל עומד על גביו ואומר לו שיעשה לשם ציצית פסולין הנכרי אדעתיה הנפשית קעביד ואינו חושש לדברי הישראל אלא אם כן מסייע הישראל מעט אבל אם טוון או שזרן חרש שומה וקמן וגדול עומד על גביו ואומר להם שיעשו לשם ציצית כשר:

ה ד' חומי הציצית צריך ליתנם למלית ולכפלם כדי שיהיו ח' חומין שנאמר פתיל תכלת שיהיה כפול כעין פתילה ולאחר שכפלן צריך שיהיה בכל חוט מהח' חומין אורך י"ב גודלין ומודדין במקום הרחב שבגודל:

ו שיעור הגודל של ארם בינוני הוא כרוחב ז' שעורות כשמנחות זו בצד זו ברוחק והן כאורך ב' שעורות בריוח:

~ יום חמישי ~

ז אלו הי"ב גודלין מודדין לאחר שעשה כל הכריכות והקשרים ומתחילין למדוד אותן משפת הכנף אבל כל מה שמונה על הכנף אין למדוד בכלל החשבון ולכן צריך שיהיה אורך כל חוט מהח' חומין שלשים גודלין דכשיכפלם יהיה כל חוט מהח' חומין ט"ו גודלין ב' גודלין מנקב המלית שבו תוחבין הציצית עד שפת הכנף דהיינו שיעור קשר אגודל שיתבאר לקמן בסימן זה וגודל א' להקשרים וי"ב גודלין יהיו תלוין להכשר הציצית:

ח אחד מהחומין יהיה יותר ארוך כדי שיכרוך בו את הגדיל כמו שיתבאר בסי' זה לקמן ואם אין לו חוט א' ארוך כל כך שיוכל לכרוך בו כל הכריכות יכול לכרוך קצת כריכות בחוט זה וקצת כריכות בחוט אחר כי כן בזמן שהיה תכלת מצוי היו כורכין קצת כריכות בתכלת וקצתם בחומי הלבן:

ט אם רוצה לעשות הציצית ארוכין יותר מ"ב גודלין רשאי ויכול להאריכם כמו שירצה וטוב לעשות כן כדי שאפילו אם יפסקו ישאר בהם י"ב גודלין:

י כבר אמרנו בסימן ט' שהציצית צריכה להיות ממין הכנף דוקא ולכן אין עושין הציצית מן הצמר הנאחו בקוצים כשהצאן רובצים ביניהם ולא מן הנימין הנתלשין מן הצאן ולא מן שזורי שתי שהאורג משייר בסוף הבגד ואם עשה מהן ציצית הרי הם פסולים לפי שאין מינים הללו ראויים לעשות מהם בגד שהן פסולת הצמר ואין הבגד נעשית מכמותן והתורה אמרה הכנף מין כנף כמ"ש בסימן ט' והוא הדין כל מיני צמר הגרועין שאין בגד נעשית מהן פסולין לציצית מטעם האמור:

יא גול חומין שנמנו לשם ציצית והלך הגולן ועשה מהם ציצית הרי הם פסולין שנאמר ועשו להם משלהם פרט לגזול ואם מכר הגולן את הציצית לאחר אם כבר נתייאשו הבעלים מהם הרי הם כשרים מפני שקנה אותן הלוקח

לעשות אימרא סביב הנקב שתוחב בו הציצית כדי שלא ינתקו החוטין של בגד מכפנים סביב הנקב ויפחת משיעור מלא קשר אגודל משפת הבגד ויכסרו העולם שהיה כן קודם הטלת הציצית וכן יעשה אימרא בשפת הבגד כדי שלא יפחת משיעור קשר אגודל משפתו עד הנקב:

יב אם יש גדיל שקרוין (לייסט) בשפת הבגד שגודלן שם כדי שיהיה חזק בין שהגדיל הוא בשפת רוחב הבגד בין שהוא בשפת אורך הבגד לא יטיל את הציצית שם בגדיל אע"פ שהוא [מרחיק] מלא קשר אגודל משפת הכנף כגון שהגדיל הוא רחב אע"פ כ אין מטילין בו ציצית משום שנאמר על כנפי בגדיהם והגדיל אינו נחשב עיקר מן הבגד אלא הוא טפל ומשמש לבגד:

כ כשמטילין ציצית בבגד עצמו אין צריך להרחיק משפת הבגד מלא קשר אגודל חוץ מן הגדיל אלא גם הגדיל נחשב בכלל השיעור וכן לענין הרחקה ג' גודלן שאמרנו נחשב ג"כ הגדיל בכלל הבגד ולכן צריך ליוהר שלא יהיה הנקב למעלה מג' גודלן מן שפת הגדיל החיצונה:

אגודל עד סוף הציפורן דהיינו לערך ב' גודלין ואם אחר כך כשקושר הציצית עשה חלק החוטין שעל הכנף קצרים ונתכפלו הכנפות עד שבא הנקב למטה משיעור שנתבאר אפילו הכי כשר:

יז שיעור ג' גודלין אלו שאמרנו וכן שיעור מלא קשר אגודל שצריך להרחיק מודדין אותן ביושר משפת אורך הבגד וכן משפת רוחב הבגד אבל לא ימדוד אותם באלכסון מן הקרן זווית של כנף הבגד:

יח שיעור מלא קשר אגודל שאמרנו שצריך להרחיק הנקב משפת הבגד אין צריך ליוהר בזה אלא בשעת הטלת הציצית בבגד אבל אם לאחר שהטיל הציצית בבגד מחוטי השתי או הערב ונתרחב הנקב וירדו הציצית למטה ממלא קשר אגודל כשר וכן אם לאחר הטלת ציצית בבגד נסתר הבגד מלמטה בשפתו עד שנפחת מן השפה עד הכנף משיעור מלא קשר אגודל כשר שלא הקפידה תורה על זה שלא תהא הציצית תחת הכנף אלא בשעת עשייה שנאמר ועשו להם ציצית על כנפי וגו' ומכל מקום לכתחלה טוב

~ 'תורה אור' פרשת תצוה - הפרשה החסידית ~

וְעָשִׂיתָ צִיצִית זָהָב

הָאֵרֶת אֹרֶז וְזֵיו. וְהוּא אֹרֶז הָאֶהְבֶּה־רֶבֶה הַבָּאָה מִלְמַעְלָה, שְׁהִיא בְּחִינַת אֶהְרֶן - "זֶקֶן אֶהְרֶן שִׁיֹּרֵד עַל פִּי מְדוּתָיו" (תהלים קלג, ב). שְׁאֶהְרֶן הוּא רוּעָה מִ"שְׁבַעָה רוּעִים" הַמְּפָרְנְסִים לְכִנְסַת־יִשְׂרָאֵל הַמְּשֻׁכּוֹת אֹרֶז אֵין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא, וְאֶהְרֶן הוּא הַמְּמַשִּׁיף בְּחִינַת אֶהְבֶּה־רֶבֶה.

וְהַגֵּם שִׁ"כֹּל בְּיַדִּי שְׁמַיִם חוּץ מִיִּרְאֵת שְׁמַיִם"⁸, מְכַל מְקוֹם יֵשׁ אֶהְבֶּה וְיֵשׁ אֶהְבֶּה: יֵשׁ אֶהְבֶּה שְׁהִיא לְמַטָּה מִן הַדַּעַת, וְתוֹלְדָתָהּ, וְהִיא בְּכַח הַנְּפִשׁ עֲצָמָה; וְיֵשׁ אֶהְבֶּה־רֶבֶה שְׁהִיא לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת, הוּא בְּחִינַת אֶהְרֶן, הַרוּעָה וּמְמַשִּׁיף לְכִנְסַת־יִשְׂרָאֵל וְהוּא בְּחִינַת רְעוּתָא־דְּלִבָּא.

"וְעָשִׂיתָ צִיצִית זָהָב טָהוֹר, וּפְתַחְתָּ עָלָיו פְּתוּחֵי חוֹתֶם קֹדֶשׁ לָהּ" (פרשתנו כה, לה):
וְאָמְרוּ רַז"ל²: קֹדֶשׁ לְמַ"ד - לְמַטָּה, וְלַתּוֹהֵב - לְמַעְלָה. - וְלַהֲבִינֵי זֶה,

וְגַם לַהֲבִינֵי מַה שֶּׁפְּתוּב (פרשתנו כה, לה): "וְהָיָה עַל מִצַּח אֶהְרֶן, וְנִשָּׂא אֶהְרֶן אֶת עוֹן הַקֹּדֶשִׁים וְגו'" - שֶׁהַצִּיצִית מְכַפֵּר וְנוֹשֵׂא עוֹן. וְסִפָּא דְקָרָא: "וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָמִיד לְרַצוֹן לָהֶם לְפָנֵי הַתּוֹהֵב". שֶׁבְּמַה שְׁהוּא נוֹשֵׂא אֶת הַצִּיצִית עַל הַמִּצַּח נְמַשֵּׁף רַצוֹן.

וְלַהֲבִינֵי עֲנִין זֶה: (אֶד) הִנֵּה צִיצִית הוּא מְלִשׁוֹן³ "רַצִּיצִית נִזְרוּ"⁴; "מִצִּיצִית מִן הַחֲרָפִים"⁵; "יִנַּץ הַחֲמוּה"⁶. דְּהֵינּוּ

5. (שיר השירים ב, ט). מְלִשׁוֹן צִיצִית, וְהוּא גַלְיֵי הַפֶּרֶה. רוּעָה לּוֹמֵר, מְכַלָּה עֲצָמוֹ לְחַיּוֹת נְרָאָה וְנִשְׁקָף. מִצִּיצִית צִיצִית.
6. (משנה ברכות א, ב). הוּא מְלִשׁוֹן הַכְּתוּב "הַנְּעוֹ הַרְמִינִים" (שיר השירים ו, יא), כְּלוּמַר עַד שְׁעָה שֶׁהַחֲמוּה מִתְחַלֵּת לְזוֹת בְּרָאשֵׁי הַתְּרִים - תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב).
7. (מִיכָה ה, ד): "וְהַקִּמְנוּ עָלָיו שְׁבַעָה רְעִים". סוּכָה נֵב, ב. וְשֵׁם לֹא נִזְכַּר אֶהְרֶן. וְרָאָה תְּקוּנִים לְזוֹת הַדָּשׁ קַד, א. - לְקוּטֵי שִׁיחוֹת חֶלֶק כ עֶבְרִי 643 עֵינֵי שֵׁם).
8. (ברכות לג, ב).

1. (נְאֻמֵר שֶׁבֶת פְּרַשַׁת תְּצַוָּה, וְכֹר י"א אֶדָר תְּקַבֵּי).
2. (רד"ש לְמִי וְיִמָּא פֶּרֶק ד', הַלְבָּה א'. מְגִילָה פֶּרֶק א', הַלְבָּה ט'. בְּשֵׁבֶת סג, ב. וּבְרִישׁוֹ: "צִיצִית בְּמִין טֶס שֶׁל זָהָב . . . וְכְתוּב עָלָיו בְּב' שִׁימִין: 'וְיָד ה' א' לְמַעְלָה, וְקוֹדֶשׁ לְמַ"ד' לְמַטָּה". (כְּלוּמַר, הַשֵּׁם שֶׁלֵּם בְּשִׁיטָה עֲלִיּוֹנָה, וְקוֹדֶשׁ לְמַ"ד' בְּשִׁיטָה תַּחְתּוֹנָה, שְׁמַאל לְהַקְדִּים שְׂאָר אוֹתִיּוֹת לְמַעְלָה מִן הַשֵּׁם).
3. (רָאָה "תּוֹרַת שְׁלֵמָה" עַל הַפְּסוּק).
4. (תהלים קלב, יח). "מְלִשׁוֹן נְצוּצוֹת וְעֲנִינוּ הָאֶרֶה חֲרִיקָה וְכֵן (הַחֲקוּל א, ז): וְנִצְצִים פְּעִין נִחְשֵׁת קָלָל". מִצִּיצִית צִיצִית).

מִבֵּית - בְּפָנֵימִית־הַנֶּפֶשׁ - גִּסּוֹת הַלֵּב, וְנִצְחָנוּת, וְכִיּוֹצֵא בְהֵן. וּמִבְּחֻץ - בְּבַחֲנֵינָה חִיצוֹנִית הַהִנְהָגָה חֲגוּף בְּפֹעַל מִמֶּשׁ - בְּרִדִּיפַת הַכְּבוֹד, וּמִלְבוּשֵׁי בְגָדֵי כְבוֹד וְתַפְאָרֶת, וְלִהְתַּנְהֹג בְּכְבוֹד וְתַפְאָרֶת וְכִיּוֹצֵא בְהֵן.

וְעַל כֵּן זֶה נֶעֱשֶׂה בְּגָדֵי הַהוֹנָה "לְכְבוֹד וְלִתְפָאָרֶת", "לְאַהֲרֵן וּלְבָנָיו וְגו'"¹⁷. לְהִיּוֹת בְּחִינַת אֲתֵּהֶפְכָּא מִן הַיֵּשׁ וְלִנְרֵמִיָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲמֻלָּה, שֶׁהוּא עֲנִין הַגְּדֵלֶת הַיֵּשׁ בְּכָל דְּרָכָיו וְהַנְּהֻגוּתָיו.

וְכֵן הִיְתָה מִדְּתוֹ שֶׁל עֲמֻלָּה בְּזִמְנֵי מִשְׁשָׁה, שֶׁהָרִי יִשְׂרָאֵל לֹא בָּאוּ לְהַלְחֵם אֹתוֹ, וְלֹא שָׁמוּ לְבָם אֵלָיו, רַק הוּא מֵעֲצָמוֹ וּמֵאִילָיו בָּא לְעוֹרֵר מַלְחַמַת חָנּוּם, מִפְּנֵי גְדוּלְתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְהָאוֹתוֹת וְהַמּוֹפְתִים. שְׁלֵא הִיָּה יָכוֹל לְסַבּוֹל שִׁיְהִיָּה אִיזָה דְּבַר גְּדוֹל מִבְּלַעְדוֹ.

וְכֵכָה הוּא בְּכָל אָדָם, שְׁלֵא יוּכַל לְסַבּוֹל מִי שִׁיְהִיָּה גְדוֹל מִמֶּנּוּ "בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם כו"¹⁸, וְעַל כֵּן פָּנִים שְׁלֵא יִהְיֶה הוּא קָמֵן וְשָׁפֵל, לְכֵן מוֹפֵה עֲצָמוֹ בְּמִלְבוּשֵׁי כְבוֹד כו'.

וְהִנֵּה בְּבַחֲנֵינָה זֶה שֶׁל עֲמֻלָּה נֶאֱמָר (בְּשַׁלַּח י"ז, טו): "כִּסֵּם י"ה" - שִׁ"אִין הַשֵּׁם שְׁלָם וְאִין חֲכָמָא שְׁלָם".

"כִּסָּא" הוּא הַשְּׂרָאָת הַמְּלָךְ, הַיּוֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא לְהִיּוֹת "וְשִׁכְנַתִּי בְּתוֹכְכֶם" (תְּרוּמָה כ"ה, ח). וְהִינֵנוּ בְּבַחֲנֵינָה 'כִּסָּא' - בְּאֵלֶיךָ, שִׁ"אֵלּוֹפוֹ שֶׁל עוֹלָם" שׁוֹרָה. מַה שְׁאִין בֵּן בְּהַסְתַּלְקוֹת הָאֵלֶּיךָ נֶעֱשֶׂה 'כִּסֵּם' מִלְשׁוֹן כִּסּוּי. וְהַתְּכַסּוּת זֶה הוּא עַל שֵׁם י"ה, כִּי בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ שֵׁם י"ה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (פְּרָשְׁתֵנוּ ט"ז, כ): "עֲזוּ וְזָמַרְתְּ יְהוָה - וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה".

כִּי הִנֵּה ה' א"ה הוּא בְּחִינַת הַתְּפַשְׁטוֹת אוֹרְךָ וְרוּחְךָ כו'. וְהוּא בְּחִינַת הַתְּפַשְׁטוֹת וְהַמְּשַׁכּוֹת אוֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ הוּא לְהִיּוֹת 'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין' וּמְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין. וְהִי"ד הוּא בְּחִינַת צְמֻצוּם - "יֵשֶׁת חֲשֵׁךְ סִתְרוֹ" (תְּהִלִּים י"ח, יב).

שְׁכַדִּי לְהִיּוֹת הַתְּפַשְׁטוֹת הַמְּשַׁכָּה לְהִיּוֹת 'מְמַלֵּא'

וְזֶהוּ שֶׁכְּתוּב (עֲקֵב י"א, י): "לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹקֵיכֶם וְגו'", וְלֹא כְּתוּב "לְאַהֲבוֹ", אֵלֹא "לְאַהֲבָה", שִׁמְשִׁיךְ הָאָדָם אֶת לְבוֹ לְאַהֲבָה עֲלֵיוֹנָה, הִיא רְעוּת־אֲדִלְבָּא, שִׁיְהִיָּה רְצוֹנוֹ לְה' לְכַדּוֹ, וְלְדַבְּקָה בּוֹ בְּאֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא מִמֶּשׁ. וְכְמוֹ שֶׁכְּתוּב: "מִי לִי בְּשִׁמּוֹסִים וְגו"⁹, פִּירוּשׁ "שִׁמּוֹסִים" - גְּדוּעַדֵן הָעֲלִיּוֹן כו'¹⁰. ד"כּוֹלֵא קָמִיָּה בְּלֹא חֲשִׁיב"; "אֲנִי הָיִיתִי לֹא שְׁנִיתִי" (מִלְאֲכֵי ג' ו'); וְ"אֲתָהּ הוּא מְשַׁנְבְּרָא הָעוֹלָם, וְאֲתָהּ הוּא קוֹדֵם שְׁנַבְּרָא הָעוֹלָם כו"¹¹.

וְעַל אֲהַבָּה זֶה נֶאֱמָר "מִצִּיץ מִן הַחֲרָכִים", כִּי "הִנֵּה זֶה עוֹמֵד אַחֵר בְּתַלְנוֹ" (שִׁיר הַשִּׁירִים שֵׁם). שִׁמְשִׁחַרְבַּ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ יֵשׁ בּוֹתֵל וּמְחִיצָה שֶׁל בְּרִזָּל מִפְּסַקֶת בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם שְׁבַשְׁמִים¹². כִּי הִנֵּם שְׁאִין דְּבַר חוֹצֵץ לְפָנָיו יִתְפַּרֵּד חֵם וְשִׁלּוּם, כִּי "גַּם חֲשֵׁךְ לֹא יִחְשֵׁךְ מִמֶּנּוּ" (תְּהִלִּים קל"ט, יב), הָרִי בְּאֵמַת לֹא אָמְרוּ "בֵּין אֲבִיָּהֶם שְׁבַשְׁמִים לְיִשְׂרָאֵל" אֵלֹא "בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם שְׁבַשְׁמִים" - שֶׁחֲחִיצָהּ הוּא בְּפָנֵי הַמְּקַבְּלִים, "עוֹנוּתִיכֶם הִיוּ מְבַדִּילִים בֵּינֵיכֶם וְכו"¹³, שְׁמוֹנֵעַ אֶת אוֹר הָאֲהַבָּה הָעֲלִיּוֹנָה מִיִּשְׂרָאֵל.

וְאֵף עַל פִּי כֵן הוּא "מִצִּיץ מִן הַחֲרָכִים" וְ"חַלּוֹנוֹת"¹⁴: 'חַלּוֹנוֹת' הֵם חוֹרִים גְּדוֹלִים, וְ'חֲרָכִים' הֵם חוֹרִים קְטָנִים וּסְדָקִים. דְּהִינֵנוּ, עַל יְדֵי שְׁבִירַת הַמְּחִיצָה לְפַתּוּחַ חַלּוֹנוֹת וְחֲרָכִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת "לֵב נִשְׁבָּר" (תְּהִלִּים נ"א, יט), וְהַרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה הַבָּאִים לְאָדָם, לְכָל חַד וְחַד לְפָנֵים שִׁיעוּרָא דִּילֵיהּ¹⁵.

וְהִנֵּה עֵיקַר הַמְּסָךְ הַמְּבַדִּיל, וּמְחִיצָה הַמְּפַסְקֶת, הוּא (בְּלֵךְ כ"ה, ט): "רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמֻלָּה", שֶׁהוּא רֵאשׁ לְשִׁבְעָה גּוֹיִם¹⁶. וְכְתוּב (בְּשַׁלַּח י"ז, טו): "מַלְחָמָה לְה' בְּעֲמֻלָּה מִדֵּר דֵּר", אִפִּילוֹ בְּזִמְנֵי הַזֶּה שְׁלֵא שִׁיךְ מַלְחָמַת עֲמֻלָּה בְּנִשְׁמִיּוֹת, מִכָּל מְקוֹם בְּרוּחָנִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ יֵשׁ בְּחִינַת עֲמֻלָּה. וְהִינֵנוּ בְּחִינַת גִּסּוֹת הַרוּחַ בְּחִיצָפָה וְנִבְהוּת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (עוֹבְדָה א, ד): "אִם תִּגְבִּיָּה בְּנִשְׂר וְגו'". וּמִמֶּנָּה בָּאוֹת מִדוֹת רְעוּת מִבֵּית וּמִבְּחֻץ:

9. "וְעוֹמֵד לֹא תַפְצִיחַ בְּאֵרֶץ". תְּהִלִּים ע"ג, כ"ה.
 10. "כִּי שְׁמוֹס וְאֵרֶץ הֵן גֵּן עַדֵן הָעֲלִיּוֹן וְהַתְּחַתּוֹן . . . וְגַם כָּל זֶה "מִי לִי בְּשִׁמּוֹסִים כו" . . . "שְׁלֵא יִתְפּוֹץ כָּלֵל לֹא בָּנוּ עַדֵן הַתְּחַתּוֹן וְלֹא בָּנוּ עַדֵן הָעֲלִיּוֹן, שֶׁהֵם רַק בְּחִינַת זֵו וְהָאֵרֶץ בְּלֵב, וּבְמִאֲמֵר תו"ל "צְדִיקִים יוֹשְׁבִים וְכו' וְנִתְּנָן מִזֵּו הַשְּׁכִינָה", כִּי אִם לְדַבְּקָה בּוֹ יִתְפַּרֵּד, לִכְלֵל בְּבַחֲנֵינָה מִתּוֹת וְעֲצָמוֹתוֹ יִתְפַּרֵּד" (לְעֵיל תּוֹלְדוֹת יז, ד. נח ט, א. וּבְקִבְיָהּ מִקּוּמוֹת).
 11. (נִסְחַת תְּפִלַּת הַשְּׁתַר).
 12. (בְּרִכּוֹת ל"ב, ב'): "מִיָּוִם שִׁחַרְבַּ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִפְסְקָה חוּמַת בְּרִזָּל בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם שְׁבַשְׁמִים".
 13. (יִשְׁעִיָּה נ"ט, כ): "כִּי אִם עוֹנוּתִיכֶם הִיוּ מְבַדִּילִים בֵּינֵיכֶם לְבֵין אֱלֹקֵיכֶם".
 14. (שִׁיר הַשִּׁירִים שֵׁם: "מִשְׁנִיחַ מִן הַחַלּוֹנוֹת").
 15. (לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי הַשִּׁיעוּר שְׁלוֹ. לְשׁוֹן הוֹדֵר חֵלֶק א ק"א, א).
 16. (רֵאשׁ גַּם לְקַמֵּן מְנַלֵּת אֶסְתֵּר צַה, א וְאֵלֶיךָ. סִידוּר עַם ד"א"ח שֶׁעַר הַפּוֹרִים רַפ"א, א וְאֵלֶיךָ. יְעוּד).
 17. (פְּרָשְׁתֵנוּ כ"ה, מ'): "וְלִבְנֵי אֲהֲרֹן תַּעֲשֶׂה כְתָנִים, וְעֵשִׂיתָ לָהֶם אֲבָנִים וּמְבַעֲוֶת, תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וְלִתְפָאָרֶת". פְּקוּדֵי ל"ט, כו': "וְעָשׂוּ אֶת הַכְּתָנִים שֶׁשׁ מַעֲשֶׂה אֲבֵר לְאַהֲרֵן וּלְבָנָיו").
 18. (מִשְׁלֵי ג, ד).

שינוי. דכמו שהיה "עד שלא נברא העולם" ממלא את הכל, וגם המקום הזה שנברא בו העולם, כך עתה כו'. ואיך הוא זה – והרי העולם מעלים כו'?

אלא היינו על ידי עסק התורה, ד"אורייתא מחכמה נפקת", ובתיב (משלי ג, ט): "היה בחכמה יסר וגו'", שבחכמה שורה אור אינסוף ברוך-הוא. שהחכמה היא בחינת בטול – ב"דמ"ה. ולכך, גם האדם שלומו התורה, הרי בכל דבר הלכה או אנדה שלומו, מלובש בה בחינת חכמה, שבה מלובש אור אינסוף ברוך-הוא, ואם כן, הוא בבחינת בטול בשעת עסק התורה לחכמתו ותבונה, ואין מעלים ומסתיר, מאחר שאין נראה ליש ודבר נפרד בפני עצמו, רק שהיא חכמתו ותבונה הבטלה אליו ו"אין עוד מלבדו" (אחתמן ד, לה).

ועל זה נאמר (ישעיה נא, טז): "ואשים דברי בפיך – ד"דברי" ממש. ופירושו "דברי בפיך" – היינו בחינת פנימיות, "ובצל ידי כסיתיה" (ישעיה נא, טז) הן בחינת מקיפים, שאור אינסוף ברוך-הוא שורה ומתגלה בו בבחינת פנימיות ובחינת מקיף. ועל ידי כן הוא כובש מלחמת עמלק, שהוא היש כו', כי ביטול זה הוא הפך היש, והוא המכניע ומשבר המחיצה של ברזל כו'.

וזהו "ונשית ציץ": דקאי על משה, שהוא הוא העושה את הציץ, להיות "ציץ נורו" של אור האהבה רבה, להיות "מציץ מן החרבים", וזרח על ידי עשיית חרבים וחלונות – שכירת המחיצה, שהן הרהורי תשובה, מבחינת בטול "אנשי משה", וכמו שכתוב: "בחר לנו וגו' כנ"ל.

וציץ זה הוא "זקב טהור": הוא בחינת מעלת הזקב על הכסף. ושתיהן הן בחינת אהבה, כמו שכתוב (תני ב, ח): "לי הכסף ולי הזקב וגו'"; רק הכסף הוא בחינת קרירות, והזקב הוא בחינת רשפי אש האהבה. :

ופתחת עליו פתחי חותם – הן אותיות התורה: כי חותמו של הקדוש ברוך-הוא אמת²¹, "ואין אמת אלא תורה"²². ונקרא בחינת "חוטם", כי התורה אשר לפנינו, שנתלכשה בענינים גשמיים היא היא בחינת חותם – כדמיון האותיות שנתקקים על השערה, שאינו

וסובב כל עלמין – אפילו עולמות עליונים אין ערוך כו', וכמשל משה נגד ים אוקיינוס, ויותר מכן לאין קץ כו' – ולכך הוצרך להיות בחינת צמצום תחילה, ואחר כך התפשטות כו'.

ולכן בחינת האותיות בכתיבת שם הויה, תמונת ה' ראשונה של שם, היא גם כן על דרך משל, שמתחילה עושין הי"ו, ואחר כך ממשיכים ממנה לרוחב ואורך למטה כו'.

ובחינה זו נמשכה בכל אדם, להתבונן בגדולת אינסוף ברוך-הוא איך שהוא 'ממלא כל עלמין' וסובב כל עלמין, ואיך שכל זה אינו אלא בחינת צמצום, כי אין ערוך כו'. ומזה ישוב "לאהבה את ה' [..] ולדבקה בו" (עקב יא, כב) ממש, בבחינת אהבה העליונה. והיינו המשכת הי"ו – להיות בחינת ר"ה.

אבל עמלק הוא "ב"ט ר"ה" (בשלה י, טו), שהוא המכסה על בחינת ו"ה שלא יתגלה בבחינת ו"ה, שלא יוליד האהבה בהתגלות לבו. שאף שלכבו יבין את כל זאת, לא התפעל הנפש ולא יאיר בה אור האהבה, מחמת שנגעשה מחיצה של ברזל המפסקת ומונעת את האור. :

והעצה היעוצה לזה:

הנה במלחמת עמלק בתיב (בשלה י, טו): "ויאמר משה וגו', בחר לנו אנשים". "לנו" דוקא, שלכבוש מלחמת עמלק צריכים אנשי משה¹⁹ דוקא. ובחינת משה הוא כמו שכתוב (בשלה טו, ט): "ונחנו משה" – בחינת בטול והתפלות לגמרי באור אינסוף ברוך-הוא.

והנה כל התורה על שמו נקראת – "תורת משה" (יהושע ה, לא); "תורה צוה לנו משה וגו'" (ברכה ג, ד). והיינו, שהיה כל דרכי התורה והעבודה על פי בחינת משה. וכמאמר רז"ל: "כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו", רק שצריך להיות "תורת משה" – בבחינת בטול באור אינסוף ברוך-הוא לגמרי.

וכמו שכתוב (אמור כב, לב): "ולא תחלו" – שלא להיות בחינת "חלל", כמאמר²⁰: "דוחק רגלי השכינה" כביכול, אלא כמאמר: "אתה הוא עד שלא נברא העולם ואתה הוא מושנברא העולם" – הוא ממש בלי שום

20. (ברכות מג, ב) "המחלף בקוקה וקוקה אפילו ארבע אמות פאילו דוחק רגלי שכנה. דכתיב (ישעיה רג): 'מלא כל הארץ כבודו'".

21. (שבת נה, א. ויקרא סט, ב. וירושלמי סנהדרין, פרק א' הלכה א').

22. (ירושלמי ראש השנה ג, ח).

19. ("אנשי משה" – הם אנשים שקשורים עם נשיא הדור, אתפשטותא דמשה שבכל דרא ודרא... ואו – כש'שנים אנשי משה" – בא תצווי "צא הלחם בעמלק". שיחת מוצאי שבת קדש פרשת בשלה, י"ד שבט תשי"ז עמוד 67 קעף ג).

פי על ידי עסק התורה שהיא חכמתו ורצונו ותברך, הרי "כמים הפנים כו"²⁸, ו"רוח איתי רוח ואמשיך רוח"²⁹ - רצון־עליון, רעוא־דרעוין. ועל ידי זה נעשה גלוי רעותא־דלכא ואור האהבה עליונה בנפש, בלי מסך מבדיל מתיצה מפסקת כו, עד שיהיה "על מצח אהרן" גם בן גילוי בחינה זו.

וביאור ענין המצח, הוא כמו על דרך משל בגשמיות שיש ב"תלת חללי דגלגלתא - תלת מוחין, חב"ד"³⁰, ויש "גולגלתא דחפאי על מוחא"³¹, כך ברוחניות, הנה המוחין הם חב"ד, והדעת הוא הכח המקשר את חכמה ובינה להיות תקועה בחוץ כל ימות, שבאשר נגמר בכח חכמתו ובינתו בגדילת אינסוף ברוך־הוא - כך תהא נפש קשורה בה' לבדו.

והנה, במוחין דחב"ד, שם הוא גילוי אור אינסוף ברוך־הוא, בהתבוננות בסדר התפלה וכיוצא בה, איד ש' ברוך שאמר ותיה העולם"; ו"יחיד ומיוחד"; ו"חי העולמים מלך"; ו"שתבח שמך כו". וכך הוא התקשרות הדעת בגילוי עוצם התשוקה והתענוג.

אך יש בחינת "גלגלתא דחפאי על מוחא", וכנגד הדעת הוא המצח, שהוא הכפוי על הדעת להעלים גלוי הדעת וההתקשרות. ולכן אחר התפלה חולפת ועוברת כו, וצריך לחזור ולהתפלל בכל יום לעורר את האהבה.

ועל זה נאמר (ואתחנן ג'): "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום", ואמרו רז"ל³²: "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים" - לחדש את האהבה. פי לפי שהוא ותברך "מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית", לכך גם האהבה מתחדשת כו.

והנה כאשר לבבו פונה³³ "זה לכרמו כו"³⁴, יכול להיות מן "הנפילים"³⁵ - להמשיך לבו אחר תענוגי עולם־הזה, שהן רבוי והגדלת היש, וכתוב (משלי טו, ה):

מעריך ומהות האותיות שבמחשבה או בדבור, רק מפל מקום הן אותיות עצמן שנוצטטו ונתגשמו כו.

וכך הנה פתיב (בראשית א, כו): "בצלמנו פדמותנו", דקאי על התורה שבעל־פה, שהיא בחינת דמות ודמיון בעלמא, שהיא בחינת חותם על דרך משל, פאותיות הנהקקין על השערה כו, אף על פי כן יסודתה בהררי קדשה־עליון - חכמה עלאה - שבכל הלכה כו. ועל ידי זה נמשך בחינת קדשה־עליון בעסק התורה והמצות בבחינת פנימית ומקיפין: שהתורה היא פנימית, והמצות הן לבושי ומקיפין, כמאמר²³: "אשר קדשנו במצותיו".

והנה, המשכה זו היא בחינת "קדש למ"ד - למטה והויה - למעלה", שבחינת "קדש" עדיין היא נקראת "למטה" מבחינת הויה:

פי הנה יש ב' בחינות הויה, כמו שכתוב (משא לה, ו): "ויעבר הויה על פני ויקרא הויה הויה", ופסיק מעמא ביניהו²⁴, פי הן ב' בחינות: פי ענין הויה מורה שהוא מהנה כל התוויות מאין ליש כו, על ידי שעלה ברצונו כך. ויש מקור ושרש לזה - להיות עולה כך ברצונו ולהיות מקור להיות כל התוויות, והוא הויה הראשון, שהוא "לרצון [...] לפני הויה"²⁵ הב', ונקרא "רעוא דרעוין"²⁶:

וזוהו "ויקרא הויה הויה":

שהויה הא' קורא וממשיך הויה הב', להיות נאצלות ומתגלות י"ג מכילין דרחמיו²⁷, שהן מקורות כל התוויות וכל ההשתלשלות. ובחינת הויה הא' הוא למעלה מעלה מבחינת קדש, ונקרא "רעוא־דרעוין".

ועל ידי עסק התורה והמצות הנ"ל בבחינות הנ"ל, נמשך שיהיה "קדש למ"ד - למטה" - היא בחינת אתערותא־דלתתא, "והויה" - למעלה" - היא אתערותא־דלעילא.

ואתחנן רסב, א).
 31. (גולגולת המבכה על המוח. ראה זהר אדרא רבה נשא כח ב).
 32. (ספרי ואתחנן ו, ג. ראה רש"י יתרו יט, א. ואתחנן ו, ג. עקב יא, ג).
 33. (על פי נצבים כמ, יז: "לכבו פנה היום מעם ה' אלקינו").
 34. (על פי קהלת רבה סדרה תנינא פרשה ג, אות ד. ולקוב שמעוני: פרשה בשלח רמז רכו. שופטים יא, רמז סח. תנא רבי אליהו רבה איש שלום) פרשה יב. ראה טור אורח חיים סימן רצ בשם המורש. ובבית יוסף שם. הובא גם לעיל כח, ג. לקמן קיג, א).
 35. (בראשית ו, ד).

23. (נפש ברבת המצות).
 24. (ראה זהר אדרא רבה נשא קלח, ריש עמוד א).
 25. (פרשתנו כח, לח: "והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני ה'").
 26. (רצון הרצונות).
 27. (י"ג מדות הרחמים. זהר חלק ב קלב, ב. חלק ג רלב, א. ברעיא מהימנא).
 28. (כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם. משלי כו, יט).
 29. (רוח מביא רוח וממשיך רוח. זהר חלק ב קסב ב).
 30. (בשליש חללי הנולגולת שלשה מוחין. ראה זהר אדרא רבה נשא קמ, א

נגמר בְּדַעְתּוֹ כִּד בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה.

פי הגם שגילוי עוצם התשוקה והתענוג שפדעת חלף ועבר אחר התפלה, מכל מקום רשימו ניפר, להיות רצון והסכמת הלב לדבקה בו יתפרד, ולהיות מלאכתו עראי ומפל, ותורתו קבע ועיקר.

ורצון זה והסכמה זו יכולה להיות תמיד, והו' והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני הוי"ה:

שעל ידי אתערותא דלתתא זו – אתערותא דלעילא לעורר רצון העליון, "רעוא דרעיון", והתגלות בחינת הוי"ה – המקור אל הי"ג מדות הרחמים, שעל ידי זה הגילוי רצון העליון, הוא נושא "עון הקדשים", ואתהפכא בו. וכבודע, שי"ג מדות הרחמים – "רחום וחנון [...] נושא עון כו'" (תשא ד, ו), נמשכות מבחינת רצון העליון. והיינו בשיהיה גילוי רצון זה גם על בחינת "מצח אהרן". (פי "זה לעומת זה" 40 – "מצח אשה זונה" (דמ"ג ג, א)). מה שאין כן כשאין הגילוי רצון אלא בחב"ד, דהיינו בשעת תפלה לבדה, בשעת התבוננות, ולא כל היום כולו. :

"תועבת ה' כל גבה לב", אפילו בחינת חיצונית, שהן הנהגת הלבושין כנ"ל. ואמרו רז"ל³⁶: "אין אני והוא יכולים לדור באחת".

וכמו שכתוב (הושע ה, א): "אין דעת אלהים בארץ" – שפאשר הוא מושקע בארציות וחומריות אין בו "דעת אלהים" והתקשרות.

אך כל זה הוא בבחינת אמונות העולם³⁷, שנקראו כך על שם שהם אמונות ומקורות לכל עניני עולם הזה. מה שאין כן בבחינת יסודא, יכול להיות עצת חכמינו ז"ל³⁸: "עשה [...] מלאכתך עראי" ומפל לכה, בבחינת קרירות, 'כמו שפאז שר'³⁹ כו'.

וזהו "והיה על מצח אהרן" (פרשתנו כח, לח):

שגם אחר התפלה, שחולפת ועוברת האהבה, מכל מקום נשאר רשימו על בחינת "מצח", שהוא פיסוי שעל הדעת, דהיינו בחינת חיצונית החב"ד. והוא ענין רצון פשוט לדבקה בו יתפרד, בלי עומק התבוננות כבשעת התפלה, רק הסכמת הלב מחיצונית הדעת, אחר אשר

36. (סוטה ה, א. ערכין טו, ב. ושם: "לדור בעולם").

37. (פרפוס: עובדי פוכבים ומזלות).

38. (רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ג הלכה ז. על פי אבות פרק א משנה טו. ברכות לה, ב. וראה לעיל עו, ד. לקמן בבואר פד, ב. לקושי תורה אומר

לה, ג. שלח מה, ב).

39. (נדרים כ, ריש עמוד ב).

40. ("עשה האלקים". קהלת ג, יד).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויאמר גו' לך לך

החסד שבדרום שבמקור הראשון שהן בחי' ה"ח הראשוני שנק' חפץ חסד (מיכה ז, יח) שמחמתו חפץ לבא מן ההעלם לגלוי בדרך ירידה גדולה שלא לפי סדר ההשתלשלות כנ"ל וזהו הלוך ונסוע ואמ' בזהר מדרגא לדרגא ובה יש ב' אופנים אחת מלמטה למעלה בדרך עלייה וב' בדרך ירידה מלמעלה למטה ושניהם אמת שזהו בחי' רוי"ש כידוע בכל נסיעה יש עלייה וירידה שהיא הנסיע' והחני' ובה ילך ויתובת ממקום למקום כו' ודרך כלל היינו שהיה עושה קשר וחבור בהלוך ונסיעה זו בא"י בכל מקומות שבה להיות עלייה מבי"ע לאצי'

(כה) ואח"כ אמר ויעתק משם ההרה שחזר להיות עולה במעלות דא"י שהיא בחי' המל' למעלה שכלולה מע"ס ושכם הוא בחי' אחריים וחצונית המל' ונעתק משם לעלות ההרה בבחי' כתר מלכות שהוא מקדם לבית אל דאל נהירו דחכמתא והחכמה מאיר בכינה דבחכמה יבנה בית והוא בי"ת דכינה כו' ויט אהלה בה"א שהוא בחי' אהל ה"א דמל' שיאיר בה ממקורא דכולא כו' וזהו ויבן שם מזבח לה' ויקרא בשם הוי"ה להמשיך מלמעלה למטה ולהעלות הכל מלמטה למעלה וז"ש ויסע אברם הלוך ונסוע הנגבה לבחי'

מלמטה למעלה למטה שע"ז היה אברהם יכול לעשות קשר וחבור ממקורא דכולא מלמעלה למטה וגם להעלות כל הניצוצות מלמטה למעלה משא"כ קודם לכן שלא היה קשר וחבור לעליונים עם התחתונים כו' כנ"ל וד"ל:

מלמטה למעלה וירידה והמשכה מאצי' לבי"ע תמיד והיה זה הכנה לביאת בניו לא"י שיהיה ע"י המצות שיעשו בא"י העלאה והמשכה מאצי' לבי"ע כו' (כמשי"ת) וכ"ז נעשה ע"י שאמר לו ה' לך מרצך כו' שנעשה בחי' דרך ומעבר

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - ואולם חי אני

ממקומו הוא ע"י את כל הארץ (דהיינו העלא' אותיות שבה"כ שבארץ שע"ז וימלא כבוד הנ"ל) ועי"ז סר צלם (של החיצונים כי בהתברר מהם האותיות שנפלו בשבה"כ הרי סר צלם וכו'), וע' בענין י"א סממני הקטורת שבחי' לכונה הוא המקיף הנ"ל וע"י הקטרת נוטלים החיות מהם) והיו כלא היו כו' וההו רננו צדיקים צדיק עליון וצדיק תחתון שמתחברים יחד וזהו ענין וימלא כבוד כו' ובכה"מ כנ"ל, והשתא אתי שפיר ל' דוימלא שהוא ל' עתיד כי עכשיו קודם גמר כל הבידור והעלא' אותיות הנ"ל עדיין אין הכבוד בגילוי למטה ממש (ומכה"כ הוא ע"י צמצומים רבים לפי שיוכלו העולמות שאת כו') אבל כשיהי' ואת רוח הטומאה אעביר אזי ימלא כבוד ה' שבחי' כבוד ה' ממקומו יתגלה למטה ממש וזהו לישרים נאות תהלה ישרים בחי' יושר והשוואה שמעלה ומטה שוין:

ז. וביאור הענין כי הנה המרגלים טענו שני טענות א' על הארץ עצמה והוא מ"ש ארץ אוכלת יושביה היא, הב' על יושבי הארץ שהם גבורים מאד כי חזק הוא ממנו אפי' בעה"ב אינו יכול להוציא כליו ח"ו. ולכאורה שני טענות אלו קצת כסותרות זא"ז כמ"ש בשל"ה. אך באמת המכוון הכל א' שהם לא רצו בעבודה זאת לירד לעסק במצות מעשיות התלוים בארץ דוקא שכמעט כל המצות תלו' בארץ והמכוון הכל להעלות ניצוצי קדושה שנפלו בשבה"כ כנ"ל בענין את כל הארץ. וכן ע"י כל אכילה ושתייה וכו', ולכן טענו ע"ז כי זה דבר הקשה מאד להשפיל א"ע כ"כ ולהעלות שהרי אפי' בעה"ב א"י כו' כי חזק הוא ממנו, שבחי' הכבוד נתלבש בתוכם כהתלבשות הנשמה בגוף ושייך לומר כי חזק וכו', ואי לזאת ארץ אוכלת יושביה היא ופי' הח"מ ז"ל שאמרו שהנמשך אחר העשי' בגשמיות ומתענגים בתענוגי עה"ז, וזהו יושביה שמתעכב שם, מוצאים מקום לפרוש מהקב"ה וכו', ולכן לא רצו כלל העסק במצות

ו. וזהו ואולם חי אני כו' כי הנה המרגלים טענו לאמר כי חזק הוא ממנו, וכוונתם הוא כי הנה מלכותך מלכות כל עולמים כתי' ומלכותו בכל משלה, דהיינו שגם ע' שרים מקבלים חיות מבחי' כבוד מלכותו. ומהיות שבחי' כבוד זה הוא בחי' ממכ"ע המתלבש בתוכיות העולמות והנבראים להיות להם לנשמה וחיות פנימי, אי לזאת סברו המרגלים שכמ"כ מה שנמשך חיות מבחי' מלכותך להחיצונים הוא ג"כ שהוא בבחי' התלבשות בתוכם ממש כהתלבשות הנשמה בגוף ונה"ב שעם חיות הנשמה ממקום קדוש נתלכשה בגוף אפל והומרי, וסברו שכמ"כ עדי"ו התלבשות כבוד מלכותו הממכ"ע בתוך החיצונים מאחר שהיא מחיה אותם, וע"כ על בחי' הארה זו שנתלבשה בתוכם אמרו כי חזק הוא ממנו ולא על מהו"ע של הבורא ית' כיוונו ח"ו רק על בחי' הכבוד המתלבש בתוכם לפי דעתם שכיון שמתלבש בתוכם בבחי' פנימי' והתלבשות אמרו כי חזק הוא ממנו וכהתגברות הנח"ב והגוף על נפש האלקית המתלבש בתוכם אף שהנה"א גבוה מהם לאין קץ. אך באמת טענו כי וכבודי לאחר לא אתן כתיב שאינו מתלבש הכבוד בתוכם ח"ו, וחיותם הנמשך להם מכבוד ה' הוא רק בבחי' מקיף עליהם מלמעלה וע"י המקיף מחיה אותם ולא שמתלבש עצם הכבוד בתוכיותם ח"ו. וזהו שאמר להם כלב סר צלם מעליהם שהחיות המחיה אותם הוא רק ע"י שהוא בחי' צל ומקיף עליהם וא"כ ח"ו לא שייך כלל המשל מנה"ב נגד נה"א המתלבשת בה לומר כי חזק כו' ח"ו. אלא כבר סר צלם מעליהם כיון שהי' רק בחי' מקיף מי מעכב על ידו מלהסתלק מעליהם. וזהו ואולם חי אני פי' עצמותו ומותו ית' ע"י וימלא כבוד ה', פי' חי אני הוא התפשטות החיות שמהו"ע ית' מחיה העולמות שהוא ע"י וימלא כבוד כו' שע"י בחי' הכבוד שהוא מחשבת אנא אמולך הוא מחי' העולמות, וכדי להיות ברוך כבוד ה'

מהו וימלא כבוד וכן בשכמל"ו הלא מכה"כ. ומהו בכה"מ ואיה מקום כבודו כיון שמכה"כ. פי' כי לא מחשבותיו כו' כי ע"י מחשבת אנה אמלך נתהו כל העולמות בראשית נמי מאמר הוא ואמורה בלב אך עלמין דאתגליין נמשכו ע"י הדבור:

ומחשבה זו נק' כבוד לכבודי בראתיו וכו' וזהו ירידה גדולה ע"כ צריך ברכה והמשכה וזהו בכה"מ פי' ממקומו כח המחשבה, ברכות והודאות למלך וכו' וזהו עד שלא נה"ע הי' הוא ושמו שהי' מחשבה בכחו ומיוחדת עמו: (וזהו כב"ש יחיד מלך וכו' שמבחי' יחיד נמשך להיות מחשבת אנה אמלך, ובישתבח העלא' מלך נכלל בבחי' יחיד כמו שהי' הוא ושמו כו' אך להיות המשכת מלך הוא ע"י צמצומי' וכו' רב מוכך וכו'. ג"פ קק"ק אח"כ מכה"כ, ולכן המלאכים שואלים איה מקום כבודו אף דמכה"כ אבל מקום כבודו הוא בחי' איה היה הוא ושמו וכו'. (לפמ"ש ע"פ כי על כל כבוד מוכן דיש כבוד תתא' וכבוד עילא' מל' והכמה, גם ו"ל דכבוד עילא' נק' מל' דתבונה ע' סידור כבוד מלכותך כבוד מלכותו וחופה שעליהם מקום כבודו הנ"ל וזהו כבוד אלקי' וכבוד מלכים כו'): והמשכת הכבוד ע"י אתערל"ת מס"נ באחד מסירת הרצון מיש לאין וממשיך מאין ליש ואספת דגנך העלא' אותיות וזהו וימלא כבודי את כל הארץ: ועל"י זו ע"י יעקב תתן אמת ליעקב והחיות נושאות וכו' ויעקב נחלה בלי מצרים רחמנות וע"י העלא' אותיות מים תחתונים בוכים נתעורר רחמנות כבן המלך שיצא משביה ובא אצל אביו שנתעורר הרחמנות משא"כ בעודו רחוק ממנו, וזהו תתן אמת א' פלא עליון נמשך עד תיו סופא דכל דרגין, רננו צדיקים כי ברחמנות זה כלול ג"כ שמחה:

וזהו ואולם הי' אני כי המרגלים טעו לאמר כי חזק הוא ממנו כיון שמלכותך מכ"ע שגם ע' שרים מקבלים חיות מבחי' כבוד מלכותו וסברו שחיותם הוא ג"כ בבחי' התלבשות בתוכם ממש וכו' ובאמת טעו כי כבודי לאחר לא אתן כתיב וחיותם אינו אלא בבחי' מקיף עליהם מלמעלה בבחי' צל וזהו ואולם הי' אני עצמותו ומהותו ית' ע"י וימלא כבודי את כל הארץ כנ"ל ועי"ז סר צלם והיו כלא היו וכו' וזהו רננו צדיקים צ"ע וצ"ת לישרים נאווה תהלה בחי' יושר שמומ"ט שוין כו': המרגלים רצו שיהי' תומ"צ ברוחניות כבוד עילאה ולא כבוד תתאה ובאמת זה אינו כי נעוץ סופן וכו':

מעשיות רק ברוחניות בדו"ר וכמו שהיו במדבר אוכלי המן כו'. וא"כ דתם הי' על בחי' כבוד תתאה המתלבש בבי"ע ורצו שיהי' העסק בתומ"צ רוחני' כמו שהוא עדיין בבחי' כבוד עילאה שמשם הי' שרשם מבחי' כבוד מלכותו ל' נסתר ולא מבחי' כבוד מלכותך שהיא כבוד תתאה, לכן מיד וכבוד הי' נראה כו' כי בבחי' זו פגמו ובאמת שגו ברואה מטעם הנ"ל (דכבודי לאחר לא אתן רק מבחי' שערות יונקים, עמ"ש ע"פ אנדתא דר' בנאה הוה מציין מערתא, שבקדושה הוא בחי' התלבשות והשתלשלות עו"ע מבחי' למד כלים דמל' דאצי' שנעשי' נשמה לבי"ע משא"כ השאר אין יונקים רק מבחי' שערות כו' והנה אף שזהו טעם מספיק אלמעלה אבל מ"מ הנה"א מלובשת בנה"ב אך באמת ע"ז אמרו אלמלא עזרו וכו' וע' בענין דרוש הנחש ועה"ד ההפרש בין פנימי למקיף. ועי"ל דגם באדם בחי' יחידה אינה מתלבשת בסוד ומכלב יחידתי, וע"ז נאמר ג"כ וכבודי וכו' שהנשמה נק' כבוד. והנה פי' ואולם הי' אני ו"ל דה"פ דכמו שמהו"ע אינו מתלבש בשום נברא אפי' מהספי' כי למת"ב כך כבודי אינו מתלבש בהסמ"א ח"ו ואי לזאת וימלא כבוד כו'). ולא זו אלא דדוקא ע"י העלא' זו דגשמיות יומשך גלוי רב יותר דהיינו שימלא כבוד הי' שהוא בחי' גלוי מקור הכבוד הנק' מקומו ונק' ג"כ חופה שלמעלה גם מבחי' כבוד עילאה שיתגלה דוקא ע"י עסק העלא' אותיות דשבה"כ הנ"ל כי שרש בחי' כבוד תתאה גבוה מאד נעלה בסוד אחע"כ וזהו שמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול משא"כ חכם שמחל על כבודו כבודו מחול שבחי' המל' שרשה למעלה מההכמה וע"ז נאמר גלה כבוד מלכותך והוא בביאת המשיח שיהי' נק' מלך אך הוא מלך עילאה שלמעלה גם מההכמה כו' ומלך תתאה שרשו ממלך עילאה כו' ולכן משרע"ה שהי' למעלה מעלה משרש המרגלים שהי' מבחי' ח"ע אעפ"כ ביקש מאד ליכנסם לארץ. ומה שלא אמר בשכמל"ו ג' משום שאו קודם שנכנסם לארץ לא היה אפשר להמשיך בחי' זו וכמ"ש במ"א בענין שתיקן רק ברכת הוון ולא ברכת הארץ כו' יעו"ש דשייך לזה, כי ברכת הארץ ובשכמל"ו ענין א' הוא. וענין הראיני את כבודך שביקש משרע"ה הוא בחי' גילוי איה מקום כבודו וכו' והושב ושמתך בנקרת הצור וכו' וכמ"ש במ"א ענין הצור מהו, בעור הצור כ"ה, והנה פי' וימלא כבודי היינו שיתגלה בחי' איה מקום כבודו שע"ז נאמר גלה כבוד מלכותך כמ"ש בביאור ע"פ עד הגל כו' ע"ש):

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

כל שמעשיו

ביום ג' תדשא הארץ דשא עשב מזריע כו' עץ עושה פרי כו' ויהי כן, וכן ביום חמישי ישרצו המים שרץ נפש חיה כו' וכן ככולם הרי שהארץ הוציאה את העשבים ואת האילנות כאו"א כמו שהוא אח"כ עם הנפש הצומחת שבו וכן הבע"ה הוציאה הארץ ג"כ כמו שהן חיים את הדוב ואת הארי כו' וגם המים שרצו כן שרץ נפש חי' הם הם הדגים ג"כ כמו שהן דהיינו הגוף עם הנפש החיונית שבתוכו יחד ע"י מאמר ה' שאמר תוצא הארץ כו' ישרצו המים כו' והוא צוה ונבראו כמו שהן עתה וכמארו"ל בקומתן נבראו, משא"כ כבריאת האדם שנעשה גופו תחלה בפ"ע עפר בלי שום נפש חיונית בתוכו, וכמ"ש וייצר ה' אלקי את האדם עפר מן האדמה וכמארו"ל שענה ראשונה צבר עפרו כו' ומתחלה חי' גולם כמ"ש גלמי ראו עיניך עד שאח"כ ויפח באפיו נשמת חיים הרי שלא יצא גופו מן הארץ על דרך שהוא עתה בהיות בו נפש החיונית והמדברת אלא שלקח עפר ועשה ממנו גוף, ואח"כ נפח נשמה באפו כו' וזהו בחי' שפלות לגבי האדם שהרי הגוף שלו נמוך במדרגה יותר מגופות הבע"ה שנתהווה בבחי' דומם עד שאח"כ ויפח באפיו כו' עם היותו מוכרח בנבראים, וז"ש אחר וקדם כו'.

אך להבין זה על מה ולמה נהייתה כן, הענין הוא כי הנה ד' בחי' דצח"ם הם כנגד ד' אותיות דשם הוי', הדומם הוא כמו עפר ואבנים ומתכות שאין לו גידול, והצומח הם אילנות ועשבים כו' ובעלי חיים יש להם כ"ז ונוסף ע"ז נפש החי' הרוחני' ובמדבר נוסף עוד על כולם נפש השכלית נפש המדברת כו', והנה דרך כלל הבע"ה הם כלולים מב' דברים הגוף שבו הוא בחי' צומח שהרי נולד קטן ונעשה גדול והנפש שבו הוא נפש החי' למינה, ומה ששניהם יצאו ביחד מן הארץ דהיינו הגוף עם נפש החי' שבו ע"י מאמר ה' כו' היינו משום שבחי' צומח וחי עם היותם ב' מדרגות זו למעלה מזו אבל הם סמוכים זה לזה, ולכן יכולים להתחבר יחד דהיינו שיהי' התהוותם בבת אחת כיון שבחי' צומח הוא סמוך לבחי' חי ואין ביניהם הפסק עוד מדרגה אחרת לכן נתהוו הבע"ה גופם ונפשם החיונית בבת אחת כנ"ל, משא"כ המדבר רחוק בדילוג הערך מהצומח ולכן לא חי' יכול לצאת עם הגוף כאחד.

ג) אך המלאכים שאמרו מה אנוש כו' עם היות שידעו שמעלת ומדרגת הנשמות היא מאד נעלה ממעלתם ומדרגתם כנ"ל עכ"ז הרי הנשמה כמות שהיא היא בלי התלכשות גוף כלל, אך על ירדתה להתלכש בגוף בעוה"ז אמרו מה אנוש, כי מצד הגוף מוכן האדם לחטא וע"כ אמרו שתנתן להם התורה שיש להם ג"כ גוף ונפש והגוף רוחני, ותשובת הקב"ה חי' שנצרך להיות הנשמה שמפנימיות העולמות שהיא מצד עצמה מופשטת מחומר גופני לגמרי ושתרד דוקא בגוף גשמי ממש שע"ז יהי דירה בתחתונים משא"כ במלאכים שהגוף שלהם הוא דק ורוחני יותר.

והבית המקדש נעשה ג"כ מדברים גשמיים וחי' בו גילוי מלמעלה מהשתלשלות, ולכן נא' כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה מנוחה זו בנין שילה, ולהבין ההפרש שבין בנין המשכן לבין בנין שילה, כי לכאן הם שוין ממש בארכן וברחבן ובכל פרטיהם כמו צורת המשכן כך נעשה בנין שילה, אך ההפרש שבמשכן היו הקרשים עצי ארו ומצופים זהב ובבנין שילה היו היריעות חופים על כתלים מאבנים דוקא, ולהבין זה הלא הקרשים שבמשכן היו יקרים יותר הרבה מן האבנים שבשילה ומדוע המשכן לא נק' מנוחה ובנין שילה נק' מנוחה, והטעם הוא כי האבנים הם בחי' דומם ממש בחי' היותר תחתונה ושרשם מבחי' היותר גבוה בחי' מקיף למקיף משא"כ עצי ארו להיותם אינם מדרגה תחתונה שהרי הם בחי' צומח הנה שרשם הוא ג"כ אינו גבוה כ"כ.

ד) והנה ארו"ל ע"פ ושכנתי בתוכם בתוכו לא נא' אלא בתוכם שהשראת השכינה היא בתוך כאו"א מישראל, אלא שאעפ"כ חי' צריך לבנות בהמק"ד כדי שע"ז יהי' גילוי השכינה בישראל, וכן עכשיו משחרב בהמק"ד נתפשט הקדושה בכל בהכנ"ם ובהמ"ד, וכדכתי' ואחי להם למקדש מעט, וע"ז הוא ג"כ עכשיו בתוך כאו"א כו'. ועפ"ז יובן הטעם מה שגוף האדם הוא גשמי יותר מגוף המלאכים, דהנה המלאכים נמשלו לבהמות וחיות כמ"ש ביחזקאל פני ארי' אל הימין לפני שור מהשמאל, והנה אנו רואים שנשתנה יצירת גוף האדם משאר כל הנבראים כמו הצומח והחי שכולם נברא גופם ע"י מאמר ה' כמ"ש

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

אנכי ה' אלקיך, ליל ב' דחה"ש, תרד"ע

דתהו לא ה' בהם בחי' הביטול והנחת עצמותו אדרבא כל ספי' היא בבחי' תוקף הישות להיות במציאותו כמו שהוא בעצמותו דוקא וע"כ לא ה' בהם בחי' ההשפעה זה לזה כו'. וע"פ הג"ל יובן מ"ש אנכי ה' אלקיך, דהנה עיקר התחלת התקון הוא מן מ"ת דהרי מקודם היו שני אלפים תהו ואח"כ שני אלפים תורה שוהו בחי' התקון כו', וז"ש במ"ת אנכי הוי' אלקיך דהוי' אלקים הו"ע אורות וכלים והיינו להיות התיישבות האורות בהכלים דלא לתהו בראה אלא לשבת יצרה כו', וע"י התלבשות האור בהכלי' להאיר את הכלי' נמשך תוס' אור מבחי' אוא"ס הכל"ג כו', וזהו אנכי ה' אלקיך גילוי בחי' אנכי כו' כו', וכמו שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו דמשה ה' בבחי' משפיע ועי"ו אנכי בקרבו כו' כנודע ומבו' במ"א. וזהו ג"כ מש"א אשר הוצאתיך מאמצ' היינו היציאה מהמצרים וגבולים, וכנ"ל דהאור מצ'ע גם כמו שהוא בבחי' דביקות כמקורו ה"ז אור מוגבל ועי"י ההשפעה בהכלי' מאיר בו בחי' אור הכל"ג כו', וזהו אשר הוצאתיך מאמצ' כו' ולא נא' אשר בראתי שו"א, דבריאת שו"א הוא בבחי' הארה שבאה בבחי' מדה וגבול לפי"ע העולמות כו', וגם בתחלת ברה"ע היו שני אלפים תהו כו' ומ"ת הוא להיות בחי' התקון כו', וע"כ אומר אשר הוצאתיך מאמצ' גילוי בחי' אוא"ס הכל"ג כו', וזהו אנכי הוי' אלקיך שע"י יחוד אורות וכלים בבחי' התיישבות וגילוי בבחי' או"פ עי"ו אנכי ה' אלקיך מאיר גילוי בחי' אנכי כו'.

קיצור. ואמיתית הסבה הוא העדר הביטול דתהו לעצמות אוא"ס, דירידת העליון להשפיע הוא מצד הביטול לאמיתת הכוונה וכמו בהאור שטבעו לעלות למעלה, ואזי מקבל אור עליון יותר, ויורד בהכלי' מחמת הביטול לאמיתת הכוונה, והוא ברצון מצד הרגש היתרון שבכלים, שמאיר בו בחי' אוא"ס הכל"ג שרש הכלים. וזהו אנכי הוי' אלקיך שע"י דש' הוי' בחי' האור נמשך באלקים בחי' הכלים הוא גילוי בחי' אנכי.

רלט) ובאמת זהו העדר הביטול וההנחה (דער אוועקלייג) לגבי למע' ממנו היינו לגבי עצמות אוא"ס כו', דהנה במשפיע ומקבל הרי הביטול של המשפיע בזה שמניח א"ע לירד ולהשפיע כו', הרי אין זה הביטול אל המקבל כ"א הביטול והנחת עצמותו אל אמיתת הכוונה להיות משפיע ומקבל, היינו שירד מעצמותו ויניח א"ע להשפיע אל הזולת כו'. ויובן זה יותר בענין אורות וכלים דמבו' במ"א בענין וירד מצרימה אנוס ע"פ הרב ר' דהאור בטבעו לעלות למע' ולחיות בבחי' דביקות במקורו כו' ובדביקותו כמקורו ה"ה מקבל האור לעצמו (כמו שהוא בעצמותו שאינו בגדר התלבשות בכלים כו', ואין הכוונה על עצם האור ממש, כ"א האור שלמעלה מבחי' התלבשות בכלים כו' ועמשנת"ל פכ"ט) והירידה שלו שירד מעצמותו ומצמצם עצמו להתלבש בכלים כו' זהו בהכרח בהאור מצד הכוונה העליונה, דאמיתית הכוונה הוא להיות התלבשות האור בכלי' כו' דלא לתהו בראה אלא לשבת יצרה כו', וזהו אנוס ע"פ הרב ר' כו', רק שכל השפעה צריך להיות ברצון דוקא הנה זהו ע"י שבהאור (שהוא בחי' גילוי כו') נרגש בו היתרון שיש בהכלים מצד שרשן הקדום שע"י ההתלבשות מתוסף בו תוס' אור כו' וכמ"ש במ"א בדרוש לרוקע הארץ כו', הרי דעצם ענין ההשפעה הוא מצד הבטול בעצם כו' שבטל אל אמיתת הכוונה העליונה כו', וע"י שגשלם הכוונה העליונה עי"ו בא התוס' אור ע"י המקבל שבו דוקא יש נעיצת התחלה דהיינו אמיתית הכוונה כו', והתוס' אור הוא שמאיר בו בחי' אוא"ס הכל"ג כו', דהאור מצ'ע גם כמו שהוא בדביקות כמקורו ה"ז אור המוגבל היינו בחי' או"פ כו', והכלים ידוע דשרשם מאוא"ס הסובב (דלכן הכלי' היא עגולה כו' וכמ"ש במ"א) ואמיתית שרשה היא מעצמות א"ס כו', וע"כ ע"י ירידת האור בהכלי' מתוסף בו תוס' אור כו' (ודוקא כאשר ההשפעה היא בבחי' ביטול אז דוקא מתוסף בהמשפיע בחי' תוס' אור ע"י ההשפעה כו'), ובספי'

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

א"ר אלעזר כל אדם לעמל נברא - מוצאי תשעה-באב תרפ"ט

דער הערט זעך בא אים לפני מי הוא עומד, וכמ"ש בשערים משל ע"ז דהעשיר צריך כמה התבוננו לעורר א"ע אבל העני ובעל יסורים ר"ל אינו צריך להתבוננו כלל אלא תומ"י כשזוכר על עצמו ומעמדו ומצבו הרי בכח יבכה במר נפשו, וכן הוא בדע לפני מי אתה עומד, איז אז דאם דער הערט זעך בא אים הנה אז ע"י עמידה וביטול זה מתקשר באוא"ם ב"ה לפעול ישועות בנפשו בעמל מלאכה שהו"ע בירור ותיקון המדות דע"ז ממשכים בחי' מלאכה שלמעלה, אמנם כ"ז הוא העמל שתחת השמש, והיינו בהאור דש' הוי' הבא בהתלבשות בשם אלקים, אבל שאני עמלא דאורייתא דלעילא משמשא, דתורה היא למע' משמש הוי' דשייכה לעולמות, דתורה קדמה לעולם דהתהוות העולמות הוא מהארה בלבד אבל תורה היא המשכה עצמית, ועמל תורה הוא המסירה ונתינה לתו' היינו שעבוד מוחו ושכלו לגמרי מכל וכל, דלימודו כתו' הוא בעיון גדול ולא זה שמכניס שכלו בתורה היינו להשכיל השכלותיו בזה אלא שמכניס שכל התורה שהוא שכל אלקי בשכלו וכמ"ש תען לשוני אמרתך שהוא רק כמו העונה אחר הקורא בלבד.

וזתו כל אדם לעמל נברא שזה דבר הפשוט ומוכן לכל דתכלית ירדת הנשמה בגוף הוא בשביל העבודה והעמל בעבודת ה' ובעמל זה הנה יש בו ג' דברים עמל מלאכה בעבודת הברורים ותיקון המדות שע"ז ממשכים בחי' מלאכה שלמעלה, עמל שיחה הוא העבודה דתפלה, ומ"מ הרי כ"ז הוא רק תחת השמש אבל עמל תורה הוא המשכת העצמות. ובר"פ ישנם ג' דברים אלו בהעבודה [תורה] גופא, דעמל תורה הוא הלימוד בעיון, עמל שיחה אותי' התורה ולימודי שיעורים, ועמל מלאכה הוא ההתעסקות בתורה, בהרכצת החזקת התורה דאיש את רעהו ידברו בחיזוק התורה דע"ז אמרו גדולה מלאכה היינו שע"ז ממשכים בחי' גדול ה' ומהולל מאד.

והנה עמל שיחה בד"כ הוא הדבור באותי' התפלה ואותי' התורה, שהוא עמל פה בכלל, ובר"פ הנה עמל שיחה הוא ההתעסקות בתפלה, דהנה ארו"ל אין עומדים להתפלל אלא מתוך כובד ראש, ופרש"י הכנעה ושפלות, דענין התפלה הוא התקשרות האדם באלקות, דע"י התקשרות זו שבתפלה הרי רישומו ניכר בעניניו ומעשיו בכל היום, וכמו עד"מ בגשמי' דכאשר האדם מקשר א"ע באיזה דבר, הרי גם בהלכו בשאר עניניו הרי בעצם ענינו הוא קשור אל הדבר ההוא שנתקשר וכמו שאנו רואים במוחש בבעלי עסקים שהם מקושרים בעסקם הרי גם כשעוסקים בענינים אחרים הרי פנימי' לבבם קשורה בעסקם דזהו"ע המרדא שהוא מרוד ומלא מעניני עסקו עד אשר גם בעת שעוסק בענין אחר הרי פנימי' מוחו ולבבו קשורים בעסקו, וכן הוא בעסק התפלה כשהוא בהתקשרות אמיתי דאז הנה כל הענינים שבכל היום הם לפי אופן ההתקשרות שבתפלה, אמנם בכדי שתהי' העבודה בתפלה הוא ע"י הקדמת הכובד ראש שקודם התפלה, דתחלת הקדמה זו בקשעה"מ, והיינו דע"י החשבון צדק שעושה בנפשו מכל מה שעבר עליו במשך היום ולא דוקא יום זה אלא כן הוא בכל הימים אשר חשבוננו הוא לבר מה שאינו כמו שצריכים להיות הנה יתבונן מה הוא מאבד כלומר הרוב טוב שהי' יכול להיות אשר בהתבוננו היטב בזה הנה מאד יצר לו על מעמדו ומצבו, ווערט אים זייער איינג מכל אשר עבר עליו, ונעשה הסכם כללי אצלו להשתנות לטוב עם בלייבט בא עם אז מי מוז ווערין אנדערש הנה כאשר החלט זה בא בסדר עבודה בפועל בהכנה לתפלה אשר אז תפלתו היא באופן כזה שהוא מתקשר באלקות, וזה עמל שיחה דאין שיחה אלא תפלה והיינו אותיות ודבורי תפלה, וכמ"ש אליך ה' נפשי אשא, דלפני ה' ישפך שיחו ולפניו ית' יגיד צרתו ומר לבבו דזהו השיחה, ועמל שיחה הו"ע ודע לפני מי אתה עומד ועמולט

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

סדר השני, חג הפסח, תש"ג

ואלה שאין להם ההבחנה השכלית שבלמוד החסידות, גם אם הם יראי שמים ובני תורה גדולים, עלולים להיכשל ולהכשיר את הפסול, לטהר את הטמא, לפסול את הכשר והמוכרח, ולדחות את הטהור.⁷

לב. השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל, השתא עבדין לשנה הבאה בני חורין.

הפירוש הוא באופן אחר מכפי שדיברו אתמול: "השתא הכא" ממילא "השתא עבדין", שכן "הכא", בארצות הגולה, לא יכולים להיות יותר מ"עבדין", גם בגשמיות וגם ברוחניות. בגשמיות שנמצאים בדרגא של עבדין, וכן ברוחניות שעבודת הבריורים שעל האדם לעסוק בה, היא בדרך עבודת עבד⁸, שעיקרה הוא בדרך של קבלת עול. אבל, לשנה הבאה – כשזוכה על ידי משיח צדקנו ל"בארעא דישראל", נהיה אז בני חורין. בן חורין – עבודה של שר, או עבודה של בן, ששתייהן הן עבודות של גילוי אור. הרי שפירוש הפסקא הוא: השתא הכא – ממילא עבדין, לשנה הבאה בארעא דישראל – ממילא בני חורין.

לב. כאן אנו נמצאים בגלות בידי אומות העולם, בארץ ישראל נמצאים בגלות בידי יהודים, וקשה יותר להיות בגלות אצל רשעי ישראל מאשר אצל רשעי אומות העולם. הגלות בידי הגויים, טובה מאשר הגלות בידי יהודים. הגוי מחזיק את הגוף היהודי בגלות, אך עם הנשמה היהודית אין לו עסק. ואילו הרשע היהודי מכניס את הנשמה היהודית בגלות ומחפש לטמא את הנשמה. חלק מסויים מרשעי ישראל, שהתאספו בארץ ישראל, מחפשים לטמא את הנשמות היהודיות, לטמא את קדושת הארץ, לטמא את לשון הקודש. והתגברות הקליפה היא גדולה כל כך שהם מחפשים לינוק מן הקדושה באמצעות שמות של לשון הקודש שהם קוראים למוסדות הרשע שלהם בהם משמדים ילדי ישראל, הם רוצים – היה לא תהיה – להכחיד את הניצוץ היהודי בילדי ישראל.

בלשון הקודש, שבה ברא הקב"ה את עולמו ונתן לנו את התורה, הם מדברים דברי חול ואיסור. מעלה אחת בכך שהוסיפו הרבה מילים חדשות עד שאין זה לשון הקודש, והלואי שהיו מוסיפים עוד יותר מילים, עד שלא ישאר בשפתם שום מילים של לשון הקודש, אז לא תהיה לקליפה יניקה מהקדושה.

לא. רבנו הזקן אמר: כששמענו תורה מהרבי – הרב המגיד ממזריטש – היה זה לגבנו תורה שבעל-פה, כששמענו סיפור מהרבי – היה זה לגבנו תורה שבכתב. סיפור מצדיק הוא תורה שבכתב. חסידות חב"ד מסבירה⁴ ההבדל בין תורה שבכתב לבין תורה שבעל-פה. תורה שבכתב היא חכמה, ותורה שבעל-פה היא בינה. כלומר, תורת החסידות היא בינה, וסיפורי חסידות הם חכמה.

בספר יצירה⁵ כתוב: הבן בחכמה וחכם בבינה.

"הבן בחכמה" – בסיפורי חסידים שהם "חכמה" צריך להיות "הבן", להרגיש בפנימיות את התורה וההשגה שיכולים ללמוד מהסיפורים. "וחכם בבינה" – בתורת החסידות שהיא "בינה" צריך להיות "וחכם", למצוא את הסיפורים ודרכי החסידות המתאימים לתורה שמתורת החסידות, בדוגמת דבר כפי שנקודת ההשכלה מתאימה להשגה של בינה.

בסיפור של כ"ק הרה"צ הר' מנחם נחום, רואים עד כמה נוגעת ההבחנה השכלית בעבודה בפועל, אפילו בעבודתו של צדיק גמור.

הבחנה שכלית נוגעת בעבודה בפועל יותר מאשר השגה שכלית, ואפילו יותר מאשר התפעלות הלב. כלומר, גם בלי השגה ובלי התפעלות, שהוא עצמו משיג והוא עצמו מתפעל מההשגה במדות שבלב, יכול להיות ענין העבודה כאשר ישנה ההבחנה השכלית. אך, בלי הבחנה שכלית אי אפשר שתהיה עבודה בפועל.

תמיד ובכל דבר צריכים לדעת מי הוא האומר, הנפש האלקית, הנפש השכלית, הנפש הטבעית או הנפש הבהמית, היצר הטוב או היצר הרע.

היצר הרע הוא צבוע, חנפן ושקרן, מעמיד פנים תמימות של ירא שמים, ובאמת "שבע תועבות בלבו"⁶, כוונתו היא לחטוף את האדם לרשותו ולהביאו לחטא, ולצורך זה משתמש היצר הרע ושותפו השטן בכוחות גדולים ובתחבולות שונות.

לכן, מן ההכרח שתהיה הבחנה שכלית, לדעת מי הוא האומר.

גם מלימוד המוסר יכולה להיות הבחנה שכלית, אך, זה אמור בדרגות הנמוכות. עיקר ענין ההבחנה השכלית בא מלימוד החסידות.

(7) ראה ג"כ "היום יום" ע' ס"ד.

(8) ראה תניא פמ"א, לקו"ת ד"ה הים ראה.

(4) ראה אגה"ק סכ"ט. לקו"ת ד"ה ביוהשמע"צ (הרביעי).

(5) פ"א מ"ד.

(6) משלי כו, כה.

לח. אמר ר' אלעזר בן עזרי' הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא.

ר' אלעזר בן עזרי' היה למדן גדול, ואף על פי כן לא התבייש לומר "ולא זכיתי". זכיתי היינו בירור. ר' אלעזר בן עזרי' ידע באיזו דרגא הוא נמצא בעבודה, הוא ידע במה "זכיתי" ובמה "לא זכיתי". כך צריך להיות אצל עובד הוי'. עובד הוי' צריך לדעת תמיד היכן הוא בעבודה. אסור לו להנגעות את עצמו, לא ב"זכיתי" ולא ב"לא זכיתי". בעובד הוי' באמת, צריכים להיות יודעים ובאופן יסודי שני הקווים של "זכיתי" ושל "לא זכיתי".

לר' אלעזר בן עזרי' כאב מאד ה"לא זכיתי", מדוע יהיה ביהודי של תורה "ולא זכיתי" במימד גדול כזה, והבהיר לעצמו את הענין מדוע "ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות". מצרים – מדות, יציאת מצרים – בירור המדות. בירור המדות הוא על ידי המוחין דוקא. השלימות של בירור המדות היא שכל מדה ומדה כלולה מעשר. שבע המדות כפי שהן בתכלית השלימות הן במספר שבעים, שאז הן נקראות "יין" מצד הבינה. יין בגימטריא שבעים. זה מה שר' אלעזר בן עזרי' אומר הרי אני כבן שבעים שנה¹⁴. לכאורה איזו שייכות יש לשנים לענין ש"תאמר יציאת מצרים בלילות". אלא הענין הוא: ר' אלעזר בן עזרי' אומר על עצמו "הרי אני כבן שבעים שנה", לא שבעים ממש – שלמות במדות, דלהיות שאני רק כבן שבעים – לכן "ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות". עד שדרשה בן זומא. טעמו של דבר, מדוע בן זומא ידע – הרי זה מפאת המעלה שבבדידות. כידוע שבן זומא היה נוהג בבדידות.

לט. ימי חיך הימים, כל ימי חיך להביא הלילות.

ב"להביא" מתכוון בן זומא גם לימים וגם ללילות. כלומר, כאילו היה אומר: ימי חיך להביא הימים, כל ימי חיך להביא הלילות. "להביא" פירושו להכניס, להביא הימים, להכניס חיות בימים, שהימים יהיו ימים יהודיים. כל ימי חיך להביא הלילות – להכניס חיות בלילות, שהלילות יהיו לילות יהודיים.

וחכמים אומרים ימי חיך העולם הזה.

החכמים מוסיפים על בן זומא, שלא רק בימים ובלילות צריכים להכניס חיות שיהיו הם ימים ולילות יהודיים, אלא יש להכניס חיות בכל עניני העולם הזה, שהעולם הזה יהיה יהודי.

אלה שנמצאים כאן, יכולים להיות שבעי רצון על שלא נמצאים שם בארעא דישראל הגלות, שהאנשים היראים הגרים שם הם עבדין תחת ידי פריצי עמך.

על פי השכל האנושי, צריכים להיות מרוצים ממה שלא נמצאים תחת הגלות שלהם. ברי הדבר שלפני ביאת המשיח תהיה טהרת הארץ מעושי התועבות אשר שנה ה', הטהרה היא קשה מאד, יכולים אנו לראות שכדי לטהר ארץ חוץ-לארץ זקוקים כו' הרי ודאי שכך הדבר בטיהור האויר המעופש, שחלק מסויים מבני ישראל העכירו בו את ארץ ישראל, אלא הוא יתברך הוא הרי כל יכול, ומצד כל יכול – הרי "נגוף למצרים ורפוא לישראל" כאחד.

לד. בהתאם למה שנאמר אתמול בפירוש הפיסקא "הא לחמא עניא" יש לפרש: כל דכפין ייתי ויכול – זה שזקוק לאור פנימי, כל דצריך ייתי ויפסח – זה שזקוק לאור מקיף.

לה. לפרעה במצרים.

עניני פרעה ומצרים ישנם גם בקדושה. בחינת פרעה היא "דבי אתפריעו כל נהורין עילאין"⁹. מצרים אינו הענין של מיצר וגבול, אלא הענין של גבורה דקדושה, שהיא תגבורת החיות¹⁰.

לו. והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה.

היו חסידים גדולים שהיו חלשים בדקדוק. החסיד ר' אבא נ"ע מצ'אסניק סיפר בשם אחד החסידים, שהסביר את הפיסקא "והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה", לכאורה היו צריכים לומר "אותה הלילה" ולא "אותו" לשון זכר, אלא שאצלם היה לילה בבחינת משפיע. לילה הוא ענין הגלות. רבי עקיבא ראה בגלות את המתיקות של גילוי המשיח.

אמר על כך כ"ק אאמו"ר הרה"ק: הקושיא איננה על פי דקדוק, שכן לילה הוא לשון זכר. אלא הביאור הוא, כשבמרידות שבגלות "שומעים" את הנועם של גאולה, הרי זה עונג עמוק¹¹.

לז. עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן ק"ש של שחרית.

רבותינו הוא הענין של עולם האצילות, תלמידיהם – זה בריאה¹², הגיע זמן קריאת שמע של שחרית – הוא הענין של יחודא עילאה.

הפירוש הוא, שגם בעולם הבריאה האירו והמשיכו מדריגת יחודא עילאה¹³.

(12) ראה תניא פל"ט.

(13) ראה שער היחודא פ"ז. ד"ה כי הוא יברך, ש"ת.

(14) ראה הוספות לתו"א סד"ה על כן קראו.

(9) זח"א (רי, א) וראה לקו"ת ד"ה שחורה אני (השני).

(10) ראה ד"ה ביום השני הקריב, ש"ת ובכ"מ.

(11) בשל"ה (ד' מצה שמורה) מקשה קושיא זו ועיי"ש תירוצו.

כדי שאוכל להיות יהודי ולקיים רצונו של הקב"ה. והמשרת נאנח.
 כ"ק אאזמו"ר אמר לו: שלח לי את הערל איוואן (שהיה משרת בחצר).
 כשבא איוואן, שאלו כ"ק אאזמו"ר: אכלת היום?
 כן – ענה.
 – האם אכלת טוב?
 כן.
 – ובשביל מה אתה אוכל?
 כדי שאחיה.
 – ובשביל מה אתה צריך לחיות?
 כדי שאוכל לשתות משקה ולאכול מיני תרגימא.
 ויאמר רבינו לבניו: רואים אתם, יהודי בטבעו אוכל כדי לחיות, ועליו לחיות כדי שיוכל להיות יהודי ולקיים רצונו של הקב"ה, ועוד מוסיף אנחה לכך, הוא מרגיש שעדיין אין הוא כפי האמת הטהורה. ואילו הערל חי כדי לשתות משקה ולאכול מיני תרגימא ומחייך חיוך הנובע מהתענוג שמצייר בנפשו את האכילה והשתיה שהן התכלית בעיניו.
 עולם הזה גויי – הוא חי כדי לאכול ושאר עניני הגוף. עולם הזה יהודי – שיהיה כח לעבוד את ה' בתורה ומצוות.
 זהו ימי חייך להכניס חיות בכל עניני העולם הזה.

העולם הזה היהודי, שונה לגמרי מאשר העולם הזה הגויי, כסיפור הידוע שהוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר מוהר"ש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע הסביר בראיה מוחשית את ההבדל שבין עולם הזה יהודי לבין, להבדיל, עולם הזה הגויי.
 הדוד רו"א ואבי היו אז ילדים קטנים ושיחקו בגן, שם ישב הסבא ולמד.
 כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש זצוקללה"ה ראה שהילדים טוענים ומתווכחים ביניהם. קרא להם ושאלם על מה הם מתווכחים והתביישו לומר. אחותם דבורה לאה שהיתה אתם, סיפרה שהם התווכחו על מה שאמר ר' שלום המלמד, שבלקוטי תורה כתוב⁷², שקיים הבדל בין טבע המדות של יהודי לבין, להבדיל, של גוי.
 אבי בהיותו אז בשנתו החמישית לא הבין, לא האמין שקיים הבדל כזה. הדוד רו"א הסביר לו אך הוא לא קיבל את הסברו.
 ויקרא כ"ק אאזמו"ר את המשרת בנציון ושאלו:
 – אכלת היום?
 ויאמר: כן אכלתי.
 – האם אכלת טוב?
 מה פירוש טוב – ענה – שבע, ברוך השם.
 – ולשם מה אכלת?
 כדי לחיות.
 ולשם מה אתה חי?

~ רְשִׁימוֹת אֲדָמוֹר מוֹהְרֵי צ' ~

יְאִיר נְתִיב¹

לְדַבּוֹר־הַמִּתְחִיל "אֵי תָא בְּמַדְרַשׁ תְּהֵלִים",

וְרְשִׁימַת זְכוּרֵי, זְמַנֵּי הַחֲנוּף וְהַפְּר־מְצוּה שְׁלִי²

הַדְּרוֹשׁ הַזֶּה פְּתַב־יְד־קַדְשׁ הוֹד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק אֲדָמוֹר מוהרר"ש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, אֲשֶׁר פְּתָבוּ בְּיַחַד בְּשִׁבְלֵי שְׁיַחְזוֹר אוֹתוֹ הוֹד כ"ק אאמו"ר הרה"ק בְּיוֹם הַפְּר־מְצוּה שְׁלוֹי³.

כֵּן הָיָה דְרָכּוֹ בְּקוֹדֶשׁ, אֲשֶׁר פְּתַב דְּרוֹשׁ מְיוֹחַד בְּשִׁבְלֵי הַפְּר־מְצוּה, וְכֵן עָשָׂה לְכֹנֹ, הוֹדִי, כְּבוֹד הָרַב הַחֲסִיד וּבְעַל מְדוֹת תְּרוּמֵי, הַמְשַׁכֵּל הַנִּפְלָא מוהר"ר זְלַמֵּן אֶהְרֵן נְשִׁמְתוֹ-עֲדָן⁴, וְכַפִּי שֶׁהִגִּיד לִי הוֹד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, הוּא הַדְּרוֹשׁ "צִדְקַתְךָ כְּהַרְרֵי אֵל כּו' אָדָם וּבְהִמָּה תוֹשִׁיעַ" שֶׁבְּסִפְר תרל"ב, דָּף ק"פ⁵.

(1) נדפס בקונטרס בר-מצוה תרנ"ג (קה"ת, תש"ס) ע' טו ואילך – מגוף-כתב-יד-קודש רבינו.
 (2) נדפס כאן בקשר להנדפס בספר השיחות תרצ"א ע' 222 ואילך.
 (3) כ"ף מר-חשון תרל"ד.
 (4) בשנת תרל"ב. - ראה לקמן ברשימה זו.
 (5) בביכל גוכי"ק 1106. נדפס לאח"ז בסה"מ תרל"ב ח"ב, ע' תמה ואילך.

בתחלת הדיש תמוז תרנ"ג, למד הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק עמי את הדרוש הזה, ואת הדרוש "הוא הנה אומר, בן חמש שנים למקרא".

ויצוני לאמר את השני דרושים האלה תהיה בקי בהם, תחזורים⁸ בינה לבין עצמה רבות פעמים, נוסף על הדרוש "מה רבו מעשיך" אשר אתה בקי בו מכבר, ואיש לא ידע מזה. הדרוש "איתא במדרש תהלים" תחזור ברבים אי"ה ביום הבר-מצוה שלך למזל-טוב, הדרוש "הוא הנה אומר" תחזור בעת ולפני מי שאגיד לך, והדרוש "מה רבו" עוד נראה מה יהיה עמו. אבל אתה תחזור אותו בינה לבין עצמה הרבה פעמים.

בחמשה ששה ימים, חזרתי את שני המאמרים "איתא במדרש תהלים", "הוא הנה אומר" הנ"ל, עד אשר הייתי בקי בהם לחזור אותם בעזרת השם-יתברך בסדר מסדר, ויצוני לחזור אותם לפניו.

משנת תרנ"א בערך, צוה עלי לשאת חגורה לכל הג' תפלות, ובתנאי אשר החגורה מתחת לכף העליון הנקרא סורטוק, ושללא ידע איש שהנני נושא חגורה. ובעצמו נתן לי חבל דק של משי שחור ותכלת, שהייתי יכול לחגור בו פעמים. ואיש לא ידע. וכאשר התחלתי להניח תפלין בגלוי ראש-הדש אייר¹⁰ תרנ"ג –

תסידותין קוש (נשיקה), דיא מעשה ועל איך דיר א מאהל דערציילין, און דעם מאמר ועל איך אי"ה מיט דיר לערנען אין קליחות צייט [=זוהי חסידות שנובעת מנשיקה חסידית, את המעשה אספר לך פעם, ואת המאמר אלמד איתך אי"ה בזמן הסליחות].

בימי הסליחות, למד אתי המאמר כולו שני פעמים, ובעשרת ימי תשובה למד אתי מאמר זה שני פעמים, ובין יום-כיפור לסוכות למד אתי רק פעם אחת. ויצוני ללמוד אותו בעצמי בחג הסוכות ובחול-המועד.

בקיץ תרנ"ו, באחד הטיולים סיפר לי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, כי באחד הלילות בחורף תרמ"ד, ישב ולמד עם הרה"ג רי"מ נ"ע מפאלטאווע***, ומגורו הי' בב' חדרים בבית אמו (כי בקיץ העבר עשה תיקון בביתו, ולא היה אפשר לדור שם בחורף ההוא), ואנכי ישנתי בחדר שלמדו. ובלילה כאשר שכבתי במיטתי, הייתי נאה במאוד, וחפץ במאוד לנשקני, כתשוקת אב. ומנע את עצמו מזה, ותמורת עונג זה, החליפו כי כתב המאמר, והחליט במחשבתו כי כאשר יעזור השי"ת ואגדל, הנה בהודמנות ראשונה שאעשה לו קורת-רוח בהנהגה של חסידות, א חסידותין פי [הרונג], יתן לי הכתב הזה במתנה. ולכן נתן לי בשנת תרנ"ב המתנה טובה.

10 ר"ח אייר: כ"ה בגוכי"ק. ואוצ"ל: בחודש אייר. – ראה לקמן ע' 278. ההתחיל להניח תפלין בגלוי "ביום ה' בוקר [יא אייר]". וראה שיחה שבהערה 35.

6 הובא ברשימת מאמרי דא"ח של כ"ק אדמו"ר מהר"ש דשנת תרל"א (ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש (קה"ת, תש"ז. תשנ"ז) ע' 43): "פנחס, מאמר בנו רז"א". נדפס בקונטרס הנ"ל ע' לד ואילך. ולאח"ז בסה"מ תרל"א ח"ב, ע' תמו ואילך.

7 ראה גם שיחת כ' כסלו תרצ"ד (לקו"ד ח"א ע' ר. ספר השיחות תרצ"ד, ע' 323 ואילך).

8 כ"ה בגוכי"ק. ואוצ"ל: תחזורים.

9 דשנת תרמ"ד. נדפס בקונטרס בר-מצוה הנ"ל, ע' מד ואילך. ולאח"ז בסה"מ תרמ"ד ע' שיג ואילך. – מועתק בזה רשימת רבינו ע"ד המאמר (נדפס בקונטרס הנ"ל, ע' מב): מה רבו מעשיך הוי' כתב-יד-קודש הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע, אשר כתבו בשנת תרמ"ד. קבלתי במתנה מאת הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק ביום א' קודם הסעודה גדולה שהיתה בתחנת דודתי – אחותו – מרת חיה מושקא תי' עם ב"ג ר' משה שי' הכהן הארינשטיין*, בחודש אלול תרנ"ב.

סיבת המתנה היא, כי לכל עת אמירת חסידות ודיבורי פארבריינגען שהיו בכל משך ימי החתונה, אשר הותחלו בערך כשבוע קודם החתונה, הייתי נוכח כחסיד זקן. ובליל מוצש"ק אשר סיים הדרוש הנודע "כל הנהנה"*** אשר דיבר במוצש"ק – עם הפסקות של אמירת לחיים – עמדתי כל הלילה על רגלי אצל השולחן ושמעתי, אף כי גם לא הבנתי.

ולמחר קודם המנחה קרא אותי, ויתן לי דרוש בתור מתנה, ויאמר לי בזה"ל: "דאס איז א חסידות ואס נעמט זעך פון א

(* ראה אודותם – ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש ע' 22.

(** נדפס בסה"מ תרנ"ב ע' צא ואילך.

(*** ראה לקמן ע' 278. וש"נ.

הנני אומר בגלוי, כי משנת תרנ"ב בחדש תמוז, צוה עלי להניח תפלין¹¹, ויצוני כי איש לא ידע מזה, גם אמי תחתי לא תדע מזה, ואשר אלף להתפלל לבית-הכנסת פנהוג. אמנם קדם הלוחי לבית-הכנסת, שהיתה בכל יום בשעה קבועה חצי התשיעית, הנה עשרה מינוט על שעה התשיעית, הייתי נכנס לחדרו, והיה סוגר את הדלת, והיה נותן לי תפלין, והייתי מניחם.

כשבוועיים הנחתי בלא ברכה, ואחר-כך הייתי מניח בברכה. ועד חדש אלול תרנ"ב הייתי מתפלל בהם קריאת שמע¹² הגם כי בקומי כבר התפללתי עד הודו, כי סדרי היה (על-פי פקדתו, לעמד לא יאוחר מרבע השמינית, להיות מוכן) לאמר ברכות השחר עד הודו. והתפללתי פעם שניה קריאת-שמע כל הג' פרשיות, ובפרשיות ציצית לאחוז הציצית ולנשקם, ואחר-כך לאמר ג' קאפיטלעך תהלים על הסדר. ובחדרו, צוה עלי לחגור בחגורתי ממעל לכגדי פנהוג. ופעם הדקתי הרצועות של יד ביותר, והיו נפרים רשמי הכריכות על קנה הזר, ויצו עלי לחפות עד אשר יעברו הרושמים.

ובתחלת אלול, צוה כי אתפלל כל התפלה בחדרו. והייתי בא לחדרו רבע שעה לפני השעה השמינית. ובבית-הכנסת הייתי אומר פסוקי-דזמרה פעין אמירת מזמורי תהלים, ובקריאת-שמע הייתי אוחז הציצית, ועומד תפלת שמונה-עשרה למראה עינים, ועל-פי פקדתו הייתי חוזר משניות בעל-פה.

כאשר התחלתי להניח תפלין בגלוי, נצטויתי לשאת חגורה פנהוג, וזה היה מתנת כבוד אמי זקנתי, הרבנית הצדקנית מרת רבקה זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע¹³. ובעת שנתנה לי המתנה, אמרה לי: שאל את אביך, מה אמר לו אביו בעת שקרא אותו לחדרו קדם הבר-מצוה שלו, ואנחנו שנינו נתנו לו מתנה כזו.

יראה גדולה פנימית לפי ערך שנותי, היתה לי מפני הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק בעת ההיא, והגם כי היה מקרבני וכבר נתן לי שני מתנות גדולות, הדרוש "תנו רבנן, גר חנכה" תרמ"ג¹⁴ (כמבאר בהערה שם¹⁵) והדרוש "מה רבו מעשיך", וגם למד אתי דברי חסידות מלבד שני המאמרים הנ"ל, בכל זה הייתי זהיר מבלי לפגם לחדרו בלי חנכה, והייתי מונע את עצמי מליילך לחדרו גם בענין של שליחות, כמו בהבאת הפוסט או טעלעגראם. לעתים הייתי מוזג לו בבקר את כוס הספעציעס שהיה שותה (כי היה זמן של איזה שנים, אשר תמורת טיי היה שותה ספעציעס, מין עשב ירוק) עם חלב בבקר קדם התפלה, וכאשר הייתי יוצא מחדרו אחר הנחת תפלין פנ"ל, הייתי לוקח הכוס שהיה שותה בו החלב (כי דרכו היתה לשותה ב' או ג' וחצי כוסות חלב) קדם התפלה. והייתי מוציא¹⁶ גם הספעציעס. ובאמצע היום לעת סעודת הצהרים, על הרוב הייתי אוכל בעצמי, וכן סעודת הלילה, כי סדר היום שלי לא התאים עם סדר זמני האוכל. ורק בשבת-קדש בלילה וביום, הייתי סועד אתו עמו בבית כ"ק אמי זקנתי, הרבנית הצדקנית נ"ע.

12 בכת"ק חסר סיום המסגר.

13 ראה אודותה – ספר השיחות תרפ"ט ע' 26.

14 נרפס בסה"מ תרמ"ג ע' לה ואילך.

15 כנראה הכוונה לרשימת רבינו על המאמר:

"ת"ר נר חנוכה תרמ"ג.

11 במק"א מסופר, שהתחיל להניח תפלין בלא ברכה, ביום ו' עש"ק י"א תמוז תרנ"א, ומיום א' י"ג תמוז – בברכה (רשימת רבינו בספר השיחות, קיץ ה'ש"ח ע' 152 – ספר השיחות ה'ש"ח ע' 398). וראה שיחת אחש"פ תש"ב (תו"מ רשימת היומן, ע' (טיט). אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר, ח"ג ע' קלו.

זו תודה לא-ל עליון, כשלישים ושבעה שנים מני אז¹⁶, הנני זוכר כל הענין בצורתו בדמותו, כְּאִשֶׁר הָיָה אֶז כָּל אֹרְחֵי וּנְתִיבוֹתַי בְּהַנּוֹגֵעַ בְּיַחַס חֻרְדַּת הַיְרָאָה וְאוֹפֵן הַכְּבוֹד פְּנִימִי לְהוֹד כ"ק אאמו"ר הרה"ק.

ברגע ראשונה אשר כבוד אמי זקנתי נ"ע נתנה לי המתנה הנ"ל, חפצתי תיכף-ומיד ללקח להוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק ולספור לו את כל הדברים אשר ספרה לי, אחר-כך התבוננתי כי לא אמהר בזה. והמלמד שלי היה ר' ניסן נ"ע¹⁷, אותו אהבתי במאד, וספרתי לו כי כבוד אמי זקנתי נתנה לי מתנה, חגורת משי (והדברים אשר ספרה לי לא הגדתי לו, כן על דבר שאמרה לי אשר אשאל מהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק כנ"ל, לא הגדתי לו).

כשמוע רבי ר' ניסן נ"ע הנ"ל מהמתנה הנ"ל, אמר לי כי זוכר הוא הבר-מצוה של כבוד דודי הרוז"א נ"ע שהיה בחדש תמוז בשנת תרל"ב (כבוד דודי הרוז"א, נולד י"ט תמוז תרי"ט¹⁸), והיתה סעודה גדולה בגן אשר אחורי בית הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אדמו"ר מוהרר"ש נ"ע, ובראו הרבה אורחים, ובעלי-בתים הרבה מהסביבה מוויטעבסק, ארשע, מאהילוב ועוד.

וזוכר הוא הבר-מצוה של הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, שהיתה בחדש מרחשון תרל"ד, והסעודה היתה בזאל הגדול, והיו הרבה אורחים, גם מרחוק באו ממאלי ראסיע, והיו גברים וחסידים.

17 ראה ספר השיחות קיין ה'ש"ת ע' 27. וראה ד"ה פדה בשלום תשל"ח פיי"ב (תו"מ סה"מ כסלו ע' קנא). ועוד.
18 ראה ספר השיחות: תורת שלום ס"ע 24 ואילך. תש"ג ע' 63. תש"ה ע' 85. וראה ד"ה פדה בשלום שם.

המאמר כתב-ידו של ר' שמואל כותב, וההגהות כתב-יד-קודש הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ ז"ע. מאמר זה קיבלתי במתנה, חנוכה תרנ"ג* ולמדו עמי שלשה פעמים".
16 ועפ"ז – כתב רבינו רשימה זו בשנת תר"ץ.

(* ובספר השיחות תש"ב ע' 29: "שבת פרשה לך לך (תרו"א). דער פאָטער האָט מיר פאָרְהָרְט און האָט מיר געשְׁעֶנְקֶט דעם מאמר ת"ר נר חנוכה רמ"ג". וראה לעיל ע' 225 שקיבל את המאמר בשנת תרנ"ב.

אגרות קודש

בי"ה, כ"ט שבט, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

...לפלא גדול שבנו שיי לא התחיל להניח תפלין שני חדשים קודם הבר מצוה והרי הוראה מפורשת היא מכ"ק מו"ח אדמו"ר אשר כולנו נמצאים באתרי דילי וחל חיוב הנחת תפלין מתחיל מיום זה עכ"פ מצד הפס"ד דבאתרי נהוג כמותי ובפרט את"ל דדון מיני ואוקי באתרי - הי"ז חיוב גם מצד הנחת תפלין. ואכ"מ.

זֶה לֹא פְּשׁוּט לְהִיּוֹת יְהוּדִי פְּשׁוּט...

הציוני על עשיית והקמת המשכן להשם, עליו התורה מספרת בהרחבה בפרשות אלה, הטל על כל עם ישראל, אנשים ונשים, ועל פי המדרש - גם על הטרף, בלי הבדל אם הם גדולים וחקמים או פשוטים ביותר. כך גם פוסק הרמב"ם ביחס לבנין בית המקדש: "הכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובמזונם, אנשים ונשים, כמקדש המדבר".

בהקמת המשכן נוצר חדוש עצום, שלא היה קודם לכן - נבנה בית גשמי בעולם הזה, שבו שוכן ומתלבש הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו! אם כך, נשאלת השאלה, כיצד דבר גדול וחשוב כל כך יכול להעשות על ידי כל יהודי, אפלו הפשוט ביותר?

ובאמת, אנו רואים שעצם עשיית המשכן הטלה על אנשים מבחרים, כמו בצלאל, שאותו מלא השם ב"רוח אלקים". אך אף על פי כן קובעת התורה, שהקמת המשכן תלויה בנדבת לבו ובפעלתו של כל יהודי. וכיצד לאיש פשוט או לאשה פשוטה יש את הכוח להשקין את השם - שפדברי שלמה המלך אפלו "השמים ושמי השמים" אינם יכולים להכיל אותו - בתוך בית גשמי בעולם הזה?

כאן אנו מגיעים לחדוש שהתחולל במהות של עם ישראל לאחר מתן תורה. במעמד הר סיני בחר השם בעם ישראל מכל העמים והפקד אותנו ל"ממלכת כהנים וגוי קדוש".

מאז אותו רגע של מתן תורה כל יהודי קשור ומחבר להשם באופן נצחי. ולכן "אף על פי שחטא - ישראל הוא". בתוכו של כל יהודי קיימת 'נקדת היהדות', שאינה נותנת לו להתנתק מהקדוש ברוך הוא. ובאמת כל יהודי רוצה בתוכו לקיים את רצון השם, אלא שלעיתים היצר הרע מתגבר ומסתיר מאתנו את הרצון הפנימי שלנו.

יותר מזה: אפלו יהודי שמקיים את המצוות 'שלא לשמה', אלא על מנת לקבל פרס - בשביל שחר ויחני או גשמי, הרי על כך אומרים חכמינו שהוא צריך לעסק בתורה ובמצוות אפלו 'שלא לשמה', כיון ש"מתוך שלא לשמה בא לשמה". לא רק שבהמשך הוא יבין ויעשה את זה באמת לשם שמים, אלא גם כיום בתוכו יהודי רוצה באמת לקיים את המצוות וזו הסבה האמתית לכך שהוא עובד את השם.

לכן יכול כל יהודי, גם הפשוט ביותר, לעשות משכן להשם, פי הוא שיהי לעם הנבחר ובתוכו הוא קשור לקדוש ברוך הוא, במדרגה הגבוהה ביותר, עד שבכוחו לבנות בית שעליו יאמר הקדוש ברוך הוא: "ושכנתי בתוכם!"

(מעובד על פי תורת מנחם התוועדויות תשנ"ב כרך ב, עמ' 289 ואילך. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

חומש לקריאה בציבור פרשת תצוה

~ נקודות משיחות קודש ~

וְלִבִּי אֹמֵר לִי, שְׁהוּא . . . כְּמִין סִינַי . . . שְׁחֹגְרוֹת הַשָּׁרוֹת
(רש"י כח, ד)
מספר, שפעם ראה רש"י שרה ורכבת על סוס
כשהיא חגורה בסינר. בתחלה הצטער על כך שראה
מראה כזה, אך כשכתב את פרושו נחה דעתו, כי זה
סיע לו להבין את מעשה האפוד. וגש לומר שזהו שרמז
רש"י "וְלִבִּי אֹמֵר לִי": הכח להוציא דבר חיובי ממאדע
שליילי נובע מדרגת 'יחידה', העצם של הנפש האלקית,
שמוקם משפנה בלב.

(לקוטי שיחות, כרך כו עמ' 198)

שני י ועשית משבצת זהב: ו ושתי שרשרת זהב
טהור מגבלת תעשה אתם מעשה עבת ונתתה
את שרשרת העבת על המשבצת: ס
ועשית חשן משפט מעשה חשב כמעשה
אפוד תעשנו זהב תכלת וארגמן ותולעת שני
ושש משור תעשה אתו: טו רבוע יהיה כפול ורת
ארכו וורת רחבו: י ומלאת בו מלאת אבן
ארבעה טורים אבן טור אדם פטדה וברקת
הטור האחד: יא והטור השני נפד ספיר ויהלם:
יב והטור השלישי לשם שבו ואחלמה: יג והטור
הרביעי תרשיש ושהם וישפה משבצים זהב
יהיו במלואתם: יד והאבנים תהיין על שמות
בני ישראל שתים עשרה על שמותם פתוחי
חותם איש על שמו תהיין לשני עשר שבט:
טו ועשית על החשן שרשרת גבלת מעשה עבת
זהב טהור: טז ועשית על החשן שתי טבעות
זהב ונתת את שתי הטבעות על שני קצות
החשן: יז ונתתה את שתי עבתת הזהב על
שתי הטבעות אל קצות החשן: יח ואת שתי
קצות שתי העבתת תתן על שתי המשבצות
ונתתה על כפתות האפוד אל מול פניו:

כז ואתה תצוה | את בני ישראל ויקחו אליך
שמן זית וך פתית למאור להעלת נר תמיד:
כא באהל מועד מחוץ לפרכת אשר על העדת
יערך אתו אהרן ובניו מערב ערבקר לפני יהוה
חקת עולם לדורתם מאת בני ישראל: ס
כח ואתה תקרב אליך את אהרן אחיך
ואת בניו אתו מתוך בני ישראל לכהנו לי אהרן
נרב ואביהוא אלעזר ואיתמר בני אהרן:
ט ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד
ולתפארת: ג ואתה תדבר אל כל חכמי לב
אשר מלאתיו רוח חכמה ועשו את בגדי אהרן
לקדשו לכהנו לי: ד ואלה הבגדים אשר יעשו
חשן ואפוד ומעיל וכתנת תשבץ מצנפת ואבנט
ועשו בגדי קדש לאהרן אחיך ולבניו לכהנו לי:
ה והם יקחו את יהוה ואת התכלת ואת
הארגמן ואת תולעת השני ואת השש: (ל) פ
ו ועשו את האפוד זהב תכלת וארגמן תולעת
שני ושש משור מעשה חשב: ז שתי כתפת
חברת יהיה לו אל שני קצותיו וחבר: ח וחשב
אפדתו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה זהב
תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משור:
ט ולקחת את שתי אבני שהם ופתחת עליהם
שמות בני ישראל: (ישראל) י ששה משמותם על
האבן האחת ואת שמות הששה הנותרים על
האבן השנית פתולדתם: יא מעשה חרש אבן
פתוחי חתם תפתח את שתי האבנים על שמות
בני ישראל מספת משבצות זהב תעשה אתם:
יב ושמת את שתי האבנים על כתפת האפוד
אבני זכרון לבני ישראל ונשא אהרן את שמותם
לפני יהוה על שתי כתפיו לזכרון: ס ע"ב בחול

פְּתִיל תְּכֵלֶת וְהָיָה עֲלֵה־מִצְנֶפֶת אֶל־מוֹל פְּנֵי־
 הַמִּצְנֶפֶת יְהִיָּה: ^{כח} וְהָיָה עֲלֵה־מִצְחָ אֶהְרֹן וְנִשָּׂא
 אֶהְרֹן אֶת־עֹזֵן הַקִּדְשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לְכָל־מִתְנַת קִדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל־מִצְחוֹ תְּמִיד
 לְרִצּוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה: ^{כט} וְשִׁבְצָתָ הַכֹּתֶנֶת שֵׁשׁ
 וְעִשִׂיתָ מִצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאַבְנֵי תַעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה רִקְם:
^ל וְלִבְנֵי אֶהְרֹן תַעֲשֶׂה כֹתֶנֶת וְעִשִׂיתָ לָהֶם
 אֲבָנִים וּמַגְבָּעוֹת תַעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד
 וְלִתְפָאֵרֶת: ^{לא} וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אֶהְרֹן אֶחָד
 וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם וּמִלַּאתָ אֶת־יָדָם
 וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְכַהֲנֹדֵי לִי: ^{לב} וְעִשֶׂה לָהֶם מִכְנָסִי־
 כָד לְכִסּוֹת בִּשְׂרָ עֲרוּהָ מִמִּתְנִים וְעַד־יָרְכִים
 יְהִיוּ: ^{לג} וְהָיוּ עַל־אֶהְרֹן וְעַל־בָּנָיו בְּבָאֵם אֶל־
 אֹהֶל מוֹעֵד אֹו בְּגִשְׁתֶּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׁרֶת
 בְּקִדְשׁ וְלֹא־יִשָּׂאוּ עֹון וּמָתוּ חֲקַת עוֹלָם לֹו
 וְלִזְרְעוֹ אַחֲרָיו: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~

וּנְשַׁמַּע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל הַקִּדְשׁ (כח, לה)
 אָדָם שֶׁנֶּאֱבָק בִּישׁוֹת' שְׁלוֹ - עֲבוּדָתוֹ הִיא בְּרַעַשׁ
 וּבִסְעָרָה, כְּבוֹרַח מִפְּנֵי הַסְּפָנָה. זֶהוּ מֵה שְׁשׁוּלֵי הַמַּעֲיֵל,
 שְׂרוּמָזִים לַיהוָה שֶׁנִּמְצָא בְּדִרְגָה פְּחוּתָה זו, מִשְׁמִיעִים קוֹל.
 מֵה שֶׁאֵין־פֶּן אָדָם שֶׁהִגִּיעַ כְּכֹר לְבַטוֹל גְּמוּר, עֲבוּדָתוֹ הִיא
 בְּ"קוֹל דְּמָמָה דְּקָה", "לֹא בְּרַעַשׁ ה'".

(לקוטי שיחות, כרך טו עמ' 337)

רביעי **כט** « וְהָיָה הַדְּבָר אֲשֶׁר תַעֲשֶׂה לָהֶם:
 לְקַדֵּשׁ אֹתָם לְכַתֵּן לִי לְקַח פֶּר אֶחָד בִּין־בְּקָר
 וְאֵילִם שְׁנַיִם תְּמִימִם: ^ג וְלָחֶם מִצּוֹת וְחֹלֶת מִצַּת
 בְּלוֹלָת בִּשְׁמֵן וְרִיקְי מִצּוֹת מִשְׁחִים בִּשְׁמֵן סֹלֶת
 חֲפִים תַעֲשֶׂה אֹתָם: ^ד וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל־סֵל אֶחָד
 וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בִּסֵּל וְאֶת־הַפָּר וְאֶת שְׁנֵי
 הָאֵילִם: ^ה וְאֶת־אֶהְרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל־פֶּתַח
 אֹהֶל מוֹעֵד וְרַחַצְתָּ אֹתָם בַּמַּיִם: ^ו וְלִקַּחְתָּ אֶת־
 הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת־אֶהְרֹן אֶת־הַכֹּתֶנֶת וְאֶת־
 מַעֲלֵי הָאֵפֹד וְאֶת־הָאֵפֹד וְאֶת־הַחֹשֶׁן וְאֶפְדָּתָ לֹו

כ וְעִשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב וְשִׁמַּתָּ אֹתָם עַל־שְׁנֵי
 קַצּוֹת הַחֹשֶׁן עַל־שִׁפְתָּו אֲשֶׁר אֶל־עֵבֶר הָאֵפֹד
 בֵּיתָה: ^כ וְעִשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּה אֹתָם
 עַל־שְׁתֵּי כַתְּפוֹת הָאֵפֹד מִלְּמַטָּה מִמוֹל פְּנָיו
 לְעַמַּת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לְחֹשֶׁב הָאֵפֹד: ^{כב} וַיִּרְפְּסוּ
 אֶת־הַחֹשֶׁן כַּחֵב מִטְּבַעְתוֹ קָרִי מִמִּטְּבַעְתּוֹ אֶל־טַבְּעַת
 הָאֵפֹד בְּפִתִּיל תְּכֵלֶת לְהִיּוֹת עַל־חֹשֶׁב הָאֵפֹד
 וְלֹא־יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפֹד: ^{כג} וְנִשָּׂא אֶהְרֹן
 אֶת־שְׂמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל־לִבּוֹ
 בְּבֹאוֹ אֶל־הַקִּדְשׁ לְזַכָּרֵן לִפְנֵי־יְהוָה תְּמִיד:
^{כד} וְנָתַתָּ אֶל־חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־
 הַתְּמִיּוֹם וְהָיוּ עַל־לֵב אֶהְרֹן בְּבֹאוֹ לִפְנֵי יְהוָה
 וְנִשָּׂא אֶהְרֹן אֶת־מִשְׁפַּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־לִבּוֹ
 לִפְנֵי יְהוָה תְּמִיד: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~

שְׁשֵׁה מִשְׁמַתֶּם עַל הָאֵבֶן הָאֶחָת (כח, כ)
 רֵאשִׁי־תִבּוֹת שְׁמַע, שְׁאֲמָרוֹ שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וְגו' (בְּפַל הַטּוֹרִים)
 רִצּוֹנוֹ לומר, שֶׁהַשְּׂבָטִים אָמְרוּ לְיַעֲקֹב "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל . .
 אֵין בְּלִבְנֵנו אֵלָא אֶחָד", וְאֹו פֶּתַח יַעֲקֹב וְאָמַר "בְּרוּךְ שֵׁם . .
 לְעוֹלָם וָעֶד" (פְּסָחִים נו, א). וְלִפִּי זֶה, שְׁשֵׁת הַשְּׂמוֹת וְכ"ה
 הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל פֶּתַח יְמִין הֵן לְנֶגֶד שְׁשֵׁת הַמַּלִּים וְכ"ה אוֹתִיּוֹת
 שֶׁל 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל'; וְשְׁשֵׁת הַשְּׂמוֹת וְכ"ה אוֹתִיּוֹת שֶׁל פֶּתַח
 שְׂמָאל הֵן לְנֶגֶד שְׁשֵׁת הַמַּלִּים וְכ"ה אוֹתִיּוֹת שֶׁל 'בְּרוּךְ שֵׁם'
 (עַם הַכּוֹלֵל).

(לקוטי שיחות, כרך לו עמ' 151)

שלישי **לא** וְעִשִׂיתָ אֶת־מַעֲלֵי הָאֵפֹד כְּלִיל תְּכֵלֶת:
^א וְהָיָה פִּירֵאשׁוֹ בְּתוֹכָו שִׁפְהָ יְהִיָּה לְפָיו סָבִיב
 מַעֲשֵׂה אֲרוֹג כְּפִי תַחְרָא יְהִיָּה־לֹו לֹא יִקְרַע:
^ב וְעִשִׂיתָ עַל־שׁוּלְיוֹ רִמְנוֹ תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת
 שָׁנִי עַל־שׁוּלְיוֹ סָבִיב וּפַעַמְנֵי זָהָב בְּתוֹכָם סָבִיב:
^ג פַּעַמְזָן זָהָב וְרִמְזָן פַּעַמְזָן זָהָב וְרִמְזָן עַל־שׁוּלְיוֹ
 הַמַּעֲלֵי סָבִיב: ^ד וְהָיָה עַל־אֶהְרֹן לְשֵׁרֶת וְנִשְׁמַע
 קוֹלֹו בְּבֹאוֹ אֶל־הַקִּדְשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבִצְאָתוֹ וְלֹא
 יָמוּת: **ס** ^ה וְעִשִׂיתָ צִיצִי זָהָב טָהוֹר וּפִתַּחְתָּ עָלָיו
 פֶּתוּחֵי חֹתֶם קֹדֶשׁ לַיהוָה: ^ו וְשִׁמַּתָּ אֹתוֹ עַל־

בְּחֶשֶׁב הָאָפֶד: וְשַׁמֵּת הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וְנָתַתְּ אֶת־נֹר הַקֶּדֶשׁ עַל־הַמִּצְנֶפֶת: וְלִקְחֹתָ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּצְקֶתָ עַל־רֹאשׁוֹ וּמִשַּׁחֲתָ אֹתוֹ: וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב וְהִלַּבְשָׁתֶם כִּתְנֹת: וְחִגַּרְתָּ אֹתָם אֲבִנֵט אֶהְרֶן וּבָנָיו וְחִבַּשְׁתָּ לָהֶם מִגְבֵּעַת וְהִיְתָה לָהֶם כַּהֲנָה לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִלֵּאת יַד־אֶהְרֶן וַיִּד־בָּנָיו: וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְסִמַּךְ אֶהְרֶן וּבָנָיו אֶת־יָדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר: וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: וְלִקְחֹתָ מִדָּם הַפָּר וְנָתַתָּה עַל־קַרְנֵת הַמִּזְבֵּחַ בְּאֶצְבָּעְךָ וְאֶת־כָּל־הַדָּם תִּשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ: וְלִקְחֹתָ אֶת־כָּל־הַחֶלֶב הַמְכֻסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת הַיִּתְרֹת עַל־הַכֹּבֵד וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּפָלִית וְאֶת־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עָלֶיהֶן וְהִקְמַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ: וְאֶת־בֶּשֶׂר הַפָּר וְאֶת־עֲרֹו וְאֶת־פְּרִשׁוֹ תִשְׂרַף בְּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה חֲסֹאת הוּא: וְאֶת־הָאֵיל הָאֶחָד תִּקַּח וְסִמְכוּ אֶהְרֶן וּבָנָיו אֶת־יָדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל: וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלִקְחֹתָ אֶת־דָּמֹו וְזָרַקְתָּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: וְאֶת־הָאֵיל תִּנְתַּח לַנְּתַחֵיו וְרַחֲצֵתָ קִרְבּוֹ וּכְרַעֵיו וְנָתַתָּ עַל־נְתַחֵיו וְעַל־רֹאשׁוֹ: וְהִקְמַרְתָּ אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ עֲלֶה הוּא לַיהוָה רִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה הוּא:

~ נקודות משיחות קודש ~

משחים בשמן (כט, ב)

מוֹשָׁחַן כַּמִּין כ"ף יִנְיִית (רש"י)

בימי חנכה טמאי היינים את כל השמן שבהיכל, פרט לפך אחד שנשאר טהור. ומבאר על כף, ששמיני ההיכל - היינו חכמה שבקדושה (שמן רומז לחכמה), שהיינים נלקחו בה. פך השמן - היינו ספירת הכתר, שבכחה התגברו על היינים ונצחום. זהו הרמז בכ"ף ינניית - בכחה של אות כ"ף, ראשי תבות כתר, נמן לנצח את היינים ואף להשתמש בשפתם בקדושה, לצורך המשיחה.

(לקוטי שיעור, כרך כו עמ' 246)

וּבָנָיו אֶת־יָדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל: וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלִקְחֹתָ מִדָּמֹו וְנָתַתָּה עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן אֶהְרֶן וְעַל־תְּנוּךְ אֹזֶן בָּנָיו הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן רִגְלָם הַיְמָנִית וְזָרַקְתָּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: וְלִקְחֹתָ מִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְהִיְתָה עַל־אֶהְרֶן וְעַל־בָּנָיו וְעַל־בָּגְדֵי בָנָיו אֹתוֹ וְקִדַּשׁ הוּא וּבָגְדָיו וּבָנָיו וּבָגְדֵי בָנָיו אֹתוֹ: וְלִקְחֹתָ מִן־הָאֵיל הַחֶלֶב וְהִאֲלִיָּה וְאֶת־הַחֶלֶב | הַמְכֻסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת יִתְרֹת הַכֹּבֵד וְאֵת | שְׁתֵּי הַכְּפָלִית וְאֶת־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עָלֶיהֶן וְאֵת שׁוֹק הַיְמִינִי כִּי אֵיל מִלְּאִים הוּא: וְכִפֵּר לָחֶם אֹחַת וְחֵלֶת לָחֶם שֶׁמֶן אֹחַת וְרִקִּיק אֶחָד מִסַּלְּ הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה: וְשַׁמֵּת הַכֹּל עַל כַּפֵּי אֶהְרֶן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה: וְלִקְחֹתָ אֹתָם מִיָּדָם וְהִקְמַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ עַל־הָעֹלָה לְרִיחַ נִיחֹחַ לִפְנֵי יְהוָה אִשָּׁה הוּא לַיהוָה: וְלִקְחֹתָ אֶת־הַחֹזֶה מֵאֵיל הַמִּלְּאִים אֲשֶׁר לְאֶהְרֶן וְהִנַּפְתָּ אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהִיָּה לְךָ לְמִנְחָה: וְקִדַּשְׁתָּ אֶת | חֹזֶה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הִינַף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם מֵאֵיל הַמִּלְּאִים מֵאֲשֶׁר לְאֶהְרֶן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו: וְהִיָּה לְאֶהְרֶן וּלְבָנָיו לְחֻק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תִרְוּמָה הוּא וְתִרְוּמָה יְהִיָּה מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזְבַּחַי שְׁלֵמִיָּהֶם תִּרְוּמָתָם לַיהוָה: וּבָגְדֵי הַקֶּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאֶהְרֶן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לְמִשְׁחָה בָּהֶם וּלְמִלְּאֵיכֶם אֶת־יָדָם: וְשָׁבַעַת יָמִים יִלְבָּשׂם הַכֹּהֵן תַּחְתּוֹ מִבָּנָיו אֲשֶׁר יָבֵא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְשֵׁרֵת בְּקִדְשׁ: וְאֵת אֵיל הַמִּלְּאִים תִּקַּח וּבִשַׁלְתָּ אֶת־בֶּשֶׂרוֹ בְּמָקוֹם קִדְשׁ: וְאָכַל אֶהְרֶן וּבָנָיו אֶת־בֶּשֶׂר הָאֵיל וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בַּסֶּל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כִּפֵּר בָּהֶם לְמִלְּאֵי אֶת־יָדָם לְקִדְשׁ אֹתָם

חמישי יט וְלִקְחֹתָ אֶת הָאֵיל הַשֵּׁנִי וְסִמַּךְ אֶהְרֶן

~ נקודות משיחות קודש ~

לְשִׁכְנֵי בְּתוֹכְכֶם (כט, מו)

הַשִּׁכְנָה בְּיִשְׂרָאֵל צִרְף הַדְּיוּט, וְלֹא צִרְף גְּבוּהַ (רמב"ן)
הַרְמַב"ם וְהַרְמַב"ן נִחְלָקוּ לְגַבֵּי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ – הָאֵם עֵינָר
עֲנִנְנוּ הוּא הַקְּרִבַת קְרִבְנוֹת אוּ מְנוּחַת הַשִּׁכְנָה. וְנִרְאָה, שְׁלָכְל
הַדְּעוֹת (גַּם לְדַעַת הַרְמַב"ן) הַמִּקְדָּשׁ הוּא בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל,
וְהַפְּלוּגָתָא הִיא הָאֵם הוּא בְּשִׁבִיל עֲבוּדָתָם אוּ בְּשִׁבִיל
הַשִּׁרְאָת הַשִּׁכְנָה בְּתוֹכְכֶם. וְגַשׁ לְהַעִיר מִדְּבַרֵי הַרְמַב"ן כָּאֵן
(וְרָאָה גַּם רַבְנֵנוּ בַּחֲזֵי כָּאֵן).

(לקוטי שיחות, כרך לו עמ' 194)

שְׁבִיעִי ל' א' וְעִשִׁית מִזְבַּח מִקְטָר קְטֹרֶת עֲצֵי
שִׁטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: ב' אִמָּה אֲרָפוּ וְאִמָּה רַחְבוּ
רְבוּעַ יִהְיֶה וְאִמְתִּים קָמְתוּ מִמֶּנּוּ קִרְנֵיתָיו:
ג' וְצִפִּית אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גִּגְוֹ וְאֶת־קִירָתָיו
סָבִיב וְאֶת־קִרְנֵיתָיו וְעִשִׂית לָו זָהָב סָבִיב:
ד' וְשִׁתִּי טַבְעֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה־לָּו | מִתַּחַת לְזָרוּ עַל
שְׁתֵּי צִלְעֹתָיו תַּעֲשֶׂה עַל־שְׁנֵי צְדָיו וְהִיָּה לְבָתִּים
לְבָדִים לְשֹׂאת אֹתוֹ בַּהֶמָּה: ה' וְעִשִׂית אֶת־
הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּית אֹתָם זָהָב: ו' וְנִתְּתָה
אֹתוֹ לְפָנֵי הַפְּרֻכַת אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדוּת לְפָנֵי
הַכְּפֹרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדוּת אֲשֶׁר אוֹעֵד לָךְ שְׁמָה:
ז' וְהִקְטִיר עָלָיו אֶהְרֹן קְטֹרֶת סַמִּים בְּבָקָר בְּבָקָר
בְּחִיטְבוֹ אֶת־הַנֹּרֹת יִקְטִירָנָה: ח' וּבַהֲעֵלַת אֶהְרֹן
אֶת־הַנֹּרֹת בֵּין הָעֲרֻבִים יִקְטִירָנָה קְטֹרֶת תְּמִיד
לְפָנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם: ט' לֹא־תַעֲלוּ עָלָיו קְטֹרֶת
זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנִסְךְ לֹא תִסְכּוּ עָלָיו: י' וְכִפֹּר
אֶהְרֹן עַל־קִרְנֵיתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה מִדָּם חֲטָאת
הַכְּפָרִים אַחַת בַּשָּׁנָה יִכַּפֵּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם
קֹדֶשׁ־קֹדְשִׁים הוּא לִיהוָה: פפפ

חצי קריש

וְתִגְדֹל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אִמֵּן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא כְרַעוּתָהּ
וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וְיַצְמַח פּוּרְקָנָהּ וְיִקְרַב מְשִׁיחָהּ.
אִמֵּן בְּחַיִּיכוֹן וּבְחַיִּיכוֹן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעִנְיָא
וּבְזִמְנֵי קְרִיב וְאִמְרוּ אִמֵּן: אִמֵּן יְהִי שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמֵי וְלְעַלְמֵי

וְזָר לֹא־יֵאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הֵם: כ' וְאִם־יֹתֵר מִבְּשֵׂר
הַמִּלֵּאִים וּמִן־הַלֶּחֶם עַד־הַבָּקָר וְשִׂרְפַת אֶת־
הַנּוֹתֵר בָּאֵשׁ לֹא יֵאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הוּא: ל' וְעִשִׂית
לְאֶהְרֹן וּלְבָנָיו כָּכָה כָּכָה כָּכָה כָּכָה אֶתְכֶם
שִׁבְעַת יָמִים תִּמְלֵא יָדָם: מ' וְפָר חֲטָאת תַּעֲשֶׂה
לְיוֹם עַל־הַכְּפָרִים וְחֲטָאת עַל־הַמִּזְבֵּחַ בְּכַפֹּרֶךְ
עָלָיו וּמִשַּׁחַת אֹתוֹ לְקֹדֶשׁוֹ: נ' שִׁבְעַת יָמִים
תִּכַּפֵּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְקִדְשַׁת אֹתוֹ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ
קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים כָּל־הַנֶּגַע בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

כָּל הַנּוֹגַע בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ (כט, לו)

מִה עוֹלָה רְאוּיָה, אָף כָּל רְאוּיָה (רש"י)

לֹאֵמַר לָךְ: נִתָּן לְהַחֲדִיר קִדְשָׁהּ בַּקְּדוּשָׁהּ הַרְאוּי וְהַשְׁדָּךְ
לְגָבוּל הַקְּדוּשָׁה. וּבְלִשׁוֹן סֵפֶר הַמִּנְיָא: "כָּל דְּבָרִים הַשְׁהוּרִים
וּמְתָרִים שְׂבָהָה נַעֲשִׂית הַמְצוּה מַעֲשִׂית. . . כְּמֵאֲמַר רַב"ל לֹא
הַכְּשֵׁר לְמִלְאֶכֶת שְׁמִים אֶלָּא טְהוּרִים וּמְתָרִים בְּפִיד, וְכֵן אֶתְרוּג
שְׂאִינוּ עָרְלָה, וּמַעוֹת הַצְּדָקָה שְׂאִינָן גָּזֵל, וְכִיּוֹצֵא בְּהֵם".
(ספר השיחות תשמ"ח, כרך א עמ' 187)

שִׁישִׁי כ' וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים
בְּנִי־שָׁנָה שְׁנַיִם לְיוֹם תְּמִיד: ל"ט אֶת־הַכֶּבֶשׂ
הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּבָקָר וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׁנִי תַּעֲשֶׂה
בֵּין הָעֲרֻבִים: מ' וְעִשִׂית סֹלֶת בָּלִיל בְּשֶׁמֶן כְּתִית
רִבַּע הַהֵיזֵן וְנִסְךְ רִבִּיעֵת הַהֵיזֵן יַיִן לְכֶבֶשׂ הָאֶחָד:
מ"א וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֻבִים
כְּמִנְחַת הַבָּקָר וּכְנִסְפָּה תַּעֲשֶׂה־לָּהּ לְרִיחַ נִיחֹחַ
אִשָּׁה לִיהוָה: מ"ב עֵלַת תְּמִיד לְדֹרֹתֵיכֶם פָּתַח
אֶהְל־מוֹעֵד לְפָנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אוֹעֵד לָכֶם שְׁמָה
לְדַבַּר אֱלֹהֵי שָׁם: מ"ג וְנִעַדְתִּי שְׁמָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל
וְנִקְדַּשׁ בְּכַבְדִּי: מ"ד וְקִדְשַׁתִּי אֶת־אֶהְל מוֹעֵד
וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־אֶהְרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֶקְדָּשׁ לְכַתֵּן
לָיו: מ"ה וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיִיתִי לָהֶם
לְאֱלֹהִים: מ"ו וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר
הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשִׁכְנֵי בְּתוֹכְכֶם אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: פ

עלמאי. יתברך: והא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי.
 יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתחדר,
 ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן
 כל ברכתא ושרתא, תשבתתא ונחמתא, דאמירן
 בעלמא, ואמרו אמן: אמן

מפטיר ז' זכור את אשר-עשה לך עמלק בדרך

בצאתכם ממצרים: י' אשר קרך בדרך ויזנב
 בך בל-הנחשלים אחריך ואתה עיף ויגע ולא
 ירא אלהים: ט' ותיה בהניח יהנה אלתיד | לך
 מכל-איביו מפסביב בארץ אשר יהנה-אלתיד
 נתן לך נחלה לרשתה תמחה את-זכר* זכר
 עמלק מתחת השמים לא תשפח:

(*) אומרים פעמיים מילת זכר. הראשון זכר (בצורה) ובשני זכר (בסגול).

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עץ-חיים היא למחזיקים בה, ותמכיח מאשר. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. אךך ימים בימינה,
 בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, ויגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

**ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם
 הנאמרים באמת ברוך אתה יי הבורח בתורה ובמשה עבדו ובאשר-אל
 עמו ובנביאי האמת וצדק:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הווק, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

הפטרה לפרשת זכור לקריאה בציבור

ג) והתרומתם, ותכרתו: משור
 ועד שנה וגו', שהיו בעלי קשפים,

ולשמו"ת שמואל-א טו

עטרת מרים
 ב בה אמר יהנה צבאות פקדתי
 זכר אני את אשר-עשה עמלק
 לישראל אשר-שם לו מארכים
 ומילת בדרך בעלתו ממצרים:
 ג עתה לך והביאה את-עמלק

**טו ב בה אמר יהנה צבאות פקדתי את אשר-עשה עמלק
 לישראל אשר-שם לו בדרך בעלתו ממצרים: ג עתה לך**

עטרת מרים

צויתני, והזכות פאה על ידי: יד וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל וְאִם קָמַת דָּבַר ה' וְמָה קוֹל־הַצֶּאֱזָן הַזֶּה בְּאָזְנִי וְקוֹל הַבְּקָר אֲשֶׁר אֲנֹכִי שֹׁמֵעַ הֲאִם הַקּוֹל מֵעִמְלֶק: מִן וַיֹּאמֶר שְׂאוּל הֲוֹ אִמַּת מֵעִמְלֶקִי הִבִּיאוּם אֲשֶׁר חָמַל הָעַם עַל־מִיטְבַּ הַצֶּאֱזָן וְהַבְּקָר לְמַעַן זְבַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלֹא לְהַחֲזִיק לְעַצְמוֹ וְאַתָּה הִיזְתָּר שְׂאִינִם רְאוּיִם לְזִבְחַת הַחֲרָמְנוּ: מִן וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־שְׂאוּל הֲרַף תִּמְתֵּן וְאֶגִּידָה לְךָ אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ דָּבַר: יז וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל הֲלוֹא אִף אִם־קָטָן אֶתָּה נֶחֱשֵׁב בְּעֵינֶיךָ מְקוּם הֵלֵא רֹאשׁ הָרֹאשׁ הַמְלוּךְ עַל כָּל שְׂכֵמֵי יִשְׂרָאֵל אֶתָּה וְעוֹד וַיִּמְשַׁחךָ יְהוָה לְמַלְכֵךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְאִם כֵּן יָדָךְ תִּקְיַח עֲלֵיהֶם, וְיודֵעַ אִם

כֵּן לֹא מִחִית בְּיָדָם לְקַחַת מִשְׁלַל עִמְלֶק: יח הֵלֵא וַיִּשְׁלַחךָ יְהוָה בְּדֶרֶךְ הַמָּדָר וַיֹּאמֶר לְךָ וְהַחֲרַמְתָּה אֶת־הַחֲפָאִים אֶת־עִמְלֶק וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד פְּלוֹתָם אֹתָם: יט וְלָמָּה לֹא־שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה לְהַחֲרִיפִים מִכָּל וְכָל, וּבַעֲבוּר דְּבַר־יְהוָה הָעַם לֹא שָׁמַעַת בְּקוֹל ה' וְתַעֲטֵא אֶל־הַשְּׁלָל וְתַעֲשֵׂה הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: כ וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל־שְׂמוּאֵל אֵל אֲשֶׁר כֵּן שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וְאַלְךָ בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר־שַׁלַּחְנִי יְהוָה וְאֵבִיא אֶת־אֲנָג מִלְּךָ עִמְלֶק עִם שְׁלֹשׁ בְּרִיתוֹ, מִכָּל־מְקוֹם לֹא שַׁלַּחְתִּיו לְנַפְשׁוֹ וּבְיַד לְהַרְגוֹ כְּכָל עַת וְאַתָּה עִמְלֶק הַחֲרַמְתָּ: כא וַיֵּאָר מִהַשְּׁלָל לֹא לְקַחְתִּי אֲנִי מֵאִימָה אֶלֹּא וַיִּקַּח הָעַם מִהַשְּׁלָל צֶאֱזָן וּבָקָר רֹאשִׁית הַחֲרָם וְזֶה לְכֹנֶה טוֹבָה לְזִבְחַת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּגִלְגָּל: כב וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל תַּחֲפֹץ לַיהוָה וְכִי רָצוֹן ה' בְּעֹלוֹת וּזְבָחִים בְּשֹׁמֵעַ בְּקוֹל יְהוָה לֹא כֵן תִּדְבַר הַנֶּהַ שְׁלֹמֹעַ לְמַעַן ה' הוּא טוֹב מִזְבַּח טוֹב לְהַקְשִׁיב לְדְבָרֵי, טוֹב לְפָנָיו מִחֲלָב אֵילִים עַל מִזְבַּח ה': כג כִּי חֲפָאֵת־לְקַסֵּם מְרִי חֲפָאֵת הַמְרִי שְׂאִינוֹ עוֹשֶׂה מַה שְּׂצֻחוֹ ה' שְׁנֵה חֲפָאֵת לְקַסֵּם, כְּעוֹשֵׂה שֶׁל וְאִנּוֹן וְתַרְפִּים כֵּן עוֹשֵׂה שֶׁל הַפְּצָר בְּמַה שְׂאֵתָה מִפְּצֵיר לְהַחֲזִיק בְּדַעְתָּ וְעַן מֵאִסְתָּ אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאָסְךָ מִמְּלֶךְךָ וְתוֹסֵר מִלְּכֻתֶךָ בְּעוֹד: כד וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל־שְׂמוּאֵל חֲפָאֵתִי כִי־עֲבַרְתִּי אֶת־פְּרִי־יְהוָה וְאַתָּה דְּבַרְךָ בְּמַה שְּׂאִנִּי מִרְבֵּה דְבָרִים לְסַתּוֹר מֵאֲמָרוֹךְ וְלִמְרֵ אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי וְכִי כִי וְרֵאתִי אֶת־הָעַם וְאֲשַׁמְעֵ בְּקוֹלָם וְעַל יְדֵי זֶה

הַקִּימְתִי אֶת־דְּבַר יְהוָה: יד וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל וְמָה קוֹל־הַצֶּאֱזָן הַזֶּה בְּאָזְנִי וְקוֹל הַבְּקָר אֲשֶׁר אֲנֹכִי שֹׁמֵעַ: טז וַיֹּאמֶר שְׂאוּל מֵעִמְלֶקִי הִבִּיאוּם אֲשֶׁר חָמַל הָעַם עַל־מִיטְבַּ הַצֶּאֱזָן וְהַבְּקָר לְמַעַן זְבַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאַתָּה הִיזְתָּר הַחֲרָמְנוּ: טז וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־שְׂאוּל הֲרַף וְאֶגִּידָה לְךָ אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ דָּבַר: יז וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל הֲלוֹא אִם־קָטָן אֶתָּה בְּעֵינֶיךָ רֹאשׁ שְׂכֵמֵי יִשְׂרָאֵל אֶתָּה וְעוֹד וַיִּמְשַׁחךָ יְהוָה לְמַלְכֵךְ עַל־יִשְׂרָאֵל: יח וַיִּשְׁלַחךָ יְהוָה בְּדֶרֶךְ הַמָּדָר וַיֹּאמֶר לְךָ וְהַחֲרַמְתָּה אֶת־הַחֲפָאִים אֶת־עִמְלֶק וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד פְּלוֹתָם אֹתָם: יט וְלָמָּה לֹא־שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וְתַעֲטֵא אֶל־הַשְּׁלָל וְתַעֲשֵׂה הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: כ וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל־שְׂמוּאֵל אֵל אֲשֶׁר כֵּן שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וְאַלְךָ בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר־שַׁלַּחְנִי יְהוָה וְאֵבִיא אֶת־אֲנָג מִלְּךָ עִמְלֶק עִם שְׁלֹשׁ בְּרִיתוֹ, מִכָּל־מְקוֹם לֹא שַׁלַּחְתִּיו לְנַפְשׁוֹ וּבְיַד לְהַרְגוֹ כְּכָל עַת וְאַתָּה עִמְלֶק הַחֲרַמְתָּ: כא וַיֵּאָר מִהַשְּׁלָל לֹא לְקַחְתִּי אֲנִי מֵאִימָה אֶלֹּא וַיִּקַּח הָעַם מִהַשְּׁלָל צֶאֱזָן וּבָקָר רֹאשִׁית הַחֲרָם וְזֶה לְכֹנֶה טוֹבָה לְזִבְחַת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּגִלְגָּל: כב וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל תַּחֲפֹץ לַיהוָה וְכִי רָצוֹן ה' בְּעֹלוֹת וּזְבָחִים בְּשֹׁמֵעַ בְּקוֹל יְהוָה לֹא כֵן תִּדְבַר הַנֶּהַ שְׁלֹמֹעַ לְמַעַן ה' הוּא טוֹב מִזְבַּח טוֹב לְהַקְשִׁיב לְדְבָרֵי, טוֹב לְפָנָיו מִחֲלָב אֵילִים עַל מִזְבַּח ה': כג כִּי חֲפָאֵת־לְקַסֵּם מְרִי חֲפָאֵת הַמְרִי שְׂאִינוֹ עוֹשֶׂה מַה שְּׂצֻחוֹ ה' שְׁנֵה חֲפָאֵת לְקַסֵּם, כְּעוֹשֵׂה שֶׁל וְאִנּוֹן וְתַרְפִּים כֵּן עוֹשֵׂה שֶׁל הַפְּצָר בְּמַה שְׂאֵתָה מִפְּצֵיר לְהַחֲזִיק בְּדַעְתָּ וְעַן מֵאִסְתָּ אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאָסְךָ מִמְּלֶךְךָ וְתוֹסֵר מִלְּכֻתֶךָ בְּעוֹד: כד וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל־שְׂמוּאֵל חֲפָאֵתִי כִי־עֲבַרְתִּי אֶת־פְּרִי־יְהוָה וְאַתָּה דְּבַרְךָ בְּמַה שְּׂאִנִּי מִרְבֵּה דְבָרִים לְסַתּוֹר מֵאֲמָרוֹךְ וְלִמְרֵ אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי וְכִי כִי וְרֵאתִי אֶת־הָעַם וְאֲשַׁמְעֵ בְּקוֹלָם וְעַל יְדֵי זֶה

שי למורא
שְׂאוּל. טז) הֲרַף, עוֹב מִדְּבַרְךָ. יז) הֵלֵא אִם קָטָן אֶתָּה בְּעֵינֶיךָ וְגו', לְפִי שְׂאִמְרֵ לֹא שְׂאוּל "אֲשֶׁר חָמַל הָעַם", כְּלוּמַר הָעַם חָמַל וְלֹא הוּא, וְלֹא רָצָה לְמַנְעֵם. אִמֵּר לֹא שְׂמוּאֵל, הֲלוֹא אִם קָטָן אֶתָּה בְּעֵינֶיךָ, כְּלוּמַר אֶף־עַל־פִּי שְׂאֵתָה קָטָן בְּעֵינֶיךָ וְלֹא רָצִיתָ לְהַחֲזִיר עַל הָעַם וּלְמַנְעֵם, הֵלֵא רֹאשׁ שְׂכֵמֵי יִשְׂרָאֵל אֶתָּה וּלְפִיכָךְ מִשְׁחָד ה' לְמַלְכֵךְ עֲלֵיהֶם לְהַחֲזִיק עַל הַדְּרֹךְ הַיְשָׁרָה וּלְמַנְעֵם מִהַעֲבִירָה, וְאִיךָ הַחֲפֵת אֹתָם לְעַבֵּר עַל דְּבַר־ה' יח) עַד פְּלוֹתָם אֹתָם, עַד שֶׁהָעַם אֲשֶׁר אֶתָּה וְכָל אֹתָם. כ) אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי וְגו', כְּלוּמַר, לֹא כְּפִי שְׂאֵתָה אֹמְרָה אֶלֹּא שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל וכו', כא) רֹאשִׁית הַחֲרָם, מִיטְבַּ הַחֲרָם. כג) כִּי חֲפָאֵת לְקַסֵּם מְרִי, כְּמוֹ שְׂחָמָא קָסֵם הוּא חֲפָא וְגוּל, כִּי הוּא מְסִיר בְּחֻזְנוֹ מִחֲקַב"ה וְשֵׁם מִכְּסַחֵו בְּקַסֵּם; כְּכָה גְרוּל הוּא חֲפָא הַמְרִי, מִי שְׂמַרְתָּה כִּי ה' וְאִינוֹ עוֹשֶׂה מַה שְּׂצֻחוֹ. וְאִנּוֹן וְתַרְפִּים הַפְּצָר, וְכִמוֹ דְּבַר הַשְּׁקֵר וְהַתְּהוֹ שִׁישׁ בְּתַרְפִּים; כְּכָה הוּא בְּהַפְּצָר, שְׂהוּא רַבִּי

שי למורא

הדבורים. כו) ויחזק בכנף מעילו ויקרע, שאול אהו בכנף מעילו של שמואל למנעו מללכת, ואז נקרע הכנף, ולפי מדרשו, יש אומרים ששמואל קרע במעילו שאול, ורמז לו שמי שזכרת את כנף מעילו ימלך תחתיו. ויש אומרים ששמואל קרע המעיל של עצמו לסימן אבלות. כט) נצח ישראל, הקב"ה שהוא נצחונו של ישראל. לא ישקר ולא ינחם, כיון ששכר נתנה המלוכה לאחר, לא ישקר מהבטחתו ולא ינחם להפוך פהשכה על זה. לו) ויאמר חטאתי וגו', כלומר, ארעליפי שהטאתי, כפרני נא וגו'. לב) מעדנת, קשור בשלשלאות של כרזל. פרוש אחר, הלך אליו בשמחה ובתענוג, כי בחר מותו מתינו. סר מר המנות, סר וקרב אליו מרידות המנות. לג) באשר שכלה נשים חרפך, כפי שבתרפך הרגת אנשים עם בניהם, והיו נשים שפילות מבעליהן ומבניהן. פן תשכל מנשים אפך, פנן הנשים הן ורופה להן, תהיה אפך שפולה מן. וישפך, פנו ויבצע גבעת שאול, לגבעת שאול.

הטאתי להמרות פי ה': בה ועתה על שעברתי דברך שא נא את חטאתי ועל שעברתי פי ה' ושוב עמי ואשתחווה ליהוה: כו ויאמר שמואל אל שאול לא אשוב עמך ואם ה' מאס בך, איך אשוב עמך כי מאסתה את דבר יהוה וימאסך יהוה מהיות מלך עלי ישראל: כז ויסב שמואל ללכת מעם שאול ויחזק שאול אהו בכנף מעילו של שמואל למנעו מללכת מעמו ויקרע נקרע הכנף: כח ויאמר אליו שמואל הקריעה הניח, היא לסימן שכבר קרע יהוה את ממלכות ישראל מעליך היום ונתנה לרעה הטוב מןך והו דוד: כט כפר אדרכת המלוכה כי כבר נתנה לאחר וגם נצח ישראל הקדוש ברוך הוא שהוא נצחונו של ישראל לא ישקר מהבטחתו, ולא ינחם לאחר וכן פי לא אדם הוא להנחם: לו ויאמר אף כי הטאתי עם כל זאת עתה כפרני נא נגד זקני עמי ונגד ישראל ושוב עמי והשתחוותי ליהוה אלהיך: לא וישב שמואל אחרי שאול וישתחו שאול ליהוה: לב ויאמר שמואל הגישו אלי את אגג מלך עמלק וילך אליו אגג מעדנת קשור בשלשלאות ויאמר אגג אכן באמת סר מר המנות מאלי, כי בעני השרים הני הבו והעברות חלפות המנות קשה יותר מן המנות: לג ויאמר שמואל באשר שכלה נשים חרפך להושיבם אלמנות מבעליהן ומבניהן פן תשכל מנשים אפך וישפך שמואל את אגג לשנים לפני יהוה בגלגל: לד וילך שמואל הרממה ושאול עלה אל ביתו גבעת שאול:

פי יהוה ואת דברך כי יראתי את העם ואשמע בקולם: כה ועתה שא נא את חטאתי ושוב עמי ואשתחווה ליהוה: כו ויאמר שמואל אל שאול לא אשוב עמך כי מאסתה את דבר יהוה וימאסך יהוה מהיות מלך עלי ישראל: כז ויסב שמואל ללכת ויחזק בכנף מעילו ויקרע: כח ויאמר אליו שמואל קרע יהוה את ממלכות ישראל מעליך היום ונתנה לרעה הטוב מןך:

כט וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם פי לא אדם הוא להנחם: לו ויאמר חטאתי עתה כפרני נא נגד זקני עמי ונגד ישראל ושוב עמי והשתחוותי ליהוה אלהיך: לא וישב שמואל אחרי שאול וישתחו שאול ליהוה: לב ויאמר שמואל הגישו אלי את אגג מלך עמלק וילך אליו אגג מעדנת ויאמר אגג אכן סר מר המנות: לג ויאמר שמואל באשר שכלה נשים חרפך פן תשכל מנשים אפך וישפך שמואל את אגג לפני יהוה בגלגל: לד וילך שמואל הרממה ושאול עלה אל ביתו גבעת שאול:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברך, ודבר אחד מדברך אחור לא

יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אֶתְּהָ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבְּנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לּוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָתָהּ. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֲךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

עטרת מרים

י אַתָּה בְּרִאשֹׁתָּה הַגִּד אֶת־בֵּית־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַבַּיִת אֶת סִפּוֹר בְּנוֹן הַבַּיִת שְׂרָאיתָ בְּנוֹי וּמְשׁוֹכְלֵל וְעוֹמֵד נִבּוֹן לִפְנֵי ה' רַק שְׁעוֹנוֹתֵיהֶם מְעַבְבִים, וְלִכְּנוֹ וְיִבְלְמוּ מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם וּמִמֶּהֱרִי לְשׁוּב בְּתַשׁוּבָה, וְאוֹ יִתְרָאָה בֵּית הַעֲתִיד כְּכַבוֹדוֹ וּמִדְּרוֹ וְאוֹ יִמְדְרוֹ עַל יְדִיד אֶת־תְּכַנִּית אֶת תּוֹכֵן חֲשׁבוֹן הַכֶּנֶן:

יֵא וְאִם־נִבְלְמוּ אִם יְהוּ נִבְלָמִים מִכָּל אֲשֶׁר־עָשׂוּ אוֹתָם צוֹרַת הַבַּיִת מִה שְׁלִפְנִים מַחֻמַּת הַר הַבַּיִת בְּכָלל וּתְכַנִּיתוּ תְּכֻנוֹת בְּנֵינוּ בְּלִשְׁכוֹת וּבְחָאִים וּמִזְצִאֵיו וּמִזְבְּאָיו בְּשַׁעֲרֵים הַנְּקָרִים וְכָל־צוֹרְתָיו צוֹרַת כָּל בֵּית בְּנֵי עֲצָמוֹ וְאֵת כָּל־חֻקְתָיו מִה שְׂרָאִי לְהַשְׁתַּמֵּר בְּבָתִּים וּבְשִׁלְחָנוֹת וּבְלִשְׁכוֹת וְכָל־צוֹרְתָיו צוֹרַת הַפְּתוּחִים שְׁעַל הַקִּירוֹת. וְכָל־תּוֹרְתָיו חֶלֶק הַעֲזוּרוֹת לְבָתִּים וְלְיִשְׂרָאֵל וְלְמִשֵּׁם הוֹרַע אוֹתָם תְּכֻנוֹת הַבַּיִת וְצוֹרְתוֹ וְכָתֵב לְעֵינֵיהֶם וְהֵם רִאוּ בְּנוֹן הַבַּיִת לְעֵתִיד וְיִשְׁמְרוּ בְּלִבָּם אֶת־כָּל־

שי למורא

י וְיִבְלְמוּ מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם, כִּי בַעַת שְׁתַּסְפֵּר לָהֶם עַל בְּנוֹן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַעֲתִיד, יִזְכְּרוּ בְּנֵינוּ הַרְאֵנוּ שְׁנַחֲרֵב מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם וְיִבְלְמוּ בְּנוֹה. וּמִדְּרוֹ אֶת תְּכַנִּית, וְיִמְדְרוֹ עַל יְדִיד שְׂאֵתָה מוֹרָה לָהֶם אֶת תּוֹכֵן חֲשׁבוֹן הַכֶּנֶן. יֵא וְאִם נִבְלְמוּ מִכָּל אֲשֶׁר עָשׂוּ, אִם וּבְלָמוּ מִכָּל הַמַּעֲשִׂים הַרְעִים שְׁעָשׂוּ, אוֹ הוֹדַע לָהֶם אֶת

מִה שְׂאֵנִי עֲתִיד לַעֲשׂוֹת לָהֶם בְּכֵנֶן הַמִּקְדָּשׁ. וּתְכַנִּיתוּ, חֲשׁבוֹן תְּאִי וְלִשְׁכוֹתָיו. וּמִזְצִאֵיו וּמִזְבְּאָיו, מִדַּת הַפְּתוּחִים, שִׁיזְצִאִים וּבָאִים דְּרָפָם, וְכָל צוֹרְתָיו, צוֹרַת כָּל תְּדַר וְתַדְר. וְאֵת כָּל חֻקְתָיו, מִה שְׂרָאִי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל תְּדַר וְתַדְר. וְכָל צוֹרְתָיו, צוֹרַת הַפְּתוּחִים שְׁעַל הַקִּירוֹת. וְכָל תּוֹרְתָיו, מִקוֹם עֲמִידַת הַכֶּנֶן וְהַעֵם. וְכָתֵב לְעֵינֵיהֶם, אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כְּתֵב לְעֵינֵיהֶם, כְּדִי

הפטרה לפרשת תצוה לשמו"ת

ביחזקאל פרק מג

י אַתָּה בְּרִאשֹׁתָּה הַגִּד אֶת־בֵּית־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַבַּיִת וְיִבְלְמוּ מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם וּמִדְּרוֹ אֶת־תְּכַנִּית: יֵא וְאִם־נִבְלְמוּ מִכָּל אֲשֶׁר־עָשׂוּ צוֹרַת הַבַּיִת וּתְכַנִּיתוּ וּמִזְצִאֵיו וּמִזְבְּאָיו וְכָל־צוֹרְתָיו וְאֵת כָּל־חֻקְתָיו וְכָל־צוֹרְתָיו וְכָל־תּוֹרְתָיו הוֹדַע אוֹתָם וְכָתֵב לְעֵינֵיהֶם וְיִשְׁמְרוּ אֶת־כָּל־צוֹרְתוֹ וְאֵת־כָּל־חֻקְתָיו וְעָשׂוּ

צורתו ואת כל חקתיו מה שראוי להשתמש בכל חדר, ואז יזכו לעמוד בתורה ועשו אותם לעתיד: **יב** זאת תורת הבית הנקראת למעלה, החיכל יהיה על־ראש הָהָר פֶּלִיגְבָלוֹ סָבִיב | סביב הוא קִדְשׁ קִדְשִׁים כַּנֶּגֶד ירושלים, כי ירושלים כולה קִדְשׁ, וכָהֵר עֲצֻמוֹ מִקּוֹם מִקְדָּשׁ מִזְבֵּחַ וְהַדְּבִיר הוּא קִדְשׁ הַקִּדְשִׁים הַנִּהְיָאָת תּוֹרַת הַבַּיִת הַנּוֹפֵר לַמַּעֲלָה כַּפְּרֵשׁ: יג וְאֵלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ הַעוֹלָה שֶׁהָרָאוּ לוֹ בְּאֵמֹת גְּדוּלוֹת, שֶׁכָּבַל אִמָּה יֵשׁ אִמָּה אַחַת שֶׁל חוּל שֶׁהוּא בַּת חַמְשֵׁה מַפְתִּיחַ וְטַפְחָהּ, וְחִיק הָאִמָּה וְנֹכַח עֲלִית הַיִּסוּד הִיָּה בְּמִדַּת הַפְּשׁוּטָה בַּת ה' מַפְתִּיחַ וְאִמָּה־רַחֲב כְּנִיסַת הַסּוֹבֵב הִיָּה בְּאִמָּה פְּשׁוּטָה וְגִבּוּלָה הַקִּרְנוֹת שֶׁהִיוּ בְּגִבּוּלָה אֶל־שַׁפְתָּהּ סָבִיב פֶּאֲרַבְעַת הַמַּקְצָעוֹת הִיוּ זְרֵת הָאֲחֵד מֵאֲמִצְעוּתָם לְכָל רוּחַ, וְהָיוּ אֲסִיפֵן אִמָּה עַל אִמָּה וְזֶה גֵב הַמִּזְבֵּחַ מִקּוֹם הַמַּעֲרָכָה שֶׁהָיָה גְבוּהָ עַל הַמִּזְבֵּחַ אִמָּה לְפִקֵּד קִרְאוּ גֵב: יד וּמַחִיק הָאֲרִיץ מִתְחַלֵּל הַיִּסוּד הַמִּזְבֵּחַ עַד־הַעֲזָרָה הַתַּחְתּוֹנָה הִנֵּנוּ הַכְּנִיסָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁנִּגְנַם הַמִּזְבֵּחַ אִמָּה וְהַתְּחִיל הַסּוֹבֵב, הִיָּה שְׁתֵּי אֲמוֹת נֹכַח הַיִּסוּד, וְרַחֲב אִמָּה אַחַת שֶׁל הַיִּסוּד מִן הַסּוֹבֵב, וּמַהֲעוֹרָה הַקְּטַנָּה עַד־הַעֲזָרָה הַגְּדוּלָה הִנֵּנוּ מִהַכְּנִיסָה הַתַּחְתּוֹנָה עַד הַקְּטַנָּה שֶׁנִּגְנַם שְׁנֵי אִמָּה לַמַּעֲלָה מִן הַסּוֹבֵב הוּא כְּנִיסַת הַסּוֹבֵב: מו וְהַרְאָל הוּא

שֶׁלִּמְדוּ בו. יב) סָבִיב סָבִיב קִדְשׁ קִדְשִׁים, כִּינן שֶׁכָּל הַמִּקְדָּשׁוֹת שֶׁל אֲהוּוֹת הַכְּהֵנִים וְהַלְוִיִּם נִקְרָאוּ "קִדְשׁ", כִּמוֹ שֶׁכְּתוּב "הַרְוִמֹת הַקִּדְשׁ" (יחזקאל מז.חז.ח), לָכֵן יִקְרָא הַר הַבַּיִת "קִדְשׁ קִדְשִׁים" לְעַמְתָּם. יג) אִמָּה אִמָּה וְטַפְחָהּ בְּאִמָּה בַּת שֵׁשָׁה מַפְתִּיחַ, שֶׁהוּא אִמָּה וְטַפְחָהּ בְּאִמָּה בַּת חַמְשֵׁה מַפְתִּיחַ. וְחִיק הָאִמָּה, אֶבֶל גִּבַּת עֲלִית הַיִּסוּד, הִיָּה בְּמִדַּת הָאִמָּה הַפְּשׁוּטָה בַּת חַמְשֵׁה מַפְתִּיחַ. וְאִמָּה רַחֲב, וְכֵן הָאִמָּה שֶׁל רַחֲב כְּנִיסַת הַסּוֹבֵב שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ, הִיָּה בְּאִמָּה בַּת חַמְשֵׁה מַפְתִּיחַ. וְגִבּוּלָה אֶל־שַׁפְתָּהּ סָבִיב זְרֵת הָאֲחֵד, וְכֵן הַקִּרְנוֹת שֶׁהִיוּ גִבּוּלָה מִסָּבִיב פֶּאֲרַבְעַת הַפְּנוּת, הִיָּה הַמְּדָה שֶׁל כָּל קִרְנוֹ זְרֵת אַחַת מֵאֲמִצְעַת הַקִּרְנוֹ. וְלִפִּי זֶה, הִיוּ הַקִּרְנוֹת אִמָּה עַל אִמָּה, כִּי הָאִמָּה שְׁמִי זְרֵתוֹת. וְהָיוּ גַם כֵּן בְּאִמָּה בַּת חַמְשֵׁה מַפְתִּיחַ. וְזֶה גֵב הַמִּזְבֵּחַ, וְכַמְדָּה זֶה שֶׁל אִמָּה בַּת חַמְשֵׁה מַפְתִּיחַ וְזֶה גֵב מִזְבֵּחַ הַקֹּדֵשׁ שֶׁהוּא אִמָּה עַל אִמָּה. יד) וּמַחִיק הָאֲרִיץ, מִתְחַלֵּל הַיִּסוּד שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ הַחַיָּצוֹן מִהַפְּרָקֵעַ עַד הַעֲזָרָה הַתַּחְתּוֹנָה, עַד סוֹף גִּבַּת הַכְּלִיסָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁהוּא נִחְשָׁב לַיִּסוּד הַמִּזְבֵּחַ. וְרַחֲב אִמָּה אַחַת, וְרַחֲב הַכְּלִיסָה שֶׁל יִסוּד הַמִּזְבֵּחַ עַד אִמָּה אַחַת. וּמַהֲעוֹרָה הַקְּטַנָּה עַד הַעֲזָרָה הַגְּדוּלָה אַרְבַּע אֲמוֹת, מִתְחַנֵּן שֶׁל יִסוּד הַמִּזְבֵּחַ עַד גֵּב הַ"סּוֹבֵב" שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ יִהְיֶה אַרְבַּע אֲמוֹת גִּבַּת. וְרַחֲב הָאִמָּה, וְרַחֲב הַסּוֹבֵב שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ יִהְיֶה נִגְנַם לְפָנִים בְּרַחֲב אִמָּה בַּת חַמְשֵׁה מַפְתִּיחַ. מו) וְהַרְאָל, אַרְבַּע אֲמוֹת, כְּלוּמֵר, הַדְּמִים הַתְּמִינִים בְּקִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ, גְּבוּל רְשׁוּתֵם הוּא כִּנֵּג הַמִּזְבֵּחַ וְלִמְטָה אַרְבַּע אֲמוֹת. וְשֵׁם הוּא "רוּחַ הַסְּקִרָּה" לְהַכְדִּיל בֵּין דְּמִים הַתְּמִינִים לַמַּעֲלָה לְכִינן דְּמִים הַתְּמִינִים לְמִטָּה. וּמַהֲאֲרָאִיל וְלַמַּעֲלָה הַקִּרְנוֹת אַרְבַּע, לַמַּעֲלָה כִּנֵּג הַמִּזְבֵּחַ הִיוּ אַרְבַּע קִרְנוֹת פֶּאֲרַבְעַת הַפְּנוּת. מו) וְהָרָאִיל שְׁתֵּי עֲשָׂרָה אֲרָךְ, שְׁטַח הַמִּזְבֵּחַ שֶׁהוּא מִקּוֹם הַמַּעֲרָכָה, הִיָּה שְׁתֵּי עֲשָׂרָה אִמָּה עַל שְׁתֵּי עֲשָׂרָה אִמָּה. וְהָיוּ מֵאֲמִצְעוֹתָהּ לְכָל צֶדֶד, וְאִם כֵּן הִיָּה עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע אֲמוֹת עַל עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע אֲמוֹת. אֶל אַרְבַּעַת רַבְעָיו, שֶׁמֵאֲמִצְעוֹת הוּא מוֹדֵד שְׁתֵּי עֲשָׂרָה אִמָּה לְכָל צֶדֶד. זו) וְהַעוֹרָה, גֵּב הַמִּזְבֵּחַ עִם מִקּוֹם הַקִּרְנוֹת וְעִם מִקּוֹם רַגְלֵי הַכְּהֵנִים. אֶל אַרְבַּעַת רַבְעֵיהֶּ, שֶׁהוּא מוֹדֵד אַרְבַּע עֲשָׂרָה אִמָּה מִהָאֲמִצְעוֹת לְכָל צֶדֶד. וְאִם כֵּן הִיָּה עֲשָׂרִים וְשִׁמּוֹנָה אֲמוֹת עַל עֲשָׂרִים וְשִׁמּוֹנָה אֲמוֹת. וְהַגְּבוּל, הַקִּרְנוֹת שֶׁהִיוּ בְּגִבּוּלָה מִסָּבִיב לָהּ פֶּאֲרַבְעַת הַפְּנוּת. חָצִי הָאִמָּה, הִיוּ חָצִי אִמָּה כְּלוּמֵר, לְעַתִּיד יִהְיֶה הַיִּסוּד שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ בּוֹלֵט אִמָּה מִסָּבִיב לְכָל הַצְּדִידִים. וְלֹא כִּפִּי שֶׁהָיָה מוֹקֵדִים שֶׁלֹּא הִיָּה לְמִזְבֵּחַ יִסוּד בּוֹלֵט בְּצֶד דְּרוֹם וּבְצֶד מוֹרָח מִשׁוּם שֶׁלֹּא הָיָה שְׁטַח זֶה בְּנִחְלָת בְּנִימִין. וְלְעַתִּיד לֹא יִהְיֶה מִקּוֹם הַמִּקְדָּשׁ מִיָּד לְשׁוּם שְׁבֵט.

ומעלותהו פנות קדים, והפגש שעולים בו, יהיה בדרום, כדי שיהיה העולה בו פונה ("קדים") לצד מזרח, שכל הפניות הם דרך ימין. (יח) אלה חקות המזבח, אלה האמורים לחלוץ הם משפוח המזבח להנכו ביום השלמת עשייתו. (ט) הפהנים הללו, הפהנים הבאים משבט לוי. מזרע צדוק, הוא היה

הכהן הגדול הראשון ששמש בבית המקדש בימי שלמה, לפיכך נקראו על שמו. פר בן בקר לחטאת, מוסב על "ונתתה אל הפהנים וגו'." (כ) על ארבע קרנותיו ואל ארבע פנות העזרה, על ארבע קרנות המזבח ועל ארבע הזויות של בנין גג המזבח. ואל הנבול סביב, וכן שנה נאמר על תיבור, שהוא נבול המזבח. (מצודות דוד) וחטאת אותו וכפרתהו, כיה טהרה את המזבח והנקהו להקניטו בקדשה להיות ראוי לכפר עליו מפאן ולהבא. (כא) במפקד הבית, במקום שהבית קלה. כלומר, במקום קדוש מחוץ לבית. (כד) והקרבתם לפני ה', זו היא ההקטרה שעל המזבח. והשליכו הפהנים עליהם מלח, כפתוב בתורה "על כל קרבנד תקריב מלח" (ויקרא ב'ג). (כה) תמימים יעשו, לקרבן עולה את הפר ואת האיל. (כו) ומלאו ידיו, כיה יתנכו את המזבח.

ומעלתהו פנות קדים: יה ויאמר אלי בן-אדם כה אמר אדני יהוה אלה חקות המזבח ביום העשותו להעלות עליו עולה ולזרק עליו דם: יט ונתתה אל-הפהנים הלואים אשר הם מזרע צדוק הקרבים אלי נאם אדני יהוה לשרתני פר בן-בקר לחטאת: כ ולקחת מדמו ונתתה על-ארבע קרנתיו ואל-ארבע פנות העזרה ואל-הנבול סביב וחטאת אותו וכפרתהו: כא ולקחת את הפר החטאת ושרפו במפקד הבית מחוץ למקדש מקום מוכן לשריפת הנשרפים, לפני מחומת הר הבית: כב וביום השני תקריב שעיר-עזים תמים לחטאת וחטאו וזרקו דם וטהרו את המזבח בורקת דם בפר בורקת דם חפר: כג בכלותך מחטא פאשר משלים לטהר את המזבח בורקת דם השעיר תקריב אל העזרה פר בן בקר תמים מבלי מום ואיל מוך הצאן תמים: כד והקרבתם על המזבח לפני יהוה והשליכו הפהנים עליהם מלח אותם עלה ליהוה: כה שבעת ימים יעשו את-המזבח ומלאו ידיו: כו ויכלו את-הימים והיה ביום השמיני והלאה יעשו הפהנים על-המזבח את-עולותיכם ואת-שלמיכם ורצאתי אתכם נאם אדני יהוה:

קדים נתונת ברוח אשר העולה בהם ופנה אל המזבח (ובחום כב): יה ויאמר אלי בן-אדם כה אמר אדני יהוה אלה חקות המזבח ביום העשותו ביום שתשלם מלאכתו יהא המון וראוי להעלות עליו עולה ולזרק עליו דם: יט ונתתה אל-הפהנים הלואים אשר הם מזרע צדוק הכהן הקרבים אלי שלא עברו עבדתינה, בשרו שיעמוד בתורה ויהיה החנוך נעשה על ידו נאם אדני יהוה לשרתני פר בן-בקר לחטאת: כ ולקחת מדמו ונתתה על-ארבע קרנתיו של המזבח ואל-ארבע פנות העזרה וג המזבח ואל-הנבול סביב וחטאת אותו כיה טהרה את המזבח והנקהו להקניטו בקדשה: כא ולקחת את הפר החטאת ושרפו במפקד הבית מחוץ למקדש מקום מוכן לשריפת הנשרפים, לפני מחומת הר הבית: כב וביום השני תקריב שעיר-עזים תמים לחטאת וחטאו וזרקו דם וטהרו את המזבח בורקת דם בפר בורקת דם חפר: כג בכלותך מחטא פאשר משלים לטהר את המזבח בורקת דם השעיר תקריב אל העזרה פר בן בקר תמים מבלי מום ואיל מוך הצאן תמים: כד והקרבתם על המזבח לפני יהוה והשליכו הפהנים עליהם מלח ברכתיב על כל קרבנד תקריב מלח (ויקרא ב') והעלו אותם עלה ליהוה: כה שבעת ימים יעשו את-המזבח ומלאו ידיו: כו ויכלו את-הימים והיה ביום השמיני והלאה יעשו הפהנים על-המזבח את-עולותיכם ואת-שלמיכם ורצאתי אתכם נאם אדני יהוה:

השעיר וטהרו אותו לפי שנטמא ביד גוי הארץ: ומלאו ידיו בהקרבת העולה ובהו יתנכו את המזבח: כו ויכלו פאשר ישלימו הפהנים את שבעת הימים על זה הפר והיה ביום השמיני והלאה יעשו הפהנים על-המזבח את-עולותיכם ואת-שלמיכם ורצאתי אתכם אהיה מרוצה לכם עלידי הקרנות הללו נאם אדני יהוה:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

ל' וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: יִכֹּף תִּשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לַפְּקֻדֵיהֶם וְנִתְּנוּ אִישׁ כַּפָּר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בַּפְּקֹד אַתֶּם וְלֹא־יְהִיֶה כֶּהֱם נִגַּף בַּפְּקֹד אַתֶּם: יִזְהַ | וַיִּתְּנוּ כָּל־הָעֵבֶר עַל־הַפְּקֻדִים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה: (לוי) ד' כָּל הָעֵבֶר עַל־הַפְּקֻדִים מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וְזָמַעְלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה: כ"ו הַעֲשִׂיר לֹא־יִרְבֶּה וְהִדֵּל לֹא יִמְעִיט מִמַּחְצִית הַשֶּׁקֶל לְתַת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: כ"ז וְלִקְחֶתָּ אֶת־כֶּסֶף הַכֹּפָרִים מֵאֵת

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזָכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: פ' (ישׂראל) ח' וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ח' וְעָשִׂיתָ כִּיֹּר נְחֹשֶׁת וְכָנּוּ נְחֹשֶׁת לְרַחֲצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם: ט' וְרַחֲצוּ אֶהֱרֹן וּבְנָיו מִמֶּנּוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם: כ' כִּבְאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד יְרַחֲצוּ מַיִם וְלֹא יָמָתוּ אוֹ כִּגְשָׁתֶם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשָׂרֵת לְהַקְטִיר אִשָּׁה לַיהוָה: כ"א וְרַחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמָתוּ וְהָיְתָה לָהֶם חֻק־עוֹלָם לֹא יִלְוְרְעוּ לְדֹרֹתָם: פ'

אגרות קודש

אגרות קודש

ב"ה, ד' אדר, תשי"ח
ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ מלאכתו מלאכת שמים
מוה' דוד שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו עם הפתקא המוסגרה בו.

נהניתי במאד לקרות בו, אשר סו"ס עלה בידו לקיים בקשתי ולמסור למר ז. שי את הדברים. וטוב במיוחד שלא נכנס לכל ויכוחים וכל שקו"ט, כי לא זו הכוונה. ועפ"ז מובן ג"כ, שגם להבא אין לו להכנס בוכוחים בזה. והרי עשה שליחותי וגם אני עשיתי שליחותי שלי. מזה מובן ג"כ - שאין מקום לשלוח הפתקא. ובהנוגע באם לשלוח להני"ל העתקת דברי שבמכתבי אליו, גם זה אין צריך לבוא באתעדל"ית דילי, כ"א - אם יחפש מר ז. שי הזדמנות להפגש עמו או לבוא עמו בקישור מכתבים, וידרוש במיוחד העתקת הדברים, אזי יעשה את זה. ועד אז לא יעשה בהענין דבר.

תקותי שכבר הוטב, וביותר מצב בריאות בתו תחי'. ואצפה לבשו"ט גם בזה.

בתודה וברכה,

מ. שניאורסאהן

לוח זמנים לשבוע פרשת תצוה/זכור - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

זמני יום ראשון ויום שבת	זמני יום ראשון ויום שבת	צאת המוככים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	אדמו"ה"ז		מג"א		ש	א	
										ש	א	ש	א			
18:20	17:23	18:10	18:06	17:44	17:40	12:22	12:23	9:54	9:58	8:54	8:58	8:20	8:24	5:59	6:06	באר שבע (ח)
18:19	17:12	18:09	18:04	17:46	17:41	12:21	12:22	9:54	9:57	8:53	8:57	8:19	8:23	5:59	6:07	חיפה (ח)
18:18	17:06	18:08	18:04	17:47	17:43	12:20	12:21	9:53	9:56	8:52	8:56	8:18	8:22	5:58	6:05	ירושלים (ח)
18:20	17:21	18:10	18:06	17:44	17:39	12:22	12:23	9:55	9:58	8:54	8:58	8:20	8:24	6:00	6:07	תל אביב (ח)
18:36	17:30	18:23	18:14	17:50	17:40	12:35	12:37	10:11	10:16	9:12	9:18	8:28	8:34	6:22	6:34	אוסטרליה, וינה (ח)
20:29	19:33	20:18	20:27	19:51	20:00	14:03	14:05	11:24	11:23	10:19	10:17	9:42	9:39	7:11	7:05	אוסטרליה, מלבורן (ק)
18:38	17:34	18:25	18:17	17:53	17:45	12:38	12:39	10:13	10:18	9:14	9:20	8:31	8:38	6:23	6:35	אוקראינה, אודסה (ח)
18:21	17:15	18:08	17:59	17:35	17:25	12:21	12:22	9:56	10:01	8:57	9:04	8:13	8:20	6:07	6:19	אוקראינה, דנייפופטרובסק (ח)
18:47	17:39	18:34	18:24	17:59	17:49	12:46	12:47	10:22	10:27	9:23	9:30	8:37	8:44	6:34	6:47	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
18:40	17:32	18:26	18:16	17:51	17:41	12:39	12:40	10:15	10:20	9:16	9:23	8:30	8:37	6:27	6:40	אוקראינה, קייב (ח)
19:02	18:08	18:53	18:50	18:28	18:26	13:03	13:05	10:35	10:38	9:34	9:37	9:02	9:06	6:38	6:44	אירוד אמירויות, אבו דאבי (ח)
19:04	18:01	18:51	18:43	18:22	18:14	13:04	13:05	10:39	10:44	9:40	9:46	8:58	9:04	6:49	7:00	איטליה, מילאנו (ח)
18:59	18:10	18:50	18:52	18:28	18:29	12:55	12:56	10:24	10:25	9:21	9:22	8:53	8:54	6:21	6:23	אקוודור, קיטו (ח)
19:59	19:04	19:48	19:56	19:22	19:30	13:36	13:38	10:59	10:58	9:54	9:52	9:18	9:16	6:47	6:42	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
20:57	20:00	20:46	20:56	20:16	20:26	14:28	14:30	11:49	11:47	10:43	10:41	10:04	10:00	7:35	7:28	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
18:46	17:48	18:35	18:29	18:07	18:00	12:47	12:48	10:21	10:25	9:21	9:26	8:43	8:49	6:28	6:37	ארה"ב, בולטימור (ח)
18:36	17:36	18:24	18:18	17:55	17:49	12:36	12:38	10:11	10:15	9:10	9:16	8:32	8:38	6:18	6:28	ארה"ב, ברוקלין (ח)
18:36	17:37	18:25	18:18	17:56	17:49	12:37	12:38	10:11	10:15	9:11	9:16	8:33	8:38	6:19	6:28	ארה"ב, ג'ורט סיטי (ח)
19:12	18:12	19:01	18:54	18:31	18:24	13:13	13:14	10:47	10:51	9:47	9:53	9:08	9:14	6:55	7:05	ארה"ב, טריוו'ט (ח)
19:01	18:07	18:51	18:47	18:26	18:22	13:02	13:03	10:34	10:38	9:34	9:38	9:00	9:04	6:39	6:46	ארה"ב, האוסטון (ח)
18:32	17:36	18:21	18:16	17:55	17:50	12:33	12:34	10:06	10:09	9:05	9:10	8:30	8:35	6:11	6:19	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
19:01	18:08	18:51	18:48	18:27	18:24	13:02	13:03	10:33	10:36	9:32	9:36	9:01	9:04	6:37	6:43	ארה"ב, מיאמי (ח)
18:32	17:32	18:20	18:13	17:51	17:44	12:32	12:34	10:07	10:11	9:07	9:12	8:28	8:33	6:14	6:24	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
18:39	17:39	18:28	18:21	17:58	17:51	12:40	12:41	10:14	10:18	9:14	9:20	8:35	8:41	6:22	6:32	ארה"ב, ניו יורק, גן ישראל (ח)
19:00	18:00	18:49	18:42	18:20	18:13	13:01	13:02	10:35	10:39	9:35	9:40	8:56	9:02	6:42	6:52	ארה"ב, פיטסבורג (ח)
18:31	17:30	18:19	18:12	17:49	17:42	12:31	12:33	10:06	10:10	9:06	9:11	8:27	8:32	6:14	6:23	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:24	18:35	19:15	19:19	18:52	18:56	13:14	13:16	10:40	10:41	9:37	9:37	9:07	9:07	6:34	6:33	בוליביה, לה-פס (ח)
19:24	18:16	19:11	19:00	18:35	18:25	13:23	13:24	11:00	11:05	10:01	10:08	9:14	9:21	7:12	7:25	בלגיה, אנטוורפן (ח)
19:25	18:16	19:11	19:01	18:36	18:26	13:23	13:25	11:00	11:05	10:01	10:08	9:14	9:21	7:12	7:24	בלגיה, בריסל (ח)
19:03	18:12	18:53	18:59	18:33	18:39	12:48	12:50	10:13	10:13	9:09	9:09	8:38	8:37	6:05	6:03	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:50	17:59	18:41	18:46	18:17	18:22	12:36	12:38	10:01	10:01	8:58	8:57	8:26	8:25	5:54	5:51	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
18:43	17:37	18:29	18:18	17:55	17:44	12:41	12:42	10:18	10:23	9:19	9:26	8:31	8:39	6:30	6:43	בריטניה, לונדון (ח)
18:52	17:43	18:37	18:26	18:00	17:49	12:50	12:51	10:27	10:32	9:28	9:36	8:38	8:46	6:40	6:54	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
18:49	17:39	18:35	18:24	18:00	17:49	12:47	12:49	10:24	10:30	9:25	9:33	8:37	8:44	6:37	6:50	גרמניה, ברלין (ח)
19:07	18:00	18:54	18:44	18:19	18:09	13:06	13:07	10:42	10:47	9:43	9:50	8:57	9:04	6:54	7:06	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:05	18:14	18:56	19:02	18:37	18:43	12:49	12:51	10:13	10:13	9:09	9:08	8:37	8:36	6:05	6:01	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:19	18:28	19:10	19:08	18:46	18:44	13:19	13:21	10:50	10:53	9:49	9:52	9:19	9:22	6:53	6:57	הודו, מומבאי (ח)
19:15	18:24	19:06	19:04	18:43	18:41	13:15	13:17	10:46	10:49	9:45	9:48	9:15	9:18	6:48	6:53	הודו, פונה (ח)
18:25	17:20	18:12	18:03	17:39	17:30	12:24	12:26	10:00	10:05	9:01	9:07	8:17	8:24	6:10	6:22	הונגריה, בודפשט (ח)

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	אדמו"ר		מג"א		ש	א	
										ש	א	ש	א			
18:40	17:40	18:29	18:22	17:59	17:53	12:41	12:42	10:15	10:19	9:15	9:21	8:37	8:42	6:23	6:33	טורקיה, איסטנבול (ח)
19:05	18:07	18:54	18:48	18:26	18:20	13:06	13:07	10:40	10:43	9:39	9:44	9:03	9:08	6:47	6:55	יוון, אתונה (ח)
18:45	17:41	18:33	18:24	18:00	17:52	12:45	12:47	10:21	10:26	9:21	9:28	8:39	8:45	6:31	6:43	מולדובה, קישינב (ח)
19:16	18:25	19:07	19:05	18:44	18:42	13:16	13:18	10:48	10:50	9:46	9:49	9:16	9:19	6:50	6:54	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
19:49	18:48	19:36	19:48	19:04	19:15	13:12	13:14	10:32	10:30	9:26	9:22	8:42	8:38	6:15	6:07	ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)
18:43	17:50	18:33	18:30	18:08	18:05	12:44	12:46	10:17	10:20	9:16	9:20	8:43	8:47	6:21	6:27	נפאל, קטמנדו (ח)
18:54	17:52	18:42	18:36	18:13	18:07	12:55	12:56	10:29	10:33	9:29	9:34	8:51	8:57	6:37	6:46	סין, בייג'ינג (ח)
19:49	19:00	19:40	19:42	19:18	19:19	13:46	13:47	11:14	11:16	10:12	10:13	9:43	9:45	7:13	7:14	סינגפור, סינגפור (ח)
18:18	17:08	18:04	17:54	17:28	17:17	12:17	12:18	9:54	9:59	8:55	9:02	8:07	8:14	6:06	6:20	פולין, ורשה (ח)
18:58	18:09	18:49	18:52	18:26	18:29	12:49	12:51	10:16	10:17	9:13	9:14	8:44	8:44	6:12	6:11	פרו, לימה (ח)
19:21	18:18	19:09	19:01	18:37	18:29	13:21	13:23	10:57	11:01	9:57	10:03	9:15	9:21	7:06	7:17	צרפת, ליון (ח)
19:32	18:26	19:19	19:10	18:47	18:37	13:31	13:33	11:07	11:12	10:08	10:15	9:23	9:30	7:18	7:30	צרפת, פריז (ח)
18:40	17:51	18:31	18:32	18:09	18:09	12:37	12:38	10:06	10:08	9:04	9:06	8:36	8:37	6:05	6:07	קולומביה, בוגוטה (ח)
18:58	17:56	18:46	18:39	18:18	18:11	12:58	13:00	10:33	10:37	9:33	9:39	8:53	8:59	6:42	6:52	קנדה, טורונטו (ח)
18:35	17:32	18:23	18:15	17:52	17:44	12:35	12:36	10:10	10:14	9:10	9:16	8:29	8:35	6:19	6:30	קנדה, מונטריאול (ח)
18:25	17:28	18:14	18:09	17:47	17:42	12:26	12:28	10:00	10:03	8:59	9:04	8:24	8:28	6:06	6:14	קפריסין, לרנקה (ח)
19:40	18:26	19:25	19:13	18:46	18:34	13:37	13:38	11:14	11:20	10:16	10:24	9:25	9:33	7:29	7:43	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
19:14	17:59	18:58	18:46	18:22	18:10	13:10	13:12	10:48	10:54	9:50	9:58	8:57	9:06	7:03	7:18	רוסיה, מוסקבה (ח)
19:02	17:57	18:49	18:41	18:17	18:08	13:02	13:03	10:37	10:42	9:38	9:45	8:55	9:02	6:48	6:59	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
19:07	18:02	18:54	18:45	18:26	18:17	13:07	13:08	10:42	10:47	9:43	9:49	9:00	9:06	6:52	7:04	שווייץ, ציריך (ח)
18:59	18:10	18:50	18:50	18:28	18:27	12:59	13:00	10:29	10:32	9:28	9:30	8:58	9:01	6:30	6:34	טאילנד, בנגקוק (ח)

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועודיות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגו הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם רעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואזרב ולסמים וחיזות רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוראל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי וזוגתו רינת שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארזה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמודות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.

שולם

1949

תל אביב